Bundel - Politieke Avond van 15 januari 2020

Agenda bijlagen

Raadskamerindeling 15 januari 2020

1.RZ 18.45 uur - 19.45 uur: Vaststellen van het 'Programmaplan New energy made in Arnhem 2020-2030'

Fase: meningsvormend (2)
Locatie: Raadzaal

Behandeladvies 15 januari 2020, meningsvormende (2) behandeling

motie "Warmtenetten" (20M06) van de fractie D66

motie "Klimaatverandering voor iedereen" (20M08) van de fracties PvdA en GroenLinks

motie "Niet nog meer klimaatsubsidies naar het bedrijfsleven, maar klimaatfonds inzetten om energiearmoede onder huishoudens te bestrijden" (20M09) van de fractie SP

Raadsvoorstel "Programmaplan New energy made in Arnhem 2020-2030"

Bijlage 1 - Programmaplan New energy made in Arnhem 2020-2030

Bijlage 2 - Aangenomen motie "Toegankelijk verduurzamen" (18M62) van de fractie GroenLinks

Bijlage 3 - Aangenomen motie "Energietransitie voor iedere Arnhemmer" (19M33) van de fractie PvdA

Behandelresultaat 20 november 2019, informatieve & meningsvormende (1) behandeling

Memo van wethouder Bouwkamp inzake "Energiebank Arnhem", d.d. 25-11-2019

Memo - Mailwisseling technische vragen d.d. 27-11-2019

Behandelresultaat 4 december 2019, 2e meningsvormende (1) behandeling

Memo van wethouder Bouwkamp inzake "Toezeggingen 594, 595 en 596", d.d. 13-01-2020

Informatie over aanpak energiearmoede uit Plymouth (Engeland), december 2019

Kamerbrief "Uitwerking Klimaatakkoord gebouwde omgeving", d.d. 17-12-2019

Raadskameradvies t.b.v. de besluitvormende behandeling op 29-01-2020

2.RS 18.45 uur - 19.45 uur: Wijziging Verordening Maatschappelijke ondersteuning en Verordening Jeugdhulp

Fase: meningsvormend (1)
Locatie: Rijnstroom

Behandeladvies 15 januari 2020, meningsvormende (1) behandeling

Raadsvoorstel "Wijziging Verordening Maatschappelijke ondersteuning en Verordening Jeugdhulp"

Bijlage 1 - Geconsolideerde versie van de Verordening Maatschappelijke ondersteuning gemeente Arnhem 2019

Bijlage 2 - Geconsolideerde versie van de Verordening Jeugdhulp gemeente Arnhem 2019

Bijlage 3 - Advies van de Adviesraden Wmo en Jeugd over de minimale termijn

Ingetrokken amendement "Richtlijnen zorgvuldig invoeren" (19A82) van de fracties D66, PvdA, Arnhemse Ouderen Partij en Arnhem Centraal

Ingetrokken motie "Richtlijnen ook voor jeugdhulp zorgvuldig invoeren" (19M173) van de fracties D66, PvdA, Arnhemse Ouderen Partij en Arnhem Centraal

Raadskameradvies t.b.v. de besluitvormende behandeling op 29-01-2020

3.RZ 19.45 uur - 21.00 uur: Bomenplan Arnhem

Fase: meningsvormend (1)
Locatie: Raadzaal

Behandeladvies 15 januari 2020, meningsvormende (1) behandeling

motie "Betrokkenheid bewoners bij bomen" (20M12) van de fractie Arnhemse Ouderen Partij

Beantwoording technische vragen inzake "Bomenplan Arnhem"

Raadsvoorstel "Bomenplan Arnhem"

Bijlage 1 - Bomenplan 2019

Bijlage 2 - Evaluatie deregulering kapvergunning 1 Verschil boomaantal buurten Arnhem

Bijlage 3 - Evaluatie deregulering kapvergunning 2 Verschil kroonoppervlakte buurten Arnhem

Brief van Arnhemse Bomenbond "Verzoek wijzigen Bomenplan Arnhem", d.d. 03-11-2019

Zienswijzenrapport "Bomenplan Arnhem"

Schriftelijke inspraakbijdrage dhr. S. de Nie

Schriftelijke inspraakbijdrage van dhr. H. van den Bos

Schriftelijke inspraakbijdrage van mw. A. Ferwerda

Schriftelijke inspraakbijdrage dhr. M. Bosch

Schriftelijke inspraakbijdrage van dhr. S. Fonk

Schriftelijke inspraakbijdrage van mw. T. Chabot

Schriftelijke inspraakbijdrage van dhr. F. van den Berg

Behandelresultaat 11 december 2019, informatieve behandeling

Schriftelijke reactie mw. T. Chabot op Bomenplan Arnhem

Schriftelijke reactie dhr. A. Meijssen op Bomenplan Arnhem

Schriftelijke reactie dhr. E. Wiessenberg op Bomenplan Arnhem

Behandelresultaat 15 januari 2020, meningsvormende (1) behandeling

4.RS 19.45 uur - 21.00 uur: Accentnota Fiets

Fase: meningsvormend (2)
Locatie: Rijnstroom

Behandeladvies 15 januari 2020, meningsvormende (2) behandeling

amendement "Op het snelfietspad krijgt de fietser altijd voorrang" (20A02) van de fractie Partij voor de Dieren

amendement "Voorrang voor de fiets" (20A03) van de fractie D66

amendement "Bedrijvigheid stallen" (20A04) van de fractie ChristenUnie

amendement "Geen (snel)fietsroute door het landgoed" (20A05) van de fractie ChristenUnie

motie "Fiets 'm er in" (20M02) van de fracties Arnhem Centraal, Arnhemse Ouderen Partij en PvdA

motie "Regensensoren op verkeerslichten" (20M03) van de fractie Partij voor de Dieren

motie "Neem alle doelgroepen mee in de fietsagenda Arnhem" (20M04) van de fracties GroenLinks en PvdA

motie "Meer fiets minder auto" (20M05) van de fractie D66

motie "Boodschappenfietsparkeren" (20M07) van de fractie ChristenUnie

Memo van wethouder van der Zee -beantwoording raadsvragen d.d. 02-12-2019

Raadsvoorstel "Accentnota Fiets"

Bijlage 1 - Accentnota Fiets, fietsambitie Arnhem 2019-2024

Bijlage 2 - Fietsagenda Arnhem 2019-2022

Bijlage 3 - Samenwerkingsagenda Fiets regio Arnhem Nijmegen

Art.44-vragen inzake "Op die fiets", d.d. 24-08-2018

Beantwoording college Art.44-vragen "Op die fiets", d.d. 23-10-2018

Aangenomen motie "Binnenstad fietsvriendelijk" (18M63) van de fracties GroenLinks, Partij voor de Dieren en PvdA

Ingetrokken motie "Bij wegenonderhoud eerst de fietspaden aanpakken" (18M96) van de fracties D66, Partij voor de Dieren, CDA en SP

Schriftelijke reactie - Accentnota fiets, onderdeel "Over de Noord" van de Gelderse Natuur en Milieufederatie d.d. 20-12-2019

Versie 21-11-19 - Schriftelijke inspraakreactie door Fietsersbond, afd. Arnhem d.d. 20-11-2019.pdf

Schriftelijke inspraakreactie door Fietsersbond, afd. Arnhem d.d. 20-11-2019

Behandelresultaat 20 november 2019, informatieve behandeling

Presentatie - Fietsambitie Arnhem 2019-2024

Schriftelijke inspraakbijdrage van dhr. J. Tiernego

Schriftelijke inspraakbijdrage van dhr. B. Oosting

Schriftelijke reactie van dhr. B. Oosting "Oproep aanpassing accentnota fiets onderdeel banddijk stadsblokken", d.d. 15-01-2020

Behandelresultaat 4 december 2019, 2e informatieve & meningsvormende (1) behandeling

Raadskameradvies t.b.v. de besluitvormende behandeling op 29-01-2020

5 21.00 uur - 21.15 uur: Pauze

6.RZ 21.15 uur - 22.00 uur: Instemmen visie schulddienstverlening

Fase: meningsvormend (1) (vervolg)
Locatie: Rijnstroom

amendement "De eigen rol van vrijwilligers in de schulddienstverlening" (20A01) van de fractie ChristenUnie

amendement "Gezinnen met kinderen in de basisschoolleeftijd" (20A09) van de fractie ChristenUnie

amendement "Lobby voor uitbreiden toegang tot WSNP" (20A10) van de fractie D66

motie "Aanpak malafide incassobureaus" (20M10) van de fractie ChristenUnie

motie "Professionele beschermingsbewindvoerder" (20M11) van de fractie Arnhemse Ouderen Partij

Behandeladvies 15 januari 2020, 3e meningsvormende (1) behandeling

Memo wethouder Louwers inzake "Uitwerking toezegging Monitoring Schulddienstverlening" d.d. 13-01-20

Schriftelijke inspraakbijdrage van Stichting Leergeld d.d. 04-12-2019

Raadsvoorstel "Visie schulddienstverlening"

Bijlage 1 - Zij aan zij: schuldenvrij, de visie schulddienstverlening

Bijlage 2 - Overzicht SDV oorzaken uitval en type vragen van de Sociale Wijkteams

Aangenomen motie "Geen definitieve aanbesteding schuldhulpdienstverlening zonder integrale visie" (19M78) van de fracties D66 en CDA

Aangenomen motie vreemd aan de agenda "Meer schulden voorkomen" (19M19) van de fracties D66, GroenLinks, PvdA, Partij voor de Dieren, DENK Verenigd Arnhem, SP, VVD en CDA

Aangenomen motie "Ruimer Baan voor de Vroeg Eropaf methode" (19M77) van de fracties VVD, D66, GroenLinks, PvdA en ChristenUnie

Rekenkamer Arnhem - Bestuurlijke nota "De Schuldenval" d.d. 9 mei 2019

Rekenkamer Arnhem - Evaluatie schulddienstverlening in Arnhem - rapport van bevindingen d.d. 29 maart 2019

Raadsbrief "Uitvoering amendement Schulden Voorkomen (17A50)", d.d. 08-01-2019

Aangenomen amendement "Schulden voorkomen" (17A50) van de fracties PvdA, GroenLinks en Arnhem Centraal

Raadsbrief "Rol gemeente als schuldeiser", d.d. 24-04-2018

Raadsbrief "Vervolgonderzoek Nationale Ombudsman naar toegang schulddienstverlening", d.d. 30-10-2018

Bijlage 1 - Brief van Nationale Ombudsman aan college van B&W

Bijlage 2 - Rapport 'Een open deur Het vervolg'

Raadsbrief "Opties zelf uitvoeren beschermingsbewind", d.d. 18-09-2018

Raadsbrief "Toegang schulddienstverlening", d.d. 06-03-2018

Raadsbrief "Onderzoek uitvoering schulddienstverlening sociale wijkteams", d.d. 22-03-2016

Eindrapport "Wijkteams Arnhem, een onderzoek naar de activiteiten van wijkcoaches voor inwoners met financiële problemen"

Raadsvoorstel "Doorontwikkeling armoedeagenda en schulddienstverlening", d.d. 27-06-2016

Beleidsnota doorontwikkeling Armoedeagenda en Schulddienstverlening, gemeente Arnhem d.d. 22-03-2016

Behandelresultaat 4 december 2019, informatieve & meningsvormende (1) behandeling

Memo van wethouder Louwers "Informatie naar aanleiding van raadsbespreking van de Visie Schulddienstverlening", d.d. 11-12-2019

Bijlage 1 bij memo naar aanleiding van bespreking Visie Schulddienstverlening op 4 december 2019

Schriftelijke bijdrage van dhr. Mulder aan bespreking visie schulddienstverlening gemeenteraad Arnhem

Behandelresultaat 11 december 2019, 2e informatieve & meningsvormende (1) behandeling

Behandelresultaat 15 januari 2020, 3e meningsvormende (1) behandeling

7.RS 21.15 uur - 22.00 uur: Agenderingsverzoek "Raadsbrief Woningbouwvereniging voor ambtenaren d.d. 03-12-2019"

Locatie: Rijnstroom

Behandeladvies 15 januari 2020

Agenderingsverzoek - Raadsbrief 'Woningbouwvereniging voor ambtenaren (WBVVA)' van de fracties van VVD, PvdA, D66, SP, ChristenUnie, Arnhem Centraal, CDA en Partij voor de Dieren

Raadsbrief "Woningbouwvereniging voor ambtenaren (WBVVA)", d.d. 03-12-2019

Bijlage - In een oogopslag (cijfers wijk)

Raadsbrief "Woningbouwvereniging voor Ambtenaren", d.d. 01-11-2016

Bijlage - Verslag informatiebijeenkomst

Brief leden/bewoners van de Woningbouwvereniging voor Ambtenaren (WBVVA) inzake "Raadskamerbehandeling WBVVA" 15-01-20

Mailbericht inzake Verkoop woningen van WBVVA, d.d. 10-11-2019

Brief inzake "Verkoop woningbezit WBVVA", ingekomen d.d. 08-10-2019

Brief inzake "Aanbiedingsplicht WBVVA te Arnhem - Complex Arnhem te Arnhem", ingekomen d.d. 08-10-2019

Flyer - Braamberg & Schuttersberg - In één oogopslag 2018/2019

Statutenwijziging WBVVA - versie 15 december 2017

Presentatie - raadsleden 31 januari 2019 - WBVVA Arnhem

Uitnodiging inzake "Bijeenkomst leden raadscommissie inzake de toekomst van de WBVVA te Arnhem

Brief van de gemeente Arnhem inzake "Verkoop woningbezit WBVVA", d.d. 9 oktober 2019

Memo van wethouder Paping d.d. 6 maart 2019 aan het college van B&W

Memo van wethouder Paping d.d. 24 september 2019 aan het college van B&W

Collegenota "Goedkeuring statuten WBVVA", d.d. 23-01-2018

Technische vragen WBVVA fractie VVD, d.d. 03-12-2019

Technische vragen WBVVA van de fractie VVD - Beantwoording d.d. 11-12-2019

Behandelresultaat 11 december 2019

Nieuwsbrief voor alle huurders en leden van de Woningbouwvereniging voor Ambtenaren d.d. 06-01-2020

Memo van wethouder Paping inzake "Afdoen toezeggingen WBVVA", d.d. 14-01-2020

Bijlage 1 - Verkoop woningbezit WBVVA en rol gemeente Arnhem als derde, WBVVA

Bijlage 2 - Collegenota goedkeuring statuten WBVVA

Schriftelijke vragen van huurders WBVVA d.d. 12-01-2020

Schriftelijke reactie over Woningbouwvereniging d.d. 12-01-2020

Behandelresultaat 15 januari 2020

8.RS 22.00 uur - 23.15 uur: Plan van aanpak Woningbouwontwikkeling & Agenderingsverzoek 'regionaal woning onderzoek'

Fase: informatief
Locatie: Rijnstroom

Behandeladvies 15 januari 2020, informatieve behandeling

Raadsvoorstel "Plan van aanpak Woningbouwontwikkeling"

Aanvullende bijlage - Plan van aanpak woningbouwontwikkeling

Bijlage 1 - Planningslijst per 1 maart 2019

Agenderingsverzoek "Regionaal woning onderzoek" van de fractie SP

Raadsbrief "Woningmarktonderzoek 2019 regio Arnhem-Nijmegen", d.d. 05-11-2019

Bijlage 1 - Woningmarktonderzoek Regio Arnhem-Nijmegen 2019

Bijlage 2 - Factsheet gemeente Arnhem

Schriftelijke inspraakbijdrage van dhr. F. van den Berg

Presentatie - Woningmarktonderzoek Arnhem

Behandelresultaat 15 januari 2020, informatieve behandeling

Raadskamerindeling Politieke Avond

15 januari 2020

Raadzaal	Rijnstroom
18.45 uur - 19.45 uur (60) Vaststellen van het 'Programmaplan New energy made in Arnhem 2020-2030' (m2)	18.45 uur - 19.45 uur (60) Wijziging Verordening Maatschappelijke ondersteuning en Verordening Jeugdhulp (m1)
19.45 uur - 21.00 uur (75) Bomenplan Arnhem (m1)	19.45 uur - 21.00 uur (75) Accentnota Fiets (m2)
21.00 uur - 21.15 uur: Pauze	
Raadzaal	**Rijnstroom**
21.15 uur - 22.00 uur (45) Instemmen visie schulddienstverlening (m1)	21.15 uur - 22.00 uur (45) Agenderingsverzoek "Raadsbrief Woningbouwvereniging voor ambtenaren d.d. 03-12-2019"
	22.00 uur - 23.15 uur (75) Plan van aanpak Woningbouwontwikkeling & Agenderingsverzoek 'regionaal woning onderzoek' (i)

Titel/onderwerp: Vaststellen van het 'Programmaplan New energy made in Arnhem 2020 - 2030'.

Raadsadviseur: K. Vons Telefoonnr: 3774087 Katinka.vons@arnhem.nl

Van:	College	Ambtenaar:	Marion Visser
Portefeuillehouder:	Mevr. C. Bouwkamp	Telefoonnr:	3774361
		E-mailadres:	Marion.Visser@arnhem.nl
Doel activiteit	Meningsvormend (2)		
Toelichting	Het college biedt de raad het voorstel: 'programmaplan New energy made in Arnhem' aan, om vast te stellen. **Inleiding** Het voorliggende programmaplan New energy made in Arnhem 2020 - 2030 is een uitwerking van ambities uit het coalitieakkoord van 2018 en is opgesteld in samenspraak met partners uit het EmiA-netwerk. Het programma bouwt voort op de resultaten van het programma, zie raadsbrief voortgangsrapportage New energy made in Arnhem 2015 - 2020 (zie bijlage). Verder is het programmaplan een concretisering van de doelen uit het Parijsakkoord en het landelijke klimaatakkoord. Meer informatie treft u aan het raadsvoorstel. **Proces tot nu toe** - Op woensdag 20 november heeft de raadskamer informerend en meningsvormend vergadert over het programmaplan New energy made in Arnhem. Mevr. J van de Geer van Rijn IJssel energie coöperatie heeft ingesproken. Haar inspreektekst is bijgevoegd. In de meningsvormende behandeling zijn de volgende fracties aanbod geweest; AOP, PvdA, GroenLinks, CU, PvdD en als laatste D66. De overige aanwezige fracties te beginnen met het CDA, VVD, SP, Arnhem Centraal en de PVV zijn nog niet aan de beurt geweest om haar eerste vraag te stellen aan het college dan wel haar mening te geven. **-** Op woensdag 4 december heeft de voortzetting van de meningsvorming 1 plaatsgevonden. De raadskamer heeft geconcludeerd dat het voorstel doorgeleid kan worden naar de meneingsvorming 2. **Toezegging wethouder vergadering 4 december** - De wethouder heeft toegezegd om schriftelijk aan te geven hoe de CO2 uitstoot van de biomassacentrale van Veolia meegenomen wordt in de monitoring van de resultaten van het programma. - De wethouder heeft toegezegd 1 x per half jaar de raad d.m.v. een informatief gesprek de raad mee te nemen in inhoud en voortgang van het programma - De wethouder heeft toegezegd de resultaten van energiearmoedeproject in Plymouth (partner van Arnhem in EU project Climate Active Neighbourhoods) naar de raadskamer te sturen, indien deze openbaar zijn. - De wethouder heeft toegezegd terug te komen op de vraag m.b.t. de planning wanneer het strategisch laadplan naar de raad komt. - De wethouder heeft toegezegd voor 10 januari schriftelijk aan de raadskamer aan te geven hoe zij het geamendeerde raadsbesluit van 19 april 2019 over de Arnhemse aanpak van de wijkgerichte energietransitie (19A19 - Risico's niet afwentelen op inwoners) interpreteert.		
Voorgesteld resultaat van de bespreking	Beslissen of het voorstel kan worden doorgeleid naar de meningsvorming 2, dan wel besluitvorming.		
Spreekrecht publiek	Nee, heeft reeds plaatsgevonden op 20 - 11- 2019		
Behandeladvies	Technische vragen dienen voorafgaand aan de bespreking te worden gesteld.		

Bijlagen				
Raadsvoorstel				
Programmaplan New energy made in Arnhem 2020-2030				
Memo van wethouder Bouwkamp				
Memo met mailwisseling technische vragen en antwoorden Dobbe en Visser				
Memo van wethouder Bouwkamp inzake toezeggingen d.d. 4 december				

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	29 januari 2020
Ter bespreking van	Vaststellen van het 'Programmaplan New energy made in Arnhem 2020-2030'
Motie van	Maarten Venhoek (D66)
Titel motie	Warmtenetten
Nummer Zaaknummer	**20M06** 396707

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat
- Veel woningen niet geschikt zijn om zonder ingrijpende maatregelen te verwarmen met een warmtepomp.
- Warmtenetten een mogelijk geschikt alternatief zijn.

Overwegende dat
- De voorliggende warmtevisie geen ambitie uitspreekt over de inzet van warmtenetten.
- Warmtenetten kunnen bijdragen aan de beoogde CO2 reductie.

Verzoekt het college:
- Te komen met een plan voor het aanleggen van open warmtenetten in Arnhem in die wijken waarvan op basis van een analyse van de bestaande bebouwing te verwachten is dat verwarming met warmtepompen niet mogelijk is.
- Daarbij niet alleen te kijken naar bestaande partijen maar ook hoe met nieuwe partijen een open (en mogelijk stedelijk dekkend) warmtenet kan worden gerealiseerd.
- En daarbij ook maatregelen voor te stellen voor het stimuleren van het aansluiten van meer woningen en gebouwen op het reeds aanwezige warmtenet.

en gaat over tot de orde van de dag

Maarten Venhoek (D66)

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	29 januari 2020
Ter bespreking van	New energie Made in Arnhem
Motie van	Vincent Bouma
Titel motie	Klimaatverandering voor iedereen
Nummer Zaaknummer	**20M08** 396707

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat:

- Het voorkomen van energiearmoede als een van de speerpunten wordt benoemd in NeMiA 2020-2030 in het hoofdstuk ´De bebouwde omgeving´.
- Klimaatverandering alleen haalbaar is als iedereen mee doet
- Klimaatverandering niet bovenaan de agenda staat als je voor €50,- per week rond moet komen
- Het college momenteel op verschillende gebieden met ontwikkelingen op het gebied van duurzaamheid bezig is.

Overwegende dat:

- Niet iedereen de financiële draagkracht heeft om zelf mee te kunnen betalen aan de energietransitie
- Het niet van de gemeente verwacht kan worden om alle financiële risico's te dekken
- Het college meer zou kunnen doen aan het voorkomen van energiearmoede dan nu beschreven is

Verzoekt het college:

- Om uiterlijk in Q3 met een programmaplan "Arnhemse aanpak energiearmoede" te komen
- Hierin substantieel financiële middelen op te nemen

en gaat over tot de orde van de dag

Vincent Bouma, PvdA
Mark Coenders, Groen Links,
Muriël Simonis, Groen Links

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	29 januari 2019
Ter bespreking van	Vaststellen van het 'Programmaplan New energy made in Arnhem 2020-2030'
Motie van	Gerrie Elfrink - SP
Titel motie	Niet nog meer klimaatsubsidies naar het bedrijfsleven, maar klimaatfonds inzetten om energiearmoede onder huishoudens te bestrijden
Nummer Zaaknummer	**20M09** 396707

De gemeenteraad van Arnhem in vergadering bijeen,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat
- het college er nog steeds niet in is geslaagd om middelen uit het klimaatfonds te besteden,

- gezien het programma New Energy Made in Arnhem, ‘Energiebesparing in de gebouwde omgeving is de meest effectieve en vaak ook de meest kostenefficiënte wijze van verduurzamen. Energiebesparing draagt bij aan milieudoelstellingen, leidt tot een lagere energierekening, verbetert de concurrentiepositie van bedrijven en geeft een impuls aan de werkgelegenheid.’

Overwegende dat
- in de woningbouw veel winst te boeken is met energiebesparing;

het niet de vraag is óf woningen grootschalig verduurzaamd moeten worden maar wanneer en hoe;

naast de verduurzaming is er nog een reden om deze slag te maken, omdat een op de vijf Arnhemmers woont in een ongezond huis; tochtige woningen, vaak met schimmel, die voor gezondheidsproblemen bij bewoners zorgen;

energiearmoede een steeds groter probleem dreigt te worden;

er alle reden is om huizen met de slechtste energiekwaliteit (labels E, F en G) eerst aan te pakken.’

Verzoekt het college,

- het klimaatfonds in haar volle omvang aan te wenden op een manier die de armoede en de slechtste huizen in één klap aanpakt,

en gaat over tot de orde van de dag

Gerrie Elfrink - SP

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 396707

Onderwerp: Programmaplan New energy made in Arnhem 2020-2030

Voorstel

1. Het programmaplan New energy made in Arnhem 2020-2030 vast te stellen.

Inleiding

Het voorliggende programmaplan New energy made in Arnhem 2020-2030 is een uitwerking van ambities uit het coalitieakkoord van 2018 en is opgesteld in samenspraak met partners uit het EmiA-netwerk. Het programma bouwt voort op de resultaten van het vorige programma, New energy made in Arnhem 2015-2020, die zijn beschreven in een aparte collegenota met raadsbrief (voortgangsrapportage New energy made in Arnhem 2015-2020). Verder is het programmaplan een concretisering van de doelen uit het Parijsakkoord en het landelijke Klimaatakkoord.

In 2050 is Arnhem onafhankelijk van fossiele brandstoffen. En in 2030 hebben we 55% minder CO2 uitstoot dan in 1990. Om deze doelen te halen zal ook in Arnhem het energieverbruik verder omlaag moeten, en een overgang van fossiele energie naar schone energie moeten worden bereikt in de gebouwde omgeving, bij bedrijven en industrie en in ons vervoer. Verder zullen we meer duurzame energie moeten gaan opwekken.

Voor de verduurzaming van de stad en de wijken zijn forse proces- en investeringsmiddelen vrijgemaakt en zijn in mei 2019 spelregels voor de besteding van het klimaatfonds vastgesteld. Hierdoor kunnen we concreet aan de slag op regionaal-, stedelijk- en wijkniveau. We nemen hierbij de regie in handen en ondersteunen inwoners en bedrijven waar nodig. Dit vraagt om een concrete richting met inspanningen, die in dit programmaplan New energy made in Arnhem (NemiA) 2020-2030 beschreven staan.

Voor de warmtetransitie in de wijken zijn in april 2019 de bijhorende koers, uitgangspunten en aanpak vastgesteld in 'De Arnhemse aanpak van de wijkgerichte energietransitie'. Hierin hebben we afgesproken om de energietransitie samen, eerlijk en duurzaam op te pakken en de wijken spelen daarbij een belangrijke rol. De energietransitie zien wij noodzakelijk vanuit het perspectief van de klimaatverandering, maar ook als een kans om bijvoorbeeld energiearmoede tegen te gaan en innovaties van Arnhemse bedrijven in te zetten. De acties die horen bij deze aanpak zijn in voorliggend programma onder het thema 'Gebouwde omgeving' beschreven en uitgewerkt .

Arnhem GEMEENTE

Beoogd effect

- In 2050 wordt er in Arnhem geen fossiele energie meer gebruikt.
- In 2030 is de Arnhemse uitstoot van CO2 61% lager dan die van 2017 (gelijk aan ambitie Gelders Energieakkoord van 55% ten opzichte van 1990).
- In 2023 is de Arnhemse uitstoot van CO2 25% lager dan die van 2017.

Argumenten

1.1 Dit programmaplan is een uitwerking van de doelen en ambities uit het coalitieakkoord 2018-2022

In het coalitieakkoord 2018-2022 staat dat we koploper willen zijn op het gebied van duurzaamheid en daarnaast een actieve regierol willen innemen bij de warmtetransitie in de wijken.
De koploperpositie is in dit programmaplan uitgewerkt. Een koploper is een gemeente die activiteiten heeft gerealiseerd met de grootste impact ten opzichte van andere gemeenten of met de nieuwste aanpak, initiatieven of (sociale) innovaties. Koploperschap helpt in het realiseren van een opgave omdat je focus aanbrengt door keuzes te maken in wat je doet en het verhaal dat je hierover vertelt.

Kijkend naar de historie van de stad, de huidige ontwikkelingen en ambities van Arnhemse partijen en onszelf als gemeente zijn we tot de volgende drie thema's gekomen waarop we een koploperspositie willen innemen:
1. Integrale wijkaanpak
2. Duurzame mobiliteit
3. Arnhemse energie innovaties

Op deze drie thema's nemen we de regie.
In een benchmark met de steden Den Haag, Nijmegen, Breda, Enschede, Amersfoort en Haarlem is bekeken hoe ver Arnhem is richting de koploperpositie op deze thema's en wat nog nodig is om dat te bereiken. Acties die nodig zijn om de koploperpositie te bereiken zijn in het programmaplan deel 2 gemarkeerd met een gele ster.

1.2 Dit programmaplan is de koers voor de Arnhemse energietransitie op stedelijk niveau in de komende jaren.

Arnhem speelt op stedelijk en regionaal niveau een rol in de energietransitie. Dit programmaplan geeft op stedelijk niveau dé koers voor Arnhem voor de komende jaren. Het biedt ons houvast om geformuleerde energietransitie ambities te realiseren en het is een bouwsteen voor de omgevingsvisie.
In het programma staat het terugbrengen van de energietransitie gerelateerde CO2 uitstoot centraal. Het actieprogramma is opgedeeld aan de hand van vier van de thema's uit het landelijke Klimaatakkoord: Gebouwde omgeving, Mobiliteit, Bedrijven en Industrie, en Grootschalige opwek (elektriciteit). Het thema landbouw is niet meegenomen omdat deze sector minimaal aanwezig is in onze gemeente. De wijkgerichte aanpak valt onder het thema Gebouwde omgeving.

Het NemiA programma dient daarnaast als input voor het Arnhemse bod binnen de regionale energiestrategie (RES), dat in 2020 moet worden aangeleverd bij het Rijk.

1.3 Dit programma heeft ambities tot 2030, concretiseert deze in acties op de korte termijn (2023) en maakt resultaten meetbaar.

Wij hebben als Arnhem het Gelders Energieakkoord ondertekend en ons daarmee gecommitteerd aan de doelstelling om als Arnhem in 2030 55% minder CO2 uit te stoten dan in 1990. Omdat Arnhem sinds 1990 is gegroeid, is ook de energievraag en uitstoot gegroeid. Dit betekent dat we een opgave hebben van 61% CO2 reductie (572 kT) ten opzichte van 2017, om uit te komen op 55% reductie t.o.v. 1990. Deze reductie van 572 kT CO2 denken we op de volgende wijze te bereiken:

Totale reductie opgave 2030 t.o.v. 2017	**61% CO2**	**572 kT CO2**
Autonome ontwikkelingen	14%	130
(in)direct binnen actieprogramma Nemia 2030	20%	191
(in)direct binnen andere programma's Arnhem	1%	5

(in) direct buiten eigen gemeentegrens	26%	246

Autonome ontwikkelingen
Autonome ontwikkelingen leiden tot 130 kT van de 572 kT CO2 reductie. Dit zijn innovaties en technologische ontwikkelingen die ervoor zorgen dat het energiegebruik efficiënter en minder wordt, en ook acties die buiten de gemeente worden ingezet. Voorbeelden hiervan zijn verduurzaming mobiliteit afkomstig van buiten Arnhem, effectievere opwekking van elektriciteit en warmte, efficiëntieverhoging van apparaten en processen en instrumentarium uit het Klimaatakkoord dat op Rijksniveau wordt ontwikkeld zoals belasting voor grote bedrijven en industrie.

Binnen Arnhemse programma's
Door beperkingen vanuit Natura 2000 en huidige wet- en regelgeving over bijvoorbeeld radar en vliegbewegingen bij vliegveld Deelen kunnen we een deel van de totale CO2 doelstelling op dit moment niet binnen onze gemeentegrenzen realiseren. Het deel van de CO2 reductie dat we wel (denken te) kunnen realiseren is 196 kT CO2. Dit deel bereiken we grotendeels door de acties binnen het programmaplan (191 kT), gericht op besparen en opwekken, beschreven in deel 2 'Actieprogramma', op de thema's gebouwde omgeving, mobiliteit, bedrijven en industrie en grootschalige opwek. Verder verwachten we dat 5 kT CO2 wordt gereduceerd binnen andere Arnhemse programma's.

Voor elke actie binnen het programma New energy made in Arnhem is een overzicht gemaakt van het doel en verwachte resultaat van de actie, de benodigde activiteiten in de tijd, de CO2 reductie die ermee kan worden gerealiseerd en de indicatoren om de voortgang te meten. Per thema zijn de geraamde middelen en formatie aangegeven. Ook is aangegeven welke rol de gemeente het beste kan innemen, om een zo groot mogelijke impact te hebben. Dit alles maakt het realistisch en meetbaar.

Buiten gemeentegrens
Arnhem is een gemeente met een stedelijk karakter en een beperkte beschikbare ruimte in het buitengebied. Het deel van de CO2 reductie dat nu niet binnen de Arnhemse gemeentegrenzen kan worden gerealiseerd is 246 kT. We zullen bekijken of dit deel van de opgave in de regio gerealiseerd kan worden. Binnen het proces van de regionale energiestrategie (RES), dat net gestart is, zal blijken of dit haalbaar is. Een goede regionale samenwerking is hierbij van groot belang. Het RES-proces moet leiden tot een startnotitie in januari 2020 en een concept-bod in juni 2020. Om deze reductie binnen de regio te realiseren, zijn ook capaciteit en middelen van Arnhem nodig.

1.4 Dit programma is in samenwerking met partners tot stand gekomen.

We hebben het programma vormgegeven met een diversiteit aan Arnhemse partijen. We hebben gezamenlijke werksessies gedaan, verdiepende sessies en één-op-één gesprekken gevoerd. De inhoud die we hieruit hebben opgehaald, samen met de ervaring en ontwikkelingen vanuit de voorlopers van NemiA 2030 (programma Arnhem Energiestad 2011-2014 en NemiA 2015-2020), de vastgestelde Arnhemse aanpak van de wijkgerichte energietransitie (april 2019), de Kaders voor het klimaatfonds (mei 2019) en resultaten van het digipanelonderzoek, zijn gebruikt in het vormgeven van het programma.

1.5 Dit programma geeft invulling aan de aanbevelingen van het rekenkameronderzoek "Oranje is het nieuwe groen' uit 2017

Vanuit het coalitieakkoord en het programmaplan is invulling gegeven aan deze aanbevelingen van de rekenkamer: 'Pak verbeterpunten op waarmee snelheid gemaakt kan worden, om de gestelde doelen te kunnen halen, waaronder:

- voldoende capaciteit
- extra aandacht en middelen
- duidelijk stappenplan met meetbare doelstellingen op korte termijn
- het partnernetwerk minder vrijblijvend inrichten
- een plan, waarbij de wijkteams leefomgeving gebruikt worden om een meer actieve houding van inwoners te stimuleren

1.6 Dit programma geeft invulling aan de moties 18M62 en 19M33

- Toegankelijk verduurzamen (18M62)
- Energietransitie voor iedere Arnhemmer (19M33)

Deze beide moties worden ingevuld door actie 2.3 'Toolbox met ondersteunend instrumentarium ontwikkelen'. Deze toolbox is gericht op verschillende doelgroepen en bevat alle regelingen die van toepassing zijn, waaronder de duurzaamheidslening en postcoderoosregeling.

Kanttekeningen en risico's

1.1 We hebben iedereen nodig om de doelen voor 2030 te bereiken

In het programma is beschreven op welk deel van de opgave de gemeente (in)directe invloed heeft, wat we aan autonome ontwikkeling verwachten en wat we van de regio vragen. Ook is aangegeven welke rol we per actie als gemeente willen nemen om zo effectief mogelijk te zijn. We kunnen dit niet alleen. We zijn afhankelijk van veel verschillende partijen en stakeholders. Als gemeente zullen we onze rollen intensief moeten blijven vervullen de komende jaren. We zijn op weg naar partnerschappen met diverse stakeholders om de samenwerking te bekrachtigen, in lijn met één van de aanbevelingen van de rekenkamer.

1.2 We zijn afhankelijk van de regio voor het bereiken van onze doelen

Zoals bij argument 1.3 is aangegeven hebben we voor 246 KT CO2 reductie nog geen acties, en willen we via de regionale energiestrategie bekijken of dit deel van de opgave binnen de regio gerealiseerd kan worden. Binnen het proces van de regionale energiestrategie, dat net gestart is, zal blijken of dit haalbaar is. Een goede regionale samenwerking is hierbij van groot belang. Het RES-proces moet leiden tot een startnotitie in januari 2020 en een concept-bod in juni 2020.
Als deze CO2 reductie niet binnen de regio kan worden behaald, zal Arnhem extra inspanningen moeten leveren, die we dan aan uw raad voorleggen.

1.3 We zijn afhankelijk van cofinanciering van andere overheden en partijen voor het bereiken van onze doelen

De structurele en incidentele middelen die binnen de MJPB beschikbaar zijn, zijn op zichzelf niet voldoende om de doelstellingen te halen. Daarom is het noodzakelijk dat zowel het rijk als de provincie fors gaan bijdragen aan de energietransitie, en dat we op projectbasis ook Europese middelen kunnen verkrijgen. De binnen Arnhem beschikbare middelen zijn een goede basis voor cofinanciering van deze overheden.
Daarnaast zullen veel partijen zoals woningbouwcorporaties, woningeigenaren, ontwikkelaars, ondernemers, de netbeheerder en marktpartijen de komende jaren volop (blijven) investeren in de energietransitie.

Financiën

Kosten

Het bestedingsperspectief en de benodigde formatie voor het uitvoeren van de acties uit deel 2 van het programmaplan zijn als volgt:

Thema	Inschatting benodigde middelen t/m 2022	FTE
Gebouwde omgeving	€ 7.500.000 (t/m 2021*)	15 (t/m 2021*)
Duurzame mobiliteit	€ 2.015.000	2
Bedrijven en industrie	€ 1.200.000	1,5
Grootschalige opwek	€ 400.000	2
Bewustwording	€ 700.000	1
Totaal	**€ 11.815.000**	**21,5**

* Voor de acties op gebouwde omgeving zijn de kosten geraamd tot en met 2021, en wordt een nieuwe inschatting van formatie en benodigde middelen in de transitievisie warmte opgenomen, die in 2021 aan de raad wordt aangeboden.

Met de middelen die beschikbaar zijn voor New energy made in Arnhem (zie hieronder bij 'dekking') en verwachte cofinanciering vanuit de EU, het rijk en de provincie achten we de in het programmaplan opgenomen doelen haalbaar. De hierboven aangegeven benodigde middelen worden gedekt door de hieronder genoemde incidentele en structurele middelen. En voor zover de huidige formatie niet toereikend is voor het uitvoeren van het programmaplan zullen structurele middelen worden ingezet om (tijdelijke) formatie in te schakelen.

Dekking

Incidentele middelen
Om de Arnhemse klimaatdoelen te halen is bij Turap-2 2018 (Raadsbrief 26 september 2018, zaaknr. 290983), op basis van het coalitieakkoord, in de Bestemmingsreserve Duurzaam Arnhem voor het klimaatfonds €10 miljoen aan middelen gereserveerd. In het voorjaar van 2019 heeft u het voorstel over de kaders voor de besteding van dit klimaatfonds geakkoordeerd. Voorliggend programmaplan met bijbehorende begroting geeft verdere invulling aan het bestedingsperspectief van de middelen uit het klimaatfonds.

Structurele middelen
In de ontwerp MJPB 2020-2023 is, conform de Perspectiefnota, een structureel oplopend budget van 750.000 in 2019 tot €1 miljoen vanaf 2021 jaarlijks voor warmetransitie en verduurzaming opgenomen. Vanuit dit laatstgenoemde budget is inmiddels een start gemaakt met de versterking van de formatie/ambtelijke organisatie. Daarnaast is er jaarlijks € 390.000,- aan structurele middelen voor NemiA beschikbaar.

Cofinanciering
In Europa, bij het rijk en bij de provincie Gelderland wordt beleid gevoerd dat past bij de opgaves van de New energy made in Arnhem. De inhoudelijke en financiële samenwerking met overheden is dan ook een belangrijk speerpunt in de uitvoering van dit programma en we zetten vol in op cofinanciering.

Vanuit het landelijke klimaatakkoord worden rijksbijdragen verwacht voor de energietransitie binnen gemeenten. De hoogte van deze bijdragen zijn nog niet bekend.

Daarnaast zullen veel partijen zoals woningbouwcorporaties, woningeigenaren, ontwikkelaars, ondernemers, de netbeheerder en marktpartijen de komende jaren volop (blijven) investeren in de energietransitie.

Uitvoering

We houden u jaarlijks op de hoogte van de voortgang van het programma, op inhoud (op basis van de aangegeven indicatoren) en financiën.
Iedere twee jaar zullen we deel 2 (het actieprogramma) actualiseren, naar aanleiding van de monitoring én eventuele nieuwe ontwikkelingen en kansen. Ook de geraamde kosten van de acties worden dan, indien nodig, geactualiseerd.
Voor de besteding van middelen uit het klimaatfonds zullen projectplannen worden getoetst aan de door uw raad vastgestelde kaders voor de besteding van het klimaatfonds.

Communicatie

Na het collegebesluit zijn alle partners die hebben meegewerkt aan de totstandkoming hiervan actief geïnformeerd. ArnhemAAN.nl is het communicatieplatform van dit programma.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

- Raadsvoorstel
- Programmaplan New energy made in Arnhem 2020-2030
- Moties 18M62 en 19M33

RAADSVOORSTEL

Besluit van

Zaaknummer 396707

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;
gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 8 oktober 2019, zaaknummer 396707

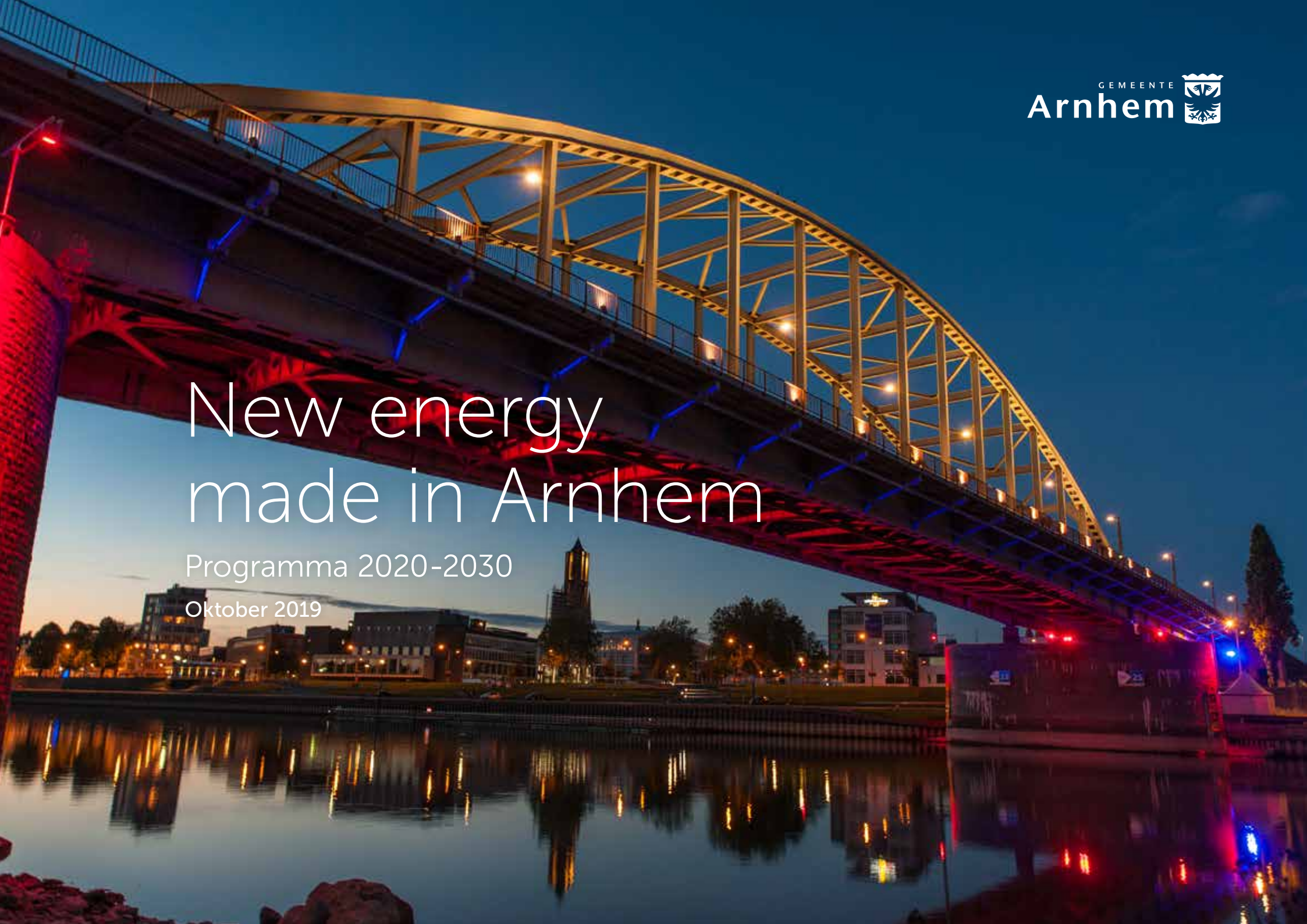
gelet op artikelen 108 en 147 van de Gemeentewet;

besluit:

1. Het programmaplan New energy made in Arnhem 2020-2030 vast te stellen.

De griffier, De voorzitter,

GEMEENTE Arnhem

GEMEENTE Arnhem

New energy made in Arnhem

Programma 2020-2030

Oktober 2019

New energy made in Arnhem

Programma 2020-2030

Oktober 2019

Voorwoord

Een klimaatneutraal en duurzaam Arnhem. Dat is waar we naar toe willen. Een groene en gezonde stad met schone lucht, waarin het ook voor onze kinderen en kleinkinderen nog prettig wonen is. Een stad met een schone economie die niet meer draait op kolen, olie en gas, maar op schone energiebronnen als zon en wind. Om daar te komen, zetten we de komende jaren vol in op de energietransitie: de strategie om Arnhem in 2050 onafhankelijk te laten zijn van fossiele brandstoffen.

De energietransitie als kans

We willen ook in Arnhem bijdragen aan het tegengaan van de opwarming van de aarde en concreet invulling geven aan de doelstellingen uit het Akkoord van Parijs. Dat vraagt om keuzes, maatregelen en investeringen. Die keuzes zijn tegelijk kansen; de energietransitie kan een vliegwiel zijn voor innovatie, nieuwe bedrijvigheid en extra werkgelegenheid. Door het verminderen van CO_2 dragen we niet alleen bij aan de aanpak van klimaatverandering, maar neemt ook de luchtkwaliteit, de gezondheid en de kwaliteit van het wonen van de Arnhemmers toe.

Tegengaan energiearmoede

Om deze transitie mogelijk te maken hebben we nadrukkelijk oog voor Arnhemmers die nu al moeite hebben om hun energierekening te betalen. De verwachting is dat de energiekosten hoger worden en de gasprijs de komende jaren fors stijgt. We willen voorkomen dat dit leidt tot energiearmoede: dat mensen een groter deel van hun beschikbaar inkomen dan kwijt zijn aan het verwarmen van hun huis en elektriciteit. De gemeente zet daarom actief in op het ondersteunen van Arnhemmers bij het isoleren van woningen en het overschakelen naar schone energiebronnen. Het uitgangspunt daarbij is dat de energietransitie voor iedereen haalbaar en betaalbaar is.

Aan de slag

Dit programma beschrijft hoe we onze doelen willen bereiken. Gecombineerd met een set aan concrete maatregelen laten we zien dat we niet willen blijven hangen in woorden of mooie vergezichten. Er ligt kortom een hoop werk op ons te wachten. Aan de slag dus.

Cathelijne Bouwkamp

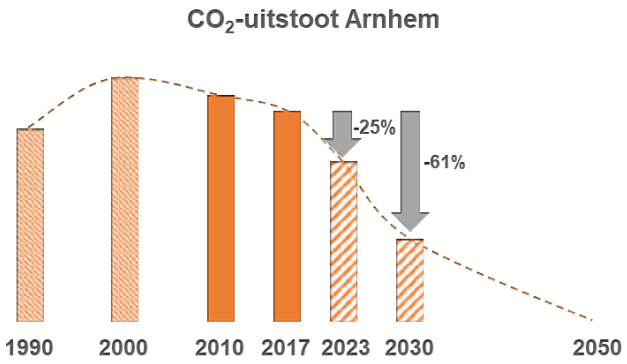
Wethouder Klimaat & Energie

Samenvatting

New energy made in [Arnhem] 2020-2030

De opgave

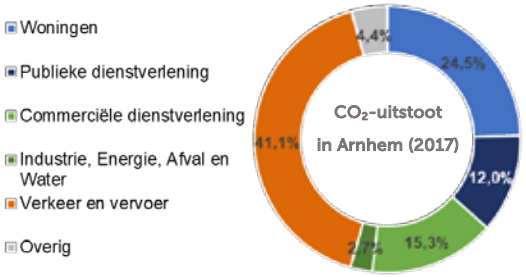
Arnhem volgt in haar ambities internationale afspraken, het klimaatakkoord en het Gelders Energieakkoord. Arnhem werkt toe naar een klimaatneutrale gemeente in 2050. Om dit te bereiken moet de komende jaren veel gebeuren. De doelstelling van het actieprogramma New energy made in Arnhem (NemiA) 2020-2030 is 61% CO_2-reductie ten opzichte van 2017, met als tussendoelstelling 25% in 2023.
Deze reductie wordt grotendeels gerealiseerd door het actieprogramma NemiA 2030 en overige programma's binnen de gemeente. Een deel van de reductie komt van autonome ontwikkeling, de resterende opgave zullen wij van buiten de gemeentegrens moeten halen of hier in de komende jaren aanvullende ambities op formuleren.

Totale reductie opgave 2030	61%	572 kTCO$_2$
Autonome ontwikkelingen	14%	130
(in)Direct binnen actieprogramma Nemia 2030	20%	191
(in)Direct binnen andere programma's Arnhem	1%	5
(in)Direct buiten eigen gemeentegrens	26%	246

Waar staan we nu?

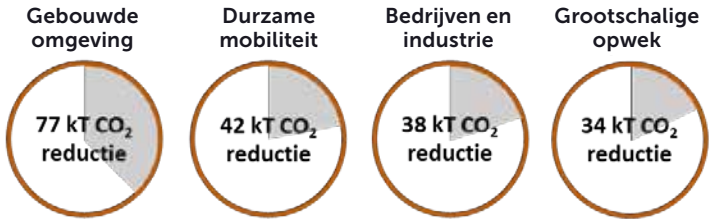
Het huidige energiegebruik van Arnhem bedraagt 12.366 TJ, dit veroorzaakt jaarlijks 938 kT CO_2-uitstoot. Dit is als volgt verdeeld over verschillende sectoren.

Sector	Energiegebruik (TJ/jaar)
Woningen	3.398
Publieke gebouwen	1.358
Mobiliteit	5.309
Bedrijven	1.518
Industrie	299
Overig	484
Totaal	12.366

Doelstelling per thema

Binnen verschillende thema's zijn acties opgesteld die leiden tot de volgende CO_2-reductiedoelstellingen per thema:

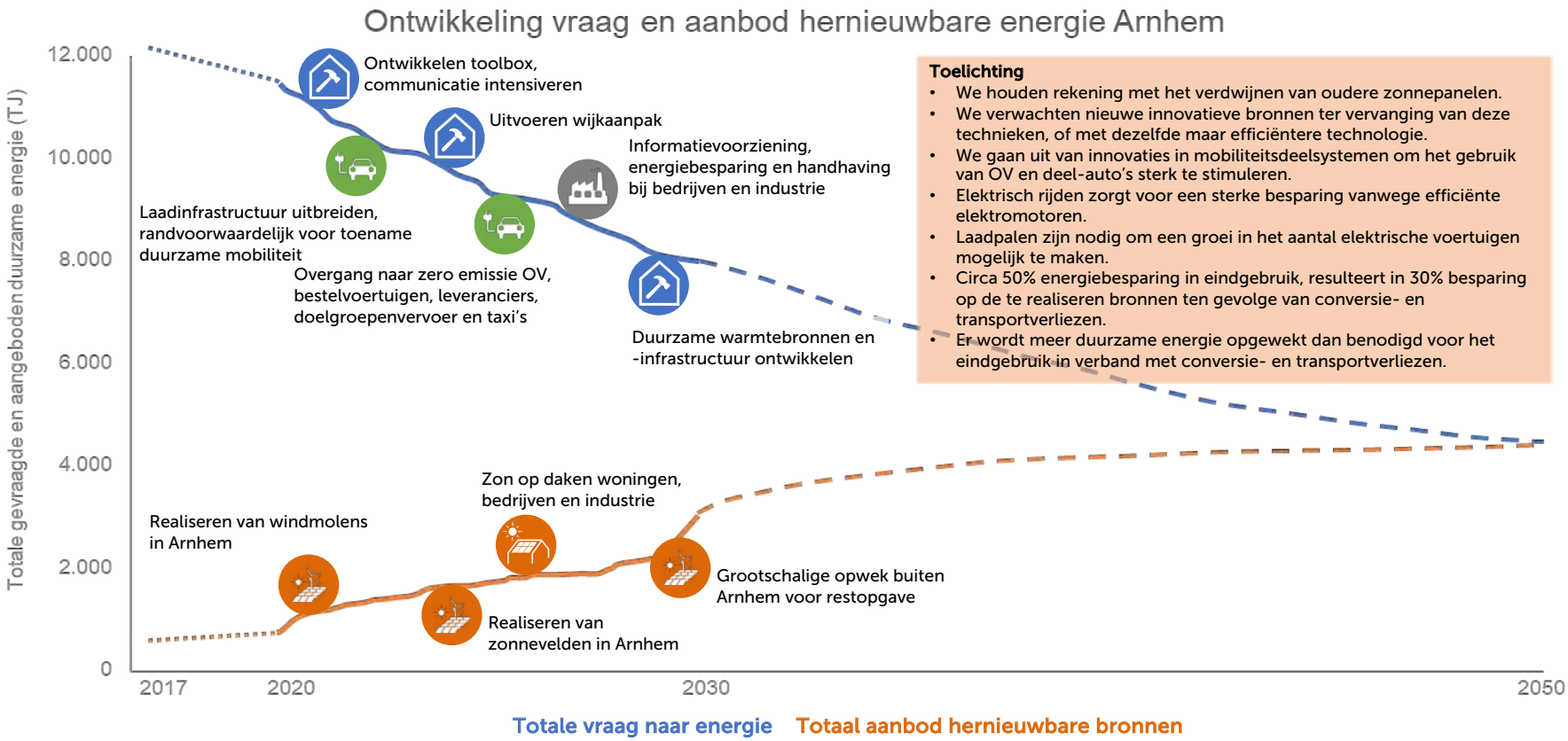
Gebouwde omgeving
Binnen de gebouwde omgeving werken we met een wijkgerichte aanpak aan het transitie gereed maken van woningen en gebouwen. We gaan isoleren, van het gas af, energie opwekken en op zoek naar duurzame warmtebronnen.

Bedrijven en industrie
Energie besparen, hergebruiken en opwekken bij bedrijven en industrie draagt bij aan de reductiedoelstelling. Dit bereiken wij door betere informatievoorziening, stimuleren van en handhaven op verplichte maatregelen.

Duurzame mobiliteit
Huidige vervoersmiddelen gaan we verduurzamen en het mobiliteitssysteem veranderen. Het gaat om infrastructuur, materiële veranderingen en om verandering in gedrag.

Grootschalige opwek
De elektriciteit die we in de toekomst nodig hebben wordt op een duurzame manier opgewekt. We doen onderzoek naar geschikte locaties en realiseren windmolens en zonnevelden.

Samenvatting

Toelichting

- We houden rekening met het verdwijnen van oudere zonnepanelen.
- We verwachten nieuwe innovatieve bronnen ter vervanging van deze technieken, of met dezelfde maar efficiëntere technologie.
- We gaan uit van innovaties in mobiliteitsdeelsystemen om het gebruik van OV en deel-auto's sterk te stimuleren.
- Elektrisch rijden zorgt voor een sterke besparing vanwege efficiënte elektromotoren.
- Laadpalen zijn nodig om een groei in het aantal elektrische voertuigen mogelijk te maken.
- Circa 50% energiebesparing in eindgebruik, resulteert in 30% besparing op de te realiseren bronnen ten gevolge van conversie- en transportverliezen.
- Er wordt meer duurzame energie opgewekt dan benodigd voor het eindgebruik in verband met conversie- en transportverliezen.

Belangrijkste doelstelling	2023	2030
Energiebesparing gebouwde omgeving	5%	15%
Bestaande woningen en publieke gebouwen aardgasvrij met lokale duurzame bron	1.500	6.500
Zonnepanelen op daken woningen en publieke gebouwen	150.000	250.000

Openbare laadpunten / snellaadpunten	1.000 / 20	6.000 / 100
Deelauto's / deelfietsen / actieve gebruikers per voertuig		1.000 / 2.000 / 15
Zero emissie bestelvoertuigen in binnenstad / vermindering vervoersbewegingen (in 2025)	100% / 25%	
Elektrische taxi's in de binnenstad		100%

Belangrijkste doelstelling	2023	2030
Energiebesparing bedrijven en industrie	5%	15%
Zonnepanelen op daken bedrijven en industrie	25.000	75.000
Bestaande bedrijven aardgasvrij met lokale duurzame bron	100	500

Windmolens in Arnhem	4	5*
Zonnevelden in Arnhem	18 MWp (circa 20 hectare)	42 MWp (circa 45 hectare)

*) Rest wordt bepaald binnen de regionale energiestrategie

Leeswijzer

Het programma New energy made in Arnhem 2020-2030 (NemiA) bestaat uit twee delen. Het eerste deel is ‘de koers’. Hierin staan de doelen en de strategische keuzes met de achtergrond van het programma. Ofwel, de richting die gekozen is voor Arnhem. Het tweede deel is het ‘actieprogramma’. Hierin staan de gekozen activiteiten om de koers te varen. Beide delen zijn zelfstandig te lezen.

Deel 1 – De Koers

In hoofdstuk 2 is de context van het programma toegelicht. De (inter)nationale, provinciale en regionale kaders komen in dit hoofdstuk aan bod. Hoofdstuk 3 gaat in op de Arnhemse koploperspositie in Duurzaamheid. Hieruit volgen in hoofdstuk 4, samen met een beschrijving van waar we nu staan, de doelen en ambities voor dit programma. Hoe wij als gemeente hierin acteren en wat de bepalende factoren zijn om het te laten slagen staat beschreven in hoofdstukken 5 en 6. In de laatste twee ‘koers’ hoofdstukken, hoofdstukken 7 en 8, staan de raakvlakken met andere beleidsvelden waar we aan werken en is de monitoring toegelicht.

Deel 2 – Actieprogramma

Na een inleiding op het actieprogramma wordt in hoofdstuk 2 tot en met 5 de inhoud en de opgave van de thema’s ‘gebouwde omgeving’, ‘duurzame mobiliteit’, ‘bedrijven en industrie’ en ‘grootschalige opwek’ beschreven aan de hand van Arnhemse voorbeelden. In deze hoofdstukken zijn de acties met bijbehorende doelstellingen voor 2023 en 2030, en de impact uitgewerkt. Hoofdstuk 6 gaat in op bewustwording en gedragsverandering wat thema overstijgend is. In hoofdstuk 7 komen activiteiten aan bod op aanverwante thema’s die helpen in het realiseren van het programma. Dit zijn bijvoorbeeld ‘human capital’ en ‘innovatie’.

Bijlage

In de bijlage is de raming van benodigde organisatie en middelen voor het nieuwe programma voor de periode 2020-2022 opgenomen. Daarna volgt een beschrijving van het proces en een begrippenlijst.

Inhoudsopgave

Voorwoord 3
Samenvatting 4
Leeswijzer 6
Inhoudsopgave 8

DE KOERS 11

1. Inleiding 12

2. Context 13
- 2.1 Internationaal 13
- 2.2 Nationaal 13
- 2.3 Provinciaal 13
- 2.4 Regionaal 14

3. Arnhem als koploper duurzaamheid 15
- 3.1 Integrale wijkaanpak 15
- 3.2 Duurzame mobiliteit 16
- 3.3 Arnhemse energie innovaties 17

4. Doelen, ambities en vertrekpunt 18
- 4.1 Energieverbruik en CO2-uitstoot 18
- 4.2 Invloedsfeer gemeente 20
- 4.3 Stappen tot nu toe 22

5. Rolneming 23
- 5.1 Presterende overheid 23
- 5.2 Samenwerkende overheid 24
- 5.3 Rechtmatige overheid 24
- 5.4 Responsieve overheid 25
- 5.5 Een regierol in de energietransitie 25

6. Bepalende factoren 26
- 6.1 Samenwerken en medeverantwoordelijkheid 26
- 6.2 Draagvlak 26
- 6.3 Integrale aanpak 26
- 6.4 Flexibel programmeren 27
- 6.5 Nationaal beleid 27

7. Samenhang met andere beleidsvelden 28
- 7.1 Ruimte en milieu 28
- 7.2 Circulaire economie 28
- 7.3 Economie 28
- 7.4 Human capital 29
- 7.5 Sociaal domein 29
- 7.6 Klimaatneutraliteit 29
- 7.7 Gebiedsrealisatie en vastgoed 29
- 7.8 Verduurzaming voedselsysteem 29
- 7.9 Klimaatadaptatie 29

8. Monitoring 30
- 8.1 Het belang van goede monitoring 30
- 8.2 Beschikbare en benodigde gegevens 30
- 8.3 Het samenbrengen van acties en effecten 30
- 8.4 Monitoring als evaluatiemiddel 30

ACTIEPROGRAMMA 33

1. Inleiding 34

2. Gebouwde omgeving 37
2.1 Transitievisie warmte opstellen 41
2.2 Wijkaanpak uitvoeren 43
2.3 Toolbox met ondersteunend instrumentarium ontwikkelen 45
2.4 Communicatie en bewustwording intensiveren 46
2.5 Energiearmoede aanpakken 47
2.6 Duurzame warmtebronnen en -infrastructuur voor Arnhem ontwikkelen 48
2.7 Uitvoeren van warmteprojecten 49
2.8 Ruimte bieden voor Arnhemse innovaties 50

3. Duurzame mobiliteit 51
3.1 Werkgeversaanpak modal shift 54
3.2 Uitbreiden gebruik zero emissie deelmobiliteit 55
3.3 Vergroten aandeel elektrische voertuigen 56
3.4 Verduurzamen/verminderen mobiliteitsbewegingen stadslogistiek 58
3.5 Taxibeleid verduurzamen 59
3.6 Zero emissie concessie doelgroepenvervoer 60
3.7 Vergroten aandeel zero emissie voertuigen leveranciers gemeente 61
3.8 Zero emissie openbaar vervoer concessie 62
3.9 Stimulering waterstof mobiliteit 63

4. Bedrijven en industrie 65
4.1 Communicatie en bewustwording intensiveren 68
4.2 Energiebesparing bevorderen 69
4.3 Opwek en hergebruik van energie bevorderen 70
4.4 Aardgasvrij maken bedrijven en industrie 71

5. Grootschalige opwek 73
5.1 Windmolens realiseren 76
5.2 Zonnevelden realiseren 78

6. Bewustwording en gedragsverandering 81
6.1 Activiteiten bewustwording en gedragsverandering 83

7. Acties op aanverwante thema's 84
7.1 Onderwijs en arbeidsmarkt 84
7.2 Partnerschappen 85
7.3 Stimuleren van innovaties 85

BIJLAGEN 89
Bijlage 1. Raming benodigde organisatie en middelen 90
Bijlage 2. Procesbeschrijving 91
Bijlage 3. Begrippenlijst 94

De Koers

New energy made in Arnhem

Programma 2020-2030

1. Inleiding

In het Coalitieakkoord 2018-2022 staat dat we koploper willen zijn op het gebied van duurzaamheid en daarnaast een actieve regierol willen innemen bij de warmtetransitie in de wijken. In april 2019 zijn de bijhorende koers, uitgangspunten en aanpak vastgesteld in 'De Arnhemse aanpak van de wijkgerichte energietransitie'.

Voor de verduurzaming van de stad en de wijken hebben we forse proces- en investeringsmiddelen vrijgemaakt. Hierdoor kunnen we concreet aan de slag op regionaal-, stedelijk- en wijkniveau. We nemen hierbij de regie in handen en ondersteunen inwoners en bedrijven waar nodig. Dit vraagt om een concrete richting. Wat is de Arnhemse opgave en welke inspanningen horen hierbij? Arnhem onafhankelijk van fossiele brandstoffen in 2050, is het doel. Ofwel, het realiseren van de energietransitie in Arnhem.

De concrete richting hebben we vormgegeven in dit New energy made in Arnhem (NemiA) 2020-2030 programma. Het beschrijft de doelen en inspanningen die tot 2023 en tot 2030 nodig zijn. We laten zien hoe we onze koploperpositie invullen, welke rol de gemeente bij de verschillende activiteiten inneemt, welke afspraken met partners nodig zijn, wat er aan budgetten en menskracht nodig is, en hoe we de voortgang meten en monitoren.

We hebben het programma vormgegeven met een diversiteit aan Arnhemse partijen, zie bijlage 2. We hebben gezamenlijke werksessies gedaan en verdiepende één-op-één gesprekken gevoerd. De inhoud die we hieruit hebben opgehaald samen met de ervaring en ontwikkelingen vanuit de voorlopers van NemiA 2020-2030 (programma Arnhem Energiestad 2011-2014 en NemiA 2015-2020), de vastgestelde Arnhemse aanpak van de wijkgerichte energietransitie (april 2019) en de Kaders voor het klimaatfonds (mei 2019) zijn gebruikt in het vormgeven van het programma.

NemiA 2020-2030 is dé koers voor Arnhem voor de komende jaren. Het biedt ons houvast om geformuleerde energietransitie ambities te realiseren en het is een bouwsteen voor de omgevingsvisie. In het programma staat het terugbrengen van de energietransitie gerelateerde CO_2-uitstoot centraal. Dit raakt ook andere beleidsvelden. Waar de beleidsvelden direct raken aan de energietransitie zijn ze benoemd en meegenomen in het programma.

We gaan aan de slag met Arnhemse bedrijven en inwoners daar waar de impact het grootst is. Het uitgangspunt is dat iedere Arnhemmer mee kan komen met de energietransitie, en dat de verdeling van maatschappelijke lasten eerlijk en duurzaam is. We doen het samen, eerlijk én duurzaam en de Arnhemmer staat daarbij voorop.

2. Context

In dit hoofdstuk beschrijven we de (inter)nationale, provinciale en regionale context voor de verdere verduurzaming van Arnhem.

2.1 Internationaal

In december 2015 hebben 195 landen, waaronder Nederland, het Klimaatakkoord van Parijs getekend. Een historisch moment. In het akkoord is het streven vastgelegd om de opwarming van de aarde te beperken tot 1,5 graad. CO_2-uitstoot wordt hiervoor als oorzaak genoemd, met fossiele brandstoffen als grote boosdoener. Hiervoor zijn maatregelen nodig op nationaal niveau tot en met de individuele bewoner.

2.2 Nationaal

Nederland heeft het Klimaatakkoord van Parijs ondertekend en haar doelstellingen bepaald voor 2030 (49% CO_2-uitstoot vermindering ten opzichte van 1990) en 2050 (minimaal 80-95% CO_2-uitstoot vermindering ten opzichte van 1990). Deze doelen zijn vastgelegd in de Klimaatwet. Op 28 juni 2019 is een concept Klimaatakkoord gepresenteerd dat dit vertaalt naar concrete doelstellingen op verschillende thema's. Aan vijf klimaattafels zijn voorstellen ontwikkeld: industrie, gebouwde omgeving, mobiliteit, elektriciteit, landbouw en landgebruik. Het Klimaatakkoord wordt naar verwachting in het najaar van 2019 gesloten. Hierin staat hoe inwoners, bedrijven, overheden en organisaties gaan zorgen voor minder CO_2-uitstoot. Wanneer dit duidelijk is wordt het Klimaatakkoord verder door vertaald naar Arnhem.

2.3 Provinciaal

Het Coalitieakkoord 'Samen voor Gelderland' 2019-2023 heeft als ambitie 55% CO_2-reductie in 2030 ten opzichte van 1990. Hierin volgt het de lijn van het Gelders Energieakkoord, een samenwerking tussen meer dan 200 organisaties en instellingen in de provincie Gelderland. De focus van het coalitieakkoord ligt op innovatie, energiebesparing, hernieuwbare energie en energie-infrastructuur.

De provincie heeft aangegeven een actieve rol op zich te nemen in de energietransitie. In het akkoord geeft ze aan dat ze gaat "regisseren waar nodig en faciliteren waar mogelijk, om de doelstellingen te realiseren" langs de lijnen:

- *Samenwerking met gemeenten (partnerschap)*, o.a. in de regionale energiestrategieën en via een doorontwikkeld Gelders Energieakkoord.
- *Bewustwording en draagvlak*, o.a. door het ondersteunen van informatiepunten en energiecoöperaties, door voorbeeldgedrag, en door proces- en financiële- burgerparticipatie voor wind- en zonneprojecten aan te moedigen.
- *Gericht stimuleren van innovatie*, o.a. door bestaande innovatieclusters zoals in Arnhem een impuls te geven en uit te dagen om mee te denken of te werken aan het realiseren van de doelstellingen.
- *Versnellen van energiebesparing en hernieuwbare energie*, o.a. door het opstellen van een klimaatplan voor het realiseren van de doelstelling in 2030 en het nakomen van de gemaakte afspraken met het Rijk: de realisatie van windenergie, het benutten van alle mogelijkheden voor zonne-energie op gebouwen en zonnevelden, een bijdrage aan de realisatie van nieuwe energiebronnen leveren als diepe geothermie, het gesprek aangaan met netbeheerders over het beheer en het ontwerp van het energienetwerk, het gesprek aangaan over energiearmoede met o.a. de Gelderse woningbouwcorporaties en het Rijk, en het beschikbaar stellen van kennis en financieringsinstrumenten voor het verduurzamen van corporatiebezit, de overgang naar aardgasloze wijken, en Wijken van de Toekomst.
- *De energie-infrastructuur wordt uitgebouwd* door een versnellingsteam op te zetten met de regio's en gemeenten om meer warmtenetten en een uitbereiding van de laadinfrastructuur voor mobiliteit op elektriciteit en waterstof te organiseren, business cases voor grootschalig duurzame opwek vorm te geven, en de wettelijke energiebesparingseisen bij bedrijven te handhaven.

2.4 Regionaal

De Regionale Energiestrategie (RES) is een instrument uit het Klimaatakkoord waarmee gezamenlijk keuzes worden gemaakt voor het opwekken van schone energie en voor hoe we woningen en gebouwen duurzaam gaan verwarmen. We werken toe naar een strategie om de lokale/regionale energiedoelstellingen te behalen voor 2030 met een doorkijk naar 2050. Dit doen we met de andere 15 gemeenten van de regio Arnhem-Nijmegen, de waterschappen, Alliander en de provincie Gelderland, in de Regio Arnhem-Nijmegen. We maken samen keuzes en afspraken voor de opwekking van duurzame elektriciteit, de warmtetransitie in de gebouwde omgeving en de daarvoor benodigde opslag en energie infrastructuur, en over het beslag dat dit legt op de ruimte. Ook de maatschappelijke organisaties en het bedrijfsleven in de regio zijn nauw betrokken. De RES bouwt voort op de Routekaart energietransitie Regio Arnhem-Nijmegen van maart 2018. Het NemiA programma dient ook als input voor het Arnhemse bod binnen de regionale energiestrategie (RES) Arnhem-Nijmegen. In juni 2020 dient het concept RES-bod gereed te zijn, in maart 2021 de definitieve uitwerking (RES 1.0). Deze wordt vervolgens elke twee jaar herijkt. Bovenstaande is als eis opgenomen in het Klimaatakkoord.

Verschillende niveaus spelen een rol in de verduurzaming van Arnhem. Van internationaal tot regio (groen), de gemeentegrenzen van de stad Arnhem (oranje) en uitwerking op wijkniveau (wit).

3. Arnhem als koploper duurzaamheid

Het voorgaande hoofdstuk omschreef de internationale-, nationale, provinciale- en regionale context voor de verduurzaming van Arnhem. Lokaal hebben we ook onze eigen ambities, visies en doelen. “Arnhem koploper in Duurzaamheid” staat in het Coalitieakkoord 2018-2021. Een koploper is een gemeente die activiteiten heeft gerealiseerd met de grootste impact ten opzichte van andere gemeenten of met de nieuwste aanpak, initiatieven of (sociale) innovaties. Koploperschap helpt in het realiseren van een opgave omdat je focus aanbrengt door keuzes te maken in wat je doet en het verhaal dat je hierover vertelt. Om te bepalen waar we als Arnhem koploper in zijn is een benchmark gedaan met de steden Den Haag, Nijmegen, Breda, Enschede, Amersfoort en Haarlem. In de benchmark is gekeken naar de historie van de stad, de huidige ontwikkelingen en ambities van Arnhemse partijen en onszelf als gemeente ten opzichte van de andere steden. Specifiek is gekeken naar de drie thema’s waarop we denken een koploperspositie te kunnen innemen:

1. Integrale wijkaanpak
2. Duurzame mobiliteit
3. Arnhemse energie innovaties

De benchmark maakt duidelijk wat onze kracht is op de drie thema’s en wat nodig is om hier een koploperspositie op te behalen via de Arnhemse energietransitie.

3.1 Integrale wijkaanpak

In Arnhem hebben we een lange geschiedenis van wijkgericht werken, onder andere met wijkregisseurs en wijkprogramma’s. Sinds 2015 werken we nog meer samen met de wijken en vanuit de wijken. Dit doen we met ‘Teams leefomgeving’ die aansluiten bij wat in de wijken leeft. Samen met wijkbewoners bekijken ze wat nodig is in de wijk. Dit gaat veelal over grote thema’s als ontmoeten, participatie en meer kansen voor kinderen. In een aantal wijken zijn bewoners zelf al actief op het gebied van duurzaamheid en de energietransitie. Burgerinitiatief en -participatie zijn voorwaarden voor succes in een wijkaanpak. De Arnhemse wijkaanpak is een succesvoorbeeld van participatie in de praktijk voor andere steden.

Lijn 2030

Lijn 2030 is een initiatief van Arnhem AAN. Het elektrische busje gaat met zijn kundige bestuurder op aanvraag langs in Arnhemse wijken om met bewoners te praten over zaken die in de buurt belangrijk zijn. De gesprekken gaan over groen, afval, parkeren, spelen en over energie vraagstukken als energie besparen, aardgasvrij maken van woningen en het plaatsen zonnepanelen. Door deze gesprekken brengt lijn 2030 thema’s naar boven die mogelijk nog weinig leven in wijken en toch belangrijk zijn voor de toekomst van de wijk. **www.lijn2030.nl**

De kracht van de ‘Teams leefomgeving’ zit in het verbinden en borgen van de wijkopgaven met de initiatieven in de wijk. In de aanpak van een wijk worden fysieke opgaven, bijvoorbeeld het verbeteren van de infrastructuur, klimaatbestendigheid en het groen in de wijk, gecombineerd met de sociale opgaven, bijvoorbeeld armoede en eenzaamheid. Het combineren van fysieke en sociale opgaven in een wijk om de leefbaarheid te vergroten wordt ook wel een ‘integrale wijkaanpak’ genoemd. In Malburgen heeft de wijkaanpak geleid tot duurzamere oud- en nieuwbouwwoningen, meer beleefbaar groen in de wijk, en openbare ruimte als ontmoetingsruimte. De energietransitie is een fysieke opgave met een groot sociaal effect. Het vraagt immers om investeringen die niet elke inwoner kan doen.

Tegelijkertijd is het een grote ingreep in de gebouwde omgeving die kansen biedt om andere opgaven gelijktijdig mee te nemen. Een aanpak die meerdere gemeenten pogen te realiseren, maar waar nog niet veel succesvoorbeelden van zijn. Met de Arnhemse wijkaanpak willen we koploper zijn. Dit vraagt om regie door budget vrij te maken en onze processen integraal in te richten. Dan laten we vanuit de praktijk zien dat onze Arnhemse wijkaanpak ook voor de energietransitie werkt.

3.2 Duurzame mobiliteit

Arnhem is de enige stad in Nederland die vanaf 1949 nog steeds gebruik maakt van een trolleybusnetwerk voor openbaar vervoer. Inmiddels rijden er, sinds begin 2019, twee Trolley 2.0-stadsbussen die hun batterij opladen tijdens het rijden. Hierdoor kunnen ze 10 kilometer zonder bovenleiding elektrisch rijden. We hebben met drie andere steden in Nederland een milieuzone. Bij Den Haag en Nijmegen is deze in ontwikkeling. In Gelderland is Arnhem koploper van elektrische laadinfrastructuur. Landelijk staat Arnhem op de achtste plaats. We doen mee in Europese E-mobility-projecten. De gemeente kan op deze manier bedrijven zoals Allego toegang geven tot een internationaal speelveld. Hierdoor krijgen ze ruimte voor innovatieve oplossingen en hebben ze toegang tot middelen om businesscases rond te krijgen. Ook waterstof heeft bij ons, als Energiestad, een prominente positie. Op het Industriepark Kleefse Waard (IPKW) hebben we één van de vier openbare waterstoftankstations van heel Nederland. Hiermee zijn we onderdeel van de nationale hoofdinfrastructuur voor waterstof-elektrisch vervoer. Het Arnhemse bedrijf HyGear (waterstofinstallaties) is actief bij de verdere ontwikkeling van deze infrastructuur. We zetten in op groene waterstof.

Andere gemeenten zetten ook in op duurzame mobiliteit. Laadinfrastructuur, zowel elektrisch als waterstof, de modal shift en het gebruik van deelmobiliteit zijn vaak ingezette acties. Door de trolleybus en het -netwerk te blijven ontwikkelen, en in te zetten op volledig uitstootvrije (zero emissie) deelmobiliteit kunnen we koploper worden op Duurzame Mobiliteit. Ook op het gebied van efficiënte stadslogistiek en met een groen taxibeleid kunnen we voorop lopen.

eHub

eHubs zijn plekken op straat met elektrische fietsen, scooters en auto's die gedeeld kunnen worden door gebruikers. De regio Arnhem-Nijmegen neemt deel aan een Europese proef hiermee. In de regio Arnhem-Nijmegen moeten uiteindelijk 13 eHubs ontstaan. Zowel Nijmegen als Arnhem willen in dit project deelsystemen voor mobiliteit stimuleren met zowel elektrische fietsen, elektrische bakfietsen, e-scooters en elektrische auto's. Er wordt ook aandacht besteed aan het gebruik van de eHubs en mobiliteitsgedrag.

H2Nodes

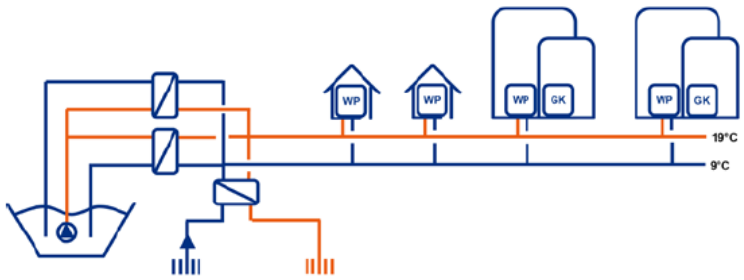
Met H2Nodes wordt het gebruik van waterstof gestimuleerd en wordt een nieuw openbaar waterstoftankstation geopend in Arnhem. H2Nodes is een Europees project het netwerk wil versterken van waterstoftankstations in Noord-Europa. Met H2Nodes wordt het gebruik en de techniek rondom waterstofmobiliteit gestimuleerd. We werken binnen dit project samen met lokale en internationale partners aan schonere lucht.

3.3 Arnhemse energie innovaties

Arnhem wordt Energiestad genoemd. Het is aan ons om dit uit te dragen en hier eigenaarschap in te tonen. Deze naam komt voort uit onze rijke historie in de publieke elektriciteitsvoorziening, en uit de diverse startups in Arnhem die zich bezig houden met het onderzoeken en ontwikkelen van nieuwe vormen van opwekking, transport en opslag van elektriciteit.

Smart Polder

Een innovatieve combinatie van bestaande technologieën door Arnhemse bedrijven. Het gemaal aan de Burgemeester Matsersingel, dat zorgt voor de waterhuishouding in de wijk Vredenburg/Kronenburg, wordt aangepast zodat er warmte en koude uit het oppervlaktewater kan worden gehaald. Een start van het aardgasvrij maken van de wijk. Samen met een 'Warmte Koude Opslag installatie' kunnen omliggende woningen, kantoren en gebouwen van warm water worden.

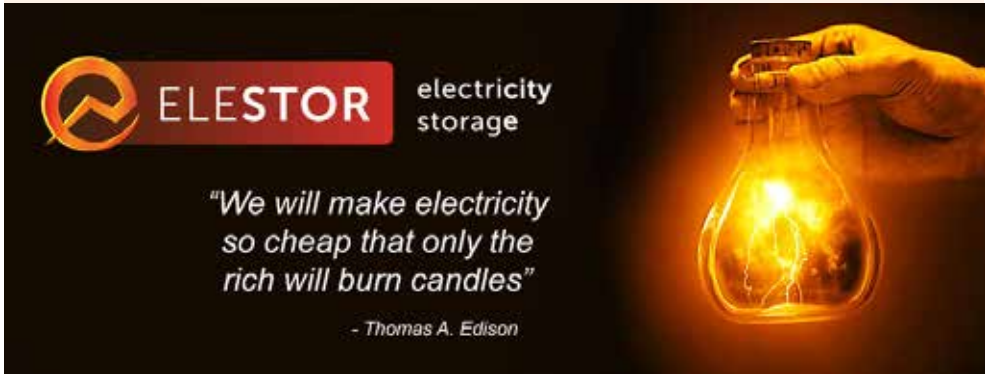

Op het Industriepark Kleefse Waard (IPKW) vinden ontwikkelingen plaats voor het gebruik van waterstof en energieopslag. Door de mogelijkheden die waterstof en energieopslag hebben in de energietransitie te benadrukken en het gebruik ervan te stimuleren brengen we Arnhem in positie van koploper op het gebied van (groene) waterstof en energieopslag, gemaakt en gebruikt in Arnhem.

Het zijn de aanwezige vakkennis, expertise en faciliteiten die maken dat professionele partijen kiezen voor Arnhem als basis. Het is aan ons om Arnhem aantrekkelijk te houden en te maken voor zowel startups als innovatieve (energie) bedrijven die ons verder helpen met de energietransitie. Hiervoor liggen zowel kansen op het gebied van human capital als op het aantrekkelijk maken voor bedrijven om zich hier te vestigen. Daarmee is Arnhem nu en in de toekomst de plek waar energie innovaties ontwikkeld, gebruikt en geëxporteerd worden.

Flow battery van Elestor

De baanbrekende 'flow battery' van Elestor slaat elektriciteit op voor een fractie van de kosten van traditionele batterijen, veilig en met een lange levensduur. Voor de batterij worden waterstof en broom gebruikt, elementen die in overvloed op de wereld aanwezig zijn, in tegenstelling tot de materialen in de huidige batterijen.

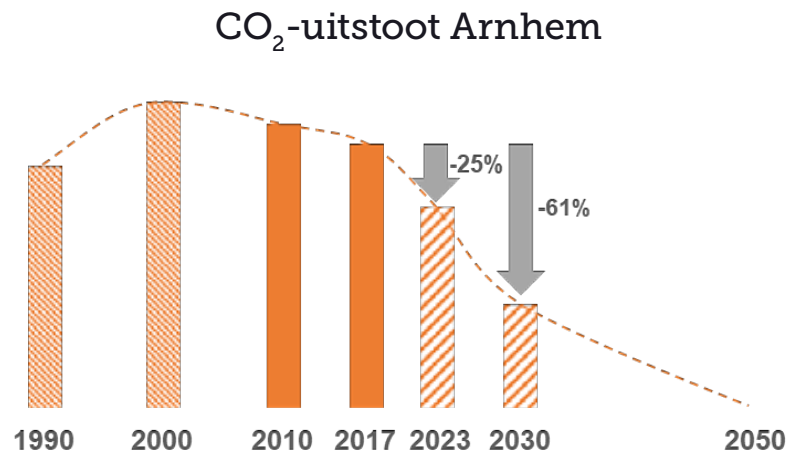

4. Doelen, ambities en vertrekpunt

We werken met dit programma NemiA 2020-2030 aan de ambitie om als Arnhem in 2050 klimaatneutraal te zijn. Dit betekent dat alle activiteiten binnen de grenzen van de gemeente geen negatief effect hebben op het klimaat. De uitstoot van broeikasgassen – bijvoorbeeld CO_2, methaan en oplos- en koelmiddelen – is nul. Energie wordt zoveel mogelijk zelf duurzaam opgewekt. Waar dit niet lukt, wordt dit duurzaam ingekocht binnen de regio.
Ofwel, een stad met een toekomstbestendige economie die niet meer draait op kolen, olie en gas, maar op schone energiebronnen als zon en wind. Om daar te komen, zetten we de komende jaren vol in op de energietransitie.

Wij hebben samen met andere Gelderse gemeenten en de provincie een hoge ambitie. Daarom hebben we ons gecommitteerd aan de doelstelling van het Gelders Energie Akkoord om als Arnhem in 2030 55% minder CO_2 uit te stoten dan in 1990. Deze ambitie is ook het vertrekpunt voor de regionale energiestrategie.

De CO_2-uitstoot van Arnhem en alle andere gemeenten wordt bijgehouden in de landelijke Klimaatmonitor. De Klimaatmonitor kijkt naar het gebruik van elektriciteit, aardgas en andere fossiele brandstoffen in de gemeente om van daaruit de CO_2-uitstoot te berekenen [1]. We gebruiken de cijfers van de Klimaatmonitor van 2017 om de voortgang van dit programma te meten. Dit is het meest recente jaar waarvan CO_2-uitstoot berekeningen beschikbaar zijn. Dit heeft effect op de reductieopgave omdat Arnhem sinds 1990 is gegroeid en daarmee ook de energievraag en uitstoot in absolute zin. Tegelijkertijd is vanaf 2000 een dalende trend te zien. We compenseren voor de groei en dalende trend voor de jaren tussen 1990 en 2017 in de doelstelling door de CO_2-reductieopgave voor 2030 op 61% te zetten ten opzichte van 2017. Om deze doelstelling te halen moet de dalende trend vanaf 2000 de komende jaren versnellen.

Op basis van de verschillende klimaatambities komen we als Arnhem tot de volgende doelstellingen voor het NemiA 2020-2030 programma:

1. In 2030 is de Arnhemse uitstoot van CO_2 61% lager dan die van 2017 (gelijk aan GEA ambitie van 55% ten opzichte van 1990).
2. In 2023 is de Arnhemse uitstoot van CO_2 25% lager dan die van 2017.

4.1 Energieverbruik en CO_2-uitstoot

Het doel van dit programma is om de CO_2-uitstoot in onze stad te reduceren via energietransitie maatregelen. Om iets te kunnen zeggen over hoeveel hiervoor nodig is duidelijkheid nodig over de huidige totale uitstoot.
Het totale energiegebruik van Arnhem (12.366 TJ in 2017, inclusief snelwegen) is in te delen in verschillende sectoren, die aansluiten bij de sectortafels van het Klimaatakkoord. De energiebronnen die het energieverbruik voorzien in deze

[1] De berekening van de CO_2-uitstoot in de Klimaatmonitor gaat niet verder terug dan 2010. Cijfers van de jaren hiervoor zijn op basis van emissieregistratie en minder nauwkeurig.

sectoren zijn samen verantwoordelijk voor de totale CO_2-uitstoot (938 kT) in de stad.

De gegevens zijn afkomstig uit de Klimaatmonitor en onder andere gebaseerd op data van netbeheerders en RWS. Het energiegebruik van de industrie en van overige sectoren is gebaseerd op emissieregistratie cijfers.

Gebouwde omgeving

Binnen de gebouwde omgeving wordt gekeken naar het energiegebruik van woningen en publieke gebouwen. Deze bestaat uit het verwarmen en het elektriciteitsgebruik van apparaten en verlichting binnen deze gebouwen. De CO_2-uitstoot is goed voor respectievelijk 24,5% en 12,0%.

Mobiliteit

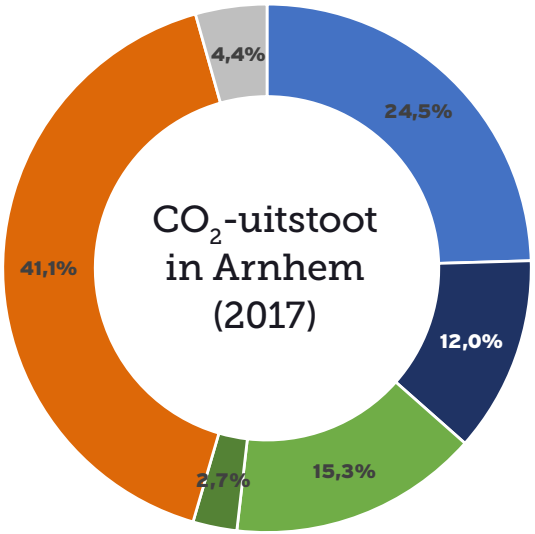
Het grootste deel van het huidige energiegebruik in Arnhem, en bijbehorende emissies, komt voort uit de sector mobiliteit met 41,1% van de CO_2-uitstoot. Hieronder valt persoonlijk autovervoer, openbaar vervoer, mobiliteit van bedrijven en de scheepvaart. Voor het wegverkeer wordt ook de uitstoot van de snelwegen binnen de gemeentegrenzen meegenomen.

Bedrijven & industrie

Het energiegebruik van commerciële dienstverlening (bedrijven) en de industrie bedraagt respectievelijk 15,3% en 2,7% van de CO_2-uitstoot. Hieronder valt de energie die nodig is voor industriële processen, en de energie voor verwarming, verlichting, IT en andere apparaten in bedrijven.

Overig

Daarnaast valt er nog een deel van de uitstoot binnen overige sectoren. Dit bedraagt in totaal 4,4%. Hieronder valt onder andere de uitstoot van landbouw, bosbouw, visserij, waterzuivering en afvalverwerking. Het aandeel van deze verschillende sectoren is relatief klein, daarom wordt hier in dit programma niet de focus op gelegd.

Sector	Energiegebruik (TJ/jaar)	CO_2-uitstoot (kT/jaar)	CO_2-uitstoot (%)
Woningen	3.398	230	24,5
Publieke gebouwen	1.358	112	12,0
Mobiliteit	5.309	386	41,1
Bedrijven	1.518	144	15,3
Industrie	299	25	2,7
Overig	484	41	4,4
Totaal Arnhem	12.366	938	100

4.2 Invloedsfeer gemeente

De doelstellingen vragen ons om grote stappen te zetten in het verminderen van het gebruik van energie, een efficiënter gebruik, en om de energie die we gebruiken duurzaam op te wekken. Hoe realistisch is deze opgave voor ons als Arnhem? Op basis van een modelstudie is de inschatting gemaakt dat **14%** van de Arnhemse opgave wordt ingevuld door **autonome ontwikkelingen** (130 kT CO_2). Dit zijn innovaties en technologische ontwikkelingen die ervoor zorgen dat het energiegebruik efficiënter en minder wordt, en ook acties die buiten de gemeente worden ingezet. Voorbeelden hiervan zijn:

- Verduurzaming mobiliteit afkomstig van buiten Arnhem
- Effectievere opwekking van elektriciteit en warmte
- Efficiëntieverhoging van apparaten en processen

Ook instrumentarium uit het Klimaatakkoord dat op Rijksniveau wordt ontwikkeld en invloed heeft op lokaal niveau zoals CO_2-belasting voor grote bedrijven en industrie valt hieronder.

Totale reductie opgave 2030	61%	572 kT CO_2
Autonome ontwikkelingen	14%	130
(in)Direct binnen actieprogramma NemiA 2020-2030	20%	191
(in)Direct binnen andere programma Arnhem	1%	5
(in)Direct buiten eigen gemeentegrens	26%	246

In het actieprogramma (deel 2) zijn acties geformuleerd waar wij als gemeente de komende 10 jaar op gaan inzetten. Met deze acties hebben we zowel direct als indirect invloed op de CO_2-reductie in Arnhem. De totale CO_2-reductie van alle acties binnen de verschillende thema's komt neer op **20%** van de opgave voor Arnhem in 2030 (191 kT CO_2). Hier valt onder andere onder:

- Isolatie woningen en gebouwen
- Aardgasvrij verwarmen woningen en gebouwen
- Elektrisch vervoer
- Energiebesparende maatregelen bedrijven
- Eigen energiegebruik gemeente (panden, voertuigen en openbare ruimte)
- Energieopwekking binnen de gemeentegrenzen

Naast de acties vanuit het programma NemiA 2020-2030 zijn **in andere programma's** aanvullende acties opgenomen die een CO_2-reductie realiseren zoals in het programma 'Luchtagenda' en 'Arnhem Beter Bereikbaar'. Deze additionele acties dragen voor **1%** bij aan de Arnhemse opgave (5 kT CO_2).

Het overige deel van de totale CO_2-reductie kunnen we niet binnen onze eigen grenzen realiseren. Als we kijken naar de hoeveelheid energie die nodig is om zelfvoorzienend te zijn, en de ruimte die hiervoor nodig is dan kunnen we met de huidige technieken binnen onze gemeentegrenzen niet alles realiseren. We zijn een gemeente met een stedelijk karakter en een beperkte beschikbare ruimte in het buitengebied. In de RES Arnhem-Nijmegen wordt uitgezocht of dit deel van onze Arnhemse opgave binnen de regio gerealiseerd kan worden. Zo niet, dan zal Arnhem extra inspanningen moeten leveren. Het deel van onze energievraag dat we **niet binnen onze gemeentegrenzen** kunnen realiseren correspondeert met **26% CO_2-reductie**.

Eerste vuilniswagen op waterstof

Afvalinzamelaar Suez start in 2020 met een proef voor het inzamelen van afval met 7 waterstof aangedreven inzamelvoertuig in Arnhem. Dit is een resultaat van het Europese samenwerkings-project HECTOR.

De resterende 39% CO_2-uitstoot in 2030 komt uit verschillende sectoren. Een groot deel van de mobiliteit gebruikt nog fossiele brandstoffen en binnen de gebouwde omgeving en bij bedrijven en industrie wordt nog volop gebruik gemaakt van aardgas in 2030. Het aandeel hernieuwbaar opgewekte elektriciteit (binnen en buiten de gemeentegrenzen) is lager dan de totale verwachte elektriciteitsvraag in 2030 in Arnhem.

4.3 Stappen tot nu toe

De afgelopen jaren hebben we voortgang geboekt in de energietransitie. Vanaf 2011 hebben we in Arnhem via het programma Arnhem Energiestad 2011-2014 duurzame energieprojecten opgezet en zijn we innovaties gestart die helpen om de CO_2-uitstoot naar beneden te brengen, met positief resultaat:

- Een stijging van het percentage opgewekte hernieuwbare energie in 2014 naar 5,3%. Wat boven het toenmalig landelijk gemiddelde lag van 4,5%;
- Een afname in het gemiddelde energieverbruik per huishouden van 8,3% in 2014 ten opzichte van 2009;
- Een stevige basis gelegd voor een omvangrijk netwerk met partijen die actief werken aan een duurzaam Arnhem;
- Een verdubbeling van het aantal stadswarmte aansluitingen én de bron van de stadswarmtenet is veranderd (AVR Duiven in 2014) wat zorgt voor 70% CO_2-reductie ten opzichten van aardgas gebruik.

We hebben deze positieve lijn doorgezet in het programma New energy made in Arnhem 2015-2020. Het programma is opgezet en tot uitvoering gebracht met de kennis en kunde van duurzame elektriciteit voor de gebouwde omgeving en de vervoerssector uit onze stad. Daarbij hebben we ingezet op het creëren van meer banen en het aantrekken van investeringen. Binnen dit programma zijn onder andere de volgende resultaten behaald:

- Het totaal aantal banen in de Energie- en Milieutechnologie (EMT) sector is gegroeid naar 8.000 in 2018 ten opzichte van 7.500 in 2014;
- We hebben het netwerk met partners verder uitgebreid en verstevigd naar bijna 140 deelnemers vanuit maatschappelijke organisaties, overheid, ondernemers, onderwijs, onderzoek, en ondernemende inwoners (117 partners in 2014);
- Het aantal zonnepanelen op daken is gegroeid van 12.000 naar 82.000;
- Het gemiddelde energiegebruik van huishoudens is met 7,1% gedaald ten opzichte van 2014;
- Het eigen wagenpark is tijdens dit programma verder verduurzaamd (55% van de gereden kilometers met het eigen wagenpark zijn gereden op duurzame brandstoffen);
- De hoeveelheid duurzame energie opwek is naar 6,7% gestegen in 2018.

In 2017 heeft de rekenkamer het programma NemiA 2015-2020 doorgelicht.
Na interviews en gesprekken met de stad, ambtenaren en raadsleden concludeerde de rekenkamer dat het tijd is om vaart te maken, maar dat ambities en opgaves ook gepaard moeten gaan met beschikbaarheid van capaciteit en middelen. Ook gaf zij aan dat de doelen deels onvoldoende meetbaar zijn. Dit advies hebben we meegenomen bij het vormgeven van dit programma door de doelstellingen en de bijhorende activiteiten zoveel mogelijk in de meetbare en herleidbare eenheid CO_2 te definiëren en hier actieve monitoring op te doen. De raad heeft de conclusies en aanbevelingen overgenomen.

Duurzame warmte

Een groot aantal gebouwen (80) en woningen (4.975) in Arnhem is al aangesloten op het warmtenet dat in Arnhem, Duiven en Westervoort loopt met als warmtebron de afvalverbranding (AVR) in Duiven. Daarmee is een deel van de warmtevraag al op een duurzame manier voorzien: dit voorkomt jaarlijks 16,1 kT CO_2-uitstoot.

Zonne energie

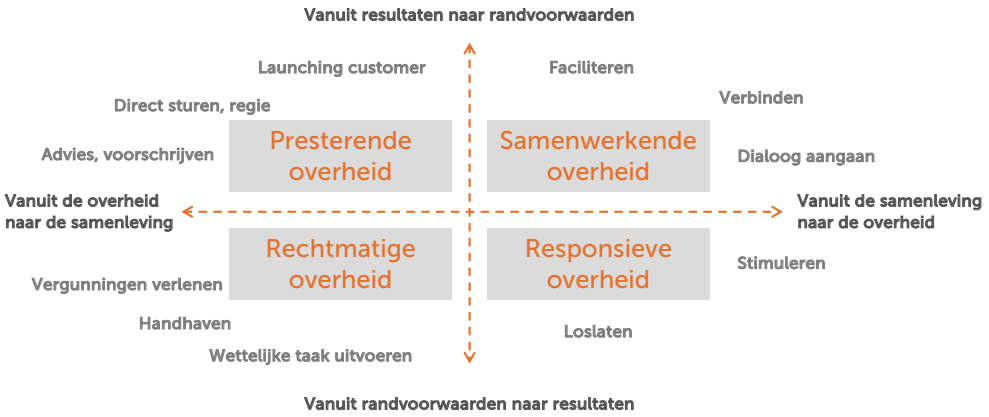
Daarnaast liggen er op veel Arnhemse daken al zonnepanelen - in augustus 2019 een totaal van 82.000 zonnepanelen. Met deze duurzaam opgewekte energie wordt jaarlijks 9,5 kT aan CO_2-uitstoot voorkomen.

Begin 2019 is ook een zonnepark geopend op het terrein van de RWZI aan de Drielsedijk. Daarmee komt het aantal zonnepanelen in veldopstelling in Arnhem op 7.380. De energie die hier duurzaam wordt opgewekt voorkomt jaarlijks 1 kT aan CO_2-uitstoot.

5. Rolneming

Om doelstellingen te behalen kunnen we verschillende rollen aannemen om de nodige invloed uit te oefenen. Een gemeente is het meest effectief als zij opereert binnen haar cirkel van invloed, en deze probeert te vergroten door het zoeken van medestanders en partners om stappen mee te zetten. Dat vraagt om durf, creativiteit en een actieve houding. In dit hoofdstuk laten we aan de hand van het sturingsmodel van de Nederlandse School voor Openbaar Bestuur (NSOB) zien welke rollen er zijn en hoe wij ze zelf toepassen in de energietransitie. Aan de hand van dit sturingsmodel hebben we in het actieprogramma bij elke actie aangegeven welke rol van ons nodig is om tot uitvoering te komen. De rollen die de gemeente kan nemen verschillen sterk van elkaar daarom hebben we per actie gekeken wat de meest passende rol is.

De linkerkant van het model laat de rollen zien waarbij de gemeente binnen haar cirkel van invloed opereert: presterende en rechtmatige overheid. De rechterkant van het model vraagt om samenwerking met lokale en regionale partners om de gemeentelijke cirkel van invloed te vergroten. Het regionale portefeuillehoudersoverleg duurzaamheid, het G40 netwerk en de VNG zijn hier voorbeelden van.

5.1 Presterende overheid

Een presterende overheid geeft duidelijk richting, voert regie en geeft advies. Wij zijn zelf initiatiefnemer, opdrachtgever, marktpartij of launching customer en geven daarin het goede voorbeeld. Inkoop- en aanbestedingsbeleid wordt als sturend instrument gebruikt voor het realiseren van de transitieopgaven.

Arnhemse voorbeelden

- Arnhem stelt grond beschikbaar voor het ontwikkelen van duurzame elektriciteitsopwek via windmolens en zonnepanelen.
- Arnhem stelt uitdagende en aansprekende ambities en -eisen in aanbestedingen en inkooptrajecten, o.a. via de CO_2-prestatieladder
- Arnhem heeft sinds 2016 prestatieafspraken met alle woningcorporaties en huurdersorganisaties, waarin de partijen samen werken aan betaalbaar en duurzaam wonen, in leefbare wijken met, indien nodig, de beschikbaarheid van passende zorg.
- Arnhem neemt, samen met professionele partners, initiatief tot het onderzoeken en ontwikkelen van hernieuwbare warmtebronnen (aquathermie, riothermie, bodemwarmte, geothermie, industriële restwarmte).

Voorbeelden van andere gemeenten

- Enschede is launching customer van het duurzaam mobiliteitsplatform Stad-up dat een Mobility as a Service oplossing (MaaS-oplossing)

ontwikkelt. Werknemers reizen met OV, elektrische deelauto's en elektrische fietsen in plaats van eigen auto's op benzine of diesel.
- De zwaarwegende factor duurzaamheid in de aanbesteding van het taxibeleid in Amersfoort heeft geleid tot de ontwikkeling van een volledig elektrisch wagenpark voor de regionale taxi.
- In Den Haag is een duurzame logistieke regio hub aanbesteding uitgezet om een distributiepunt te organiseren van waar vervoerders emissieloos de stad kunnen bevoorraden.

5.2 Samenwerkende overheid

Een samenwerkende overheid stelt het voeren van de dialoog centraal. We pakken de rol van makelaar: faciliteren, verbinden en informatie delen. Gezamenlijk pakken we projecten op en maken we initiatieven van bewoners, bedrijven en anderen mogelijk.

Arnhemse voorbeelden

- Het netwerk van partijen aangesloten in New energy made in Arnhem.
- We hebben samen met VNO-NCW, de Arnhemse bedrijfskoepels en de Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA) de 'Arnhemse bedrijvenaanpak' opgesteld die nu in uitvoering is.
- Arnhem werkt samen met partners in het Energieloket Midden Gelderland, voor informatievoorziening en hulp bij energiebesparing en -opwek aan bewoners en bedrijven.
- Arnhem werkt samen met zorginstellingen uit de regio Arnhem, ODRA en stichting Milieuplatform Zorgsector aan de afspraken over onder meer energiebesparing en - opwek in de Green Deal verduurzamen zorginstellingen Arnhem e.o..
- Arnhem werkt samen met ontwikkelaars en de energiecoöperatie aan de ontwikkeling van 4 windmolens en een zonneveld op Koningspleij Noord.
- Arnhem heeft de leiding over de bewustwordingscampagne Arnhem AAN en de Aanjagers, en werkt hierin samen met stedelijke partners.

Voorbeelden van andere gemeenten

- Zeist werkt in het initiatief Samen Duurzaam Zeist samen met inwoners en ondernemers aan initiatieven die bijdragen aan een groen, duurzaam en gezond Zeist. Zo biedt de gemeente letterlijk ruimte aan voor initiatieven en worden bijvoorbeeld gesprekken met wethouders en de bevolking georganiseerd om goede ideeën op te halen.
- Deurne werkt samen met verbindingsorganisatie Energyport Peelland en andere gemeenten om meer zonne-energie op te wekken. Zij leveren onder andere ondersteuning bij communicatie en stellen grond beschikbaar voor zonnevelden.

5.3 Rechtmatige overheid

De rechtmatige overheid stelt de uitvoering van de wettelijke taak centraal.
In deze rol reguleren wij maatschappelijke initiatieven en stellen we kaders voor de uitvoering. We creëren beleidsruimte voor initiatieven (omgevingsvisie) en regelruimte (beperken van onnodige regels en zorgen voor duidelijke regels) om een gelijk speelveld creëren.

Arnhemse voorbeelden

- Arnhem heeft een milieuzone voor het binnenstedelijk gebied, gericht op het weren van vervuilende vervoersmiddelen, en handhaaft op de naleving ervan.

- Arnhem verplicht ontwikkelaars tot opstellen van een energievisie bij nieuwbouw van meer dan 50 woningequivalenten.
- De Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA) adviseert en houdt toezicht en handhaaft op het nemen van energiemaatregelen door bedrijven en instellingen.
- Arnhem heeft door de raad vastgestelde criteria voor de locatiekeuze van zonnevelden.

Voorbeelden van andere gemeenten

- Gouda handhaaft de plicht van bedrijven en scholen om energie te besparen. Dit gebeurt in combinatie met stimulerende initiatieven, zo wordt in samenwerking met Omgevingsdienst Midden-Holland en ondernemersplatform DPG advies geboden over besparingsmogelijkheden.

5.4 Responsieve overheid

In de rol van responsieve overheid treedt de overheid grotendeels terug, laat ze los en geeft ze ruimte. De gemeente ondersteunt en stimuleert de initiatieven die uit de Arnhemse samenleving komen.

Arnhemse voorbeelden

- Arnhem heeft een duurzaamheidslening voor particuliere woningeigenaren, waarmee zij isolatie-, warmte- en opwekmaatregelen kunnen financieren.
- Arnhem heeft een Aanjaagfonds voor wijkinitiatieven op het gebied van energietransitie en klimaatadaptatie.
- Arnhem co-financiert wijken die Wijk van de Toekomst[2] willen worden.

Voorbeelden van andere gemeenten

- Den Haag past regelgeving die belemmerend werkt voor duurzame initiatieven van burgers en bedrijven aan vanuit de lijn in het coalitieakkoord "Vertrouwen op Haagse Kracht"van.

5.5 Een regierol in de energietransitie

Rijksdienst voor ondernemend Nederland (RVO) geeft in meerdere energietransitie onderzoeken aan dat een actieve en initiërende rol van de gemeente (presterende overheid) een grote succesfactor is in het slagen van de transitie en het bereiken van doelen. Arnhemse samenwerkingspartners vragen om een duidelijke richting en keuzes van de gemeente, zodat ze op basis hiervan zelf kunnen gaan handelen. De afgelopen jaren heeft Arnhem vooral ingezet op ruimte geven voor ontwikkelingen die vanuit de samenleving ontstaan en van daaruit beleid bepalen. Dit is een meer samenwerkende en responsieve rol. De regierol vraagt om een verschuiving naar een meer presterende overheid. Zodat we duidelijkheid en richting geven vanuit onze eigen cirkel van invloed aan een uitvoerbare en betaalbare energietransitie. En, we tonen echt leiderschap met lef, doorzettingsvermogen, durven buiten de lijntjes te gaan, en inspireren anderen. Zodat we een echte koploper worden op het gebied van duurzaamheid.

De Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur (RLI) adviseert in haar rapport 'Opgaven voor duurzame ontwikkeling', uit juli 2016, dat goed doordacht transitiemanagement noodzakelijk is om de grote veranderingen van o.a. de energietransitie voor elkaar te krijgen. Dat betekent dat er commitment van politiek en bestuur en van de samenleving moet zijn voor de beoogde veranderingen, en dat er heldere lange termijn doelen moeten worden gesteld. De RLI pleit voor koersvastheid in tijden van verandering. NemiA 2020-2030 is onze koers voor de komende jaren en hiermee nemen wij de regie op de Arnhemse energietransitie.

[2] Het programma Wijk van de Toekomst richt zich op Gelderse wijken die vooroplopen in de energietransitie naar een duurzame aardgasvrije wijk.

6. Bepalende factoren

Naast de rol die wij innemen om de doelstellingen te behalen zijn er andere factoren die hier invloed op hebben. We beschrijven deze factoren en hoe we deze meenemen in dit programma.

6.1 Samenwerken en medeverantwoordelijkheid

Geen van de partijen kan de energietransitie afzonderlijk realiseren, ook wij niet. We moeten het samen doen. Met de Arnhemse en regionale partners, en met het Rijk, de Vereniging Nederlandse Gemeenten, de G40, de provincie Gelderland, de Waterschappen en partners binnen het Gelders Energieakkoord.

Het Arnhemse netwerk rondom New energy made in Arnhem bestaat inmiddels uit bijna 140 partners: overheden, bedrijven, maatschappelijke instellingen, onderwijs- en onderzoeksinstellingen en Arnhemmers. Via partnerschappen en wijkconvenanten willen we de medeverantwoordelijkheid en bijdrage van onze samenwerkingspartners in de energietransitie concretiseren. In de overeenkomsten staan afspraken over doelen, rollen en concrete bijdragen. Deze sluiten aan bij de rol van verschillende partijen in de processen en projecten van het actieprogramma van NemiA 2020-2030 (deel 2 van het totaal programma). De partnerschappen, convenanten en proces- en projectafspraken spelen in op het advies van de Rekenkamer bij de doorlichting van NemiA 2015-2020; om afspraken met partners en stakeholders minder vrijblijvend te maken zodat de maatschappelijke opgave echt aangepakt kan worden.

6.2 Draagvlak

De energietransitie vraagt om ingrijpende maatregelen als het aardgas vrij maken van woningen en andere gebouwen. Deze veranderingen raken de directe levenssfeer van mensen. Om dit gezamenlijk voor elkaar te krijgen is bij de inwoners van Arnhem acceptatie van de verandering nodig en de bereidwilligheid om mee te doen en de ontwikkelingen te steunen. Ook wel draagvlak genoemd. Inwoners moeten begrijpen waarom (de noodzaak) een verandering nodig is om de verandering te accepteren en actief bij te dragen. De effectiviteit van de verandering is afhankelijk van acceptatie van de kwaliteit van de oplossing. We hebben als Arnhem betaalbaarheid, betrouwbaarheid en zekerheid voorop staan. Wanneer we dit bij elke maatregel of activiteit voorop stellen krijgen we inwoners mee en kunnen we onze doelen realiseren.

We zien het als onze taak om bewoners, bedrijven en andere partijen te stimuleren om actie te ondernemen en actief deel te nemen aan de vormgeving van de activiteiten. Hiervoor moeten we momentum creëren. We gaan het gesprek aan op een gelijkwaardig niveau en bieden handelingsperspectief. We maken keuzes voor Arnhem, bieden duidelijkheid over wat er gaat gebeuren, geven advies voor concrete stappen, brengen partijen samen, geven samen vorm aan de uitvoering, realiseren samen, en we bieden mogelijkheden om alle Arnhemmers mee te laten doen in de energietransitie. Zodat iedereen stappen kan zetten.

Mensen zetten makkelijker stappen als het aansluit bij datgene dat op dat moment bij ze leeft. Veel Arnhemmers ervaren energie als een vaste last die maandelijks betaald moet worden, en die zelfs leidt tot energiearmoede. Door het energiebewustzijn en duurzaam gedrag te koppelen aan thema's die de mensen dagelijks bezighouden, zoals armoede, eenzaamheid en gezondheid, is de kans op verandering groter. Bij bedrijven kan het bijvoorbeeld gaan over uitbreiding of krimp waarbij we planologisch ruimte kunnen creëren, gunstige voorwaarden bieden en belemmeringen wegnemen of beperken.

6.3 Integrale aanpak

Het aansluiten bij actuele situaties zorgt voor meer draagvlak voor de nodige energietransitie maatregelen. Dit betekent dat meerdere onderwerpen uit de leefomgeving worden gecombineerd. Een integrale aanpak waarin opgaven in de wijk als parkeerproblematiek worden gecombineerd met duurzame mobiliteit activiteiten als deelauto's en verbeterde openbaar vervoer infrastructuur. Het

biedt kansen om tegelijkertijd te werken aan comfortabel wonen, onderhoud aan de riolering, wegen en straten, een groene en aantrekkelijke leefomgeving, werkgelegenheid, onderwijs in bijvoorbeeld nieuwe energietechnieken, en het aanpakken van energiearmoede. We koesteren initiatieven van wijkbewoners en ondernemers en koppelen deze met de energietransitie opgave. Waar wijken zich niet spontaan organiseren nemen we het voortouw om bewoners bij elkaar te brengen rondom thema's als energiearmoede, leefbaarheid en gezondheid. Waar het combineren van andere wijkopgaven een kans is wordt deze benut om een betaalbare en gedragen energietransitie te realiseren.

6.4 Flexibel programmeren

De energietransitie is complex vanwege de zichtbare en tastbare invloed op de leefomgeving van iedereen, de verschillende belangen van partijen die een rol spelen, en door de snelle technologische ontwikkeling van bestaande en nieuwe duurzame energie oplossingen. In deze onzekere en steeds veranderende omgeving is het belangrijk om flexibel te zijn in de richting die je uitzet. De uitdaging is om duidelijkheid te bieden voor de korte termijn, lange termijn ambities in het vizier te houden en tegelijkertijd flexibel in te kunnen spelen op actuele ontwikkelingen.

6.5 Nationaal beleid

In het kader van het Klimaatakkoord wordt op Rijksniveau beleid en instrumentarium ontwikkeld dat invloed heeft op lokaal niveau. Op dit moment wordt gesproken over CO_2-belasting voor grote bedrijven en industrie, een labelplicht, gebouwgebonden financiering, en het aanpassen van de warmtewet en gaswet. Het succes van dit beleid en instrumentarium en de snelheid waarmee dit ingevoerd gaat worden heeft grote invloed op het behalen van de lokale doelen.

7. Samenhang met andere beleidsvelden

Ook op andere beleidsterreinen dan de energietransitie wordt CO_2-uitstoot gereduceerd, energie bespaard, duurzame energie opgewekt en worden innovaties aangejaagd. Om de ambitieuze doelstelling op CO_2-reductie te halen hebben we alle inspanningen hard nodig, waarbij NemiA 2020-2030 zich focust op CO_2-reductie maatregelen voor de realisatie van de energietransitie. Daarnaast is het niet altijd mogelijk om een harde knip te leggen tussen de verschillende beleidsvelden omdat het een gezamenlijke inspanning is, en ze effect hebben op elkaar. Dit hoofdstuk geeft een opsomming weer van Arnhemse ontwikkelingen in beleidsvelden die een directe of indirecte verbinding hebben met de energietransitie en bijdragen aan de CO_2-reductie doelstelling.

7.1 Ruimte en milieu

- Prestatieafspraken met woningcorporaties over onder andere verduurzaming van de woonportefeuille als uitwerking van de Arnhemse woonprincipes 2025 (december 2015).
- Duurzame energie opwekking is een belangrijk onderwerp in de structuurvisie (2012) en de nog op te stellen omgevingsvisie.
- In de nota 'De Arnhemse binnenstad binnen bereik' (november 2017) en het programma Ruimte voor ontwikkeling, programmalijn 'Arnhem beter bereikbaar', zijn duurzame mobiliteit en duurzaam openbaar vervoer een belangrijk onderdeel.
- De Luchtagenda (januari 2019) geeft invulling aan het verlagen van stikstof en fijnstof in de stad, en heeft impact op de uitstoot van CO_2, met onder andere een Euro 3 milieuzone, het stimuleren van elektrisch (deel)vervoer en duurzame stadslogistiek.

7.2 Circulariteit

- De regio Arnhem-Nijmegen is beste circulaire regio van Nederland, 2018.
- Het regionale portefeuillehoudersoverleg (PFO) Economie heeft drie ambities bepaald waarvan circulaire economie er één van is. Vanuit PFO Duurzaamheid zetten we regionaal in op:
  - Zoveel mogelijk circulaire inkoop (eventueel gezamenlijk)
  - Bouw en Urban Mining
  - Bedrijfsafval
- Vanuit PFO Economie wordt ingezet op aanjagen en stimuleren van bedrijven om bedrijfsprocessen en producten circulair te maken. Onder andere door goede voorbeelden uit de regio te laten zien als voorbeeld voor anderen.
- Wij ondersteunen als gemeente Arnhem circulaire initiatieven als inkoper, bevoegd gezag (aanpak belemmerende regelgeving), financieel ondersteuner (investeringsagenda), promotor annex verbinder en beleidsmaker op het gebied van bedrijventerreinen en arbeidsmarkt.
- Circulaire werklocatie IPKW in Arnhem, en koplopers Stexfibers (hennepvezels verzachtende techniek voor high-end textiel in plaats van milieubelastend katoen), Elestor en Peeze (100% gecertificeerde klimaatneutrale Arabica koffie) werkt aan het sluiten van grondstof kringloop.
- Arnhem heeft in 2019 de Green deal circulaire Grond-, weg- en waterbouw ondertekend, en streeft naar zo veel mogelijk circulariteit in haar openbare werken.
- In het afvalbeleid afvalplan 2012-2020 'Van afval naar grondstof' en bij de aanbestedingen van afvalstromen worden hoge eisen gesteld aan circulariteit en het motto "geen afval maar grondstof".
- Arnhem participeert in een regionaal project met gemeente Nijmegen, Duiven, HAN en WUR rond afvalstoffen en grondstoffen op bedrijventerrein.

7.3 Economie

- Vanuit het programma 'Vitale Economie' werken we aan een sterk energiecluster in Arnhem en de regio. Dit doen we door aantrekkelijke kennis- en werklocaties te realiseren en energie-gerelateerde innovaties te stimuleren. Dit draagt positief bij aan Arnhem als goed vestigingsklimaat en nieuwe werkgelegenheid.
- Het evenementenbeleid wordt aangepast om evenementenorganisatoren te stimuleren om te verduurzamen, met focus op thema's energie, mobiliteit en afval.

7.4 Human Capital

- Een human capital agenda is in ontwikkeling.
- Hybride onderwijsvormen om technisch talent aan te trekken worden ontwikkeld.
- We stimuleren Innovaties die de energietransitie versnellen en het aantrekken en opleiden van technisch talent voor de energiesector.

7.5 Sociaal domein

- Het bestrijden van armoede krijgt veel aandacht, en er wordt samengewerkt in het bestrijden van energiearmoede. In het programma Doorbraak naar werk (juli 2019) wordt ingezet op inclusie, social return en werk maken van duurzaamheid.
- We zetten de huisvestingssubsidies, die we aan maatschappelijke instellingen verlenen, in als sturingsinstrument op duurzame doelstellingen.

7.6 Eigen organisatie

- We hebben de ambitie om met onze eigen organisatie energie en klimaatneutraal te worden. In het Klimaatplan is onze CO_2-footprint bepaald en zijn CO_2-reductie maatregelen in juli 2019 vastgesteld. Voorbeelden hiervan zijn het toepassen van zonnepanelen op onze gebouwen, het stimuleren van elektrisch vervoer en gebruik van openbaar vervoer, het gebruiken van ledlampen voor openbare verlichting en het energieneutraal maken van de gemeentewerf. De doelstelling is vastgesteld op 40% CO_2-reductie in 2023 ten opzichte van 2018.
- Eind 2019 willen we gecertificeerd zijn voor de CO_2-prestatieladder trede 3, het gebruikelijke instapniveau. Om de CO_2 uitstoot van onze eigen organisatie (gemeente Arnhem, Sportbedrijf Arnhem en Scalabor), bij te houden, is een CO_2 managementsysteem nodig, dat jaarlijks wordt getoetst op ambities, reductie en continue verbetering door een onafhankelijke en geaccrediteerde Certificerende Instelling.
- We hebben de ambitie om gecertificeerd te worden voor treden 4 en 5. Dan wordt bijvoorbeeld ook de CO_2-uitstoot van alle leveranciers waar we als gemeente inkopen meegenomen.

7.7 Gebiedsrealisatie en vastgoed

- Het stellen van voorwaarden aan duurzame gebiedsontwikkeling en het beschikbaar stellen van gemeentelijke gronden voor grootschalige opwek zijn belangrijke beïnvloedingsfactoren voor de verduurzaming van de stad.
- Voorwaarden bij gebiedsontwikkeling voor de reductie van CO_2 zijn nodig om een klimaat neutrale stad te worden. Bij bouwprojecten zijn de materialen door hun productiemethoden en transport verantwoordelijk voor ongeveer 20% van de CO_2-uitstoot in de bouw.

7.8 Verduurzaming voedselsysteem

- We zetten in op stadslandbouw met de Arnhemse visie Stadslandbouw (2017). Hiermee organiseren we korte ketens tussen producent en consument waardoor minder transport nodig is. Zowel van de producten naar de consument als van de reststromen omdat de betere afstemming tussen consument en producent minder voedselverspilling oplevert.

7.9 Klimaatadaptatie en groen

- In de structuurvisie 2012-2020 zijn de ambities voor het voorkomen en verminderen van hittestress opgenomen.
- Een aanpak klimaatadaptatie is in de maak, waarin wordt beschreven hoe we de nationale ambities voor klimaatadaptatie vertalen naar Arnhem en onze stad klimaatbestendiger maken, op het gebied van droogte, hitte, wateroverlast en waterveiligheid.
- Vergroenen van de stad: er wordt geïnvesteerd in de kwaliteit en de variatie van het groen in de stad. Voor het bevorderen van de biodiversiteit en de leefomgeving van dieren is het belangrijk om het groen in de stad meer met elkaar te verbinden.
- Het groen in onze stad vangt zowel CO_2 als de gevolgen van de klimaat-verandering (wateroverlast) op. Dit vergt de ontwikkeling van een integrale kijk op groen bij de totstandkoming van het omgevingsplan en de omgevingsvisie.

8. Monitoring

De voorgaande hoofdstukken hebben onze ambitie voor de komende 10 jaar en de rol die we hierin nemen beschreven. We weten met de doelstelling waar we heen willen en we weten waar we nu staan. Om onderweg te weten waar we staan, is monitoring van de voortgang noodzakelijk.

8.1 Het samenbrengen van acties en effecten

In het vorige hoofdstuk hebben we laten zien welke andere beleidsvelden invloed hebben op de CO_2-uitstoot van Arnhem. De monitoring van de totale CO_2-reductie in de stad vindt plaats binnen dit programma en laat zien welke resultaten over de diverse beleidsvelden worden bereikt. In de metingen is hierbij geen onderscheid tussen het beïnvloedbare deel van de CO_2-reductie en het deel dat toe te schrijven is aan autonome ontwikkelingen. Door de CO_2-reductie actief te monitoren en samen te voegen wordt sturing gegeven aan het behalen van de doelen, de uitvoering van actieprogramma en aan de acties in andere beleidsvelden.

8.2 Het belang van goede monitoring

Meten is weten. Zeker in een transitie waarin nog veel onduidelijk is helpt monitoring om de lange termijn koers vast te houden en te zien of we toewerken naar waar we heen willen. Ook het Rekenkamer onderzoek naar het programma New energy made in Arnhem 2015-2020 gaf dit aan. Daarnaast is goed monitoren van belang om samen te leren van de impact van projecten en processen die in gang worden gezet. Zowel op inhoud, bijvoorbeeld de hoeveelheid CO_2-reductie, als op het proces, hoe gaat de samenwerking. Het kunnen onderbouwen van de voortgang met cijfers draagt bij aan de acceptatie bij inwoners en bedrijven.

8.3 Beschikbare en benodigde gegevens

Om goed te kunnen monitoren hebben we gegevens nodig. Voor de monitoring van de voortgang van het actieprogramma gebruiken we de Klimaatmonitor als voornaamste bron. Daarnaast halen we aanvullende gegevens op bij partijen zoals netbeheerder Liander, warmteleverancier Nuon, woningcorporaties, en onze Arnhemse samenwerkingspartners. In het actieprogramma staan de indicatoren per actie benoemd waarop gemonitord wordt. Hier staat ook een tabel met de te monitoren indicatoren en welke brongegevens hiervoor nodig zijn. Tenzij anders vermeld worden deze gegevens minimaal 1 keer per jaar verzameld. Inhoudelijke data (waaronder die in de Klimaatmonitor) loopt over het algemeen 1 of 2 jaar achter op de actualiteit. Dit komt omdat de informatie vanuit veel partijen/bronnen aangeleverd wordt. Real time monitoren vraagt om een aanzienlijke hoeveelheid zelfstandig bijgehouden data. De vraag is dan vooral wat dit extra oplevert versus de kosten die hiermee gepaard gaan.

Niet alle acties in het actieprogramma zijn te kwantificeren en daarmee te monitoren. Wat is het effect van de acties om draagvlak en bewustzijn te vergroten en gedragsverandering teweeg te brengen? De acties in het actieprogramma die dit als primair doel hebben worden gemonitord via enquêtes, gesprekken of een focusgroep waarin kwantitatieve en kwalitatieve vragen worden gesteld aan de doelgroep.

8.4 Monitoring als evaluatie middel

Bij de uitvoering van het actieprogramma staan we ieder jaar stil bij het meten van de effecten van de betreffende actie. Als acties veel effect hebben zetten we daar extra op in. Als blijkt dat acties niet het gewenste effect hebben stoppen we ze of passen we ze aan. Op basis hiervan actualiseren we het actieprogramma elke twee jaar. Nieuwe energietransitie acties die in de tussentijd ontwikkeld zijn krijgen dan ook een plek.

Actieprogramma

New energy made in Arnhem

Programma 2020-2030

1. Inleiding

De koers is bepaald. We zetten de komende jaren vol in op de energietransitie om koploper te worden in duurzaamheid. We werken toe naar een toekomstbestendige stad waarin de economie draait op schone energiebronnen als zon, wind en duurzame warmte. Het programma NemiA 2020-2030 is onze houvast in het realiseren van onze energietransitie ambities, en het is een bouwsteen voor de omgevingsvisie.

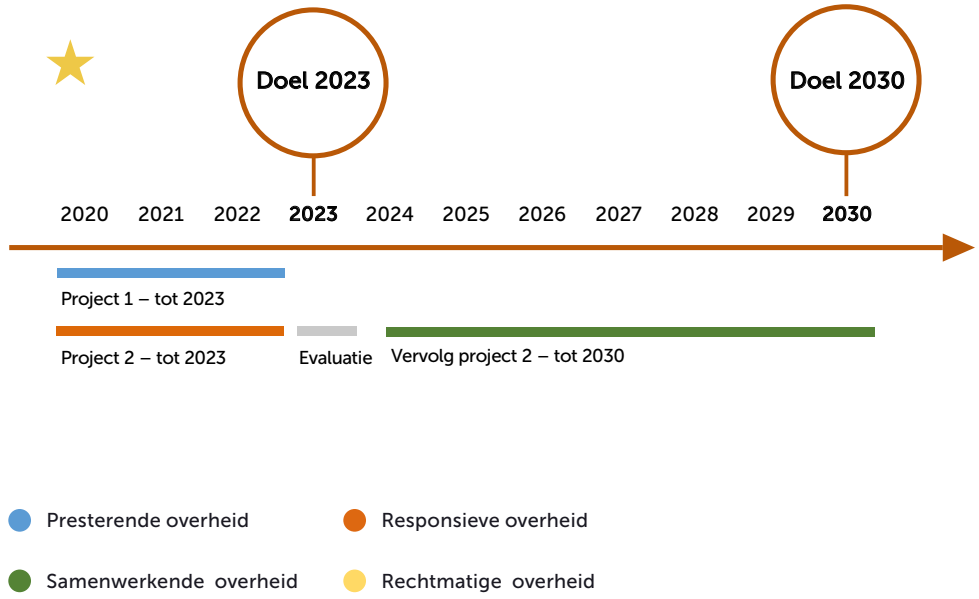
Op verschillende niveaus zijn klimaatambities gesteld: Parijs, het Nationaal Klimaatakkoord en het Gelders Energieakkoord. We hebben de klimaatambities vertaald in eigen doelstellingen voor dit programma:

1. In 2030 is de Arnhemse uitstoot van CO_2 61% lager ten opzichte van 2017 (gelijk aan GEA ambitie van 55% ten opzichte van 1990).
2. In 2023 is de Arnhemse uitstoot van CO_2 25% lager ten opzichte van 2017.

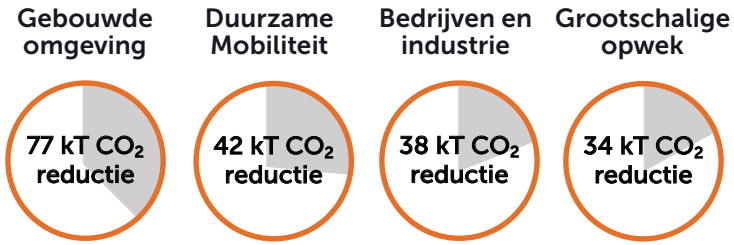
Koploper zijn betekent dat we activiteiten realiseren met een grotere impact dan andere gemeenten, of dat we nieuwe aanpakken, initiatieven of (sociale) innovaties ontwikkelen en toepassen. Een koploperpositie in de energietransitie past Arnhem. Nu al kiezen startups en multinationals, die dagelijks samenwerken, aan de ontwikkeling van nieuwe energiesystemen om dit vanuit Arnhem te doen. Wij staan bekend om onze wijkaanpak, een succesvoorbeeld van participatie in de praktijk. Als we energietransitieopgaven koppelen aan onze Arnhemse wijkaanpak, met Arnhemse innovaties, en laten zien dat dit werkt, zijn we een echte koploper. Duurzame mobiliteit is ook een koploperkans voor ons. We hebben relatief veel laadpunten en als één van de weinige gemeenten in Nederland een waterstoftankstation. Door in te zetten op volledig uitstootvrije (zero emissie)
deelmobiliteit, efficiënte stadslogistiek, en een groen taxibeleid worden we koploper. Hoe we dit gaan doen is uitgewerkt in dit actieprogramma.

Het Rijk geeft aan de hand van vijf sectortafels invulling aan het Nationale klimaatakkoord. Dit zijn: gebouwde omgeving, mobiliteit, industrie, elektriciteit en landbouw. Het actieprogramma is opgedeeld aan de hand van vier van deze thema's: Gebouwde omgeving, Mobiliteit, Bedrijven en Industrie, en Grootschalige opwek (elektriciteit). Het thema landbouw valt weg omdat deze sector minimaal aanwezig is in onze gemeente.

Elk thema is een hoofdstuk en bestaat uit een aantal acties waar we op inzetten om de CO_2-uitstoot in Arnhem terug te brengen, en om de energietransitie te realiseren. De thema's worden in de hoofdstukken eerst kort toegelicht waarna alle bijhorende acties worden beschreven in een eigen paragraaf. Voor elke actie is een overzicht gemaakt van de nodige activiteiten in de tijd, zoals het opstarten van processen en het vormgeven van projecten, de rol die wij hierin innemen en het doel van de actie. De acties die onze koploperpositie op duurzame mobiliteit en integrale wijkaanpak versterken zijn gemarkeerd met een ster.

Alle acties van een thema tellen op tot het aandeel CO_2-reductie dat dit thema heeft in de doelstelling van het programma waar wij als gemeente directe invloed op hebben. Dit is in totaal 191 kT CO_2-reductie in 2030. Het overige deel (381 kT) komt voort uit autonome ontwikkelingen, andere programma's en uit activiteiten die niet binnen onze eigen gemeentegrenzen passen (zie ook hoofdstuk 3). Samen leidt dit tot 61% CO_2-reductie in 2030 ten opzichte van 2017.

Het niveau van uitwerking van de thema's in het actieprogramma verschilt in concreetheid en in omvang. De thema's 'mobiliteit' en 'gebouwde omgeving' zijn het meest omvangrijk omdat we hier ook onze koploperspositie mee kunnen waarmaken.

Na de thema hoofdstukken staat in het hoofdstuk 'Acties op aanverwante thema's' acties benoemd op onderwerpen die positief bijdragen aan het halen van de doelstelling en voor alle energietransitie thema's gelden. Bijvoorbeeld 'het stimuleren van innovaties' en 'arbeidsmarkt vergroten'. Per thema zijn de benodigde middelen en fte's voor de periode tot en met 2022 aangegeven. In bijlage 1 is hiervan een overzichtstabel opgenomen.

Gebouwde omgeving

2. Gebouwde omgeving

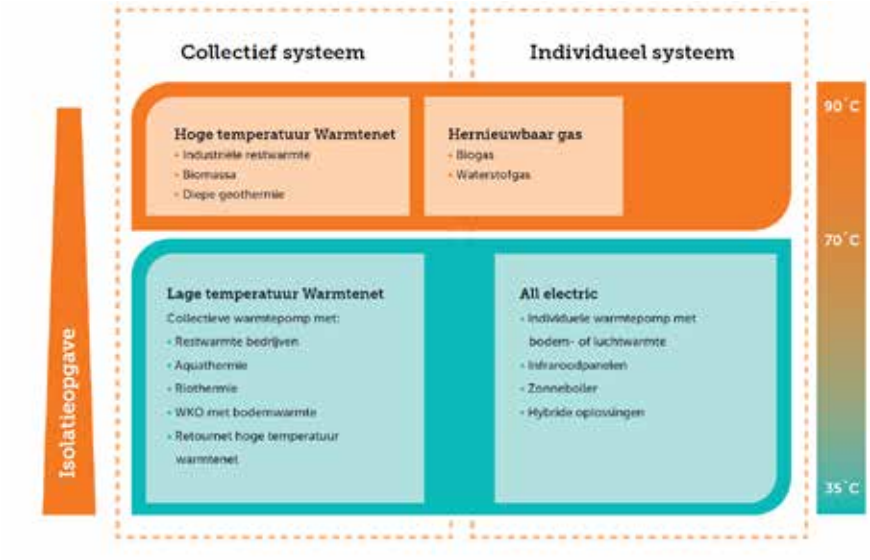
We zijn uiterlijk 2050 overgegaan van fossiele energie naar schone energie. Het afbouwen van het gebruik van aardgas voor de verwarming van woningen en gebouwen is hierin een belangrijk onderdeel. Dit is hét doel van 'De Arnhemse aanpak van de wijkgerichte energietransitie', die op 17 april 2019 is vastgesteld door de gemeenteraad. In dit hoofdstuk hebben we 'De Arnhemse aanpak van de wijkgerichte energietransitie' uitgewerkt in acties met concrete doelen met bijhorende activiteiten, impact en rollen. Het actieprogramma gebouwde omgeving voor NemiA 2020-2030 bestaat uit deze acties:

- Transitievisie warmte opstellen
- Wijkaanpak uitvoeren
- Toolbox met ondersteunend instrumentarium ontwikkelen
- Communicatie en bewustwording intensiveren
- Energiearmoede aanpakken
- Warmtebronnen en - infrastructuur voor Arnhem ontwikkelen
- Uitvoeren van warmteprojecten
- Ruimte bieden voor Arnhemse innovaties

Door een duidelijke doelstelling met acties op dit thema vast te stellen, van hieruit samen met gebiedspartners plannen te ontwikkelen en daarin aansluiting te zoeken met ontwikkelingen en opgaven in de wijken, leggen we de basis om de komende jaren flinke stappen te maken in de verduurzaming van de gebouwde omgeving in Arnhem.

De opgave

Arnhem heeft ruim 74.000 woningen en ruim 4.500 gebouwen van publieke bedrijven en instellingen. De acties in dit hoofdstuk richten zich op deze gebouwen, hier wordt naar verwezen als gebouwde omgeving. De gebouwen van commerciële bedrijven, instellingen en industrie vallen onder het thema 'bedrijven en industrie' (hoofdstuk 4). Het energiegebruik in de gebouwde omgeving is in totaal 4.756 TJ in 2017 en is goed voor bijna 36,5% (342 kT) van de totale CO_2-uitstoot van Arnhem. Ongeveer 75% van het energiegebruik is aardgasgebruik. Willen we minder CO_2 uitstoten, dan moeten we meer energie opwekken met bijvoorbeeld zonnepanelen en met alternatieve energie infrastructuren gaan verwarmen, douchen en koken. Het aardgasvrij maken van de gebouwde omgeving is een enorme opgave. 68.000 woningen in Arnhem gebruiken aardgas voor de verwarming van de woning. We moeten gebouwen isoleren en beter ventileren, koken op inductie, alternatieve energie-infrastructuur in de straat leggen of de bestaande infrastructuur aanpassen. Op basis van de huidige stand der techniek zijn er vier energiesystemen mogelijk die duurzame energie naar woningen en gebouwen kunnen brengen. Het gasnet (voor hernieuwbaar gas), een hoge temperatuur warmtenet, een lage temperatuur warmtenet en een elektrisch netwerk. De duurzame energie kan opgewekt worden uit veel verschillende bronnen. De systemen verschillen in of ze collectief of individueel kunnen worden toegepast en bij ieder systeem hoort ook een grotere of kleinere isolatieopgave.

Voor deze energiesystemen zullen nieuwe warmtebronnen gevonden moeten worden, zoals warmte uit afval- of oppervlaktewater. Bij de rioolwaterzuivering in Elderveld onderzoeken we hoe restwarmte uit het afvalwater van de zuivering ingezet kan worden. In Vredenburg/Kronenburg onderzoeken we in het project Smart Polder hoe warmte uit oppervlaktewater gecombineerd kan worden met warmte-koude opslag in de bodem. Onder hernieuwbaar gas vallen biogas (groen gas) en waterstofgas. Waterstof die met de huidige technieken en kosten wordt opgewekt, wordt vooral door industrie gebruikt en waar mogelijk door de transportsector. Dit wordt voornamelijk gedaan voor toepassingen waar geen andere duurzame alternatieven voorhanden zijn. Op dit moment zijn er nog geen concrete kansen om waterstof grootschalig toe te passen in de gebouwde omgeving, wel worden er eerste pilots uitgevoerd. Daarom delen we deze bron in dit programma (tot 2030) voor de gebouwde omgeving nog geen specifieke cijfers toe. We pakken wel alle kansen voor verdere ontwikkeling van groene waterstof in Arnhem en we houden de ontwikkelingen scherp in de gaten.

Waterstofontwikkelingen in Arnhem

In een intentieverklaring hebben 10 partijen zich in april 2019 verbonden aan het project Power to Power. Binnen dit project gaat ervaring opgedaan worden met het omzetten van overschotten van hernieuwbare elektriciteitsproductie in waterstof om dit tijdelijk op te kunnen slaan. Het uiteindelijk doel wat vastgelegd is in de intentieverklaring is 's werelds eerste volledig functionerende power to power plant op megawatt schaal; een op waterstof gedragen energieopslagsysteem op bedrijventerrein IPKW.

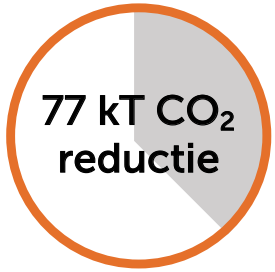
Waterstofontwikkelingen buiten Arnhem

Onderzoekers van de KU Leuven zijn erin geslaagd een speciaal zonnepaneel te ontwikkelen dat waterstofgas maakt uit het vocht in de lucht. Na 10 jaar ontwikkeling is het rendement van één paneel opgedreven tot 250 liter per dag, een wereldrecord volgens de onderzoekers. Twintig van deze zonnepanelen zouden een gezin een winter lang van stroom en warmte kunnen voorzien. (Bron: www.vrt.be)

De CO_2-uitstoot binnen de gebouwde omgeving ligt grotendeels binnen onze directe invloed. We hebben verschillende mogelijkheden om het nemen van energiebesparende maatregelen voor woningen en publieke gebouwen te stimuleren. Afdwingen kan (nog) niet. Wel zijn we net als andere gemeenten verplicht om uiterlijk in 2021 een transitievisie warmte op te stellen. Hierin wordt opgenomen wanneer en op welke manier wijken voor 2030 aardgasvrij worden. Het doel is om met de voorgestelde acties 77 kT CO_2-besparing te bereiken in 2030. Voor alle acties in de gebouwde omgeving is tot en met 2021 het volgende benodigd:

Benodigdheden	15 FTE	€7.500.000

Gebouwde omgeving

Externe ontwikkelingen zoals de object gebonden financiering waar op Rijksniveau over besloten wordt en technologische ontwikkelingen zoals nieuwe isolatietechnieken en warmtebronnen zullen bijdragen aan nog meer CO_2-reductie in Arnhem, maar deze liggen buiten onze invloedssfeer.

Wat doen we nu al?

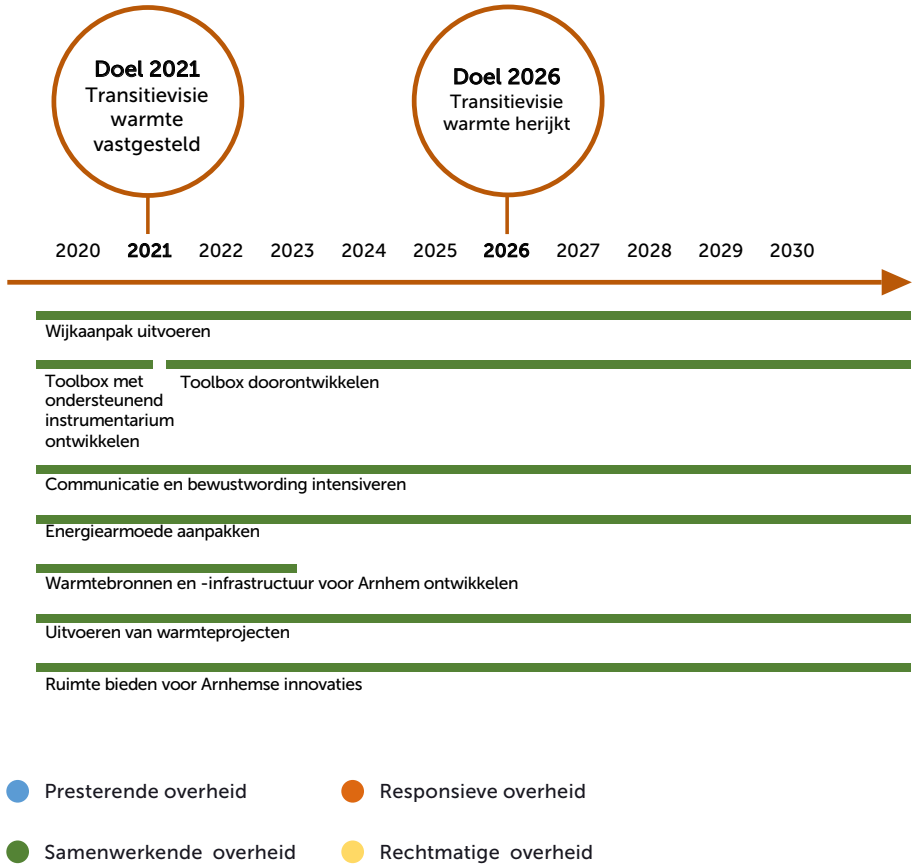
We nemen met 'De Arnhemse aanpak van de wijkgerichte energietransitie' de regie als gemeente door richting te geven aan de transitie in de gebouwde omgeving. We nemen hierin een presterende en samenwerkende rol: we hebben de leiding over de communicatiecampagne op energiebesparing Arnhem AAN, we gaan actief de wijken in om samen met bewoners en bedrijven op zoek te gaan naar manieren om energie te besparen en alternatieven voor aardgas te vinden, we ontwikkelen tools om bewonersinitiatieven verder te helpen zoals het AANjaagfonds en de Aanjagers en werken hierbij samen met onze stedelijke partners. Zo hebben we het initiatief genomen om samen met corporaties, waterschap en netbeheerder in de wijk Elderveld te onderzoeken wat de mogelijkheden zijn van gebruik van restwarmte van de rioolwaterzuivering voor de wijk. In de vier 'Wijken van de toekomst' binnen het programma van het Gelders Energie Akkoord loopt een soortgelijk onderzoek naar alternatieve warmteoplossingen. Dit zijn de wijken Spijkerkwartier, Alteveer Cranevelt, Heijenoord, Lombok en Hoogkamp. Het isoleren van woningen is hier al gestart. En in Kronenburg/Vredenburg werken we aan een energieconcept van warmte uit oppervlaktewater in combinatie met WKO. In de verduurzaming van de gebouwde omgeving maken we zoveel mogelijk gebruik van onze ervaring met de Arnhemse wijkaanpak. Dit betekent dat we bij de technische opgave van de energietransitie de sociale- en ruimtelijke opgaven van de wijk zoveel mogelijk meenemen. Een succesvol voorbeeld hiervan is Malburgen, waar de wijkaanpak heeft geleid tot duurzamere oud- en nieuwbouwwoningen, meer beleefbaar groen in de wijk en openbare ruimte als ontmoetingsruimte.

Gebouwen bieden ook mogelijkheden voor het opwekken van energie met bijvoorbeeld zonnepanelen op daken. Als gemeente hebben we een klein deel van deze gebouwen in eigen bezit. We zijn al bezig om deze gebouwen verder te verduurzamen. Zo hebben we ledverlichting toegepast en maatregelen genomen zoals vervanging door zuinige installaties en het inregelen en optimaliseren van deze installaties en HR++ glas. Dit is al bij veel panden van de gemeente toegepast. Er liggen daarnaast 5.000 zonnepanelen op gemeentelijke panden, 8 panden zijn aangesloten op het stadswarmtenet, 4 panden hebben een warmte-koude opslag (WKO) en 3 panden warmtepompen. Daarnaast worden er pilots uitgevoerd om nieuwe technieken en oplossingen te onderzoeken. Zo zijn er brandstofcellen aangebracht in twee panden. In zijn algemeenheid wordt er sowieso bij (reguliere) vervangingsinvesteringen van gemeentelijke panden gekeken of er binnen de bestaande budgetten duurzame varianten mogelijk zijn.
Vanaf medio 2019 is inzicht mogelijk in het energieverbruik per pand. Hierdoor is inzichtelijk wat het effect is van genomen maatregelen en of er afwijkend energieverbruik voorkomt, zodat hierop gemonitord en gestuurd kan worden.
De potentie voor energieopwekking die aanwezig is bij gebouwen van commerciële partijen en instellingen is uitgewerkt in hoofdstuk 4 van het actieprogramma onder het thema 'bedrijven en industrie'.

2.1 Transitievisie warmte opstellen

Een belangrijke afspraak die aan de sectortafel Gebouwde Omgeving van het landelijk Klimaatakkoord is gemaakt, is de verplichting voor gemeenten om uiterlijk eind 2021 een transitievisie warmte vastgesteld te hebben. Hierin komt te staan welke wijken als eerste aan bod komen om de transitie naar een alternatieve warmteoplossing te maken. Dit zijn de wijken waar de meeste kansen liggen op het technische vlak, slimme koppelingen gelegd kunnen worden met andere opgaven in de wijk en waar bewoners bereid zijn om aan de slag te gaan. Voor de wijken die vóór 2030 van het gas af gaan, moeten in 2021 ook de potentiële energiebronnen en -infrastructuren bekend zijn. Uiterlijk eind 2021 heeft elke gemeente een transitievisie warmte voor de gehele gemeente, die is vastgesteld door de gemeenteraad. Door de transitievisie eens in de 5 jaar te actualiseren kunnen voortgang, ervaringen en innovaties hierin worden verwerkt. Hiervoor is in 2019 een stadsbrede warmteverkenning uitgevoerd waarin de meest aannemelijke alternatieve warmteoplossingen en -bronnen per wijk in kaart zijn gebracht. Ook zijn de meest kansrijke gebieden geïnventariseerd en besproken.

Om te komen tot een gedegen transitievisie warmte zijn er verschillende acties nodig die voor eind 2021, maar ook in de periode daarna, uitgevoerd moeten worden. Deze acties zijn uitgebreid beschreven in dit hoofdstuk. De resultaten ervan vormen input voor de transitievisie warmte in 2021 en de herijking in 2026.

Zo doen we als onderdeel van het technisch-economisch spoor verder onderzoek naar potentiële bronnen en de warmte-infrastructuur (zie actie 2.6) en gaan we de wijken in om samen met bewoners en andere stakeholders te bekijken hoe energie bespaard kan worden en (voor sommige wijken) wat alternatieven zijn voor aardgas in de betreffende wijk. Elke wijk is anders en heeft een eigen benadering nodig, die aansluit bij de doelgroep (zie 2.2). Hiervoor ontwikkelen we een toolbox met instrumenten die op verschillende wijzen ingezet kunnen worden (zie actie 2.3 en 2.4). Eén van de uitgangspunten die de gemeente heeft gesteld in de Arnhemse aanpak wijkgerichte energietransitie is dat de energietransitie niet mag leiden tot (verdere) energiearmoede en schuldenproblematiek en dat de energietransitie bij voorkeur wordt ingezet als instrument tegen energiearmoede. Daarom zetten wij in op een aanpak tegen energiearmoede (zie actie 2.5) die onderdeel wordt van de transitievisie warmte.

De formele aanwijzing van de plannen en warmteoplossing per wijk vindt plaats in de transitievisie warmte. Dit weerhoudt de gemeente, stakeholders en vele wijkinitiatieven er niet van om nu al te starten waar kansen zich voor- doen (zie actie 2.7). Op deze manier kunnen al eerste ervaringen worden opgedaan die we meenemen bij het opstellen van de transitievisie warmte. Binnen deze projecten wordt actief ingezet om ruimte te maken voor (Arnhemse) innovaties (zie actie 2.8).

Doel is een door de gemeenteraad vastgestelde transitievisie warmte eind 2021 waarin staat met welke wijken wanneer gestart wordt met de warmtetransitie, met welke partijen we dit gaan doen en met welke warmteoplossing inclusief warmtebron (voor de wijken vóór 2030). Een herijking van de transitievisie warmte zal in 2026 plaatsvinden, waarin de eerste ervaringen, nieuwe inzichten en innovaties meegenomen worden.

Voor de acties op gebouwde omgeving zijn de kosten geraamd tot en met 2021. Er wordt een nieuwe inschatting van formatie en benodigde middelen opgenomen in de transitievisie warmte.

Monitoring

Indicator	Bron
Transitievise warmte vastgesteld	Gegevens gemeente

2.2 Wijkaanpak uitvoeren

Om in 2021 te kunnen besluiten welke wijken voor 2030 van het gas af gaan, gaan we in de periode 2019-2021 actief de wijken in, om samen met bewoners en bedrijven op zoek te gaan naar manieren om energie te besparen, in de wijk op te wekken en alternatieven voor aardgas te vinden. Gezien het feit dat de opgave maar ook het draagvlak en het zelforganiserend vermogen per wijk verschillen, vraagt dit om een aanpak per wijk. Deze aanpak wordt samen met bewoners en overige gebruikers gedaan en sluit aan bij andere ontwikkelingen in de wijk. Waar het zelforganiserend vermogen onvoldoende ontstaat, neemt de gemeente samen met stedelijke partners het voortouw.

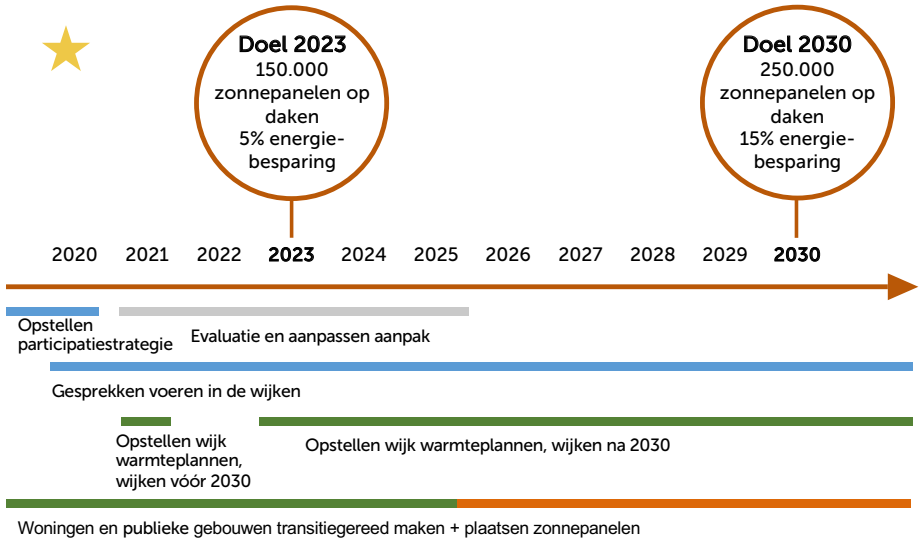
De eerste stap is het opstellen van een participatiestrategie. Hierin wordt uitgedacht hoe alle inwoners en bedrijven betrokken worden op een manier die onder andere aansluit bij de staat van de woningen, de bewoners, maar ook het aantal initiatieven dat er al is. Voor de wijken die voor 2030 van een duurzame warmteoplossing worden voorzien, stellen we een wijk warmteplan op waarin de aanpak hoe en wanneer de wijk over kan gaan op een duurzame warmteoplossing is beschreven.

Het doel van de wijkaanpak is om in gesprek te gaan met de bewoners van alle Arnhemse wijken over:

- Wat bewoners zelf kunnen doen aan energiebesparing, energie opwek en het transitiegereed maken van hun woning met kleine en grotere maatregelen (bewustwording en aanzetten tot handelen / no regret maatregelen).
- Een per wijk met bewoners en andere stakeholders op te stellen wijk warmteplan om op termijn aardgasvrij te worden. In de transitievisie warmte komen deze warmteplannen per wijk terug. Deze warmteplannen per wijk hoeven niet allemaal dezelfde inhoudsopgave te hebben. Plannen voor wijken die voor 2030 aan de beurt zijn, zullen gedetailleerder zijn dan plannen voor wijken die pas in 2045 aan de beurt zijn.

Naast de opgave om de gebouwde omgeving duurzaam te verwarmen, bieden de daken van de gebouwde omgeving kansen voor de opwek van elektriciteit met zonnepanelen op daken. Op dit moment ligt er circa 23.500 kWpiek aan zonnepanelen op Arnhemse daken van woningen en bedrijven (circa 73.000 zonnepanelen). Dit is ongeveer 2,7% van het huidige elektriciteitsgebruik in Arnhem. We nemen ‘zon op dak’ als onderdeel mee van de wijkaanpak om de contactmomenten met de inwoners optimaal te benutten. Naast het richten op daken van particuliere woningen ondersteunen we corporaties om (grote) zon projecten op de daken van hun bezit te realiseren.

Het resultaat van de wijkaanpak is dat alle bewoners zich bewust zijn van de opgave van de energietransitie en hieraan een bijdrage leveren op een manier die past bij de bewoners en de wijk waarin ze wonen. Om dit mogelijk te maken wordt een instrumentarium/toolbox ontwikkeld (zie acties 2.3 en 2.4). Het doel is uitgedrukt in energiebesparing, dit is de netto besparing inclusief de te verwachten toename van woningen en bijbehorende energievraag.

Monitoring

Indicator	Bron
Energiegebruik gebouwde omgeving	Klimaatmonitor
Aantal zonnepanelen op daken	Greenspread
Aantal aanvragen duurzaamheidslening	Gegevens gemeente
Aantal aanvragen subsidie energiebesparing eigen huis (SEEH)	Gegevens gemeente

Koppelingen

- Arnhemse aanpak van de wijkgerichte energietransitie.
- Warmteverkenning.

2.3 Toolbox met ondersteunend instrumentarium ontwikkelen

Om de wijkgerichte energietransitie vorm te geven en te versnellen, zal er op landelijk, regionaal en stedelijk niveau ondersteunend beleid en instrumentarium worden doorontwikkeld. Op regionaal en stedelijk niveau heeft de gemeente directe invloed op de ontwikkeling hiervan. We ontwikkelen een toolbox waarin alle instrumenten om de energietransitie te versnellen zijn opgenomen. Deze instrumenten zijn gericht op verschillende doelgroepen: woningeigenaren, huurders en bedrijven, instellingen en verenigingen.

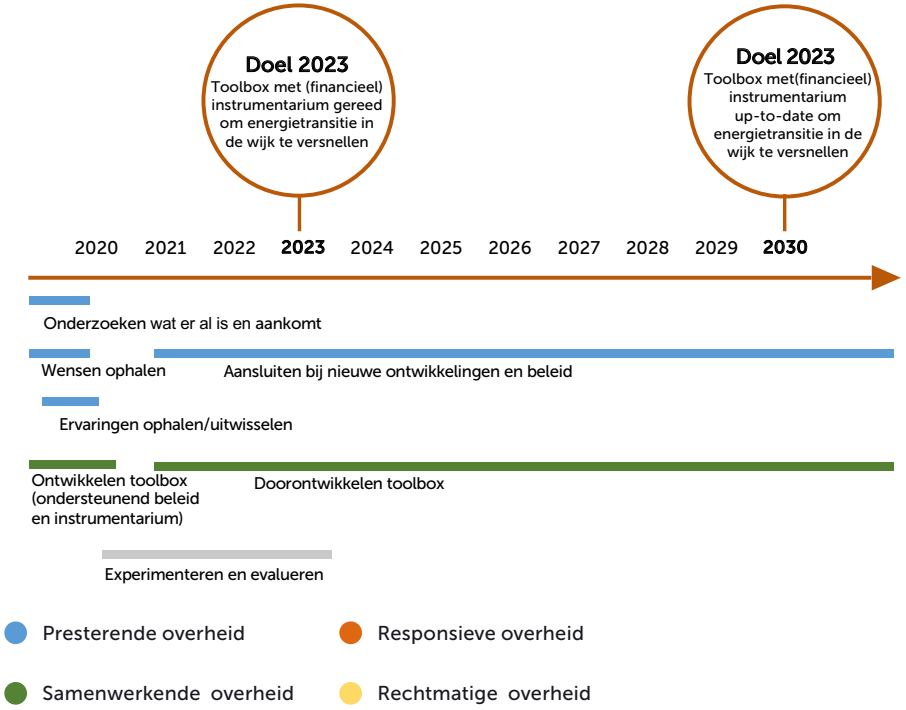
We maken eerst inzichtelijk wat er al is, vervolgens kijken we of er nog instrumenten missen en wat we kunnen toevoegen. Het is van belang hier helder over te communiceren zodat de eindgebruiker de instrumenten ook goed kan gebruiken. Dit brengen wij onder bij de doorontwikkelde campagne van Arnhem AAN (zie actie 2.4).

Belangrijk onderdeel hiervan is de ontwikkeling van financieringsinstrumentarium. De kosten van de energietransitie zijn aanzienlijk. Een deel van de aanpassingen vormen voor eigenaren rendabele investeringen: via lagere energiekosten kunnen ze deze investeringen terugverdienen. Dat betekent trouwens niet dat deze kosten voor iedereen financierbaar zijn.

Op alle overheidsniveaus zullen snel maatregelen genomen moeten worden om de transitie betaalbaar te houden. Denk aan maatregelen in de sfeer van subsidies, financieringsconstructies, belasting, energieprijzen en regelgeving. Deze maatregelen zijn van groot belang voor het welslagen van de energietransitie. Arnhem staat open voor verantwoorde experimenten met nieuwe financieringsconstructies.

Instrumenten zoals lage renteleningen moeten doorontwikkeld worden om voorfinanciering mogelijk te maken. Een ander deel van de investeringen voor de aanpassingen zal zich niet laten terugverdienen. De vraag is dus hoe te komen tot een rechtmatige verdeling van deze kosten, zodat in beginsel ieder huishouden en iedere gebouweigenaar in staat is om de voor de verduurzaming benodigde investeringen te dragen. De gemeente gaat verder met het ontwikkelen van en experimenteren met nieuwe financieringsconstructies, zoals de duurzaamheidslening. Daarbij wordt aangesloten bij landelijke experimenten zoals gebouwgebonden financiering en woonabonnementen

Van belang bij de betaalbaarheid is ook het moment van investeren. Het is belangrijk dat hierover bij de Arnhemmer duidelijkheid en voorzienbaarheid wordt gecreëerd en dit moment gekoppeld wordt aan natuurlijke momenten van investeringen zoals bij groot onderhoud en verhuizing.

Monitoring

Indicator	Bron
Goed gevulde toolbox met instrumenten voor verschillende doelgroepen	Gegevens gemeente

Koppelingen

- Arnhemse aanpak van de wijkgerichte energiestransitie.

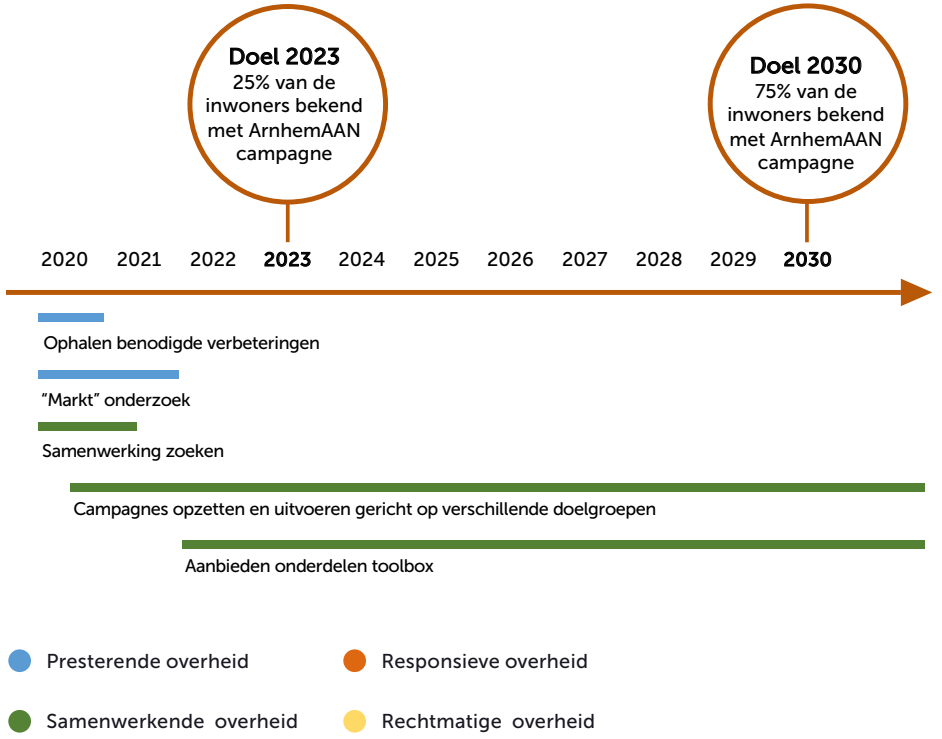
2.4 Communicatie en bewustwording intensiveren

In september 2017 zijn we de stadscampagne Arnhem AAN gestart. In de toenmalige maatschappelijke context was het nodig om vooral te werken aan bewustwording op het gebied van energiegebruik en duurzame opwek. Inmiddels is de situatie veranderd. Het duurzame energiethema heeft landelijk meer aandacht gekregen en qua bewustwording is er een flinke slag gemaakt. Lokaal heeft de campagne Arnhem AAN enige bekendheid verworven. Het is de 'vlag' waaronder we de energietransitie in de wijken vormgeven. De Arnhemse gemeenteraad heeft medio voorjaar 2019 "De Arnhemse aanpak wijkgerichte energietransitie" vastgesteld en daarin bepaald dat alle communicatie zal gaan verlopen via Arnhem AAN. Door deze ontwikkelingen verschuift de focus van Arnhem AAN van bewustwording naar gedragsverandering, gericht op energiebesparing.

Hierin zoeken wij samenwerking met partners in de stad zoals woningcorporaties, wijkinitiatieven en -collectieven en versterken en verbreden wij de Arnhem AAN campagne.

De onderdelen van de toolbox (zie actie 2.3) worden inzichtelijk aangeboden, met een heldere structuur van welke instrumenten voor welke doelgroep bedoeld zijn. Voorbeelden hiervan zijn het Aanjaagfonds voor buurtinitiatieven die verder geholpen willen worden en de duurzaamheidslening voor particuliere woningeigenaren.

Deze communicatie wordt voor alle inwoners van alle wijken in Arnhem ingezet. Binnen de wijkaanpak wordt een participatieaanpak ontwikkeld die aansluit bij de stadsbrede communicatie. Doel is om de campagne Arnhem AAN te specificeren voor de verschillende wijken en de campagne zelf te verbreden naar partnerschap van afzenders (gemeente, corporaties) en onze partners te committeren aan de campagne.

Monitoring

Indicator	Bron
Aantal inwoners bekend met Arnhem AAN campagne	Enquête
Scores op bewustwording in onderzoek onder inwoners (bijvoorbeeld Digipanel)	Digipanel onderzoek
Aantal aanvragen energieloket	Gegevens Energieloket
Aantal unieke bezoekers websites (Arnhem AAN, energieloket)	Gegevens webbeheerder

Koppelingen

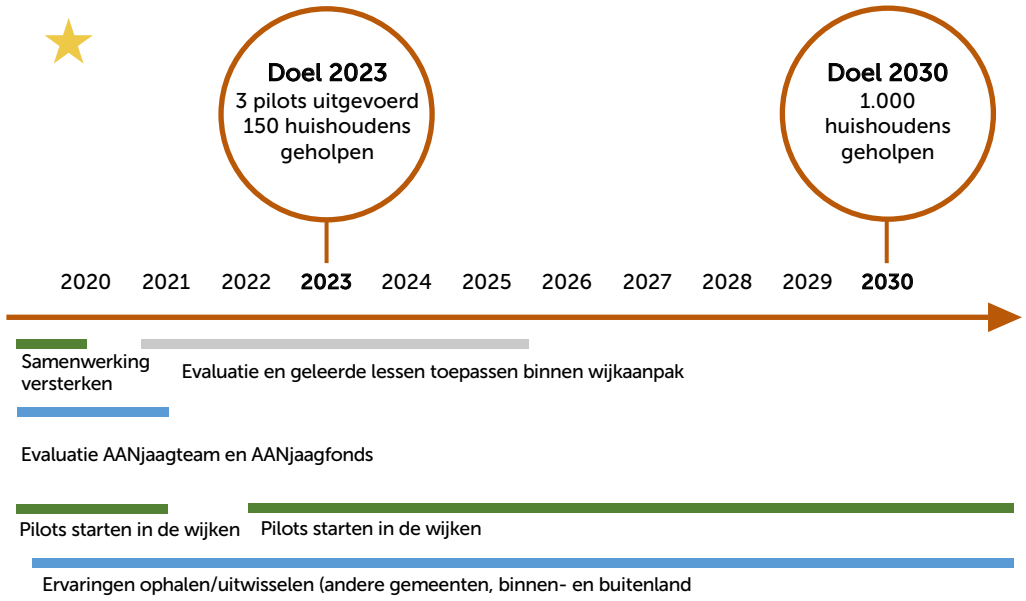
- Arnhemse aanpak van de wijkgerichte energietransitie.

2.5 Energiearmoede aanpakken

Niet iedereen is in staat om zomaar mee te doen met de energietransitie. Zeker niet als er prangende kwesties bij mensen spelen rondom veiligheid, leefbaarheid, schulden of andere problemen in de privésfeer. De insteek is om voor alle wijken een zodanige betrokkenheid van de bewoners te realiseren dat de energietransitie op een eerlijke wijze kan worden gerealiseerd. Veel aanpassingen zijn nodig achter de voordeur. Dit dwingt tot nauwe aansluiting bij de dynamiek in de wijken. Daarbij is samenwerking met sociale wijkteams en teams leefomgeving essentieel. We evalueren het Aanjaagteam en het Aanjaagfonds en onderzoeken hoe deze hieraan kunnen bijdragen.

In een drietal wijken starten we een pilot energiearmoede. In deze wijken worden energiecoaches ingezet, die bewoners helpen op weg naar een lagere energierekening. De lessen die in deze pilots worden geleerd, nemen we mee in de wijkgerichte aanpak.
Dit betekent:

- Samen met professionele stakeholders het voortouw nemen in wijken die dat nodig hebben en waar kansen ontstaan.
- Samen met partners op wijkniveau acties uitvoeren, pilots starten en maat-regelen nemen in een aantal wijken rondom het tegengaan van toenemende energiearmoede.

Monitoring

Indicator	Bron
Aantal huishoudens geholpen	Gegevens gemeente voor de pilot Energiebank

Koppelingen

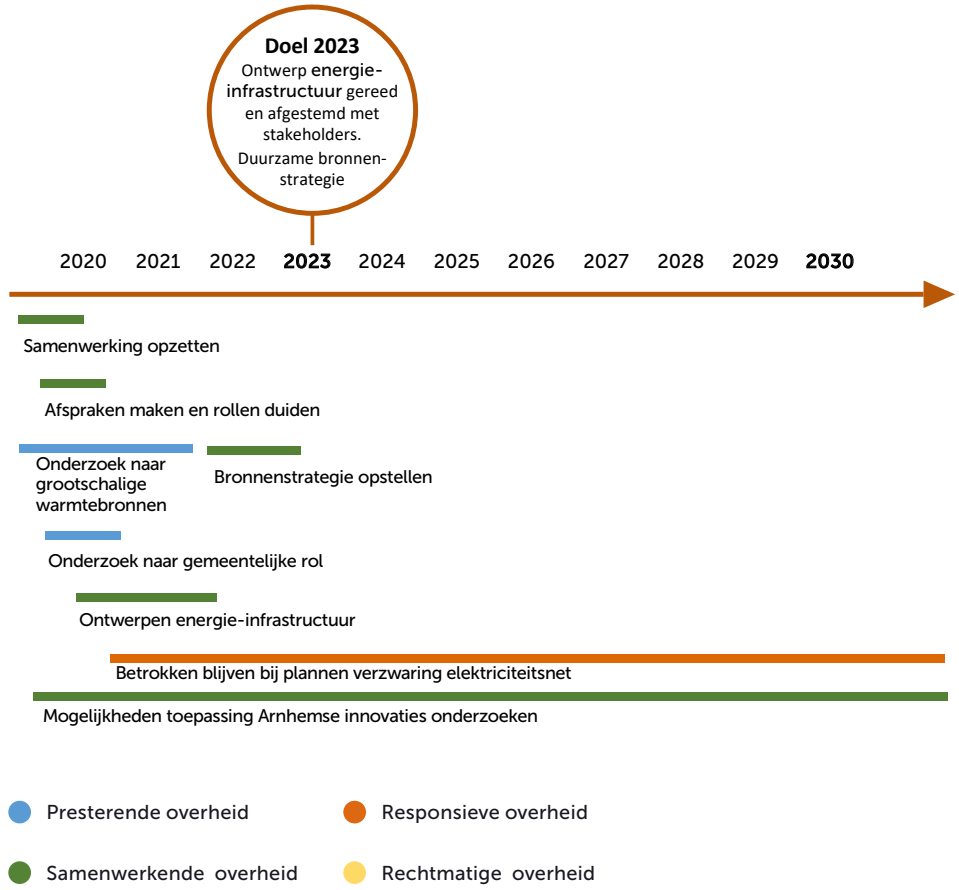
- Arnhemse aanpak van de wijkgerichte energietransitie.

2.6 Duurzame warmtebronnen en -infrastructuur voor Arnhem ontwikkelen

Om de gesprekken met de inwoners goed te kunnen voeren en om als gemeenteraad wijken aan te kunnen wijzen die van het gas af gaan (transitievisie warmte), is het nodig om te weten welke infrastructuur en hernieuwbare energiebron(nen) in die wijken beschikbaar zijn als alternatief voor aardgas. Dit vergt nog verder onderzoek en vooral ook afstemming met de wijkbewoners en stakeholders. Op basis hiervan wordt een gewenste energie-infrastructuur ontworpen. Dit zal voor sommige delen van Arnhem een netwerk met duurzame warmte zijn en voor andere delen een verzwaard elektriciteitsnet.

Zonder duurzame warmtebronnen kunnen we de gebouwde omgeving niet verduurzamen. Daarom wordt onderzocht wat de potentie is van grootschalige duurzame warmtebronnen zoals diepe geothermie en aquathermie, die in meerdere wijken via grootschalige waternetten kunnen worden ingezet. Deze onderzoeken voeren we samen met de regio uit en dit is ook onderdeel van de RES, waar het gaat om het verdelingsvraagstuk van regionale bronnen. Naast grootschalige warmtebronnen wordt ook gezocht naar kleinschalige warmtebronnen die de warmtevraag van (een deel van) een wijk kunnen voorzien. Dit moet bij elkaar leiden tot een bronnenstrategie voor Arnhem waarbij zowel de lokale potentie is meegenomen als de afstemming is gezocht met betrekking tot regionale bronnen.

De overstap naar aardgasvrije warmteoplossingen heeft ook effect op het elektriciteitsnet. Door collectieve warmtepompen in een warmtenet of individuele warmtepompen voor woningen te gebruiken, neemt de elektriciteitsvraag toe. Aan de hand van de voorgestelde warmteoplossing uit de transitievisie warmte wordt door Liander het effect op het elektriciteitsnet berekend. Deze verzwaring kan uitgesteld of zelfs voorkomen worden wanneer gebruik wordt gemaakt van opslag in de vorm van elektriciteit, warmte of waterstof. Hier liggen kansen voor het toepassen van (Arnhemse) innovaties. Door als gemeente hierin nauw samen te werken, kunnen mogelijkheden voor deze innovaties in een vroeg stadium worden herkend en ondersteund. Als gemeente kunnen wij mogelijk een rol spelen in de aanleg, het onderhoud of het beheer van de warmte-infrastructuur. Wij gaan onderzoeken of deze rol gewenst is.

Monitoring

Indicator	Bron
Het ontwerp van de energie-infrastructuur	Gegevens gemeente
Bronnenstrategie	Gegevens gemeente

Koppelingen

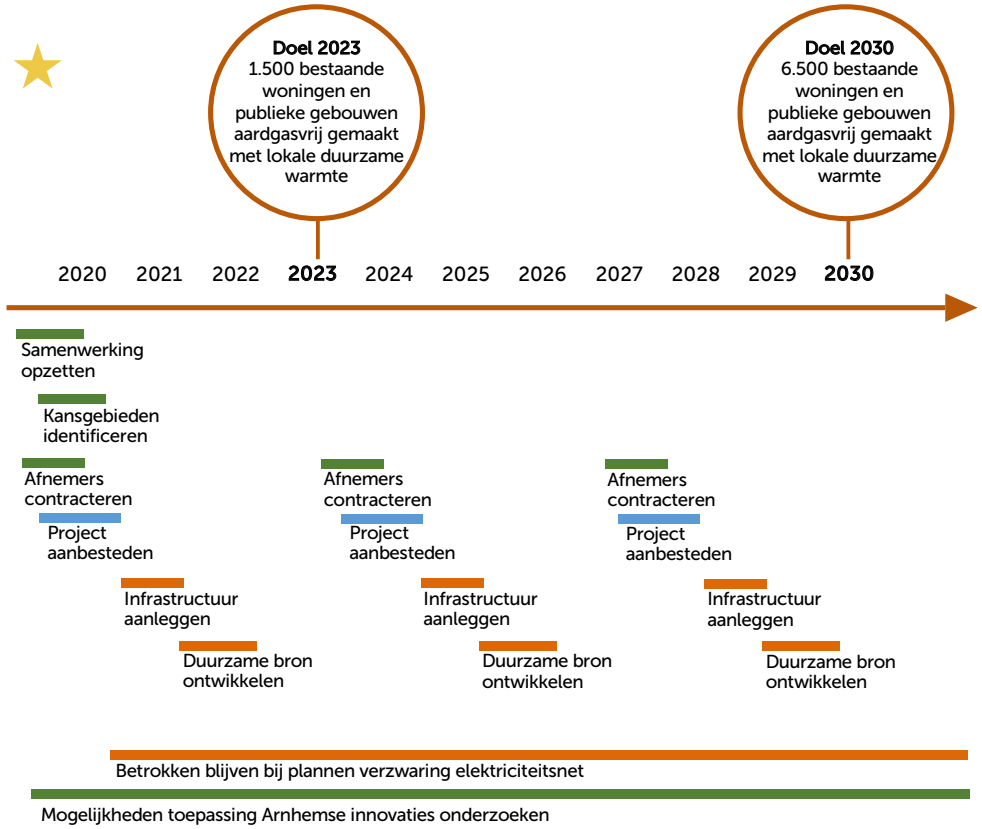
- Arnhemse aanpak van de wijkgerichte energietransitie.

2.7 Uitvoeren van warmteprojecten

Naast het transitiegereed maken van de woningen en gebouwen in Arnhem zijn er in verschillende wijken kansen en initiatieven om de komende jaren, samen met bewoners, bedrijven en woningcorporaties, aan de slag te gaan met het ontwikkelen van een alternatieve warmtevoorziening. Door hier nu al mee te starten wordt waardevolle ervaring opgedaan die meegenomen kan worden in de verdere ontwikkeling van de toolbox en de wijkaanpak.

Een aantal projecten zijn al gestart zoals het Smart Polderproject in Vredenburg/Kronenburg. Deze worden de komende jaren uitgevoerd. Wij geven uitvoering aan de warmteplannen voor de wijken die zijn opgenomen in de transitievisie warmte en kijken actief naar gebieden waar zich kansen voordoen. We ondersteunen initiatieven door deze verder uit te laten werken en helpen bij het samenbrengen van partijen, de aanbesteding en (externe) financiering.

Indien uit onderzoek naar voren komt dat grootschalige duurzame bronnen haalbaar zijn, dan wordt de komende jaren een start gemaakt met de ontwikkeling hiervan. De ontwikkeling van een warmtebron zoals geothermie neemt al snel meer dan 10 jaar in beslag. Daarom is het niet de verwachting dat deze voor 2030 operationeel zal zijn. Voor de projecten waarbij woningen en gebouwen de komende jaren op een alternatieve manier gaan worden verwarmt, worden kleinschalige lokale duurzame bronnen ontwikkeld.

Monitoring

Indicator	Bron
Aantal woningen van het aardgas af	Gegevens gemeente

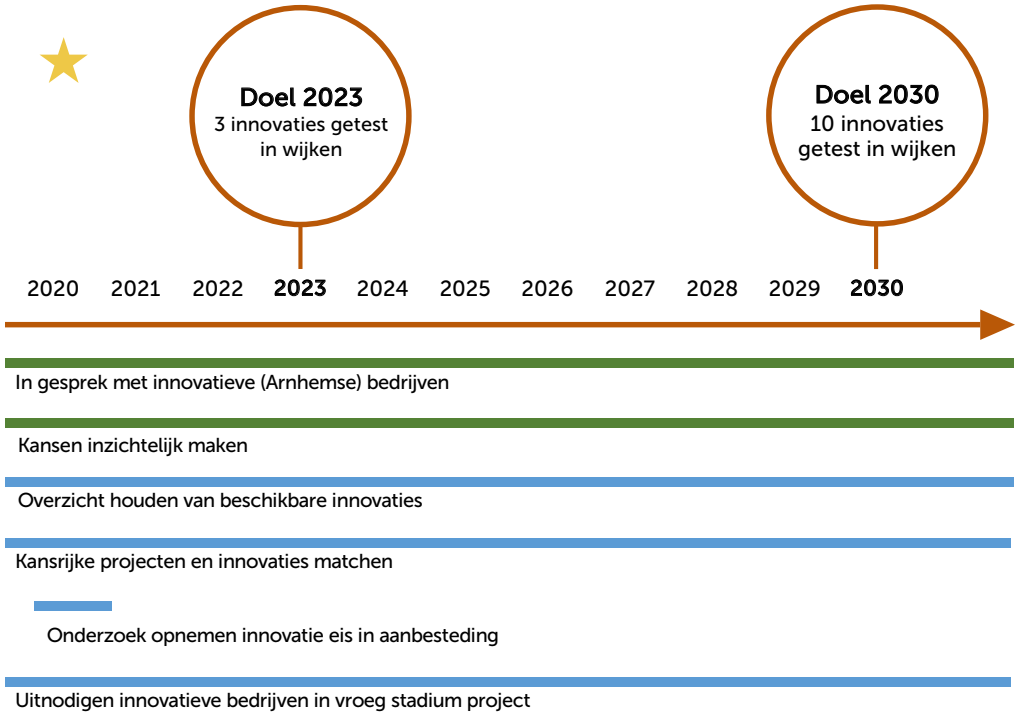
Koppelingen

- Arnhemse aanpak van de wijkgerichte energietransitie.

2.8 Ruimte bieden voor Arnhemse innovaties

In de warmtetransitie zijn er ook kansen voor Arnhemse bedrijven om in de wijken innovaties mee te ontwikkelen en toe te passen. Waar wij in de komende jaren aan de slag gaan worden nadrukkelijk (Arnhemse) innovatieve bedrijven uitgenodigd om mee te denken en mee te doen. Daarnaast zoeken wij actief samenwerking met onderwijsinstellingen, innovatieve bedrijven en grote bedrijven die betrokken zijn bij warmteprojecten om te komen tot nieuwe oplossingen die de warmtetransitie kunnen versnellen. Hiermee worden kansen gecreëerd voor regio en stad en krijgen de Arnhemse economie en werkgelegenheid een impuls. Daarnaast onderzoeken we of we het toepassen van (Arnhemse) innovaties onderdeel willen maken van de aanbesteding van warmteprojecten.

In de wijken met waar bewoners open staan voor innovaties gaan we samen met wijkbewoners, ondernemers en andere stakeholders starten met pilots waarbij de Arnhemse innovaties in de praktijk worden getest. Hiervoor is het nodig dat we weten in welke wijken dit mogelijk is (onderdeel van de wijkaanpak) en welke innovaties er in Arnhem zijn die getest kunnen worden in de praktijk. Dit moet vervolgens bij elkaar worden gebracht.

Monitoring

Indicator	Bron
Aantal innovaties getest in wijken	Gegevens gemeente

Koppelingen

- Arnhemse aanpak van de wijkgerichte energietransitie.

Duurzame mobiliteit

3. Duurzame mobiliteit

We kunnen en willen koploper worden op duurzame mobiliteit. Een belangrijk deel van het energieverbruik en de CO_2-uitstoot van Arnhem zit in de manier waarop we ons verplaatsen van, naar en binnen Arnhem. We werken aan een toekomst waarin deze mobiliteit op een duurzame manier georganiseerd is. Huidige vervoersmiddelen moeten verduurzamen en een verandering van het mobiliteitssysteem is nodig. Dit betekent dat auto's, scooters, bussen en vrachtwagens niet meer op fossiele brandstoffen rijden en het mobiliteitssysteem slim, schoon, veilig en aangenaam is. Het gaat om infrastructuur en materiële verandering, én om een verandering in gedrag.

Het actieprogramma mobiliteit voor NemiA 2020-2030 bestaat uit de acties:

- Werkgeversaanpak modal shift
- Uitbreiden gebruik zero emissie deelmobiliteit
- Vergroten aandeel elektrische voertuigen
- Verduurzamen/verminderen mobiliteitsbewegingen stadslogistiek
- Taxi-beleid verduurzamen
- Zero emissie concessie doelgroepenvervoer
- Vergroten aandeel zero emissie voertuigen leveranciers gemeente
- Zero emissie OV-concessie
- Stimulering waterstof mobiliteit

Deze acties worden in de volgende paragrafen beschreven.

We werken met partijen samen om de concrete doelstellingen van de acties te realiseren. Hiermee verduurzamen we het huidige energiegebruik, besparen we energie door ons minder te verplaatsen en op een efficiëntere manier.

De opgave

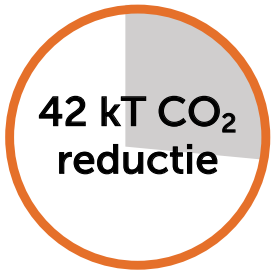
De manier waarop we ons verplaatsen heeft ook belangrijke consequenties voor de manier waarop we onze ruimte inrichten. 35% van onze gemeente bestaat uit bebouwde omgeving, wegen, stoep en spoor. Hiervan wordt 3% ingenomen door parkeervakken. Door duurzame mobiliteit mee te nemen in ruimtelijke ontwikkelingen kunnen we deze ruimte efficiënter en anders gaan besteden. Zo kan nagedacht worden over lagere parkeernormen in een wijk, waardoor er meer behoefte ontstaat voor deelauto-concepten en er meer ruimte is voor groen.

Alle mobiliteit in onze gemeente zorgt op dit moment voor circa 41% van de totale CO_2-uitstoot van Arnhem (386 kT). Het verduurzamen van mobiliteit speelt dus een belangrijke rol in de opgave om in 2030 61% CO_2-reductie te realiseren. Net als onze totale CO_2-reductie ambitie, is niet elk deel van de mobiliteitsopgave door ons als gemeente te beïnvloeden. De mate van invloed die wij hebben op de opgave om de mobiliteitssector te verduurzamen is onder te verdelen in drie categorieën:

- De uitstoot waar wij invloed op hebben is naar schatting 100 kT CO_2. Dit is bijna 30% van de uitstoot in de mobiliteitssector. Lopende programma's en nieuwe doelstellingen en acties dragen bij aan het verduurzamen van dit deel.
- Een deel van de uitstoot die wordt toegerekend aan Arnhem, waar wij als gemeente geen (in)directe invloed op hebben, is doorreizend verkeer over de snelweg, scheepvaart en railverkeer. Dit is naar schatting circa 200 kT.
- Door autonome ontwikkelingen (verduurzaming scheepvaart, transitie naar elektrisch vervoer buiten Arnhem etc.) is een reductie van circa 90 kT te verwachten (25% van de totale uitstoot van de mobiliteitssector).

Duurzame mobiliteit

Wanneer de inspanningen worden uitgevoerd en de doelstellingen voor 2030 worden gehaald verwachten wij een CO_2-reductie binnen de mobiliteitssector van 42 kT. Samen met andere stakeholders en bewoners kunnen we een groter bereik creëren. Dit kan bijvoorbeeld door te streven naar landelijke normen voor zero emissie vervoer, lobby voor verduurzaming van de scheepvaart etc.

Om met de verschillende acties deze reductie te behalen is tot en met 2022 het volgende benodigd:

Benodigdheden	2 FTE	€2.015.000

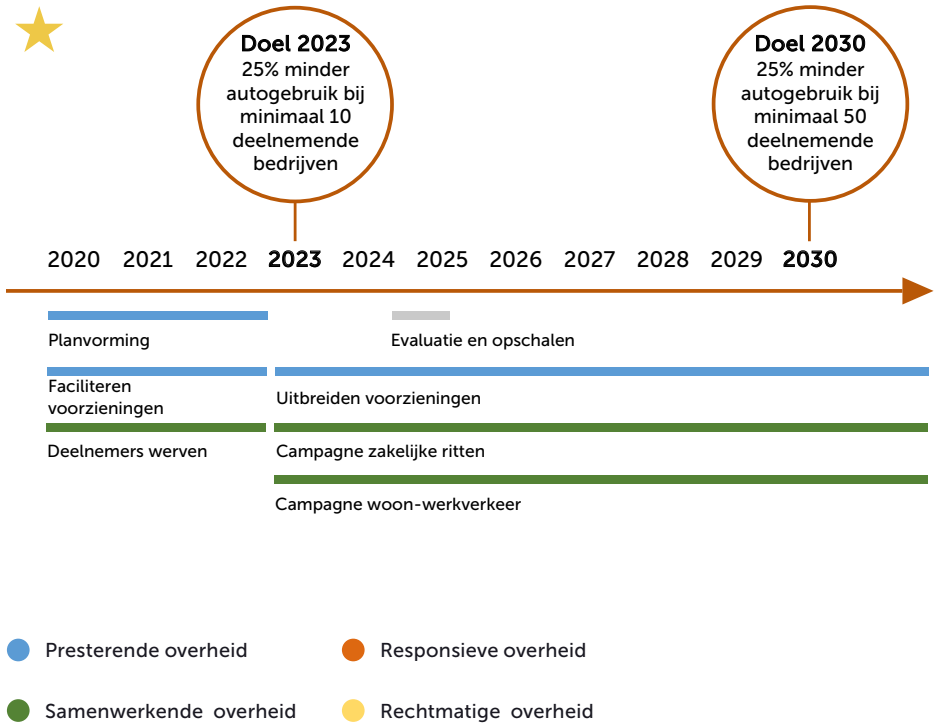
Wat doen we al?

Wij zetten proactief in op een versnelling van de verduurzaming van mobiliteit. De ambitieuze Luchtagenda van begin 2019 is hier een voorbeeld van. Hierin scherpen we de milieuzone voor diesel bestelvoertuigen aan, organiseren we schone walstroom voor schepen, en onderzoeken we de mogelijkheden en het effect van het omleiden van doorgaand verkeer rondom het centrum. Verder werken we vanuit de programmalijn 'Arnhem beter bereikbaar' van het programma Ruimte voor ontwikkeling aan inclusief, veilig en duurzaam vervoer. Hierbij houden we rekening met de ruimtelijke inpassing en kostenefficiëntie. Ook werken we aan een dekkend openbaar laadnetwerk voor elektrische voertuigen en zijn er plannen voor meer snellaad-locaties. Ook werken we aan het koppelen van laadvoorzieningen aan lokaal duurzaam opgewekte elektriciteit.

We hebben als Arnhem een unieke positie in Nederland op mobiliteitsgebied. Door de inzet van de elektrische Trolleybus is een groot deel van het openbaar vervoer schoon. Met de doorontwikkeling naar de Trolley 2.0 kunnen de bussen tot 12 km buiten het trolleynetwerk op elektriciteit rijden. Een ontwikkeling die we willen versterken is de inzet van waterstofmobiliteit. We hebben een sterk vertegenwoordigde Energie en Milieutechnologie sector in Arnhem waardoor kennis, expertise en de mogelijkheid om hier stappen in te zetten aanwezig is. We investeren met de Provincie Gelderland, en werken samen met kennisinstellingen en de markt om de waterstof ontwikkelingen in Arnhem uit te breiden. Ook werken we met de provincie Gelderland aan een zero-emissie busconcessie in 2023 waar de Trolley 2.0 een grote rol in krijgt.
Naast de transitie naar schonere mobiliteitstechnieken voeren we actief beleid om het autogebruik te verminderen en het gebruik van fiets en Ov te bevorderen (modal-shift). Zo werken we intensief samen met de provincie Gelderland binnen het HOV-Actieplan aan een netwerk van Hoogwaardig Openbaar Vervoer verbindingen om autogebruikers een goed alternatief te bieden.

3.1 Werkgeversaanpak modal shift

Bijna de helft van de uitstoot van onze mobiliteit komt van zakelijk- en woon-werkverkeer. Werkgevers hebben daarmee een belangrijke taak, aangezien ze invloed hebben op de mobiliteit van hun werknemers. Door als gemeente samen met werkgevers een aanpak te ontwikkelen waarmee werknemers van bedrijven met minimaal honderd medewerkers gestimuleerd worden om zakelijke ritten en woon-werkverkeer via slimme en schone alternatieven te organiseren wordt vervoer een stuk duurzamer. En door het gebruikt van OV en fietsen te belonen in plaats van autorijden wordt de 'modal shift' gestimuleerd.

We stimuleren het gebruik van de werkgevers aanpak vanuit een samenwerkende rol door campagne te voeren om gedragsverandering teweeg te brengen, een belangrijke factor voor succes. We geven samen met bedrijven vorm aan de middelen en faciliteiten om slim en schoon transport aantrekkelijk te maken. Denk aan fietsinfrastructuur, parkeervakken voor deelauto's en OV als volwaardig alternatief. Daarnaast nemen we regie door duurzaam mobiliteitsbeleid op te stellen, werknemers te stimuleren en te belonen, en te investeren in voorzieningen voor duurzaam vervoer.

Monitoring

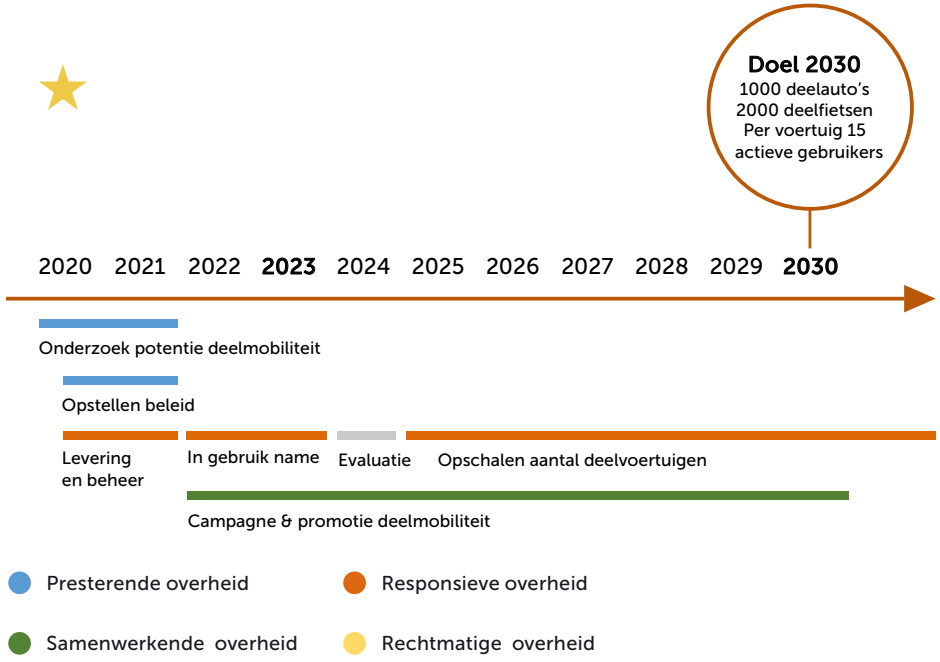
Indicator	Bron
Aantal deelnemende bedrijven	Overzicht gemeente
Aantal gereden auto kilometers, OV en fiets kilometers	Administratie van het bedrijf (nulmeting uitvoeren in startjaar)

Koppelingen

- Programmalijn 'Arnhem Beter Bereikbaar' van programma Ruimte voor ontwikkeling (gemeente Arnhem).
- Programma 'Slim & Schoon onderweg' (gemeenten regio Arnhem Nijmegen, provincie, Rijkswaterstaat, ministerie Infrastructuur en Waterstaat, bedrijfsleven en vervoerders).
- Arnhemse Luchtagenda (januari 2019).

3.2 Uitbreiden gebruik zero emissie deelmobiliteit

Inwoners en forenzen, naast het bestaande OV, een aanbod van andere soorten van mobiliteit nodig om hun eigen auto of zakelijke leaseauto te laten staan of zelfs in te ruilen. Dit is nodig om het aantal autokilometers in de stad te reduceren. Een toenemend, gespreid en gevarieerd aanbod van deelmobiliteit helpt gerichte doelgroepen om duurzame voertuigen en fietsen te delen. Op dit moment is hebben we geen beleid dat deelmobiliteitsaanbieders faciliteert en zelfs stimuleert in de uitrol hiervan. Normen voor deelmobiliteit in gebiedsontwikkelingen zijn nodig. Daarnaast moeten we ruimte beschikbaar stellen voor nieuwe deelvervoer-oplossingen, zoals deelscooters en Light Electric Vehicles (LEV's) (o.a. elektrische steps).

De impact van het inzetten van schone deelmobiliteit is groot (circa 5 kT CO_2-reductie). Dit komt omdat de hoeveelheid gemaakt kilometers wordt ingeperkt en de hoeveelheid vervuilende kilometers wordt teruggebracht. Deelmobiliteit biedt ook kansen voor ontwikkelingen in de openbare ruimte. Door deelmobiliteit te stimuleren is er minder ruimte nodig voor parkeren, ruimte die bijvoorbeeld gebruikt kan worden voor meer groen in de stad.

Deelmobiliteit in andere steden

Amsterdam heeft anno 2019 al 500+ deelauto's en wil in 2025 in de stad 2.500 deelauto's hebben rijden. Delft kende begin dit jaar 800+ deelfietsen met 10.000 geregistreerde gebruikers. Op topdagen worden >4 ritten per dag per fiets gereden. Bron: www.gelderlander.nl

We dagen de markt uit om deelmobiliteitconcepten in Arnhem te introduceren door normen voor deelmobiliteit op te stellen. Hierin beschrijven we hoe deelmobiliteit in de bestaande openbare ruimte en nieuwbouwontwikkelingen wordt meegenomen en gekoppeld wordt aan parkeerbeleid. Met de normen geven we richting en nemen we regie, en tegelijkertijd bieden we ruimte voor eigen initiatief waarin we een meer samenwerkende rol aannemen. Op deze manier versnellen we de ontwikkeling van deelvervoer in nieuw te bouwen wijken.

Monitoring

Indicator	Bron
Aantal elektrische deelauto's en deelfietsen	Gegevens aanbieder deelmobiltieit
Aantal actieve gebruikers deelmobiliteit	Gegevens aanbieder deelmobiliteit
Aantal gereden kilometers binnen Arnhem met deelmobiliteit	Gegevens aanbieder deelmobiliteit

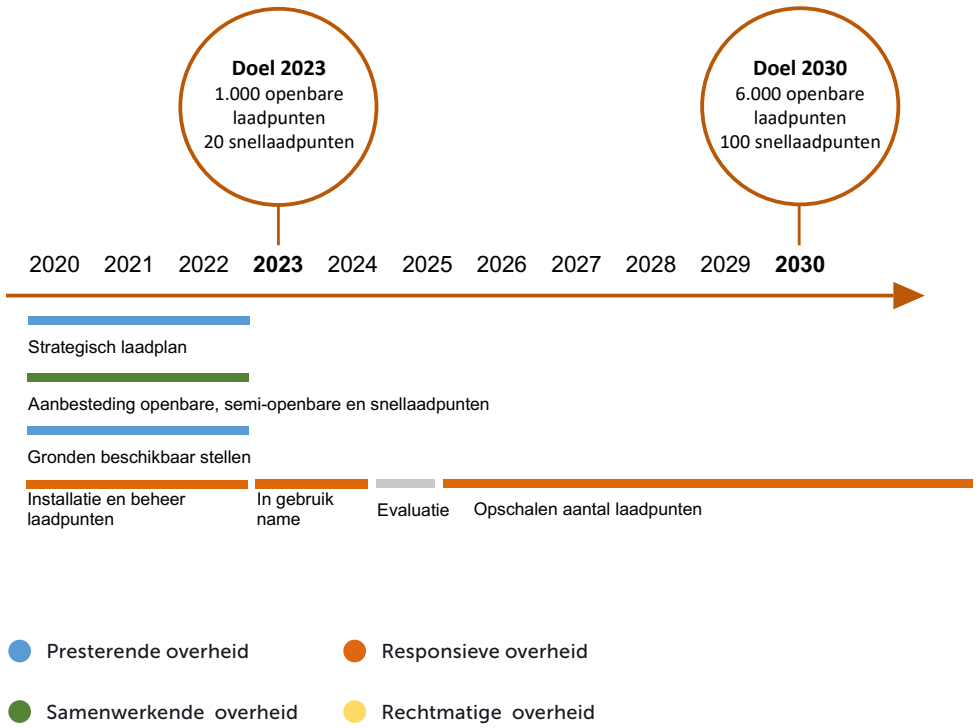
Koppelingen

- E-hubs pilot-programma (3 e-hubs met deelauto's en deelfietsen worden dit jaar nog aangelegd in Arnhem; start in 3e kwartaal 2019).

3.3 Vergroten aandeel elektrische voertuigen

Elektrisch vervoer kent een ongekende opmars en elektrische voertuigen nemen richting 2030 een steeds groter marktaandeel voor hun rekening op de Nederlandse wegen. Naar verwachting is in 2030 ca. 20% tot 30% van de Nederlandse personenauto's volledig elektrisch. Voor Arnhem zou dit een CO_2-reductie van maximaal 70 kT betekenen. Een groot deel hiervan is toe te kennen aan de autonome ontwikkeling, buiten de eigen invloed. De aanleg van voldoende laadinfrastructuur is randvoorwaardelijk om deze ontwikkeling mogelijk te maken en daarmee de reductie te behalen. Door als stad voorop te lopen in het aantal beschikbare laadpunten wordt de transitie naar elektrisch vervoer in Arnhem versneld en daarmee een groter aandeel elektrische voertuigen. De CO_2-reductie van de aanvullende inspanningen is naar schatting 20 kT. Om dit mogelijk te maken hebben we een beleidsplan laadinfrastructuur (strategisch laadplan) nodig[3]. We moeten ruimte beschikbaar stellen voor laadpalen en snelladers. De investering, ontwikkeling en exploitatie van het laadnetwerk is aan de markt. Waar de laadpalen nog niet rendabel zijn maar wel strategisch gezien geplaatst moeten worden nemen we regie door mee te investeren als presterende overheid.

In een 'strategisch laadplan' bepalen we hoeveel palen wanneer en waar geplaatst worden om de ontwikkeling van elektrische voertuigen te stimuleren. We nemen hierbij een rol als presterende overheid waar we opdrachtgever zijn van het uitvoeringsplan en er extra aandacht is voor lokale ondernemers. We organiseren publieke laadpunten en stimuleren semi-openbare laadpunten. Op dit moment hebben we circa 550 (semi) publieke laadpunten. Uit voor Arnhem gemaakte prognoses vanuit Over Morgen data-tooling, blijkt dat er 6.000 openbare laadpunten nodig zijn in 2030 waarvan ongeveer 100 snellaadpunten.

[3] Zie Nationale Agenda Laadinfrastructuur

Monitoring

Indicator	Bron
Aantal publieke laadpunten	Gegevens gemeente, Klimaatmonitor
Aantal publieke snelladers	Gegevens gemeente
Aantal semi-publieke laadpunten	Gegevens gemeente, Klimaatmonitor
Bezettingsgraad laadpalen	Gegevens laadpuntbeheerder
Vervoersbewegingen elektrische voertuigen binnen milieuzone.	Data op basis van kentekenregistratie bij binnentreden milieuzone
Percentage vervoersbewegingen elektrische voertuigen ten opzichte van totaal aantal vervoersbewegingen	Data op basis van kentekenregistratie bij binnentreden milieuzone

Koppelingen

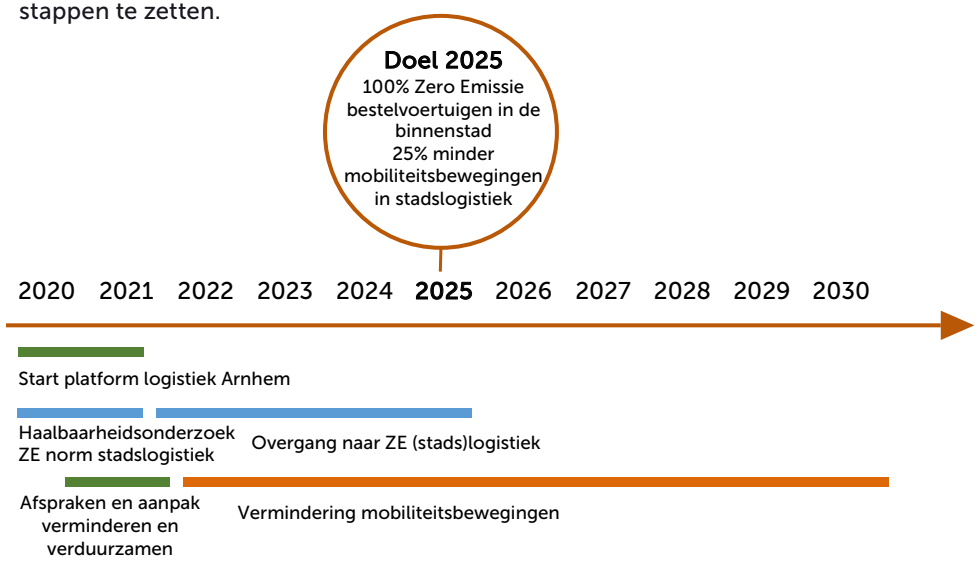
- Arnhemse Luchtagenda (januari 2019).
- Programmalijn 'Arnhem Beter Bereikbaar' van programma Ruimte voor ontwikkeling (gemeente Arnhem).
- Programma Vitale Economie: programmalijn Toekomstbestendig Vestigingsklimaat.
- Sustainable Urban Mobility Plans (SUMP).

3.4 Verduurzamen/verminderen mobiliteitsbewegingen stadslogistiek

We zien een druk op de leefomgeving en bereikbaarheid ontstaan met de toename van stadslogistieke distributie, busjes die bestellingen afleveren. De beschikbaarheid van schonere bestelbussen en vrachtvoertuigen neemt toe. Om onze stad leefbaar te houden zijn deze duurzame vervoersmiddelen nodig en moeten mobiliteitsbewegingen beperkt worden. Hiervoor is intensieve samenwerking (platform logistiek Arnhem) mét en tússen distributeurs/vervoerders (aanbodkant) en hun klandizie (vraagkant; Arnhemse ondernemers) nodig. We doen een haalbaarheidsonderzoek naar duurzame stadslogistiek in 2025 om vanuit de resultaten regie hierop te voeren als presterende overheid. Dit doen we onder andere door de vraag- en aanbodkant op het gebied van stadsdistributie samen te brengen. Een constante dialoog met de betrokken stakeholders is nodig omdat de belangen voor (kleine) ondernemers, inwoners en gemeente groot zijn.

We gaan verder op de maatregelen die we op dit gebied al in gang hebben gezet: de grenzen van de milieuzone voor stadslogistiek zullen bijvoorbeeld minimaal de grootte krijgen van de huidige milieuzone. Hiermee dwingen we distributeurs om stappen te zetten.

Monitoring

Indicator	Bron
Vervoersbewegingen binnen milieuzone en percentage vervoersbewegingen elektrische bestelvoertuigen ten opzichte van totaal bestelvoertuigen	Data op basis van kentekenregistratie bij binnentreden milieuzone
Vervoersbewegingen bestelvoertuigen binnenstad (milieuzone)	Data op basis van kentekenregistratie bij binnentreden milieuzone (nulmeting uitvoeren in startjaar)

Koppelingen

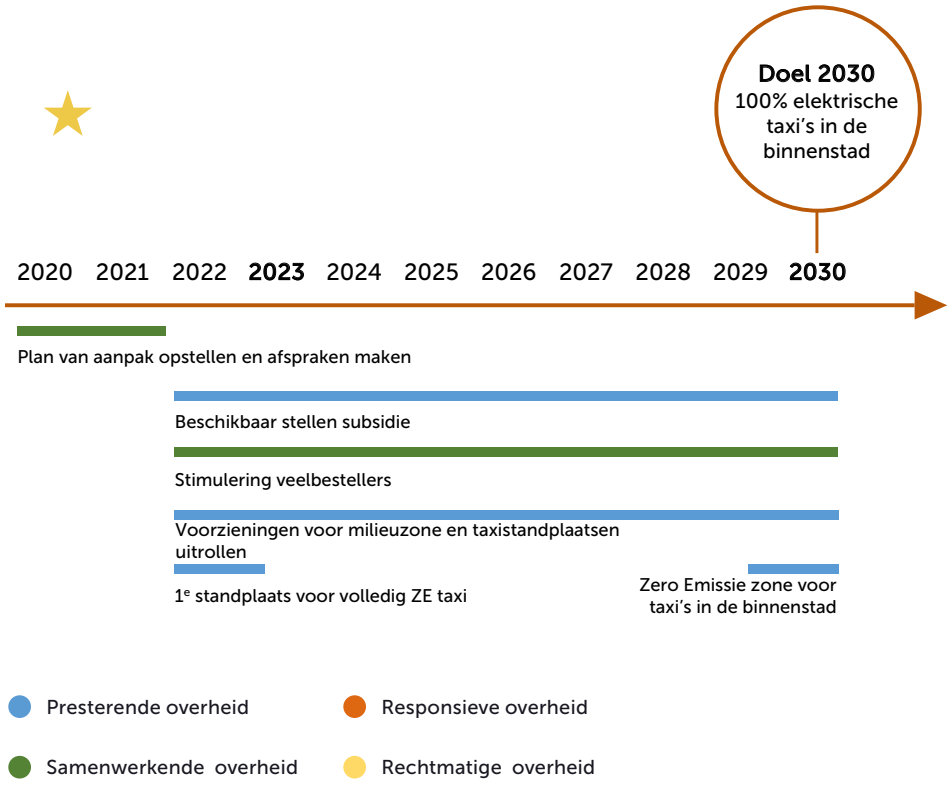
- Programmalijn ‘Arnhem Beter Bereikbaar’ van programma Ruimte voor ontwikkeling (gemeente Arnhem).
- Arnhemse Luchtagenda (januari 2019).
- Programma Vitale Economie; programmalijn toekomstbestendig vestigingsklimaat en aantrekkelijke stad.

Presterende overheid
Responsieve overheid
Samenwerkende overheid
Rechtmatige overheid

3.5 Taxibeleid verduurzamen

Taxi's rijden 35 keer meer kilometers dan een gemiddelde personenwagen in de stad. Door hun zichtbaarheid in het straatbeeld kunnen ze een voorbeeldfunctie vervullen. Als alle taxi's volledig elektrisch gaan rijden wordt CO_2-, fijnstof- en stikstofdioxide-uitstoot vermeden. We gaan in dialoog met de taxibranche, Stichting Kwaliteitstaxi Arnhem (SKTA) en haar chauffeurs, en stimuleren ze om de overstap te maken naar een zero emissie voertuig. Het vraagt om investeringen van de taxiondernemingen en -chauffeurs in nieuwe elektrische voertuigen. We onderzoeken de mogelijkheden voor subsidies op voertuigen om ze te stimuleren om de overstap te maken. Zo is de relatie met actie 3.9, stimuleren waterstofmobiliteit, al gelegd; taxichauffeurs kunnen ook gebruik maken van deze regeling. Ook bekijken we de mogelijkheden om mee te investeren in laadpalen als presterende overheid en het organiseren van snellaadpunten op strategische plekken. En we helpen met de marketing van "de groene taxi".

De gemeente gaat samen met de taxibranche, Stichting Kwaliteitstaxi Arnhem (SKA) en haar chauffeurs een plan van aanpak en afspraken maken met als doel 100% elektrische taxi's in de Arnhemse binnenstad.

Monitoring

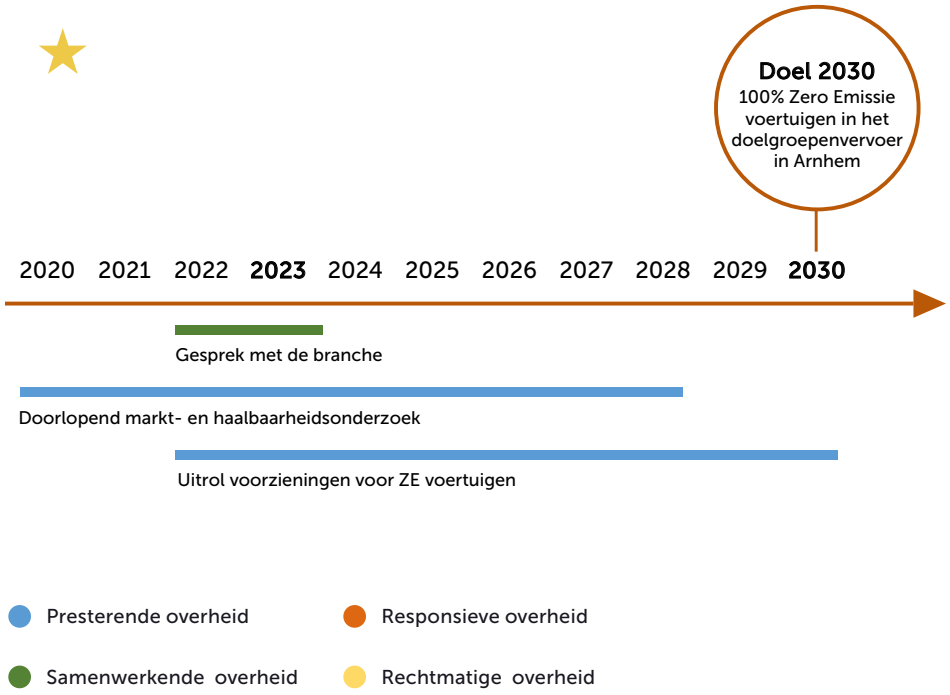
Indicator	Bron
Aantal elektrische taxi's aangesloten bij de SKTA	Gegevens SKA
Percentage elektrische taxi's van totaal aantal taxi's aangesloten bij de SKTA	Gegevens SKA
Aantal elektrische taxi's binnenstad (milieuzone)	Data op basis van kentekenregistratie bij binnentreden milieuzone

3.6 Zero emissie concessie doelgroepenvervoer

Net als taxi's, rijden voertuigen in het doelgroepenvervoer relatief veel kilometers in de stad. Doelgroepenvervoer bestaat uit personenwagens en (rolstoel)taxibussen voor Wmo-vervoer (Wet maatschappelijke ondersteuning) en leerlingenvervoer. Beiden zijn onderdeel van de doelstellingen voor 2023 en 2030.

Met onze milieuzone sturen we op verduurzaming van het doelgroepvervoer. We kunnen hier meer behalen doordat we voor het grootste deel van deze markt als gemeente zelf opdrachtgever zijn, al dan niet gezamenlijk met omliggende gemeenten in de Vervoersorganisatie Regio Arnhem-Nijmegen. Aangezien we hier zelf inkopende partij in zijn, is het opschalen van het aandeel elektrische voertuigen naar 100% elektrisch in 2030 als inkoopvoorwaarde te realiseren. Als mede-concessieverlener nemen we een sturende rol door de inkoopvoorwaarden voor voertuigen in dit type vervoer te bepalen. De beschikbaarheid van rolstoeltaxibussen is nog een aandachtspunt. Anders dan gewone, elektrische personenwagens zijn deze nog maar met een kleine actieradius (100-150 km) beschikbaar. We verwachten dat in 2030 rolstoeltaxibussen ruimschoots beschikbaar zijn.

Om te zorgen dat op elk moment de juiste inkoopeisen voor bepaalde type voertuigen worden gesteld, is een constante dialoog nodig tussen vervoerders, leveranciers van (rolstoel)taxibussen en onze inkooporganisatie. Van vervoerders wordt verwacht dat ze investeren in elektrische voertuigen en bijbehorende laadinfrastructuur.

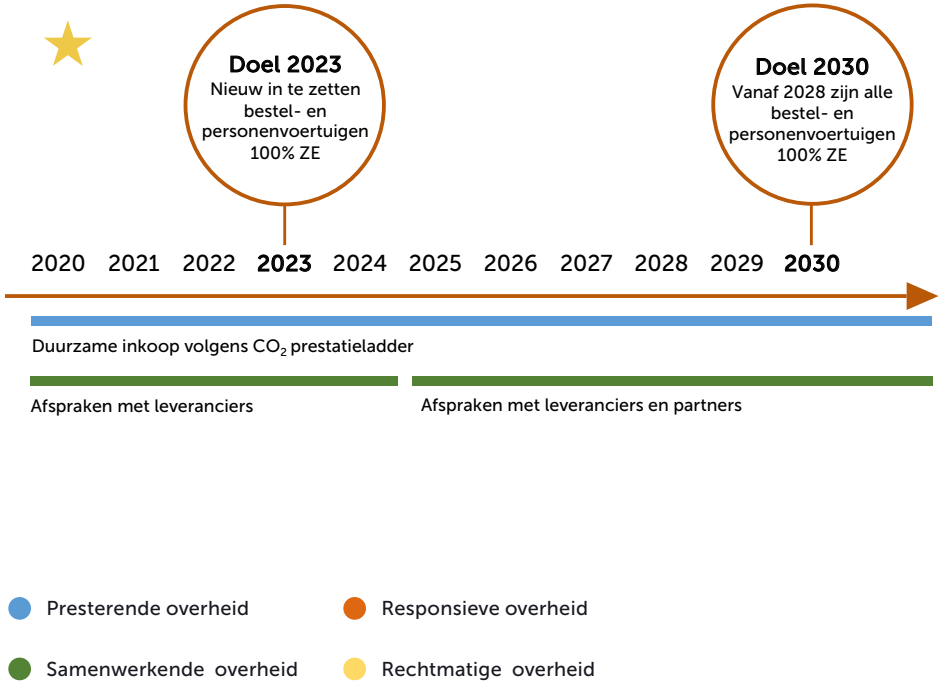
Monitoring

Indicator	Bron
Aantal elektrische taxi's binnen de concessie(s) doelgroepenvervoer	Gegevens concessiehouder
Percentage elektrische taxi's binnen de concessie(s) doelgroepenvervoer	Gegevens concessiehouder

3.7 Vergroten aandeel zero emissie voertuigen leveranciers gemeente

We zijn als gemeente zelf een relatief grote inkooporganisatie. Dit betekent dat we veel vervoersstromen veroorzaken. Door te zorgen dat deze zoveel mogelijk beperkt worden en duurzaam zijn geven we vorm aan onze voorbeeldfunctie. Hier ligt de kans om eerder dan de markt volledig elektrisch vervoer in te kopen bij onze leveranciers. Dit kan in het begin tot hogere inkoopprijzen leiden. De verwachting is dat vanaf 2023 elektrische equivalenten van personen- en bestelvoertuigen goedkoper zijn in aanschaf dan het diesel/benzine alternatief. Richting 2030 is deze keuze, naast CO_2-uitstoot besparend en het positieve voorbeeldgedrag dat het oplevert, in toenemende mate kostenbesparend.

De nieuw in te zetten bestel- en personenvoertuigen zijn vanaf 2023 volledig elektrisch. Voertuigen mogen niet ouder zijn dan 5 jaar, waardoor in 2028 (twee jaar eerder dan voor de rest van Arnhem) alle bestelauto's, die voor ons rijden als opdrachtgever, elektrisch zijn. Dit geldt voor alle voertuigen waaraan in aanbestedingen eisen kunnen worden gesteld. Zo nemen we de regie op dit onderwerp als presterende overheid. We verduurzamen ons inkoopproces door de CO_2-prestatieladder te gebruiken en verwachten van vervoerders dat ze investeren in de nieuwe, duurzame voertuigen. Vanuit de voorbeeldfunctie die de gemeente heeft, geldt dit ook voor het eigen wagenpark.

Monitoring

Indicator	Bron
Aantal zero emissie personen en bestelauto's leveranciers	Gegevens leveranciers
Aantal conventionele personen en bestelauto's leveranciers	Gegevens leveranciers

Koppelingen

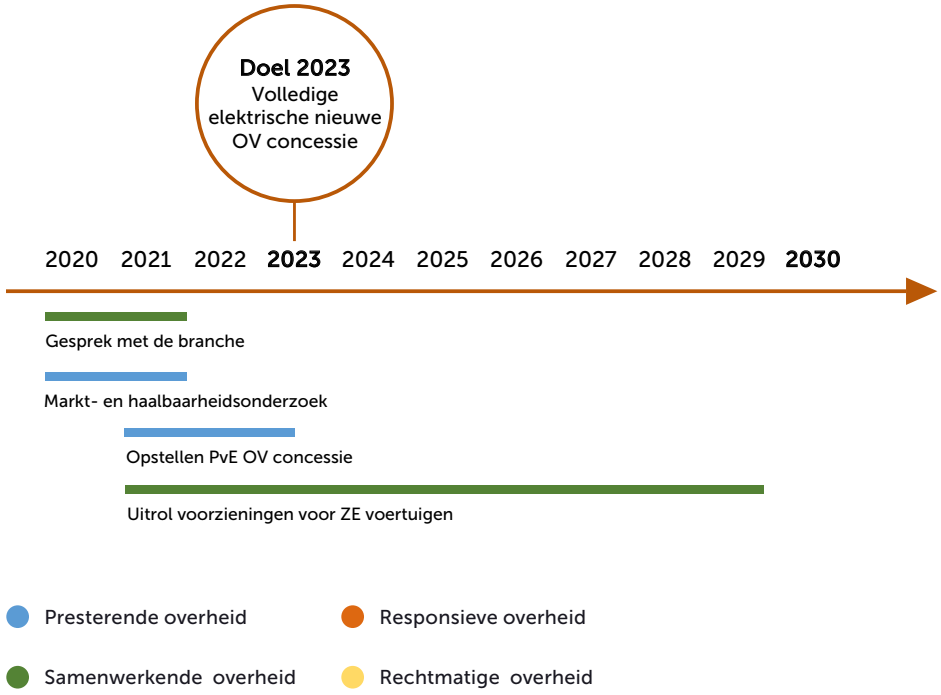
- Klimaatplan gemeente Arnhem (met CO_2-prestatieladder)

3.8 Zero emissie openbaar vervoer concessie

Onze huidige openbaar vervoer concessie Arnhem-Nijmegen kent een contractduur tot 2023. In de komende jaren maken we het programma van eisen voor de nieuwe concessie ná 2023. Duurzaamheid is hierin een belangrijke inkoopvoorwaarde. Een groot deel van de bussen rijdt nu op groen gas rijdt. In 2023 wordt elektrisch de standaard. Dit komt uit het Bestuursakkoord ZE (zero emissie) busvervoer (2016). Hierin is de verplichting opgenomen om vanaf 2025 alleen nieuwe zero emissie bussen te laten rijden.

Vanuit een rol van samenwerkende overheid brengen we de dialoog op gang tussen de vraag- en aanbodkant. Samen bepalen we een goede set aan inkoopvoorwaarden die realistisch en betaalbaar is. De provincie heeft de regie als concessieverlener en wij zijn als gemeente een onderdeel van de inkooporganisatie Stadsregio Arnhem-Nijmegen.

Een volledig elektrische OV-concessie zal waarschijnlijk kostenverhogend zijn, maar ook significante duurzame impact hebben op de stad (6 kT CO_2-reductie[4]). Vervoerders investeren in voertuigen die op korte termijn nog duurder zijn dan het diesel/benzine alternatief. Positief is dat de aanleg en bekostiging van de laadinfrastructuur wordt losgekoppeld van de concessie. De laadinfrastructuur hoeft niet door de nieuwe vervoerder te worden betaald, maar zal voor 90% bekostigd worden door de provincie Gelderland. Dit maakt de haalbaarheid groter en houdt het openbaar vervoer betaalbaar.

Monitoring

Indicator	Bron
Aantal zero emissie bussen binnen OV-concessie	Gegevens concessiehouder
Percentage zero emissie bussen binnen OV-concessie	Gegevens concessiehouder

Koppelingen

- Programmalijn ‘Arnhem Beter Bereikbaar’ van programma Ruimte voor ontwikkeling (gemeente Arnhem).
- Bestuursakkoord ZE Busvervoer - 2016, 14 vervoersautoriteiten (waaronder provincie Gelderland) en het Rijk.

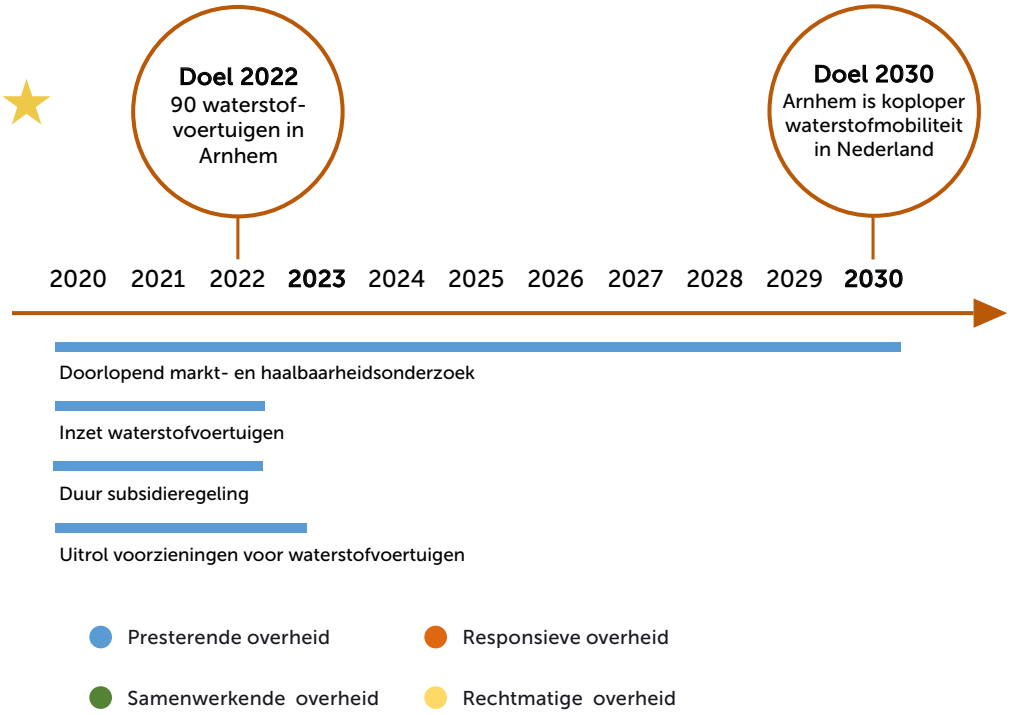
[4] Op basis van uitstoot huidige bussen binnen de bebouwde kom

3.9 Stimulering waterstof mobiliteit

Het is op dit moment onduidelijk hoe de rol van waterstof gaat zijn in de mobiliteitssector. Qua ontwikkelingen loopt de markt voor waterstofmobiliteit achter op die van batterijen voor elektrische voertuigen. Op dit moment wordt hard gewerkt aan het doorbreken van het kip-ei probleem (eerst waterstoftankstations of waterstofvoertuigen). We willen graag koploper worden op het gebied van waterstofmobiliteit. Zo hebben we een aanbesteding gegund om uiterlijk in 2022 90 waterstofvoertuigen te laten rijden in een straal van 30 km rond Arnhem. Deze voertuigen gaan tanken bij het waterstoftankstation van PitPoint aan de Westervoortsedijk. We hebben samen met de provincie Gelderland in het H2Nodes programma geinvesteerd van waaruit het nieuwe waterstoftankstation wordt gerealiseerd.

De inzet van 80 waterstofvoertuigen biedt ons en de samenwerkingspartners (H2Nodes[5] partners, kennis- en onderwijsinstellingen en marktpartijen) kennis en ervaring voor de verdere marktonwikkeling van waterstofmobiliteit. We ontwikkelen een visie en strategie voor groene waterstof in 2030, met daarbinnen de toepassing van waterstof voor mobiliteit. Doel is om als stad in 2030, ook op het vlak van waterstofmobiliteit, koploper te zijn in Nederland.

Deze actie heeft slechts een kleine impact op de CO_2-reductie in Arnhem door de beperkte schaal en het gebruik van waterstof dat uit aardgas wordt gemaakt. De reductie over de levensduur van een auto is circa 20% tot 30% CO_2-reductie ten opzicht van een vergelijkbare benzine auto.

Monitoring

Indicator	Bron
Aantal waterstoftankstations in Arnhem en Nederland	Data RWS, Klimaatmonitor, PitPoint
Kilogram getankte waterstof bij Arnhemse waterstofstations	Data PitPoint

Koppelingen

- H2Nodes programma met onder andere de provincie Gelderland en PitPoint.
- Programma Vitale economie; programmalijn sterker energiecluster.

[5] Met het Europese programma H2Nodes wordt het gebruik van waterstof gestimuleerd. We werken binnen dit project samen met lokale en internationale partners aan schonere lucht.

Bedrijven en industrie

4. Bedrijven en industrie

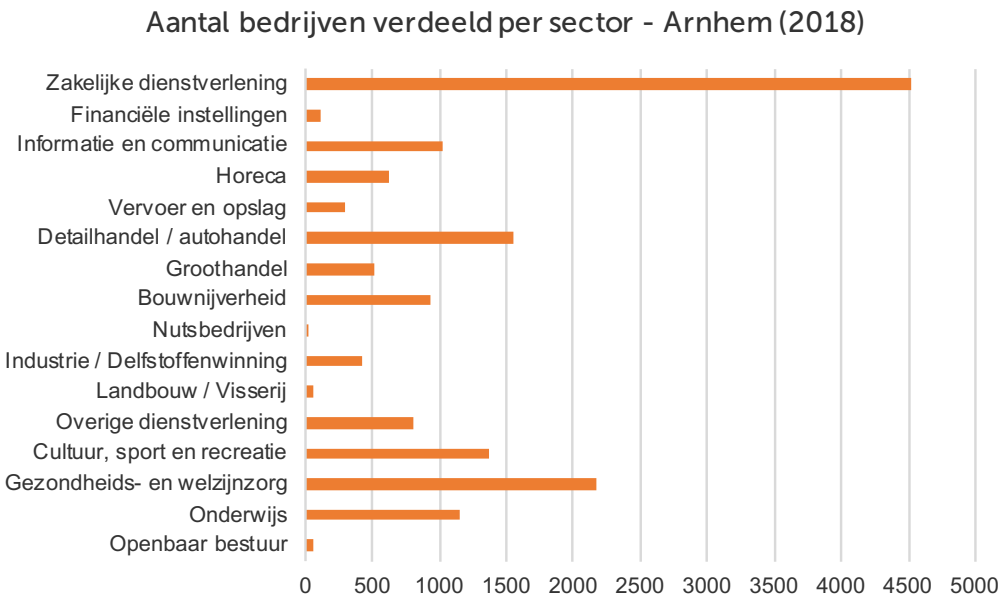
Alle bedrijven in Arnhem hebben een bijdrage te leveren aan het terugdringen van de CO_2-uitstoot. Een gemeenschappelijk aanpak is echter lastig. Zaken als energiebesparing zijn niet de voornaamste prioriteit van bedrijven. De uitdaging zit hem dan ook in het in beweging krijgen van de Arnhemse bedrijven en hen te overtuigen dan wel te verplichten maatregelen te nemen. Op collectief niveau kun je meer doen dan op individueel niveau. Binnen Arnhem hebben we een aantal collectieven die een rol spelen in de aanpak van bedrijven en industrie. Deze zijn beschreven in dit hoofdstuk. De aanpak is uitgewerkt in acties met concrete doelen met bijhorende activiteiten, impact en rollen. Het actieprogramma bedrijven en industrie voor NemiA 2020-2030 bestaat uit de acties:

- Communicatie en bewustwording intensiveren
- Energiebesparing bevorderen
- Opwek en hergebruik van energie bevorderen
- Aardgasvrij maken van bedrijven en industrie

Vanuit een duidelijke doelstelling met bijbehorende acties gericht op het verminderen van de CO_2-uitstoot van bedrijven en de industrie in Arnhem, ontwikkelen we samenwerkingen met bedrijven en hun koepelorganisaties. We trekken samen op, ontwikkelen plannen en stimuleren initiatieven en opgaven die spelen voor bedrijven en de industrie. Hiermee zorgen wij er met elkaar voor dat de bedrijven in Arnhem een bijdrage leveren in het terugdringen van de CO_2-uitstoot.

De opgave

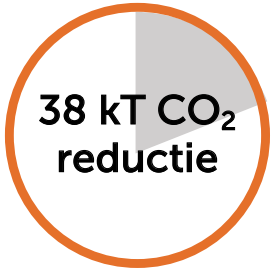
In Arnhem hebben wij in totaal circa 15.650 bedrijven, instellingen en industrieën. Deze bedrijven zijn onder te verdelen in verschillende sectoren. Het is echter moeilijk om ze in hokjes in te delen. Elk bedrijf is anders in aantal medewerkers, energiegebruik, type gebouw en grootte. Wat de bedrijven wel gemeenschappelijk hebben, is het gebruik van energie en de daaraan gerelateerde CO_2-uitstoot. Het energiegebruik is onder andere gerelateerd aan verwarming van het gebouw, gebruik van apparaten, verlichting alsmede processen.

Het energiegebruik van commerciële bedrijven en industrieën is 1.817 TJ in 2017. Dit zorgt in totaal voor 169 kT CO_2-uitstoot, 18% van de totale CO_2-uitstoot van Arnhem. Dit energiegebruik is verdeeld in 45% aardgas en 55% elektriciteit. Om de CO_2-uitstoot terug te dringen is in eerste instantie ingezet op bewustwordings- en besparingsmaatregelen, zowel gericht op gas als elektriciteit. Daarnaast zijn er kansen voor opwek van en hergebruik van energie door zonnepanelen op daken en het gebruik van restwarmte.

De CO_2-uitstoot van bedrijven en industrieën ligt grotendeels binnen onze directe invloed. We hebben verschillende mogelijkheden om het nemen van energiebesparende maatregelen voor commerciële bedrijven en industrieën te stimuleren. Acties afdwingen kan alleen bij erkende maatregelen die binnen 5 jaar terug te verdienen zijn. In de transitievisie warmte is ook aandacht voor commerciële bedrijven. Deze visie, die eind 2021 vastgesteld moet zijn, beschrijft wanneer en op welke manier bedrijven binnen wijken en op bedrijventerreinen aardgasvrij worden. Het doel is om met de voorgestelde acties 38 Kt CO_2-besparing te bereiken.

Bedrijven en industrie

Voor het uitvoeren van de acties gericht op bedrijven en de industrie is tot en met 2022 het volgende benodigd:

Benodigdheden	1,5 FTE	€1.200.000

Wat doen we nu al?

Als gemeente zijn we momenteel in gesprek met VNO-NCW en de bedrijfskoepels in Arnhem om te komen tot bevordering van de uitvoering van de Verplichte Erkende Maatregelen (EML) vanuit de Wet Milieubeheer. Deze wet verplicht midden- en grootverbruikers van energie tot het uitvoeren van erkende maatregelen die binnen 5 jaar terug te verdienen zijn. Ondanks dat dit een wettelijke verplichting is, is dit bij veel bedrijven nog (onvoldoende) bekend. De ODRA zorgt voor de handhaving hiervan en beoordeeld momenteel circa 100 bedrijven per jaar.
In de samenwerking met VNO-NCW en de bedrijfskoepels is een subsidie van de provincie toegekend voor tegemoetkoming in de kosten voor energiescans. De gemeente verhoogt deze provinciale subsidie met 25%, omdat wij het belangrijk vinden dat bedrijven deze verplichting gaan nakomen.
Daarnaast willen we bij kleinverbruikers ook energiebesparing stimuleren. Zij zijn niet verplicht om de erkende maatregelen uit te voeren, maar hebben wel een zorgplicht. Als gemeente hebben wij voor kleinverbruikers een aanvullende subsidieregeling met soortgelijke vergoedingen als voor de subsidieregeling voor midden- en grootverbruikers.

Vooruitlopend op deze stadsbrede subsidieregeling is in 2018 al een pilot gestart met energiescans voor ondernemers in de binnenstad.

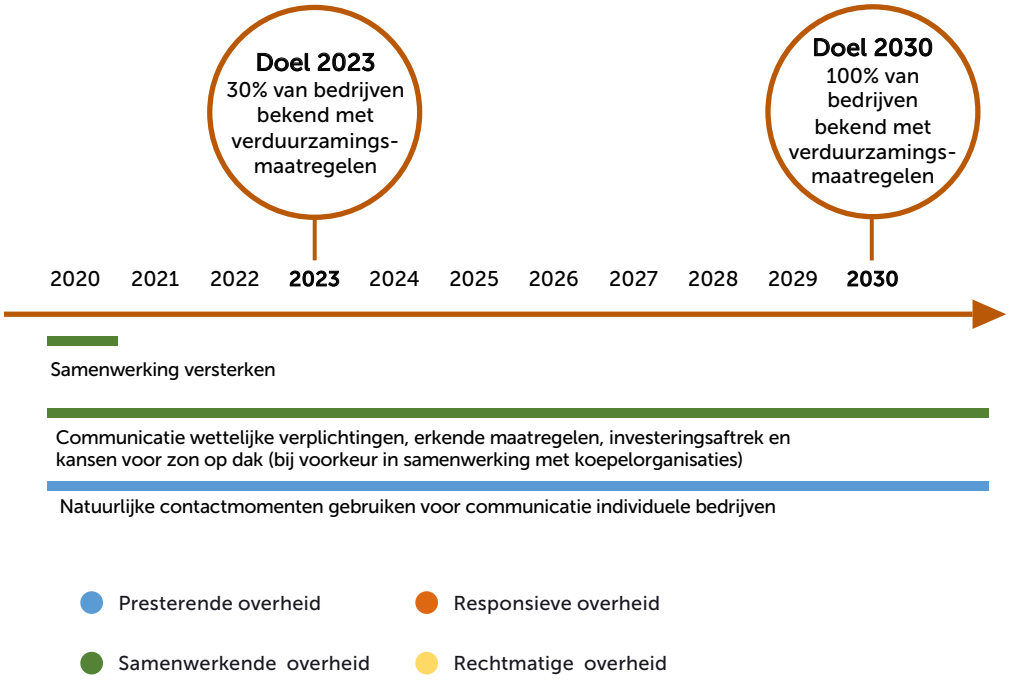
Vanuit de ontstane samenwerking met VNO-NCW en de bedrijfskoepels willen we verder gaan met energiebesparing en stimuleren van energie-opwek en -transitie.

Momenteel zetten we in op het stimuleren van energie-opwek bij bedrijven door het organiseren van informatiebijeenkomsten over mogelijkheden voor SDE-subsidie voor zonnepanelen op bedrijfsdaken. Naast informatieverstrekking krijgen bedrijven ook een adviesgesprek aangeboden om na te gaan of de aanvraag van de SDE subsidie interessant voor hen is.

4.1 Communicatie en bewustwording intensiveren

De komende jaren gaan wij door met het vergroten van het bewustzijn bij commerciële bedrijven en industrieën. We beseffen ons dat verduurzamingsmaatregelen bij hen niet de hoogste prioriteit heeft. We bieden hierbij ondersteuning door heldere communicatie over onder andere aankomende wettelijke verplichten, zoals de verplichting voor kantoren voor het hebben van minimaal energielabel C en de erkende maatregelen vanuit de Wet Milieubeheer. Ditzelfde doen wij op het gebied van kansen voor bedrijven voor zon op dak, de mogelijkheden van investeringsaftrek voor bedrijven, energiescans, maar ook door het verkennen van mogelijkheden voor het bieden van duurzame inkoopacties of financieringsconstructies om investeringen mogelijk te maken. Bij voorkeur doen wij dit samen met koepelorganisaties. Via hen kan een grote groep bedrijven worden bereikt. Wij sluiten aan bij hun communicatiemomenten, zoals bijeenkomsten of nieuwsbrieven. Voor individuele bedrijven gebruiken wij voor zover mogelijk natuurlijke contactmomenten om communicatie op het gebied van duurzaamheid mee te combineren.

We blijven in gesprek met koepelorganisaties over de rol die commerciële bedrijven en industrieën hebben in de energietransitie en wat zij hierbij nodig hebben van de gemeente.

Monitoring

Indicator	Bron
Aantal op de hoogte van verduurzamings-maatregelen en verplichtingen	Enquête
Aantal bedrijfsbezoeken	Gegevens gemeente
Aantal bijeenkomsten voor bedrijven waarbij verduurzaming op de agenda staat	Gegevens gemeente

Koppelingen

- Programma Vitale economie; Toekomstbestendige werklocaties.

4.2 Energiebesparing bevorderen

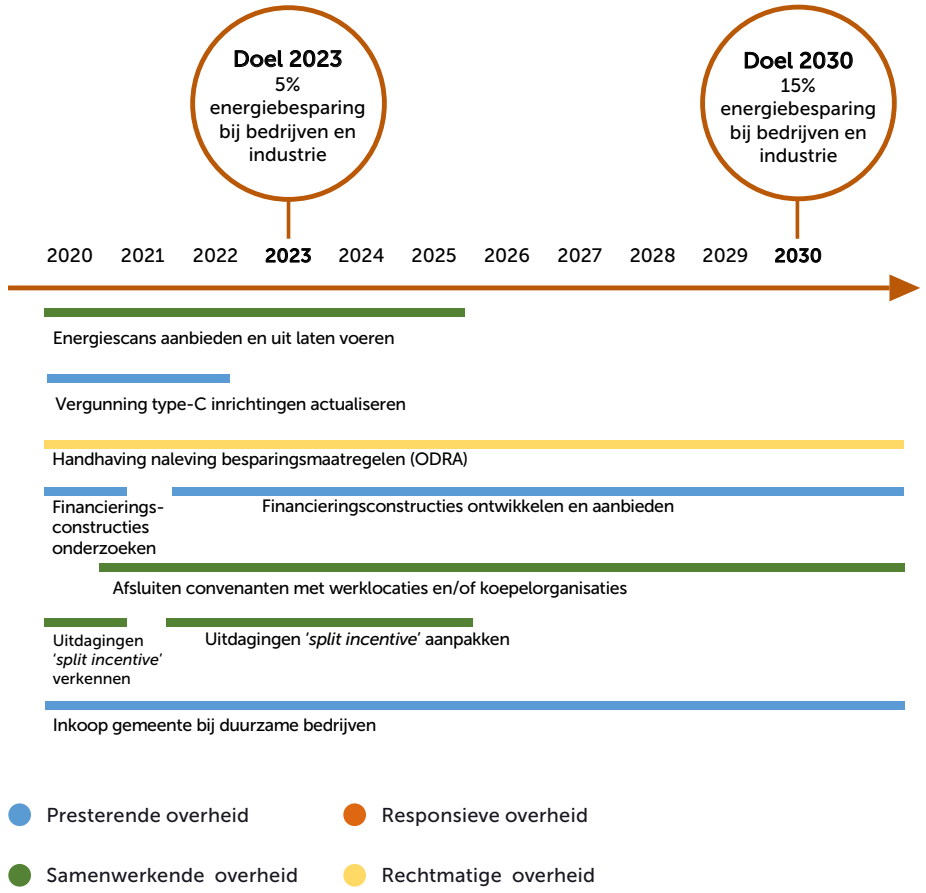
Bij commerciële bedrijven en de industrie kunnen grote stappen worden gezet in het besparen van energie. Om inzicht te krijgen in de wettelijke maatregelen die genomen moeten worden, bieden wij momenteel al energiescans voor bedrijven aan. Bij midden- en grootverbruikers wordt 50% van de kosten voor de energiescan gedekt door de provincie en 25% door de gemeente tot het plafondbedrag. Voor kleinverbruik vergoeden we als gemeente 75% van de kosten tot het plafondbedrag. De erkende maatregelen die binnen 5 jaar terug te verdienen zijn, moeten verplicht worden uitgevoerd vanuit de Wet Milieubeheer. We onderzoeken financieringsconstructies zoals een duurzaamheidslening voor bedrijven om de benodigde investeringen mogelijk te maken. We continueren de opdracht aan de omgevingsdienst (ODRA) voor handhaven op naleving van de besparingsmaatregelen in verband met de veranderende Erkende Maatregelenlijst en herhalingscontroles.

Momenten van gronduitgifte, herplaatsing of vergunningsaanvragen gaan wij gebruiken om het nemen van duurzaamheidsmaatregelen af te dwingen. Bij voorkeur hanteren gemeenten in de regio dezelfde voorwaarden. Wij gaan hierover met hen in gesprek. Voor inrichtingen die niet op basis van de Wet Milieubeheer, maar enkel op grond van de vergunning benaderd kunnen worden gaan wij de komende jaren de vergunningen actualiseren. Door hier een goede energie- en duurzaamheidsparagraaf in op te nemen, worden maatregelen voor de toezichthouder afdwingbaar.

Als gemeente geven wij het goede voorbeeld door in te kopen en samen te werken met bedrijven die vooroplopen op het gebied van duurzaamheid.

Waar dit een toegevoegde waarde heeft, sluiten we convenanten met werklocaties en/of koepelorganisaties om duurzaamheidsambities en de ondersteuning daarin vanuit de gemeente uit te spreken en vast te leggen.

We gaan samen met bedrijven in gesprek over de uitdagingen voor verduurzaming door het zogenoemde 'split incentive'. Hierbij is het bedrijf geen eigenaar van het gebouw, waardoor deze beperkte mogelijkheden heeft om verduurzamingsmaatregelen te nemen.

Monitoring

Indicator	Bron
Energiegebruik bedrijven en industrie	Klimaatmonitor

Koppelingen

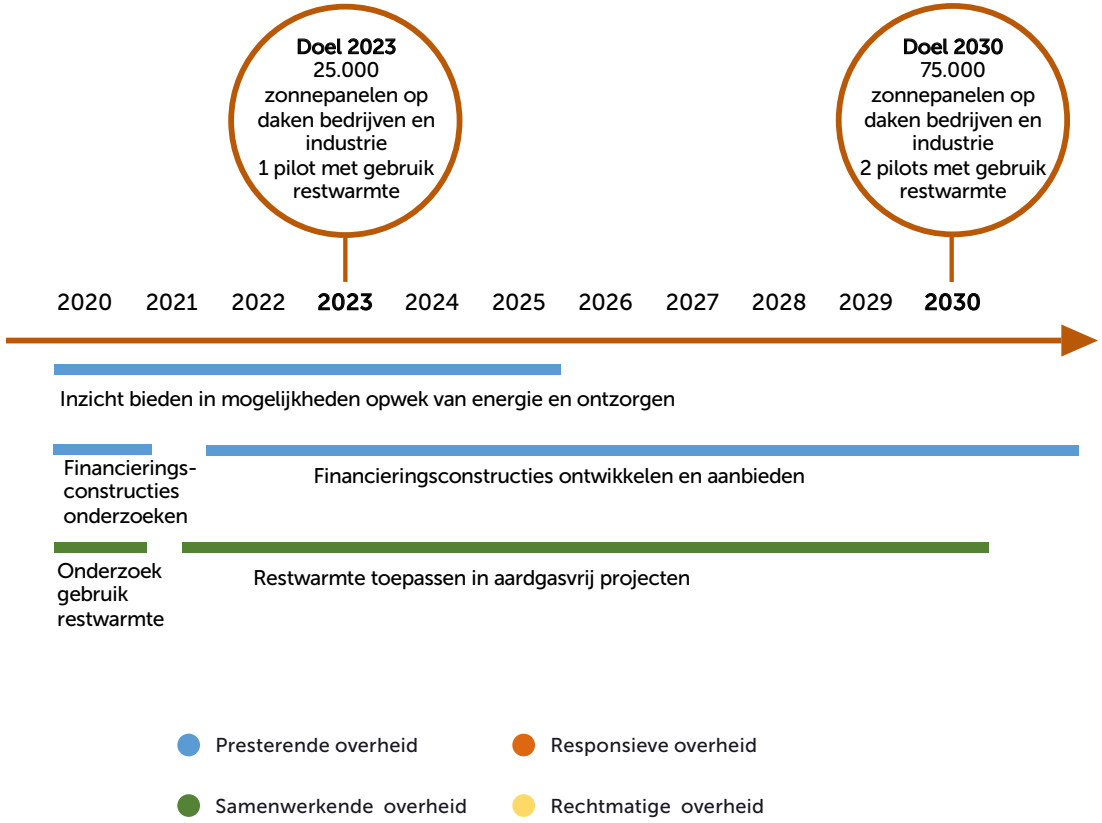
- Vitale economie - toekomstbestendige werklocaties.

4.3 Opwek en hergebruik van energie bevorderen

De daken van commerciële bedrijven en industrieën en de beschikbare ruimte op werklocaties bieden mogelijkheden voor opwek van duurzame elektriciteit met voornamelijk zonnepanelen. We stimuleren de opwek van energie op deze locaties door bedrijven en parkmanagement inzicht te bieden in de mogelijkheden en te ontzorgen waar mogelijk. Om de benodigde investeringen mogelijk te maken onderzoeken wij financieringsconstructies, zoals een duurzaamheidslening voor bedrijven. Hierbij richten wij ons bij voorkeur op collectieven zoals koepelorganisaties.

Bij verschillende bedrijven en industrieën is restwarmte beschikbaar uit processen en koeling. Deze warmte wordt momenteel grotendeels afgegeven aan de buitenlucht of geloosd in het oppervlaktewater. Als gemeente gaan we samen met de betreffende bedrijven onderzoeken welke mogelijkheden er zijn om de restwarmte her te gebruiken voor eigen gebruik of voor omliggende bedrijven of woningen. Bij vestiging van nieuwe bedrijven met mogelijke restwarmte worden hier van te voren al afspraken over gemaakt.

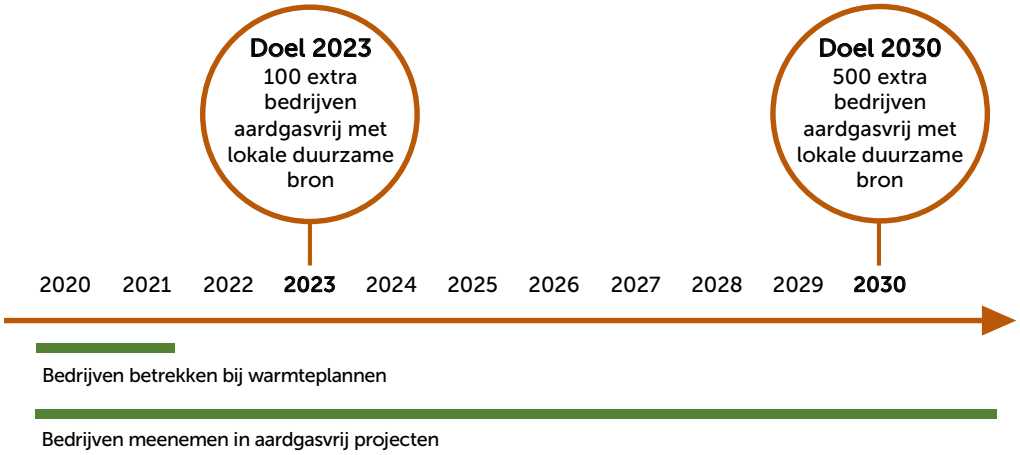
Monitoring

Indicator	Bron
Energiegebruik bedrijven en industrie	Klimaatmonitor
Hoeveelheid zonnepanelen op daken	Overzicht Greenspread

4.4 Aardgasvrij maken bedrijven en industrie

Net als de rest van de gebouwde omgeving moeten bedrijven en industrieën ook uiterlijk in 2050 aardgasvrij zijn. In hoofdstuk 2 zijn acties benoemd gericht op woningen en publieke bedrijven en instellingen. Deze acties komen samen in de transitievisie warmte die eind 2021 moet zijn vastgesteld. Hierin staat wanneer en op welke manier bedrijven van het aardgas af gaan. Om dit te kunnen bepalen gaan we actief in gesprek met bedrijven. De warmtevraag en vraag naar aardgas voor andere toepassingen verschilt sterk tussen bedrijven. We nodigen bedrijven daarom al in een vroeg stadium uit voor bijeenkomsten over wijk warmteplannen. Zo krijgen wij wederzijds inzicht in de kansen en de uitdagingen van het aardgasvrij krijgen van bedrijven. Daarnaast zijn bedrijven mogelijk interessant als warmtebron door hun restwarmte in te zetten voor de warmtevraag van andere bedrijven of dichtbijgelegen woningen. Dit nemen wij mee in de bronnenstrategie die voor heel Arnhem wordt ontwikkeld.

Monitoring

Indicator	Bron
Aantal bedrijven mee in aardgasvrij project	Gegevens gemeente
Aantal bedrijven aardgasvrij	Gegevens gemeente of Klimaatmonitor

Grootschalige opwek

5. Grootschalige opwek

We streven naar een elektriciteitsgebruik in 2050 zonder fossiele brandstoffen. Dit vraagt om duurzame elektriciteit. Want ook al zetten we flink in op besparing in de andere thema's ('gebouwde omgeving', 'duurzame mobiliteit' en 'bedrijven en industrie'), in het toekomstige energiegebruik zal het percentage elektriciteit hoger zijn dan nu. Dit komt onder andere door de omschakeling naar elektrisch vervoer en verwarming met warmtepompen. In dit hoofdstuk gaan we in op hoeveel duurzame elektriciteitsopwekking we nodig hebben, wat we binnen onze gemeentegrenzen kunnen realiseren, en wat wij aan de regio vragen voor het deel dat we niet binnen onze gemeentegrenzen kunnen realiseren. We hebben de voorkeur om de opwekking zo dichtbij mogelijk te realiseren. Waar we op inzetten, met welk doel, bijhorende activiteiten, impact en rollen is in dit hoofdstuk uitgewerkt. Het actieprogramma grootschalige opwek voor NemiA 2020-2030 bestaat uit de twee acties:

- Windmolens realiseren
- Zonnevelden realiseren

"Eerst de daken vol leggen en dan pas de grond gebruiken", is een veel gehoord argument. Beiden hebben we nodig om onze doelen binnen de gestelde tijd te realiseren. Wanneer in 2030 zonnepanelen op 50% van de geschikte[6] daken in de gemeente Arnhem liggen, wekken deze naar schatting 5% van de energievraag op. In 2050 kan dit 14% zijn, wanneer alle geschikte daken benut worden voor zonnepanelen. Zon op dak is dus een belangrijk thema maar niet voldoende om aan de elektriciteitsvraag te voldoen. We hebben dus ook grootschalige opwek op land nodig. De focus hierbij ligt, in ieder geval voor de komende 10 tot 20 jaar, op grondgebonden zonnevelden en windmolens. Dit zijn bewezen technologieën die binnen een afzienbare termijn veel elektriciteit kunnen opwekken. We gaan bij dit thema uit van windmolens boven 30 meter tiphoogte en van grondgebonden zonnepaneleninstallaties met een oppervlakte van meer dan 0,5 ha. Zowel zon op dak als de (gebouw-gebonden) windmolens kleiner dan 30 meter tiphoogte zijn uitgewerkt onder het thema 'gebouwde omgeving'.

Grootschalige opwek realiseren is meer dan het bepalen van een hoeveelheid en het selecteren van een locatie. Grootschalige opwek van zonne-energie en windenergie heeft een grote ruimtelijke impact. Windmolens hebben bijvoorbeeld een grote zichtbaarheid in het landschap en zonnevelden gebruiken veel grondoppervlakte. Daarom kijken we ook naar het integreren van deze windmolens en zonnevelden in het landschap, en naar de acceptatie en de benodigde participatie hiervoor. Het is een ruimtelijk vraagstuk en daarmee raakt het de Omgevingswet. De geformuleerde doelen voor 2023 en 2030 in het actieprogramma zijn dan ook onderdeel voor de op te stellen Arnhemse Omgevingsvisie.

De opgave

Het huidige elektriciteitsgebruik (2017) in Arnhem vraagt om circa 70 windmolens en 450 hectare zonnevelden. Als we uitgaan van de besparingsmaatregelen, het aardgasvrij maken van woningen en gebouwen, en de ontwikkelingen rondom elektrische mobiliteit waar we op inzetten dan zouden we in 2030 80 windmolens en 600 hectare zonnevelden nodig hebben. We zijn een gemeente met een stedelijk karakter en een beperkte beschikbare ruimte in het buitengebied. We zijn als Arnhem een groene gemeente. Daarmee is ons landschap waardevol voor recreatie en natuur. Hoe we omgaan met grootschalige opwek in het landschap is daarom een belangrijke overweging. Het benodigde aantal windmolens en zonnevelden is met de huidige beperkingen niet te realiseren binnen onze gemeentegrenzen.

We werken met andere regiogemeenten samen aan de Regionale Energiestrategie (RES) Arnhem-Nijmegen. Een van de onderdelen van de RES is een strategie ontwikkelen voor grootschalige hernieuwbare energie op land, binnen de regio. Hierbij kijken we met de andere gemeenten uit de regio naar hoeveel windmolens en hoeveel hectare zonnevelden mogelijk is in welke gebieden. Bij de selectie van gebieden kijken we naar de landschappelijke kwaliteit, draagvlak, maatschappelijke kosten en mogelijke koppelkansen als klimaatadaptatie en recreatie. Onze duurzame elektriciteitsopgave is onderdeel van de RES Arnhem-Nijmegen.

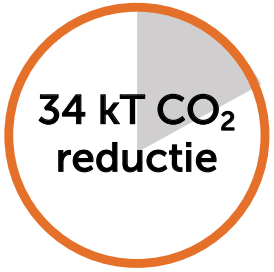
[6] Geschikt qua zoninstraling en verwachte draagkracht

Voor het deel dat we niet binnen onze gemeentegrenzen kunnen realiseren (246 kT CO_2 reductie) wordt in de RES bekeken of dit binnen de regio gerealiseerd kan worden. De provincie zal wanneer dit niet lukt met de andere Gelderse regio's kijken of daar mogelijkheden zijn.

Opwek vermogen windmolen en zonneveld

Volgens de huidige stand van de techniek wekt een gemiddelde windmolen op land (3 MW) circa 26 TJ per jaar op, wat een CO_2-reductie van 3 kT oplevert. Een zonneveld van 10 hectare wekt ongeveer 35 TJ per jaar op, wat een CO_2-reductie van 4,2 kT oplevert. Dit zijn gemiddeldes en kunnen per project verschillen.

Grootschalige opwek

Binnen onze gemeentegrenzen kunnen we 34 kT aan grootschalige opwek realiseren.

Om de voorgestelde hoeveelheid grootschalige opwek te realiseren is tot en met 2022 het volgende benodigd:

Benodigdheden	2 FTE	€400.000

Wat doen we nu al?

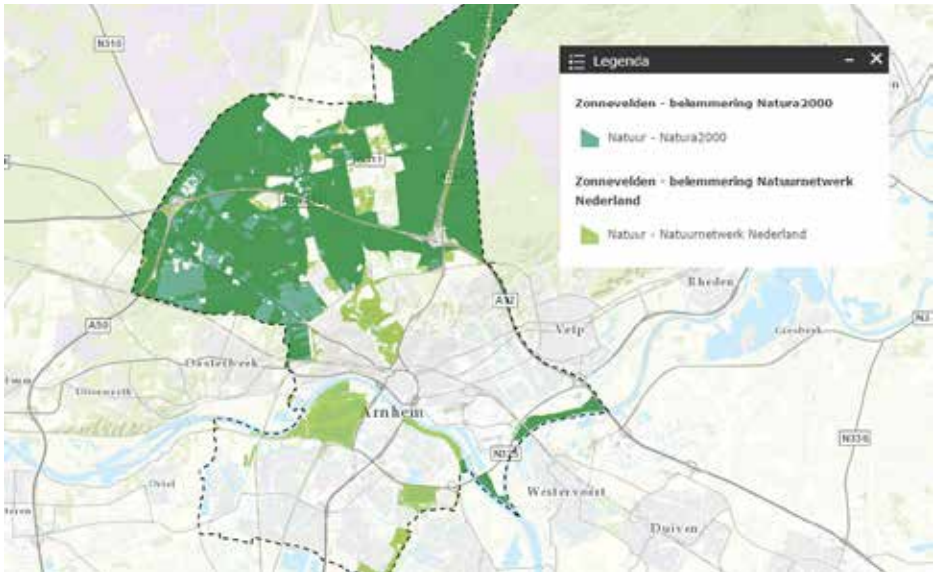
Vanuit het programma van New energy made in Arnhem – 2015-2020 – zijn verschillende projecten met zonnevelden en windmolens gestart. Zevenentwintig locaties voor zonnevelden zijn gewogen aan de hand van onze criteria voor de locatiekeuze van zonnevelden, vastgesteld in 2016. Daarvan zijn er nu 9 geschikt bevonden. Deze hebben een totale opwekpotentie tussen de 19 en 25 MW. Eén van deze locaties is het zonneveld van 2 MW bij de waterzuivering van Waterschap Rivierenland, dat begin 2019 geopend is. Een andere locatie is het zonneveld Koningspleij. Het gaat hier om een zonneveld van 12 MW. Nabij het zonneveld zijn 4 windmolens van elk 3 MW gepland. De besluitvorming over de ruimtelijke procedures van wind- en zonnepark ligt bij de Raad van State. Naar verwachting worden het wind- en zonnepark in 2020 geopend.

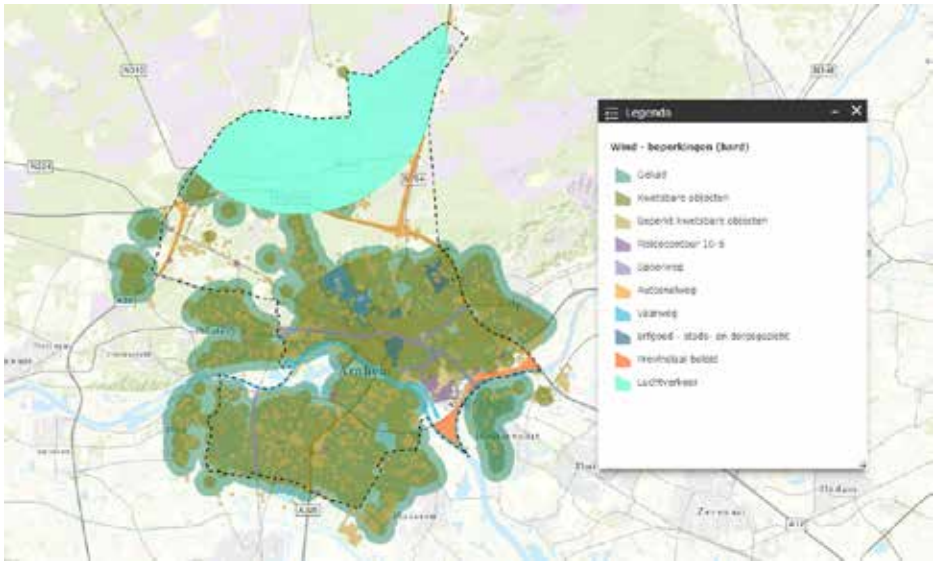
5.1 Windmolens realiseren

Ons grondgebied bestaat grotendeels uit bebouwd gebied en waardevolle landschaps- en natuurgebieden. Voor beide type gebieden bestaan nationale kaders die belemmerend werken op het realiseren van windmolens. Afhankelijk van de grootte van de windmolen moet deze minimaal 400 meter van woningen afstaan. Er wordt een uitzondering gemaakt wanneer een woning wordt bestempeld als molenaarswoning. Dan mag deze afstand kleiner zijn. De landschaps- en natuurgebieden in onze gemeente vallen deels onder 'Natuurnetwerk Nederland' en 'Natura 2000'. Realisatie van windmolens is hier mogelijk mits het binnen de strenge eisen valt rondom ecologie en natuurwaarde behoud. Vanuit natuur en ecologie zou het mogelijk zijn om een grotere locatie met meerdere windmolens te realiseren op de Veluwe, waar de afstand tot woonbebouwing groot genoeg is. Het radar gebied van Defensie op en rondom vliegveld Deelen is echter een harde belemmering, waardoor het realiseren van windmolens in dit gebied op dit moment uitgesloten is.

In het traject van de Regionale Energiestrategie formuleren we principes en criteria om tot gebieden te komen voor het realiseren van windmolens en zonnevelden. Het kan zijn dat deze op gespannen voet staan met huidige kaders die in de huidige vorm belemmerend werken. We trekken in dat geval gezamenlijk op met de regiogemeenten om lobby te voeren richting instanties waarvan de huidige kaders belemmerend werken. Het gezamenlijk werken aan een Regionale Energiestrategie zorgt voor ruimte voor het realiseren van windmolens en zonnevelden. Zo heeft Rijkswaterstaat, één van de betrokken stakeholders, al aangegeven mogelijkheden te willen bieden voor windenergie in de rivierbedding en rivier als er binnen de regio geen ruimte is. Ze gaan dus alleen akkoord met windmolens in de rivierbedding en rivier als er binnen de gemeente en de regio echt geen andere ruimte is om de opgave te realiseren. Waarbij het niet willen op een bepaalde locatie geen geldend argument is.

Figuur 1

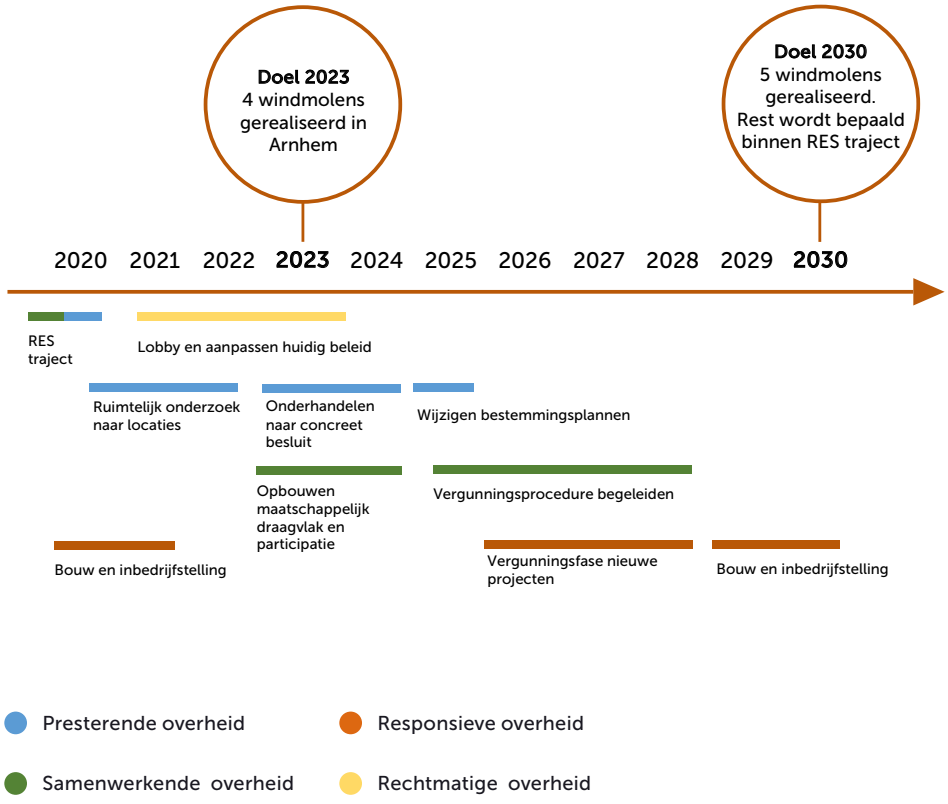
Figuur 2

Uiteindelijk moet de RES gerealiseerd worden. De basis voor de eisen aan initiatiefnemers rondom proces- en financiële participatie en landschappelijke inpassingseisen wordt in de RES gelegd. De concrete uitwerking van wat dit betekent voor de Arnhemse eisen voor draagvlak, lokaal/regionaal eigenaarschap en winstdeling voor omwonenden (zoals genoemd in het coalitieakkoord) is een verantwoordelijkheid voor ons zelf als gemeente.

De doelstelling voor 2030 is sterk afhankelijk van de uitkomsten van het RES traject. Voor 2023 hebben we het doel om 4 windmolens die nu in voorbereiding zijn bij Koningspleij gerealiseerd te hebben. We begeleiden de vergunningsprocedure(s) die meerdere jaren duren. In de omgevingsvergunningen nemen we een einddatum op zodat de installaties na afloop van de levensduur worden afgebroken. Daarnaast gaan we proberen om zoveel mogelijk Arnhemse partijen te betrekken bij de te bouwen windparken. Ook EMT-gerelateerde bedrijven en instellingen kunnen hun innovatieve positie hiermee versterken. We nemen hiermee een kaderstellende rol in. Hoe we dit gaan doen werken we het komende jaar uit.

Uit analyses (een quickscan uit 2013 van de provincie Gelderland en een analyse van Over Morgen in 2019) komen twee locaties waar windmolens gerealiseerd kunnen worden die meegenomen worden in het RES traject. De eerste is de waterzuivering bij de Drielsedijk waar jaren een kleine windmolen heeft gestaan. De tweede locatie is IJsseloord 2, dat dichtbij de rivier, op de grens met andere gemeenten, en nabij bebouwing en ganzenfourageergebied ligt. Deze aspecten worden in de RES onderzocht en behandeld. Vooralsnog is enkel de windmolen aan de Drielsedijk meegenomen in de doelstelling voor 2030. Afhankelijk van het RES traject worden aanvullende locaties opgenomen.

Om zowel de 4 geplande windmolens als eventuele toekomstige aantallen te realiseren werken we samen met grondeigenaren en Liander om een haalbare locaties te selecteren waarbij de maatschappelijke kosten relatief laag blijven. Daarnaast voeren we gesprekken met energiecoöperaties en burgerinitiatieven om de participatie bij projecten vorm te geven.

Monitoring

Indicator	Bron
Aantal gerealiseerde windmolens	Gegevens gemeente, Klimaatmonitor
Duurzame windenergie opgewekt TJ/jr	Gegevens leverancier, Klimaatmonitor

5.2 Zonnevelden realiseren

Het zonnepark bij de rioolwaterzuivering aan de Drielsedijk dat in het voorjaar van 2019 is gerealiseerd (7.200 panelen) is het eerste zonnepark van Arnhem. In Arnhem hebben we nog 9 locaties waar wordt gewerkt aan de realisatie van zonnevelden. 8 van deze locaties zijn toegewezen op basis van de in 2016 vastgestelde 'Criteria voor de locatiekeuze van zonnevelden in Arnhem'. Wijkinitiatief Duurzaam Craneveer is daarnaast bezig met de realisatie van zonnecarports boven de parkeerplaats van het Nederlands Openluchtmuseum. Samen met het zonneveld van de rioolwaterzuivering aan de Drielsedijk tellen de locaties op tot 34 hectare zonnevelden.

Locatie	Grootte (ha)	Status
Koningspleij-Noord	9	Ver in voorbereiding
Akzohaven	4,5	Initiatief bij IPKW
Ijsseloord 2	5	Initiatief bij Giesbers
Geluidscherm Schuytgraaf	3	Momenteel niet rendabel, geluidsscherm wordt wel 'zonnepaneel-klaar' gebouwd
Rioolwaterzuivering Drielsedijk	2	Gerealiseerd (voorjaar 2019)
Rolbaan	4	Wordt uitgewerkt in de context van het zoekgebied Deelen
Gelredome	1,5	Business case wordt verder uitgewerkt
Knooppunt Velperbroek	2,5	Initiatief bij Rijkswaterstaat
Nieuwe Haven	1	Wacht op brede visie op de haven
Openluchtmuseum	1,5	Marktverkenning gestart
Totaal	**34,0**	

We zijn kaderstellend, doordat we met de vastgestelde criteria heldere eisen en wensen stellen aan initiatiefnemers van zonnevelden. Het zijn eisen voor hoe een project in het landschap geïntegreerd wordt en welke participatie mogelijkheden we verwachten in het proces van ontwerpen en financiën. Wij geven een kader aan initiatiefnemers waar ze aan moeten voldoen om een zonneveld te realiseren en voeren zo een strategie voor kwaliteit en draagvlak. In de RES onderzoeken we of er locaties zijn die nu nog niet in aanmerking komen voor zonnevelden vanuit huidige beleidskaders of andere belemmerende kaders.

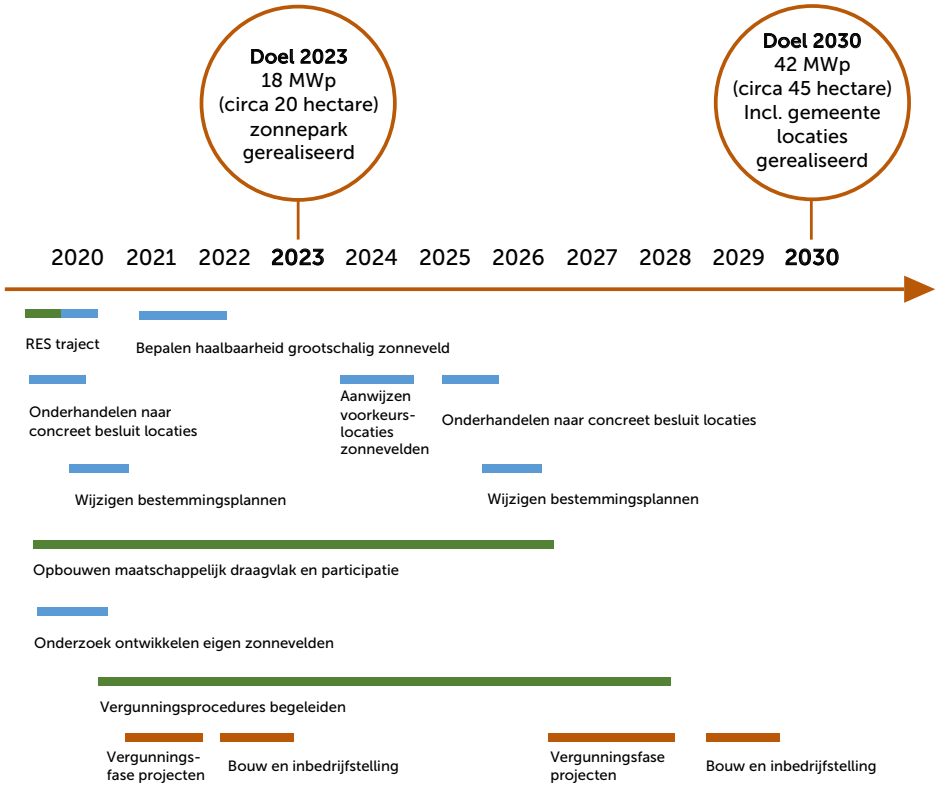
Onze doelstelling is om in 2023 20 hectare van de 9 nog niet gerealiseerde locaties gereed te hebben. De overige locaties worden voor 2030 gerealiseerd, aangevuld met nieuwe locaties, zoals Deelen of kleine initiatieven. We werken toe naar het realiseren van 45 hectare aan zonnevelden in 2030 in onze gemeente.

Voor de realisatie hanteren we drie categorieën van schaalgrootte waarbij we bij elk een andere rol en strategie voeren:

- Large - groter dan 10 hectare: Dit zijn initiatieven op grootschalige, soms geclusterde locaties waar veelal bovengemeentelijke belangen spelen. Dit type grootschalige zonnevelden nemen we mee in de RES. Bijvoorbeeld het zoekgebied met potentie rondom Deelen, waar we met meerdere partijen (Defensie, Alliander, gemeente Ede, provincie) de haalbaarheid bepalen. Wij hebben hierin een regierol.
- Medium - tussen 2 en 10 hectare: In de afgelopen jaren zijn 27 locaties binnen deze schaalgrootte afgewogen aan vastgestelde criteria. Hiervan zijn er 9 geschikt bevonden (zie tabel). 6 van deze locaties zijn in gemeentelijk eigendom, hierop nemen wij een regierol met als doel dat we deze locaties in 2030 gerealiseerd hebben. Daarnaast benaderen we de grondeigenaren van overige locaties actief en helpen we hen bij de ontwikkeling om de kans op realisatie te vergroten.
- Small – kleiner dan 2 hectare: Initiatieven van dit formaat spelen een belangrijke rol in de verduurzaming van de gebouwde omgeving en de wijkgerichte energietransitie. Bijvoorbeeld het wijkinitiatief Duurzaam Craneveer op de

parkeerplaats bij het Nederlandse Openluchtmuseum en het initiatief op de Hoogkamp. We treden hier als gemeente faciliterend op.

Het ontwikkelen van eigen zonnevelden kan dienen als financieringsinstrument. De opbrengsten uit een zonnepark worden hierbij ingezet voor andere duurzaamheidsmaatregelen. We streven naar financiële deelname van Arnhemse partijen en bewoners en lokaal eigenaarschap. Dit kan al dan niet via energiecoöperaties. We onderzoeken het komende jaar of we dit via een kaderstellende rol doen of via een faciliterende rol.

Monitoring

Indicator	Bron
Aantal hectare aan zonnevelden gerealiseerd	Overzicht Greenspread
Duurzame zonne-energie opgewekt in TJ per jaar	Overzicht Greenspread

Koppelingen

- Zonnewijzer provincie Gelderland.
- Concept zonneladder Rijk.

Presterende overheid
Responsieve overheid
Samenwerkende overheid
Rechtmatige overheid

Bewustwording en gedragsverandering

6. Bewustwording en gedragsverandering

Energie besparen, het opwekken van hernieuwbare energie en het afkoppelen van het aardgas zijn grote opgaven. Het zijn opgaven die we alleen maar succesvol kunnen uitvoeren als we dit samen doen met alle Arnhemmers: inwoners, ondernemers, instellingen en overheden. We hebben elkaar hard nodig. Een klein deel van de Arnhemmers is actief bezig met energiebesparing. Diverse groepen in Arnhem zijn werken aan het verduurzamen van de hele buurt of wijk. Het overgrote deel van Arnhem moet deze stap nog zetten. Hoofdstuk 2 'gebouwde omgeving' geeft aan wat we hiervoor gaan doen. Betaalbaarheid, betrouwbaarheid en zekerheid voor de eindgebruiker staat hierbij voorop. We bieden zoveel mogelijk handelingsperspectief voor iedereen. Dit doen we ook voor het thema (schone en) 'duurzame mobiliteit'. Handelingsperspectief, maar ook acceptatie en draagvlak zijn nodig om mensen in beweging te krijgen, zodat ze de keuzes voor verduurzaming maken. Bewustwording is de eerste stap in verandering.

Stadscampagne Arnhem AAN is in 2017 gestart om bewustwording en gedragsverandering teweeg te brengen. Het verduurzamingsverhaal wordt verteld aan de hand van voorbeelden van de buurman en buurondernemer. Vanuit de overtuiging: kleine en grote stappen zijn goed. Met Lijn 2030 (www.lijn2030.nl) als het rijdende boegbeeld van Arnhem AAN zorgen we dat inwoners en ondernemers in gesprek gaan over klimaat en energie. De Aanjagers ondersteunen wijkinitiatieven, zowel met bewustwording als met de uitvoering van maatregelen op het gebied van energiebesparing en hernieuwbare opwek. Inmiddels zijn er meer dan 20 wijkinitiatieven actief in Arnhem.

Steeds meer partijen willen zich aansluiten bij Arnhem AAN en van hieruit hun duurzame doelstellingen communiceren, bijvoorbeeld de woningbouwcorporatie. Ook worden diverse duurzame activiteiten in de stad onder de noemer van Arnhem AAN georganiseerd. Zo ontstaat er een stads brede duurzaamheidsbeweging wat het overzichtelijk houdt voor Arnhemmers.

Bij alle thema's van dit programma (gebouwde omgeving, duurzame mobiliteit, bedrijven en industrie, en grootschalige opwek) zijn communicatie- en bewustwordingsacties en inspanningen nodig. Alle communicatie activiteiten worden onder de vlag van Arnhem AAN gelanceerd. In de communicatie kiezen we drie doelgroepen:

Inwoners, met daarbij onderscheid in de volgende subdoelgroepen:

- inwoners die actief zijn en wijken waar al wijkinitiatieven lopen op het thema energie
- huurders en verhuurders
- woningeigenaren, waaronder ook VvE's
- huishoudens met een minimum inkomen

Bedrijven en instellingen met daarbij aandacht voor bewustwording, zowel onder werkgevers als werknemers, stimulering en handhaven. We onderscheid de volgende subdoelgroepen:

- retail
- midden en klein bedrijf (MKB)
- grote bedrijven
- instellingen, waaronder verenigingen, overheden, scholen

Bezoekers, waaronder van evenementen

De communicatie- en bewustwordingsactiviteiten zijn opgenomen in het actieprogramma van de thema's. Daarnaast zetten we in op een aantal activiteiten om de bewustwording en gedragsverandering in algemene zin te vergroten. Deze zijn hieronder toegelicht. De activiteiten worden tussentijds geëvalueerd en zo nodig aangepast, bijgestuurd en aangevuld.

6.1 Activiteiten bewustwording en gedragsverandering

Actieplan per doelgroep uitwerken voor bewustwording en gedragsverandering
De campagnes en activiteiten van Arnhem AAN worden verdeeld over de diverse genoemde doelgroepen. Per doelgroep (inwoners, bedrijven en instellingen en bezoekers) wordt een actieplan uitgewerkt, aanvullend op en in samenhang met de acties uit dit programma NemiA 2020-2030.

Lijn2030 voortzetten

Lijn 2030 het boegbeeld van Arnhem AAN. Lijn2030 wordt de komende jaren nog meer ingezet voor onder andere de wijkaanpak (paragraaf 2.2). We zorgen dat Lijn2030 beschikbaar is en blijft om in de wijken het gesprek te voeren over duurzaamheid. Hiervoor hebben we capaciteit nodig: voldoende mensen die dit kunnen en willen doen. Op dit moment zitten de Aanjagers op Lijn2030. Zij hebben goed contact kunnen krijgen met inwoners en zijn voldoende op de hoogte van de lokale energietransitie.

Goede voorbeelden uitdragen

We willen zoveel mogelijk Arnhemmers inspireren met goede voorbeelden. Dit doen we ook vanuit Arnhem AAN. We hebben daarbij extra aandacht voor Arnhemse innovaties.

Goede informatievoorziening voor inwoners, bedrijven en instellingen

Informatie over de energietransitie en de mogelijkheden die er zijn voor Arnhemmers om hier iets in te doen moet goed beschikbaar zijn. We besteden extra aandacht aan ‘follow up’ na informatieverstrekking. We hebben een plek nodig waar iedere inwoner (eigenaar of huurder) en bedrijf of instelling terecht kan. Waar vragen zodanig beantwoord worden dat ze verder kunnen en niet afhaken. Het energieloket midden Gelderland (ELMG) is een goede plek voor de doelgroep woningeigenaren. We werken nog aan een plek voor de andere doelgroepen (inwoners, bedrijven en instellingen).

Website Arnhem AAN vernieuwen

We gaan aan de slag met de website van Arnhem AAN en zorgen er voor dat deze ook van waarde is voor de verschillende doelgroepen. De website fungeert als basisplatform en wordt gekoppeld aan sociale media acties, uiteraard ook weer per doelgroep. Naast bewustwording en gedragsverandering zijn informeren en het bieden van concreet handelingsperspectief (per doelgroep) communicatiedoelen. De communicatie activiteiten uit dit NemiA 2020-2030 programma, algemeen en van de verschillende thema’s, worden opgenomen.

Aanhaken bij communicatie van thema’s die raken aan energie

We koppelen de campagne Arnhem AAN aan activiteiten voor bewustwording en gedragsverandering voor thema’s die de energietransitie direct raken. Denk hierbij aan bijvoorbeeld klimaatadaptatie met de onderwerpen wateroverlast, hitte stress en droogte.

Voor de activiteiten op het gebied van bewustwording en gedragsverandering is tot en met 2022 het volgende benodigd:

Benodigdheden	1 FTE	€700.000

7. Acties op aanverwante thema's

7.1 Onderwijs en arbeidsmarkt

Door toenemende krapte op de arbeidsmarkt en de veranderende beroepseisen kan de energietransitie alleen maar succesvol zijn als tijdig op de veranderende arbeidsmarktbehoeftes wordt geanticipeerd. Tegelijkertijd zal de transitie ook tot verlies van banen leiden en is aandacht voor het borgen van inclusiviteit van de arbeidsmarkt essentieel. Human capital en digitalisering zijn voorwaarden voor de energietransitie.

De Human Capital Agenda van de landelijke Topsector Energie haakt aan op arbeidsmarkttekorten en onderscheidt vijf prioriteiten:

- Vergroten van de (zij)instroom: meer energietechnici op de arbeidsmarkt.
- Scholieren in het voortgezet onderwijs interesseren voor energietechniek.
- Vergroten van de instroom in de energiesector via topsectorbeurzen.
- Vernieuwing van het huidige opleidingsaanbod in het beroepsonderwijs.
- Permanente scholing van docenten in het beroepsonderwijs.

Samenwerking tussen werkgevers- en werknemersorganisaties, overheden en regionale organisaties is cruciaal voor het succes. (bron: SER rapport Energietransitie en werkgelegenheid; Kansen voor een duurzame toekomst, april 2018)

In Arnhem zetten wij in op versterking van de samenwerking van bedrijven en kennisinstellingen, zodat we samen met het bedrijfsleven en onderwijsinstellingen kunnen anticiperen op wat de maatschappij 'straks' nodig heeft. Dit doen we door:

- Het ontwikkelen van een Human Capital aanpak op kraptesectoren, zoals de energiesector.
- Het ontwikkelen van een aantrekkelijk klimaat voor studenten in Arnhem en regio.
- Het stimuleren van intensieve samenwerking tussen kennisinstellingen onderling en met bedrijven, stad en regio. Zij kunnen door intensievere samenwerking zorgen voor werkgelegenheid en voor de benodigde, passende opleidingen en een betere match van vraag en aanbod op de arbeidsmarkt.

Concreet zal dit laatste plaatsvinden op het IPKW binnen het te ontwikkelen Innovatielab voor New Energy & Mobility (werktitel). De initiatiefnemers: de Gemeente Arnhem, de Provincie Gelderland, IPKW, het bedrijfsleven en de HAN hebben gezamenlijk een visiedocument ontwikkeld waaruit de vraag, de meerwaarde en vooral ook de noodzaak van een hybride leer- en werkomgeving blijkt. In het Innovatielab staat de samenwerking in de quadruple helix (onderwijs-onderzoek-bedrijfsleven en overheid) centraal. Maar het is meer dan alleen een hybride leer- en werkomgeving. Het is ook de ideale vestigingsplek voor startups en voorziet in ontmoetings- en trainingsfaciliteiten. Het Innovatielab opent in 2020/2021 zijn deuren.

We nemen als gemeente daarnaast het initiatief om lokale en regionale bouw- en installatiebedrijven bij elkaar te brengen en te stimuleren tot (betere) samenwerking. Dit met als doel dat deze bedrijven hun krachten bundelen en gezamenlijk gaan werken aan adequate en integrale oplossingen voor de verduurzaming en energietransitie van de Arnhemse wijken.

7.2 Partnerschappen

Elke gemeenten is aan het werk met de energietransitie. De uitdaging die we hebben liggen op het gebied van besparing, duurzame opwek, en gedragsverandering is groot. Onderlinge samenwerking kan helpen om vooruit te komen. De RES is hier een voorbeeld van. Daar hebben wij als Arnhem onze buurgemeenten voor nodig. Er zijn ook maatregelen die een grote CO_2-reductie kunnen realiseren, maar waar wij als Arnhem geen directe invloed op hebben. Bijvoorbeeld het verlagen van de snelheid op de rijkssnelwegen rondom Arnhem. Dit zou een substantiële verlaging van CO_2-uitstoot, fijnstof en geluid opleveren. Arnhem kan dit niet alleen. Dit vraagt om een lobby op landelijk niveau. Door een alliantie te vormen met andere gemeenten en provincies kan het gesprek over maximum snelheid rondom kernen op de politieke agenda worden gezet. Dit is een ambitieus voorbeeld waarmee we grote stappen kunnen zetten. En daar zijn er meer van. Daarom zoeken we als Arnhem de komende jaren nog meer contact met andere gemeenten. Onze buren, provinciegenoten en ook anderen daarbuiten waarmee we gezamenlijk aandacht kunnen vragen voor impactvolle onderwerpen. We verzamelen concrete voorbeelden en beschrijven waar ze vastlopen om gerichte lobby in te zetten. Aanpassingen in de regelgeving kunnen we alleen organiseren met anderen.

7.3 Stimuleren van innovaties

Wil Arnhem uiteindelijk uitkomen op 55% CO_2-reductie in 2030, dan is het zaak in het heden zowel meters te maken (onder meer via energiebesparing, duurzame opwek, hernieuwbare warmte) als meters voor te bereiden (onder meer voor grootschalige energieopwek, ontwikkeling warmtebronnen en opslag van elektriciteit en warmte). De actieve ontwikkeling van innovaties is ook onderdeel van deze strategie, aangezien het tijd kost om van de ontwikkeling van innovaties naar het grootschalig kunnen toepassen ervan te komen.

In de ontwikkeling van innovaties zijn verschillende fasen te onderscheiden: Ontdekking, Ontwikkeling, Demonstratie en Toepassing. In de opeenvolgende fasen hebben bedrijven behoefte aan verschillende instrumenten en financierings-regelingen, veelal afkomstig van de overheid. Ook als gemeente kunnen we bijdragen aan het stimuleren van energiegerelateerde innovaties. De ontwikkeling hiervan draagt zowel bij aan het realiseren van onze klimaatdoelstellingen als aan de versterking van ons lokaal ecosysteem van bedrijven en kennisinstellingen op het gebied van duurzame energie. Het belang en de betrokkenheid van Arnhem per onderscheidende fase verschilt:

- **Ontdekking:** Dit is de tekentafelfase, waarin een bedrijf onderzoek doet naar een technologie, en het mogelijke toepassingsgebied. Bedrijven kunnen een beroep doen op regelingen van de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) om bijvoorbeeld onderzoeksprojecten te formuleren. In deze fase ziet gemeente Arnhem geen rol voor ondersteuning weggelegd. In deze fase en het begin van de volgende fase kunnen Stichting KIEMT en OostNL ook als wegwijzers fungeren richting partners en financiering.

- **Ontwikkeling:** In deze fase wordt gewerkt aan prototypes en proeftuinen in een relevante, maar gecontroleerde en op zichzelf staande omgeving. Eventuele partners worden gezocht en haalbaarheidsstudies worden gemaakt ter voorbereiding op het testen van het product in de uiteindelijke operationele omgeving. Voor de gemeente is deze experimenteerfase van innovaties interessant, omdat er sprake is van samenwerking en dynamiek tussen bedrijven en vaak ook met kennisinstellingen. Dit leidt tot een uitdagend ecosysteem op het gebied van energie dat als een magneet kan werken op nieuwe startups, MKB'ers en studenten. Zelfs als niet alle testen en prototypes uitmonden in een succes, draagt het bij aan een ondernemer- en innovatievriendelijk klimaat dat zorgt voor extra werkgelegenheid. De gemeente kan met het co-financieren van haalbaarheidsstudies en procesgeld bijdragen aan de voorbereiding die in deze fase nodig is om de ontwikkeling naar de volgende fase te maken. Ook kunnen we subsidiescans laten uitvoeren om te kijken of de innovatie toegang heeft tot grotere subsidies op rijks-en Europees niveau.

- **Demonstratie:** De proeftuin is geslaagd en de technologie kan worden geïntegreerd in de uiteindelijke operationele omgeving. De focus van het bedrijf ligt nu op productie en certificering. Deze fase is voor Arnhem interessant omdat innovaties in Arnhemse wijken en bedrijventerreinen een podium kunnen krijgen, concreet kunnen worden gemaakt en kunnen worden getest. Zo gaan ze bijdragen aan de CO_2-reductie in de stad. Daarnaast laat het zien dat Arnhem proeftuin is voor energie innovaties. Mocht deze demonstratie succesvol zijn dan is het aan de gemeente, samen met het bedrijf, om te besluiten wat de volgende stap zal zijn.

- **Toepassing:** De technologie is technisch, juridisch en commercieel gereed om op grote schaal te worden toegepast. De volgende stappen zijn productie en marktintroductie van het product. In deze fase zouden we in het geval bij een interessante innovatie als gemeente de rol van opdrachtgever op ons kunnen nemen en een opdracht kunnen verlenen aan de lokale marktpartij om de innovatie daadwerkelijk toe te passen. Als overheid kan je hiermee bovendien een succesvolle commerciële lancering van de innovatie stimuleren. In deze fase is er geen sprake meer van subsidie.

De gemeente heeft belang bij en speelt een rol in de fasen ontwikkeling, demonstratie en toepassing. Als we in Arnhem innovaties willen toepassen binnen onze ideeën, dan moeten we zo veel mogelijk aan de voorkant aangeven wat we willen en proactief handelen. De kans op succesvolle pilots is groter als we goed zicht hebben op de onderscheidende innovaties waaraan in Arnhem wordt gewerkt, in welk stadium deze innovaties zich bevinden en hoe deze zouden kunnen worden ingezet voor de opgave van de energietransitie.

Inzicht in welke innovaties en ontwikkeling van innovaties

Het toepassen van innovaties is meestal duurder dan de toepassing van de bestaande technologie; waterstof versus diesel, ecovat versus gewoon aardgas stoken. Daarnaast speelt ook dat het tijd en tests kost om de techniek en het gebruiksgemak goed te krijgen, dat er veel regels zijn en relatief veel verschillende partijen die op één lijn moeten komen wil de innovatie ergens in de energie 'keten' opgenomen worden. In de praktijk blijkt dat dit de draagkracht en tijd van de meeste ondernemers ver overstijgt; er is sprake van een 'marktfalen'.
Om de innovaties te kunnen laten bijdragen aan een sterk energiecluster, het vergroten van de werkgelegenheid, en gereed te maken voor toepassing in de Arnhemse wijkgerichte energietransitie, zal de gemeente inzet plegen om het marktfalen op te heffen. Dit doen we door een stimuleringsregeling voor innovaties, gecoördineerd vanuit het programma **Vitale economie**. - Gemeentelijke rol: **Stimuleren**

Demonstratie en toepassing

Met het inzicht in welke Arnhemse innovaties kunnen bijdragen aan de (wijkgerichte) energietransitie, zijn er de volgende acties via het programma New energy made in Arnhem:

- In wijken waar de gemeente het voortouw neemt in de energietransitie, zullen we gericht (Arnhemse) innovaties een plek geven, en meehelpen om eventuele onrendabele toppen af te dekken - **Regie**
- In wijken waar ruimtelijke ontwikkelingen zijn, stimuleren we ontwikkelaars om ook buiten de nieuwbouw een deel van de bestaande bouw van het aardgas af te krijgen, en daarbij innovaties te gebruiken. De gemeente kan meehelpen om eventuele onrendabele toppen af te dekken - **Stimuleren**
- In wijken waar wijkinitiatieven zelf ideeën hebben over innovaties faciliteren we deze ideeën en ontwikkelingen. De gemeente kan meehelpen om eventuele onrendabele toppen af te dekken – **Faciliteren**

Eusebius
HESS
brengtrolley
5240
BX-FT-74

Bijlagen

New energy made in Arnhem

Programma 2020-2030

Bijlage 1. Raming benodigde organisatie en middelen

NemiA 2020-2022

Thema	Inschatting benodigde middelen t/m 2022	FTE	CO_2-reductie (kT)
Gebouwde omgeving	€7.500.000 (t/m 2021*)	15 (t/m 2021*)	77
Duurzame mobiliteit	€2.015.000	2	42
Bedrijven en industrie	€1.200.000	1,5	38
Grootschalige opwek	€400.000	2	34
Bewustwording en gedragsverandering	€700.000	1	-
Totaal	**€11.815.000**	**21,5**	**191**

* Voor de acties op gebouwde omgeving zijn de kosten geraamd tot en met 2021, en wordt een nieuwe inschatting van formatie en benodigde middelen in de transitievisie warmte opgenomen, die in 2021 aan de raad wordt aangeboden.

Bijlage 2. Procesbeschrijving

Het programma New energy made in Arnhem 2020-2030 is een herijking van het programma New energy made in Arnhem 2015-2020. Het nieuwe programma is opgesteld met een aantal aandachtspunten uit de ervaringen en voortgang van het vorige programma (een voortgangsrapportage in 2017) en een onderzoek van de rekenkamer. De aandachtspunten zijn als volgt:

- Meetbare en SMART geformuleerde doelstellingen;
- Concrete, minder vrijblijvende, rolverdeling van gemeente en andere partijen;
- Weergave van CO_2-reductie;
- Doelen en acties zijn afgestemd op internationale, landelijke, provinciale en regionale context.

Februari 2019 zijn we gestart met het vormgeven van het nieuwe programma. Onze eigen specialisten hebben samen met Arnhemse partijen, en met hulp van bureau Over Morgen gewerkt aan een nieuwe visie, doelstellingen en concrete acties voor de periode 2020-2030. We hebben verschillende partijen betrokken in groepsverband en individueel via werksessies en interviews. Onderstaand figuur geeft een overzicht van de betrokken partijen en hoe zij betrokken zijn. De diversiteit aan specialisten en partijen heeft een inhoudelijk sterk en gedragen programma opgeleverd waar we met de stad mee aan de slag gaan.

De gemeentelijke werkgroep heeft samen met Over Morgen het programma opgesteld. Hiervoor hebben ze bepaald wie er betrokken werd en welke vorm en inhoud van de werksessies en interviews gebruikt werden om tot de inhoud van het programma te komen.

De begeleidingsgroep was een klankbordgroep bestaande uit personen die Arnhem goed kennen en actief zijn in de energietransitie. De begeleidingsgroep bestond uit Alliander, provincie Gelderland, Clean Mobility Center, Ondernemerscontact Arnhem, Portaal, Vivare, Rijn en IJssel Energiecoöperatie en Hoogkamp Energie. Gedurende het proces zijn zij geraadpleegd over de inhoud, en namen zij deel aan sessies.

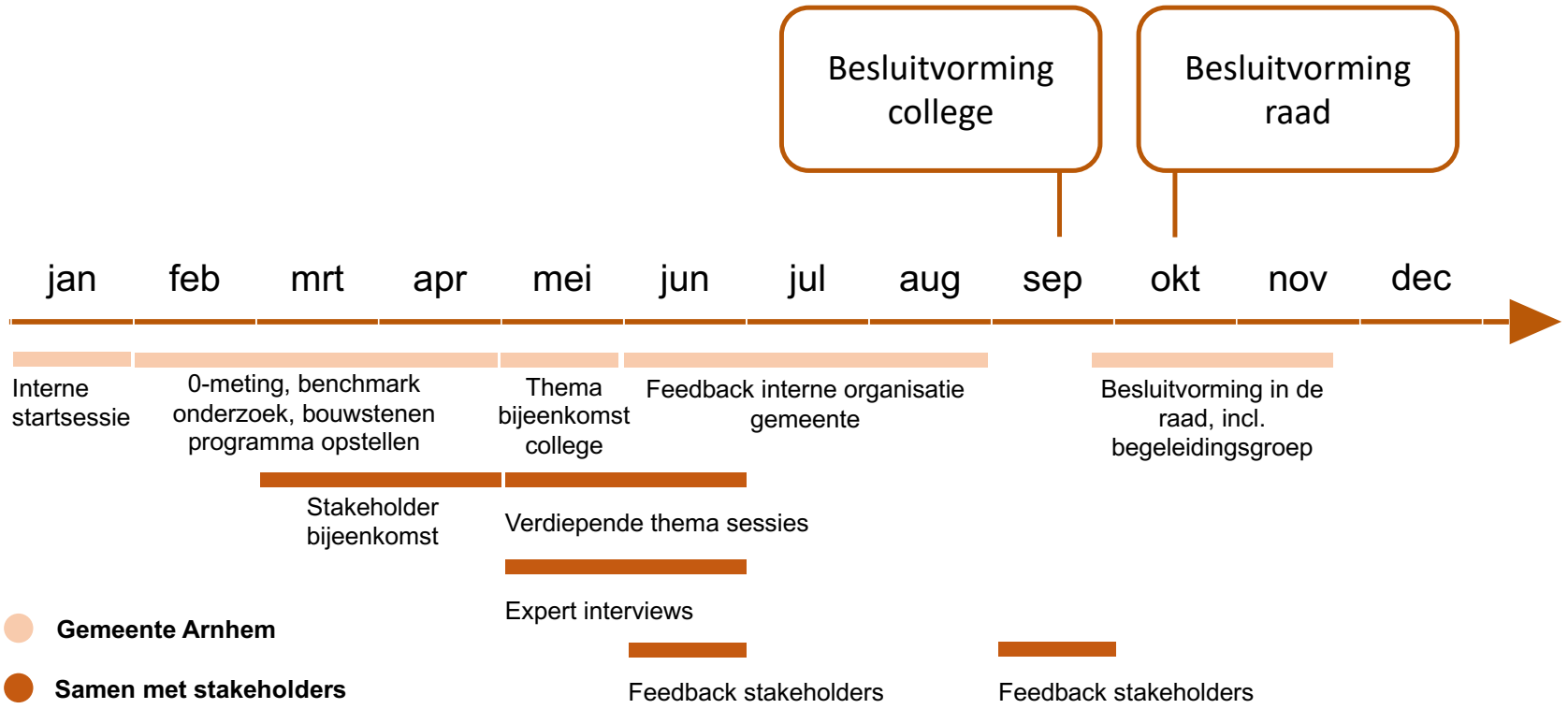
Voor één van de werksessies hebben wij de begeleidingsgroep uitgebreid met andere stakeholders om samen met hen vanuit een bredere kijk naar de verschillende thema's te kijken. De partijen die hierbij betrokken zijn, zijn weergegeven in onderstaand overzicht.

Op regelmatige basis heeft er afstemming plaatsgevonden met wethouder Cathelijne Bouwkamp, portefeuillehouder duurzaamheid. Zij gaf samen met haar staf de **bestuurlijke begeleiding**. Daarnaast is een themabijeenkomst georganiseerd voor het college rondom de koploperpositie in duurzaamheid.

Experts. Om vakinhoudelijke kennis zijn een aantal experts geïnterviewd over onze rol in de energietransitie op de thema's gebouwde omgeving, mobiliteit, grootschalige opwek, en bedrijven en industrie. Dit hebben wij gedaan met Kiemt, Hogeschool Arnhem-Nijmegen, RWS, Clean Mobility Center en Nuon.

De tijdlijn geeft de verschillende activiteiten in het proces weer met in het 'licht oranje' onze interne activiteiten, en in het 'donker oranje' de activiteiten die we samen met Arnhemse partijen hebben gedaan.

Werkgroep
Begeleidingsgroep
Betrokken partijen
Gemeente Arnhem
Programmateam New energy made in Arnhem
College
Raad
provincie Gelderland
Clean Mobility Center
Waterschap Rijn en IJssel
One Oost Nederland Energiek
HOOGKAMP Energie
OKA Ondernemers Kontakt Arnhem
hier opgewekt
Rijkswaterstaat Ministerie van Infrastructuur en Milieu
alliander
RIJN EN IJSSEL ENERGIE COÖPERATIE
kiemt
Stichting Arnhemse Bedrijventerreinen StAB
PORTAAL
Vivare
ArtEZ
VEOLIA
Hogeschool van Arnhem en Nijmegen
Horeca Nederland
VNO NCW
BINNENSTAD ARNHEM made in Arnhem
allego
Rijksoverheid
volkshuisvesting Arnhem
NUON
Elaad nl
TOV ARNHEM

Besluitvorming college
Besluitvorming raad
jan
feb
mrt
apr
mei
jun
jul
aug
sep
okt
nov
dec
Interne startsessie
0-meting, benchmark onderzoek, bouwstenen programma opstellen
Thema bijeenkomst college
Feedback interne organisatie gemeente
Besluitvorming in de raad, incl. begeleidingsgroep
Stakeholder bijeenkomst
Verdiepende thema sessies
Expert interviews
Feedback stakeholders
Feedback stakeholders
Gemeente Arnhem
Samen met stakeholders

Bijlage 3. Begrippenlijst

Een aantal begrippen, getallen en eenheden zijn niet vanzelfsprekend, deze worden als volgt toegelicht:

- CO_2-prestatieladder: een instrument voor organisaties om CO_2 uitstoot in kaart te brengen en te verminderen. Er zijn verschillende treden, waarbij elke stap verder de organisatie verder verduurzaamt.
- Energiearmoede: wanneer een groot deel van het beschikbaar inkomen aan elektriciteit, gas en brandstof besteedt wordt is het de moeite waard om te zoeken naar besparingsmogelijkheden.

Grootschalige opwek

Hiermee worden installaties bedoeld waarmee op grote schaal duurzame energie geproduceerd kan worden. In Arnhem zijn de opties windturbines of zonneparken. 1 windturbine levert ongeveer evenveel op als 7 hectare zonneveld.

Gebouwde omgeving

- Aquathermie, geothermie en riothermie: warmte die uit oppervlaktewater (aqua), uit diepere aardlagen of het riool onttrokken wordt.
- No regret maatregelen & transitiegereed: maatregelenals basisisolatie, ventilatie en koken met inductie die je nu gelijk kunt nemen om je huis te verduurzamen en klaar te maken voor een van de opties in duurzame warmtevoorziening, van het gas af.
- Warmtenet: een systeem dat warm water, op duurzame wijze verwarmt, rondpompt om woningen en gebouwen te verwarmen.
- WKO: warmte-koude opslag: een systeem dat warmte of verkoeling opslaat voor later gebruik.

Duurzame mobiliteit

- E-mobility: mobiliteit met elektrische voertuigen
- Laadinfrastructuur: het netwerk van laadpunten waarmee elektrische voertuigen opladen
- Modal shift: verschuiving van autovervoer naar OV en de fiets.
- ZE vervoer: vervoer zonder uitstoot van CO_2 (zero emissie).

CO_2 en kiloton (kT)

In dit programma wordt vaak verwezen naar CO_2. Dit gaat over de uitstoot (emissie) van broeikasgassen als gevolg van de energie die we gebruiken.

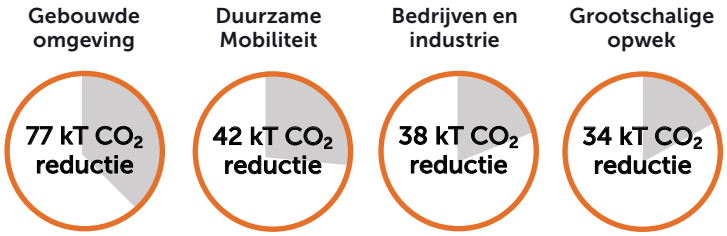
- Een doelstelling met een % CO_2 (reductie) is een aandeel van de totale uitstoot van de stad.
- Een aantal kT CO_2 is een precieze hoeveelheid (1 kT = 1 kiloton = 1.000.000 kg) die bespaard wordt door bepaalde activiteiten op een duurzamere manier of niet meer te doen.

Voorbeelden:

- De opwek van een windmolen (3 MW) bespaart circa 3 kT CO_2-uitstoot per jaar vergeleken met de gemiddelde uitstoot van grijze stroom (de huidige mix van elektriciteit, grotendeels uit kolen- en gascentrales).
- Het energiegebruik voor verwarming, warm water enelektriciteit van een gemiddeld Arnhems huishouden is goed voor circa 5,3 ton CO_2 per jaar. 1 kT staat gelijk aan het energiegebruik van 185 huishoudens.
- Een elektrische auto bespaart ongeveer 2,2 ton CO_2 per jaar ten opzichte van een vergelijkbare benzine auto. Dit is wanneer de elektrische auto op grijze stroom rijdt (de huidige mix van elektriciteit, grotendeels uit kolen- en gascentrales). Anders is de besparing nog hoger; 3,4 ton. 1 kT staat gelijk 300 elektrische auto's die volledig op duurzaam opgewekte elektriciteit rijden. 890 elektrische auto's op grijze stroom.

TJ en TWh

Hoeveelheden energie worden uitgedrukt in joule (J) of in het aantal joule dat per uur wordt opgewekt (bijv. kWh). In het rapport wordt verwezen naar GJ, TJ of PJ – 1 miljard tot 1.000.000 miljard joule), en in de Regionale Energie Strategie gaat het vaak over 35 TWh dat opgewekt moet worden met zonneparken en windmolens in het hele land.

100 TJ = 12,5 kT CO_2-reductie
Dit staat ongeveer gelijk aan:

4 windturbines (type Koningspleij)

7.000 woningen met zonnedaken (12 panelen/ woning)

28 ha zonneveld

Colofon

Het programma New Energy Made in Arnhem is opgesteld door bureau Over Morgen in opdracht van, en in samenwerking met, gemeente Arnhem.

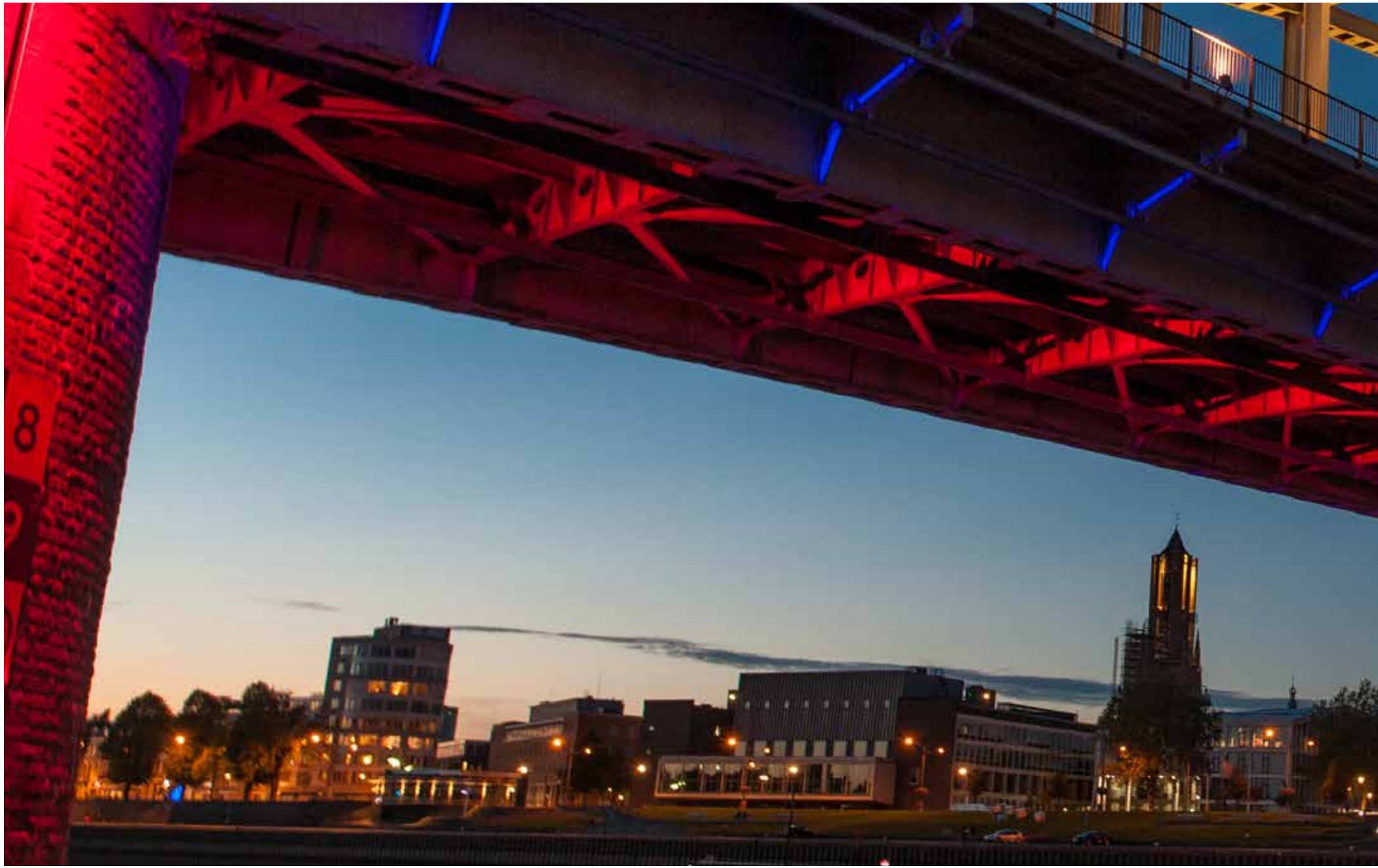
Fotografie

Rinus Baak - cover, p. 15, 16, 51, 65, 70, 71, 75, 81, 84, 87, 98, 99
Robin Ammerlaan - p. 10, 31, 32, 35, 37, 42, 43, 44, 88
Leslie Goedhart - p. 97
Stefan Verkerk - p. 12
Wytske Averink - p. 7, 22, 57, 73
Suez - p. 21

Vormgeving

www.mick-ontwerpt.nl

New energy made in Arnhem

Programma 2020-2030

Oktober 2019

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	14 november 2018
Ter bespreking van	Vaststellen Ontwerp Meerjarenprogramma Begroting 2019-2021
Motie van	Muriël Simonis, Mark Coenders (GroenLinks)
Titel motie	Toegankelijk verduurzamen
Nummer Zaaknummer	18M62 / 293226

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat:
- Verduurzaming van de Arnhemse woningvoorraad van groot belang is voor de gemaakte duurzaamheidsdoelstellingen;
- Het voor veel Arnhemse burgers nog een ongrijpbaar en ingewikkeld proces lijkt om zelf verduurzaming toe te passen.
- De gemeente afgelopen oktober een brief heeft gestuurd naar woningeigenaren over advies over besparing op de energiekosten door 'Winst uit je woning';
- Het speciale tarief voor dit advies niet onbeperkt beschikbaar is.

Overwegende dat:
- De lokale overheid actief de burgers moet ondersteunen in deze moeilijke transitie naar verduurzaming omdat samen meer te bereiken valt en de burgers niet het gevoel hebben er alleen voor te staan.
- Van het model van 'trias energetica' de duurzame energieopwekking veel wordt belicht, maar de overige twee (beperk verbruik en efficiënter gebruik) ook van groot belang zijn voor de transitie.

Roept het college op:
- Deze maatwerk duurzaamheidsadvisering met speciaal laagdrempelig tarief aan te (blijven) bieden aan alle Arnhemmers die hier gebruik van willen maken en hierover te communiceren;
- De kosten hiervoor te dekken uit de Bestemmingsreserve 7 Energie made in Arnhem.

AANGENOMEN

en gaat over tot de orde van de dag.

Muriël Simonis en Mark Coenders, GroenLinks

Voor	**32**	*Motie "Toegankelijk verduurzamen" (18M62)*
Tegen	**7**	

GROENLINKS	7	0
Coenders		
van der Loo		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

PvdA	4	0
Greving		
de Vries		
van Nunen		
Bouma		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

CDA Arnhem	0	2
van Burgsteden		
van Dillen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

SP	0	3
Elfrink		
Lunter		
Dobbe		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Nede		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Aydemir		

Partij voor de Dieren	2	0
de Groot		
Hegge		

Partij voor de Vrijheid	0	2
Verheij		
Sanders		

Totaal	**39**

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	17 april 2019
Ter bespreking van	De Arnhemse aanpak van de wijkgerichte energietransitie
Motie van	Vincent Bouma (PvdA)
Titel motie	Energietransitie voor iedere Arnhemmer
Nummer Zaaknummer	**19M33** 322931

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat
- Energietransitie voor veel Arnhemmers een (dure) ver van mijn bed show is.
- Het huidige voorstel te weinig oog heeft voor Arnhemmers die er alles aan moeten doen om aan het einde van de maand alles betaald te hebben.
- Er mooie initiatieven zijn in heel Arnhem die ruimte bieden voor coöperatief denken.
- Het voor inwoners van de wijk Alteveer en ´t Cranevelt al mogelijk is om certificaten te kopen voor het zonnepanelen park dat boven de parkeerplaats van het openluchtmuseum komt.
- Dit initiatief loopt via de ´Regeling verlaagd tarief´ ook wel ´De Postcoderoos regeling´
- Zij deze certificaten al voor een gering bedrag kunnen kopen.
- Zij hiermee korting krijgen op hun energierekening.
- Dit zelfde concept ook kan met initiatieven zoals buurtzon

Overwegende dat
- Het belangrijk is dat iedere Arnhemmer mee kan doen.
- Het belangrijk is dat de wijkgerichte energietransitie zo breed mogelijk wordt gedragen.
- Niet elke Arnhemmer een koophuis heeft.

Verzoekt het college
- Bij (grootschalige) duurzaamheidsprojecten de omwonenden actief te informeren over de ´Regeling verlaagd tarief´ ook wel ´De Postcoderoos regeling´ en de regeling buurtzon.
- Daar waar nodig de omwonenden te ondersteunen bij het oprichten van een energiecoöperatie of VVE die bedoeld is om mee te kunnen doen aan de ´Regeling verlaagd tarief´ ook wel ´De Postcoderoos regeling´

AANGENOMEN

- Er bij de woningbouwcorporaties en andere ondernemers op aan te dringen deze mogelijkheid ook te bieden aan de omwonenden.
en gaat over tot de orde van de dag Vincent Bouma (PvdA) AANGENOMEN

Voor 29 *Motie "Energietransitie voor iedere Arnhemmer" (19M33)*

Tegen 8

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	0	1
Wiggers		

ChristenUnie	1	0
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	0	2
Usta		
Aydemir		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

PvdA	3	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	0	3
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

PARTIJ VOOR DE VRIJHEID	0	2
Verheij		
Sanders		

Totaal 37

BEHANDELRESULTAAT

Informatief / Meningsvormend 1 20 november 2019

GEMEENTE Arnhem

Programmaplan New energy made in Arnhem 2020-2030

Zaaknummer:	396707
Portefeuillehouder:	C. Bouwkamp

Resultaat van bespreking:

Aanwezig: de raadsleden/fractievolgers Verheij (PVV), Bouma (PvdA), Pape (VVD), Venhoek (D66), Simonis (GroenLinks), Hutten (CDA), Tujeehut (DENK/Verenigd Arnhem), Hegge (PvdD), Elfrink (SP) en Broersma (CU)

Verder aanwezig: Bouwkamp (wethouder)

Verloop
Op woensdag 20 november heeft de raadskamer informerend en meningsvormend vergadert over het programmaplan New energy made in Arnhem. Mevr. J van de Geer van Rijn IJssel energie coöperatie heeft ingesproken. Haar inspreektekst is bijgevoegd.
In de meningsvormende behandeling zijn de volgende fracties aanbod geweest; AOP, PvdA, GroenLinks, CU, PvdD en als laatste D66. De overige aanwezige fracties te beginnen met het CDA, VVD, SP en de PVV zijn nog niet aan de beurt geweest om hun eerste vraag te stellen aan het college dan wel hun mening te geven.

Toezegging
De wethouder heeft toegezegd om uit te zoeken hoeveel mensen er zijn bereikt door de energiebank. Dit n.a.v. van de vraag van dhr. Venhoek van de fractie van D66. De wethouder heeft toegezegd hier schriftelijk op terug te komen.

Conclusie
De voorzitter dankt allen aanwezigen en concludeert dat de raadskamer heeft besloten dat de m1 fase niet is afgerond.

De raadsadviseur,

K. Vons

De voorzitter,

J. van der Loo

MEMO

GEMEENTE Arnhem

Datum : 25 november 2019

Aan : Gemeenteraad

Van : Cathelijne Bouwkamp

In de meningsvormende behandeling van het programmaplan New energy made in Arnhem 2020-2030 is op 20 november 2019 de volgende vraag gesteld:

Hoeveel mensen heeft de Energiebank bereikt?

Antwoord:

De Energiebank Arnhem heeft als doel om de energierekening van huishoudens omlaag te krijgen. Doelgroep van de Energiebank zijn de huishoudens met een Gelrepas, dit zijn meer dan 7500 huishoudens in Arnhem. In de afgelopen jaren heeft de Energiebank 200 huishoudens bereikt door met energiecoaches een traject van energiebewustwording te doorlopen, waarin bewoners gestimuleerd en geholpen worden om energie te besparen. Daarnaast ontvangen huishoudens een pakket met energiebesparende producten.

MEMO

GEMEENTE Arnhem

Datum : 27 november 2019

Betreft : Mailwisseling technische vragen m.b.t. Programmaplan New energy made in Arnhem 2020-2023

Inleiding
Hieronder treft u een mailwisseling aan met de beantwoording van de technische vragen gesteld door Sarah Dobbe van de SP en beantwoordt door Marion Visser, Strategisch bestuursadviseur gemeente Arnhem, Programmaleider New energy made in Arnhem

Op verzoek van Sarah Dobbe is de onderstaande mailwisseling met de beantwoording van de technische vragen toegevoegd aan de stukken ter behandeling van het raadsvoorstel 'Programmaplan New energy made in Arnhem 2020 - 2030'.

Overzicht mailwisseling chronologisch weergegeven beginnend bij d.d. 8 november en eindigend bij d.d. 25 november:

Geachte griffie,

ik zou graag willen weten wat de stand van zaken is rondom het klimaatfonds. daarom heb ik de volgende technische vragen, zou u die willen doorgeleiden?
-Hoeveel is er al uitgegeven en hoeveel zit er nog in kas?
-Geld dat al is uitgegeven, waar is dat aan uitgegeven?

Ik hoor het graag!
Met vriendelijke groeten, Sarah Dobbe

Dag Sarah,

Op 23 oktober jl. heeft wethouder Bouwkamp de volgende toezegging gedaan:
"De wethouder heeft toegezegd kort na 1 januari 2020 aan te geven wat de stand van zaken is m.b.t. het klimaatfonds. (toezegging d.d. 15-05-2019)"

Dus dan worden jouw vragen beantwoord.

Met vriendelijke groet,
Marion Visser

Beste Marion,

Dank voor jouw antwoord. Ik zou toch graag zo snel als mogelijk een specifiek antwoord willen hebben op onderstaande vragen (conform artikel 169-3) zodat ik mijn werk als raadslid goed kan doen. Ik neem overigens aan dat hier een actueel overzicht van beschikbaar is met de gevraagde informatie, dus dat dat in principe snel aangeleverd kan worden.

Alvast dank en met vriendelijke groeten, Sarah Dobbe

Beste Sarah,

In antwoord op jouw technische vragen:

Bij de bespreking van het raadsvoorstel Kaders voor de besteding van het klimaatfonds in mei jl. is cofinanciering als belangrijke voorwaarde opgenomen. Voor de verschillende projecten kost het tijd om deze cofinanciering bij diverse partijen geregeld te krijgen.

In de komende periode staan de volgende projecten op de planning, waarbij ook de cofinanciering is geregeld:
- Aanjaagfonds - cofinanciering door bewoners en wijken
- Toekomst bestendig wonen lening - cofinanciering door provincie
- Energiebank en energiecoaching specifieke doelgroepen - cofinanciering door provincie

En natuurlijk zijn er flinke investeringen nodig in de wijken de komende jaren zoals we dit jaar al in Vredenburg hebben laten zien voor 5 miljoen met provinciaal geld. Daarvan zullen de komende jaren meer komen. Zoals besloten in het raadsvoorstel ligt de bevoegdheid voor bestedingen uit het klimaatfonds bij de raad. Voor de feitelijke toekenning van middelen uit het fonds hebben raad en college afgesproken dat een projectbesluit ter goedkeuring aan de raad wordt voorgelegd, als dit meer dan € 500.000,- bedraagt. Over bestedingen beneden € 500.000,- kan het college direct beslissen.

Het programmaplan New energy made in Arnhem 2020-2030 dat nu in de raad wordt behandeld, geeft, naast de Arnhemse aanpak van de wijkgerichte energietransitie (april 2019) invulling aan het bestedingsperspectief van de middelen uit het klimaatfonds.

Met vriendelijke groet,
Marion Visser

Beste Marion,

Dank voor jouw mail. Kan ik er gezien het antwoord dan vanuit gaan dat er nog geen geld uit het klimaatfonds is uitgegeven? En dat alle daar in opgenomen middelen onverplicht en voor de raad vrij besteedbaar zijn?

Alvast veel dank, en hartelijke groeten! Sarah

Dag Sarah,

Het besteden van de middelen van het klimaatfonds kan alleen binnen de kaders, die de raad daarvoor op 15 mei jl. heeft vastgesteld.

Met vriendelijke groet,
Marion Visser

BEHANDELRESULTAAT

Voortzetting Meningsvormend 1 4 december 2019

GEMEENTE Arnhem

Programmaplan New energy made in Arnhem 2020-2030

Zaaknummer:	396707
Portefeuillehouder:	C. Bouwkamp

Resultaat van bespreking:

Aanwezig: de raadsleden/fractievolgers Bouma (PvdA), Pape (VVD), Venhoek (D66), Simonis (GroenLinks), Hutten (CDA), Tujeehut (AOP), Hegge (PvdD), Elfrink (SP), Van Butselaar (AC) en Zijlstra (CU).
De fracties van de PVV en van Denk/VA waren niet aanwezig.
Verder aanwezig: Bouwkamp (wethouder)

Aankondiging moties en amendementen
Op woensdag 4 december heeft de raadskamer meningsvormend vergaderd over het programmaplan New energy made in Arnhem 2020-2030.
De fractie van de SP heeft een motie dan wel amendement aangekondigd m.b.t. energiearmoede en warmtetransitievisie
De fractie van de PvdA overweegt een motie dan wel amendement over energiearmoede.
De fractie van PvdD overweegt een motie dan wel amendement m.b.t. de biomassacentrale en het niet meetellen van de CO2-uitstoot en eventueel ook over circulaire economie.
De fractie van de VVD overweegt een motie dan wel amendement m.b.t. geen extra parkeerdruk voor de wijk én het niet belemmeren van mensen die hun auto dagelijks nodig hebben door een lagere parkeernorm.
De fractie van de D66 overweegt een motie dan wel amendement over het z.s.m. van start gaan met het isoleren van huizen en het aansluiten op het NUON-warmtenet.

Toezegging
- De wethouder heeft toegezegd om schriftelijk aan te geven hoe de CO2 uitstoot van de biomassacentrale van Veolia meegenomen wordt in de monitoring van de resultaten van het programma
- De wethouder heeft toegezegd 1 x per half jaar de raad d.m.v. een informatief gesprek de raad mee te nemen in inhoud en voortgang van het programma
- De wethouder heeft toegezegd de resultaten van energiearmoedeproject in Plymouth (partner van Arnhem in EU project Climate Active Neighbourhoods) naar de raadskamer te sturen, indien deze openbaar zijn.
- De wethouder heeft toegezegd terug te komen op de vraag m.b.t. de planning wanneer het strategisch laadplan naar de raad komt.
- De wethouder heeft toegezegd voor 10 januari schriftelijk aan de raadskamer aan te geven hoe zij het geamendeerde raadsbesluit van 19 april 2019 over de Arnhemse aanpak van de wijkgerichte energietransitie (19A19 - Risico's niet afwentelen op inwoners) interpreteert.

Conclusie
De voorzitter dankt allen aanwezigen en concludeert dat de raadskamer heeft besloten dat de m1 fase is afgerond en dat het onderwerp is doorgeleid kan worden naar de meningsvorming 2.

BEHANDELRESULTAAT

Voortzetting Meningsvormend 1 4 december 2019

De raadsadviseur,

K. Vons

De voorzitter,

K. Kalthoff

MEMO

GEMEENTE Arnhem

Datum	:	13 januari 2020
Aan	:	De gemeenteraad van Arnhem
Van	:	Cathelijne Bouwkamp
Betreft	:	Toezeggingen 594, 595 en 596
Bijlagen	:	- Informatie over aanpak energiearmoede uit Plymouth - Kamerbrief Uitwerking Klimaatakkoord gebouwde omgeving d.d. 17 december 2019

Bij de behandeling van het programmaplan New energy made in Arnhem 2020-2030 op 3 december jl. heb ik de volgende toezeggingen gedaan, waarop u hieronder het antwoord vindt.

T 594: De wethouder heeft toegezegd de resultaten van energiearmoedeproject in Plymouth (partner van Arnhem in EU project Climate Active Neighbourhoods) naar de raadskamer te sturen, indien deze openbaar zijn.

Antwoord: De inspiratie uit Plymouth is als bijlage toegevoegd.

T 595: De wethouder heeft toegezegd terug te komen op de vraag m.b.t. de planning wanneer het strategisch laadplan naar de raad komt.

Antwoord: de verwachting is dat het strategisch laadplan voor het zomerreces van 2020 aan de raad wordt aangeboden.

T 596: De wethouder heeft toegezegd voor 10 januari schriftelijk aan de raadskamer aan te geven hoe zij het geamendeerde raadsbesluit van 19 april 2019 over de Arnhemse aanpak van de wijkgerichte energietransitie (19A19 - Risico's niet afwentelen op inwoners) interpreteert.

De Arnhemse aanpak van de wijkgerichte energietransitie vast te stellen met dien verstande dat:

- alle risico's die gepaard gaan met het afsluiten van het gas, daar waar dat vanuit de gemeente wordt opgelegd, door de gemeente genomen dienen te worden;
- voordat de gemeente dergelijke risico's aan kan gaan, deze risico's in kaart moeten zijn gebracht en moeten zijn afgedekt door middel van besluitvorming door de gemeenteraad

Het huidige voorstel gaat er vanuit dat de gemeente inwoners / bedrijven van het gas gaat afsluiten nog voordat dit vanuit landelijke wetgeving verplicht is gesteld. Dit betekent dat individuele inwoners op basis van willekeur gedwongen zullen worden onrendabele dan wel anderszins risicovolle investeringen te doen. (zie risicoparagraaf 1.2) Dit vinden wij niet verantwoord en principieel onjuist. Deze risico's zullen collectief genomen moeten worden. Voordat besloten kan worden of we deze risico's willen aangaan als gemeente zal eerst duidelijk moeten worden hoe groot deze risico's precies zijn en daarvoor is onderzoek nodig.

Interpretatie raadsbesluit in de landelijke context:
In het landelijk klimaatakkoord is aangegeven dat Nederland in 2050 van het aardgas af moet zijn. De minister heeft op 19 december 2019 de tweede kamer geïnformeerd over de uitwerking klimaatakkoord

voor wat betreft de gebouwde omgeving. In deze brief zitten veel raakvlakken met hetgeen door de Arnhemse raad (19A19 - Risico's niet afwentelen op inwoners) is besloten (zie bijlage).

De minister heeft aangegeven dat de komende jaren bij de uitwerking van het Klimaatakkoord en uitvoering van de afspraken voor de gebouwde omgeving veel af komt op partijen als gemeenten, verhuurders, eigenaren van gebouwen, huurders en bewoners. Het is geen eenvoudige opgave om de transitie naar aardgasvrij voor iedereen betaalbaar en behapbaar te maken. Daarom is het van belang dat we samen met betrokken partijen en bewoners komende jaren bezien waar we kunnen starten en onderzoek doen welke eerste stappen nu al gezet moeten worden om een succesvolle transitie tot stand te brengen.

De Arnhemse raad heeft met 19A19 besloten dat, vooruitlopend op landelijke wetgeving, individuele inwoners niet op basis van willekeur worden gedwongen van het gas af te gaan en hierdoor komen te staan voor onrendabele of risicovolle investeringen die zij niet kunnen dragen en waarvan de gemeenteraad vindt dat die collectief gedragen moeten worden. Dit vraagt meer onderzoek, inzicht en afweging/besluitvorming. De uitdaging is dan ook niet zozeer ‘het dwingen om van het gas af te moeten’, maar het zorgen ‘dat inwoners over kunnen stappen naar een alternatief’.
Specifiek betekent dit voor Arnhem naar aanleiding van het geamendeerde raadsbesluit van 19 april 2019 over de Arnhemse aanpak van de wijkgerichte energietransitie (19A19 - Risico's niet afwentelen op inwoners) het volgende voor 1. Transitievisie Warme en 2. Wijkuitvoeringsplan:

1. Transitievisie warmte 2021
Uiterlijk in 2021 zal de gemeenteraad een voorstel krijgen voor de Arnhemse Transitievisie Warmte.

In het Klimaatakkoord is afgesproken dat gemeenten in deze Transitievisie Warmte in ieder geval voor wijken die tot en met 2030 gepland zijn, zal opnemen:

(1) hoeveel woningen en andere gebouwen tot en met 2030 worden geïsoleerd en/of aardgasvrij worden gemaakt;
(2) welke alternatieve warmtevoorzieningen kansrijk zijn; en
(3) welk warmtealternatief de laagste nationale kosten heeft.

Inzet is dat de plannen van gemeenten in de Transitievisies Warmte optellen tot het doel van 1,5 miljoen woningen en andere gebouwen die tot en met 2030 verduurzaamd worden. De afspraak is om in 2020 in overleg met medeoverheden uit te werken of, wanneer en hoe moet worden bijgestuurd als deze doelstelling niet lijkt te worden gehaald.

In het klimaatakkoord is ook aangekondigd dat gemeenten instrumentarium en dus bevoegdheden krijgen om wijken daadwerkelijk van het aardgas af te halen. Dit wordt geregeld in de wetgevingsagenda van het rijk. Dit instrumentarium en de bevoegdheden worden opgehangen aan de omgevingswet en verwacht in werking te zijn in 2021.

Interpretatie 19A19 bij Transitievisie warmte
De gemeenteraad van Arnhem zal uiterlijk in 2021 een voorstel Transitievisie warmte krijgen van het college, en waar mogelijk worden uitvoeringsplannen voorgelegd voor de wijken die voor 2030 van het gas af gaan, zoals hierboven is afgesproken met het rijk. Hierbij is voorwaardelijk dat het

landelijke wettelijke instrumentarium is geregeld. Om willekeur en onnodige risico's te voorkomen zullen in de aanloop naar de Transitievisie Warmte verdere onderzoeken en experimenten worden gedaan om meer inzicht te krijgen in de mogelijke risico's en kosten voor inwoners en bedrijven van Arnhem van de (wijkgerichte) energietransitie. Op dat moment kan de gemeenteraad besluiten hoe zij om wenst te gaan met de collectief te nemen kosten van de wijkgerichte energietransitie.

2. Wijkuitvoeringsplan

De uiteindelijke keuze van de gemeenteraad zal worden vastgelegd in het omgevingsplan op grond van de Omgevingswet. In het Klimaatakkoord is opgenomen dat gemeenten de definitieve keuze voorbereidt via een Wijkuitvoeringsplan. De uitdaging daarbij is hierin niet te 'dwingen om van het gas af te moeten', maar om te zorgen 'dat inwoners over kunnen stappen naar een alternatief' en dat vast te leggen in een Omgevingsplan. Dit vraagt zorgvuldige voorbereiding met de wijk en afweging van de raad als het gaat om risico's en kosten die hiermee gepaard gaan.

In een wijkuitvoeringsplan worden in ieder geval de volgende aspecten belicht:

- Het alternatief voor aardgas
- De geraamde kosten ervan, onderverdeeld in infrastructuur en aanpassingen aan gebouwen
- Dekking van de kosten, dus wie wat bijdraagt. Hierbij is betaalbaarheid een randvoorwaarde, zoals vastgelegd in de Arnhemse aanpak van de wijkgerichte energietransitie. Hiervoor zullen financiële instrumenten worden ingezet (van het Rijk, de provincie en de gemeente) om de transitie betaalbaar en behapbaar te houden.
- De risico's met beheersmaatregelen. Bijvoorbeeld het risico dat sommige inwoners ook met de voorgestelde financiële instrumenten de gewenste maatregelen niet kunnen betalen en welke beheersmaatregelen daarvoor dienen worden genomen.
- De datum waarop het aardgas wordt afgesloten. Dit is minimaal 8 jaar na het besluit over het wijkuitvoeringsplan, zodat gebouweigenaren kunnen anticiperen en tijd hebben om op natuurlijke momenten de juiste investeringen te doen, om de gebouwen transitie gereed te maken.

Interpretatie 19A19 bij de Wijkuitvoeringsplannen

Om te komen tot wijkuitvoeringsplannen die op zijn vroegst in 2021 met de Transitievisie Warmte worden voorgelegd aan de gemeenteraad, zet de gemeente Arnhem op basis van het raadsbesluit van 19 april 2019 'De Arnhemse aanpak van de wijkgerichte energietransitie' vol in op wijkexperimenten om invulling te geven aan de hierin opgenomen doelstellingen. Samen met de wijk, bedrijven, maatschappelijke partners en andere overheden werken we samen op inhoud en financiën met oog voor de kwetsbaren in onze samenleving. In deze fase en vooruitlopend op een nog te nemen raadsbesluit zal geen sprake zijn van verplichting om van het gas af te gaan met het gevaar van willekeur en risico's voor bedrijven en inwoners waarvan de gemeenteraad van Arnhem vindt dat die collectief genomen moeten worden.

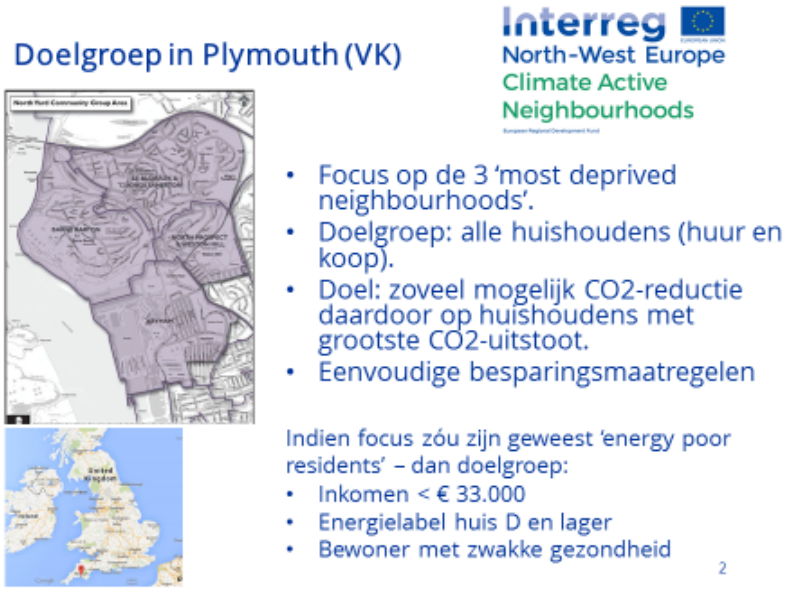
Informatie over aanpak energiearmoede uit Plymouth (Engeland)
December 2019

Inleiding
In het kader van het EU-project Climate Active Neighbourhood (kortweg CAN), waarin Arnhem partner is, delen steden in Noordwest-Europa informatie hoe zij hun bewoners betrekken bij de opgaven van de energietransitie en vooral hoe we de hen kunnen inspireren en bewegen tot het nemen van eigen maatregelen. Zo delen de 10 partners uit 5 EU-landen ervaringen met elkaar.

In het kader van het EU-project CAN was er eind juni 2018 een congres in Brest Frankrijk over energie-armoede, eveneens partner in CAN. De Engelse stad Plymouth presenteerde daar hun succesvolle aanpak in het verminderen van energie-armoede, met positieve resultaten op gebied van CO2-reductie, lagere energierekening en ook de effecten daarvan op een betere individuele gezondheid en verminderd gebruik van de gezondheidszorg.

Aanpak Plymouth
Deze aanpak bestond uit het actief benaderen van de bewoners in 3 achterstandswijken (op verschillende manieren), het gratis verlenen van energie-adviezen aan huis en het installeren van een gratis pakket aan maatregelen bij inwoners en gezinnen met lage inkomens en energetisch slechte woningen. Het pakket bestaat uit een aantal kleine maatregelen zoals radiatorfolie, tochtstips en LED-lampen waarmee de energierekening al meteen verlaagd kan worden.

Hieronder vindt u informatie over de aanpak in Plymouth en de resultaten van het gezondheidsonderzoek dat is uitgevoerd.

In totaal hebben 123 huishoudens advies en maatregelen gekregen, waarvan 47% een eigen woning hebben en 32% een huurwoning van een woningcorporatie. Gemiddeld hebben deze huishoudens een besparing kunnen realiseren van € 250 euro op hun jaarlijkse energierekening.

We moeten ons wel realiseren dat de situatie in Engeland anders is dan in Nederland. De kwaliteit van de woningen is veel slechter waardoor de ernst van energie-armoede (of fuel poverty) daar vele malen groter is. De besparingen in Nederland zullen dus lager liggen.

De stad Plymouth heeft een apart onderzoek gedaan naar de effecten van de aanpak in de 3 wijken. Het onderzoek is gedaan 1 jaar nadat de bewoners het energie-advies hebben gekregen en de eenvoudige energiemaatregelen hebben toegepast. De deelnemende bewoners werd gevraagd een inschatting te geven van hun eigen gezondheid en welzijn en hun mate van gebruik van diverse gezondheidsinstellingen, zoals de huisarts en het ziekenhuis. Hiervoor werd een in Groot-Brittanië veel ingezette methode gehanteerd namelijk de 'Warwick and Edinburgh Mental Wellbeing Scale survey'. Uit het onderzoek blijkt:

Pilot Arnhem

Wij zijn zo geïnspireerd geraakt door deze aanpak, en vooral door de effecten op het welzijn en de gezondheid van de benaderde bewoners, dat we dit jaar zijn gestart met een pilot onder 50 huishoudens in 3 wijken in Arnhem. De pilot heeft als doel om gevoel te krijgen of de Engelse aanpak ook hier in Arnhem dergelijke effecten zou kunnen hebben. De resultaten verwachten we begin 2020 en deze zullen input zijn voor het bepalen van een stadsbrede aanpak voor het verminderen van energie-armoede. Hiervoor wordt momenteel gewerkt aan 2 subsidieprojecten met als doel voor die aanpak extra kennis en ervaringen uit landen met een meer energe-armoede op te halen en natuurlijk financiering voor de stadsbrede aanpak.

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

> Retouradres Postbus 20011 2500 EA Den Haag

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Turfmarkt 147
Den Haag
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

Kenmerk
2019-0000661660

Uw kenmerk

Datum 17 december 2019
Betreft Uitwerking Klimaatakkoord gebouwde omgeving

De komende jaren komt er bij de uitwerking van het Klimaatakkoord en uitvoering van de afspraken voor de gebouwde omgeving veel af op partijen als gemeenten, verhuurders, eigenaren van gebouwen, huurders en bewoners. De randvoorwaarden zijn nog niet altijd en overal voldoende aanwezig. En het is geen eenvoudige opgave om de transitie naar aardgasvrij voor iedereen betaalbaar en behapbaar te maken. Daarom is het van belang dat we samen met betrokken partijen en bewoners komende jaren bezien waar we kunnen starten en welke eerste stappen nu al gezet moeten worden om een succesvolle transitie tot stand te brengen. Ik ga daar in deze brief nader op in.
Ik stuur u deze brief mede namens de minister voor Milieu en Wonen, en in afstemming met de minister van Economische Zaken en Klimaat.

Na een algemene schets over de uitwerking van het Klimaatakkoord voor de gebouwde omgeving, richt ik mij in deze brief vooral op wat de komende tijd te doen staat in het kader van de juridische uitwerking van de wijkgerichte aanpak, en daarmee samenhangend de ontwikkeling van standaarden en streefwaarden voor de koop- en huursector en afspraken met de verhuursector.

In de bijlage treft u een overzicht aan van de stand van zaken van de verschillende programmalijnen van het Klimaatakkoord gebouwde omgeving. Als bijlage is tevens een overzicht van de financiële middelen voor de energietransitie in de gebouwde omgeving opgenomen. Dit overzicht is door de minister voor Milieu en Wonen toegezegd bij het wetgevingsoverleg over de begroting van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties op 11 november jl.

Met deze brief geef ik tevens invulling aan de motie Stoffer/Jetten (TK 32813, nr. 368) en de motie Yeşilgöz-Zegerius c.s. (TK 32813, nr. 349)[1].

[1] De motie Stoffer/Jetten vraagt om voldoende ruimte voor de gemeenten om bij de verduurzaming van de gebouwde omgeving het tijdpad af te stemmen op de haalbaarheid en betaalbaarheid ervan. Ook vraagt de motie ervoor te zorgen dat gemeenten voldoende sturingsmogelijkheden krijgen om de energietransitie op een eigen wijze vorm te geven. De motie Yeşilgöz-Zegerius c.s. vraagt ervoor te zorgen dat woningeigenaren en bewoners expliciet betrokken worden bij de wijkgerichte aanpak zodat mensen goed en tijdig geïnformeerd zijn over de te maken keuzes. Daarnaast wordt opgeroepen bij het

In separate brieven zal ik nog dit jaar nader ingaan op de financiering en ontzorging van eigenaar-bewoners en de innovatie en kostenreductie in de bouw. In januari 2020 ontvangt u een brief over de voortgang van het Programma Aardgasvrije Wijken.

Uitwerking Klimaatakkoord
Op 28 juni 2019 heeft het kabinet het voorstel voor een Klimaatakkoord[2] gepresenteerd. Voor de gebouwde omgeving bevat dit akkoord voorstellen om tot en met 2030 te komen tot een reductie van 3,4 Mton CO_2. Dit wordt onder meer vormgegeven door tot en met 2030 1,5 miljoen bestaande gebouwen te verduurzamen. Daarmee wordt een belangrijke stap gezet om richting 2050 alle gebouwen de overgang te laten maken van aardgas naar duurzame warmtebronnen. Deze aanpak verloopt stap-voor-stap. We nemen de tijd die we hebben richting 2030 en 2050, maar starten ook voortvarend met wat nodig is om de eerste stappen ook echt te kunnen zetten. De verduurzamingsopgave moet haalbaar en betaalbaar worden gemaakt voor iedereen.

Om de verduurzamingsopgave de komende jaren te realiseren, is de inzet van vele partijen nodig zoals gemeenten, verhuurders en huurders, eigenaar-bewoners, gebouweigenaren, netbeheerders, energieleveranciers en bouw- en installatiebedrijven. Deze inzet van partijen wordt onderling afgestemd en waar nodig van nieuwe energie voorzien in het uitvoeringsoverleg voor de gebouwde omgeving. Maarten van Poelgeest is sinds 1 november jl. de nieuwe voorzitter van dit overleg.

Om een succesvolle start te kunnen maken, is het essentieel dat iedereen meegenomen wordt in de aard en omvang van de opgave en hier ook actief in kan participeren. De energietransitie is tegelijk een sociale transitie. De veranderingen raken immers iedereen en vragen om actieve betrokkenheid en bijdragen van iedereen. Draagvlak is cruciaal. Bewoners en gebouweigenaren zullen bereid moeten zijn om over te stappen van aardgas naar andere warmtealternatieven. We gaan daarom stap-voor-stap invulling geven aan de noodzakelijke voorwaarden om de transitie betaalbaar en behapbaar te maken voor iedereen. Voor bewoners en gebouweigenaren is het belangrijk zicht te hebben op de gevolgen voor hun persoonlijke situatie en de waarborgen die zij in deze transitie hebben. Dit betreft zowel de technische en financiële randvoorwaarden (welke opties voor duurzame warmte zijn beschikbaar en tot welk niveau moet ik isoleren), als sociale en organisatorische randvoorwaarden (hoe wordt het proces georganiseerd en hoe word ik ondersteund in de uitvoering). Zorgen over de betaalbaarheid van de energierekening, de beschikbaarheid van duurzame en betaalbare alternatieven voor aardgas en vragen die samenhangen met de gezondheid bij het gebruik van alternatieve warmtebronnen moeten zoveel als mogelijk worden weggenomen. Voor

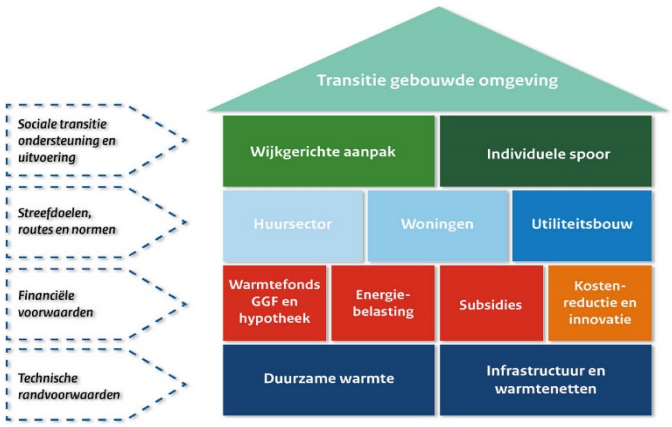
---

verduurzamen van wijken te kijken naar reële, betaalbare alternatieven en kostenefficiënte keuzes.

[2] Kamerstuk 32 813, nr. 342

gemeenten is het belangrijk dat zij zicht hebben op de voorwaarden waaronder zij hun centrale rol in de energietransitie ook echt waar kunnen gaan maken.

De afspraken in het Klimaatakkoord voor de gebouwde omgeving vormen een samenhangend geheel. Deze samenhang is figuur 1 grafisch vormgegeven.
De wijkgerichte aanpak is de aanpak waarmee we wijk voor wijk aan de slag gaan met de transitie. De gemeente heeft de regierol in de wijkgerichte aanpak en geeft sturing op basis van een Transitievisie Warmte en uitvoeringsplannen. Daarnaast is er een individueel spoor, waarin een groeiend aantal gebouweigenaren zelf of samen met anderen investeert in verduurzaming, bijvoorbeeld om te besparen op de energierekening of om zich alvast voor te bereiden op verwarming zonder aardgas. Deze 'first movers' worden onder meer via financierings- en ontzorgingsarrangementen en subsidie ondersteund. Daarnaast wordt samen met partijen in de huursector en utiliteitsector richting en tempo gegeven aan de verduurzaming via streefdoelen, routekaarten en eindnormen. Met dit geheel aan afspraken worden op termijn alle gebouwen van duurzame energie worden voorzien: via warmtenetten, via all-electric oplossingen, of via hybride vormen met duurzaam gas.

Figuur 1 Samenhang maatregelen transitie gebouwde omgeving

In deze brief ga ik in op juridische uitwerking van de twee bovenste verdiepingen. In paragraaf 1 ga ik in op de rol, positie en bevoegdheden van de gemeenten in de wijkgerichte aanpak, in paragraaf 2 ga ik in op de normen, standaarden en streefwaarden voor woningen en utiliteitsbouw. In paragraaf 3 ga ik in op specifieke afspraken met verhuurders in het voorstel voor het Klimaatakkoord.

1. Wijkgerichte aanpak

De gemeenten spelen een cruciale rol bij de energietransitie in de gebouwde omgeving. In de wijkgerichte aanpak gaan zij wijk voor wijk aan de slag. Samen met bewoners en gebouweigenaren zal een afweging worden gemaakt wat per wijk de beste oplossing en aanpak is, hoe op een goede wijze met de belangen van alle partijen rekening gehouden kan worden. Uitgangspunt is dat de energietransitie in de wijk voor iedereen betaalbaar en behapbaar gemaakt moet worden. Daar gaat een belangrijk proces van lokale (politieke) besluitvorming aan vooraf: de keuze welke wijken als eerste de overstap zullen maken van aardgas naar een vorm van duurzame verwarming. De gemeente doorloopt hiervoor een zorgvuldig proces samen met stakeholders en bewoners, waarvoor de Transitievisie Warmte, het omgevingsplan en het uitvoeringsplan noodzakelijke stappen zijn om uiteindelijk de levering van aardgas te kunnen beëindigen en bewoners alternatieve duurzame warmteopties te kunnen aanbieden. Graag ga ik dieper in op de verschillende elementen.

<u>Transitievisie Warmte</u>
In het voorstel voor het Klimaatakkoord is opgenomen dat de gemeente, met betrokkenheid van stakeholders, uiterlijk in 2021 het tijdpad vastlegt en benoemt in welke wijken de gemeente voor 2030 aan de slag gaat. Ook het planmatig isoleren van woningen en andere gebouwen kan onderdeel uitmaken van deze aanpak. Dit wordt vastgelegd in de gemeentelijke Transitievisie Warmte.
In het voorstel voor het Klimaatakkoord is afgesproken dat de gemeente in deze Transitievisie Warmte in ieder geval voor wijken die tot en met 2030 gepland zijn, zal opnemen:
(1) hoeveel woningen en andere gebouwen tot en met 2030 worden geïsoleerd en/of aardgasvrij worden gemaakt;
(2) welke alternatieve warmtevoorzieningen kansrijk zijn; en
(3) welk warmtealternatief de laagste nationale kosten[3] heeft.
Er is daarnaast afgesproken dat de gemeente de aanpak zoveel mogelijk zal programmeren op basis van de laagste nationale kosten en kosten voor de eindgebruikers.

Inzet is dat de plannen van gemeenten in de Transitievisies Warmte optellen tot het doel van 1,5 miljoen woningen en andere gebouwen die tot en met 2030 verduurzaamd worden. De afspraak is om in 2020 in overleg met medeoverheden uit te werken of, wanneer en hoe moet worden bijgestuurd als deze doelstelling niet lijkt te worden gehaald.

<u>Ondersteuning Transitievisie Warmte</u>

[3] In het voorstel voor het Klimaatakkoord wordt de term "maatschappelijke kosten" gebruikt. Bij de uitwerking van de Leidraad is de meer correcte term "nationale kosten" gebruikt.

Bij het opstellen van de Transitievisie Warmte wordt de gemeente ondersteund door het Expertise Centrum Warmte (ECW)[1] en door het Kennis- en Leerprogramma van het Programma Aardgasvrije Wijken. Door het ECW is ook de Leidraad ontwikkeld. Deze bestaat uit twee onderdelen: een Startanalyse en een Handreiking voor lokale analyse. De Startanalyse is een technisch-economische analyse van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) op basis van landelijke data die op buurtniveau voor vijf aardgasvrije warmtestrategieën. De Startanalyse geeft een eerste beeld geeft van de technisch-economische gevolgen (zoals nationale kosten, energievraag, CO_2–uitstoot). Omdat de Startanalyse gebruik maakt van nationale data, kan de gemeente met de Handreiking voor lokale analyse een gedetailleerde analyse (laten) uitvoeren die rekening houdt met lokale omstandigheden. Zie hiervoor ook de brief van de minister van Economische Zaken en Klimaat van 30 oktober jl.[2]
Met de Transitievisies Warmte zetten gemeenten de eerste stap richting 2030 en verder. De Transitievisie Warmte geeft bewoners en gebouweigenaren inzicht met welke wijken de gemeente tot 2030 aan de slag gaat en de alternatieven voor de warmtevoorziening die worden overwogen voor die wijken.

Omgevingsplan en uitvoeringsplan
De uiteindelijke keuze van de gemeente zal worden vastgelegd in het omgevingsplan op grond van de Omgevingswet. In de voorstellen voor het Klimaatakkoord is opgenomen dat de gemeente de definitieve keuze voorbereidt via een uitvoeringsplan.
Een uitvoeringsplan heeft betrekking op één of meerdere buurten of wijken waarvan de gemeente in de Transitievisie Warmte heeft aangegeven daar voor 2030 aan de slag te gaan. Aan de hand van het uitvoeringsplan wordt een keuze gemaakt voor het definitieve warmtealternatief voor een wijk en het moment waarop het gebruik van aardgas in de wijk wordt beëindigd. De gemeente stelt dit uitvoeringsplan op in samenspraak met bewoners, gebouweigenaren, netbeheerders en andere stakeholders. Wanneer de gemeente voor buurten of wijken de keuze maakt voor een collectief warmtesysteem als alternatieve warmte-infrastructuur zal de gemeente voor de vaststelling van het uitvoeringsplan stappen moeten zetten zoals het vaststellen van een warmtekavel en de aanwijzing van een warmtebedrijf. Dit wordt vormgegeven in de Warmtewet 2.0. De minister van Economische Zaken en Klimaat zal u daarover op korte termijn informeren.

Het uitvoeringsplan beschrijft voor de betreffende wijk of buurt de wijze en het moment waarop de overstap van het gebruik van fossiel aardgas naar het duurzame warmte-alternatief wordt gemaakt. De keuze van dat moment en het alternatief wordt door de gemeenteraad juridisch verankerd in het omgevingsplan.

Het gebruik van aardgas voor ruimteverwarming, warm tapwater en koken in de gebouwen in de wijk kan alleen worden beperkt of uiteindelijk gestopt nadat voor

[1] Zie www.expertisecentrumwarmte.nl
[2] TK 32813 nr. 399

dat gebouw daadwerkelijk een mogelijkheid is geboden tot aansluiting op een duurzame alternatieve voorziening en tot het uitvoeren van eventuele aanpassingen in het gebouw, zoals het aanbrengen van isolatie. Daarbij moet een zorgvuldige afweging plaatsvinden tussen de verduurzamingopgave waar de gemeente voor staat enerzijds en de gevolgen voor gebouweigenaren en gebruikers anderzijds. Als sluitstuk van de wijkgerichte aanpak is in het voorstel voor het Klimaatakkoord opgenomen dat de gemeente ook moet kunnen bepalen wanneer een wijk geen gebruik meer kan maken van het aardgasnet. De netbeheerder krijgt dan de mogelijkheid om het transport van aardgas te beëindigen. Ik ga hier in het vervolg van deze brief nader op in.

Juridische uitwerking in kader van Omgevingswet

De Omgevingswet, die in 2021 in zal gaan, is de belangrijkste "gereedschapskist" om de wijkgerichte aanpak vorm te geven. Wel vergt dat nog op onderdelen aanvulling of verduidelijking. Het gaat daarbij om de volgende punten:

- De afspraak in het voorstel voor het Klimaatakkoord dat iedere gemeente eind 2021 een Transitievisie Warmte heeft vastgesteld, kan worden vormgegeven met het instrument *programma* uit de Omgevingswet. Gemeenten stellen de Transitievisie Warmte op met betrokkenheid van stakeholders. De gemeente geeft vooraf aan hoe het participatietraject eruit komt te zien. Bij de vaststelling van een programma onder de Omgevingswet (lees i.c. de Transitievisie Warmte) moet de gemeente aangegeven hoe burgers, bedrijven en maatschappelijke partijen bij de totstandkoming betrokken zijn. Over de precieze vormgeving ben ik met de VNG en andere partijen in overleg. Ook voor het uitvoeringsplan kan gebruik gemaakt worden van het instrument programma onder de Omgevingswet.
- De uiteindelijke keuze voor de (nieuwe) aardgasvrije warmtevoorziening van een wijk wordt door de gemeenteraad vastgelegd in het *omgevingsplan*. De Omgevingswet bevat regels over de voorbereiding van een omgevingsplan en de participatie van burgers, bedrijven, maatschappelijke organisaties en andere belanghebbenden daarbij. De gemeente geeft bij de vaststelling van het omgevingsplan aan hoe het participatietraject eruit heeft gezien. Bovendien wordt het omgevingsplan voorbereid met de uniforme openbare voorbereidingsprocedure van afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht. Op grond van de Omgevingswet kan eenieder daarbij zienswijzen over het ontwerpbesluit naar voren brengen. Nadat de gemeenteraad het plan heeft vastgesteld kunnen belanghebbenden – net zoals nu bij bestemmingsplannen - zo nodig beroep tegen het besluit indienen.
- Om de warmtetransitie in de gebouwde omgeving uit te voeren, zijn in de meeste gevallen ook aanpassingen aan gebouwen nodig. De door de gemeente gekozen nieuwe duurzame warmtevoorziening kan in dat opzicht grote gevolgen hebben voor gebouweigenaren en verhuurders. Eigenaren en/of verhuurders moeten hun woningen en gebouwen mogelijk extra isoleren en verwarmingssystemen en kookvoorzieningen in de woning geschikt maken voor de alternatieve warmtevoorziening. De maatregelen die gebouweigenaren moeten nemen, moeten proportioneel zijn. Dat maakt dat de gemeente alleen een nieuwe warmtevoorziening in het omgevingsplan kan aanwijzen als duidelijk is dat de gebouweigenaren voldoende middelen

hebben of krijgen om de aanpassingen te doen, bijvoorbeeld in de vorm van financiering of subsidies.
- Verder bezie ik of er door het Rijk regels gesteld moeten worden om te voorkomen dat kleinverbruikers voor ruimteverwarming, warm tapwater en bij het koken gaan overstappen van gebruik van aardgas op gebruik van andere fossiele bronnen zoals stookolie, steenkool, bruinkool, turf of propaangas.

Energiewetgeving
Naast bovenstaande uitwerking met behulp van het instrumentarium van de Omgevingswet zijn de volgende aanpassingen in wet- en regelgeving voorzien die van belang zijn voor de wijkgerichte aanpak:
- In de Warmtewet 2.0 zullen de regels worden opgenomen voor de marktordening van collectieve warmtesystemen, de tariefsystematiek, duurzaamheidseisen voor warmte en de regierol van de gemeente bij het vaststellen van warmtekavels en de aanwijzing van een warmtebedrijf. Zie daartoe de reeds genoemde brief van de minister van Economische Zaken en Klimaat over de Warmtewet 2.0.
- Voorts wordt bezien in hoeverre de Energiewet (de beoogd opvolger van de Elektriciteitswet 1998 en de Gaswet), waarin onder meer de taken van de netbeheerder zijn opgenomen, moet worden aangepast op de gemeentelijke besluitvorming in het omgevingsplan en de transitie naar aardgasvrije wijken.

2. *Utiliteitsbouw en (huur)woningen*

Eigenaar-bewoners, verhuurders en huurders krijgen de komende jaren zowel binnen als buiten de wijkgerichte aanpak te maken met verduurzamingsmaatregelen. Het gaat daarbij om grote aantallen. Naast de 1,5 miljoen woningen en gebouwen die tot en met 2030 in de wijkgerichte aanpak vallen, zijn er immers bijna 7 miljoen die daar (nog) niet toe behoren. Ook deze woningen en gebouwen zullen op enig moment verduurzaamd moeten worden. In het voorstel voor het Klimaatakkoord wordt daarbij onderscheid gemaakt tussen eigenaar-bewoners, (particuliere) verhuurders, woningcorporaties en eigenaren van utiliteitsbouw, waaronder ook maatschappelijk vastgoed.

Eigenaar-bewoners: standaarden en streefwaarden
Voor eigenaar-bewoners die verduurzamingsmaatregelen willen nemen, is het van belang zicht te hebben op de maatregelen die op weg naar 2030 en 2050 verstandig zijn. Dit kan bijvoorbeeld gaan spelen als de CV-ketel aan vervanging toe is, bij onderhoud van de woning, een verbouwing of bij aankoop van een bestaande woning. Om eigenaar-bewoners daarbij te helpen, is in het voorstel voor het Klimaatakkoord de afspraak gemaakt een standaard en streefwaarden voor dominante en kenmerkende woningtypen te ontwikkelen. Deze standaard en streefwaarden bieden eigenaar-bewoners handelingsperspectief wanneer zij hun woning willen verduurzamen. De standaard heeft betrekking op de gehele woning, streefwaarden op de situatie dat één of enkele onderdelen van de woning worden aangepakt (bijvoorbeeld alleen het dak of muurisolatie). De standaard en streefwaarden krijgen een plaats op het energielabel.

Het voorstel voor een Klimaatakkoord bevat het ambitieuze streven deze standaard en streefwaarden al op 1 juli 2019 vastgesteld te hebben. Dat is niet gehaald, de uitwerking vergt meer tijd. Ik vind het van belang draagvlak voor de standaard en streefwaarden te hebben. Daarom ben ik met verschillende partijen in overleg. Ik kijk naar wat technisch haalbaar is binnen verschillende woningtypen. Uiteraard kijk ik ook naar de financiële aspecten voor de bewoner en voor de eigenaar. Ik verwacht uw Kamer in de eerste helft van 2020 te kunnen informeren over de uitkomsten.

In het voorstel voor het Klimaatakkoord is opgenomen dat de beoogde standaard voor de bestaande bouw voor eigenaar-bewoners vooralsnog niet verplichtend wordt voorgeschreven. Bij het verbouwen van de woning moeten zij wel, ook nu al, het Bouwbesluit in acht nemen. Zo zijn er eisen waaraan minimaal voldaan moet worden bij het isoleren van de woning. Ik bekijk of het verstandig is die eisen aan te passen aan de streefwaarden. Ik wil eigenaar-bewoners verder stimuleren en verleiden om stappen te zetten bij verduurzaming van hun woning. In mijn afzonderlijke brief over financiering en ontzorging die uw Kamer voor het eind van dit jaar zal ontvangen, zal ik daar nader op ingaan.

Verhuurders en huurders

Ruim 40% van de woningen in Nederland bestaat uit huurwoningen. Bij de verduurzaming van de woningvoorraad ligt daar dan ook een grote opgave. Door uw Kamer is op verschillende momenten gepleit voor aanpassing van regelgeving en onderzoek op dit punt[4]. Ook bij huurwoningen kunnen de standaard en streefwaarden voor zowel verhuurders als huurders handelingsperspectief bieden. In het voorstel voor het Klimaatakkoord is voorts opgenomen dat de standaard in 2050 verplicht wordt voor woningen bestemd voor verhuur.

Veel verhuurders zullen al eerder dan in 2050 hun woningen willen verduurzamen. De verhuurder zal in staat gesteld willen worden dat te realiseren en daarover met huurders in overleg gaan. De verhuurder moet volgens de huurregelgeving met de huurders overeenstemming bereiken over de woningaanpassingen en (nieuwe) huurprijs. De aanpassing van de huurprijs moet redelijk zijn. Ook de eventuele lagere energielasten als gevolg van de verduurzamingsmaatregelen zullen daarbij worden betrokken. Het streven is dat de woonlasten van de huurder bij verduurzamingsmaatregelen niet toenemen.

[4] Zie de motie Van Eijs/Ronnes (TK 34 762, nr. 24) die o.a. oproept de financiële prikkel voor verhuurders om hun woningen te verduurzamen te versterken, de motie Asscher c.s. (TK 32813, nr. 372) die vraagt ervoor te zorgen dat groepen mensen (i.c. huurders) er niet op achteruit gaan, de motie Wassenberg (TK 34762, nr. 17) die vraagt om aanscherping van het puntensysteem op het gebied van de energieprestatie, de motie Wassenberg (TK34762, nr. 19) die vraagt hoe huurders die van slecht geïsoleerde woningen het recht kan worden gegeven om hun woning te laten verbeteren, de motie Nijboer (TK 34775-XVII, nr. 30) die vraagt ervoor te zorgen dat huurders ook financieel profiteren van verduurzaming van hun woning, de motie Nijboer c.s. (TK 32 847, nr. 486) die vraagt huurders beter te ondersteunen en compenseren voor ongemakken en de motie Ronnes (TK 32847, nr. 350) die vraagt naar onderzoek naar een woonlastenbenadering zonder opdrijvend effect op de huurtoeslag.

Een eerste stap is al gezet in het in 2018 afgesloten *Sociaal Huurakkoord* tussen Aedes en de Woonbond. In deze afspraak is een 'vergoedingentabel voor duurzaamheidsinvesteringen' opgenomen waarbij uitgegaan wordt van de reële gemiddelde besparing van energielasten die huurders realiseren na een energieverbetering aan hun woning. De gemiddelde besparing op de energierekening overtreft dan naar verwachting van Aedes en de Woonbond ruimschoots de normatieve vergoeding. De opzet van Woonbond en Aedes is daarbij niet gericht op een wijziging van regelgeving. Wel is deze erop gericht dat de Woonbond een positief advies geeft aan huurders om in te stemmen met duurzaamheidsinvesteringen wanneer de te betalen vergoeding is gebaseerd op deze door Aedes en Woonbond afgesproken tabel.

De standaard en streefwaarden kunnen ook een rol spelen in situaties waarbij de verhuurder tot 2050 nog geen stappen kan of wil zetten om te verduurzamen. De standaard en streefwaarden kunnen dan richting geven aan een verhuurder en huurder wat een verstandige verbouwing kan zijn.

In het voorstel voor het Klimaatakkoord is afgesproken het bestaande initiatiefrecht voor huurders gericht op energetische verbeteringen op zorgvuldige wijze aan te passen ten behoeve van de doelen en afspraken uit het Klimaatakkoord. De standaard en streefwaarde kan daarbij ook een rol spelen. Over het initiatiefrecht voor huurders heeft de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties uw Kamer eerder, reeds vooruitlopend op het Klimaatakkoord, een brief gestuurd in reactie op de motie Voortman c.s.[5]. In deze brief is aangegeven daar bij de uitwerking van Klimaatakkoord op terug te komen. Met deze brief geef ik daar invulling aan.

<u>Juridische uitwerking huursector</u>
De voornemens ten aanzien van de huursector zullen onderzocht worden langs de volgende lijnen:

- *Instemmingsvereiste*
  Het instemmingsvereiste houdt in dat bij een complexgewijze renovatie een voorstel geacht wordt redelijk te zijn wanneer ten minste 70% van de huurders van het complex instemt met het voorstel. Er zijn nu geen regels waarbij expliciet rekening is gehouden met de situatie dat een wijk door de gemeente wordt aangewezen om van het aardgas af te gaan en een alternatieve warmtebron wordt vastgelegd in omgevingsplan.
  Ik wil met organisaties van huurders en verhuurders onderzoeken of dit instemmingsvereiste aanpassing behoeft. Daarbij zal ik de standaard en streefwaarden en de uitwerking van de wijkgerichte aanpak betrekken. Ook de in het Klimaatakkoord opgenomen woonlastenbenadering waarbij verhuurders bij verduurzaming kosten in rekening kunnen brengen die gelijk zijn aan de verlaging van de energielasten van de verhuurder is daarbij van belang. Ik streef ter uitvoering van het Klimaatakkoord naar een besluitvormingsproces in de huursector dat verduurzaming faciliteert en versnelt.

[5] TK 34775 XVIII nr. 16

- *Initiatiefrecht*
  Het Burgerlijk Wetboek biedt reeds een oplossing voor bepaalde gevallen waarin de huurder om een energetische verbetering vraagt.[6] Het gaat dan bijvoorbeeld om het thermisch isoleren van de uitwendige scheidingsconstructies en het isoleren van de kruipruimte.
  De verhuurder is verplicht deze verbeteringen op eigen kosten aan te brengen, mits de huurder bereid is tot het betalen van een huurverhoging die in redelijke verhouding staat tot deze kosten.
  Ik zal onderzoeken of deze regels voldoen voor de voorgenomen maatregelen uit het Klimaatakkoord en nagaan of de standaard en streefwaarden een rol kunnen spelen bij een mogelijke aanpassing. Uiteraard wordt hierbij betrokken of de verduurzamingsmaatregelen in redelijke verhouding staan tot de gevolgen daarvan voor de verhuurder en hoe de verduurzamingmaatregelen zich verhouden tot het uitvoeringsplan op wijkniveau. Daarbij gaat het onder meer om de vraag of de investering in redelijke verhouding staat tot de voordelen die de verhuurder heeft bij een verduurzaamde woning. Ook moet daarbij worden betrokken dat de verduurzamingsaanpak bij verhuurders vaak systematisch en grootschalig wordt aangepakt. Dit vergt afstemming tussen initiatieven van huurders en de planning van verhuurders.
- *Woningwaarderingsstelsel*
  Ik zal onderzoeken of de standaard en streefwaarden een basis kunnen bieden voor aanpassing van het woningwaarderingsstelsel. Beter verduurzaamde woningen zouden dan hoger worden gewaardeerd waarmee een hogere maximale huurprijs mogelijk is. Dit zou de prikkel om te verduurzamen kunnen vergroten. Bij het onderzoek zal ik ook het effect op de huurtoeslag in beeld brengen.
- *Besluit bouwwerken leefomgeving*
  Ten slotte onderzoek ik op welke wijze de standaard en streefwaarden kunnen worden geïntegreerd in het Besluit bouwwerken leefomgeving (Bbl) onder de Omgevingswet.

Ik verwacht uw Kamer over de uitwerking van deze juridische punten voor de zomer van 2020 verder te kunnen informeren in samenhang met de voorstellen voor de standaard en streefwaarden. Op dat moment kan worden afgewogen of de hiervoor aangegeven richtingen concreet kunnen worden ingevuld met gebruik van de standaard en streefwaarden.

<u>Eigenaren utiliteitsbouw</u>
In het voorstel voor een Klimaatakkoord is afgesproken om voor de utiliteitsbouw streefdoelen, wettelijke normen en instrumenten te ontwikkelen die leiden tot 50% CO_2-reductie in 2030 (ten opzichte van 1990) en een CO_2-arme utiliteitsbouw in 2050.
Voor eigenaren van utiliteitsgebouwen die verduurzamingsmaatregelen willen nemen, is het van belang zicht te hebben op de maatregelen die op weg naar 2030 en 2050 verstandig zijn. Dit is relevant bij het opstellen van

[6] Het artikel 7:243 BW

meerjarenonderhoudsplannen, het uitvoeren van (groot) onderhoud of het wisselen van huurders of verkoop.

Om gebouweigenaren daarbij te helpen, zijn in het voorstel voor het Klimaatakkoord verschillende afspraken gemaakt: zo wordt momenteel onderzocht met welke maatregelen bij verschillende type utiliteitsgebouwen de opgave voor 2030 binnen handbereik komt. Daarnaast komt er een wettelijke eindnorm waaraan utiliteitsgebouwen in 2050 minimaal moeten voldoen. Voor de uitwerking van beide afspraken is kosteneffectiviteit een belangrijk uitgangspunt. In het voorstel voor het Klimaatakkoord is opgenomen dat de beoogde maatregelen om de opgave voor 2030 voor de bestaande utiliteitsbouw te behalen vooralsnog niet verplichtend worden voorgeschreven. Er wordt immers ook al gewerkt aan een norm voor 2050 die wel verplicht wordt. Bij het verbouwen van gebouwen of het vervangen van installaties moeten eigenaren wel al de huidige minimumeisen uit het Bouwbesluit en de Wet Milieubeheer in acht nemen.
Parallel aan dit wetgevingstraject zijn afspraken gemaakt om de handhaving van nieuwe en bestaande wetten en regels te optimaliseren. Hiervoor wordt in 2020 gewerkt aan een integrale handhavingsstrategie, een harmonisatie van wet- en regelgeving op het gebied van energiebesparing en gestandaardiseerde rapportages aan bevoegd gezag.

<u>Maatschappelijk vastgoed</u>
Een specifieke categorie in de utiliteitsbouw vormt het maatschappelijk vastgoed. Twaalf sectoren in het maatschappelijk vastgoed hebben in het voorstel voor het Klimaatakkoord afgesproken dat zij sectorale routekaarten maken waarin duidelijk wordt hoe hun vastgoed CO_2-arm wordt richting 2050. Het gaat hierbij om onderwijs (po en vo, mbo, hbo, wo) zorg (cure en care), sport, politie, gemeenten, provincies, Rijk en monumenten. Deze routekaarten zijn in de eerste helft van 2019 opgeleverd. De eerste versies van de sectorale routekaarten lieten onder meer knelpunten zien bij de financiering. Momenteel wordt in beeld gebracht wat de benodigde randvoorwaarden en knelpunten zijn voor financiering, wetgeving en organisatie. Doel is om waar mogelijk praktische oplossingen te bieden.

<u>Juridische uitwerking utiliteit en maatschappelijk vastgoed</u>
- Ik verwacht dat medio 2020 de uitkomsten voor het streefdoel voor 2030 bekend zullen zijn en het voorstel voor de eindnorm 2050 kort daarna in procedure te brengen.

3. *Afspraken met verhuurders: startmotor en renovatieversneller*

In het voorstel voor het Klimaatakkoord zijn naast de afspraken over verduurzaming van (huur)woningen in het algemeen specifiek afspraken opgenomen met verhuurders over het aardgasvrij maken van huurwoningen. Afgesproken is dat verhuurders de komende vier jaar 100.000 huurwoningen aardgasvrij of aardgasvrij-ready zullen maken. Dit is de startmotor voor de energietransitie. Daarmee zal in korte tijd veel ervaring worden opgedaan bij het

aardgasvrij maken van grote aantallen huurwoningen, waaruit lessen getrokken kunnen worden voor verdere versnelling en opschaling.

Deze startmotor wordt ondersteund met financiële middelen vanuit het Rijk door een tegemoetkoming in de kosten die samenhangen met het aardgasvrij maken van huurwoningen, in totaal € 200 miljoen uit de middelen voor de Energie-investeringsaftrek (EIA). Deze tegemoetkomingsregeling wordt momenteel in overleg met verhuurders vormgegeven. Dit wordt de Stimuleringsregeling Aardgasvrije Huurwoningen (SAH). Hiermee wordt het aansluiten van huurwoningen op een warmtenet financieel ondersteund.

Daarnaast zijn er voor verhuurders middelen beschikbaar voor verduurzaming en het isoleren van huurwoningen, onder meer vanuit de ISDE-subsidie en vanaf 2022[7] via de Regeling Vermindering Verhuurderheffing (RVV) voor verduurzamingsinvesteringen, vergelijkbaar met de huidige STEP-regeling. Ook kunnen corporaties, afhankelijk van de wijze waarop koplopergemeenten dit vormgeven en de proposities die corporaties doen, profiteren van de middelen voor de proeftuinen aardgasvrije wijken en de middelen voor versnelling en opschaling van de verduurzamingsopgave via de renovatieversneller.

In het Klimaatakkoord is de afspraak gemaakt de verduurzamingsvraag van woningcorporaties te bundelen en aanbod te standaardiseren zodat de verduurzaming betaalbaarder wordt. De renovatieversneller is een gezamenlijk initiatief van onder meer brancheorganisaties Aedes, Bouwend Nederland, Techniek NL en het Rijk. Dit bestaat onder meer uit een subsidietender en een ondersteuningsprogramma dat zich richt op het verkrijgen van actief commitment bij woningcorporaties en aanbieders voor grootschalige uitvraag en standaardisatie en kostenreductie in de bouw. In de brief over kostenreductie en innovatie in de bouw wordt hier nader op ingegaan.

Ten slotte onderzoek ik, naar aanleiding van de motie Ronnes c.s.[8], hoe gegeven de financiële positie van corporaties de verduurzaming van de gebouwde omgeving op korte en lange termijn bereikt kan worden. Ik verwacht uw Kamer hierover rond de zomer van 2020 te kunnen informeren. Rijk en woningcorporaties maken naar aanleiding van dit onderzoek afspraken over tussendoelen voor 2030.

<u>Juridische uitwerking startmotor en renovatieversneller</u>

- Begin 2020 zal een nieuwe subsidieregeling, de Stimuleringsregeling aardgasvrije huurwoningen (SAH), in werking treden. Deze regeling richt zich op het stimuleren van het aansluiten van huurwoningen op warmtenetten.
- Begin 2020 zal een subsidietender worden gepubliceerd waarmee consortia van corporaties en innovatieve aanbieders in de eerste helft van 2020

7 Zoals aangegeven in de brief van 19 april 2019 (TK 30196, nr. 646) is de huidige regeling tijdelijk gesloten wegens uitputting van het budget tot en met 2021.
8 TK 35000, nr. 52

subsidieaanvragen kunnen indienen gericht op standaardmaatregelenpakketten met groot opschalingspotentieel.

4. Slot

Ik heb uw Kamer met deze brief en de bijlagen een overzicht gegeven van de ontwikkelingen die in gang zijn gezet en de maatregelen op het terrein van wet- en regelgeving die uw Kamer de komende periode tegemoet kan zien. Ik realiseer me dat er de komende jaren veel op partijen als gemeente, verhuurders, eigenaren van gebouwen, huurders en bewoners af zal komen en er ook veel van hen wordt gevraagd. Ik zal de aanpassingen in wet- en regelgeving en alle overige maatregelen dan ook in nauw overleg met de sectororganisaties voorbereiden en hen waar nodig ondersteunen bij de verdere uitwerking. Ik realiseer me ook dat er nog veel te doen is, er nog veel geleerd moet worden en veel nader uitgewerkt. Het voor iedereen betaalbaar en behapbaar maken van de transitie naar aardgasvrij is geen eenvoudige opgave. De randvoorwaarden zijn nu nog niet altijd en overal voldoende aanwezig. Daarom is het van groot belang de komende jaren in overleg met stakeholders en bewoners verstandige keuzes te maken. Te starten waar het aardgasnet aan vervanging toe is en de nationale kosten en kosten voor de eindgebruikers relatief laag zijn, nog even te wachten waar dat nodig is bijvoorbeeld omdat de kosten te hoog zijn of de duurzame alternatieven voor aardgas nog onvoldoende helder zijn, en te kiezen voor een aanpak die tot duidelijke verbetering van wooncomfort en de directe woonomgeving leidt en draagvlak heeft onder bewoners. We gaan dat samen en stap-voor-stap doen, maar we gaan wel voortvarend aan de slag met wat nu nodig is om die eerste stappen ook samen te kunnen zetten.

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,

drs. R.W. Knops

Vaststellen van het 'Programmaplan New energy made in Arnhem 2020-2030'

Voor de gemeenteraadsvergadering d.d.:	29 januari 2020
Zaaknummer:	396707
Portefeuillehouder:	Mevrouw C. Bouwkamp

.

Aan de gemeenteraad, 20 januari 2020

Verloop
Op 15 januari heeft de raadskamer het Programmaplan New energy made in Arnhem 2020-2030 besproken (meningsvorming 2).

Aanwezige woordvoerders:
De heer V. Bouma (PvdA), Mevrouw S. Pape (VVD), de heer M. Venhoek (D66), de heer M. Coenders (GroenLinks), de heer J. Hutten (CDA), de heer A. Tujeehut (AOP), de heer S. Dilekci (Denk/VA), de heer G. Elfrink (SP), mevrouw L. Manders (AC) en de heer D. Becker (CU).
De fracties van de PVV en PvdD waren niet aanwezig.
Verder aanwezig: Mevrouw C. Bouwkamp (wethouder)

Toezeggingen
Wethouder Bouwkamp heeft op 4 december toegezegd 1 x per half jaar de raad d.m.v. een informatief gesprek de raad mee te nemen in inhoud en voortgang van het programma.
Er zijn op 15 januari 2020 geen nieuwe toezeggingen gedaan.

Conclusie
De voorzitter concludeert dat de meningsvormende fase 2 is afgerond. PvdA (motie 'Klimaatverandering voor iedereen'), D66 (motie 'Warmtenetten') en SP (motie 'Niet nog meer klimaatsubsidies naar het bedrijfsleven, maar klimaatfonds inzetten om energiearmoede onder huishoudens te bestrijden') overwegen een motie in te dienen. Met instemming van de raadskamer wordt het voorstel doorgeleid naar de besluitvormende fase van 29 januari.

De raadsadviseur, De voorzitter,

K.M. Vons C. Prinsen

Titel/onderwerp: **Wijziging Verordening Maatschappelijke ondersteuning en Verordening Jeugdhulp**

Raadsadviseur: E. Dirksen Telefoonnr: 3774712 Elsebee.dirksen@arnhem.nl

Van:	College	Ambtenaar:	Gerard Fidder/Stefan van Tongeren
Portefeuillehouder:	R. van der Zee	Telefoonnr:	3772303/3771798
		E-mailadres:	Gerard.fidder@arnhem.nl Stefan.van.der.tongen@arnhem.nl
Doel activiteit	Meningsvormend I		
Toelichting	Het college biedt de raad het voorstel Wijziging Verordening Maatschappelijke ondersteuning en Verordening Jeugdhulp aan, ter vaststelling. **Aanleiding** Tijdens het raadsdebat over de Wmo-verordening op 27 november 2019 heeft het college toegezegd een wijzigingsbesluit van de verordeningen Wmo en Jeugdhulp voor te leggen aan de raad waarbij een extra waarborg in de verordeningen wordt aangebracht. De fracties van D66, PvdA, AOP en Arnhem Centraal hebben daarop hun amendement 'Richtlijnen zorgtoewijzing zorgvuldig invoeren' en hun motie 'Richtlijnen ook voor jeugdhulp zorgvuldig invoeren' ingetrokken. De termijn is gezet op minimaal 3 weken, inclusief een vangnetconstructie/maatwerk als blijkt dat deze termijn onvoldoende is om in te spelen op een nieuwe toewijzing. De adviesraden hebben een advies gegeven, deze zijn als bijlagen aan het raadsvoorstel toegevoegd. Het wijzigingsbesluit moet uiterlijk 29 januari door de raad worden vastgesteld zodat deze ingevoerd kan worden per 1 februari 2020.		
Voorgesteld resultaat van de bespreking	Beslissen of het voorstel kan worden doorgeleid naar de besluitvormende vergadering.		
Spreekrecht publiek	Ja		
Behandeladvies	Technische vragen dienen voorafgaand aan de bespreking te worden gesteld. Het betreft een meningsvormende behandeling (M1). Met ingang van 15-1-20 in het behandeladvies van de MI fase aangepast: *1. Een eerste korte ronde meningen* Alle woordvoerders leggen kort - bijvoorbeeld in maximaal een halve minuut - hun (voorlopige) standpunt over het voorstel uit. Is men sowieso voor of tegen, heeft men nog prangende vragen over delen van het voorstel waarvan het standpunt afhangt, etc. Interrupties zijn niet toegestaan. *2. Reactie van de portefeuillehouder* De portefeuillehouder reageert kort – bijvoorbeeld in maximaal 3 minuten – op de standpunten van de woordvoerders en heeft de gelegenheid enige toelichting op het voorstel te geven. Interrupties zijn niet toegestaan. *3. Discussie in vrije vergaderorde* Woordvoerders en portefeuillehouder discussiëren met elkaar over het voorstel, er kunnen vragen gesteld worden en toezeggingen worden gedaan. Interrupties zijn toegestaan. *4. Afronding in een korte ronde* De bespreking wordt afgerond met een korte ronde langs alle woordvoerders waarin zij aangeven hoe zij de verdere behandeling van het voorstel voor zich zien.		

	5. Conclusie voorzitter raadskamer De voorzitter herhaalt de gedane toezeggingen en formuleert op basis van de inbreng van de woordvoerders de conclusie over de verdere behandeling van het voorstel. Uitkomst van de Meningsvormende (MI) behandeling kan zijn: 1. Partijen zijn het eens, het voorstel wordt doorgeleid naar de besluitvormende fase 2. Partijen zijn het niet (volledig) eens en overwegen moties en/of amendementen. Het voorstel wordt doorgeleid naar de fase Meningsvorming II, waar deze besproken zullen worden.
Bijlagen	

Raadsvoorstel Wijziging Verordening Maatschappelijke ondersteuning en Verordening Jeugdhulp
Geconsolideerde versie van de Verordening Maatschappelijke ondersteuning gemeente Arnhem 2019
Geconsolideerde versie van de verordening Jeugdhulp gemeente Arnhem 2019
Advies van de adviesraden WMO en Jeugd over de minimale termijn
Ingetrokken amendement: Richtlijnen zorgvuldig invoeren (19A82) van de fracties D66, PvdA, AOP en Arnhem Centraal
Ingetrokken motie: Richtlijnen ook voor jeugdhulp zorgvuldig invoeren van de fracties D66, PvdA, AOP en Arnhem Centraal

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 425539

Onderwerp: Wijziging Verordening Maatschappelijke ondersteuning en Verordening Jeugdhulp

Voorstel

1. De Verordening Maatschappelijke ondersteuning gemeente Arnhem 2019 en de Verordening Jeugdhulp gemeente Arnhem 2019 te wijzigen door vaststelling van bijgevoegd wijzigingsbesluit.

Inleiding

Tijdens het raadsdebat over de Wmo-verordening op 27 november heeft het college toegezegd om in januari een wijzigingsbesluit van de verordeningen Wmo en jeugdhulp voor te leggen aan de raad. Daarbij is toegezegd dat er een extra waarborg in de verordeningen wordt aangebracht, zodat inwoners tijdig kunnen inspelen op eventuele veranderingen in de toewijzing van maatschappelijke ondersteuning of jeugdhulp, die het gevolg zijn van toepassing van de beleidsregels Wmo en jeugdhulp. Na het raadsdebat is overleg gevoerd met de sociale wijkteams over een redelijke termijn tussen de beschikking waarmee de wijziging aan de inwoner wordt bericht en het aflopen van de oude toewijzing. Die termijn is zodanig dat het inwoners tijdig zicht biedt op de nieuwe toewijzing en tegelijkertijd wijkcoaches voldoende ruimte biedt om tot een zorgvuldige toewijzing te komen. Deze termijn is bepaald op minimaal 3 weken voor afloop van de lopende toewijzing maatschappelijke ondersteuning of jeugdhulp. Dit is verwerkt in het bijgevoegde wijzigingsbesluit.
De Adviesraden Wmo en Jeugd hebben desgevraagd een advies gegeven over de termijn van minimaal 3 weken. Deze is bijgevoegd. Naar de mening van het college is met het nu voorliggende voorstel maximaal ingespeeld op het advies van de Adviesraden. De Adviesraad pleit voor een vangnetconstructie/maatwerk indien in een (uitzonderlijke) situatie blijkt dat bij een inwoner de termijn van 3 weken onvoldoende is om in te spelen op de nieuwe toewijzing. In die uitzonderlijke situatie, kan de wijkcoach besluiten om de huidige toewijzing nog tijdelijk te verlengen. Hiermee wordt de huidige zorg tijdelijk voortgezet en krijgt de inwoner extra tijd om in te spelen op de nieuwe situatie.

Beoogd effect

Een zorgvuldige invoering van beleidsregels, waardoor inwoners tijdig weten wat de nieuwe toewijzing inhoudt en hierop kunnen inspelen en tegelijkertijd sociale wijkteams voldoende tijd hebben om tot een beschikking te komen.

Gemeente Arnhem

Argumenten

1.1 De inwoner moet tijdig weten of en in hoeverre de maatschappelijke ondersteuning of jeugdhulp wordt aangepast.

De beleidsregels kunnen er toe leiden dat vervolgtoewijzingen afwijken ten opzichte van de huidige toewijzing van maatschappelijke ondersteuning of jeugdhulp. Van belang is dat inwoners hier tijdig van op de hoogte zijn en hierop kunnen inspelen. Dit betekent dat de beschikking ruimschoots voor afloop van de lopende toewijzing bekend moet zijn bij de inwoner.

Kanttekeningen en risico's

1.1 Sociale wijkteams moeten voldoende tijd hebben om een beschikking zorgvuldig af te kunnen geven.

In de regionale inkoop van zorg is bepaald dat aanbieders tenminste 6 weken voor afloop van de toewijzing een evaluatie uitvoeren over het ondersteunings- of behandelplan en de uitvoering daarvan. Deze informatie is nodig voor sociale wijkteams om vervolgens tot een nieuwe toewijzing te komen. In overleg met de sociale wijkteams is vastgesteld dat het mogelijk is om 3 weken voor afloop van de toewijzing tot een beschikking te komen. De periode tussen 6 weken en 3 weken voor afloop van de toewijzing is over het algemeen voldoende om het gesprek met de inwoner te voeren, eventuele relevante overige informatie (bijvoorbeeld van de huisarts) te verzamelen en te betrekken bij de nieuwe toewijzing en de beschikking te genereren.

Financiën

Het wijzigingsvoorstel leidt niet tot financiële effecten.

Uitvoering

In februari worden alle wijkcoaches voorgelicht over de nieuwe beleidsregels Wmo en Jeugdhulp. In deze voorlichting wordt ook aandacht besteed aan deze termijn.

Communicatie

Zie paragraaf Uitvoering.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad:

- Geconsolideerde versie van de Verordening Maatschappelijke ondersteuning gemeente Arnhem 2019
- Geconsolideerde versie van de Verordening Jeugdhulp gemeente Arnhem 2019
- Advies van de Adviesraden Wmo en Jeugd over de minimale termijn

RAADSVOORSTEL

Besluit van

Zaaknummer 425539

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 17 december 2019,

gelet op de artikelen 2.1.3, 2.1.4, eerste tot en met vierde lid, en zesde lid, 2.1.4a, eerste, tweede, vijfde en zesde lid, 2.1.4b, tweede lid, 2.1.5, eerste lid, 2.1.6, 2.1.7, 2.3.6, vierde lid, en 2.6.6, eerste lid, van de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015, artikel 5.4 van het Uitvoeringsbesluit Wmo 2015,
de artikelen 2.9, 2.12 en 8.1.1, vierde lid van de Jeugdwet, de artikelen 1 en 6a.7 van de Regeling Jeugdwet en artikel 147, eerste lid, van de Gemeentewet;

besluit:

vast te stellen de

VERORDENING TOT WIJZIGING VAN DE VERORDENING MAATSCHAPPELIJKE ONDERSTEUNING GEMEENTE ARNHEM 2019 EN VAN DE VERORDENING JEUGDHULP GEMEENTE ARNHEM 2019

Artikel I Wijziging van de Verordening Maatschappelijke ondersteuning gemeente Arnhem 2019

De Verordening wordt als volgt gewijzigd:

Aan artikel 2.1 worden de volgende leden toegevoegd:
3. Indien het college ten behoeve van de beoordeling en het onderzoek bedoeld in het vorige lid, beleidsregels vaststelt of wijzigt, en ten gevolge van toepassing van deze vastgestelde of gewijzigde beleidsregels bij een inwoner met een aflopende toewijzing van maatschappelijke ondersteuning een verandering in de daar direct op volgende toewijzing plaatsvindt, dan geeft het college hiervan minimaal drie weken voor afloop van de lopende ondersteuning een beschikking af.
4. De in het vorige lid bedoelde termijn van drie weken geldt niet:
   a. indien de aflopende toewijzing voor een periode van zes weken of korter was afgegeven;
   b. indien door toedoen van de inwoner niet tijdig een beschikking kon worden afgegeven.

Artikel II Wijziging van de Verordening Jeugdhulp gemeente Arnhem 2019

De Verordening wordt als volgt gewijzigd:

Aan artikel 5 worden de volgende leden toegevoegd:
8. Indien het college ten behoeve van de beoordeling en het onderzoek bedoeld in het tweede lid, beleidsregels vaststelt of wijzigt, en ten gevolge van toepassing van deze vastgestelde of gewijzigde beleidsregels bij een inwoner met een aflopende toewijzing van jeugdhulp een verandering in de daar direct

Arnhem GEMEENTE

op volgende toewijzing plaatsvindt, dan geeft het college hiervan minimaal drie weken voor afloop van de lopende jeugdhulp een beschikking af.

9. De in het vorige lid bedoelde termijn van drie weken geldt niet:
    a. indien de aflopende toewijzing voor een periode van zes weken of korter was afgegeven;
    b. indien door toedoen van de inwoner niet tijdig een beschikking kon worden afgegeven.

Artikel III Inwerkingtreding

Dit besluit treedt in werking op 1 februari 2020.

Aldus vastgesteld in de openbare raadsvergadering van [datum].

De griffier, De voorzitter,

Geconsolideerde versie per 1-2-2020

Verordening maatschappelijke ondersteuning gemeente Arnhem 2019

Hoofdstuk 1 Begripsbepalingen en algemene bepalingen

Artikel 1.1 Begripsbepalingen

1. In deze verordening wordt verstaan onder:
   - *algemeen gebruikelijk*: niet speciaal bedoeld voor mensen met een beperking, algemeen verkrijgbaar en niet of niet veel duurder dan vergelijkbare producten;
   - *bijstandsnorm*: de van toepassing zijnde norm van de Participatiewet, inclusief eventuele verlagingen op grond van het Arnhems beleid, exclusief vakantietoeslag op 1 januari van het kalenderjaar;
   - *bijdrage:* bijdrage als bedoeld in de artikelen 2.1.4 en 2.1.4a van de wet;
   - *collectief vraagafhankelijk vervoer*: een vervoerssysteem voor gehandicapten in de regio Arnhem waarbij de deelnemers collectief van deur tot deur of van kamer tot kamer worden vervoerd;
   - *college:* college van burgemeester en wethouders;
   - *huishoudelijke hulp toelage:* algemene voorziening in de vorm van goedkope huishoudelijke hulp voor inwoners van Arnhem die:
     - 75 jaar of ouder zijn en zelfstandig wonen en/of
     - mantelzorg verlenen en daardoor extra hulp in hun eigen huishouden kunnen gebruiken en/of
     - tijdelijk zorg nodig hebben;
   - *inwoner:* de cliënt als bedoeld in de wet;
   - *instelling voor opvang*: een rechtspersoon die een voorziening voor opvang exploiteert of trajecten voor opvang uitvoert in opdracht van de gemeente Arnhem. Stichting Stoelenproject 'De Duif' en Stichting Kruispunt worden niet als instelling voor opvang aangemerkt;
   - *opvang*: de volgende voorzieningen:
     a. voltijdopvang of 24-uurs verblijf maatschappelijke opvang: een tijdelijk verblijf gedurende een volledig etmaal of langer, voor mensen die dakloos of thuisloos zijn. De 24-uursvoorziening omvat onderdak, slaapgelegenheid, begeleiding op diverse aspecten en eventueel voeding;
     b. opvang huiselijk geweld: een tijdelijk verblijf gedurende een volledig etmaal of langer, al of niet op een geheim adres, voor mensen met of zonder hun kinderen die gevlucht zijn voor huiselijk geweld of dreiging van relationeel geweld;
     c. crisisopvang: tijdelijke voltijdopvang in een crisissituatie door een instelling voor opvang;
     d. begeleid wonen: een woonvorm waarbij inwoners die (nog) geen regie hebben over een aantal aspecten van het wonen, in een woning van een instelling voor opvang zelfstandig of in een kleine gemeenschap wonen, begeleiding en/of dagbesteding krijgen, en een bijdrage of huur aan de instelling voor opvang betalen;
     e. logeeropvang voor zwerfjongeren: het bieden van dag- en nachtopvang aan dakloze jongeren;
     f. dagopvang: het bieden van een verblijf voor de dag, al dan niet met voeding, door een instelling voor opvang;
     g. nachtopvang: het bieden van een verblijf voor de nacht, al dan niet met voeding, door een instelling voor opvang;
   - *pgb*: een persoonsgebonden budget als bedoeld in de wet
   - *de wet*: de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015;
   - *winterkoude opvang*: bijzondere vorm van dag- en nachtopvang gedurende een afgebakende periode wanneer er sprake is van extreme koude.
2. Begrippen, die in deze verordening worden gebruikt en die niet nader worden omschreven hebben dezelfde betekenis als in de wet.

Artikel 1.2 Klachtregeling en medezeggenschap bij aanbieders van maatwerkvoorzieningen

1. Iedere aanbieder van een maatwerkvoorziening is verplicht te beschikken over een regeling voor de afhandeling van klachten van cliënten.
2. De aanbieder van een maatwerkvoorziening in de vorm van dienstverlening is verplicht een regeling te treffen voor medezeggenschap over voorgenomen besluiten van de aanbieder die

voor de gebruikers van belang zijn.
3. De aanbieder draagt er zorg voor dat de informatie over de medezeggenschap en klachtbehandeling voldoende kenbaar is voor de cliënten van zijn organisatie.

Artikel 1.3 Privacy

1. Het college verwerkt geen gegevens betreffende een inwoner, tenzij dit voor de uitvoering van de wet noodzakelijk is.
2. Het college verwerkt geen persoonsgegevens betreffende een inwoner zonder daartoe van de inwoner toestemming te verkrijgen.
3. In afwijking van het tweede lid kan het college persoonsgegevens van een inwoner verwerken zonder daartoe de toestemming van die inwoner te hebben verkregen, wanneer daarmee tegemoet gekomen wordt aan een spoedeisend belang van de inwoner of een wettelijke plicht.
4. Het college beveiligt de persoonsgegevens die zijn verkregen ten behoeve van de uitvoering van de wet deugdelijk en adequaat.

Hoofdstuk 2 Algemene uitvoeringsaspecten

Artikel 2.1 Toegang

1. Het college bepaalt, met inachtneming van de artikelen 1.2.1 en 2.3.1 tot en met 2.3.5 van de wet en de bepalingen in deze verordening, in samenspraak met de inwoner of deze in aanmerking komt voor een maatwerkvoorziening en zo ja op welke wijze de inzet daarvan een passende bijdrage levert ter ondersteuning van de zelfredzaamheid en/of participatie van de inwoner dan wel ter voorziening in zijn behoefte aan beschermd wonen of opvang.
2. Ter beoordeling van de noodzaak om een maatwerkvoorziening in te zetten onderzoekt het college:
   a. de hulpvraag van de inwoner;
   b. welke problemen zich voordoen bij de zelfredzaamheid en maatschappelijke participatie, dan wel het zich kunnen handhaven in de samenleving;
   c. welke ondersteuning naar aard en omvang nodig is om een passende bijdrage te leveren aan de zelfredzaamheid of participatie, dan wel het zich kunnen handhaven in de samenleving;
   d. of en in hoeverre de eigen mogelijkheden, gebruikelijke hulp, mantelzorg, ondersteuning door anderen uit het sociale netwerk de nodige hulp en ondersteuning kunnen bieden;
   e. de mogelijkheden om gebruik te maken van een algemene voorziening of een andere voorziening.
3. Indien het college ten behoeve van de beoordeling en het onderzoek bedoeld in het vorige lid, beleidsregels vaststelt of wijzigt, en tengevolge van toepassing van deze vastgestelde of gewijzigde beleidsregels bij een inwoner met een aflopende toewijzing van maatschappelijke ondersteuning een verandering in de daar direct op volgende toewijzing plaatsvindt, dan geeft het college hiervan minimaal drie weken voor afloop van de lopende ondersteuning een beschikking af.
4. De in het vorige lid bedoelde termijn van drie weken geldt niet:
   a. indien de aflopende toewijzing voor een periode van zes weken of korter was afgegeven;
   b. indien door toedoen van de inwoner niet tijdig een beschikking kon worden afgegeven.

Artikel 2.2 Begrenzing van het recht op een maatwerkvoorziening

1. Er bestaat geen recht op een maatwerkvoorziening of een pgb voor het inkopen van een dergelijke voorziening, indien:
   a. het gevraagde voor een persoon als de aanvrager algemeen gebruikelijk is;
   b. de aanvraag betrekking heeft op kosten die de inwoner voorafgaand aan het moment van beschikken heeft gemaakt, tenzij:
      1°. het college vooraf uitdrukkelijk schriftelijk toestemming heeft gegeven; of
      2°. het college de noodzaak, de mate van compensatie en passendheid van de voorziening en de gemaakte kosten achteraf nog kan beoordelen.
   c. op grond van enige andere wettelijke of niet-wettelijke regeling aanspraak op de voorziening bestaat;
   d. deze als gevolg van de beperking van de inwoner voor zichzelf of voor derden onveilig is, gezondheidsrisico's met zich meebrengt of niet bevorderlijk is voor de gezondheid, of het functioneren van de inwoner;
   e. de inwoner door zijn gedrag een risico voor de hulpverlening is.

2. Het college kan besluiten dat de inwoner niet in aanmerking komt voor een maatwerkvoorziening met betrekking tot zelfredzaamheid of participatie of een pgb voor de inkoop van een dergelijke voorziening als:
   a. het college van oordeel is dat de inwoner zijn hulpvraag redelijkerwijs van tevoren had kunnen voorzien en met zijn beslissing had kunnen voorkomen;
   b. deze noodzakelijk is doordat de inwoner een eerder verstrekte maatwerkvoorziening heeft gebruikt op een wijze die niet voldeed aan de eisen die aan die verstrekking waren verbonden, dan wel die maatwerkvoorziening of het pgb niet of voor een ander doel heeft gebruikt.
3. Als een maatwerkvoorziening noodzakelijk is, verstrekt het college de goedkoopst adequate voorziening.

Artikel 2.3 Bruikleen

1. Indien het college een voorziening in bruikleen verstrekt dient de inwoner met de gemeente een bruikleenovereenkomst te sluiten en zich te houden aan het in die overeenkomst bepaalde.
2. Er bestaat geen recht op de voorziening, indien de bruikleenovereenkomst niet tot stand komt.
3. Indien de bruikleenovereenkomst eindigt door inname van de voorziening omdat deze niet gebruikt wordt zoals overeengekomen in de bruikleenovereenkomst, kan het college het besluit tot toekenning van de voorziening intrekken.

Artikel 2.4 Pgb

1. Het college verleent met inachtneming van het bepaalde in artikel 2.3.6 van de wet op verzoek van de cliënt een pgb indien:
   a. de cliënt naar het oordeel van het college al dan niet met hulp uit het sociale netwerk dan wel van een curator, bewindvoerder, mentor of gemachtigde in staat is tot een redelijke waardering van zijn belangen, en in staat kan worden geacht om de aan een pgb verbonden taken op verantwoorde wijze uit te voeren;
   b. de cliënt zich gemotiveerd op het standpunt stelt dat hij de maatwerkvoorziening als persoonsgebonden budget wenst geleverd te krijgen;
   c. naar het oordeel van het college is gewaarborgd dat de diensten, hulpmiddelen, woningaanpassingen en andere maatregelen die tot de maatwerkvoorziening behoren, veilig, doeltreffend en cliëntgericht worden verstrekt.
2. De hoogte van een pgb:
   a. wordt gebaseerd op een door de inwoner opgesteld plan waarin de wijze van besteding van het pgb wordt toegelicht;
   b. is toereikend om veilige, doeltreffende en kwalitatief goede diensten, hulpmiddelen, woningaanpassingen en andere maatregelen die tot de maatwerkvoorziening behoren, van derden te betrekken, indien nodig aangevuld met een bedrag voor onderhoud en verzekering, en
   c. bedraagt niet meer dan de kostprijs van de in de betreffende situatie goedkoopst adequate beschikbare maatwerkvoorziening in natura.
3. De hoogte van het pgb-tarief wordt bepaald voor:
   a. een zaak: op basis van de kostprijs van de zaak die de inwoner zou hebben ontvangen als de zaak in natura zou zijn verstrekt en rekening houdende met een reële termijn voor de technische afschrijving en de onderhouds- en verzekeringskosten;
   b. de maatwerkvoorziening huishoudelijke ondersteuning, begeleiding, groepsbegeleiding en activerend werk: op het laagst toepasselijke tarief waarvoor deze hulp of ondersteuning in natura is gecontracteerd, minus 15 procent;
   c. beschermd wonen: op het laagst toepasselijke tarief waarvoor deze voorziening in natura is gecontracteerd, minus de hotelmatige kosten en huisvestingskosten, minus 15 procent;
   d. een autoaanpassing: op basis van de laagste kostprijs van de noodzakelijke aanpassingen die de gemeente hiervoor zou betalen aan een door de gemeente gecontracteerde leverancier;
   e. verhuis- en herinrichtingskosten: op basis van de laagste kostprijs van de verhuizing en de herinrichting die hiervoor zou worden gehanteerd door door de gemeente geconsulteerde verhuizer en leveranciers, en rekening houdend met de keuze van de cliënt om al dan niet gebruik te maken van een erkende verhuizer;
   f. woningaanpassing: op basis van de laagste kostprijs van de noodzakelijke aanpassingen die hiervoor zou worden gehanteerd door een door de gemeente gecontracteerde of geconsulteerde aannemer en rekening houdende met de keuze van de cliënt om al dan niet gebruik te maken van een erkende aannemer.
4. In afwijking van het bepaalde in het derde lid onder b wordt de hoogte van het pgb-tarief voor de maatwerkvoorziening huishoudelijke ondersteuning die wordt betrokken van een persoon die behoort tot het sociale netwerk van de inwoner bepaald op het laagst toepasselijke tarief waarvoor de betreffende individuele voorziening in natura is gecontracteerd, minus 31 procent.

5. In afwijking van het bepaalde in het derde lid onder b wordt de hoogte van het pgb-tarief voor begeleiding en groepsbegeleiding die wordt betrokken van een persoon die behoort tot het sociale netwerk van de inwoner gebaseerd op het bedrag dat hiervoor op 1 januari 2015 onder de Wet langdurige zorg werd gehanteerd.
6. Indien de persoon uit het sociaal netwerk als bedoeld in het vierde en vijfde lid de daar bedoelde hulp of ondersteuning bedrijfsmatig aan de inwoner verleent, geldt het tarief als bedoeld in het derde lid.
7. Hulp of ondersteuning wordt bedrijfsmatig verleend door een persoon die behoort tot het sociale netwerk indien de betreffende persoon:
   a. aantoonbaar gekwalificeerd is;
   b. de hulp of ondersteuning verleent met inachtneming van de kwaliteitseisen als bedoeld in artikel 3.1, eerste en tweede lid van de wet, en;
   c. de hulp of ondersteuning verleent ter uitvoering van een overeenkomst van opdracht.
8. Indien de hulp of ondersteuning wordt betrokken van een persoon buiten het sociale netwerk, die niet voldoet aan de eisen onder a en b in het vorige lid, geldt het tarief als bedoeld in het vierde of vijfde lid.
9. Het college kan in of bij nadere regels de tarieven vastleggen die voortvloeien uit dit artikel en die gehanteerd worden bij het vaststellen van een pgb.
10. Een pgb wordt niet besteed aan:
    a. tussenpersonen en belangenbehartigers;
    b. eenmalige uitkeringen;
    c. feestdagenuitkeringen;
    d. administratieve kosten van de zorgaanbieder;
    e. hulp of ondersteuning die zonder toestemming van het college daartoe in het buitenland wordt afgenomen.

Artikel 2.5 Bijdrage in de kosten van maatwerkvoorzieningen of pgb's en bij verordening aangewezen algemene voorzieningen

1. Een inwoner is een bijdrage in de kosten verschuldigd voor een maatwerkvoorziening of pgb, zolang de inwoner van de maatwerkvoorziening gebruik maakt of gedurende de periode waarvoor het pgb wordt verstrekt.
2. Een inwoner is een bijdrage in de kosten verschuldigd voor een bij verordening aangewezen algemene voorziening zolang de inwoner van deze voorziening gebruik maakt.
3. De bij verordening aangewezen algemene voorzieningen zijn:
   a. algemene voorziening huishoudelijke ondersteuning (vanaf 1-7-2020);
   a. huishoudelijke hulp toelage (tot 1-7-2020).
4. De bijdragen voor maatwerkvoorzieningen of pgb en voor bij verordening aangewezen algemene voorzieningen, zijn gelijk aan de kostprijs, tot aan ten hoogste € 19,00 per maand voor de ongehuwde cliënt of de gehuwde cliënten tezamen, tenzij overeenkomstig artikel 2.1.4a, vijfde lid, van de wet, hoofdstuk 3 van het Uitvoeringsbesluit Wmo 2015, de volgende leden of artikel 2.6 geen of een andere bijdrage is verschuldigd.
5. In afwijking van het eerste lid is geen bijdrage verschuldigd voor de volgende maatwerkvoorzieningen:
   a. activerend werk;
   b. verblijf in de opvang van de Stichting Stoelenproject 'De Duif' en Stichting Kruispunt en de winterkoude opvang;
   c. vervoer naar groepsbegeleiding en activerend werk;
   d. periodieke vergoedingen ten behoeve van de inzet van hulpmiddelen of woonvoorzieningen die op maandbasis lager zijn dan € 19,00.
6. In afwijking van artikel 2.1.4a, vierde lid, van de wet is de inwoner voor het reizen met de regiotaxi of de zorgtaxi een ritbijdrage verschuldigd waarvan de hoogte is gebaseerd op de ritbijdrage die passagiers jonger dan 65 jaar moeten betalen bij deelname aan het regulier openbaar vervoer.
7. De kostprijs van een:
   a. maatwerkvoorziening of bij verordening aangewezen algemene voorziening wordt bepaald door een aanbesteding, na consultatie in de markt of na overleg met de aanbieder;
   b. pgb is gelijk aan de hoogte van het pgb.
8. De bijdrage voor een maatwerkvoorziening of pgb ten behoeve van een woningaanpassing voor een minderjarige cliënt is verschuldigd door de onderhoudsplichtige ouders, daaronder begrepen degene tegen wie een op artikel 394 van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek gegrond verzoek is toegewezen, en degene die anders dan als ouder samen met de ouder het gezag uitoefent over een cliënt.

Artikel 2.6 Eigen bijdrage voor de maatwerkvoorziening opvang

1. In afwijking van artikel 2.5, vierde lid, wordt de hoogte van de bijdrage bepaald volgens artikel 3.20 van het Uitvoeringsbesluit Wmo 2015, maar wordt, in afwijking van de daar gehanteerde berekening:
    a. voor opvang met uitzondering van opvang huiselijk geweld:
        - als fictief bijdrageplichtig inkomen in aanmerking genomen een inkomen ter hoogte van de bijstandsnorm of, ten aanzien van alleenstaande ouders, de bijstandsnorm verhoogd met een bedrag van € 270,-;
        - de bijdrage verminderd met een bedrag voor voeding, gebaseerd op de NIBUD-normen;
    b. voor opvang huiselijk geweld:
        - het bijdrageplichtig inkomen, indien dit inkomen uit arbeid is, gesteld op 90% van dat inkomen uit arbeid.
2. Voor bewoners van de Logeeropvang zwerfjongeren voor wie het normbedrag van artikel 23, eerste en tweede lid, van de Participatiewet vanwege hun leeftijd niet van toepassing is, geldt een eigen bijdrage van € 100,- per maand.
3. Bij afwezigheid uit de opvang, anders dan in verband met beëindiging van de opvang of de situatie bedoeld in artikel 3.20, tweede lid, Uitvoeringsbesluit Wmo 2015, blijft de eigen bijdrage volledig verschuldigd.
4. Indien de inwoner beschikt over eigen woonruimte waarvoor hij huur of hypotheek is verschuldigd wordt, in afwijking van het eerste lid, de eigen bijdrage gedurende maximaal zes maanden verminderd met een forfaitair bedrag voor dubbele woonlasten, zijnde 20% van de bijstandsnorm.
5. De eigen bijdrage voor opvang wordt vastgesteld en geïnd door de instelling waar de inwoner verblijft.
6. In afwijking van het vorige lid wordt, indien de inwoner een bijstandsuitkering of andere uitkering van de gemeente ontvangt, de eigen bijdrage voor opvang door de gemeente vastgesteld en geïnd door deze op de uitkering in mindering te brengen.
7. Het college kan in of bij nadere regels de bijdragen vastleggen die voortvloeien uit dit artikel.

Artikel 2.7 [Vervallen]

Hoofdstuk 3 Maatwerkvoorzieningen

§ 3.1 Maatwerkvoorziening huishoudelijke ondersteuning

Artikel 3.1.1 Omvang van de huishoudelijke ondersteuning

1. De omvang van de toe te kennen huishoudelijke ondersteuning wordt bepaald aan de hand van de activiteiten die op basis van de beoordeling als bedoeld in artikel 2.1 , eerste lid, nodig zijn om een schoon en leefbaar huis te realiseren en de frequentie daarvan, uitgedrukt in uren per week.
2. Het college kan nadere regels stellen met betrekking tot het genoemde in het eerste lid.

§ 3.2 Woonvoorzieningen

Artikel 3.2.1 Soorten woonvoorzieningen

Een woonvoorziening kan bestaan uit:
a. een pgb persoonsgebonden budget voor de verhuis- en inrichtingskosten;
b. een bouwkundige of woontechnische woonvoorziening, hierna: woningaanpassing;
c. een niet bouwkundige of niet woontechnische roerende voorziening, hierna: roerende woonvoorziening.

Artikel 3.2.2 Primaat van de verhuizing

1. Indien een woonvoorziening als bedoeld in artikel 3.2.1 onder b of c is geïndiceerd en de kosten van die voorziening boven een bepaald grensbedrag uitstijgen, moet de inwoner in beginsel omzien naar andere adequate of op goedkopere wijze adequaat te maken woonruimte.
2. Het college stelt nadere regels over de hoogte van het grensbedrag en de wijze waarop het primaat van de verhuizing zoals omschreven in het eerste lid wordt toegepast.
3. Wanneer het primaat van de verhuizing wordt toegepast, kan aan de inwoner een voorziening als bedoeld in artikel 3.2.1 onder a worden toegekend indien en voorzover een

tegemoetkoming als bedoeld in artikel 5, tweede lid, van de Nadere regels maatschappelijke ondersteuning gemeente Arnhem 2019 ontoereikend is.

Artikel 3.2.3 Verhuis- en herinrichtingskosten

Wanneer naar het oordeel van het college aantoonbare beperkingen het normale gebruik van de woning belemmeren kan aan een inwoner een voorziening als bedoeld in artikel 3.2.1 onder a worden toegekend indien en voorzover een tegemoetkoming als bedoeld in artikel 5, tweede lid, van de Nadere regels maatschappelijke ondersteuning gemeente Arnhem 2019 ontoereikend is.

Artikel 3.2.4 Woningaanpassingen en roerende woonvoorzieningen

Een inwoner met aantoonbare beperkingen die het normale gebruik van de woning belemmeren kan voor een voorziening als bedoeld in artikel 3.2.1 onder b en/of c in aanmerking komen wanneer toepassing van het primaat als bedoeld in artikel 3.2.2 niet mogelijk is of niet de goedkoopst adequate oplossing is.

Artikel 3.2.5 Begrenzing van het recht op een woonvoorziening

1. Een woonvoorziening wordt geweigerd:
   a. voor het verblijf in een hotel/pension, trekkerswoonwagen, klooster, tweede woning, vakantiewoning of recreatiewoning;
   b. indien de beperkingen bij het normale gebruik van de woning voortvloeien uit de aard van de in de woning gebruikte materialen of uit de slechte staat van onderhoud van de woonruimte;
   c. indien het woonruimte betreft die niet bestemd is om permanent bewoond te worden;
   d. indien de noodzaak tot het treffen van de woonvoorziening het gevolg is van een verhuizing waartoe op grond van belemmeringen bij het normale gebruik van de woning geen aanleiding bestond, tenzij er sprake is van zeer bijzondere omstandigheden;
   e. indien de inwoner niet is verhuisd naar de op dat moment beschikbare, voor zijn of haar beperkingen meest geschikte woning, tenzij daarvoor tevoren schriftelijk toestemming is verleend door het college.
2. Een woningaanpassing kan worden geweigerd, indien:
   a. het een specifiek op mensen met beperkingen gericht woongebouw betreft, waarbij de aanpassingen bij nieuwbouw of renovatie zonder noemenswaardige meerkosten meegenomen kunnen worden;
   b. het een niet zelfstandige woonruimte betreft;
   c. het woonruimte betreft die de inwoner zonder recht of titel of op basis van een tijdelijke huurovereenkomst bewoont.
3. Een pgb voor verhuis- en inrichtingskosten wordt niet verstrekt aan een inwoner die verhuist naar een Wlz-instelling of een andere instelling of locatie gericht op het verstrekken van zorg.

§ 3.3 Vervoer

Artikel 3.3.1 Voorwaarden

Een inwoner kan in aanmerking komen voor een maatwerkvoorziening voor vervoer indien:

a. als gevolg van aantoonbare beperkingen in zijn situatie gebruik van het openbaar vervoer niet mogelijk is en;
b. de onmogelijkheid om zelfstandig gebruik te maken van het openbaar vervoer ook met een hierop gerichte training niet op te lossen is en;
c. hij niet met beschikbare hulp van personen uit zijn sociale netwerk of vrijwilligers kan reizen of op een andere manier kan worden begeleid en;
d. in zijn vervoersbehoefte niet voorzien kan worden door gebruikmaking van een in het huishouden beschikbare auto.

Artikel 3.3.2 Collectief vraagafhankelijk vervoer

1. Indien een inwoner ingevolge artikel 3.3.1 is geïndiceerd voor een maatwerkvoorziening voor vervoer, bestaat de voorziening in beginsel uit een kortingspas voor de regiotaxi. De regiotaxi levert collectief deur tot deur vervoer.
2. Indien een inwoner aantoonbare beperkingen heeft die het onmogelijk maken om gebruik te maken van de reguliere regiotaxi als bedoeld in het eerste lid, kan een extra indicatie voor kamer-tot-kamervervoer of individueel vervoer via taxi of rolstoeltaxi worden toegewezen.
3. Voor het reizen met de regiotaxi is een ritbijdrage verschuldigd als bedoeld in artikel 2.5, zesde lid.
4. Een inwoner die naar het oordeel van het college op medische gronden is aangewezen

op begeleiding, kan gratis een begeleider laten meereizen.

Artikel 3.3.3 Individuele maatwerkvoorziening voor vervoer

Een inwoner die ingevolge artikel 3.3.1. is geindiceerd voor een maatwerkvoorziening voor vervoer en voor wie een voorziening als bedoeld in artikel 3.3.2 geen passende voorziening is, kan in aanmerking komen voor een op de persoon toegesneden oplossing voor zijn vervoersprobleem.

§ 3.4 Verplaatsingshulpmiddelen

Artikel 3.4.1 Rolstoelen

1. Indien aantoonbare beperkingen **incidenteel** zittend verplaatsen in en rond de woning of instelling noodzakelijk maken en hulpmiddelen die verstrekt worden op grond van de Wet Langdurige Zorg of een andere wettelijke regeling geen adequate oplossing bieden komt een inwoner in aanmerking voor een algemene voorziening in de vorm van de mogelijkheid gebruik te maken van een standaard rolstoel uit de rolstoelpool.
2. Een individuele rolstoelvoorziening kan worden verstrekt aan een inwoner voor wie:
   a. de standaardvoorziening bedoeld in het eerste lid geen adequate oplossing biedt of
   b. aantoonbare beperkingen **dagelijks** zittend verplaatsen in en orn de woning of instelling noodzakelijk maken.

§ 3.5 Begeleiding, groepsbegeleiding en activerend werk

Artikel 3.5.1 Begeleiding

1. Een inwoner kan in aanmerking komen voor begeleiding indien hij:
   - niet in staat is zelfstandig een gestructureerd huishouden te voeren; of
   - niet in staat is de noodzakelijke algemene dagelijkse levensverrichtingen uit te voeren; en
   - zonder deze ondersteuning zou zijn aangewezen op verblijf in een instelling, zou verwaarlozen of sterk geïsoleerd zou raken.
2. Begeleiding bestaat uit individuele begeleiding thuis of elders, niet zijnde op de locatie van de aanbieder, en/of persoonlijke verzorging die is gericht op:
   - het bevorderen en behouden van de zelfredzaamheid en de participatie van de inwoner opdat deze zo lang mogelijk in de eigen leefomgeving kan blijven wonen;
   - ontlasting van de mantelzorger of de persoon die gebruikelijke hulp levert.
3. Van persoonlijke verzorging als bedoeld in het vorige lid is sprake als de behoefte eraan samenvalt met de behoefte aan individuele begeleiding en geen verband houdt met de behoefte aan geneeskundige zorg of een hoog risico daarop.

Artikel 3.5.2 Groepsbegeleiding

1. Een inwoner met een verstandelijke, zintuiglijke, lichamelijke en/of psychische of geriatrische (dementie) beperking bij wie sprake is van een zelfredzaamheidsvraagstuk kan in aanmerking komen voor groepsbegeleiding indien hij bovendien niet in staat is:
   - aangepast werk of vrijwilligerswerk te verrichten of
   - deel te nemen aan activerend werk.
2. Groepsbegeleiding bestaat uit activiteiten in groepsverband die overdag plaatsvinden op een locatie buiten de woonsituatie, en die, afhankelijk van de persoonskenmerken van de inwoner en het in te zetten product, gericht zijn op:
   a. het trainen/onderhouden van de noodzakelijke algemene dagelijkse levensverrichtingen en het voeren van een gestructureerd huishouden;
   b. het bevorderen van de cognitieve en/of fysieke zelfredzaamheid of vertragen van de achteruitgang daarvan;
   c. het ontlasten van de mantelzorger of de persoon die gebruikelijke hulp levert;
   d. het bieden van structuur;
   e. het bevorderen van het fysiek en mentaal welbevinden en een gezonde leefstijl.

Artikel 3.5.3 Activerend werk

1. Een inwoner in de leeftijdscategorie van 16 jaar tot de pensioengerechtigde leeftijd kan in aanmerking komen voor activerend werk indien hij een grote afstand tot de arbeidsmarkt heeft en een arbeidsintegratietraject, regulier werk of vrijwilligerswerk niet voldoende passend is voor het bereiken van het beoogde resultaat.
2. Activerend werk bestaat uit een aanbod van passende werkzaamheden buitenshuis inclusief de bijbehorende begeleiding. Afhankelijk van de persoonskenmerken van de inwoner en het in te zetten product is Activerend Werk gericht op:

a. het opdoen van werknemers- en vakvaardigheden;
b. maatschappelijke (her)integratie;
c. het naar vermogen leveren van een bijdrage aan de maatschappij.

Artikel 3.5.4 Vervoer naar groepsbegeleiding/activerend werk

1. Het college draagt zorg voor het noodzakelijk vervoer zodat de inwoner gebruik kan maken van groepsbegeleiding of activerend werk op een door het college aangewezen locatie.
2. De inwoner heeft geen recht op vervoer naar de locatie van de groepsbegeleiding of het activerend werk, indien:
   a. hij zelfstandig lopend, al dan niet gebruik makend van een loophulpmiddel, de locatie van de groepsbegeleiding of het activerend werk kan bereiken of zelfstandig met een vervoermiddel of openbaar vervoer kan reizen; of
   b. hij met beschikbare hulp van personen uit zijn sociale netwerk of vrijwilligers kan reizen of op een andere manier kan worden begeleid;
   c. na een bepaalde periode van training blijkt, dat de inwoner, al dan niet gebruik makend van een hulpmiddel, kan deelnemen aan het reguliere openbaar vervoer;
   d. de inwoner kiest voor een locatie groepsbegeleiding of activerend werk die niet de dichtstbijzijnde passende locatie is.

§ 3.6 Kortdurend verblijf

Artikel 3.6.1 Kortdurend verblijf in een instelling

1. De inwoner kan in aanmerking komen voor een kortdurend verblijf in een instelling, niet zijnde een ziekenhuis, indien:
   - de inwoner, om zelfstandig te kunnen blijven wonen, is aangewezen op ondersteuning die gepaard gaat met permanent toezicht; én
   - zonder de inzet van deze voorziening overbelasting dreigt van de mantelzorger of de persoon die gebruikelijke hulp levert; én
   - ondersteuning op locatie en/of ambulante ondersteuning geen adequate oplossing bieden.
2. Het kortdurend verblijf als bedoeld in het eerste lid, omvat maximaal drie etmalen per week.

§ 3.7 Beschermd wonen en opvang

Artikel 3.7.1 Maatwerkvoorzieningen voor beschermd wonen

1. Een inwoner met ernstige psychische, psychiatrische of psychosociale problemen kan in aanmerking komen voor een maatwerkvoorziening beschermd wonen indien hij naar het oordeel van het college niet zelfstandig kan wonen en zich niet op eigen kracht kan handhaven in de samenleving, ook niet met ambulante ondersteuning. Dit kan het geval zijn indien de inwoner:
   a. een mogelijk gevaar voor zichzelf of anderen vormt of maatschappelijke overlast veroorzaakt; of
   b. afhankelijk is van anderen als het gaat om oordeelsvorming over essentiële zaken in het dagelijks bestaan; of
   c. de vaardigheden mist om zich staande te houden in een individuele, zelfstandige woonomgeving; en
   d. niet of niet altijd in staat is om op relevante momenten hulp in te roepen; en
   e. tengevolge van de omstandigheden genoemd in de onderdelen a tot en met d noodzakelijkerwijs is aangewezen op verblijf in een beschermde woonomgeving.
2. Onder een beschermde woonomgeving als bedoeld in het eerste lid, onderdeel e, wordt verstaan een woonomgeving waarin:
   - gegarandeerd is dat de inwoner 24 uur per dag, 7 dagen per week gebruik kan maken van ondersteuning en
   - de zorgaanbieder die deze ondersteuning levert een actieve rol speelt in het signaleren van de ondersteuningsnoodzaak dan wel -behoefte.
3. Een maatwerkvoorziening voor beschermd wonen bestaat , afhankelijk van de noodzaak, behoefte van de inwoner en de gekozen wijze van invulling van de maatwerkvoorziening uit:
   a. zorg in natura in de vorm van intramuraal beschermd wonen of;
   b. zorg in natura in de vorm van groepswonen of;
   c. zorg in natura in de vorm van intensieve begeleiding thuis of;
   d. een pgb voor groepswonen of;
   e. een pgb voor intensieve begeleiding thuis.

4. Voor een maatwerkvoorziening als bedoeld in het vorige lid onder a. kan een inwoner slechts in aanmerking komen indien het noodzakelijk is dat gekwalificeerde hulpverleners 24 uur per dag, 7 dagen per week, fysiek in de nabijheid zijn.

Artikel 3.7.2 Maatwerkvoorziening voor opvang

Een inwoner kan in aanmerking komen voor een maatwerkvoorziening voor opvang indien hij naar het oordeel van het college niet in staat is zich op eigen kracht te handhaven en:

a. slachtoffer is geworden of dreigt te worden van huiselijk geweld; of
b. dakloos is geworden.

Hoofdstuk 4 Andere maatregelen voor maatschappelijke ondersteuning

Artikel 4.1 Financiële tegemoetkoming meerkosten

1. Het college kan ter ondersteuning van de zelfredzaamheid en de participatie op aanvraag een financiële tegemoetkoming verstrekken aan ingezetenen die als gevolg van een beperking of chronische psychische of psychosociale problemen aannemelijke meerkosten hebben.
2. Het college stelt nadere regels over de gevallen waarin een financiële tegemoetkoming kan worden verstrekt, de berekening van de hoogte en de wijze van verstrekking van de tegemoetkoming.

Artikel 4.2 Jaarlijkse waardering mantelzorgers

1. De jaarlijkse blijk van waardering voor een mantelzorger bestaat uit een voorziening in natura of een geldbedrag.
2. Het college bepaalt in nadere regels op welke wijze de jaarlijkse waardering voor een mantelzorger wordt vastgesteld.

Hoofdstuk 5 Kwaliteit

Artikel 5.1 Kwaliteitseisen maatschappelijke ondersteuning

1. Aanbieders zorgen voor een goede kwaliteit van voorzieningen, eisen met betrekking tot de deskundigheid van beroepskrachten daaronder begrepen, door:
   a. het afstemmen van voorzieningen op de persoonlijke situatie van de inwoner;
   b. het afstemmen van voorzieningen op andere vormen van zorg en ondersteuning;
   c. erop toe te zien dat beroepskrachten tijdens hun werkzaamheden in het kader van het leveren van voorzieningen handelen in overeenstemming met de professionele standaard;
   d. voor zover van toepassing, erop toe te zien dat de kwaliteit van de voorzieningen en de deskundigheid van beroepskrachten tenminste voldoen aan de voorwaarden om in aanmerking te komen voor de in de toepasselijke sector erkende keurmerken.
2. Met een pgb bekostigde bedrijfsmatig verleende hulp, ondersteuning of zorg moet aan dezelfde kwaliteitseisen voldoen als gecontracteerde hulp, ondersteuning of zorg.
3. Het college kan nadere regels stellen over verdere eisen aan de kwaliteit van voorzieningen, eisen met betrekking tot de deskundigheid van beroepskrachten daaronder begrepen.
4. Onverminderd andere handhavingsbevoegdheden ziet het college toe op de naleving van deze eisen door periodieke overleggen met de aanbieders, een jaarlijks cliëntervaringsonderzoek en het zo nodig in overleg met de inwoner ter plaatse controleren van de geleverde voorzieningen.

Artikel 5.2 Verhouding prijs en kwaliteit

1. Ter waarborging van een goede verhouding tussen de prijs voor de levering van een dienst door een derde als bedoeld in artikel 2.6.4 van de wet en de eisen die gesteld worden aan de kwaliteit van de dienst stelt het college vast:
   a. een vaste prijs, die geldt voor een inschrijving als bedoeld in de Aanbestedingswet 2012 en het aangaan overeenkomst met derde; of
   b. een reële prijs die geldt als ondergrens voor:
      1° een inschrijving en het aangaan overeenkomst met de derde,
      en 2° de vaste prijs, bedoeld in onderdeel a.
2. Het college stelt de prijzen, bedoeld in het eerste lid, vast:
   a. overeenkomstig de eisen aan de kwaliteit van die dienst, waaronder de eisen aan de

deskundigheid van de beroepskracht, bedoeld in artikel 2.1.3, tweede lid, onderdeel c, van de wet, en

b. rekening houdend met de continuïteit in de hulpverlening, bedoeld in artikel 2.6.5, tweede lid, van de wet, tussen degenen aan wie de dienst wordt verstrekt en de betrokken hulpverleners.

3. Het college baseert de vaste prijs of de reële prijs op de volgende kostprijselementen:
   a. de kosten van de beroepskracht;
   b. redelijke overheadkosten;
   c. kosten voor niet productieve uren van de beroepskrachten als gevolg van verlof, ziekte, scholing, werkoverleg;
   d. reis en opleidingskosten;
   e. indexatie van de reële prijs voor het leveren van een dienst;
   f. overige kosten als gevolg van door de gemeente gestelde verplichtingen voor aanbieders waaronder rapportageverplichtingen en administratieve verplichtingen.
4. Het college kan, onder verantwoording aan de gemeenteraad, het eerste lid, onderdeel b, buiten beschouwing laten indien bij de inschrijving aan de derde de eis wordt gesteld een prijs voor de dienst te hanteren die gebaseerd is op hetgeen gesteld is in het tweede en derde lid.

Hoofdstuk 6 Fraudepreventie en -bestrijding

Artikel 6.1 Maatregelen ter voorkoming en bestrijding van misbruik of oneigenlijk gebruik

1. Het college informeert inwoners of hun vertegenwoordiger over de rechten en plichten die aan het ontvangen van een maatwerkvoorziening of pgb zijn verbonden en over de mogelijke gevolgen van misbruik en oneigenlijk gebruik.
2. Het college kan onderzoek doen naar het gebruik van maatwerkvoorzieningen en pgb's met het oog op de beoordeling van de kwaliteit en de recht- en doelmatigheid daarvan.
3. Onverminderd artikel 2.3.10 van de wet kan het college een beslissing als bedoeld in artikel 2.3.5 of 2.3.6 van de wet herzien dan wel intrekken als het college vaststelt dat de inwoner langer dan twee maanden verblijft in een instelling als bedoeld in de Wet langdurige zorg of de Zorgverzekeringswet.

Artikel 6.2 Opschorting betaling uit het pgb

1. Het college kan de Sociale verzekeringsbank gemotiveerd verzoeken te beslissen tot een gehele of gedeeltelijke opschorting van betalingen uit het pgb voor ten hoogste dertien weken als er ten aanzien van een inwoner een ernstig vermoeden is gerezen dat er sprake is van een omstandigheid als bedoeld in artikel 2.3.10, eerste lid, onder a, d of e, van de wet.
2. Het college kan de Sociale verzekeringsbank gemotiveerd verzoeken te beslissen tot een gehele of gedeeltelijke opschorting van betalingen uit het pgb voor de duur van de opname als sprake is van een omstandigheid als bedoeld in artikel 6.1, derde lid.
3. Het college stelt de inwoner schriftelijk op de hoogte van het verzoek op grond van het eerste en tweede lid.

Hoofdstuk 7 Overgangsbepalingen

Artikel 7.1 Overgangsrecht

1. Een inwoner houdt recht op een lopende voorziening verstrekt op grond van de verordening voorzieningen maatschappelijke ondersteuning 2015 gemeente Arnhem, totdat het college een nieuw besluit heeft genomen waarbij het besluit waarmee deze voorziening is verstrekt, wordt ingetrokken.
2. Aanvragen die zijn ingediend onder de Verordening voorzieningen maatschappelijke ondersteuning 2015 gemeente Arnhem en waarop nog niet is beslist bij het in werking treden van deze verordening, worden afgehandeld krachtens deze verordening.
3. Op bezwaarschriften tegen een besluit op grond van de Verordening voorzieningen maatschappelijke ondersteuning 2015 gemeente Arnhem, wordt beslist met inachtneming van die verordening.

Hoofdstuk 8 Slotbepalingen

Artikel 8.1 Hardheidsclausule
Het college kan in bijzondere gevallen ten gunste van de inwoner gemotiveerd afwijken van de bepalingen in deze verordening indien onverkorte toepassing daarvan leidt tot disproportionele onredelijkheid of onbillijkheid .

Artikel 8.2 Intrekking oude verordening
De Verordening voorzieningen maatschappelijke ondersteuning 2015 gemeente Arnhem wordt ingetrokken.

Artikel 8.3 Inwerkingtreding
Deze verordening treedt in werking op 1 januari 2019.

Artikel 8.4 Citeertitel
Deze verordening wordt aangehaald als: Verordening maatschappelijke ondersteuning gemeente Arnhem 2019.

Aldus vastgesteld in de vergadering van de raad van de gemeente Arnhem van 28 november 2018,

De griffier, De voorzitter,

Geconsolideerde versie per 1-2-2020

Verordening Jeugdhulp gemeente Arnhem 2019

Artikel 1 Begripsbepalingen

1. In deze verordening wordt verstaan onder:
   - andere voorziening: een voorziening anders dan in het kader van de Jeugdwet op het gebied van zorg, onderwijs, maatschappelijke ondersteuning of werk en inkomen;
   - besluit: het Besluit Jeugdwet;
   - college: het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Arnhem;
   - hulpvraag: de behoefte van een jeugdige aan jeugdhulp in verband met opgroei- en opvoedingsproblemen, psychische problemen en stoornissen als bedoeld in artikel 2.3, eerste lid, van de wet;
   - individuele voorziening: een op de jeugdige toegesneden jeugdhulpvoorziening die door het college in natura of als pgb wordt verstrekt;
   - jeugdige: een jeugdige, als bedoeld in de Jeugdwet, of zijn ouder of ouders, dan wel de jeugdige met zijn ouder of ouders gezamenlijk;
   - overige voorziening: een algemene jeugdhulpvoorziening die voor de jeugdige toegankelijk is zonder tussenkomst van het college;
   - pgb: een persoonsgebonden budget als bedoeld in artikel 8.1.1 van de Jeugdwet;
   - wet: de Jeugdwet.
2. Begrippen die in deze verordening worden gebruikt en die niet nader worden omschreven hebben dezelfde betekenis als in de wet.

Artikel 2 Privacy

1. Het college verwerkt geen gegevens betreffende een jeugdige, tenzij dit voor de uitvoering van de wet noodzakelijk is.
2. Het college verwerkt geen persoonsgegevens betreffende een jeugdige zonder daartoe van de jeugdige toestemming te verkrijgen.
3. In afwijking van het tweede lid kan het college persoonsgegevens van een jeugdige verwerken zonder daartoe de toestemming van die jeugdige te hebben verkregen, wanneer daarmee tegemoet gekomen wordt aan een spoedeisend belang van de jeugdige of een wettelijke plicht.
4. Het college beveiligt de persoonsgegevens die zijn verkregen ten behoeve van de uitvoering van de wet deugdelijk en adequaat.

Artikel 3 Vormen van jeugdhulp

1. De volgende vormen van overige voorzieningen zijn beschikbaar:
   a. welzijnswerk, sociaal cultureel werk jeugd, tiener- en jongerenwerk;
   b. lichte ondersteuning vanuit het sociaal wijkteam;
2. De volgende vormen van individuele voorzieningen zijn beschikbaar:
   a. ambulante trajecten jeugd op het gebied van begeleiding en jeugd- en opvoedhulp;
   b. ambulante trajecten jeugd op het gebied van behandeling, zoals basis en specialistische jeugd ggz;
   c. ambulante trajecten jeugd op het gebied van observatie en diagnostiek;
   d. dagbesteding, kortdurend verblijf jeugd;
   e. pleegzorg;
   f. residentiële en semi-residentiële jeugdhulp.
   g. gesloten jeugdhulp;
   h. preventieve jeugdbescherming en beschermingsmaatregelen door gecertificeerde instellingen;
   i. crisisjeugdhulp.
3. Het college stelt bij nadere regels vast welke voorzieningen op basis van het eerste en tweede lid beschikbaar zijn.
4. Het college kan bij nadere regels vaststellen welke voorzieningen in aanvulling op de in het eerste en tweede lid genoemde vormen van voorzieningen beschikbaar zijn.

Artikel 4 Doelgroep

1. Een hulpvraag kan bij het college worden gemeld door:
   a. een jeugdige die zijn woonplaats in de gemeente Arnhem heeft als bedoeld in artikel 1.1 van de wet;
   b. een jeugdige, tevens vreemdeling, die rechtmatig verblijft in Nederland in de zin van artikel 8 van de Vreemdelingenwet 2000 en die zijn woonplaats heeft in de gemeente Arnhem, met inachtneming van artikel 1.2, vierde lid, van het besluit;
   c. een jeugdige, tevens vreemdeling, die geen rechtmatig verblijf heeft in Nederland maar verblijft in de gemeente Arnhem met inachtneming van artikel 1.2, tweede en derde lid, van het besluit.
2. In afwijking van het eerste lid kan een hulpvraag bij het college worden gemeld door een jeugdige die niet zijn woonplaats heeft in de gemeente Arnhem, maar staat ingeschreven bij een onderwijsinstelling in de gemeente Arnhem.
3. Een jeugdige kan zich rechtstreeks wenden tot een overige voorziening.

Artikel 5 Toegang

1. Het college verleent degene die tot de in artikel 4, eerste lid, genoemde doelgroep behoort een individuele voorziening wanneer het college de voorziening in het individuele geval noodzakelijk acht, gelet op het bepaalde in artikel 2.3 van de wet.
2. Ter beoordeling van de noodzaak om een individuele voorziening in te zetten onderzoekt het college:
   a. de hulpvraag van de jeugdige;
   b. of er sprake is van opgroei- en opvoedingsproblemen, van psychische problemen, of van stoornissen, en zo ja: welke;
   c. welke hulp naar aard en omvang nodig is voor de jeugdige om, rekening houdend met zijn leeftijd en ontwikkelingsniveau, gezond en veilig op te groeien, te groeien naar zelfstandigheid en voldoende zelfredzaam te zijn en maatschappelijk te participeren;
   d. in hoeverre de eigen mogelijkheden en het probleemoplossend vermogen van de jeugdige en van het sociale netwerk toereikend zijn om zelf de nodige hulp en ondersteuning te bieden;
   e. de mogelijkheden om gebruik te maken van een andere voorziening, en;
   f. de mogelijkheden om jeugdhulp te verlenen met gebruikmaking van een overige voorziening.
3. Het college betrekt bij de bepaling van de in te zetten individuele voorziening onder meer de volgende factoren:
   a. de behoeften, persoonskenmerken, voorkeuren, veiligheid, ontwikkeling en gezinssituatie van de jeugdige;
   b. het gewenste resultaat van de jeugdhulp, en;
   c. hoe rekening zal worden gehouden met de godsdienstige gezindheid, de levensovertuiging en de culturele achtergrond van de jeugdige.
4. Tenzij een spoedeisend belang zich daartegen verzet, onderzoekt het college de noodzaak tot het verlenen van een individuele voorziening in een gesprek.
5. In afwijking van het vierde lid kan het college in overleg met de jeugdige afzien van een gesprek.
6. Indien het college van oordeel is dat met het inzetten van een overige voorziening of een andere voorziening de noodzaak tot het verlenen van een individuele voorziening wordt weggenomen, en die overige of andere voorziening voor de jeugdige open staat, ziet het college af van het verlenen van een individuele voorziening.
7. Het college neemt de noodzaak tot het verlenen van een individuele voorziening als bedoeld in het eerste lid, in ieder geval aan:
   a. wanneer een huisarts, medisch specialist of jeugdarts een verwijzing naar de individuele voorziening heeft afgegeven, of;
   b. wanneer het verlenen van de individuele voorziening noodzakelijk wordt geacht als bedoeld in artikel 2.4, tweede lid, onderdeel b, van de wet.
8. Indien het college ten behoeve van de beoordeling en het onderzoek bedoeld in het tweede lid, beleidsregels vaststelt of wijzigt, en tengevolge van toepassing van deze vastgestelde of gewijzigde beleidsregels bij een inwoner met een aflopende toewijzing van jeugdhulp een

verandering in de daar direct op volgende toewijzing plaatsvindt, dan geeft het college hiervan minimaal drie weken voor afloop van de lopende jeugdhulp een beschikking af.

9. De in het vorige lid bedoelde termijn van drie weken geldt niet:
   a. indien de aflopende toewijzing voor een periode van zes weken of korter was afgegeven;
   b. indien door toedoen van de inwoner niet tijdig een beschikking kon worden afgegeven.

Artikel 6 PGB

1. Het college verleent met inachtneming van het bepaalde in artikel 8.1.6 van de wet op verzoek van de jeugdige een pgb indien:
   a. de jeugdige, al dan niet met hulp uit het sociale netwerk dan wel van een curator, bewindvoerder, mentor of gemachtigde in staat is tot een redelijke waardering van de belangen, en in staat kan worden geacht om de aan een pgb verbonden taken op verantwoorde wijze uit te voeren;
   b. naar het oordeel van het college voldoende is gemotiveerd dat een individuele voorziening in natura niet passend en toereikend te achten is, en;
   c. gewaarborgd is dat de voorziening die met het pgb betaald wordt, van goede kwaliteit is.
2. De volgende voorzieningen worden alleen in natura verleend en zijn derhalve uitgesloten voor pgb:
   a. jeugdbescherming;
   b. jeugdreclassering;
   c. crisisjeugdhulp en spoedeisende zorg;
   d. pleegzorg;
   e. voortgezette diagnostiek;
   f. gesloten jeugdhulp;
   g. wonen met behandeling ggz en de zorgzwaartepakketten (licht)verstandelijk gehandicapten 4 en 5;
   h. vervoer bij een voorziening die in natura wordt verleend;
   i. landelijk gecontracteerde zorg.
3. Onverminderd het bepaalde in het eerste lid kan de jeugdige aan wie een pgb wordt verstrekt de jeugdhulp betrekken van een persoon die behoort tot het sociale netwerk, op voorwaarde dat door de jeugdige voldoende gemotiveerd is dat dit tot betere en efficiëntere ondersteuning leidt en doelmatiger is dan het betrekken van de jeugdhulp van een persoon buiten het sociale netwerk, gelet op
   a. de frequentie van de hulp;
   b. het type hulp;
   c. de aard van de hulpvraag waaraan met de verstrekking van het pgb tegemoet wordt gekomen;
   d. de duur van die hulpvraag, en;
   e. de mate van verplichting die voortvloeit uit het pgb en de daaraan verbonden voorwaarden voor de persoon van wie de jeugdhulp betrokken wordt.
4. Een pgb wordt niet besteed aan:
   a. tussenpersonen en belangenbehartigers;
   b. eenmalige uitkeringen;
   c. feestdagenuitkeringen;
   d. administratieve kosten van de zorgaanbieder;
   e. zorg die zonder toestemming van het college daartoe in het buitenland wordt afgenomen.

Artikel 7 De hoogte van een pgb

1. De hoogte van het pgb:
   a. wordt gebaseerd op een door de jeugdige opgesteld plan waarin de wijze van besteding van het pgb wordt toegelicht;
   b. is toereikend om effectieve en kwalitatief goede zorg in te kopen, en;
   c. bedraagt niet meer dan de kostprijs van de in de betreffende situatie goedkoopste adequate beschikbare individuele voorziening in natura.
2. De hoogte van het pgb-tarief wordt bepaald op het laagst toepasselijke tarief waarvoor de betreffende individuele voorziening in natura is gecontracteerd minus 15 procent.
3. Voordat de berekening van het tarief als bedoeld in het tweede lid wordt toegepast worden voor intramurale zorg de kosten van huisvesting en hotelmatige kosten in mindering gebracht op het tarief waarvoor de betreffende individuele voorziening in natura is gecontracteerd.

4. In afwijking van het tweede lid wordt de hoogte van het pgb-tarief voor jeugdhulp die wordt betrokken van een persoon die behoort tot het sociale netwerk van de jeugdige gebaseerd op op het bedrag dat hiervoor op 1 januari 2015 onder de Wet langdurige zorg werd gehanteerd.
5. Indien de jeugdhulp wordt betrokken van een persoon die behoort tot het sociale netwerk die de jeugdhulp bedrijfsmatig verleent geldt het tarief als bedoeld in het tweede lid.
6. Jeugdhulp wordt bedrijfsmatig verleend door een persoon die behoort tot het sociale netwerk indien de betreffende persoon:
   a. aantoonbaar gekwalificeerd is;
   b. ingeschreven staat in een op de werkzaamheden betrekking hebbend kwaliteitsregister, indien van toepassing, en:
   c. de jeugdhulp verleent ter uitvoering van een overeenkomst van opdracht.
7. Indien de jeugdhulp wordt betrokken van een persoon buiten het sociale netwerk, die niet voldoet aan de eisen in het zesde lid genoemd onder a en b, geldt het tarief als bedoeld in het vierde lid.
8. Het college kan in of bij nadere regels tarieven vastleggen die voortvloeien uit dit artikel en die gehanteerd worden bij het vaststellen van een pgb.

Artikel 8 Kwaliteitseisen jeugdhulp

1. Jeugdhulpaanbieders zorgen voor een goede kwaliteit van jeugdhulp, eisen met betrekking tot de deskundigheid van beroepskrachten daaronder begrepen, door:
   a. het afstemmen van jeugdhulp op de persoonlijke situatie van de jeugdige;
   b. het afstemmen van jeugdhulp op andere vormen van zorg en ondersteuning;
   c. erop toe te zien dat beroepskrachten tijdens hun werkzaamheden in het kader van het leveren van jeugdhulp handelen in overeenstemming met de professionele standaard;
   d. voor zover van toepassing, erop toe te zien dat de kwaliteit van de jeugdhulp en de deskundigheid van beroepskrachten ten minste voldoen aan de voorwaarden om in aanmerking te komen voor de in de toepasselijke sector erkende keurmerken.
2. Met een pgb bekostigde bedrijfsmatig verleende jeugdhulp moet aan dezelfde kwaliteitseisen voldoen als gecontracteerde jeugdhulp.
3. Het college kan nadere regels stellen over verdere eisen aan de kwaliteit van jeugdhulp, eisen met betrekking tot de deskundigheid van beroepskrachten daaronder begrepen.
4. Onverminderd andere handhavingsbevoegdheden ziet het college toe op de naleving van deze eisen door periodieke overleggen met de jeugdhulpaanbieders, een jaarlijks cliëntervaringsonderzoek en het zo nodig in overleg met de jeugdige ter plaatse controleren van de geleverde jeugdhulp.

Artikel 9 Verhouding prijs en kwaliteit

1. Ter waarborging van een goede verhouding tussen de prijs voor de levering van jeugdhulp, kinderbeschermingsmaatregelen of jeugdreclassering als bedoeld in artikel 2.12 van de wet en de eisen die gesteld worden aan de kwaliteit daarvan stelt het college vast:
   a. een vaste prijs, die geldt voor een inschrijving als bedoeld in de Aanbestedingswet 2012 en het aangaan overeenkomst met derde; of
   b. een reële prijs die geldt als ondergrens voor:
      1. een inschrijving en het aangaan overeenkomst met de derde, en
      2. de vaste prijs, bedoeld in onderdeel a.
2. Het college stelt de prijzen, bedoeld in het eerste lid, vast:
   a. overeenkomstig de eisen aan de kwaliteit van die dienst, waaronder de eisen aan de deskundigheid van de beroepskracht, bedoeld in artikel 2.12 van de wet, en
   b. rekening houdend met de continuïteit in de hulpverlening, bedoeld in artikel 12.4, eerste lid onder a, van de wet, tussen degenen aan wie de dienst wordt verstrekt en de betrokken hulpverleners.
3. Het college baseert de vaste prijs of de reële prijs op de volgende kostprijselementen:
   a. de kosten van de beroepskracht;
   b. redelijke overheadkosten;
   c. kosten voor niet productieve uren van de beroepskrachten als gevolg van verlof, ziekte, scholing, werkoverleg;
   d. reis en opleidingskosten;
   e. indexatie van de reële prijs voor het leveren van een dienst;

f. overige kosten als gevolg van door de gemeente gestelde verplichtingen voor aanbieders waaronder rapportageverplichtingen en administratieve verplichtingen, en;

4. Het college kan, onder verantwoording aan de gemeenteraad, het eerste lid, onderdeel b, buiten beschouwing laten indien bij de inschrijving aan de derde de eis wordt gesteld een prijs voor de dienst te hanteren die gebaseerd is op hetgeen gesteld is in het tweede en derde lid.

Artikel 10 Maatregelen ter voorkoming en bestrijding van misbruik of oneigenlijk gebruik

1. Het college informeert de jeugdige over de rechten en plichten die aan het ontvangen van een individuele voorziening zijn verbonden en over de mogelijke gevolgen van misbruik en oneigenlijk gebruik.
2. Het college kan onderzoek doen naar het gebruik van individuele en overige voorzieningen met het oog op de beoordeling van de kwaliteit en de recht- en doelmatigheid.
3. Het college wijst ter uitvoering van het tweede lid een toezichthouder aan om misbruik en oneigenlijk gebruik van individuele en overige voorzieningen op te sporen, te bestrijden en tegen te gaan.

Artikel 11 Opschorting betaling uit het pgb

1. Het college kan de Sociale Verzekeringsbank gemotiveerd verzoeken te beslissen tot een gehele of gedeeltelijke opschorting van betalingen uit het pgb voor ten hoogste dertien weken als er ten aanzien van een jeugdige een ernstig vermoeden is gerezen dat er sprake is van een omstandigheid als bedoeld in artikel 8.1.4, eerste lid, onder a, d of e, van de wet.
2. Het college stelt de jeugdige schriftelijk op de hoogte van het verzoek op grond van het derde lid.

Artikel 12 Nieuwe feiten en omstandigheden, herziening, intrekking en terugvordering

1. Onverminderd artikel 8.1.2 van de wet doet een jeugdige op verzoek of onverwijld uit eigen beweging aan het college mededeling van alle feiten en omstandigheden, waarvan hem redelijkerwijs duidelijk moet zijn dat deze aanleiding kunnen zijn tot heroverweging van een beslissing aangaande een individuele voorziening.
2. Onverminderd artikel 8.1.4 van de wet kan het college een beslissing aangaande een individuele voorziening herzien dan wel intrekken als het college vaststelt dat:
   a. de jeugdige onjuiste of onvolledige gegevens heeft verstrekt en de verstrekking van juiste of volledige gegevens tot een andere beslissing zou hebben geleid;
   b. de jeugdige niet langer op de individuele voorziening is aangewezen;
   c. de individuele voorziening niet meer toereikend is te achten;
   d. de jeugdige niet voldoet aan de voorwaarden van de individuele voorziening, of;
   e. de jeugdige de individuele voorziening niet of voor een ander doel gebruikt dan waarvoor het is bestemd.
3. Als het college een beslissing op grond van het tweede lid, onder a, heeft herzien of ingetrokken en de verstrekking van de onjuiste of onvolledige gegevens opzettelijk heeft plaatsgevonden, kan het college van degene die opzettelijk onjuiste of onvolledige gegevens heeft verschaft geheel of gedeeltelijk de geldswaarde vorderen van de ten onrechte genoten individuele voorziening in natura of het ten onrechte genoten pgb.
4. Een beslissing tot verlening van een pgb kan worden herzien of ingetrokken als blijkt dat het pgb binnen 6 maanden na uitbetaling niet of slechts ten dele is aangewend voor de bekostiging van de voorziening waarvoor de verlening heeft plaatsgevonden.
5. Het college onderzoekt uit het oogpunt van kwaliteit van de geleverde zorg, al dan niet steekproefsgewijs, de bestedingen van de pgb's.

Artikel 13 Overgangsrecht

1. Een jeugdige houdt recht op een lopende voorziening verstrekt op grond van de Verordening Jeugdhulp gemeente Arnhem 2015, totdat het college een nieuw besluit heeft genomen waarbij het besluit waarmee deze voorziening is verstrekt, wordt ingetrokken.
2. Aanvragen die zijn ingediend onder de Verordening Jeugdhulp gemeente Arnhem 2015 en waarop nog niet is beslist bij het in werking treden van deze verordening, worden afgehandeld krachtens deze verordening.

3. Op bezwaarschriften tegen een besluit op grond van de Verordening Jeugdhulp gemeente Arnhem 2015, wordt beslist met inachtneming van die verordening.

Artikel 14 Hardheidsclausule

Het college kan in bijzondere gevallen ten gunste van de jeugdige gemotiveerd afwijken van de bepalingen in deze verordening indien onverkorte toepassing daarvan leidt tot disproportionele onredelijkheid of onbillijkheid.

Artikel 15 Intrekking oude verordening

De Verordening Jeugdhulp gemeente Arnhem 2015 wordt ingetrokken.

Artikel 16 Inwerkingtreding

Deze verordening treedt in werking op 1 januari 2019.

Artikel 17 Citeertitel

Deze verordening wordt aangehaald als: Verordening Jeugdhulp gemeente Arnhem 2019.

WijzijnAdviesraadArnhem
Wmo

College van Burgemeester & Wethouders
Postbus 9029
6800 EL Arnhem

Arnhem, 11 november 2019

Onderwerp: Gevraagd advies over extra waarborg in de verordeningen

Geacht College,

Per e-mail d.d. 9 december 2019 is de Adviesraden Jeugdhulp en Wmo gevraagd een reactie te geven op de uitwerking door het College van B&W op de vraag een extra waarborg aan te brengen in de verordeningen zodat inwoners tijdig kunnen inspelen op eventuele veranderingen in de toewijzing van maatschappelijke ondersteuning of jeugdhulp die het gevolg kunnen zijn van toepassing van de beleidsregels Wmo en Jeugdhulp.

De beide Adviesraden zijn van mening dat die waarborgen er inderdaad moeten zijn (komen) opdat cliënten niet overvallen worden. Het antwoord of de waarborgen voldoende zijn met een termijn van (bijvoorbeeld) drie weken is – zo hebben wij begrepen – niet door het College van B&W zelf 'bedacht' maar is gebaseerd op een advies dat is gegeven door de Sociale Wijkteams.

De Adviesraden zijn van mening dat de gevolgde procedure (advies inwinnen bij de Sociale Wijkteams) een begrijpelijke is. Wel wijzen wij erop dat er met deze termijn kennelijk personen 'tussen wal en schip kunnen vallen' aangezien in de tekst staat dat er "***over het algemeen*** *voldoende tijd om het gesprek met de inwoner te voeren*".Vanuit de verantwoordelijkheid van de wijkcoach om de ingezette zorg te evalueren, is aan te raden dat deze coach pro-actief in overleg gaat met de gebruiker van zorg en de zorgaanbieder zodat de burger tijdig weet waar deze aan toe is. Daarnaast is vanuit het perspectief van de burger van belang dat deze voldoende tijd heeft om bezwaar in te dienen over een beschikking en daarover in gesprek te kunnen gaan met de wijkcoach. Dit voorkomt onnodige en spanningsvolle verrassingen.
De Adviesraden Jeugdhulp en Wmo zijn van mening dat voor die (uitzonderlijke?) situaties waarin de termijn onvoldoende blijkt te zijn een vangnetconstructie / maatwerk gegarandeerd dient te zijn.

Met vriendelijke groet,

Hanneke Bakx – voorzitter Adviesraad Jeugdhulp
Martin Knoop – voorzitter Adviesraad Wmo

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	27 november 2019
Ter bespreking van	Vaststellen Verordening Maatschappelijke Ondersteuning en abonnementstarief
Amendement van het lid	Mattijs Loor (D66) Ria de Vries (PvdA) Nico Wiggers (AOP) Lea Manders (ArnhemCentraal)
Titel Amendement	Richtlijnen zorgtoewijzing zorgvuldig invoeren
Nummer / zaaknummer	**19A82** 398686

De ondergetekende(n) stel(t)(len) het volgende amendement voor:

1. In artikel I van het raadsbesluit, na onderdeel J toe te voegen een nieuw onderdeel K:

K

Aan artikel 2.1 worden de volgende leden toegevoegd:
3. Indien het college, ten behoeve van de beoordeling van de noodzaak om een maatwerkvoorziening in te zetten, beleidsregels vaststelt of deze beleidsregels wijzigt, wordt hierbij een advies gevraagd conform Artikel 3 lid 1 van de Verordening adviesraden Arnhem.
4. Nieuwe aanvragen en herindicaties waarop binnen zes weken na de vaststelling of wijziging van de in het derde lid bedoelde beleidsregels wordt beslist, worden afgehandeld in overeenstemming met de voorheen geldende beleidsregels;
5. Indien op grond van de vaststelling of wijziging van de in het derde lid bedoelde beleidsregels een herindicatie geheel of gedeeltelijk wordt afgewezen, dan treden de gevolgen van het besluit tot geheel of gedeeltelijke afwijzing niet eerder dan zes weken na dat besluit in werking.

2. In de tweede zin van artikel II toe te voegen:

Het onderdeel K treedt in werking de dag na publicatie van de gewijzigde verordening.

INGEDIENDEN

19 A02 / P. 2 7

Toelichting:

Het college is van plan richtlijnen te maken voor de sociale wijkteams. Voor deze richtlijnen wil het college beleidsregels vaststellen. De beleidsregels geven vooraf duidelijkheid over het wel of niet toewijzen van bepaalde vormen van zorg en hulpverlening in bepaalde gevallen. Daarnaast blijven de wijkteams maatwerk leveren.

De richtlijnen kunnen veel invloed hebben op wanneer een inwoner wel of geen hulp kan verwachten. Daarom is het belangrijk dat de adviesraden op tijd worden betrokken bij het maken en wijzigen van deze beleidsregels. Ook moeten de inwoners op tijd, namelijk voordat deze regels gaan gelden, kunnen worden geïnformeerd.

Met dit amendement krijgen de adviesraden altijd genoeg tijd om invloed op de beleidsregels te hebben. Dit gebeurt dan voordat het college het beleid vaststelt. Na een besluit van het college over een wijziging, hebben de wijkcoaches met dit amendement genoeg tijd om cliënten informeren voordat de nieuwe regels gaan gelden. Ook kunnen wijkcoaches dan mogelijke zorgen wegnemen.

Het college wil ook voor jeugdhulp richtlijnen in beleidsregels vaststellen. Om de Verordening jeugdhulp ook aan te passen wordt een motie ingediend.

Lid 3:
Dit lid regelt dat altijd – dus ook bij ogenschijnlijk ondergeschikte technische wijzigingen – de adviesraden worden betrokken. Mocht de wijziging inderdaad ondergeschikt zijn, dan zal het betrekken van de adviesraden hierbij weinig tot geen vertraging in het bestuurlijke proces opleveren.

Lid 4:
Dit lid regelt dat beoordelingen binnen 6 weken na vaststelling of wijziging van de beleidsregels altijd onder de oude beleidsregels vallen.

Lid 5:
Dit lid regelt dat als de veranderde beleidsregels leiden tot afwijzing van een herindicatie, dit besluit pas in werking treedt zes weken nadat het is genomen. Dit geldt dus ook voor herindicaties later in het jaar. Hierdoor heeft een inwoner die mogelijk overvallen wordt door nieuwe regels, in deze gevallen tijd om alternatieve zorg te organiseren of om bezwaar te maken tegen het besluit.

In werking treden:
Deze wijzigingen gaan direct in, terwijl de wijzigingen in het kader van het abonnementstarief in januari en juli 2020 ingaan. Alle wijzigingen kunnen in één keer bekend worden gemaakt. Het direct ingaan van de wijzigingen uit dit amendement maakt dat deze van toepassing zijn op de beleidsregels die het college in de loop van december vaststelt.

Verwijzing:
Artikel 3 lid 1 van de Verordening adviesraden Arnhem luidt:

INGETROKKEN

19A02/P.3

Het gemeentebestuur vraagt advies aan de Adviesraad over beleidsvoornemens ten aanzien van de wet en de uitvoering hiervan op een dusdanig tijdstip dat dit advies van wezenlijke invloed kan zijn op het te nemen besluit.

"De wet" in deze verordening is:
de Participatiewet, de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015, respectievelijk de Jeugdwet

Mattijs Loor (D66)
Ria de Vries (PvdA)
Nico Wiggers (AOP)
Lea Manders (AC)

INGETROKKEN

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	27 november 2019
Ter bespreking van	Vaststellen Verordening Maatschappelijke Ondersteuning en abonnementstarief
Motie van	Mattijs Loor - D66 Ria de Vries - PvdA Nico Wiggers - Arnhemse Ouderen Partij Lea Manders - Arnhem Centraal
Titel motie	Richtlijnen ook voor jeugdhulp zorgvuldig invoeren
Nummer Zaaknummer	19M173 398686

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat:

- Het college van plan is zowel voor WMO als voor jeugdhulp richtlijnen vast te stellen voor het toewijzen van zorg en ondersteuning door de sociale wijkteams;
- Arnhem eenzelfde werkwijze hanteert voor WMO en jeugdhulp en de Verordening maatschappelijke ondersteuning en de Verordening jeugdhulp daarom op elkaar zijn afgestemd.

Overwegende dat:

- Dergelijke richtlijnen van invloed kunnen zijn op of een inwoner zorg of ondersteuning krijgt, en in welke mate;
- Inwoners in de gelegenheid moeten zijn om – als zij geen of minder ondersteuning krijgen – alternatieven te organiseren of hiertegen bezwaar moeten kunnen maken, ruim voordat een veranderde situatie ingaat;
- De adviesraden in het sociaal domein altijd goed moeten worden betrokken bij het tot stand komen van dergelijke richtlijnen.

Draagt het college op:

- De raad zo spoedig mogelijk een voorstel voor te leggen om de Verordening jeugdhulp gemeente Arnhem 2019 aan te vullen met regels zoals voor de WMO opgenomen in amendement "Richtlijnen zorgvuldig invoeren" (19A82).
- Tot het moment dat de raad bovenstaande wijziging heeft vastgesteld, bij het vaststellen en hanteren van richtlijnen in beleidsregels al overeenkomstig deze aanstaande wijziging te handelen.

INGETROKKEN

19A 173/P.2

en gaat over tot de orde van de dag

Mattijs Loor (D66)
Ria de Vries (PvdA)
Nico Wiggers (AOP)
Lea Manders (AC)

INGETROKKEN

Wijziging Verordening Maatschappelijke ondersteuning en Verordening Jeugdhulp

Voor de gemeenteraadsvergadering d.d.:	29 januari 2020
Zaaknummer:	
Portefeuillehouder:	R. van der Zee/H. de Vroome

.

Aan de gemeenteraad, 15 januari 2020

Verloop
Op 15 januari heeft de raadskamer de wijziging van de verordening besproken. Op 27 november heeft het college toegezegd om een wijzigingsbesluit van de verordeningen voor te leggen aan de raad.

Aanwezige woordvoerders:
De heer R. Kraaijenbrink (Arnhem Centraal); De heer S. van der Broek (CDA) mevrouw K. Kalthoff (VVD); mevrouw R. de Vries (PvdA); mevrouw N. Nede (ChristenUnie); mevrouw M. Dolsma (GroenLinks); de heer M. Loor (D66), de heer T. Aydemir (DENK/Verenigd Arnhem); en de heer N. Wiggers (Arnhemse Ouderen Partij).
De fracties van de Partij voor de Dieren, de SP en de PVV waren niet vertegenwoordigd.

Toezeggingen
Wethouder Van der Zee zegt toe het invoeren van de beleidsregels (inclusief de termijnen) mee te nemen bij de reguliere evaluatie.
Wethouder Van der Zee zegt toe bij iedere wijziging van de verordening de adviesraden te betrekken.

Conclusie
De voorzitter concludeert dat de meningsvormende fase is afgerond. PvdA en AOP geven aan een amendement te overwegen. Met instemming van de raadskamer wordt het voorstel doorgeleid naar de besluitvormende fase van 29 januari. Mocht het amendement worden ingediend dan zal het op de 29ste behandeld worden.

De raadsadviseur, De voorzitter,

E.J.S. Dirksen J.J. van der Loo

Titel/onderwerp: **Bomenplan Arnhem**

Raadsadviseur: B. Kranenborg Telefoonnr: 3775956 bas.kranenborg@arnhem.nl

Van:	College	Ambtenaar:	Frans Gooren
Portefeuillehouder:	Mw. C. Bouwkamp	Telefoonnr:	3774254
		E-mailadres:	Frans.Gooren@arnhem.nl
Doel activiteit	Meningsvormend (1)		
Toelichting	De bespreking van het onderwerp stelt de raadskamer in staat om het door het college gevoerde beleid te controleren. **Inleiding** Bomen hebben een belangrijke functie in de stad. Zij helpen klimaatverandering tegen te gaan en zorgen (mede) voor een leefbare stad. Daarnaast zijn bomen gewoon mooi en dragen bij aan het groene karakter van onze stad. Dit bomenplan verankert de nieuwe visie op bomen en de werkwijze m.b.t. bomen. Ook de evaluatie van de deregulering van de kapvergunning is in het plan meegenomen. **Voorstel** Bedoeling van het voorstel is om meer duidelijkheid te geven bij afwegingen voor aanplant, beheer en kap van bomen en hoe met bomen om te gaan in projecten. T.o.v. het huidige beleid betekent dit concreet extra bomenaanplant, een langere verzorging van bomen en een kapvergunning nieuwe stijl. Bij projecten wordt er in het bontwerp extra aandacht gegeven aan bomen en er komt een Boom Kwaliteitsteam Arnhem van deskundigen en bewoners, dat de gemeente adviseert. **Kanttekeningen** Er is nog geen structureel budget om invulling te geven aan de ambities uit dit bomenplan. **Proces** Dit Bomenplan is tot stand gekomen, mede in overleg met de stad via een aantal bewonersavonden. Een samenvatting van het proces is bij de stukken gevoegd. Op 4 en 11 december hebben een 10-tal insprekers het woord gevoerd en vragen uit de raadskamer beantwoord, waarmee de informatieve fase is afgerond.		
Voorgesteld resultaat van de bespreking	Beslissen of het voorstel kan worden doorgeleid naar de meningsvormende (2) fase of besluitvormende fase.		
Spreekrecht publiek	Nee		
Behandeladvies	Technische vragen dienen voorafgaand aan de bespreking te worden gesteld Het betreft een meningsvormende behandeling (M1). <u>Met ingang van 15-1-20 in het behandeladvies van de MI fase aangepast:</u> *1. Een eerste korte ronde meningen* Alle woordvoerders leggen kort - bijvoorbeeld in maximaal een halve minuut - hun (voorlopige) standpunt over het voorstel uit. Is men sowieso voor of tegen, heeft men nog prangende vragen over delen van het voorstel waarvan het standpunt afhangt, etc. Interrupties zijn niet toegestaan. *2. Reactie van de portefeuillehouder* De portefeuillehouder reageert kort – bijvoorbeeld in maximaal 3 minuten – op de standpunten van de woordvoerders en heeft de gelegenheid enige toelichting op het voorstel te geven. Interrupties zijn niet toegestaan. *3. Discussie in vrije vergaderorde* Woordvoerders en portefeuillehouder discussiëren met elkaar over het voorstel, er kunnen vragen gesteld worden en toezeggingen worden gedaan. Interrupties zijn toegestaan.		

	4. Afronding in een korte ronde De bespreking wordt afgerond met een korte ronde langs alle woordvoerders waarin zij aangeven hoe zij de verdere behandeling van het voorstel voor zich zien. *5. Conclusie voorzitter raadskamer* De voorzitter herhaalt de gedane toezeggingen en formuleert op basis van de inbreng van de woordvoerders de conclusie over de verdere behandeling van het voorstel. Uitkomst van de Meningsvormende (M1) behandeling kan zijn: 1. Partijen zijn het eens, het voorstel wordt doorgeleid naar de besluitvormende fase 2. Partijen zijn het niet (volledig) eens en overwegen moties en/of amendementen. Het voorstel wordt doorgeleid naar de fase Meningsvorming 2, waar deze besproken zullen worden.

Bijlagen			
Raadsvoorstel "Bomenplan Arnhem"			
Beantwoording technische vragen inzake "Bomenplan Arnhem"			
Behandeladvies 4 december 2019, informatieve behandeling			
Bijlage 1 - Bomenplan 2019			
Bijlage 2 - Evaluatie deregulering kapvergunning 1 Verschil boomaantal buurten Arnhem			
Bijlage 3 - Evaluatie deregulering kapvergunning 2 Verschil kroonoppervlakte buurten Arnhem			
Brief van Arnhemse Bomenbond "Verzoek wijzigen Bomenplan Arnhem", d.d. 03-11-2019			
Schriftelijke inspraakbijdrage dhr. S. de Nie			
Schriftelijke inspraakbijdrage van dhr. H. van den Bos			
Schriftelijke inspraakbijdrage van mw. A. Ferwerda			
Schriftelijke inspraakbijdrage dhr. M. Bosch			
Schriftelijke inspraakbijdrage van dhr. S. Fonk			
Schriftelijke inspraakbijdrage van mw. T. Chabot			
Behandelresultaat 4 december 2019, informatieve behandeling			
Schriftelijke inspraakbijdrage van dhr. F. van den Berg			
Behandeladvies 11 december 2019, 2e informatieve behandeling			
Behandelresultaat 11 december 2019, 2e informatieve behandeling			
Schriftelijke reactie mw. T. Chabot op Bomenplan Arnhem			
Schriftelijke reactie dhr. A. Meijssen op Bomenplan Arnhem			

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	19 februari 2020
Ter bespreking van	Bomenplan Arnhem
Motie van	Nico Wiggers - Arnhemse Ouderen Partij
Titel motie	Betrokkenheid bewoners bij bomen
Nummer Zaaknummer	**20M12** 412058

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat
- het college een Bomenplan heeft voorgelegd aan de raad;
- het Bomenplan niet door alle betrokkenen wordt omarmd;

Overwegende dat
- het wenselijk is dat het Bomenplan in haar uitwerking op een breed draagvlak kan rekenen;
- het Bomenplan – voor wat betreft het publiek domein – uitwerking behoeft in die zin dat keuzes worden gemaakt ten aanzien van het planten, (groots) onderhoud en verwijderen van bomen, waaronder gezonde bomen;

Verzoekt het college
- te bevorderen dat de betrokkenheid van burgers bij bomen, met name die in het publieke domein staan of kunnen staan, breed is;
-te bevorderen dat in de acht wijken de uitwerking van het bomenplan wordt besproken en dat burgers, zoals in casu wijkplatforums, een belangrijke stem hebben in te maken keuzes;

en gaat over tot de orde van de dag

Nico Wiggers, Arnhemse Ouderen Partij

Vraag van Tjeerd Broersma
Fractie CU Arnhem

Antwoorden in rood:

- bomenplan blz 20 alinea "Evaluatie deregulering kapvergunning": laatste zin in alinea klopt niet of staat er overbodig>>
"*Om aan deze onduidelijkheid een einde te maken is de meldplicht (voor alle bomen) ingevoerd bij de kapvergunning nieuwe stijl.wone bomen. Dit gebeurt vooral in de bossen en de parken en incidenteel bij lanen, en altijd ten behoeve van de blijvende bomen.* "

Reactie: Goed gezien. Hier is iets misgegaan met de opmaak. De laatste zin kan worden verwijderd.

- blz 23: wat moet worden vermeld in een kapmelding?

Bij een melding hoeft alleen het adres, de stamomtrek en eventueel de kroondiameter vermeld te worden.

We werken momenteel aan een web-applicatie op de gemeente-website. Dit werkt als een checklist voor met name particulieren die niet weten of er een vergunning nodig is voor het kappen van een bepaalde boom. Als iemand een boom in zijn tuin wil kappen, dan vult deze het **adres** is. Er wordt dan automatisch bepaald of er een bestemmingsplan-bescherming of Wet Natuurbescherming van toepassing is. In dat geval volgt er een verwijzing naar het omgevingsloket voor de aanvraag van een kapvergunning.

Als er geen bestemmingsplan-bescherming of Wet Natuurbescherming van toepassing is, wordt gevraagd naar de **stamomtrek**. Is deze kleiner dan 80 cm, dan is er geen kapvergunning noodzakelijk. De initiatiefnemer kan dan volstaan met een melding (druk op de knop). Hij/zij ontvangt dan verdere informatie over de verdere regels (Natuurkalender).

Bij een stamomtrek van meer dan 80 cm, volgt er een automatische check op de volgende punten: monumentale status (kaart), beschermd stadsgezicht, Groenvisiekaart, hittestresskaart. Als de boom op één van die punten waardevol is, volgt er ook weer een verwijzing naar het omgevingsloket voor een vergunningaanvraag.
Voor bomen met een stamomtrek van meer dan 150 cm dient ook een vergunning aangevraagd te worden.
Tot slot wordt nog gevraagd naar de **kroondiameter**. Is deze groter dan 10 meter, dan is de boom ook vergunningplichtig.

Indien niet: er is geen sprake van een bijzondere boom. Deze mag zonder vergunning gekapt worden. Melding volstaat (zie boven).

- blz 23: stel dat een boom wortelopdruk veroorzaakt bij een parkeerplek, en de meeste logische oplossing voor behoud boom zou zijn om het plantgat te vergroten? wordt dan ook het plantgat vergroot ten kostte van de parkeerplaats?

Dit is maatwerk. Er vindt een nadere afweging plaats, waarin alle belangen tegen elkaar worden afgewogen.

kapmelding en/of vergunning via omgevingsloket:
- waarom wordt stamomtrek aangehouden als maat i.p.v. diameter?

Stamomtrek is voor een particulier eenvoudiger te bepalen.

- in het standaard vergunningaanvraag voor kapvergunning moet men de diameter vermelden (omgevingsloket). Als GemArnhem vast wil houden aan stamomtrek, zal het bij het onderdeel 'gemeente specifieke vragen' moeten vragen naar de omtrek i.p.v. diameter. Hiermee wordt dus in 1 vergunningaanvraag naar twee verschillende maten gevraagd namelijk diameter (standaard omgevingsloket vraag) als stamomtrek (gemeente specifieke vraag). Leidt dat niet tot onduidelijkheid?

Mogelijk. Hoewel het vergunning traject bij de ODRA apart staat van de melding bij de gemeente, kan dit verwarrend zijn. Oplossing zou kunnen zijn om op de gemeentewebsite een omreken-knop te plaatsen die bij het invullen van de omtrek ook meteen de diameter vermeldt. We gaan in overleg met de ODRA kijken of en onder welke voorwaarden dit beter op elkaar afgestemd kan worden.

Hinder (blz 38):
- hoe wordt bepaald wat 'ernstige wortelopdruk' is?

Er is sprake van ernstige wortelopdruk als de situatie als gevaarlijk wordt ervaren. Praktisch betekent dit dat tegels meer dan drie cm uitsteken.

- "*minder dan 3 bezonningsuren per dag in de periode 21 januari – 22 november (gedurende 10 maanden) in midden vensterbank binnenkant raam*."
>> Hoe wordt dit gemeten? Hebben jullie daar een computerprogramma voor die dit modelleert?

Nee. Wij bepalen dit niet. De bewoner moet aannemelijk maken dat deze hinder optreedt. Daglicht is te berekenen met bijvoorbeeld een app https://dgmrsoftware.nl/daglicht/ of andere hulpmiddelen op het web http://www.ekbouwadvies.nl/bouwbesluit/daglicht/daglichtberekening.asp. Of door een adviseur in te huren.

Hinderbepaling (blz39, bovenaan en blz41) particuliere boom:
- begrijp ik goed dat iedere bomenkap standaard moet worden gemeld? Ook als het een boompje van een meter is? Wie houdt het bij of dat ook daadwerkelijk gebeurt? En wat voor nut heeft het om voor iedere boom, hoe klein ook, een melding te moeten maken?

. Iedere boom die een particulier wil kappen, en waar geen vergunning voor nodig is, dient te worden gemeld. Het geeft ons inzicht in de ontwikkeling van het bomenbestand bij particulieren en zorgt ervoor dat bewoners bewuster omgaan met hun bomen. We gaan vooralsnog niet controleren of er altijd melding wordt gedaan.

- Verder ingaand op de eerdere vraag m.b.t. kapmelding: hoe gebruiksvriendelijk is het doen van een kapmelding? Kan een kapmelding snel middels een simpel formuliertje worden gedaan?

Ja. Wij verwijzen iedere particulier initiatiefnemer die een boom wilt kappen naar de website van de gemeente. De web-applicatie op de gemeentepagina is een hulpmiddel om te bepalen of er een vergunning nodig is. Als dat niet het geval is, volstaat een druk op de knop om melding te doen.

Kapmelding: krijgt een particulier die een kapmelding heeft gedaan nog wel, als er geen bezwaren zijn, een automatische mededeling dat de boom mag worden gekapt? Dit kan dan namelijk meteen worden vergezeld van infoA4 met tips zoals broedperiode vogels, info over veilig werken en verwijzingen naar (de waarde van) inheemse boomsoorten en/of andere info over biodiversiteit voor nieuwe aanplant.

Tegen een kapmelding is geen bezwaar mogelijk. Indien na invullen van de checklist blijkt dat geen vergunning nodig is, krijgt de melder nog informatie mbt de Wet natuurbescherming en wat het beste tijdstip is om een boom te kappen.

Hinderbepaling particuliere bomen II (gemeentelijke bomen?) (blz 39+ 40)
- moet de titel van deze alinea niet zijn 'gemeentelijke bomen'?

Ja, dat klopt. Dit kan worden aangepast.
- omtrek >35 cm: een boom heeft al een omtrek van 35 cm als deze een diameter heeft van 11 cm!

Ja, dat klopt.

- Lees ik het schema goed dat als een boompje van 12 cm diameter die ergens in het bosplantsoen staat moet worden weggehaald in het kader van 'beheer bosplantsoen' nog steeds een kapmelding moet krijgen?

Het dunnen van wijkbossen, bosplantsoen en struwelen valt onder normaal beheer en onderhoud. Het dunnen wordt als activiteit gemeld en niet per boompje. Schema kan hierop worden verduidelijkt.

- Lees ik het schema goed dat als een boompje met een dikte van 3 cm in een groenplantsoen staat, geen toekomstboom is, maar gewoon een spontaan opgekomen boompje, het weghalen van dit boompje (in het kader van beheer groenplantsoen) nog steeds een kapmelding behoeft en zelfs verplant of gecompenseerd moet worden?

Het verwijderen van deze kleine boompjes (opschot) in sierplantsoen valt ook onder normaal beheer en onderhoud. Schema kan hierop worden verduidelijkt.

- Zie bovenstaande vraag: als antwoord op die vragen ja is: met hoeveel extra benodigd FTE i.v.m. enorm veel extra administratie, houdt Gemeente Arnhem rekening wanneer dit nieuwe systeem moet worden doorgevoerd? En hoe wordt dit systeem gehandhaafd?

Extra administratie blijft zeer beperkt. Melding gebeurt geautomatiseerd. Dit levert geen extra werk op voor gemeente Arnhem of ODRA.

Vraag van Leendert Combee
Fractie VVD Arnhem

Antwoorden in rood

1- in hoeveel van de 83 buurten is het aantal bomen toegenomen?

In 70 van de 83 buurten is het aantal bomen tussen 2006 en 2018 toegenomen

2- in hoeveel buurten is het kroonoppervlak met meer dan 10% toegenomen?

In 33 van 83 buurten is het kroonoppervlak tussen 2006 en 2018 met meer dan 10% toegenomen.

3-op pagina 35 staat dat voor de deregulering 95% van de kapvergunningen werden verleend en dus 5% geweigerd.
A. Heeft dat percentage (5% geweigerd) betrekking op alleen particuliere kapvergunningaanvragen?

Percentage is een globale inschatting van particuliere kapvergunningaanvragen

B. Welk absoluut aantal hoort daar bij voor particulieren (aantal geweigerde kapvergunningen) in 2011, 2012 en 2013?

Over deze informatie beschikken wij niet

4- wat is de inschatting van de nieuwe werkwijze tav jaarlijks aantal meldingen (door particulieren) , jaarlijks aantal kapvergunningaanvragen (door particulieren)?

Aantal meldingen zal enkele honderden zijn. Aantal vergunningaanvragen (door particulieren) schatten we op 100.

5- waaruit is het benodigde structurele bedrag van €390.000 precies opgebouwd?

Aanplant extra (straat)bomen: 100.000;
omvormen (landbouw)gronden naar bos: 32.000;
extra beheerkosten (meer bomen, langer behouden, extra maatregelen, bescherming groeiplaats): 82.000
gefaseerde vervanging lanen(i.p.v. in één keer): 20.000
vergoeding kwaliteitsteam: 20.000
extra kosten kapvergunning ODRA: 69.000
extra handhaving: 22.000
stimuleringssubsidie: 25.000
Monitoring: 20.000

Aanvullende vraag:

N.a.v. vraag 3B:
Bij vraag 3B beschikken jullie niet over de info. Wie wel? En is daar achter te komen?

We hebben de volgende informatie nog gevonden in een oud raadsstuk (Zaaknummer: 2012-01-01820, Documentnummer: 2016.0.050.652).

Voor 2011, 2012 en 2013 achtereenvolgens de aantallen kapvergunningaanvragen, het aantal weigeringen en het aantal bomen dat het betreft:

2011: 279; 7; 1.059
2012: 201; 2; 804
2013: 132; 2; 610

Het gaat hierbij om alle kapvergunningaanvragen en dus niet alleen die van particulieren.

Tot slot nog een nuancering t.a.v. vraag 3A: ook voor kapaanvragen van gemeentelijke bomen gold dat meer dan 95% van de aanvragen werd verleend.

Vraag van Mieke Hegge
Fractie PvdD Arnhem

Op pagina 7 van het kader Bomenplan staan een aantal zaken die in het uitvoeringsprogramma worden opgenomen. Dat eindigt met etc. en mijn vraag is welke onderwerpen zijn dat?

Antwoord:

De tekst in het plan waar vraagsteller naar verwijst luidt:
"Tal van beleidsvoornemens zullen verder moeten worden uitgewerkt, nadat de kaders zijn vastgesteld. Zoals de aanpassing van de APV om te komen tot een kapvergunning nieuwe stijl, het selecteren van locaties voor de aanplant van toekomstbomen, de uitwerking van nieuwe subsidie-voorschriften, de installatie van het Boom Kwaliteitsteam Arnhem etc. Deze maatregelen worden opgenomen in het Uitvoeringsprogramma Bomenplan, waarvan de voortgang jaarlijks aan de gemeenteraad wordt gerapporteerd. Onderdeel daarvan is ook een communicatieplan."

Na vaststelling van het Bomenplan door de raad wordt het Uitvoeringsprogramma opgesteld. Naast de genoemde punten in deze samenvatting bevat het Uitvoeringsprogramma uit te werken onderdelen op het gebied van: Beleid, ontwerp, beheer, projecten, vergunning en regelgeving en communicatie. Zonder volledig te zijn kan je daarbij denken aan:

- inrichten webapplicatie voor het eenvoudig maken van een melding
- instellen van een bomenfonds
- aanpassen evenementenbeleid in relatie tot boombescherming
- stakeholders betrekken bij gezamenlijk aanplanten bomen
- opstellen monitoringssysteem kroonbedekking en bladmassa
- circulair boombeheer opzetten
- opstellen communicatieplan

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 316242

Onderwerp: Bomenplan Arnhem

Voorstel

1. Het Bomenplan Arnhem vast te stellen

Inleiding

Bomen zijn waardevol. En dat geldt zeker voor onze groene stad. Arnhemmers voelen zich sterk verbonden met de bomen in onze stad. Door de klimaatverandering krijgen bomen een steeds belangrijkere functie. Zij helpen ons klimaatverandering tegen te gaan en dragen bij aan een klimaatadaptieve stad. Bomen zijn ook essentieel om te zorgen voor een leefbare stad, voor mens en dier. De afgelopen jaren staat biodiversiteit noodgedwongen op de agenda; de biodiversiteit loopt terug. Het is belangrijk dat wij daar ook in onze stad oog voor hebben. En naast het feit dat bomen mooi zijn en bijdragen aan het groene imago van onze stad, zijn zij ook belangrijk voor de gezondheid en het welbevinden van ons allemaal.
Het coalitieakkoord vraagt om nadere uitwerking. Al met al, reden om een Bomenplan op te stellen. Dit nieuwe bomenbeleid verankert de nieuwe visie en werkwijze voor bomen. Daarbij worden ook de resultaten van de evaluatie van de deregulering van de kapvergunning meegenomen.

Beoogd effect

Dit Bomenplan, dat kan worden gezien als een aanvulling op de Groenvisie 2017-2035, laat zien wat onze ambities zijn voor de bomen in onze stad. Ook geeft het meer duidelijkheid en richting bij afwegingen op het gebied van aanplant, beheer en kap en hoe om te gaan met bomen in projecten. Dit is ook belangrijk omdat hierdoor transparant wordt gemaakt welke afwegingen hierbij gelden en vanuit welke kaders de gemeente opereert.

We willen meer (buitengewone) bomen in Arnhem, meer groenmassa en dus een nog groenere stad. Uitgangspunt daarbij is kwaliteit en toekomstbestendigheid: de juiste boom op de juiste plek. Dit geldt zowel voor bestaande als nieuw te planten bomen. We willen een betere bescherming van bomen. En het grotere belang van bomen vraagt ook om meer aandacht en transparantie in besluitvorming en communicatie.
Belangrijkste wijzigingen t.o.v. de huidige situatie: we planten extra bomen en verzorgen bomen langer, we benoemen toekomstbomen; we introduceren de kapvergunning nieuwe stijl (altijd melden, meer bomen beschermd zonder onnodige bureaucratie); bij projecten gaan we boombewust ontwerpen; er komt een Boom Kwaliteitsteam Arnhem, bestaande uit deskundigen en bewoners, dat de gemeente adviseert bij gevoelige boom-kwesties.

Arnhem GEMEENTE

Argumenten

1.1 De Groenvisie en het coalitieakkoord vragen om een concrete uitwerking ten aanzien van bomen

In 2018 is de Groenvisie 2017-2035 vastgesteld in de raad. Deze geeft op hoofdlijnen aan dat er meer zorg moet zijn voor bomen. Hoe we dat moeten doen is niet uitgewerkt. Daarnaast geeft het huidige coalitieakkoord aan dat monumentale bomen beter moeten worden beschermd, dat we meer bomen willen aanplanten en dat er een evaluatie komt van de deregulering van de kapvergunning. En er moet worden ingezet op het vergroten van bewustwording onder inwoners van de waarde die bomen en groen in eigen tuin hebben.
Dit Bomenplan geeft invulling aan deze afspraken. We willen:

- meer (buitengewone) bomen in de stad, meer groenmassa en dus een groenere stad.
- meer kwaliteit en betere toekomstbestendigheid: de juiste boom op de juiste plek. Dit geldt zowel voor bestaande als nieuw te planten bomen.
- betere bescherming van bomen, in bijzonder de bomen die kunnen uitgroeien tot monumentale bomen.
- meer aandacht en transparantie in besluitvorming en communicatie omtrent bomen.

Kanttekeningen en risico's

1.1 zie financiën

Financiën

Er is nog geen structureel budget om invulling te geven de ambities
Voor de uitvoering van het Bomenplan is incidenteel €250.000 gereserveerd in de bestaande begroting voor het oppakken van maatregelen in 2020. Het College zal bij het vaststellen van de perspectiefnota in 2020 een meerjarig dekkingsvoorstel doen voor de periode vanaf 2021. Er is dus nog geen structureel budget om invulling te geven aan de beleidsvoornemens. Voor het realiseren van de beleidsvoornemens in het Bomenplan is ca. 390.000 euro nodig.

In 2020 zullen maatregelen worden voorbereid (zoals opzetten Boom Kwaliteitsteam, invoering van kapvergunning nieuwe stijl en uitwerking stimuleringssubsidies) en zullen maatregelen die direct kunnen worden opgepakt, worden uitgevoerd. Hierbij valt te denken aan de aanplant van extra bomen, extra beheer om (meer) bomen langer te behouden en beter te beschermen, de (gefaseerde) vervanging van lanen en het inrichten van een monitoringssysteem.

Uitvoering

Dit ontwerp-Bomenplan is opgesteld in nauwe samenwerking met de stad. Tijdens 6 bewonersavonden heeft een ieder zich kunnen uitspreken over het plan. Daarnaast bestond de mogelijkheid om input te leveren via de website BomenplanArnhem.nl. In bijlage 4 is een samenvatting van dat proces opgenomen. Daarin staat ook een verwijzing naar het totaaloverzicht van alle inbreng.

Dit Bomenplan is een kaderplan, een plan op hoofdlijnen. Tal van beleidsvoornemens zullen, na vaststelling van dit Bomenplan, verder moeten worden uitgewerkt, zoals de aanpassing van de APV om te komen tot een kapvergunning nieuwe stijl, het selecteren van locaties voor de aanplant van toekomstbomen, de uitwerking van nieuwe subsidievoorschriften, de installatie van het Boom Kwaliteitsteam Arnhem etc. Deze maatregelen worden opgenomen in het Uitvoeringsprogramma Bomenplan, waarvan de voortgang jaarlijks aan de gemeenteraad wordt gerapporteerd.

Communicatie

Het plan wordt ter vaststelling aangeboden aan de raad en ter informatie toegezonden aan alle betrokkenen. Een van de eerste maatregelen na vaststelling van het plan is het opstellen van een communicatieplan.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

- Bomenplan Arnhem
- Evaluatie deregulering kapvergunning 1 Verschil boomaantal buurten Arnhem
- Evaluatie deregulering kapvergunning 2 Verschil kroonoppervlakte buurten Arnhem

RAADSVOORSTEL

Besluit van	
Zaaknummer	316242

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 22 oktober 2019, nummer: 316242;

gelet op artikel 147 van de Gemeentewet;

besluit:

1. Het Bomenplan Arnhem vast te stellen

De griffier, De voorzitter,

GEMEENTE Arnhem

BOMENPLAN
Arnhem

Gemeente Arnhem
Oktober 2019

Inhoudsopgave

1. Inleiding en samenvatting **5**

2. Situatieschets **9**

3. Arnhemse ambitie en aanpak **13**

3.1 *We willen meer bomen aanplanten* **13**

3.2 *We willen onze bomen goed verzorgen* **16**

3.3 *Arnhemse kap- en compensatieregels* **20**

4. Arnhem werkt samen en laat zien wat zij doet **27**

5. Monitoring en evaluatie **29**

6. Bijlagen **31**

Bijlage 1: Evaluatie deregulering kapvergunning 2014 *32*

Bijlage 2: Afwegingskader en stroomschema's kapvergunning *36*

Bijlage 3: Definitielijst Bomenplan *44*

Bijlage 4: Participatieproces Bomenplan *47*

Colofon:

Foto's Gemeente Arnhem, Rinus Baak, Alfred Boland, Samuel Scoop, Sanne Gerritsen, Gitte Cappetti en Toos Poels

1 Inleiding en samenvatting

Bomen zijn waardevol. En dat geldt zeker voor onze groene stad. Arnhemmers voelen zich sterk verbonden met de bomen in onze stad. Door de klimaatverandering krijgen bomen een steeds belangrijkere functie. Zij helpen ons klimaatverandering tegen te gaan en dragen bij aan een klimaatadaptieve stad. Bomen zijn ook essentieel om te zorgen voor een leefbare stad, voor mens en dier. De afgelopen jaren staat biodiversiteit noodgewongen op de agenda; de biodiversiteit loopt terug. Het is belangrijk dat wij daar ook in onze stad oog voor hebben. En naast het feit dat bomen mooi zijn en bijdragen aan het groene imago van onze stad, zijn zij ook belangrijk voor de gezondheid en het welbevinden van ons allemaal.

Dit bomenplan, dat kan worden gezien als een aanvulling op de Groenvisie 2017-2035, laat zien wat onze ambities zijn voor de bomen in onze stad. Ook geeft het meer duidelijkheid en richting bij afwegingen op het gebied van aanplant, beheer en kap en hoe om te gaan met bomen in projecten. Dit is ook belangrijk omdat hierdoor transparant wordt gemaakt welke afwegingen hierbij gelden en vanuit welke kaders de gemeente opereert.
Het coalitieakkoord vraagt om nadere uitwerking.
Al met al, reden om een Bomenplan op te stellen.
Dit nieuwe bomenbeleid verankert de nieuwe visie en werkwijze voor bomen. Daarbij worden ook de resultaten van de evaluatie van de deregulering van de kapvergunning meegenomen.

Arnhem en bomen

Arnhem heeft een uniek groen karakter. Onze stad wordt geroemd om zijn stadsparken, heeft aan de noordkant de Veluwe en aan de zuidkant het rivierengebied. Groen vormt één van de kernwaarden van Arnhem. Al in 2009 is Arnhem uitgeroepen tot groenste stad van Europa. Onze bomen hebben daarin een belangrijke plaats.
Bomen leveren een grote bijdrage aan ons groene imago. Een boomrijke woon- en werkomgeving is positief voor ons welbevinden. Het is aantrekkelijk voor inwoners, toeristen en het vestigingsklimaat van bedrijven en ondernemers. Bomen dragen bij aan de identiteit en beleving van het landschap en de cultuurhistorie, aan ecologie en biodiversiteit. Bomen hebben een belangrijke waarde en functie voor Arnhem. Zij leveren een grote bijdrage aan het verbeteren van gezondheid en milieu en het tegengaan van klimaatverandering. Bomen leggen CO2 vast en vangen fijnstof af. Ze creëren schaduw tijdens zonnige dagen en houden regenwater langer vast. Kortom: bomen zijn belangrijk voor Arnhem en steeds meer mensen zijn hiervan doordrongen.

Koerswijziging

Het grote belang van bomen, dat zich ook uit in grote betrokkenheid van veel Arnhemmers, vraagt om een koerswijziging, zoals ook is aangekondigd in het coalitieakkoord.

Uit het Coalitieakkoord:
"Arnhem heeft een uniek groen karakter. De stad ligt op de overgang tussen Veluwe en rivierengebied en kent prachtige parken en monumentale bomen. Het groen in de stad zorgt er niet alleen voor dat het goed toeven is voor bewoners als voor bezoekers, het heeft ook een belangrijke rol bij het verbeteren van de gezondheid, luchtkwaliteit, klimaat en biodiversiteit.

Het is daarom belangrijk dat er wordt geïnvesteerd in de kwaliteit en de variatie van het groen in de stad. Voor het bevorderen van de biodiversiteit en de leefomgeving van dieren is het belangrijk om het groen in de stad meer met elkaar te verbinden.

We beschermen de monumentale bomen van Arnhem en daarnaast komen er bomen bij die kunnen uitgroeien tot de monumentale bomen van morgen. Er komt een evaluatie van het afschaffen van de kapvergunning en er wordt ingezet op het vergroten van bewustwording onder inwoners van de waarde die bomen en groen in eigen tuin hebben."

Wat willen we bereiken?

We willen meer (buitengewone) bomen in Arnhem, meer groenmassa en dus een nog groenere stad. Uitgangspunt daarbij is kwaliteit en toekomstbestendigheid: de juiste boom op de juiste plek. Dit geldt zowel voor bestaande als nieuw te planten bomen. We willen een betere bescherming van bomen. En het grotere belang van bomen vraagt ook om meer aandacht en transparantie in besluitvorming en communicatie.

En hoe gaan we dat doen?

We zorgen dat er meer bomen worden geplant. Dat kunnen we als gemeente zelf doen, maar we gaan ook op zoek naar manieren om de stad meer mogelijkheden te geven. Gemeentelijke bomen worden duurzaam onderhouden en beter beschermd bij evenementen en werkzaamheden. Uitgangspunt bij kappen is 'nee, tenzij'. Het is echter soms noodzakelijk om een boom te kappen. Dat vraagt om een zorgvuldige belangenafweging. Daarbij is maatwerk nodig.

Het afwegingskader en de procedure van de kapvergunning wordt aangescherpt en verduidelijkt. Voorkomen wordt dat er bureaucratische drempels worden opgeworpen zonder dat daarmee de doelen van het bomenbeleid worden gediend. Daarbij maken we onderscheid tussen eenvoudige en complexe gevallen. Hiernaast zullen we de mogelijkheden van de Omgevingswet gebruiken voor ruimtelijke differentiatie. Grootschalige kaalkap van gemeentelijke bomen om biodiversiteit te bevorderen of voor de oogst van biomassa is niet aan de orde. Bomen krijgen bij planontwikkeling meer gewicht.

Bomen worden vooraf geïnventariseerd en gewaardeerd, waarna er een boombewust ontwerp wordt gemaakt. Keuzes in behoud, kap en aanplant worden daarin meegenomen en onderbouwd. Op basis van een integrale afweging, wordt in een project een definitieve ontwerpkeuze gemaakt. Dit geldt ook voor projecten die 'vanuit de wijk' worden geïnitieerd. Wanneer bomen mogelijk moeten wijken, zal eerst een onderzoek plaatsvinden naar de mogelijkheden om de boom te sparen of te verplanten. De compensatieregels met betrekking tot te kappen bomen worden uitgebreid.

We willen afspraken maken met andere boomeigenaren en -beheerders over een zorgvuldiger beheer. Daarnaast vinden wij het ook belangrijk om transparanter om te gaan met de keuzes en afwegingen die gemaakt worden rond kap en aanplant van bomen. In het reguliere beheer van bomen in de parken en de wijken hebben wij goede ervaringen met schouwgroepen, bestaande uit bewoners, deskundigen en ambtenaren. Wij gaan het Boom Kwaliteitsteam Arnhem vormen rond projecten waar mogelijke kap van bomen in het spel is. Dit kwaliteitsteam, hoofdzakelijk bestaande uit bewoners en (externe) deskundigen, geeft gevraagd en ongevraagd advies.

Positionering van het plan

Dit Bomenplan staat niet op zich. Het is, voor wat betreft onze bomen, een uitwerking van de Groenvisie 2017-2035, waarin de gemeentelijke koers voor een robuuste stedelijke hoofdgroenstructuur is vastgelegd. Daarnaast zijn de aanbevelingen van de evaluatie van de deregulering van de kapvergunning meegenomen. Voor de goede orde: dit plan bevat geen integraal afwegingskader voor alle ontwikkelingen in de stad. Of ergens een school moet komen of woningen of een weg, valt buiten de reikwijdte van dit plan. Maar áls ergens een ontwikkeling plaatsvindt waarbij een conflict ontstaat met bestaande bomen beschrijft dit plan hoe we het belang van de bomen afwegen tegen andere belangen zoals toegankelijkheid, veiligheid en kosten.

Dit Bomenplan is een kaderplan, een plan op hoofdlijnen. Tal van beleidsvoornemens zullen verder moeten worden uitgewerkt, nadat de kaders zijn vastgesteld. Zoals de aanpassing van de APV om te komen tot een kapvergunning nieuwe stijl, het selecteren van locaties voor de aanplant van toekomstbomen, de uitwerking van nieuwe subsidievoorschriften, de installatie van het Boom Kwaliteitsteam Arnhem etc. Deze maatregelen worden opgenomen in het Uitvoeringsprogramma Bomenplan, waarvan de voortgang jaarlijks aan de gemeenteraad wordt gerapporteerd. Onderdeel daarvan is ook een communicatieplan.

Belangrijke wijzigingen t.o.v. de huidige situatie

- er komen meer bomen bij en meer bomen worden beschermd zodat ze kunnen uitgroeien tot buitengewone bomen;
- in het beheer en onderhoud van onze bomen gaan we buitengewone bomen langer verzorgen;
- we benoemen toekomstbomen;
- kapvergunning nieuwe stijl: het afwegingskader en de procedure van de kapvergunning wordt aangescherpt en verduidelijkt. Meer (buitengewone bomen worden beschermd. Daarbij spelen ook de waarde voor het klimaat, biodiversiteit en gezondheid nu een rol. Voorkomen wordt dat er onnodige bureaucratische drempels worden opgeworpen;
- bij projecten waarbij mogelijk bomen moeten worden gekapt, gaan we zorgvuldiger te werk. De bestaande bomen worden vooraf geïnventariseerd en gewaardeerd, waarna er een boombewust ontwerp wordt gemaakt. Op basis van een integrale afweging, wordt een definitieve ontwerpkeuze gemaakt;
- indien bomen niet behouden kunnen worden, kijken we altijd of verplanten redelijkerwijs mogelijk is;
- er komt een Boom Kwaliteitsteam Arnhem, voornamelijk bestaande uit externe deskundigen en bewoners, dat de gemeente adviseert bij keuzes rond het kappen van bomen. Een nadere uitwerking en invulling van het Boom Kwaliteitsteam Arnhem volgt.

2 Situatieschets

Bomen in Arnhem

Arnhem heeft een uniek groen karakter. Onze stad wordt geroemd om zijn stadsparken, heeft aan de noordkant de Veluwe en aan de zuidkant het rivierengebied. Groen is één van de kernwaarden van Arnhem. Al in 2009 is Arnhem uitgeroepen tot groenste stad van Europa. Onze bomen nemen daarin een belangrijke plaats in.

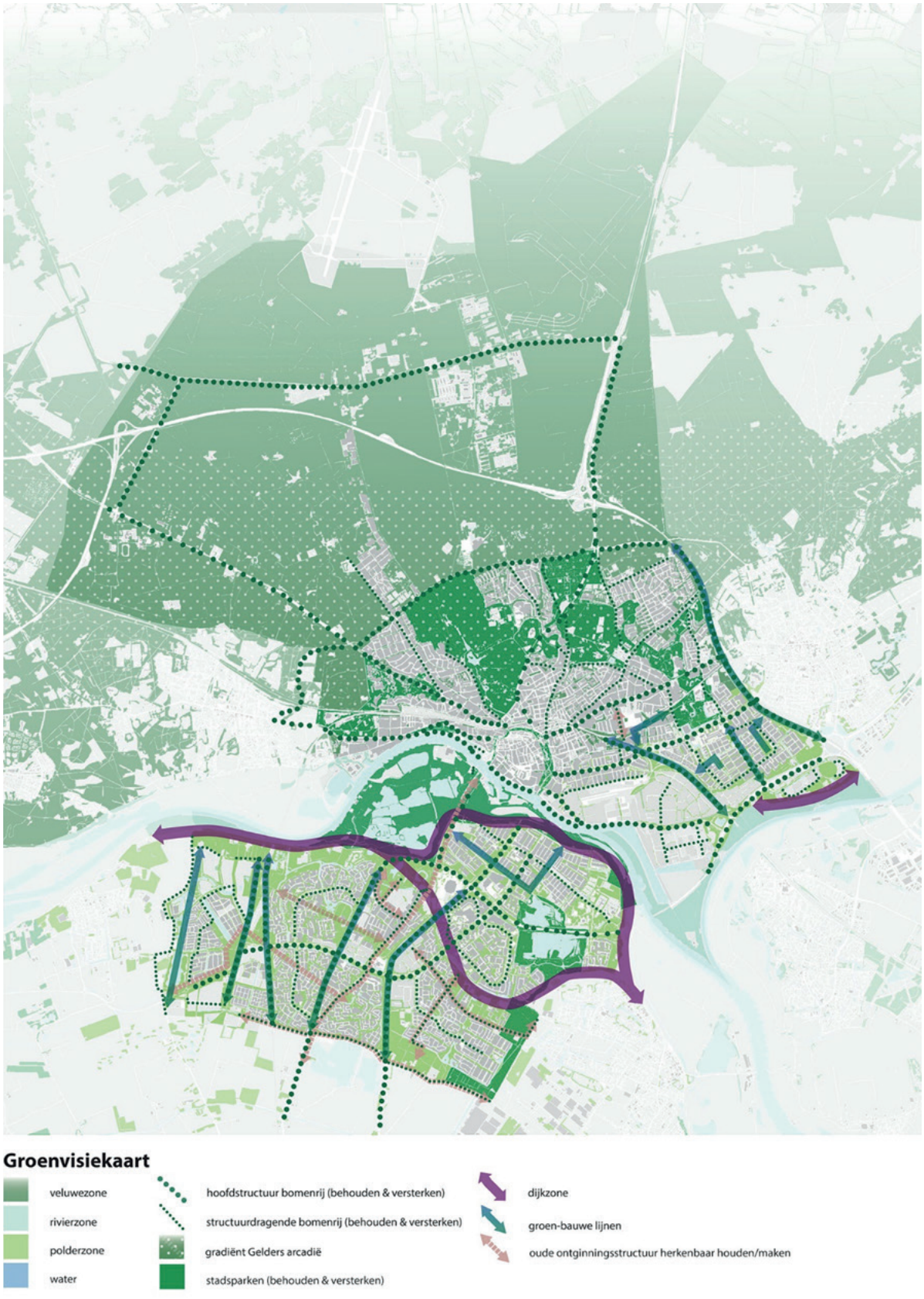
Bomen leveren een grote bijdrage aan ons groene imago. Een boomrijke woon- en werkomgeving is positief voor ons welbevinden. Het is aantrekkelijk voor inwoners, toeristen en het vestigingsklimaat van bedrijven en ondernemers.

De gemeente Arnhem heeft zo'n 40.000 individuele bomen in haar beheer én beheert daarnaast nog ruim 1.200 ha aan bos, parken en natuurterreinen. Op gemeentegrond zijn minstens 485 boomsoorten te vinden. De meest voorkomende soorten zijn eik, linde en esdoorn.

Sommige bomen staan er al jaren: zo zijn er bijna 30 bomen ouder dan 150 jaar en 12 ouder dan 200 jaar. De drie tamme kastanjes in park Gulden Bodem, bekend als de Poortwachters, zijn waarschijnlijk zelfs ouder dan 350 jaar. Dit alles is exclusief alle bomen en bossen die in eigendom zijn van derden.

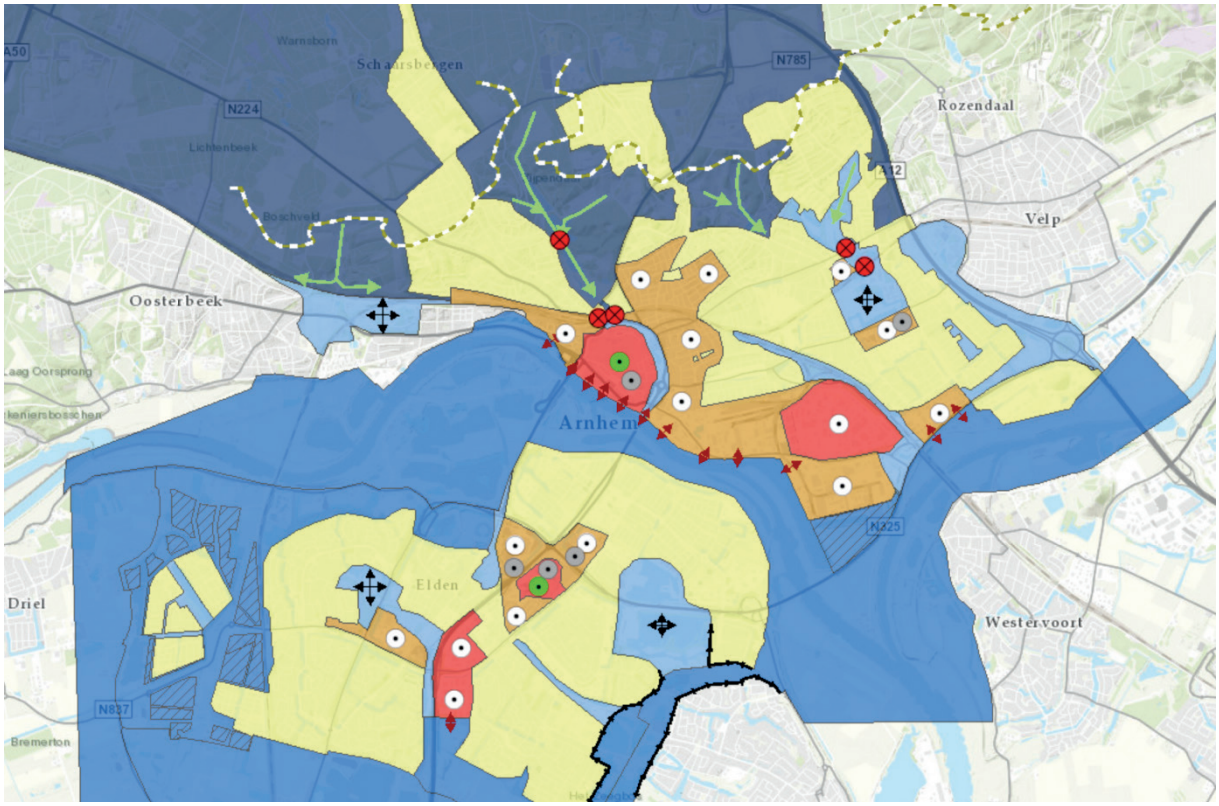
Bomen dragen bij aan de identiteit en beleving van het landschap en de cultuurhistorie, aan ecologie en biodiversiteit.

Het wordt daarnaast steeds duidelijker wat voor bijdrage bomen leveren aan het verbeteren van gezondheid en milieu en het tegengaan van klimaatverandering. Bomen leggen CO2 vast en vangen fijnstof af. Ze creëren schaduw tijdens zonnige dagen en houden regenwater langer vast in de bodem. Daarnaast zijn ze belangrijk bij het in stand houden van de biodiversiteit. De Arnhemse bomenhoofdstructuur vormt het grove bomennetwerk van de stad. Dit strekt zich uit over de hele stad en is van belang voor de stad: de bomen markeren en begeleiden belangrijke wegen en bieden oriëntatie in de stad. Ze leveren een belangrijke bijdrage als verbinding tussen groene gebieden. De bomen zijn een belangrijk onderdeel van het groen-blauwe raamwerk, dat wij willen behouden en verder versterken, zoals beschreven in de Groenvisie 2017-2035 (zie kaart 1 op volgende pagina).

Kaart 1. Arnhems Groenblauwe raamwerk met Bomenhoofdstructuur

Sinds 2006 is zowel het aantal bomen als de bladmassa in Arnhem als geheel toegenomen, zo blijkt uit lucht-foto's. Toch zijn er gebieden in de stad waar het aantal bomen is afgenomen. Soms zijn dat ook de gebieden waar we meer last van hittestress ervaren, waaronder de Binnenstad en sommige bedrijventerreinen. Dat zijn bij uitstek de plekken waar nieuwe bomen wenselijk zijn.

Kaart 2. Arnhemse Hittekaart

LC WAIKI

3 Arnhemse ambitie en aanpak

Wij willen meer bomen en we willen bomen langer behouden. Met het oog op klimaatverandering en biodiversiteit hebben wij onze ambitie vergroot. We willen meer (buitengewone) bomen in Arnhem, meer bladmassa dus een nog groenere stad. Uitgangspunt daarbij is kwaliteit en toekomstbestendigheid: de juiste boom op de juiste plek. Dit geldt zowel voor bestaande als nieuw te planten bomen. Het grotere belang van bomen vraagt ook om meer aandacht en transparantie in besluitvorming en communicatie. De bovengenoemde koers heeft gevolgen voor de keuzes die we maken bij aanplant, beheer en het kappen van bomen.

3.1 We willen meer bomen aanplanten

Koerswijziging

Arnhem is een groene stad. Toch zijn er nog plaatsen waar weinig of geen bomen groeien en die stenig zijn, of waar door omvorming of herontwikkeling extra bomen passen. Een van de speerpunten van dit plan is te zorgen voor meer bomen in de stad zodat we werken aan een beter stadsklimaat en mensen nog meer kunnen genieten van de vele voordelen die bomen hebben.

De gemeente Arnhem gaat onderzoeken waar op een duurzame wijze meer bomen passen en deze aanplanten. Daarbij starten we bij zogenaamde hitteplekken en plekken waar de biodiversiteit of het groene netwerk een impuls kan gebruiken. Wanneer de omgeving erg stenig is, maar er onvoldoende ruimte is voor bomen, kan gekeken worden of een andere vorm van groen gerealiseerd kan worden zoals struiken of gevelgroen.

Bomen horen thuis in elke straat. Ook bij nieuwe buurten is het daarom belangrijk dat in het ontwerp voldoende ruimte is voor (straat)bomen. Alleen zo blijven we die groene stad waar we trots op zijn. Bij het (opnieuw) inrichten van straten is de groene ambitie maatgevend, ook gezien het belang van klimaatadaptatie. Bomen spelen daarbij een essentiële rol. Bij voorkeur kiezen we voor bomen die groot en oud kunnen worden zonder onevenredig veel overlast te veroorzaken. Een uitzondering maken we alleen als dit technisch, of vanwege veiligheid en toegankelijkheid niet mogelijk is.

We onderzoeken waar we (in de toekomst) vrijkomende gronden kunnen omvormen naar bos. Ook willen we kijken of we bomen die verplant worden en waar niet meteen een plek voor beschikbaar is kunnen planten in een zogenaamd ‘weesbos’.

Wijkinitiatieven voor meer bomen in straten of tiny forests worden door de gemeente ondersteund.

Arnhem wil meer buitengewone bomen

We willen niet alleen meer bomen in de stad maar ook meer buitengewone bomen. Daarbij houden we rekening met de mogelijkheden van een bepaalde locatie. Buitengewone bomen zijn bomen van een bepaalde omvang en leeftijd die (globaal) voldoen aan de criteria die voorheen werden gehanteerd voor de Waardevolle bomenlijst, aangevuld met criteria op het gebied van hittestress en biodiversiteit. Nieuw is dat ook bomen die aangewezen zijn om in de toekomst buitengewoon te worden (zogenaamde Toekomst¬bomen) hiertoe behoren. Waar het kan, wordt gestreefd de bomen uit te laten groeien tot buitengewone bomen, door ze zo groot en zo oud als mogelijk te laten worden. Waar minder ruimte beschikbaar is, kiezen we voor kleinere boom(soorten) en accepteren we dat bomen op deze locatie wellicht minder groot of oud worden.

Arnhem zet de juiste boom op de juiste plek

Er zijn heel veel verschillende boomsoorten met allemaal eigen kenmerken, kwaliteiten en groei-eisen. De te kiezen boomsoort wordt afgestemd op de beschikbare onder- en bovengrondse groeiruimte, zodat bomen duurzaam in stand kunnen worden gehouden en waar mogelijk kunnen uitgroeien tot buitengewone bomen. Andersom zorgen we voor voldoende groeiruimte en bodemverbetering voor de gewenste bomen. Oftewel de juiste boom op de juiste plek.

Arnhem zorgt voor herplant

Wanneer een boom dient te wijken, wordt eerst gekeken of de boom in redelijkheid verplant kan worden. Indien dit om technische of boomkundige redenen niet realistisch is, wordt gekeken of kwalitatieve compensatie kan plaatsvinden, alvorens over te gaan tot het verlenen van een kapvergunning. In eerste instantie wordt bekeken of de betreffende boom herplant kan worden in de buurt of eventueel elders. Als dit niet mogelijk is vindt kwantitatieve compensatie in de omgeving plaats. Wanneer ook dit (gedeeltelijk) niet logisch of realistisch is, wordt de waarde van de bomen financieel gecompenseerd. Daarbij krijgt de financiële compensatie het label ‘bomen’ zodat dit geld ook daadwerkelijk voor de aanplant of in stand houding van bomen inge-

zet wordt. Eventuele herplant dient binnen een jaar plaats te vinden. We gaan daarbij actief zoeken naar plaatsen waar bomen geplant kunnen worden, zodat herplant zo snel mogelijk plaats kan vinden. Plaatsen waar hittestress optreedt of waar de biodiversiteit (aanzienlijk) vergroot kan worden, zullen als eerste aangemerkt worden voor aanplant.

Arnhem kiest voor aanplant op eindafstand

We kiezen ervoor straat- en laanbomen op eindafstand te planten. Zo hebben bomen gedurende hun hele levenscyclus voldoende groeiruimte zonder dat ze andere bomen in de weg zitten. Om toch snel een groen beeld te hebben, worden waar mogelijk grotere maten bomen geplant.
We gaan niet meer automatisch uit van ‘wijkers’ en ‘blijvers’. Bijkomend voordeel is dat de onderhoudskosten lager zijn en dat er ondergronds meer ruimte is voor kruisende kabels en leidingen. De schade aan wortels van onze bomen neemt hierdoor af. De kans dat het buitengewone bomen worden, neemt hierdoor toe. Tegelijkertijd inventariseren we waar we ruimte willen reserveren voor bomen zodat we de kabelaars kunnen vragen hun leidingen te verleggen.

Arnhem wil meer inheemse boomsoorten

Bomen hebben een belangrijke functie op het gebied van biodiversiteit in de stad. Bij de boomsoortkeuze wordt in de hoofdstructuur in principe gekozen voor inheemse boomsoorten van autochtone herkomst om zo de biodiversiteit te bevorderen. Deze trekken de meeste flora en faunasoorten aan. Buiten de hoofdstructuur is het mogelijk om meer cultuurvariëteiten of uitheemse soorten toe te passen. In de keuze wordt meegewogen of de soorten nuttige zaden en vruchten geven voor insecten, vogels of kleine zoogdieren of broed- en schuilgelegenheden bieden. Juist in de stedelijke omgeving is een
bijdrage hieraan zeer welkom voor het versterken van het groene netwerk en de biodiversiteit.

Arnhem zorgt voor diversiteit in aanplant

Wanneer er veel bomen van dezelfde soort zijn (monocultuur) dan zijn deze kwetsbaar voor plagen en ziektes. Om in de toekomst beter bestand te zijn tegen plagen en ziektes, kiezen we om meer variatie toe te passen. Dit kan bijvoorbeeld variatie zijn in boomsoorten. Waarbij ook naar mogelijkheden wordt gezocht om de omgeving natuurlijk te beheren, bijvoorbeeld met bloemrijke bermen. De omgeving aantrekkelijk maken voor natuurlijke vijanden van ongewenste insecten kan een extra bijdrage leveren aan het tegengaan van plagen en ziektes.

Arnhem plant fruit- en nootbomen

In Arnhem zijn al honderden fruitbomen met behulp van vrijwilligers geplant. Zij zijn ook actief in het intensieve onderhoud van de fruitbomen. Daar waar vrijwilligers actief zijn en bereid zijn om de bomen te onderhouden, wordt in samenspraak gekeken waar fruit- of nootbomen geplant kunnen worden. Mogelijke initiatieven voor voedselbossen worden ondersteund.

In Arnhem planten we samen meer bomen

Een groot deel van Arnhems grondgebied is eigendom van particulieren. Dit zijn niet alleen particuliere woningeigenaren maar ook woningcorporaties, bedrijventerreinen, terreinbeherende instanties als het Gelders Landschap, Natuurmonumenten en Defensie. De gemeente gaat actief de boer op om met deze partijen in gesprek te gaan en afspraken te maken over hoe zij zelf kunnen bijdragen aan het vergroenen van de stad of wat zij hiervoor nodig hebben van de gemeente. Bij woningcorporaties nemen we de uitgangspunten van het Bomenplan mee in de gesprekken rondom de Prestatieafspraken.

We stellen naast de bestaande subsidieregeling voor bomen op hitteplekken, een subsidieregeling in voor ‘geboortebomen’ en ontwikkelen een website ‘Boom zoekt plek, plek zoekt boom’. Ook kijken we hoe we voorlichting aan bewoners kunnen uitbreiden.

3.2 We willen onze bomen goed verzorgen

We willen meer bomen en meer groenmassa in onze stad. Daarvoor is het belangrijk om te zorgen dat onze bomen voldoende plek hebben en kunnen groeien. Door goed beheer en onderhoud kunnen onze bomen uitgroeien tot grote volwassen bomen. De manier waarop de gemeente haar bomen en het overige groen beheert is onder meer afhankelijk van de plaats waar de bomen zich bevinden. Waar het kan, zorgen we ervoor dat bomen kunnen uitgroeien tot buitengewone bomen.

Goed beheer en onderhoud van onze bomen

Om te zorgen dat bomen zich goed kunnen ontwikkelen zonder al te grote overlast te veroorzaken, is beheer en onderhoud van groot belang. De gemeente gaat uit van bestendig beheer en onderhoud. Dat betekent dat de onderhoudsmaatregelen zijn gericht op de instandhouding van de boom, beplanting en zijn groeiplaats. Ze dragen daarmee bij aan een gezonde, veilige en duurzame boom of beplanting. Snoeien, opkronen, het verbeteren van de groeiplaats en het geven van water zijn beheermaatregelen, evenals het bestrijden van ziekten en plagen. Dergelijke onderhoudsmaatregelen worden afhankelijk van de situatie jaarlijks tot tienjaarlijks uitgevoerd en behoren tot het normale onderhoud en zijn daarmee niet vergunningplichtig.
Ook dunning kan deel uitmaken van normaal beheer en onderhoud. Dan worden bomen weggehaald om de resterende bomen meer ruimte te geven en daarmee de mogelijkheid te bieden uit te groeien tot buitengewone bomen. Dit gebeurt vooral in de bossen en de parken en incidenteel bij lanen, en altijd ten behoeve van de blijvende bomen.

Vrijstaande bomen

Arnhem kent veel vrijstaande bomen. Het beheer van deze bomen is gericht op het zo lang mogelijk in stand houden van gezonde bomen in de wijk. De juiste boom op de juiste plek is ook hier een belangrijk uitgangspunt. Na aanplant van een jonge vrijstaande boom vindt periodiek snoei plaats. De boom wordt afhankelijk van de plek waar deze staat meer of minder hoog opgesnoeid. Een boom langs een fietspad wordt minder hoog opgesnoeid dan een boom langs een doorgaande weg waar vrachtwagens onder de boom door rijden. Daarnaast worden soms takken gesnoeid die in de toekomst gevaar voor uitbreken zouden kunnen opleveren.

Afhankelijk van de boomsoort en ouderdom kunnen bomen dood hout vormen. Dood hout boven een weg levert meer gevaar op dan dood hout boven een gazon. Afhankelijk van de situatie wordt er vaker of minder vaak dood hout gesnoeid. Om het risico op ongevallen te verkleinen, worden de bomen periodiek gecontroleerd door een visuele controle van de boom. Uit deze controle kunnen onderhoudsmaatregelen volgen om de boom weer veilig te maken. Soms is een visuele controle onvoldoende om de risico's in te kunnen schatten. In dat geval wordt een nader onderzoek ingesteld.

Zorgen voor de 'oudjes'

Iedere boom heeft een eigen levenscyclus. Bomen die het einde van hun levenscyclus naderen, laten we langer staan dan voorheen. Dit brengt extra beheerinspanningen en kosten met zich mee.

Arnhemse lanen

Arnhem kent vele prachtige bomenlanen.
Voor het onderhoud van bomen in lanen geldt hetzelfde als voor vrijstaande bomen met als verschil dat de bomen in een laan een eenheid vormen. Het onderhoud van de laan is er op gericht om de laan duurzaam in stand te houden. Dit kan betekenen dat wanneer bomen in een laan elkaar in hun groei belemmeren ze gedund kunnen worden. Dit speelt het meest bij lanen die bestaan uit lichtminnende boomsoorten zoals populier, wilg en eik en is primair gericht op het langer in stand houden van de laan. Dunning van een laan gebeurt altijd in overleg met de bewoners.

Vervanging van laanbomen is aan de orde als de laan niet meer als laan wordt ervaren. Dit verschilt per situatie. Onder andere beeld, locatie, mate van uitval, veiligheid en kwaliteit van de bomen zijn factoren die gewogen worden om te bepalen of een laan aan vervanging toe is. We stellen samen met het Boom Kwaliteitsteam Arnhem een lijst samen van lanen die hiervoor in aanmerking komen. Deze lijst wordt gebruikt bij de programmering van projecten. Als vervanging van een laan aan de orde is, gaan we in overleg met bewoners kijken hoe vervanging er uit ziet. Dat is maatwerk. Er kan worden besloten om de bestaande bomen te laten staan en nieuwe bomen er tussen te planten of om de bestaande laanstructuur (of een deel daarvan) in één keer te vervangen. Bij vervanging worden bomen in principe op eindafstand geplant, zodat er in de laan niet meer gedund hoeft te worden. Arnhem gaat in de aanplant uit van aanplant op eindafstand en niet meer automatisch van wijkers en blijvers. Er zijn nu nog wel locaties waar in het verleden bomen onder dat principe zijn geplant. In het kader van normaal beheer en onderhoud kunnen deze locaties gedund worden als de bomen in elkaar groeien. Dit gebeurt altijd in overleg met omwonenden. Indien mogelijk worden de bomen verplant.

Arnhems bos

Een groot deel van het Arnhemse grondgebied bestaat uit bos. Het beheer van de bossen is niet alleen gericht op de instandhouding ervan, maar vooral op het vergroten van de biodiversiteit en het vastleggen van CO2. Ook vinden wij het belangrijk dat bossen recreatief aantrekkelijk zijn.
Vrijwel alle Arnhemse bossen zijn oorspronkelijk aangelegd als gelijkjarige monoculturen. Dit zijn bossen met één boomsoort van allemaal dezelfde leeftijd. Ze hebben daarom veelal één boomlaag met weinig onderbegroeiing en weinig variatie. Om de biodiversiteit te verhogen dient zowel de gelaagdheid als de soortensamenstelling toe te nemen. Als er meer variatie in leeftijd is en soortensamenstelling is, dan zijn de bossen stormbestendiger en zijn ze minder vatbaar voor ziekten en plagen. Om dit te realiseren worden bossen periodiek gedund. Daarbij wordt, met gebruikmaking van natuurlijke processen, gestuurd op het vergroten van de variatie. In de regel worden deze gevarieerde

bossen ook aantrekkelijker gevonden. Kaalkap ten behoeve van andersoortige natuur of voor de oogst van biomassa is niet aan de orde.

In de bossen wordt gestreefd naar een boomsoortensamenstelling die van nature thuishoort op die specifieke plek. Hierdoor kan zich op termijn een ‘compleet’ systeem van daarbij thuishorende flora en fauna vestigen. Wel worden dode en onveilige bomen langs drukke wegen en paden gesnoeid of indien nodig gekapt. Al deze activiteiten vallen onder de noemer van normaal of bestendig beheer en onderhoud.
Sinds 1995 heeft de gemeente Arnhem het FSC keurmerk voor duurzaam bosbeheer.

Arnhemse stadsparken

Arnhem is rijk aan prachtige stadsparken. Onze stadsparken zijn van origine particuliere landgoederen geweest met ieder hun eigen ontwerp en inrichting. Ze zijn mede vanwege hun unieke ligging, landschappelijk en recreatief aantrekkelijk. Hun beken, waterpartijen en hoogteverschillen maakt van ieder park een uniek landschap. Het beheer en onderhoud is gericht op de in stand houding van de parken met hun eigen historische aanleg en karakter.

Naast de soms exotische boomsoorten en boomgroepen zijn de bosgebieden weliswaar kleinschalig maar, net als de Arnhemse bossen, meestal als gelijkjarige monoculturen aangelegd. Bij het onderhoud van de bosgedeelten wordt gestreefd naar meer variatie en stabiliteit, maar wordt tegelijkertijd rekening gehouden met de historische context.
Voor elk park is een beheervisie opgesteld waarin de historische, landschappelijke, ecologische en recreatieve waarden zijn beschreven. Deze visies houden nadrukkelijk rekening met de originele bedoeling van de ontwerper en eigenaar van het landgoed. De meeste Arnhemse landgoedontwerpen met betrekking tot open en dicht, boomgroepen en zichtlijnen, beken en watervallen, bos en weiland zijn zo gemaakt dat een landschappelijk beeld ontstond gebaseerd op de Engelse landschapsstijl. Voor de instandhouding van dit beeld is het soms nodig om bomen, boomgroepen of zichtlijnen te herstellen. Voor het beheer en onderhoud zijn deze parkvisies leidend. Onderhoudsmaatregelen gericht op het realiseren van deze visies worden gezien als 'normale' onderhoudsmaatregelen.
Voor elk park is er een schouwgroep van inwoners en professionals. De gemeente bespreekt de voorgenomen onderhoudsmaatregelen met de schouwgroep. De schouwgroep kan ook zelf wensen inbrengen en adviseert de gemeente.
Het kappen van bomen voor het creëren of open houden van zichtlijnen gebeurt uitsluitend als het gaat om zichtlijnen die expliciet zijn benoemd in de huidige beheervisies van de parken. Nieuwe beheervisies worden door het college vastgesteld.

Arnhemse struwelen en wijkbossen

In de wijken zijn veel smalle beplantingen aangelegd die bestaan uit bomen en struiken, struwelen genoemd. Deze struwelen zijn soms tegen of tussen huizen geplant en soms maken ze onderdeel uit van een wijkpark. Het kenmerk van deze beplanting is dat ze een grote gelaagdheid hebben, met zowel kruiden, struiken als bomen. De gelaagdheid maakt ze tevens aantrekkelijk voor insecten en vogels en het geeft de wijk een groen karakter. Bij de aanleg is het aandeel bomen vaak groot om de beplanting snel 'smoel' te geven. Echter wanneer de bomen groter worden, geven ze meer schaduw en belemmeren daardoor de groei van struiken en kruiden waardoor deze beplantingen aan de onderzijde 'hol' worden. Door te dunnen in de bomen komt er weer meer licht op de bodem en kunnen struiken en kruiden weer beter groeien en bloeien. Deze onderhoudsmaatregel valt onder normaal beheer en onderhoud.

Arnhemse toekomstbomen

Er staan veel buitengewone bomen in de stad en om ervoor te zorgen dat dat ook in de toekomst zo is, gaan we toekomstbomen aanwijzen. Een toekomstboom is een boom die op basis van zijn locatie en eigenschappen gekozen wordt om te behouden en te beschermen voor de toekomst. Het kan een boom zijn die net is aangeplant en nog tijd nodig heeft om groot en bijzonder te worden, maar die wel de optimale groeiomstandigheden heeft om daar te komen. Mits er rekening met deze boom wordt gehouden. Doel is om nu al bomen extra te beschermen die in de toekomst oud en buitengewoon kunnen worden.

Natuurkalender en gefaseerd onderhoud

Arnhem werkt met de Natuurkalender Arnhem. Beheer en onderhoud is daarin zoveel mogelijk afgestemd op de aanwezige dieren en planten. Beheer en onderhoud hoeft daarnaast ook niet in één keer plaats te vinden. Er kan gekozen worden om het beheer gefaseerd uit te voeren. Zo wordt het leefgebied van vogels, insecten en kleine zoogdieren beschermd.

Boomziekten en -plagen

Helaas kunnen bomen ook aangetast worden door boomziektes of -plagen. Arnhem volgt bij ziekten en plagen in principe de landelijke richtlijnen. Om ontstaan en verspreiding te vermijden proberen we te voorkomen dat veel bomen van dezelfde soort dicht bij elkaar staan.

Invasieve exoten

Invasieve exoten zijn veelal ingevoerde planten of bomen die inheemse soorten kunnen verdringen. In sommige gevallen is het daarom wenselijk om ze te bestrijden. Arnhem volgt hierin in principe de landelijke richtlijnen.

Circulair boombeheer

Hout dat vrijkomt in de Arnhemse bossen proberen we zo duurzaam mogelijk te (laten) verwerken. Allereerst gaan we bekijken of we vrijkomend hout zelf kunnen gebruiken voor het herstel van onze eigen banken, hekwerken, trappen, bruggen, etc. Voor het overige vrijkomende hout gaan we onderzoeken hoe dit op de meest duurzame wijze ingezet en verkocht kan worden.

Bescherming van bomen bij werkzaamheden en evenementen

Bomen zijn waardevol voor onze stad. Dat betekent dat ze met respect moeten worden behandeld, zodat ze bijvoorbeeld niet beschadigd raken tijdens evenementen, onderhoud, werkzaam-heden of andere activiteiten. Dit kan gaan over het plaatsen van opslag, graaf- of ophoogwerkzaamheden, het beschermen van de kroon,
wortels of grondwaterstand. Ook tijdens evenementen is dit van belang. Evenementen en werkzaamheden mogen geen schade veroorzaken aan de bomen, hun wortelstelsel of groeiomstandigheden.

Sommige bomen kunnen met kleine maatregelen extra beschermd worden. Zo kan het
plaatsen van een hekje of kei er al voor zorgen dat er niet meer tegenaan gereden wordt of geparkeerd kan worden. Arnhem gaat bij buitengewone of toekomstbomen kijken waar maatregelen nodig zijn, zodat de bomen beter worden beschermd.

Bij werkzaamheden worden afspraken gemaakt over hoe de bomen worden beschermd tijdens de werkzaamheden. We informeren met de poster ‘Werken rondom bomen’ over de maatregelen die kunnen worden toegepast. Indien een boom beschadigd zou kunnen worden, wordt de verplichting opgelegd om voorzieningen te treffen ter bescherming van de boom.

Bij de opbouw van een evenement, tijdens en na afloop moet er aandacht zijn voor de bescherming van bomen. Gemeente Arnhem gaat onderzoeken hoe bomen bij evenementen beter beschermd kunnen worden via een gebruiksovereenkomst tussen gemeente en organisator.

3.3 Arnhemse kap- en compensatieregels

Bomen zijn belangrijk. Bomen mogen dan ook niet zomaar worden gekapt. De deregulering van de kapvergunning zoals die in 2014 is ingevoerd, wordt deels teruggedraaid. In het nieuwe stelsel geldt voor elke te kappen boom een meldingsplicht. Door de invoering van een meldingsplicht worden de regels versimpeld en behouden we inzicht in bomen die gekapt worden. Voor het kappen van een boom in een kleine particuliere tuinen waar in het verleden (voor de deregulering) een vergunning voor werd verleend, wordt nu volstaan met een melding.

In het afwegingskader voor de verlening van een kapvergunning krijgen belangen als biodiversiteit en klimaat meer gewicht, waardoor meer bomen beschermd zijn. Dit betekent dat de regels van de Algemeen Plaatselijke Verordening (APV) worden uitgebreid, dus niet alleen voor de waardevolle bomenlijst, zoals die in 2014 is ingevoerd. Zo worden meer bomen beschermd, zonder dat dit leidt tot extra (onnodige) bureaucratie.

Bij projecten kijken we in een vroeg stadium wat de effecten zijn van de voorgenomen activiteiten op de aanwezige bomen. Dit kan leiden tot aanpassingen in het ontwerp of afspraken over compensatie.

Evaluatie deregulering kapvergunning

In 2014 is de toenmalige kapvergunning op grond van de APV grotendeels gedereguleerd. Alleen voor bomen die op de waardevolle bomenlijst staan was nog een vergunning nodig. Uit de evaluatie (zie bijlage 1.) blijkt dat er weliswaar meer particuliere bomen zijn gekapt in de onderzochte gebieden dan verwacht, maar dat de gevreesde kaalslag is uitgebleven. Wel mag worden aangenomen dat zonder de deregulering het aantal bomen minder was afgenomen of zelfs toegenomen. Ook blijkt dat door de deregulering de situatie er voor de burger niet eenvoudiger op geworden is. In de volksmond heette het dat de kapvergunning was afgeschaft. Feitelijk was dat niet zo. Soms moest er wel een vergunning worden aangevraagd en soms niet. Om aan deze onduidelijkheid een einde te maken is de meldplicht (voor alle bomen) ingevoerd bij de kapvergunning nieuwe stijl.wone bomen. Dit gebeurt vooral in de bossen en de parken en incidenteel bij lanen, en altijd ten behoeve van de blijvende bomen.

Juridische bescherming

Arnhem beschermt haar bomen via bestemmingsplannen en de APV. Bomen worden daarnaast beschermd via de Wet Natuurbescherming (voorheen Boswet). In het kader van dit Bomenplan worden de regels met betrekking tot de APV gewijzigd.

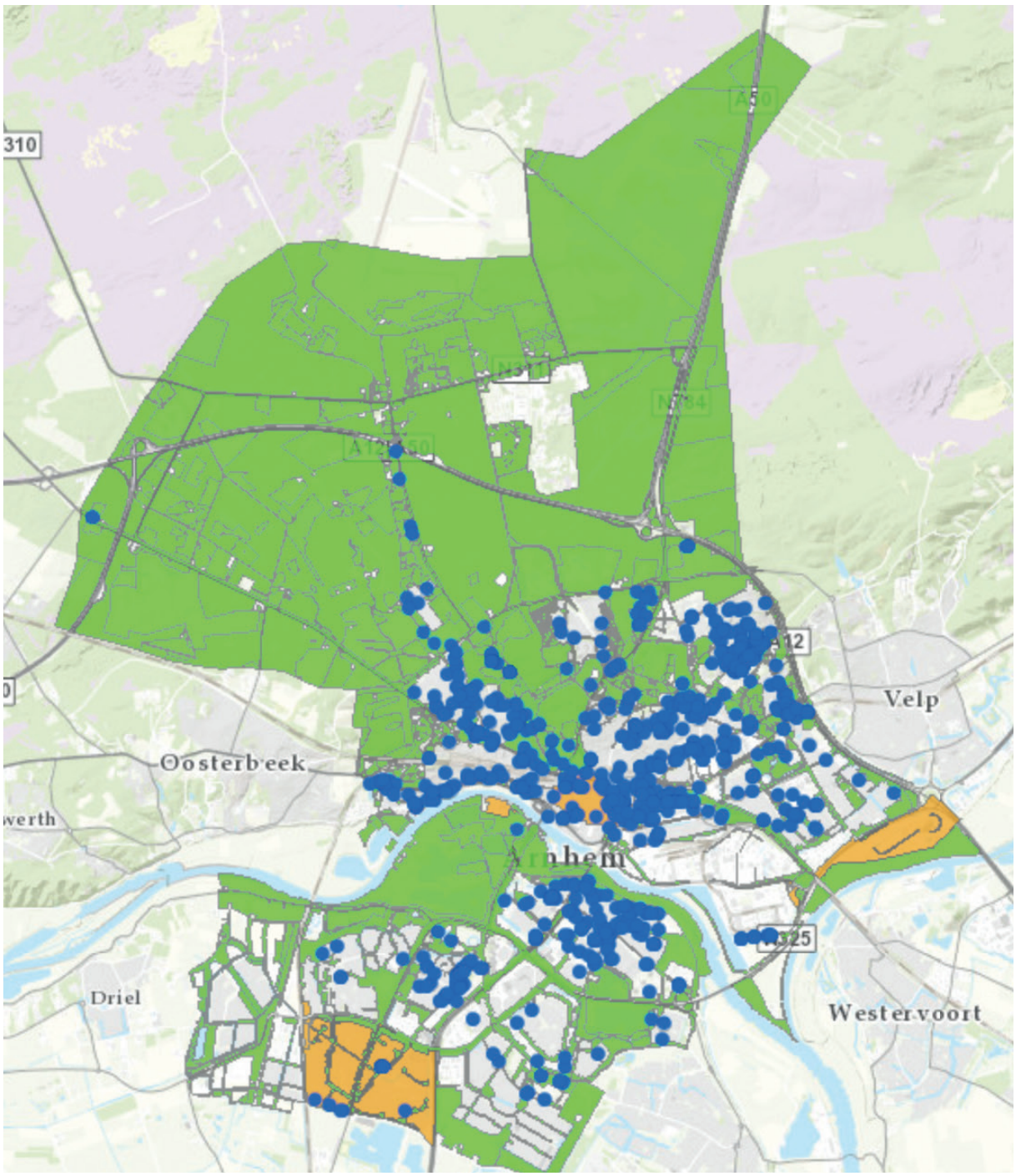
Bescherming via Wet Natuurbescherming

De Wet Natuurbescherming beschermt bos van minimaal 10 are of bomenrijen van meer dan 20 bomen gelegen buiten de bebouwde kom. Daar waar de kapregels uit de Wet Natuurbescherming van toepassing zijn, geldt geen APV.

Bescherming via Bestemmingsplannen

Bomen in de bomenhoofdstructuur zijn de laatste jaren voorzien van een groene bestemming (zie kaart 3). Bij een groene bestemming is een vergunningplicht opgenomen voor het kappen van bomen en struiken. De vergunningplicht geldt niet voor normaal beheer en onderhoud en dunnen. De werkzaamheden zijn slechts toelaatbaar, indien de landschappelijke-, cultuurhistorische- en natuurwaarden en kwaliteiten van het gebied niet onevenredig worden aangetast. Deze bescherming blijft behouden.

Legenda

Beschermde bomen, struiken en groen

Waardevolle bomen

Bescherming door bestemmingsplan

Mogelijke bescherming via bestemmingsplan

Kaart 3. Bescherming via bestemmingsplan en de huidige waardevolle bomenlijst

Bescherming via Algemeen Plaatselijke Verordening (APV)
De APV wordt in het kader van dit Bomenplan gewijzigd. Tot op heden ging de APV uit van een vergunningplicht voor het kappen van bomen die worden vermeld op de Waardevolle bomenlijst. Dit zijn er in 2019 ongeveer 800. Voor de overige bomen was geen vergunning nodig. Na vaststelling van dit plan vallen alle bomen onder de nieuwe kapregels en vervalt de Waardevolle bomenlijst in de huidige vorm. Hier komen criteria voor de Buitengewone bomen voor terug. De wijziging van de kapregels heeft voor een boom bij iemand in een kleine tuin andere consequenties dan voor een straatboom. Het volledige afwegingskader staat in bijlage 2. Kort samengevat is hieronder voor enkele veel voorkomende gevallen de nieuwe situatie beschreven.

Particuliere bomen in een tuin
Als het een buitengewone boom betreft vindt er een nadere afweging plaats. Dat is maatwerk en kan leiden tot een weigering of een vergunning. Dat is in de oude situatie ook zo. In de andere gevallen kan worden volstaan met een melding en mag de boom worden gekapt. Is het perceel groter dan 400 m2, dan is compensatie aan de orde.

Gemeentebomen bij beheer en onderhoud
Er zijn situaties waarbij bomen overlast veroorzaken en waar een afweging gemaakt moet worden tussen het belang van de bewoner en het belang van de boom. Voor gemeentelijke bomen met een stamomtrek van meer dan 35 cm en zogenaamde toekomstbomen volgt er een vergunningaanvraag. Afhankelijk van de waarde van de boom en de omvang van de hinder en overlast vindt er een nadere afweging plaats. Als een boom schade veroorzaakt aan de stoep, de weg of een gebouw herstellen we schade of verbeteren we de standplaats. Als er sprake is van onvoldoende daglichttoetreding, kijken we of extra snoeien mogelijk is. Wanneer dit allemaal niet of onvoldoende kan, dan kan dekapvergunning verleend worden en bekijken we of de boom verplant kan worden. Dit is maatwerk, waarbij omwonenden betrokken worden. Als een dergelijke boom gekapt wordt vindt compensatie plaats, liefst in de nabije omgeving.

Gemeente- en particuliere bomen bij projecten

Als er ergens een school gebouwd gaat worden, een riool vervangen of een ander project moet worden gerealiseerd staan er altijd wel bomen in de buurt. Bomen waar we als gemeente zorgvuldig mee om willen gaan. We zetten daarom in op boombewust-ontwerpen waarin de afweging transparant en helder wordt weergegeven tijdens het hele proces. Dit geldt ook voor projecten vanuit de wijk. Daarom gaan wij werken met de Richtlijn Bomen Effect Analyse (BEA) om keuzes ten aanzien van mogelijke kap van bomen te kunnen maken. Een BEA wordt uitgevoerd om voor-afgaand aan activiteiten de effecten te beschrijven op de aanwezige bomen. Ook wordt de waarde van de bomen vooraf in beeld gebracht. In een rapportage wordt een voorstel gedaan voor het behouden, ver-plaatsen, kappen en aanplanten van bomen waarbij behoud van bomen het uitgangspunt is, naast andere uitgangspunten zoals toegankelijkheid en veiligheid. Als kap onvermijdelijk is, wordt onderbouwd waarom de bomen niet behouden kunnen blijven en hoe wordt gecompenseerd. Bewoners worden bij de keuze van het ontwerp betrokken. Bij projecten met grote impact op het bomenbestand worden de varianten voorgelegd aan het Boom Kwaliteitsteam Arnhem.

Kappen zonder vergunning of melding?

In sommige gevallen is er sprake van een uitzondering en is het aanvragen van een kapvergunning niet noodzakelijk. Dit geldt:

- bij werkzaamheden die vallen onder ‘normaal beheer en onderhoud’, waaronder dunning;
- bij werkzaamheden ten behoeve van het realiseren van de beheervisies van de parken, zoals bijvoorbeeld de daarin beschreven zichtlijnen;
- uitzonderingen zoals vastgelegd in de Wet Natuurbescherming.

In geval van acuut gevaar moet een boom direct worden geveld. De eventuele melding of vergunning volgt achteraf.

Wanneer een vergunningplichtige boom zonder ver-gunning is gekapt, dan is er sprake van een economisch delict. Er kan dan een boete worden opgelegd ter hoogte van de waarde van de gekapte boom.

Verplanten

Als een boom in een project niet behouden kan blijven, zal in eerste instantie altijd onderzocht worden of deze ergens anders opnieuw geplant kan worden. Aangezien er niet altijd meteen een geschikte locatie beschikbaar zal zijn, gaan we onderzoeken of het mogelijk is een ‘weesbomenbos’ in te richten waar bomen indien nodig, tijdelijk geplant kunnen worden.

Compensatie

APV

We gaan altijd primair uit van het behoud van de bomen. Daar waar er voor gekozen wordt om bomen toch te kappen, en er een vergunning wordt verleend, is mogelijk compensatie aan de orde (zie bijlage 2). Daarbij houden wij de volgende volgorde aan:

1. verplanten;
2. kwalitatief compenseren;
3. kwantitatief compenseren;
4. financieel compenseren.

Vooraf wordt de waarde van de boom bepaald. Deze waarde dient gecompenseerd te worden. Wanneer voor een boom een kapvergunning wordt verleend, wordt eerst gekeken of de boom in redelijkheid verplant kan worden. Indien dit om technische of boomkundige redenen niet realistisch is, wordt gekeken of kwalitatieve compensatie kan plaatsvinden. Is het mogelijk om door herplant in de buurt of elders bomen te planten waardoor de groenkwaliteit duur-zaam wordt verbeterd. Als dit niet mogelijk is vindt kwantitatieve compensatie in de omgeving plaats. Wanneer ook dit (gedeeltelijk) niet logisch of realistisch is, wordt de waarde van de bomen financieel gecompenseerd. Daarbij krijgt de financiële compensatie het label ‘bomen’ zodat dit geld ook daadwerkelijk voor de aanplant van bomen ingezet wordt. De herplant zal worden gemonitord. We gaan daarbij actief zoeken naar plaatsen waar bomen plant kunnen worden, zodat herplant zo snel mogelijk plaats kan vinden. Plaatsen waar hittestress optreedt of waar de biodiversiteit (aanzienlijk) vergroot kan worden, zullen als eerste aangemerkt worden voor herplant.

Bestemmingsplan

In de Groenvisie zijn aanvullend meer regels ten aanzien van de groencompensatie vastgelegd. Voor bomen binnen een bestemming groen (Groen, Park, Bos, Natuur, Landschap) geldt eveneens een compensatieplicht. Voor normaal beheer en onderhoud geldt geen compensatieplicht.

Wet Natuurbescherming

Voor bossen en lanen buiten de bebouwde kom gelden de compensatieregels van de provincie Gelderland, volgens de Wet Natuurbescherming. De compensatieregels van Arnhem zijn niet van toepassing als de provinciale regels gelden.

Toezicht en handhaving

Het vaststellen van een kapvergunning nieuwe stijl, vraagt ook inzet op het gebied van toezicht en handhaving. Dit geldt zowel voor handhavend optreden wanneer de APV of het bestemmingsplan niet wordt nageleefd als voor toezicht bij evenementen en werkzaamheden.

4 Arnhem werkt samen en laat zien wat zij doet

Een nieuw bomenbeleid vraagt naast ingrepen op straat, ook om een andere manier van samenwerking en communicatie. Inwoners, bedrijven en instellingen moeten worden geïnformeerd over het nieuwe Bomenplan en de veranderingen die het plan met zich mee brengt. Een van de uitvoeringsmaatregelen van dit plan is een communicatieplan, waarin dit wordt uitgewerkt.

Bij het opstellen van het Bomenplan Arnhem zijn veel bewoners en professionals betrokken geweest. Zij voelen zich betrokken en hebben daar op velerlei wijzen uiting aan gegeven. Bij de uitvoering van het nieuwe beleid hebben ook weer veel partijen een rol om dit tot een succes te maken. De gemeente kan dit niet alleen.

Daarbij denken wij aan de grote terreinbeheerders, met wie wij in gesprek gaan over de uitgangspunten van dit beleid, maar ook de Arnhemmer, die informatie zoekt over de beste manier om om te gaan met zijn of haar bomen. Het stimuleren en ondersteunen van (particuliere) initiatieven; het ondersteunen van natuureducatie en het samen optrekken met bewoners(groepen) bij het vergroenen van de stad.

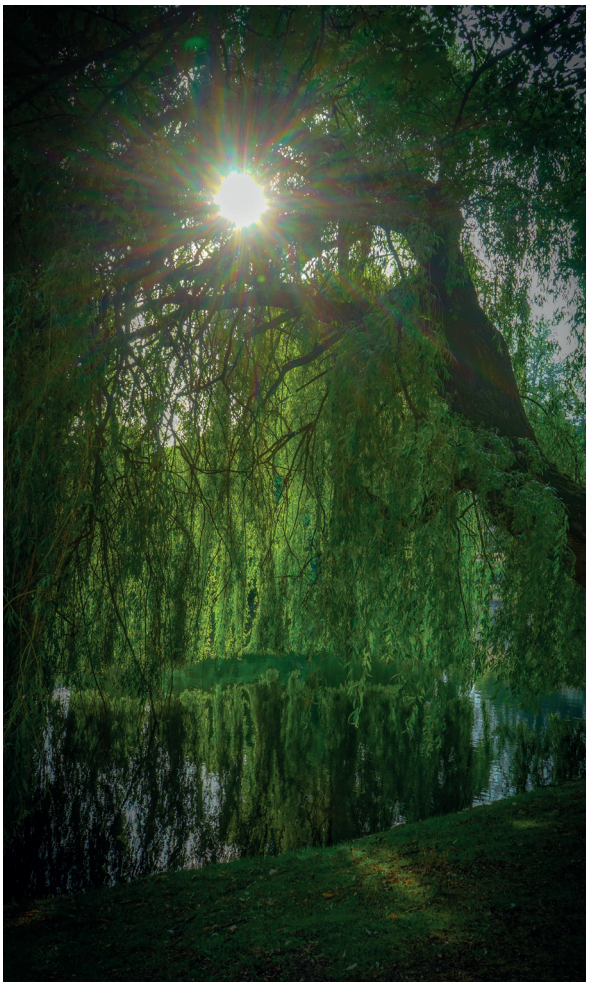
We kennen al diverse schouwgroepen en andere bewonersgroepen die zich inzetten voor een groen Arnhem. Wij gaan daarnaast de oprichting van een Boom Kwaliteitsteam Arnhem initiëren. Dit BKA, waarin zowel deskundigen als inwoners zitten, adviseert de gemeente gevraagd en ongevraagd over zaken die bomen aangaan.

5 Monitoring en evaluatie

Monitoren aantal bomen en kroonoppervlak

Omdat we willen dat niet alleen het aantal bomen in Arnhem toeneemt maar ook de kroonoppervlakte, gaan we dit jaarlijks monitoren. Daardoor kunnen we zien of de gekozen maatregelen effectief zijn of dat deze moeten worden geïntensiveerd.
In 2019 is de toe- en afname van het aantal bomen en de kroonoppervlakte van bomen geïnventariseerd op buurt- en wijkniveau tussen 2006 en 2018. Om het Bomenplan te monitoren wordt dit in de toekomst voortgezet. Jaarlijks zal een bomenbalans worden opgesteld met daarin een overzicht van de toe- of afname van het aantal bomen en de kroonoppervlakte. De bomenbalans wordt gerapporteerd aan de gemeenteraad.
Daarnaast houden we bij hoeveel bomen met een kapvergunning zijn geveld, hoeveel bomen er in dit kader zijn bijgeplant en hoeveel bomen we hebben kunnen verplanten.

Evaluatie

De aanpak van het Bomenplan wordt na 3 jaar geëvalueerd. In de evaluatie wordt bekeken in hoeverre de huidige aanpak bereikt wat we willen of dat hier bijsturing voor nodig is.

6 Bijlagen

Bijlage 1: Evaluatie deregulering kapvergunning 2014

Bijlage 2: Afwegingskader en stroomschema's kapvergunning

Bijlage 3: Definitielijst

Bijlage 4: Overzicht inbreng en verwerking

Bijlage 1

Evaluatie deregulering kapvergunning

Samenvatting

Dit document geeft antwoord op twee vragen over de deregulering van de kapvergunning per 1 januari 2014. Allereerst de vraag of hierbij de beoogde bezuiniging is bereikt, en als tweede of de deregulering van invloed is geweest op het groene karakter van de stad. De eerste vraag lijkt met nee te moeten worden beantwoord, in elk geval niet in de omvang zoals was beoogd.
Wat betreft de tweede vraag is er geen eenduidig antwoord te geven. In de vijf proefwijken zijn er meer (particuliere) bomen gekapt dan voor de deregulering. Een uitgebreider onderzoek met luchtfoto's van de stad laat zien dat er buurten/wijken zijn waarin het aantal bomen is afgenomen, naast veel andere gebieden waar het groene karakter is toegenomen. Dit was ook in de jaren voor 2014 het geval. Of de deregulering een negatieve invloed heeft gehad is daarom niet met zekerheid te zeggen, maar kan ook niet worden uitgesloten.

1. Inleiding

In 2009 heeft het project 'Vereenvoudiging vergunningen' van de toenmalige dienst Stadsbeheer geresulteerd in een voorstel voor deregulering van de kapvergunning. Op 19 april 2011 is deregulering door de gemeenteraad vastgesteld als bezuinigingsopgave met ingang van 2014.

Op 23 april 2012 heeft de raad besloten de APV te wijzigen, zodanig dat de vergunningplicht voor het vellen of doen vellen van houtopstand uitsluitend nog betrekking heeft op bomen die worden vermeld op de Waardevolle bomenlijst. Hierbij is tevens het legesbedrag vastgesteld op €157, - per boom. Op de lijst staan zowel particuliere als gemeentebomen. Het raadsbesluit tot deregulering van de kapvergunning is in december 2013 genomen en per 1 januari 2014 van kracht geworden.

Daarnaast gold en geldt er een omgevingsvergunning (aanlegvergunning) voor het verwijderen van houtopstanden die beschermd zijn door middel van het bestemmingsplan. Deze vergunningplicht geldt voor alle bomen en struiken die vallen binnen de bestemming 'Bos', 'Groen - Park', 'Natuur' en 'Waarde - Landschap'. Voor de meeste bosbezitters is de Wet natuurbescherming van toepassing. Dit betreft de bossen en lanen in het buitengebied en in de stadsparken. Indien bos of lanen moeten worden gekapt, moet er een kapmelding bij de provincie (bevoegd gezag) worden ingediend. De provincie legt compensatie op voor de te kappen bomen en bos.

Hoewel voor het kappen van veel bomen een vergunning nodig blijft, ontstond het beeld dat de kapvergunning werd afgeschaft. Uit zorg dat dit zou leiden tot een kaalslag in de stad heeft de gemeenteraad destijds gevraagd om een evaluatie van het besluit.
Naast de evaluatie in enge zin (zoals toegezegd aan de raad) is ook gekeken naar de feitelijke ontwikkeling van het groenareaal in de afgelopen jaren en de ontwikkeling van het aantal bomen dat door de gemeente wordt beheerd. Gezamenlijk geven deze gegevens een beeld van de ontwikkeling van het groene karakter van Arnhem sinds het dereguleren van de kapvergunning.

2. Toegezegde evaluatie

Aan de raad is toegezegd dat de effecten van de wijziging van de APV en de legesverordening worden bijgehouden. Hierbij gaat het om:

a. Het effect van deregulering op de vergunningverlening, de afname van het aantal vergunningen en de gerealiseerde bezuiniging;
b. Het effect van de deregulering op het groene karakter van de stad. Deze monitoring wordt twee en vijf jaar na invoering van de deregulering herhaald, dus in 2015 en 2018. Het verslag daarvan wordt ter kennisgeving naar de raad gestuurd;
c. Er zal worden geëvalueerd of het legesbedrag kostendekkend is voor de aanvragen die nog wel ingediend worden. Deze evaluatie gebeurt na vijf jaar. Het verslag daarvan wordt ter kennisgeving naar de raad gestuurd.

Ad a.
Tussen 2015 en medio 2019 zijn er door de ODRA 552 aanleg- en kapvergunningaanvragen behandeld (gemiddeld 125 per jaar). Het exacte aantal is niet te herleiden uit de cijfers maar in zeker 98 gevallen was er sprake van voorgenomen kap. In 6 gevallen is de aangevraagde kapvergunning niet verleend. In de andere gevallen werd de vergunning verleend of werd deze ingetrokken door de aanvrager. Hoewel het aantal aanvragen voor een kapvergunning sinds 2014 is gedaald, is het onduidelijk of de beoogde bezuiniging van €62.000, - is gerealiseerd. Er heeft een verschuiving in de inzet van ambtelijke uren plaatsgevonden. Bij veel mensen is er onduidelijkheid ontstaan over welke bomen nu vergunningplichtig zijn. Wekelijks komen hierover vragen binnen bij de ODRA en de gemeente. Verder vergt het jaarlijks actualiseren en vaststellen van de Waardevolle bomenlijst een aanzienlijke ambtelijke inzet.

Ad b.
De genoemde monitoring heeft plaatsgevonden. De tussenresultaten zijn op 11 oktober 2016 en op 5 september 2017 (op verzoek van de raad een jaar eerder dan toegezegd) aan de raad toegestuurd. Daarnaast is er in 2019 nog een extra telling uitgevoerd.

In vijf buurten die representatief worden geacht voor de stad zijn data verzameld over het bomenbestand gedurende een periode van vijf jaar, met drie peil-momenten (2015, 2017 en 2019). Geselecteerd zijn delen van buurten in de wijken Gulden Bodem, Overmaat, St. Marten, Holthuizen en Elderveld. Voorafgaand is in elke buurt een nulmeting uitgevoerd, waarbij het aantal particuliere vergunningplichtige bomen is vastgesteld (volgens de regels van vóór 2014). Dit zijn bomen dikker dan 25 cm, gemeten op een hoogte van 1,30 m en zichtbaar vanaf de openbare weg.

Tijdens schouwmomenten in juni 2015, juni 2017 en februari 2019 is vastgelegd, hoeveel bomen er (sinds de vorige telling) geveld zijn en hoeveel er als 'vergunning plichtig' (als in de situatie van voor 2014) zijn bijgekomen door groei van de stamdikte. Tabel 1 laat de totaalresultaten van deze monitoring zien:

Buurt	Aantal januari 2014	Gekapt 2014-2015	Aantal juni 2015	Gekapt 2015-2017	Aantal juni 2017	Gekapt 2017-2019	Tot. gekapt jan. 2014 - feb. 2019	Tot. Groei jan. 2014 - feb. 2019	Aantal februari 2019	Verschil sinds deregulering
Gulden Bodem	229	-16	213	-10	203	-10	-36	+47	240	+11
Overmaat	57	-5	52	-3	49	-12	-20	+8	45	-12
St. Marten	50	-8	42	-2	40		-10	+7	47	-3
Holthuizen	93	-6	87	-5	82	-13	-24	+18	87	-6
Elderveld	13	-5	8	-2	6	-1	-8	+7	12	-1
Totaal	**442**	**-40**	**402**	**-22**	**380**	**-36**	**-98**	**+87**	**431**	**-11**

Tabel 1: Ontwikkeling aantal 'vergunningplichtige' bomen per buurt van 2014 tot 2019

Op het moment van deregulering van de kapvergunning is er in de genoemde buurten bij particulieren een totaal aantal van 442 vergunningplichtige bomen geconstateerd. In de periode tot 2019 blijken er hiervan 98 te zijn gekapt. Dat is een afname van 22% in 5 jaar. In dezelfde periode zijn er 87 bomen bijgekomen doordat ze een stamdikte van 25 cm hebben bereikt (natuurlijke groei). Het aantal particuliere 'vergunningplichtige' bomen komt daarmee begin 2019 op 431. Per saldo is er in deze periode dus sprake van een afname met 11 bomen, ofwel 2,5% in 5 jaar.

Het is lastig na te gaan in hoeverre compenserende maatregelen zijn opgelegd en uitgevoerd. Hiervan is geen volledige administratie bijgehouden en ook de controle is niet structureel uitgevoerd.

Ad c.
Afhandeling van een kapaanvraag kost gemiddeld 8 uur, volgens opgave van de ODRA. Deze behandeling van aanvragen is daarmee niet kostendekkend. Dit geldt overigens ook voor andere (kleine) omgevingsvergunningen. Dit is bewust gedaan omdat anders de inwoners relatief hoge legeskosten moeten

betalen voor kleine aanvragen. Als ook de grotere aanvragen voor een omgevingswetvergunning worden meegenomen zijn de totale legesinkomsten wel kostendekkend.

3. Effecten op het groene karakter van de stad

Naast de toegezegde evaluatie zoals hier boven beschreven, is uitgebreider geïnventariseerd hoe het Arnhemse bomenbestand zich de afgelopen jaren feitelijk heeft ontwikkeld:

1. registratie van het gemeentelijke bomenbestand (uit gemeentelijk beheersysteem);
2. infrarood luchtfoto's van het aantal bomen en het kroonoppervlak in de wijken.

3.1 Registratie van het gemeentelijke bomenbestand

De gemeente heeft een groot aantal bomen in beheer. Bomen in de openbare ruimte zijn individueel geregistreerd, met uitzondering van de bomen in bospercelen. Volgens het registratie-systeem heeft het aantal zich als volgt ontwikkeld:

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Aantal	40165	40721	40555	41049	40943	39728	40787	41465	41579	41327	43608	46665

Tabel 2: Ontwikkeling aantal bomen in beheer bij de gemeente

De eerste jaren laten een vrij stabiel beeld zien. De laatste jaren is er sprake van een flinke toename van het aantal bomen dat bij de gemeente in beheer is. Enerzijds is dit te verklaren door verbeteringen in het beheersysteem, maar ook door aanplant in wijken als Schuytgraaf loopt het aantal bomen van de gemeente op.

3.2 Infrarood luchtfoto's van het aantal bomen en het kroonoppervlak in de wijken

Vanaf 2006 worden jaarlijks infrarood luchtfoto's gemaakt van Nederland. In opdracht van de gemeente Arnhem heeft Cobra Adviseurs op basis van deze luchtfoto's onderzoek gedaan naar de ontwikkeling van het bomenbestand en de kroonbedekking in Arnhem tussen 2006 en 2018.
Het gaat hierbij om alle bomen in de wijken, zowel particulier als van de gemeente. Op de kaarten zijn de stadsparken, bospercelen groter dan 1 hectare en landbouwgronden niet meegenomen. Omdat de kwaliteit van de luchtfoto's niet constant is, zijn de aantallen niet exact maar geven zij over een langere termijn wel een duidelijke trend weer. Omdat een grote boom niet hetzelfde is als een kleine boom, is naast het aantal bomen ook naar de kroonontwikkeling gekeken. De oppervlakte van de kroon (kroonbedekking) is gemeten. De toe- of afname van de totale kroonoppervlakte zegt iets over het totaal boomvolume. Het kan dus voorkomen dat het aantal bomen afneemt, maar de totale kroonoppervlakte toeneemt.

Op de bijgaande kaarten is per buurt de toe- of afname van het aantal bomen en het oppervlakte kroonbedekking weergegeven. Rood verbeeldt een afname van meer dan 10%, donkergroen een toename van meer dan 10% in de betreffende periode.

Trend

In de meeste buurten is na het afschaffen van de kapvergunning het aantal bomen toegenomen. Toch is in 12 van de 83 buurten het aantal bomen afgenomen. En in een kwart van de buurten is het kroonoppervlak in deze periode afgenomen. In zes buurten zelfs met meer dan 10%.
Opvallend is dat de ontwikkeling na het afschaffen van de kapvergunning positiever is dan daarvoor.
Verder laten de kaarten zien dat veel buurten donkergroen zijn aangegeven. Dit houdt in dat het aantal bomen in die buurten met meer dan 10% is toegenomen. Dit betekent niet per definitie dat er in die periode bomen zijn bijgeplant, maar ook dat kleine bomen die eerst niet werden gezien nu wel worden gezien en meegeteld.

4. Conclusies

- Met de deregulering van de kapvergunning is het er voor de burger niet eenvoudiger op geworden. Voor de kap van waardevolle bomen, bomen in het buitengebied en bomen die binnen een bepaalde bestemming liggen, moet nog steeds een vergunning worden aangevraagd. Voor andere bomen niet. Dat dit voor veel mensen verwarrend is blijkt uit het grote aantal vragen dat hierover bij de ODRA en de gemeente binnenkomt.
- De deregulering heeft enerzijds geleid tot een kostenbesparing (minder aanvragen), anderzijds tot een kostenstijging (meer advisering en administratie waardevolle bomen).
- De legesopbrengsten van de kapvergunningen zijn in enge zin niet kostendekkend. Samen met de grotere omgevingswetaanvragen dekken de legesopbrengsten wel de kosten.
- Op basis van de evaluatiegegevens kan niet worden vastgesteld dat de deregulering heeft geleid tot de gevreesde kaalslag. Toch zijn er na deregulering, in de proefwijken, relatief veel particuliere bomen gekapt. Dit was zonder deregulering wellicht minder geweest.
- In de huidige situatie is het lastig na te gaan in hoeverre compenserende maatregelen zijn opgelegd en uitgevoerd. Hiervan is geen volledige administratie bijgehouden en ook de controle is niet structureel uitgevoerd.
- Op basis van infrarood luchtfoto's blijkt dat de meeste wijken in Arnhem groener worden, zowel als het gaat om aantal bomen als om kroonoppervlak. Er zijn echter ook gebieden waar dit niet voor geldt. Er zijn grote verschillen in de stad. In een kwart van de buurten is het kroonoppervlak sinds het dereguleren van de kapvergunning afgenomen.

5. Aanbevelingen voor het Bomenbeleidsplan

- Voer een eenvoudiger en eenduidiger kapvergunningstelsel in. Geef sneller duidelijkheid voor de aanvrager zonder terug te gaan naar het oude stelsel van voor 2014 (waarbij in 95% van de gevallen de vergunning werd verleend).
- Evalueer de compensatieregels en voer hierbij een beter controleerbare administratie in. In situaties waarin een kapvergunning wordt verleend, is compensatie nodig. Wellicht dat strengere (financiële) compensatieregels een preventieve werking hebben.
- Formuleer aanvullende maatregelen voor die buurten die volgens de luchtfoto's minder groen zijn geworden. Daarbij ligt een koppeling met het bestrijden van hitteplekken voor de hand.

Bijlage 2 Afwegingskader en stroomschema's kapvergunning

Arnhems Afwegingskader kap bomen

Voorliggend afwegingskader beschrijft de beleidsregels en de afwegingscriteria bij voorgenomen kap van bomen. Daarnaast wordt aangegeven hoe de compensatie van de gekapte boom is geregeld.

Bescherming bomen en afwegingskader kap

Arnhem beschermt haar bomen via bestemmingsplannen en de Algemeen Plaatselijke Verordening (APV). Bomen worden daarnaast beschermd via de Wet Natuurbescherming (voorheen Boswet). In het kader van dit Bomenplan worden de regels met betrekking tot de APV gewijzigd. Het voorliggende afwegings-kader gaat voor het overgrote deel over de nieuwe regels van de APV. Het afwegingskader kap bomen maakt onderdeel uit van het Bomenplan Arnhem 2019 en is mede gebaseerd op de evaluatie van de deregulering van de kapvergunning in 2014.
In het nu voorliggende afwegingskader voor kap van bomen onderscheiden we drie veelvoorkomende situaties:

1. (voorgenomen) kap van gemeentelijke bomen in verband met hinder, gevaar, normaal beheer en onderhoud e.d.
2. (voorgenomen) kap van particuliere bomen in tuinen (woonbestemming)
3. (voorgenomen) kap in verband met een ruimtelijk project[1]

Situaties die niet onder deze drie situaties vallen, vragen altijd om een nadere afweging.

Per situatie schetsen we via een stroomschema de verschillende mogelijke stappen in het afwegingsproces. In het nieuwe stelsel geldt in principe voor elke te kappen boom een meldingsplicht.

Waardebepaling

De kern van het nieuwe afwegingskader bestaat uit het beoordelen van de waarde van de boom. Elke boom vertegenwoordigt een bepaalde waarde. De ene boom meer dan de andere. Aan de hand van diverse criteria (zoals ecologische, landschappelijke en klimaatwaarde) wordt de waarde bepaald. Als een boom positief scoort op één of meerdere van deze (onderstaande) criteria is er sprake van een buitengewone boom.

Intrinsieke en cultuurhistorische waarde: Een boom is buitengewoon als deze opgenomen is als landelijk of gemeentelijk monument, benoemd kan worden als Toekomstboom of cultuurhistorisch waardevol is. Daarbij valt o.a. te denken aan bomen die herinneren aan gebeurtenissen, bomen die een bepaald punt markeren, schenkingsbomen of bomen die onderdeel zijn van een beschermd stadsgezicht.

Biodiversiteit, ecologie en landschappelijke waarde: Een boom heeft een (extra) ecologische waarde als de boom als element onderdeel uitmaakt van het Gelders Natuurnetwerk of onderdeel van de Bomenhoofdstructuur Arnhem (het Groenblauwe netwerk op basis van de Groenvisie 2017). Ook kan een boom om andere redenen ecologisch van grote waarde zijn, bijvoorbeeld omdat er in de omgeving verder weinig bomen voorkomen.

Hittestress: Bomen die in gebieden staan die op de hittestresskaart van Arnhem rood of oranje gemarkeerd zijn hebben een grote meerwaarde als het gaat om het bestrijden van hittestress.

1 Denk hierbij aan projecten als vervanging riool, verkeersmaatregelen, herinrichting van de openbare ruimte en bouwprojecten. Hierbij gaat het niet om projecten die in particuliere tuinen plaats vinden.

Fijnstof afvangen/CO2 reductie/vasthouden van regen- en grondwater: Deze factoren hebben invloed op de bijdrage van de boom aan gezondheid en het klimaat. De grootte van de kroondiameter en/of de stamomtrek van de boom is hierbij bepalend voor het bepalen van de waarde. Grote bomen zijn niet alleen belangrijk voor dit criterium, ze leveren ook een grote bijdrage aan de andere waarden.

Waarderingstabel	Ja / Nee
Voldoet de boom aan één of meerde waardencriteria?	
- Landelijk monument	
- Gemeentelijk monument	
- Toekomstboom (gemeentebomen)	
- Belangrijke rol in geschiedenis (gedenkboom) en /of onderdeel van beschermd stadsgezicht	
- Onderdeel van Gelders Natuurnetwerk	
- Onderdeel van Arnhemse Groenvisiekaart	
- Om andere redenen ecologisch waardevol, bijvoorbeeld omdat het een alleenstaande boom is, in een verder versteende omgeving, die onderkomen biedt aan zeldzame flora en fauna	
- Boom staat in een gebied dat volgens de hittestresskaart rood of oranje is	
- Boom heeft stamomtrek van 150 cm (particuliere boom) of 100 cm (gemeenteboom) op 1,30m gemeten	
- Kroondiameter groter dan 10 Meter (particuliere boom) of 5 meter (gemeenteboom)	

Bij één of meer keer 'ja' is er sprake van een buitengewone boom.

Waardebepaling particuliere bomen

Een particuliere boom wordt gezien als een buitengewone boom als de boom aan één van de bovenstaande waardencriteria voldoet. Globaal zijn dat de bomen die voorheen voldeden aan de criteria van de Waardevolle bomenlijst, aangevuld met het klimaatcriterium. Voor particuliere bomen geldt de regel dat wanneer een boom een stamomtrek van 150cm of een kroondiameter van 10m heeft, zij een buitengewone boom is.

Waardebepaling gemeentelijke bomen

Voor gemeentelijke bomen gelden dezelfde waardencriteria als voor particuliere bomen, met het verschil dat een gemeentelijke boom met een stamomtrek van 100cm of een kroondiameter van 5m al een buitengewone boom is. Daarnaast kan een gemeentelijke boom ook een Toekomstboom zijn. Ook een Toekomstboom is een buitengewone boom. Bij een gemeentelijke boom die als buitengewoon is gewaardeerd volgt altijd een nadere afweging. Dat is maatwerk.

Hinderbepaling

Bij een afweging rondom overlast/hinder wordt eerst gekeken naar de boomveiligheid en verkeersveiligheid. Is daar acuut gevaar, dan wordt de vergunningsprocedure gestopt en wordt er overgegaan tot noodkap. Is er (niet acuut) gevaar aanwezig dan wordt er overgegaan tot een nadere afweging. Bij geen gevaar wordt de overlast/hinder tabel verder doorlopen. In alle gevallen van hinder wordt onderzocht in hoeverre deze kan worden verholpen door een andere maatregel dan kappen. Als dit het geval is, wordt de betreffende hinder NIET meegewogen in de totaal-beoordeling.

Hindertabel	
Veiligheid	
Boomveiligheid (gevaar dat boom omvalt)	
- Acuut gevaar	Einde procedure: noodkap
- Gevaar aanwezig (niet acuut)	Veel hinder
Verkeersveiligheid (boom beperkt overzicht, staat te dicht op de weg i.r.t de maximum snelheid)	
- Acuut gevaar	Einde procedure: noodkap
- Gevaar aanwezig (niet acuut)	Veel hinder
Buitenproportionele overlast	
- Dermate grote overlast die niet oplosbaar is zonder de boom te kappen	Veel hinder
- Er is sprake van een levensverwachting van minder dan 3 jaar	Veel hinder
I.r.t de Onderstaande hinderfactoren: Deze tellen niet als de hinder met reguliere beheermaatregelen (o.a. snoeien van de boom of aanpassen van de inrichting) geheel of grotendeels kan worden weggenomen)	
Hinder	
- Ernstig zichtbare schade aan bouwwerken	Veel hinder
- Ernstige wortelopdruk	Veel hinder
- minder dan 3 bezonningsuren per dag in de periode 21 januari – 22 november (gedurende 10 maanden) in midden vensterbank binnenkant raam.	Veel hinder
- Beperking groeiruimte buitengewone boom	Veel hinder
- Beperkt bereikbaarheid/ruimte op trottoir (o.a. scootmobiel/ rolstoel)	Veel hinder
- Allergieën	Weinig hinder
- Belemmering openbare verlichting	Weinig hinder
- Schaduw op zonnepaneel	Weinig hinder
- Overhangende takken	Weinig hinder
- Bladval, vruchtval, plagen, luizen etc.	Weinig hinder

Hinderbepaling particuliere bomen

Als een particuliere boom een stamomtrek van minder dan 80cm heeft op 1,30m hoogte of als een boom niet buitengewoon is gewaardeerd, volstaat de aanvrager met een melding. In geval van hinder en overlast van buitengewone particuliere bomen volgt er een vergunningaanvraag. Afhankelijk van de omvang van de hinder en overlast van de buitengewone boom, wordt de vergunning tot kap wel of niet verleend. Als een dergelijke boom in een particuliere tuin staat met een perceel ≥400m2 is, indien een kapvergunning wordt verleend, compensatie aan de orde.

Hinderbepaling particuliere bomen

In geval van hinder en overlast van gemeentelijke bomen met een stamomtrek van meer dan 35 cm (op 1,30m) en van zogenaamde Toekomstbomen volgt een vergunningaanvraag. Afhankelijk van de waarde van de boom en de omvang van de hinder en overlast vindt er een nadere afweging plaats. Als een boom schade veroorzaakt aan de stoep, de weg of een gebouw herstellen we de schade of verbeteren we de standplaats. Als er sprake is van onvoldoende daglichttoetreding, kijken we of extra snoeien mogelijk is. Wanneer dit allemaal niet kan, dan kan de kapvergunning verleend worden en bekijken we of de boom verplant kan worden. Dit is maatwerk, waarbij omwonenden betrokken worden. Als een dergelijke boom gekapt wordt zijn de compensatieregels van toepassing.

Bomen in projecten

Als er ergens een school gebouwd gaat worden, een riool vervangen moet worden of een ander project moet worden gerealiseerd staan er vaak bomen in de buurt. Bomen waar we als gemeente zorgvuldig mee om willen gaan. We zetten daarom in op boombewust-ontwerpen waarin de afweging transparant en helder wordt weergegeven tijdens het hele proces. Dit geldt ook voor projecten vanuit de wijk. Daarom gaan wij werken met de Richtlijn Bomen Effect Analyse (BEA) om keuzes ten aanzien van mogelijke kap van bomen te kunnen maken. Een BEA wordt uitgevoerd om voorafgaand aan activiteiten in de buitenruimte de effecten te beschrijven op de aanwezige bomen. Ook wordt de (financiële) waarde van de bomen vooraf in beeld gebracht. In een rapportage wordt een voorstel gedaan voor het behouden, verplaatsen, kappen en aanplanten van bomen waarbij behoud van bomen het uitgangspunt is, naast andere uitgangspunten zoals toegankelijkheid en veiligheid. Als kap onvermijdelijk is, wordt onderbouwd waarom de bomen niet behouden kunnen blijven en hoe wordt gecompenseerd. Bewoners worden bij de keuze van het ontwerp betrokken. Bij projecten van enige omvang worden de varianten voorgelegd aan het Boom Kwaliteitsteam Arnhem.

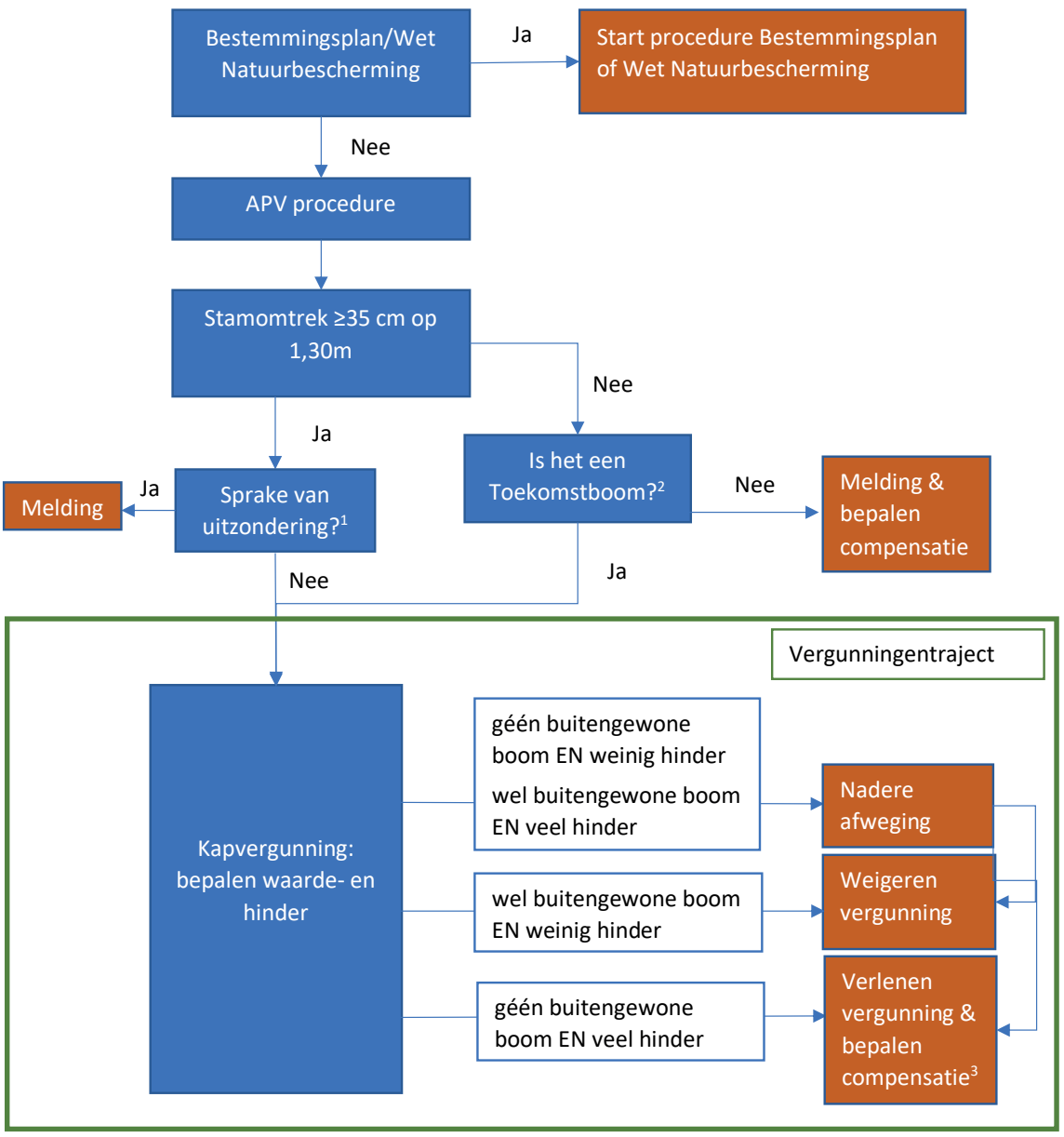
Uitzonderingen

In sommige gevallen is er sprake van een uitzondering en is het aanvragen van een kapvergunning niet noodzakelijk. Dit geldt:

- bij werkzaamheden die vallen onder ‘normaal beheer en onderhoud’, waaronder dunning (veelal in de bossen en parken);
- bij werkzaamheden ten behoeve van het realiseren van de beheervisies van de parken, zoals bijvoorbeeld de daarin beschreven zichtlijnen.

In geval van acuut gevaar moet een boom direct worden geveld. De eventuele melding of vergunning volgt achteraf.

1. (voorgenomen) Kap van gemeentelijke bomen in verband met hinder, gevaar e.d.

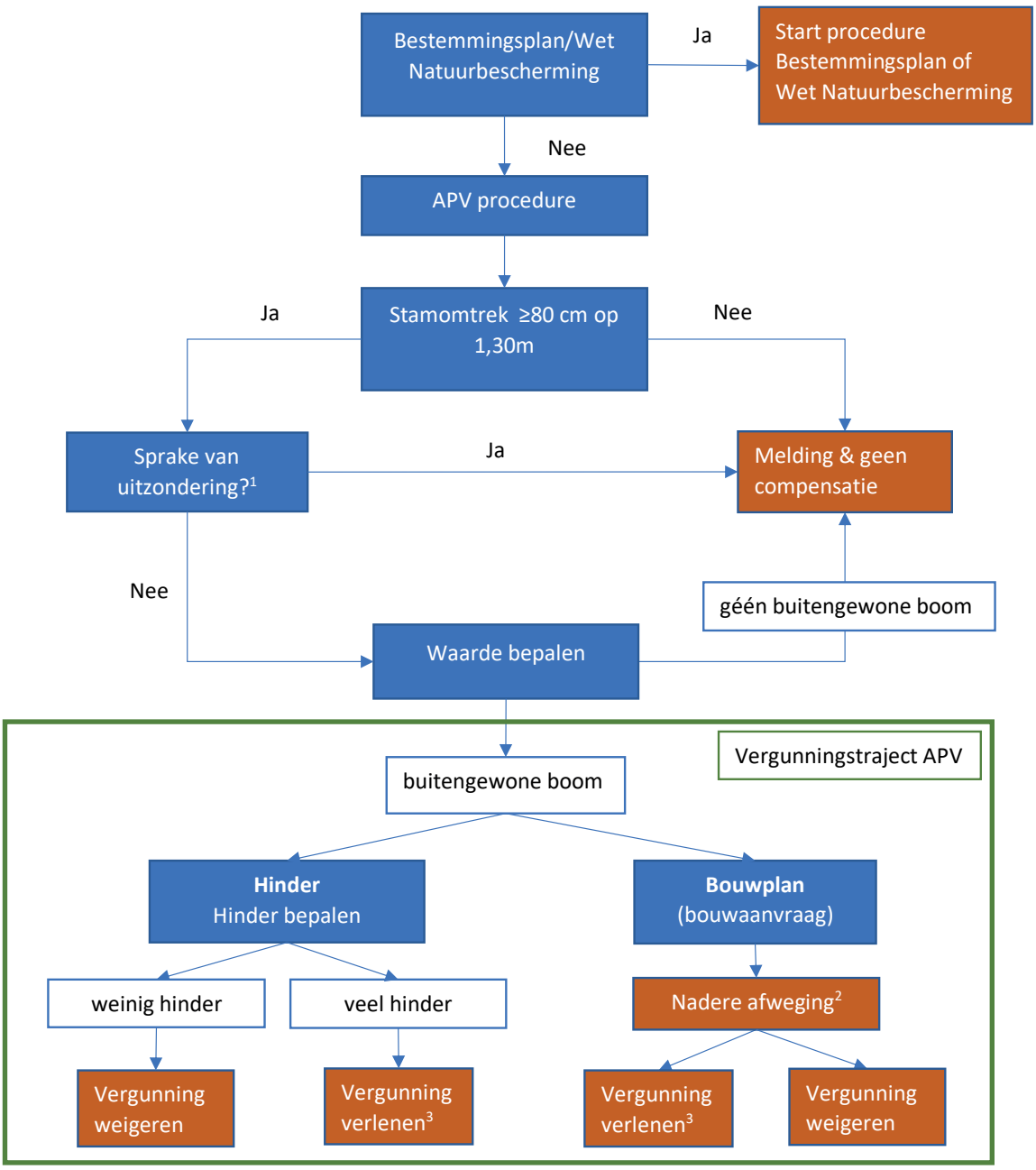

[1]Zie ad1 met uitzonderingen in APV

[2]Zie ad2 met uitleg toekomstbomen

[3]Zie ad4 voor compensatie

2. (voorgenomen) kap van particuliere bomen in tuin (woonbestemming)

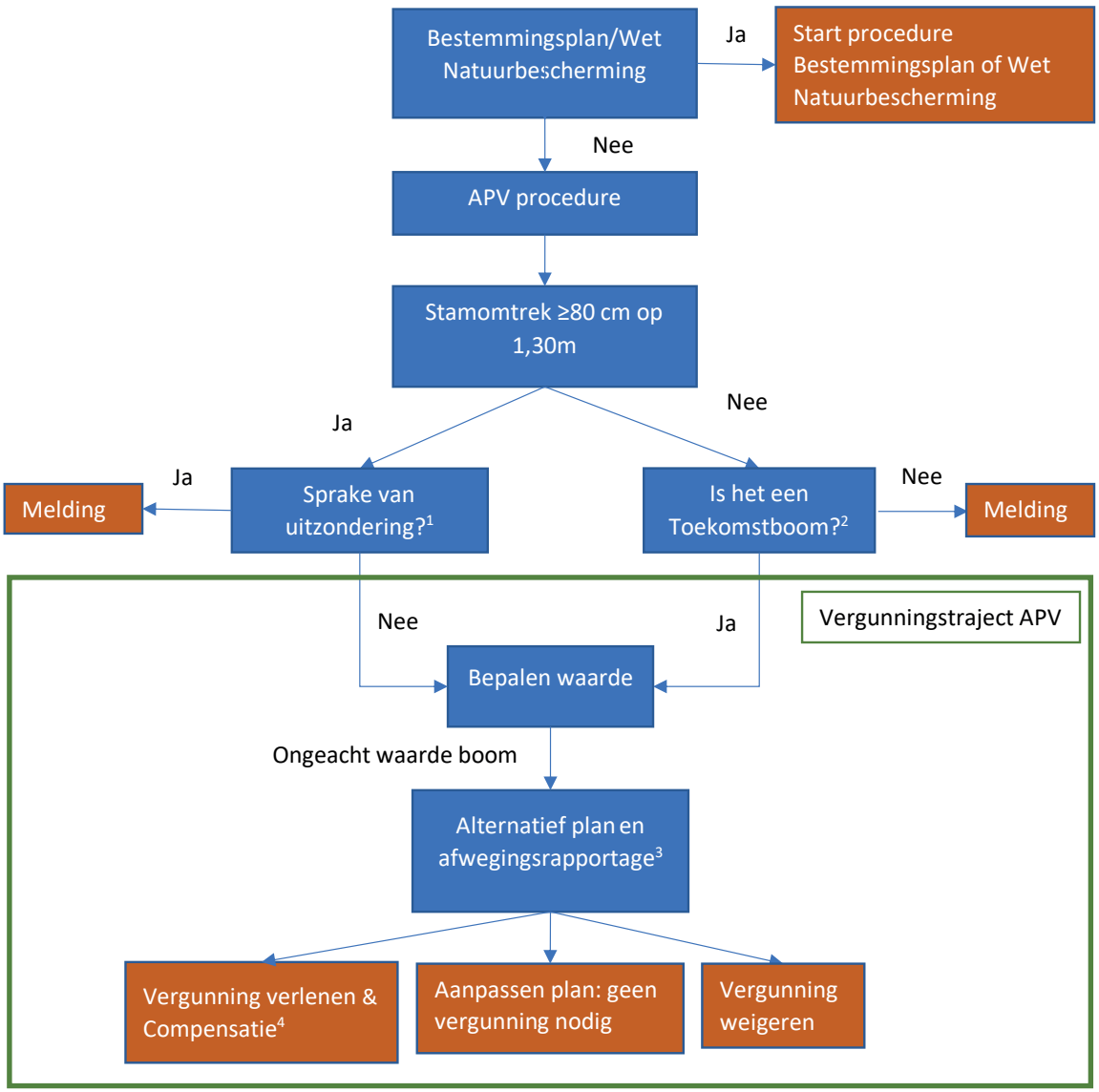

[1]Zie ad1 met uitzonderingen in APV

[2]Nadere afweging: Integrale beoordeling in het kader van de Omgevingsvergunning voor bouwplan en kapaanvraag

[3]Voor particuliere tuinen groter dan 400m2 is compensatie aan de orde. Zie ad4 voor compensatie.

3. (voorgenomen) kap in verband met een ruimtelijk project [2]

[1]Zie ad1 met uitzonderingen in APV

[2]Zie ad2 met uitleg toekomstboom

[3]Zie ad3 voor afwegingsrapportage met alternatief plan

[4]Zie ad4 voor compensatie

[1]Denk hierbij aan projecten als vervanging riool, verkeersmaatregelen, herinrichting van de openbare ruimte en bouwprojecten. Hierbij gaat het niet om projecten die in particuliere tuinen plaats vinden.

ad 1. Uitzonderingen

In sommige gevallen is er sprake van een uitzondering en is het aanvragen van een kapvergunning niet noodzakelijk. Er wordt volstaan met een melding. Dit geldt bij:

a) werkzaamheden die vallen onder 'normaal beheer en onderhoud', waaronder dunning;
b) werkzaamheden ten behoeve van het realiseren van de beheervisies van de parken, zoals bijvoorbeeld de daarin beschreven zichtlijnen.

ad 2. Toekomstboom

Een Toekomstboom is een gemeenteboom die op basis van zijn locatie en eigenschappen gekozen wordt om te behouden en te beschermen voor de toekomst. Het kan een boom zijn die net is aangeplant en nog tijd nodig heeft om groot en bijzonder te worden, maar die wel de optimale groeiomstandigheden heeft om daar te komen. Mits er rekening met deze boom wordt gehouden. Doel is om nu al bomen extra te beschermen die in de toekomst oud en buitengewoon kunnen worden.

ad 3. Afwegingsrapportage

Bij projecten wordt in een afwegingsrapportage een inventarisatie gemaakt van de bomen die op de locatie aanwezig zijn en wordt de waarde van deze bomen bepaald. Hierbij wordt naast de boomwaarde waar mogelijk ook de financiële waarde in kaart gebracht. Ook worden de consequenties van het behoud van de bomen voor de kwaliteit van het ruimtelijk plan en de meerkosten voor de aanpassing van het ruimtelijk plan (in verband met het behoud van de bomen) meegenomen. Deze worden afgewogen en daaruit volgt een alternatief plan. Op basis hiervan wordt een voorstel gedaan voor het behouden, verplaatsen, kappen en aanplanten van bomen waarbij behoud van bomen het uitgangspunt is. Als sprake is van kap wordt onderbouwd waarom de bomen niet behouden kunnen blijven en hoe wordt gecompenseerd.

ad 4. Bepalen compensatie

De basis wordt gevormd door de huidige compensatietabel uit de Groenvisie 2017. Voor kleine particuliere percelen wordt er nooit om compensatie gevraagd. Bij bomen op grote particuliere percelen (groter of gelijk aan 400m2), gemeentelijke bomen en bomen in een ruimtelijk project is compensatie aan de orde.

We gaan altijd primair uit van het behoud van de bomen. Daar waar er voor gekozen wordt om bomen toch te kappen, en er een vergunning wordt verleend, is mogelijk compensatie aan de orde. Daarbij houden wij de volgende volgorde aan:

1. verplanten;
2. kwalitatief compenseren;
3. kwantitatief compenseren;
4. financieel compenseren.

Vooraf wordt de waarde van de boom bepaald. Deze waarde dient gecompenseerd te worden. Wanneer voor een boom een kapvergunning wordt verleend, wordt eerst gekeken of de boom in redelijkheid verplant kan worden. Indien dit om technische of boomkundige redenen niet realistisch is, wordt gekeken of kwalitatieve compensatie kan plaatsvinden. Is het mogelijk om door herplant in de buurt of elders bomen te planten waardoor de groenkwaliteit duurzaam wordt verbeterd. Als dit niet mogelijk is vindt kwantitatieve compensatie in de omgeving plaats. Wanneer ook dit (gedeeltelijk) niet logisch of realistisch is, wordt de waarde van de bomen financieel gecompenseerd. Daarbij krijgt de financiële compensatie het label 'bomen' zodat dit geld ook daadwerkelijk voor de aanplant van bomen ingezet wordt. We gaan daarbij actief zoeken naar plaatsen waar bomen herplant kunnen worden, zodat herplant zo snel mogelijk plaats kan vinden. Plaatsen waar hittestress optreedt of waar de biodiversiteit (aanzienlijk) vergroot kan worden, zullen als eerste aangemerkt worden voor herplant.

Bijlage 3 Definitie Bomenlijst

Algemene Plaatselijke Verordening (APV)	De APV is een document waarin bepalingen en regels zijn opgenomen die in de gemeente gelden. Regels rondom kap kunnen worden opgenomen in de APV.
Beheervisie	Een visie waarin de historische, landschappelijke, ecologische en recreatieve waarden zijn beschreven. Voor het beheer en onderhoud zijn deze beheervisies leidend. Onderhoudsmaatregelen gericht op het realiseren van deze visies worden gezien als 'normale' onderhoudsmaatregelen.
Belanghebbende	Belanghebbende zoals is vastgesteld in artikel 1.2 van de Awb. "Onder belanghebbende wordt verstaan: degene wiens belang rechtstreeks bij een besluit is betrokken."
Bestemmingsplan	Ruimtelijk plan waarin de gemeente vastlegt wat de bestemming inclusief doelen en voorschriften van de grond is.
Bestendig beheer en onderhoud	Bestendig beheer en onderhoud is het uitvoeren van onderhoudsmaatregelen die gericht zijn op de instandhouding van de boom of beplanting. Ze dragen daarmee bij aan een gezonde, veilige en duurzame boom of beplanting. Snoeien, opkronen, dunnen, het verbeteren van de groeiplaats en het geven van water zijn beheer-maatregelen, evenals het bestrijden van ziekten en plagen. Dergelijke onderhouds-maatregelen worden afhankelijk van de situatie jaarlijks tot tienjaarlijks uitgevoerd en behoren tot het normale onderhoud en zijn daarmee niet vergunningplichtig.
Biodiversiteit	Biodiversiteit is ons natuurlijk kapitaal. Het vormt de basis voor een gezonde leefomgeving en een gezond en duurzaam voedselsysteem. Biodiversiteit omvat alle soorten die er op aarde zijn, waaronder alle dier- en plantensoorten. Naast deze verscheidenheid aan soorten omvat biodiversiteit ook de diverse leefgebieden (ecosysteem) waar die soorten voorkomen, bijvoorbeeld bos. Bij het bevorderen van meer biodiversiteit streven we enerzijds naar een zo groot mogelijke soortenrijkdom en anderzijds naar een 'compleet' ecosysteem. En soms richten we ons op het behoud van het leefgebied van een bepaalde soort, bijvoorbeeld de sleedoornpage op Hoogte80 of de ijsvogel in park Zijpendaal.
Bomen Effect Analyse (BEA)	Een landelijke richtlijn voor een nauwgezette en onafhankelijke beoordeling, voorafgaand aan de voorgenomen bouw of aanleg. Deze standaardisering waar-borgt de boomtechnische kwaliteit en garandeert een goede beoordeling van alle effecten en mogelijke alternatieven. Een BEA dient uitgevoerd te worden door een deskundig boomverzorger of boomtechnisch adviseur. De resultaten van deze beoordeling kunnen vervolgens worden meegenomen in de besluitvorming rond bouw of aanleg.
Bomenhoofdstructuur	De bomenhoofdstructuur zoals opgenomen in Groenvisie 2017-2035 en zichtbaar op kaart 1 van het Bomenplan.
Boom	Een houtig opgaand gewas, zowel levend als afgestorven, met een rechte stam.

Buitengewone bomen	Buitengewone bomen zijn bomen van een bepaalde omvang en leeftijd die (globaal) voldoen aan de criteria die voorheen werden gehanteerd voor de Waardevolle bomenlijst, aangevuld met criteria op het gebied van hittestress en biodiversiteit. Nieuw is dat ook bomen die aangewezen zijn om in de toekomst buitengewoon te worden (zogenaamde Toekomstbomen) hiertoe behoren. Waar het kan, wordt gestreefd de bomen uit te laten groeien tot buitengewone bomen, door ze zo groot en zo oud als mogelijk te laten worden. Waar minder ruimte beschikbaar is nemen we noodgedwongen genoegen met kleinere boom(soorten) en accepteren we dat bomen op deze locatie wellicht minder oud worden.
CO2	Als gevolg van fotosynthese in bladeren leggen bomen CO2 vast. Ze vangen CO2 uit de lucht en samen met water H2O wordt hout gevormd (CHOx) en komt zuurstof vrij. Omdat het bos na een dunning steeds weer aan groeit, kan er in principe oneindig gedund worden, zonder dat de hoeveelheid vastgelegde CO2 in het bos afneemt.
Compensatie	Het vervangen van gekapte bomen door herplant, andere vorm van kwalitatief groen of financiële compensatie. Voor normaal beheer en onderhoud geldt geen compensatie.
Dunning	Velling, welke uitsluitend als een verzorgingsmaatregel ter bevordering van de groei van de overblijvende houtopstand moet worden beschouwd.
Eindafstand	Aanplant gericht op de potentiële groeiontwikkeling van een boom. Snoei en kap in het kader van dunning in een latere fase wordt hierdoor voorkomen.
Gemeentelijke boom	Een boom die op de grond in eigendom van de gemeente staat.
Houtopstand	Eén of meer bomen of boomvormers, of andere houtachtige gewassen.
Kappen	Zie vellen
Kapvergunning	Zie omgevingsvergunning
Monumentale boom	Zie waardevolle en monumentale bomen
Netwerk	Naast de bomenhoofdstructuur is een groen netwerk dat de gehele stad beslaat. Het bestaat uit meerdere lagen (gelaagdheid), zoals bomen, lage beplantingen, struiken en (kruidenrijke) grassen. Het is een geheel van met elkaar verbonden punten.
Noodkap	Kap van een boom in geval van acuut gevaar voor de omgeving.
Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA)	Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA) is een uitvoeringsorganisatie van gemeente Arnhem. Vergunningverlening, toezicht en handhaving op het gebied van bouw en milieu zijn de kerntaken van de ODRA. ODRA maakt deel uit van het stelsel van Gelderse Omgevingsdiensten.
Omgevingsvergunning	Vergunning voor bouwen, milieu, natuur en ruimte. De omgevingsvergunning vervangt de voorheen losse vergunningen, zoals bouwvergunningen, milieuvergunningen en kapvergunningen.
Particuliere boom	Een boom die niet op de grond in eigendom van de gemeente staat.

Normaal beheer en onderhoud	Zie bestendig beheer en onderhoud
Snoeien	Het selectief terugsnijden van houtige delen van bomen of andere houtopstand.
Struwelen	en gesloten, houtige begroeiing van struikgewas variërend van 1 tot 5 meter hoog met enkele bomen.
Toekomstboom	Een toekomstboom is een boom die op basis van zijn locatie en eigenschappen gekozen wordt om te behouden en te beschermen voor de toekomst. Het kan een boom zijn die net is aangeplant en nog tijd nodig heeft om groot en bijzonder te worden, maar die wel de optimale groeiomstandigheden heeft om daar te komen. Mits er rekening met deze boom wordt gehouden.
Van Wijken Weten	De uitgangspunten rondom wijksturing van gemeente Arnhem.
Vellen	Rooien, met inbegrip van verplanten, alsmede het verrichten van handelingen, zowel boven- als ondergronds, die de dood of ernstige beschadiging of ontsiering van houtopstand ten gevolge kunnen hebben.
Waardevolle en monumentale bomen	Waardevolle bomen zijn bijzondere vrijstaande bomen die voorheen opgenomen zijn in de Waardevolle Bomenlijst. De boom is tenminste 30 jaar oud en heeft daarnaast specifieke beeldbepalende kenmerken of cultuurhistorische, dendrologische of natuurwaarde. Ook een zeer zeldzame boom, bijvoorbeeld de dikste, oudste of grootste boom kan aangewezen worden als waardevolle boom. Monumentale bomen hebben een leeftijd van minimaal 80 jaar.
Wijkers en blijvers	Bij de aanplant van bomen worden meer bomen aangeplant dan waar na volledige uitgroei ruimte voor is. Doel is om snel een groen beeld te creëren. In het concept worden wijkers na een tijd verwijderd zodat de blijvers volledig uit kunnen groeien.

Bijlage 4

Participatieproces Bomenplan 2019

1. Inleiding en doel

Voor het opstellen van het Bomenplan zijn inwoners betrokken om zo draagvlak voor het beleidsplan te creëren. Deze memo licht toe wanneer en hoe de inwoners van Arnhem betrokken zijn en wat er met de gemaakte opmerkingen is gebeurd. Doel van deze memo is overzicht geven van het proces en de verwerking van opmerkingen.

2. Meepraten en meedenken

Het participatieproces bestond uit informeren, raadplegen en adviseren afgestemd op het moment in het proces. Participatie vond plaats tijdens diverse stadsbijeenkomsten en ook online was het mogelijk om actief deel te nemen aan discussies.

2.1. Stadsgesprekken Arnhem

Op 13 maart 2019 is de aftrap gegeven van het participatieproces van het Bomenplan in de startbijeenkomst in Molenplaats Sonsbeek. Tijdens deze avond zijn de inwoners geïnformeerd over het proces en werd gestart met de raadpleging en advisering door inwoners. De onderwerpen die op deze avond ter sprake kwamen, zijn in verdere bijeenkomsten nader uitgewerkt.

In april en mei hebben er 4 stadgesprekken plaatsgevonden, de zogenaamde boompicknicks. Deze bijeenkomsten hadden als doel om de inwoners te raadplegen en te vragen om advies. De avonden bestonden respectievelijk uit 1) Wat is je doel als stad? Wat is de meerwaarde van bomen en wat zijn de schaduwkanten? 2) Hoe realiseren we de doelen? 3) Wie beslist, wie heeft welke rol? En hoe communiceren we? 4) Terugkoppeling stadsgesprekken.

Op aanvraag van de inwoners is er een eindbijeenkomst georganiseerd waarin het concept-Bomenplan is besproken voordat het plan aan het College ter vaststelling is aangeboden. Deze stond in eerste instantie in juni gepland, maar heeft uiteindelijk begin oktober plaatsgevonden.

Tijdens de startbijeenkomst waren er ongeveer 80 mensen aanwezig, tijdens de picknicks en de eindbijeenkomst waren er 30-50 personen aanwezig. Een grote groep van de deelnemers is van het begin tot het eind van het proces actief betrokken gebleven. De stadsgesprekken zijn geleid door externe gespreksleider Raymond Reesink.

2.2. Online platform

Om het participeren rondom het Bomenplan breder en transparanter te maken en te versterken, is de website www.bomenplanarnhem.nl ontwikkeld als online platform. Het platform heeft, net als de stadsgesprekken, gefungeerd als locatie voor informatie, advies en raadpleging.

Tijdens het proces konden geïnteresseerden informatie vinden over het proces en de toekomstige bijeenkomsten. Ook zijn de verslagen en presentaties van de avonden gepubliceerd. De inbreng en reacties die zijn binnengekomen via de e-mail en website zijn voor de inwoners verzameld en ook gepubliceerd. Eind september is tevens het concept Bomenplan op het platform geplaatst.

Inwoners hadden op deze manier de mogelijkheid om vanuit huis mee te denken en te praten en up to date te blijven over het proces. In totaliteit zijn er ruim 130 reacties geplaatst op het platform en zijn er ongeveer 70 e-mails met reacties en ideeën binnengekomen. Het platform is ruim 6300 keer bezocht en door bijna 1200 unieke bezoekers bekeken.

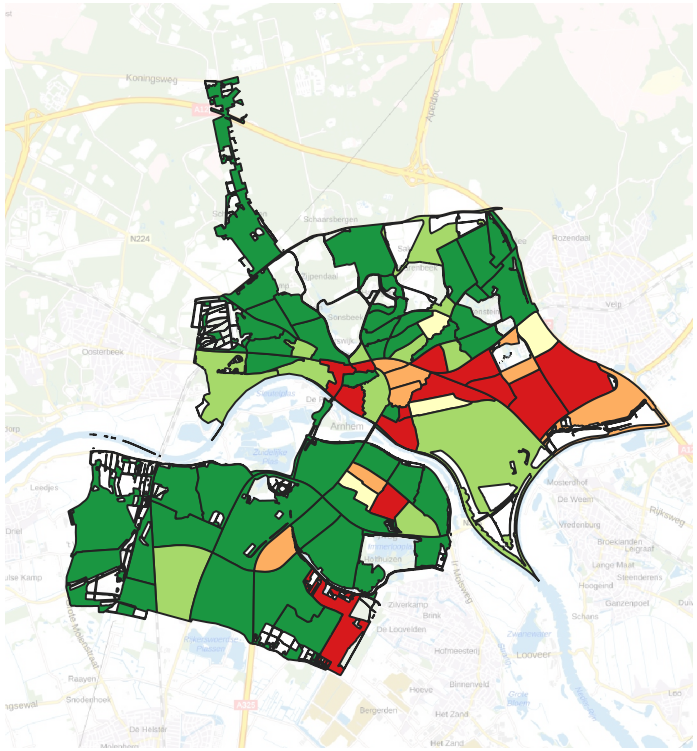
3. Belangrijkste punten en verwerking punten

Tijdens de avonden en via het online platform is er veel input geleverd. Een totaaloverzicht van alle input is terug te vinden op www.bomenplanarnhem.nl. Op hoofdlijnen zijn de volgende punten ingebracht en verwerkt. Naast de inwoners is ook een grote groep ambtenaren vanuit verschillende beleidsvelden geraadpleegd.

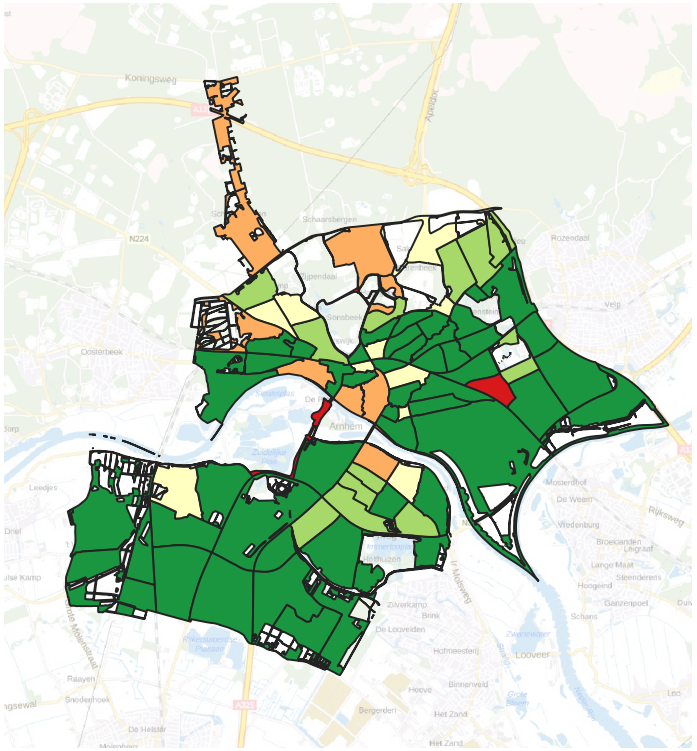
Inbreng	Verwerking
Toename groenmassa, aantal bomen en versterken netwerk: *Er is een wens om Arnhem groener te maken met meer (waardevolle) bomen en een sterker en breder groennetwerk. Het netwerk bestaat niet alleen uit bomen, maar ook uit kruidlagen en struiken. Werk daarom integraal.*	Er komen meer bomen bij en meer bomen worden beschermd zodat ze kunnen uitgroeien tot buitengewone bomen. De focus ligt in het plan op bomen. Groenvisie Arnhem ondervangt de bredere groene netwerkfunctie. In het beheer en onderhoud van onze bomen gaan we buitengewone bomen langer verzorgen. We benoemen Toekomstbomen die extra beschermd worden.
Zorgvuldige en transparante afweging: *Afwegingen waar bomen bij betrokken zijn moeten zorgvuldiger worden gemaakt en transparanter kunnen worden gevolgd. Betrek inwoners hierbij. Kap bomen alleen als het niet anders kan.*	Bij projecten waarbij mogelijk bomen moeten worden gekapt, gaan we zorgvuldiger te werk. De bestaande bomen worden vooraf geïnventariseerd en gewaardeerd, waarna er een boombewust ontwerp wordt gemaakt. Er komt een Boom Kwaliteitsteam Arnhem, voornamelijk bestaande uit externe deskundigen en bewoners, dat de gemeente adviseert bij keuzes rond het kappen van bomen. Een nadere uitwerking en invulling van het Boom Kwaliteitsteam Arnhem volgt. Indien bomen niet behouden kunnen worden, kijken we altijd of verplanten redelijkerwijs mogelijk is.
Bescherm bomen met een kapvergunning en compenseer na kap: *Het is de wens om bomen te beschermen met een kapvergunning met als onderdeel compensatie. De vorm van deze kapvergunning is tijdens de gesprekken niet volledig uitgewerkt.*	Er is een kapvergunning nieuwe stijl uitgewerkt: het afwegingskader en de procedure van de kapvergunning wordt aangescherpt en verduidelijkt. Meer (buitengewone) bomen worden beschermd. Daarbij spelen ook de waarde voor het klimaat, biodiversiteit en gezondheid nu een rol. Voorkomen wordt dat er onnodige bureaucratische drempels worden opgeworpen. Compensatie vormt onderdeel van de kapvergunning nieuwe stijl.
Communicatie en raadpleegbaarheid beleid: *Communicatie en de raadpleegbaarheid van het beleid vraagt om extra aandacht. Het is nu vaak onduidelijk wanneer welk beleid geldt.*	Zie kapvergunning nieuwe stijl. Daarnaast wordt er als uitvoering van dit plan een communicatieplan opgesteld.

Werk samen: *De gemeente kan het niet alleen. Door samen te werken kan er meer bereikt worden.*	De gemeente gaat actief de boer op om samen te werken met andere grondeigenaren. Er worden extra subsidies ingesteld en bij woningcorporaties nemen we de uitgangspunten van het Bomenplan mee in de gesprekken rondom de Prestatieafspraken.
Verbeter educatie en boombenul: *Bomen zijn van groot belang. Bomen verdienen 'respect'. Hier zou iedereen bewust van moeten zijn en naar moeten handelen. Dit vraagt om extra aandacht in de vorm van educatie en het uitdragen van deze waarden.*	Gesprekken, educatie, stimuleren en ondersteunen vormen onderdelen van het Bomenplan.
Werk gebiedspecifiek, lever maatwerk en plant de juiste boom op de juiste plek: *Een bos is geen laan en een laan geen solitair. Daarnaast vraagt een solitair in een stadspark misschien om een andere aanpak dan een solitair in een wijkparkje. De aanpak moet afgestemd worden op het type boom en het gebied waar hij staat. Dit vraagt om maatwerk.*	De beheer, aanplant en kapregels zijn zo opgesteld dat ze rekening houden met de locatie van de bomen. De juiste boom op de juiste plek is een uitgangspunt in het beleid.
Wijkers en blijvers en zichtlijnen: *Wijkers en blijvers en zichtlijnen -en de daarmee soms noodzakelijke kap om de blijvende bomen te laten volgroeien of om een beeld te behouden- vormen in de dagelijkse praktijk vaak een punt van discussie tussen inwoners (onderling) en gemeente. Ook op de avonden was er geen eenduidigheid over Wijkers en blijvers.*	Er is gekozen om niet meer automatisch van wijkers en blijvers uit te gaan. Dit om bomen te kunnen laten uitgroeien tot volwassen bomen en om discussies over kap in de toekomst te voorkomen. Voor zichtlijnen mag gekapt worden als het is opgenomen in een vastgesteld beheerplan.
Zorg voor meer (bio)diversiteit: *Aanplant van bomen moet diverser om zo de biodiversiteit te stimuleren en plagen en ziekten tegen te gaan.*	We kiezen om meer variatie toe te passen bij de aanplant.
Beheer zorgvuldig en bescherm bomen: *Grijp op tijd in, maar doe meer niets als het niet hoeft met oog op flora en fauna.*	Arnhem gaat uit van bestendig beheer en onderhoud. Bestendig, of normaal, beheer en onderhoud is het uitvoeren van onderhoudsmaatregelen die gericht zijn op de instandhouding van de boom, beplanting en zijn groeiplaats. Ze dragen daarmee bij aan een gezonde, veilige en duurzame boom of beplanting.
Creëer voldoende budget voor beheer, bescherming (handhaving) en aanplant van bomen	Er is een financiële paragraaf opgesteld.

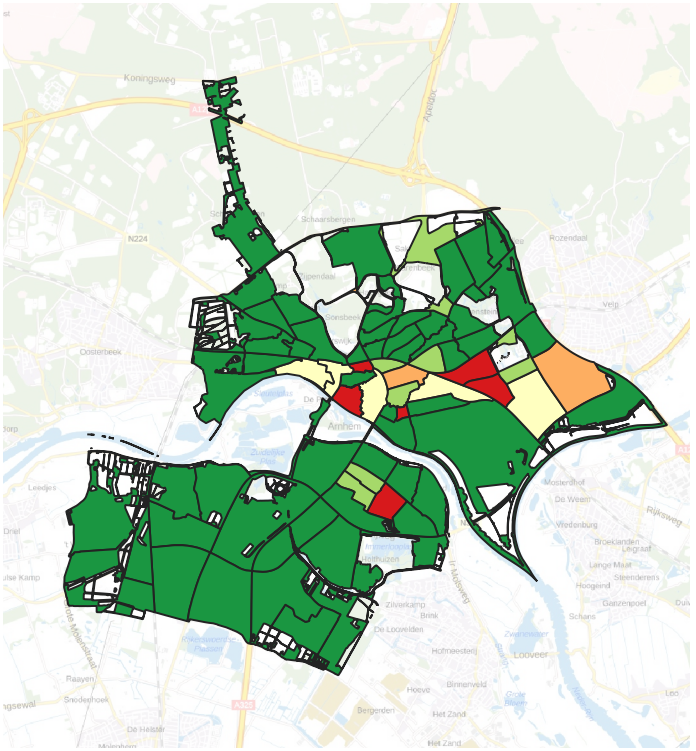
Verschil in aantal bomen

Verschil 2006-2014

Verschil 2014-2018

Verschil 2006-2018

Verschil in percentage

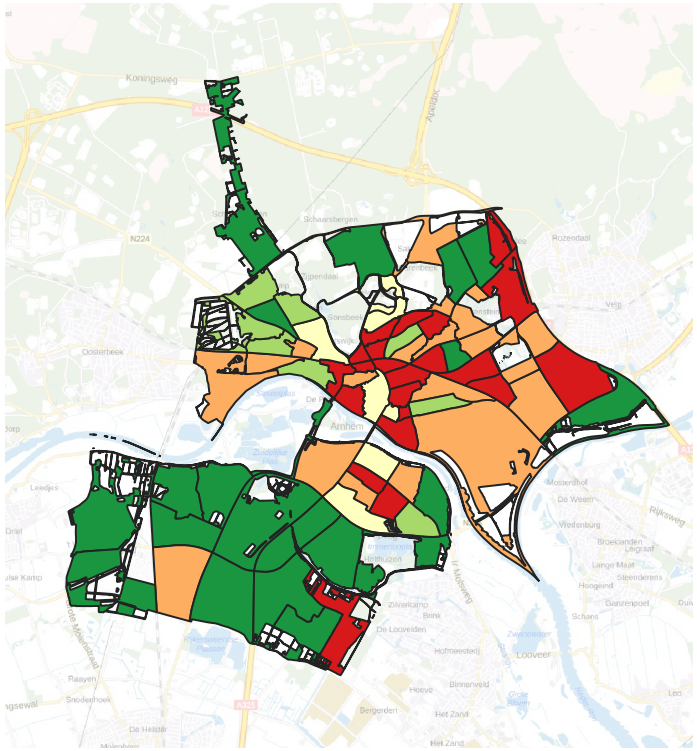
- meer dan -10
- -10 tot -2
- -2 tot 2
- 2 tot 10
- meer dan 10

adviseurs Cobra

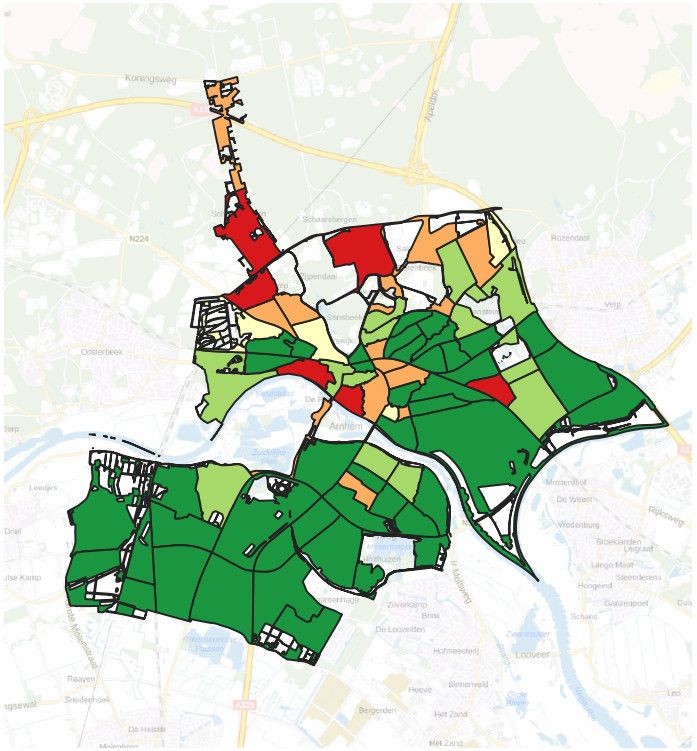
09-04-2019

Jarren Verbeek

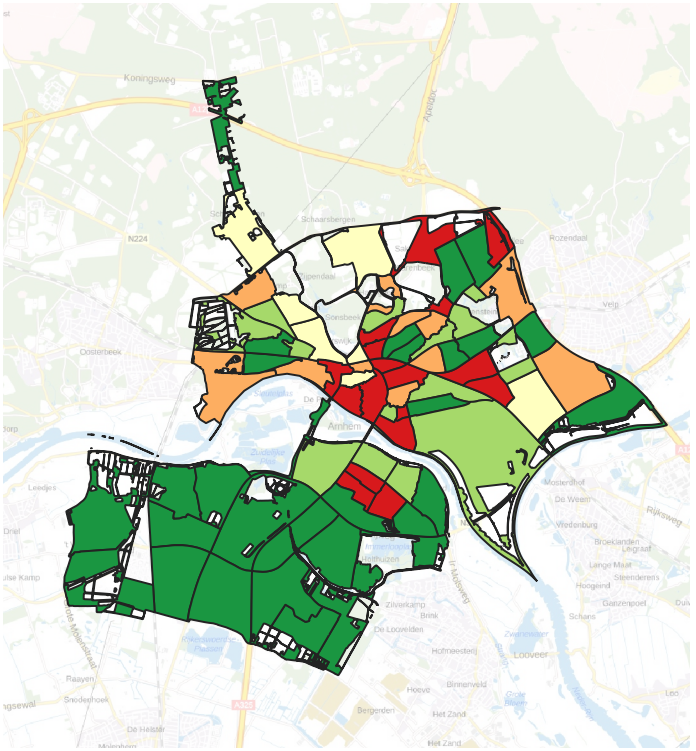
Verschil in oppervlak kroonbedekking

Verschil 2006-2014

Verschil 2014-2018

Verschil 2006-2018

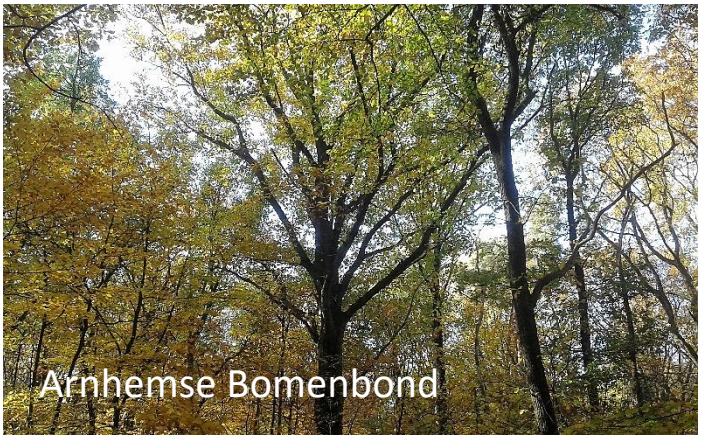
Verschil in percentage

- meer dan -10
- -10 tot -2
- -2 tot 2
- 2 tot 10
- meer dan 10

adviseurs Cobra

09-04-2019

Jarren Verbeek

Betreft: Bomenplan Arnhem

3 november 2019, Arnhem

Aan de Gemeenteraad van Arnhem.

Beste raadsleden,

Eind augustus 2018 maakte het College van Burgemeester en Wethouders bekend dat zij een nieuw bomenbeleid wil ontwikkelen samen met de stad. Nu veertien maanden later heeft het College een Bomenplan ter vaststelling aan u gestuurd. **Het Bomenplan is echter nog onvolledig en niet af**.
Het plan is bovendien totaal **niet SMART geformuleerd** (Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch en Tijdgebonden).
Er staan vooral intenties in en daarom gebeurt er voorlopig nog **nagenoeg niets** om de noodzakelijke veranderingen door te voeren. Nog steeds geen concrete planvoorbereiding en budget reservering om meer bomen te planten, geen aanpak om hitte plekken in de stad te verminderen met bomen aanplant, geen maatregelen om de ecologische omgeving voor bomen te verbeteren en te beschermen, geen ecologisch verantwoord maaibeleid rondom bomen, geen bescherming van planten, bloemen, insecten rondom bomen, etc.
De makers van het Bomenplan schrijven na veertien maanden “Dit Bomenplan is een **kaderplan**, een plan op hoofdlijnen.” [1]

De Arnhemse ambitie en aanpak

De makers van het gemeentelijke Bomenplan hebben als uitganspunt dat het Bomenplan gezien kan worden als een aanvulling op de Groenvisie 2017-2035.[2] Oftewel men realiseert zich nog steeds niet dat de condities enorm zijn veranderd. We leven niet meer in een tijd dat we met wat aanpassingen wel goed zullen landen in 2035. We moeten ons veel meer bewust zijn dat **de flora en fauna in de stad en in de Arnhemse bossen en landgoederen ernstig worden bedreigd en al verstoord worden door opwarming van de aarde en met veel te hoge stikstof- en CO^2- gehaltes.**[3] De verdroging van de bossen wordt bijvoorbeeld steeds meer een probleem. Dit verklaart direct waarom wij steeds bij de beleidsmakers aandringen op spoed en op doortastende en concrete maatregelen voor de vergroening van de stad en de bescherming van de natuurgebieden rondom Arnhem.

[1] Pagina 7 Bomenplan
[2] Pagina 5 Bomenplan
[3] Pagina 9 het Bomenplan hanteert het begrip klimaatverandering. Klimaatverandering is er echter altijd. We hebben te maken met een veel te grote klimaatopwarming !

In het bijgaande Programma van Eisen geven we aan wat er ons inziens inhoudelijk moet veranderen aan het beleidsplan. **Wij vragen aan u** om in een motie vast te leggen dat het voorgestelde Bomenplan met spoed **gewijzigd moet worden** door het College.

Ophouden met treuzelen en meer gaan doen:
Bijvoorbeeld: Al in **november 2018** vroeg de werkgroep Behoud Bomen Arnhem aan het College van B & W om een inventarisatie te maken op welke plekken en straten meer bomen aangevuld kunnen worden in de stad. In het Bomenplan **november 2019** staat dat men aan het **onderzoeken** is waar meer bomen gepland kunnen worden!

De betrokkenen zijn gehoord, maar inspraak op het plan was NIET mogelijk.
Het College van B & W en de gemeenteraad hebben op 18 december 2018 vastgesteld dat er een **interactief** proces met de stad georganiseerd moest worden. En dat samen met de stad een Bomenplan waar **draagvlak** voor is ontwikkeld zou worden. Sinds maart 2019 hebben veel organisaties en bewoners van de stad ideeën en voorstellen ingebracht in vijf bijeenkomsten, in e-mails, via de website en brieven. De gemeente zelf maakte in die periode echter geen enkel inhoudelijk voorstel of planidee bekend. Deze bijeenkomsten werden eind mei door de ambtelijke projectgroep plotseling **zonder overleg** afgebroken. Het projectteam heeft daarna, vier maanden lang, geen enkel inhoudelijk bericht aan de deelnemers van het “participatie proces” gestuurd. In die vier maanden had men een flink aantal conceptvoorstellen wel bekend kunnen maken! De ambtelijke projectgroep heeft pas op het allerlaatste moment op 27 september jl. de gemeentelijke ideeën en voorstellen bekend gemaakt aan de deelnemers. Op 3 oktober werd een informatie avond gehouden en de sluitingsdatum voor reacties was 6 oktober. Kortom een absurd **korte reactie tijd van slechts 10 dagen** voor de bewoners van de stad! Daarom heeft de ambtelijk projectgroep **niet voldaan** aan haar opdracht.

Programma van Eisen voor de verbetering van het voorgestelde Bomenplan

1. Het Bomenplan van de Gemeente moet SMART geformuleerd zijn, dus Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch en Tijdgebonden.

2. Maatregelen bevatten om de ecologische omgeving voor bomen in de stad te verbeteren en te beschermen:

a. Een strook beplanting rondom de bomen niet meer kaal maaien (stambescherming).
b. beleid om meer bladafval te laten
c. Ook gewone bomen beschermen en niet alleen monumentale bomen.
d. Maatregelen om de bodem rondom bomen met haar wortelstelsel meer te beschermen, met name bij bouw- en rioleringswerken.
e. Maartregelen om insecten, kleine dieren, vlinders en bijen in de bomen, groen en plantstroken meer te beschermen. Ook meer struiken tussen bomen laten groeien.

3. Het Bomenplan moet proactief worden in de Arnhemse situatie t.o.v. de opwarming van de aarde :

a. Gerichte aanpak voor de hitte-locaties in de stad met aanplant van bomen;
b. Maatregelen treffen om het verdrogen van bomen in de stad en de bossen te verminderen;
c. Een programma voor de aanplant van meer bomen in de stad realiseren. Eveneens bewoners, instellingen en bedrijven stimuleren meer bomen aan te planten;
d. Een herplantplicht van meerdere jonge bomen instellen, indien een grote boom wordt omgezaagd in de openbare ruimte. De extra herplant kan op andere locaties in de stad worden uitgevoerd.
e. Een budget voor de aankoop van landbouwgrond aan de randen van Arnhem voor het planten van bomen of het uitbreiden van bossen opnemen. In de bosranden staan zo nu en dan kleine percelen landbouwgrond tussen bospercelen al te koop.

4. Het Bomenplan zal meer ambitie voor de stad moeten inzetten:

a. Aantallen voor de realisatie van meer bomen en voor meer monumentale bomen opgeven. Er moet budget komen voor de extra aanplant van bomen;
b. Herstel voor beeldbepalende lanen in de stad, zoals de Zijpendaalseweg en de Janssingel opnemen;
c. Een aanpak voorschrijven van de hitteplekken in de binnenstad en wijken, zoals Presikhaaf en het Broek;
d. Een structurele verhoging van het onderhoud- en beheerbudget voor bomen in de stad, parken en bossen instellen;
e. Aanleg en stimulering van meer voedselbossen in Arnhem opnemen;
f. Voldoende extra budget reserveren om deze ambities in de stad te realiseren.

5. Het Bomenplan moet de bomen in de stad, de parken en de bossen meer beschermen.

a. De nieuwe Omgevingsvisie zal voldoende waarborgen moeten bevatten voor de bescherming van de bomen in de openbare en particuliere sector.
b. In een aantal bestemmingsplannen worden de bomen te weinig beschermd. Er dient onderzocht te worden welke bestemmingplannen dit zijn. Dit moet verbeterd worden in de nieuwe vast te stellen Omgevingsvisie.
c. Arnhemmers zijn belanghebbend bij ingrepen en veranderingen in **Stadsparken.** Het hanteren van een grens van 100 meter woonafstand hiervoor is onjuist, omdat deze parken voor alle Arnhemmers zijn aangelegd en worden onderhouden.
d. Er moet een herplantplicht voor het kappen van bomen in de openbare ruimte worden opgenomen.
e. Evenementen in de parken moeten sterk verminderen. Nu worden te vaak de bomen(wortels) beschadigd. De vele pleinen in de stad zijn hier veel beter geschikt voor.
f. Een ambtelijke afdeling moet verantwoordelijk worden gesteld voor de implementatie en de handhaving van het Bomenplan.

6. Aanpak van het disfunctioneren van de ODRA

Het disfunctioneren van de ODRA in de vergunningsprocedures moet opgeheven worden. Dit disfunctioneren komt doordat de ODRA teveel “op afstand van Arnhem” functioneert. Een Arnhemse inhoudelijke afweging ontbreekt teveel en te vaak. Er moet een Arnhemse afweging voorafgaande de ODRA procedure worden toegevoegd. Het Arnhemse oordeel van het gemeentebestuur moet de ODRA opvolgen in haar beoordeling en advies.

7. De invoering van een kapvergunning met als doel gezonde bomen in Arnhem te beschermen (+ de CO2 reductie en schaduwwerking door bomen in de stad te bevorderen).

a. Het voorgestelde Bomenplan maakt onvoldoende duidelijk dat bomen in Arnhem beschermd moeten worden in verschillende eigendom situaties en op terreinen met functies die met elkaar verschillen. Dit maakt een verschillende aanpak in het vergunningensysteem noodzakelijk. Onderscheiden moet worden: a. bomen en bossen van de gemeente, b. bomen en bossen van particuliere instellingen en bedrijven, c. bomen in tuinen van woningen en gebouwen met een woonbestemming.

b. Het Bomenplan stelt een meldingsplicht voor, maar op **het negeren** van die meldingsplicht staat geen sanctie. Overigens vinden wij dat die meldingsplicht kosteloos moet zijn en moeten bewoners van Arnhem gemakkelijk met iemand op het stadhuis hierover kunnen praten. Als de meldingsplicht niet gaat werken, gaat het vergunningssysteem ook niet werken en maakt de gemeente zich ongeloofwaardig in de stad.

c. De gemeente onderzoekt of zij voor de verplanting van bomen, die uit particuliere tuinen en terreinen moeten worden verplant, een bijdrage kan leveren. Of dat zij op andere wijze hier aan kan meewerken (door bijvoorbeeld mogelijkheden te bieden voor het planten van geschikte bomen in het door de gemeente voorgestelde “weesbos”).

d. Het (nieuwe) vergunningensysteem en de meldingsplicht voor het kappen van bomen moeten in de nog vast te stellen Omgevingsvisie gewaarborgd worden.

e. Bomen die eigendom zijn van de gemeente mogen alleen gekapt worden met een vergunning en tevens dient een herplantingsplicht hiervoor te gelden. Voor het kappen van grote bomen **voor het herstel van zichtlijnen** moet de gemeente een kapvergunning aanvragen bij het bestuur van de Gemeente, zoals ook de fungerende bestemminsplannen voorschrijven.

8. Er moet een communicatieplan voor de stad gemaakt te worden als onderdeel van het Bomenplan.[4] Dit treedt inwerking zodra het Bomenplan is vastgesteld.

a. Veel bewonersgroepen in Arnhem zijn betrokken bij de bomen in Arnhem. De gemeente moet met spoed een plan maken op hoe zij deze groepen wil informeren en op welk wijze ze wil communiceren over de uitwerking en de implementatie van het Bomenplan en haar maartregelen. De gemeentelijke beheer afdeling van de bomen en het groen moet via een **telefonisch spreekuur** direct benaderbaar zijn en niet alleen via de centrale meldkamer van het stadhuis, waar men langdurig in de wacht wordt gezet en maar af moet wachten of er wel iemand de telefoon kan aannemen.
b. In de beginfase (met name in het eerste en tweede jaar) zal een aantal malen geëvalueerd moeten worden hoe het gaat met de implementatie en de uitwerking van het Bomenplan.
c. Veel Arnhemmers hebben ideeën en voorstellen ingeleverd per mail/brief/website. Deze moeten nog steeds beantwoord door het Projectteam c.q. de Gemeente Arnhem. Het niet beantwoorden is in strijd met de regels van zorgvuldige inspraak. Zo is bijvoorbeeld, de brief van de Werkgroep Behoud Bomen Arnhem, die verstuurd hebben naar de Gemeente en het projectteam, waarin zij acht constructieve voorstellen doen, niet beantwoord. Een slecht begin **verstoort de communicatie** voor een goede uitvoering van het Bomenplan.

9. Er dient een educatie plan samen met de natuur instellingen, verenigingen en scholen gemaakt te worden om de kennis over de ecologische betekenis van bomen in de stad te vergroten en hoe men bomen beter kan laten groeien en beschermen.

En vooral verder aan de slag.

Wij hopen dat u als Raad het College van Burgemeester en Wethouders aanspoort het voorgestelde Bomenplan met spoed te verbeteren. De **voorbereiding** van de uitvoeringsplannen kan en moet nu starten. Graag willen we door de gemeente op de hoogte worden gehouden en in de gelegenheid worden gesteld hieraan bij te dragen.

Met vriendelijke groet
namens de Arnhemse Bomenbond

Joost Blasweiler, Anne Ferwerda, Kristine Ram

De Arnhemse Bomenbond is een samenwerkingsverband van:
Bloei! In Arnhem, Actievoerders voor de bomen in Arnhem, Natuur en Milieu Schuytgraaf, Werkgroep Behoud Bomen Arnhem, Stichting EDSP ECO , Aktie Redactie Bomen en Bos, Stichting Arnhems Peil, Belangengroep Bomen en Biodiversiteit Arnhem e.o.

[4] Dit stond al als opdracht in de nota Bomenplan van het gemeenteraad besluit in december 2018 !

Thema's	*Opgehaalde ideeën*	*Bron*	*Invulling*
Aanleiding/koerswijziging			
Klimaatverandering/biodiversiteit/circulariteit/gezondheid	Klimaat en biodiversiteit zijn de belangrijkste prioriteiten waar een groenbeleid van de gemeente op afgestemd moet worden.	E-mail	**Inleiding (p. 4)** Steeds meer wordt gezien dat klimaatverandering tegengaan een grote opgave is. Ook de biodiversiteit loopt terug en andere doelstellingen zoals gezondheid, geluk en circulariteit worden steeds belangrijker. Bomen kunnen een positieve bijdrage leveren aan deze doelstellingen. Ook wordt bij aanplant en de beoordeling van de kapaanvragen nadrukkelijk rekening gehouden met klimaataspecten van bomen. **Inleiding (p.4)** De Groenvisie 2017-2035 biedt onvoldoende handvatten voor dagelijkse vragen en actuele uitdagingen rondom bomenbeleid, zoals vragen rondom aanplant, beheer en kap en hoe om te gaan met bomen in projecten. Ook het coalitieakkoord vraagt om nadere uitwerking. Het groeiende besef van een steeds groter belang van bomen, dat zich ook uit in grote betrokkenheid bij veel Arnhemmers, vraagt om een koerswijziging, zoals deze ook is aangekondigd in het coalitieakkoord.
	Als we thema's als klimaatbestendigheid en biodiversiteit hoog zetten, hoe ziet de visie er dan uit?	Verslag 2	
	Het zou mooi zijn als het boombeleid wordt gericht op toename biodiversiteit (door meer natuurlijk groen maar ook duurzaam beheer van bestaand groen door een nee tenzij principe bij kap en onderhoud en aanplant waar mogelijk zodat de bomenvoorraad toeneemt. Ook door bomen en struikgewassen in particuliere tuinen beter te beschermen en aanplant te stimuleren. Dit hoeven niet altijd eiken te zijn. Ook vrucht en notenbomen hebben waarde en vervullen een functie. Praktisch kan gekeken worden naar vermindering fijnstof door naaldbomen.)	Discussie website	
	December 2018 heeft het College van B & W bepaald dat het nieuwe bomenbeleid van belang is voor een klimaatbestendige stad en meer biodiversiteit (vogels, insecten en kleine dieren). Dit uitgangspunt zal dan ook in de nota Bomenbeleid in daden en opgaven waargemaakt moeten worden! Als dat nu nog niet mogelijk is door de krappe tijdsplanning, dan dient dat zo snel mogelijk wel voorbereid en vastgesteld te worden.	Inbreng alle boombpicknick's	
	De gemeente zal omtrent bomen een voorbeeldrol in moeten nemen. Kijk naar de toekomst als het gaat over klimaat. Pak het nieuwe bomenbeleid als visitekaartje, niet als een blok aan je been. Zie het als een kans! Klimaat is belangrijk, bomen zijn niet alleen maar esthetische waarde. Kijk hoe je waarden kan combineren.	Verslag 1	
	Kijk ook wat er internationaal gebeurt. Er moeten miljoenen bomen extra aangeplant worden. Sommige landen veranderen hun grondwet hiervoor. Het gaat over een gezonde, samenleving waar leefbaarheid voorop staat. Bomen zijn daar een verbinding in. Er is internationaal besef dat het anders moet en wij moeten daar voortvarend in worden. Reactie: Dat gaat voor mij wel ver. Je ontkomt er niet aan om ook bomen te kappen voor de dingen/grondstoffen die wij nodig hebben. Het belangrijkste is om naar biodiversiteit te kijken.		
Arnhem groene stad: hoofdstructuur, identiteit, imago	Arnhem is een groene stad en moet dat blijven. We hebben bomen nodig om aan de klimaatdoelstellingen te blijven voldoen. .	E-mail	**Inleiding (p.4): Arnhem en Bomen** Arnhem heeft een uniek groen karakter. Onze stad wordt geroemd om zijn stadsparken, heeft aan de noordkant de Veluwe en aan de zuidkant het rivierengebied. Groen vormt één van de kernwaarden van Arnhem. Niet voor niets is Arnhem in 2009 uitgeroepen tot groenste stad van Europa. Onze bomen nemen daarin een belangrijke plaats in. Bomen leveren een grote bijdrage aan ons groene imago. Een boomrijke woon- en werkomgeving is prositief voor ons welbevinden. Het is aantrekkelijk voor inwoners, toeristen en het vestigingsklimaat van bedrijven en ondernemers. Bomen dragen bij aan de identiteit en beleving van het landschap en de cultuurhistorie, aan ecologie en biodiversiteit
	wat zijn de knelpunten als je kijkt naar bestaande structuren en verbindingen? De binnenstad, 19e -eeuwse arbeiderswijken en kleine sociale woningbouwprojecten	Verslag2	
	Wij willen mooie karaktervolle en volwassen bomen houden in onze bossen en langs wegen en velden. En daarnaast zijn deze volwassen bomen van onschatbare waarde voor ons leefmilieu en dat van tal van dieren.		
	Arnhem als groene stad, voorloper met klimaatmaatregelen, verkoelde binnenstad, maar ook herstel van oude groene weelde op de singels.	E-mail	
	Het klimaat en het milieu zouden [bij uitvoering] al meer terug moeten komen. Bomen niet losgekoppeld zien van deze zaken.	Verslag 4	
	Kijken naar hoe heel Arnhem er in de toekomst uit ziet. Wat zou dat concreet betekenen in de straten. Dat is meer een ontwerp; toekomstvisie geeft je daarbij een anker.	Verslag 2	
	Verschillende beeldbepalende plekken. Deze moeten het visitekaartje zijn en een soort 'bomenhotspots' vormen om 'goede' toeristen te trekken.	Verslag 2	
	De visie van Arnhem moet zijn om Arnhem op de kaart te zetten met meer bomen. Er zijn daarnaast ook andere belangen. Er zijn altijd meerdere functies in een stad die je moet combineren (bedrijven, wonen, consumeren).	Verslag 1	
	Het gaat altijd over economische afwegingen, maar wij leven in de natuur en niet andersom.	Verslag 2	

	Ruimtelijke visie is geen nieuw onderwerp. Er wordt landelijk al jaren kennis en informatie uitgewisseld over inpassing van bomen in de stad. Onder meer in Apeldoorn hebben ze hier tal van goed voorbeelden hoe dit slim en duurzaam kan. Een bomenbeleid zou leidend moeten zijn ten opzichte van andere plannen. Het vormt een ruggengraat voor leefbaarheid in de stad. De ecosysteemdiensten leveren alleen maar voordelen op. Door alleen al de toegenomen WOZ waarde van woningen mee te rekenen is de waarde al terug. Zie hiervoor de TEEBstad tool.	Discussie website	
	Ik zou willen dat Arnhem de eerste echt ecologisch onderhouden stad wordt, waarin het respect voor plant en dier voorop staat. Dus planten op de juiste plaats, met voldoende groeiruimte en met respect en kennis van zaken onderhouden.		
	Het allerbelangrijkste belang is bomen. Dat wordt vergeten. Voorbeeld Spijkerkwartier genoemd. Belang van bomen zou het zwaarst moeten wegen, maar dat gebeurt niet. Steeds worden overloos belangen afgewogen totdat er geen boom meer over is. Wat is het belang van veel bomen? Bomen zijn van levensbelang voor iedereen, voor mens en dier en de toekomst voor onze kinderen. Kies voor Arnhem als Bomenstad. (Spijkerkwartier is minder groen geworden na afschaf kapvergunning, 150 bomen gekapt, hittezone rood geworden, Velperbuitensingel vieze straat).	Discussie website	
	Als (beeldend) kunstenaar heb ik wel eens bedacht dat Arnhem zich pas echt zou profileren als 'groene stad ' als de stad op zou gaan in een woud Natuurlijk is dat vooral een mooi maar onhaalbaar beeld, toch kan het wel inspireren om iets echt aparts na te streven. Los van een mooi en uniek plaatje is zo'n idee ook ecologisch van belang. Tegen de stenige hitte in de zomers, tegen de wateroverlast, als corridor voor bijv. vleermuizen en insecten. Het gaat niet alleen om bomen, ook houtwallen met struiken als meidoorns en hazelaars kunnen een ander beeld scheppen voor een nieuwe groene stad. Ik pleit voor het verzinnen van echt vernieuwend beleid t.a.v. groen en bomen, samen met 'omdenkers' zoals kunstenaars.	E-mail	
	1. Bomen zijn van levensbelang 2. Bomen moeten (beter) beschermd worden 3. Uitgaan van de waarde van bomen (in plaats van overlast) 4. Rekening houden met de ecologische structuur 5. Meer ruimte voor bomen, struiken natuur in de stad Slogan: Arnhem groene bomenstad!	E-mail	
Waarden van bomen	Er is tijdens de eerste bijeenkomst en op de website veel opgehaald rondom doelen van bomen. Wij (projectgroep) hebben een opsomming gemaakt van hoofddoelen. De waarde van bomen is op hoofdlijnen: landschappelijke waarden, klimaat, gezondheid, ecologie/biodiversiteit en grondstof.	Verslag 1	**Inleiding (p.4): Arnhem en Bomen** Het wordt steeds duidelijker wat voor bijdrage bomen leveren aan het verbeteren van gezondheid en milieu en het tegengaan van klimaatverandering. Bomen leggen CO2 vast en vangen fijnstof af. Ze zijn de longen van de stad, ze creëren schaduw tijdens zonnige dagen en houden regenwater langer vast. Ook in de beleidsregels voor aanplant, kap en beheer wordt rekening gehouden met deze waarden (zie daarvoor de betreffende hoofdstukken in het beleidsplan).
	Doelen moeten scherper worden toegespitst op de waarde van bomen voor Arnhem	Verslag 1	
	Kleur en fleur is breder: dit zijn de esthetische waarden.	Verslag 1	
	Meer bomen en ander groen in een versteende en daardoor op sommige plaatsen te opgewarmde stad kan ons alleen maar helpen. Dat de blaadjes vallen is bekend en als we daar over gaan piepen zijn we wel heel ver verwijderd van hoe het leven in elkaar zit.	discussie website	
	Bomen zijn mooi en geven de stad verkoeling. Minder kappen en meer (her)planten!	E-mail	
	Verkoeling voor verhitte en versteende plekken	E-mail	
	Door bomen worden klimaatdoelen gehaald	E-mail	
	Bomen zijn belangrijk in de stad, vanwege hun vermogen om zuurstof te maken, co2 op te nemen, schaduw en koelte te geven, vogels en insecten te herbergen en sowieso vanwege de rust en sfeer die bomen geven	E-mail	
	Bomen en CO2 opslag 1. Bomen in de jonge groeifase nemen meer CO2 op dan oude bomen 2. CO2 komt pas vrij als hout verrot of verbrand. Niet als je er meubels (oid) van maakt. Dan blijft de CO2 in het hout. Voor de CO2 vastlegging is het dus beter om regelmatig te kappen en te zorgen dat het hout langdurige toepassingen gebruikt wordt, dan het te late verrotten	E-mail	
	Bomen zijn van levensbelang: - Arnhemmers voelen zich beter tussen groene bomen; - bomen nemen CO2 op en geven ons onze zuurstof; - bomen zijn het huis van vogels en insecten; - bomen houden vocht vast in de grond en geven verkoeling bij warm weer.	E-mail	
	Ecologische doelstellingen zouden meer in belangstelling moeten staan dan visuele haalbaarheid van groenoppervlakten.	discussie website	
	Ook de letterlijke waarde van bomen meenemen; economische waarden. De euro's komen ook uit de opgestelde waarden van bomen. Dit moet dan ook terugkomen in het gedrag van de gemeente richting de burgers.	Verslag 1	
	Niet te geforceerd kijken naar maximale biodiversiteit en CO2 opslag. Moerasweide in Sonsbeek, als voorbeeld, ook behouden. Bomen gaan niet boven alles. Kijk naar de individuele plekken.	Verslag 1	
	Er zijn recente modules die de waarden van bomen kunnen berekenen op het gebied van klimaat en ecologie (I-tree). Daaruit komt dat de waarde veel hoger wordt (exponentieel) als de boom veel groter wordt.	Verslag 1	
	Als het beleid zich richt op klimaat, moet goed worden bedacht wat de consequenties kunnen zijn. Bijvoorbeeld: Uit metingen blijkt dat op een bepaalde plek veel overlast is van fijnstof. De mede veroorzaker kan het bestaande bomenbestand zijn. Plaatsing (tunneleffect) en soort (glad blad) kunnen net de plank misslaan. Wat doe je dan?	Discussie website	
	We genieten allemaal van groen, het is gezond, koelen en mensen hebben minder stress. Alle bomen zijn even belangrijk.	Discussie website	
	Bomen zijn ontzettend belangrijk voor de reductie van CO2. Het is vijf voor twaalf voor de wereld door klimaatproblemen. Meer bomen laten groeien en behouden is niet het enige, maar wel een belangrijk middel om de opwarming van de aarde minder groot te laten worden. Het gaat daarnaast ook om de schaduwwerking van bomen.		
Wat willen we bereiken?			
Koerswijziging	We moeten kijken naar wat we hebben aan groene massa.	Verslag 1	**Inleiding (p.5): Wat willen we bereiken?** We willen meer (buitengewone) bomen in Arnhem, meer groenmassa en dus een nog groenere stad. Uitgangspunt daarbij is kwaliteit en toekomstbestendigheid: de juiste boom op de juiste plek. Dit geldt zowel voor bestaande als nieuw te planten bomen. We willen een betere bescherming van bomen. En het grotere belang van bomen vraagt ook om meer aandacht en transparantie in besluitvorming en communicatie.
	Doelen om meer bomen (uitdrukken in volumes boomkroon), struiken en beplanting voor vogels en insecten zullen gekwantificeerd in het bomen beleid moeten worden opgenomen.	Inbreng alle boompicknicks	
	Doorgaan op volume: Arnhem wordt beter als het volume groen toeneemt. Maar er is ook besef dat andere mensen er anders tegen aan (kunnen) kijken. Voor hen is de waarde eerder bereikt. Zij zien vooral ook overlast, allergie etc.	Verslag 1	
	Kijken naar verschil in soorten groen; een stuk gras is niet hetzelfde als een rij met struiken. Het gaat niet altijd over volume, maar vaker over kwaliteit. Kijk daarbij wat waar past. En denk ook aan de lange termijnvisie.	Verslag 1	
	Kijken naar aantallen.	Verslag 1	
	Meer kijken naar grootte dan aantallen	Verslag 4	
	Plant zoveel mogelijk bomen aan en laat oude bomen zo lang mogelijk staan. Overal en in heel Arnhem.	E-mail	

	Kijk naar individuele bomen: boven- en ondergronds.	Verslag 1	
	Het is belangrijk voor Arnhem om groenniveau hoog te houden. Niet geforceerd dingen te doen, maar laat het passen in de natuurlijke setting. De ambitie terug brengen voor de groene doelstelling. Ook richting problematiek rondom hitte en CO2.	Verslag 1	
	Zou het een idee zijn dat de gemeente zichzelf een doelstelling oplegt voor de aanplanting in de stad? (niet zozeer kijken naar bos). Dat er een realistische doelstelling komt waarbij er in de komende jaren een percentage aan bomen bij moet komen. Daarbij vraagt het publiek ook om een theoretisch onderzoek of er genoeg ruimte is voor meer grote bomen.	Verslag 2	
	De doelstelling van zo'n beleid zou moeten zijn: Meer groen (bomen en struiken etc.)	E-mail	
	Arnhem heeft een aantal prachtige parken en de nodige wijken met veel bomen en struiken, maar ook veel versteende gebieden. Daar is vast iets te doen met geveltuinen. Wat mij betreft zou het Arnhem sieren als er daar waar mogelijk meer groen komt en dan ook groen wat insecten en vogels aantrekt. Dat kan met bomen en struiken, maar ook door ontstening van tuinen te stimuleren. Niet via subsidies, maar door tuincentra de voordelen van een groene tuin uit te laten leggen. In de zomer kan ik hoe heet het ook was afgelopen jaar wel in de tuin omdat de boom en struiken schaduw geven en die is veel koeler dan een parasol.	Discussie website	
	We moeten de nadruk leggen op volwassen bomen. Bestaande bomen moeten we handhaven. Dat geeft het gebied de uitstraling. De stedenbouwkundige waarde van bomen. De natuur daar laten functioneren.	Verslag 1	
	Over volume en grootte: als je kijkt naar de variatie in leeftijd van bomen. Leg de nadruk op jonge bomen om deze door te laten groeien tot oude bomen en zo continuïteit te vormen. Dat betekent nu ook op zo veel mogelijk plekken bomen planten voor de toekomst. De oude bomen gaan ook een keer dood. Een pleidooi voor diversiteit in leeftijdsopbouw.	Verslag 1	
	Ik vind dat mijn kinderen en kleinkinderen moeten kunnen genieten van bomen die oud en indrukwekkend zijn. Dat betekent dat je nu ook nieuwe bomen moet planten. Omdat jonge boompjes voldoende ruimte moeten hebben om mooi op te groeien, betekent dat oudere bomen die veel geld kosten of gaan kosten, opgeruimd moeten worden. Het bespaarde geld kan dan ingezet worden voor fatsoenlijk onderhoud van het groen.	Discussie website	
	Visie moet gebaseerd zijn op wat verschillende groensoorten nodig hebben om goed te floreren. Vergroten van biodiversiteit en generaties na ons nog kunnen genieten van monumentale bomen. Bomen van verschillende leeftijden in de stad. Alles is afhankelijk van het soort landschap	E-mail	
	Zorg dat er een onderbouwd plan komt met voldoende draagvlak dat in uitvoering kan worden gebracht.	Email	
	Het beleid moet gemaakt worden met kennis en visie. Dan zal er ook minder gemeenschapsgeld verspild worden	Email	
Omgevingswet: ruimtelijke differentiatie	De aangenomen aanpassing van de Omgevingswet met ingang van 1 januari 2021, maakt het noodzakelijk om in de (nog te maken) Omgevingsvisie van de Gemeente Arnhem duidelijk te verwoorden welke waarde het gemeentebestuur hecht aan de bomen in Arnhem. De inhoud hiervan zal bepalen in welke mate bomen op particuliere terreinen nog in de nabije toekomst kunnen worden beschermd. De gemeente kan als eigenaar van veel bomen in Arnhem in ieder geval haar bomen goed beschermen in de nieuwe Omgevingswet	Aktie Redactie Bomen Arnhem	**Inleiding (p. 5): En hoe gaan we dat doen?** Hiernaast zullen we de mogelijkheden van de Omgevingswet gebruiken voor ruimtelijke differentiatie.
Aanplant, beheer en bescherming	Het is belangrijk dat er kennis over bomen zelf is (bomen respecteren). Wat heeft een boom nodig en daarvanuit redeneren (intrinsieke waarde). Waar komen ze tot hun recht. De juiste bomen op de juiste plek.	Verslag 1	**Inleiding (p.5): En hoe gaan we dat doen?** We zorgen dat er meer bomen worden aangeplant. Dat kunnen we als gemeente zelf doen, maar we gaan ook opzoek naar manieren om de stad meer mogelijkheden te geven. Gemeentelijke bomen worden duurzaam onderhouden en beter beschermd bij evenementen en werkzaamheden.
	Vaak maak ik me zorgen om hun wortelsysteem, dat in veel gevallen onder asfaltlagen of ander gesteente moet zoeken naar water en stevigheid. hoe het hen lukt is me vaak een raadsel. hiervoor zou meer aandacht moeten zijn	E-mail	
	Bescherm bomen zelf, maar ook het wortelstelsel door verdichting van de bodem bij bomen te voorkomen	E-mail	
	Inventariseer bomen van waarde in de stad, ook in tuinen en kijk welke bescherming verdienen.	E-mail	
Situatieschets			
Bomenbestand	Wat zien jullie als je nu boven de stad gaat hangen; welke plekken moeten meer aandacht hebben?	Verslag 2	**Situatieschets (p. 7)** De Arnhemse bomenhoofdstructuur vormt het grote bomennetwerk van de stad. Dit strekst zich uit over de hele stad en is van belang voor de stad. Het is om deze reden van belang om de samenhang van de hoofdstructuur in Arnhem te behouden. De bomen zijn ook een belangrijk onderdeel van het groenblauwe raamwerk, dat wij willen behouden en verder versterken zoals beschreven in de Groenvisie 2017-20135. De gemeente heeft zo'n 40.000 individuele bomen in haar beheer én beheert daarnaast nog ruim 1.150 ha aan bos, parken en natuurterreinen. Op gemeentegrond zijn minstens 485 boomsoorten te vinden. De meest voorkomende soorten zijn eik, linde en esdoorn. Sommige bomen staan er al jaren: zo zijn er bijna 30 bomen ouder dan 150 jaar en 12 ouder dan 200 jaar. De drie tamme kastanjes in park Gulden Bodem, bekend als de Poortwachters, zijn waarschijnlijk zelfs ouder dan 350 jaar. Dit alles is exclusief alle bomen en bossen die in eigendom zijn van derden.
	De bossen. Bossen worden steeds leger. Grote gaten te zien, maar dat kan ook zijn om andere bomen te laten groeien. Een ander punt is het verschil in beleid tussen gemeente en Gelders Landschap. Beheer is van groot belang en grote verschillen in belangen rond houtproductie.	Verslag 2	
	Onderbroken structuren: Jans- binnen en buitensingel, Zypendaalseweg/Zypensepoort.	Verslag 2	
	Op een aantal plekken in Arnhem zijn er stukken landbouwgrond, die zowel economisch als esthetisch weinig meer van betekenis zijn. We hebben het hier niet over die akkers die op landgoederen een beeldbepalende kwaliteit hebben. Maar over kleine akkers, die economisch nauwelijks meer rendabel zijn en veelal op restgebieden of tussen bossen in gelegen zijn. Deze kunnen onderzocht worden of zij een functie voor nieuwe bosontwikkeling kunnen krijgen. We pleiten voor planontwikkeling met geïnteresseerde boeren op basis van vrijwilligheid. Het is duidelijk dat de gemeente hierin zal moeten investeren (een ontwikkelingsfonds).	Aktie Redactie Bomen Arnhem	
	Fatsoenlijke leeftijdsopbouw van alle bomen. Betekent ook tijdig verjongen. Per locatie bekijken.	Verslag 2	
	Het is heel lastig om een regelmatige verdeling van de verschillende leeftijdscategorieën van bomen te bereiken. Dat ligt ook aan de groeiplaats van de boom, wat voor soort het is etc. Er zal altijd een afweging gemaakt moeten worden; een oudere boom kost meer, maar levert ook meer baten (CO2, fijnstof, biodiversiteit) op. Aan de andere kant: er moet een einde aan de boom zijn. Verlenging van een zeer oude (zieke) boom kost veel geld en dat is niet goed.	Verslag 3	
	Met het oog op duurzaamheid en klimaatverandering heb ik ook een punt. Als je een grote boom weg haalt weet je niet zeker welke boom er over een decennia nog goed groeit als vervanging. Mijn idee om dan een diverse soorten bomen te planten. Dan kan je kijken welke bomen het goed doen en welke minder op de lange termijn.	Verslag 4	
	Wij willen voorstellen het bosareaal enigszins te vergroten op een aantal plaatsen waar dat mogelijk is binnen de gemeentegrenzen.	Aktie Redactie Bomen Arnhem	
	Op het industriegebied (bij de bouwmarkt Kwikfit) staan helemaal geen bomen, daar zijn andere belangen hoger (zichtbaarheid reclame). Hier zou ook een percentage onverhard moeten gelden. Dit zou mogelijk moeten zijn d.m.v. omgevingsvisie.	Verslag 2	
	Groene royale loper van brug tot brug om de binnenstad heen, singels vol bomen.	E-mail	
Aanplant			
Meer bos en bomen	Kijk naar hoe je bomen neerzet. Bij een rij bomen komt geen ecologisch systeem. Voeg kleine bosschages toe en creëer een verbondenheid door de stad. Dat kan ook met heggen, struiken etc.	Verslag 2	**Aanplant (p. 9): Meer bos en bomen** Arnhem is een groene stad. Toch zijn er nog plaatsen waar weinig of geen bomen groeien en die stenig zijn, of waar door omvorming of herontwikkeling extra bomen passen. De gemeente Arnhem gaat onderzoeken waar
	Geef bomen de ruimte. Bouw niet alles vol maar leg juist parkjes aan met bomen	E-mail	

	Vraag publiek: Is Presikhaaf dan een goede optie? **Reactie gemeente:** het is lastig om te zien, want er wordt wel aan herplant gedaan. Dat is dan vaak wel een kleinere boom dan de boom die gekapt is.	Verslag 2	op een duurzame wijze meer bomen passen en deze aanplanten. Daarbij starten we bij zogenaamde hitteplekken en plekken waar de biodiversiteit of het groene netwerk een impuls kan gebruiken. Wanneer de omgeving erg stenig is, maar er onvoldoende ruimte is voor bomen, kan gekeken worden of een andere vorm van groen gerealiseerd kan worden zoals struiken of gevelgroen. We onderzoeken waar we (in de toekomst) vrijkomende gronden kunnen omvormen naar bos. Ook willen we kijken of we bomen die verplant worden en waar niet meteen een plek voor beschikbaar is kunnen planten in een zogenaamd 'weesbos'.
	In de afgelopen 30 jaar zijn er veel wilgen om gegaan door verschillende herfststormen aan de spoor zijde van de sloot aan de schavenmolenstraat. Deze zijn nooit terug geplaatst.	E-mail	
	Elk jaar substantieel het aantal bomen in de stad uitbreiden met nieuwe aanplant (extra boven op bestaande planning). Te beginnen in oktober 2019	Aktie Redactie Bomen Arnhem	
	De bomen in de Arnhemse straten, groenterreinen, parken en plantsoenen zoveel mogelijk weer aanvullen	Aktie Redactie Bomen Arnhem	
	Minstens 2x meer bomen aanplanten dan omgezaagd worden in openbaar groen. Heb je meteen een klimaatvriendelijke oplossing. In elke straat bomen aanplanten. 10 procent bomen aanplant per bouwproject eisen bij projectontwikkelaars en nieuwe bouwplannen. Desnoods zetten ze die bomen maar op het dak. Zo krijg je echt een groene stad! Planten voor de volgende generaties!	E-mail	
	Zorg ervoor dat er elk jaar 1 boom per 10 inwoners bij komt, hou dit tenminste 20 jaar vol.	E-mail	
	Aanleggen van een tiny forest	E-mail	
	Op zoek gaan naar plekken waar wel makkelijk bomen neer gezet kunnen worden. Ook terugkijkend op de toekomstbeelden van vorige week: eerst beginnen met de makkelijke gebieden en daarna kijken naar de moeilijkere.	Verslag 2	
Juiste boom op de juiste plek	Plant geen bomen op plaatsen met relatief grote kans op schade aan het wortelstelsel	E-mail	**Aanplant (p. 9): Juiste boom op de juiste plek** Er zijn heel veel verschillende boomsoorten met allemaal eigen kenmerken, kwaliteiten en groei-eisen. De te kiezen boomsoort wordt afgestemd op de beschikbare onder- en bovengrondse groeiruimte, zodat bomen duurzaam in stand kunnen worden gehouden en waar mogelijk kunnen uitgroeien tot buitengewone bomen. Andersom zorgen we voor voldoende groeiruimte voor de gewenste bomen. Oftewel de juiste boom op de juiste plek.
	Bij de aanplant gaat het voornamelijk over de juiste boom op de juiste plek. Niet alle boomsoorten kunnen groeien en aarden op dezelfde bodem; daar is maatwerk voor nodig.	Verslag 2	
	Jaren her is het bomenbestand in de gemeente al eens in kaart gebracht. Wat toen bleek is dat op veel plaatsen bomen staan die niet geschikt zijn voor die locatie. Zie het voorbeeld van de populieren hier onder. Hebben dus niet de juiste mensen over nagedacht. Sommige mensen hebben zonder nadenken een eik in hun tuin geplant en ja die worden heel groot en breed.	Discussie website	
	Ik kan me voorstellen dat er verschil is tussen bomen in wijken en parken. Dat betekent wel dat overal waar men (de gemeente of een particulier) bomen gaat planten men moet nadenken hoe groot dat mooie boompje gaat worden.	Discussie website	
	Over het planten van bomen moet je altijd de afweging maken: Welke boom(soort) op welke plek, in relatie tot groeiplek (grondsoort, beschikbaar water enz.) en (in)directe woonomgeving voor de kroon. Alleen langs deze weg kun je kijken naar de haalbaarheid van de beoogde doelstelling mbt. park, laan, straat of solitaire boom. Voor het openbare plantsoen zijn de mogelijkheden groter in soortkeus, dan in een particuliere tuin, waarbij je jezelf moeten afvragen of het wenselijk is een boom te planten. Immers een volkswijk, waar de ruimtes vaak beperkt in oppervlakten.	Discussie website	
	Bij ons in de Gaardenhage zijn italiaanse populieren geplant in zuurstof arme klei en hoge grondwaterstand, gevolg: breed wortelbed wat de nutvoorzieningen vernield, bestrating en de fundering van de huizen, foutje van het ontwerp dus. Vanwege de bomen discussie zijn alle toezeggingen van de gemeente te niet gedaan. Hoe gaan we dit oplossen?	Discussie website	
	Kijk naar hoe een boom zich ontwikkeld en kijk ook naar de huidige infrastructuur. Zijn er kabels en leidingen bv. dan moet men geen bomen planten binnen een bepaalde afstand. Dit telt ook voor een afstand naar bebouwing toe en straatwerk.	Discussie website	
	In kader van nieuwe aanplant moet altijd gekeken worden naar de wijk en hoe deze er over 5 of 10 jaar eruit zal zien. Men moet dan ook rekening houden met nieuwbouw en herinrichtingen van bv straten.	Discussie website	
	Variatie van soorten die elkaar goed verdragen, ook in lanen, en voldoende ruimte voor een boom maken diversiteit mogelijk en maken het geheel ook minder kwetsbaar voor bijvoorbeeld ziektes. Duurzaam planten en vooruitdenken dus bij dat planten. Is het toekomstbestendig. Dat scheelt ingrijpen.	Discussie website	
	En de juiste boom is een kwestie van goed van te voren jezelf informeren hoe de boom groeit en zijn wortels de grond in gaan.	Discussie website	
	Koop alleen nog ecologisch geteelde planten en bloembollen, zorg voor een goede standplaats, maar pas de plant aan aan de grond en niet omgekeerd. Dat is zondegeld.	discussie website	
	Duurzaam planten met oog voor de toekomst. Kennis van zaken, respect en ruimte voor bomen en ook ander groen. En de juiste boom op de juiste plek maken Arnhem mooier maar zorgen ook voor minder onderhoud en ingrijpen in later stadium. Denk na bij de inrichting al.	Discussie website	
	Mocht er speciale natuur aangelegd moeten worden voor de terugkomst van volgetjes ed., leg dan een nieuw stuk natuur aan in bv een weiland waar toch niets rondloopt.	E-mail	
	Als iedereen zich houdt aan de maximumsnelheid, niet met drank op achter het stuur kruipt en geen gekke dingen doet, kan er niks misgaan en passen bomen langs de weg.	E-mail	
	Plannen worden vanaf de tekentafel gemaakt. Ook bij het aanplanten van straatbomen moet je steeds kijken wat er als staat aan groen.		
	Tekentafelthematiek: soms worden bomen geplant op plekken waar hij niet past, maar wel werd geplaatst omdat het zo bedacht is vanaf de tekentafel. Ga op straat kijken en ga in overleg met de bewoners die er wonen. Kies zorgvuldig(er) de plek uit.	Verslag 1	
	Met de huidige stand van de techniek moet het mogelijk zijn om diverse kaartsoorten op elkaar te leggen. Luchtfoto's op kadastrale kaarten, op kaarten met alle kabels en leidingen. Van daaruit kan je bepalen waar het mogelijk is om bomen te planten. Benut die ruimtes en overleg met de bewoners over de soorten qua grootte en mogelijke overlast. Draagvlak is nodig. Ook een optie is ondergrondse containers weghalen en daar bomen neerzetten.	Discussie website	
	Groen en groenonderhoud is een vak. Dat blijkt des te meer uit de ontstane situatie binnen de gemeente Arnhem. In het verleden zijn bomen op een verkeerde manier of een verkeerde plek geplant, waardoor ze niet de maximale leeftijd behalen die ze zouden kunnen halen. Om problemen op te lossen, ben je genoodzaakt om verkeer geplaatste bomen op te ruimen en daar meer passende bomen voor terug te zetten. Dat het nog fout gaat, bewijst de onlangs geplante sierkers bij musis. Deze staat echt op de verkeerde plaats en is m.i geen lang leven beschoren. Dat is zonde van het plantmateriaal, de arbeid en het verkeerde signaal wat de gemeente afgeeft.	discussie website	
	Sprietjes van bomen zijn niet altijd 'erg'. Iedere grote boom begint als een kleintje. Daar is nu eenmaal de natuur. Grote bomen planten is erg kostbaar in schaf en de kans dat ze aanslaan is kleiner. Daarnaast treedt er groeistagnatie op, waardoor veel takken bij elkaar groeien en dus meer onderhoud (snoei) plaats moet vinden. Bomen nemen CO2 op als ze groeien. Veel bomen bij elkaar betekent minder groei, dus minder CO2-opname. Door nu nieuwe bomen te planten, zorg je juist dat onze kinderen kunnen genieten van grote, oude bomen. We kunnen bomen niet het eeuwige leven geven. Nieuwe mooie bomen staan er ook in Arnhem	discussie website	

	Een boom planten dat het een volwaardige oude boom kan worden. En niet de dunne sprietjes die men nu reeds plant. Dat ze een volwaardige boom kunnen worden voor ons nageslacht en andere Arnhemmers die na ons komen. Goede locaties kiezen waar bomen en daaronder ook struiken vrij kunnen groeien en niet na 10 jaar weer weg moeten.	Discussie website	
Inheemse boomsoorten	Geef meer aandacht voor insecten. De natuur daarbij de kans te geven om “rommelhoekjes” te creëren. Groen en ecosystemen de tijd geven en ook bomen daarbij dood laten gaan. “Laat het groeien”; hogere filosofie aan ecologische structuur koppelen. Benaming: pro-passiviteit. Bomenbeleid kan hier ook op ingaan en hoeft dus niet een paradox te zijn.	Verslag 2	**Aanplant (p. 10): Inheemse boomsoorten** Bij de boomsoortkeuze wordt in de hoofdstructuur in principe gekozen voor inheemse boomsoorten van autochtone herkomst om zo de biodiversiteit te bevorderen. Deze trekken de meeste flora en faunasoorten aan. Buiten de hoofdstructuur is het mogelijk om meer cultuurvariëteiten of uitheemse soorten toe te passen. In de keuze wordt meegewogen of de soorten nuttige zaden en vruchten geven voor insecten, vogels of kleine zoogdieren of broed- en schuilgelegenheden. Juist in de stedelijke omgeving is een bijdrage hieraan zeer welkom voor het versterken van het groene netwerk en de biodiversiteit.
	Een netwerk is tweeledig. Bij het creëren van een netwerk van groen is het belangrijk om ook naar andere flora en fauna te kijken. Er zijn drie lagen van groen: bomen (1), struiken (2), gras/kruiden (3). Maar de andere lagen (2 en 3) moeten niet als vervanging worden gezien voor bomen. Het creëert verbinding. Daarnaast is er een netwerk dat door de stad heen loopt.	Verslag 4	
	De term 'groen' geeft onvoldoende weer wat de bedoeling is. Het gaat om natuur dichtbij huis. EN het gaat niet alleen om bomen struiken, maar ook om dieren. Denk aan vogels, eekhoorns, egels, wezels etc. Zonder groen verdwijnen die dieren.	E-mail	
	Bescherm in het netwerk ook de bodem. Een gezonde bodem is bedekt en is vol met bacteriën, schimmels, levende organismen. Geen blad uit de perken blazen voor de winter. Alle kleine beestjes helpen wat het belang is van een gezonde bodem: grote opname van CO2, voorwaarde voor natuurlijke processen, waarin planten beter groeien, basis voor een veerkrachtig systeem (is erg noodzakelijk met klimaatverandering) en over de plek van 'onkruid', dat belangrijk nut heeft om de bodem te herstellen.	discussie website	
	In de stad Arnhem wonen ook vele dieren, die ook voeding, beschutting, broedplekken, rustplekken nodig hebben. Monitor welke dieren de stad herbergt en kijk of hun leefgebied versterkt kan worden. De waterplekken in de stad vervullen een enorme beheofte. Bomen hebben ook deze functie. En struiken zijn ook van levensbelang. Bekijk de stad vnauit dieren en je ziet dat er met relatief kleine oplossingen al enorme verbeteringen te bereiken zijn. Groene corridor door de stad.	discussie website	
	Er wordt nu niet gekeken naar hoe bomen er komen te staan, naar de gezondheid van bomen en naar de aansluiting tussen groen en de flora en fauna daarbij.	Verslag 2	
	Met als toevoeging dat exotische bomen, als ze ziek zijn, vervangen worden door inheemse bomen. Op inheemse bomen komen meer dan honderd maal meer insecten af!	Discussie website	
	Ja ook hier geldt dat kennis belangrijk is dus bij het duurzaam aanleggen met optimaal voordeel voor inheemse flora en fauna.	Discussie website	
	Bomen leven ook samen met paddenstoelen en schimmels. Andere bomen leven daar ook op. Schimmels houden ook CO2 vast. Als de bomen weg zijn, is er dus ook minder CO2 opslag daar. In Drenthe is er goed overleg met gemeenten en organisaties van paddenstoelen/schimmels geweest. Daar gaat het goed.	Verslag 4	
	Bij nieuwe aanplant zoveel mogelijk inheemse bomen voor het vergrootten van biodiversiteit.	E-mail	
Diversiteit in aanplant	Verder mis ik in de discussie dat men strikt vast wil houden aan PNV soorten terwijl dit niet wenselijk is als er ziekten en plagen uitbreken omdat dan je hele bomenbestand van dat gebied grote gaten gaat vertonen. Ook levert het een eentonig staatbeeld op als je overal in een groot gebied dezelfde boomsoorten tegenkomt. Als ook andere boomsoorten het goed doen in het gebied zouden die naar mijn mening ook aangeplant moeten kunnen worden.	E-mail	**Aanplant (p. 10): Diversiteit in aanplant** Wanneer er veel bomen van dezelfde soort zijn (monocultuur) dan zijn deze kwetsbaar voor plagen en ziektes. Om in de toekomst beter bestand te zijn plagen en ziektes, kiezen we om meer variatie toe te passen. Dit kan bijvoorbeeld variatie zijn in boomsoorten, plantafstand of plantverband. Waarbij ook naar mogelijkheden wordt gezocht om de omgeving natuurlijk te beheren, bijvoorbeeld bloemrijke bermen. De omgeving aantrekkelijk maken voor natuurlijke vijanden van ongewenste insecten kan een extra bijdrage leveren aan het tegengaan van plagen en ziektes.
	Er moeten meer verschillende soorten bomen geplant worden, dat staat nu nog niet goed in het beleid. Ook bij de aanplant moet men denken aan de ecologische infrastructuur en het belang voor dieren.	Verslag 2	
	We kunnen ook prima bomen planten in straten die niet boven de daken uitsteken [ivm zonnepanelen]. En ook een mooie aanvulling zijn bruidsluiers, klimop, hop via een staaldraad naar de overkant van de straat, voor mooie groene en biodiverse straten.	Discussie website	
	Is veiligheid in het geding? Misschien kan de infrastructuur veranderd worden? Is er sprake van overlast van bladeren, takken? Misschien kan er een folder in de bus bij omwonenden, dat we graag een oplossing zoeken in extra schoonmaak of bewonersparticipatie. Betreft het een laan, dan kan d elaan waarschijnlijk ook prima opgevuld worden met andere soorten en jonge bomen, naast oude bomen. Diversiteit in bomenbestand zorgt voor een betere spreiding, is aantrekkelijker voor voedselvoorraad, omdat er op andere tijden vurchten verschijnen. Juiste boom op juiste plek, zal onmin schelen.	Discussie website	
	Stop per direct met windbestuivers als hazelaar, Els, Berk en Katjes. Daar zijn zoveel mensen allergisch voor en die hebben daardoor gewoon een hoop ellende. Auto's zijn regelmatig helemaal groen van het stuifmeel.	E-mail	
	Kijk naar het klimaat en welke bomen daarbij passen. Het is wel lastig om te bedenken wanneer je klimaatbestendiger bezig bent.	Verslag 2	
	Stop met de wanstaltige populieren. Nederland is er mee vergeven. Niet alleen een saaie boom, het hout is voor niets geschikt dan voor de gedumpte roadblocks zoals nu weer aan de Eldense dijk	E-mail	
	De discussie van aanplant gaat vaak over straatbomen/laanbomen, niet zozeer over parken/perken/bosschages. Het is een lastige discussie, omdat het vaak over specifieke plekken gaat. De ‘waarom-vraag’ is daarbij belangrijk: waarom zou een gezonde boom in een laan moeten blijven staan of waarom zou hij gekapt mogen worden? Is het voorbeeld dat we zagen in Moscowa (dunnen in de laan) een goed voorbeeld? Willen we grote bomen of gezonde bomen er tussenuit halen? (Belangrijkste: per geval bekijken, afhankelijk van draagvlak)	Verslag 3	
	Stimuleer de aanplant van bomen en struiken waar vogels in kunnen nestelen en bijen en vlinders kunnen eten	E-mail	
	Je kan wel zorgen dat je niet een hele wijk volplant met eiken. Of bijvoorbeeld geen lindes neerzetten waar ook veel auto’s staan.	Verslag 2	
Fruit- en nootbomen	We maken deel uit van de Betuwe. Graag meer fruitbomen. De notenboomlaan tussen Schuytgraaf en Elst is erg fraai.	E-mail	**Aanplant (p. 10): Fruit- en nootbomen** In Arnhem zijn al honderden fruitbomen met behulp van vrijwilligers geplant. Zij zijn ook actief in het intensieve onderhoud van de fruitbomen. Daar waar vrijwilligers actief zijn en bereid zijn om de bomen te onderhouden, wordt in samenspraak gekeken waar fruit- of nootbomen geplant kunnen worden.
	Meer fruit en pluk- bomen.	E-mail	
	Een andere vorm is de Voedselbos methode. Sinds een aantal decennia is een nieuwe vorm van landbouw ontstaan: het Voedselbos.1 Een nieuw bos wordt planmatig geplant en op een ecologische manier zonder bestrijdingsmiddelen, zonder het gieren van de grond en zonder machines onderhouden. Met weinig arbeidskosten worden tal van voedselproducten hierin geoogst. Er zijn een aantal voedselbossen in Nederland gerealiseerd op landbouwgrond.	Aktie Redactie Bomen Arnhem	
	Over het algemeen zou ik graag meer fruit en notenbomen in Arnhem zien. Waarom niet meer walnoot, hazelnoot en kastanje bomen planten. Deze passen goed in woonwijken en kunnen tijdens oogsttijd verbindend werken.	E-mail	

	Een voorbeeld uit Seattle waar ze een park tot voedselpark om hebben gedoopt. Voor Arnhem zie ik het voor me dat we dit zouden kunnen doen op verschillende plaatsen in de openbare ruimte. Mensen en hun stadse kids kennis laten maken met fruit dat groeit aan hoogstam appel/peren/kersen/pruimen en noem het maar op bomen. En natuurlijk de mooie en voedzame walnotenbomen en tamme kastanjes en dat soort vruchtbomen. Verder bessenstruiken en dergelijke. Hoe mooi is het als we een vruchtbare oase maken van onze groene stad.	E-mail	
Samenwerken	Bij aanplant goed kijken wat er al staat als groen. Percentage groen als eis voor een woonwijk vanuit gemeente. Meer overleg met bewoners over grote veranderingen in aanplant. Daarbij ook rekening houden met wat de bewoners er al voor fraais hebben neergezet.	discussie website	**Aanplant (p. 10): Samenwerken** Een groot deel van Arnhems grondgebied is eigendom van particulieren. Dit zijn niet alleen particuliere woningeigenaren maar ook woningcorporaties, bedrijventerreinen, terreinbeherende instanties als het Gelders Landschap, Natuurmonumenten en Defensie. De gemeente gaat actief de boer op om met deze partijen in gesprek te gaan en afspraken te maken over hoe zij zelf kunnen bijdragen aan het vergroenen van de stad of wat zij hiervoor nodig hebben van de gemeente. We stellen naast de bestaande subsidieregeling voor bomen op hitteplekken, een subsidieregeling in voor 'geboortebomen' en ontwikkelen een website 'Boom zoek plek, plek zoekt boom'. Ook kijken we hoe we voorlichting aan bewoners kunnen uitbreiden.
	Maak ook beleid voor bomen in particuliere en huurwoning tuinen, zoals bijplanten bomen in tuinen, afstand van rooilijn tuin, grootte die boom bij volwassenheid krijgt in verhouding met grootte tuin, maximale verhouding stenen en groen in tuinen bij huurhuizen. Laat huurders bij verlaten woning tuin verzorgd achterlaten. Betrek tuindeskundige bij overdracht groene huurhuistuin. Probeer groene tuinen over te dragen aan nieuwe groen lievende huurders en stenen tuinen aan diegenen die daar niets mee hebben.	E-mail	
	Verbied de woningbouw(vereniging) om tuinen bij vertrek van bewoner volkomen leeg te halen. Bewoner wordt tegenwoordig zelf geacht dit te doen, daarna komt een bedrijf de rest weghalen	E-mail	
	Wie gaat er over de andere bomen en hoe wordt dat opgelost? Als de boom niet van de gemeente is? Er stond bij een ander kopje ook samenwerking met de woningcorporatie, als de boom in de tuin van een huurwoning staat.	Verslag 4	
	Kijken naar tuinen van sociale woningbouw. Die tuinen worden leeggehaald als er nieuwe huurders komen. De tuinen zouden behouden moeten blijven.	Verslag 2	
	Bij de discussie over wijze van aanplanten van bomen moet ook besproken worden of het wel wenselijk is dat groen en bomen door projectontwikkelaars worden aangelegd of dat het beter is dat de gemeente dat zelf gaat doen. Dit in verband met het feit dat in mijn wijk Volkshuisvesting veel bomen heeft laten planten bij nieuwbouwprojecten in toekomstige gemeentelijk groen, die direct weer dood gingen doordat ze niet goed zijn aangeplant en of dat de bodem niet juist was bewerkt om ze te kunnen laten groeien. En ook jaren na aanplant zie je dat bomen het nog steeds niet goed doen.	E-mail	
	De zin ‘zet actief in op samenwerking’, dat klinkt leuk maar er moet meer gedaan worden. Voor de woningcorporaties mag de gemeente veel strenger zijn en grenzen stellen. Het moet stoppen dat al die tuinen leeg gehaald worden. De term samenwerking is veel te zwak.	Verslag 4	
	Je maakt toch jaarlijks prestatieafspraken met woningcorporaties als gemeente? Daar kan je afspraken in opstellen. Iets in de trant van dat samenwerking ‘ten dienste van het nieuwe bomenbeleid’ moet zijn.	Verslag 4	
	Hou bewoners actief in gesprek met elkaar. Laat de nieuwe bewoner van de huurwoning de keuze maken of hij de tuin over wil nemen of niet.	Verslag 4	
	Verplicht woningbouwverenigingen om de tuinen groen te laten. Het gebeurt te vaak dat tuinen helemaal leggeslagen worden voor een nieuwe bewoner. Dat moet stoppen. Leg een tegeltax op. Verbied geïmpregneerde saaie tuinschuttingen, maar verplicht hagen om tuinen.	discussie website	
	In de jaarlijkse afspraken van de gemeente Arnhem met de woningstichtingen van de stad kan de gemeente meer bomen handhaving en nieuwe aanplant bevorderen. Financiële medewerking van de gemeente is wellicht noodzakelijk. Nu wordt bij het leegkomen van een benedenwoning vaak de tuin geheel gestript van bomen en struiken.	Aktie Redactie Bomen Arnhem	
	Kijken naar semi-overheden en overheden. Er wordt niet altijd gehandeld als het puntje bij paaltje komt. De gemeente voert de regie. Het voorbeeld van het station wordt aangedragen waar (bijna) geen bomen geplant zijn. Waarom is dat zo? De reactie van de gemeente was daarbij volgens het publiek dat er niet aan gedacht was. We willen verandering samenwerking terugzien in kaders en daarbij integraal werken. Het gaat er om hoe de kaders van de verschillende belanghebbenden ingebed worden in de toekomstvisie.	Verslag 2	
	De gemeente kan bewoners, instellingen, woningstichtingen en bedrijven van Arnhem stimuleren om in haar tuinen en groenstroken weer bomen te planten	Aktie Redactie Bomen Arnhem	
	De Gemeente Arnhem dient in gesprek te gaan met het Gelders Landschap over het onderwerp onder welke condities het Gelders Landschap af kan stappen van de houtproductie op de Landgoederen rondom Arnhem. Het Gelders landschap handhaaft haar houtproductie op landgoederen. Ze kappen daar kleine stukken bos jaarlijks kaal, vernietigen de jonge natuurlijke aanplant (extra CO_2) en beschadigen de humusrijke boslagen (CO_2 en uitspoelen van bodemmineralen)	Aktie Redactie Bomen Arnhem	
	De Provincie Gelderland geeft de vergunning af voor het kappen van bomen in de Arnhemse bossen en landgoederen. Het belang van bomen voor Arnhem zal in het “Nieuwe Bomenbeleid” worden vastgesteld en later in de te maken Omgevingsvisie. Als consequentie daarvan zal het Gemeentebestuur moeten gaan overleggen met de Provincie om een grotere bescherming van de bomen in de Arnhemse bossen en landgoederen te bevorderen (c.q. af te spreken en te controleren).	Aktie Redactie Bomen Arnhem	
	Veel meer bomen zijn in handen van Staatsbosbeheer en het Gelders Landschap. Het onderhoud van het Zeegbos en Stuibos in Rijkerswoerd is uitbesteed aan stichting Uiterwaarden. Worden die ook betrokken bij de discussie?	discussie website	

	In alle bijeenkomsten en ook op de laatste was iedereen (ook de gemeente) het er over eens dat er een duidelijk onderscheid gemaakt moet worden tussen Bossen/landgoederen en de straatbomen van de stad. In het overzicht wordt dit onderscheid niet gemaakt, waardoor de aanpak verwarrend en inconsistent wordt. In de beleidsnota zal het beleid voor de Arnhemse bossen en landgoederen in een hoofdstuk moeten worden beschreven. Het moet duidelijk worden waarom men dunt en wanneer men meer een natuur volgend beleid wil voeren. Zoals bekend wordt in een deel van het kroondomein Het Loo een natuur volgend beheerbeleid gevoerd. Door de Aktie Redactie Bomen en Bos is gevraagd een onderzoek in het nieuwe beleid op te nemen met welk beheer in de bossen de grootste CO2 reductie opleveren. Tevens is gevraagd CO2 reductie op te nemen als één van de criteria voor het beheer van de Arnhemse bossen. Ook wordt aan de Gemeente gevraagd in overleg te treden met het Gelders Landschap om “houtproductie” geen uitgangspunt voor het beheer en onderhoud van haar bossen en landgoederen te laten zijn. **Reactie:** Het Gelders Landschap is een onafhankelijke organisatie die haar eigen beleid bepaalt.overleg mag natuurlijk altijd, maar opleggen kan niet. Ook als donateur heb je geen inspraak op het beleid. Vergeet niet dat het Gelders Landschap haar eigen broek op moet houden en dat houtproductie een van de middelen is om daarin gedeeltelijk te voorzien. Hout is een hernieuwbare grindstof, het groeit gratis en voor niets weer aan. Als je de jaarlijkse bijgroei weghaalt, is er niets aan de hand. Sterker nog, daarmee hou je het bos in stand. Ook de doelstelling dat er andersoortige natuur moet komen in plaats van de monocultuur productiebossen speelt daarbij een rol. Ik wil het nogmaals herhalen, maar CO2-opslag door bossen waarin niet gekapt en geoogst mag worden is nihil. Juist het duurzame gebruik van hout als bv een meubel of balken, zorgt voor de CO2-opslag en dat is per jaar per boom ongeveer 20 kg. Dat is per boom niet zo veel. Zet je heel Nederland vol met bomen, dan compenseer je nevernooit de uitstoot	Inbreng alle boompicknicks	
	Staatsbosbeheer en het Gelders Landschap hebben altijd hun eigen plan van aanpak en (bos)beheer. Daar komt men vaak niet tussen.	discussie website	
	We willen dat Arnhem zich sterk gaat maken voor een systeem van bomenpartnersteden; samenwerkingsverbanden die zich specifiek toeleggen op een sterke toename van het aantal bomen in steden.		
Beheer			
Algemeen	Wordt er gekeken naar plek en maatwerk? Niet meteen naar de indeling aanplant, beheer en kappen. Beleid kan anders tot een kokervisie leiden. Er kan ook gebiedsgericht gekeken worden; per wijk of buurt.	Verslag 1	**Belangrijke wijzigingen t.o.v. de huidige situatie (p.5)** Er komen meer bomen bij en meer bomen krijgen de kans om uit te groeien tot bijzondere bomen. In het beheer en onderhoud van onze bomen gaan we bijzondere bomen langer verzorgen. We benoemen toekomstbomen. **Beheer (p. 11)** De manier waarop de gemeente haar bomen en het overige groen beheert is onder meer afhankelijk van de plaats waar de bomen zich bevinden. Waar het kan, zorgen we ervoor dat bomen kunnen uitgroeien tot buitengewone bomen.
	Er moet onderscheid gemaakt worden in bomen in de stad en wijk of in grote parken. Binnenstad en bos is anders. Maatwerk is daarbij van belang.	Verslag 1	
	Zorgen voor een diversiteit in aanpak, dus wijkgericht.	Verslag 1	
	Een meerjarenplanning voor een park kan verschillen van bomen in een wijk.	discussie website	
	De gemeente heeft een beschermingsplicht voor bomen op particuliere terreinen. Het gaat niet alleen om mensen, maar ook om dieren, vogels, insecten en de bomen en de flora zelf.		
	Kijken hoe we bomen kunnen beschermen tegen droogte. (reactie publiek: als een boom droogte niet redt, dan staat hij eigenlijk ook op de verkeerde plek). Meer kennis delen en aan elkaar koppelen als het gaat over de waterhuishouding. Zeker in de toekomst kan dit vaker voorkomen; goed naar kijken in toekomstvisie. In Den Haag is er gevraagd om bomen voor het huis van particulieren water te geven tijdens droogte, dat is daar toen veel gedaan (burgerinzet). En daarbij geldt ook: juiste boom op de juiste plek.	Verslag 2	
	Verder ontbreekt een goede bescherming. Tussen het plan en mogelijke kap, moet een toetsing zijn, of de boom daadwerkelijk gekapt moet worden, of dat er alternatieven zijn. De insteek moet zijn dat men inzet op behoud van bomen. In het bomenplan van de stad Gent staan vele duurzame richtlijnen. Prima toepasbaar voor Arnhem. Heel sterk is de onderverdeling van de bomen en het daarbij behorend onderhoud. Ook de bescherming met vergunning is belangrijk om over te nemen. https://stad.gent/sites/default/files/page/documents/Bomenplan%20Gent%20afgewerkte%20versie.pdf		
	Het aantal waardevolle bomen extra in de gaten houden en uitbreiden (wanneer is een boom waardig voor deze lijst: bijv. een laan met oude bomen). Deze bomen ook monitoren en advies over geven. Zorgen dat bomen niet op een ‘wachtlijst’ komen te staan voordat ze opgenomen worden.	Verslag 2	
	Een bossysteem is heel anders als een laanstructuur of individuele boom. Tussen deze diverse systemen moet onderscheid gemaakt worden.	Verslag 1	
Normaal beheer en onderhoud	Met respect kijken naar wat planten nodig hebben en vakkundig daarmee omgaan. Er wordt nu veel te dicht op elkaar geplant (snoeien moet daardoor (te) veel)	Verslag 2	**Beheer (p.11): Normaal beheer en onderhoud** Arnhem gaat uit van bestendig beheer en onderhoud. Bestendig beheer en onderhoud, of ook wel normaal onderhoud, gebruik en beheer is het gebruik gericht op het in zodanige conditie houden van objecten of de terreingesteldheid dat het voortbestaan van deze objecten of de terreingesteldheid op ten minste het bestaande kwaliteitsniveau wordt gehouden. Onder normaal onderhoud, gebruik en beheer wrodt ook dunning van beplanting begrepen. Ze dragen daarmee bij aan een gezonde, veilige en duurzame boom of beplanting. Snoeien, opkronen, het verbeteren van de groeiplaats en het geven van water zijn beheermaatregelen, evenals het bestrijden van ziekten en plagen. Dergelijke onderhoudsmaatregelen worden afhankelijk van de situatie jaarlijks tot tienjaarlijks uitgevoerd en behoren tot het normale onderhoud en zijn daarmee niet vergunningplichtig. **Beheer (p. 11): Beheer vrijstaande bomen** Het beheer is gericht op zo lang mogelijk in stand houden van een gezond boombestand in de wijk. De juiste boom op de juiste plek is ook hier een belangrijk uitgangspunt. Na aanplant van een jonge vrijstaande boom vindt periodiek snoei plaats. De boom wordt afhankelijk van de plek waar deze staat meer of minder hoog opgesnoeid. Een boom langs een fietspad wordt minder hoog opgesnoeid dan een boom langs een doorgaande weg waar vrachtwagens onder de boom door rijden. Daarnaast worden soms takken gesnoeid die in de toekomst gevaar voor uitbreken zouden kunnen opleveren. Afhankelijk van de boomsoort en ouderdom kunnen bomen dood hout vormen. Dood hout boven een weg levert meer gevaar op dan dood hout in een boom in een gazon. Afhankelijk van de situatie wordt er vaker of minder vaak dood hout gesnoeid. Om de het risico op ongevallen te verkleinen, worden de bomen periodiek gecontroleerd door een visuele controle van de boom. Uit deze controle kunnen onderhoudsmaatregelen
	Politieke partijen denken vaak dat beheer en onderhoud vanzelf gaan; dit zijn de belangrijkste onderdelen van het beleid.	Aktie Redactie Bomen Arnhem	
	Daarnaast moet het besef indalen dat groenonderhoud een vak is, waarbij kennis en kunde voorop moet staan. Daarbij kunnen ook mensen met een afstand tot de samenleving een rol spelen, mits goed en deskundig begeleid. Het mag niet zo zijn dat Arnhem in zee gaat met de goedkoopste aannemer, maar met de beste, bij wie het doel van zo ecologisch mogelijk onderhoud en beheer vooropstaat. Ook burgers kunnen daarbij betrokken worden, maar laat ze alsjeblieft niet alleen het wiel uitvinden. Er is deskundige aansturing nodig om alle burgerinitiatieven in stand te houden. (..) Er is hierin nog een lange weg te gaan, maar ik heb hoop. Hoop dat deze weg ingeslagen wordt en er weer respect komt voor groenonderhoud. Nooi, nooit mag er een taakgestrafte achter de zaag of snoeischaar zonder kennis van zaken. Laat hem/haar het afval verwijderen en de vele prullenbakken oppoetsen.	Discussie website	
	De werkgroep Aktie Redactie vindt dat er een einde moet komen aan het uitbesteden van het onderhoud aan bomen aan externe bedrijven. Het beheer en onderhoud aan bomen moet een taak van de gemeente worden. De kwaliteit van het beheer moet gewaarborgd worden door voldoende budget en het beheer mag daarbij niet gevoed worden door andere prikkels, zoals de opbrengst van hout t.b.v. biomassa. Gemeentelijke boomverzorgers moeten daarom goed opgeleid zijn en gericht op behoud en onderhoud. Dit gaat gepaard met een verhoging van het budget voor boomonderhoud.	Werkgroep Behoud Bomen Arnhem	
	De discussie over bladval en vallende vruchten uit bomen, in de vorm van Eikels, Beukennoot, Else proppen enz; is ieder jaar weer actueel in samenhang met verkeersveiligheid en verantwoordelijkheden. Het onderhoud aan bomen in een park, verschilt in onderhoud van een bosaanplant, dit in verband met, in jouw betoog bedoelde, toegankelijkheid en doelstelling. Dat de gemeente, mbt tot takken val in parken, bomen snoeien, door de kroon te verlichten, schavende takken weghalen, dood hout verwijderen, of zelfs bomen op-kronen, door onderste takken te verwijderen, houd voor ons weer in, dat we ons in een park veilig(er) onder de bomen kunnen bewegen.	Discussie website	
	Behoud en onderhoud moet rekening houden met klimaatverandering. We moeten bomen helpen.	Verslag 2	

Alle heeft te maken met het duurzaam bomenbeleid voor zowel mens, biodiversiteit als de kosten van het onderhoud .	Discussie website	volgen om de boom weer veilig te maken. Soms is een visuele controle onvoldoende om de risico's in te kunnen schatten. In dat geval wordt een nader onderzoek ingesteld. Hier kunnen aanvullende onderhoudsmaatregelen uit komen.
Tenslotte is de gemeente eigenaar van de bomen, maar besteedt het onderhoud uit. Als eigenaar, als opdrachtgever en als degene die betaalt, zou je zeggen dat je als gemeente eisen mag stellen aan een zorgvuldig onderhoud. Ik heb soms echt tranen in mijn onderbroek van de onzorgvuldige wijze waarop er onderhoud wordt gepleegd. Dat moet echt anders. Helemaal omdat de gemeente een voorbeeldfunctie heeft voor de inwoners. Als je het verkeerde en onzorgvuldige voorbeeld geeft, wordt dat nagedaan. Ik hoop dat de gemeente zich daarvan bewust is.	E-mail	
Stop met beheervisies, het zijn BEHEERSvisies van de mens over de natuur. De natuur veel meer zijn gang laten gaan, laat de bomen gewoon staan.	Discussie website	
Dat men het liefst tot aan de boom(stam) maait, is mij een doorn in het oog. Het maaien tot aan de boomstam betekent vaak aanrijschade op de stam en het verdicht de bovenste grondlaag. Ook eht werken met een bosmaaier langs de stam is geen oplossing voor.. ja wat..? Het is niets meer dan een esthetische acceptatie uit het voorgaande groenbeleid bestaande uit kantjes maaien en/of hekjes plaatsen, zoals we dit kennen uit de 60er jaren. Schreeuwend duur in onderhoud en tot niets dienende. Conclusie, stop met maaien rond bomen en afhankelijk van heestervakken, beperk het tot een minimum. **Reactie**: Dat is een heel goed plan. Bomen zijn schimmeldominant, gras bacteriedominant. Dat gaat eigenlijk niet goed samen. Ik zie heel veel maaischade aan bomen, ook aan nieuw geplante boompjes, wat voor vermindering van de levensduur zorgt. In ieder geval kunnen er verwilderingsbolletjes (ecologisch) onder gezet worden. Niet alle bomen verdragen onderbeplanting. Onder een beuk of berk groeit niet zo veel, net als onder coniferen.	Discussie website	
Neem de tijd, dan is het onderhoud ook minder werk. Ik zie veel staaltjes van verspilling en ondeskundige beplanting in de stad, alleen voor het zogenaamde snelle effect. Leid mensen goed op tot respectvolle groenmensen. Zorgvuldig onderhoud.	Discussie website	
Meer niets doen! Niet alles willen beheren. Laat ook rommelbosjes staan voor beschutting van kleine vogels en insecten. Nu wordt er veel gemaaid en gesnoeid voor wie eigenlijk? Het lijkt erop alsof niemand hierop zit te wachten. Zeker flora en fauna niet. Besteed deze besparing aan opruimen zwerfafval of beplanting voor insecten.	Discussie website	
Qua snoeibeleid vind ik dat de gemeente Arnhem niet goed snoeit. Ik ben gspecialiseerd in het ecologisch snoeien van bomen en struiken. Snoei je goed, dan betekent dat dat je niet meer dan 20% van de bladmassa weg mag halen. Dat je kijkt naar wat naburige bomen en struiken nodig hebben en de verschillende bomen struiken dus de ruimte geeft. Nu wordt er alleen maar gesnoeid omdat er gesnoeid moet worden. De onderste takkraag wordt soms helemaal weggehaald of juist alle takken aan een kant van de boom. Veel bomen worden te fors gesnoeid, ook als ze nog heel klein zijn. Dat ziet er niet uit en is niet goed voor de levensverwachting van de bomen. Ook qua onderhoud van struikencomplexen mag het wel wat subtieler. Niet meer met de bosmaaier, maar met de hand. Het lijkt in eerste instantie meer werk, maar bomen en struiken blijven rustiger en op termijn hoef je hier en daar nog maar een paar takken weg te halen om toch een mooi en duurzaam resultaat te behalen.	Discussie website	
In de uiterwaarden bij Malburgen-Oost werden in de afgelopen jaren heel rigoureus alle struiken en (wilgen) opschot verwijderd om de doorstroming bij hoog water niet te belemmeren. Mijn vraag is of dat ook wat minder rigoureus kan. De omgeving is zo wel erg kaal geworden, waardoor kleine vogels geen kans krijgen om te nestelen en de diversiteit aan flora en fauna sterk is afgenomen.	E-mail	
Lijkt me een goed idee om meer niets te doen. Veel van de bomen in bijvoorbeeld Sonsbeekpark of langs de Schelmseweg waren er al toen de meesten van ons nog niet waren geboren en zullen er daarna ook nog wel zijn. Zij kunnen prima onderling uitvechten wie de grootste wordt of ze groeien minder hard. En wat is daar dan mis mee? Dat een hele rij bomen aan de Schelmseweg uit kostenoverweging in een keer is gekapt omdat er één boom sneuvelde is tekenend voor de beheersdrift. **Reactie**: Ik begrijp je verontwaardiging mbt de herplant van de Schemlseweg, het was uiteindelijk ook een hele operatie. De renovatie had/heeft als doel de oorspronkelijke begroeiing en doelstelling te herstellen en te waarborgen voor de toekomst. Als jij vindt dat deze ingreep niet volwaardig is, heb je het niet begrepen naar mijn mening. **Reactie**: De bomen aan de Schelmseweg waren zo gaar als boter. Er zijn nu hele mooie bomen voor teruggeplant en tot mijn verbazing hebben ze bijna allemaal de droge zomer overleeft. M.i. staan ze te dicht op elkaar, maar jouw kinderen en kleinkinderen gaan genieten van een prachtige laan. **Reactie**: Ecologische doelstellingen zouden meer in belangstellingen moeten staan dan visuele haalbaarheid van groenoppervlakken.	Discussie website	
Misschien een idee voor het onderhoud nabij bomen: gras rondom bomen op groenstroken niet tot de stam maaien, maar een klein gedeelte laten groeien en hier ook planten en bloemen plaatsen, die goed zijn voor bijen en insecten (zoals Met bosanemoon, gele anemoon. Loof van herfsttijloos, Scilla en vingerhelmbloem. Alle planten zijn goed voor bijen, maar gele anemoon wordt weinig bezocht).	Discussie website	
Dat het onderhoud aan bomen nou eens niet met de botte bijl, maar met de zorgvuldige handzaag plaats gaat vinden. Ik wil graag meedenken hoe je de uitvoerders in dit beheer mee kunt nemen.		
Dat er gerichter gesnoeid wordt i.p.v. kappen. Begin op tijd om een boom in toom te houden. Samenwerking zoeken met Larenstein, waar onze toekomstige bosbouwers, groen-denkers en boomchirurgen zitten, m.b.t aanplant en onderhoud. Ook in Schaarsbergen zit een groene mbo-opleiding.	E-mail	
Er gebeurt te veel ad-hoc. Probeer rustplekken te creëren. Het gaat over de beheervisie en hoe die gecommuniceerd wordt. Meer pro-passief denken.	Verslag 4	
“Grijp op tijd in, maar doe meer niets als het niet hoef met oog op flora en fauna”. Die zin wil ik omdraaien. Andersom redeneren; niets doen als het niet hoeft en daarna pas ingrijpen als het moet.	Verslag 4	
Ik ben bang dat men vergeet dat goed onderhoud van bomen geld kost, veel geld. Ik vind dat je jaarlijks maximaal 2% van je bomenbestand op mag ruimen om er nieuwe voor terug te zetten. Daarbij moet een afweging gemaakt worden tussen de kosten van onderhoud, veiligheid, onderhoud aan kabels en leidingen en weg enz.	Discussie website	
Het onderhoud aan bomen in een park, verschilt in onderhoud van een bosaanplant, dit in verband met toegankelijkheid en doelstelling. Snoeien en dergelijke maatregelen zorgen dat we ons in een park veilig(er) onder bomen kunnen bewegen. Alle heeft te maken met het duurzaam bomenbeleid voor zowel mens, biodiversiteit als de kosten van het onderhoud. Over het planten van bomen hoor je daarbij ook goed over na te denken.	Discussie website	

	Als door takken te verwijderen, goede veiligheid gecreeërd wordt en dat daardoor de bomen langer kunnen blijven staan is dat prima. Ik vraag me wel af of er niet doorgeschoten wordt in het zagen van takken. Elk jaar worden de onderste takken weggehaald, maar de boom groeit vooral in de top, zodat de bomen steeds kalere stammen krijgen. **Reactie**: Als je bomen aan de bovenkant snoeit, groen ze vandaaruit weer net zo hard aan. Bomen moet je dus nooit toppen, ze worden lelijk, hebben juist veel meer onderhoud nodig en zijn dan hun natuurlijke vorm kwijt. Bomen kunnen prima zonder onderste takken. Op termijn stoten ze die door schaduwdruk vanzelf af.	Discussie website	
	Bomen niet opkronen	Verslag 3	
	Conclusie, stop met maaien rond bomen, en afhankelijk van heestervakken, beperk het tot een minimum.	Discussie website	
	Er kan best minder onderhoud worden gepleegd, maar helemaal zonder is een utopie. Wel moet gekeken worden hoe het zo ecologisch en duurzaam mogelijk plaats kan vinden. Daar is in Arnhem nog veel aan te doen. Er moeten voor ecologisch beheer keuzes gemaakt worden. Door ons jarenlange beheer is de biodiversiteit in Nederland zo groot. Verschil in bos, weide, heide etc. is nodig.	Discussie website	
	Hou het zorgvuldig in de gaten en het gaat vooral om dood hout.	Verslag 4	
Dunning	Soms moet men uitdunnen om de ander meer ruimte te geven of om een andere soort deze de ruimte te geven. Daar is niets mis mee als het met beleid en overleg gedaan wordt. Vreemd dat men dit onderwerp aanhaalt want op jaarlijkse vraag om 4 grote moeraseiken na te lopen op dood hout wordt niets op uit gedaan. Tot dat er echt iemand geraakt wordt door een dood stuk hout. En wellicht zal de gemeente dan zeggen dat ze van niets wisten en de bomen pas nog gecontroleerd zijn. **Reactie**: Uitdunnen kan voorkomen worden door beplanting verder uit elkaar te planten bij aanleg. Dat er in een groenvak selectief gesnoeid wordt, is met oog op de doelstelling een noodzaak. Wat het dode hout betreft: in het bijzonder de Moeras Eik, is in staat om dood hout lang en stevig vast te houden, waardoor het gevaar van vallend hout niet direct een bedreiging is voor de omgeving. De gemeente Arnhem heeft een goed bomenbeleid, waarin aansprakelijkheid erkent wordt.	Discussie website	**Beheer (p.11): Dunning** Ook dunning kan deel uitmaken van normaal beheer en onderhoud. Dan worden bomen weggehaald om de resterende bomen meer ruimte te geven en daarmee de mogelijkheid uit te groeien tot buitengewone bomen. Dit gebeurt vooral in de bossen en de parken en incidenteel bij lanen.
Beheer 'oudjes'	Oude bomen zijn behouden en moeten er zijn	Verslag 2	**Beheer (p. 11): Beheer 'oudjes'** Bomen die het einde van hun levenscyclus naderen, laten we langer staan dan voorheen. Dit brengt extra beheer-inspanningen en kosten met zich mee.
	Ik woon in de wijk Elderveld. De bomen die ruim 40 jaar geleden in deze wijk zijn geplant zijn uitgegroeid tot prachtige bomen. Maar veel van deze bomen verkeren nu in hun laatste levensfase. Je ziet dan ook dat zieke of slechte bomen moeten worden gekapt. Mijn punt is dat er voor de gekapte bomen geen nieuwe bomen terug geplant worden. En daardoor verandert de sfeer. Juist in deze tijd is het belangrijk dat we bomen planten, niet alleen voor de sfeer maar zeker ook voor ons leefklimaat. Indien u dat wenst kan ik u zo een paar van deze plekken aanwijzen	E-mail	
	Reactie gemeente: Het college streeft naar grote oude bomen. Als we bomen zien staan die heel oud kunnen worden, dan kunnen we die vrijstellen. Het beeld voor de toekomst kan soms lijken dat dikke bomen weggehaald worden om langzame groeiers de kans te geven.	Verslag 3	
Beheer lanen	Ik wil graag meer zien over hoe om te gaan met lanen en als daar gaten invallen dat deze dan weer worden opgevuld. En bij aanleg van lanen of je dan kilometers lang 1 soort moet aanplanten (bijvoorbeeld de Minervasingel) of dat je ook kunt afwijken en er meerdere boomsoorten aanplant.	E-mail	**Beheer (p.11): Beheer lanen** Voor het onderhoud van bomen in lanen geldt hetzelfde als voor vrijstaande bomen met als verschil dat de bomen in een laan een eenheid vormen. Het onderhoud van de laan is er op gericht om de laan duurzaam in stand te houden. Dit kan betekenen dat wanneer bomen in een laan elkaar in hun groei belemmeren ze gedund kunnen worden. Dit speelt het meest bij lanen die bestaan uit een lichtminnende boomsoort zoals populier, wilg en eik, maar ook lanen bestaande uit andere boomsoorten kunnen gebaat zijn bij het dunnen. Deze dunning is dan primair gericht op het langer in stand houden van de laan en valt daarmee onder bestendig beheer en onderhoud. Dunning van een bestaande laan gebeurt altijd in overleg met de bewoners. Vervanging van laanbomen is aan de orde als de laan niet meer als laan wordt ervaren. Dit verschilt per situatie. Onder andere beeld, locatie, mate van uitval, veiligheid, kwaliteit van de bomen zijn factoren waarop afgewogen wordt of een laan aan vervanging toe is. We stellen samen met het Boom Kwaliteitsteam Arnhem een lijst samen van lanen die hiervoor in aanmerking komen. Deze lijst wordt gebruikt bij de programmering van projecten. Als vervanging van een laan concreet in een project aan de orde is, gaan we in overleg met bewoners kijken hoe vervanging er uit ziet. Dat is maatwerk. Er kan worden besloten de bestaande
	Op tijd ingrijpen in lanen/in de stad	Verslag 3	
	Wellicht een paar lanen aanduiden als monumentale lanen. Waar eenvormigheid wegens landschappelijke karakter de stad aanzien geeft, bijvoorbeeld bij oude landgoederen.	Discussie website	
	Laten we ook buiten de standaardlijst gaan kijken. Kijk naar gevarieerde lanen.	Verslag 4	
	Breng variaties aan in lanen om ziektes te voorkomen. Dit zijn redenen om bepaalde bomen op bepaalde plekken wel of niet te zetten.	Verslag 1	
	Uitgangspunt voor laanstructuren lijkt nu te worden: “Lanen mogen divers” zijn. Zonder nadere specificatie, zo algemeen gesteld, zou dat een vrijbrief zijn voor de vernietiging van sommige waardevolle, cultuurhistorische, beeldbepalende laanstructuren. Er zou een inventarisatie moeten worden gemaakt van lanen die het verdienen om homogeen te blijven (gelijksoortige bomen), met het oog op historische en bestaande waarden, en in samenhang met de directe omgeving	Inbreng alle boompicknicks	
	Aanvullen van lanen. Meer diversiteit (in soort) kan een laan verstevigen	Aktie Redactie Bomen Arnhem	
Beheer bos	Onderzoeken met welk beheer en onderhoud de bomen in de bossen in Arnhem de meest (langdurige) CO2 reductie op kan leveren	Aktie Redactie Bomen Arnhem	**Beheer (p. 12): Beheer bos** Het beheer van de bossen is niet alleen gericht op de instandhouding ervan, maar vooral op het vergroten van de biodiversiteit en het vastleggen van CO2. Daarnaast dienen ze recreatief aantrekkelijk te zijn. Vrijwel alle Arnhemse bossen zijn oorspronkelijk aangelegd als gelijkjarige monoculturen. Dit zijn bossen met één boomsoort van allemaal dezelfde leeftijd. Ze hebben daarom veelal één boomlaag met weinig onderbegroeiing en weinig variatie. Om de biodiversiteit te verhogen dient zowel de verticale gelaagdheid als de soortensamenstelling toe te nemen. Als de gelaagdheid toeneemt en er is een grotere variatie in soortensamenstelling, dan zijn de bossen stormbestendiger en zijn ze minder vatbaar voor ziekten en plagen. Om dit te realiseren worden bossen periodiek gedund. Bij deze dunningen wordt, met gebruikmaking van natuurlijke processen, gestuurd op het vergroten van de variatie. In de regel worden deze gevarieerde bossen ook aantrekkelijker gevonden. Kaalkap ten behoeve van andersoortige natuur of voor de oogst van biomassa is niet aan de orde. In de bossen wordt gestreefd naar een boomsoortensamenstelling die van nature thuishoort op die specifieke plek. Hierdoor kan zich op termijn een 'compleet' systeem van daarbij thuishorende flora en fauna vestigen. Wel worden dode, zieke en onveilige bomen langs drukke wegen en paden gesnoeid dan wel gekapt. Al deze activiteiten vallen onder de noemer van normaal of bestendig beheer en onderhoud. Sinds 1995 heeft de gemeente Arnhem het FSC keurmerk voor duurzaam bosbeheer.
	CO2 reductie dient opgenomen te worden als een belangrijk criterium in het beheer en onderhoud van de Gemeentelijke bossen (boven de Schelmseweg)	Aktie Redactie Bomen Arnhem	
	Door verschillende landelijke organisaties wordt aangedrongen op vergroting van het bosareaal. In Arnhem zijn in de 20e eeuw een belangrijk aantal bosgebieden verloren gegaan.	Aktie Redactie Bomen Arnhem	
	Een van de belangrijkste redenen van het uitsterven van zoveel soorten is juist het verlies van de habitat door massale ontbossingen, dus nee stop met het maken van "nieuwe natuur" op vernietigde bodems. Laat onze bossen staan en koester de vruchtbare bodem die decennia lang nodig had om te ontstaan. Geen bos kappen voor 5 inheemse kippen en een zandhagedis. De natuur heeft de mens niet nodig om variatie aan te brengen. Laat de natuur meer zijn gang gaan en stop met die doorgeschoten regelzucht van mens over natuur. Het werkt neit. Stop met kappen, stop met regelen, bedenken en tekentafelvisie. Koester betaande natuur.	Discussie website	
	Als je in Nederland niets doet dan ontstaat er op veel plaatsen een donker saai bos, met weinig ondergroei en weinig biodiversiteit. Het lijkt tegenstrijdig, maar als je alle bomen laat staan, groeien ze geen van allen goed, worden niet indrukwekkend dik en gaan minder lang mee. De concurrentie onder bomen is moordend. Door tijdig in te grijpen worden bomen in bossen mooie bomen.	discussie website	
	Er is ten opzichte van 1990 ook veel bos bijgekomen in Nederland. Veel monocultuur productiebos, dus ecologisch niet zo interessant, maar wel bos. Dat wordt nu omgevormd naar meer andersoortige, ecologisch interessantere natuur. Bomen lijken wel een nieuwe heilige waar je niet aan mag komen. Maar door het jarenlange beheer is de biodiversiteit zo groot geworden.	discussie website	
	Ons voorstel is om in de nota van het nieuwe Bomenbeleid de uitdaging op ten nemen om nieuw bosareaal in Arnhem te realiseren op landbouwgrond en hiervoor als activiteit een haalbaarheid onderzoek in 2020 te benoemen	Aktie Redactie Bomen Arnhem	
	Een groot gebied van het landgoed Heijenoord langs de Amsterdamseweg werd gekapt in de jaren zestig om de woningbouw voor gehandicapten (Het Dorp) mogelijk te maken. We zien dat bij de beëindiging van Het Dorp de groenfunctie niet hersteld wordt, maar nog verder wordt aangetast door nog meer bomen te kappen voor commerciële gebouwen. Ongetwijfeld zullen er meer Arnhemse voorbeelden zijn.	Aktie Redactie Bomen Arnhem	

Beheer stadsparken	**Reactie gemeente**: De wijkparken worden eens in de 5-10 jaar gedund. Dat gaat eigenlijk altijd goed; geen negatieve reacties van bewoners. We gaan dan met de bewoners naar buiten. Dan komt de discussie over wijkers en blijvers ook aan de orde.	Verslag 2	**Beheer (p. 11): Beheer lanen** Onze stadsparken zijn van origine particuliere landgoederen geweest met ieder hun eigen ontwerp en inrichting. Ze zijn mede vanwege hun unieke ligging, landschappelijk en recreatief aantrekkelijk. Hun beken, waterpartijen en hoogteverschillen maakt van ieder park een uniek landschap. Het beheer en onderhoud is gericht op de in stand houding van de parken met hun historische aanleg en karakter. Naast de soms
	Als bomen echt een gevaar zijn is de vraag: voor wie of wat is het gevaarlijk? Zie de discussie over de bomen in het parkje achter Musis. Als de gemeente echt alle risico's wil mijden op een vallende tak dan moeten in alle parken tot op een meter of dertig aan beide kanten van de paden de bomen gekapt:-).	Discussie website	
Zichtlijnen	Zichtlijnen is geen reden voor kap	Discussie website	**Beheer (p. 13): Beheer zichtlijnen** Het kappen van bomen voor het creëren of open houden van zichtlijnen gebeurt uitsluitend als het gaat om zichtlijnen die expliciet zijn benoemd in de huidige beheervisies van de parken. Nieuwe beheervisies worden door het college vastgesteld.
	In malburgen is er veel gebouwd hierdoor zijn veel bomen weg gehaald. vooral aan de dijk zijn grote stukken park weg gehaald waar bomen stonden. Ook die niet bij de bouw in de buurt stonden. Alleen om de zichtlijn te verbeteren het waren gezonden bomen. Nu zie ik nog steeds veel wordt gekapt.	Discussie website	
	Waarom zou je gezonde bomen willen kappen? Om een zichtlijn te krijgen zoals in Park Zypendaal in de bosrand tegen Alteveer aan is gebeurd? Ja echt het stond op een blaadje van de gemeente. Die zichtlijnen motivatie las ik jaren her ook in een voorstel over beheer van Meinerswijk, terwijl dat toch behoorlijk open is. Misschien tijd om van het 'zichtlijn denken' af te stappen en gewoon tussen de bomen door te leren kijken of een eindje te lopen.	Discussie website	
	Waarom zou je gezonde bomen willen kappen? Om een zichtlijn te krijgen zoals in Park Zypendaal in de bosrand tegen Alteveer aan is gebeurd? Ja echt het stond op een blaadje van de gemeente. Die zichtlijnen motivatie las ik jaren her ook in een voorstel over beheer van Meinerswijk, terwijl dat toch behoorlijk open is. Misschien tijd om van het 'zichtlijn denken' af te stappen en gewoon tussen de bomen door te leren kijken of een eindje te lopen. **Reactie**: Een kapvergunning voor alle bomen, ook van de gemeente dient er in gevoerd te worden! De gemeente is niet e enige die bepaalt of een kapvergunning wordt verstrekt, maar bepalen ook onafhankelijke deskundige mee!	Discussie website	
Wijkers en blijvers	Er blijken voornamelijk vragen/onduidelijkheden te bestaan over het thema 'wijkers en blijvers'. Bomen die geplant worden als wijkers worden geplant om snel een vol beeld te creëren. Deze bomen kunnen op een later tijdstip, eerder dan andere bomen, weggehaald worden om 'dunning' in de beplanting aan te geven. In de praktijk wordt dit niet vaak gedaan, dit kan zijn door tijd- of geld gebrek of omdat er simpelweg niet aan gedacht wordt. Om een bosschage/laan/ander gebied goed te houden, kan het verstandig zijn om wel bomen te kappen als dat moet.	Verslag 2	**Beheer (p. 12): Wijkers en blijvers** Arnhem gaat in de aanplant uit van aanplant op eindafstand en niet meer van wijkers en blijvers. Er zijn nu nog wel locaties waar ze in het verleden bomen onder dat principe zijn aangeplant. In het kader van normaal beheer en onderhoud kunnen deze locaties gedund worden als de bomen in elkaar groeien. Dit gebeurt altijd in overleg met omwonenden. Wanneer mogelijk worden de bomen verplant. **Aanplant (p. 9): Aanplant op eindafstand** We kiezen ervoor straat- en laanbomen op eindafstand te planten. Zo hebben bomen gedurende hun hele levenscyclus voldoende groeiruimte zonder dat ze andere bomen in de weg zitten. Om toch snel een groen beeld te hebben, worden waar mogelijk grotere maten bomen geplant. We gaan niet meer automatisch uit van 'wijkers' en 'blijvers'. Bijkomend voordeel is dat de onderhoudskosten lager zijn en dat er ondergronds meer ruimte is voor kruisende kabels en leidingen. De kans dat het monumentale bomen worden, neemt hierdoor toe. Tegelijkertijd inventariseren we waar we ruimte willen reserveren voor bomen zodat we de kabelaars kunnen vragen hun leidingen te verleggen.
	Wijkers moeten niet voor andere doelen weggehaald worden, alleen als het goed is voor andere bomen. Het advies uit het publiek is om geen wijkers meer te planten als we nu al weten dat ze later gekapt zullen moeten worden. Het levert vaak gedoe op.	Verslag 2	
	Landschapsarchitecten kiezen er soms toch voor om een laan te planten met wijkers voor een snel eindbeeld. Dit blijft een discussie.	Verslag 2	
	Je kan het gebruik van wijkers soms wel uitleggen en er draagvlak voor creëren. Dan moet je wel wijkgericht denken en je plan duidelijk op papier zetten en dat plan ook naleven.	Verslag 2	
	Luister naar mensen van de gemeente die werken binnen onderhoud & beheer, zij hebben kennis. En terugkomend op het draagvlak creëren: dat kan nu wel, maar over 10-15 jaar wonen er andere mensen. En daarbij is het plaatsen van wijkers ook in strijd met het idee van respect hebben voor bomen, waar we het ook veel over gehad hebben. We moeten bomen niet als instrument inzetten.	Verslag 2	
	Wijkers kunnen er wel voor zorgen dat bomen eerder hoger dan breder worden en dat is veiliger aan grote(re) wegen. Er moet onderscheid gemaakt worden tussen verschillende type beplanting en verschillende soorten gebieden.	Verslag 2	
	Gespreksleider: er komen 3 belangrijke standpunten naar voren: 1.) we moeten niet denken in wijkers en blijvers 2.) wijkers en blijvers kunnen helpen, maar daarbij moet er wel aandacht besteed worden aan het landschap, de communicatie en betrokkenheid van burgers 3.) het niet dunnen van bosschages/lanen/andere gebieden is ook een gevaar voor de boomkwaliteit.		
	Vanuit de onderhoudsteams kwam de boodschap dat we moeten stoppen met wijkers en blijvers. Het is geen advies dat het totaal niet meer mag, maar het is goed om te luisteren naar de onderhoudsteams.	Verslag 4	
	Er wordt nu vanuit een specifiek voorbeeld van lanen gekeken naar wijkers en blijvers, maar er zijn veel meer bomen in Arnhem. Dit is een detail. Het is lastig om te zeggen of dit waar of niet waar is.	Verslag 4	
	Gisteren had ik het iemand over het bomenplan en die kwam toen we het kregen over wijkers en blijvers met de suggestie om de wijkers na 5 jaar te rooien en elders te planten. Door dat veel eerder te doen, dan de 15 jaar waar het op 7 mei over ging, zou de hoeveelheid protest kunnen verminderen en zijn de kosten voor verplaatsing fors minder.	E-mail	
	Is het een idee om bomen eerst te planten in de ene laan en dan door te schuiven naar een andere laan waar op dat moment meer plek is? Hier zijn voor- en tegenstanders voor te vinden.	Verslag 2	
Beheer struwelen en wijkbossen	Horen struiken/plantsoenen ook bij het beleid? Antwoord gemeente: het is lastig om struiken en plantsoen los te zien van bomen, maar bomen staan centraal.	Verslag 1	**Beheer (p. 13): Beheer struwelen en wijkbossen** In de wijken zijn veel smalle beplantingen aangelegd die bestaan uit bomen en struiken. Deze struwelen zijn soms tegen of tussen huizen geplant en soms maken ze onderdeel uit van een wijkpark. Het kenmerk van deze beplanting is dat ze een sterke gelaagdheid hebben, zowel kruiden, struiken als bomen. Dit maakt ze aantrekkelijk voor insecten en vogels en het geeft de wijk een groen karakter. Bij aanleg is het aandeel boomvormers vaak groot waardoor, als deze groter worden, ze meer schaduw geven en de struiken en kruiden onderdrukken waardoor deze beplantingen aan de onderzijde 'hol' worden. Door te dunnen komt er weer meer licht op de bodem en kunnen struiken en kruiden weer beter groeien en bloeien. Deze onderhoudsmaatregel valt onder bestendig beheer en onderhoud.
	Begin eens met het laten staan van dapergroeiende paardenbloemen naast lantaarnpalen en dan de afgemaaide zooi naast de blikjes en papiertjes te laten ligen. Maai minder, snoei de hagen na bloei of helemaal niet, leg beplanting aan die duurzaam is, plant niet teveel planten opeen kleine oppervlakte. Geef alles de ruimte. Denk ook aan duurzaamheid hierbij! Plant vaste planten, geen eenjarigen.	discussie website	
	Gebruik deze kennis ook voor de struiken en lage beplanting (heesters). Ga hier ook verstandig mee om en zet deze belangen niet naast die van bomen, maar doe dit samen. Vergroot daardoor samen de kennis over aanplant/beheer/onderhoud.	Verslag 2	
	We moeten niet meer bomen plaatsen, maar meer lage begroeiing als struiken. Zorgen dat er groene straten ontstaan. Dan is dunning niet nodig.	Verslag 2	
	Minder maaien op velden (gras, bermen) en bloemrijk gras	Verslag 2	
Toekomstbomen	Criteria voor waardevolle bomen: meer bomen in het register opnemen. Het zijn er nu ongeveer 800 en dat kunnen er veel meer zijn (misschien wel 5000).	Verslag 4	**Beheer (p. 9: Meer buitengewone bomen** Er komen meer buitengewone bomen bij. Daarbij houden we rekening met de mogelijkheden van een bepaalde locatie. Nieuw is dat ook bomen die aangewezen zijn om in de toekomst buitengewoon te worden (zogenaamde Toekomstbomen) hiertoe behoren. Waar het kan, wordt gestreefd de bomen uit te laten groeien tot buitengewone bomen, door ze zo groot en zo oud als mogelijk te laten worden. Waar minder ruimte beschikbaar is nemen we noodgedwongen genoegen met kleinere boom(soorten) en accepteren we dat bomen op deze locatie wellicht minder oud worden.
	Zet fraaie, interessante, spraakmakende bomen neer.	E-mail	
	Waar we het nog niet over gehad hebben in de discussies is een vóórbescherming voor de bomen die we nog op de lijst met monumentale bomen willen hebben. Dit even om te voorkomen dat er nog snel even wat bomen omgelegd worden, voordat de bescherming in werking kan treden	Inbreng alle boompicknicks	
	Waardevolle bomen moeten behouden blijven en ingepast worden in een nieuwe situatie waarbij zowel boven- als ondergronds voldoende leefruimte wordt gemaakt of blijft behouden om gezond oud te worden.	E-mail	

Natuurkalender en gefaseerd onderhoud	Heb ook vooral aandacht voor de bodem. Een gezonde bodem is bedekt en is vol met bacterien, schimmels, levende organismen. Geen blad uit de perken blazen voor de winter. Marc Siepman legt heel duidelijk uit in de docu humisme, alle kleine beestjes helpen wat het belang is van een gezonde bodem: grote opname van CO2, voorwaarde voor natuurlijke processen, waarin planten beter groeien, basis voor een veerkrachtig systeem (is erg noodzakelijk met klimaatverandering!)en over de plek van 'onkruid', dat een belangrijk nut heeft om de bodem te herstellen.	E-mail	**Beheer (p. 13): Natuurkalender en gefaseerd onderhoud** Arnhem werkt met de Natuurkalender Arnhem. Beheer en onderhoud is daarin zoveel mogelijk afgestemd op de aanwezige dieren en planten. Beheer en onderhoud hoeft daarnaast ook niet in één keer plaats te vinden. Er kan gekozen worden om het beheer gefaseerd uit te voeren. Zo wordt het leefgebied van vogels, insecten en kleine zoogdieren beschermd.
	insectenkweekplekjes stimuleren. Aanwijzen van rustige plekken, groenstroken , waar insectentrekkende beplanting beplant wordt en weinig tot geen onderhoud gepleegd hoeft te worden, zijn ideaal als insectenkweekplekken. Insecten staan onder druk en zijn ook nodig. In het buitengebied wordt veel gif gespoten, en in de stad gaat het beter met insecten.	Inbreng alle boompicknicks	
	Bomen leven ook samen met paddenstoelen en schimmels. Andere bomen leven daar ook op. Schimmels houden ook CO2 vast. Als de bomen weg zijn, is er dus ook minder CO2 opslag daar. In Drenthe is er goed overleg met gemeenten en organisaties van paddenstoelen/schimmels geweest. Daar gaat het goed.	Verslag 4	
Boomziekten en - plagen	Wanneer een boom ziek is, last heeft van torretjes of rupsen zijn daar natuurlijke tegenhangers die ingezet kunnen worden. Zo heb je voor de processie rups bijv. aaltjes die de rups opeten. Meeldouw kan je zwavel inzetten. Luis, lieveheersbeestjes. Lok zoveel mogelijk natuurlijke vijanden! Laat de vogels weten dat er in de bomen een lekker maaltje te halen valt. Vooral mezen smullen van de bijv. kevers. Dit beleid wordt ook ingezet in de glastuinbouw. Toen ik kind was moest je kaartjes ophangen voor natuurlijke bestrijders van bepaalde plagen en boom of gewas ziek makende schimmels/ insecten etc.	E-mail	**Beheer (p. 14): Boomziekten en plagen** Helaas kunnen bomen ook aangetast worden door boomziektes of -plagen. De ontwikkelingen van aanpak en richtlijnen volgen elkaar snel op. Arnhem gaat bij ziekten en plagen uit van het volgen van de landelijke richtlijnen. Om ontstaan en verspreiding te vermeiden proberen we te voorkomen dat veel bomen van dezelfde soort dicht bij elkaar staan.
	Er zal na de kap, als een boom ziek is, getoond moeten kunnen worden hoe de boom ziek is. Door een specialist laten doen, niet een bestuurder.	E-mail	
Circulair boombeheer	Als er gekapt wordt, probeer het hout dan in de regio te houden. **Reactie gemeente**: ons belang ligt nu voornamelijk bij het zo duurzaam mogelijk gebruiken en vervoer is dan niet altijd het belangrijkste. **Reactie publiek**: kunnen we daar doelstellingen voor maken? **Reactie gemeente:** Het is een mogelijkheid om te kunnen kijken naar de selectie van kopers, maar als de kopers niet in Nederland zitten (veel industrie weg gegaan), dan zal er toch een groot deel naar het buitenland gaan.	Verslag 3	**Beheer (p. 14): Circulair boombeheer** Hout dat vrijkomt in de Arnhemse bossen proberen we zo duurzaam mogelijk te verwerken. Allereerst gaan we bekijken of we vrijkomend hout zelf kunnen gebruiken voor het herstel van onze eigen banken, hekwerken, trappen, bruggen, etc. Voor het overige vrijkomende hout gaan we onderzoeken hoe dit op de meest duurzame wijze ingezet en verkocht kan worden.
Bescherming van bomen bij werkzaamheden en evenementen	Geen evenementen meer in parken. Beschermen van parken. Is dat mogelijk?	Verslag 2	**Beheer (p. 14): Bescherming van bomen bij werkzaamheden en evenementen** Arnhem beschermt haar bomen zoveel mogelijk, zodat ze niet beschadigd raken tijdens evenementen, werkzaamheden of andere activiteiten. Dit kan gaan over het plaatsen van opslag, graaf- of ophoogwerkzaamheden, het beschermen van de kroon, wortels of grondwaterstand. Ook tijdens evenementen is dit van groot belang. Evenementen en werkzaamheden mogen geen schade aanbrengen aan de aanwezige bomen, hun wortelstelsel of groeiomstandigheden. Arnhem beschermt haar bomen ook via een kapvergunning (zie: Kap en compensatie). Sommige bomen kunnen met kleine maatregelen extra beschermd worden. Zo kan het plaatsen van een hekje of kei er al voor zorgen dat er niet meer tegenaan gereden wordt of geparkeerd kan worden. Arnhem gaat bij buitengewone of toekomstbomen kijken waar maatregelen nodig zijn en kunnen worden aangevuld, zodat de
	Denk bij evenementen ook aan de ondergrondse wortelruimte. En de vraag moet eigenlijk zijn of je wel evenementen wil in parken bij bomen? Dat is een punt om toe te voegen.	Verslag 4	
	Ook mijn opmerking dat de woorden "zoveel mogelijk" moeten worden weggehaald bij het behouden van bomen bij projecten (3e punt onder kap op bladzijde 11 van de presentatie) zie ik niet terug in het verslag. Dit moet worden: Spaar alle bomen bij projecten en nieuwbouw. Als men immers anders gaat denken, namelijk als 1e uitgangspunt dat de bomen blijven staan, dan moet men creatief worden, en dan is het wel mogelijk om alle bomen te behouden	E-mail	
	Bij infrastructurele projecten moet er gewerkt worden met boombeschermende technieken, ook als dat duurder is.	Werkgroep Behoud Bomen Arnhem	
Kap en compensatie			
Kap: algemeen	Soms is kap niet erg. Voorbeeld: het fijnsparrenbos. Als dat gekapt wordt zijn mensen woest, maar het bos is niet goed voor de biodiversiteit. Het kan dan omgevormd worden tot een meer bio-divers bos.	Verslag 1	**Inleiding (p. 5): en hoe gaan we dat doen?** Uitgangspunt bij kappen is 'nee, tenzij'. Het is echter soms noodzakelijk om een boom te kappen. Dat vraagt om een zorgvuldige belangenafweging. Daarbij is maatwerk nodig. Het afwegingskader en de procedure van de kapvergunning wordt aangescherpt en verduidelijkt. Voorkomen wordt dat er bureaucratische drempels worden opgeworpen zonder dat daarmee de doelen van het bomenbeleid worden gediend. Daarbij onderzoeken we mogelijkheden om een onderscheid te maken tussen eenvoudige en complexe gevallen. **Kap (p. 15): Kap en compensatie** In Arnhem mogen bomen niet zomaar worden gekapt. De deregulering van de kapvergunning zoals die in 2014 is ingevoerd, wordt deels teruggedraaid. Dit betekent dat de regels van de APV worden uitgebreid, dus niet alleen voor de waardevolle bomen, zoals die in 2014 is ingevoerd. Waar tot op heden voor het kappen van veel bomen nog steeds een kapvergunning nodig was, werd dat zo niet ervaren. Het gevoel bestond dat in 2014 de kapvergunning was 'afgeschaft'. Dat was niet zo. In het nieuwe stelsel geldt voor elke te kappen boom een meldingsplicht. Door de invoering van een meldingsplicht worden de regels versimpeld en behouden we inzicht in bomen die gekapt worden. Voor het kappen van veel bomen in kleine particuliere tuinen waar in het verleden (voor de deregulering) een vergunning voor werd verleend, wordt nu volstaan met een melding. In het afwegingskader voor de verlening krijgen belangen als biodiversiteit en klimaat meer gewicht, waardoor meer bomen beschermd zijn. Meer bomen worden beschermd, zonder dat dit leidt tot extra (onnodige) bureaucratie. **Kap (p. 15): Juridische bescherming** Arnhem beschermt haar bomen via bestemmingsplannen en de Algemeen Plaatselijke Verordening (APV). Bomen worden daarnaast beschermd via de Wet Natuurbescherming (voorheen Boswet). In het kader van dit Bomenplan worden de regels met betrekking tot de APV gewijzigd. <u>Bescherming via Wet Natuurbescherming (voorheen Boswet)</u> De Wet Natuurbescherming (voorheen Boswet) beschermt bos van minimaal 10 are of bomenrijen van minimaal 21 bomen (houtopstanden) gelegen buiten de bebouwde kom met een kapmelding. Ontheffing is
	Duidelijk maken dat kappen heel normaal is, het gaat om het geheel (over 20 jaar gelijke leeftijden)	E-mail	
	Ik ben absoluut voor behoud van bomen. Echter als de veiligheid in het geding is dan verkies ik het creëren van een veilige situatie boven het behoud van een (relatief klein) aantal, niet beeldbepalende bomen	E-mail	
	Waarom elke keer die mooie oude bomen wegzagen en er niets of sprietjes voor terugzetten. Elke keer verdwijnt een heel ecosysteem	E-mail	
	Enkele jaren terug was er een schoonheidscommissie die na de nieuwe indeling van de Zijpendaalseweg een aantal prachtige en gezonde bomen in Sonsbeek wilden kappen voor 'het zicht'. Onbegrijpelijk en idioot. Naar dergelijke mensen dient nooit meer geluisterd te worden.	E-mail	
	Algemeen misverstand dat het kappen van bomen slecht is. Meest belangrijke is dat bomen weer worden terug geplant en dat er van het gekapte hout zo goed mogelijk een hoogwaardige functie wordt gevonden. Gemeente Arnhem moet doorgaan met bomen kappen en dit hout ook proberen terug te geven aan bewoners. Na kap minstens drie bomen terug planten	E-mail	
	Kap alleen zieke bomen en spaar zoveel mogelijk bomen bij nieuwbouw of wegenbouw beleid.	E-mail	
	Als het noodzakelijk is dan moeten bomen gekapt worden als zij gevaar opleveren of ziek zijn.	Aktie Redactie Bomen Arnhem	
	De werkgroep Aktie Redactie is faliekant tegen het kappen van rijen oude bomen langs een weg vanwege een voorkeur om bomen van gelijke grootte op rij te willen, terwijl een deel van de bomen goed te handhaven is.	Werkgroep Behoud Bomen Arnhem	
	Behouden van het straatbeeld bij bomenkap.	E-mail	
	Op veel plekken in Arnhem zijn bomen verdwenen sinds 1960: veel oude pleinen, parken en groenstroken (voorbeeld Zijpendaalseweg nabij Sonsbeek)	Aktie Redactie Bomen Arnhem	
	We moeten niet gaan vervangen als het niet moet. Aan de andere kant kost het ook geld om de bomen te onderhouden. Dit gaat ook in op de kennisdiscussie; waar zit de kennis over de aanplant en beheer van bomen en hoe wordt deze gedeeld met anderen.		
	Wanneer de voorzieningen en huizen in gevaar zijn kan dit een reden zijn voor kap.	Discussie website	
	slechts wanneer na een onafhankelijk onderzoek zal blijken dat bomen van derde, schade aanrichten of een gevaar voor de omgeving e.v. vormen, zal een schade claim aan de orde zijn. Dit betekent niet dat een kap altijd de oplossing is.	Discussie website	
	In het verleden is gebleken dat Kleigronden tijd nodig hebben om te rijpen. Dit wil zeggen: Klei losser wordt in zijn oorspronkelijk hechte structuur, daardoor wordt de doorlatendheid bevordert. Ik heb er daarom vertrouwen in dat het waterhuishouden van de huidige bodemstructuur zal veranderen, en bij minder vocht, de wortelgroei van de Populieren zich naar de diepte gaat verplaatsen. Hiermee komt een eind aan het geschetste schade beeld.	Discussie website	
	Elke boom heeft een schaduw en bladafval dus dat is eigenlijk kwats. Dit is geen reden om iets te kappen.	Discussie website	

Het verschil in biodiversiteit en ecologie zal vele meningen geven. De echte ecologie hebben wij als mens allang verstoord, we zijn met teveel. Dus moet er ingegrepen worden in de biodiversiteit. Maar wie bepaalt dan welke weg er in geslagen wordt? Dat zou ik graag weten! Zoals bij Monitor te zien was dat Europa ons Nederland een Natura 2000 plan aanraadt waardoor wij meer bomen rooien dan planten, onbegrijpelijk in de huidige wereld. In vele bossen gebeurt het al, dat er gekapt wordt om meer verscheidenheid/biodiversiteit te creëren, nodig vind ik het niet, het gaat om andere zaken. De lanen waar prachtige allemaal dezelfde mooie bomen staan moeten gewoon zo blijven, historisch is dit overal zo geweest en het geeft ook een soort rust. Dat ze aangeplant zijn door mensen is sowieso duidelijk en maakt het niet persé negatief, idd cultuurhistorische waarden en beeldkwaliteit prevaleren.	Discussie website
Dit is een vreemde uitleg van biodiversiteit. Het gaat er niet om de bestaande natuur diverser te maken. Een beukenbos is een beukenbos en een eikenlaan zorgt voor een enorme biodiversiteit. Het gaat om de stenen omgeving en de niet natuurlijke delen zoals plantsoentjes met exoten zoals cotoneaster, gazongemaaide grasstroken en andere onnatuurlijke inrichting. Door deze om te vormen naar een meer natuurlijke beplanting worden naast het beeld wat nu leidend is ook biodiversiteit (bloemen, zaden, nectar, nestgelegenheid, etc) gediend. Andere ecodiensten zoals luchtzuivering, geluidsdemping, verkoeling en wateropvang kunnen ook een belangrijke rol gaan spelen. Hiervoor is een natuurlijke inrichting met een zo hoog mogelijke biodiversiteit het meest rendabel als investering.	Discussie website
Respect voor bomen en groen en dus mag er best meer moeite voor behoud gedaan worden. Nu lijkt kap en wegsnoeien van groen vaak de enige optie. Geef meer ruimte aan flora en fauna.	Discussie website
Wij wonen in een huis, waar een paar bomen naast staan. In de herfst haal ik bergen bladeren weg en in het voorjaar ook veel afval. lastig? ik haal het met een gewone hark weg, het is een leuk werkje. Ik zou ook kunnen klagen. Moet die boom dan gekapt worden? Deze bomen geven schaduw, ruisen in de zomer, er zitten vogels in. Ze staan daar stoer en ze maken dat ik me goed voel. In Elderveld heb ik heel wat bomen zien kappen en heel veel struiken zien weghalen. Ik maak me er zorgen over. Waarom het weggehaald wordt, geen idee. Ben me gaan oriënteren op de bomenkap in Arnhem en de rest van Nederland. Ik schrik van de beweegredenen. Laat gezonde bomen staan. Haal niet alle struiken weg.	Discussie website
Een persoonlijke mening is nog niet hetzelfde als deskundigheid. Voor geïnteresseerden waren er informatierondes georganiseerd om duidelijk te maken waarom er bomen in park Gulden Bodem gekapt zouden moeten gaan worden. Met nog tien á vijftien anderen ben ik mee op pad gegaan. In een ontspannen sfeer werd een en ander uitgelegd/toegelicht. Er was sprake van een duidelijk plan. Met visie op de toekomst, weten wat er nu moet gebeuren om ook op langere termijn zo'n prachtig park c.q. bos te kunnen behouden. De vragen die gesteld werden varieerden van belangstellend tot kritisch. Uit de reacties bij afronding meende ik op te kunnen maken dat er geen bezwaar was om het voorgenomen plan uit te gaan voeren. Verbaasd neem ik daarop kennis van het besluit de voorgenomen werkzaamheden vooralsnog niet uit te voeren. Protesten vanuit de bevolking liggen daar kennelijk aan ten grondslag. Waar waren die protesterende mensen dan toen er deskundige uitleg werd gegeven? Ik mag hopen dat een onderbouwd bomenplan voldoende draagvlak vindt en tot uitvoer kan worden gebracht. Ter vergelijking: Vele ouders weten dat een protest van hun kind tegen een voorgenomen besluit nog niet meteen wil zeggen dat dat besluit verkeerd is.	E-mail
Daarnaast houdt ook mij de massale bomenkap in Nederland bezig. Wat mij ontzettend goed lijkt is dat Arnhem een statement maakt en als eerste gemeente in Nederland deze ontwikkeling publiekelijk afwijst.	E-mail
Mijn idee is gewoon te stoppen met kappen.	E-mail
Het is van de zotte dat we bomen kappen om vogeltjes terug te brengen, of bomen kappen om lage begroeiing een kans te geven. Met die droogte zijn die als eerste dood en de bomen die verkoeling gaven en vocht vast hielden, zijn omgezaagd.	E-mail
Wij zien in onze wijk overal de 'tenzij' bij de kap van bomen. Er wordt steeds een reden gevonden om 'tenzij' te zeggen: bij nieuwe riolering is het te duur om bomen te beschermen, een muur moet geschilderd worden er daarvoor moet een boom weg, er is een straat waar bomen te veel licht wegnemen etc. Daardoor geloof ik niet meer in de 'tenzij'. Mijn oplossing: redeneren vanuit de vraag "hoe kunnen we de boom behouden"? Dan ga je ook in andere oplossingen denken. Bij de 'tenzij' gaat het mis.	Verslag 4
Meeste mensen vinden wel dat er te veel en te snel gekapt wordt. Vanuit de gemeente is het niet duidelijk of er ook andere opties zijn onderzocht.	Verslag 4
Wat wordt er bedoelt met de zin "Tenzij kap een bijdrage levert aan biodiversiteit en vastleggen CO2." Voor welke bomen, in bossen of waar? - Door massale boskap lukt dat niet. Door het hele land wordt biodiversiteit gebruikt om massale kap mogelijk te maken. - Dat is dan specifiek voor bossen, dat staat er niet bij. - Voor biodiversiteit kan kap nodig zijn als je een bepaalde structuur maakt. Kijk dan wel naar meer struiken, kruiden etc.	Verslag 4
In gekapte balken sla je meer CO2 op dan in een eiken boom in de natuur. Als we het hebben over het boombeleid van de gemeente Arnhem, zijn er veel zaken waar we rekening mee moeten houden. CO2 hoort daar ook bij, maar dit is niet de belangrijkste reden voor Arnhem. Meer groen en meer bomen willen we hier, dan leggen we automatisch ook meer CO2 vast. CO2 vastleggen als reden voor kap, is op de schaal van Arnhem niet zo krachtig. - Het grootste gedeelte van het gekapte hout gaat op aan verbranding en andere zaken die niet goed zijn voor CO2 opslag. Dat is dan dubieus. **Gespreksleider**: Dan kunnen we de CO2 er beter uithalen. Dit is een nuancering van de inbreng. (Het projectteam gaat naar de stelling kijken).	Verslag 4
Niet kappen voor zonnepanelen en windmolens.	Discussie website
Er is juist minder diversiteit Als Er minder bomen zijn. Dus dat gaat ook niet op.	Verslag 4

niet nodig wanneer wordt gewerkt volgens de landelijk vastgestelde gedragscodes. Daar waar de Wet Natuurbescherming geldt, geldt geen APV.

<u>Bescherming via Bestemmingsplannen</u>
Bomen in de bomenhoofdstructuur zijn de laatste jaren voorzien van een groene bestemming. In bestemmingsplannen is een vergunningplicht opgenomen voor het kappen of doen kappen van houtige gewassen (bomen en struiken) in groene bestemmingen: Park, Bos, Natuur en Landschap. De vergunningplicht geldt niet voor normaal beheer en onderhoud en dunnen. Bij normaal (of bestendig) beheer en onderhoud en dunnen wordt de structuur (bijvoorbeeld bos of laan) in stand gehouden. Voor alle andere werkzaamheden en plannen -waar het niet om normaal beheer en onderhoud gaat en waarbij bomen en struiken worden verwijderd- is een omgevingsvergunning noodzakelijk. De werkzaamheden of plannen zijn slechts toelaatbaar, indien de landschappelijke-, cultuurhistorische- en natuurwaarden en kwaliteiten van de gronden niet onevenredig worden of kunnen worden aangetast. Deze bescherming blijft behouden.

<u>Bescherming via APV</u>
Daar waar de Wet Natuurbescherming en het bestemmingsplan bomen niet beschermt, geldt de APV. De APV wordt in het kader van dit Bomenplan gewijzigd. Tot op heden ging de APV uit van een vergunningplicht voor het kappen van bomen die worden vermeld op de Waardevolle bomenlijst. Dit zijn er in 2019 ongeveer 800. Voor de overige bomen was geen vergunning nodig. Voor deze bomen worden nu ook nadere kapregels afgesproken.

Uitbreiding kapvergunning (aanpassing APV)
De Algemeen Plaatselijke Verordening wordt gewijzigd. Dat heeft voor een boom bij iemand in een kleine tuin andere consequenties dan voor een straatboom. Het volledige afwegingskader staat in de bijlage. Kort samengevat is hieronder voor enkele veel voorkomende gevallen de nieuwe situatie beschreven.

Kap (p. 16): Particuliere bomen in een tuin
Als het een buitengewone boom betreft vindt er een nadere afweging plaats. Dat is maatwerk en kan leiden tot een weigering of een vergunning. Dat is in de oude situatie ook zo. In de andere gevallen kan worden volstaan met de melding en mag de boom worden gekapt. Is het perceel groter dan 400m2, dan is compensatie aan de orde.

Kap (p. 16): Gemeentebomen bij beheer en onderhoud
Er zijn situaties waarbij bomen overlast veroorzaken en waar een afweging gemaakt moet worden of de bomen kunnen blijven behouden. Voor alle gemeentelijke bomen met een stamomtrek van meer dan 35 cm en zogenaamde toekomstbomen volgt er een vergunningaanvraag. Afhankelijk van de waarde van de boom en de omvang van de hinder en overlast vindt er een nadere afweging plaats. Als een boom schade veroorzaakt aan de stoep, de weg of een gebouw herstellen we schade of verbeteren we de standplaats. Als er sprake is van onvoldoende daglichttoetreding dan snoeien we de boom. Is dit niet mogelijk dan kijken we of de boom verplant kan worden. Wanneer dit allemaal niet kan dan kan de kapvergunning verleend worden. Dit is maatwerk, waarbij omwonenden betrokken worden. Als een dergelijke boom gekapt wordt vindt compensatie plaats, liefst in de naaste omgeving.

Kap (p. 16): Kappen zonder vergunning of melding?
In sommige gevallen is er sprake van een uitzondering en is het aanvragen van een kapvergunning niet noodzakelijk. Dit geldt als de wet Natuurbescherming van toepassing is; voor gebieden waarvoor in het bestemmingsplan reeds regels zijn opgenomen; bij werkzaamheden die vallen onder 'normaal beheer en onderhoud', waaronder dunning of bij werkzaamheden ten behoeve van het realiseren van de beheervisies van de parken, zoals bijvoorbeeld de daarin beschreven zichtlijnen.

In geval van acuut gevaar moet een boom direct worden geveld. De eventuele melding of vergunning volgt achteraf.

Wanneer een vergunningplichtige boom zonder vergunning is gekapt, dan is er sprake van een economisch delict. Er kan dan een boete worden opgelegd ter hoogte van de waarde van de gekapte boom.

	Het lijkt me vooral zaak te kijken of bomen daadwerkelijk gekapt moeten (door ziekte bijvoorbeeld) worden of dat er ook andere mogelijkheden zijn. Zo kan een projectontwikkelaar ook specifiek de opdracht krijgen om rekening te houden met al op locatie staande bomen. Ook is het tegenwoordig mogelijk bomen te verplaatsen. Om een gezond klimaat in de stad te behouden zijn bomen van levensbelang, zowel voor luchtzuivering en temperatuurregulering, als voor het gemoed! De fijnste plekken om te zijn, zijn groene plekken. Ook valt het op dat er alleen gekapt wordt. Nergens zie je nieuwe aanplant. Ook niet wanneer in een rij een boom gesneuveld is. Dat blijft hier altijd een lege plek. Zonde! **Reactie**: Ik ben het met je eens dat projectontwikkelaren moeten proberen om het bestaande groen zoveel mogelijk te behouden. Het verplaatsen van grote bomen kost veel geld en geeft niet altijd de garantie dat de boom lang blijft leven. Ook het nemen van bovengrondse beschermingsmaatregelen, zoals het plaatsen van planken tegen de stam, geeft geen garantie op het voorkomen van ondergrondse schade, waardoor de boom uiteindelijk toch het loodje legt. Dan kies ik voor kap en nieuwe bomen planten, als dat flink bespaart op de kosten.	Discussie website
	Als je wil kappen kijk dan ook dat je niet alles in één keer kapt. Probeer dan hier en daar wat kappen en de daar variatie aan te brengen.	Verslag 4
	Verdienen aan kap is geen doelstelling. Punt. Dat heb ik van de gemeente begrepen. Het vindt plaats omdat er gedund moet worden, maar het is geen doelstelling.	Verslag 4
	Duidelijke afspraken met elkaar maken. Bijvoorbeeld: geen bomen kappen omdat ze het uizicht op iets belemmeren. I.v.m. nieuwe ideeën mbt het klimaat geen bomen meer kappen tenzij bij ziekte. En dan eerst laten toetsen door onafhankelijke deskundigen. Bij rioleringswerk innovatie oplossingen zoeken in plaats van bomen kappen. Bij klachten over bladafval van iemand die graag een schoon tuintje heeft een korf zetten waar afval in kan en een hark geven. En vooral niet kappen.	Discussie website
	het gaat hier om een gezonde leefomgeving en de toekomst van onze planeet. Dus niet meer Bomen worden behouden TENZlj, want dan verlies je keer op keer de bomen, er zijn zoveel tenzijs te bedenken, dat maakten we mee in het Spijkerkwartier, elke straat een andere tenzij. inmiddels meer dan 150 grote bomen gekapt sinds het afschffen van de kapvergunning olv Anton de kleijn. Er wordt niet gedacht van boombehoud maar vanuit kapexcuus. dat roer moet echt om.	Discussie website
	Hoe hebben wij jarenlang genoten van de roze bloesem-bedstee bij Musis Sacrem. Een bloesembomen rij waar elk mens gelukkig van werd. Ik ben nog steeds verdrietig van het nutteloos kappen van deze prachtige bloesemboom om de zichtlijn van de lelijke deur van het nieuwe musis in beeld te brengen. mensen fotgrafeerden niet het gebouw! maar de unieke bloesem bedstee! (nee, deze boom kon nog makkelijk enige tijd mee, concludeerden diverse boomdeskundigen). **Reactie**: Echt zonde van de bomen bij Musis Sacrem. Ik begrijp niet dat je zoiets kunt doen. Er stond ook zo'n mooie bloesemende boom voor het voormalige Arbeidsbureau/CWI gebouw. Wat hebben we daar van genoten. Weggehaald toen het gebouw een nieuwe bestemming kreeg. Zonde. **Reactie**: De prunus bij Musis was zo gaar als boter. Ik heb de wortels gezien nadat hij gerooid was. Spons was het. Hij had echt geen toekomst. Wat plantlokatie betreft, deze nieuwe boom heeft geen toekomst i.v.m. de schaduwdruk van de moeraseiken. Daar is dus zeer onzorgvuldig geplant, wat zonde is van de prachtige boom die ze daar neer hebben gezet. Helaas schreef het tekentafelplan die lokatie voor, waardoor maar weer eens blijkt dat men in het veld moet gaan kijken hoe de situatie is en dat plannen flexibel moeten zijn. Kan het niet, dan ook niet, tegen beter weten in, daar een boom neerzetten.	Discussie website
	Moet men ergens gaan bouwen met het plan om windmolens en zonnepanelen te plaatsen? Men had daarvoor al kunnen zien dat dit mogelijk niet het juiste bouwterrein is vanwege bomen toch? Wie een bos kapt om er woningen te plaatsen moet eens een dag als vogel gaan leven daar.	Discussie website
	Er worden te veel bomen in Arnhem gekapt en de huidige regels om bomen te beschermen zijn onvoldoende. Mee eens. Voor je het weet is er weer een boom gekapt, geen idee waarom, maar het duurt jaren voordat er weer iets vergelijkbaars gegroeid is. Wees zuinig op de gezonde bomen!	Discussie website
	Ik vind dat het moet zijn 'geen handel in bomen'	Verslag 4
Kap: vergunningstelsel	Update jaarlijks het bestand van waardevolle bomen (particulier en van de gemeente) waarvoor een kapvergunning nodig is.	E-mail
	Het gaat niet om aantallen. Het gaat om de beschermende werking van de kapvergunning; mensen en instellingen moeten niet te gemakkelijk waardevolle bomen kunnen kappen. Daar moet de discussie over gaan.	Verslag 2
	Het zou mooi zijn dat monumentale bomen in de toekomst een boomcertificaat krijgen in de hele stad, met uitleg waarom die niet omgehakt mogen worden zolang ze niet ziek zijn. De burger heeft dan ook recht op een onafhankelijke second opinie over de boom, voor hij omgehakt mag worden.	E-mail
	Kapvergunning herinvoeren is maar een onderdeel van een beter bomenbeleid in Arnhem.	Discussie website
	Herinvoering kapvergunning. Er wordt te veel gekapt.	E-mail
	Kapvergunning weer instellen.	E-mail
	Weer kapvergunningen invoeren.	E-mail
	1-Een kapvergunning komt altijd online te staan op bv overheid.nl en word dan ook gauw gedeeld op o.a. sociale media. Zo kan men het beter zien en in de gaten houden. 2-Een boom is een boom ongeacht waar deze staat. En wie een boom wil kappen moet gewoon de vergunningstraject in.	Discussie website
	Waarom het goed is om de kapvergunning weer in te voeren: - Preventieve werking - Bescherming van (waardevolle) bomen - Maakt de bescherming van bomen (die conform bestemmingsplannen en de lijst van beschermde bomen beschermd zouden moeten worden) effectiever - Instellingen, bedrijven en overheden beschermen dan eveneens beter hun bomen - Maakt democratische sturing mogelijk	Aktie Redactie Bomen Arnhem

	Condities van invoering: - Is geldig voor alle bomen in Arnhem met een stam breedte van X cm - Doel van de kapvergunning helder formuleren - Een Arnhemse inhoudelijke toetsing is noodzakelijk (als voorportal van ODRA) - Omschrijf goed en gedetailleerd de criteria van de toetsing - Bestraf overtredingen	Aktie Redactie Bomen Arnhem	
	Inzoomen op de kapvergunning; waar heeft het wel goed gewerkt en waar niet	Verslag 2	
	Alle bomen beschermd door een kapvergunning	Verslag 2	
	Als er een kapvergunning komt dan moeten we zorgen dat alles op één plek te vinden is. Overzichtelijk en helder. Kijk er wel voor uit dat je niet alle bomen er op zet, dan verlies je draagvlak. Ga voor de beeldbepalende bomen, een beschrijving en een kaart.	Verslag 2	
	Blijf naar de specifieke situatie kijken, niet alleen de regelgeving. Een kapvergunning ook niet gaan zien als een bot instrument. Misschien kijken naar verschillende 'smaken' en 'categorieën'. Het wordt dan ook voor de uitvoerders duidelijker. Welke criteria zijn van belang en welke soorten bomen en situaties zijn er.	Verslag 2	
	Hou het simpel en transparant, maar maak het niet te simpel en hou verschil tussen soorten bomen.	Verslag 2	
	Moeten wij eigenlijk wel kunnen beslissen over de boom in andermans tuin? De kapvergunning kan ook verkeerd uitpakken. Dit is ook kennis en bewustzijn.	Verslag 2	
	Redenen voor wel of niet verder gaan met een kapvergunning ophalen bij andere gemeenten. Duidelijke kapvergunning voor de hele stad is echt van groot belang en daarbij de preventieve werking goed tot uitdrukking laten komen. Geld dat voorn de procedure gebruikt wordt kan beter gestoken worden in goed onderhoud.	Verslag 2	
	Lid gemeenteraad Vincent Bouma: En alleen een kapvergunning voor gemeentelijk eigendom? Is dit een optie? Reacties publiek: -De vergunningen zijn vooral voor andere instanties en bewoners. Als we een gemeente hebben die bomen belangrijk vindt, dan is een kapvergunning voor de gemeente niet nodig. -Ook voor de gemeente. -Als je bezwaar wil aantekenen tegen het kappen moet dat makkelijker/beter kunnen. Ruimhartigheid met bewonersgroepen. Ook verlenging van tijd om bezwaar te maken, niet 8 dagen.	Verslag 2	
	In de krant lees ik dat er gesproken wordt over het weer invoeren van kapvergunningen. Lijkt mij een verkeerd begin. Beter is om eerst een beleid op te stellen, uw initiatief ondersteun ik van harte	E-mail	
	Door het opnieuw invoeren van een kapvergunning kan een zinnige afweging worden gemaakt tussen deze belangen. Maar in principe moet groen altijd voorgaan. De winst van een paar zonnepanelen kan overal worden geboekt. Terwijl een boom CO2 al heeft vastgelegd en ieder jaar meer lucht filtert, CO2 vastlegd en verkoelt. Om over windmolens al helemaal niet te praten. Die kunnen hier niet rendabel worden geplaatst.	Discussie website	
	Herinvoering van de kapvergunning en beter en goed overleg met de wijk/straat en vooral bewoners van Arnhem.	Discussie website	
	Direct de kapvergunning herinvoeren en bomenbehoud als prioriteit maken in alle situaties waarin bomenkap ter sprake komt.	E-mail	
	Bij de discussie over het afschaffen van de kapvergunning wil ik dat er expliciet duidelijk wordt gemaakt dat door het afschaffen van de kapvergunning vele voor de stad belangrijke lanen en parkzones op dit moment vogelvrij zijn en nu op ieder moment compleet van de aardbodem kunnen worden weggevaagd. En de discussie moet zijn of dit wenselijk is. Dit betreft onder meer de bomen die staan in de: Prumelaan, Jacob Marislaan, Van Heemstralaan, Vondellaan, Moslaan, Oranjestraat, Parkzone tussen flats van Immerloo, Groene Weide, Dovenetellaan, Wilgenlaan, Doctor Schaepmanlaan, Eindhovensingel, Limburgsingel, Venlosingel, Rotterdamsingel, Thorbeckestraat, Stadhoudersstraat, Jacob Cremerstraat, Graaf Lodewijkstraat, Sint Peterlaan, Van Slichtenhorststraat	E-mail	
	Ik vind dat het geld dat aan het op poten zetten en houden van de kapvergunning veel beter in het zorgvuldig onderhoud van groen gestoken kan worden. Wie ben jij (of de gemeente) om te beslissen over de boom van iemand anders. Die boom moet onderhouden worden door die eigenaar, wat soms flink in de papieren kan lopen. Er komt altijd een punt waarop het beter is om een boom te kappen en dan een nieuwe boom op de juiste plaats, van de juiste grootte terug te plaatsen. Het kan een ambtenaar uitsluitend van papier zien of de boom terecht gekapt wordt? Voorlichting en respect voor alle bomen en struiken moet gepropageerd worden.	Discussie website	
	Kapvergunning opnieuw invoeren. Zo min mogelijk bomen kappen, iedere boom die weggaat opnieuw inplanten. Ook bij particulieren er streng op toe zien dat de hoeveelheid groen in de wijk in de loop van de tijd toeneemt in plaats van afneemt. Ik heb niet het idee dat er op dit moment doelen worden nagestreefd die openbaar worden gedeeld. Als ik heel cynisch ben zou ik zeggen dat de doelen houtopbrengst, kostenbesparing op onderhoud en risicobeperking zijn.	discussie website	
Kap: biodiversiteit/biomassa	Vraag publiek: hoeveel areaal bos is er nodig voor biomassa? Is er een visie/beleidsstuk als het gaat over de geldelijke inkomsten vanuit bomen in Arnhem? Moeten we bomen kappen voor inkomsten? **Reactie gemeente**: Nee, bomen kappen voor geld is geen doel van de gemeente. Biomassa is geen goed idee. Geen bomen kappen voor biomassa.	Verslag 1	**Inleiding (p. 5): En hoe gaan we het doen?** Grootschalige kaalkap om biodiversiteit te bevorderen of voor de oogst van biomassa van gemeentelijke bomen is niet aan de orde.
	Vragen naar aanleiding van een stuk in de Trouw over biomassa centrales in/rondom Arnhem: - Zijn er bouwvragen aangevraagd/afgegeven in Arnhem voor deze centrales? - Welke concrete medewerking verleent de gemeente Arnhem aan de ontwikkeling van biomassa centrales? - Wordt er hout door de gemeente Arnhem geleverd aan biomassa centrales? Zo ja, in welke vorm en hoeveelheden? - Zijn er door de gemeente Arnhem contracten gesloten over de houtlevering aan deze centrales? Zo ja, welke en welke hoeveelheden?	Aktie Redactie Bomen Arnhem	
	Goed onderhoud hoeft niet duur te zijn, vind ik. Reactie: onderhoud kost wel geld. Het kost niet veel, in vergelijking met andere beheer onderdelen in de stad, maar het blijft geld kosten.	Verslag 4	

Evaluatie deregulering kapvergunning	Hoe staat het met de bescherming van bomen en de evaluatie van de kapvergunning? **Reactie gemeente**: de kapvergunning is afgeschaft in 2013. Bescherming van bomen is er wel op verschillende manieren. In grote delen van de stad is de kapvergunning er nog op basis van het bestemmingsplan. Ook monumentale bomen en de Wet Natuurbescherming (voorheen Boswet) beschermen de bomen. We kijken nu ook naar de evaluatie van de kapvergunning. In 5 buurten is bijgehouden hoe het gaat. Het zijn relatief kleine gebieden en de beelden zijn wisselend. We hebben ook een bedrijf de opdracht gegeven om luchtfoto's terug te kijken; hoeveel bomen zijn er en hoeveel massa is er. De ontwikkeling die we daar op zien geeft een best positief beeld.	Verslag 1	**Kap (p. 15): Evaluatie deregulering kapvergunning** In 2013 is de toenmalige kapvergunning op grond van de APV grotendeels gedereguleerd. Alleen voor bomen die op de waardevolle bomenlijst was nog een (APV-)vergunning noodzakelijk. Uit de evaluatie blijkt dat er in de weliswaar meer particuliere bomen zijn gekapt in de onderzochte gebieden dan voorheen, maar dat de gevreesde kaalslag is uitgebleven. Wel mag worden aangenomen dat zonder de deregulering het aantal bomen minder was afgenomen of zelfs toegenomen. Ook blijkt dat door de deregulering de situatie er voor de burger niet eenvoudiger op geworden is. Soms moest er wel een vergunning worden aangevraagd en soms niet.
(Gemeente)bomen bij projecten	Ondergrondse ruimte van bomen beschermen en ook de ruimte net boven de grond, bijvoorbeeld rondom geparkeerde auto's of zuiveringsinstallaties.	Verslag 2	**Inleiding (p.5): En hoe gaan we dat doen?** Bomen krijgen bij planontwikkeling meer gewicht. Bomen worden vooraf geïnventariseerd en gewaardeerd, waarna er een boombewust ontwerp wordt gemaakt. Keuzes in behoud, kap en aanplant worden daarin meegenomen en onderbouwd. Op basis van een integrale afweging, waarbij de waarde van bomen nadrukkelijk wordt meegewogen naast andere belangen als toegankelijkheid, veiligheid en ook de kosten, wordt in een project een definitieve ontwerpkeuze gemaakt. Dit geldt ook voor projecten die 'vanuit de wijk' worden geïnitieerd. **Kap (p.15): Gemeente- en particuliere bomen bij projecten** Als er ergens een school gebouwd gaat worden, een riool vervangen of een ander project moet worden gerealiseerd staan er altijd wel bomen in de buurt. Bomen waar we als gemeente zorgvuldig mee om willen gaan. We zetten daarom in op boombewust-ontwerpen waarin de afweging transparant en helder wordt weergegeven tijdens het hele proces. Dit geldt ook voor projecten vanuit de wijk. Daarom gaan wij werken met de Richtlijn Bomen Effect Analyse (BEA) om keuzes ten aanzien van mogelijke kap van bomen te kunnen maken. Een BEA wordt uitgevoerd om voorafgaand aan activiteiten in de buitenruimte de effecten te beschrijven op de aanwezige bomen. Ook wordt de waarde van de bomen vooraf in beeld gebracht. In een rapportage wordt een voorstel gedaan voor het behouden, verplaatsen, kappen en aanplanten van bomen waarbij behoud van bomen het uitgangspunt is, naast andere uitgangspunten zoals toegankelijkheid en veiligheid. Als kap onvermijdelijk is, wordt onderbouwd waarom de bomen niet behouden kunnen blijven en hoe wordt gecompenseerd. Bewoners worden bij de keuze van het ontwerp betrokken. Bij projecten van enige omvang worden de varianten voorgelegd aan het Boom Kwaliteitsteam Arnhem.
	Wat ik nog mis in het nieuwe beleid is dat ik vind dat waardevolle bomen niet voor nieuwbouw gekapt zouden mogen worden. Dit omdat we in Arnhem maar heel weinig waardevolle bomen hebben en dus geen enkele kunnen missen en ook omdat de meeste boomsoorten vele malen ouder kunnen worden dan een mens en belangrijk is voor onder meer het bestrijden van hitte en een bijdrage levert voor waterberging en ecologie.	E-mail	
	Een percentage groen verplichten bij elk bouwproject (groenquotum); niet alleen gras	Verslag 2	
	Verder moet voordat men bouwt de architect de bomen in zijn plan opnemen en niet verwijderen.	E-mail	
	Projectontwikkelaars moeten eerst een kapvergunning aanvragen.	Discussie website	
(Gemeente)bomen bij projecten: Casus "oversteekplaats voor veiligheid vs. behoud van bomen"	Ik heb het plan voor de oversteekplaatsen gezien. Ik ga er vanuit dat ze noodzakelijk zijn. Maar voor deze oversteekplaats moet de weg verbreed worden; is dat wel nodig? De verbreding is de enige reden waarom er bomen gekapt moeten worden. Waarom is er niet voor een andere oversteekplaats gekozen? Als de gemeente dit onderzocht heeft en blijkt dat er geen andere optie is, dan snap ik het en dan is het klaar. Maar dat betwijfel ik.	Verslag 4	
	Er is hier gekozen om uit te gaan van de auto's, fietsers en voetgangers, maar waar staan de bomen hier? Zijn de boombelangen verdedigd? Als je iemand de opdracht geeft dat er bij een project geen bomen weg mogen, dan ga je anders naar een situatie kijken.	Verslag 4	
	Is er bijvoorbeeld ook gekeken naar camera's en bonnen uitschrijven de hardrijders? Dat is ook weer een optie; is er naar alles gekeken?	Verslag 4	
	Ik ken de weg goed en er is al een oversteekplaats. De bomen die er staan zijn voor mij een gegeven, dat is het kader. Je gaat ook niet een huis afbreken.	Verslag 4	
	Het vertrekpunt ligt dus bij de bomen, het behoud en dan de oplossing. En niet beginnen bij het veiligheidsvraagstuk. Dit zou in het nieuwe bomenbeleid onder het nieuwe 'nee, tenzij' beleid kunnen vallen. Bomen niet zien als een obstakel, maar als een belangrijk vertrekpunt.	Verslag 4	
(gemeentelijke) bomen bij projecten: casus "Kap in wijken: grote bomen weg, kleine bomen terug"	We kunnen de bomen verplaatsen.	Verslag 4	
	We moeten eerst uitgangspunten voor de stad formuleren, daarna voor de wijk. Als je voor de stad hebt bepaald dat deze bomen een bepaalde waarde hebben, dan worden deze bomen niet gekapt. Als zij het idee hebben dat zij mogen beslissen over hun straat, dan kan je een discussie krijgen.	Verslag 4	
	We moeten anders naar bomen gaan kijken. Het boombenul moet aan de kant van het bestuur komen. Er moet een balans komen tussen de gemeente en particulieren.	Verslag 4	
	Gemeente (Frans): Ik benoem deze casus omdat het ook politiek gevoelig is. Over het respect hebben voor bomen zijn we het eens. Vanuit ecologische structuur en fijner kijken naar de wijken. Wijkgroen wordt nu bepaalt vanuit de wijk, dat laat je dan los. Dat is een grote koerswijziging. We moeten zoeken waar de spanning zit en hoe we daar mee om kunnen gaan.	Verslag 4	
	Gemeente (Frans): De belangen zijn heel divers. Ik denk dat het in deze casussen niet heel anders zou zijn, omdat ze allebei plaats vonden in tijden van het toen geldende beleid. Dan zou er verschil kunnen komen tussen verschillende straten.	Verslag 4	
	Frans zegt nu dat er nog niet veel afwegingen gemaakt zijn. Dat willen we wel terugzien in het bomenplan; meer groen, klimaatbestendig, biodiversiteit. Dat ontbreekt in het bestaande beleid. Ook dat er op verschillende wijken verschillend ingezet moet worden.	Verslag 4	
	Naar mijn mening houdt Arnhem Klimaatbestendig zicht minder/niet bezig met bomen. Dat vind ik gek.	Verslag 4	
	Het is heel belangrijk om te kijken naar de eigen tuin van mensen. Deze casussen laten zien dat er te weinig gelet wordt op bomen en groen. We zitten hier met een kleine club, er is dus een groot aantal mensen die het niet interesseert.	Verslag 4	
	Je kan nu met het klimaat voldoende beargumenteren om het groen en de bomen te behouden. Daar kan je als gemeente een andere lijn in voeren en voorop in gaan lopen.	Verslag 4	
	Ik sluit me aan bij het vorige commentaar. We zitten al tegen een noodsituatie aan als het gaat om het klimaat. Het gaat er niet meer om of de wijk mag bepalen of bomen blijven staan. Dat moeten we samen beslissen vanuit de urgentie rondom klimaat.	Verslag 4	
	Bomen zijn van levensbelang, dat is ons eerste uitgangspunt. Het gaat er niet meer of dat het wel of niet leuk is en of een boom wel of niet in de weg staat. Het is van levensbelang en daarmee een kwestie van besef.	Verslag 4	
Compensatie	Herplanting na kap en meteen de juiste boom plaatsen	E-mail	**Inleiding (p. 5): En hoe gaan we dat doen?** Wanneer bomen moeten wijken, zal eerst een onderzoek plaatsvinden naar de mogelijkheden om de boom te sparen of te verplanten. De compensatieregels met betrekking tot gekapte bomen worden uitgebreid. **Kap (p. 17): Compensatie** <u>APV</u> Bomen die met een vergunning worden gekapt, worden gecompenseerd. De huidige compensatieregels worden daarvoor nog tegen het licht gehouden. Mogelijk dat er meer financiële compensatie gaat
	Naast de aanplantplicht ook een herplantplicht voor de gemeente. Dit geldt voornamelijk voor straatbomen, in het bos is het een ander verhaal.	Verslag 2	
	Reactie gemeente: We planten daar waar het past. Waar het past houdt dan twee dingen in: waar voldoende ruimte is en waar het beeld het toe laat. Het is lastig om te bepalen waar dat moet	Verslag 2	
	Als je iets weg haalt, vervang het dan op de goede manier. Herplant niet alleen 1 kleine boom als je 1 grote boom kapt. Kijk ook naar verspreiding door de stad. En als kappen niet hoeft, ook niet doen voor grote volwassen bomen.	verslag 1	

	Wij wonen in Elderveld, een wijk waar relatief veel populieren staan. Zo ook een tegenover ons huis aan de Goudaweg (waar we erg blij mee zijn, helemaal na de zomer van 2018). Ik realiseer me dat deze bomen niet het eindige leven hebben en binnenkort een voor een gekapt (moeten) worden. Mijn verzoek is: denk goed na over het vervangen van deze bomen. En plaats ook bomen terug in deze wijk. Ik heb het idee dat er wel gekapt wordt maar dat er geen bomen voor terug komen (denk aan terrein RWZI aan de dijk, bouw school Burgemeester Matsersingel, spontaan opgekomen bomen naast de spoorlijn nabij station Arnhem Zuid). Van bewoners die hier al decennia wonen hebben we begrepen dat toen destijds de populieren gekapt zijn nabij de watergang aan de achterzijde van de Goudaweg is toegezegd dat deze herplant zouden worden, dat is niet gebeurd. In mijn werk ben ik ook zijdelings betrokken geweest bij het inkoopbeleid van groen. Wij hebben toen vastgelegd dat we minimaal groen willen met het Groenlabel/ Milieukeur. Ook hebben we vastgelegd dat we inheems groen willen en het liefst vruchtdragend met het oog op de fauna.	E-mail	plaatsvinden (waar dat nu nog vaak kwantitatief of kwalitatief is). Herplant dient binnen een jaar plaats te vinden. <u>Bestemmingsplan</u> In de Groenvisie zijn aanvullend meer regels ten aanzien van de groencompensatie vastgelegd. Voor bomen binnen een bestemming groen (Groen, Park, Bos, Natuur, Landschap) geldt eveneens een compensatieplicht. Voor normaal beheer en onderhoud geldt geen compensatieplicht. <u>Wet Natuurbescherming (voorheen Boswet)</u> Voor bossen en lanen buiten de bebouwde kom gelden de compensatieregels van de provincie Gelderland, volgens de Wet natuurbescherming. De compensatieregels van Arnhem zijn niet van toepassing als de provinciale regels gelden.
	Bomen die worden weggehaald door de gemeente moeten opnieuw worden aangeplant, bij voorkeur meer bomen met vogelvriendelijke bijvriendelijke en vlindervriendelijke planten in de bomenspiegels. Op Stationsplein west zijn alle bomen weggehaald door de gemeente en er zijn tegels voor in de plaats gekomen !!!! totaal geen groen! Dat kan beter en dat moet beter!	E-mail	
	Het is in ieder geval niet het geval dat als je een grote boom kapt, je er een kleintje voor terug kan zetten. Kijk dan eerder naar de kroongrootte. Compensatie op dezelfde plek kan niet altijd. Dan is er wel de plicht om op een ander stuk een boom neer te zetten. Dat kan bijvoorbeeld ook op akkers die nu weinig toevoegen voor de land- en akkerbouw of andere doeleinden.	Verslag 4	
	Ik zie dat veel bomen worden gekapt waar geen bomen voor terug komen. Ik heb het hier niet over dunnen maar over plekken waar ruimte is voor een nieuwe boom en waar voldoende ruimte voor is om volwassen te worden. In het kader van ondermeer het tegengaan van verhitting van de stad zou het beter zijn als deze plekken alsnog worden beplant met nieuwe bomen.	Aktie Redactie Bomen Arnhem	
	Rij kastanje bomen weggegaan en minimale hoeveelheid teruggekomen. Zouden deze in het nieuwe plan weer terug kunnen worden geplant	E-mail	
	Je kan het wel compenseren met andere groen, maar bomen zorgen ook voor koelte en schaduw. In een straat naast ons zijn veel bomen gekapt en vervangen voor ander groen. Daar is het nu veel warmer in vergelijking met onze straat.	Verslag 4	
	Alleen kappen als het niet anders kan en als we kappen, dan moeten we goed compenseren. We kunnen voor 1 grote boom vaak niet 10 andere (kleine) bomen op dezelfde plaats planten. En dan kom je later weer op de wijkers/blijvers uit als je bomen door wil kunnen laten groeien. Dus we moeten uitgaan van verstandige aanplanting.	Verslag 4	
	Als gespreksonderwerp mis ik verder de herplantplicht als het om gemeentebomen gaat. Ik zie dat veel bomen worden gekapt waar geen bomen voor terug komen. Ik heb het hier niet over dunnen maar over plekken waar ruimte is voor een nieuwe boom en waar voldoende ruimte voor is om volwassen te worden. In het kader van ondermeer het tegengaan van verhitting van de stad zou het beter zijn als deze plekken alsnog worden beplant met nieuwe bomen.	E-mail	
Toezicht en handhaving	Handhaving is tijdens de bijeenkomsten vrijwel niet aan de orde gekomen, hoewel dat wel een belangrijk punt is omdat er bij bouwprojecten en bij herinrichtingen en kabels en leidingen leggen juist zoveel beschadigd wordt aan vooral de plek waar de wortelzone zich bevindt. Er zijn wel handleidingen en aanwijzingen en plaatjes waarop staat dat je niets onder het kronendak mag neerzetten of weggraven maar in de praktijk zie ik dat handhaving hierop niet gebeurt en dat steeds burgers aan de bel moeten trekken dat er iets aan gedaan moet worden zodat er geen beschadigingen blijven optreden. Omdat handhaving dus nu niet gebeurt qua boombescherming dienen daarom naar mijn mening minimaal 5 extra handhavers te worden aangetrokken die zich hoofdzakelijk gaan bezighouden met bescherming van groen en bomen in de stad zodat op ieder moment van de dag altijd wel 1 groene handhaver in functie is. Tevens dient naar mijn mening bij een melding altijd handhavend te worden opgetreden ongeacht waar de melder woonachtig is.	E-mail	**Kap (p. 18): Toezicht en handhaving** Bij het vaststellen van een kapvergunning nieuwe stijl, wordt ook ruimte gevraagd bij de afdeling handhaving. Deze afdeling kan handhavend optreden wanneer de APV of het bestemmingsplan niet wordt nageleefd. Dit geldt ook voor toezicht bij evenementen en werkzaamheden.
	Ook mis ik het onderwerp handhaving als er in strijd wordt gewerkt met bestaande regelgeving als het gaat om bijvoorbeeld het beschermen van bomen bij werkzaamheden. En vooral het ontbreken van adequate handhaving in de praktijk waardoor veel bomen onnodig enige jaren na de overtreding waar niet tegen is opgetreden dood gaan.	E-mail	
	Wat ik tot nu toe gemist heb in de hele discussie is de handhaving. Zonder handhaving, is ieder beleid waardeloos. 1. Ik woon zelf in een gebied waar -voorheen- een aanlegvergunning van toepassing was, waar ook de kap van bomen onder viel. Dus geen boom kappen, zonder aanlegvergunning. (ik neem aan dat dat tegenwoordig onder de omgevingsvergunning valt, maar dat doet er even niet toe). In de loop der tijd dat ik hier woon zijn diverse bomen gekapt, zonder dat een aanlegvergunning was geregeld. Geen haan die er naar kraait, laat staan de gemeente. 2. Toen wij hier kwamen wonen, een tijd geleden, hebben we na een aanlegvergunning een grote conifeer laten kappen. Wij hadden daarna de aanplantplicht voor 1 inheemse boom. Niemand heeft ooit bij ons geïnformeerd of en hoe we daaraan voldaan hebben. Met andere woorden: er moet nagedacht worden over hoe de handhaving op het nieuwe bomenbeleid zal worden ingericht. **Reactie**: Een goede handhaving vereist: 1. Voldoende deskundigheid bij degenen die de handhaving uitvoeren; 2. Voldoende capaciteit (uren, en dus ook budget) voor de handhavers; 3. Een juiste attitude van de handhavers. Dus bijvoorbeeld NIET “wegkijken” of “ervan uitgaan dat alles moet worden toegestaan tenzij de gemeente teruggefloten wordt door de rechter”. De gemeente (incl. ODRA) heeft een slecht track record als het gaat om handhaving op het gebied van openbare ruimte en/of ruimtelijke ordening. Toekomstige betrokkenheid van boomliefhebbende inwoners bij het handhavingsproces lijkt me een vereiste om tot verbetering te komen. Dus dat inwoners in de gelegenheid worden gesteld om beslissingen op het gebied van handhaving te volgen (tijdig inzichtelijk maken) en daarop commentaar te leveren, bijv. in periodieke evaluaties.	Inbreng alle boompicknicks	
	Eén van de manieren om handhaving en controle transparanter te maken, is bomen op te nemen in het bestemmingsplan voor een gebied. Wanneer er bouwplannen voor een gebied opdoemen, zou een beschrijving van de bomen in dat gebied direct beschikbaar (moeten) zijn.	Inbreng alle boompicknicks	
	Hoe kan het gebeuren dat er struiken, volledig weggehaald worden, op plekken waar er mussen zitten? Terwijl in de huidige groenvisie staat dat soorten als de mus behouden moeten blijven. Is het bekend voordat er onderhoud gepleegd wordt, welke soorten er zitten en wordt daar actief rekening mee gehouden? We missen controle en handhaving.	Inbreng alle boompicknicks	
Communicatie, educatie en transparantie			
Communicatie & Educatie - boombenul	De openbare ruimte is van iedereen en niet alleen van de zgn belanghebbenden die er op uit kijken. Behoud bomen en ga niet polderen.	Discussie website	**Samenwerking en communicatie (p. 19)** Een nieuw bomenbeleid vraagt naast ingrepen op straat, ook om een andere manier van samenwerking en communicatie. Inwoners, bedrijven en instellingen moeten worden geïnformeerd over het nieuwe Bomenplan
	Neem klachten van burgers over overlast door bomen/struiken serieus. Als bomen te veel schaduw werpen, te veel zaden in tuinen van omwonenden verspreiden, wortelstelsel riolering bedreigt enz., vraag dan simpelweg wat de bewoners voorstellen.	E-mail	

Maar niet alleen de gemeente is verantwoordelijk. Ook particulieren kappen veel. Er moet inzicht komen in dit vraagstuk. Er is vaak weinig kennis bij particulieren en daarbij ook een ruimtegebrek om bomen oud te laten worden. Gemeente, koester daarom ook juist de grote bomen.	Verslag 1
Gedrag van mensen is lastig te sturen en veranderen. Betrek daarvoor ‘boomrangers’ in de nieuwe visie; mensen met verstand van bomen. Die kunnen zich bezig houden met het ‘boombenul’.	Verslag 2
Pas als de boom echt oud is en een gevaar wordt, kappen. Maar communiceer dat dan eerlijk naar de burgers.	E-mail
Plannen voor Stadsparken dienen met de stad besproken te worden, plannen voor groengebieden en straten in de wijk met de bewoners van de betreffende wijk.	Aktie Redactie Bomen Arnhem
Zonder een adequate informatievoorziening is het duidelijk dat iederen zijn eigen gang gaat in zijn/haar eigen tuin. De zogenaamde 'vergunning-check' op de website van de gemeente is een voorbeeld van misleidende informatie geweest. Tot voor ongeveer een half jaar gaf deze aan dat ik een boom zou mogen kappen in mijn tuin zonder vergunning daarvoor te vragen. Inmiddels is dit wel gewijzigd, maar niemand van de bewoners weet dit.	E-mail
Hier komt ook het boombenul terug. Bij ambtenaren op nieuwbouwprojecten ontbreekt het vaak aan kennis om bestaande bomen te handhaven. Voeg dat thema ook hier toe. Afdwingen dat er meer groen komt.	Verslag 4
Laat mensen weten wat bomen betekenen voor de woonomgeving van bewoners. Bomen leggen verbanden met de lokale geschiedenis, dit spreekt tot de verbeelding en laat mensen plezieriger wonen.	Werkgroep Behoud Bomen Arnhem
Als aanvulling bij het boombenul van ambtenaren bij nieuwbouwprojecten zou ik willen opmerken dat men heel anders moet gaan denken namelijk "hoe kan ik alle bomen behouden" en dan daar hun plan inpassen.	E-mail
Boombenul vergroten in Arnhem Bomenstad.	E-mail
Groenbenul vergroten met gerichte biodiversiteitopleiding: https://wellant.nl/cursussen-trainingen/cursussen-trainingen-groenvoorziening/biodiversiteit_in_de_praktijk/	Inbreng alle boompicknicks
We willen dat Arnhem een voorbeeld wordt in de Nationale Bomenplantdag door jaarlijks 10.000 bomen te planten. Leerlingen en studenten kunnen daarbij uitgenodigd worden om mee te helpen, ook richting lesprogramma's. De jeugd op een goede wijze betrekken bij deze materie is van groot belang	Werkgroep Behoud Bomen Arnhem
Snap dat praten over bomen emoties meebrengt (kap), maar er wordt (bijna) niet geluisterd naar mensen met kennis en (lange termijn)	E-mail
Je kunt bewoners erbij betrekken door te vragen mee te denken welke plekken geschikt zijn (voor maken groene corridor), om bijna geen beheer toe te passen, om te melden welke dieren ze in hun omgeving zien, en of ze andere ideeën hebben om de biodiversiteit in eigen wijk te vergroten.	discussie website
Als er een bijeenkomsten zijn voor uitleg over visie/plannen rondom bomen zorg dat kennis verder verspreidt wordt de wijk in	E-mail
Ik zou graag toegevoegd zien worden: kennis en ideeën delen, advies geven en begeleiding. Ook ideeën delen over onderhoudsvriendelijke tuinen.	
Particulieren helpen hun bomen te verzorgen en te behouden	E-mail
Het vertrouwen tussen de gemeenten en de burgers is weg. We willen er als burger vanuit kunnen gaan dat als je een antwoord van de gemeente krijgt, dat dat dan klopt. De gemeente moet er zijn voor de burger. Zoek eerst het goede antwoord, voordat je een antwoord geeft. Het is belangrijk dat dit vertrouwen er is, nog voor de monitoring.	Verslag 3
Graag wil ik nog de volgende suggestie geven voor groen dat valt onder de verantwoordelijkheid van particulieren, maar waarbij de gemeente een voorlichtende, voortrekkende rol kan spelen evt. in samenwerking met het wijkteam van de betreffende wijk. De houding tov groen verschilt erg per wijk. Daarom is voorlichting voor de toekomst van groen erg belangrijk ook in niet zulke groenminded wijken. Dit zeg ik omdat in mijn wijk er in de particuliere tuinen vooral een kaalslag is. Ik denk dat er ook wat lokkertjes moeten zijn opdat mensen groen in hun hart gaan sluiten en iedereen doordrongen wordt van het belang van groen in het algemeen en bomen in het bijzonder. Daarom denk ik aan de volgende extra stappen: Ik kan me zo voorstellen dat het belangrijk is dat het bomenbeleid van de gemeente goed onder de mensen gebracht wordt, het hoe en waarom goed uitgelegd (zie bijvoorbeeld de nieuwe groenstroken aan de Westervoortsedijk met bordje) Groenbevorderende maatregelen: Folder met als onderwerp het belang van groen in de tuin Spreekuur van deskundigen die advies kunnen geven, zeg elk kwartaal in de wijk, gebruikmaken van de wijkkrant etc Feestelijke evenementen: groenmarkt in de wijk, stekjes uitwisselen Planten ruilen, evt. groen met korting Nieuwe bewoners krijgen een aanbieding: boom, regenton of i.d. Groenste straat, open tuinen etc.	E-mail
Mensen moeten veel meer benul krijgen van groen. Het is ook onwetendheid of gemakzucht. Neem mensen mee naar buiten. Hou een gezamenlijke boomplantdag en laat mensen bomen meenemen naar huis. Creëer boombenul! Zet dit ook al in bij kinderen om hun bewustzijn te vergroten. Educatie is belangrijk.	Verslag 2
Veel mensen hebben onvoldoende begrip voor het belang van groen en bomen. Bevolking meer bij groen en bomen betrekken door een boomplantdag en met (vrijwillige) ‘boomrangers’ (mensen met verstand van bomen) in de wijken die om advies gevraagd kan worden bij het planten van bomen bij tuinaanleg, de juiste keuze van boomsoort op de juiste plaats. Educatie.	E-mail
Hoe mooi zou het zijn om vaker een boomfeestdag te kunnen houden met buurtbewoners. Zal zeker de betrokkenheid vergroten (weet je nog toen we die boom plantten?)	discussie website
Het versterken van boombenul: voor zowel burgers én (bestuurlijke) diensten én beheerders.	Verslag 4
De communicatie van Gemeente Arnhem over dit onderwerp heeft tot nu toe helaas gefaald. Neem een voorbeeld aan Apeldoorn. Daar is bij het verdwijnen van de kapvergunning duidelijk gesteld dat dit niet gold voor de boomrijke wijk Berg en Bos. In die wijk moet wel een vergunning gevraagd worden voor het kappen van een boom. Dat werkt prima. Arnhem heeft wat in te halen!	E-mail
Betrek burgers bij het boombeleid. Zeker de omwonenden, want zij hebben er mee te dealen. Geen aanplant/groot onderhoud zonder bewonersraadpleging. Kan via wijkkrant zoals Het Woerdje	E-mail
Belangrijk is de afstand van het huis van een bewoner tot een stadspark. Als deze meer dan 105 meter van het park woont wordt hij/zij niet gezien als belanghebbende. Het is belangrijk dat het College deze bewoners erkent als belanghebbende bij een veranderingsplan van een stadspark.	Aktie Redactie Bomen Arnhem
Bewoners mee laten denken en op tijd actie ondernemen	E-mail

en de veranderingen die het plan met zich mee brengt.

Bij het opstellen van het Bomenplan Arnhem 2019 zijn veel bewoners en professionals betrokken geweest. Zij voelen zich betrokken en hebben daar op velerlei wijzen uiting aan gegeven. Bij de uitvoering van het nieuwe beleid hebben ook weer veel partijen een rol om dit tot een succes te maken. De gemeente alleen kan dit niet.

Daarbij denken wij aan de grote terreinbeheerders, met wie wij in gesprek gaan over de uitgangspunten van dit beleid, maar ook de gewone burger, die informatie zoekt over de beste manier om om te gaan met zijn bomen. Het stimuleren en ondersteunen van (particuliere) initiatieven; het ondersteunen van natuur educatie en het samen optrekken met bewoners(groepen) bij het vergroenen van de stad.

We kennen al diverse schouwgroepen en andere bewonersgroepen die zich inzetten voor een groen Arnhem. Wij gaan daarnaast de oprichting van een Boom Kwaliteitsteam Arnhem initiëren. Dit BKA, waarin zowel deskundigen als inwoners zitten, adviseert de gemeente gevraagd en ongevraagd over zaken die bomen aangaan.

	Betrek burgers ook na het maken van het beleidsplan bij de bomen. Creeer een (online) inspreekplek, waar plekken inde stad doorgegeven kunnen worden, waar bomen geplant kunnen worden, of waar er problemen ondervonden worden. Doel vergroten betrokkenheid en inwoners	Inbreng alle boompicknicks
Transparantie	Overleg meer met de buurt! Kom achter je bureau vandaan!	Discussie website
	De gemeenteraad heeft de zorgplicht voor bomen in het publieke gedeelte van de stad en is verantwoordelijk voor de noodzakelijke uitbreiding van het aantal bomen. Een beschermingsplicht voor alle flora en fauna in de stad.	Aktie Redactie Bomen Arnhem
	Gespreksleider: Doelstellingen op het stedelijk- en wijkniveau kunnen soms met elkaar wringen. Hoe moeten we omgaan met verschillende ambities/doelen op verschillende niveaus?	Verslag 3
	Reactie publiek	Verslag 3
	1. De stedelijke hoofdstructuur is daar al een voorbeeld van. Die komt nu nog niet goed naar voren.	Verslag 3
	2. Stedelijke ambities operationeel maken. Sommige ambities zijn goed terug te pakken in wijken. Regievoering blijft daarbij wel nodig, anders is er kans op versnippering. De stedelijke ambitie moet niet losgelaten worden als er op wijkniveau wordt gekeken. Kijken of je draagvlak kan creëren	Verslag 3
	3. Heldere spelregels maken voor als een wijk er niet uit komt. De houdbaarheid van afspraken die binnen een wijk gemaakt worden is niet altijd even lang. Laat deze spelregels door de gemeente maken en bijvoorbeeld op een platform weergeven. Lastig: vaak wordt dit gedaan vanuit de wijkteams, maar die zijn nog niet overal op orde	Verslag 3
	4. Kunnen bewoners wel beslissen wat er in hun straat gebeurd? Staat de stedelijke ambitie daar niet ver vanaf? Als je alle straten los laat beslissen is de optelsom niet gelijk aan de stedelijke visie.	Verslag 3
	5. Zorg voor een overkoepelende visie als het gaat om de stad (omgevingsvisie) om groen af te wegen tegenover andere doelstellingen, bijvoorbeeld woningbouw.	Verslag 3
	Maak voor alle 24 wijken een wijkdienst. Laat deze mensen contact zoeken met burgers. Breng de wijk samen in kaart. Dit is al gedaan bij het Spijkerkwartier. Begin in wijken waar de interesse al is en geef extra aandacht aan de andere wijken. Dit valt onder de uitbreiding van de wijkteams en sluit aan bij budgetverhoging en kennisverhoging.	Verslag 2
	Geef ruimte om op wijk niveau beslissingen te nemen om indien nodig een boom te verwijderen, onder de voorwaarde dat dit gepaard gaat met het planten van nieuw groen.	E-mail
	Groenbeheer overdragen aan bewoners zou zorgen voor willekeur en fragmentatie in de groenvoorziening. Individuele belangen gaan dan teveel de maatstaf worden hoe er met groen wordt omgesprongen. Er dient rekening te worden gehouden met de ecologische en klimatologische aspecten.	Werkgroep Behoud Bomen Arnhem
	In de straat waar ik woon heb ik last van de ruimtelijke visie. Daar mochten geen bomen (ook al bleven ze klein) bijkomen want de ruimtelijke visie uit de periode dat de wijk (Sonsbeekkwartier) was gebouwd had bepaald dat alleen langs de hoofdverkeersaders (zoals Jacob Cremerstraat) bomen mochten komen te staan:-(. Ook kreeg ik op een informatiebijeenkomst van Buiten Gewoon Beter te horen dat planten van een boom onmogelijk was vanwege alle leidingen en het gat van 2x2x2m dat er zou moeten komen. In de stad die hier en daar last heeft van hittestress wordt het tijd dat planologen hun wil niet langer kunnen opleggen omdat een boom of struik niet in hun denkraam of op hun tekentafel past.	discussie website
	Hoe ga je met buurtbewoners om die genoeg geld hebben voor onderhoud, maar niet mee willen betalen? In mijn straat is het onderhoud voor de bewoners, maar die geven aan dat onderhoud hen niet interesseert. Dat het alleen maar geld kost. Als deze groep een meerderheid vorm, hoe moet je daar dan mee omgaan? **Reactie**: De gemeente zou mensen daar op aan kunnen spreken.	Verslag 4
	Vergeet niet dat de gemeente een voorbeeld is voor veel burgers. Ik hoor vaak "maar als de gemeente het zo doet, dan is het toch goed?". Mijn antwoord is dan vaak "nee, helaas niet". Dat moet anders worden. De gemeente moet zorgvuldiger met het groen omgaan, zodat de burgers de gemeente wel als goede voorbeeld kunnen gaan volgen.	discussie website
	We moeten ons als bewoners ook laten horen. Het is goed om naar de gemeenteraad te gaan en te zorgen dat we spreektijd krijgen. Als steun voor de wethouder.	Verslag 4
	Het was eerst beter toen er een richtlijn was vanuit de gemeente. Teveel participatie kan ook de verkeerde kant op werken. Het kader van de stedelijke ambitie zou zwaarder moeten wegen.	Verslag 4
	Betrek er een commissie bij. Kijk per geval, met kennis, naar de ecologische opvatting. Deze oproep krijgt bijval; het vormen van een soort groengroep. Hoe groot moeten deze dan zijn? Per wijk of voor de stad?	Verslag 4
	In Kranenveld heeft een werkgroep van bewoners gekeken naar het groen. Dit hebben ze samen gedaan met een aantal mensen van de gemeente. Daar zit veel expertise waar we gebruik van moeten maken. De ambtenaren hebben veel kennis van groen. Dat was de perfecte samenwerking. Als wijk kan je veel samen doen, maar daar zitten wel bepaalde richtlijnen aan. Zorg voor betrekken bewoners én expertise van de gemeente.	Verslag 4
	Veel dingen worden nu per straat aangepakt. In het Spijkerkwartier wordt er per straat naar het groen gekeken (d.m.v. project 'Buitengewoon Beter'). Per straat kijken bewoners naar verbeteringen. Elke straat gaat er op die manier anders uit zien en mensen krijgen ruzie met elkaar over de invulling.	Verslag 4
	De gemeente neemt de verantwoordelijkheid en legt deze niet neer bij de grilligheid van de individuele bewoners. Dan krijg je dat iemand een oude boom kan kappen en 2 jaar later is het bedrijf failliet. Korte termijn denken. Bomen zijn de toekomst.	discussie website
	Een zeer goed idee om bewoners bij beheer te betrekken. Ga daarbij ook samen in de wijk schouwen; welke bomen doen het goed en welke minder? Door betrokkenheid worden er betere keuzes gemaakt; samen weet je meer. Kijk daarbij wel naar het verschil in wijken; waar veel sociale huurwoningen staan zal er ook samen moeten worden gewerkt met de woningcorporatie.	Verslag 2
	Kijk samen naar hoe je het groen op een goede manier kan indelen en onderhouden; dat niemand er last van heeft (bijvoorbeeld hoe mensen het tuinafval goed kunnen afvoeren, niet door hun huis en niet via zelfgecreëerde paden door plantsoenen)	Verslag 2
	Adopteren van een 'stuk' groen zodat bewoners deze kunnen onderhouden. Dit gebeurt in het Coehoornpark en in de Rodenburgstraat. Je ziet dat er meer aanspraak is en dat bewoners het goed onderhouden. Er is overleg met elkaar en met wijkbeheer. Er worden kaders opgesteld en afspraken met elkaar gemaakt. Dit kan ook in andere (en misschien moeilijkere) wijken. Kijk naar het resultaat.	Verslag 2
	Vroegtijdig terug kijken naar de beheercontracten en bijsturen waar nodig is.	Verslag 3
	Probeer de kennis over deze onderwerpen zo goed mogelijk te mobiliseren; er is veel kennis aanwezig, ook bij universiteiten.	Verslag 3

In een aantal wijken willen sociaal ondernemers vast wel het onderhoud gaan uitvoeren. Kwestie van goede partners zoeken en met hen een onderhoudsniveau afspreken. Bij het vinden van die partners kunnen teams leefomgeving en Sociale wijkteams vast een rol bij spelen.	Discussie website
Luisteren naar de (wijk)bewoners en goed in gesprek gaan. En soms is externe hulp ook uitkomst inzake advies.	
Participatie in het groen …. eerst vastomlijnde afspraken, dan doen! Dat het participatie in het groen ook goed kan gaan, zien we aan de resultaten in de eco-tuinen van het Spijkerkwartier.	Discussie website
Reactie: het onderwerp wat jij hier aanvoert, samen werken in en met het groen door bewoners, heet met een mooi woord: Groen participatie. Het leuke hiervan is dat je op een andere manier je buren gaat kennen, en je dienstbaar opsteld in aanleg en onderhoud van groen, in jouw omgeving. Echter te vaak is gebleken dat na verloop van tijd prioriteiten van bewoners invloed krijgt op het onderhoud. Kort gezegd: De één vindt vlinderbeplanting belangrijk, de ander vind dat de toetreding belangrijk is en weer een ander vond …!? Vaak worden afspraken niet nagekomen, met als resultaat dat het goren nog slechts een bron van ergernis wordt in zowel onderhoud als tijdsplanning .. Ik zeg: Participatie in het goren …. eerst vastomlijnde afspraken, dan doen! Dat het participatie in het groen ook goed kan gaan, zien we aan de resultaten in de eco-tuinen van het Spijkerkwartier. **Reactie**: Dan moeten de tuincentra wel stoppen met het leveren van gifplanten. Over dat onderhoud door sociale partners ben ik het niet eens . Groenonderhoud en aanleg is een vak. Dat kost jaren studie en veel jaren praktijkervaring. Dat kan je niet zomaar aan iedere jandoedel overlaten. Dat is ook de dood in de pot voor de vakmensen. Er moet juist meer gebruik worden gemaakt van plaatselijke ecologische hoveniers. Het wordt tijd dat men de waarde van groen duidelijk maakt en ook dat het niet gratis kan. Zet het geld voor de kapvergunning in voor het gunnen van projecten aan de plaatselijke ecologische hoveniers en reken ze af op hun prestaties. Laat hen ook de informatie geven aan de particulieren en heb daar ook geld voor over.	discussie website
Het behoud van groen in de wijken of buurten waarvan de bestemming volgens plan 'groen' is, is niet helder geregeld. Het groenbeleid van de gemeente wordt daardoor niet gesteund door de bewoners van deze wijken. In contacten met ambtenaren wordt mij verzekered dat de groene tuinen in deze wijken/buurten blijven en dat bomen daar niet gekapt worden zonder vergunning. Op de website/andere informatieverstrekkingen is dit niet/nauwelijks terug te vinden. In praktijk blijkt dat bewoners van deze wijken/buurten denken dat het loslaten van de vergunningplicht bij bomenkap in eigen tuin (vanaf 2014) ook geldt voor wijken/buurten met bestemming 'groen'. In de buurt waar ik woon zijn vele bomen verdwenen in de laatste jaren, tuinen kaal gemaakt en zelfs 'versteend'. Dat gaat nog steeds door en vrijwel allemaal zonder vergunning. Maatregelen ter uitvoering van het afgesproken groenbeleid zijn nodig. Voorbeelden: - Is het mogelijk dat de gemeente bewoners van 'groene' wijken/buurten specifiek aanschrijft, zodat zij op de hoogte gesteld worden van de geldende regels? Ook het duidelijjk vermelden van de regels op de website? Wat is wel/niet geoorloofd bij verandering van eigen tuin? - Functioneren van ODRA, ook vraagtekens bij plaatsen. Zij proberen taak vanaf bureau te vervullen. Bewoners merken hier niets van en gaan door. Hoeveel nut heeft het om dit alleen juridisch te behandelen? - Misschien is het zinvoller om een soort 'green-keeper' aan te stellen. Iemand met hart voor de natuur en enthousiasme om mensen warm te maken voor natuur in eigen buurt en eigen tuin. Iemand die het 'veld' in gaat en ter plekke ziet wat er gebeurt, direct contact maken met bewoners. Ik maak me zorgen. Als we zo doorgaan is het binnengkort geen groene buurt meer.	E-mail
Probeer per wijk met wijkbewoners via het wijkplatform een bomeninventarisatie te maken.	E-mail
Het is belangrijk om de praktijk in de wijk te koppelen aan de ambities die zijn gesteld op het hogere stadsniveau in het bomenbeleidsplan. Laat bewoners daar inzicht in krijgen.	Verslag 2
Beheerplannen kosten veel tijd en geld en ze kunnen ook een valkuil vormen. Liever een kort en compact stuk, zodat we snel over kunnen op actie over kunnen gaan.	Verslag 3
Een beheerplan kan wel helpen om het budget in op te nemen en te kijken waar het geld voor gebruikt kan worden. Dit moet wel eerst in kaart gebracht worden.	Verslag 3
Zorg dat de plannen langer dan één raadsperiode mee gaan, probeer ze voor 10-20 jaar op te stellen. Belangrijk om de doelen scherp te krijgen en te kijken met welk budget je de meeste doelen realiseert. Daarbij ook kijken naar efficiëntie; als je de straat openbreekt ook kijken naar de boomruimte onder de grond.	Verslag 3
Vanuit de ambities van het bomenplan voldoende geld opzij zetten. En maak de ambities duidelijk naar soort en gebied; bijvoorbeeld als er schade is aan laanbomen na een storm dan moet daar geld voor zijn om bomen te herplanten.	Verslag 3
Gespreksleider: Belangrijke vragen zijn: wie is mijn aanspreekpunt en waar kan ik terecht?	Verslag 3
Een app realiseren met een kaart van Arnhem waarop de bomen met boomnamen staan. Dit heeft Rotterdam al. (Bomenspotter). Zien welke boom het is en informatie toevoegen over de boom (leeftijd). Draagt bij aan bewustzijn over bomen. Geeft vertrouwen dat gemeente bomen serieus neemt en creëert draagvlak. Het boek ‘Bomen in Arnhem’ digitaal maken.	E-mail
Als er beleid geschreven wordt, zorg dat het transparant is.	E-mail
Maak het zichtbaar waar er gekapt wordt en waar er aanplant is. Stimuleer groengroepen van betrokken burgers in de wijk. Zodat een aantal wijkbewoners goed geïnformeerd is en de lokale situatie goed kent. Zij kunnen ook andere wijkbewoners helpen met vragen. Dit vergroot de betrokkenheid.	discussie website
Transparantie ook heel belangrijk in dit proces. De gemeente stuurt ook in deze avonden op een uitkomst waar zij iets mee kan.	discussie website
Op wijkniveau moet er een eerste aanspreekpunt zijn, zodat bewoners invloed uit kunnen oefenen (bijvoorbeeld op wijkbudgetten).	Verslag 3
Het is niet duidelijk waar je naar toe moet als je vragen/opmerkingen hebt over met name natuurgebieden. Daar zijn verschillende partijen bij betrokken. De gemeente zou moeten afspreken wie het aanspreekpunt wordt als andere partijen het beheer over nemen, bijvoorbeeld met het Gelders Landschap of woningcorporaties.	Verslag 3
Het zou fijn zijn als er een beheerkaart komt met wie welke gebieden in beheer heeft. Dat maakt het overzichtelijk.	Verslag 3

	Stel er komt een bomenbeleid zoals wij dat met z'n allen hebben besproken, dan zal er een cultuurverandering binnen de gmeente moeten plaatsvinden. Niet alleen de groenbeheerders, maar iedereen die in zijn werk bomen kan tegen komen: Stedebouwkundigen, verkeerskundigen, planners, handhavers, beheer Openbare ruimte, Beleidsmakers, opdrachtgevers, bestuurders, etc. Workshops en trainingen zijn m.i. nodig om iedereen het nieuwe groen- en boom-denken eigen te laten maken, de een wat meer dan een ander. Ook daar is geld voor nodig. **Reactie**: Zolang de gemeente niet zorgvuldig omgaat met het groen, heeft de burger daar ook geen boodschap aan. **Reactie**: Bij dat traject (workshops en trainingen) zullen ook inwoners moeten worden betrokken: regelmatige interactie over een langere tijd tussen enerzijds beleidsmakers, opdrachtgevers, planners, handhavers etc. en anderzijds inwoners is onontbeerlijk als je tot een echte cultuurverandering wilt komen. Anders raakt het bestuur in een mum van tijd weer "losgezongen" van de inwoners.	Inbreng alle boompicknicks	
	Aan het einde van de avond op 7-5. zei Frans Gooren dat het het bomenbeleid, de kapvergunning in het bijzonder, tegenstrijdig is met "van Wijken Weten', waar de mensen in de wijken, buurten en straten meer mogelijkheden krijgen om zelf te beslissen over wat er in hun omgeving gebeurt. Maar, wat de mensen in de wijken ook voor dingen willen doen binnen hun wijk, het moet toch altijd voldoen aan het wijkplan en het gemeentebeleid? Een aanvraag kan altijd afgekeurt worden om redenen dat de aanvraag niet voldoet aan het gemeentelijk beleid. Dat gaat dan straks ook gelden bij het kappen van bomen. Lijkt mij duidelijk. **Reactie**: Mee eens. Het gemeentebestuur blijft een eigen verantwoordelijkheid houden voor de bescherming van groen en het groene aanzien van onze stad.	Inbreng alle boompicknicks	
	Wijkteams hebben op een aantal procedures geen zicht en zijn nog niet op de gewenste kwaliteit.	Verslag 3	
	Kijken naar de kwaliteit van dienstverlening bij de gemeente; daar ook certificaten aan kunnen koppelen.	Verslag 3	
	Vele bomen zijn eigendom van een gemeente, dus deze kan ook beslissen om te kappen. Echter staan deze bomen in de openbare ruimte en vullen dus ook de omgeving voor de bewoners aan. Veelal beslist een gemeente tot kap maar in hoever zijn bewoners daar mee eens en hoe kan men deze beslissing stoppen? Natuurlijk is een zieke of dode boom altijd een reden tot kap, maar is dan ook de gemeente eerlijk en is die boom ook ziek? Hoe eerlijk en vooral transparant is een gemeente bij een boom die vaak niet ziek lijkt?	discussie website	
	Gemeente is niet transparant. De gemeente doet het toch wel op haar manier. Ook al zegt een landschapsarchitect dat het anders kan zonder te kappen. (3x ervaren) Luisteren naar de (wijk)bewoners en goed in gesprek gaan. En soms is externe hulp ook uitkomst inzake advies. Niet stiekem eventjes snel kappen maar duidelijk communiceren via o.a. een brief, bewonersgroepen, krant, sociale media e.d. En met de straat zelf!	Discussie website	
	Als burger goed geïnformeerd worden over veranderingen. Geen dubbele agenda's en projectontwikkelaars er niet mee weg laten komen. Kijk dan ook naar waarom dingen veranderd worden en of dat op tijd gebeurt. Nu is het vaak nog dat de burger er heel veel tijd in moet steken om te zorgen dat hij/zij gehoord wordt.	Verslag 2	
	Kapvergunningen en bouwplannen weer in de Arnhemse Koerier melden/plaatsen voor transparantie in beleidsbeslissingen	E-mail	
	Op de Kemper heide zijn beuken van 200 jaar neergehaald, totaal onduidelijk waarom, behalve waarschijnlijk vanwege financiële redenen? Een aardig briefje op een boom kondigde aan 'ruimbaan voor de bomen'. Maar dat oude exemplaren gekapt zouden worden, dat heb ik nooit kunnen lezen op dat briefje, het briefje insinueerde iets heel anders, namelijk dat de kronen van de bomen meer ruimte nodig hadden! Ik ben bang dat de opdrachtgever, de gemeente Arnhem, toch iets anders voor ogen had dan de kronen meer ruimte geven!	E-mail	
	Samen met de burger overleggen. Als de gemeente nieuwe plannen heeft, de burger betrekken door een keuze te geven uit meerdere plannen, met een onderbouwing van de visies. Een eerlijk en transparant lange termijn beleid geeft de burger mogelijk vertrouwen in de gemeente (terug).	E-mail	
	Betrokkenheid bewoners over dit plan en bij veranderingen in hun buurt	Email	
	Wat er nodig is om de visie in stand te houden, moet logisch worden door gecommuniceerd met de burger, dan zal het verzet kleiner zijn.	Email	
	Belangrijk thema: educatie voor jongeren over bomen en natuur. Ze moeten ruimer gaan kijken, ook richting scholen. Bewustwording is heel belangrijk.	Verslag 1	
	Laat zien wat je doet, welke onderzoeksvragen daarbij horen, welke bomen er in mee genomen worden. Dan weet je wat er gepresenteerd gaat worden.	Verslag 3	
Monitoren, evalueren, bijschaven			
Monitoren & Evaluatie	Zorgen voor een monitoring.	Verslag 1	**Monitoren en evalueren (p. 20)** Monitoren aantal bomen en kroonoppervlak In 2019 is de toe- en afname van het aantal bomen en de kroonoppervlakte van bomen geïnventariseerd op buurt- en wijkniveau tussen 2006 en 2018. Om het Bomenplan te monitoren wordt dit in de toekomst voortgezet. Jaarlijks zal een bomenbalans worden opgesteld met daarin een overzicht van de toe- of afname van het aantal bomen en de kroonoppervlakte. Er wordt gemeten vanaf een vast ijkpunt, namelijk 2006: wat is het verschil tussen het huidige jaar en 2006. Een tweede ijkpunt kijkt naar het verschil tussen het huidige jaar ten opzichte van het voorafgaande jaar. De bomenbalans wordt gerapporteerd aan het bestuur. Daarnaast houden we bij hoeveel bomen met een kapvergunning zijn geveld, hoeveel bomen er in dit kader zijn bijgeplant en hoeveel bomen we hebben kunnen verplanten. Evaluatie De aanpak van het Bomenplan wordt na 5 jaar geëvalueerd. In de evaluatie wordt bekeken in hoeverre de
	Kwantificeren van de belangrijkste activiteiten; maak het meetbaar. Niet alleen de uitkomsten laten zien, ook het onderzoek.	Verslag 2	
	Tekeningen kloppen niet altijd. Ik zou graag zien dat er meer de wijk in wordt gegaan om in het veld te kijken. (Roept wel vragen op rond het budget; dat is een tijdrovende en dure manier van monitoring)	Verslag 3	
	De gemeente heeft een digitale tool met een beheersysteem waar veel informatie in terug te vinden is.	Verslag 4	
	Monitoring kan elk jaar zijn, bijvoorbeeld met een wijkschouw. Daarvoor is continuïteit in de wijk wel belangrijk. Afspraken moet vastgelegd worden.	Verslag 5	
	Er zal een gemeentelijke evaluatie moeten komen over de gevolgen van de afschaffing van de kapvergunning. Het gaat niet alleen om bomen in particuliere tuinen, maar ook over bomen in de openbare ruimte en de terreinen van instellingen en bedrijven. Ook moet onderzocht worden of de beschermende werking van bestemmingsplannen nog wel functioneert na de afschaffing van de kapvergunning.	Verslag 6	
	Wat ontbreekt in het huidige plan is de transparante monitoring van de bestaande bomen en welke status ze hebben.	Verslag 7	
	Ik mis de terugkoppeling. Beheer moet teruggeven wat ze gedaan hebben en daar moet op geanticipeerd worden. Met dit nieuwe bomenplan moet het beheer aan de gang en ik wil weten wat er dan teruggekoppeld wordt. Monitoring is belangrijk.	Verslag 8	
Fianciën			
Algemeen	W.b.t. onderhoudskosten: niet WEER de gemeentebelastingen verhogen, maar snoeien in andere kosten, bijvoorbeeld overbodige medewerkers en/of subsidies vanuit de gemeente.	E-mail	**Niet opgenomen in het Beleidsplan** De extra ambitie zoals die is verwoord in het nieuwe Bomenplan kost ook extra geld. Het aanplanten van meer bomen, het langer behouden van bestaande bomen, het 'herinvoeren' van de kapvergunning en enkele andere maatregelen zal naar verwachting enkele tonnen duurder zijn dan in de oude situatie. Als het Bomenplan door het College aan de Raad aangeboden wordt, zal dit vergezeld gaan van een dekkingsvoorstel. Naast de al bestaande subsidieregeling voor bomen op 'hitteplekken' willen we kijken of we ook nog
	Als onderhoud van bomen door geldgebrek onvoldoende is, meer budget voor de groenvoorziening.	E-mail	
	Ruimvoldoende budget voor onderhouds- en beheerdiensten; te weinig middelen om het goed te doen (al doen ze heel goed hun best)	Verslag 2	
	Groen in combinatie met cultuurhistorie; rondom monumenten de structuur bewaren. Als we dit als stad willen, moet er wel een bijdrage zijn voor de particulier, zodat hij/zij niet volledig zelf voor de kosten van onderhoud moet opdraaien.	Verslag 2	

	Aangezien het noodzakelijk is om veel meer bomen te laten groeien in Arnhem zal het gemeentelijk budget voor het onderhoud eveneens moeten stijgen per jaar.	Aktie Redactie Bomen Arnhem	aanvullende subsidieregelingen voor particulieren kunnen introduceren.
	Hoe gaat het met kennis en geld voor grote bomen in tuinen van mensen die net in een huurwoning wonen? Worden deze mensen ondersteund? Beheer is vaak duur (zie kopje geld).	Verslag 4	
	Er worden miljoenen vrijgemaakt voor het gemeentemuseum en er wordt gezocht op het stadhuis om miljoenen vrij te krijgen voor de venieuwing van de schouwburg locatie: waar blijft de inzet voor bomen en het verminderen van het klimaatprobleem? Waar blijft de Arnhemse inspanning voor Arnhem als bomenstad?	Aktie Redactie Bomen Arnhem	
	Opstellen van subsidieregeling voor mensen die onderhoud aan hun boom/bomen niet zelf kunnen betalen. Als je het zelf goed kan betalen hoef je de subsidie niet te krijgen, dus met name voor mensen met een minimumbudget.	Verslag 4	
	Er moet besef komen bij corporaties en instellingen. Daar kunnen ze het budget voor jaren managen, want bomen gaan jaren door en zitten niet vast aan één huurder/bewoner.	Verslag 4	
	Kappen voor geld mag nooit een doelstelling zijn. Kap wordt ook ondergebracht in de begroting. Kostenneutraliteit staat er volgens mij wel.	Verslag 4	
	Als onderhoud van bomen door geldgebrek onvoldoende is, meer budget voor de groenvoorziening.	E-mail	
	Subsidie voor aanplant voor bomen moet er ook bij komen.	Verslag 4	
Overig			
Niet meegenomen uit reacties: algemeen	Groene verticale woonflats, in het groen ingericht. Kan Arnhem initiatief in nemen.	Verslag 2	**Niet opgenomen in het Beleidsplan** Er zijn tijdens de verschillende boompicknicks en ook via de website veel ideeën en suggesties aangeleverd, die niet in dit plan thuishoren. Veel suggesties gaan over klimaatadaptatie. Voor zover deze bertrekking hebben op bomen zijn ze verwerkt in dit plan. Voor het overige (bijv. groene daken, regentonnen, waterinfiltratiegebieden) worden deze suggesties gebruikt bij het opstellen van klimaatbeleid. Ook worden er uitspraken gedaan (bomen gaan voor parkeerplaatsen of voor zonnepanelen) die in algemene zin, in dit kader te ver voeren. Wel wordt in dit plan een werkwijze geïntroduceerd bij projecten, waarmee bomen beter beschermd worden dan voorheen.
	Regenwater opvangen ten bate van groen; ook in centrale stukken van de stad waar je het goed kan bewaren. Regentonnen voor particulieren aanbieden met subsidie.	Verslag 2	
	Groene tuinen i.p.v. betontuinen in wijken. Kan er bijvoorbeeld belasting op bestrating komen?	Verslag 2	
	Groene daken met groen	Verslag 2	
	Leefgebied voor de dieren in de stad (fauna). Ook combineren met aangepaste stadsverlichting.	Verslag 2	
	Er is nog niet echt een start gemaakt met verkoeling van de binnenstad. Muren van groen en extra bomen met dat doel heb ik nog niet ontdekt. Je kan naast deze verkoeling nog heel veel platte (bedrijfspanden) voorzien van zonnepanelen. Het kan toch ook gelijk op gaan?	Discussie website	
	Regenwater opvangen ten bate van groen; ook in centrale stukken van de stad waar je het goed kan bewaren. Regentonnen voor particulieren aanbieden met subsidie.	discussie website	
	We moeten redeneren vanuit een toekomst/streefbeeld van ongeveer 10-15 jaar. Daarbij willen we algemene overkoepelende uitgangspunten en de kapvergunning is er één van. Op die manier moeten we ook de avonden ingaan en daarbij toewerken naar een scenario.	Verslag 2	
	Maak plannen voor de lange tijd, dan kan je klimaatbestendig kijken.	Verslag 2	
	Ik geef mee om vooral aan duurzaamheid te denken, kijk naar de lange termijn en aan volgende generaties als je gaat denken over bomenbeleid.	Verslag 1	
	Er zijn nog zoveel daken waar zonnepanelen op kunnen, onacceptabel om er grond voor op te offeren waar CO2 opnemende natuur zou kunnen staan. Bomen hebben voorrang op zonnepanelen, als we zo zouden gaan redeneren is het einde zoek er zijn en er zullen vele andere manieren zijn waarop je aan groene stroom zal kunnen komen zoals vorige spreker ook zei. Bos kappen om windmolens te plaatsen, onacceptabel, we hebben nu ca 13% natuur in NL, hopelijk wordt dat meer in de toekomst en niet minder.	Discussie website	
	Bomen i.p.v. blauwe golven (parkeerterreinen) -> parkeerplaatsen opofferen voor bomen. En bomen i.p.v. huizen in een nieuwe wijk	Verslag 2	
	Maak bij aanwijzen van parkeergelegenheid een afweging tussen een keuze voor een boom of voor een parkeerplaats.	E-mail	
	Bij herinrichten van straten (en aanvullen van bomenrijen) moet het geoorloofd zijn beperkt af te kunnen wijken van de stedelijke parkeernorm ten gunste van bomenaanplant	Aktie Redactie Bomen Arnhem	
	Wijken moeten veel ruimer opgezet worden. Winst uit verkoop van bouwgrond moet verboden worden.	E-mail	
	Waarom worden plantenvakken altijd hoger gelegd dan het straat- of stoepniveau? Dan is er geen spraken van waterberging, maar wordt het nog sneller afgevoerd. Ik opteer voor stoepbanden met tussenruimtes, zodat het water in het plantsoen kan stromen.	discussie website	
	Als straten doorlopen in verschillende wijken zou het wel mooi zijn als het zelfde groenplan wordt doorgevoerd, voor het aanzicht van de straat voor de voorbijganger.	E-mail	
	Is het mogelijk om te werken met verschillende scenario's en deze voor te leggen aan de raad? Er is dan meer recht aan inbreng.	Verslag 1	
	Bij ons zijn er veel klachten over fijnstof. Steeds meer mensen klagen daarover in de wijk. Als we bepaalde wegen aanleggen moeten we ook kijken dat het verkeer en de rest van de wijk goed samen kan. Niet zomaar infrastructuur aanleggen.	Verslag 4	
	Transparantie moeten beginnen op deze site. Wat is het doel van deze punten. Sommige onderwerpen lijken er met de haren bijgesleept. Het gaat toch met name over het wel of niet herinvoeren van de kap vergunning? Vertrouwen in de gemeente ontstaat als duidelijk wordt wat met de opmerkingen gebeurt, wat de waarde ervan is en hoe opmerkingen mee worden gewogen. Gaan jullie een stemming houden? Wie is voor, wie is tegen de kapvergunning? Gaan jullie een onderzoek doen? Hoeveel bomen zijn er extra gekapt sinds de vergunning is afgeschaft?	discussie website	
	Maak het systeem van melding maken overzichtelijker. Dat kan nogal een gedoe zijn. Geef bij de antwoordmail niet alleen een zaaknummer, maar ook een korte beschrijving waar de zaak over gaat. Er is nog geen terugkoppeling als je aangeeft dat je ontevreden bent (smileysysteem) over de dienstverlening n.a.v. je melding. Er wordt niet aan mij gevraagd waardoor dit komt.	Verslag 3	
Niet meegenomen uit reacties: Integraliteit in aanpak	Vraag: waarom zitten mensen van de landschapsarchitectuur en de bouw hier niet bij? Op de tekening worden groen/bomen wel vaak aangegeven, maar in realiteit staan ze er niet. Dan is het vaak 'grijs': parkeerplaatsen, fietsen, schuurtjes etc. Bij de uitgifte van de bouwgrond gaat het al mis; te kleine tuinen om goede bomen neer te kunnen zetten. De conclusie hierbij is dat het een integrale afweging moet worden. En dat groen van groot belang is bij integraal werken.	Verslag 2	
	Probeer om het bomenplan te integreren met de waterhuishouding van de stad. Waterinfiltratiegebieden. Deze worden alleen maar belangrijker. Bomen zorgen voor schaduw, maar onttrekken ook water uit de grond. Kijk naar de kansen en risico's.	Verslag 1	
	Wanneer men bv de straat al open heeft voor het warmtenet kunnen de gasleidingen ook gelijk verwijderd worden, kwestie van goed plannen met elkaar. Zit liever een week zonder gas dan dat die boom om moet omdat het niet gelijk kan. En men kan een gasleiding ook laten liggen als hier een boom op staat, de nieuwe leidingen kunnen anders gelegd worden.	Discussie website	

Niet meegenomen uit reacties: Verdere uitvoering/vervolg stappen	Een voortschrijdend onderhoudsplan	E-mail	
	Bomenbeleid met mooie doelstellingen is op zich goed, maar in de praktijk zal in veel concrete situaties het juridische kader bepalend zijn. Voor de interpretatie van dat juridische kader zal ook de inhoud van het handboek relevant zijn. Ik wil graag meedenken over de concretisering van juridisch kader en handboek.	Inbreng alle boompicknicks	
	In het beleidsplan kan al een tijdsplanning worden opgenomen voor het opstellen van een uitwerking en concretisering van het doel om via bomen- en groenbeleid een bijdrage te leveren aan het opvangen en matigen van de gevolgen van klimaatverandering. Betrek daarbij waar mogelijk ook de waterhuishouding van de gemeente, op grond van recente wetenschappelijke inzichten over (1) de effecten van verschillende soorten groen op de waterhuishouding, en (2) de voorwaarden die met een goede waterhuishouding geschapen kunnen worden voor behoud van groen en het verminderen van “hitte-eilanden”	Inbreng alle boompicknicks	

Van: Steven de Nie
Verzonden: zondag 1 december 2019
Onderwerp: Behandeling in de gemeenteraad van het raadsvoorstel 'Bomenplan Arnhem'

Geachte raadsleden,

Mijn visie is, dat de boomkapvergunning onvoorwaardelijk en onmiddelijk heringevoerd moet worden.
Alleen dan worden onze waardevolle bomen (weer) beschermd tegen willekeur, onverschilligheid en geldelijk gewin van maatschappelijke partijen die lak hebben aan levende wezens die zich niet kunnen verweren. Bomen geven rust, verkoeling, nemen CO2 op en geven zuurstof, zuiveren lucht en houden vocht vast in de bodem in tijden van droogte.

Hierbij sluit ik mij voor 99% aan bij de visie en wensen van de werkgroep Behoud Bomen Arnhem.

Bij voorbaat hartelijk dank voor het kenbaar maken van mijn inspraak. Hopelijk is dit mogelijk!

Met vriendelijke groet,

Steven de Nie

Betreft: Reactie op **Bomenplan Arnhem** - Hans van den Bos

Arnhem, 3 dec 2019

Geachte raadsleden,

Het is goed dat gemeente Arnhem haar visie op bos en bomen actualiseert, niet in de laatste plaats door klimaatverandering en ernstige achteruitgang van biodiversiteit. Voor groene stad Arnhem blijft een groot en gezond bomenbestand belangrijk – voor identiteit van de stad en levenskwaliteit van de Arnhemmers en bezoekers.

Met grote interesse heb ik Bomenplan Arnhem gelezen. Het is een samenhangend en realistisch verhaal. En ik kan me prima vinden in de intentie en de voorgestelde hoofdlijn van 'meer (buitengewone) bomen, meer bladmassa en beter beschermen van bomen'.

Helaas is dit verhaal meer visie dan plan. Ik mis de urgentie en een stevig gekwantificeerde ambitie. Hier ligt een mooie taak voor u, raadsleden.

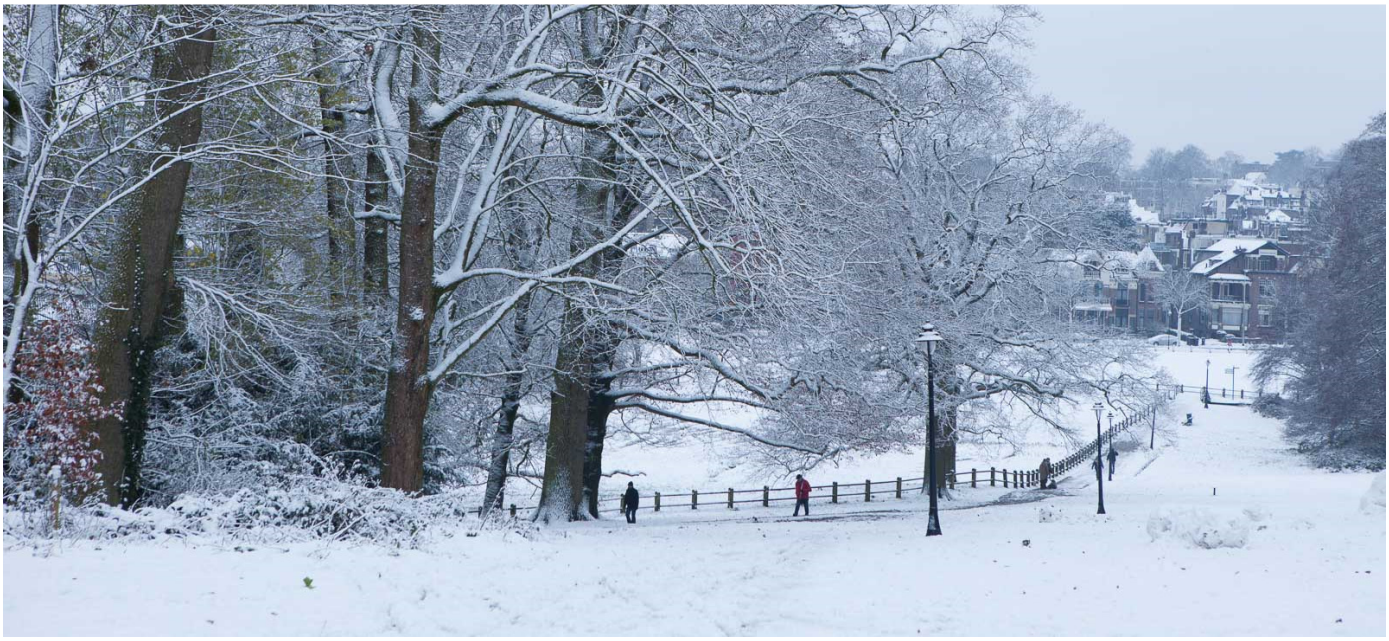
Mijn voorstel
Voordat gemeente Arnhem gaat zoeken naar plekken waar meer bomen passen (zie p.13), formuleert u een pittig én gemakkelijk meetbaar doel waar direct mee kan worden gestart, bijvoorbeeld:

In de komende 5 jaar realiseren we in alle wijken en buurten een toename van het kroonoppervlak van ten minste 5 procent; in buurten met hittestress (rood en bruin op kaart 2, p.11) **10 procent.**

n.b. de hiervoor benodigde monitoring is niet anders dan op p. 29 beschreven wordt.

Met vriendelijke groet,

Hans van den Bos

Intro:
Naam: Anne Ferwerda, ik spreek in op persoonlijke titel
Motivatie voor deelname:
Ik ben een natuurliefhebber, behoefte aan boomrijkere leefomgeving, zorg voor de toekomst van kinderen (juf, oma)
Ik heb er een positief gevoel over de inspraakprocedure, ik mag constructief mee denken, mening geven na zorgen over de in mijn ogen situatie van bomen in Arnhem en ik verwacht dat er met mijn inbreng iets gebeurt.

Edoch ik word teleurgesteld over de gang van zaken behalve over de catering:
Ik ben dan ook kritisch op diverse punten:

Doel: inwoners betrekken om draagvlak te creëren voor het beleidsplan: informeren, raadplegen en adviseren.
Is dit wel goed gegaan?

- Arnhem heeft 157.223 inwoners. De bijeenkomsten zijn verdeeld over Arnhem Noord, op eentje na in Arnhem zuid terwijl daar de helft van de bevolking woont: 74.850 inwoners
- Vanaf het begin zijn de diverse rollen van de deelnemers niet omschreven: de gemeente bepaalt de agenda, maar brengt zelf geen voorstellen in, die lezen we later pas in het concept beleidsplan, dat is vreemd. Bovendien is soms de informatie bijvoorbeeld over het aantal bomen in Arnhem en de boomkronenfotografie niet wetenschappelijk onderbouwd en daardoor verkeerd te interpreteren. Dat geeft geen vertrouwen.
- Daarbij is de waarde van de inbreng van de deelnemers niet duidelijk, behalve dat de inbreng is genoteerd
  Hoe wordt het resultaat van de inspraak geïntegreerd in het plan dat wij niet kennen, welke keuzes zijn er gemaakt en waarom, ook aandacht voor (tegen)argumenten of onmogelijkheden
- De werkwijze vraagt regelmatig veel initiatief van de deelnemers om aan informatie te komen, zeker als je niet in de gelegenheid bent om alle picknicks bij te wonen

- We ontvangen summiere informatie over uitstel , waarom niet al een concept toesturen met voorbehoud, het gevolg is:
  Ultra korte termijn voor lezen en reageren op bomenbeleidsplan namelijk:
  Op 27 september bomenbeleidsplan ter inzage
  3 oktober :Op de eindbijeenkomst weinig gelegenheid voor reageren, alsnog snel reactie via internet omdat sluitingstermijn 6 oktober is.

Hoe kijkt u hiernaar?
Heeft naar uw oordeel het projectteam zich gehouden **aan haar opdracht** van de gemeenteraad om een plan te maken **met draagvlak?**

Ondanks goede intenties van het projectteam

- heb ik behoefte aan een concretere invulling, in elk geval op korte termijn en meer dialoog over de keuzes
- heb ik behoefte aan betrokkenheid en inspraak in de toekomst (bomenkwaliteitsteam) als er meer duidelijkheid komt over de invulling

- maak ik me zorgen over beschikbare financiën

Participatie bij het Bomenbeleidsplan Arnhem

Bron voor mijn opmerkingen:

- Participatiewijzer (Nederlandse Ombudsman):
  Tien spelregels voor behoorlijk omgaan met inbreng en inspraak van burgers
- Opmerkingen uit stukken die Evelien mij stuurde over participatie met stakeholders in haar organisatie
- Het bijwonen van de introductiebijeenkomst, 2 bomenpicknicks, verslag van de eindbijeenkomst
- De concept versie en de definitieve versie van het Bomenbeleidsplan Arnhem

Geachte raadsleden, mede-insprekers en toehoorders.

Mijn naam is Mark Bosch en ik spreek namens de Werkgroep Behoud Bomen Arnhem.

De werkgroep bestaat uit 8 bevlogen Arnhemmers die het gevoerde bomen beleid tenenkrommend vonden en daardoor in verzet zijn gekomen. We zijn voortgekomen uit Behoud Bomen Talud Lindenheuvel uit 2015 en hebben een doorstart gemaakt in feb 2018 als Behoud Bomen Arnhem om de bomen van het Lauwersgrachtpark te behouden. Inmiddels alweer bijna 2 jaar geleden. En nog is er niets veranderd aan het bomenbeleid en het boombenul in Arnhem. Vandaar dat er een nieuwe loot aan onze stam hangt te weten de Stichting Tree Union. En dit alles na het aantreden van het nieuwe college en een zogenaamde nieuwe groene wind in Arnhem.

Terwijl je zou verwachten dat een nieuw Arnhems college met veel ambitie de zorgen onder inwoners over leefbaarheid en andere stadse problemen voortvarend zou aanpakken, wie die ambitie verwacht had komt tot nu toe bedrogen uit.
Van ambitie is nauwelijks sprake.
En op luisteren en handelen naar wat inwoners willen, kunnen we dit college al helemaal niet betrappen.
Integendeel. Rollebollend gaan de collegepartijen over straat en over de tong.
Ronde Tafelgesprekken en inspraakavonden zijn voor de bühne.
Maatregelen die ze nemen of willen nemen, de huisvuil-inzameling Diftar is daar een voorbeeld van, kunnen op weerstand van veel Arnhemmers rekenen.
En toch, tegen beter weten in, wordt dit doorgezet. Partijen waar vele Arnhemmers hun hoop op hebben gevestigd laten het compleet afweten.
Logisch in een college van deze samenstelling waarbinnen enkele partijen programmatisch lijnrecht tegenover elkaar staan.
Dan krijg je een beleid van vlees noch vis, houden ze elkaar in een wurggreep en lijkt het pluche belangrijker dan principes.
Zo is ook het voorstel voor een nieuwe bomenbeleid voor de stad tot stand gekomen.
Terwijl groen van essentieel belang is voor het welzijn van mensen blijken bomen straks weer het stiefkindje van nieuw Arnhems beleid.
Ook hier is sprake van vlees noch vis.

Waarom het een slecht nieuw beleid is.

Het afschaffen van de kapvergunning in 2013 heeft geleid tot een waanzinnige achteruitgang van duizenden gezonde bomen in Arnhem. Het is onze ervaring dat er nooit een ambtenaar aan te spreken is geweest op dit beleid.

Er zijn politieke partijen in de Arnhemse raad die vinden dat ambtenaren meer verantwoording moeten afleggen voor hun daden en uitspraken. Omdat ambtenaren vaak namens het gemeentebestuur spreken, heeft dat als consequentie dat zij ook het gezicht zijn van het uit te voeren beleid. Zij worden door de inwoners van Arnhem gezien als diegenen die verantwoordelijk zijn voor het beleid.

Het waren de ambtenaren die de *boom-cafés* hebben opgetuigd, en het waren diezelfde ambtenaren die dit zogenaamde nieuwe bomenbeleid geschreven hebben

of eigenlijk beter; overgeschreven hebben uit de reeds bestaande *groenvisie 2035*. De ambtenaren zijn dus medeverantwoordelijk te houden voor de gang van zaken rond de totstandkoming van dit nieuwe bomenbeleid. En daar is volgens ons een hoop over te klagen.

Ik ben als burger moedeloos geworden door de stroperige en wegkijkende houding van diegenen die ons besturen, de mensen die ons willen doen geloven dat ze het zo goed met ons voor hebben. Werkelijk luisteren en ontmoeten lijkt daar niet bij te horen. Dwingen en dicteren des te meer. Er wordt wel gedáán alsof er geluisterd wordt, daarom dus die boom-picknicka, maar bewoners werkelijk laten participeren in het proces is er niet bij.

De bühne poppetjes (lees; de wethouders) worden eens in de 4 jaar gewisseld, en met de wisseling, zoals Kees Hin het verwoorde tijdens één van de bomenavonden, waaien we weer mee met hoe men het dán wil. Juist dit zwapperende beleid moet stoppen. Er moet beleid met visie voor de toekomst worden gemaakt dat niet steeds veranderd kan worden!

Dat betekent dus onder andere dat men niet tussendoor zaken aan vastgesteld beleid kan veranderen, zoals de afschaffing van de kapvergunning, dat niet anders kan worden gezien als een VVD-cadeau voor de eigen achterban. Leendert Combee mag dan zijn mantra herhalen dat er voorheen al zonder vergunningsaanvraag werd gekapt, dat neemt niet weg dat het toegeven aan zo'n fenomeen getuigt van visieloosheid. Van vrijheid – blijheid voor tuineigenaren worden bomen in de stad helaas niet beter. Heel veel tuinen en gebieden tussen huizen zijn kaler geworden. En dat is om meerdere redenen slecht voor de stad.

In 2003 kwam ik wonen onder vijf majestueuze witte paardenkastanjes van 90 jaar oud. De bewoners van de net gebouwde huizen aan de Lindenheuvel bleven maar zeuren dat de bomen gekapt moesten worden. Jaren moest ik waakzaam blijven om de kap te verijdelen. In overleg met Codi Duyster, de boomexpert van de gemeente Arnhem, ben ik de strijd aangegaan. Hij drukte me op het hart; 'zorg dat men niet gaat zagen'! Als men eenmaal 1 tak afgezaagd heeft blijft men zagen totdat de boom weg is.

Toen ik in 2011 via Codi vernam dat de kapvergunning afgeschaft zou gaan worden wist ik wat me te doen stond; de bomen moesten op de lijst met beschermde bomen komen! De eerste aanvraag werd afgewezen en ik moest komen inspreken, om met de gratie gods de bomen toch nog op de lijst te krijgen. Slechts 800 bomen in Arnhem bereikte de uiteindelijke lijst, wat in een bomenstad als Arnhem een gotspe is.

In 2015 wankelde de nieuwe status van de kastanjes aan de Lindenheuvel alweer, en wilde men op het hele talud 49 bomen gaan kappen. Men was simpelweg vergeten op de lijst met beschermde bomen te kijken. Zo gaat dat dus! Doordat de buurt actie ondernam, bewonersparticipatie dus, bleven de bomen staan. Uiteindelijk bleken alle rapporten over de bomen geen stand te houden. De toverwoorden 'gevaar' en 'onveilig' bleken totaal uit de duim gezogen. Een valse tactiek om te komen tot kap. Wethouders en raadsleden moesten gewezen worden op hun eigen falende beleid, want men was niet eens in staat om die 800 bomen te beschermen!

Zonder tussenkomst van ‘Behoud Bomen Talud Lindenheuvel’ waren de bomen onder goedkeuring van de gemeente gekapt. Dat bomen kunnen sneuvelen door persoonlijke ideeën van bepaalde ambtenaren en dat daar zelfs waarheid verdraaiende tactieken voor worden bedacht moet stoppen! Dit moet worden vastgelegd in echt nieuw bomenbeleid.

Alle bomen moeten in principe weer een beschermde status krijgen. Er moet een kapvergunning komen die door eenieder moet worden aangevraagd bij kap. Er moet daarbij ook gekeken worden naar wat de bomen voor de omwonenden betekenen. Zaken als ‘bomen geven rommel in mijn tuin’, of ‘zichtlijnen’ kunnen niet langer als doorslaggevend worden beoordeeld.
Mocht er dan toch besloten worden tot kap dan moet die keus transparant zijn en kloppen.

Het boombeleid moet niet meer met elke politieke wissel worden gewijzigd, maar stevig worden verankerd in Arnhem, op een manier dat als voorbeeld kan dienen voor Nederland. Behoud Bomen Arnhem wil dat er een echt nieuw bomenbeleid komt met een langetijdsvisie, waarin de burgers niet steeds de straat op moeten om kap tegen te houden. Als burgers moeten we blind kunnen vertrouwen op bomen minnend beleid. Arnhem moet een stad worden met boombenul, doordrongen van de waarde van bomen voor de stadnatuur en mensen.

Wij zijn het spuugzat dat we steeds opnieuw ons keihard vrijwillig moeten inzetten en ons moeten wapenen tegen goed betaalde ambtenaren en wethouders die hun eigen zin doordrijven.
Bomen zijn van ons allemaal dat zou de geldende moraal moeten zijn.
Boombenul van de wortel tot de kruin!
Nooit meer een boom voor groene stroom!

EcoVrede Nederland

bijdrage in het bomenplan Gemeente Arnhem 4 december 2019

Geachte raadsleden en belangstellenden;

Op verzoek zetten wij bij deze enkele hoofdpunten op papier uit ons betoog en onze inbreng op 4 december jongstleden en in voorbereiding voor onze vervolgsessie komende week 11 december in het stadhuis.

Bomen zorgen voor welbevinden, leefbaarheid, natuur en gezondheid. Natuur helpt mensen met depressiviteit en andere stoornissen. **Natuur is een eerste levensvoorwaarde.**
Hoe maken wij onze stad leefbaar voor nu en in de toekomst? Er zijn tal van voorbeelden. Groene daken, sedumdaken, gevelgroen, daktuinen, gevelbossen en meer. Door zo te werken neemt de hoeveelheid groen toe ook in een bebouwde omgeving als Arnhem.

VN, Europese Commissie, diverse instanties en rapporten laten zien dat het vijf voor twaalf is geweest. Er is een structurele verandering nodig in ons handelen. Meer bomen en meer Natuur. Een drastische uitbreiding van bos en groen. Een besef dat wij leven bij de gratie van Natuur en dus Aarde. Water, Voedsel, Kleding, Grondstoffen, Hout, Stenen; **Het zijn Natuurproducten!**

Wij leven in een kenniseconomie maar er is een tekort aan kennis en of de beschikbaarheid daarvan. Hogeschool van Hal Larenstein en de Universiteit Wageningen hebben een paar honderd publicaties in huis over groen en de voordelen daarvan voor de stad. De kennis is er sedert jaren. Het gaat over bewustzijn, psychologie en een andere manier van denken en handelen. De durf om te kiezen voor echte verandering. Kennis en mooie concepten te delen en te laten zien. Arnhem echt innovatief te maken in het aanzien van de stad. Budgetten verschuiven van diverse deelgebieden naar groen gezien de grote voordelen in het beheersen van vandalisme, minder ziekten, toename leefbaarheid, schaduw & hittestress, waterbuffering, toename van de biodiversiteit en welbevinden.

Een van de aandachtspunten is ons boekhoudsysteem. Wij denken en rekenen in geld. Zo verdween onze buurttuin in wording in Malburgen vanwege de komst van een flat en een bouwplaats. De waarde van groen, de werkelijke grotere waarde wordt veel te weinig gewaardeerd. Ons boekhoudsysteem doet schade aan burgerinitiatief en aan bomen.

Burgerinitiatief en bomen hebben ruimte nodig!

Pas het bouwbesluit aan als gemeente en geef bij offertes de opdracht om een plan te maken met daarin daktuinen, gevelgroen en duurzame ontwerpen verplicht.
Ga het gesprek aan met de woningcorporaties over duurzaam en groen bouwen en het integreren van natuur in de bouwwijze en creëer ruimte voor burgerinitiatief. Maak het eenvoudig en verlicht de regeldruk. Maak innovatie- en regelvrije plekken in de stad.

Hou de vervaldata van onderhoudscontracten van groen in de gaten en grijp vroegtijdig in. Geef nieuwe opdrachten en geef woningcorporaties de opdracht te werken aan nieuwe betaalbare (!) vormen van groen en fysieke ruimte voor initiatieven van burgers in de wijken. Al acht jaar geleden hebben wij dit onderwerp aangekaart bij de woningcorporaties. Het is belangrijk dat de gemeente zijn invloed beseft en sturend optreedt om gezonde voorzieningen concreet te laten worden.

De stad die voor zichzelf kan zorgen in voeding en water!
Het water uit de beken zuiveren en bottelen, en bufferen, als symbool voor de zuivere stad. Arnhem; de stad die voor zichzelf kan zorgen. Pachtcontracten een nieuwe invulling geeft om lokaal voedsel voor de stad te produceren en voedselbossen te realiseren om de stad vanwege meervoudige positieve functies; **www.ecovredgaard.nl**

Het zuivere Arnhem! De parken voorzien van eetbare en bruikbare planten en bomen.
Maak van de parken voorbeeldgebieden voor de stad van 2050. Waar groen overal aanwezig is en duurzame bouw centraal staat. Draag het uit en laat het zien in het gemeentehuis!
Burgers kunnen niet vragen om iets wat zij niet of nauwelijks kennen (!)

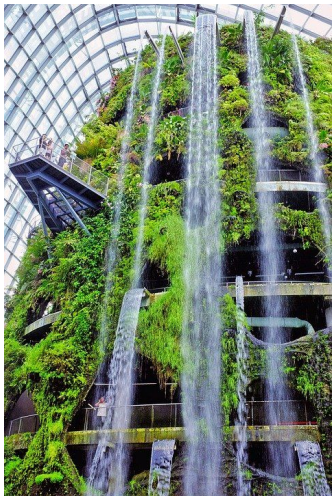
Duurzame parken met ecologische zelfvoorzienende bouw, met waterbuffering, en educatie in de vorm van informatie en plantjes aan de uitvalswegen van de parken. Zodat het groen groeit de stad in en in het bewustzijn van de bewoners! Steken, opslag en plantjes verzamelen en aanbod mogelijk maken.

Groene flatgebouwen - met betrekking tot de link tussen het aantal inwoners en het aantal bomen. De vraag was hoe dat zit bij de bouw van flats vanuit de raad. Er zijn bijzonder mooie voorbeelden van flats en woningen(!) waar groen centraal staat. Een half bos gerealiseerd kan worden in en op een gebouw; en; in de gebouwen(!) veel meer groen en duurzame elementen.

De leefbare stad en denkt u daarbij aan uw kinderen! **www.evsgebouwbeheer.nl**

EcoVrede Nederland Postbus 60051 6800 JB Arnhem
Telefoon: 06 19 67 93 89 **organisatie@ecovrede.nl**
www.ecovrede.nl www.ffrmnetwork.org Voedselbossen

Er komt een **recessie** aan zo is de voorspelling in de 2e helft van 2020.
Belangrijk om voor die tijd (!) goede projecten voor de stad in gang te hebben gezet en de budgetten veilig gesteld voor de komende jaren! Het gaat om een andere economie.

Over kennis gebruiken; Er is heel veel mogelijk in de Wereld;
2 tips; 1. Laat het de burgers zien! 2. Nodig per onderwerp dat wordt besproken een Hogeschool uit om in de raadszaal te vertellen wat er in het werkveld/ onderwerp gaande is met de uitnodiging daarvan een brede presentatie te geven van bijvoorbeeld een kwartier in de beeldvormende fase. Goed voor de binding met het onderwijs, educatief en een nieuw element.

Dank voor uw aandacht en graag tot volgende week.

EcoVrede Nederland De denktank voor de dag van morgen Vrijwilligersinitiatief
Sedert 2009 actief in en om Arnhem
www.ecovrede.nl ANBI Instelling organisatie@ecovrede.nl

Bijdrage inspreekavond 4 december 2019
Bomenplan Arnhem

Mijn naam is Tinka Chabot (op zijn Frans uitgesproken), ecologisch hovenier en bosbouwkundig ingenieur, dus ik weet wel iets van bomen, hoe ze groeien en wat ze nodig hebben om dat zo gezond en lang mogelijk te doen. Mijn taak is eigenlijk om mensen blij te maken met hun tuin en met het groen wat zich in hun tuin bevindt. De meeste huizen zijn gebouwd in de jaren 60-70 van de vorige eeuw en toen is ook de aanleg van die tuin ter hand genomen. De bomen die toen geplant zijn, waren lief en klein en men had geen idee hoe groot die bomen konden worden. Ze staan dus vaak op een verkeerde plaats, in de weg of er staan er veel te veel. Ik adviseer dan om enkele bomen (vaak coniferen) op te ruimen en te kijken waar er plaats is om een nieuwe boom te planten die wel de ruimte en mogelijkheid heeft om volwaardig uit te groeien.

Het plan wat er nu ligt gaat wel uit van drastische maatregelen om iedere bomenkap te voorkomen. Ook als een boom nog geen 25 cm dik is, en je wilt hem kwijt, moet je al een vergunning aanvragen. Dat betekent in principe dat je iedere zaailing al zou moeten melden. Dat is natuurlijk volstrekte kolder. Ook een dikte van 25 cm (omtrek ongeveer 80 cm) is door een boom al snel bereikt, net als een kroondoorsnee van 5 meter. Daar zou veel flexibeler mee omgegaan moeten worden, zodat mensen gemotiveerd worden om juist bomen te planten.

De manier waarop het nu gebeurd, dat je echt voor iedere boom een melding moet doen of een vergunning aan moet vragen, stimuleert mensen niet. Ik ben juist heel erg voor goede voorlichting: aangeven waar bomen kunnen komen te staan, waar ze goed uit kunnen groeien, zowel bovengronds als ondergronds, hoe groot bomen gaan worden, wat de ecologische waarde is enz. enz.

Door mensen blij te maken met hun tuin is de beste manier om te zorgen dat er groen in hun tuin komt en blijft en niet het opleggen van allerlei bureaucratische dwangmiddelen.

Verder voeg ik, op verzoek van enkele raadsleden de stukken toe die zowel mijn man als ik ingediend hebben op het concept-bomenplan, maar waarvan, tot mijn spijt, niets terug te vinden is in het huidige plan wat de raadsleden hebben kunnen lezen.
Ik heb al mijn kennis en kunde ingezet om het bomenplan naar een hoger plan te brengen, dus als mijn kennis op deze manier nog gebruikt zou kunnen worden, zou heel fijn zijn.

Bomenplan 2019 gemeenteraad 20191204

Geachte leden van de gemeenteraad van Arnhem,

Mijn naam is Frans van den Berg en ik spreek hier in namens het Wijkplatform Malburgen Oost, Immerloo en het Duifje.

Wij willen het met u vooral over de praktijk hebben waar we in de wijk tegen aanlopen en wat nog niet goed in het nieuwe beleid is verwerkt.

<u>Geen geld voor nieuwe bomen</u>
Recent is in een deel van onze wijk een groenschouw gehouden samen met de gemeente. Vooraf waren de pijnpunten en vragen schriftelijk bij de gemeente ingediend.
Zo is de wens van een deel van de wijk om tientallen nieuwe bomen op nieuwe plekken aan te planten.
Op de groenschouw zelf bleek dat de afdeling Beheer van de gemeente daar helemaal geen geld voor heeft.
Er was wel een bedrag van ongeveer 10.000 euro gevonden bij het Team Leefomgeving Malburgen wat goed zou zijn voor maar 5 nieuwe bomen werd ons verteld.

In het raadsvoorstel van het bomenplan 2019 staat een bedrag van 250.000 euro (dus 125 nieuwe bomen) en om de beleidsvoornemens te realiseren nog eens 390.000 euro, dus minder dan 200 bomen, voor de hele stad Arnhem en waarvan dan een groot gedeelte al in een klein deel van Malburgen Oost komt te staan.
Dit is dus veel te weinig voor de hele stad Arnhem. Er zal dus veel meer geld moeten worden vrijgemaakt om het beleid te realiseren wat dit bomenplan 2019 voorstaat, namelijk meer bomen in de stad Arnhem.

Bovendien is door de klimaatverandering met de droge zomers een veel hogere sterfte van bomen dus moeten er meer bomen vervangen worden.
Wij vragen u dus veel meer geld structureel beschikbaar te stellen voor niet alleen nieuwe bomen maar ook voor vervanging van bestaande bomen die dood gaan vanwege de klimaatverandering.

<u>Geen geld om open plekken in lanen met nieuwe bomen te voorzien</u>
Verder hebben wij begrepen dat de gemeente geen geld heeft om open plekken in lanen op te vullen bij het normale beheer.
Maar als een laan in zijn geheel vervangen wordt, dus waarbij ook mogelijk nog een aantal kerngezonde bomen worden weggehaald dan zou er wel geld voor zijn omdat er dan een project van is gemaakt.
En projecten kunnen uit andere potten worden gefinancierd zoals andere beleidsbudgetten of actiepotten van wethouders
Wij zijn van mening dat er anders gedacht moet worden en dat er ***een project gemaakt moet worden om alle open plekken in lanen in de hele gemeente Arnhem in 1 keer op te vullen. Wij vragen u of u daar het college van burgemeester en wethouders er toe kan bewegen dit op te pakken en uit te voeren.***

Aanplant nieuwe bomen in toekomstig openbaar groen

Bij de groenschouw in een klein deel van onze wijk Malburgen Oost is langdurig stilgestaan bij sterk verwaarloosde stukken toekomstig openbaar groen die zijn aangelegd door projectontwikkelaars.
Deze stukken blijven meestal paar jaar in beheer van die clubs voordat de groenstroken worden overgedragen aan de gemeente Arnhem.

De problemen die zich bij voordoen deze groenstroken -die worden aangelegd door anderen dan de afdeling beheer van de gemeente- zijn meervoudig van aard.
Veelvuldig is er sprake van het niet op de juiste wijze aanplanten en verzorgen van groen waardoor deze dan keer op keer dood gaat.
Ook kan er sprake zijn van een onjuiste samenstelling van de bodem al dan niet vergezeld gaande met compleet vast gereden bodems door de zware machines die bij de bouw zijn gebruikt waardoor bomen als ze al blijven leven steeds maar niet willen groeien.
Bovendien wordt in deze groenstroken niet het normale onderhoud verricht wat wel elders in de wijk gebeurt bij stukken groen die in beheer zijn bij de afdeling beheer van de gemeente. Zo wordt er in projectontwikkelaarsgroen niet of vrijwel niet gemaaid terwijl elders in de wijk bijvoorbeeld langs wandelpaden 16 keer per jaar gemaaid wordt.
Ook wordt er in deze zwaar verwaarloosde groenstroken veel afval gedumpt dat nauwelijks wordt opgeruimd omdat niemand zich er voor verantwoordelijk acht.
Tot slot blijkt dat de projectontwikkelaar tegen bewoners heeft gezegd dat de groenstroken al waren overgedragen naar de gemeente terwijl dit bij navraag bij de gemeente onjuist bleek te zijn.
Kortom jarenlang sterk verwaarloosde plekken in de wijk Malburgen tot grote ergernis van onze wijkbewoners.

De Afdeling beheer van de gemeente Arnhem heeft ons bij de groenschouw verteld dat ze deze groenstroken van projectontwikkelaars en het verwaarloosde karakter ervan dit voor hen ook een grote ergernis is en dat ze graag een ander beleid hierop zouden willen zien.

Naar onze mening is het daarom beter als toekomstig openbaar groen alleen nog maar door de afdeling beheer van de gemeente aangelegd mag worden waarbij extra mankracht en kennis beschikbaar moet worden gesteld.
Dit is nodig om de bodemgesteldheid te onderzoeken, voor plantgoed keuring, om toezicht te houden op de uitvoering bij het planten en om te zorgen dat er voldoende water in de zomer en droge periodes bij de jonge aanplant terecht komt.
Wij willen u vragen of u hier een amendement zou willen maken om de aanplant van toekomstig openbaar groen alleen nog maar door de afdeling beheer van de gemeente Arnhem plaats te laten vinden.

Handhaving

Wat er op bladzijde 19 van het bomenplan staat zoals de poster "werken rondom bomen" hoort al jarenlang het beleid te zijn. Echter het toezicht op straat ontbreekt of de uitvoerende partij zich er wel aan houdt.
Door het ontbreken van toezicht bij bouwwerkzaamheden en aanleg van kabels leidingen en wandel- en fietspaden en aanpassen van watergangen in het openbaar groen zijn in onze wijk Malburgen in de loop der jaren vele bomen onnodig doodgegaan of omgewaaid bij de eerst volgende storm na de werkzaamheden.

Wij vragen of u ervoor kan zorgen dat er structureel veel meer toezicht en handhaving komt op deze activiteiten om te voorkomen dat boomwortels worden beschadigd en of te voorkomen dat de grond rondom bomen verdicht wordt.

Uitvoering van dit kaderplan

Dit is een kaderplan met heel veel wat niet is ingevuld.
Wij zouden graag verder betrokken willen worden bij de nadere uitwerking van dit kaderplan.
Wij verzoeken of u middels een amendement het mogelijk zou willen maken dat de nadere uitwerking van dit kaderplan, dus een uitvoeringsplan, samen met de bij dit bomenplan betrokken bewoners van de stad wordt opgesteld.

Dan voldoet dit raadsvoorstel ook beter met de opdracht die de gemeenteraad gaf aan de wethouder namelijk dat samen met de stad nieuw bomenbeleid gemaakt gaat worden.

BEHANDELRESULTAAT

Raadsvoorstel, informatieve bijeenkomst 4 december 2019

Bomenplan Arnhem

Zaaknummer:	316242
Portefeuillehouder:	Mw. C. Bouwkamp

Resultaat van bespreking:

Aanwezig
De raadsleden/fractievolgers Manders (AC), Hegge (PvdD), Broersma (CU), Bouma (PvdA), Combée (VVD), Prinsen (GL), Venhoek (D66), van den Broek (CDA), Wiggers (AOP), Çetintaş (SP), Aydemir (DENK/Verenigd Arnhem) en Verheij (PVV).

Insprekers
Ingesproken is door Mark Bosch (Behoud Bomen Arnhem), Joost Blasweiler (Arnhemse Bomenbond), Syne Fonk (EcoVrede Nederland), Jolanda van Looij (Werkgroep Openbare Ruimte Spijkerkwartier), Frans van den Berg (Wijkplatform Malburgen Oost, Immerloo en Het Duifje) en Tinka Chabot, Anne Ferwerda, Hans van den Bos, Simon Klingen en Evelien Jansen op persoonlijke titel.

Bespreking
De insprekers hebben allen aangegeven wie zij vertegenwoordigen en een korte introductie gegeven met hun opvatting(en) over het voorstel. Daarna hebben de insprekers vragen vanuit de raadskamer beantwoord. De inbreng van de insprekers en de vragen uit de raadskamer gingen over het participatieproces, de reactie op de geleverde inbreng en de inhoud van het voorstel.
Niet alle fracties hebben hun vragen aan de insprekers kunnen stellen.

Conclusie
De voorzitter stelt met instemming van de raadskamer vast dat niet alle vragen beantwoord zijn. De informatieve behandeling zal een volgende keer worden voortgezet.

De raadsadviseur,

B. Kranenborg

De voorzitter,

M.P. Simonis

Reactie Tinka Chabot op Bomenplan

Arnhem 06-10-2019

1. Inleiding en samenvatting

De stelling dat bomen CO2 vastleggen is alleen waar als bomen voldoende kunnen groeien. Bomen die dicht bij elkaar staan of aan het aftakelen zijn, dragen niet bij aan de CO2-opname. Er is onduidelijkheid over de precieze hoeveelheid CO2 die een boom jaarlijks opneemt, maar dat is ongeveer 8 tot 20 kg per boom per jaar. Deze bijdrage van bomen moet dus ergens achteraf staan en niet als belangrijkste punt genoemd worden. Andere aspecten van bomen zijn m.i. veel belangrijker.

De biodiversiteit van bomen is afhankelijk van de soort. Ook andersoortige natuur kan bijdragen aan de biodiversiteit, mits zorgvuldig onderhouden. Daar zou meer de nadruk op gelegd moeten worden: het belang van biodiversiteit in het algemeen en daar het onderhoud op afstemmen.

Hierbij meld ik me alvast aan voor het Boom Kwaliteitsteam Arnhem, zowel als deskundige als als bewoner.

2. Situatieschets.

CO2-vastlegging: zie hierboven.

3. Arnhemse ambitie en aanpak

3.1 Aanplant

Bij het maken van plannen, bv. bij het station en het Paradijs, heb ik al in een vroeg stadium aangegeven dat er te weinig ruimte opgenomen is voor groen. Daar is niets mee gedaan. Dat geldt ook voor het Velperplein en het nieuwe provinciekantoor aan de Weerdjesstraat. Er moet naar gestreefd worden om al in een vroeger stadium, dus bij de plannenmakerij, een bepaald percentage aan groen verplicht te stellen, anders wordt het plan afgewezen. Tuintjes bij nieuwbouwwoningen worden steeds kleiner en voorzien van betonijzeren hekken met uitsluitend klimop. Goed voor de bodiversiteit (niet dus) en de frustratie van de toekomstige bewoners. Er is nauwelijks ruimte voor planten, laat staan voor bomen. De deuren worden zo geplaatst dat de benodigde looppaden te groot zijn, de grond wordt verkloot door zware machines en afval van bouwwerkzaamheden. In een vroeg stadium moeten er al eisen gesteld worden aan een voldoende grote tuin, logische looppaden en schone grond. De bodem is de basis.

Gevelgroen wordt nu te dicht op elkaar en op de gevel geplaatst met nauwelijks ruimte voor de planten om fatsoenlijk te gedijen. Het onderhoud is gestandaardiseerd, namelijk met de heggenschaar, waardoor niets tot zijn recht komt. Kijk naar de Berenkuil: vuurdoorns op 20 cm afstand. Weet niemand van de plannenmakerij hoe groot die struiken kunnen worden? Laat ze uitgroeien en snoei alleen weg wat in de weg zit. En doe het netjes en zorgvuldig. Daarmee leg je als gemeente een basis voor respect voor groen. Geef je als gemeente het verkeerde voorbeeld door onzorgvuldig met je beplanting om te gaan, dan moet je niet raar staan te kijken als burgers er ook onzorgvuldig mee omgaan.

Reactie Tinka Chabot op Bomenplan

Struiken moeten ook de kans krijgen om tot mooie volwassen struiken uit te groeien en niet om de paar jaar met de bosmaaier afgekapt worden. Het ziet er niet uit en toont niet het respect wat je zegt uit te willen stralen naar groen.

Een bos wordt in dit plan gezien als de ultieme situatie. Meer bos lijkt het summum. Dat is niet zo. Variatie is het toverwoord. Variatie in landschappen en variatie in toegepaste planten.

Er zijn legio bomen die minder groot worden. Dat is geen zwaktebod, zoals hier wordt gesteld (genoegen nemen), maar de juiste boom op de juiste plaats. Het vergt wat kennis en inzet, maar is een prima basis. Het mag niet zo zijn dat alleen de allergrootste bomen van waarde zijn.

Afgeweken moet worden van het dogma dat alle bomen van dezelfde soort op dezelfde afstand moeten staan. Er dient bij ontwerp/aanplant ook rekening gehouden te worden met bomen in tuinen die al volgroeid zijn en nog lang meekunnen. Om daar een boom naast of onder te zetten is zondegeld. Er dient in overleg getreden te worden met de eigenaar en overlegd over de toekomst van de boom. Desnoods moet de gemeente er, in het algemeen belang, geld voor over hebben om de boom te onderhouden en zo lang mogelijk gezond te houden.

Aanplant op eindafstand zorgt ervoor dat er meer en dikkere takken lager op de stam in stand blijven en zorgt er dus voor dat er op termijn rigoureuzer gesnoeid moet gaan worden. Het werken met wijkers en blijvers kan voor een natuurlijke snoei van de onderste takken zorgen. Dat levert dus lagere kosten voor onderhoud op en voor kleinere snoeiwonden. Daarnaast levert het kappen van de wijkers biomassa op voor de centrale. En nee, dat is geen vies woord, maar een natuurlijke aanwas en stimulering van de groei van de blijvers. Dit moet uitgelegd worden aan de bewoners en hierin hoeft niet toegegeven te worden aan de bomenknuffelaars voor wie iedere boom heilig is.

Fruit- en nootbomen langs wegen en fietspaden levert gevaarlijke situaties op.

Woningcoöperaties zijn erg goed in het compleet leegtrekken van tuinen bij nieuw te verhuren woningen (heb daar zelf ervaringen mee, maar wordt ontkent door de woningbouwverenigingen). Daar zou paal en perk aan gesteld moeten worden. Ook worden er (onzinnige) en door ondeskundigen lijstjes toegevoegd bij huurcontracten van welke bomen er aangeplant mogen worden om overlast te voorkomen. Het is zo dat de woningbouwvereniging juridisch eigenaar wordt van een boom (ook al is hij door de huurder aangeplant) en automatisch opdraait voor de onderhoudskosten. Wellicht kan de gemeente daar iets in betekenen en het belang van bomen bij de woningbouwverenigingen onder de aandacht brengen. Woningbouwverenigingen verplichten om iets aan het vergroenen van tuinen te doen zet meer zoden aan de dijk dan de individuele burger lastig vallen met allerlei ingewikkelde regels..

Reactie Tinka Chabot op Bomenplan

3.2 Beheer

Normaal beheer bestaat op dit moment in het te rigoureus snoeien van iedere boom, ook al is dat bomtechnisch gezien helemaal niet nodig. Soms worden zoveel takken weggesnoeid dat de boom bijna geringd wordt. Dat gaat ten koste van de vitaliteit van de boom. Het zorg-vuldigheidsprincipe moet leidend zijn.
Bij het watergeven wordt een brandslang gebruikt waar een enorme straal water uitkomt en waardoor de bodem dichtgeslagen wordt. Lekker snel, maar funest voor het bodemleven en het zuurstofgehalte van de bodem.
Bij het maaien om bomen wordt veel maaischade toegebracht. Dat gaat ook ten koste van de vitaliteit.
Het aanbinden van bomen gebeurt nog vaak met autogordel, dat vele jaren blijft zitten. Onder de gordel droogt de boom niet op, met rot tot gevolg.

Beheer vrijstaande bomen.
Het toverwoord voor de meeste bomen en planten is licht. Ik mis bij de onderhoudssnoei dat bomen die last hebben van een buurboom, vrijgesteld worden. Daar zou de aandacht op gevestigd moeten worden. Een recent voorbeeld is de aanplant van de Prunus bij Musis naast een moeraseik. Daar is dus geen rekening gehouden met wat de boom nodig heeft, maar wordt een plan gevolgd, waarnaar de boom zich moet voegen.

Ik ben geen voorstander van het verplanten van grote bomen die dicht op elkaar staan. De wortelstelsels van de blijvende buurbomen worden altijd beschadigd. Daarnaast is het een erg kostbare zaak om bomen goed te verplanten. Er is een na uitgraven een groot verschil tussen het ondergrondse en bovengrondse deel van een boom, waardoor de eerste jaren veel energie gestoken wordt in het repareren van de wortelkluit. Daardoor treedt groei-stagnatie op, waardoor er veel zijtakken op een korte afstand van elkaar geproduceerd worden en er dus veel snoei plaats moet vinden. Allemaal redenen om uitsluitend te beginnen met jonge boompjes en die steeds voldoende groeiruimte te geven. Dit kan best uitgelegd worden aan burgers.

Ik ben een groot voorstander van het werken met wijkers en blijvers, omdat de bomen dan mooier opgroeien. Ze jagen elkaar als het ware omhoog met minder zijtakken. Als die takken op de juiste hoogte zitten kan je gaan dunnen. Laat de stobbe zitten, zodat daar weer gebruik van kan worden gemaakt door allerlei schimmels en insecten in het kader van de biodiversiteit. Ook dit kan prima uitgelegd worden aan burgers.

Beheer struwelen en wijkbossen
Opvallend is dat in Arnhem zuid veel struwelen tegen achtertuinen zijn aangelegd, waardoor de bewoners geen uitgang via hun achtertuin hebben. Dat betekent vaak dat de bewoners creatief zijn en paadjes door de struwelen aanleggen en ook vaak hun tuinafval in de struwelen kieperen, met verruiging als gevolg. Wellicht is het een idee om de struwelen te versmallen en de bewoners een fatsoenlijke uitgang te geven, met als doel om de struwelen beter in stand en gezond te houden. Is maar een idee.
Ook wordt bij het beheer vaak een bosmaaier ingezet, waardoor het er shabby uitziet en het groen geen respect oproept bij de omwonenden.

Reactie Tinka Chabot op Bomenplan

Bescherming van bomen bij werkzaamheden en evenementen.
Tot op heden wordt er geen of nauwelijks aandacht besteed aan het beschermen van het ondergrondse deel van de bomen. Bij de werkzaamheden bij Musis en recent aan de Apeldoornseweg worden de stammen van bomen middels planken beschermd tegen schade, maar er werd veel materieel op de kluiten gestort, waardoor er sprake is van verdichting van de bodem en de bomen over een aantal jaar het loodje leggen. Dan weet niemand meer wat de oorzaak is. Aannemers moeten beter doordrongen worden van de noodzaak om niet binnen de kroonprojectie te werken.

3.3 Kap en compensatie

Zoals ik al eerder heb uitgelegd ben ik tegen een kapvergunning, in welke vorm dan ook. De meldingsplicht is een halfbakken oplossing, waarmee je eigenaren van bomen niet stimuleert om nieuwe bomen te planten. Mijn ervaring is dat mensen best bomen willen planten als je ze goed informeert en de juiste boom op de juiste plaats zet. Ze hebben echter geen zin in rompslomp en bureaucratische procedures. Daarnaast zou de gemeente, in het kader van het verminderen van de bureaucratie, geen belemmeringen op moeten leggen voor eigendommen waar de gemeente niet aan bijdraagt.
Wil je perse een boom behouden voor de gemeenschap, draag dan bij aan het instandhouden ervan. Het is van de zotte dan eigenaren van bomen op hoge kosten worden gejaagd voor het onderhoud en de bevolking er gratis van kan genieten.

Evaluatie deregulering kapvergunning.
Wat hier staat klopt niet. Er was/is ook een kapvergunning nodig voor bomen in hele wijken die via een bestemmingsplan zijn beschermd. Zelfs voor het vrijstellen van een beschermde boom is een kapvergunning nodig. In dit geval een prachtige groveden vrijstellen door een Chamaecyparis te vellen. Dit leidt tot boosheid bij de eigenaren en tot creatieve oplossingen, waarvoor de gemeente de instrumenten toch niet heeft om dit te controleren/constateren. Dat maakt het voor de burger niet duidelijker. Alle bomen zouden onder één regeling, die makkelijk te vinden is, moeten vallen. Door het afschaffen van de kapvergunning heb ik meer bomen mogen aanplanten dan voorheen. Ik ben bang dat dat aantal weer minder gaat worden, door deze nog steeds onduidelijke regelgeving.

Particuliere bomen in een tuin.
Waar is deze oppervlakte op gebaseerd? Wordt er rekening gehouden met de plaats van een boom, bv. dicht bij een woning, te dicht op een tuinmuur, te dicht op een andere waardevolle boom? Hoeveel bomen moeten/mogen er in een tuin geplant worden?

Is het niet belangrijker om mensen te stimuleren om zorgvuldiger met de bestaande bomen om te gaan? Bv, door informatie te geven over wat een boom nodig heeft, zodat mensen geen bestrating aanleggen tot aan de stam van een boom, geen serre bouwen binnen de kroonprojectie enz enz. Mensen moeten blij zijn met hun tuin i.p.v. gefrustreerd raken door onzinnige regeltjes.

Reactie Tinka Chabot op Bomenplan

Gemeentebomen
Een stamomtrek van 35 cm? Zo dik zijn de bomen tegenwoordig als ze geplant worden! De dikte van de boom is dan 11 cm op ongeveer 1.30 meter hoogte. Ik hoop dat jullie de doorsnee bedoelen.
Via internet kan je vinden welke bomen diepwortelaars en vlakwortelaars zijn. Diep-wortelaars kunnen ook zorgen voor wortelopdruk als de ondergrond niet goed is of als er, ter bescherming van de omgeving, worteldoek in een plantgat is gebruikt, wat ik in de gemeente vooral in de binnenstad vaak zie. Wortels moeten op zoek naar water en voedsel en zijn daarin zeer creatief. Dit betekent dat ze vlak over het oppervlak op zoek gaan en dus de bestrating opdrukken. Zorg dus voor een goede ondergrond waar wat te halen is voor de boom.

APV.
Vaak gaat het verplanten van grote bomen niet goed. Als het voor particulieren geldt, wie gaat dat dan betalen? Er zijn zat bedrijven die goudgeld verdienen aan dit soort oplossingen, maar geen garantie geven. Vaak zie je, na een aantal jaren pas, dat het niet gelukt is. De boom blijft achter in de groei, heeft een onderontwikkelde bladzetting en gaat tenslotte toch dood. Ik zou dat niet als eerste punt zetten.

Geldt het financieel compenseren ook voor particulieren? Moeten ze ook betalen voor het rapport? Dit is allemaal niet duidelijk. En vooral bureaucratisch. Papier is geduldig, maar de praktijk is weerbarstiger.

Bestemmingsplan.
Het wordt er niet duidelijker op als bomen ook via het bestemmingsplan beschermd zijn. Daarin is nl. niet opgenomen welke bomen wel en welke niet beschermd zijn. Je moet dan voor alle bomen, rijp en groen, een vergunning aanvragen. Ik zou inzetten op één regel, als dat per se moet en in ieder geval een lijst bomen opnemen waar géén vergunning voor nodig is, bv alle coniferen m.u.v. groveden, want inheems en mooi, al hebben die ook niet het eeuwige leven, helemaal niet als ze belaagd worden door schaduwveroorzakende bomen. Alle Thuja's Chamaecyparissen, Cypressen, Douglassen enz enz. moeten vrijgesteld worden van een kapvergunning. Wellicht kan de regel worden dat bomen moeten passen in de tuin waarin ze geplant zijn. Mensen hebben geen idee hoe groot bomen op termijn worden als men ze als lief klein boompje aanplant.

Reactie Tinka Chabot op Bomenplan

Bijlage 1: Evaluatie deregulering kapvergunning

Met de deregulering van de kapvergunning is het er voor de burger en de hovenier wèl eenvoudiger op geworden. De monumentale bomenlijst is goed te vinden, maar soms staan er bomen op die er nooit op hadden mogen staan. Ook het feit dat de kosten van onderhoud door de eigenaar betaald moeten worden, zorgt ervoor dat mensen een hekel krijgen aan hun boom. Daar zou een oplossing voor gevonden moeten worden.

De bescherming via bestemmingsplannen zorgt dat ervoor dat het weer ingewikkelder wordt. Dat is niet uit te leggen. Er moet één uniforme regeling komen voor alle bomen, als er al een regeling moet komen. De evaluatie geeft aan dat de kroonprojectie van bomen is toegenomen. Waarom dan toch extra bescherming voor bomen? Juist extra regels zorgen ervoor dat vóór het bereiken van de vergunningsplichtige dikte voor een kapvergunning, bomen gekapt gaan worden. Daar helpt ook een meldingsplicht niet tegen. Wat is de meerwaarde van die melding? Hoe lang duurt de procedure? Hoe duur wordt het? Allemaal vragen waar de burger in geïnteresseerd is, maar waarover niets terug te vinden is in dit plan. Het is duidelijk een politiek verhaal, niet bedoeld om het voor de burgers duidelijker en eenvoudiger te maken.

Mijn ervaring is dat bomen vaak op een verkeerde plaats worden gezet en te dicht bij elkaar. Als je een boom koopt is de boom nog klein. Mensen hebben geen idee hoe groot een boom uiteindelijk kan worden, wordt dus tuinvullend of staat te dicht bij de gevel of de tuinmuur. Allemaal legitieme regels om bomen te kappen, lijkt mij. Daar wordt in deze evaluatie geen rekening mee gehouden. Het gaat hierbij puur om de aantallen, waarbij nieuw geplante bomen niet mee worden geteld, want nog te klein.

Om mensen echt een hekel aan bomen te laten krijgen, uitgezonderd het groepje bomenridders, moet je geen (financiële) compensatie opleggen. Er worden dan minder bomen aangeplant en ze worden eerder gekapt om de kapvergunning-aanvraag te voorkomen. Ik, als hovenier, zal daar dan ook in adviseren om problemen te voorkomen. Dat kan toch niet de bedoeling zijn?

Reactie Tinka Chabot op Bomenplan

Bijlage 2: afwegingskader kap bomen.

Het afwegingskader lijkt me een arbeidsintensieve procedure. Als dat voor iedere melding van een boom gaat gelden, lijkt me dat er meer mensen moeten worden aangenomen om deze stroomschema's te kunnen afwerken en dan hebben we het maar niet over de grens-gevallen die nadere afwegingen behoeven. Daarnaast gelden er nog steeds andere regels voor bomen die via het bestemmingsplan worden beschermd. Dat maakt het er voor de burger en de gemeente echt niet simpeler op.
In het stroomschema gaat het ook over een STAMOMTREK van 35 cm, dus een dikte van 11 cm! Dit moet wel een fout zijn, omdat de meeste bomen deze dikte tegenwoordig al hebben als ze aangeplant worden.
Ik ben bang dat dit een zeer ingewikkelde en onwerkbare situatie op gaat leveren.

Bij particuliere bomen mag de stamomtrek 80 cm zijn, d.w.z. een dikte hebben van 25,5 cm. Dat bereikt en boom al gauw en is niet echt monumentaal of belangrijk te noemen. Het klinkt als dik, maar is het dus niet. Ik geef je op een briefje dat er bijna geen enkele boom meer aangeplant wordt. Deze regels gaan m.i. nog verder dan tijdens de kapvergunning aan de orde was.

Toekomstboom
Afhankelijk van de soort is een boom van 80 jaar jong of oud. Je kan dit niet zomaar stellen. Een berk van 80 jaar kan bejaard en de jaren zat zijn, een eik niet.

Natuur- en milieuwaarde.
De hoeveelheid CO2 die afgevangen wordt is afhankelijk van de groeikracht van een boom. Een aftakelende boom stoot juist CO2 uit, dus moet je dat hier eigenlijk niet bij vermelden.

Maretak: komt hier niet voor. Beperkt tot Zuid Limburg. Kan dus weg. Klinkt interessant, maar is het niet.

Er geldt een meldingslicht voor particuliere bomen. Hier is echter sprake van het kunnen weigeren van de kap. Hoe verhoudt dat zich tot elkaar? Kan de meldingsplicht toch stiekem een aanvraag kapvergunning worden en hoe wordt dat gecommuniceerd. Wat zijn de kosten? Hoe lang duurt de procedure? Er is nu al een achterstand bij de ODRA. Hoe gaat dit afgewerkt worden?

Ik merk dat iemand op kantoor zich enorm heeft kunnen uitleven op deze stroomschema's. Daar is veel tijd en geld in gaan zitten. Maar levert het ook wat op voor de burger? Denken jullie echt dat het er eenvoudiger op gaat worden en vooral duidelijker? Mij duizelt het nu al en ik zit in het vak.

Bepalen compensatie
Hierbij wordt nergens rekening gehouden met de bomen die overblijven in een tuin. Het gaat hier uitsluitend om compensatie voor de gekapte/verplantte boom. Het kan zijn dat er juist gekapt wordt om een overblijvende boom meer groeiruimte te geven. Het totaalplaatje is belangrijk, niet de individuele boom. Bij een kroonprojectie die tuinvullend is blijft er weinig

over voor andere beplanting en weinig kans op zon in de tuin. Dit moet meegewogen worden. Uitgangspunt is dat mensen blij moeten zijn met hun tuin en niet gefrustreerd worden door onzinnige regeltjes waar de politiek zich dan in kan vinden. De gemeente zou er moeten zijn voor de burgers, in plaats van voor de raad.

Bijlage 3: Definitielijst

Ik zou een afgestorven boom echt geen boom meer durven te noemen. Een boom leeft van nature.

Reactie Aart Meijssen op Bomenplan

In algemene zin in de hoofdstukken 1, 2 en de paragrafen 3.1 en 3.2:

De ambitie van de gemeente Arnhem voor vergroting van het bomenbestand in de bebouwde omgeving in eigendom gemeente Arnhem wordt niet uitgewerkt in een concreet te meten doel in de tijd. Een toename van het aantal stadsbomen met 5% over 10 jaar is bijvoorbeeld een reële opgave en zeker met behulp van inzet van de wijkteams voor het vinden van geschikte locaties goed haalbaar. Het ontbreken van die meetbare doelen is echt een gemiste kans en maakt dit plan te vrijblijvend.

Bij de waarde van bomen komen CO2-vastlegging en regenwatervastlegging aan de orde en worden gelijk gesteld aan de overige waarden die bomen hebben. De zeer geringe vastlegging van CO2 door de bomen in de gemeente Arnhem is, gezien de landelijke uitstoot van 150 miljoen ton CO2 en het landelijk vastleggen in alle bomen in Nederland van 1,5 miljoen ton, volstrekt oninteressant alhoewel veel mensen dat niet tgeloven.
Microklimaat, fijnstof afvangen en welbevinden zijn echte de kernpunten voor de bomen voor de stedelijke omgeving.
Bomen houden geen water vast maar zorgen voor een minder snelle afvoer en toename van verdamping uit de bladmassa die een koelende werking heeft. Dat vasthouden van water is een fabeltje dat steeds weer opduikt en getuigt van een onjuist begrip van hoe bomen met water omgaan.
Biodiversiteitsbevordering is in het Bomenplan een containerbegrip dat te pas en te onpas als argument wordt gebruikt zonder onderbouwing of soms ook een heel wonderlijke onderbouwing. Het noemen van de Maretak in Bijlage 2 is van dit laatste een voorbeeld, de soort is in Arnhem en omgeving namelijk niet inheems. Biodiversiteitsvergroting kan plaatselijk zeker aan de orde zijn maar zal in de bebouwde omgeving van geringe betekenis zijn.

Meer aandacht voor het zorgvuldig kiezen van boomsoorten die goed aangepast zijn aan de verwachte opwarming van het klimaat in de toekomst. Strikt vasthouden aan “inheemse soorten” is daarbij wellicht niet verstandig, vooral niet in de bebouwde omgeving.

Paragraaf 3.3 Kap en compensatie

Evaluatie deregulering kapvergunning:
Hier wordt gesuggereerd dat er door de afschaffing meer bomen zouden kunnen zijn gekapt. De onderbouwing ontbreekt hier totaal en is deels ook in tegenspraak met het onderzoek van Cobra. Andere plausibele redenen zoals ouderdom van bebouwing en de daarmee min of meer gelijk opgaande leeftijd van bomen en het kunnen ontstaan van overlast en vitaliteitsproblemen van vooral coniferen zijn blijkbaar niet onderzocht. Deze opmerking is niet neutraal, niet gebaseerd op welk nader onderzoek dan ook ter plaatse en kan als tendentieus worden beschouwd.

Bescherming via Bestemmingsplannen:
Een groot deel van de bomen die hier onder vallen zou ook gewoon onder een meldingsplicht kunnen vallen, voor zover ze geen gemeentelijk eigendom zijn. Er blijven in de toekomst dus gewoon 2 beschermingsregimes bestaan met de bijbehorende verwarring en de bedoeling was toch vereenvoudiging. Ondanks dat de suggestie wordt gewekt dat de nieuw in te voeren melding een vereenvoudiging is, verandert er aan die verwarring dus helemaal niets. Op de bijgevoegde kaart wordt ook aangegeven dat de oppervlakte waarvoor bescherming via bestemmingsplannen wordt geregeld zelfs vergroot wordt. Waarom dit

nodig zou zijn wordt niet onderbouwd evenals niet onderbouwd wordt of de bescherming via bestemmingsplannen in de praktijk goed uitpakt en geen onevenredig grote last op de ambtenarij en pariculiere eigenaren legt. De oppervlakte waar de bescherming door middel van een bestemmingsplan wordt geregeld is erg groot volgens de bijgevoegde kaart. De vraag wordt nergens gesteld en beantwoord of dat wenselijk is en wellicht niet minder kan.

Bescherming via APV:
Er wordt een melding ingevoerd voor kappen van bomen via het afwegingskader in Bijlage 2. Wat de gemeente zichzelf oplegt is in principe prima met aantekening dat de kans op een stevige belasting van het ambtelijke apparaat groot kan zijn.

De omtrek van de boom van 80 cm in de melding houdt dus volgens Bijlage 2 in melden bij een doorsnede van ca 25 cm voor particuliere eigenaren. Ook hier zal dus de belasting van het ambtelijke apparaat zwaar zijn en zwaarder dan in de tijd voor 1 januari 2014 toen er m.i. nog kapmeldingen gedaan moesten worden voor bomen met een doorsnede van 30 cm..

Er wordt nergens in het Bomenplan aangegeven wat de eventuele kosten zullen zijn voor de particuliere eigenaar, de tijdsduur van het meldingsproces en het feit of deze melding ter visie komt te liggen en onderworpen zal worden aan bezwaarprocedures. De puntentelling is ingewikkeld en lijkt achter een bureau ontworpen te zijn. “Coniferen” als soorten uit de geslachten Thuja, Chamaecyparis, Cupressus, Junipuris, Picea, Pseudotsuga, Larix etc, etc waarover het in de praktijk erg vaak zal gaan en bij uitgroei vaak zwaar overlastgevend kunnen zijn in particuliere tuinen zouden volledig moeten vrijgesteld worden van deze melding en al helemaal van herplantplicht. Dat voorkomt heel veel ambtelijke inzet en heel veel onbegrip bij de gemiddelde burger.

Tot slot, er wordt nergens aangegeven en beargumenteerd wat de winst, wat die winst ook moge zijn, is ten opzichte van de huidige situatie. De opmerking bij de conclusies van Bijlage 1 “dat het voor de burger niet eenvoudiger op is geworden” is in dit licht uiterst wonderlijk en ten enenmale onjuist.
De bescherming in de bestemmingsplannen wordt gewoon gehandhaafd en wellicht qua areaal uitgebreid. Ook wordt er een melding ingevoerd met de optie “Weigeren” en de mogelijkheid van herplantplicht als er wel gekapt mag worden die met een werking voor dunnere bomen dan uit de tijd van de kapvergunningen van voor 1 januari 2014.

Het wordt uiteindelijk voor de burger helemaal niet eenvoudiger als dit Bomenplan beleid wordt maar het lijkt er op dat de eisen juist zwaarder worden dan voor de regulering van 1 januari 2014. Het is kwalijk dat dit deel van het Bomenplan gepresenteerd wordt als een verbetering voor de burger ten opzichte van de huidige situatie terwijl dit aanwijsbaar niet het geval is. Invoeren van de melding is in de praktijk gewoon herinvoering van de Kapvergunning onder een zwaarder regime dat voor 1 januari 2014. En dat is een rare eindconclusie gezien het feit dat voor 1 januari 2014 meer dan 95% van de kapvergunningen gewoon afgegeven werden en dit reden van afschaffing is geweest. Er is geen enkele aanwijzing of beargumentering in het Bomenplan dat dit percentage bij het systeem van meldingen lager zal zijn.

Onduidelijk in het Bomenplan is wat de status zal worden van de Bijzondere Bomenlijst. Controle op correctheid van opname en compleetheid blijft nu ook al achterwege en in de praktijk heeft deze lijst weinig toegevoegde waarde als de gemeente Arnhem hierin niet investeert. En dat is heel jammer.

Gemeentebomen bij beheer en onderhoud:
De stamomtrek van 35 cm hier betekent een diameter van ca 11 cm. Het circus dat hieromheen opgetuigd wordt plus de ambtelijke belasting lijkt overdreven voor zulke dunne bomen. Een veel hogere stamomtrek aanhouden lijkt hier zinnig.

Particuliere bomen in een tuin:
Een herplantplicht voor bomen op tuinen van 400m2 is wonderlijk, vooral als de gemeente nooit meebetaald heeft aan aanplant, verzorging en verwijdering. De vraag is of de gemeente zomaar deze inbreuk op het eigendomsrecht mag maken vooral als er geen enkele financiële prestatie tegenover staat. In de praktijk is deze kans op herplantplicht een belemmering voor aanplant van bomen in tuinen waar nu nog geen bomen staan. Veel particuliere eigenaren hebben namelijk geen enkele behoefte op de kans op dergelijke ambtelijke bedilzucht. En dat geldt in versterkte mate als er sprake is van zgn coniferen als soorten uit de geslachten Thuja, Chamaecyparis, Cupressis, Junipuris, Picea, Pseudotsuga, Larix waarover het in de praktijk vaak zal gaan. De omtrek van de boom van 80 cm in de melding houdt in een doorsnede van 25 cm. Daar voldoen heel veel bomen al heel snel aan, vooral ook genoemde coniferen.

Verplanten:
Hier wordt gesteld dat dat vaak een optie is maar in de praktijk is dat bij grotere bomen vaak niet mogelijk, heel duur en met een heel groot afbreukrisico. Wie opdraait voor de kosten wordt in het Bomenplan niet aangegeven. Verplanten dwingend opleggen aan particulieren, vooral als de gemeente nooit meebetaald heeft aan aanplant en verzorging kan niet verlangd worden.

6-10-2019
AM

Gemeente Arnhem,
Postbus 9029,
6800 EL Arnhem.

Arnhem, 11 januari 2020.

Inzake: Bomenplan

L.s.,

“Arnhem heeft een uniek groen karakter” zo staat er in het voorgestelde bomenplan dat nu gepresenteerd wordt aan de gemeenteraad. Arnhem heeft ook wel een mooie verzameling groen mits men het van boven bekijkt, via internet, en niet door de straten loopt. Want dan valt het tegen in de Arnhemse binnenstad.

De afgelopen jaren hebben we nauwlettend in de gaten gehouden wat en waar er gekapt werd. In kader van een BVC (Bomen Veiligheid Check) moet men het vaak in 90% gewoon eens zijn dat er gekapt wordt vanwege de veiligheid. Maar als men kijkt naar de gemeente Arnhem dan valt er heel veel winst en geld te behalen nog in kader van “Samen met de Stad!”.

Zo zagen we o.a. vijf dikke platanen vallen bij het kanon aan de Oranje Wachtstraat omdat vanwege een herinrichting het gebied gladder moest zijn. Een protest van onze zijde en veel onbegrip van bewoners hielp echter niet. “Het is beslist al en het gaat gewoon door.”, kregen de klagers te horen.

Verbaasd waren we na de herinrichting dat we te horen kregen dat deze mooie dikke platanen gewoon hadden kunnen blijven staan en het ook anders gladder gemaakt had kunnen worden.

We zagen tijdens een hele warme zomer bomen uitgegraven worden en even opgepot werden om vervolgens na een droge twee weken weer gewoon terug in hetzelfde plantgat ingeplant te worden. Toen we daar de desbetreffende projectmanager op wezen vertelde deze dat als ze dood gingen gewoon werden vervangen. Dus extra kosten maken in een tijd dat men eigenlijk in 99% al kan weten dat de bomen niet zullen overleven en dat vanwege een ontwerpfout met een herinrichting van een bocht.

Arnhem geeft veel geld uit als het gaat om groen en vergroenen, maar is dat geld ook waard om te investeren? Jaarlijks worden o.a. de Corton stalen bakken van de gemeente Arnhem gevuld met zomer en wintergoed. En ook de perken bij de Berenkuil worden steeds ververst.

Mooi natuurlijk om te zien en er naar te kijken maar wat als men wist dat veel van dit plantgoed jaarlijks verdwijnt richting de stortplaats. Gelukkig hebben we de laatste twee jaar heel veel van dit dure plantgoed nog redden voor o.a. de Buurttuin Rodenburgstraat en de gerealiseerde geveltuinen. Maar dan nog verdwijnen er duizenden euro’s aan vaste planten en bloembollen gewoon de container in.

Er zijn nu drie projecten geweest om het winkelgebied te vergroenen. Wie een rondje maakt langs de vele geadopteerde bakken moet ontdekken dat velen er niet meer florissant uit zien. Open plekken, dode struiken en veel afval ligt er nu in deze dure aangeschafte bakken. En helaas ziet ook elke bak er wel hetzelfde uit en niet gedacht aan hooikoortspatiënten met de vele grassen.

Ook zien we overal klimpalen staan met mooie klimmers die goud geld hebben gekost. Dat deze goedkoper konden, kon de gemeente eigenlijk niets schelen blijkt uit een email die we ontvingen. Een email die we ontvingen n.a.v. waarin we graag wilden meepraten over het meer vergroenen van

de binnenstad. Gelukkig waren er ondernemers die ook inzagen dat het wel goedkoper kon en hebben de goedkopere versie toegepast.

De gemeente heeft het over burgerparticipatie maar blijkbaar telt dat hier ook niet als het gaat om een betere plek voor mens en dier. Wellicht is veel geld uitgeven de betere oplossing? En komen de gesprekken niet verder dan het PBA tegenwoordig? Waar zijn en blijven de bewoners in dit verhaal?

Met de laatste groenvisie hebben we ons vele vragen gesteld in hoever deze uitvoerbaar is en ook gehandhaafd zal worden qua uitvoering. Eigenlijk zou men nu een nieuwe groenvisie moeten maken inplaats van een extra bomenplan.

Bomenplan:

Ondergetekende is ook bij alle avonden aanwezig geweest als het gaat om het bomenplan. Avonden die vaak een emotionele lading hadden als het gaat om verder te kijken dan kappen en bomen. Het is juist dat vele Arnhemmers graag meer groen en bomen zien in hun wijk maar hoe valt dit te rijmen samen met de gemeente, ondernemers, projectontwikkelaars, verhuurders en bewoners.

Wethouder Bouwkamp was ook wel gelijk duidelijk toen ze zei om de in- en output op te halen maar dat zij over het bomenplan gaat. Kortom je mag je zegje doen maar ik beslis over hoe en wat op papier. En dat is ook wel te herleiden uit het aan jullie gepresenteerde bomenplan want diverse belangrijke dingen missen er nog.

Een boom is ook wel zeer divers te omschrijven. Wat is een boom en in hoever beschermen we deze en wat is de waarde er van? Want ook een boom kan overlast veroorzaken en vooral als men dichtbij gaat bouwen of er vruchten op auto's en (brom)fietsers vallen die schade kunnen veroorzaken.

We zijn tegenwoordig wel iets beter in het planten geworden dan vroeger. Toen werden vele kastanjebomen, eikenbomen, lindebomen e.d. geplant en was overlast geen probleem. Nu met de vele nieuwbouw, herinrichtingen en parkeerplaatsen die er zijn en nog gaan komen, kijkt men wel beter uit dan toen.

Eensgezind waren de aanwezigen het wel als het ging over evenementen zoals in Lauwersgracht. Dit moest gewoon niet meer toegestaan worden. Ze waren bang voor verdichting van de grond en ook de jaarlijkse afval wat er nog ligt na b.v. Arnhem Proeft. Maar ook een evenement in Lauwersgracht brengt niet alleen schade aan bij het aanwezige groen, denk ook even aan de vele vogels en insecten die daar zitten.

Het was vreemd om te vernemen dat woningcorporaties eisen dat een vertrekkende huurder zijn tuin kaal en glad altijd moet opleveren. Ook al wil een volgende huurder het gewoon overnemen. Hierdoor zijn al diverse planten en bomen gesneuveld in Arnhem. Iets wat absoluut moet veranderen lijkt ons. Maar wie is er dan verantwoordelijk als er een boom blijft staan en bv schade aanbrengt?

We hebben het over verplanten gehad iets wat momenteel al gedaan wordt met bomen waar bv. de kruin beschadigd is, deze gaan naar het zgn. Kneuzenbos in Schuytgraaf. Hier kunnen ze verder groeien en/of eventueel weer verbeteren als een goede boom.

Dat aan het verplaatsen kosten zijn verbonden is wel duidelijk. Men zal zich dan ook goed moeten afvragen in hoever en tot welk formaat men een boom zal gaan verplaatsen. Een volwassen boom vergt tijd en heel veel deskundigheid, intensief en duur transport. Dan is ook nog de vraag of de boom zal redden na een verplaatsing.

Men wil een Boom Kwaliteitsteam Arnhem formeren. Maar over hoe en wat blijven we nog steeds in het ongewis. Een ingehuurde deskundige die absoluut niet betrokken is met en bij de gemeente Arnhem juichen we enorm toe. Maar hoe wordt dit team verder gevormd en hoelang hebben ze zitting? Ruim 75% op deze avonden wilde al zitting nemen in dit team, dus hoe ziet het college dit dan verder?

Men wil graag de kapvergunning weer invoeren maar werkt in het plan met diverse maten zodat het weer te onduidelijk is voor iedereen. Daarnaast is het onduidelijk of men een hoge grote coniferensoort ook onder de categorie boom ziet. En wat als dit wel het geval is en het een behoorlijke grote verouderde, wat uitgedunde, coniferenhaag betreft?

En hoe worden de aangevraagde kapvergunningen bekend gemaakt? Komt er een papiertje op als aankondiging of alleen weer online via overheid.nl? Dit laatste gaat niet werken omdat de ODRA een grote achterstand heeft en nooit alle publicaties online zet helaas. Of het wordt gepubliceerd en het aangevraagde is al uitgevoerd.

Men praat over compensatie bij het kappen maar niet over de duidelijkheid dat een herplant in dezelfde buurt/wijk moet plaats vinden. Een gekapte boom in de binnenstad kan hierdoor ook langs de A12 komen te staan op gemeentegrond.

Bewoners worden beetje moe als men het weer over zichtlijnen heeft. Indertijd van de voorgenomen kap in Lauwersgracht werd daarover ook ineens gesproken. Men moest van beeld naar beeld kunnen kijken en vice versa. Houd eens op met deze benaming als men het heeft over groen en bomen.

Ten slotte:
Natuurlijk ontkomen we nooit en te nimmer aan het kappen van bomen in Arnhem. Maar dat men er wel beter mee om kan gaan is zeer duidelijk. Zowel bewoners, projectontwikkelaars, bedrijven, ondernemers, verhuurders en vooral ook de gemeente hebben samen daar een grote rol in.

Ook al kunnen mooie dikke volwassen gekapte bomen geld opleveren kan men ook kijken naar hergebruik binnen Arnhem. Van het gekapte hout kan men weer banken en zelfs plantschalen maken die in Arnhem geplaatst kunnen worden.

Zoals altijd verzoeken we de gemeente Arnhem ook beter te communiceren in de vele zaken die passeren en daarmee ook als het gaat om al het groen. Zo weten we o.a. al maanden dat de Markt opnieuw ingeplant gaat worden en een stuk gewijzigd wordt bij het nieuwe Bastion Hotel en we graag willen mee praten hierover maar helaas krijgen we steeds geen tekeningen e.d. te zien.

Een geheel nieuwe groenvisie zien we beter in het plan passen dan een nieuw bomenplan in dit geheel. Omdat naast bomen ook het andere groen samen hangt om het beter te maken voor mens en dier!

Met vriendelijke groet,
Dhr. E.R. Wiessenberg,
Voorzitter Bewonersgroep Arnhems Hart.

Uitgaan
Rust
Groen
Coehoorn
Winkelen
Gemeente
SamenZijn
Binnenstad
ArnhemsHart
Arnhem
Korenmarkt
Rijnkade
sacrum
Musis
Bewoners
Cohesie
Centrum
Veilig

BEHANDELRESULTAAT

Raadsvoorstel, meningsvormende bijeenkomst (m1) 15 januari 2019

Bomenplan Arnhem

Zaaknummer:	316242
Portefeuillehouder:	Mw. C. Bouwkamp

Resultaat van bespreking:

Aanwezig
De raadsleden/fractievolgers Manders (AC), Hegge (PvdD), Broersma (CU), Bouma (PvdA), Combée (VVD), Coenders (GL), Venhoek (D66), Hutten (CDA), Wiggers (AOP) en Çetintaş (SP).
De fracties van DENK/Verenigd Arnhem en de PVV waren niet bij de vergadering aanwezig.

Bespreking
De meningsvormende (1) behandeling is gestart met een rondje voorlopige meningen en een reactie daarop van de wethouder. Veel fracties hebben aangegeven vragen te hebben over het voorgestelde systeem van meldingen en kapvergunningen, sommigen willen de doelstellingen 'SMARTER' en er zijn vragen over het uitvoeringsplan. Ook over het participatieproces zijn vragen gesteld. (N.B. het volledige overzicht van de geleverde inbreng en de reactie van de gemeente daarop is inmiddels bij de stukken geplaatst)
De wethouder heeft de gestelde vragen beantwoord, maar de beschikbare tijd was onvoldoende om alle vragen te kunnen stellen (en beantwoorden).

Conclusie
De voorzitter stelt met instemming van de raadskamer vast dat niet alle vragen gesteld en beantwoord zijn. Een volgende keer zal de m1-behandeling van het voorstel worden voortgezet.

De raadsadviseur,

B. Kranenborg

De voorzitter,

M.S. Loor

Titel/onderwerp: # Accentnota Fiets

Raadsadviseur: G.Dijkstra Telefoonnr: 3773715 gerbrig.dijkstra@arnhem.nl

Van:	College	Ambtenaar:	Martijn te Lintelo
Portefeuillehouder:	R. van der Zee	Telefoonnr:	3772184
		E-mailadres:	Martijn.te.lintelo@arnhem.nl
Doel activiteit	Meningsvormend (M2)		
Toelichting	Het college biedt de raad de Accentnota Fiets aan, met het voorstel: 1. De Accentnota Fiets vast te stellen; 2. Kennis te nemen van de Fietsagenda Arnhem 2019-2022; 3. Kennis te nemen van de regionale fietsambitie Samenwerkingsagenda fiets, regio Arnhem Nijmegen. **Inhoud** Het is voor Arnhem belangrijk een goed bereikbare stad te zijn. Het Arnhems fietsbeleid dateert uit 2012. De voorliggende Accentnota Fiets bouwt voort op dit beleid. De Accentnota bevat de Arnhemse fietsambitie voor de periode 2019-2024, met een doorkijk naar 2030. De nota is de start van een nieuwe aanpak waarin fietsvriendelijk centraal staat en er meer tempo wordt gemaakt met uitvoering. **Proces** De raadsbehandeling is op 20 november gestart met een rondetafelgesprek/technische briefing. De heer Te Lintelo (bestuursadviseur Mobiliteit) heeft de nota nader toegelicht en de heer De Bont heeft de zienswijze van de Fietsersbond Arnhem ten aanzien van de nota gedeeld. Op 4 december is de raadsbehandeling (I/M1) vervolgd. De resterende vragen zijn beantwoord en heer Tiernego heeft namens de HAN Sport en Beweging ingesproken.		
Voorgesteld resultaat van de bespreking	Resultaat van de bespreking is doorgeleiding naar besluitvorming.		
Spreekrecht publiek	Nee, heeft reeds plaatsgevonden op 20 november en 4 december 2019		
Behandeladvies	De bedoeling van deze meningsvormende (2) fase is om de ingediende moties en amendementen één voor één toe te lichten en te bespreken. Het bereiken van overeenstemming over moties en/of amendementen biedt fractie(s) de mogelijkheid de besluitvorming effectief te beïnvloeden. De ingediende moties en amendementen (deadline: vrijdag 10/01/2010 12.00 u.) zullen t.b.v. de bespreking z.s.m. in iBabs worden geplaatst. Arnhem Centraal heeft, mede namens de Ouderenpartij en GroenLinks de motie, Fiets er m erin, ingediend.		
Bijlagen			

Raadsvoorstel Accentnota Fiets Bijlage 1 Accentnota Fiets, Fietsambitie Arnhem 2019-2024 Bijlage 2 Fietsagenda Arnhem 2019-2024 Bijlage 3 Samenwerkingsagenda Fiets regio Arnhem Nijmegen Art. 44 vragen inzake 'Op de fiets', d.d. 24 augustus 2018 Beantwoording college art. 44 vragen 'Op de fiets', d.d. 23 oktober 2018 Amendement 'Sneller en groener, meer geld voor de fiets' D66 en SP Aangenomen motie 'Binnenstad fietsvriendelijk' (18M63) Groenlinks, PvvD en PvdA Ingetrokken motie 'Bij wegenonderhoud eerst fietspaden aanpakken' (18M96) PvdD, D66, CDA, SP Schriftelijke reactie 'Over de Noord', Gelderse Natuur en Milieufederatie, 20-11-2019. Schriftelijke inspraakreactie, Fietsersbond Arnhem, 21-11-2019			

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	29 januari 2020
Ter bespreking van	Accentnota Fiets
Amendement van het lid	Leo de Groot - Partij voor de Dieren
Titel Amendement	Op het snelfietspad krijgt de fietser altijd voorrang
Nummer Zaaknummer	**20A02** 363908

De ondergetekende(n) stel(t)(len) het volgende amendement voor:

Op pagina 22 van de fietsnota de tekst :
"Het concept snelfietsroute gaat uit van een hoge gemiddelde snelheid. Dat betekent dat stops of oponthoud minimaal moeten zijn, zodat langere afstanden sneller kunnen worden afgelegd. Op wegen van gelijke orde is voorrang voor fietsers goed te doen, zoals in een 30km gebied. Bij voorkeur krijgen fietsers ook voorrang op kruisende wegen, mits dat veilig is. Bij verkeerslichten moet het uitgangspunt zijn dat er meer en / of vaker groen licht is, zeker als de fietser ' mee kan rijden' met de hoofdstroom voor autoverkeer op HOV. "

Te vervangen door:
"Het concept snelfietsroute gaat uit van een hoge gemiddelde snelheid. Dat betekent dat stops of oponthoud minimaal moeten zijn, zodat langere afstanden sneller kunnen worden afgelegd. Op de snelfietsroute krijgen fietsers altijd voorrang op kruisend verkeer, waarbij zo nodig extra verkeersmaatregelen genomen worden om de veiligheid te waarborgen. Bij verkeerslichten moet het uitgangspunt zijn dat er meer en / of vaker groen licht is, zeker als de fietser ' mee kan rijden' met de hoofdstroom voor autoverkeer op HOV. "

Toelichting

Op snelfietsroutes krijgen fietsers voorrang, dat is het uitgangspunt. In de nota wordt een voorkeur uitgesproken naar voorrang voor de snelfietser 'mits dat veilig is'.
Het amendement beoogt deze voorkeur te wijzigen in onvoorwaardelijke voorrang voor de fietser op het snelfietspad, met daarbij de aantekening dat zo nodig de verkeerssituatie aangepast wordt om de veiligheid te waarborgen.

Leo de Groot - Partij voor de Dieren

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	29 januari 2020
Ter bespreking van	Accentnota fiets
Amendement van het lid	Sabine Andeweg (D66) Maarten Venhoek (D66)
Titel Amendement	Voorrang voor de fiets
Nummer / zaaknummer	**20A03** 363908

De ondergetekende(n) stel(t)(len) het volgende amendement voor:

Blz 11, onder het kopje “Focus” de tekst
“Fietsers meer het gevoel te geven van een voorkeursbehandeling” te vervangen door de tekst:
“Fietsers op fietspaden en routes van het fietsnetwerk standaard voorrang te verlenen op het autoverkeer”.

Blz 16, onder de kop “Naar een betere uitgangspositie voor de fiets” de tekst
“Een serieuze groei is zeker mogelijk als de kwaliteit en continuïteit van de infrastructuur beter wordt.”
Te vervangen door de tekst: ““Een serieuze groei is zeker mogelijk als de kwaliteit en continuïteit van de infrastructuur beter wordt. Daarbij krijgt de fiets op fietspaden en routes van het fietsnetwerk standaard voorrang op het autoverkeer.”

Blz 21, onder het kopje “Makkelijk dwars door de stad” de tekst
“De fiets krijgt een betere doorstroming op kruispunten, met minder oponthoud en stoppen, en de snelfietsroute ligt in een aantrekkelijke, afwisselende omgeving met veel zogenaamde decorwisselingen.”
te vervangen door de tekst: “De fiets krijgt een betere doorstroming op kruispunten door op fietspaden, routes van het fietnetwerk en in verkeersregelinstallaties standaard voorrang te geven aan de fiets. De snelfietsroute ligt in een aantrekkelijke, afwisselende omgeving met veel zogenaamde decorwisselingen.”

Blz 21, onder het kopje “Een eigen netwerk” de tekst
“Het fietsnetwerk is zoveel mogelijk losgekoppeld van het hoofdnet auto met alle voordelen van dien voor de fietser en doorstroming van het autoverkeer. “ te vervangen door de tekst

“Het fietsnetwerk is zoveel mogelijk losgekoppeld van het hoofdnet auto met alle voordelen van dien voor de fietser en doorstroming van het autoverkeer. Daarbij krijgt de fiets op fietspaden en routes van het fietsnetwerk standaard voorrang op het autoverkeer.”
Toelichting Om echt invulling te geven aan de ambitie van het college om met de fiets makkelijk en snel door de stad te kunnen bewegen, sneller dan met de auto dient een omslag gemaakt te worden. Daarbij dient de fiets op fietspaden en fietsroutes voorrang te krijgen op het autoverkeer. Ook bij verkeersregelinstallaties dienen de verkeerslichten voor fietsers prioriteit te krijgen boven de verkeerslichten voor auto’s (en dus sneller op groen te gaan).
Sabine Andeweg (D66) Maarten Venhoek (D66

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	29 januari 2020
Ter bespreking van	Accentnota fiets
Amendement van het lid	Daniël Becker - ChristenUnie
Titel Amendement	Bedrijvigheid stallen
Nummer / zaaknummer	**20A04** 363908

De ondergetekende(n) stel(t)(len) het volgende amendement voor:
Op blz 27 van accentnota Fiets na de laatste zin toe te voegen:

- Daarom hebben wij het voornemen om in overleg en samenwerking met het Stab en met het bestuur van de gesloten bedrijventerreinen fietsenstallingen - geschikt voor e-bikes - en in combinatie met e-hubs te realiseren op bedrijventerreinen.

Toelichting

- De accentnota onderkent het belang van fietsparkeren op werklocaties maar verbind daar nog geen ambitie aan. Door middel van dit amendement wordt dit concreter. Door de toenemende mobiliteitsdruk in de regio kan zo het gebruik van de fiets of e-bike voor het woon-werkverkeer gestimuleerd worden.

Daniël Becker - ChristenUnie

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	29 januari 2020
Ter bespreking van	Accentnota fiets
Amendement van het lid	Daniël Becker, ChristenUnie
Titel Amendement	**Geen (snel)fietsroute door het landgoed**
Nummer / zaaknummer	**20A05** **363908**

De ondergetekende(n) stel(t)(len) het volgende amendement voor:

Uit Accentnota fiets, fietsambitie 2019 – 2024 de voorgenomen regionale (snel)fietsroute met het nummer 3091 en de verbindende (snel)fietsroute tussen route 3091 en route 2907 te schrappen.

.

Toelichting

- Zo wordt het voorstel in overeenstemming gebracht met de wensen van het GNMF en GNK op dit punt.

Daniël Becker, ChristenUnie Arnhem

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	29 januari 2020
Ter bespreking van	Accentnota Fiets
Motie van	Guus van der Laak - Arnhem Centraal Nico Wiggers - Arnhemse Ouderen Partij Giovanni Visser - PvdA
Titel motie	Fiets 'm er in
Nummer Zaaknummer	**20M02** 363908

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat:
- Bewegen noodzakelijk blijkt om gezond te blijven, zeker voor ouderen
- Er veel eenzaamheid onder ouderen en minder mobiele alleenstaanden is
- In Schaarsbergen al een afdeling van de Fietsmaatjes actief is, maar er verder in Arnhem nog te weinig gebeurt om deze doelgroepen te stimuleren en ondersteunen;
- Fietsmaatjes Schaarsbergen afspraken heeft gemaakt omtrent (gratis) geleende fietsen, gesponsord onderhoud en stalling[1]
- Fietsmaatjes een landelijk platform kent voor zelfstandige, lokale Fietsmaatjes
- In steeds meer gemeenten het concept ‘fietsmaatjes’ wordt uitgerold, waarin vrijwilligers op duofietsen met deze mensen op stap gaan.
- Hierdoor de doelgroep meer buiten komt en in beweging is;

Overwegende dat:
- Het een direct belang is voor de gemeente om eenzaamheid en invaliditeit preventief te bestrijden
- De drempel om te gaan bewegen verlaagd wordt, omdat er altijd een “maatje” meedoet
- Duofietsen kan dienen als preventieve, voorliggende maatregel ten aanzien van de gezondheid van bewoners
- De wijkteams een rol kunnen vervullen in het koppelen van bewoners en fietsmaatjes

[1] https://www.fietsmaatjesschaarsbergen.nl

- Roept het college op om te onderzoeken hoe het project Fietsmaatjes verder in Arnhem gestalte gegeven kan worden en op welke wijze dit project in Arnhem gefinancierd kan worden met het gesponsorde initiatief in Schaarsbergen als voorbeeld.
- Wij roepen het college op om voor de verdere uitrol gebruik te maken van een koppeling met de wijkteams en ook het bestaande initiatief daarbij te betrekken. Bovendien verwachten wij een plan van aanpak om de inwoners van Arnhem te enthousiasmeren om deel te nemen en/of als vrijwilliger op te treden.
- Tot slot roepen we het college op om te onderzoeken of het landelijke platform van Fietsmaatjes kan bijdragen aan het realiseren van meer initiatieven in Arnhem.

en gaat over tot de orde van de dag

Guus van der Laak - Arnhem Centraal
Nico Wiggers - Arnhemse Ouderen Partij
Giovanni Visser - PvdA

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	29 januari 2020
Ter bespreking van	Accentnota Fiets
Motie van	Leo de Groot - Partij voor de Dieren
Titel motie	Regensensoren op verkeerslichten
Nummer Zaaknummer	**20M03** 363908

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat:

- In diverse gemeenten, zoals Rotterdam, Enschede, 's Hertogenbosch, Groningen en Sittard, inmiddels al verkeerslichten van regensensoren zijn voorzien.
- De wachttijd voor fietsers tijdens regen door gebruikmaking van regensensoren fors gereduceerd kan worden.

Overwegende dat:

- Fietsers meer hinder ondervinden van hevige neerslag dan automobilisten.
- Het mogelijk is om met gebruikmaking van regensensoren de groencyclus op verkeerslichten aan te passen in het voordeel van fietsers.
- Er ontwikkelingen mogelijk zijn om een regenradar te koppelen aan verkeerslichten, zodat fietsers zelfs al voordat het gaat regenen vaker of langer groen krijgen.
- Maatregelen om fietsers bij slechte weersomstandigheden sneller door te laten rijden ertoe bijdragen dat fietsen aantrekkelijk blijft.

Verzoekt het college:

- Te onderzoeken welke mogelijkheden er in Arnhem zijn voor het toepassen van regensensoren op verkeerslichten.
- Te inventariseren op welke locaties deze sensoren eventueel van toegevoegde waarde zouden kunnen zijn.
- De raad voor het zomerreces te informeren over de bevindingen.

en gaat over tot de orde van de dag

Leo de Groot - Partij voor de Dieren

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	29 januari 2020
Ter bespreking van	Accentnota Fiets
Motie van	Tülay Gemici - GroenLinks Joël van der Loo - GroenLinks Giovanni Visser - PvdA
Titel motie	Neem alle doelgroepen mee in de fietsagenda Arnhem
Nummer Zaaknummer	**20M04** 363908

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat
- Er in veel Arnhemse wijken kinderen zijn die niet kunnen fietsen en/of geen fiets tot hun beschikking hebben, met mobiliteitsarmoede als gevolg;
- Er een stijging is in verkeersonveilige situaties en verkeersopstoppingen rondom scholen in diverse wijken door het gebruik van de auto als vervoermiddel om kinderen naar school te brengen;
- De teams leefomgeving dit probleem ook herkennen.

Overwegende dat
- In de Accentnota fiets juist wordt aangegeven dat de fietsstimulering van meer jongeren, ouderen en nieuwe Nederlanders op de fiets een doel is;
- Door mobiliteitsarmoede de kansen op de arbeidsmarkt en het bereik van voorzieningen in de stad stagneren
- Het Sportbedrijf op microschaal nu al samenwerkt met een stakeholder die al een soortgelijk project uitvoert op een Arnhemse school;
- Er op dit moment geen volledig overzicht is van bestaande initiatieven of organisaties in Arnhem, dus ook geen duidelijkheid over waar een behoefte bestaat.

Verzoekt het college:
- Te bevorderen dat alle kinderen die de basisschool verlaten, jongeren, ouderen en nieuwe Nederlanders zelfstandig en veilig met de fiets aan het verkeer kunnen deelnemen;
- Hiervoor, voorafgaand aan de vaststelling van de fietsagenda in 2021, met een voorstel te komen hoe deze doelgroepen te stimuleren om te (leren) fietsen en daarbij gebruik te maken van de kennis van het Sportbedrijf en de verschillende organisaties en initiatieven die zich hier in Arnhem mee bezighouden.

en gaat over tot de orde van de dag

Tülay Gemici - GroenLinks
Joël van der Loo - GroenLinks
Giovanni Visser - PvdA

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	29 januari 2020
Ter bespreking van	Accentnota fiets
Motie van	Sabine Andeweg (D66) Maarten Venhoek (D66)
Titel motie	Meer fiets minder auto
Nummer Zaaknummer	**20M05** 363908

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat
- Het college de ambitie heeft om het gebruik van de fiets in de stad te stimuleren

Overwegende dat [argumenten weergeven]
- Het gebruik van de fiets het beste gestimuleerd wordt door expliciet ruimte voor de fiets in het verkeer te maken.
- Bij de inrichting van fietspaden en fietsroutes rekening gehouden moet worden met de verschillende maten en snelheden van de hedendaagse fietsen.
- De auto best minder ruimte in de stad mag innemen.

Verzoekt het college
- Direct na het zomerreces met een voorstel naar de raad te komen waarin concreet is uitgewerkt waar wegen aangepast gaan worden om ruimte te maken voor vrij liggende fietspaden en waar wegen omgebouwd worden naar fietsstraten waar de auto te gast is, om zo invulling te geven aan de ambitie voor een kwalitatief hoogwaardig fietsnetwerk in de stad.
- Bij dit voorstel ook een planning en een voorstel voor de financiële dekking te voegen.

en gaat over tot de orde van de dag

Sabine Andeweg (D66)
Maarten Venhoek (D66)

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	29 januari 2020
Ter bespreking van	Accentnota fiets 2019 – 2024
Motie van	D. Becker, ChristenUnie
Titel motie	Boodschappenfietsparkeren
Nummer Zaaknummer	**20M07** 363908

De Raad,

Gehoord de beraadslaging en gelezen hebbende het raadsvoorstel Accentnota fiets en bijlagen,

Constaterende dat:
- De kwaliteit van de voorzieningen om fietsen te stallen per wijkwinkelcentrum verschillend is;
- De capaciteit om fietsen te stallen bij verschillende wijkwinkelcentra ontoereikend is.

Overwegende dat:
- De fiets zeer geschikt is om boodschappen te doen. En een milieuvriendelijk alternatief is voor het gebruik van de auto op korte afstanden.

Verzoekt het college:
- Bij de uitvoering van de accentnota en fietsagenda ook zorg te dragen voor voldoende plaatsingsmogelijkheden voor de fiets bij wijkwinkelcentra.

en gaat over tot de orde van de dag
D. Becker, ChristenUnie Arnhem,

Memo

Aan: Gemeenteraad Arnhem
Van: Roeland van der Zee
Datum: 2 december 2019
Betreft: beantwoording raadsvragen Accentnota fiets

In het behandelresultaat, informerende ronde, zijn de raadsvragen geformuleerd naar aanleiding van de agendering en presentatie van de Accentnota Fiets op 20 november 2019. Daarnaast is er een e-mail binnengekomen met vragen over het bereikbaarheidsfonds, namens D66, CDA en SP. Tenslotte heeft de GNMF op 20-november 2019 een e-mail gestuurd over het tracé van beoogde snelfietsroute 'Over de Noord'. Graag beantwoord ik deze vragen in deze memo en informeer de raad hierover.

1. Technische vragen uit behandelresultaat

1. Naar aanleiding van de vraag van D66 komt de heer Te Lintelo voor de volgende raadsbehandeling met een financieel raming (incl. cofinanciering) en planning van de opgenomen ambities in de Accentnota Fiets.
2. De presentatie (incl. kaart) wordt toegevoegd aan het vergaderstukken in het bestuurlijk informatie systeem (ibabs). Dit is inmiddels gebeurd.

Beantwoording

Voor de beantwoording van planning en financiële raming zijn een aantal zaken uit de Accentnota en raadsvoorstel van belang:

1. de opgave voor het fietsnetwerk: 15 km te verbeteren, 30 km nieuw aanleg en 4,5 km te onderzoeken (Accentnota hoofdstuk 5).
2. het tempo van aanleg: hiervoor is een rekenvoorbeeld gegeven: "*met een productie van 3 km nieuwe/verbeterde route per jaar, kan 15 km opwaarderen in 5 jaar plaatsvinden. 29 km nieuwe aanleg kan in 10 jaar plaatsvinden. Samen is dit ca. 15 jaar wat betekent dat het netwerk in 2034 voor een belangrijk deel gereed is (uiteraard onder voorbehoud van beschikbare middelen, procedures etc., en nog exclusief te onderzoeken routes)*".
3. investeringsomvang: "*uitgaande van realisatie van 3 tot 5 km snelfietsroute per jaar is een navenant investeringsbudget nodig van 2,5 tot 5 miljoen euro per jaar*". Daarin wordt voorzien door uit bestaande budgetten "*jaarlijks minimaal €300.000 tot €400.000 vrij te maken*".
4. Cofinanciering: een flink deel van het fietsnetwerk in Arnhem (60%) valt samen met regionale snelfietsroutes waarvoor onder voorwaarden cofinanciering voor beschikbaar is. Door cofinanciering ontstaat een substantieel investeringsbedrag. De huidige regelingen gaan uit van 50 tot 75% cofinanciering. Over nieuwe middelen voor fietsinvesteringen zal de nieuwe mobiliteitsvisie van de provincie Gelderland (begin 2020) uitsluitsel geven.
5. Uitgaande van €0,4 mio en 75% cofinanciering is een investeringsomvang haalbaar van € 1,6 mio op jaarbasis, waarvoor zo'n 2,1 km kan worden aangelegd. Daarvoor wordt een gemiddelde kostprijs gehanteerd van € 0,75 mio. Voor meer kilometers fietsroute zijn aanvullende middelen nodig; datzelfde geldt voor fietsroutes met een ander percentage cofinanciering of andere fietsmaatregelen. Voor het rekenvoorbeeld uit punt 2. (3 km) zijn voor 0,9 km aanvullende gemeentelijke middelen van € 169.000 nodig. Deze middelen zijn niet voorzien in de huidige begroting.

2. Vragen Bereikbaarheidsfonds, Sabine Andeweg namens D66, SP, CDA

Nav de informatieve behandeling en de ambtelijke toezegging dat de ambities die in de Fietsnota staan financieel doorvertaald zullen worden voor de volgende behandeling ontvang ik hierop graag aanvullend het overzicht van de financiën en projecten binnen het bereikbaarheidsfonds. Maw welke mogelijkheden heeft de raad om binnen het bereikbaarheidsfonds prioriteit te geven aan de ambities uit de fietsnota. Welke bedragen staan nu voor welk project(en) gereserveerd?
Daarnaast ontvang ik graag voor de volgende behandeling een overzicht (per jaar uitgesplitst) wat er de afgelopen 4 jaar aan fietsbeleid is uitgegeven. Met hierbij toegelicht het financiële bedrag alsmede aan welk project het besteed is. Alvast bedankt.

Beantwoording:

Voor de mogelijkheden van de raad om binnen het bereikbaarheidsfonds prioriteit te geven aan de ambities uit de fietsnota wordt verwezen naar de reeds besloten bestedingen (zie overzicht hieronder). Toelichting hierop: de bestemmingsreserve bereikbaarheid is nagenoeg volledig belegd. Zo is er is bij het MJPB 2016-2019 besloten om de reserve Bereikbaarheid jaarlijks voor €800.000 te korten voor een afdracht aan de algemene middelen. Aan de lastenkant zijn grote bestedingen jaarlijks de parkeerexploitaitie (42%), afdracht algemene middelen (29%) en kapitaallasten (19%). Voor de post 'overige bestedingen' (mobiliteitsprojecten) is 11% van het budget beschikbaar.

	2019		2020		2021	
Overige bestedingen (besloten)	1569000		1211000		1213000	
- fietsenstalling Arnhem Centraal		106000		108000		110000
- parkeerplan Spijkerkwartier		278000		278000		278000
- bereikbaarheidsaanpak binnenstad		410000		100000		100000
- bestedingsplan bereikbaarheid		700000		700000		700000
- beheerskosten beter benutten		25000		25000		25000
- taxiverordening		50000				

Binnen het bestedingsplan bereikbaarheid is een bedrag van € 100.000 tot € 150.000 per jaar beschikbaar voor de uitwerking van de Duurzame mobileit gekoppeld aan de Accentnota Fiets.

Aan fietsbeleid is de laatste 4 jaar (2015 t/m 2018) besteed:

	Totaal	projecten (bedrag per project)
2015	171.000	Fietspad Laan van Presikhaaf/Ruitenberglaan (30.000), RijnWaalpad (76.000), fietsparkeren binnenstad (65.000)
2016	394.000	fietsvoorzieningen Schelmseweg (229.000), IJssellaan-Grevelingenstraat (165.000)
2017	238.000	Schelmseweg (133.000), fietspad Schelmseweg-Dennenweg (67.000), fietsparkeren binnenstad (128.000)
2018	341.000	snelfietsroutes Arnhem-Dieren Merwedestraat-Amersstraat (59.000), snelfietsroute Arnhem-Wageningen Klingelbeekseweg (138.000), fietsparkeren binnenstad (144.000)

Naast bovenstaande wordt sinds 2016 jaarlijks € 100.000 bijgedragen aan de exploitatie van de fietsenstalling station Arnhem Centraal. In 2017 is € 100.000 bijgedragen aan het internationale fietscongres Velo-city.

3. Bezwaar Accentnota Over de Noord, Gelderse Natuur & Milieu Federatie

De GNMF (Gelderse Natuur & Milieu Federatie) doet namens natuur- en milieuorganisaties een oproep tot aanpassing van de Accentnota fiets ten aanzien van het tracé Over de Noord, westelijke

zijde. Dit betreft bezwaren van uit natuurwaarde, landschap ed. Verzoek van de GNMF de Accentnota ten aanzien hiervan aan te passen (zie bijlage).

Beantwoording:
De Accentnota is een ambitiedocument, waarbij de ambitie ondermeer is vertaald naar een dekkend fietsnetwerk voor heel Arnhem inclusief (nieuwe) hoogwaardige verbindingen naar omliggende plaatsen. De regionale route 'Over de Noord' (oost-westverbinding Oosterbeek, Arnhem, Westervoort) is daar een goed voorbeeld van. Op basis van de uitgangspunten voor routes en bestaande verbindingen is de route op de kaart gezet. Daarbij is nog geen rekening gehouden met allerlei andere (relevante) factoren die nodig zijn voor een integrale inpassing. Dat gebeurt bij de verdere uitwerking van het plan, waarbij ook eventuele alternatieve tracés aan bod komen. Daarbij zullen ook (belangrijke) stakeholders zoals GNMF worden geconsulteerd. Los hiervan willen wij graag de toezegging doen met de GNMF in gesprek te gaan over de Accentnota Fiets.
Op basis van bovenstaande wordt de netwerkkaart uit de nota op dit moment niet aangepast.

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 363908

Onderwerp: Accentnota Fiets

Voorstel

1. De Accentnota Fiets vast te stellen
2. Kennis te nemen van de Fietsagenda Arnhem 2019-2022
3. Kennis te nemen van de regionale fietsambitie Samenwerkingsagenda fiets, regio Arnhem Nijmegen

Inleiding

Het is voor Arnhem belangrijk een goed bereikbare stad te zijn. Naast nieuwe investeringen in hoogwaardig openbaar vervoer is het noodzakelijk om meer ritten per fiets te laten plaatsvinden en zo een invulling te geven aan meer duurzame mobiliteit en een leefbare stad. Bij de beantwoording van art.44 raadsvragen 'Op die fiets' in oktober 2018 is aan de raad toegezegd dat er een 'accentnota fiets' wordt opgesteld, waarin de aanpak staat om tot meer stedelijk en regionaal fietsgebruik te komen.

Meer fietsverkeer is geen doel op zich, het is een middel om te komen tot invulling van grote stedelijke opgaven. Meer fietsgebruik dient hogere doelen zoals een betere economische bereikbaarheid en stedelijke (leef)kwaliteit, maar ook luchtkwaliteit, duurzaamheid en gezondheid.

Arnhem heeft fietsbeleid dat stamt uit 2012: de Beleidsnota Fietsverkeer. Deze nota geeft goede kaders en beleidsuitgangspunten, maar is voor een belangrijk deel verouderd. De Accentnota Fiets gebruikt de Beleidsnota Fietsverkeer als fundament voor een vernieuwde fietsambitie, vanuit de actuele stedelijke context en met nieuwe accenten en aanscherping van beleid. Daarbij wordt ook ingegaan op de motie 'Binnenstad Fietsvriendelijk' uit november 2018 en de moties over fietsparkeren bij de nota 'de Arnhemse Binnenstad binnen bereik'.

De Accentnota bevat de Arnhemse fietsambitie voor de periode 2019-2024, met een doorkijk naar 2030. De nota is de start van een nieuwe aanpak waarin fietsvriendelijk centraal staat en meer tempo wordt gemaakt met uitvoering. Op basis van hoe de stad zich ontwikkeld en de betekenis van de fiets in de stad van de toekomst, wordt bepaald wat er nodig is om bewoners en forenzen te overtuigen om -meer- met de fiets te gaan. Daarin is de substantiële verbetering van de Arnhemse fietsinfrastructuur belangrijk, door de aanleg van meer stedelijke doorfietsroutes. De Accentnota sluit aan bij de uitgangspunten van de nieuwe regionale fietsambitie 'Samenwerkingsagenda fiets, regio Arnhem Nijmegen'. De programmering van Arnhemse plannen om fietsinfrastructuur te verbeteren is opgenomen in bijgevoegde Fietsagenda Arnhem 2019-2022.

GEMEENTE Arnhem

Beoogd effect

Verbetering van de bereikbaarheid van Arnhem in de regio en verduurzaming van mobiliteit. Verbetering van het stedelijk leefklimaat, de gezondheid van inwoners en versterking van het imago van Arnhem als aantrekkelijke (leef)stad.

Argumenten

1.1 Fietsambitie Arnhem 2019-2024

Een toename van het fietsgebruik in en naar de stad is belangrijk voor de stedelijke bereikbaarheid. Een goede bereikbaarheid is randvoorwaardelijk voor economische groei. De bereikbaarheid van Arnhem en de regio Arnhem Nijmegen staat onder druk, ook door de aantrekkende economie en groei van het autogebruik. Het streven is dat fietsers meer gaan fietsen en dat automobilisten worden verleid om de fiets of e-fiets te nemen. Een overstap op de fiets creëert ruimte op de weg.

Bereikbaarheid is gebaat bij een forse inzet op duurzame mobiliteit. De mobiliteit in de stad gaat veranderen en daarmee zal de stad veranderen. De verwachting is dat het conventionele autogebruik de komende jaren zal afnemen en wordt vervangen door andere, slimmere en meer duurzame vormen van verkeer. Groen, gezond en flexibel speelt de fiets of e-fiets daarin een hoofdrol.

De fiets is de meest duurzame vervoerswijze. Meer fiets draagt bij aan de invulling van de duurzaamheidsopgaven van de stad en regio. Meer stedelijk fietsverkeer verbetert de luchtkwaliteit, zorgt voor minder geluidsoverlast en vermindert fijnstof en CO_2 uitstoot. Meer fietsgebruik draagt bij aan de doelen uit de Arnhemse luchtagenda en het klimaatakkoord.

De fiets draagt bij aan verbetering van de leefbaarheid van de stad door afname van verkeersdrukte en verminderd ruimteslag door geparkeerde auto's. Steden en regio’s beconcurreren elkaar steeds meer op stedelijke leefkwaliteit. De strategische opgave van Arnhem is het verbeteren van het stedelijk leefomgeving en de openbare ruimte waar mogelijk meer kwaliteit te geven. Dat vraagt om nadenken over de invloed van stedelijk verkeer op de stad en welke rol meer fietsverkeer hierin kan, of beter, moet spelen.

Veel bewoners zien nabijheid als kwaliteit voor de stad, met de fiets als aangewezen vervoermiddel. Arnhem krijgt te maken met verdere verstedelijking en meer mensen die in de stad komen wonen. De stad groeit en wordt steeds aantrekkelijker als vestigingsstad, mede door de gunstige ligging ten opzichte van de Randstad. Bij de keuze van woonplaats is de ‘quality of living’ belangrijk, net als de bereikbaarheid van banen vanuit deze locatie. De combinatie fiets en trein voorziet daarin.

Door meer te fietsen krijgen inwoners meer dagelijkse beweging en dat is goed voor de gezondheid. Nieuwe bewoners zien fietsen ook vaak als onderdeel van een gezonde stadse leefstijl. Arnhem wil een aantrekkelijke stad zijn waar de bevolking zich fit en gezond voelt. Als mensen meer fietsen voelen ze zich vitaler, fitter en blijer. De fiets is ook een betaalbaar vervoermiddel dat mensen uit hun isolement kan halen.

Er liggen nog grote kansen voor de fiets in Arnhem:

- het huidige fietsgebruik is laag vergeleken met andere steden
- voor veel korte ritten wordt nog steeds de auto gepakt. Ook vanuit de regio is de auto vaak de eerste keuze terwijl fietsafstanden eigenlijk heel gunstig zijn
- de opkomst van de e-fiets is voor Arnhem extra relevant en een belangrijk verschil met 10 jaar geleden

Voorwaarde voor groei is een substantieel betere uitgangspositie voor fiets in en naar de stad. De Accentnota Fiets beschrijft de fietsambitie die nodig is en waar de stad -in samenwerking met de regio- op in moet zetten. Belangrijkste onderdeel is een flinke impuls voor de fietskwaliteit, zodat de keuze voor de fiets voor meer Arnhemmers vanzelfsprekend is. Dat gebeurt door een stedelijk dekkend- en kwalitatief goed netwerk van snelle fietsroutes door de stad te maken en meer aandacht te geven aan fietsparkeren, in de binnenstad, bij stations en in de wijken.

2.1 Fietsagenda Arnhem

Om meer mensen op de fiets krijgen is een actief uitvoeringsbeleid nodig dat zichtbaar is op straat. De Accentnota biedt hiervoor het kader. Voor de programmering van fietsprojecten wordt jaarlijks de *Fietsagenda Arnhem* opgesteld.

De Fietsagenda Arnhem wordt jaarlijks vastgesteld met een doorkijk voor 4 jaar. Op basis van prioriteiten en beleidsaccenten, beschikbare middelen en regionale kansen worden fietsprojecten geselecteerd, voorbereid en in uitvoering gebracht. De actuele Fietsagenda heeft een looptijd van 2019 tot 2022. De raad zal jaarlijks geïnformeerd worden via de reguliere beleidscyclus.

De insteek van het beleid is door te gaan op de ingeslagen weg waarin lange, doorlopende fietsroutes dwars door de stad worden aangelegd. Omwille van de belangen en urgentie wordt de uitvoering geïntensiveerd. Het tempo van aanleg moet hoger en de kwaliteit beter. Ook andersoortige fietsprojecten krijgen een plaats op de fietsagenda, zoals voor fietsparkeren of projecten voor fietsstimulering.

Alle fietsprojecten krijgen een plaats in dit overzicht, met prioriteit voor doorgaande snelfietsroutes. Prioritering gebeurt aan de hand van vijf criteria:

1. Bereikbaarheid van de binnenstad
2. Stedelijke ontwikkelingen en Hotspots
3. Gunstig effect op vermindering congestie autoverkeer
4. Passend in de regionale fietsambitie
5. Profijtbeginsel: zoveel mogelijk fietsers profiteren

In de fietsagenda wordt aangesloten op kansen in andere projecten om fietsprojecten te realiseren door 'werk met werk' te maken.

3.1 Samenwerkingsagenda Fiets regio Arnhem Nijmegen

Samen met de 18 regiogemeenten is eind vorig jaar de regionale fietsambitie 'Samenwerkingsagenda fiets, regio Arnhem Nijmegen' vastgesteld. Deze regionale visie op bereikbaarheid biedt interessante kansen voor Arnhem, die door goede projecten te agenderen kan worden verzilverd.

Kanttekeningen en risico's

1.1 Fietsambitie Arnhem 2019-2024

Aan het vaststellen van de Accentnota zijn geen risico's verbonden.

2.1 Fietsagenda Arnhem

De aanleg van infrastructuur is afhankelijk van beschikbare middelen. De huidige provinciale subsidieregelingen gaan uit van cofinanciering voor regionale snelfietsroutes, met een cofinancieringspercentage van 50 tot 75%. Door het multipliereffect ontstaat bij de inleg van eigen middelen een substantieel investeringsbedrag. Een flink deel van het fietsnetwerk in Arnhem (60%) valt samen met regionale snelfietsroutes waarvoor onder voorwaarden cofinanciering voor beschikbaar is.

Het resterende deel van het fietsnetwerk komt (vooralsnog) niet in aanmerking voor cofinanciering wegens het ontbreken van een regionale verbinding. Dit zijn vooral fietsroutes naar de wijken. Voor het behalen van de doelen en de gewenste samenhang van het netwerk zijn deze fietsroutes belangrijk. Aanleg en opwaardering van deze routes moet vooralsnog volledig vanuit de eigen middelen bekostigd worden.

Realisatietermijn in relatie tot investeringen: uitgaande van realisatie van 3 tot 5 km snelfietsroute per jaar is een navenant investeringsbudget nodig van 2,5 tot 5 miljoen euro per jaar (inclusief cofinanciering). Bij beschikbaarheid is de realisatietermijn 10 (ca.2030) tot 15 jaar (ca.2035).

Financiën

Investeringen in fietsinfrastructuur worden gedekt uit bestaande mobiliteitsbudgetten zoals het krediet verkeersinfrastructuur en de middelen vanuit de Uitvoeringsagenda Bereikbare Binnenstad. De streven is om jaarlijks minimaal €300.000 tot €400.000 vrij te maken voor de fietsambitie om voortgang te boeken. Ook kansen om tot beleidsrealisatie te komen vanuit andere projecten en onderhoud zullen waar mogelijk worden benut ('werk met werk maken'). De Fietsagenda Arnhem geeft jaarlijks een opgave van alle geplande en gefinancierde projecten.

Uitvoering

Na het vaststellen van de Accentnota Fiets start de uitwerking van beleid en uitvoering van projecten op straat. De Fietsagenda Arnhem programmeert en prioriteert fietsprojecten, ook in regionale afstemming. De uitvoering van snelfietsrouteprojecten gebeurt routegewijs met een integraal ontwerpteam. Jaarlijks zal de raad op de hoogte gesteld worden van de voortgang van de plannen om te bepalen of de uitvoering op koers ligt en om inzichtelijk te maken wat het beoogde effect van het plan is.

Communicatie

Om draagvlak te vinden en het plan verder te verbeteren zijn de Accentnota en Fietsagenda doorgesproken met de Fietsersbond Arnhem. De Fietsersbond staat achter het plan; hun reactie en wensen voor nieuwe projecten zijn verwerkt in de nota respectievelijk Fietsagenda.
In de komende periode zal de Accentnota gepresenteerd worden aan andere belangengroepen in de stad zoals de ondernemers van de binnenstad of werkgevers. Doel is de aanpak die Arnhem voorstaat om de bereikbaarheid een leefbaarheid van de stad te verbeteren uit te dragen en aan te geven wat dat oplevert. Het is de bedoeling om meer goede ideeën op te halen en te benutten bij de uitwerking van het plan en betrokkenheid te creëren bij bedrijven, instellingen en andere stakeholders. Er is ruimte in de Fietsagenda om deze plannen op te nemen.
Ingeval van planuitwerking van lange doorlopende stedelijke routes worden deze plannen voorgelegd aan de wijken. Daarbij wordt ook de Fietsersbond betrokken. Presentatie van de fietsambitie kan ingezet worden om meer bewoners actief te maken en om discussies te voeren, bijvoorbeeld over een meer bewuste mobiliteitskeuze. In afstemming met Team Leefomgeving wordt gekeken hoe nog meer kan worden aangesloten bij de vragen en behoefte vanuit de wijk en haar bewoners.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

- Accentnota Fiets, fietsambitie Arnhem 2019-2024
- Fietsagenda Arnhem 2019-2022
- Samenwerkingsagenda Fiets regio Arnhem Nijmegen

RAADSVOORSTEL

Besluit van	
Zaaknummer	363908

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 17 september 2019, Cluster SBR nummer: 363908;

besluit:

1. Accentnota Fiets vast te stellen

De griffier, De voorzitter,

GEMEENTE Arnhem

ACCENTNOTA FIETS

FIETSAMBITIE ARNHEM 2019-2024

made in [Arnhem]

INHOUD

Voorwoord **5**

1. Bereikbare stad in een bereikbare regio **7**
Economie en bereikbaarheid 7
Duurzame stad 7
Gezonde urban lifestyle 8

2. Nieuwe fietsambitie **11**
Doelen en focus 11

3. Kansen voor de fiets **13**
Het stedelijk systeem: daily urban system 13
Befietsbare afstanden 14
Het aandeel fiets in het stedelijk verkeer 15
Mensen fietsen graag 16
Naar een betere uitgangspositie voor de fiets 16
Verzilveren regionale fietsambitie 17

4. Het plan **21**
Fietsnetwerk Arnhem 2.0 21
Fietskwaliteit 25
Fietsvriendelijke binnenstad - fietsparkeren 26
Stimulering e-fiets 'met de stad' 28

5. Fietsagenda Arnhem: planuitwerking en -uitvoering **31**
Doorgaan met snelfietsroutes

Bijlagen **35**

VOORWOORD

Arnhem groeit en wordt steeds aantrekkelijker als vestigingsstad, mede door de gunstige ligging ten opzichte van de Randstad. Er komen steeds meer nieuwe inwoners in de stad die zich graag per fiets of ov verplaatsen.

De stad heeft al een gunstige uitgangspositie en staat bekend om het vele groen in de stad. Het stedelijk woon- en leefklimaat is in de basis goed, maar kan nog een stuk beter. Om dat te bereiken willen we meer op de fiets inzetten.

De luchtkwaliteit en het stedelijk leefklimaat profiteert van meer stedelijk fietsverkeer. En daarmee de inwoners én de economie. Door meer te fietsen voelen mensen zich vitaler, fitter en blijer. Maar misschien nog wel de belangrijkste reden is dat we door meer fietsers de bereikbaarheid van de stad en regio verbeteren. Als mensen voor korte ritten overstappen op de fiets creëert dat ruimte op de weg en voor parkeren. Mensen kiezen zelf, dat hebben veel andere steden in het land al voor ons aangetoond.

Wij zetten in op de fiets, ook gezien de kansen die de opkomst van de e-fiets biedt voor Arnhem. Waar er voorheen geen alternatief was voor de auto, kan de e-fiets in het heuvelachtige gebied van onze prachtige stad het verschil maken. Maar ook om makkelijker de bruggen over te gaan op de fiets van en naar Arnhem Zuid.

Meer mensen op de fiets krijgen, vraagt om een actief beleid dat zichtbaar is op straat. Daarvoor is er actie nodig van onze kant, op basis van een flinke ambitie. De fiets moet in Arnhem een substantieel betere uitgangspositie krijgen. Dat beschrijven we in deze Accentnota. Om de beweging naar meer fiets in gang te zetten zijn meer en betere snelfietsroutes vanuit de wijken en regio naar de stad een must. Een fietsritje moet aangenaam en snel gaan. En fietsparkeren in de binnenstad moet veiliger. Samen met de regio gaan we de mensen betrekken bij fietsstimulering en willen we gewoontegedrag doorbreken.

Met deze Accentnota leggen we de basis voor een meerjarige aanpak, gericht op uitvoering. Het prioriteren van projecten gaan we jaarlijks doen in de nieuwe Fietsagenda Arnhem. We leggen nu de gewenste kwaliteit vast zodat we echt stappen kunnen maken. Natuurlijk in afstemming met de nieuwe regionale fietsplan, dat we gaan gebruiken om tot realisatie te komen. Een serieuze investering in fiets is nodig, maar dat levert ook veel op, weten we.

De urgentie en wil is er, laten we de kansen benutten en aan de slag gaan om de stad mooier te maken.

Roeland van der Zee
Wethouder Mobiliteit

De Fietsersbond afdeling Arnhem staat achter de strekking van de Accentnota en onderstreept het belang om fietsen in Arnhem (veel) aantrekkelijker te maken.
Landelijk groeit het fietsgebruik enorm en Arnhem moet daar niet bij achterblijven.
Er liggen nog volop kansen ter verbetering van de huidige fietsinfrastructuur, waarvoor de Fietsersbond samen met de gemeente Arnhem zich wil blijven inzetten. Goede infrastructuur is onmisbaar voor goede fietsvoorzieningen, zoals standaard rood asfalt, voldoende en veilige mogelijkheden voor fietsparkeren. Ook maken kleine details vaak het verschil, vooral in het belang van de veiligheid.
De Accentnota en Fietsagenda Arnhem zien wij als een noodzakelijke en hernieuwde stap in de goede richting. Wij hebben hieraan een constructieve bijdrage kunnen leveren en zijn nu in afwachting van het daadwerkelijke resultaat op straat.
Wij blijven graag meedenken omwille van een fietsvriendelijker stad.
Fietsersbond Arnhem.

1. NAAR EEN BEREIKBARE STAD IN EEN BEREIKBARE REGIO

Economie en bereikbaarheid

De bereikbaarheid van Arnhem en de regio Arnhem Nijmegen staat onder druk. Dagelijks dreigt het verkeer naar de stad vast te lopen. Arnhem behoort qua filedruk tot de top 10 van meest filegevoelige steden van Nederland. Daar komt bij dat door de aantrekkende economie, groei van de werkgelegenheid en groei van de bevolking het aantal verkeers-bewegingen verder groeit.
Het beeld dat veel van de files op de snelwegen om de stad staan behoeft bijstelling: veel vertragingen doen zich juist voor in het stedelijk gebied. En hier wringt de schoen: de opname-capaciteit van stedelijke wegen is vaak verzadigd. Het 'oplossend vermogen' van investeren in nieuwe autoinfrastructuur is beperkt.

Zonder ingrijpen verslechtert de bereikbaarheid van Arnhem de komende jaren. Dat is niet acceptabel: bereikbaarheid is randvoorwaardelijk voor de economische groei van de stad en de regio. Slimme en haalbare mobiliteitsoplossingen zijn nodig om vertragingen te verminderen en te voorkomen. De bereikbaarheid is gebaat bij een forse inzet op duurzame mobiliteit. Naast nieuwe investeringen in hoogwaardig openbaar vervoer (HOV) is het noodzakelijk meer ritten per fiets te laten plaatsvinden. En te investeren in goede fietsinfrastructuur. Bestaande fietsers moeten meer gaan fietsen maar vooral automobilisten moeten meer verleid worden om de fiets of e-fiets te nemen.

[Meer inzet op fiets draagt bij aan een bereikbare stad in een bereikbare regio]

Investeren in de fiets is economisch een aantrekkelijke variant om de bereikbaarheid van stad en regio te verbeteren: geld vragen voor fietsroutes betekent geld besparen door fietsroutes, bijvoorbeeld omdat minder ruimte voor parkeren nodig is.

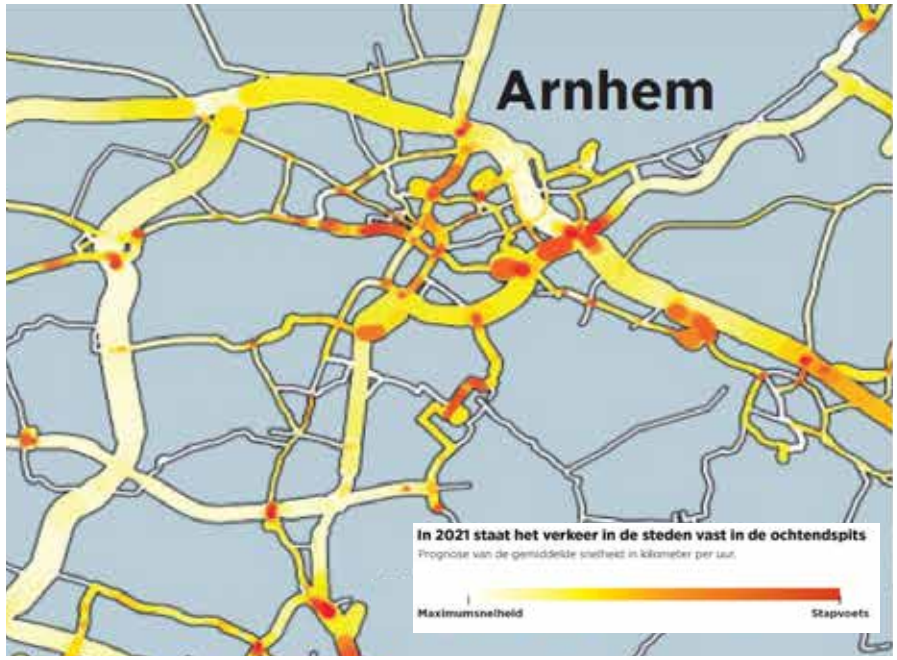
Duurzame stad

Meer fiets draagt bij aan de invulling van de duurzaamheidsopgaven van de stad en regio. Meer stedelijk fietsverkeer verbetert de luchtkwaliteit, zorgt voor minder verkeerslawaai en vermindert de uitstoot van fijnstof en CO2, en draagt zo bij aan de doelen uit de luchtagenda, NeMia en het klimaatakkoord. De fiets is de meest duurzame stedelijke vervoerswijze. In het klimaatakkoord komt fiets op 10 onderdelen terug.

Ook de stedelijke leefkwaliteit is sterk gebaat bij meer fiets: minder verkeersdrukte, een betere woonkwaliteit en minder ruimtebeslag voor rijden en parkeren. Meer fietsgebruik kost substantieel minder ruimte, op de weg en voor parkeren, zeker in de oude wijken. Minder autogebruik leidt vaak tot minder autobezit, en dat heeft als bijkomend voordeel dat de parkeerdruk in wijken verminderd. Zeker in de oude wijken kan deze vrijkomende ruimte anders worden ingezet, zoals voor vergroening.

[Fiets als middel voor een beter Arnhem]

Volgens het trendrapport G32 uit 2018 is dé strategische opgave voor Arnhem het verbeteren van de woon-, werk- en leefomgeving. De stad krijgt te maken met verdere urbanisatie en verdichting, en steeds meer mensen die in de stad komen wonen. Dat vraagt om concreet na te denken over de invloed van stedelijk verkeer op de stad en welke rol meer fietsverkeer hierin kan, of beter, moet spelen. Meer fietsverkeer is geen doel op zich, het dient hogere doelen zoals een betere bereikbaarheid en stedelijke (leef)kwaliteit.

1.1 Opgave regionale en stedelijke bereikbaarheid Arnhem (CROW Mobiliteitsscan 2016)

Bij de keuze van woonplaats is de 'quality of living' belangrijk, net als de bereikbaarheid van banen vanuit deze locatie. Steden en regio's gaan elkaar meer beconcurreren op kwaliteit, in de zin van nabijheid van groen, natuur, voorzieningen en cultuur, en op een schoon en aantrekkelijk stedelijk leefmilieu. Focus op verbetering van het stedelijk leefmilieu draagt bij aan een sterke vitale economie. Arnhem heeft wat betreft groen en natuur al een sterke uitgangspositie, en met een hoger fietsgebruik willen we ook het stedelijk gebied aantrekkelijker en leefbaarder maken.

[Een hoger fietsgebruik kan op allerlei manieren bijdragen aan een betere stad]

[Meer fietsgebruik levert een prettiger stad op, die rustiger is, aantrekkelijker, levendiger en veiliger]

Gezonde urban lifestyle

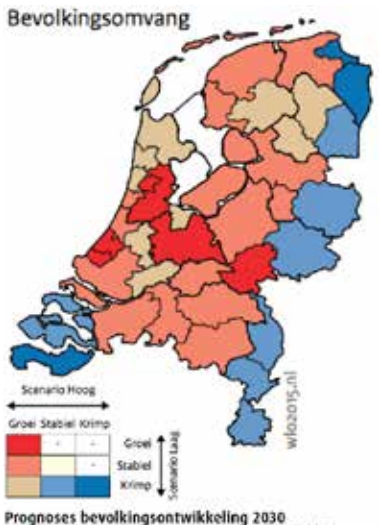
De mobiliteit in de stad gaat veranderen en daarmee zal de stad veranderen. De verwachting is dat het conventionele autogebruik de komende jaren zal afnemen en wordt vervangen door andere, slimmere meer duurzame vormen van verkeer. Groen, gezond en flexibel speelt de fiets daarin een hoofdrol. Slimme steden zetten hierop in en sturen hierop.

Arnhem wil een aantrekkelijke stad zijn waar het leven goed is en de bevolking zich fit voelt. Fietsen is goed voor de gezondheid. Door het fietsgebruik te stimuleren krijgen mensen automatisch meer dagelijkse beweging, en dat levert een bijdrage aan een gezonde bevolking en het tegengaan van welvaartsziektes zoals overgewicht.

Wereldwijd is de trend zichtbaar dat in steden waar meer gebruik wordt gemaakt van ov en fiets ook een hogere kwaliteit van leven is. Mensen willen bewuster en gezonder reizen. Fietsen in de stad wordt door veel mensen gezien als urban lifestyle en de ambitie is om dit verder te stimuleren en te faciliteren. Vitaliteit en bewegen in de buitenlucht passen goed bij de moderne stadsbewoner, die ook graag in of rondom de binnenstad woont, op fietsafstand van zijn bestemming.

[Nabijheid is een kwaliteit in de stad, met de fiets als aangewezen vervoermiddel]

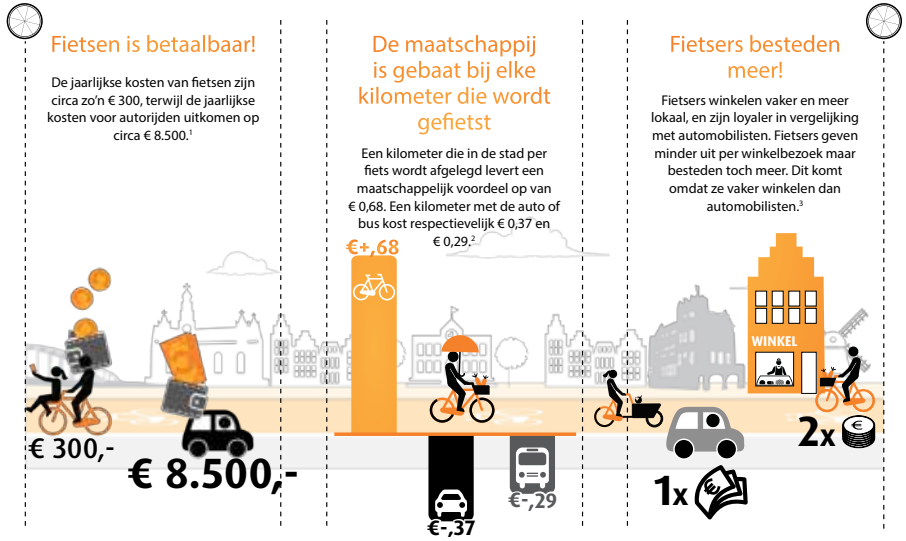
De stedelijke bevolking groeit en verandert qua samenstelling: de komende jaren neemt het percentage eenpersoonshuishoudens verder toe. Sommige demografische effecten zijn al merkbaar. De steden worden steeds populairder, vooral voor (hoger opgeleide) jongeren. Arnhem krijgt te maken met een flinke groeiopgave. Deze trend is sterk van invloed op de groei en ontwikkeling van de mobiliteit en bereikbaarheid. Meer stadsbewoners willen voorzien in hun mobiliteit met fiets en trein.

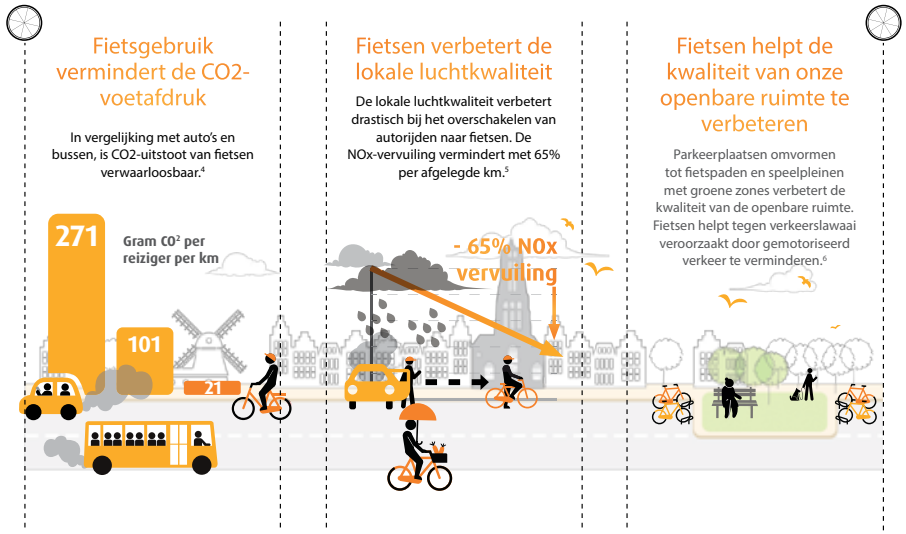
	nu	2030		2040	
Arnhem	158.600	167.400	6%	170.700	8%

Fietsen biedt mensen ook betaalbare mobiliteit. Dat past goed bij de trend om uitgespaarde kosten van autogebruik te gebruiken voor leuke bestedingen zoals in de koffietentjes nabij de binnenstad. Het is een sociaal en menselijk vervoermiddel, dat mensen uit hun isolement kan halen. Mensen komen eerder in contact met elkaar, en dat draagt bij aan de menselijke stad. De fiets past goed bij het creatieve karakter van Arnhem. Meer fietsgebruik zorgt voor meer gelijkheid door een betere ontsluiting van kansen voor mensen met een lager inkomen.

Steden hebben steeds meer aandacht voor duurzame stedelijke ontwikkeling. Ruimtelijke kwaliteit en luchtkwaliteit bepalen in toenemende mate de beeldvorming. Een fietsvriendelijke stad versterkt de positieve beeldvorming over Arnhem als aantrekkelijke stad om te wonen en te werken.

1.2 Voordelen fiets Betaalbaar, Maatschappelijk, Bestedingen (Dutch Cycling Embassy 2018)

1.3 Voordelen fiets Luchtkwaliteit, Klimaat, Ruimtelijke kwaliteit (Dutch Cycling Embassy 2018)

2. NIEUWE FIETSAMBITIE

Al met al voldoende reden voor een nieuwe fietsambitie voor Arnhem. Die is in deze Accentnota Fiets verwoord. Met als fundament de Beleidsnota Fietsverkeer uit 2012 willen we een nieuwe weg in slaan om het fietsgebruik en de fietskwaliteit in Arnhem substantieel te verhogen. Door het aanscherpen van bestaand beleid, nieuwe accenten te leggen en door te leren van de aanpak in andere steden.

Arnhem heeft fietsbeleid dat stamt uit 2012: de Beleidsnota Fietsverkeer. Deze nota geeft kaders en beleidsuitgangspunten die voor een belangrijk deel nog actueel zijn, maar op onderdelen is verouderd. De Accentnota Fiets gebruikt de Beleidsnota Fietsverkeer als fundament voor een vernieuwde fietsambitie, met volop ruimte voor nieuwe ontwikkelingen, nieuwe accenten en aanscherping van beleid. Nieuwe ontwikkelingen die gaan over de richting waarin de stad zich ontwikkeld, de betekenis van de fiets in de stad van de toekomst en over de vertaling van de grote stedelijke opgaven. Ook de nota 'de Arnhemse Binnenstad binnen bereik' uit 2017 geeft goede aanknopingspunten. Het stimuleren van duurzame mobiliteit is uitgangspunt om de bereikbaarheid van de binnenstad te verbeteren.

Vertrekpunt van de Accentnota is de kansen en urgentie helder te maken. De fietsambitie redeneert vanuit de structuur en ambities van de stad. Maatregelen moeten passen in het bredere beleidskader voor ruimte, mobiliteit en duurzaamheid, maar ook bij sociale opgaven zoals inclusie. Het is de bedoeling een serieuze stap vooruit te maken en te komen tot een beleidsbasis waarmee Arnhem de komende jaren vooruit kan, basis voor uitvoering.

Doelen

De doelen van deze fietsambitie zijn:

- meer fietsgebruik
- betere ontsluiting van stedelijke bestemmingen voor alle inwoners van de stad
- de binnenstad beter bereikbaar en aantrekkelijker maken voor fiets
- schone lucht en verminderen van CO2 uitstoot
- inspelen op de trend van toenemende stedelijke verdichting en urbanisatie
- het verduurzamen en toekomstvast maken van het stedelijk vervoersnetwerk
- het beïnvloeden van duurzaam stedelijk verplaatsingsgedrag

Focus

Daartoe gaan we:

- goed bepalen waar winst valt te behalen
- de uitgangspositie van fiets verbeteren
- de concurrentiepositie van fiets verbeteren: in reistijd, in doorrijden, in comfort, in parkeergemak
- fietsers meer het gevoel te geven van een voorkeursbehandeling
- doorgaan met snelfietsroutes; komen tot een netwerk van snelfietsroutes
- de betekenis van doorgaande fietsroutes op stedelijk niveau zwaar mee laten wegen bij het maken van keuzes
- de kwaliteit van snelfietsroutes verhogen
- betere herkenbaarheid en zichtbaarheid van snelfietsroutes in de stad
- ontvlechten van het fietsnetwerk met hoofdwegennet auto, meer fietsroutes door de wijk
- komen tot een fietsparkeerplan voor de binnenstad en eventueel wijken
- uitzoeken of Arnhem e-bike stad van Nederland kan worden
- de kansen uit de regionale fietsambitie en provinciale ambitie verzilveren

[Tot uitvoering komen met de Fietsagenda Arnhem]

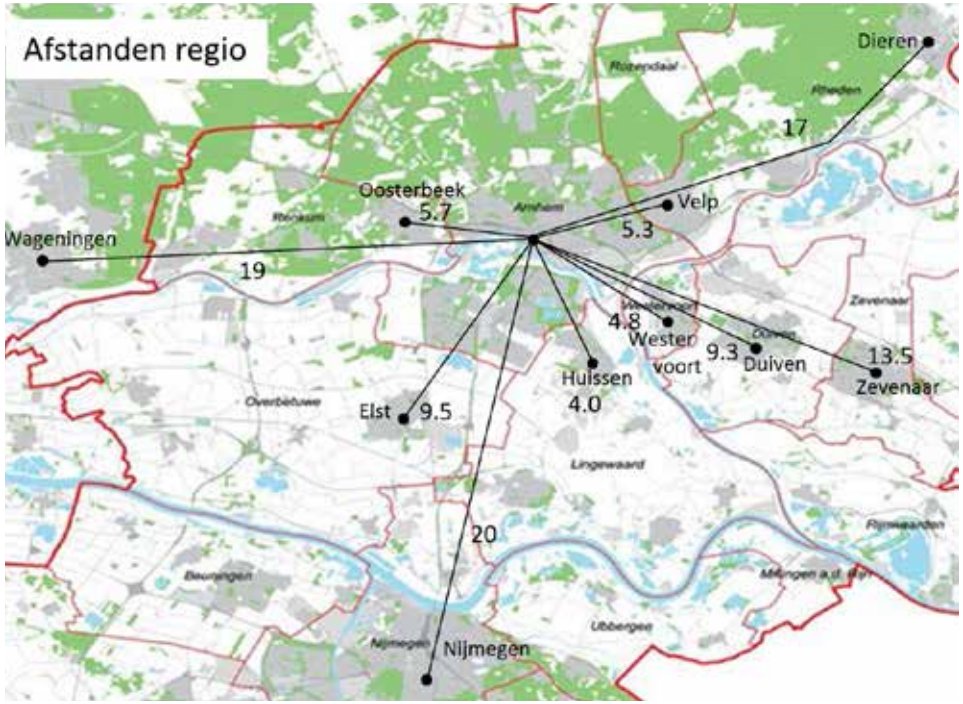
3. KANSEN VOOR DE FIETS

De fiets is met al haar ontwikkelingen zoals de opkomst van de elektrische fiets en de aanleg van aantrekkelijke snelfietsroutes bij uitstek een stedelijk vervoermiddel, ideaal voor afstanden tot 5 km en de e-fiets zelfs 10 tot 15 km. Veel bestemmingen in en naar de stad liggen binnen een fietsafstand van 5 tot 7 km.
Voor Arnhem is de opkomst van de e-fiets heel relevant en een belangrijk verschil met 10 jaar geleden. Juist door de korte afstanden en hoogteverschillen in de stad komen veel meer bestemmingen binnen handbereik die nu nog lopend of met de auto worden gedaan. Zeker als ook in ogenschouw wordt genomen dat het fietsaandeel in Arnhem nu relatief laag is (24%), vergeleken met andere steden zoals Nijmegen (34%), lijkt groei goed haalbaar.

[Serieuze kansen voor Arnhem door de opkomst van de e-fiets]

Het stedelijk systeem: daily urban system

Uitgangspunt voor de fietsambitie is het daily urban system van Arnhem: het stedelijk systeem dat Arnhem vormt met omliggende plaatsen. De aanpak is regionaal op basis van de agglomeratie die Arnhem vormt met Velp, Oosterbeek, Huissen en Westervoort en de mobiliteit over en weer. Niet de gemeentegrenzen zijn leidend, maar het stedelijk systeem dat binnen fietsafstand ligt. Voor woon-werk verplaatsingen, maar ook voor ritten naar de Arnhemse binnenstad of naar een andere bestemming in de stad of in omliggende plaatsen. In het stedelijk systeem van Arnhem wonen ruim 200.000 inwoners.

3.1 Afstanden in stedelijk systeem Arnhem

Befietsbare afstanden

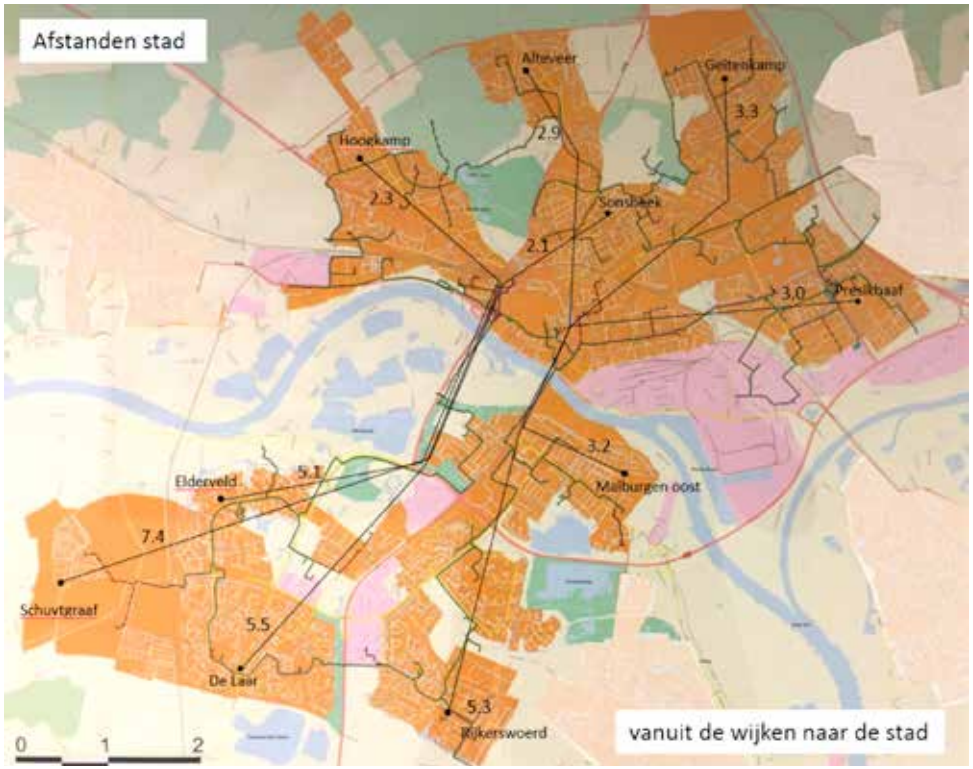
De meerderheid van de ritten in Arnhem heeft een herkomst én bestemming in het stedelijk systeem van Arnhem. Veel dagelijkse verplaatsingen zijn kort en daarmee prima fietsbaar. 70% is korter dan 7,5 kilometer. Tot 1 km lopen mensen veel, maar feitelijk is het restant heel goed met de fiets of e-fiets te doen.

3.2 De fietsafstand groeit de laatste jaren

Afstanden vanuit de wijken naar de binnenstad variëren van dichtbij (zoals Sonsbeek of Hoogkamp 2 -2,5 km) tot flink (Schuytgraaf 7,4). Rijnkruisende ritten zijn door de ruimtelijke opbouw van de stad langer: bijvoorbeeld van De Laar naar Presikhaaf: 8,5 km.

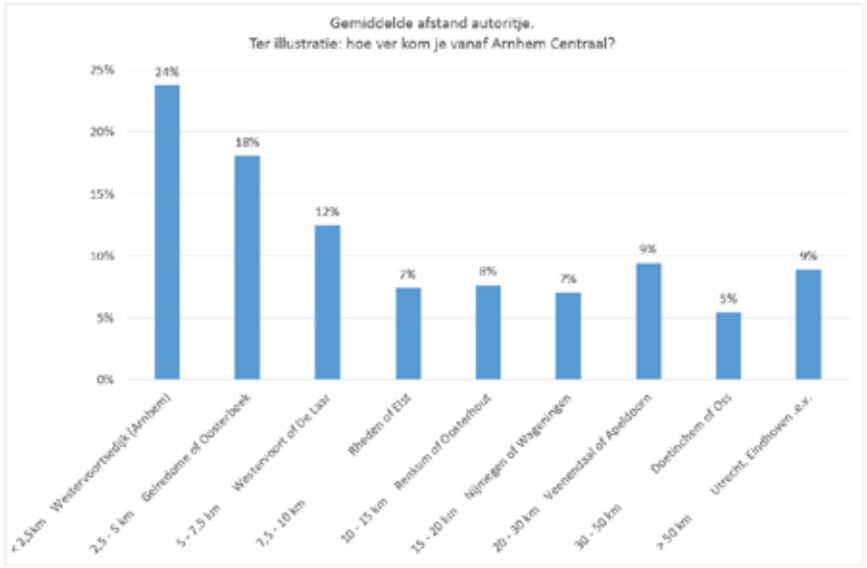

3.3 Afstanden in de stad

Binnen de stad wordt nog voor te veel korte ritten de auto gepakt, maar ook vanuit de regio is de auto vaak het aangewezen vervoermiddel om naar de stad te gaan. Dat gewoontegedrag willen we doorbreken met betere alternatieven om zo de bereikbaarheid duurzaam te verbeteren.

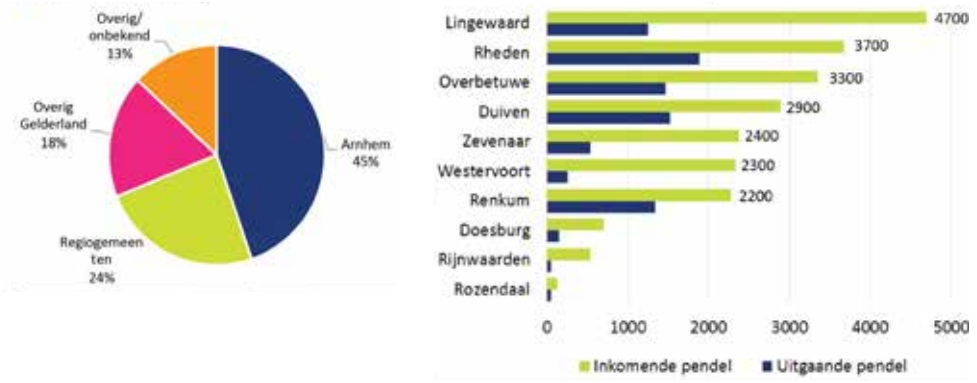
Meer dan de helft (54%) van de autoritten in de stad is korter dan 7,5 km. 24% is zelfs korter dan 2,5 km. Het aandeel langere afstanden is kleiner: 30% van alle dagelijkse verplaatsingen is > 15 km, 9% daarvan is > 50 km. Uiteraard worden in deze categorieën wel de meeste kilometers verreden.

[Bijna 25% van alle dagelijkse autoritten in Arnhem is korter dan 2,5 km.]

3.4 Verplaatsingen per auto naar afstand: 54% is kort (CBS)

Ook vanuit de regio liggen er nog veel kansen. De dagelijkse inkomende pendel vanuit regio-gemeenten telt zo'n 22.000 ritten, dat grotendeels binnen een acceptabele (e-) fietsafstand ligt.

3.5 Inkomende pendel werkgelegenheid Arnhem

[Ruim 60% van de forenzen woont binnen fietsafstand van het werk]

De focus is ook op fiets en trein gericht: door het versterken van deze combinatie kan de trein als alternatief te dienen voor lange(re) dagelijkse autoritten naar werklocaties en andere bestemmingen in het land, waaronder de randstad. Mede dankzij de e-fiets is de verwachting dat de komende jaren het fietsgebruik naar stations flink toeneemt.

Het aandeel fiets in het stedelijk verkeer

Een belangrijk doel in deze fietsambitie is het verhogen van het aandeel fiets in de dagelijkse mobiliteit. Die groei moet ontstaan door een meer bewuste mobiliteitskeuze van bewoners en forenzen door een aantrekkelijk fietsklimaat. De overstap van auto naar fiets, de *modal shift*, is kern van de opgave.

[De overstap van auto naar fiets, de *modal shift*, is kern van de opgave]

De groei van het fietsgebruik in Arnhem is de laatste jaren achtergebleven bij veel andere steden in Nederland. In een landelijke benchmark naar actieve, duurzame en gezonde mobiliteit blijkt dat het aandeel fiets in Arnhem 24% is. De stad scoort duidelijk lager dan de meeste steden in het onderzoek*. Arnhem staat op plaats 26 van de 30 gemeten steden. Een stad als Nijmegen doet het beter, daar is het fietsaandeel 34%.
Bij de beoordeling van de resultaten wordt (terecht) aangegeven dat het fietsgebruik bemoeilijkt wordt door het heuvelachtige karakter van de stad. Daarnaast is bekend dat de rivierzone (afstand, hellingen brug) tussen zuid en noord Arnhem een reden is voor mensen om niet of minder te fietsen.
Een belangrijke aanbeveling uit de benchmark is dat er nog veel winst te halen valt, door het gebruik van de auto minder aantrekkelijk te maken voor korte ritten. Het onderzoek stelt dat in de huidige opzet het te aantrekkelijk is om 'binnendoor' door de stad te rijden met de auto. Dit levert relatief veel korte autoverplaatsingen op die ook per fiets (e-fiets) kunnen worden gedaan. Dit probleem speelt ondermeer in het Spijkerkwartier en andere wijken rondom het centrum.

** Uitkomsten benchmark duurzame, actieve, gezonde mobiliteit, CE Delft 2018*

[Een groei van het fietsgebruik van meerdere procenten maakt een groot verschil]

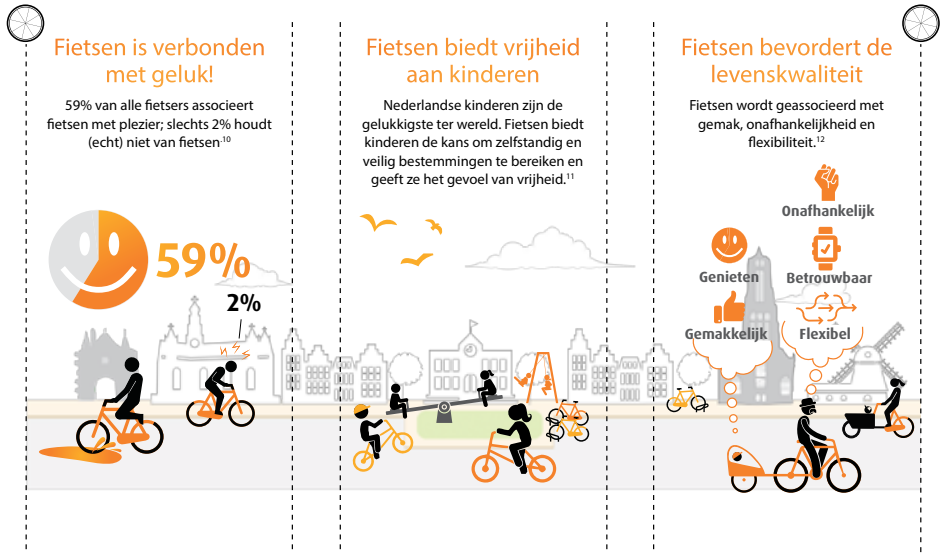
Mensen fietsen graag

Als het gaat om kansen voor de fiets is de benadering vanuit de fietser (of automobilist) relevant. Dan blijkt dat mensen graag fietsen, vanuit gezondheid, om buiten te zijn of om de vrijheid die een fiets biedt. Fietsen kent veel positieve emoties van geluk, vrijheid en beweging. Fiets scoort beter dan auto en ov-bus, waarbij de vergelijking met ov-bus opvalt. Maar meer mensen op de fiets krijgen, dat gaat niet vanzelf. Daar is wel wat voor nodig. Fietsen moet aantrekkelijk worden gemaakt. Er is een gedragsverandering nodig en het doorbreken van dagelijkse patronen en gewenning. Een basisvoorziening - een fietspad langs een drukke weg, vaak vanuit veiligheid aangelegd- is niet voldoende om mensen over te halen de fiets te nemen en de auto te laten staan. En om dit gedrag te verduurzamen.

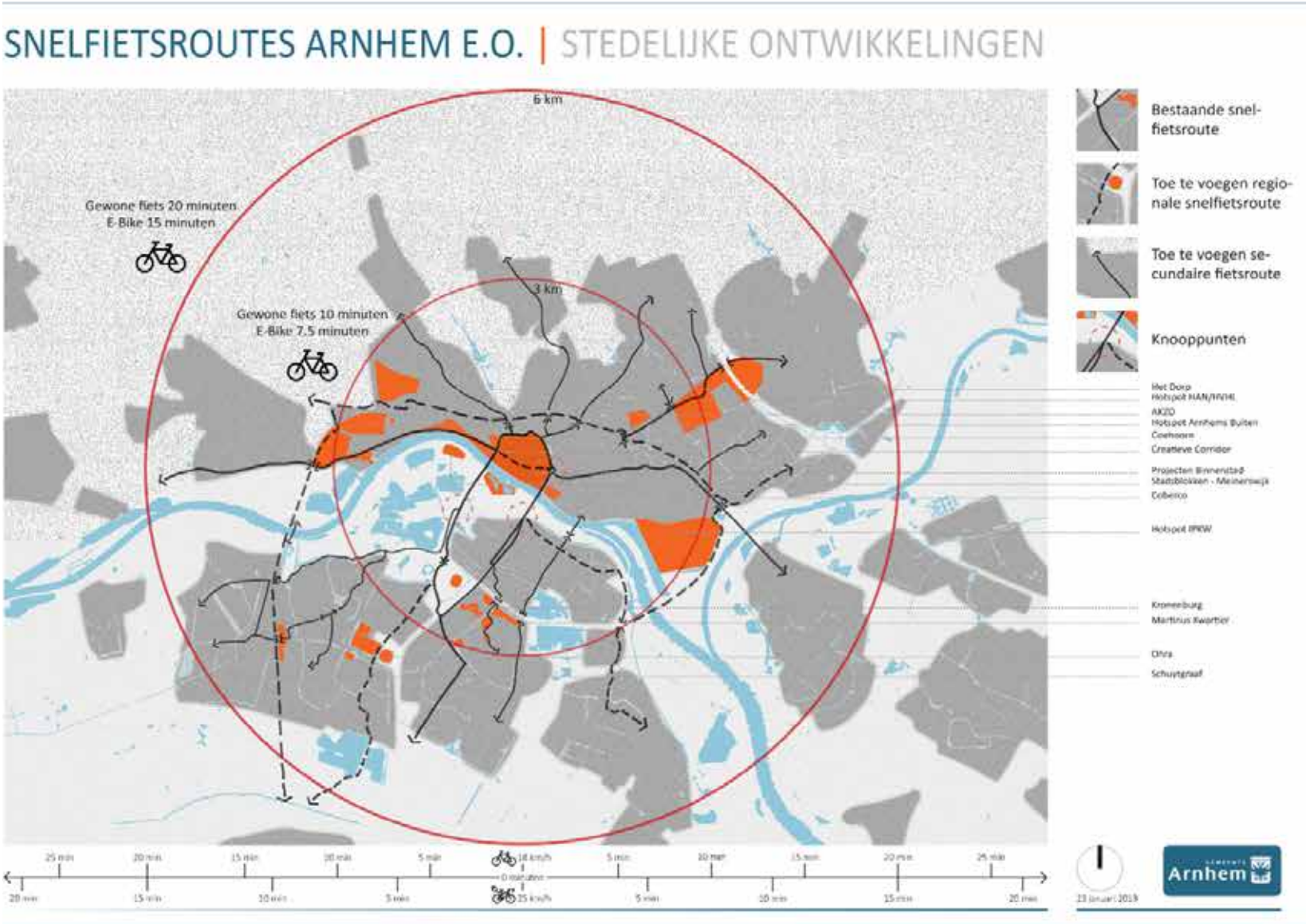
[Fiets en e-fiets moeten een betere uitgangspositie krijgen in de stad]

Naar een betere uitgangspositie voor de fiets

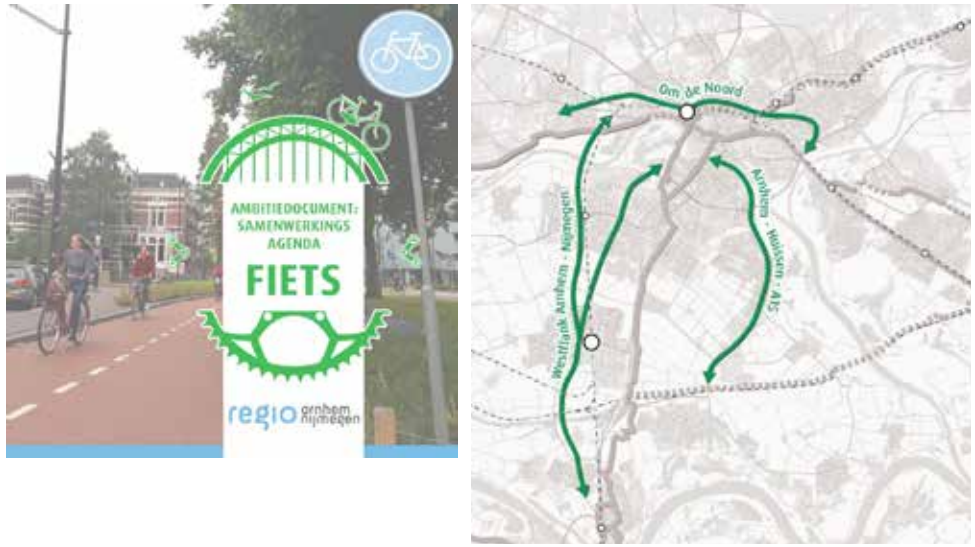
Het is nodig dat de fiets en e-fiets een betere uitgangspositie krijgen in de stad. Daarbij staat keuzevrijheid voorop: mensen kiezen zelf maar worden wel verleid om de fiets te pakken. Dan ontstaat er een bewuste mobiliteitskeuze ten voordele van de fiets. Duidelijk is dat er in Arnhem nog interessante kansen voor meer fietsgebruik zijn: naar werklocaties, naar de binnenstad en andere stedelijke bestemmingen. Een serieuze groei is zeker mogelijk als de kwaliteit en continuïteit van de infrastructuur beter wordt. Het actief stimuleren van de e-fiets is een mogelijke oplossing, maar werkt beter als de fietsinfrastructuur al uitnodigend is. Ook fietsenstallingen die 's avonds open zijn voor mensen die uit eten gaan of naar de schouwburg dragen hieraan bij. Om mensen echt te overtuigen om de (e-)fiets te kiezen is meer kwaliteit en infrastructuur met meer comfort onmisbaar.

3.6 Voordelen fiets, geluksgevoel vrijheid en levenskwaliteit (Dutch Cycling Embassy 2018)

3.7 Kansen voor de (e-)fiets in een hoogwaardig stedelijk fietsnetwerk

3.8 Kansrijke nieuwe fietsverbindingen stedelijke regio Arnhem Nijmegen

Verzilveren regionale fietsambitie

Binnen de regio Arnhem Nijmegen is recentelijk het ambitiedocument 'Samenwerkings-agenda Fiets' vastgesteld. Daarin staan vanuit de regio kansen en opgaven ten aanzien fiets. Dan gaat het over netwerk van snelfietsroutes maar ook over fietsstimulering in brede zin. In dit plan zit ook een groot aandeel Arnhem, in casu het Arnhems stedelijk systeem (Arnhem met omliggende plaatsen). De regionale aanpak biedt interessante kansen waarbij Arnhem moet aangeven hoe we daar mee om willen gaan, welke rol Arnhem hierin speelt en hoe we ons proactief kunnen opstellen zodat we kansen die zich voordoen kunnen verzilveren door optimaal gebruik te maken van beschikbare cofinanciering.

[Arnhem moet aangeven hoe we regionale kansen kunnen verzilveren]

Ook op provinciaal niveau is een stevige ambitie neergezet. In de recente provinciale omgevingsvisie is het uitgangspunt het fietsgebruik in de provincie de komende jaren te laten stijgen van 28% naar 35%. Vanuit regionale bereikbaarheid krijgen snelfietsroutes in stedelijke netwerken de hoogste prioriteit. De regionale fietsambitie hangt samen met het provinciale beleidskader zoals beschreven in het Hoofdnet Fiets uit 2018.

KICO
GIANT
URBAN ARROW

4. HET PLAN

[Volop inzetten op verbetering fietsklimaat]

Duidelijk is dat er in Arnhem nog interessante groeimogelijkheden voor het fietsgebruik zijn: naar werklocaties, naar de binnenstad en naar andere stedelijke bestemmingen. Er is wel wat voor nodig voor de transitie naar meer duurzame mobiliteit. Belangrijkste is de hoe-vraag: hoe kunnen we mensen verleiden meer te gaan fietsen? Naast aantrekkelijke fietsroutes is er aandacht nodig voor fietsparkeren en voor ander mobiliteitsbeleid die de overstap makkelijker maakt.
Dit hoofdstuk geeft de maatregelen en de argumentatie waarom.

De doelen zijn te vertalen naar 4 thema's:
1: naar een volwaardig fietsnetwerk
2: fietsvriendelijke binnenstad
3: versterken keten fiets-trein
4: mensen betrekken

Fietsnetwerk Arnhem 2.0

Basis voor aanpak is een substantieel beter fietsnetwerk. In de basis is Arnhem een aantrekkelijke fietsstad met goed befietsbare afstanden waar je vaak kunt genieten van de natuur. Maar een prettige snelfietsroute met een vlakke asfaltverharding maakt een fietsrit of e-fietsrit zoveel meer aantrekkelijker. Dat blijkt in veel steden hét middel voor een structureel hoger fietsgebruik. Veel steden worden meer en meer ingericht op de fiets. Steden stellen zich als doel een vitale en gezonde stad te zijn, en geven fietsers de ruimte met snelle verbindingen, voldoende parkeerruimte en verkeerslichten op groen.

[Een netwerk van snelle fietsroutes waarop het lekker doorfietsen is]

[Makkelijk dwars door de stad]
De fietser moet makkelijker dwars door de stad kunnen gaan, sneller dan de auto. De route moet direct en rechtstreeks zijn, veilig en doorlopend, en biedt comfort in termen van verharding en omgeving. De auto moet niet dezelfde route kunnen afleggen, dan ontstaat het voordeel. Rustige fietsstraten waar de auto te gast is wisselen af met autovrije twee-richtingenfietspaden. De fiets krijgt een betere doorstroming op kruispunten, met minder oponthoud en stoppen, en de snelfietsroute ligt in een aantrekkelijke, afwisselende omgeving met veel zogenaamde decorwisselingen. Een belangrijke troef is dat parkeren met de fiets veel makkelijker is en minder tijd kost.

Snelfietsroutes zijn lange doorlopende fietsverbindingen van hoge kwaliteit. Snelfietsroutes zijn feitelijk *doorfietsroutes*, lekker fietsen dwars door de stad met voorrang en een hoge gemiddelde snelheid. Snelfietsroutes vormen de basis van het stedelijk fietsnetwerk en verbinden herkomstgebieden met bestemmingen in het stedelijk systeem van Arnhem

[Een eigen netwerk]
Fietsers krijgen een eigen, autonoom fietsnetwerk van snelfietsroutes. Dit netwerk vormt de 'toplaag' bovenop het bestaande fietsnetwerk, dat natuurlijk in gebruik blijft, bijvoorbeeld om de snelfietsroutes te bereiken. Het netwerk is samenhangend, met andere woorden fietsers kunnen makkelijk van snelfietsroute wisselen om de gewenste bestemming te bereiken.
Het fietsnetwerk is stedelijk dekkend en bestaat uit regionale en stedelijke fietsroutes, afhankelijk van de verbinding naar de regio. Voor de fietser zelf maakt dat geen verschil, die ervaart vooral de continuïteit van kwaliteit. Het fietsnetwerk is zoveel mogelijk losgekoppeld van het hoofdnet auto met alle voordelen van dien voor de fietser en doorstroming van het autoverkeer.

[Schone luchtroutes door de wijk]
De insteek is dat fietsers liever over routes rijden die autovrij of autoluw zijn vanwege de rust en bijvoorbeeld het ontbreken van uitlaatgassen. Ter illustratie: in de huidige situatie ligt 90% van het fietsnetwerk langs (drukke) verkeerswegen. Omwille van sociale veiligheid is er altijd een alternatieve route met autoverkeer, bijvoorbeeld voor tijdens donkere uren. Snelfietsroutes zijn vaak afwisselend omdat gebruik wordt gemaakt van bestaande infrastructuur die dan weer door een woonstraat loopt, dan weer door een groengebied etc. Op bepaalde sommige routes, zoals bij de Rijnbruggen, valt de fietsroutering uiteraard samen de hoofdwegen.
Fietsstraten zijn een doeltreffend middel om fietsers meer ruimte en kwaliteit te geven. Deze woonstraten hebben al een gunstig 30 km regime en vaak weinig autoverkeer.

[Inpassing van routes in de bestaande stad]
Bij het vinden van geschikte doorlopende verbindingen naar de wijken is gezocht naar straten en paden die samen een doorlopende en gestrekte eenheid vormen. Door de bestaande stedelijke structuur zijn daar vaak beperkt mogelijkheden voor, maar toch biedt het fietsnetwerk een goede totaaldekking. Op onderdelen moeten routes nader gecheckt worden op haalbaarheid en inpasbaarheid. Belangrijk is dat de aanleg van meer doorfietsroutes niet meer ruimte kost maar juist ruimte oplevert. De opzet van het netwerk gaat uit van bestaande infrastructuur die hergebruikt en aaneengeregen wordt. Het voordeel daarvan is ook dat met aanleg van de fietsroute de openbare ruimte een opwaardering krijgt en een snelle (bestaande) fietsverbinding herkenbaar wordt voor bewoners.

[Hoofdeis veiligheid]
Een goede snelfietsroute moet voldoen aan 5 hoofdeisen waaronder veiligheid. Verkeersveiligheid vormt een belangrijk thema in de stedelijke omgeving. Nog steeds gebeuren de meeste ongevallen met letsel binnen de bebouwde kom. Fietsers blijven een kwetsbare groep. Het idee achter snelfietsroutes is een inherente/ingebouwde veiligheid te bieden door het loskoppelen met drukke autoroutes. Daarmee worden conflicten op voorhand vermeden. Fietsroutes moeten ook 's avonds veilig te gebruiken zijn; nodig is aandacht voor verlichting.

Ook voldoen snelfietsroutes ontwerptechnisch aan de eisen ten aanzien van breedte, een vlakke verharding etc, waardoor stuurfouten minder snel resulteren in valpartijen. Dat is ook relevant voor de trend van toenemende vergrijzing: blijven bewegen is goed voor senioren, maar wel in een veilig fietsklimaat. Snelfietsroutes zijn ook veilige schoolfietsroutes.

[Minder stoppen en meer groen]
Het concept snelfietsroute gaat uit van een hoge gemiddelde snelheid. Dat betekent dat stops of oponthoud minimaal moeten zijn, zodat langere afstanden sneller kunnen worden afgelegd. Op wegen van gelijke orde is voorrang voor fietsers goed te doen, zoals in een 30km gebied. Bij voorkeur krijgen fietsers ook voorrang op kruisende wegen, mits dat veilig is. Bij verkeerslichten moet het uitgangspunt zijn dat er meer en / of vaker groen licht is, zeker als de fietser 'mee kan rijden' met de hoofdstroom voor autoverkeer of HOV.

[Zichtbaar en herkenbaar]
Naast dat fietsgebruik groeit als je het aantrekkelijker maakt om (meer) te gaan fietsen, is het ook belangrijk het zichtbaar te maken dat we de fietser als stad serieus nemen. Het beleid moet uitstralen dat stedelijke fietsroutes belangrijk zijn voor de stad, en de aandacht en prioriteit krijgen die nodig is. Dat werkt 2 kanten op: niet alleen voor fietsers, maar ook voor automobilisten. Door fietsroutes meer door de wijk te leggen maken we het fietsbeleid zichtbaar en brengen we het dichtbij de mensen.

[Doorfietsen op 9+8 routes]
In totaal bestaat het fietsnetwerk uit 9 snelfietsroutes met een regionale bestemming. Deels zijn deze al aangelegd of in aanleg (1 t/m 5), deels zijn dit nieuwe kansrijke routes uit de regionale Samenwerkingsagenda Fiets.
1. RijnWaalpad oost- via Frostbrug (Arnhem-Nijmegen)
2. RijnWaalpad west- via Mandelabrug (Arnhem-Nijmegen)
3. Arnhem - Liemers (Westervoort-Duiven-Zevenaar)
4. Arnhem - Dieren

5. Nederrijnpad (Arnhem-Wageningen)
6. Westflank route (Arnhem west/Oosterbeek-Schuytgraaf-Elst-Nijmegen)
7. Arnhem-Elst (via De Laar)
8. Arnhem-Huissen
9. Over de Noord (Oosterbeek-Arnhem-Westervoort, deels noordtak Arnhem-Dieren)

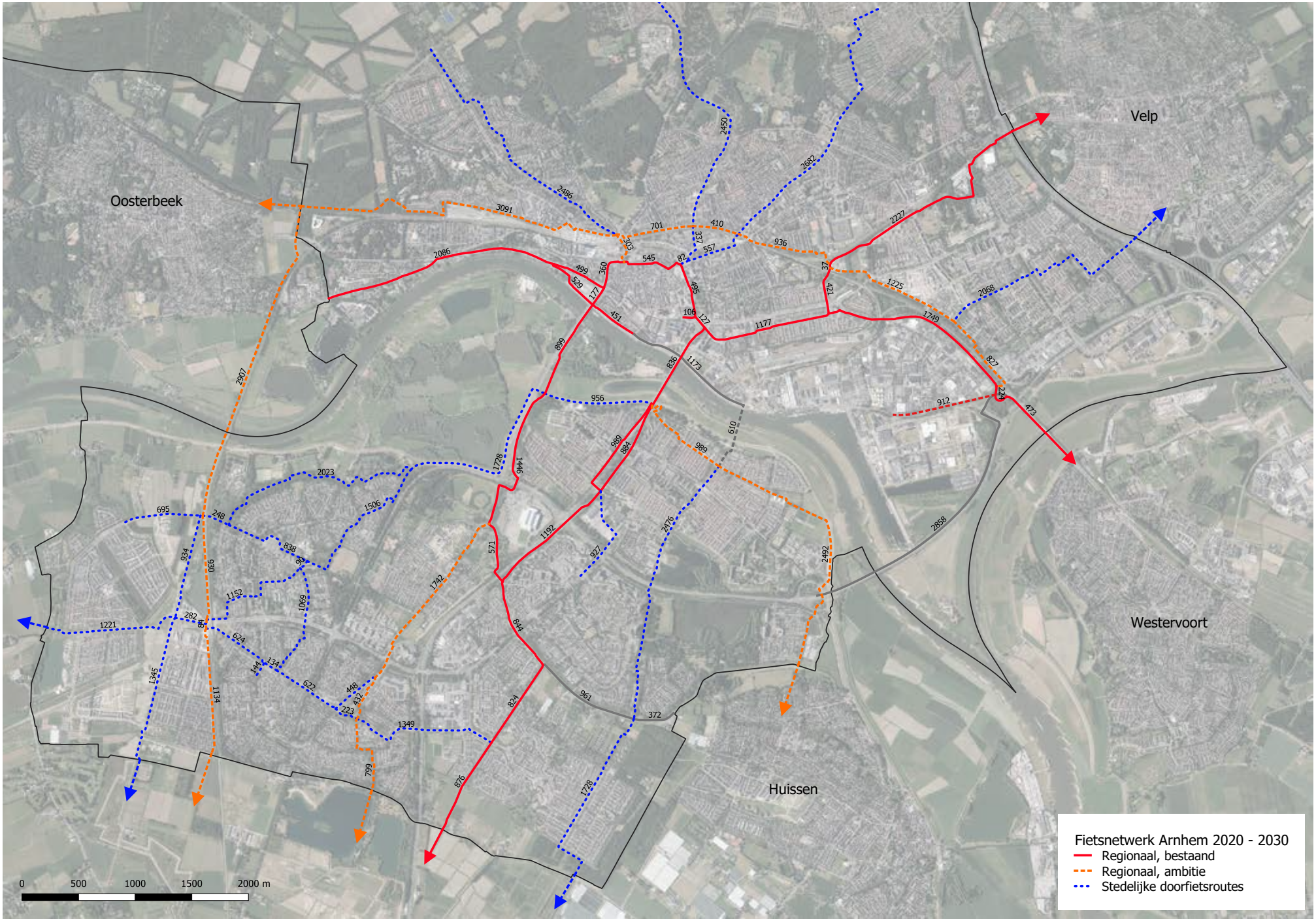
Naast verbeteren aan bestaande snelfietsroutes is de regio van plan het netwerk flink uit te breiden met nieuwe routes naar Huissen, Elst en een nieuwe oost-westroute dwars door Arnhem ('Over de Noord'). Deze routes zijn opgenomen in de nieuwe Samenwerkingsagenda Fiets.

Vaak zijn snelfietsroutes radiaal georiënteerd en gericht op het stadscentrum. In het nieuwe netwerk is het voornemen twee nieuwe tangentiële routes te maken:
1. 'Over de Noord': een oost-west route van Oosterbeek en Westervoort, parallel aan het spoor, en ondermeer via de Sonsbeeksingel. Deels valt deze route samen met de noordtak van de snelfietsroute Arnhem Dieren. Sterk punt van deze route is dat er uitwisselpunten ontstaan met radiale routes waardoor fietsers makkelijk van route kunnen wisselen op weg naar hun bestemming.
2. 'Westflank': een tweede plan is om een rechtstreekse route vanuit Elst via Schuytgraaf naar Arnhem West en Oosterbeek te maken, parallel aan het spoor en Rijnkruisend (spoorbrug). Deze verbinding wordt gezien als mogelijk interessant alternatief voor (de problemen op) de A50.
Alle nieuw toe te voegen regionale routes worden in regionaal verband opgepakt en op haalbaarheid onderzocht, in samenspraak met de regionale partners.

Arnhem heeft veel baat bij de regionale snelfietsroutes. Niet alleen wordt de fietsbereikbaarheid in het stedelijk systeem van Arnhem verbeterd, ook binnen de stad levert de snelfietsroute een substantiële bijdrage aan duurzame mobiliteit en vermindering autoverkeer. Meer fietsverkeer tijdens spitsuren kan de congestie en verkeersdruk op stedelijke invalswegen serieus verminderen.

Het fietsnetwerk is niet compleet zonder toevoeging van een 8-tal stedelijke verbindingen. Deze routes beginnen/eindigen in de wijk en zijn vooral gericht op de belangrijkste bestemming van Arnhem, de binnenstad en de Rijnbruggen. In principe zorgen het geheel van routes voor het afdekken van grote delen van bebouwd Arnhem, inclusief de verbinding met bedrijventerreinen.
11. binnenstad - Hoogkamp
12. binnenstad - Arnhem Noord (via Hommelseweg)
13. binnenstad - Geitenkamp/Monnikenhuizen (via Rosendaalsestraat)
14. Presikhaaf (naar route Over de Noord)
15. Pleijbrug
16. Rijkerswoerd (naar route Arnhem-Huissen)
17. binnenstad - Schuytgraaf (verder via RijnWaalpad west of oost)
18. Elderveld (verder via snelfietsroute Schuytgraaf-RijnWaalpad)

Oosterbeek
Velp
Westervoort
Huissen
Fietsnetwerk Arnhem 2020 - 2030
Regionaal, bestaand
Regionaal, ambitie
Stedelijke doorfietsroutes
0
500
1000
1500
2000 m

[Bruggen over de Rijn]
De bruggen over de Rijn en op-afgangen voor fietsers moeten speciale aandacht krijgen. Met name de Frostbrug en Mandelabrug spelen een belangrijke rol in het fietsnetwerk van Arnhem; om bestemmingen te bereiken maar ook als uitwisselpunt van de ene naar de andere snelfietsroute. Vanuit de regionale fietsambitie wordt gekeken naar een mogelijke nieuwe Rijnkruising ten westen van de stad, ook in het kader van de fileproblematiek op de A50. Daarnaast is het voornemen om te onderzoeken of de hoogte-overbrugging van de Frostbrug en Mandelabrug voor fietsers kan worden geoptimaliseerd, bijvoorbeeld met een innovatieve oplossing. Datzelfde geldt ten aanzien van het fietsvriendelijker maken van de op- en afgangen naar de bruggen, van en naar het rivierpark en dijk. Ook de gewenste verbetering van de bereikbaarheid voor fiets door een ongelijkvloerse kruising bij de ontsluiting van Stadsblokken Meinerswijk kan daarin worden meegenomen. Dit is onderdeel van het RijnWaalpad.

Fietskwaliteit

Fietskwaliteit is uitgangspunt in het nieuwe beleid. Om mensen (duurzaam) te kunnen overhalen om te gaan fietsen, of een e-bike te gaan gebruiken moet kwaliteit standaard zijn waar niet vrijblijvend mee om kan worden gegaan. Dat betekent dat kwaliteit een vaste voorwaarde is bij realisatie van een snelfietsroute.

[Kwaliteit als uitgangspunt]

Kwaliteit kan worden uitgedrukt in een aantal kenmerken en uitgangspunten voor het fietsnetwerk:

	Aantrekkelijke en comfortabele verbindingen uitgevoerd in glad rood asfalt
	Snelfietsroutes met voldoende breedte over het gehele tracé zodat fietsers elkaar veilig kunnen inhalen
	Zo min mogelijk stopkansen voor de snelle fietser, dus waar mogelijk op kruispunten de snelfietsroutes in de voorrang
	Directe routes zonder veel barrières en omrijbewegingen. De verbindingen zijn rechtstreeks, gestrekt en doorlopend en in principe gericht op de binnenstad
	Veilig door routes te kiezen met minder of geen autoverkeer
	Realisatie van fietsstraten in rustige, autoluwe woonstraten
	Slimmere circulatie in wijken waardoor onnodig doorgaand autoverkeer wordt voorkomen
	Aangenaam fietsen en beleving door afwisselende en aantrekkelijke route
	Goed zichtbaar en bereikbaar, ligging centraal in de wijk zodat zoveel mogelijk mensen er gebruik van kunnen maken
	Hergebruik: inpassing in bestaand stedelijk gebied, zoveel mogelijk bestaande infrastructuur
	Kwaliteit in breedte en toepassing herkenbaar rode asfaltverharding
	Veilig door gebruik te maken van bestaande ongelijkvloerse kruisingen met hoofdwegen
	Op kruispunten met ondergeschikte wegen voorrang, mits veilig meer en slimmer groen bij verkeerslichten
	Gebruik feeders vanuit het onderliggende, bestaande fietsnetwerk
	Herkenbare inprikkers van snelfietsroutes in de binnenstad

◀ *4.1 netwerk doorfietsroutes Arnhem*

Fietsvriendelijke binnenstad - fietsparkeren

De binnenstad is een belangrijke bestemming binnen Arnhem. Van de jaarlijkse stroom bezoekers aan de binnenstad (2018: 327.000) komt een groot deel op de fiets. De verwachting is dat dit de komende jaren verder zal groeien.
De binnenstad kan en moet fietsvriendelijker. Dan gaat het om een betere opzet van het fietsparkeren maar ook om de herkenbaarheid en kwaliteit van de routes naar de binnenstad.

[Naast de aanpak van routes is een sterkere focus op fietsparkeren nodig]

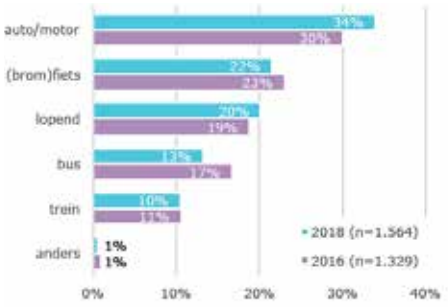
Fietsparkeren is een belangrijke factor om met de fiets te gaan. Het vooruitzicht van een goede en veilige fietsparkeervoorziening maakt de keuze makkelijker, zeker voor nieuwe fietsers. Een (dure) fiets moet men onbezorgd achter kunnen laten en moet veilig staan. Bij een bezoek aan winkels en horeca, maar ook bij culturele voorzieningen. De groei van e-fietsen en dure stadsfietsen vraagt om meer ruimte, aantrekkelijke locaties en slimme openingstijden. Onderzocht moet worden of dit kan in combinatie met parkeergarages.

[het vooruitzicht van een goede en veilige fietsparkeervoorziening is belangrijk voor de keuze fiets]

Volgens de binnenstadsmonitor komt nu 51% van de bezoekers aan de binnenstad uit Arnhem. Binnen het stedelijk systeem van Arnhem is dat nog hoger, zo'n 62%. Het onderscheid is belangrijk omdat het hier om befietsbare afstanden gaat, tot 7,5 km. Wekelijks zijn dit zo'n 3500 tot 4000 bezoekers. Van alle bezoekers komt 22% met de fiets. Van de bezoekers uit Arnhem is dit percentage in 2018 32%, een daling van 3% ten opzichte van 2016 (35%).

De verwachting is dat het fietsgebruik de komende jaren gaat toenemen, onder meer door nieuwe snelfietsroutes die al in aanleg zijn zoals de snelfietsroute naar Velp-Dieren. Maar ook de toename van de bezoekduur en combinatiebezoek aan de binnenstad (place to meet) ligt de keuze voor de fiets voor de hand. De (e-)fiets biedt mensen meer vrijheid, men kan eventueel een drankje nemen en parkeerkosten kunnen worden vermeden.

Fietsparkeren komt als belangrijkste verbeterpunt uit de binnenstadsmonitor: dat gaat over de bewaakte stallingen, over te weinig plaatsen, maar ook over overlast van fietsen die overal in de binnenstad staan.

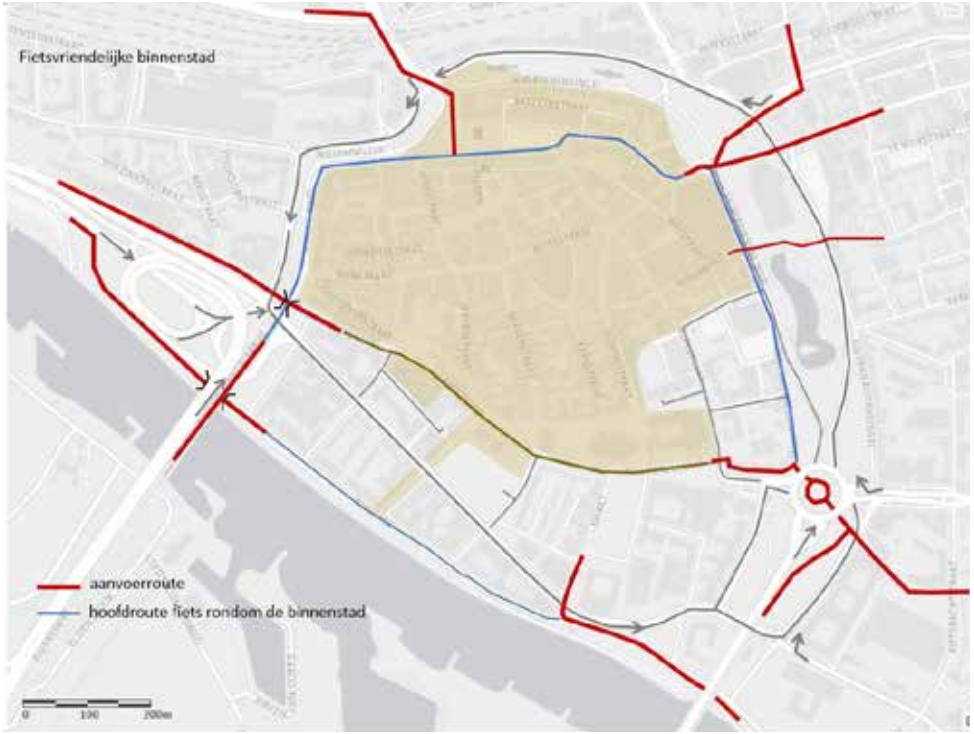
4.2 Binnenstadsbezoekers per fiets

	2018	2016
Arnhem	51%	52%
Rheden	5%	4%
Lingewaard	3%	3%
Renkum	3%	4%
Overbetuwe	3%	3%
Duiven	2%	2%
Zevenaar	2%	1%
Ede	2%	2%
Apeldoorn	2%	1%
Westervoort	2%	2%
Doetinchem	2%	1%
Nijmegen	2%	2%
overig Nederland	20%	21%
buitenland	3%	1%
EINDTOTAAL	100%	100%

Herkomst bezoekers

Op dit moment beschikt de binnenstad niet over een fietsparkeerplan waarin uiteen is gezet hoe we als stad met fietsparkeren willen omgaan: hoeveel ruimte moet er beschikbaar zijn, zijn grotere opvangstallingen aan de randen van de binnenstad nodig, de opstelling ten aanzien van (meer) bewaakte stallingen en hun openingstijden of de aanpak van straatparkeren? Een fietsparkeerplan moet een afwegingskader bieden hoe het fietsparkeren in de binnenstad kan worden verbeterd en geoptimaliseerd. Het moet voorzien in een plan voor goede fietsparkeergelegenheid voor de binnenstadsbezoeker met ruimtelijke kwaliteit als randvoorwaarde en het voorkomen van onnodige overlast van geparkeerde fietsen.

Ligging: fietsparkeervoorzieningen liggen bij voorkeur aan de belangrijkste aanvoerroutes naar de binnenstad, zodat fietsers automatisch hun fiets op de juiste plek parkeren.
In de huidige situatie zijn deze routes -vanuit omliggende wijken en de regio- niet of onvoldoende herkenbaar. Het is nodig de kwaliteit en herkenbaarheid van de routes te vergroten. Dat kan door de infrastructuur door te laten lopen en snelfietsroutes te laten eindigen in de binnenstad, aan de binnenkant van de centrumring, en bij voorkeur bij een (grote) fietsparkeerlocatie.

4.3 Bereikbaarheid fiets binnenstad

Naast de binnenstad moeten ook aan de woningkant voldoende en veilige fiets-parkeergelegenheid beschikbaar zijn, als het kan op eigen terrein. Als dat niet kan bestaat de optie om hiervoor ruimte te zoeken in de openbare ruimte. Bij voorkeur zijn dit slimme oplossingen die de keuze voor fiets als vervoermiddel een voorsprong geeft.

Om het fietsparkeren op een goede, toekomstbestendige wijze te regelen is het zaak op (korte) termijn met fietsparkeernormen te gaan werken. Daarmee wordt in geval van nieuwe bouwontwikkelingen voorkomen dat fietsparkeren in de openbare ruimte terechtkomt, in plaats dat ontwikkelaars een goede, passende oplossing integraal in het bouwproject opnemen. In den lande is al veel kennis en ervaring hoe dit op moet worden opgepakt.

Om in het woon-werkverkeer fietsgebruik te bevorderen zijn goede fietsenstallingen op werklocaties nodig.

Stimulering e-fiets 'met de stad'

Plannen maken we met de stad. Enerzijds om goede ideeën op te halen en te benutten, maar ook om betrokkenheid te creëren bij bewoners, bedrijven en andere stakeholders. Zodat ook begrip ontstaat hoe we de bereikbaarheid en duurzaamheid van de stad willen verbeteren, en wat dat oplevert.
Het plan om te investeren in het fietsnetwerk met lange doorlopende stedelijke routes willen we aan de mensen voorleggen. De fietsambitie kan gebruikt worden om meer bewoners actief te maken. In het contact met 'lokale communities' is nog veel meer te halen. Niet in de laatste plaats om de juiste discussies te voeren, bijvoorbeeld over het ombuigen van keuzevrijheid naar bewustere mobiliteitskeuzes. De precieze insteek moet nader bepaald worden, op basis van vraag en behoefte.

Doel is gewoontegedrag doorbreken, en mensen bewust laten kiezen voor de fiets.
Daar is wel wat voor nodig. Om mensen te overtuigen per e-fiets te reizen is een vlakke asfaltverharding een belangrijke pre. De mogelijkheden daarvoor liggen open, waarbij we aansluiten bij de inspanningen die op regionaal niveau worden ingezet.

Ook het beïnvloeden van gedragsverandering door het stimuleren van de aanschaf van elektrische fietsen kan een maatregel zijn. In Arnhem kan dat gerelateerd zijn aan afstand (Arnhem-Zuid naar de binnenstad), maar ook aan de hellingen van de Rijnbruggen of het geaccidenteerde terrein in Arnhem Noord.
Kan Arnhem de e-fiets stad van Nederland worden? Deze vraag moet in de verdere uitwerking beantwoord worden.

Fiets en trein vormen een sterke combinatie, zeker om grotere afstanden af te leggen. Ook daar gaat het om goede en aangename routes naar het station en voldoende fietsparkeerplaatsen van goede kwaliteit. Meer reizigers zullen per e-fiets naar het station komen. Station Arnhem CS zal in deze ontwikkeling een belangrijke(r) rol gaan spelen, zeker als het gaat om nieuwe reizigers die de komende jaren in Arnhem komen wonen vanuit de Randstad, maar wel dagelijks van en naar de Randstad reizen.

[Kan Arnhem de e-fiets stad van Nederland worden?]

Vitaliteit en gezondheid
Méér werknemers op de fiets

Jong geleerd is oud gedaan
Méér jongeren, ouderen en nieuwe Nederlanders op de fiets

Ketenmobiliteit optimaliseren
Méér kansen voor ketenmobiliteit

Fietsstimulering werkt!
Structurele inzet van fietscampagnes

4.4 Fietsstimulering op regionale schaal

5. FIETSAGENDA ARNHEM

[Bouwen voor de toekomst]

De Accentnota Fiets is een nieuw startpunt voor de uitvoering van fietsbeleid in Arnhem. De nota geeft de uitgangspunten voor de Arnhemse fietsambitie, verschaft inzicht in de totale opgave in relatie tot de stedelijke ontwikkelingen en opgaven en is te beschouwen als vergezicht. De nota voorziet in een goede beleidsbasis met goede afwegingen. Maar uiteindelijk moet de focus liggen bij de uitvoering.

Daarvoor introduceren we de Fietsagenda Arnhem.

Programmering

De Fietsagenda Arnhem geeft de programmering van fietsprojecten. De Fietsagenda heeft het karakter van een rollende agenda en wordt jaarlijks opnieuw vastgesteld met een doorkijk voor 4 jaar, om de continuïteit van uitvoering te waarborgen. Jaar 1 is concreet, jaar 2 t/m 4 zijn een voorzet op basis van prioriteiten, beschikbare middelen en beleidsaccenten. Jaarlijks worden fietsprojecten geselecteerd, voorbereid en tot uitvoering gebracht. Voor fietsroutes ligt de nadruk op routegewijze aanpak. Bij meerjarige projecten is het van belang de continuïteit en voortgang van reeds ingezette plannen mee te nemen in de overwegingen. Het plan kan jaarlijks worden bijgesteld waarna de raad hierover kan worden geïnformeerd.

[Voor fietsroutes is het uitgangspunt een routegewijze aanpak]

Urgentie versus tempo

De nota geeft duidelijk de urgentie om tot verbetering van het fietsklimaat te komen, maar geeft niet specifiek aan in welk tempo er gewerkt moet worden om de ambitie tot stand te brengen op straat. Met andere woorden: hoelang / hoeveel jaar duurt het voordat het fietsnetwerk kwalitatief op orde is. Om dat duidelijk te krijgen is inzicht nodig in de omvang van de opgave en in de mogelijkheden om tot realisatie van x kilometer per jaar te komen. Dat hangt uiteraard samen met de beschikbare middelen om fietsinfrastructuur (investeringsbudget) te realiseren, en de mogelijkheden voor cofinanciering.

[De urgentie is helder, grootste vraag is: wat kan het tempo van realisatie zijn?]

Omvang opgave fietsnetwerk

Op basis van de ambities en belangen wordt er volop ingezet op de verbetering van het fietsnetwerk. In totaal is het netwerk van snelfietsroutes dwars door de stad 62,5 kilometer lang. Een deel van het voorgestelde fietsnetwerk bestaat al. Om helder te krijgen hoe groot de opgave is, is het netwerk beoordeeld op de snelfietsroutekwaliteit zoals eerder beschreven. Daaruit volgt:

A. 14 km (21%) is gerealiseerd conform de kwaliteitseisen voor snelfietsroutes.
B. 15 km (23%) zou verbeterd moeten worden en opgewaardeerd naar snelfietsroutekwaliteit
C. 30 km (46%) moet opnieuw aangelegd worden, gebruikmakend van bestaande infrastructuur
D. 4,5 km / 62,5 km (7%) moet eerst onderzocht worden.

Van deze opsomming is al geprogrammeerd en gefinancierd: de snelfietsroute Arnhem-Dieren (verbeteren 600m, aanleg 900m). Datzelfde geldt -niet geheel- voor de snelfietsroute Arnhem-Wageningen (Nederrijnpad) (3100m verbeteren, aanleg 1600m).

Productie per jaar

Een belangrijke vraag waarop het antwoord moet worden bepaald is hoeveel tijd gemoeid is met het realiseren van het netwerk, of een substantieel deel van het netwerk (bijvoorbeeld 60%). Dit is belangrijk omdat dit bepaalt wanneer de routes als samenhangend netwerk gaan functioneren, en mensen er (veel) meer gebruik van gaan maken. Dit is ook het moment dat de gedane investeringen in het fietsnetwerk volop gaan renderen.

[Binnen 5 tot 10 jaar (2025-2030) moet een substantieel deel van het fietsnetwerk beschikbaar zijn voor de fietser en e-fietser]

[Zodra het fietsnetwerk als een samenhangend geheel gaat functioneren neemt het gebruik flink toe]

Op basis van een rekenexercitie met een productie van 3 km nieuwe/verbeterde route per jaar, kan 15 km opwaarderen in 5 jaar plaatsvinden
29 km nieuwe aanleg kan in 10 jaar plaatsvinden
Samen is dit ca. 15 jaar wat betekent dat het netwerk in 2034 voor een belangrijk deel gereed is (uiteraard onder voorbehoud van beschikbare middelen, procedures etc., en nog exclusief te onderzoeken routes).

Prioritering

Insteek is routegewijs te gaan werken omdat daar de meeste winst mee valt te halen. De aanleg van snelfietsroutes krijgt prioriteit. Om te bepalen welke routes als eerste in aanmerking komen voor realisatie moeten deze routes beoordeeld worden op effect. Hoeveel fietsers – en nieuwe fietsers- profiteren van de verbetermaatregelen of van aanleg? Daarbij geldt het profijtbeginsel en wordt het meeste rendement gehaald.

[Fietspaden in en rondom de binnenstad worden veelgebruikt en zijn daarom vanuit investeringsoogpunt een goed voorbeeld van het profijtbeginsel]

Daarnaast zijn criteria om tot een effectieve programmering en prioritering te komen:
A. Bereikbaarheid binnenstad
B. Stedelijke ontwikkelingen
C. Effect op congestie autoverkeer
D. Onderdeel van de regionale fietsambitie
E. Hotspots
F. Dubbelfunctie: meerdere routes komen eroverheen

												€	< 1,5 mio
												€€	1,5-2,5 mio
		Criteria										€€€	> 3 mio
Routes		A. Binnen stad	B. Stedelijke ontwikkelingen		C. Minder congestie voor autoverkeer	D. In regionale ambitie	E. HotSpots		F. Dubbelfunctie		Totaal	G. Kosten	
1	Rwpad Frostbrug	++	Bestuurskwartier	++	++	++			++	alle oostelijke zuidroutes	16	€€	
			Nieuwe Kadekwartier	++									
2	Rwpad Mandela	++	Stadsblokken Meinerswijk	++	++	++			++	alle westelijke zuidroutes	18	€€	
			Arnhem Centraal eo	++									
3	De Liemers	++			++	++	++	Nieuwgraaf	++	tbv Arnhem-Dieren	14	€€	
4	Arnhem Dieren	++			++	++	++	HAN-Larenstein			12	€	
5	NederRijnpad	++	Arnhem Centraal eo	++	++	++	++	Arnhems Buiten			17	€€€	
			Bestuurskwartier	++			+	IPKW					
			Nieuwe Kadekwartier	++				WUR (Wag.Universiteit)					
6	Westflank	++	Schuytgraaf	++	++	++	++	Arnhems Buiten			16	ntb	
7	Arnhem-Elst	++			++	++					6	€€	
8	Over de Noord	++	Arnhem Centraal eo	++	++	++	++	Arnhems Buiten	+	tak Arnhem Dieren	13	€€€	
							++	Nieuwgraaf					
9	Arnhem Huissen	++			++	++			+	tbv Rijkerswoerd	7	€€€	
11	Hoogkamp	++	Arnhem Centraal eo	++	+						5	€€	
12	Arnhem Noord	++			+						3	€€	
13	Geitenkamp/Monn.h	++			+						3	€	
14	Presikhaaf	++			+						3	€	
15	Pleijbrug				+		+	IPKW	+		3	€	
16	Rijkerswoerd	++	Kadekwartier	++	++						6	€€€	
17	Schuytgraaf	++	Schuytgraaf	++	++				+		7	€€€	
18	Elderveld	++	Schuytgraaf	++	++						6	€€	
19	De Laar-Rijkerswoerd				+						1	nvt	

Investeringsaanpak

De omvang en snelheid waarmee infrastructuur kan worden aangelegd is afhankelijk van middelen en aanpak. Afhankelijk van de mogelijkheden tot cofinanciering kan een beschikbaar budget een hoger besteedbaar investeringsbedrag opleveren (multiplier). In de huidige regelingen voor regionale snelfietsroutes ontstaan aantrekkelijke mogelijkheden voor cofinanciering van 70 tot 75%. Met een inleg van eigen middelen ontstaat door de multiplier-effect een substantieel investeringsbedrag.

De beschikbare middelen worden jaarlijks in de Fietsagenda Arnhem opgenomen.

Een belangrijk deel van het netwerk (39 km, 62%) betreft regionale snelfietsroutes. Daarvan is nu al zo'n 20% kwalitatief op orde. De overige routes (26 km, 38%) zijn stedelijke routes zonder een regionale verbinding.
De regionale routes zijn opgenomen in de regionale Samenwerkingsagenda Fiets. Op basis van regionale samenwerking en de regelingen voor de uitvoering van snelle fietsroutes of doorfietsroutes zoals door de provincie zijn vastgesteld, kan bepaald worden welke omvang de realisatie van nieuwe snelfietsroutes krijgt.

[Het is inmiddels gemeengoed dat investeren in de fiets loont, en bijdraagt aan een betere en prettiger stad]

Voor stedelijke routes bestaan (vooralsnog) geen of minder mogelijkheden tot cofinanciering, terwijl die voor het behalen van de doelstellingen ook belangrijk zijn. Ook andere fietsprojecten krijgen een plaats in dit overzicht, zoals op het gebied van fietsparkeren of bijvoorbeeld de verbetering van doorstroming bij verkeerslichten.

4 typen maatregelen:
1. Verbindingen stedelijk/regionaal niveau (lange lijnen, bestemmingen)
2. Kwaliteit fietsinfrastructuur (breedte, inpassing, autoluwheid, verharding,)
3. quick wins: verbetering doorstroming op vri-kruispunten
4. beïnvloeding overstap, betrekken bewoners, stimuleren fietsgebruik

De maatschappij is gebaat bij elke kilometer die wordt gefietst

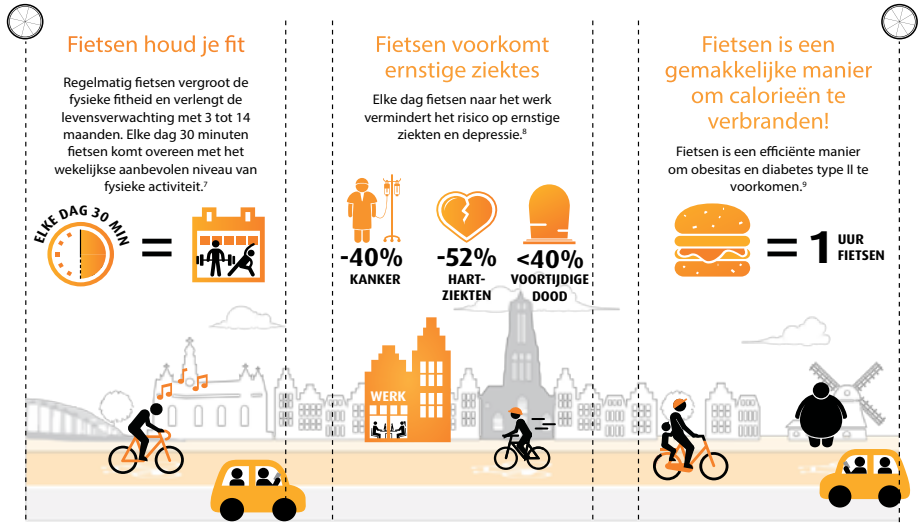
Een kilometer die in de stad per fiets wordt afgelegd levert een maatschappelijk voordeel op van € 0,68. Een kilometer met de auto of bus kost respectievelijk € 0,37 en € 0,29.[2]

COLOFON

Programma Ruimte voor ontwikkeling - mobiliteit
Fotografie: Rinus Baak, gemeente Arnhem
Gemeente Arnhem
September 2019

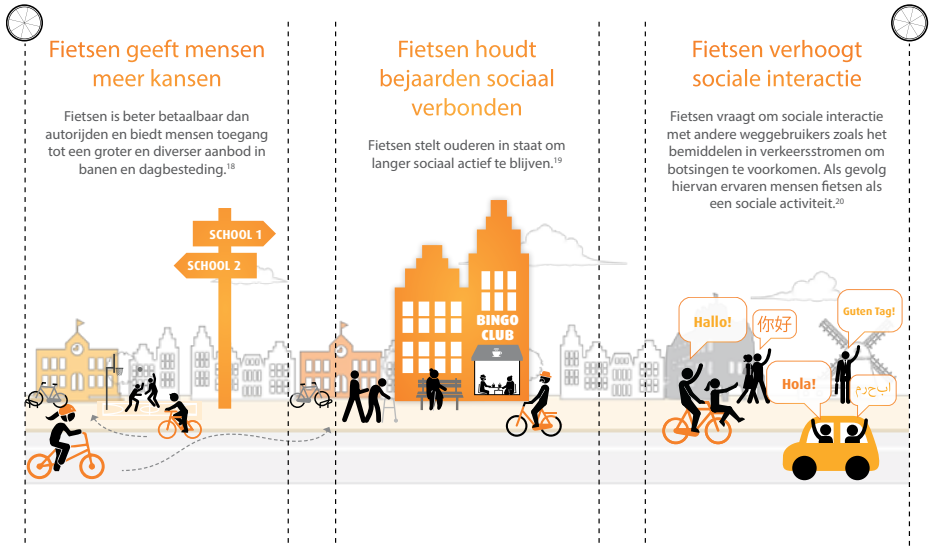
BIJLAGEN

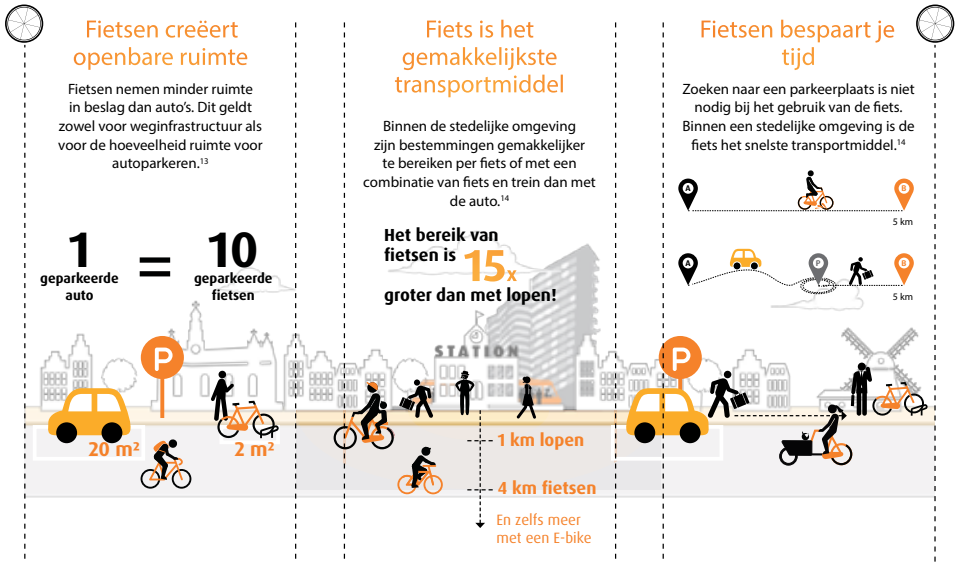
B.1 Voordelen fiets, gezonder leven (Dutch Cycling Vision - Dutch Cycling Embassy 2018)

B.3 Voordelen fiets, veilige stad (Dutch Cycling Vision - Dutch Cycling Embassy 2018)

B.4 Voordelen fiets, menselijke stad (Dutch Cycling Vision - Dutch Cycling Embassy 2018)

1. Handriksen, I. and R. van Gijlswijk (2010), Fietsen is groen, gezond en voordelig [Cycling is green, healthy, and economical], Leiden: TNO Quality of Life group.

2. Decisio (2016), Waarde en Investeringsagenda Fietsen Verantwoordingsrapportage [Justification report on the social value of and investment agenda for cycling], Amsterdam: Decisio.

3. Decisio (2017), Waarderingskengetallen MKBA Fiets: state-of the art [Rating indicators of cycling SCBA: state-of-the-art], Amsterdam: Decisio.

4. European Cyclists' Federation. (2016). Shopping by bike: Best friend of your city centre! ECF. [online] Available at: https://ecf.com/groups/shopping-bike-best-friend-your-city-centre [Accessed 5 Sep. 2018].

5. Harms, L. and Kansen, M. (2018). Cycling Facts. [online] Ministry of Infrastructure and Water Management, p.13. Available at: https://english.kimnet.nl/publications/publications/2018/04/06/cycling-facts [Accessed 11 Sep. 2018].

6. Institute for Transport Studies, University of Natural Resources and Applied Life Sciences [BOKU], Vienna (2010). Cycle-friendly cities – How cities can stimulate the use of bicycles. [ebook] CIVITAS GUARD – Evaluation, Monitoring and Dissemination for CIVITAS II. Available at: http://civitas.eu/sites/default/files/civitas_ii_policy_advice_notes_03_cycling_and_walking.pdf [Accessed 5 Sep. 2018].

7. De Hartog, Jeroen Johan, et al. (2010). "Do the health benefits of cycling outweigh the risks?" Environmental health perspectives 118.8 (2010): 1109.

8. Hans Nijland (2017): Fietsen leidt tot langer en gezond leven [Cycling leads to a longer and healthier life]. The Hague, Netherlands Environmental Assessment Agency.

9. Harms, L. and Kansen, M. (2018). Cycling Facts. [online] Ministry of Infrastructure and Water Management, p.11. Available at: https://english.kimnet.nl/publications/publications/2018/04/06/cycling-facts [Accessed 11 Sep. 2018].

10. Harms et al. (2017), Stabiele beelden verdiept; trends in beleving en beeldvorming van mobiliteit. [in-depth look at stable images; trends in perception of mobility]. The Hague, Netherlands Institute for Transport Policy Analysis.

11. Taskowski Films. (2018). Why We Cycle – Trailer. [Online Video]. Available at: https://vimeo.com/246432864. [Accessed 12 Sep. 2018].

12. Harms et al. (2017), Stabiele beelden verdiept; trends in beleving en beeldvorming van mobiliteit. [in-depth look at stable images; trends in perception of mobility]. The Hague, Netherlands Institute for Transport Policy Analysis.

13. 1 Fietscommunity [Cycling community] (2017), Van wie is de stad? [Who owns the city?] The Hague: Platform 31.

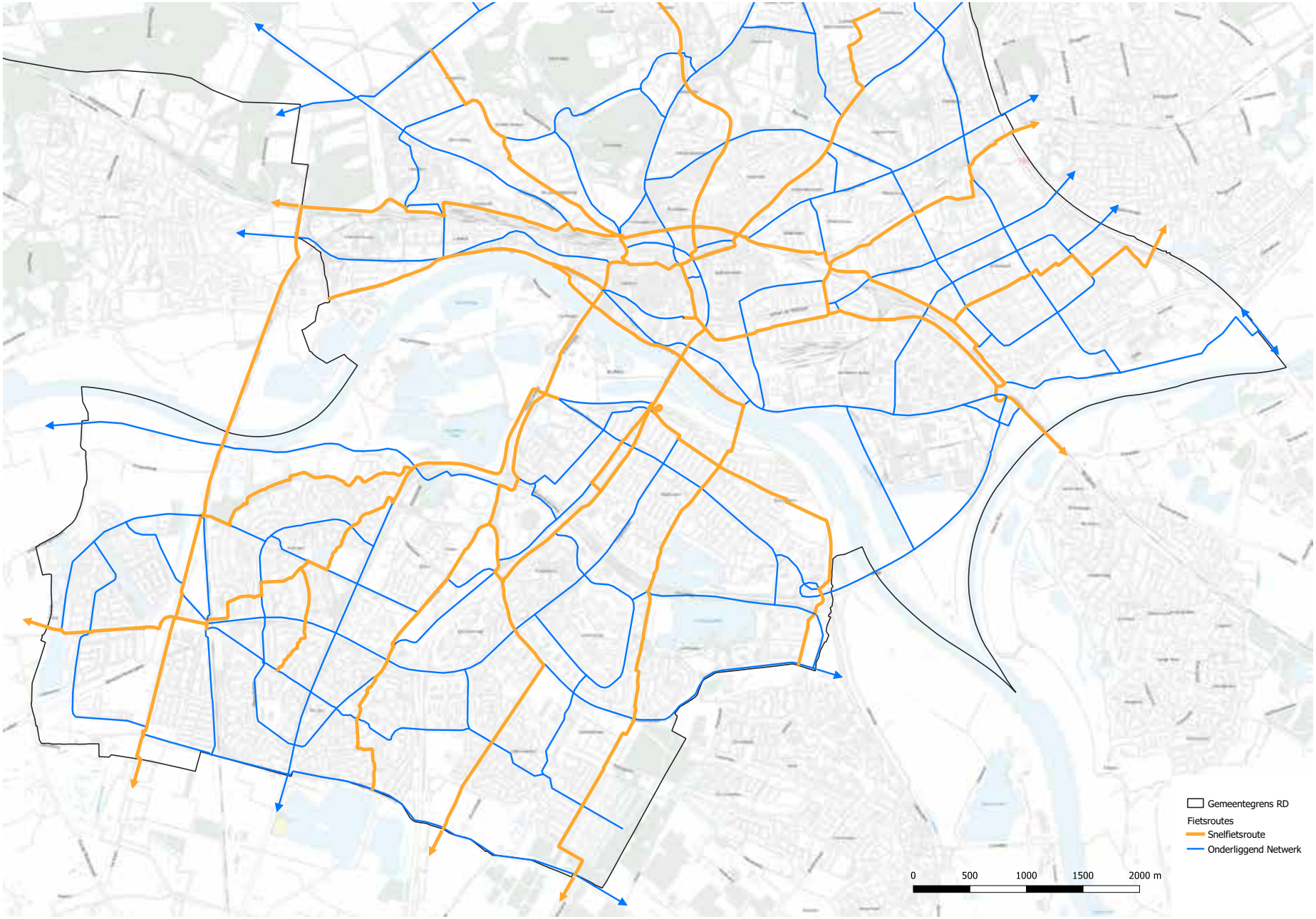
14. Tetteroo, E. [Erik], 2015. Urban Cycling – HOO. Master City Developer.

15. Pucher, J. and Buehler, R. (2012). City cycling. Cambridge, Mass.: MIT Press.

16. Schepers, P., Methorst, R., Thüsh, M., van der Voet, M. and Wegman, F. (2014). Ontwikkelen van fiets en snelverkeer. [ebook] Available at: https://library.swov.nl/action/front/fulltext?id=339618 [Accessed 5 Sep. 2018].

17. Archer, J., Fotheringham, N., Symmons, M. and Corben, B. (2008). The Impact of Lowered Speed Limits in Urban and Metropolitan Areas. [ebook]

Bronvermelding Dutch Cycling Vision - Dutch Cycling Embassy 2018

Gemeentegrens RD
Fietsroutes
Snelfietsroute
Onderliggend Netwerk
0
500
1000
1500
2000 m

made in [Arnhem]

Fiets Agenda Arnhem

September 2019

Uitvoeringsplan 2019-2022

Top prioriteit:
1. snelfietsroute Arnhem Dieren afmaken; Noordtak voorbereiden
1. Snelfietsroute Arnhem-Wageningen: Oude Kraan tot Rijnhotel
2. Upgrade snelfietsroute Liemers / Oude Zevenaarseweg
2. Verbeterplan opstellen RijnWaalpad (totaalplan)

Programmering realisatie	2019	2020	2021	2022
Snelfietsroute Arnhem-Dieren				
└ tracédeel Han Larenstein		uitvoering		
└ tracédeel Hugo de Grootstr eo.	uitvoering			
└ tracédeel Vosdijk-Merwedestraat			uitvoering	
Nederrijnpad (sfr Arnhem-Wageningen)				
└ tracédeel fietspad St.Walburgisplein	uitvoering			
└ tracédeel Oude Kraan-Onderlangs		uitvoering		
└ tracédeel Boterdijk		uitvoering		
Fietspad Monnikensteeg	uitvoering			
Snelfietsroute Arnhem-Liemers				
└ tracédeel Oude Zevenaarseweg e.v		uitvoering		
└ tracédeel Westervoortsedijk-Pleyweg		uitvoering		
RijnWaalpad				
└ tracédeel, Kruisstraat trottoir	uitvoering			
└ tracédeel (zie plan van aanpak)		[mogelijke	uitvoering]	
Verbetermaatregelen fietsparkeren station Arnhem CS		[mogelijke uitvoering]		
Fietsparkeren station Arnhem Zuid		uitvoering		
<u>Beleidsuitwerking</u>				
Evaluatie Fietsparkeren Arnhem CS	X			
Snelfietsroute Arnhem-Dieren noordtak - verkenning	X			
RijnWaalpad Beter - plan van aanpak	X			
Verkenning Makkelijker de Rijn over	X			
Fietsparkeerplan binnenstad		X		
Snelfietsroute naar Schuytgraaf-plan van aanpak		X		

Fietsagenda Arnhem
Prioritering

Deel A. Prioritering op basis van criteria

A. binnenstad	snelfietsroute bedient de binnenstad, bestemming nr.1 in de stad en belangrijk uitwisselpunt stedelijk netwerk
B. stedelijke ontwikkelingen	snelfietsroute bedient nieuwe stedelijke ontwikkelingen en/of hotspots
C. minder congestie	gunstig effect op vermindering congestie autoverkeer
D. regionale fietsambitie	onderdeel van regionale fietsambitie Samenwerkingsagenda Fiets
E. profijtbeginsel	hier profiteren de meeste (nieuwe) fietsers van
F. meekoppelkansen	onderdeel van aanleg groter project, werk met werk maken. Nader te bepalen.

NB:
> Veiligheid: snelfietsroutes fungeren ook als veilige schoolfietsroutes, vanuit de wijken naar VO scholen
> Kansen vanuit klimaatakkoord zijn nader te bepalen, en te verwerken in prioritering

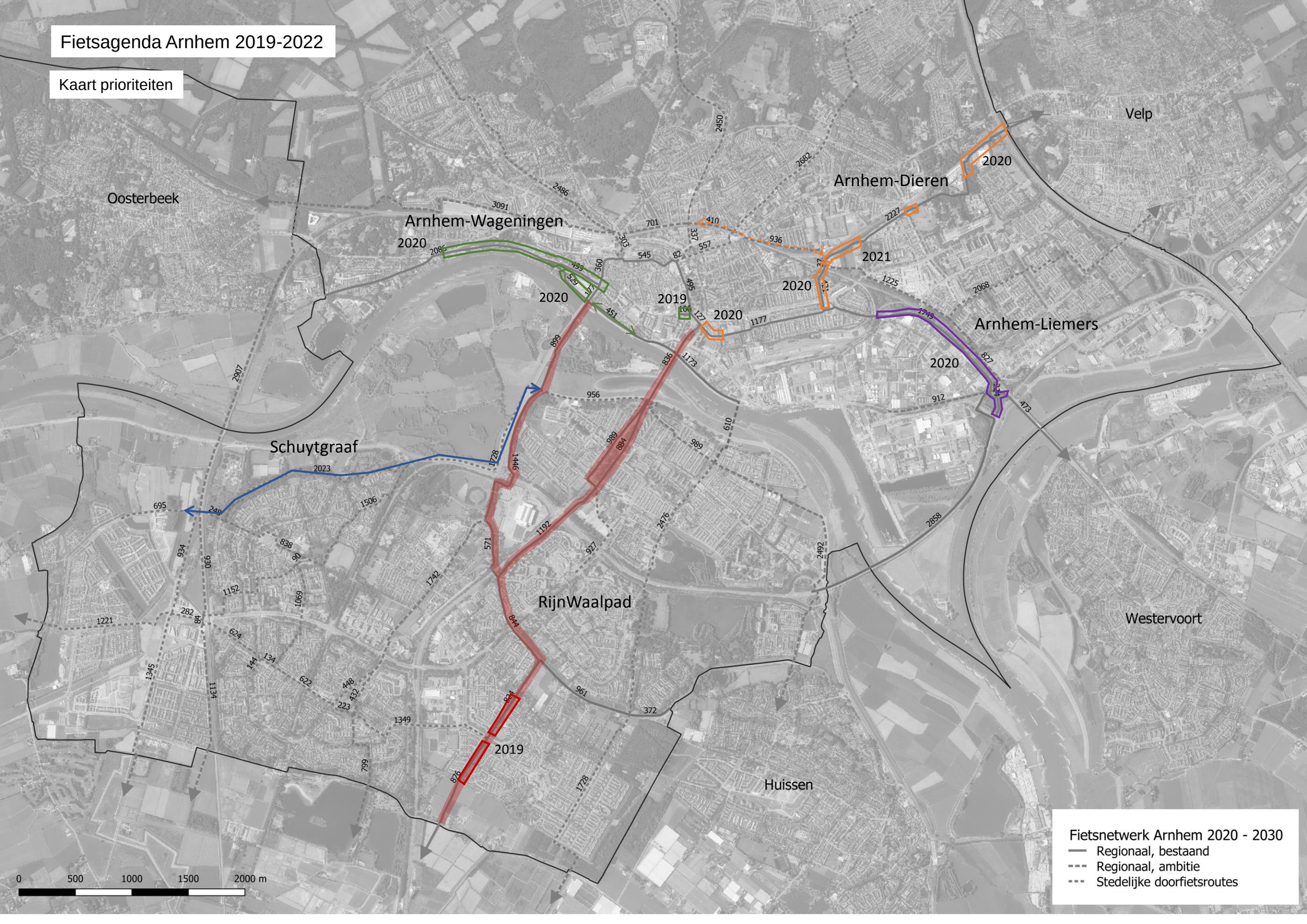
Beoordeling snelfietsroutes

€	< 1,5 mio
€€	1,5-2,5 mio
€€€	> 3 mio

	Routes	Criteria A. Binnenstad	B. Stedelijke ontwikkelingen en/of Hotspots		C. Minder congestie	D. Regionale fietsambitie	E. Profijt beginsel: veel 'fietsers profiteren	*Score*	*Kosten*
1	RijnWaalpad oost via Frostbrug	++	Bestuurskwartier Nieuwe Kadekwartier	++ ++	**++**	++	**++** ontsluitend voor alle zuidoostelijke routes	16	€€
2	RijnWaalpad west via Mandelabrug	++ (routes vanuit Arnhem zuid)	Stadsblokken Meinerswijk Arnhem Centraal eo	**++** ++	**++**	**++**	**++** alle zuidwestelijke routes	18	€€
3	De Liemers	++	Bedrijventerrein Nieuwgraaf (Duiven)	++	**++**	++	++ ontsluitend voor Arnhem-Dieren	14	€€
4	Arnhem Dieren	++	HAN-Larenstein	**++**	**++**	++		12	
5	NederRijnpad	++	Arnhem Centraal eo Arnhems Buiten (*Hotspot*) IPKW *(Hotspot)* Bestuurskwartier Nieuwe Kadekwartier	++ **++** + ++ ++	**++**	++		17	€€€
6	Westflank	++ ++	Schuytgraaf Arnhems Buiten (*Hotspot*)	++ **++**	**++**	++		16	ntb
7	Arnhem-Elst	++			++	++		6	€€
8	Over de Noord	++	Arnhem Centraal eo Arnhems Buiten (*Hotspot*) Nieuwgraaf	++ ++ ++	++	++	ontsluitend voor noordelijke tak Arnhem-Dieren	13	€€€
9	Arnhem Huissen	++			++	++	ontsluitend voor fietsroute uit Rijkerswoerd	7	€€€
10	Hoogkamp	++	Arnhem Centraal eo	++	+			5	€€
11	Arnhem Noord	++			+			3	€€
12	Geitenkamp/Monn.h	++			+			3	€
13	Presikhaaf	++			+			3	€
14	Pleijbrug		IPKW	+	+			3	€
15	Rijkerswoerd	++	Nieuwe Kadekwartier	++	++			6	€€€
16	Schuytgraaf	++	Schuytgraaf	++	++			7	€€€
17	Elderveld	++	Schuytgraaf	++	++			6	€€
18	De Laar-Rijkerswoerd				+			1	nvt

Fietsagenda Arnhem 2019-2022

Kaart prioriteiten

AMBITIEDOCUMENT: SAMENWERKINGS AGENDA

FIETS

regio arnhem nijmegen

Opdrachtgever(s)	Kopgroep Fiets Regio Arnhem Nijmegen
Titel rapport	Ambitiedocument: Samenwerkingsagenda Fiets
Kenmerk	02938.20190128.N1.02
Datum publicatie	Januari 2019
Kopgroep Regio Arnhem Nijmegen	Martijn te Lintelo - Arnhem Guido Coumans - Arnhem Peter Rutten - Heumen Gerben Siebenga - Nijmegen Klaas Jan Gräfe - Nijmegen Vincent Dinnissen - Overbetuwe Eddy Beekman - Rheden
Team Goudappel Coffeng	Alex Mulders Leon Rook Daphne van den Hurk

regio arnhem nijmegen

adviseurs mobiliteit Goudappel Coffeng

Inhoudsopgave

1 REGIO ARNHEM NIJMEGEN: THE FREEDOM OF CYCLING! 1

1.1 Fietsen geeft het ultieme vrijheidsgevoel
1.2 Een stevige ambitie op fiets is bittere noodzaak
1.3 Prioriteit aan duurzame mobiliteit voor een gezonde regio

2 SAMEN NAAR EEN WERKAGENDA FIETS VOOR DE KOMENDE 5 TOT 10 JAAR 5

2.1 Méér korte ritten met de fiets – méér prioriteit aan duurzame mobiliteit
2.2 Een toekomstbestendig en veilig fietsnetwerk
2.3 Brede aanpak fietsstimulering
2.4 Samen naar een Werkagenda Fiets

3 EEN TOEKOMSTBESTENDIG EN VEILIG FIETSNETWERK 9

3.1 Fietsruggengraat van de stedelijke regio: Snelfietsroutes
3.2 Aantakkingen verbeteren: Feeders en ketenmobiliteit
3.3 Vlot en comfortabel doorfietsen: Doorfietsroutes
3.4 De basis op orde: Basisnetwerk fiets

4 BREDE AANPAK FIETSSTIMULERING 19

4.1 Fietsstimulering werkt!
4.2 Vitaliteit en gezondheid: méér werknemers op de fiets
4.3 Jong geleerd is oud gedaan
4.4 Meer kansen voor ketenmobiliteit
4.5 Structurele inzet van fietscampagnes
4.6 Samenwerken aan fietsstimulering in een fietscoalitie

1 Regio Arnhem Nijmegen: The freedom of cycling

1.1 Fietsen geeft het ultieme vrijheidsgevoel

De fiets geeft vrijheid van mobiliteit: je kunt gaan en staan waar je wilt en wanneer je maar wilt. De stedelijke regio Arnhem Nijmegen heeft de juiste omvang, dichtheid en schaal zodat je met de fiets overal kunt komen. Veilig, aantrekkelijk en snel. Niet voor niets was het thema van het internationale fietscongres Velo-City van 2017 in Arnhem Nijmegen 'The freedom of cycling'.

De stedelijke regio Arnhem Nijmegen heeft een koplopersrol binnen Gelderland en Nederland. In de laatste 10 jaar is samen met partners een hoogwaardig netwerk van bijna 100 km snelfietsroutes ontwikkeld. Daar zijn we ontzettend trots op. Aangelegd om de bereikbaarheid van de regio te borgen en forenzen een écht alternatief te bieden, met de fiets, de e-bike of de speedpedelec. Die koplopersrol willen we vasthouden en verder uitbouwen. Met de verdere groei van de automobiliteit en de toenemende aandacht voor duurzame, leefbare en gezonde steden is een nieuwe stap voorwaarts nodig. Het fietsnetwerk in de regio is niet af, continue aandacht en inzet is nodig om (méér) mensen duurzaam op de fiets te krijgen en de stedelijke bereikbaarheid van de regio op peil te houden. Een stevige ambitie op de fiets is bittere noodzaak!

Met voorliggende samenwerkingsagenda fiets wil de stedelijke regio Arnhem Nijmegen het gedachtegoed, energie en gevoel van Velo-city doorzetten. Niet alleen met mooie woorden, maar ook door ze om te zetten in daden. Een dynamische samenwerkingsagenda die dient als Legacy van Velo-city. Zodat we de voorname rol van fiets in onze regio verder uitbouwen, stedelijke bereikbaarheid borgen en duurzame mobiliteit stimuleren.

1.2 Een stevige ambitie op fiets is bittere noodzaak

Zonder ingrijpen komt de stedelijke bereikbaarheid de komende jaren fors onder druk te staan. Deze waarschuwing horen we regelmatig, zoals in dagblad Trouw in december 2016. Het verkeer in de steden dreigt vast te lopen. Het beeld dat de files op de snelwegen staan verdient bijstelling. Veel vertragingen -ongeveer 50%- doet zich namelijk voor in het stedelijk gebied. En juist hier wringt de schoen: de opnamecapaciteit van de stedelijke hoofdinfrastructuur is in zicht of reeds bereikt.

Cijfers van TomTom over de filedruk geven aan dat zowel Arnhem als Nijmegen in de top 10 van meest filegevoelige steden van Nederland staan. Met een aantrekkende economie, de groei in de werkgelegenheid en in het aantal inwoners in de regio Arnhem Nijmegen stijgt het aantal verkeersbewegingen verder. De alarmerende voorspelling van het KiM (Kennisinstituut voor Mobiliteitsbeleid) luidt dat in 2020 circa 40% meer congestie plaatsvindt dan in 2015. Dat zal voornamelijk in het stedelijk gebied zijn.

1.3 Prioriteit aan duurzame mobiliteit voor een gezonde regio

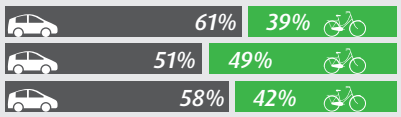
De regio Arnhem Nijmegen is de economische motor van Gelderland. De bereikbaarheid van de Gelderse stedelijke regio is gebaat bij een forse inzet op duurzame mobiliteit. Bijvoorbeeld door mensen te verleiden die dagelijks met de auto rijden om met de fiets of e-bike te gaan. Dit is ook nodig om de klimaatdoelstellingen te halen en de luchtkwaliteit te verbeteren. Onze dagelijkse mobiliteit moet schoner. Op dit moment zorgt mobiliteit voor een kwart van onze totale CO2-uitstoot.

Een stevige ambitie voor de fiets in onze stedelijke regio is -een deel van- de oplossing. De fiets biedt uitkomst voor het bereikbaar houden van onze steden en regio. De regio Arnhem Nijmegen telt 780.000 inwoners die in een compacte stedelijke agglomeratie samenwonen. Door de stedelijke dichtheid met veel gebruikers is het rendement op fietsinvesteringen hoog. Verplaatsingen met de fiets zijn schoon, gezond en voor iedereen bereikbaar! Het is de inzet van de stedelijke regio Arnhem Nijmegen dat onze inwoners, werknemers/ forenzen en bezoekers korte ritten (tot 10 km) voorál duurzaam doen: met de fiets! Dit biedt daarmee ruimte voor het economische verkeer waar de fiets geen alternatief is. Er is nog een wereld te winnen blijkt uit een analyse van de korte ritten in de steden en in onze regio.

Fietsafstanden (indicatief)

Veel korte ritten gaan nog per auto (Auto *vs* Fiets)**:**

Bron: Ovin data 2010-2016

⁂ *exclusief de steden Arnhem en Nijmegen*

Verkeer in steden dreigt vast te lopen

2021 Steden slibben dicht. De komende vijf jaar verdubbelt de chaos. Te lang lag de focus op het oplossen van files op hoofdwegen.

VERKEERSINFARCT Wegen, kruispunten en rotondes in steden dreigen tijdens de spits nog verder dicht te slibben. Met alleen nieuwe infrastructuur kan dit probleem niet worden opgelost.

In 2021 staat het verkeer in de steden vast in de ochtendspits

Prognose van de gemiddelde snelheid in kilometer per uur.

Maximumsnelheid — Stapvoets

©TROUW TVD | BRON: CROW MOBILITEITSSCAN

TROUW WOENSDAG 28 DECEMBER 2016

Bron: https://www.crow.nl/getattachment/Over-Crow/Nieuws/Verkeersinfarct-bedreigt-steden/Artikel-Trouw-v1-00.pdf.aspx

2 Samen naar een Werkagenda Fiets voor de komende 5 a 10 jaar

2.1 Méér korte ritten met de fiets – méér prioriteit aan duurzame mobiliteit

Het ambitiedocument: 'Samenwerkingsagenda Fiets' geeft invulling aan onze regionale ambitie zoals gesteld in de regionale Bereikbaarheidsaanpak van 2017. Het is een uitwerking van het streven te komen tot een toekomstbestendig en veilig fietsnetwerk. Hoogwaardige fietsinfrastructuur is een voorwaarde voor meer fietsgebruik. Het is daarnaast een vervolg en herijking van de bestaande fietsvisie voor de Stadsregio Arnhem Nijmegen uit 2010.

Om de ambities waar te maken doet de regio een uitnodiging om samen met partners de komende 10 jaar te werken aan een Werkagenda Fiets. De regio wil investeren in slimme verbeteringen en toevoegingen aan het bestaande fietsnetwerk, waarmee we meer korte autoritten vervangen door fiets en e-bike. Over 5 jaar zijn op bestaande snelfietsroutes verbeteringen doorgevoerd die de veiligheid van de fietser (e-bikes en speedpedelecs) bevorderen. De reeds geplande snelfietsroutes zijn over 5 jaar gereed en in de regio is gestart met realisatie van nieuwe kansrijke routes. Duurzame mobiliteit willen we bevorderen door ketenmobiliteit verder te stimuleren. Betere mogelijkheden voor het gebruik van de fiets in het voor- en/of natransport, zodat de overstap tussen fiets en trein logischer en gemakkelijker wordt. En we willen samen met partners komen tot kansrijke fietsstimuleringsmaatregelen. Fietsen is nog niet voor iedereen vanzelfsprekend. Ook structurele fietscampagnes, educatie en gerichte benadering van specifieke doelgroepen zijn van belang om onze doelstelling van méér korte ritten met de fiets en méér prioriteit voor duurzame mobiliteit te behalen.

AMBITIES

MÉÉR KORTE RITTEN MET DE FIETS!

In 2025 is de fiets en e-bike het meest gekozen vervoermiddel in onze regio voor ritten korter dan 10 kilometer.

MÉÉR PRIORITEIT VOOR DUURZAME MOBILITEIT

De regio zet in op minder CO2-uitstoot door mobiliteit. Daarvoor bouwt de regio ondermeer voort om het gemak van de fiets in de mobiliteitsketen verder te verbeteren, zoals het optimaliseren van de overstap fiets-ov en auto-fiets.

Fietsvisie Stadsregio Arnhem Nijmegen (2010)

- Innovatief beleidskader voor fietsstimulering op regionale schaal
- Focus op doorlopende snelfietsroutes voor forenzen om automobilisten te verleiden vaker de fiets te nemen
- Visie op netwerkniveau inclusief programma
- Resultaatgericht en daadkrachtig
- In programmering gaat aandacht uit naar de fietsruggengraat en is in primaire fietsroutes geïnvesteerd. In totaal zijn 14 routes uitgewerkt.
- Het stimuleren van ketenmobiliteit door fietsvoorzieningen op en nabij OV-knopen te verbeteren

Bereikbaarheidsaanpak Regio Arnhem Nijmegen (2017)

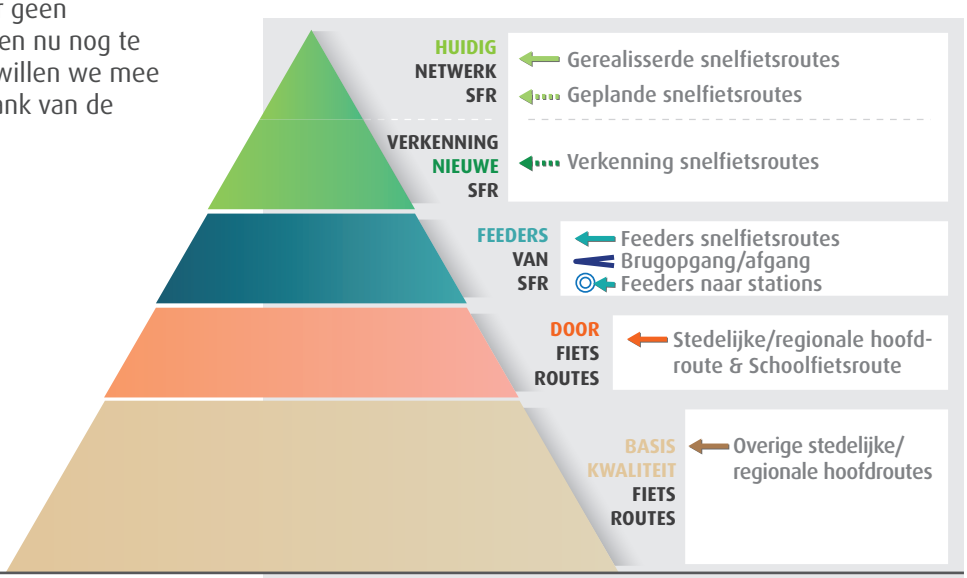
- Het netwerk van snelfietsroutes met een hoog kwaliteitsniveau afronden heeft prioriteit.
- Aanvullende aandacht voor het maken van goede aantakkingen op snelfietsroutes door slimme feeders en onderliggend fietsnetwerk binnen de regionale stedelijke agglomeratie
- Het versterken van de verbondenheid tussen regio en de steden en omliggende stedelijke regio's
- Streven naar een toekomstbestendig en veilig fietsnetwerk; denk aan de verdere opkomst van e-bikes en speedpedelecs, de toenemende drukte en snelheidsverschillen op het fietspad

2.2 Een toekomstbestendig en veilig fietsnetwerk

De stedelijke regio Arnhem Nijmegen wil de komende jaren verder investeren in de fiets en e-bike. Daarvoor komen we tot een werkagenda die het kader biedt voor maatregelen en prioriteiten. Voor de hoofdinfrastructuur fiets hebben we hiervoor het perspectief van de fietspiramide ontwikkeld. De fietspiramide geeft weer welke typen fietsinfrastructuur we zien en hoe belangrijk deze zijn voor het verbeteren van de regionale mobiliteit en stedelijke bereikbaarheid. Hoe hoger in de piramide; hoe zwaarder het belang voor het vinden van betere mobiliteitsoplossingen. De top van de piramide bestaat uit snelfietsroutes en feeders. Feeders zijn belangrijke toeleidende routes (voedingslijnen) naar snelfietsroutes en OV-knopen.

Het netwerk van snelfietsroutes is nog niet af. De regio kent een netwerk van ruim 90 kilometer aan snelfietsroutes. Aan bestaande routes zijn verbeteringen noodzakelijk door toenemend gebruik en nieuwe inzichten. Bovendien zijn nog kansrijke relaties in de stedelijke regio waarvoor geen snelfietsroute voorhanden is; en mensen nu nog te gemakkelijk in de auto stappen. Daar willen we mee aan de slag. Bijvoorbeeld in de Westflank van de regio zien we deze opgave.

Het verbeteren van feeders is een regiobreed vraagstuk. Zowel rond Arnhem en Nijmegen als verspreid in de regio moet het makkelijker worden om naar een snelfietsroute te fietsen; of naar een OV-knooppunt zoals een druk intercitystation. Om ketenmobiliteit te stimuleren is het van belang dat de overstap comfortabel en gemakkelijk is. Hiervoor willen we van de overstap tussen fiets en openbaar vervoer optimaliseren. Met de ligging aan rivieren kent de regio Arnhem Nijmegen veel markante bruggen. Een speciale vorm van feedering heeft te maken met de toegankelijkheid van de bruggen voor fietsers. De bruggen vallen veelal samen met de tracés van de snelfietsroutes. De op- en afgangen van bruggen moeten beter, het moet makkelijker worden het hoogteverschil te overbruggen, rijdend op de fiets of e-bike. Naast voorzieningen die de ruggengraat van het fietsnetwerk versterken is aandacht nodig voor doorfietsroutes tussen kernen en binnen steden. Ook veilige schoolfietsroutes vallen hieronder. Het grootste deel van het totale netwerk vormt het basisnetwerk.

2.3 Brede aanpak fietsstimulering

In de regio Arnhem Nijmegen hebben we de afgelopen jaren veel ervaring opgedaan met een brede aanpak van fiets. We hebben geleerd dat het stimuleren van méér fiets verder gaat dan alleen een aantrekkelijk fietsnetwerk. Het gaat er ook om mensen te wijzen op de snelfietsroutes, die ze zelf moeten ontdekken. De fiets is nog niet voor iedereen vanzelfsprekend. Structurele fietscampagnes, educatie en gerichte benadering van specifieke doelgroepen is van belang om onze doelstelling te behalen. De Regio Arnhem Nijmegen gaat graag in gesprek om aansluiting te zoeken met kansrijke fietsstimuleringsmaatregelen, voor méér korte ritten met de fiets en méér prioriteit voor duurzame mobiliteit.

2.4 Samen naar een Werkagenda Fiets

Bij een regionale fietsambitie 2.0 hoort dat de regio samen met haar partners afspraken maakt waar investeringen in de fiets in te zetten. Nadrukkelijk met het bedrijfsleven, dat ook de waarde van goed functionerende snelfietsroutes inziet. Draagvlak, potentieel gebruik en effecten op bereikbaarheid en duurzaamheid zijn daarin het criterium om gezamenlijk tot uitvoering te komen. In 2019 willen we vanuit deze ambitie samen uitwerken tot concrete afspraken in een Werkagenda Fiets, zowel in investeringen in het fietsnetwerk als in fietsstimulering.

Voor de korte termijn (2019-2023) voorziet de regio Arnhem Nijmegen een impuls van 20 tot 25 miljoen euro in de hoofdfietsinfrastructuur. We zien een uitgebalanceerde aanpak voor het fietsnetwerk voor ons. Maatregelen die op korte termijn uit te werken zijn en direct tot resultaten leiden. Tegelijkertijd willen we succesvolle ervaringen van fietsstimulering doorzetten en meer werk maken van ketenmobiliteit. Om dit alles mogelijk te maken zet de regio in op extra mankracht en expertise. We maken onze ambities versneld waar met een actieteam fiets. Onze ambities zijn te vertalen in een totaalpakket aan fietsinvesteringen. In samenhang geven zij een forse impuls aan méér fiets op de korte ritten en méér prioriteit aan duurzame mobiliteit.

INVESTERINGSOPGAVE FIETS	
Snelfietsroutes: uitvoeringsbudget geplande routes	2,5 mio
Snelfietsroutes: noodzakelijke verbeteringen	3,6 mio
Snelfietsroutes: verkenningen naar kansrijke nieuwe routes	0,2 mio
Feeders en ketenmobiliteit: feeders naar snelfietsroutes	5,5 mio
Feeders en ketenmobiliteit: feeders naar OV-knoppunten	4,0 mio
Feeders en ketenmobiliteit: op- en afgangen bruggen	2,0 mio
Doorfietsroutes	6,0 mio
Fietsstimulering via structurele fietscampagnes	0,8 mio
Gerichte benadering doelgroepen	1,8 mio
Ketengerichte aanpak fiets	2,5 mio
Actieteam fiets	0,5 mio
Totaal	29,4 mio

3 Een toekomstbestendig en veilig fietsnetwerk

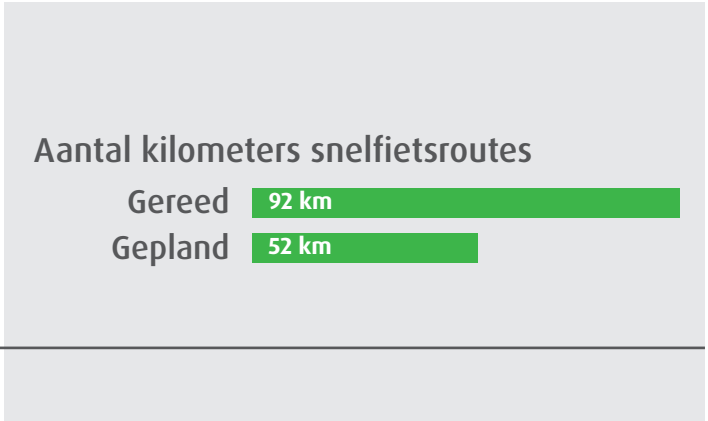
3.1 Fietsruggengraat van de stedelijke regio: Snelfietsroutes

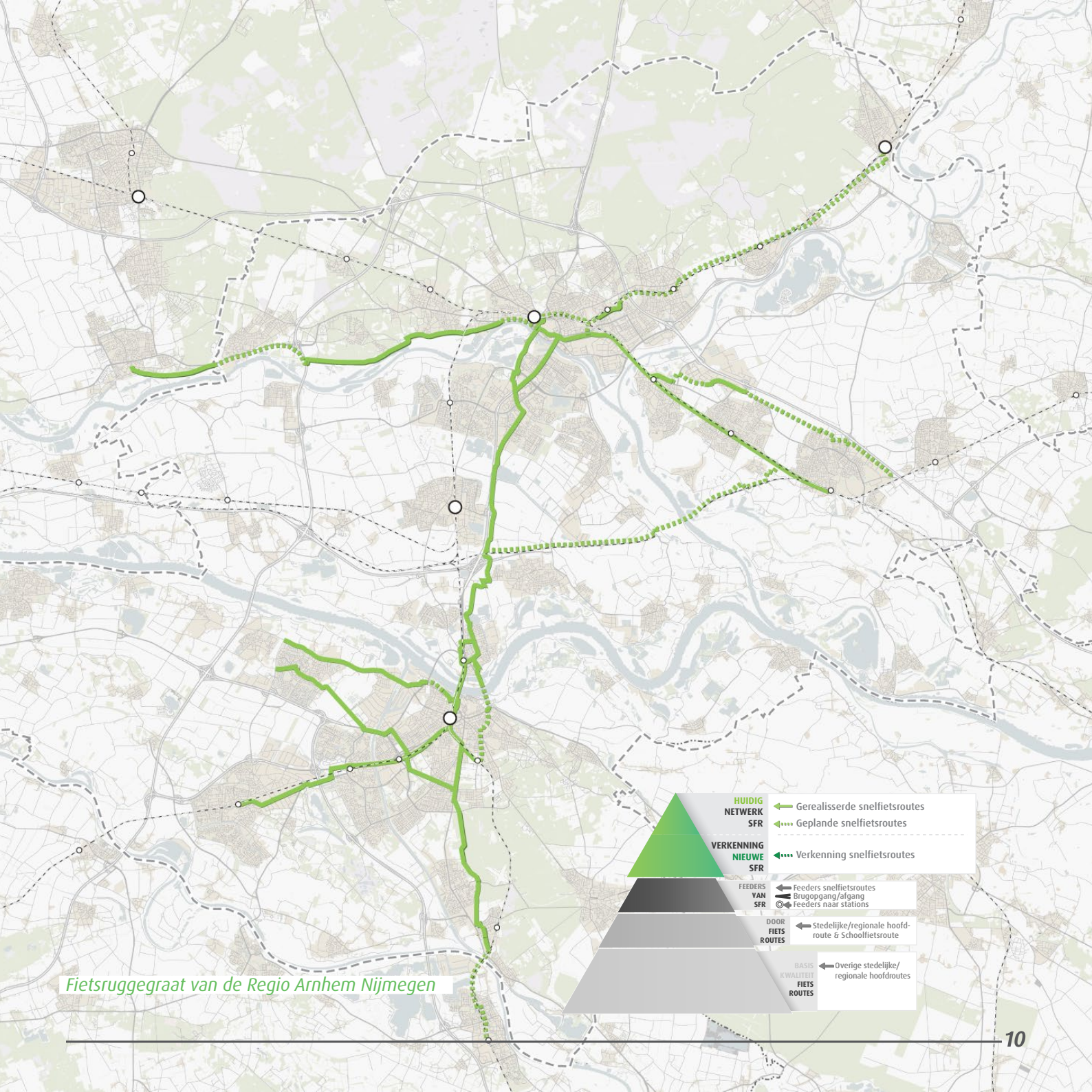
De stedelijke regio Arnhem Nijmegen staat nationaal en internationaal bekend vanwege het netwerk van snelfietsroutes. Aantrekkelijke en comfortabele non-stop routes om automobilisten te verleiden de fiets te nemen. Snelfietsroutes moeten beschikbaar zijn voor e-bikes en speedpedelecs. Sinds 2008 is er zo'n 90 km aan snelfietsroutes gerealiseerd.

- De route tussen Nijmegen en Wijchen, de eerste gerealiseerde route in de regio!
- Het RijnWaalpad: de iconische snelfietsroute tussen Arnhem en Nijmegen
- De snelfietsroute De Liemers die Zevenaar, Duiven, Westervoort en Arnhem verbindt.
- Het Batavierenpad, de hoogwaardige fietsroute die Beuningen met zowel de Nijmeegse Binnenstad als met campus Heyendaal verbindt, de belangrijkste werkgelegenheidslocatie binnen Gelderland

De komende jaren werkt de regio aan nog eens bijna 50 km snelfietsroutes. Afrondingen van snelfietsroutes als het Nederrijnpad (verbinding Wageningen-Renkum-Oosterbeek-Arnhem), het MaasWaalpad (verbinding Nijmegen, Malden, Mook, Cuijk), de F12 (verbinding tussen de werklocaties in de Liemers langs de A12) en de snelfietsroute Arnhem-Dieren zijn gepland.

In de regio is brede commitment om deze snelfietsroutes af te ronden. De financiële dekking is nog niet overal geregeld. In de 'Samenwerkingagenda Fiets' willen we hiervoor een financiële reservering opnemen.

Fietsruggegraat van de Regio Arnhem Nijmegen

Noodzakelijke verbeteringen fietsruggegraat

Om forenzen te verleiden meer te fietsen is een veilig en aantrekkelijk fietsnetwerk onontbeerlijk. Kwaliteit staat centraal! Snelfietsroutes maken de fiets in de stedelijke omgeving sneller en concurrerend met de auto.

We hanteren hiervoor kwaliteitseisen:

GLAD/ROOD ASFALT	Aantrekkelijk en comfortabele verbindingen uitgevoerd in glad rood asfalt
BREEDTE PROFIEL	Snelfietsroutes met voldoende breedte over het gehele tracé zodat fietsers elkaar veilig kunnen inhalen
VOORRANG	Zo min mogelijk stopkansen voor de snelle fietser, dus waar mogelijk op kruispunten de snelfietsroutes in de voorrang
DIRECTE ROUTE	Directe routes zonder veel barrières en omrijbewegingen

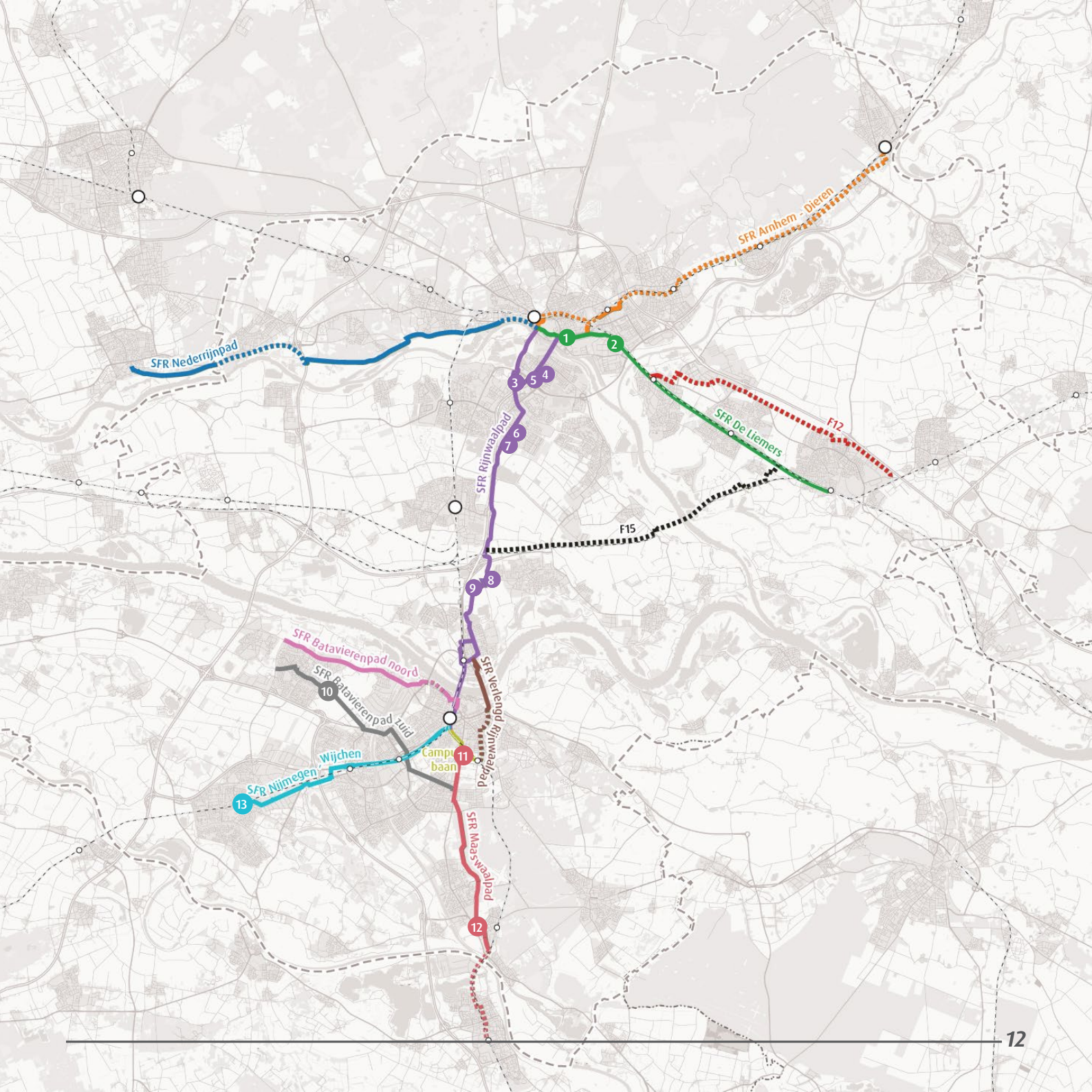
Op de huidige snelfietsroutes zien we steeds meer fietsers, maar ook steeds meer verschillende typen fietsers en fietsen. Dit leidt tot meer snelheidsverschillen en soms ook tot ergernis. De verkeersveiligheid voor de fietser komt op sommige plekken in het gedrang. Verkeersongevallencijfers laten een stijging zien van ongevallen met de fiets. Een trend die we willen en moeten ombuigen.

Als we met de huidige kennis en ervaring naar onze snelfietsroutes kijken, zijn we weliswaar trots op het bereikte resultaat, maar zien we tegelijkertijd dat verbeteringen noodzakelijk zijn. Het gaat om (urgente) problemen waar de genoemde kwaliteitscriteria niet zijn ingelost.

Het schema hieronder geeft een goede indruk van de opgave, met 13 prioritaire knelpunten. Routes of kruispunten die vanuit fietscomfort of verkeersveiligheid aanpassing nodig hebben! Voor de aanpak hiervan nemen we in onze Samenwerkingsagenda Fiets budget op om de knelpunten adequaat en op korte termijn op te lossen.

Daarnaast zijn wij alert op nieuwe ontwikkelingen die de kwaliteitseisen van snelfietsroutes veranderen, zoals bouwlocaties en oplossingen bij nieuwe wegen, zoals bijvoorbeeld het RijnWaalpad in combinatie met de Dorpensingel-Oost.

		GLAD/ROOD ASFALT	BREEDTE PROFIEL	VOORRANG	DIRECTE ROUTE
1.	*Eusebiusbuitensingel*	✓✗	✓✗	✗	✓
2.	*Oude Zevenaarseweg*	✗	✗	✓	✓✗
3.	*Huissensedijk*	✓✗	✓✗	✗	✓
4.	*Dotterlaan*	✗	✓	✗	✓
5.	*Kruising Nijmeegseplein*	✓✗	✓	✗	✓
6.	*Oversteek Marga Klompélaan*	✓	✓✗	✗	✓
7.	*Kruisstraat*	✓	✗	✓	✓
8.	*Ressensestraat*	✓	✗	✓✗	✗
9.	*Kruising Dorpensingel-Oost*	✓	✓	✗	✓
10.	*Lagunesingel*	✓	✓	✗	✓
11.	*Kruising Sint Annastraat*	✓	✗	✗	✓✗
12.	*Kruising Middelweg - Ringbaan*	✗	✓✗	✗	✓
13.	*Stationslaan*	✗	✓	✗	✓

SFR Arnhem – Dieren
SFR Nederrijnpad
1
2
3
5
4
SFR Rijnwaalpad
6
7
SFR De Liemers
F12
F15
9
8
SFR Batavierenpad noord
SFR Batavierenpad zuid
10
SFR Veluwsepad Rijnwaalpad
Wijchen
Camp
baan
11
SFR Nijmegen
13
SFR Maaswaalpad
12

Kansrijke nieuwe snelfietsroutes

De stedelijke regio Arnhem Nijmegen groeit de komende jaren verder. Meer inwoners, meer werknemers en meer bezoekers. De verdere ontwikkeling van de stedelijke regio en het toenemende fietsgebruik geeft behoefte aan een uitbreiding van het bestaande en geplande snelfietsroutenetwerk.

Met een doorkijk van de komende 10 jaar zien we hiertoe 4 kansrijke snelfietsroutes die we nader willen verkennen op potentie en draagvlak.

- De Westflank van de regio
- Om de Noord tussen Oosterbeek-Arnhem-Westervoort
- Arnhem-Huissen-P+R A15
- Oss-Wijchen

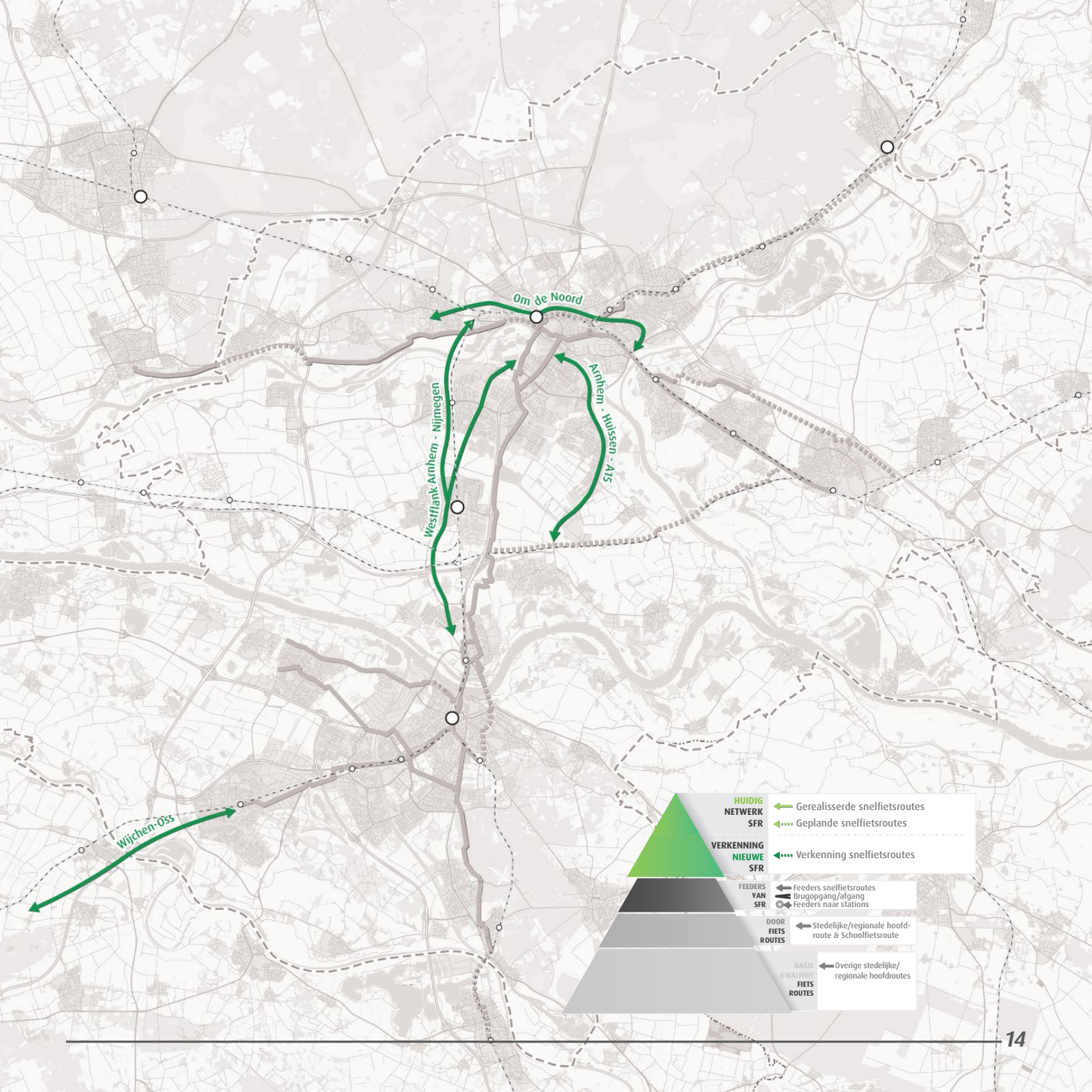
De Westflank van de regio is sterk groeiend. Hier liggen van noord naar zuid de Vinex-locaties van de regio. Met de aantrekkende economie komen deze versneld in ontwikkeling. Ook de gebiedsopgave van Knoop 38 (gebied rondom de aansluiting 38 van de A15) zorgt de komende jaren voor een sterke potentie. De Westflank krijgt te maken met verdere ruimtelijke verdichting. Een zware hoofdstructuur voor de fiets verbindt de stedelijke uitbreidingen. Een fietsverbinding ontbreekt op dit moment geheel, in relatie tot de A50 en de Rijnbruggen bij Arnhem. Hier is een concurrende fietsverbinding kansrijk.

´Om de Noord´ is een kansrijke oost-westrelatie tussen Oosterbeek-Arnhem Centraal-Arnhem Presikhaaf-Westervoort. Een route die een snelle en directe verbinding maakt voor de fiets, sterk concurrend ten opzichte van de auto, en dwars door de stedelijke omgeving loopt, grotendeels over bestaande verbindingen.

Arnhem en Huissen kennen sterke onderlinge relaties. Een goede aantrekkelijke fietsstructuur ontbreekt hier nog. Met de doortrekking van de A15 ontstaat bij de aansluiting Huissen/ Bemmel een gebiedsopgave. Met een verbeterende P+R-voorziening ontstaat hier een nieuw overstappunt als startpunt voor een nieuwe snelfietsroute.

In de verbinding naar Brabant ziet de regio kansen de bestaande snelfietsroute Nijmegen-Wijchen te verlengen naar Oss. Deze potentiele route biedt een alternatief voor de automobilisten die dagelijkse kampen met files op de A50, met name rondom knooppunt Bankhoef.

Om de Noord
Westflank Arnhem - Nijmegen
Arnhem - Huissen - A15
Wijchen-Oss
HUIDIG NETWERK SFR
Gerealisserde snelfietsroutes
Geplande snelfietsroutes
VERKENNING NIEUWE SFR
Verkenning snelfietsroutes
FEEDERS VAN SFR
Feeders snelfietsroutes
Brugopgang/afgang
Feeders naar stations
DOOR FIETS ROUTES
Stedelijke/regionale hoofd-route & Schoolfietsroute
BASIS KWALITEIT FIETS ROUTES
Overige stedelijke/regionale hoofdroutes

3.2 Aantakkingen verbeteren: Feeders en ketenmobiliteit

In de Bereikbaarheidsaanpak van de regio is de ambitie al verwoord: de inzet verschuift meer en meer naar het maken van kwalitatief goede aansluitingen op de regionale ruggegraat en naar OV knooppunten. De stedelijke regio Arnhem Nijmegen hanteert hiervoor de term: 'feeders'.
De feeders vormen de aantakkingen tussen woon- en werkgebieden enerzijds en de fietsruggegraat en stationslocaties anderzijds. Juist goede aantakkingen naar én de snelfietsroutes én de stationslocaties geven een stevige impuls aan méér duurzame mobiliteit. De belangrijkste feeders zijn ingetekend op het kaartbeeld hiernaast.

Aantakkingen op de snelfietsroutes verbeteren

Met een gerichte aanpak op de feeders streeft de regio naar de intensivering van het hoofdfietsnetwerk. De feeders vormen herkenbare toeleidende verbindingen vanuit het stedelijke gebied naar de bestaande en geplande snelfietsroutes.

De op -en afgangen naar de bestaande bruggen vormen letterlijk een functie van feeder. Het hoogteverschil tussen de bruisende binnensteden onder de brug aan de rivier en de snelfietsroutes op de brug boven wordt nu overbrugd met trappen, wat verre van fietsvriendelijk is of soms zelfs onhaalbaar voor fietsers. Het realiseren van befietsbare hellingen geeft een forse impuls aan de bereikbaarheid van de binnensteden van zowel Arnhem als Nijmegen.

De onstuimige groei van de ´treinfietser´ faciliteren

De fiets is hét vervoermiddel naar de diverse stationslocaties in onze stedelijke regio. Bijna de helft van alle treinreizigers komt met de fiets! Zowel Arnhem Centraal als Nijmegen CS hebben 38.000 tot 42.000 in- en uitstappers per dag. Dit levert dagelijks een stroom van ruim 15.000 fietsers op naar beide stations. De 'treinfietser' is de snelst groeiende modaliteit van de afgelopen jaren. En deze groei zet door. Dit vergt goede en snelle verbindingen tussen woon- en werkgebieden en de stations, met een speciale rol voor meer natransport per fiets. In bijgaand kaartbeeld is een eerste aanzet gedaan de belangrijkste feeders te illustreren.

HUIDIG NETWERK SFR
Gerealisserde snelfietsroutes
Geplande snelfietsroutes

VERKENNING NIEUWE SFR
Verkenning snelfietsroutes

FEEDERS VAN SFR
Feeders snelfietsroutes
Brugopgang/afgang
Feeders naar stations

DOOR FIETS ROUTES
Stedelijke/regionale hoofd-route & Schoolfietsroute

BASIS KWALITEIT FIETS ROUTES
Overige stedelijke/ regionale hoofdroutes

3.3 Vlot en comfortabel doorfietsen: Doorfietsroutes

Het hoofdfietsnetwerk van snelfietsroutes en feeders vullen we aan met doorfietsroutes. Doorfietsroutes zijn belangrijke hoofdroutes voor de fietser in de steden en tussen kernen in de regio.

Waar valt de winst te halen? In de steden wordt al veel gefietst maar het kan nog duidelijk toenemen. Daarvoor zijn meer en betere doorfietsroutes nodig. Niet alleen als woon-werkroute of naar school, maar ook naar intensieve locaties zoals de binnensteden.

Ook zijn stevige fietsverbindingen nodig die de kernen in de regio met elkaar verbinden. Vlot en comfortabel doorfietsen staat centraal.

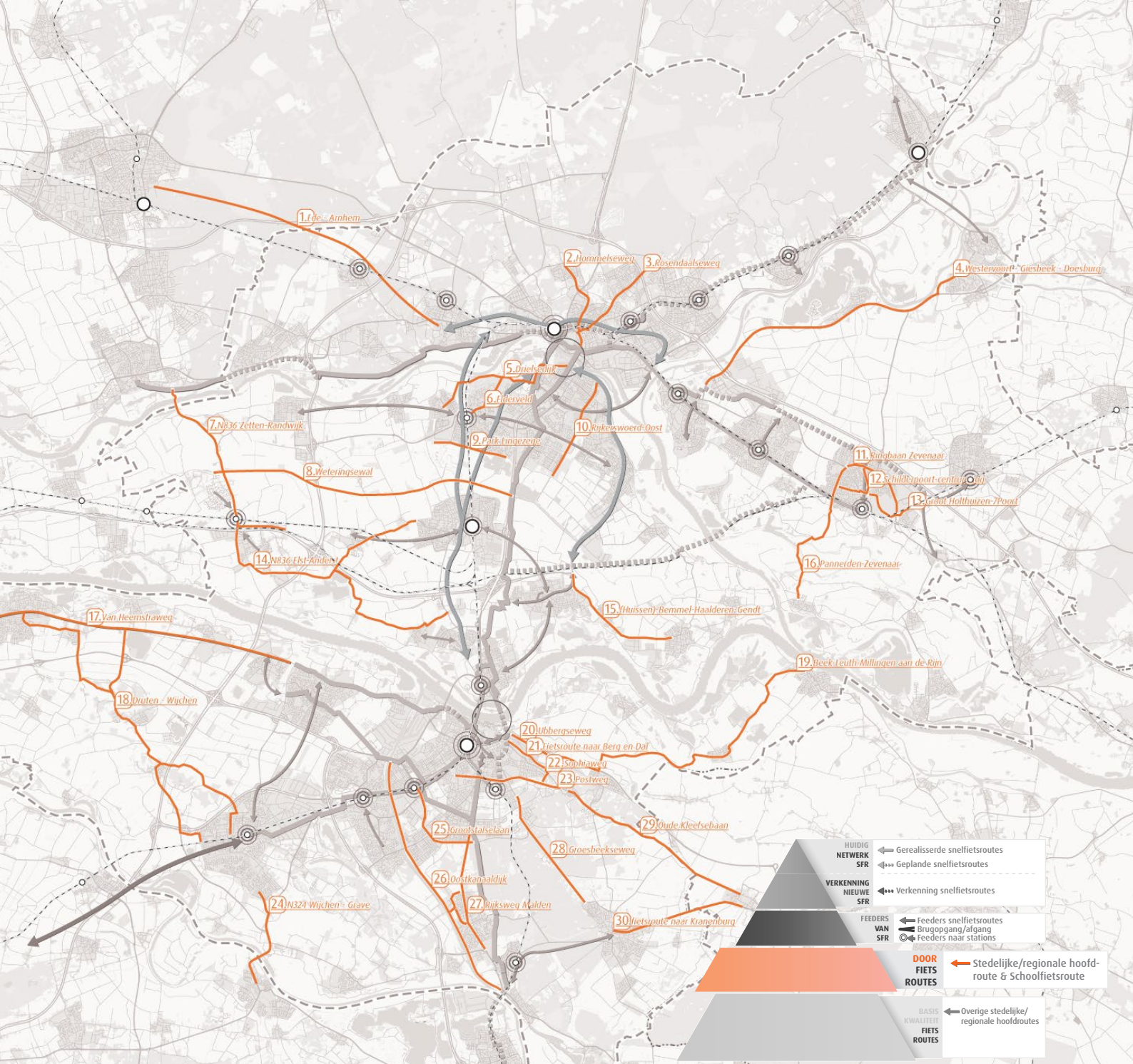
Het kaartbeeld hiernaast geeft de eerste aanzet van doorfietsroutes in de regio die niet voldoen aan de kwaliteit van vlot en comfortabel doorfietsen. In tegenstelling tot de snelfietsroutekaarten geeft het niet het gehele netwerk weer. De geselecteerde verbindingen zijn soms nog uitgerust met klinkerbestrating of tegels. Rood en gladasfalt aanbrengen biedt voor deze routes een kwaliteitsimpuls. Daarnaast kent een aantal routes knelpunten als het gaat om verkeersveiligheid. Sommige fietsroutes zijn belangrijke schoolroutes. Dit zijn routes met veel schoolgaande jeugd; een kwetsbare doelgroep in het verkeer.

Sommige doorfietsroutes vallen samen met de provinciale wegen in de regio. Goede gestrekte verbindingen tussen kernen in de regio, waar vaak meer ruimte voor de fiets nodig is. De breedte van het fietspad is in een aantal gevallen niet meer toereikend bij het huidige gebruik. De regio wil deze routes graag aanpakken.

In overleg met de partners werkt de regio een verdere prioritering uit om de benodigde kwaliteitsverbeteringen uit te werken.

3.4 De basis op orde: Basisnetwerk fiets

Het basisnetwerk is het grootste deel van het totale fietsnetwerk, ook wel onderliggend netwerk genoemd. Dit zijn de lokale fietsroutes tussen wijken en buurten in de stad, fietsverbindingen tussen de kernen in de regio en het buitengebied en het recreatief toeristisch netwerk. De basis dient op orde te zijn. Veelal vallen deze routes onder beheer van de gemeenten. Voor het meer regionale recreatieve netwerk bestaat een meer gedeelde verantwoordelijkheid.

1. Ede - Arnhem
2. Hommelseweg
3. Rosendaalseweg
4. Westervoort - Giesbeek - Doesburg
5. Driehoeksdijk
6. Elderveld
7. N836 Zetten-Randwijk
8. Weteringsewal
9. Park Lingezegen
10. Rijkerswoerd-Oost
11. Ringbaan Zevenaar
12. Schilderpoort-centrum-Oost
13. Groot Holthuizen-Poort
14. N836 Elst-Anderen
15. (Huissen)-Bemmel-Haalderen-Gendt
16. Pannerden-Zevenaar
17. Van Heemstraweg
18. Druten - Wijchen
19. Beek-Leuth-Millingen aan de Rijn
20. Ubbergseweg
21. Fietsroute naar Berg en Dal
22. Sophiaweg
23. Postweg
24. N324 Wijchen - Grave
25. Grootstalselaan
26. Oostkanaaldijk
27. Rijksweg Malden
28. Groesbeekseweg
29. Oude Kleefsebaan
30. fietsroute naar Kranenburg
HUIDIG NETWERK SFR
Gerealisserde snelfietsroutes
Geplande snelfietsroutes
VERKENNING NIEUWE SFR
Verkenning snelfietsroutes
FEEDERS VAN SFR
Feeders snelfietsroutes
Brugopgang/afgang
Feeders naar stations
DOOR FIETS ROUTES
Stedelijke/regionale hoofd-route & Schoolfietsroute
BASIS KWALITEIT FIETS ROUTES
Overige stedelijke/regionale hoofdroutes

4 Brede aanpak fietsstimulering

4.1 Fietsstimulering werkt!

Veel inwoners, werknemers en bezoekers van de stedelijke regio Arnhem Nijmegen gebruiken de fiets als dagelijks vervoermiddel. Maar dit is nog niet voor iedereen vanzelfsprekend; een inzet op het stimuleren van fiets blijft nodig om onze ambities te behalen. Succesvolle maatregelen en toonaangevende campagnes van de afgelopen jaren in fietsstimulering zetten wij door.

- We hebben geleerd hoe we enthousiasme vanuit de buurt kunnen verbinden aan duurzame mobiliteit. Ruim 700 bewoners uit diverse wijken in Nijmegen en Heumen hebben met een speciale fietsapp gefietst. Meer fietskilometers in plaats van korte autoritten en tegelijkertijd sparen voor een lokaal doel.

- We hebben geleerd hoe we gewoontegedrag van forenzen kunnen doorbreken. Een bekende eigenschap van gewoontegedrag is dat geen of weinig informatie meer wordt ingewonnen, zodat men nieuwe ontwikkelingen of betere alternatieven over het hoofd ziet. Met probeeracties laten we forenzen het fietsen naar het werk ervaren. De Bike to Work-stimuleringsweken bieden medewerkers de kans een tijdlang e-bikes uit te proberen. Het achterliggende doel is dat de werknemers enthousiast worden en zelf met een kortingsregeling tot aankoop en structureel gebruik van een e-bike overgaan.

Speerpunt voor onze vervolgaanpak is meer mensen te verleiden om voor de korte ritten de auto te laten staan. In samenhang hiermee willen we duurzame mobiliteit bevorderen door fiets of fiets in combinatie met het openbaar vervoer te stimuleren. Wij willen daarvoor de komende periode samen met de partners een gezamenlijke aanpak van fietsstimulering voortzetten. We willen toewerken naar een Werkagenda waarbij we inzetten op:

- Meer werknemers op de fiets;
- Meer jongeren, ouderen en nieuwe Nederlanders op de fiets;
- Meer kansen voor ketenmobiliteit;
- Structurele fietscampagnes.

Eerste 20 Heijendaal e-bike probeerfietsers Slim & Schoon Onderweg

4.2 Vitaliteit en gezondheid: méér werknemers op de fiets

Een belangrijke doelgroep is en blijft de forens. Immers ruim 60% van de forenzen woont binnen fietsafstand van het werk. Het is evident dat hier kansen liggen om met de toenemende files het fietsgebruik verder te laten groeien. In het samenwerkingsprogramma tussen Rijk, regio en het bedrijfsleven - Beter Benutten Vervolg is hier al volop op ingezet. Het programma heeft toonaangevende resultaten opgeleverd, blijkt uit de evaluatie (november, 2018). Landelijk is de reistijd in de drukste gebieden met 13% verbeterd ten opzichte van een situatie zonder programma. Het grootste effect komt door forenzen die de overstap van auto naar de fiets maken. Een derde van het resultaat komt doordat werknemers structureel vaker voor de fiets kiezen. Landelijk 60.000 meer fietsritten die gezamenlijk zorgen voor 30.000 dagelijkse spitsmijdingen. Dergelijke resultaten vragen om een vervolg.

↑ 60.000 mensen fietsen vaker naar het werk

+

↑ 30.000 en maken gezamenlijk gemiddeld 30.000 dagelijkse spitsmijdingen

Samen met de mobiliteitsmakelaar vanuit VNO NCW bouwen wij in de regio Arnhem Nijmegen dan ook voort op de successen van het programma Beter Benutten Vervolg. De mobiliteitsmakelaar adviseert werkgevers en werknemers over slim werken en slim reizen. Een gerichte aanpak met focus op vitaliteit en gezondheid van medewerkers. Doordat ook werkgevers profiteren van kostenbesparingen in mobiliteit, minder ziekteverzuim en maatschappelijk verantwoord ondernemen, snijdt het mes aan twee kanten. Minder forenzen in de file en meer op de fiets. Dit sluit ook aan bij de fietsambitie van het Rijk. Zij zetten in op nog eens 200.000 forenzen uit de file op de fiets of op de fiets in combinatie met OV. Ambities die wij in de regio graag met het Rijk omzetten in concrete resultaten!

Werkgevers in Arnhem en Nijmegen deden mee aan Bike to Work en kregen zo hun medewerkers vaker op de fiets.

4.3 Jong geleerd is oud gedaan

De regio wil succesvolle fietsstimulerings-maatregelen gaan opschalen. We kijken daarbij in het bijzonder naar toonaangevende voorbeelden en lessen uit andere stedelijke regio's, maar ook naar onze 'early adaptors' op onze eigen snelfietsroutes. Wat waren voor hen belangrijke drijfveren om de fiets of e-bike te pakken? Op basis hiervan kunnen we gerichter doelgroepen benaderen die we nu nog niet bereiken. We sluiten daarbij aan bij de ambitie van ´Heel Gelderland fietst´ om jong en oud en nieuwe Nederlanders die niet zijn opgegroeid met de fiets, ook te kunnen ervaren dat fietsen een gemakkelijk en snel alternatief is.

We zien dat onze jeugd niet meer vanzelfsprekend een fiets heeft of leert fietsen. We willen samen met partners een aanpak uitwerken waarbij we streven dat alle kinderen op de basisschool over een fiets beschikken en veilig leren fietsen. Jong geleerd is immers oud gedaan! Dit vraagt om een aanpak in samenhang met verkeersveiligheid rondom scholen. Een combinatie van verkeersgedrag van ouders, verkeerseducatie en verkeersveiligheidscampagnes. Samen met het onderwijsveld en ROV Gelderland willen we werk maken van verkeersveiligheid en meer fietsen van en naar school.

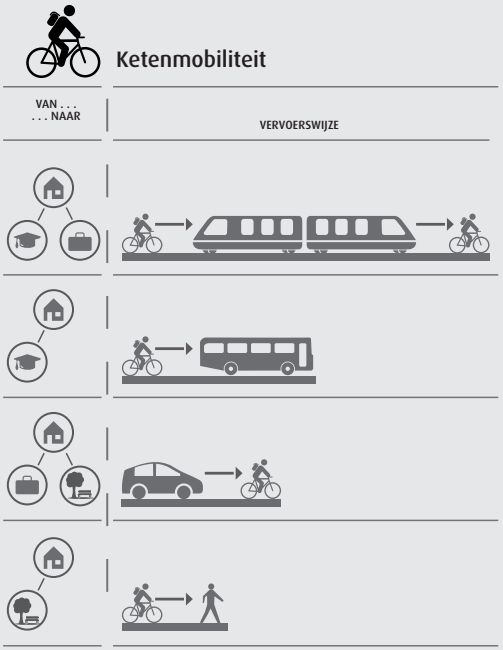

4.4 Meer kansen voor ketenmobiliteit

De fiets is een belangrijk vervoermiddel als voor- en natransport naar andere vervoerwijze. Vooral de fiets en de trein zijn in hoge mate aanvullend, zowel in het voortransport als in het natransport. Ook in het openbaar vervoer per bus is de stijgende trend van meer fietsgebruik zichtbaar. Vooral richting haltes van hoogwaardig openbaar vervoer speelt de fiets in de keten een belangrijke rol. Investeringen in goede fietsstallingen zijn nodig om de (elektrische) fiets veilig te stallen.

Een interessante nieuwe keten is de overstap van auto op fiets. De leenfietsen op de P+R van Nijmegen Noord is een tastbaar resultaat van deze overstapmogelijkheid in de regio. Een belangrijke vraag hierbij is wat is nodig om de autoforens en andere autogebruikers over te halen te kiezen voor de overstap auto-fiets in de last mile?

De meest evidente keten is fiets-voetganger. Hierbij speelt de problematiek van voldoende, goede en veilig stallingen. Op druk bezochte locaties, zoals onze bruisende binnensteden, blijft het een uitdaging om voldoende gratis en bewaakte stallingruimte te bieden. De toegenomen hoeveelheid bijzondere formaat fietsen zoals elektrische fietsen, speed-pedelec en bakfietsen speelt hierin ook een rol. Tegelijkertijd speelt het vraagstuk van beheer en onderhoud, denk aan de hinderlijk gestalde fietsen in de openbare ruimte en de weesfietsen. Meer en betere stallingen is soms de oplossing, maar ook innovatieve toepassingen die voor betere benutting en vindbaarheid van beschikbare plekken zorgen helpt, maar ook handhaving op foutparkeren. Wij streven naar een ketengerichte aanpak van het fietsparkeren, dat tegelijkertijd zorgdraagt voor diefstalpreventie. We verkennen begin 2019 wat we daarbij regionaal in samenhang kunnen oppakken en inbrengen voor de Werkagenda Fiets. Naast goede stallingen is ketenmobiliteit ook gebaat bij de leenfiets, vooral in het natransport. Met de opkomst van de OV-fiets is het lenen van een tweewieler ondertussen gemeengoed in onze dagelijkse mobiliteit. Maar ook andere deelfietsen verschijnen in ons straatbeeld. De regio Arnhem Nijmegen sluit aan bij onderzoeken van de provincie Gelderland hoe we de deelfietsen kunnen bijdragen aan meer fietsgebruik, waarbij tegelijkertijd niet talloze aanbieders van leenfietsen ontstaan met bijbehorende problematiek in onze openbare ruimte.

4.5 Structurele inzet van fietscampagnes

De regio heeft de afgelopen jaren veel ervaring opgedaan met fietsstimulering bij opening van nieuwe routes. Deze aanpak willen we borgen in ons fietsbeleid. Een feestelijke opening met betrokkenheid van basisscholen, naamgevingswedstrijden, of juist gerichte gedragscampagnes rondom de opening van nieuwe fietsroutes. Wij nemen bij realisatie van nieuwe fietsprojecten structureel een gedragscampagne op.

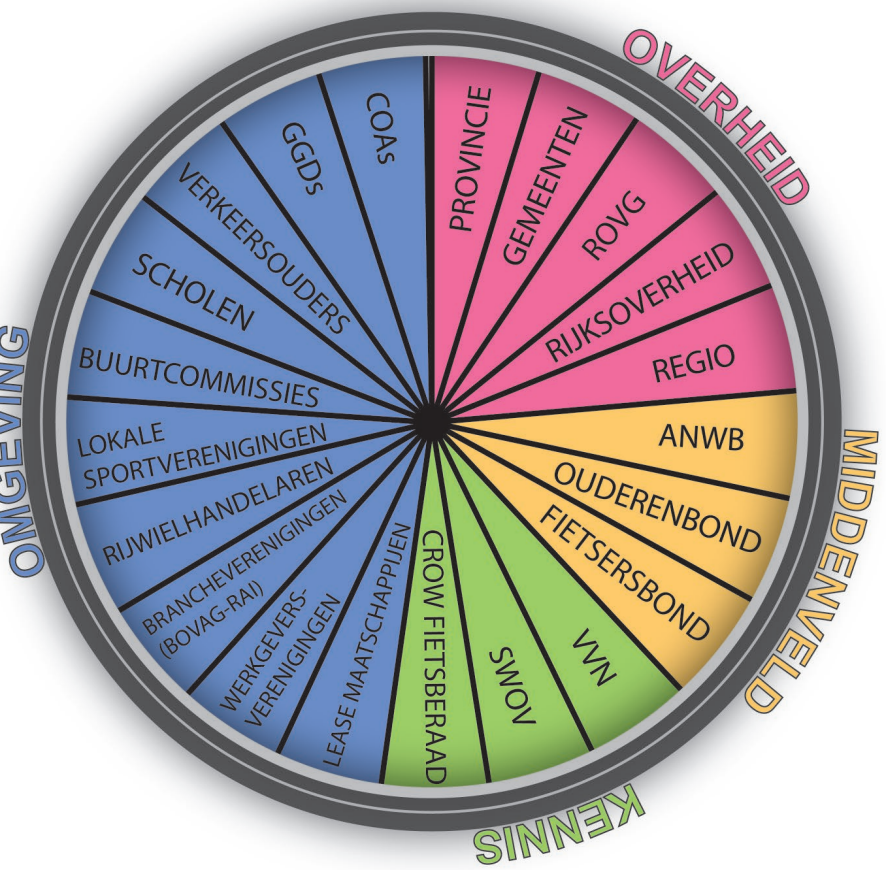
Tegelijkertijd willen we als regio nagaan of we ook fietscampagnes breder kunnen inzetten. We denken daarbij aan speciale fietsambassadeurs of juist een fietsburgemeester voor de regio. Bij bijzondere evenementen kan een dergelijk boegbeeld de fiets verder onder de aandacht brengen.

4.6 Samenwerken aan fietsstimulering in een fietscoalitie

Het stimuleren van het fietsgebruik gaat om meer dan alleen een hoge kwaliteit van het fietsnetwerk. Gerichte benadering van specifieke doelgroepen, educatie en structurele fietscampagne is van belang om de doelstelling van 'méér korte ritten met de fiets en méér fiets in de keten' te behalen. De Regio Arnhem Nijmegen gaat graag met diverse partijen in gesprek om aansluiting te zoeken bij kansrijke fietsstimuleringsmaatregelen zodat in 2025 de fiets en e-bike het meest gekozen vervoermiddel in onze regio voor ritten korter dan 10 kilometer is.

Dit vergt een brede fietscoalitie om letterlijk het fietswiel in beweging te houden. Niet alleen de publieke partners in de regio hebben hierbij een rol, ook is het nodig het maatschappelijke middenveld te betrekken, zoals de fietsersbond en de ouderenbond. Daarnaast bieden kennisinstellingen handreikingen over succesvolle campagnes en maatregelen. Relevante ervaringen die we graag willen opschalen in de regio Arnhem Nijmegen. In het bereiken van de doelgroep is samenwerking met de omgeving van belang. Of het nu gaat om de onderwijssector (basisscholen en middelbare scholen), de werkgevers of juist op de sportverenigingen. Samenwerking met deze partijen is onontbeerlijk om het fietsgebruik verder te stimuleren. In de uitwerking van de Werkagenda Fiets brengen wij de fietscoalitie in kaart en werken we samen toe naar succesvolle fietsstimulering.

OVERHEID
MIDDENVELD
KENNIS
OMGEVING
PROVINCIE
GEMEENTEN
ROVG
RIJKSOVERHEID
REGIO
ANWB
OUDERENBOND
FIETSERSBOND
VVN
SWOV
CROW FIETSBERAAD
LEASE MAATSCHAPPIJEN
WERKGEVERS-VERENIGINGEN
BRANCHEVERENIGINGEN (BOVAG-RAI)
RIJWIELHANDELAREN
LOKALE SPORTVERENIGINGEN
BUURTCOMMISSIES
SCHOLEN
VERKEERSOUDERS
GGDs
COAs

regio
arnhem
nijmegen

Aan de gemeenteraad

Datum	:	23 oktober 2018
Zaaknummer	:	300697
Contactpersoon	:	Martijn te Lintelo
Telefoonnummer	:	026-3772184

Onderwerp: Schriftelijke vragen art.44 Rvo inzake "Op die fiets!"

Geachte voorzitter en leden,

Het raadslid Maarten Venhoek van de fractie D66 heeft ons bij brief, ingekomen 24 augustus 2018, schriftelijke vragen gesteld op grond van artikel 44 van het Reglement van Orde voor de Politieke Avond van de gemeente Arnhem 2018 met als onderwerp "Op die fiets!". De brief met vragen is als bijlage toegevoegd aan deze reactie.

Ter beantwoording van de vragen delen wij u het volgende mee:

1. *Deelt het college nog steeds de ambitie van de raad: “de bestaande fietser beter faciliteren maar vooral automobilisten verleiden meer te fietsen.”?*

   Antwoord: ja, het college deelt deze ambitie. Meer fietsgebruik in en naar Arnhem is belangrijk voor de stedelijke bereikbaarheid, het stedelijk leefklimaat en voor het economisch functioneren van stad en regio.

2. *Welke concrete doelen heeft u daarvoor geformuleerd en welke tijdslijnen heeft u daaraan verbonden?*

   Antwoord: zoals ons collegeakkoord beschrijft, is de bereikbaarheid en aantrekkelijkheid van de stad als geheel en van de binnenstad in het bijzonder, van groot belang. Het stimuleren van de fiets als stedelijk vervoermiddel past daar goed in, ook naar omliggende plaatsen in de regio.
   De bereikbaarheid van de stad is gebaat bij een hoger fietsgebruik; datzelfde geldt voor het stedelijk leefklimaat en gezondheid van onze bewoners. We streven ernaar het gebruik van de fiets in en naar de stad te vergroten, als alternatief voor de auto. Daarbij schrijven we niets voor, maar laten de keuze aan de Arnhemmer of bezoekers en werknemers uit omliggende plaatsen. Het fietsklimaat in de stad en de kwaliteit van fietsroutes moet het verschil maken en daarom een flinke oppepper krijgen; de fiets moet voor korte ritten een gelijkwaardig of beter alternatief worden.

We maken werk van het verduurzamen van onze stad: de fiets past daar goed in, als meest duurzame vervoerswijze. Een overstap naar de fiets biedt ruimte voor mensen die per auto willen komen. Naast stedelijke bereikbaarheid kan meer fietsen ook bijdragen aan andere doelen die we hebben: daarbij zijn leefbaarheid, parkeren, gezondheid en aantrekkelijke openbare ruimte belangrijke thema's.

Concrete doelen die we op dit moment hebben geformuleerd zijn:

1. Doorgaan met- en versnellen van de aanleg regionale snelfietsroutes; aantrekkelijke doorfietsroutes dwars door de stad, met verbindingen naar Velp, Oosterbeek en Wageningen. Hiervoor zijn al middelen gereserveerd. We willen de samenwerking hiervoor met de gemeenten Rheden, Renkum en Wageningen en de provincie Gelderland intensiveren;
2. Verder afronden en verbeteren van het RijnWaalpad (snelfietsroute naar Nijmegen) en De Liemers. We onderzoeken de mogelijkheden om de fietsroute langs de Oude Zevenaarseweg in 2019 te vernieuwen, inclusief de situatie bij de rotonde Calandweg;
3. Het verbeteren van de fietsverbindingen over de Rijn om de verbindingen met- en fietsbereikbaarheid van Arnhem Zuid te verbeteren, inclusief de op- en afgangen langs de Rijn, zoals bij Stadsblokken Meinerswijk;
4. In regionaal verband nieuwe ideeën ontwikkelen voor snelfietsroutes, onder andere naar Huissen en vanuit Elst naar Arnhem-West en Oosterbeek, passend in het actuele fietsbeleid van de provincie Gelderland en Rijk.

Binnen de stad willen we meer doorgaande, verkeersluwe en aantrekkelijke doorfietsroutes realiseren, vanuit de wijken naar de binnenstad. Deze routes liggen door de wijk en zijn losgekoppeld van hoofdwegen voor autoverkeer, met alle voordelen van dien voor fietsers én auto's. We willen de doorstroming van fietsers op kruispunten verbeteren door fietsers meer voorrang te geven bij verkeerslichten of rotondes te overwegen. Ideeën hiervoor willen we begin 2019 ontwikkelen en aan de stad voorleggen.

Om fietsgebruik te stimuleren willen we meer rekening houden met onze kenmerkende Arnhemse hoogteverschillen. We onderzoeken daartoe of het mogelijk is in regionaal verband een plan te maken voor het stimuleren van e-fietsen, inclusief speed pedelecs en elektrische bakfietsen, waarmee het makkelijker omhoog fietsen is.

Plannen voor vernieuwend fietsbeleid willen we voorleggen aan onze partners: van Fietsersbond tot VNO-NCW, om draagvlak te creëren en plannen te versterken.

Om het beleid en plannen van ons college helder te maken is het voornemen om begin 2019 te komen met een 'Accentnota fiets' op basis van het vigerende fietsbeleid zoals beschreven in de *Beleidsnota fietsverkeer, nieuwe verbindingen, nieuwe fietsers* uit 2013, maar met nieuwe accenten en ambitie. Daarnaast verwachten wij uw raad tegen die tijd ook te kunnen informeren over de nieuwe regionale fietsambitie voor de regio Arnhem-Nijmegen en de kansen hiervoor voor Arnhem.

3. *Welke nieuwe verbindingen zijn er sinds het vaststellen van de nota bijgekomen. Op welke wijze is invulling gegeven aan de ambitie: "Als we willen inzetten op nieuwe fietsers zullen we vooral moeten investeren in ontbrekende schakels in ons hoofdfietsnetwerk."*

   Antwoord: sinds 2013 is een aantal doorgaande snelfietsroutes gerealiseerd, waaronder het RijnWaalpad en de snelfietsroute naar de Liemers. Daarbij is de infrastructuur niet integraal vernieuwd maar op onderdelen. Verdere verbeteringen onderzoeken wij. Op dit moment ligt de focus bij de snelfietsroutes naar Dieren en Wageningen. Meerdere onderdelen zijn in voorbereiding of gerealiseerd, waaronder de Klingelbeekseweg (snelfietsroute Wageningen) en Amerstraat (snelfietsroute naar Dieren). Helaas is de realisatie de afgelopen jaren vertraagd.

4. *Welke ontbrekende schakels wilt u nog invullen en wat is daarvoor de planning?*

   Antwoord: de volgende schakels van snelfietsroutes en fietsroutes staan geprogrammeerd op Arnhems grondgebied:

   Snelfietsroute

Arnhem-Wageningen	Onderlangs-Oude Kraan*-Nieuwe Oeverstraat. *Oude Kraan valt binnen het plan Groene Corridor-Blauwe golven
Arnhem-Dieren	Valckenierstraat-Hugo de Grootstraat-Merwedestraat; verbinding Lange Water-onderdoorgang A12 (verbinding HAN-Larenstein)

   Fietspad Monnikensteeg (fietspad heuvelop)

5. *Waaruit bestaan de door de Gelderlander in haar artikel van 15 augustus genoemde inspanningen door het college voor extra gratis fietsenstallingen aan de Sonsbeekzijde? Op welke termijn wilt u een definitie oplossing hebben?*

   Antwoord: aan de Sonsbeekzijde hebben we inmiddels tijdelijke klemmen aangebracht, hiermee voorzien we in gratis plaatsen voor fietsers. In afstemming met NS gaan we de komende maanden gebruiken om de gehele fietsparkeersituatie rondom station Arnhem CS in beeld brengen en evalueren. Dit betreft de centrumzijde en de Sonsbeekzijde. We zullen voor de zomer van 2019 de raad informeren over onze bevindingen en te treffen maatregelen, inclusief nieuwe maatregelen om (gratis) fietsparkeren bij het station vorm te geven.

6. *Mocht er de komende weken een probleem ontstaan met het "wild stallen" van fietsen in de openbare ruimte rondom de Sonsbeekzijde van het station, welke maatregelen gaat het college dan nemen? Hoe gaat u voorkomen dat er overlast voor de buurt ontstaat?*

Antwoord: wij starten binnenkort met het handhaven en verwijderen van fout geplaatste fietsen in de openbare ruimte rondom de stationsingang Sonsbeekzijde. Daarmee willen we de overlast voor de buurt voorkomen. Tot we nadere plannen hebben ontwikkeld zullen we echter ook oog hebben voor de belangen van treinreizigers die per fiets naar het station komen, aangezien de gratis stallingslocatie Amsterdamseweg is vervallen.

7. *Welke maatregelen heeft u gepland voor het oplossen van de stallingsproblematiek rondom centrale faciliteiten zoals stations, winkelcentra, etc?*

Antwoord: in de binnenstad willen we toe naar een meer beleidsgestuurd fietsparkeerplan. Dat ontbreekt op dit moment. Onderdeel daarvan is een visie op meer gratis bewaakte stallingen rondom de binnenstad waar fietsen veilig staan en die aantrekkingskracht hebben op bezoekers per fiets. Locaties hiervoor willen we koppelen aan aanvoerroutes van fietsers. Daarover willen we graag met uw raad van gedachten wisselen. We willen fietsen stimuleren, maar ook voorkomen dat fietsen overal in de openbare ruimte staan. Naarmate meer bezoekers per fiets naar de binnenstad komen valt er bovendien parkeerruimte vrij voor bezoekers per auto. Het plan moet nog gemaakt worden, ook gerelateerd aan de raadsmoties behorende bij de nota De Arnhemse Binnenstad Binnen Bereik. Concreet wordt er op dit moment een plan gemaakt voor een nieuwe gratis bewaaktstalling op het Gelerijdersplein.

8. *Welk beleid heeft het college voor het verder verhogen van het comfort van de fietspaden, waaronder het asfalteren?*

Antwoord: in de beleidsnota fietsverkeer is duidelijk gesteld dat asfalt uitgangspunt is voor snelfietsroutes en andere hoofdfietsroutes. Wij staan achter dit uitgangspunt en willen dit ook strikter toepassen. Vlak asfalt levert comfort, het voorkomt trillingen en vermindert de rolweerstand van fietsers aanzienlijk. Zeker voor e-fietsen en langere fietsafstanden is (rood) asfalt veel aantrekkelijker om op te fietsen. Daarnaast zijn de onderhoudskosten van asfalt lager. In de afgelopen jaren is vooral het argument ruimtelijke kwaliteit gebruikt als reden om geen asfalt toe te passen en te betegelen, zoals rondom de binnenstad. Wij willen in de toekomst een zorgvuldige afweging blijven maken, ook met oog voor het comfort van fietsers.

9. *Is het eerdergenoemde "omgekeerd ontwerpen" (waarbij bij herinrichting van de openbare ruimte eerst de ruimte voor de fiets en voetganger wordt ingericht en de resterende ruimte daarna voor het autoverkeer) nog steeds van toepassing. Kunt u voorbeelden geven waar dit toegepast is? Zo nee, waarom niet?*

Antwoord: dit principe speelt vooral op wegen met scheiding van verkeerssoorten. Wij zijn van mening dat de aanstaande herinrichting van de Apeldoornseweg hiervan een goed voorbeeld is.

Daar krijgen fiets en voetganger meer ruimte en wordt de veiligheid sterk verbeterd. Ook op wegen met gemengd verkeer en een lage snelheid (30km/u), zoals in woonstraten, de binnenstad en straten als de Steenstraat willen we in de toekomst meer aandacht geven aan ruimte voor de fietser, en meer werken met het principe 'auto te gast'. Daarmee ontstaat een veiliger en prettiger verblijfsklimaat en een rustiger verkeersbeeld, terwijl de bereikbaarheid voor bezoekers per auto niet verminderd.

10. *Wat is het beleid van het College ten aanzien van het afsluiten van fietsroutes in het hoofdfietsnetwerk?*

    Antwoord: wij zijn terughoudend zijn met het afsluiten van fietsroutes uit het hoofdfietsnetwerk. In geval van genoemd voorbeeld (Amsterdamseweg) is sprake van een bijzondere situatie waarbij het bouwproject over het fietspad wordt gebouwd en er geen ruimte is om het fietsverkeer over de hoofdrijbaan te leiden.

11. *Bent u het met ons eens dat een afsluiting van een route in het hoofdfietsnetwerk in basis voorkomen moet worden, maar dat mocht afsluiting voor langere tijd echt niet voorkomen kunnen worden een kwalitatief volwaardig alternatief geboden moet worden dat voldoet aan de criteria die de nota aan het hoofdfietsnetwerk stelt?*

    Antwoord: dat zijn wij met u eens.

12. *Deelt het college onze ambitie om ervoor te zorgen dat fietsers sneller door kunnen rijden en minder moeten wachten voor verkeerslichten?*

    Antwoord: wij delen deze ambitie, zoals ook verwoord in de Beleidsnota fiets. Zeker op hoofdroutes voor autoverkeer kan dat vaak ook, bijvoorbeeld door rechtsafslaand autoverkeer wat langer te laten wachten. Beter nog vinden wij de denkrichting die hierboven is gegeven dat fietsroutes in de toekomst meer door autoluwe gebieden gaan, waar de kruispunten niet geregeld hoeven te worden met verkeerslichten.

13. *Zou de oplossing van de Gemeente Enschede ook in Arnhem kunnen? Zo nee, welke alternatieven heeft u en wanneer worden die gerealiseerd?*

    Antwoord: wij zijn geïnteresseerd in dit principe, zeker als fietsers daarmee sneller groen licht krijgen en de doorstroming verbetert.

14. *Welke andere concrete acties heeft u nog gepland staan voor het stimuleren van het fietsgebruik en het realiseren van de ambities uit de nota "Nieuwe verbindingen, nieuwe fietsers", en wat is daarvoor de planning?*

Antwoord: het bovenstaande geeft een goed beeld van onze intenties en beleidsdoelen voor de komende tijd.

In het vertrouwen u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd,

Hoogachtend
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,

de secretaris, de burgemeester,

Bijlagen:
- Brief met artikel 44 vragen

Cc: Raadsleden en fractievolgers

Aan de gemeenteraad

Datum	:	23 oktober 2018
Zaaknummer	:	300697
Contactpersoon	:	Martijn te Lintelo
Telefoonnummer	:	026-3772184

Onderwerp: Schriftelijke vragen art.44 Rvo inzake "Op die fiets!"

Geachte voorzitter en leden,

Het raadslid Maarten Venhoek van de fractie D66 heeft ons bij brief, ingekomen 24 augustus 2018, schriftelijke vragen gesteld op grond van artikel 44 van het Reglement van Orde voor de Politieke Avond van de gemeente Arnhem 2018 met als onderwerp "Op die fiets!". De brief met vragen is als bijlage toegevoegd aan deze reactie.

Ter beantwoording van de vragen delen wij u het volgende mee:

1. *Deelt het college nog steeds de ambitie van de raad: “de bestaande fietser beter faciliteren maar vooral automobilisten verleiden meer te fietsen.”?*

   Antwoord: ja, het college deelt deze ambitie. Meer fietsgebruik in en naar Arnhem is belangrijk voor de stedelijke bereikbaarheid, het stedelijk leefklimaat en voor het economisch functioneren van stad en regio.

2. *Welke concrete doelen heeft u daarvoor geformuleerd en welke tijdslijnen heeft u daaraan verbonden?*

   Antwoord: zoals ons collegeakkoord beschrijft, is de bereikbaarheid en aantrekkelijkheid van de stad als geheel en van de binnenstad in het bijzonder, van groot belang. Het stimuleren van de fiets als stedelijk vervoermiddel past daar goed in, ook naar omliggende plaatsen in de regio.
   De bereikbaarheid van de stad is gebaat bij een hoger fietsgebruik; datzelfde geldt voor het stedelijk leefklimaat en gezondheid van onze bewoners. We streven ernaar het gebruik van de fiets in en naar de stad te vergroten, als alternatief voor de auto. Daarbij schrijven we niets voor, maar laten de keuze aan de Arnhemmer of bezoekers en werknemers uit omliggende plaatsen. Het fietsklimaat in de stad en de kwaliteit van fietsroutes moet het verschil maken en daarom een flinke oppepper krijgen; de fiets moet voor korte ritten een gelijkwaardig of beter alternatief worden.

We maken werk van het verduurzamen van onze stad: de fiets past daar goed in, als meest duurzame vervoerswijze. Een overstap naar de fiets biedt ruimte voor mensen die per auto willen komen. Naast stedelijke bereikbaarheid kan meer fietsen ook bijdragen aan andere doelen die we hebben: daarbij zijn leefbaarheid, parkeren, gezondheid en aantrekkelijke openbare ruimte belangrijke thema's.

Concrete doelen die we op dit moment hebben geformuleerd zijn:

1. Doorgaan met- en versnellen van de aanleg regionale snelfietsroutes; aantrekkelijke doorfietsroutes dwars door de stad, met verbindingen naar Velp, Oosterbeek en Wageningen. Hiervoor zijn al middelen gereserveerd. We willen de samenwerking hiervoor met de gemeenten Rheden, Renkum en Wageningen en de provincie Gelderland intensiveren;
2. Verder afronden en verbeteren van het RijnWaalpad (snelfietsroute naar Nijmegen) en De Liemers. We onderzoeken de mogelijkheden om de fietsroute langs de Oude Zevenaarseweg in 2019 te vernieuwen, inclusief de situatie bij de rotonde Calandweg;
3. Het verbeteren van de fietsverbindingen over de Rijn om de verbindingen met- en fietsbereikbaarheid van Arnhem Zuid te verbeteren, inclusief de op- en afgangen langs de Rijn, zoals bij Stadsblokken Meinerswijk;
4. In regionaal verband nieuwe ideeën ontwikkelen voor snelfietsroutes, onder andere naar Huissen en vanuit Elst naar Arnhem-West en Oosterbeek, passend in het actuele fietsbeleid van de provincie Gelderland en Rijk.

Binnen de stad willen we meer doorgaande, verkeersluwe en aantrekkelijke doorfietsroutes realiseren, vanuit de wijken naar de binnenstad. Deze routes liggen door de wijk en zijn losgekoppeld van hoofdwegen voor autoverkeer, met alle voordelen van dien voor fietsers én auto's. We willen de doorstroming van fietsers op kruispunten verbeteren door fietsers meer voorrang te geven bij verkeerslichten of rotondes te overwegen. Ideeën hiervoor willen we begin 2019 ontwikkelen en aan de stad voorleggen.

Om fietsgebruik te stimuleren willen we meer rekening houden met onze kenmerkende Arnhemse hoogteverschillen. We onderzoeken daartoe of het mogelijk is in regionaal verband een plan te maken voor het stimuleren van e-fietsen, inclusief speed pedelecs en elektrische bakfietsen, waarmee het makkelijker omhoog fietsen is.

Plannen voor vernieuwend fietsbeleid willen we voorleggen aan onze partners: van Fietsersbond tot VNO-NCW, om draagvlak te creëren en plannen te versterken.

Om het beleid en plannen van ons college helder te maken is het voornemen om begin 2019 te komen met een 'Accentnota fiets' op basis van het vigerende fietsbeleid zoals beschreven in de *Beleidsnota fietsverkeer, nieuwe verbindingen, nieuwe fietsers* uit 2013, maar met nieuwe accenten en ambitie. Daarnaast verwachten wij uw raad tegen die tijd ook te kunnen informeren over de nieuwe regionale fietsambitie voor de regio Arnhem-Nijmegen en de kansen hiervoor voor Arnhem.

3. *Welke nieuwe verbindingen zijn er sinds het vaststellen van de nota bijgekomen. Op welke wijze is invulling gegeven aan de ambitie: "Als we willen inzetten op nieuwe fietsers zullen we vooral moeten investeren in ontbrekende schakels in ons hoofdfietsnetwerk."*

   Antwoord: sinds 2013 is een aantal doorgaande snelfietsroutes gerealiseerd, waaronder het RijnWaalpad en de snelfietsroute naar de Liemers. Daarbij is de infrastructuur niet integraal vernieuwd maar op onderdelen. Verdere verbeteringen onderzoeken wij. Op dit moment ligt de focus bij de snelfietsroutes naar Dieren en Wageningen. Meerdere onderdelen zijn in voorbereiding of gerealiseerd, waaronder de Klingelbeekseweg (snelfietsroute Wageningen) en Amerstraat (snelfietsroute naar Dieren). Helaas is de realisatie de afgelopen jaren vertraagd.

4. *Welke ontbrekende schakels wilt u nog invullen en wat is daarvoor de planning?*

   Antwoord: de volgende schakels van snelfietsroutes en fietsroutes staan geprogrammeerd op Arnhems grondgebied:

   Snelfietsroute

Arnhem-Wageningen	Onderlangs-Oude Kraan*-Nieuwe Oeverstraat. *Oude Kraan valt binnen het plan Groene Corridor-Blauwe golven
Arnhem-Dieren	Valckenierstraat-Hugo de Grootstraat-Merwedestraat; verbinding Lange Water-onderdoorgang A12 (verbinding HAN-Larenstein)

   Fietspad Monnikensteeg (fietspad heuvelop)

5. *Waaruit bestaan de door de Gelderlander in haar artikel van 15 augustus genoemde inspanningen door het college voor extra gratis fietsenstallingen aan de Sonsbeekzijde? Op welke termijn wilt u een definitie oplossing hebben?*

   Antwoord: aan de Sonsbeekzijde hebben we inmiddels tijdelijke klemmen aangebracht, hiermee voorzien we in gratis plaatsen voor fietsers. In afstemming met NS gaan we de komende maanden gebruiken om de gehele fietsparkeersituatie rondom station Arnhem CS in beeld brengen en evalueren. Dit betreft de centrumzijde en de Sonsbeekzijde. We zullen voor de zomer van 2019 de raad informeren over onze bevindingen en te treffen maatregelen, inclusief nieuwe maatregelen om (gratis) fietsparkeren bij het station vorm te geven.

6. *Mocht er de komende weken een probleem ontstaan met het "wild stallen" van fietsen in de openbare ruimte rondom de Sonsbeekzijde van het station, welke maatregelen gaat het college dan nemen? Hoe gaat u voorkomen dat er overlast voor de buurt ontstaat?*

Antwoord: wij starten binnenkort met het handhaven en verwijderen van fout geplaatste fietsen in de openbare ruimte rondom de stationsingang Sonsbeekzijde. Daarmee willen we de overlast voor de buurt voorkomen. Tot we nadere plannen hebben ontwikkeld zullen we echter ook oog hebben voor de belangen van treinreizigers die per fiets naar het station komen, aangezien de gratis stallingslocatie Amsterdamseweg is vervallen.

7. *Welke maatregelen heeft u gepland voor het oplossen van de stallingsproblematiek rondom centrale faciliteiten zoals stations, winkelcentra, etc?*

Antwoord: in de binnenstad willen we toe naar een meer beleidsgestuurd fietsparkeerplan. Dat ontbreekt op dit moment. Onderdeel daarvan is een visie op meer gratis bewaakte stallingen rondom de binnenstad waar fietsen veilig staan en die aantrekkingskracht hebben op bezoekers per fiets. Locaties hiervoor willen we koppelen aan aanvoerroutes van fietsers. Daarover willen we graag met uw raad van gedachten wisselen. We willen fietsen stimuleren, maar ook voorkomen dat fietsen overal in de openbare ruimte staan. Naarmate meer bezoekers per fiets naar de binnenstad komen valt er bovendien parkeerruimte vrij voor bezoekers per auto. Het plan moet nog gemaakt worden, ook gerelateerd aan de raadsmoties behorende bij de nota De Arnhemse Binnenstad Binnen Bereik. Concreet wordt er op dit moment een plan gemaakt voor een nieuwe gratis bewaaktstalling op het Gelerijdersplein.

8. *Welk beleid heeft het college voor het verder verhogen van het comfort van de fietspaden, waaronder het asfalteren?*

Antwoord: in de beleidsnota fietsverkeer is duidelijk gesteld dat asfalt uitgangspunt is voor snelfietsroutes en andere hoofdfietsroutes. Wij staan achter dit uitgangspunt en willen dit ook strikter toepassen. Vlak asfalt levert comfort, het voorkomt trillingen en vermindert de rolweerstand van fietsers aanzienlijk. Zeker voor e-fietsen en langere fietsafstanden is (rood) asfalt veel aantrekkelijker om op te fietsen. Daarnaast zijn de onderhoudskosten van asfalt lager. In de afgelopen jaren is vooral het argument ruimtelijke kwaliteit gebruikt als reden om geen asfalt toe te passen en te betegelen, zoals rondom de binnenstad. Wij willen in de toekomst een zorgvuldige afweging blijven maken, ook met oog voor het comfort van fietsers.

9. *Is het eerdergenoemde "omgekeerd ontwerpen" (waarbij bij herinrichting van de openbare ruimte eerst de ruimte voor de fiets en voetganger wordt ingericht en de resterende ruimte daarna voor het autoverkeer) nog steeds van toepassing. Kunt u voorbeelden geven waar dit toegepast is? Zo nee, waarom niet?*

Antwoord: dit principe speelt vooral op wegen met scheiding van verkeerssoorten. Wij zijn van mening dat de aanstaande herinrichting van de Apeldoornseweg hiervan een goed voorbeeld is.

Daar krijgen fiets en voetganger meer ruimte en wordt de veiligheid sterk verbeterd. Ook op wegen met gemengd verkeer en een lage snelheid (30km/u), zoals in woonstraten, de binnenstad en straten als de Steenstraat willen we in de toekomst meer aandacht geven aan ruimte voor de fietser, en meer werken met het principe 'auto te gast'. Daarmee ontstaat een veiliger en prettiger verblijfsklimaat en een rustiger verkeersbeeld, terwijl de bereikbaarheid voor bezoekers per auto niet verminderd.

10. *Wat is het beleid van het College ten aanzien van het afsluiten van fietsroutes in het hoofdfietsnetwerk?*

    Antwoord: wij zijn terughoudend zijn met het afsluiten van fietsroutes uit het hoofdfietsnetwerk. In geval van genoemd voorbeeld (Amsterdamseweg) is sprake van een bijzondere situatie waarbij het bouwproject over het fietspad wordt gebouwd en er geen ruimte is om het fietsverkeer over de hoofdrijbaan te leiden.

11. *Bent u het met ons eens dat een afsluiting van een route in het hoofdfietsnetwerk in basis voorkomen moet worden, maar dat mocht afsluiting voor langere tijd echt niet voorkomen kunnen worden een kwalitatief volwaardig alternatief geboden moet worden dat voldoet aan de criteria die de nota aan het hoofdfietsnetwerk stelt?*

    Antwoord: dat zijn wij met u eens.

12. *Deelt het college onze ambitie om ervoor te zorgen dat fietsers sneller door kunnen rijden en minder moeten wachten voor verkeerslichten?*

    Antwoord: wij delen deze ambitie, zoals ook verwoord in de Beleidsnota fiets. Zeker op hoofdroutes voor autoverkeer kan dat vaak ook, bijvoorbeeld door rechtsafslaand autoverkeer wat langer te laten wachten. Beter nog vinden wij de denkrichting die hierboven is gegeven dat fietsroutes in de toekomst meer door autoluwe gebieden gaan, waar de kruispunten niet geregeld hoeven te worden met verkeerslichten.

13. *Zou de oplossing van de Gemeente Enschede ook in Arnhem kunnen? Zo nee, welke alternatieven heeft u en wanneer worden die gerealiseerd?*

    Antwoord: wij zijn geïnteresseerd in dit principe, zeker als fietsers daarmee sneller groen licht krijgen en de doorstroming verbetert.

14. *Welke andere concrete acties heeft u nog gepland staan voor het stimuleren van het fietsgebruik en het realiseren van de ambities uit de nota "Nieuwe verbindingen, nieuwe fietsers", en wat is daarvoor de planning?*

Antwoord: het bovenstaande geeft een goed beeld van onze intenties en beleidsdoelen voor de komende tijd.

In het vertrouwen u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd,

Hoogachtend
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,

de secretaris, de burgemeester,

Bijlagen:
- Brief met artikel 44 vragen

Cc: Raadsleden en fractievolgers

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	14 november 2018
Ter bespreking van	Vaststellen Ontwerp Meerjarenprogramma Begroting 2019-2021
Motie van	Joël van der Loo, Mark Coenders (GroenLinks), Leo de Groot (PvdD) en Eric Greving (PvdA)
Titel motie	Binnenstad fietsvriendelijk
Nummer Zaaknummer	18M63 / 2g3226

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat:
- Er sprake is van een exponentiele toename in het fietsgebruik in stedelijke gebieden;
- Er steeds meer gebruik gemaakt wordt van elektrische fietsen, OV-fiets en speed-pedelecs;
- In de binnenstad de bezettingsgraad van de stallingen toeneemt;
- Bezoekers van bijvoorbeeld Musis en het Stadstheater hun fiets ook graag 's avonds bewaakt stallen tot dat de voorstellingen zijn afgelopen.

Overwegende dat
- Eén van de doelen uit NEMIA is het reduceren van uitstoot van stikstofoxiden en roet;
- De fiets hét vervoermiddel is om emissievrij de binnenstad te bereiken;
- De gemeenteraad op 27 november 2017 een motie van GroenLinks aan heeft genomen voor het uitvoeren van een onderzoek naar de mogelijkheid naar pop-up fietsenstallingen in de zuidelijk binnenstad.

Verzoekt het college
- Meer bewaakte en onbewaakte stallingsplaatsen te realiseren in de (zuidelijke) binnenstad en hiervoor onderzoek te doen naar geschikte locaties en op welke dagen/tijdstippen er behoefte is om de bewaakte stallingen 's avonds langer open te houden in verband met voorstellingen, concerten, evenementen enzovoort;
- Te onderzoeken of de bereikbaarheid van de binnenstad met de fiets verder verbeterd kan worden door bijvoorbeeld fietsstraten en fietsers voorrang te geven bij verkeerslichten;
- Deze verbetering te verwerken in de aangekondigde Accentnota fiets.

AANGENOMEN

en gaat over tot de orde van de dag

Joël van der Loo en Mark Coenders, GroenLinks
Leo de Groot, Partij voor de Dieren
Eric Greving, Partij van de Arbeid

Voor	**38**	*Motie "Binnenstad fietsvriendelijk" (18M63)*
Tegen	**1**	

GROENLINKS	7	0
Coenders		
van der Loo		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	5	1
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Aydemir		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren	2	0
de Groot		
Hegge		

PvdA	4	0
Greving		
de Vries		
van Nunen		
Bouma		

SP	3	0
Elfrink		
Lunter		
Dobbe		

Partij voor de Vrijheid	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal	**39**

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	~~30 januari~~ 2019 13 FEBRUARI
Ter bespreking van	Motie vreemd aan de orde
Motie van	Maarten Venhoek (D66) Leo de Groot (PvdD) Ine van Burgsteden (CDA) Gerrie Elfrink (SP)
Titel motie	Bij wegenonderhoud eerst de fietspaden aanpakken
Nummer Zaaknummer	18M96

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat

- De fiets voor vrijwel iedereen beschikbaar, bruikbaar, betaalbaar en vaak ook het snelste vervoermiddel in de stad is.
- Arnhem veel fietsvriendelijker kan en moet zijn.
- Het college in de jaren 2019-2022 een intensivering van het wegenonderhoud heeft begroot (resp. € 465.000, € 930.000, € 930.000 en € 930.000).
- Er meerdere knelpunten voor fietsers zijn in Arnhem die om een snelle oplossing vragen
- Er meerdere fietspaden zijn die de laatste jaren nog zijn uitgevoerd in tegels en niet in asfalt zoals in de nota “nieuwe verbindingen nieuwe fietsers” is afgesproken

Overwegende dat

- Dat stimulering van het fietsgebruik een goede infrastructuur vereist die uitnodigt om de fiets te gebruiken.
- Het fietsgebruik een positieve bijdrage levert aan de gezondheid van de inwoners
- Het fietsgebruik als alternatief voor de auto een positieve bijdrage levert aan de verbetering van de luchtkwaliteit.

INGETROKKEN

18mg6/p2

Draagt het college op:

- Bij het onderhoud aan wegen en fietspaden prioriteit te geven aan allereerst fietspaden en daarna wegen met gemarkeerde fietsstroken
- De raad voor het einde van februari 2019 een overzicht met daarin de prioriteitsvolgorde te geven van de wegen welke in 2019 en 2020 worden onderhouden.

en gaat over tot de orde van de dag

Maarten Venhoek (D66)
Leo de Groot (PvdD)
Ine van Burgsteden (CDA)
Gerrie Elfrink (SP)

Aan het College van Burgemeester en Wethouders

en de Gemeenteraad van de gemeente Arnhem

Datum: 20 november 2019

Onderwerp: reactie Accentnota fiets, onderdeel “Over de Noord”

Geacht College en geachte Gemeenteraadsleden,

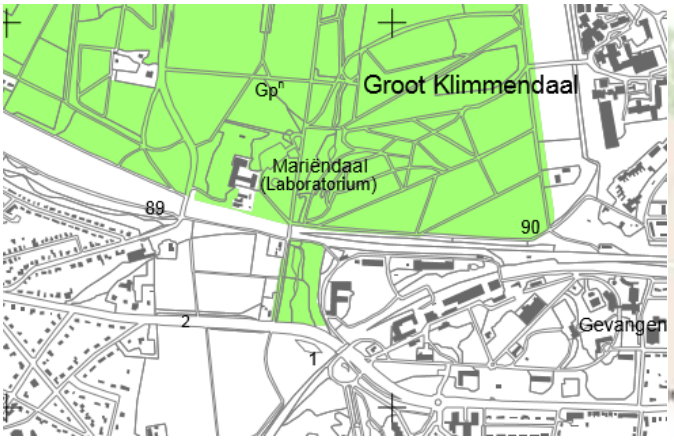
Wij hebben zeer recent kennisgenomen van de Accentnota fiets. Graag vragen wij uw aandacht voor het volgende.

U zult begrijpen dat wij als natuurorganisaties fietsgebruik propageren en dat wij het een goede zaak vinden als daar nieuw beleid voor wordt geformuleerd. Van belang is dat daarbij van tevoren goed wordt gekeken naar wat wenselijk en haalbaar is als het gaat aanpassing van fietsverbindingen.

Met betrekking tot een beoogde nieuwe oost-westroute dwars door Arnhem (‘Over de Noord’) langs het spoor tussen Arnhem en Oosterbeek 3091 in de Accentnota en de aantakking naar het zuiden route 2907 zijn wij van mening dat met een aantal zaken geen rekening is gehouden. Om de volgende redenen is deze optie niet wenselijk:

a. de beoogde fietsroutes gaan door Natura2000 en het Gelders Natuur Netwerk. Het bestaande fietspad dat hier door de natuur loopt is niet bedoeld als regionaal belangrijke verbinding voor woon-werkverkeer. Intensivering van het gebruik is daarom niet wenselijk gelet de diverse natuur- en landschapsdoelstellingen.
b. De beoogde routes gaan door landgoed Mariëndaal van Geldersch Landschap Kasteelen (Rijksmonument). Met Geldersch Landschap en Kasteelen is van tevoren geen enkel overleg geweest voor een eerste verkenning. Nu is er geen andere mogelijkheid dan om via deze weg bezwaar kenbaar te maken. Dit gelet de locatie-eigendommen van Geldersch Landschap en Kasteelen en de te beschermen waarden die niet samengaan met de beoogde ontwikkelingen.
c. Wat betreft sociale veiligheid is het traject ongunstig gesitueerd met name als het gaat om de vroege ochtend-, avond- en nachturen. Verlichting is hier ook absoluut niet wenselijk vanwege de natuur- en landschapsdoelstellingen.
d. Er ligt dan ook een prima bestaande fietsroute langs de Utrechtseweg, die qua sociale veiligheid veel beter scoort, verlicht is en beter aansluit op andere routes en bovendien beter en sneller doorfietst. Wij vragen ons dan ook af waarom deze niet op de kaart staat.
e. de route langs de noord bevat diverse steile klimmen en is niet geschikt om goed door te kunnen fietsen.

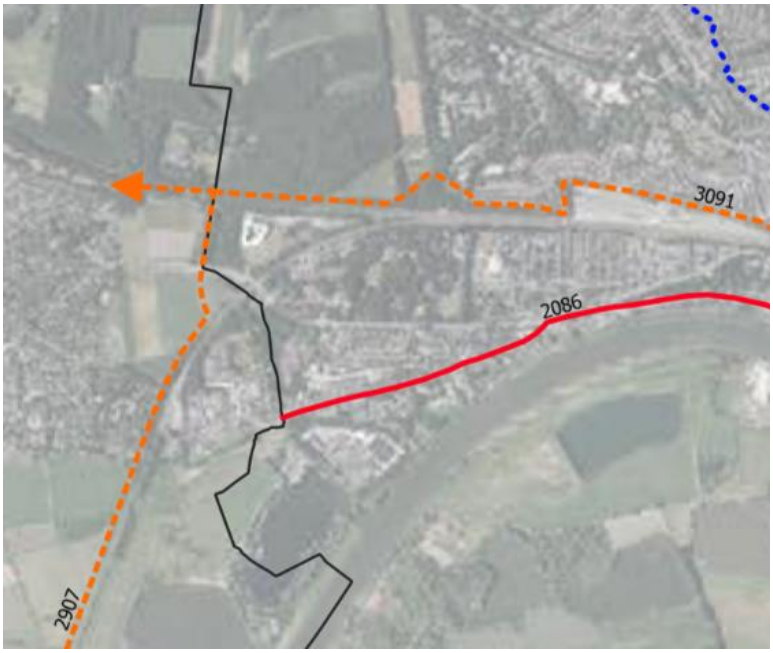
Ons verzoek daarom is om de Accentnota Fiets wat betreft de route 3091 en de verbindende tak vanaf route 3091 naar route 2907 te herzien gelet de genoemde bezwaren en niet in de huidige vorm vast te stellen.

Natura2000 Veluwe

Eigendommen Geldersch Landschap en Kasteelen

Hoogachtend, mede namens Geldersch Landschap en Kasteelen

Bernhard Oosting

Gelderse Natuur en Milieufederatie

Inspraak door **Fietsersbond, afd. Arnhem**
Politieke Avond - 20/11/2019
Onderwerp: **Accentnota Fiets**

Nederland komt zo langzamerhand stil te staan. Recent heeft de Hoge Raad gehakt gemaakt van het Nederlandse stikstofbeleid. En binnenkort zal de Hoge Raad ook uitspraak doen in de klimaatzaak die Urgenda heeft aangespannen tegen de Nederlandse Staat en als die de uitspraken van de lagere rechters volgt, zal dit betekenen dat de Nederlandse overheid zijn inspanningsverplichtingen nog aanzienlijk zal moeten verhogen om de uitstoot van broeikasgassen afdoende te reduceren.

En we weten met elkaar dat onze mobiliteit een significante bijdrage levert aan beide vormen van uitstoot, naast de uitstoot van bijvoorbeeld fijnstof. En zoals de Accentnota Fiets ook aangeeft, zijn een groot deel van onze ritten met auto ook uitstekend fietsbaar. En de fiets is natuurlijke de absolute kampioen als het gaat om een voertuig met een minimale uitstoot. En dan hebben we het nog niet eens over de voordelen die fietsen heeft voor de gezondheid en bereikbaarheid, waar de Accentnota Fiets ook aandacht voor heeft. Maar hoe krijg je mensen zover dat de fiets boven de auto verkozen wordt?

Daarvoor moet fietsen vooral leuk zijn, ook in een heuvelachtige stad als Arnhem. Gelukkig worden we hierbij al een flink stuk op weg geholpen door de onstuitbare opmars van de e-bike. En ook de opkomst van bijvoorbeeld de bakfiets geeft ouders de mogelijkheid hun kinderen met de fiets naar school of elders te vervoeren. En minstens even belangrijk is de kwaliteit van het wegennet. Zowel waar het gaat om kwalitatief goede verbindingen tussen de bestemmingen alsook hoe de weginrichting wordt vorm gegeven, in duidelijkheid, veiligheid én de detaillering in de uitvoering.

Waar je dan niet op zit te wachten is een nieuwe Steenstraat, waar de projectleider ons destijds vroeg of we de nieuwe inrichting niet mooi vonden. Nou nee: stuiteren over verkeersdrempels, klinkers, putdeksels en door watergoten als een tramrails, samen met een overdaad aan auto's die ook nog eens te pas en te onpas her en der op de weg worden geparkeerd en uiterst links rijden in de baan van tegemoet komende fietsers. Bij onze opmerkingen over die drempels, die volgens hem zo mooi in het straatbeeld passen, zei hij doodleuk dat je dan toch gewoon even uit het zadel gaat; en ouderen dan, kinderen in een zitje? Ik heb hem maar niet gevraagd om achter op mijn bagagedrager plaats te nemen… Mooi zou de Steenstraat zijn geweest als je die comfortabel en veilig als fietser kunt gebruiken, zonder voortdurende conflicten met andere weggebruikers. Dan heb je tenminste ook de gelegenheid om van je omgeving te genieten. Fietsen in de Steenstraat is niet leuk en die wordt daarom door veel fietsers gemeden!

Gelukkig zien we op veel plaatsen in Arnhem het wel goed gaan en deze Accentnota Fiets kan helpen om van Arnhem een echte fietsstad te maken. Die ambitie is hard nodig om Arnhem schoner en leefbaar te houden. Maar om die noodzakelijke ambitie waar te maken, vraagt dit om een passend budget én dat het ambtelijk apparaat deze ambitie omarmt en uitgangspunt maakt van infrastructurele projecten, zodat er in het vervolg bijvoorbeeld wél comfortabel asfalt wordt gebruikt in bijvoorbeeld een fietspad dat binnen afzienbare tijd onderdeel wordt van een geweldige snelfietsroute Arnhem-Dieren.

Wij wensen oprecht dat ditmaal de gemeente Arnhem haar eigen ambitie, zoals vastgelegd in de *Accentnota Fiets, Fietsambitie Arnhem 2019-2024*, zal waarmaken, zowel politiek als ambtelijk.

Jos de Bont, namens Fietsersbond afdeling Arnhem
arnhem@fietsersbond.nl

Inspraak door **Fietsersbond, afd. Arnhem**
Politieke Avond - 20/11/2019
Onderwerp: **Accentnota Fiets**

Nederland komt zo langzamerhand stil te staan. Recent heeft de Hoge Raad gehakt gemaakt van het Nederlandse stikstofbeleid. En binnenkort zal de Hoge Raad ook uitspraak doen in de klimaatzaak die Urgenda heeft aangespannen tegen de Nederlandse Staat en als die de uitspraken van de lagere rechters volgt, zal dit betekenen dat de Nederlandse overheid zijn inspanningsverplichtingen nog aanzienlijk zal moeten verhogen om de uitstoot van broeikasgassen afdoende te reduceren.

En we weten met elkaar dat onze mobiliteit een significante bijdrage levert aan beide vormen van uitstoot, naast de uitstoot van bijvoorbeeld fijnstof. En zoals de Accentnota Fiets ook aangeeft, zijn een groot deel van onze ritten met auto ook uitstekend fietsbaar. En de fiets is natuurlijke de absolute kampioen als het gaat om een voertuig met een minimale uitstoot. En dan hebben we het nog niet eens over de voordelen die fietsen heeft voor de gezondheid en bereikbaarheid, waar de Accentnota Fiets ook aandacht voor heeft. Maar hoe krijg je mensen zover dat de fiets boven de auto verkozen wordt?

Daarvoor moet fietsen vooral leuk zijn, ook in een heuvelachtige stad als Arnhem. Gelukkig worden we hierbij al een flink stuk op weg geholpen door de onstuitbare opmars van de e-bike. En ook de opkomst van bijvoorbeeld de bakfiets geeft ouders de mogelijkheid hun kinderen met de fiets naar school of elders te vervoeren. En minstens even belangrijk is de kwaliteit van het wegennet. Zowel waar het gaat om kwalitatief goede verbindingen tussen de bestemmingen alsook hoe de weginrichting wordt vorm gegeven, in duidelijkheid, veiligheid én de detaillering in de uitvoering.

Waar je dan niet op zit te wachten is een nieuwe Steenstraat, waar de projectleider ons destijds vroeg of we de nieuwe inrichting niet mooi vonden. Nou nee: stuiteren over verkeersdrempels, klinkers, putdeksels en door watergoten als een tramrails, samen met een overdaad aan auto's die ook nog eens te pas en te onpas her en der op de weg worden geparkeerd en uiterst links rijden in de baan van tegemoet komende fietsers. Bij onze opmerkingen over die drempels, die volgens hem zo mooi in het straatbeeld passen, zei hij doodleuk dat je dan toch gewoon even uit het zadel gaat; en ouderen dan, kinderen in een zitje? Ik heb hem maar niet gevraagd om achter op mijn bagagedrager plaats te nemen… Mooi zou de Steenstraat zijn geweest als je die comfortabel en veilig als fietser kunt gebruiken, zonder voortdurende conflicten met andere weggebruikers. Dan heb je tenminste ook de gelegenheid om van je omgeving te genieten. Fietsen in de Steenstraat is niet leuk en die wordt daarom door veel fietsers gemeden!

Gelukkig zien we op veel plaatsen in Arnhem het wel goed gaan en deze Accentnota Fiets kan helpen om van Arnhem een echte fietsstad te maken. Die ambitie is hard nodig om Arnhem schoner en leefbaar te houden. Maar om die noodzakelijke ambitie waar te maken, vraagt dit om een passend budget én dat het ambtelijk apparaat deze ambitie omarmt en uitgangspunt maakt van infrastructurele projecten, zodat er in het vervolg bijvoorbeeld wél comfortabel asfalt wordt gebruikt in bijvoorbeeld een fietspad dat binnen afzienbare tijd onderdeel wordt van een geweldige snelfietsroute Arnhem-Dieren.

Wij wensen oprecht dat ditmaal de gemeente Arnhem haar eigen ambitie, zoals vastgelegd in de *Accentnota Fiets, Fietsambitie Arnhem 2019-2024*, zal waarmaken, zowel politiek als ambtelijk.

Jos de Bont, namens Fietsersbond afdeling Arnhem
arnhem@fietsersbond.nl

BEHANDELRESULTAAT

Informerende ronde

GEMEENTE Arnhem

Accentnota Fiets

Zaaknummer:	
Portefeuillehouder:	R. Van der Zee

Resultaat van bespreking:

Aanwezig: de raadsleden/fractievolgers Kraaijenbrink (Arnhem Centraal), Es (VVD), Van den Broek (CDA), Andeweg (D66), Van der Loo (GroenLinks), Van den Broek (ChristenUnie), Bouma (PvdA), Aydemir (DENK/Verenigd Arnhem), Van Plateringen (AOP), Elfrink (SP), De Groot (PvdD)
Niet aanwezig: de fracties**:** PVV

Verder aanwezig: M. te Lintelo (bestuursadviseur Mobiliteit), J. de Bont (bestuurslid Fietsersbond Arnhem)

Aanleiding
Het is voor Arnhem belangrijk een goed bereikbare stad te zijn. De fiets is een belangrijke vorm van duurzame mobiliteit en draagt bij aan een leefbare stad. Het Arnhems fietsbeleid dateert uit 2012: de Beleidsnota Fietsverkeer. De Accentnota Fiets gebruikt de Beleidsnota Fietsverkeer als fundament voor een vernieuwde fietsambitie, vanuit de actuele stedelijke context en met nieuwe accenten en aanscherping van beleid. De Accentnota bevat de Arnhemse fietsambitie voor de periode 2019-2024, met een doorkijk naar 2030. De nota is de start van een nieuwe aanpak waarin fietsvriendelijk centraal staat en meer tempo wordt gemaakt met uitvoering.
De heer Te Lintelo heeft de nota tijdens deze behandeling gepresenteerd en nader toegelicht. De heer De Bont heeft vervolgens vanuit de Fietsersbond Arnhem zijn zienswijze gedeeld. Waarna er de gelegenheid was voor de aanwezige vertegenwoordigers van raadsfracties om vragen vragen te stellen.

Technische vragen
1. Naar aanleiding van de vraag van D66 komt de heer Te Lintelo voor de volgende raadsbehandeling met een financieel raming (incl. cofinanciering) en planning van de opgenomen ambities in de Accentnota Fiets.
2. De presentatie (incl. kaart) wordt toegevoegd aan het vergaderstukken in het bestuurlijk informatie systeem (ibabs).

Conclusie
Niet alle vragen zijn aanbod gekomen in deze eerste ronde. Op 4 december wordt de behandeling vervolgd met een korte Hiervoor

De raadsadviseur,

G. Dijkstra

De voorzitter,

L. Manders

ACCENTNOTA FIETS

FIETSAMBITIE ARNHEM 2019-2024

Presentatie Politieke avond
20 november 2019

made in [Arnhem]

1. Naar een bereikbare en duurzame stad

2. Nieuwe fietsambitie

GEMEENTE Arnhem

3. Kansen voor de fiets

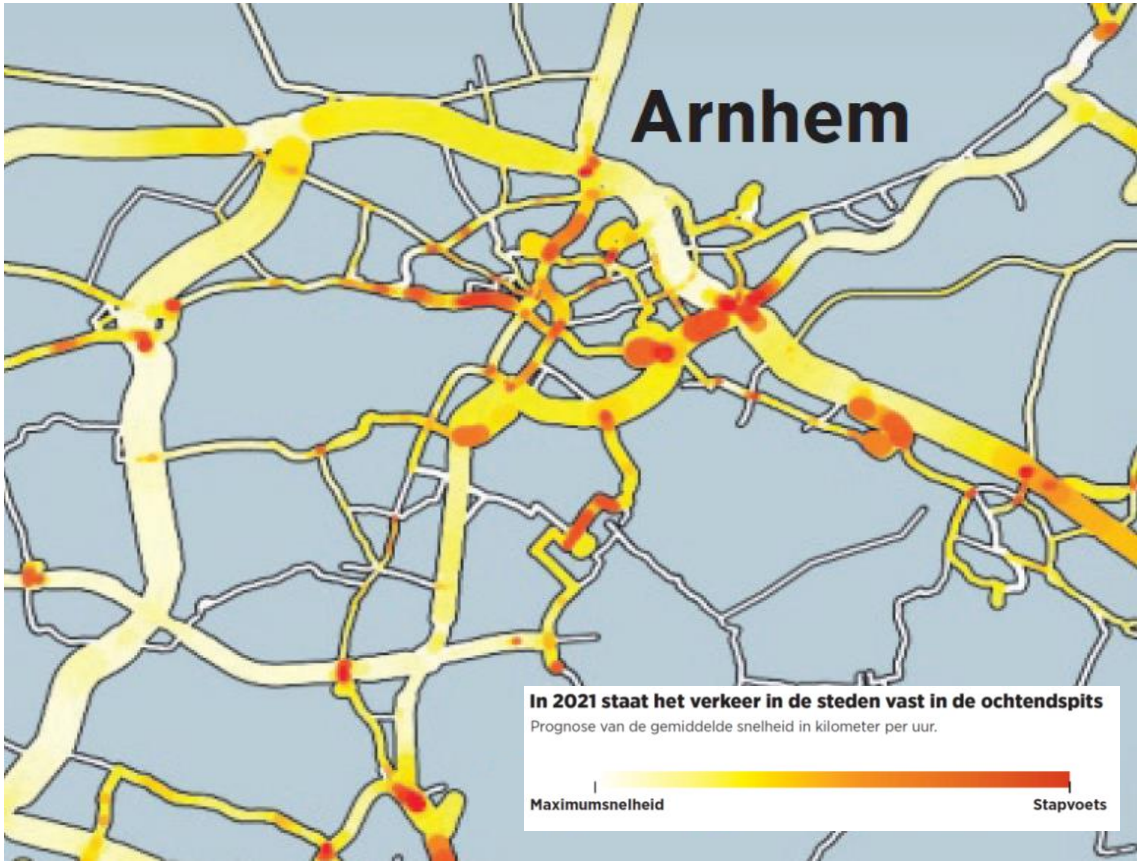
4. Het plan

5. Fietsagenda Arnhem

GEMEENTE Arnhem

Economie en bereikbaarheid

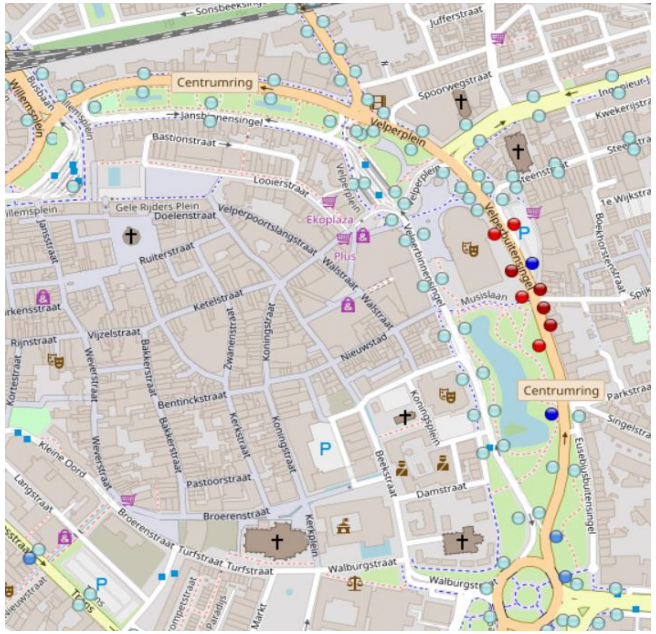

[meer inzet op fiets draagt bij aan een bereikbare stad in een bereikbare regio]

Duurzame stad

[fiets als middel voor een beter Arnhem]

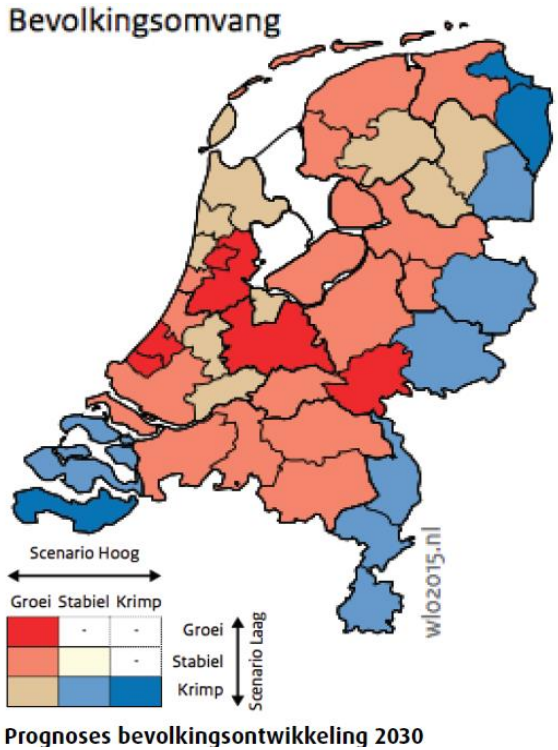
[de fiets is de meest duurzame stedelijke vervoerswijze]

[een hoger fietsgebruik draagt op allerlei manieren bij aan een betere stad]

Naar een bereikbare stad in een bereikbare regio (3)

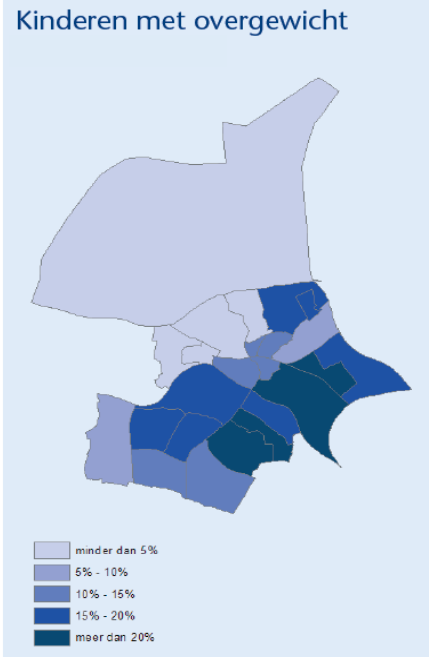
Gezonde urban lifestyle

Prognoses bevolkingsontwikkeling 2030

[nabijheid is een kwaliteit voor de stad, met de fiets als aangewezen vervoermiddel]

[duurzame stedelijke ontwikkeling]

[de fiets is betaalbare mobiliteit]

GEMEENTE Arnhem

Doelen

- meer fietsgebruik, stedelijk en vanuit de regio
- het beïnvloeden van duurzaam stedelijk verplaatsingsgedrag
- meer korte ritten per fiets
- de binnenstad en stedelijke bestemmingen beter bereikbaar maken
- voor alle inwoners van de stad
- beter stedelijk leefklimaat, waaronder schone lucht
- inspelen op de trend van toenemende stedelijke verdichting en urbanisatie
- het verduurzamen en toekomstvast maken van het stedelijk vervoersnetwerk

[de betekenis van fiets in de stad van de toekomst]

[fundament: Beleidsnota Fietsverkeer 2012]

[nota ‘de Arnhemse Binnenstad binnen bereik’]

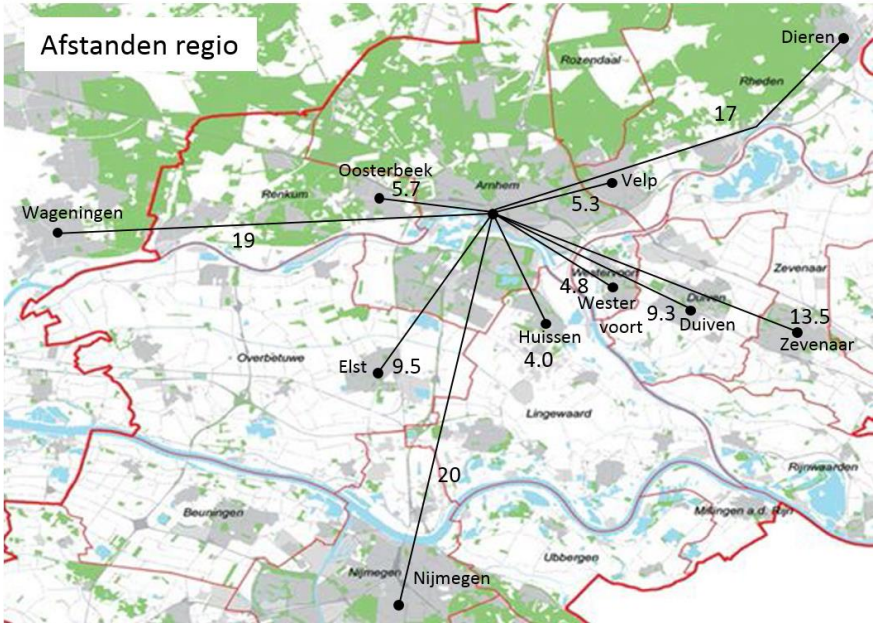
[aansluiten bij regionale samenwerkingsagenda fiets]

[basis voor uitvoering]

GEMEENTE Arnhem

Befietsbare afstanden

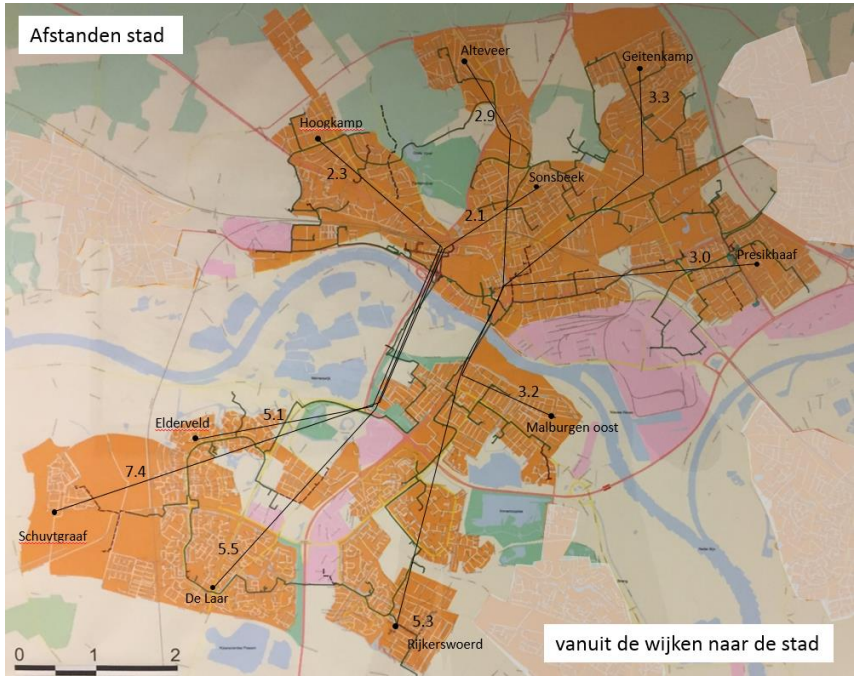
Fietsafstanden (indicatief)

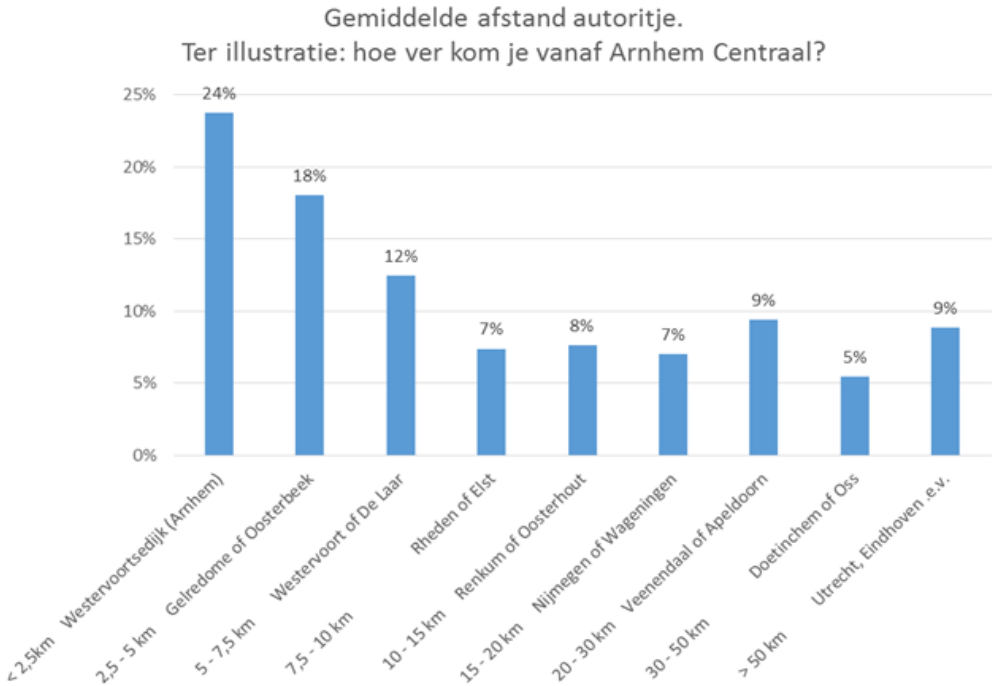
Fiets	5 - 7,5km
E-bike	12km
Speedpedelec	20km

[serieuze kansen voor Arnhem door de opkomst van de e-fiets]

Meer korte ritten per fiets

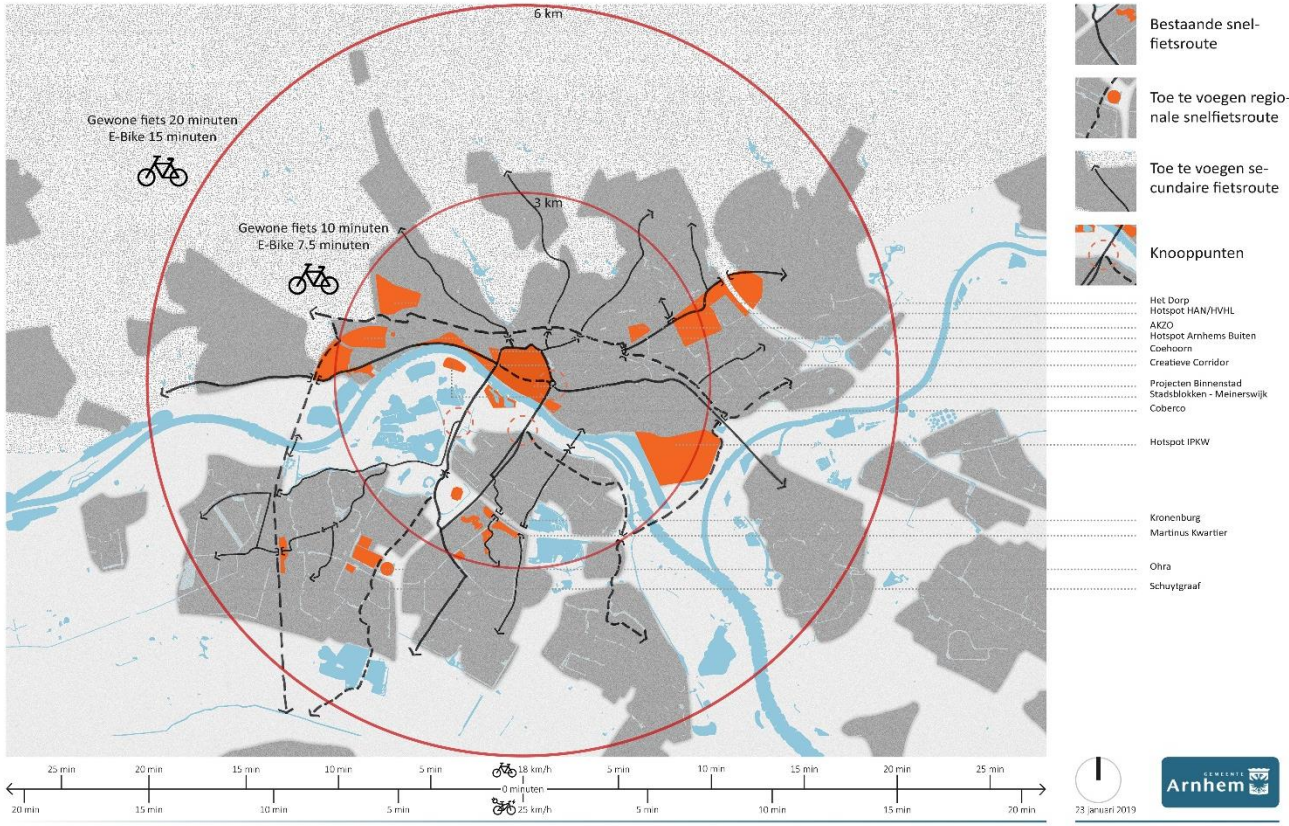

[de overstap van auto naar fiets, de modal shift, is de kern van de opgave]

[bijna 25% van alle dagelijkse autoritten in Arnhem is korter dan 25%]

[ruim 60% van de forenzen woont binnen fietsafstand van het werk]

Naar een hoger fietsaandeel

[een groei van het fietsgebruik van meerdere procenten maakt een groot verschil]

[naar een betere uitgangspositie voor de fiets]

GEMEENTE Arnhem

Kwaliteit als uitgangspunt

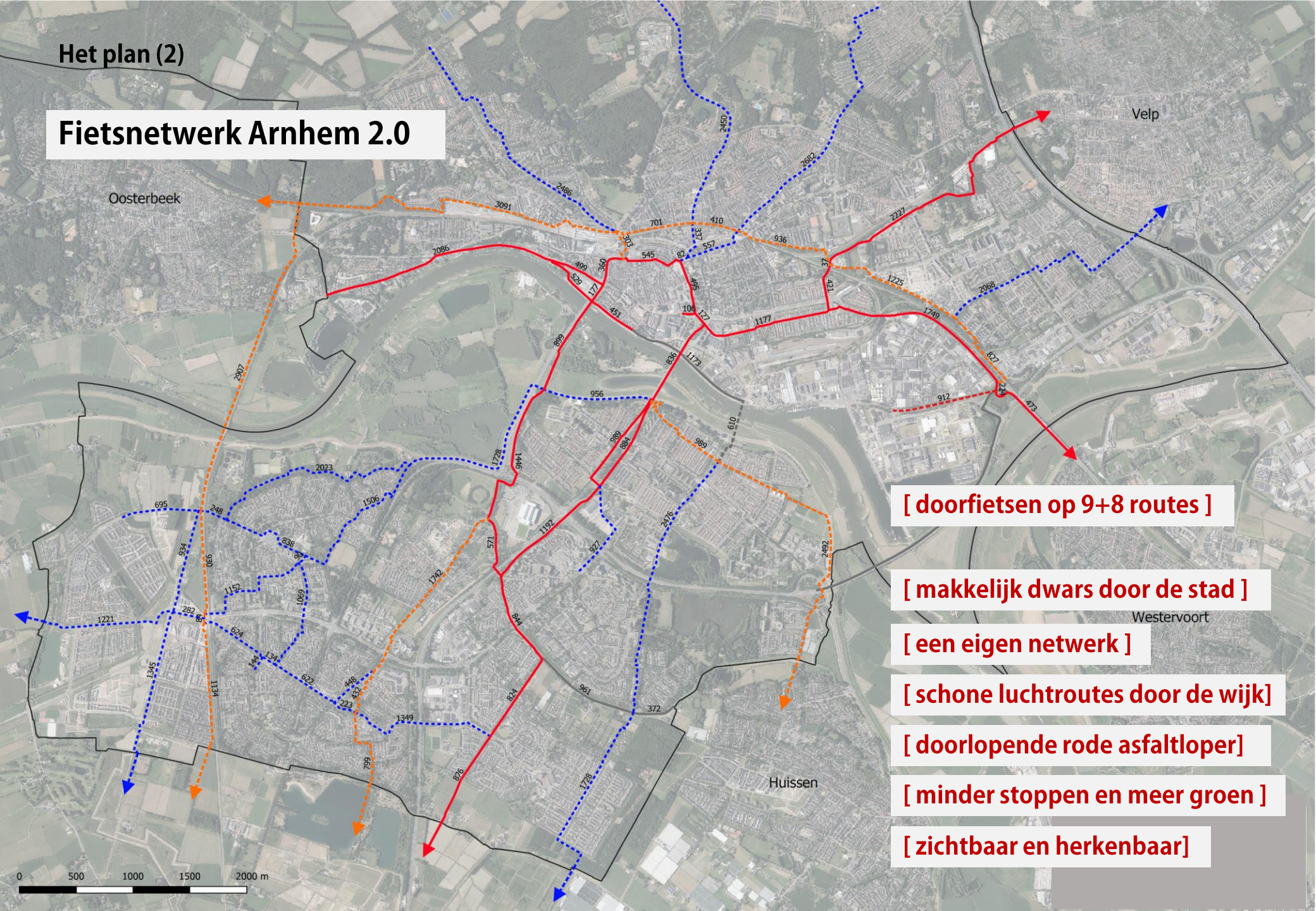

Thema´s:
1. naar een volwaardig fietsnetwerk
2. fietsvriendelijke binnenstad
3. versterken keten fiets-trein
4. mensen betrekken

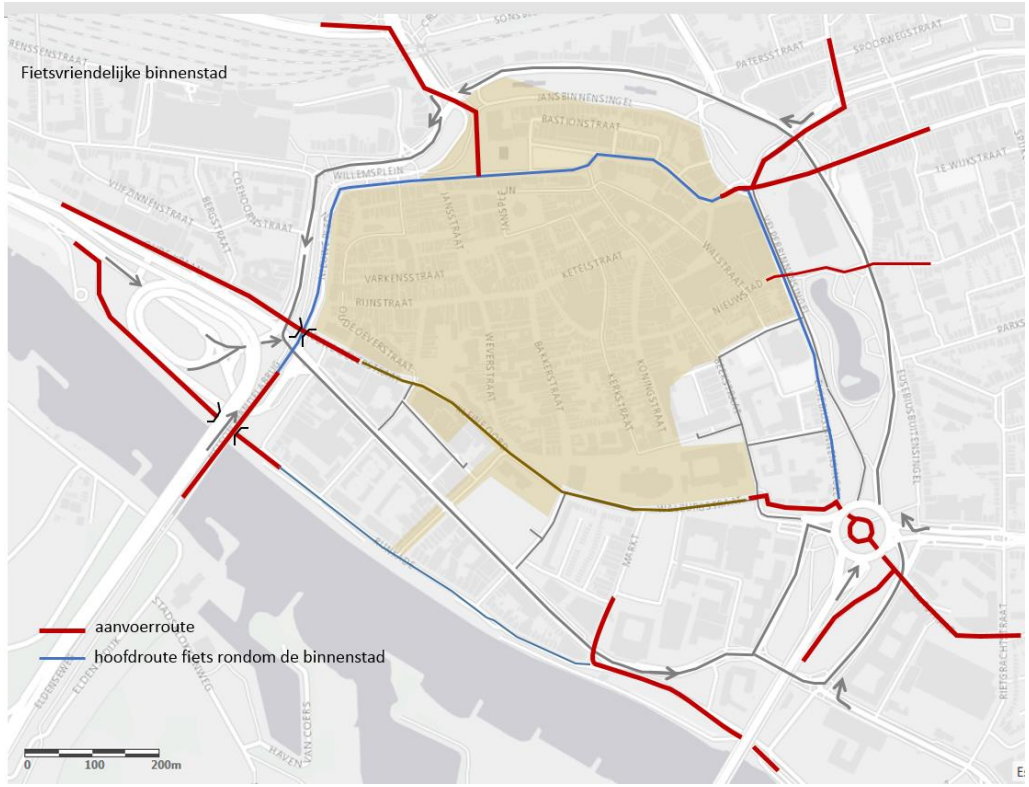
[volop inzetten op verbetering van het fietsklimaat]

[een netwerk van snelle fietsroutes waarop het lekker doorfietsen is]

[makkelijk dwars door de stad]

Het plan (2)
Fietsnetwerk Arnhem 2.0
Oosterbeek
Velp
Westervoort
Huissen
[doorfietsen op 9+8 routes]
[makkelijk dwars door de stad]
[een eigen netwerk]
[schone luchtroutes door de wijk]
[doorlopende rode asfaltloper]
[minder stoppen en meer groen]
[zichtbaar en herkenbaar]
0
500
1000
1500
2000 m

Fietsvriendelijke binnenstad

[naast aanpak van routes is een sterkere focus op fietsparkeren nodig]

[het vooruitzicht van een goede en veilige fietsparkeervoorziening is belangrijk voor de keuze fiets]

Stimulering fiets / e-fiets met de stad

Vitaliteit en gezondheid
Méér werknemers op de fiets

Jong geleerd is oud gedaan
Méér jongeren, ouderen en nieuwe Nederlanders op de fiets

Ketenmobiliteit optimaliseren
Méér kansen voor ketenmobiliteit

Fietsstimulering werkt!
Structurele inzet van fietscampagnes

[doel is gewoontegedrag doorbreken, en mensen bewust laten kiezen voor fiets]

[kan Arnhem de e-fiets stad van Nederland worden?]

[fiets en trein vormen een sterke combinatie]

Programmering

[voor fietsroutes is het uitgangspunt een routegewijze aanpak]

Urgentie vs tempo

[De urgentie is helder, de grootste vraag is: wat kan het tempo van realisatie zijn ?]

Omvang opgave fietsnetwerk

[23% zou verbeterd moeten worden, 46% moet nieuw aangelegd worden]

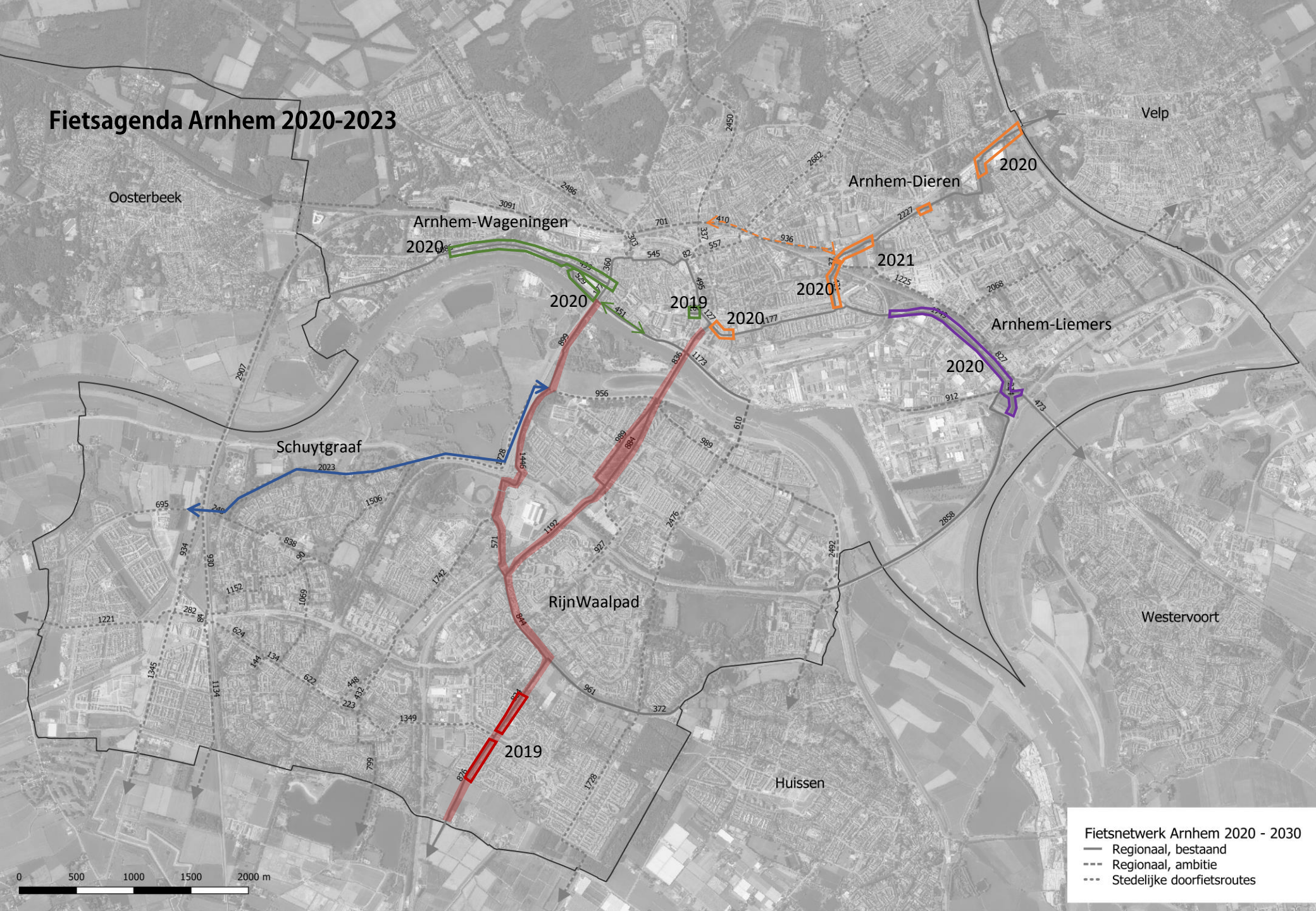
Productie per jaar

[binnen 5 tot 10 jaar (2025-2030) moet een substantieel deel van het netwerk beschikbaar zijn voor de fietser en e-fietser]

[de ervaring leert dat als een fietsnetwerk als geheel gaat functioneren het gebruik flink toeneemt]

Prioritering

[5 criteria: bereikbare binnenstad, stedelijke ontwikkelingen, effect op congestie autoverkeer, onderdeel van regionale fietsambitie, hotspots, profijtbeginsel]

Fietsagenda Arnhem 2020-2023
Oosterbeek
Arnhem-Wageningen
2020
Velp
Arnhem-Dieren
2020
2021
2020
2019
2020
Arnhem-Liemers
2020
Schuytgraaf
RijnWaalpad
2019
Westervoort
Huissen
0
500
1000
1500
2000 m
Fietsnetwerk Arnhem 2020 - 2030
Regionaal, bestaand
Regionaal, ambitie
Stedelijke doorfietsroutes

28 november 2019

Hallo allen,

Ik ben Joep Tiernego en werk vanuit HAN Sport en Bewegen al ruim een jaar aan projecten m.b.t. fietsveiligheid rondom de basisscholen in Arnhem. Vanuit deze werkzaamheden ben ik gevraagd om mijn mening over de Accentnota Fiets met jullie te delen.

In de basis zie ik een wens om meer inwoners op de fiets te krijgen. Dit is een gedragsverandering waar de driehoek hardware, software en orgware voor nodig is. Voor uw beeld, dan hebben we het in dit geval over infrastructuur, kennis en organisatiekracht rondom programmering, zoals fietseducatie. Gedragsverandering, zeker op de laatste twee punten van de driehoek is waar onze expertise ligt vanuit HAN Sport en Bewegen. Daarom wil ik jullie meenemen in drie belangrijke punten. 1. In de huidige accentnota fiets wordt €35.000.000,- toegewezen aan de hardware en €0,- aan software en orgware. 2. Fietsen is meer dan alleen mobiliteit. In mijn ogen is er daarom een integrale nota nodig. 3. Deze nota faciliteert de huidige fietser, maar heeft geen concrete plannen voor de nieuwe fietser.

Punt 1. In de accentnota lezen we de wens om meer Arnhemmers op de fiets te krijgen. Deze wens is o.a. de verantwoording voor de €35.000.000, als ik het goed bereken, die nodig is voor infrastructurele verbeteringen. Deze wens is een vraag om een gewoonte aan te passen die vrij sterk is. Om mensen op de fiets te krijgen zul je ook aan fietsstimulering, en dus soft- en orgware een concrete invulling, en daarmee ook budget moeten geven. Een begin kun je al maken door slim in te passen binnen de huidige taken van het Sportbedrijf. Binnen 2+1+2 en vaardig in bewegen zou fietsen een goede plek vinden. De buurtsportcoaches en vakdocenten zitten al op vele scholen. Het CIOS zou de buurtsportcoaches kunnen scholen, wanneer dit nodig is. Het enige wat er dan nog nodig is zijn fietsen.

Punt 2 sluit hierop aan. Fietsen is meer dan alleen mobiliteit. Een integrale aanpak is vele malen effectiever en gaat efficiënter om met beschikbare middelen. Meerdere beleidsterreinen waren nog niet aangehaakt bij deze accentnota fiets. We zien dat sociale wijkteams die vragen krijgen over leerlingenvervoer, scholen en buurtsportcoaches hebben moeite om kinderen bij activiteiten te krijgen, scholen gaan niet meer met de fiets op kamp, alleen maar omdat de kinderen niet kunnen fietsen. Dit betekent allemaal extra autoverkeer, maar vooral ook andere beleidsterreinen die de problemen ondervinden.

Binnen ons project biedt het CIOS een aantal lessen aan en in die lessen komen wij in groepen 6 t/m 8 kinderen tegen die niet kunnen fietsen. Dit is een zeer kleine groep. Wat een redelijk grote groep is zijn kinderen die te slecht kunnen fietsen om verantwoord in het verkeer te rijden. We hebben ze letterlijk tegen een muur zien rijden, omdat ze de rem niet kunnen vinden. De fiets is voor kinderen een manier om de wijk te verkennen, om speelvol herinneringen te maken en vooral ook om kansen te pakken.

Maar ca. 16% van de kinderen in groep 7 in Arnhem neemt deel aan het praktisch verkeersexamen. Dit betekent dat de rest van de kinderen met alleen theorie in aanraking komt en dat verbeterd de fietsvaardigheid niet. Voor kinderen onder groep 6 zijn er simpelweg nog geen activiteiten op de fiets. We ontnemen de kinderen de kans om de kracht van de fiets te ontdekken. Binnen de huidige programma's van het Sportbedrijf Arnhem zijn we sinds kort alvast begonnen, maar dit kan nog maar op beperkte schaal. Om het verschil te maken voor de stad moet fietsen integraal aangepakt worden.

Punt 3. De accentnota fiets is goed voor de mensen die nu al fietsen, benoemd de nieuwe fietsers, maar geeft geen invulling wat er dan moet gebeuren. Het is bijvoorbeeld bekend dat voor mensen met een niet-westerse migratie achtergrond de fiets nu nog de associatie met armoede oproept. Zodra je het iets beter hebt, ga je met de scooter of de auto. Kinderen zijn hier nog niet altijd mee bezig. Bij hen kun je de fiets als speelgoed presenteren en daarmee ook de ouders beïnvloeden. Wie ontzegt immers zijn kind de leukste manier om naar school te komen. Daarbij, ben je niet geboren in Nederland? Dan is de kans groter dat je (nog) niet kunt fietsen. We kunnen de ouders helpen de juiste keuze te maken. In mijn ogen moet je dit op stadsniveau doen, om elk kind te verzekeren van de mogelijkheid om fietsvaardig te zijn.

Tijdens de vorige informatieve behandeling werd de vraag gesteld of er ook rekening is gehouden met fietseducatie. Het antwoord hierop was dat er wel kritisch gekeken moest worden naar wat het meest urgent was. Ik denk dat dit heel urgent is, gezien de signalen van onveilige situaties rondom scholen, mobiliteitsarmoede en dergelijke. Eén uitgelezen kans is om fietsstimulering te koppelen aan het WK BMX in 2021. Voor het WK Inline Skaten 2019 zijn skeelers aangeschaft die nu nog steeds worden gebruikt in de wijken. Laten we ervoor zorgen dat het WK BMX ervoor zorgt dat alle kinderen kunnen én blijven fietsen. Het moment is nu. Ik heb gesproken met Sportbedrijf Arnhem Events. Zij geven aan dat je voor minder dan 1% van de totale begroting (ca. €200.000,-) fietsstimulering als side-event van het WK BMX neer kunt zetten. Fietseducatie rondom elke basisschool kan daar een belangrijk aspect in zijn. Op deze manier zorg je dat WK ook echt iets gaat betekenen voor iedereen in de stad wat ook nog eens blijvend is, mits het integraal wordt aangevlogen.

Om de accentnota echt een verschil te laten maken is er in mijn ogen een raad nodig die deze kans aangrijpt. Dit kan door dit op korte termijn in te passen binnen het WK BMX en bestaande opdrachten aan het Sportbedrijf Arnhem, maar op de lange termijn vooral door een integrale accentnota fiets.

Ik kan nog wel even doorgaan, maar volgens mij is mijn tijd op. Voor ik afsluit wil ik jullie uitnodigen op 11 december tussen 10:15 en 14:15 op de Margarethaschool in Malburgen. Wij, vanuit HAN Sport en Bewegen en CIOS Arnhem starten met een lessenreeks voor groepen 6 t/m 8, waar je zelf kunt zien wat het niveau is zonder interventies. De lessen duren 45 minuten, dus je hebt geen 4 uur nodig. Laat het vooraf even weten, zodat wij hierover juist kunnen informeren.

Ik hoor graag of jullie nog vragen hebben.

Schone lucht – Gemeente Arnhem: Accentnota Fiets
GNMF en Geldersch Landschap en Kasteelen
4 december 2019

Beleid voor verbetering van de luchtkwaliteit en het stimuleren van duurzame en schone mobiliteit is van groot belang.

Dit beleid ondersteunen we en willen graag met de gemeente samenwerken om de programma's voor schone lucht en duurzame mobiliteit nog meer gestalte te geven. Ook het stimuleren van fietsgebruik past daarbij.

Ten aanzien van de Accentnota Fiets hebben we echter, mede namens Geldersch Landschap en Kasteelen, een duidelijke oproep gedaan en een voorbehoud gemaakt. En ik meen op basis van goede argumenten.

De opgenomen route over de Noord, voor een belangrijk deel liggend ten noorden van het spoor Arnhem-Utrecht, door landgoed Mariëndaal, is op basis van de verschillende argumenten niet wenselijk om te gebruiken voor woon-werkverkeer e.d.

- Niet geschikt qua wegenstructuur
- Vanwege de ligging in natuur, in Natura2000 Veluwe (o.a. met donkerte als kernkwaliteit) en Nationaal Landschap en monumentaal landgoed
- Vanwege niet gewenst gebruik in avond en nachturen voor woon-werk verkeer e.d.
- Vanwege de geïsoleerde ligging
- Vanwege het feit dat een recreatief routenet geen vermenging vraagt met woon-werkverkeer
- Omdat er blijkbaar geen afdoende vooronderzoek is gedaan
- Vanwege het feit dat verlichting onwenselijk is

Er is in de praktijk nu sprake van twee hoofdvoorkeursroutes voor het fietsverkeer Arnhem-Oosterbeek.

- Via de Utrechtseweg, de voorkeurs- en kortste route. Verlicht, niet geïsoleerd, goed bereid- en bereikbaar. Wellicht nog te optimaliseren. Het zou dan ook logisch zijn als deze route als primaire regionaal bestaande fietsroute in de Accentnota was opgenomen. Echter op de kaart en in de tekst ontbreekt hij.

- Via de Klingelbeekseweg. Logisch, daar is ook al op geïnvesteerd. Minder heuvelachtig, als tweede primaire bestaande hoofdroute. Met de mogelijkheid tot het maken van een directe aansluiting op een evt. fietsoversteek langs het spoorbrugtracé.

Kort samengevat: We pleiten ervoor om de Accentnota Fiets wat betreft de route 3091 en de verbindende tak vanaf route 3091 naar route 2907 te herzien gelet de genoemde bezwaren en niet in de huidige vorm vast te stellen. Want zoals u weet; als er éénmaal een lijntje op een kaart staat dan krijg je het er bijna nooit meer af. Zo werkt het nu éénmaal bij ons mensen.

We stellen tevens voor om de Utrechtseweg als regionaal bestaande fietsroute daarvoor in de plaats in de Accentnota op te nemen. Wij vinden dat een veel betere insteek. En voorkomt dat tijd, energie en geld onnodig wordt besteed aan iets dat niet wenselijk is.

Dank u wel voor uw aandacht, mede namens Geldersch Landschap en Kasteelen

Bernhard Oosting
Gelderse Natuur en Milieufederatie

Van: Bernhard Oosting (GNMF) [mailto:b.oosting@gnmf.nl]
Verzonden: woensdag 15 januari 2020
Onderwerp: oproep aanpassing accentnota fiets onderdeel banddijk stadsblokken

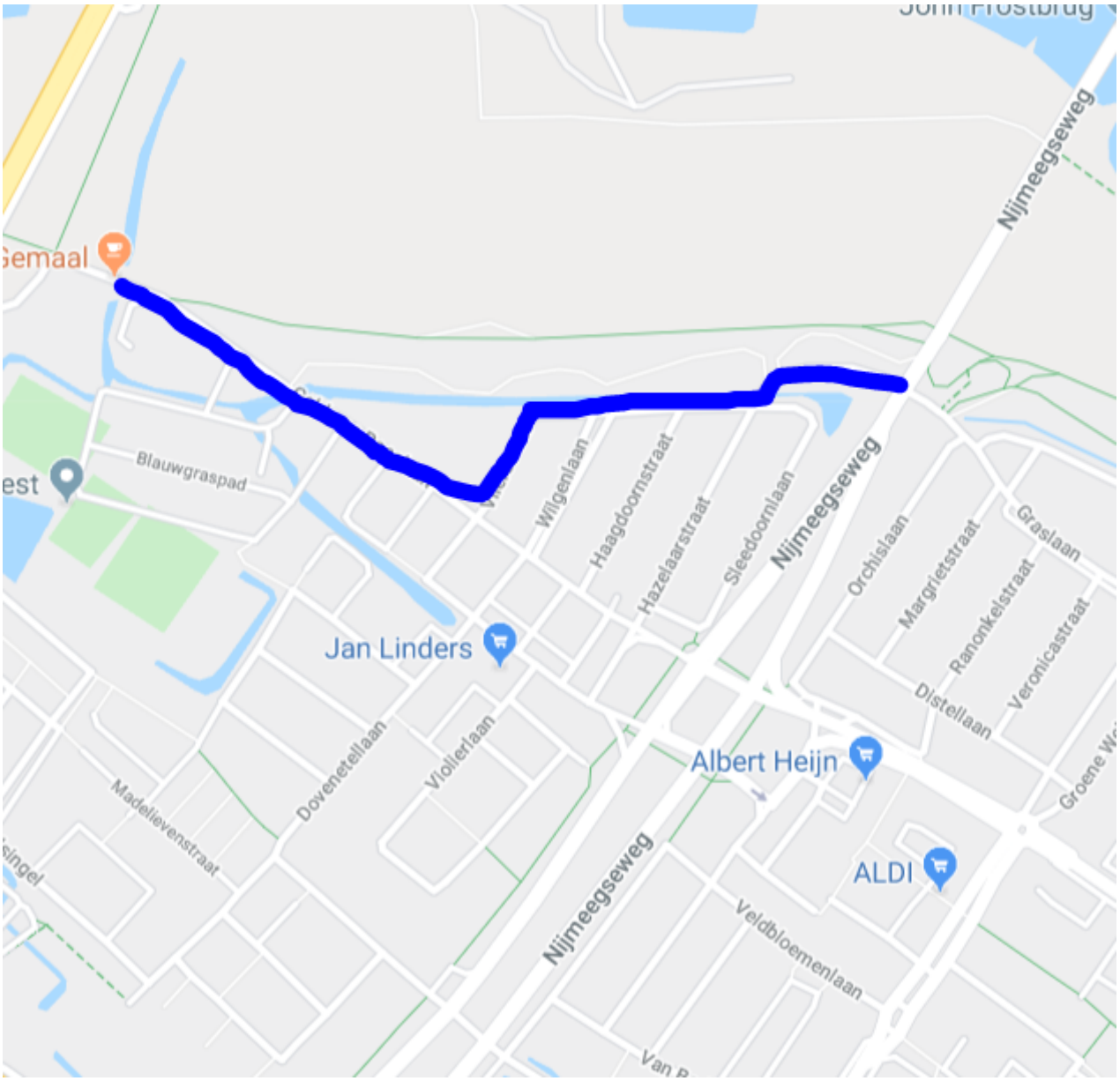
Geachte Raadslid,

Eerder hebben wij in uw Raad, mede namens Geldesch Landschap, ons bezwaar toegelicht over de voorgestelde routes door het kwetsbare gebied Mariëndaal in Arnhem-Noord zoals die zijn opgenomen in de Accentnota Fiets.

Bij nadere bestudering is ons nog iets opgevallen. Het gaat in dit geval specifiek over de opgenomen route 956 over de banddijk stadsblokken. Eerder hebben wij de gemeente meegegeven om t.a.v. fietsroutes bij Stadsblokken/Meijnerswijk in te zetten op natuurvriendelijk en behoud van het onverlichte karakter (n.a.v. de beheervisie uiterwaarden). Opname van de banddijk als hoofdverkeersroute zal, los van het optreden van conflicten met wandelaars (incl. hond) ter plaatse, mogelijk leiden tot wensen voor plaatsen van verlichting direct langs een natuurgebied en wellicht ook andere voorzieningen. Dit is niet nodig nu er een prima alternatief mogelijk is zoals onder aangegeven door de woonwijk Malburgen west (reeds verlicht). Daarmee kan de banddijk behouden worden voor extensief recreatief gebruik.

We pleiten er daarom voor om de hier neergelegde route structuur te wijzigen zoals door ons voorgesteld middels de doorgetrokken blauwe lijn in onderstaande illustraties

836
1173
956
989
884
1728
1446
1192
2476

We hopen dan ook dat dit nog kan worden meegenomen in de behandeling van de Accentnota fiets. En tevens dat tegemoet wordt gekomen aan onze eerdere oproep om het landgoed Mariëndaal te ontzien.

Met vriendelijke groet,

Bernhard Oosting
Bel. medewerker RO, Natuur en Landschap GNMF

BEHANDELRESULTAAT

Informerende en meningsvormende (M1) ronde 4 december 2019

Accentnota Fiets

Zaaknummer:	
Portefeuillehouder:	R. Van der Zee

Resultaat van bespreking:

Aanwezig: de raadsleden/fractievolgers Kraaijenbrink (Arnhem Centraal), van Es (VVD), Van den Broek (CDA), Loor (D66), Van der Loo (GroenLinks), Becker (ChristenUnie), Visser (PvdA), Van Plateringen (AOP), Çetintaş (SP), De Groot (PvdD)
Niet aanwezig: de fracties**:** PVV

Verder aanwezig: J. Tiernego (HAN Sport en Bewegen), B. Oosting (Gelderse Natuur en Milieufederatie, M. te Lintelo (bestuursadviseur Mobiliteit)

Aanleiding
Het is voor Arnhem belangrijk een goed bereikbare stad te zijn. Het Arnhems fietsbeleid dateert uit 2012. De voorliggende Accentnota Fiets bouwt voort op dit beleid. De Accentnota bevat de Arnhemse fietsambitie voor de periode 2019-2024, met een doorkijk naar 2030. De nota is de start van een nieuwe aanpak waarin fietsvriendelijk centraal staat en er meer tempo wordt gemaakt met uitvoering.

De heer Tiernego heeft namens de HAN Sport en Bewegen ingesproken en aandacht gevraagd voor een integralere aanpak, waarbij naast de fysieke aanpak ook ingezet wordt op gedragsverandering en o.a. de randvoorwaarde dat kinderen/inwoners vroegtijdig leren fietsen.
De heer Oosting heeft namens de Gelderse Natuur en Milieufederatie de raad toegesproken over het bezwaar dat zij mede namens het Geldersch Landschap en Kasteelen hebben ten aanzien van de in de nota opgenomen indicatieve route over de Noord hebben.

Toezeggingen
Wethouder van der Zee heeft toegezegd:
1. Begin 2020 volgt een fietsparkeerplan voor de binnenstad.
2. De planning van de aanpak en onderhoud van het onderliggende/secundaire fietsnetwerk wordt toegevoegd aan de reguliere jaarlijkse onderhoudsplanning/agenda.
3. De planning van de aanpak van onveilige situaties en de verbetering daarvan wordt opgenomen in de reguliere jaarlijkse onderhoudsplanning/agend.
4. In de nieuwe fietsagenda (begin 2020) zal het sociale (hard- en software) fietsbeleid worden opgenomen met een inventarisatie van de dan lopende projecten en benodigde randvoorwaarden.

Conclusie
Zowel de informerende als de meningsvormende (M1) fase is hiermee afgerond. Gezien de omvang van de aangekondigde moties/amendementen door verschillende raadsfracties (o.a. SP, GL, PvdA) zal de deze raadsbehandeling in 2020 verder gaan met de meningsvormende (M2) fase.

BEHANDELRESULTAAT

Informerende en meningsvormende (M1) ronde 4 december 2019

De raadsadviseur,

G. Dijkstra

De voorzitter,

C. Prinsen

BEHANDELRESULTAAT

Raadsvoorstel, meningsvormende (2) bijeenkomst 15 januari 2020

Accentnota Fiets

Zaaknummer:	
Portefeuillehouder:	R. van der Zee

Resultaat van bespreking:

Aanwezig
De raadsleden/fractievolgers Kraaijenbrink (AC), De Groot (PvdD), Becker (CU), Visser (PvdA), Van Es (VVD), Van der Loo (GL), Van Iperen (D66), Van den Broek (CDA), Van Plateringen (AOP), Aydemir (DENK/Verenigd Arnhem)
De fracties van SP en PVV waren niet bij de beraadslaging aanwezig.

Bespreking
Er zijn een vijf moties en vier amendementen besproken:

20M02 Fiets 'm er in (Arnhem Centraal, Arnhemse Ouderenpartij, PvdA)
20M03 Regensensoren op verkeerslichten (Partij voor de Dieren)
20A02 Op het snelfietspad krijgt de fietser altijd voorrang (Partij voor de Dieren)
20M04 Neem alle doelgroepen mee in de fietsagenda Arnhem (GroenLinks, PvdA)
20M05 Meer fiets minder auto (D66)
20A03 Voorrang voor de fiets (D66)
20M07 Boodschappenfietsparkeren (ChristenUnie)
20A04 Bedrijvigheid stallen (ChristenUnie)
20A05 Geen snelfietsroute door het landgoed (ChristenUnie)

Toezeggingen
1. Wethouder Van der Zee heeft met betrekking tot de motie van de PvdD over regensensoren op stoplichten toegezegd (mits deze wordt aangenomen) bereid te zijn te onderzoeken wat er technisch en financieel nodig is om dit realiseren.
2. Met betrekking tot de motie van de ChristenUnie over boodschappenfietsparkeren heeft de wethouder toegezegd een mail richting de teams Leefomgeving te sturen met het verzoek aandacht te hebben voor fietsparkeren rondom winkelcentra in de wijk en de verbetering daarvan.

Conclusie
De voorzitter stelt met instemming van de raadskamer vast dat alle moties en amendementen zijn behandeld. Het voorstel wordt doorgeleid naar de besluitvorming op 29 januari 2020.

De raadsadviseur,

G. Dijkstra

De voorzitter,

K. Kalthoff

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	19 februari 2020
Ter bespreking van	Instemmen visie schulddienstverlening
Amendement van het lid	Nathalie Nede - ChristenUnie
Titel Amendement	De eigen rol van vrijwilligers in de schulddienstverlening
Nummer / zaaknummer	**20A01** 412058

De ondergetekende(n) stel(t)(len) het volgende amendement voor in de visie schuldhulpverlening

Op bladzijde 11, na de zin “Hierbij kijken we ook nadrukkelijk naar onconventionele werkwijzen.” de volgende zin toevoegen:

“Vrijwilligersorganisaties binnen de schuldhulpverlening zijn daarin een belangrijke partner. Die krijgen ruimte en ondersteuning in de uitvoering.”

Toelichting

- Uit onderzoek blijkt dat de inzet van vrijwilligers in de schuldhulpverlening de effectiviteit verhoogt, lees bijvoorbeeld:
  https://www.zonmw.nl/fileadmin/zonmw/documenten/Preventie/Vakkundig_aan_het_werk/535002002_Artikel_Sociaal_Bestek.pdf
- Het gevaar van de toekomstige uitvoeringsagenda met een hoog aantal professionele organisaties is dat de rol van vrijwilligers in het proces ondersneeuwt
- Met deze tekstwijziging wordt ruimte geboden aan vrijwilligersorganisaties hun eigen rol in het proces in te nemen

Nathalie Nede - ChristenUnie

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	19 februari 2020
Ter bespreking van	Instemmen visie schulddienstverlening
Amendement van het lid	Nathalie Nede - ChristenUnie
Titel Amendement	Gezinnen met kinderen in de basisschoolleeftijd
Nummer / zaaknummer	**20A09** 412058

De ondergetekende(n) stel(t)(len) het volgende amendement voor in de visie schuldhulpverlening

Op bladzijde 8, onder paragraaf 3.4., de opsomming na groepen met een hoog risicoprofiel "Denk daarbij aan jongeren of ZZP'ers" te wijzigen in:

"Denk daarbij aan jongeren, ZZP'ers of gezinnen met kinderen in de basisschoolleeftijd".

Toelichting

- In de visie wordt regelmatig gewezen op de gevolgen van schulden voor kinderen in gezinnen die te maken hebben met schulden
- In gezinnen met meerdere kinderen, ervaren gezinsleden nadrukkelijker de nare gevolgen van schulden, omdat het volledige gezinsinkomen erdoor geraakt wordt
- Wijzen op het gevaar en de gevolgen, betekent ook dat de gemeente deze doelgroep nadrukkelijker moet betrekken in de uitvoering
- Met deze tekstwijziging wordt deze doelgroep nadrukkelijker in de uitvoering onder de aandacht gebracht

Nathalie Nede - ChristenUnie

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	19 februari 2020
Ter bespreking van	Instemmen visie schulddienstverlening
Amendement van het lid	Sabine Andeweg - D66
Titel Amendement	Lobby voor uitbreiden toegang tot WSNP
Nummer / zaaknummer	**20A10** 412058

De ondergetekende(n) stel(t)(len) het volgende amendement voor:

Op pagina 12, onder 4.5 ‘Landelijke lobby’ een zin aan het eind van de alinea toe te voegen:

Tevens zullen we in Den Haag lobbyen om het aantal keren dat iemand met schulden toegang heeft tot een wettelijk schuldhulptraject uit te breiden.

Toelichting

Een minnelijk traject kan voor inwoners vaak te lang duren en hierdoor zitten mensen onnodig in onzekerheid. Schuldeisers reageren vaker niet of heel laat op een voorstel van een gemeente voor een overeenkomst. Daarom is het voor iemand met schulden beter wanneer zij zich binnen zes maanden kunnen wenden tot de rechter. Deze kan schuldeisers tot een overeenkomst dwingen of zorgen voor toegang tot het wettelijke traject in de schuldhulpsanering. Uit onderzoek blijkt dat het wettelijke traject vaker, 9 van de 10 keer, met succes wordt afgerond[1].

Een wettelijk schuldhulptraject is echter maar een keer toegankelijk. Wanneer iemand door grote levensgebeurtenissen, een scheiding, ziekte of overlijden, opnieuw in de schulden komt, leidt dit hierdoor tot nog grotere problemen. Wij willen dat het wettelijke traject in de schuldhulpverlenging bij grote levensgebeurtenissen opnieuw beschikbaar wordt. Mensen hebben recht op hulp, zeker wanneer problemen door onvoorziene omstandigheden zijn

[1] Bureau WSNP (2018). Monitor WSNP. Veertiende meting over het jaar 2017. P.23

ontstaan. Ook de Raad voor de Rechtspraak stelde eerder dat mensen recht moeten hebben op een tweede kans[2]
Sabine Andeweg - D66

[2] Raad voor de Rechtspraak (2019). Visiedocument schuldenproblematiek en rechtspraak. P. 36

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	19 februari 2020
Ter bespreking van	Instemmen visie schulddienstverlening
Motie van	Nathalie Nede - ChristenUnie
Titel motie	Aanpak malafide incassobureaus
Nummer Zaaknummer	**20M10** 412058

De Raad,

Gehoord de beraadslaging en gelezen hebbende het raadsvoorstel Instemmen visie schulddienstverlening en bijlagen,

Constaterende dat:
- Schuldeisers ook in Arnhem hun schuld doorverkopen aan incassobureaus;
- daardoor ook in Arnhem sprake is van een incasso-industrie waardoor de schuld van Arnhemse schuldenaren oploopt;
- incassobureaus veelal niet bereid zijn mee te werken aan een schuldregeling;
- de Autoriteit Consument en Markt (ACM) concludeert dat een aanzienlijk deel van de incassobureaus oneerlijke incassopraktijken hanteert, zoals het uitoefenen van ontoelaatbare druk en doorberekenen van extreem hoge

Overwegende dat:
- De ACM de toezichthoudende instantie is waar klachten kunnen worden ingediend;
- Burgers met schulden in een kwetsbare positie verkeren en veelal geen weet hebben van de mogelijkheid tot het indienen van een klacht bij de ACM;
- Het in de gemeente Rotterdam mogelijk is gemaakt op de website via een doorklikmogelijkheid melding te kunnen doen bij de Autoriteit Consument en Markt (ACM) van incassobureaus die oneerlijke incassopraktijken hanteren.

Verzoekt het college:
De bekendheid van de mogelijkheid tot het melden van oneerlijke incassopraktijken bij de ACM onder burgers en schuldhulpverleners te verbeteren door:
1. een doorklikfunctie te ontwikkelen naar de website van de ACM waarin melding kan worden gemaakt van oneerlijke incassopraktijken;
2. De Toolkit Incasso voor (schuld)hulpverleners van de ACM onder de aandacht brengen van relevante hulpverleners;
3. Te onderzoeken op welke wijze malafide incassobureaus juridisch kunnen worden aangepakt.

en gaat over tot de orde van de dag

Nathalie Nede - ChristenUnie

Toelichting

Ad 1: op de website https://www.rotterdam.nl/wonen-leven/rondkomen-schulden heeft de gemeente Rotterdam een doorklikfunctie naar de meldfunctie van de ACM

Ad 2: Lees over deze Toolkit op: https://www.acm.nl/nl/onderwerpen/verkoop-aan-consumenten/toolkit-incasso-voor-schuldhulpverleners

Ad 3: het is ons bekend dat de regering medio 2021 een register voor incassobureaus invoert (https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2019/02/08/incassoregister-tegen-misstanden-bij- incasso). Tot die tijd zijn er vanuit het rijk nog geen juridische mogelijkheden om malafide incassobureaus aan te pakken. Daarom het verzoek aan het college om te zoeken naar juridische mogelijkheden in de tussentijd.

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	19 februari 2020
Ter bespreking van	Instemmen visie schulddienstverlening
Motie van	Nico Wiggers - Arnhemse Ouderen Partij
Titel motie	Professionele beschermingsbewindvoerder
Nummer Zaaknummer	**20M11** 412058

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat
- wij instemmen met de door het college voorgestelde Visie schulddienstverlening;
- mensen met schulden in een kwetsbare positie verkeren;
- voorkomen moet worden dat deze kwetsbare mensen onnodig lang in een schuldensituatie moeten leven;
- sprake is van een schuldenindustrie en sommigen daarin zich verrijken ten koste van mensen die schulden hebben;

Overwegende dat
- hulp aan deze kwetsbare mensen op een professionele wijze dienst te gebeuren;
- het aan de rechter is om een beschermingsbewindvoerder te benoemen, wetende dat deze moet voldoen aan strenge wettelijke eisen;

Verzoekt het college
- te bevorderen dat een schuldenaar uitsluitend gebruik maakt van een door de rechtbank benoemde beschermingsbewindvoerder.

en gaat over tot de orde van de dag

Nico Wiggers - Arnhemse Ouderen Partij

Toelichting:
Om door de rechtbank als beschermingsbewindvoerder te benoemd te worden dient men een afgerond HBO-vooropleiding en beroepsopleiding te hebben gevolgd, een VOG te overleggen, een ondernemersplan op te stellen, lid te zijn van een relevante beroepsorganisatie, een accountantsverklaring te overleggen. De honorering is wettelijk geregeld.
Jaarlijks dient rekening en verantwoording te worden afgelegd aan de schuldenaar en de rechtbank; deze bestaat uit een accountantsverklaring.
En natuurlijk kan het ook mis gaan, maar daar treedt de rechtbank tegen op en zal de beschermingsbewindvoerder zijn accreditatie verliezen.

Titel/onderwerp: **Instemmen visie schulddienstverlening**

Raadsadviseur: P. Wielaard Telefoonnr: 3774836 petra.wielaard@arnhem.nl

Van:	College	Ambtenaar:	Anka Buunk
Portefeuillehouder:	M. Louwers	Telefoonnr:	3775520
		E-mailadres:	anka.buunk@arnhem.nl
Doel activiteit	Voorzetting Meningsvormend 1		
Toelichting	**Inleiding** Met dit raadsvoorstel wordt aan de raad gevraagd om in te stemmen met de visie op schulddienstverlening. **Wettelijke grondslag** Op grond van de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening stelt de gemeenteraad, voor een periode van ten hoogste vier jaren, een plan vast dat richting geeft aan de integrale schuldhulpverlening aan de inwoner van zijn gemeente. De vorige visie dateert van 2011 en is geactualiseerd in 2016. De visie "Zij aan zij: schuldenvrij" formuleert de volgende ambities: 1. iedere inwoner financieel zelfstandig - stabiel inkomen; 2. schulden voorkomen - preventie; 3. iedere inwoner schuldenvrij - schuldenrust; 4. na een schuldenregeling duurzaam schuldenvrij - adequate nazorg; 5. het voorkomen van maatschappelijke kosten. Naast ambities formuleert de visie ook een aantal waarden die ten grondslag liggen aan het handelen van de gemeente bij de ondersteuning aan de inwoners van Arnhem. De visie is gericht op hulpverlening aan (alle) Arnhemmers vanaf 18 jaar maar wil niet dat er iemand tussen wal en schip terechtkomt zodat er veel aandacht is voor groepen inwoners met een verhoogd risicoprofiel (jongeren, ZZP-ers, inwoners met een migratieachtergrond en laaggeletterden) **Onderzoeksrapport Rekenkamer De Schuldenval** In het voorjaar heeft de Rekenkamer onderzoek verricht naar de wijze waarop schuldhulpverlening in Arnhem wordt uitgevoerd. Op van het onderzoek heeft de Rekenkamer de volgende aanbevelingen voor het college van B&W geformuleerd: 1. Versterk de intake bij potentiele schuldhulpverleningssituaties. 2. Ga beter en gerichter registreren. 3. Zorg voor borging van regiefunctie van de wijkcoach. 4. Besteed meer aandacht aan ondernemers. 5. Evalueer de afspraken over berekening "vrij te laten bedrag". 6. Definieer wat nazorg moet inhouden en beleg deze beter. Voor de gemeenteraad heeft de Rekenkamer de volgende aanbevelingen geformuleerd: 1. Versterk het inzicht. 2. Zie toe op aanpak en vervolg. Tijdens de Politieke Avond van 3 juli 2019 heeft de raad tijdens de besluitvorming over het onderzoeksrapport de **motie "Geen definitieve aanbesteding schuldhulpdienstverlening zonder integrale visie"** aangenomen. Deze motie verzocht het college onder andere om de raad kaders te laten vaststellen voor de inrichting van de schulddienstverlening in Arnhem. In dezelfde vergadering is ook de motie vreemd aan de agenda **"Meer schulden voorkomen"** unaniem door de raad aangenomen. Deze motie roept het college op, met		

	een aantal concrete maatregelen, om al het mogelijke te doen om te voorkomen dat kwetsbare inwoners door beslaglegging of boetes van de zijde van de overheid verder in financiële problemen komen. Als bijlage bij dit raadsvoorstel treft u meerdere raadsbrieven en onderzoeksrapporten die de afgelopen jaren (waarvan een aantal in opdracht van de gemeente Arnhem) zijn verschenen over dit onderwerp: - Beleidsnota doorontwikkeling Armoedeagenda en Schulddienstverlening Gemeente Arnhem - Evaluatie schulddienstverlening in Arnhem van Bureau PENG - Een open deur? Onderzoek van de Nationale Ombudsman naar de toegang tot de gemeentelijke schuldhulpverlening - Een open deur? Het vervolg. Onderzoek van de Nationale Ombudsman naar de toegang tot de gemeentelijke schuldhulpverlening onder 251 Nederlandse gemeenten - Rapport Gemeente Arnhem als schuldeiser - Rekenkamerrapport "De Schuldenval" **Uitvoeringsagenda** Indien de raad instemt met het voorliggende voorstel zal er gestart worden met het opstellen van een uitvoeringsagenda inclusief prioritering. Hierbij wordt gekeken naar: - preventie en vroeg signalering; - vergroten van het bereik; - meer en sneller perspectief bieden; - nazorg voor een duurzaam resultaat.
Voorgesteld resultaat van de bespreking	Beslissen of het voorstel kan worden doorgeleid naar de volgende fase in het besluitvormingsproces: meningsvorming 2 of de besluitvormende fase.
Spreekrecht publiek	Het inspreken heeft op 4 december plaatsgevonden.
Behandeladvies	Technische vragen dienen voorafgaand aan de bespreking te worden gesteld. Met ingang van 2020 is de orde voor de meningsvorming 1 als volgt: 1. *Een eerste korte ronde meningen* Alle woordvoerders leggen kort - bijvoorbeeld in maximaal een halve minuut - hun (voorlopige) standpunt over het voorstel uit. Is men sowieso voor of tegen, heeft men nog prangende vragen over delen van het voorstel waarvan het standpunt afhangt, etc. Interrupties zijn niet toegestaan. 2. *Reactie van de portefeuillehouder* De portefeuillehouder reageert kort – bijvoorbeeld in maximaal 3 minuten – op de standpunten van de woordvoerders en heeft de gelegenheid enige toelichting op het voorstel te geven. Interrupties zijn niet toegestaan. 3. *Discussie in vrije vergaderorde* Woordvoerders en portefeuillehouder discussiëren met elkaar over het voorstel, er kunnen vragen gesteld worden en toezeggingen worden gedaan. Interrupties zijn toegestaan. 4. *Afronding in één korte ronde* De bespreking wordt afgerond met een korte ronde langs alle woordvoerders waarin zij aangeven hoe zij de verdere behandeling van het voorstel voor zich zien. 5. *Conclusie voorzitter raadskamer* De voorzitter herhaalt de gedane toezeggingen en formuleert op basis van de inbreng van de woordvoerders de conclusie over de verdere behandeling van het voorstel.
Bijlagen	
Raadsvoorstel 'Visie schulddienstverlening'	

Zij aan zij: schuldenvrij. De visie schulddienstverlening
Overzicht schulddienstverlening oorzaken uitval en type vragen van de Sociale Wijkteams
Aangenomen motie "Geen definitieve aanbesteding schuldhulpdienstverlening zonder integrale visie"(19M78) d.d. 3 juli 2019
Aangenomen motie vreemd aan de agenda "Meer schulden voorkomen" (19M19) d.d. 3 juli 2019
Aangenomen motie "Ruimer baan voor de Vroeg Eropaf methode" (19M77) d.d. 3 juli 2019
Rekenkamer Arnhem - Bestuurlijke nota "De Schuldenval" d.d. 9 mei 2019
Rekenkamer Arnhem - Evaluatie schulddienstverlening in Arnhem - rapport van bevindingen d.d. 29 maart 2019
Raadsbrief "Uitvoering amendement Schulden Voorkomen" (17A50) d.d. 8 januari 2019
Amendement 'Meer Schulden Voorkomen" (17A50) d.d. 13 november 2017
Raadsbrief "Rol gemeente als schuldeiser" d.d. 24 april 2018
Rapport Gemeente Arnhem als schuldeiser d.d. maart 2018
Raadsbrief " Vervolgonderzoek Nationale Ombudsman naar toegang schulddienstverlening" d.d. 30 oktober 2018
Een open deur? Het vervolg. Onderzoek van de Nationale Ombudsman naar de toegang tot de gemeentelijke schuldhulpverlening onder 251 Nederlandse gemeenten d.d. 13 september 2018
Raadsbrief "Toegang schulddienstverlening" d.d. 6 maart 2018
Een open deur? Onderzoek van de Nationale Ombudsman naar de toegang tot de gemeentelijke schuldhulpverlening d.d. 19 januari 2018
Raadsbrief "Onderzoek uitvoering schulddienstverlening Sociale Wijkteams" d.d. 22 maart 2016
Eindrapport "Wijkteams Arnhem, een onderzoek naar de activiteiten van wijkcoaches voor inwoners met financiële problemen"
Raadsvoorstel "Doorontwikkeling armoedebeleid en schulddienstverlening" d.d. 27 juni 2016
Beleidsnota doorontwikkeling Armoedeagenda en Schulddienstverlening Gemeente Arnhem 22 maart 2016
Behandelresultaat 4 december 2019, informatieve & meningsvormende (1) behandeling
Memo naar aanleiding van bespreking Visie Schulddienstverlening op 4 december 2019
Bijlage 1 bij memo naar aanleiding van bespreking Visie Schulddienstverlening op 4 december 2019
Schriftelijke bijdrage van dhr. Mulder aan bespreking visie schulddienstverlening gemeenteraad Arnhem
Behandelresultaat meningsvormend 1 d.d. 11 december 2019

Memo

Datum : 13 januari 2020

Aan : Gemeenteraad

Van : Wethouder Louwers

Betreft : Uitwerking toezegging Monitoring Schulddienstverlening

Aanleiding
Tijdens de bespreking van de Visie Schulddienstverlening op 11 december jl. in de gemeenteraad heeft wethouder Louwers toegezegd:

"De wethouder zegt toe de raad zo snel als mogelijk te informeren over de verwachtingen en registratiegegevens van het nieuwe datasysteem gekoppeld aan een technische bijeenkomst"

In deze memo is de toezegging uitgewerkt.

Registratie
Met ingang van 2020 wordt er op een andere wijze geregistreerd binnen het proces van Schulddienstverlening. Sociale Wijkteams Arnhem registreren de doorverwijzing van inwoners met schulden naar de Schulddienstverlener PLANgroep (tot en met 2019 registreerden de wijkcoaches de doorverwijzing naar Rijnstad).
PLANgroep registreert per inwoner welk product van Schulddienstverlening wordt ingezet (b.v. stabilisatie, BooM, saneringskrediet, WSNP) in Zorgportaal. Daarnaast rapporteert PLANgroep maandelijks (voorheen per kwartaal) hoeveel inwoners gebruik maken van één van de producten, hoeveel producten er zijn afgerond, hoeveel dossiers er zijn gesloten. In de rapportage wordt per afgerond dossier toegelicht waarom het dossier is afgesloten.
Binnen de gemeente kunnen we de data die SWT registreert in het systeem CVS en die PLANgroep registreert via Zorgportaal uitlezen en gebruiken voor de monitoring van Schulddienstverlening.

<u>Monitoring verantwoordingsinformatie (Bestuursrapportage voor gemeenteraad)</u>
In de monitor "Doorbraak naar Werk" die momenteel wordt ontwikkeld, wordt ook Schulddienstverlening (inclusief preventie en Jongerenperspectieffonds) opgenomen. De monitor wordt opgenomen in de Planning & Control cyclus.
De gemeenteraad ontvangt de Bestuursrapportage van deze monitor met daarin de omvang en resultaten van SDV:

- Aantal aanmeldingen per verwijzer (SWT, bewindvoerder, Opr€cht etc);
- Aantal inwoners in de diverse fasen van SDV (intake, schuldregeling, JPF etc.);
- Aantal afgeronde producten (intake, schuldregeling, JPF etc.) per maand;
- Doorlooptijd van de afgeronde producten (per maand);
- Uitval% plus redenen van uitval;
- Aantal inwoners schuldenvrij (aantal en tov aantal ingestroomd);
- Aantal inwoners dat na afloop van een regeling zich weer opnieuw meldt met nieuwe schulden.

Daarnaast wordt jaarlijks de Klanttevredenheid gemeten. Deze rapportage wordt ook aangeboden aan de gemeenteraad.

Monitoring Stuurinformatie (Managementrapportage voor college en management)
Binnen Monitoring wordt naast de Bestuursrapportage ook een Managementrapportage met stuurinformatie opgesteld. Deze Managementrapportage wordt intern gebruikt voor sturing, voor analyses en verbeteringen in het proces met de ketenpartners. Met deze managementrapportage wordt het collge voortdurend geinformeerd over de stand van zaken rondom Schulddienstverlening.

Nulmeting
De monitoring wordt gestart met een nulmeting: waar staat Arnhem aan het begin van het nieuwe proces. Op die manier kunnen we meten of we meer Arnhemmers bereiken en of de nieuwe werkwijze leidt dat we meer inwoners sneller kunnen helpen. De nulmeting wordt opgesteld samen met de ketenpartners Sociale Wijkteams en PLANgroep.

Arnhem - Renkum - Rheden
Leergeld

Reactie Stichting Leergeld Arnhem op de nieuwe visie schulddienstverlening gemeente Arnhem
4 december 2019

Geacht College, Gemeenteraad,

Stichting Leergeld Arnhem (SLA) is blij met de nieuwe formulering van het college van B&W t.a.v. de dienstverlening aan huishoudens in schulden. De erkenning dat mensen in schulden meer stress en minder overzicht hebben over hun handelen, geeft meer ruimte tot ondersteuning waar dat nodig is.

Toch wil onze stichting graag een paar zaken onder uw aandacht brengen:

Allereerst, **de intrinsieke waarde die mensen hebben, verschraalt als er sprake is van financiële tekorten.** Financiële tekorten worden na een poos mentale tekorten en tenslotte ligt heel snel de vraag op de loer of je eigenlijk wel iemand bent. Welke waarde kun je dan je kinderen meegeven? Welke effecten hebben schulden op kinderen en hun mogelijkheid die spiraal van armoede in hun eigen leven te doorbreken? Dat kinderen in zulke situaties meer nodig hebben is duidelijk. Het doet een appel op onze gezamenlijke verantwoordelijkheid om deze Arnhemse kinderen hun waarde te geven. Een verantwoordelijkheid waar vrijwel iedereen van ons graag aan wil bijdragen. De invulling daarvan vraagt overleg met schooldirecteuren op plekken waar armoede en schulden de regel zijn, zoals bijvoorbeeld het Mozaïek en de Johannesschool.

Ten tweede, in het nieuwe visiedocument formuleert de gemeente het standpunt: eerst dienstverlener en daarna handhaver, **hoe gaat de gemeente het gesprek aan met andere maatschappelijke organisaties over deze keuze?**
Hoe kan de gemeente andere maatschappelijke organisaties bewegen om ook zo te kijken? **Gezinnen met weinig financiële middelen, of met problematische schulden, hebben met meerdere partijen te maken die een bijdrage vragen voor participatie.**

Daarnaast wil SLA nog een punt onder uw aandacht brengen, n.l. **life-events van kinderen en schuldenproblematiek van ouders.**

Hieraan denken we als kinderen b.v. de overstap maken naar het PO, overstap van PO naar VO en van VO naar MBO of HBO. In situaties van schulden heeft de stressvolle thuissituatie impact op de schoolcarrière van kinderen. De vraag is of de ambitie om kinderen te leren budgetteren het eerste is wat kinderen nodig hebben om hun schoolcarrière goed te doorlopen en de spiraal van armoede te doorbreken.
Wat zou het betekenen voor de ontwikkeling van een kind als er meer geïnvesteerd wordt op de onderwijskansen van deze kinderen? Denk b.v. aan succeservaringen bij het leren, meer

Stichting Leergeld Arnhem • Verlengde Hoflaan 72 • 6822 ED Arnhem • tel. 026 4455572 • info@leergeldarnhem.nl • www.leergeldarnhem.nl
Bankrekening: NL45 RABO 0323 9639 19 • KvK 09112801

individuele aandacht. Net zoals mensen in schulden gesteund worden doordat er naar hun geluisterd wordt, worden kinderen gesteund door ondersteuning op het eigen niveau, in hun eigen kleine, zelfstandige plekje, in hun eigen schoolcarrière etc.

De wijk Immerloo is bij uitstek een plek waar veel armoede en schuldenproblematiek samenkomen, ook op de scholen die daar staan. We horen de verhalen van kinderen die net buiten het schoolplein benaderd worden om enveloppen met verboden middelen in brievenbussen te stopen tegen vergoeding van een leuk geldbedrag. **Thuis schulden, op straat niet beschermd, dan is de school de veiligste plaats waar ze kunnen zijn en waar ze in alle rust tot leren kunnen komen. Hoe ondersteunen we die scholen daarin?**

SLA sluit zich aan bij de zorgen van de kinderombudsman en de gemeente Arnhem als het gaat om kinderen in schulden en stressvolle armoedesituaties. Zij aan zij met de ouders **gaan we voor deze kinderen uit en zoeken gericht naar mogelijkheden om hen extra te ondersteunen.**

Concreet:
-Als er sprake is van problematische schulden, maar een schuldregeling is er nog niet, kunnen kinderen dan wel een Gelrepas krijgen? Wie kan dan al meekijken wat kinderen meer nodig hebben? Hulpverlening, zoals wijkteams?
-Als bewindvoerders en schulddienstverleners gezinnen met kinderen ondersteunen, kan er dan apart gekeken worden naar de life-events van kinderen en hoe zij evt. overstappem goed kunnen maken?

SLA roept de gemeenteraad op om in lijn met de nieuwe visie op schulddienstverlening het gesprek te voeren met scholen en schoolbesturen voor die plekken, zoals boven aangegeven waar schulden en armoede op 2-nul achterstand zetten.

Tenslotte: SLA komt jaarlijks bij ongeveer 600 huishoudens in Arnhem achter de voordeur en voert gesprekken over onder meer financiën. De vraag aan de gemeenteraad is hoe professionals en vrijwilligersorganisaties, zoals SLA elkaars werkwijze kunnen versterken. SLA kan vanuit haar rol een waardevolle bijdrage leveren aan het voorkomen van schulden en het beperken van de gevolgen voor kinderen. SLA wil aangehaakt blijven bij de kennisontwikkeling die de gemeente Arnhem nodig acht om goed te kunnen signaleren en door te verwijzen.

Namens Stichting Leergeld Arnhem

Anna-Yfke Sleurink

Stichting Leergeld Arnhem • Verlengde Hoflaan 72 • 6822 ED Arnhem • tel. 026 4455572 • info@leergeldarnhem.nl • www.leergeldarnhem.nl
Bankrekening: NL45 RABO 0323 9639 19 • KvK 09112801

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer **412058**

Onderwerp: Visie schulddienstverlening

Voorstel

1. In te stemmen met de visie op schulddienstverlening

Inleiding

Met deze visie leggen we de basis onder de inrichting en uitvoering van onze schulddienstverlening. Het gedachtegoed heeft richting gegeven aan de aanbesteding Schulddienstverlening. De visie vormt het kader voor de nog op te stellen uitvoeringsagenda.

Met deze visie geven we uitvoering aan de toezegging aan de raad van 3 juli 2019

Beoogd effect

Een actuele en effectieve inrichting van de Arnhemse schulddienstverlening. Daarmee leveren we goede dienstverlening aan de Arnhemmers met als ultiem doel: alle inwoners schuldenvrij.

Argumenten

1.1 Met het vaststellen van de visie geeft de raad een richtinggevend en actueel kader aan de uitvoering van de schulddienstverlening.

De visie is het richtinggevend voor de uitvoering van de schulddienstverlening.

1.2 In deze visie zijn belangrijke nieuwe inzichten opgenomen waarmee de Arnhemse visie op schulddienstverlening weer actueel en relevant is.

De vorige visie dateert van 2011 en is geactualiseerd in 2016. In deze nieuwe visie zijn actuele theoretische inzichten verwerkt. Hiermee is de visie beter passend bij de vraagstukken van deze tijd.

GEMEENTE Arnhem

Kanttekeningen en risico's

1.1 Implementatie van veranderingen in onze aanpak kost tijd

De vertaling van de visie naar de praktijk betekent op onderdelen veranderingen in onze aanpak. We kunnen mogelijk niet alle veranderingen tegelijk aanpakken. Bij het opstellen van de uitvoeringsagenda gaan we daarom samen met de partners prioriteiten stellen. Wij betrekken uw raad graag bij het interactieve proces om de uitvoeringsagenda op te stellen en informeren u over de planning van de acties voor de komende periode.

Financiën

De visie heeft geen financiële gevolgen. Uitgangspunt voor de uitvoeringsagenda is het huidige financiële kader. Mochten nieuwe (onconventionele) aanpakken extra geld kosten, wordt dit separaat ingebracht.

Uitvoering

Met de implementatie van nieuwe aanbesteding schulddienstverlening zijn we al gestart. Direct na vaststelling van de visie starten we ook met het maken van een uitvoeringsagenda. In de uitvoeringsagenda beschrijven we wat we de komende jaren concreet gaan doen. Samen met de partners in de stad toetsen we ons huidige aanbod en werkwijzen aan de waarden en de ambities uit de visie. Wat moet ongewijzigd doorgaan? Welke activiteiten passen niet (meer)? Daarnaast kijken we op welke terreinen aanvulling en vernieuwing nodig is. We kijken hierbij nadrukkelijk naar:
- preventie en vroegsignalering;
- het vergroten van het bereik;
- meer en sneller perspectief bieden;
- nazorg voor een duurzaam resultaat.

Dit kan leiden tot accentverschuivingen en verandering van afspraken met partijen die we nu hebben. In de uitvoeringsagenda bepalen we welke resultaten in 2020/2021 door wie gerealiseerd gaan worden. Daar gaan we mee aan de slag. Jaarlijks maken we de balans op. We bespreken de wel/niet behaalde resultaten, trekken daar de lessen uit en bepalen de prioriteiten voor het volgende jaar.
Het opstellen van de uitvoeringsagenda is een interactief proces. Naast partners nodigen we ook deskundigen van buiten, ervaringsdeskundigen (inwoners) en raadsleden uit.

Communicatie

De partners zijn geïnformeerd over het proces van visie en uitvoeringsagenda en worden bij het vervolgproces actief betrokken.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad
- Zij aan zij: schuldenvrij. De visie schulddienstverlening
- Overzicht SDV oorzaken uitval en type vragen van de Sociale Wijkteams

Ter inzage stukken voor gemeenteraad
- N.v.t.

RAADSVOORSTEL

Besluit van

Zaaknummer 412058

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 22 oktober 2019, nummer: 412058.

besluit:

1. In te stemmen met de visie op schulddienstverlening

De griffier, De voorzitter,

GEMEENTE Arnhem

Zij aan zij: schuldenvrij

De Arnhemse visie op schulddienstverlening
Oktober 2019

1. Inleiding

De economie trekt aan, de werkloosheid neemt af, de hypotheekrente daalt, de koopkracht groeit. Het gaat goed met Nederland!

Voor een grote groep Nederlanders is dit inderdaad zo. Maar helaas niet voor iedereen. Ondanks de economische groei zien we groepen in de samenleving die het financieel niet meer bolwerken. Landelijke cijfers laten zien dat het aantal aanmeldingen voor schulddienstverlening in 2018 weliswaar daalde, maar dat de omvang van de schulden toenam[1]. De Volkskrant opende op 22 augustus van dit jaar met "Mensen met schulden worden steeds armer". In de NRC[2] stond op 13 september jl. een artikel met dezelfde strekking.Terwijl het goed gaat met de economie worden kwetsbare groepen steeds kwetsbaarder. De kosten van vaste lasten zijn gestegen, waardoor er minder overblijft voor andere uitgaven. 38% van de Nederlanders worstelt om het hoofd boven water te houden[3].

Ook veel inwoners van onze gemeente hebben moeite om rond te komen. Arnhem heeft een grote groep inwoners bij wie de financiële problemen zo groot zijn dat ze hun schulden niet meer zelf kunnen oplossen. Het hebben van schulden heeft effect op meerdere (leef)gebieden. De gevolgen ervan zijn groot. Inwoners met schulden zijn dagelijks aan het overleven en kunnen geen toekomstplannen maken. Hun problemen overheersen.

Ook de kinderen in een gezin met problematische schulden worden dagelijks geconfronteerd met de negatieve gevolgen ervan. Dit baart ons grote zorgen.

Het beeld over schulden en de oorzaak ervan is de laatste jaren aan het kantelen: van 'eigen schuld dikke bult' naar het besef dat het iedereen kan overkomen en dat op eigen kracht eruit komen zonder goede ondersteuning nauwelijks mogelijk is. Het taboe op het hebben van schulden is groot en het besef dat schulden nooit alleen komen, maakt dat we ons realiseren dat het hoog tijd is om deze inzichten te verankeren in een Arnhemse visie.

1.3 Leeswijzer

De visie bestaat naast deze inleiding uit drie hoofdstukken. In het tweede hoofdstuk bespreken we enkele belangrijke actuele inzichten en gaan we dieper in op de waarden die in Arnhem de basis vormen van al onze ondersteuning.
In hoofdstuk drie maken we de vertaling naar schulddienstverlening. Hier zoomen we verder in op de Arnhemse situatie en beschrijven we de doelen die we met schulddienstverlening willen realiseren en wat dat betekent voor de uitvoering. Tot slot kijken we in hoofdstuk vier vooruit naar het vervolgproces. Hoe gaan we samen met onze partners in de stad deze visie in praktijk brengen? Welke stappen zijn daarvoor nodig?

[1] NVVK jaarcijfers 2018

[2] https://www.nrc.nl/nieuws/2019/09/13/je-houdt-net-wel-of-net-niet-het-hoofd-boven-water-a3973317

[3] Factsheet geldproblemen in Nederland 2018, Nibud

2. De Arnhemse waarden

Iedere Arnhemmer heeft recht op een perspectiefrijke toekomst. Wij willen daarom dat zoveel mogelijk inwoners meedoen in de samenleving. Waar kan op eigen kracht, waar nodig met hulp van anderen. Iedereen die (tijdelijk) een steuntje in de rug nodig heeft, krijgt in Arnhem passende ondersteuning op het brede gebied van het sociaal domein.

In dit hoofdstuk bespreken we actuele, theoretische inzichten en de Arnhemse visie daarop. Vervolgens gaan we dieper in op de onderliggende waarden die de basis vormen voor de ondersteuning die we in Arnhem bieden.

2.1 De Arnhemse kijk op eigen kracht en ondersteuning

Bij de start van de decentralisaties gingen we sterk uit van de kracht van de inwoner om op eigen wijze vorm te geven aan het dagelijks leven. Het primaat voor zelfredzaamheid en participatie lag bij de inwoner en zijn sociale omgeving[4]. Inmiddels kijken we daar wat genuanceerder naar. Nog steeds zijn zelfstandigheid en autonomie belangrijke waarden in ons denken. Maar we weten ook dat er grenzen zijn aan wat mensen zelf kunnen. Onderzoek laat zien dat schuldenproblematiek ook een gedragsvraagstuk is.[5]

April 2017 verscheen het rapport 'Weten is nog geen doen' van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR). In de aanbiedingsbrief bij het rapport staat:

"De hedendaagse samenleving stelt hoge eisen aan de redzaamheid van burgers. Redzaamheid vraagt niet alleen het nodige denkvermogen, maar ook 'doenvermogen'. Om redzaam te zijn moet je een plan kunnen maken, in actie komen, volhouden en kunnen omgaan met verleidingen en tegenslag. Lang niet alle burgers zijn onder alle omstandigheden hiertoe in staat. Vooral in stresssituaties staan deze vermogens onder druk. De overheid heeft soms te hoge verwachtingen van het doenvermogen van burgers."

De WRR houdt in 'Weten is nog geen doen' een pleidooi voor een realistisch perspectief op (zelf)redzaamheid. Veel van ons beleid gaat uit van de veronderstelling dat 'weten' automatisch leidt tot 'doen'. Dus als je weet wat verstandig is dan doe je het ook. Logisch gevolg van deze denkwijze is dat voor het oplossen van problemen het voldoende is om mensen te informeren. Zo eenvoudig is het echter niet en dat zien we ook in de praktijk. Bijvoorbeeld: Als je weet dat teveel calorieën en te weinig beweging leidt tot overgewicht betekent dat niet automatisch dat je op een gezond gewicht blijft. Als je weet dat het verlies van je baan leidt tot inkomensdaling betekent dat niet automatisch dat je je uitgavenpatroon aanpast.

Mensen hebben verschillende startposities als het gaat om intelligentie en doenvermogen. Dat wisten we al. Minder bekend is het inzicht dat stress en mentale belasting deze vermogens extra onder druk zetten. Dat is bijzonder problematisch op momenten dat het tegenzit in het leven, zoals bij een echtscheiding, faillissement, ziekte of ontslag. Wat maakt dat de één door het verliezen van een baan in de financiële problemen komt en een ander niet? Duidelijk is dat deze life-events een risico vormen voor het

[4] De veerkrachtige samenleving, Arnhem, 2013
[5] Onoplosbare schuldsituaties, Hogeschool Utrecht, 2014 in 'Het verhaal achter de cijfers'

ontstaan van schulden en dat op eigen kracht uit deze schulden komen een vrijwel onmogelijke opgave is.

"Door de scheiding kwam ik er alleen voor te staan met het regelen van de financiën, mijn partner deed dat altijd."

Ook het gevoel van schaarste doet iets met de mentale vermogens van mensen. In het boek 'Schaarste; hoe gebrek aan tijd en geld ons gedrag bepalen'[6] leggen de auteurs uit hoe het gevoel van schaarste bezit neemt van de geest. De gevolgen van financiële schaarste hebben de grootste impact. Het leidt tot tunnelvisie. Er ontstaat een eenzijdige concentratie op het schaarste-probleem en focus op de korte termijn. De effecten hiervan zijn ingrijpend. Het heeft invloed op gedragingen zoals geduld, aandacht, toewijding maar ook op het geheugen. Het leidt tot onverstandige beslissingen en impulsiviteit.

De effecten van problematische schulden raken ook de kinderen in een gezin. Een rapport van de kinderombudsman[7] beschrijft de impact van armoede op het leven en de ontwikkeling van kinderen en jongeren. Kinderen en jongeren in armoede:
- hebben zorgen over onvoldoende geld voor hun verzorging;
- ervaren stress en spanning thuis;
- ervaren hun buurt vaker als onveilig;
- kunnen moeilijker meekomen op school en ervaren op school uitsluiting.

Allemaal zeer ongewenste effecten die wij graag willen voorkomen. Bovendien weten we dat kinderen die opgroeien in armoede later zelf meer risico lopen op financiële problemen.

[6] Schaarste: hoe gebrek aan tijd en geld ons gedrag bepalen, Sendhil Mullainathan en Eldar Shafir, 2013 .
[7] Alle kinderen kansrijk, M.Wiersma en C. van der Kooi, 2017

Het doorbreken van de keten van overerfbare armoede is belangrijk en gaat niet vanzelf.

"Begin bij de basisschool al met financiële voorlichting."

2.2 Wat voor gemeente wil Arnhem zijn?
De Arnhemse ondersteuning aan inwoners gaat uit van een realistisch perspectief. Dat betekent dat we rekening houden met:
- een beperkt doenvermogen (weten is nog geen doen)
- de zelfcontrole is begrensd en persoons- en situatie afhankelijk

Ons doen en laten is te verklaren door de waarden die we aanhangen. Waarden zijn de drijfveren voor ons gedrag, ons innerlijk kompas. Aan onze ondersteuning van inwoners liggen de volgende waarden ten grondslag:

- *Medemenselijkheid en zorgzaamheid*

In Arnhem hebben we het beste voor met onze inwoners. Wij willen dat al onze inwoners een financieel gezond toekomstperspectief hebben. Daarom bieden we een uitgestoken hand aan allen die dat nodig hebben en zorgen we voor elkaar. Iedereen verdient een tweede kans. Mensen doen mee op basis van wat ze kunnen.

- *Zelfstandigheid*

Iedereen heeft het recht en de vrijheid om eigen keuzes te maken en onafhankelijk te zijn van anderen. We streven naar een zo groot mogelijke zelfstandigheid en eigen regie van inwoners.

- *Bestaanszekerheid*

We vinden het belangrijk inwoners van Arnhem de zekerheid te bieden dat zij beschikking hebben over een toereikend en stabiel inkomen om mee te kunnen doen in de samenleving. Hier hoort ook bij dat wij duidelijkheid bieden over het financiële plaatje bij verandering van omstandigheden.

- *Wederkerigheid*
We gaan uit van wederkerigheid. Dat wil zeggen dat we toewijding verwachten van onze inwoners die ondersteuning krijgen. Denk bijvoorbeeld aan het zelf aanpakken van problemen die de inwoner zelf op kán lossen of een inspanning op het nakomen van gemaakte afspraken.

"Iedereen wil echt iets, het is de kunst dit te ontdekken"

Naast de waarden die wij voor onze ondersteuning hanteren, liggen de volgende waarden aan de basis van onze bejegening en dienstverlening aan inwoners. Het gaat dan om:

- *Vertrouwen en gelijkwaardigheid*
Wij bieden onze ondersteuning vanuit vertrouwen en gelijkwaardigheid. We staan naast de inwoners, richten ons op een positieve aanpak en (ver)oordelen niet. We nemen geen verantwoordelijkheden over als dat niet hoeft. Gelijkwaardigheid wil ook zeggen dat we ongelijke gevallen ongelijk kunnen behandelen. Als de situatie erom vraagt, leveren we maatwerk. Dit doen we op een betrouwbare en navolgbare manier, zodat maatwerk geen willekeur wordt.

- *Samenwerking*
We benaderen vraagstukken integraal zowel op inhoud als in aanpak. Schulden staan zelden op zichzelf. Vrijwel altijd hebben we te maken met verwante leefgebieden zoals armoede, zorg en werk. Verbinding en samenwerking tussen de leefgebieden is noodzakelijk voor een succesvolle en duurzame aanpak.

- *Oplossingsgericht*
We kijken vooral naar wat wel kan en gaan op zoek naar oplossingen. Niet de regels zijn leidend, maar doen wat nodig is. We kijken daarbij ook nadrukkelijk naar onconventionele oplossingen. Hoe we het doen is niet maatgevend, het resultaat dat we bereiken telt. Waar nodig leveren we daarom maatwerk (zoals hiervoor beschreven) en zoeken we naar nieuwe aanpakken.

- *Doelmatigheid*
We richten processen zo eenvoudig mogelijk in en nemen zelf geen maatregelen die oplossingen tegenwerken.

Met deze waarden als uitgangspunt werken we in Arnhem aan onze ambitie: iedere Arnhemmer schuldenvrij. In het volgende hoofdstuk werken we onze ambities verder uit en maken we de vertaling van de waarden naar schulddienstverlening.

3. Schulddienstverlening in Arnhem

3.1 Het vraagstuk nader bekeken

In Nederland heeft één op de vijf huishoudens problematische schulden[8]. We spreken over problematische schulden als een inwoner ze niet zelf binnen drie jaar op kan lossen. Als we dit percentage op Arnhem toepassen zou het gaan om circa 16.000 huishoudens. Of deze aantallen kloppen, weten we niet. Door beperkte registratie ontbreken exacte cijfers over de Arnhemse situatie en het aantal inwoners in schulden.

Wel weten we dat in 2017 naar schatting tussen de 130 en 194 per 10.000 Arnhemmers gebruik maakte van de schulddienstverlening. Dit komt neer op een totaal van ongeveer 2000 tot 3000 inwoners. Dat aantal is hoger dan in gemeenten van vergelijkbare omvang en hoger dan het landelijk gemiddelde[9]. Daarnaast weten we dat ruim eendere van de mensen met ernstige betalingsproblemen geen hulp vraagt[10]. De werkelijke omvang van het probleem zal waarschijnlijk dus nog groter zijn.

Voor een effectieve aanpak van het vraagstuk is het belangrijk om over de juiste informatie te beschikken. Om beter inzicht te krijgen in de aard van het probleem en het effect van de maatregelen, werken we vanaf 2020 met een andere registratiemethode. Vanaf dat moment kunnen we meer betrouwbare uitspraken doen over het aantal geregistreerde inwoners met schulden en de effecten van de schulddienstverlening.

8 Schulden en werk, onderzoek Panteia, 2015
9 De Schuldenval, onderzoeksrapport Rekenkamer Arnhem, 2019
10 Factsheet Armoede en schulden, Platform 31, 2019

3.2 Lessen uit Arnhemse onderzoeken

Naast de cijfers uit de registratie bieden recente onderzoeken, zoals De schuldenval, de evaluatie Vroeg Eropaf en een korte peiling door de wijkcoaches[11] ook inzicht in het vraagstuk wat goed gaat in Arnhem en wat beter moet.

Met de aanpak Vroeg Eropaf benaderen we inwoners met betalingsachterstanden zonder dat zij daar zelf om gevraagd hebben. Uit de evaluatie blijkt dat we met deze outreachende benadering in 1,5 jaar 800 inwoners bereikt hebben die nog niet bij de hulpverlening bekend waren. Deelnemers zijn tevreden over de aanpak en geven aan dat hun situatie verslechterd zou zijn als Vroeg Eropaf niet op hun pad gekomen zou zijn.

Ook de ervaringen met de wijkcoaches zijn positief. Inwoners weten de weg te vinden en voelen zich door hun coach gehoord. Ongeveer 30% van de vragen aan de coaches hebben met financiën te maken. Het gaat dan vooral om vragen over regelingen en voorzieningen en hulp bij het in kaart brengen en ordenen van de financiën.

In de aanpak en in de snelheid van de dienstverlening zijn wel verbeteringen nodig. Het kan lang duren voor de schulddienstverlening op gang komt. Er gaat veel tijd voorbij voor de (financiële) situatie helder is en duidelijk is welk traject het meest passend is. Inwoners blijven daardoor

11 - De schuldenval, onderzoek van de Rekenkamer Arnhem, 2017
- Het evaluatieonderzoek 'Vroeg Eropaf', Gemeente Arnhem, 2019
- vragenlijst chulddienstverleninge, Sociale wijkteams, 2019

(te) lang in de schulden. Daarnaast zien we een groep die uitvalt tussen intake en de daadwerkelijke aanmelding bij een stabilisatietraject. Redenen hiervoor zijn bijvoorbeeld uit schaamte of uit angst de eigen regie te verliezen. Aan deze verbeterpunten wordt gewerkt.

Tot slot zijn goede afspraken over taakverdeling en de invulling van de regierol en de nazorg gemaakt. Er is meer duidelijkheid gekomen over de taakverdeling tussen de integraal werkende wijkcoaches en de specialistische schulddienstverlening.

3.3 Ambities

We willen dat iedere Arnhemmer een toekomst met perspectief heeft. Het hebben van schulden belemmert dit in belangrijke mate. We zetten met schulddienstverlening daarom in op het zoveel mogelijk voorkomen van schulden. Daar waar inwoners al schulden hebben, richten we ons op snel bereik en werken we aan een duurzame schuldenvrije toekomst.

"Naar buiten treden is de eerste stap om uit de schulden te komen."

Onze ambities zijn:

- *iedere inwoner financieel zelfstandig*

Dit betekent dat hij/zij in staat is om weloverwogen keuzes te maken, zodanig dat zijn financiën in balans zijn op zowel korte als lange termijn. Dat is niet alleen op het moment dat iemand al zijn geldzaken kan regelen, maar ook dat iemand weet wanneer hij/zij hulp zou moeten inroepen. Voor financiële zelfstandigheid en een duurzaam perspectief is het hebben van een stabiel inkomen (uit werk) een belangrijke factor.

- *schulden voorkomen*

We willen de focus van onze inspanningen verleggen van het oplossen naar het voorkomen van problemen. De kans op snelle oplossingen is immers veel groter als je er in een vroeg stadium bij bent. We investeren daarom in preventie. Om schulden te voorkomen richten we ons op 'life-events'. Dit zijn gebeurtenissen in ieders leven waarbij het risico op het ontstaan van schulden groter is (geboorte van een kind, 18e verjaardag van een kind, verandering of kwijtraken van een baan, enzovoorts). Als inwoners toch in financiële problemen komen, bieden we in een zo vroeg mogelijk stadium de juiste hulp.

- *iedere inwoner schuldenvrij*

Dat dit niet in alle gevallen volledig haalbaar zal zijn, laat onverlet dat we hier wel naar streven. Daar waar schuldenvrij niet direct haalbaar is, creëren we schuldenrust. Rust vermindert de negatieve effecten van schaarste en stress zoals in hoofdstuk twee beschreven. Het is een opstap naar schuldenvrij. Er ontstaat weer ruimte in het hoofd om naar de toekomst te kijken en een stap richting een schuldenvrije toekomst te zetten.

"Je hoofd werkt gewoon niet meer."

- *na een schuldregeling duurzaam schuldenvrij*

We werken aan duurzame oplossingen. Na het succesvol beëindigen van een schuldregeling- of sanering bieden we adequate nazorg. Deze nazorg richten we laagdrempelig, vertrouwd en professioneel in en heeft als doel mensen zelf stappen te laten zetten in hun financiële zelfstandigheid. Daarnaast biedt nazorg ook de mogelijkheid om snel nieuwe (financiële) problemen te signaleren en aanvullend begeleiding of flankerende hulp te bieden.

- *het voorkomen van maatschappelijke kosten*

Het hebben van schulden heeft niet alleen gevolgen voor de inwoner zelf. Ook de gemeenschap heeft daardoor te maken met hogere kosten. We willen collectieve gelden zo doelmatig mogelijk inzetten.

3.4 Voor wie doen we het?

We doen dit voor álle inwoners. Eén ingrijpende gebeurtenis kan mensen naar het bestaansminimum duwen. Schulden zijn dan snel gemaakt. Dat kan iedereen overkomen.

We richten ons met de schulddienstverlening op alle Arnhemmers vanaf 18 jaar, maar hebben speciale aandacht voor groepen inwoners met een verhoogd risicoprofiel. Denk daarbij aan jongeren of ZZP-ers. Daarnaast willen we ervoor zorgen dat we met onze schuldenaanpak ook groepen mensen bereiken die nu nog niet altijd de weg weten te vinden zoals mensen met een migratieachtergrond en laaggeletterden. We willen dat niemand tussen de wal en het schip terechtkomt.

We doen dit ook voor de Arnhemse samenleving als geheel. Meer mensen uit de schulden betekent minder maatschappelijke kosten en minder armoede in de stad. Daar vaart iedereen wel bij.

3.5 De praktijk van schulddienstverlening

In hoofdstuk twee hebben we de waarden beschreven die aan ons handelen ten grondslag liggen. Als we dit vertalen naar de praktijk van schulddienstverlening ziet dat er als volgt uit.

Waarde	**Uitgangspunten voor schulddienstverlening**
Medemenselijkheid en zorgzaamheid	- we zetten in op voorkomen van problemen - we benaderen actief bij vermoeden van problemen (outreachend) - we bieden een sociaal vangnet - we bieden duurzame ondersteuning
Zelfstandigheid	- we spreken inwoners aan op wat zij zelf kunnen - onze ondersteuning is gericht op het vergroten van de zelfstandigheid
Bestaanszekerheid	- we bieden rust en stabiliteit - we verminderen stress - we bieden toekomstperspectief
Wederkerigheid	- we vragen om toewijding van onze inwoners - ieder doet naar vermogen mee
Gelijkwaardigheid en vertrouwen	- we werken vanuit vertrouwen in en met elkaar - we sluiten aan bij de behoefte/ uitgangspositie van de inwoner - we luisteren oprecht, zijn respectvol en (ver)oordelen niet - ongelijke gevallen mogen ongelijk behandeld worden (mits het voorspelbaar, betrouwbaar en navolgbaar is)
Samenwerking	- we bieden een integrale benadering (samen met partners en over leefgebieden heen) -1 gezin, 1 plan, 1 regisseur
Oplossingsgericht	- we werken vanuit de bedoeling - we denken in mogelijkheden en handelen daarnaar - we staan open voor vernieuwende (onconventionele) werkwijzen
Doelmatigheid	- we richten processen eenvoudig in - werken loont - we maken als schuldeiser het probleem niet groter

"Liefdevol luisteren is zonder oordeel."

De uitgangspunten zijn richtinggevend voor de uitvoering van schulddienstverlening. Hieronder staan wat voorbeelden die de toepassing van deze uitgangspunten bij de uitvoering illustreren.

Inzetten op het voorkomen en oplossen van problemen

Bereik vergroten

Om financiële problemen te voorkomen en op te lossen, is het een voorwaarde dat ondersteuning goed vindbaar is en dat we een laagdrempelige toegang bieden. De laagdrempelige toegang krijgt op dit moment vorm via de sociale wijkteams. Inwoners weten volgens de Rekenkamer hun weg naar het wijkteam snel te vinden[1].

Toch weten we ook dat we een grote groep inwoners (nog) niet bereiken. We willen dat iedereen gemakkelijk en snel de weg weet te vinden naar de schulddienstverlening en dat mensen geen taboe ervaren om hulp te vragen. We richten ons daarom ook op het vergroten van de zichtbaarheid van hulp bij financiële problemen. Dit kan door het verstrekken van goede en gerichte informatie die goed aansluit op de behoefte. Daarnaast gaan we slimmer gebruik maken van vindplaatsen. We betrekken organisaties waar doelgroepen met een hoog risicoprofiel zijn bij de preventie (denk aan onderwijsinstellingen, werkgevers, uitkeringsinstanties en de rechtbank).

Educatie

Kinderen die opgroeien in armoede krijgen later zelf ook vaak te maken met financiële problemen. Meer aandacht voor educatie kan problemen helpen voorkomen. Daarom moeten we al vroeg beginnen met kinderen wegwijs te maken in geldzaken.

Actieve benadering bij het vermoeden van problemen

Life-events

Er zijn gebeurtenissen in het leven van mensen die destabiliserend werken op de financiële situatie. Bijvoorbeeld het verlies van werk, een echtscheiding of het overlijden van een partner. Deze gebeurtenissen kunnen leiden tot een plotselinge inkomensdaling (of uitgavenstijging). Hoewel dit niet altijd tot financiële problemen leidt, brengt de financiële instabiliteit wel een risico met zich mee. Daarmee zijn deze gebeurtenissen belangrijke momenten voor vroegtijdige signalering en tijdige inzet van passende ondersteuning. We zoeken daarbij de samenwerking met partners die een signalerende rol kunnen hebben op het moment dat een life-event plaatsvindt (bijv. advocaten bij scheidingen).

Integrale benadering

Schulden staan zelden op zichzelf. Vaak hebben inwoners naast financiële problemen ook problemen op andere leefgebieden. Dit maakt het voor hen extra lastig om aan het werk te gaan. Tegelijkertijd is werk de beste weg uit armoede. Een baan biedt perspectief op een financieel gezonde en zelfstandige toekomst. Je staat op eigen benen en bent niet afhankelijk van de overheid of anderen. Veel mensen halen ook voldoening uit een baan. Je doet mee en kunt je unieke, waardevolle bijdrage leveren aan de samenleving. Schulddienstverlening kan alleen succesvol zijn als er goed samengewerkt wordt tussen alle betrokken partijen zoals de verschillende gemeentelijke afdelingen, schuldeisers, professionele en vrijwillige hulpverleners en maatschappelijke organisaties. Een voorbeeld van het versterken van de samenwerking is het samenwerkingsconvenant met bewindvoerders. In dit convenant maken we afspraken met elkaar over de eisen waaraan aangesloten bewindvoerders moeten voldoen en wat de gemeente hen in ruil daarvoor biedt.

Gemeente als schuldeiser

Vanuit doelmatigheid willen we als gemeente schulden niet verergeren. Uit een inventarisatie van de NVVK[12] komt naar voren dat de overheid één van de belangrijkste schuldeisers is. Het komt volgens hen nog regelmatig voor dat de gemeente aan de ene kant probeert de schulden van inwoners op te lossen en aan de andere kant in de top van de schuldeisers staat. Schulddienstverlening is niet doelmatig als we zelf schulden verergeren. Dat betekent dat we moeten kijken welke mogelijkheden er zijn om problemen door eigen incasso van vorderingen te voorkomen en/of te verminderen.

'Stel de gemeente is dienstverlener boven de gemeente is handhaver'

3.6 De vertaling naar de uitvoering

De waarden en uitgangspunten zijn richtinggevend voor onze inzet. Voor ieder uitgangspunt stellen we ons de vraag: hoe geven we daar invulling aan? Het werkt ook andersom. Onze bestaande werkwijzen toetsen we aan onze waarden en uitgangspunten. Daar waar we zien dat we in strijd handelen met onze eigen waarden hebben we ook iets te doen. Om een voorbeeld te geven: 'Ongelijke gevallen mogen ongelijk behandeld worden (mits het voorspelbaar, betrouwbaar en navolgbaar is)'. Dat is makkelijker gezegd dan gedaan in een organisatie waar jarenlang het credo 'Gelijke monniken, gelijke kappen' gold. Maar het kan wel. Een mooi voorbeeld hiervan stond onlangs in de krant onder de kop 'Autootje voor probleemgeval Arie bespaart tonnen aan zorgkosten'[13]. Ook in Arnhem gaan we binnenkort aan de slag met deze aanpak.

Hoe we de vertaling van de waarden en uitgangspunten naar de uitvoering vormgeven, is onderwerp voor gesprek met onze partners. Wij willen graag samen met hen een uitvoeringsagenda opstellen. In het volgende hoofdstuk lichten we het vervolgproces verder toe.

[12] NVVK, jaarcijfers 2018
[13] Algemeen Dagblad, 3 september 2019

4. Van papier naar praktijk

4.1 Inleiding

Deze visie biedt richting en houvast aan onze uitvoering. Er staat in beschreven wat we willen bereiken en op welke manier we dat gaan doen. Om de visie te vertalen naar de dagelijkse praktijk, gaan we op verschillende fronten aan de slag.

4.2 Een gezamenlijke uitvoeringsagenda

Samen met de partners willen we aan de slag om de visie te vertalen naar concrete acties. Waar zien we kansen waarmee we onze ambities (nog) beter kunnen realiseren? Maar ook: welke bestaande activiteiten kunnen we slimmer of beter organiseren? Hierbij kijken we ook nadrukkelijk naar onconventionele werkwijzen. We gaan op zoek naar creatieve oplossingen om inwoners schuldenvrij te maken. Denk daarbij aan nieuwe aanpakken als Sociaal Hospitaal of Collectief Schuldregelen.[14]

De waarden en uitgangspunten geven richting aan de uitvoeringsagenda. Dat betekent dat we bijzondere aandacht hebben voor:

- preventie en vroegsignalering

Door in een vroeg stadium ondersteuning te bieden, kunnen grote(re) problemen voorkomen worden.

- het vergroten van het bereik

Veel inwoners met financiële problemen weten de weg naar ondersteuning niet te vinden. Meer aandacht voor vindplaatsen en speciale groepen zoals jongeren en ondernemers.

- meer en sneller perspectief bieden

Perspectief bieden is belangrijk om de negatieve effecten van schulden te doorbreken.

- nazorg voor een duurzaam resultaat

Om terugval te voorkomen, moeten we de nazorg explicieter beleggen. Dit is ook van belang voor de volgende generatie.

Na vaststelling van deze visie in de raad starten we met het opstellen van de uitvoeringsagenda. Dat is geen eenmalige actie. Waar de visie voor langere tijd richting geeft, is de uitvoeringsagenda een actuele vertaling die jaarlijks om bijstelling vraagt.

4.3 Onze eigen werkwijze

In de uitvoering vinden wij het van belang dat we zelf het goede voorbeeld geven (onze waarden naleven). Dat betekent onder andere dat we:

- aandacht hebben voor de manier waarop wij samenwerken (met onze inwoners en met onze partners)
- het schuldenvraagstuk niet los zien van andere leefgebieden;
- ervaring opdoen met vernieuwende aanpakken;
- onze rol als schuldeiser kritisch bekijken.

Vanuit doelmatigheid zijn we terughoudend met het toevoegen van nieuwe regelingen/aanpakken aan het toch al (te) complexe geheel.

4.4 Betrokkenheid ervaringsdeskundigen

Wie weet beter wat helpt en wat niet dan de inwoners zelf? Bij het opstellen van deze visie hebben we de ervaringen van inwoners meegenomen. Naast individuele gesprekken met ervaringsdeskundigen hebben we een avond georganiseerd om ervaringen op te halen. Dat willen we geen eenmalige acties laten zijn. Samen met de partners en ervaringsdeskundigen zelf gaan we kijken hoe we de ervaringen van inwoners een structurele plek kunnen geven bij de uitvoeringsagenda.

[14] Schuldenlab 070 http://www.schuldenlab070.nl

4.5 Landelijke lobby

Op gemeentelijk niveau doen we wat we kunnen, maar we zien ook een breder, maatschappelijk vraagstuk. Wie de kranten leest en het nieuws regelmatig volgt, zal het niet zijn ontgaan. Overal komt terug dat schulden in Nederland toenemen omdat bij veel mensen het inkomen ontoereikend is. De lonen houden geen gelijke tred met de steeds hoger wordende kosten van het levensonderhoud. Gezinnen uit de lage- en middenklasse kunnen het leven simpelweg niet meer betalen. Dit is geen lokaal vraagstuk, maar vraagt om aandacht van de nationale politiek. Als Arnhem zullen wij ons inspannen om onze zorgen over deze ontwikkeling blijvend onder de aandacht te brengen in Den Haag.

Tot slot

Met deze visie leggen we een (hernieuwd) fundament onder onze schulddienstverlening. Op basis van actuele inzichten leggen we andere accenten. Zo kijken we genuanceerder naar wat we kunnen verwachten van mensen met grote financiële problemen. En we verleggen de focus van symptoombestrijding naar het voorkomen van problemen en het bieden van duurzame oplossingen.

Deze visie is geen doel op zich. Hij moet zijn waarde bewijzen in de praktijk. Daarom gaan we samen met onze partners aan de slag met een uitvoeringsagenda. Daarbij hoeven we niet vanuit het niets te beginnen. Er gebeurt in Arnhem al veel goeds als het gaat om schulddienstverlening. We willen dit moment benutten om het bestaande te toetsen aan deze visie en waar nodig bij te sturen. Daarnaast gaan we aan de slag met een aantal innovatieve aanpakken.

Iedere Arnhemmer schuldenvrij!
Aan deze ambitie werken wij de komende tijd met veel energie verder. Wij nodigen u van harte uit om met ons mee te doen!

Dankwoord
We danken de adviesraad Werk en Inkomen voor hun kritische blik en het uitgebreide advies. Mede hierdoor is deze visie geworden zoals hij er nu ligt.

Op verschillende plekken treft u in groen citaten aan van inwoners. Deze citaten komen uit gesprekken die wij met inwoners met financiële problemen gevoerd hebben. Wij zijn deze inwoners zeer erkentelijk voor het kijkje in hun leven dat zij ons geboden hebben. Wij waarderen de moed die zij hadden om openlijk over hun ervaringen te spreken. Niet alleen helpen zij ons daarmee onze dienstverlening te verbeteren. Het openlijk bespreken van financiële problemen draagt ook bij aan het wegnemen van het taboe dat helaas nog op schulden rust.

"Delen = helen"

Lijst van gebruikte bronnen

- NVVK Jaarcijfers, Vereniging voor schuldhulpverlening en sociaal bankieren, 2018
- Je houdt net wel of net niet je hoofd boven water. NRC, 13 september 2019
- Factsheet geldproblemen in Nederland 2018, Nibud
- De veerkrachtige samenleving, Arnhem, 2013
- Schaarste: hoe gebrek aan tijd en geld ons gedrag bepalen, Sendhil Mullainathan en Eldar Shafir, 2013 .
- Alle kinderen kansrijk, M.Wiersma en C. van der Kooi, 2017
- Het verhaal achter de cijfers. Onoplosbare schuldsituaties, Hogeschool Utrecht, 2014
- Schulden en werk. Onderzoek Panteia, 2015
- De Schuldenval, onderzoeksrapport Rekenkamer Arnhem, 2019
- Factsheet Armoede en schulden, Platform 31, 2019
- Autootje voor probleemgeval Arie bespaart tonnen aan zorgkosten, Algemeen Dagblad, 3 september 2019
- SOHOS en Collectief schuldregelen. www.schuldenlab070.nl

Wijkteams Arnhem

Onderwerp: Schulddienstverlening
Datum: 20-09-2019
Aan: Martien Louwers
Van: Han van Burken, Els Bouwman

Aanleiding

De wethouder, Martien Louwers, wil graag weten welke type vragen aan het wijkteam gesteld worden. Ook vraagt zij wat de reden is als inwoners uiteindelijk niet tot een stabilisatietraject komen en niet aangemeld worden bij Rijnstad, terwijl de inwoners met het wijkteam wel begonnen zijn met een aanmelding en intake. Dus de oorzaak van de 'uitval'. Om deze vraag te beantwoorden hebben we dit de coaches via intranet en de mail voorgelegd. We hebben een hoge respons gekregen, dus we gaan ervan uit dat dit een betrouwbaar beeld geeft.

1. **Hoeveel inwoners komen in deze periode bij de wijkteams met vragen met betrekking tot financiën?** Welk percentage is dat van het totaal aantal vragen dat binnenkomt bij de wijkteams?
   Periode januari tot en met augustus 2019:
   - Aantal unieke inwoners met vragen op gebied van financiën: 1122
   - Het totaal aantal nieuwe dossiers: 3480.

   Dat betekent dat ongeveer 30% van de vragen die bij de wijkteams binnenkomen te maken hebben met financiën.
   Hierbij moeten we wel opmerken dat ook inwoners die al langer bij de wijkteams bekend zijn, vragen op financieel gebied kunnen stellen, wanneer ze dat eerder nog niet gedaan hebben. Dat is dus wel een eerste vraag op financieel gebied, maar geen nieuwe aanmelding bij de wijkteams.

2. **Welke type vragen worden op het gebied van financiën het meest gesteld door inwoners?**
   (Dit zijn mensen waarbij het wijkteam financiële ondersteuning geeft, code S6104)

   Top 5 van het type vragen dat bij de wijkteams binnenkomt:
   1. Het geven van advies over het vergroten van het inkomen door gebruik te maken van financiële regelingen en voorzieningen en door verwerving van werk. Denk aan: bijzondere bijstand/voedselbank/kledingbank/vraag m.b.t. aanvragen uitkering/kwijtschelding heffingen/toeslagen checken/aanschrijven fondsen bij laag inkomen of financiële problemen/wat te doen als ex geen alimentatie betaalt.
   2. Het maken van een overzicht van de eigen inkomsten en uitgaven (gemiddelde maandbegroting en jaarbegroting).
   3. Uitleg en informatie geven over routes binnen SDV.
   4. Adviseren en verwijzen naar juiste voorliggende voorzieningen in de wijk.
   5. Het geven van advies over het ordenen van de administratie ten behoeve van de huishoudfinanciën en het bijhouden van dagelijkse uitgaven.

   Andere voorkomende vragen:
   - Het omgaan met betalingsachterstanden. Denk aan: vragen m.b.t. loonbeslag.
   - Het geven van algemene informatie en advies over de wijze waarop de klant kan onderhandelen met schuldeisers over afbetaling van de schulden. Denk aan: helpen met formulieren/lezen van brieven.

- Ondersteuning bij dreigende ontruiming, afsluiting water en gas/stroom (voor inwoners die geen traject Rijnstad/Plangroep willen).
- Advies m.b.t. aanvraag beschermingsbewind of juist het beschermingsbewind willen stoppen.
- Het geven van geld besparende tips.
- Het geven van advies over het regelen van betalingen, bijvoorbeeld automatisch of gespreid. Denk aan: inzetten van derde betalingen via WWB/aanvragen budgetbeheer.
- Ondersteuning tijdens MSNP/WSNP. Denk aan: ondersteuning bij vragen door bewindvoerder/budgetbeheer of BooM.
- Het geven van Informatie en advies over het gebruik van - al dan niet gratis beschikbare - hulpmiddelen, zoals www.zelfjeschuldenregelen.nl.

3. We zien "uitval" tussen de aanmelding en intake (S 6103) en de daadwerkelijk aanmelding voor een stabilisatietraject door Rijnstad (S 6102). Wat zijn daarvan de oorzaken?

Top 7 oorzaken "uitval" :

1. Mensen zeggen afspraken steeds af/lukt niet om in contact te komen.
   Achterliggende redenen genoemd door coaches:
   - Reageert niet op mail/app. Ik heb nog een keer gevraagd. Reden: Lijkt een beetje op hulp willen maar er zelf niet zo veel voor willen doen. Makkelijk opgeven.
   - Geen contact meer na veel afzeggingen. Ik denk dat de ouders het te lang opgelost hebben. Jongere is inmiddels verhuisd.
   - Inwoner wacht op een zitting, daar kunnen nieuwe schulden uitkomen inwoner is dus niet stabiel.
   - Omdat de schulden langdurig, hardnekkig en onmogelijk om op te lossen lijken i.v.m. hoge rentes bijvoorbeeld lijken inwoners snel overvraagd te worden; geen overzicht meer, stress, niet door kunnen pakken. In hoeverre sluiten we aan op het niet kunnen, onvermogen van inwoners bij huidige schuldenaanpak; veel poppetjes, traagheid door hoe het huidige proces is georganiseerd. De drempel ligt hoog om door te kunnen zetten naar Rijnstad. Een compleet overzicht krijgen in schulden en inkomsten/uitgaven duurt soms maanden.-(mobility mentoring)
   - Moeite acceptatie NAH en als gevolg het niet zelf meer te redden.
   - Inwoner en hulpverlener vullen de formulieren niet in.
   - Dakloosheid
2. Iemand voelt te weinig verantwoordelijkheid: het ligt aan anderen, ik heb recht op..
3. Mensen geven aan zichzelf weer te redden
4. Positieve reden: schuld kan worden opgelost (bijv. teruggave belastingdienst, baan etc).
   Opmerkingen: na een heel lang traject, met veel problemen oa aanmelding bij bewindvoerder en malafide werkgevers, is meneer weer terug bij ex. Zij helpt hem om schulden op te lossen. Dhr heeft baan.
5. Verslaving
6. Angst dat alle financiën overgenomen worden en mensen met weinig geld moeten rond komen
7. Schaamte m.b.t. schulden

   Andere redenen:
   - Via beschermingstafel rechtstreeks naar een schuldbemiddelingstraject/WSNP.
   - Indianenverhalen over Rijnstad/plangroep.
   - Ondernemer/boeken niet gesloten.
   - Andere problematiek prioriteit. Eerst scheiden en ouderschapsplan maken etc.
   - Traject loopt nog. Mevrouw is uit wsnp gezet. Inkomen/uitgaven worden d.m.v. Boom stabiel gehouden. Schulden is nog onduidelijk en ook of Rijnstad hier wat mee kan.

- Ondersteuning thuisadministratie, is voldoende.
- Aangemeld voor JPF.
- Inwoonster heeft slechts Menzis als schuldeiser maar Plangroep geeft aan dat ze hierin niet kunnen bemiddelen. Ook niet via de WUB regeling. SR komt dus niet van de grond.
- Betwiste vordering van erfgename op betrokkene, rechtszaken lopen.
- De zaak is opgelost d.m.v. coaching door wijkcoaches en er is een betalingsregeling met de schuldeiser(s) getroffen.
- Informatie en advies. Eerst de administratie op orde zodat er een gedegen schuldenlijst kan worden gemaakt. Rijnstad Thuisadministratie is ingezet!
- Inwoner had bij aanmelding maar 1 schuld, waardoor het traject is afgewezen.
- Inwoonster is aangemeld bij Revolverend Fonds en vanwege privé omstandigheden (zowel inwoonster, als hulpverlener, zijn er afspraken afgezegd. Inwoonster is nog steeds in beeld en er wordt een nieuwe afspraak gemaakt.
- WSNP traject bleek in het verleden al doorlopen te zijn, zonder succes. Inwoner staat er niet voor open dit opnieuw te proberen.
- Inwoner wil geen openheid van zaken geven.
- Heeft deeloplossing gevonden (lost 1 schuld af) … blijft financieel krap.
- Financieel heeft ze hulp via Vroeg erop af. Omdat het toch moeilijk liep met de huur en het betalen van de zorgpremie, kwamen zij langs. Voeg eropaf heeft het financiële stuk opgepakt en is met haar aan het kijken naar de mogelijkheden en stabiliteit. Als het noodzakelijk is om door te zetten voor een schuldhulpverleningstraject wordt contact opgenomen met het wijkteam.
- Een start is gemaakt, maar eerst moet het koophuis verkocht gaan worden voordat er verder gegaan wordt. Man heeft een progressieve spierziekte en er moet eerst een aangepaste woning komen voordat tot verkoop kan worden overgegaan. Dit duurt helaas heel lang. Het stedelijk huuroverleg is al betrokken.
- Loopt nog. Familie helpt maar schiet niet zo erg op.
- Reageert niet op mail/ app. Ik heb nog een keer gevraagd. Reden: Lijkt een beetje op hulp willen maar er zelf niet zo veel voor willen doen. Makkelijk opgeven.
- Geeft aan te druk te zijn op het werk. Ik heb opnieuw contact gezocht.
- Juist bij schulden is het goed actief het lijntje te houden. Maar in de hoeveelheid vragen die ik als wijkcoach krijg schiet het er ook bij in om er actief achteraan te gaan.

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking	Agendapunt **Onderzoeksrapport Rekenkamer Arnhem: "De Schuldenval"**
Motie van	D66 en CDA Arnhem
Titel motie	Geen definitieve aanbesteding schuldhulpdienstverlening zonder integrale visie.
Nummer Zaaknummer	19M78 273186

De raad,
Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat;

- Het deel van de schulddienstverlening dat niet door de sociale wijkteams wordt gedaan deze zomer opnieuw wordt aanbesteed. (zie raadsbrief "Aanbesteding schulddienstverlening" van 4 juni 2019). Publicatie van de aanbesteding is voorzien op 9 juli 2019
- Naar schatting ten minste 16.000 huishoudens in Arnhem te maken hebben met schulden (op basis van onderzoek Panteia)
- Mensen gemiddeld vijf jaar wachten met het zoeken van professionele hulp. (Ze hebben dan een gemiddelde schuld van ruim 42.000 euro bij vijftien schuldeisers).
- Schulden vaak een negatieve invloed hebben op gezondheid, welzijn en arbeidsmarktperspectieven. En dat huishoudens die hiermee te maken hebben, tweeënhalf keer zo vaak een beroep doen op sociaaldomeinvoorzieningen (Pommer & Boelhouwer, 2017)

Overwegende dat;

- Het college van B&W de aanbevelingen van de rekenkamer voor de schuldhulpdienstverlening in Arnhem wil meenemen in de aanbesteding.
- Het rekenkamerrapport “De Schuldenval” geen compleet beeld geeft van de knelpunten binnen de schuldhulpdienstverlening in Arnhem.
- Het rekenkamerrapport “De Schuldenval” concludeert dat mensen lang in een schuldenval gevangen blijven in Arnhem.
- Het algemene uitgangspunt van de aanbesteding dat “we mensen met schulden zo snel mogelijk willen helpen” niet onderbouwd wordt met een visie en/of plan.

AANGENOMEN

Ig m70/P.2 17

Verzoekt het college:

- Op basis van een nadere analyse van het stelsel van schulddienstverlening en een integrale visie op de toekomst, de raad kaders te laten vaststellen voor de inrichting van de schulddienstverlening in Arnhem;
- Als vervolg op het "Onderzoek uitvoering schulddienstverlening sociale wijkteams van maart 2016" een audit te laten verrichten naar de uitvoering van de schulddienstverlening;
- De aankomende aanbesteding zo in te richten dat de werkwijze uiterlijk per 1-1-2021 kan worden aangepast of dat er opnieuw kan worden aanbesteed, indien de aanbesteding niet blijkt te passen bij de nog vast te stellen kaders.

En gaat over tot de orde van de dag

Sabine Andeweg (D66)
Klaartje Koorn-van Dillen (CDA)

AANGENOMEN

Voor	**39**	*Motie "Geen definitieve aanbesteding schuldhulpdienstverlening zonder integrale visie" (19M78)*
Tegen	**0**	

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

PvdA	4	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Nede		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Bal		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

PARTIJ VOOR DE VRIJHEID	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal	**39**

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	Moties vreemd aan de agenda
Motie van	Mattijs Loor (D66) Marie José Navis (GroenLinks) Hanny van Nunen (PvdA) Leo de Groot (PvdD) Yildirim Usta (Denk Verenigd Arnhem) Gerrie Elfrink (SP) Karin Kalthoff (VVD) Klaartje van Dillen (CDA)
Titel motie	Meer schulden voorkomen
Nummer Zaaknummer	**19M19** 378759

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat

- De overheid bij schulden vaak de voornaamste schuldeiser is;
- De gemeente verantwoordelijk is voor schuldhulpverlening en voor uitvoering en handhaving van de Participatiewet;
- Staatssecretaris Van Ark in haar brief aan de Tweede Kamer van 13 februari 2019 aangeeft dat een tussentijdse aanmaning, aanbieden van vroegtijdig betalingsregeling en persoonlijk contact tot een vermindering van boete-stapelen heeft geleid;
- De staatssecretaris in dezelfde brief aangeeft gemeenten te zullen oproepen om – vooruitlopend op nieuwe wetgeving – uit te gaan van minimaal 95% van de bijstandsnorm als beslagvrije voet;
- Arnhem op dit moment een minimum hanteert van 90% of 92,5% van de bijstandsnorm als beslagvrije voet;
- De minister voor Rechtsbescherming toe heeft gezegd (14 februari 2019) dat kwijtschelding van boetestapeling hand in hand dient te gaan met het accepteren van schuldhulpverlening.

Overwegende dat

AANGENOMEN

19m 19/P2/7k

- Stapeling van boetes, aanmaningskosten, invorderingskosten en rente op betalingsachterstanden onwenselijk is en naast schuldenproblematiek ook de bijkomende maatschappelijke problemen vergroot;
- Met het opleggen van invorderkosten en rente bij betalingsachterstanden of bij het hanteren van een te lage beslagvrije voet, de gemeente haar eigen taak om problematische schulden tegen te gaan bemoeilijkt;
- Boetes bedoeld zijn om mensen die niet willen betalen aan te zetten tot betalen, maar geen effect hebben indien inwoners niet kunnen betalen;
- Bij het aanhouden van een te lage beslagvrije voet er een groot risico bestaat op het opbouwen van nieuwe schulden.

Spreekt uit dat:

- De gemeente al het mogelijke moet doen om te voorkomen dat kwetsbare inwoners door beslaglegging of boetes van de zijde van de overheid verder in financiële problemen komen.

En verzoekt het college:

- Geen boetes of vordering verhogende kosten op te leggen bij betalingsachterstanden indien sprake is van inwoners met problematische schulden, mits zij schuldhulpverlening accepteren;
- Ook geen boetes of vordering verhogende kosten op te leggen bij betalingsachterstanden indien al sprake is van een maximaal beslag op loon of uitkering en er geen (spaar)geld is om de boete of kosten mee te voldoen;
- Zo spoedig mogelijk gehoor te geven aan de oproep van de staatssecretaris om een beslagvrije voet van minimaal 95% van de bijstandsnorm als uitgangspunt te hanteren;
- De raad uiterlijk in juni 2019 een voorstel tot aanpassing van de Afstemmingsverordening te doen toekomen, indien dat voor de uitvoering van bovenstaande noodzakelijk is;
- Er bij grote schuldeisers, zoals het CJIB, de belastingdienst, zorgverzekeraars, energieleveranciers of woningcoöperaties, op aan te dringen boetestapeling te voorkomen door tussentijds een aanmaning in eenvoudig Nederlands te sturen en/of vroegtijdig persoonlijk contact op te nemen en een betalingsregeling aan te bieden.

en gaat over tot de orde van de dag

Mattijs Loor (D66)
Marie José Navis (GroenLinks)
Hanny van Nunen (PvdA)
Leo de Groot (PvdD)
Yildirim Usta (Denk Verenigd Arnhem)
Gerrie Elfrink (SP)
Karin Kalthoff (VVD)
Klaartje van Dillen (CDA)

AANGENOMEN

Voor 36 *Motie vreemd aan de agenda "Meer schulden voorkomen" (19M19)*

Tegen 0

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

D66	4	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

PvdA	3	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

ChristenUnie	1	0
Becker		
Nede		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Bal		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

Partij voor de Vrijheid	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal 36

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	3 juli 2019
Ter bespreking van	Agendapunt **'Onderzoeksrapport Rekenkamer Arnhem: "De Schuldenval"**
Motie van	VVD, D66, GroenLinks, PvdA, ChristenUnie
Titel motie	Ruimer baan voor de 'Vroeg Eropaf methode'
Nummer Zaaknummer	19M77 273186

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat
- op 20 maart 2019 het college en 15 organisaties een nieuw convenant om problematische schulden terug te dringen hebben ondertekend;
- De Vroeg Eropaf Methode een succesvol instrument is in deze;
- De medewerkers van Vroeg Eropaf inmiddels zo'n 1000 Arnhemmers bezocht hebben. Inwoners die meedoen aan het traject zien hun schulden dalen en zijn weer in staat om regelmatige betalingen te doen, voor bijvoorbeeld energie en huur;
- Vroeg Eropaf medewerkers maximaal 28 dagen hebben om de hulpvraag van de betreffende inwoners in kaart te brengen en een plan van aanpak te kunnen maken.

Overwegende dat
- Het doorgaans wel vijf jaar duurt voordat iemand om hulp durft te vragen;
- Het niet altijd lukt om binnen 28 dagen volledig vertrouwen van de inwoner te krijgen;
- Er soms meer tijd nodig is dan 28 dagen om te komen tot een plan van aanpak. Dit is vaak indien er sprake is van ernstige schuldenproblematiek;
- De regel van 28 dagen nu erg strak gehanteerd wordt.

Verzoekt het college om
- de harde regel van 28 dagen te laten vallen indien het hulpverleningstraject daarom vraagt en er zwaarwegende redenen zijn. Deze redenen moeten dan door de Vroeg Eropaf medewerker gemotiveerd kunnen worden.

en gaat over tot de orde van de dag
Karin Kalthoff, VVD
Sabine Andeweg, D66
Marie José Navis, Groen Links
Hanny van Nunen, PvdA
Daniël Becker, ChristenUnie

AANGENOMEN

Voor 39

Tegen 0

Motie "Ruimer Baan voor de Vroeg Eropaf methode" (19M77)

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Bal		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Hegge		

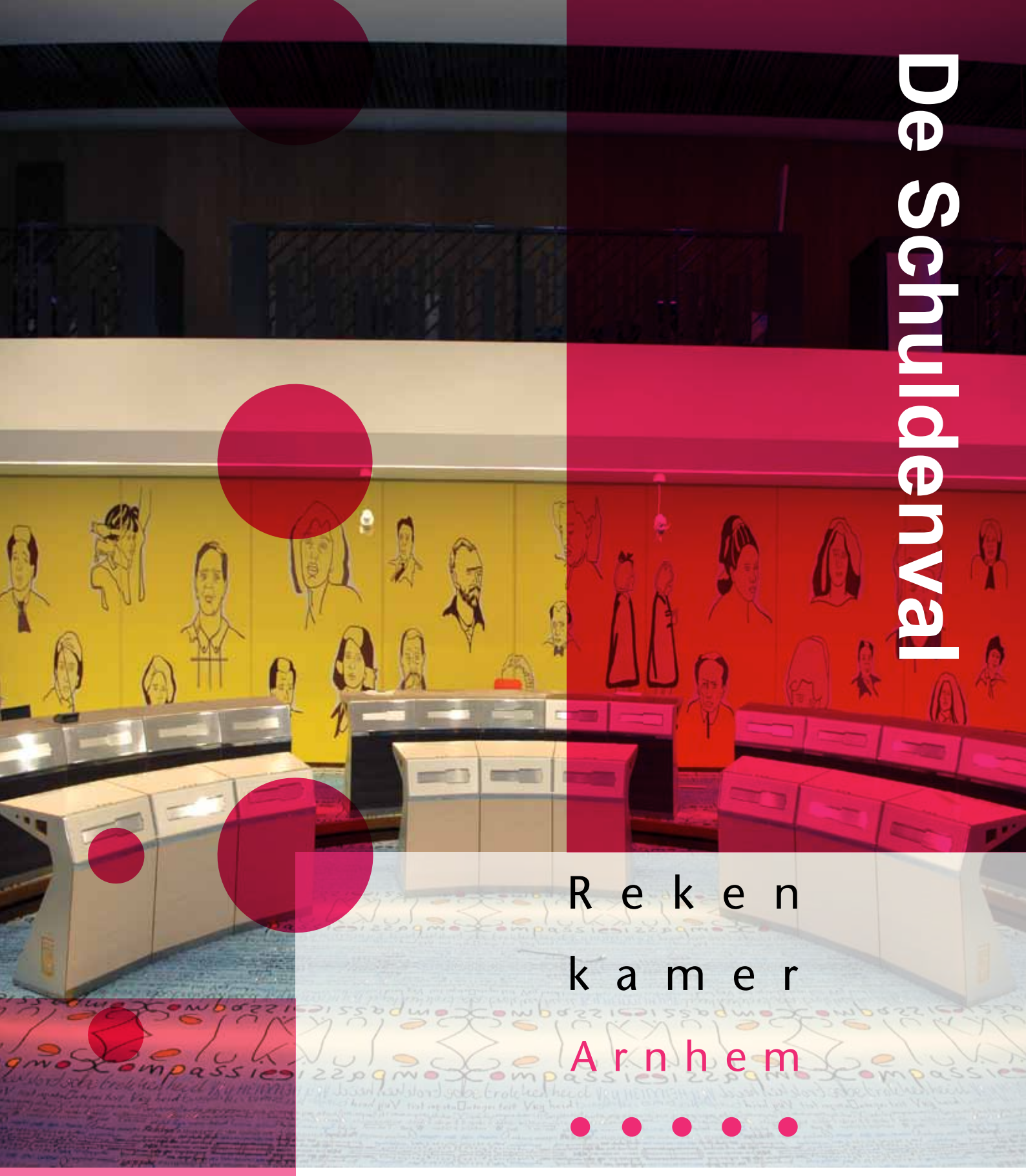
PvdA	4	0
Greving		
van Nunen		
Bouma		
de Vries		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

PARTIJ VOOR DE VRIJHEID	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal 39

De Schuldenval

Reken kamer Arnhem

Bestuurlijke Nota

Rekenkameronderzoek naar de schulddienstverlening in Arnhem

Rekenkamer Arnhem

Schulddienstverlening in Arnhem

Bestuurlijke nota

9 mei 2019

Zaaknummer: 273186

Rekenkamer Arnhem

Inhoudsopgave

Rekenkamer Arnhem

Bestuurlijke nota

1. Inleiding 3
2. Conclusies 4
   2.1 Overzicht conclusies 4
      2.1.1 conclusies ten aanzien van beleid 4
      2.1.2 conclusies ten aanzien van de uitvoering 4
      2.1.3 conclusies ten aanzien van bereik en kosten 5
      2.1.4 conclusies ten aanzien van ervaringen van inwoners 5
   2.2 Overall beeld 6
3. Aanbevelingen 7
   3.1 Voor het College van B&W 7
   3.2 Voor de raad 8
4. Reactie college van B&W 9

5. Nawoord Rekenkamer 12

Bijlage: Essay - Vasco Lub - sociale wijkteams en schulddienstverlening: reflectie op de 'Arnhemse route'

Bijlage: Rapport 'Evaluatie schulddienstverlening in Arnhem'

1. Inleiding

Voor u ligt het rapport van de Rekenkamer Arnhem naar de schulddienstverlening in Arnhem. Dit rapport gaat over de situatie waarin mensen met schulden kunnen verkeren en hoe zij geholpen worden daarmee om te gaan.

Dit rapport is het tweede in een serie rapporten die de Rekenkamer Arnhem de komende jaren wil opleveren over het Sociaal Domein. Het eerste ging over informatiebeveiliging in het Sociaal Domein. In voorbereiding is een onderzoek naar jeugdhulp in Arnhem, en op langere termijn willen wij onder andere ook PGB- en zorgfraude en laaggeletterdheid onderzoeken. Wij hopen over enkele jaren een "satéprikker" door deze rapporten te kunnen steken en daarmee een bijdrage te kunnen leveren aan een samenhangend en effectief sociaal beleid voor de inwoners van Arnhem.

De Rekenkamer Arnhem dankt alle betrokkenen voor hun medewerking aan dit rapport. In de allereerste plaats de 27 huishoudens in Arnhem die we hebben geïnterviewd over hun soms onmogelijke positie en hun ervaringen met hulp- en dienstverleners in Arnhem. Zij hebben ons met hun openhartige antwoorden en soms verbijsterende, soms treurige en soms ook weer optimistisch makende verhalen een bijzondere inkijk in de problematiek gegeven. Maar ook alle andere betrokkenen die de onderzoekers hebben mogen spreken (ambtenaren, de sociale wijkteams, Rijnstad en PLANgroep) en andere hulpverleners zeggen wij veel dank voor hun openhartigheid, eerlijkheid en de bereidheid om informatie uit- en op te zoeken en aan te leveren.

Deze bestuurlijke nota bevat alleen de hoofdlijnen van de conclusies en de aanbevelingen van het onderzoek. De basis hiervoor ligt in de nota van bevindingen, het feitelijke en door de ambtelijke organisatie gevalideerde onderzoeksrapport. Dat rapport is als bijlage bij deze bestuurlijke nota gevoegd. U kunt volstaan met het lezen van deze bestuurlijke nota.
Dat laatste zou overigens zonde zijn. Naar de mening van de Rekenkamer Arnhem heeft het onderzoek een rapport opgeleverd dat het verdient in zijn geheel gelezen te worden. Wij danken de onderzoekers voor hun grondige werk en goed geschreven rapport.

2. Conclusies

Op basis van het onderzoek trekt de Rekenkamer Arnhem conclusies. U vindt deze uitgebreid beschreven in hoofdstuk 7 van de Nota van Bevindingen. Per onderdeel van het onderzoek zijn daar de onderzoekvragen beantwoord en zijn de punten benoemd die goed gaan, en die voor verbetering vatbaar zijn.

Wij geven u in 2.1 het overzicht van die punten, en sluiten in 2.2 af met een overall beeld.

2.1 Overzicht conclusies

2.1.1 Conclusies ten aanzien van beleid

- Aan het beleid t.a.v. schulddienstverlening ligt een onderbouwde probleemanalyse ten grondslag.
- Er zijn concrete maatregelen geformuleerd om de gestelde doelen te realiseren.
- De doelen en maatregelen zijn in lijn met de probleemanalyse.
  Het beleid geeft een goede invulling aan de Wgs.
- Er zijn voor Rijnstad en Plangroep meetbare doelen opgesteld. Periodiek is er met de gemeente overleg over de realisatie van deze doelen.

Verbeterpunt voor het beleid is:
- Er zijn geen meetbare doelen t.a.v. schulddienstverlening geformuleerd voor de Sociale Wijkteams. De Wijkteams hebben hun registratie inmiddels wel enigermate uitgebreid.

2.1.2 Conclusies ten aanzien van de uitvoering

- De gemeente voert actief regie op de taakuitvoering en samenwerking.
- Indien een persoon zich tot de gemeente wendt voor schulddienstverlening, vindt binnen vier weken het eerste gesprek plaats waarin de hulpvraag wordt vastgesteld.
- Indien er sprake is van een bedreigende situatie vindt binnen drie werkdagen het eerste gesprek plaats, waarin de hulpvraag wordt vastgesteld.
- De overdracht van inwoners van Rijnstad naar PLANgroep verloopt over het algemeen goed.

Verbeterpunten in de uitvoering zijn:
- Het effect van wat wijkteams doen is thans onduidelijk. Er is geen helder beeld over het aantal cliënten, de bestede tijd en geld en het bereikte effect, noch over de doorlooptijd. De registratie is niet op orde.
- De taakopvatting en kennis van wijkcoaches ten aanzien van schulddienstverlening verdient blijvende aandacht. De doortastendheid waarmee inwoners met problematische schulden nu worden geholpen verschilt per coach.
- De overdracht van wijkteam naar Rijnstad verdient aandacht. Met name de financiële gegevens vragen extra aandacht. Zo zijn de ervaringen met de berekening van het vrij te laten bedrag wisselend.

- De regierol van de wijkcoach na overdracht aan Rijnstad en PLANgroep moet beter worden geborgd. Als de wijkcoach uit positie raakt kan deze ook geen regie voeren.
- Gedurende de ondersteuning moet meer aandacht besteed worden aan het verhogen van de financiële zelfredzaamheid, om te voorkomen dat inwoners na het beëindigen van de dienstverlening opnieuw in de problemen komen.
- De nazorg moet explicieter worden belegd. Onder andere: binnen een jaar na het beëindigen van de dienstverlening contact opnemen om te informeren of inkomsten en uitgaven nog steeds in evenwicht zijn.

2.1.3 Conclusies ten aanzien van bereik en kosten

- Naar schatting maakte in 2017 per 10.000 Arnhemmers er tussen de 130 en 194 gebruik van schulddienstverlening. Dit is hoger dan in gemeenten van vergelijkbare omvang in dat jaar (110) en dan het landelijk gemiddelde (92). Een verklaring hiervoor is dat Arnhem ten opzichte van gemeenten met een vergelijkbare omvang, meer huishoudens heeft die moeten rondkomen van een laag inkomen.
- De gemeente heeft maatregelen genomen op belangrijke factoren die de toegankelijkheid van de schulddienstverlening kunnen belemmeren.
- Arnhem geeft meer geld uit aan schulddienstverlening dan het landelijk gemiddelde. Arnhem besteedt 1.574 euro per 100 inwoners, landelijk is dat 1.190 euro per 100 inwoners.
- Er is overigens geen inzicht in de kosten die wijkteams maken ten aanzien van schulddienstverlening.

Verbeterpunten met betrekking tot bereik en kosten zijn:
- Inzicht in de omvang en samenstelling van de doelgroep inwoners met problematische schulden en welk gedeelte hiervan wordt bereikt.
- Inzicht in hoeveel mensen worden geholpen met de hulp van het wijkteam. Inmiddels is de registratie hierop uitgebreid. De komende tijd moet blijken of deze het gewenste inzicht oplevert.

2.1.4 Conclusies ten aanzien van ervaringen van inwoners

- Inwoners weten hun weg naar het wijkteam snel te vinden.
- De ervaringen met wijkcoaches zijn positief. Mensen voelen zich gehoord door hun coach. Zij hebben het gevoel dat de coach aan hun kant staat en voor hun belang opkomt. Dat betekent niet per sé dat daarmee iets bereikt wordt.
- Het kan lang duren voordat schulddienstverlening echt op gang komt.
- Het duurt regelmatig lang voordat er duidelijkheid is over inkomen, uitgaven en schulden. Het duurt ook regelmatig lang voordat duidelijk is wel traject het meest passend is. Stabilisatietrajecten verlopen zelden in een rechte lijn. De meeste trajecten kennen hick ups. Alledaagse zaken kunnen leiden tot onduidelijkheid en tot vertraging.
- De hulp aan ondernemers met schulden moet worden verbeterd. Duidelijk moet worden hoe het Bureau bijstandverlening zelfstandigen het best kan worden betrokken bij de Arnhemse route.

2.2 Overall beeld

De overall conclusies die uit het rapport getrokken worden, zijn indringend.

Het komt vaak voor dat mensen lang in hun schuldenval gevangen blijven. Dat wordt in belangrijke mate veroorzaakt doordat veel hulpverlening binnen de wijkteams weinig doel- en resultaatgericht is. Vele wijkcoaches kunnen vanuit hun warme betrokkenheid rekenen op grote waardering van hun cliënten. Dat is waardevol en moet behouden blijven.

De opdracht van de wijkteams is "doen wat nodig is". Dat mag de algemene doelstelling zijn, ten aanzien van de langjarige schuldenproblematiek (die bij velen steeds toeneemt naarmate ze langer in de schuldenval zitten) is hij niet effectief genoeg. De wijkteams registreren niet hoeveel mensen met welke schulden bij hen komen en ze pakken de problematiek niet doelgericht genoeg aan. Het maken van een plan en het voeren van de regie op de complexe processen die aan schuldenproblematiek ten grondslag liggen wordt onvoldoende strak aangestuurd en is in de analysefase (wat is het probleem en wat zou de oplossingsrichting kunnen zijn) niet doorwrocht genoeg. Daardoor wordt te weinig snelheid gemaakt.

Triage (het bepalen welke hulp nodig is) vergt specifieke vakkennis. Wij zien die niet altijd goed, tijdig en snel ingezet worden. Meer specifiek is de kennis ten aanzien van ondernemers/zzp'ers die met schulden bij de gemeente aankloppen onvoldoende. Vaak is er een ingewikkeld juridische en fiscale problematiek die specifieke kennis vraagt.

Omdat de afspraken met Rijnstad en PLANgroep ten aanzien van hun doelen en meetbare resultaten strak ingekaderd zijn, zijn de resultaten hier helderder. Ben je als schuldenaar eenmaal zo ver dat je daar terecht komt – maar dat is voor velen een lange, kronkelige en moeizame weg – dan word je meestal goed en effectief geholpen.

3. Aanbevelingen

De Rekenkamer formuleert aanbevelingen voor zowel het college als voor de raad van Arnhem. Deze worden in afzonderlijke paragrafen gepresenteerd.

3.1 Voor het college van B&W

1. Versterk de intake bij potentiële schuldhulpverleningssituaties

De problematiek ter zake van schulden is vaak zo complex dat een zware "triage" noodzakelijk is. Omdat de intakefase een belangrijk onderdeel is van de Arnhemse route dient daarin altijd een wijkcoach betrokken te worden die specialistische kennis heeft over schulddienstverlening. Dit om:

- Sneller tot een goed overzicht te komen van inkomsten, uitgaven en schulden.
- Met de inwoner sneller te bepalen welk traject de beste perspectieven biedt.
- De inwoner (eventueel) sneller naar de volgende fase in de Arnhemse route te begeleiden.

Op dit moment kan het lang duren (soms zelfs jaren) voordat een schuldhulpverleningstraject wordt gestart. De interviews met inwoners hebben geleerd, dat zij ook sneller willen weten waar zij aan toe zijn. Dat betekent: goed registreren (efficiënt en effectief, zonder in bureaucratische overdoses te vervallen), en het maken van scherpe en diepe analyse van de problematiek en de bijzondere omstandigheden van de cliënt door een gespecialiseerde professional, zodat een gericht plan kan worden gemaakt.

2. *Ga beter en gerichter registreren*

Om in beeld te krijgen hoeveel Arnhemmers een beroep doen op schulddienstverlening, moet de registratie van de schuldhulpvraag onderdeel worden van het intakeproces. Duidelijk moet worden hoeveel Arnhemmers een beroep doen op schulddienstverlening; hoe zij worden geholpen; en, wat de doorlooptijd van hulptrajecten is. Er is inmiddels gestart met registratie door de Sociale Wijkteams. Komend jaar moet duidelijk worden of dit ook het gewenste inzicht geeft. Het geeft geen pas dat er geen helder inzicht is in het aantal cliënten, hun hulpvraag en de bij de hulp gerealiseerde effecten en gemaakte kosten.

3. Zorg voor borging van regiefunctie van de wijkcoach

De regiefunctie van de wijkcoach moet beter worden geborgd. Bij overdracht van een inwoner aan Rijnstad of PLANgroep moeten Sociale Wijkteams en schuldhulpverleners altijd afspreken wat de regiefunctie concreet zal gaan inhouden (casus- en/of procesregie). Bijvoorbeeld moet per inwoner worden afgesproken met welke frequentie c.q. op welke momenten de wijkcoach op de hoogte wordt gesteld over de voortgang.

4. Besteed meer aandacht aan ondernemers

De hulp aan ondernemers met problematische schulden verdient meer aandacht. Wanneer een ondernemer zich vanwege schulden meldt bij het Bureau bijstandverlening zelfstandigen, dan wel bij het Wijkteam, moet sneller worden bepaald wat de beste route is. Voorkomen moet worden dat betrokkene over en weer wordt doorverwezen.

5. Evalueer de afspraken over berekening "vrij te laten bedrag"

De wenselijkheid om de berekening van het 'Vrij te laten bedrag' onderdeel te laten zijn van de intakefase moet opnieuw geëvalueerd worden. De huidige situatie functioneert volgens meerdere betrokkenen niet goed. Bepaal in deze lijn eventueel opnieuw wat de meest effectieve taakafbakeningen tussen de wijkcoaches en Rijnstad zijn en wat het beste overdrachtsmoment is.

6. Definieer wat nazorg moet inhouden en beleg deze beter

Het moet explicieter worden wat onder nazorg wordt verstaan. Vervolgens moet deze nazorg expliciet worden toebedeeld aan één van de partners van de Arnhemse route.

3.2 Voor de raad

1. Versterk het inzicht

Het inzicht inzake de effecten van schuldhulpverlening is nu nog te vaag. Wij adviseren u ervoor te zorgen, dat de Meerjarenbegroting te meten en te controleren doelen ter zake bevat, en dat in het jaarverslag daarover gerapporteerd wordt.

2. Zie toe op aanpak en vervolg

Verzoek het college om binnen drie maanden na besluitvorming van dit rapport in de raad met een plan van aanpak te komen voor de implementatie van de aanbevelingen die gericht zijn aan het college.

4. Reactie College van B&W

Aan Rekenkamer Arnhem
t.a.v. de heer A.H. Teeuw, voorzitter
Koningstraat 38
6811DG ARNHEM

Datum : 23 april 2019
Zaaknummer : 356405
Contactpersoon : Astrid Sleiderink
Telefoonnummer : 026 3774772

Onderwerp: Bestuurlijke reactie Schulddienstverlening in Arnhem

Geachte heer Teeuw,

De Rekenkamer Arnhem heeft ons college uitgenodigd een reactie te geven op de bestuurlijke nota 'Schulddienstverlening in Arnhem' (versie d.d. 3 april 2019). In deze nota heeft de rekenkamer conclusies en aanbevelingen geformuleerd op basis van het onderzoeksrapport ‘Evaluatie schulddienstverlening in Arnhem’ (versie d.d. 29 maart 2019). In de vergadering van 23 april 2019 is de volgende bestuurlijke reactie vastgesteld.

Algemene reactie
Wij bedanken de rekenkamer voor het onderzoek naar de schulddienstverlening in Arnhem. Er ligt een goed en prettig leesbaar rapport en bestuurlijke nota met heldere conclusies en aanbevelingen die we gaan gebruiken voor verdere verbetering van de schulddienstverlening in Arnhem. Het rapport komt op een gunstig moment, omdat de schulddienstverlening dit jaar opnieuw wordt aanbesteed.

Reactie op conclusies
Ons college erkent de meeste conclusies van de rekenkamer, maar wil bij enkele conclusies een aantal kanttekeningen plaatsen:

- Ook wij zijn van mening dat mensen (te) lang in hun schuldenval gevangen blijven. De conclusie die de rekenkamer trekt dat dit in belangrijke mate wordt veroorzaakt door de hulpverlening binnen de wijkteams, vinden we niet voldoende onderbouwd.
- We erkennen dat er verbetermogelijkheden zijn voor uitvoering van de schulddienstverlening in Arnhem: in het bijzonder bij de sociale wijkteams. We vinden het zorgelijk dat verschillen in taakopvatting, kennis en doortastendheid van wijkcoaches de uitvoering negatief beïnvloeden. Dit aandachtspunt is eerder gesignaleerd waarop de wijkteams actie hebben ondernomen (o.a. het instellen van aandachtsfunctionarissen en het organiseren van bijscholing). Helaas heeft dat tot onvoldoende resultaat geleid.
- De conclusie dat er geen meetbare doelen voor de sociale wijkteams zijn geformuleerd, willen we graag toelichten. De opdracht voor de sociale wijkteams vanuit de gemeente is helder: doen wat nodig is. Binnen deze integrale opdracht voeren zij voor schulddienstverlening de aanmelding en intake uit. Dat zij deze hulp tot voor kort niet registreerden is het gevolg van keuzes die in het verleden door de gemeente zijn gemaakt. Dit om de administratieve last bij wijkteams zoveel mogelijk te beperken. Inmiddels zijn gemeente en wijkteams tot de conclusie gekomen dat cijfers onmisbaar zijn om inzicht te krijgen in het bereik van de doelgroep en de resultaten. Er zijn dan ook afspraken gemaakt over de registratie.

- Ons college is van mening dat er in Arnhem veel aandacht is voor het verhogen van de financiële zelfredzaamheid. Het is de kern van het beleid en de uitvoering van de stabilisatiefase door Rijnstad. Daarbij erkennen we dat er wellicht te veel financiële zelfredzaamheid wordt gevraagd van inwoners aan het begin van een traject. Het kan wenselijk zijn om pas te gaan werken aan het verhogen van de financiële zelfredzaamheid zodra er schuldenrust is gecreëerd bij de inwoner.

Reactie op aanbevelingen voor het college

Wij nemen de aanbevelingen als volgt over.

- *Versterk de intake bij potentiële schuldhulpverleningssituaties*. De rekenkamer constateert dat de problematiek bij schulden vaak zo complex is dat zware triage (het bepalen welke hulp nodig is) noodzakelijk is. Hiervoor is specialistische kennis nodig. De conclusies van de rekenkamer over de uitvoering geven aanleiding om de taakverdeling tussen integraal werkende coaches en specialistische schuldhulpverlener opnieuw te bekijken en te herijken.
- *Ga beter en gerichter registreren.* De sociale wijkteams zijn sinds 1 oktober 2018 begonnen met registratie. Wij onderschrijven de noodzaak om inzicht te hebben in wie worden bereikt en wat de resultaten zijn van hulp bij schulden.
- *Zorg voor borging van de regiefunctie van de wijkcoach.* De regie voor hulpverlening ligt bij de inwoner en de sociale wijkcoach. Dat de regiefunctie beter geborgd moet worden onderschrijven we. Hiervoor is het nodig dat duidelijke afspraken gemaakt worden over wat regie inhoudt en wat dat concreet betekent voor de taken, rollen en verantwoordelijkheden van de verschillende partners. Dit vraagt niet alleen wat van de sociale wijkteams, maar van alle partners die betrokken zijn bij schulddienstverlening.
- *Besteed meer aandacht aan ondernemers.* Hoe we schulddienstverlening in Arnhem voor ondernemers en ZZP'ers hebben georganiseerd werkt in de praktijk kennelijk onvoldoende. Wij onderschrijven dat dit meer aandacht vraagt.
- *Evalueer de afspraken over berekening "vrij te laten bedrag".* De berekening van het vrij te laten bedrag is onderdeel van de intakefase en wordt nu uitgevoerd door de sociale wijkteams. Dat deze afspraak opnieuw geëvalueerd moet worden is in lijn met de aanbeveling dat de intake versterkt moet worden en dat daarmee kritisch gekeken moet worden wat de meest effectieve taakafbakening is tussen de integraal werkende wijkcoach en de specialistisch werkende schulddienstverleners.
- *Definieer wat nazorg moet inhouden en beleg deze beter.* Uit het onderzoek van de rekenkamer blijkt dat nazorg niet goed gedefinieerd is en niet expliciet belegd is. Wij vinden het belangrijk dat dit alsnog gebeurt in het belang van de inwoners.

Wat gaat ons college doen met de conclusies en aanbevelingen uit dit onderzoek?

- In de aanbesteding van de schulddienstverlening die nu loopt en vanaf 1-1-2020 van kracht wordt, houden we rekening met de aanbevelingen uit het rekenkamerrapport.
- We gaan de taakverdeling tussen de integraal werkende wijkcoaches en specialistische schulddienstverlening bekijken en aanpassen.
- We zien erop toe dat er duidelijke afspraken komen tussen alle partijen over de regiefunctie van sociale wijkcoaches.
- We willen dat de registratie bij de sociale wijkteams zo snel mogelijk leidt tot betrouwbare cijfers over bereik en resultaten. Hierbij zijn zij afhankelijk van de systemen van de gemeente die registratie bemoeilijken.
- We gaan de nazorg beter beleggen bij één van de partijen.

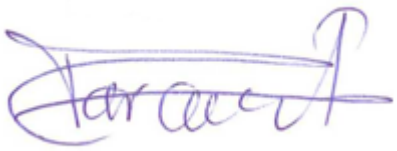
- We gaan meer aandacht geven aan schulddienstverlening voor ZZP'ers en ondernemers. We gaan vast stellen wat hiervoor meer nodig is dan wat nu geregeld is en we komen met een plan van aanpak om dit te realiseren.
- Op basis van de onderzoeksresultaten wil ons College kijken of de doorlooptijd van schulddienstverlening verkort kan worden. Dit willen wij enerzijds doen door kritisch te kijken naar de uitvoering zoals hierboven gemeld, maar ook door te kijken of andere instrumenten ingezet kunnen worden zoals een saneringskrediet.
- De rekenkamer constateert dat in verhouding met andere gemeenten de kosten van schulddienstverlening in Arnhem hoog zijn. Dit vraagt wat ons betreft om een verkenning waardoor dit verschil wordt veroorzaakt. Wij streven daarbij naar een zo effectief mogelijke inzet van middelen.

Reactie op aanbevelingen voor de raad

De rekenkamer heeft twee aanbevelingen voor de raad opgenomen: versterk het inzicht en zie toe op aanpak en vervolg. Wij zijn bereid de raad jaarlijks informatie te verstrekken hoeveel inwoners bereikt worden met schulddienstverlening en wat daarvan de resultaten zijn. Wij komen binnen drie maanden met een plan waarin de aanbevelingen van de rekenkamer zijn verwerkt.

Hoogachtend,
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,
de secretaris, de burgemeester,

5. Nawoord

De Rekenkamer waardeert de bestuurlijke reactie van het College en de daarin gedane toezeggingen dat
a. de conclusies en aanbevelingen al op korte termijn betrokken gaan worden bij de aanbesteding van de schulddienstverlening en
b. er binnen drie maanden een plan zal liggen waarin de aanbevelingen van de rekenkamer zijn verwerkt.

Wij willen slechts één opmerking maken naar aanleiding van de reactie van het College. Wij hebben geconcludeerd: "Het komt vaak voor dat mensen lang in een schuldenval gevangen blijven. Dat wordt in belangrijke mate veroorzaakt doordat veel hulpverlening binnen de wijkteams weinig doel- en resultaatgericht is". Het College geeft aan dat wij niet voldoende onderbouwd zouden hebben dat de mensen te lang in de schuldenval gevangen blijven door de hulpverlening in de wijkteams.

Wij zijn van mening dat een belangrijke factor voor de langdurigheid van het proces te wijten is aan de organisatie van de hulpverlening (de triage, het gebrek aan doelgerichtheid, het niet altijd inzetten van ter zake kundigen), maar niet aan de mensen die de hulpverlening verstrekken. Aan hun intenties en inzet twijfelen we niet.

De Rekenkamer vertrouwt er op dat er op basis van het onderzoek een goed debat gevoerd gaat worden in de gemeenteraad en er gewerkt kan worden aan een verdere verbetering van de schulddienstverlening in Arnhem

Bijlage: Essay - Vasco Lub

Sociale wijkteams en schulddienstverlening: reflectie op de 'Arnhemse route'

Vasco Lub
Vasco Lub is socioloog en heeft in de vorm van het Bureau voor Sociale Argumentatie een eigen onderzoeks- en adviespraktijk. Hij is daarnaast via een gastvrijheidsovereenkomst verbonden aan de Erasmus Universiteit Rotterdam, afdeling Bestuurskunde & Sociologie. De Rekenkamer heeft Vasco Lub gevraagd een essay te schrijven ter verdieping van de resultaten van het onderzoek vanuit zijn expertise op het gebied van wijkteams en wijkgericht werken.

Enkele jaren geleden publiceerde ik met Silke van Arum het artikel *Wat gemeenten van sociale wijkteams verwachten* (2014) in het online vakblad Beleidsonderzoekonline. De verwachtingen over de wijkteams waren destijds hooggespannen. Menig gemeente zag hun inzet als dé nieuwe oplossing in de aanpak van sociale problematiek, vooral in aandachtswijken. In het artikel analyseerden we 32 gemeentelijke beleidsnota's, waarbij we nagingen wat gemeenten nu precies met de wijkteams beoogden, waar hun meerwaarde uit zou moeten bestaan naar kwetsbare burgers, en in hoeverre gemeenten via de wijkteams kleur en inhoud gaven aan de decentralisatie van zorg- en welzijnstaken. De analyse gaf – op zijn zachtst gezegd – aanleiding voor kritische kanttekeningen. Zo bleken de gemeentelijke plannen nogal cosmetisch en eenvormig, werden doelen en doelgroepen van de wijkteams zelden geëxpliciteerd, en bleef veelal onduidelijk hoe de samenwerking met andere instanties 'in de keten' efficiënt en ordelijk zou moeten verlopen. Kortom, het leek er vijf jaar geleden op dat de meeste gemeenten met het optuigen van de wijkteams vooral een beleidsmode achternaliepen, maar vergaten na te gaan waarom zij het fenomeen überhaupt omarmden.

Kritische blik

In Arnhem zijn binnen de zogenoemde 'Arnhemse route' van schulddienstverlening de wijkteams verantwoordelijk voor informatie en advies naar schuldenaren alsook de intake van burgers met schulden, en voeren zij formeel de regie van de dienstverlening ten opzichte van andere instanties. In de recent verschenen evaluatie van de uitvoering van de schulddienstverlening in Arnhem uitgevoerd door de Arnhemse Rekenkamer, komen de wijkteams er echter niet goed uit. Het rapport brengt stevige tekortkomingen aan het licht over hun sturing, efficiëntie en doelmatigheid. Het is daarom opportuun om enkele bevindingen van de evaluatie na te lopen en te voorzien van een kritische blik, ook met het oog op de risico's van de onduidelijkheid over de inzet van wijkteams die wij vijf jaar geleden al voorzagen. Niet om extra zout in de wond te strooien, maar om op basis van de conclusies van de Rekenkamer te reflecteren op hoe het beter kan. Ik heb me daarbij vooral gericht op het gebrek aan goed doordacht beleid. Mijns inziens is dat een dieperliggende oorzaak van veel van de door de Rekenkamer geconstateerde obstakels en tekortkomingen.

Over beleidsontwerp: voordenken voorkomt nadenken

Een eerste aspect dat opvalt uit het rapport, is de invloed van het onderliggende beleidsontwerp ten aanzien van schulddienstverlening, of eerder gezegd het ontbreken daarvan. Via 'beleid' geeft een bestuurslaag aan welke keuzes waarom worden gemaakt[i]. Beleid geeft dus inhoud aan de wijze waarop een gemeente lokale problemen – in dit geval burgers met schulden - tracht te sturen, te beïnvloeden en op te lossen. Hoewel de gemeente Arnhem via de 'Arnhemse route' de keuzes voor de

schulddienstverlening expliciteert (een samenwerking met een specifieke taakafbakening tussen de wijkteams, welzijnsinstelling Rijnstad en PLANgroep), is het de vraag of daarmee het beleid ten aanzien van schulddienstverlening ook inhoudelijk is onderbouwd, zoals de Rekenkamer concludeert. Beleid moet niet alleen gaan over praktische speerpunten (het hoe), maar ook – en vooral – over de argumentatie over de inhoudelijke keuzes daarachter (het waarom). Wat is precies de meerwaarde van de Arnhemse route? Waarom is er voor deze weg gekozen, en niet voor een andere? Waarom is de regie neergelegd bij de wijkteams? En wat legitimeert de taakafbakening tussen de verschillende instanties? Dit zijn vragen die onbeantwoord blijven. Het ontbreken van een dergelijke onderbouwing vormt al een eerste obstakel naar een effectieve dienstverlening omdat de inhoudelijke beweegredenen voor die keuzes vaag blijven.

Georganiseerde discontinuïteit

Duiken we wat dieper in de keten van dienstverlening, dan blijkt ook uit het evaluatierapport dat het gebrek aan beleidsonderbouwing negatief doorwerkt in de dienstverlening van instanties. Welzijnsorganisatie Rijnstad is verantwoordelijk voor de 'stabilisatie', wat betekent dat zij de schuldenaar helpt uitgaven en inkomsten met elkaar in balans te brengen zodat er geen nieuwe schulden bijkomen. Rijnstad moet ook bepalen welk specifiek schulddienstverleningstraject het meeste perspectief biedt. Schuldhulpverleningsinstantie PLANgroep is vervolgens verantwoordelijk voor het feitelijke budgetbeheer en het minnelijk traject met schuldeisers. Als derde partij is de wijkcoach van het wijkteam verantwoordelijk voor de intake en moet er samen met de schuldenaar voor zorgen voor dat alle inkomsten, uitgaven en schulden in beeld worden gebracht, dat hierbij duidelijk wordt hoe financiële problemen samenhangen met andere problemen, en dat er een plan van aanpak wordt opgesteld. Onduidelijk blijft waarin deze drie verantwoordelijkheden en takenpakketten inhoudelijk nu precies van elkaar verschillen, zodanig dat zij een afzonderlijke inzet vereisen van drie verschillende instanties, en wat deze aanpak nu precies 'integraal' maakt. Het 'in balans brengen van uitgaven en inkomsten' (taak Rijnstad) heeft nogal wat raakvlakken met 'budgetbeheer' (taak PLANgroep), en het opstellen van een plan van aanpak (taak Wijkteam) overlapt met de bepaling van een specifiek schulddienstverleningstraject (taak Rijnstad). Deze operationele overlapping en ongedefinieerde taakafbakening tussen de drie instanties is mogelijk een belangrijke oorzaak van de geconstateerde tekortkomingen en ervaren belemmeringen van schuldenaren in de dienstverlening. Binnen de Arnhemse route ontstaat hierdoor een risico van 'georganiseerde discontinuïteit'[ii], waarbij het samenspel tussen instanties in plaats van doelmatig, rommelig, verwarrend en onbevredigend uitpakt.

De invloed van financiering

De wijze waarop de sociale wijkteams thans worden gefinancierd, draagt eveneens niet bij aan een doelmatige inzet. Het Rekenkamerrapport vermeldt dat de wijkteams hun activiteiten in het kader van de schulddienstverlening verrichten vanuit een lumpsum die zij krijgen voor alle taken die zij moeten uitvoeren. Schulddienstverlening is dus slechts één van de dingen die de wijkteams doen. Hoewel vanuit de integrale taakstelling van de wijkteams een dergelijke financiering misschien voor de hand ligt, wordt daarmee wel veel vrijheid gegeven aan de wijkteams. De wijkteams maken waarschijnlijk ook zelf een prioritering van hoe zij hun middelen het beste kunnen besteden en voor welke problematiek zij die inzetten. Er zal dan ook gedetailleerder moeten worden gekeken naar de werkbelasting van de professionals binnen de wijkteams, de domeinen waarop zij worden geacht een bijdrage te leveren, en hoeveel prioriteit schuldhulpverlening binnen dat totale takenpakket zou moeten krijgen. Wellicht is het

een beter idee de gemeentelijke budgetten voor zorg en welzijn niet aan organisatietypen of specifieke instanties te koppelen, maar deze thematisch te ordenen, en te verbinden met specifieke beleidsdoelen[iii].

Meetbare doelen

Het rapport constateert dat er geen meetbare doelen zijn geformuleerd voor de sociale wijkteams, en dat de wijkteams hun intakes en al dan niet geboekte resultaten gebrekkig registreren. Mijns inziens hangt deze bevinding nauw samen met het eerder aangestipte on-onderbouwde beleidsontwerp ten aanzien van de Arnhemse schulddienstverlening. Het streven naar meetbare doelen en registraties maakt het ontwikkelen van een gemeentelijke visie op schuldenproblematiek des te noodzakelijker. Zonder visie, geen doelen. Zonder doelen, geen evaluatie. En zonder evaluatie, geen zicht op 'wat werkt'. Die visie en doelen moeten dan wel een zekere mate van concreetheid hebben, anders verzandt de beoordeling van de werkzaamheid van beleid alsnog in vrijblijvendheid. Vijf jaar geleden bleek bijvoorbeeld dat de meeste gemeenten de 'doelen' van wijkteams vooral formuleerden in termen van *output* (wat er wordt gedaan) in plaats van *outcome* (wat er wordt bereikt). Als er bijvoorbeeld X procent minder doorverwijzingen zijn door de inzet van wijkteams, of Y procent burgers doet hun schuldsanering sinds hun inzet op 'eigen kracht', dan kan worden berekend hoeveel in de nieuwe situatie bespaard is ten opzichte van eerdere professionele inzet. Maar dergelijke informatie wil natuurlijk niet zeggen dat daarmee ook de schuldenproblematiek van de doelgroep is opgelost (efficiency staat niet gelijk aan effectiviteit). Om dat vast te stellen is empirisch onderzoek nodig. Wanneer de doelen van sociale wijkteams vaag blijven, kunnen bovendien bepaalde gewenste uitkomsten (bijvoorbeeld X% minder doorverwijzingen) als een succes worden gelabeld, zonder dat duidelijk is of er een verband is tussen de inzet van wijkteams en minder schuldenproblematiek. Het is dus van belang dat scherp wordt gekeken naar de instrumentele doelmatigheid van sociale wijkteams. Zijn burgers met de wijkteams beter af dan voorheen? En waar is hun werkzaamheid van afhankelijk?

Ten besluit

In het genoemde artikel over sociale wijkteams dat ik schreef met Van Arum in 2014, besloten we onze analyse met de vaststelling dat het wrang zou zijn als we 'over een aantal jaren tot de conclusie komen dat de inzet van sociale wijkteams onvoldoende effectief is gebleken.' Hoewel we voorzichtig moeten zijn met het generaliseren van de Arnhemse casus, is het niet ondenkbaar dat andere gemeenten met soortgelijke problemen kampen. Het illustreert hoe belangrijk het is dat er een visie wordt ontwikkeld op sociale problemen zoals schuldhulpverlening. Zeker nu door de decentralisaties de Rijksoverheid naar de achtergrond is verdwenen en gemeenten hun eigen beleidsboontjes moeten doppen. Hoewel het op korte termijn zinvol is de intake van wijkteams te versterken, hen beter en gerichter schuldenaren te laten registreren en de regiefunctie van de wijkcoach te versterken (aanbevelingen uit de Bestuurlijke nota), is het de vraag of dit op de lange termijn de fundamentelere tekortkomingen van Arnhemse schulddienstverlening oplost. Het is iets te gemakkelijk om de door de Rekenkamer geconstateerde tekortkomingen van de wijkteams in de schulddienstverlening ook louter die partij te verwijten en daar de oplossingen te willen zoeken, een geval van *shooting the messenger*.

Op de korte termijn is het raadzaam de wijkteams enkel een signaleringsfunctie te laten vervullen (intake), en de regie vervolgens bij Rijnstad neer te leggen en die intensief te laten samenwerken met PLANgroep. Zij zijn inhoudelijk gezien de meest relevante instanties. Op de lange termijn is het evenwel zaak dat de gemeente beter van tevoren aangeeft wat het belangrijk vindt in de aanpak van schulden van Arnhemse burgers en de rol van overige instanties hierin (het waarom van het

schulddienstverleningsbeleid), zodat de inzet van specifieke instanties zich daarnaar kan verhouden (het hoe van het schulddienstverleningsbeleid). We zijn in Nederland gewend geraakt door een procedurele bril naar schuldenproblematiek te kijken en zien dan regels, inzet van professionals en protocollen[iv]. Maar wellicht zijn er ook andere manieren om met schulden om te gaan. In hoeverre de wijkteams hierin een rol hebben te vervullen, zal moeten blijken. Maar dat beter over hun inzet moet worden nagedacht, is evident. Onduidelijkheid van beleid zet de deur open naar willekeur in de uitvoering.

Noten

[i] Bekkers, V. (2012). *Beleid in beweging. Achtergronden, benaderingen, fasen en aspecten van beleid in de publieke sector.* Den Haag: Boom Lemma.

[ii] Ewijk, H. van, Scheijmans, I., Vliet, K. van, & Waal, V. de (2008). *Samenspel in de buurt. Burgers, sociale professionals en beleidsmakers aan zet.* Amsterdam: SWP

[iii] Zie ook Lub, V. (2018). *Tussen territoriumdrift en burgerkracht. Actiepunten voor een weerbare wijkaanpak*. Utrecht: LSA.

[iv] Verhagen, S. e.a. (2014). *Verlossing van schuld en boete. Onorthodoxe oplossingen voor betaalde rekeningen.* Amsterdam: Van Gennip.

Rekenkamer Arnhem

Colofon

De Rekenkamer Arnhem neemt een onafhankelijke positie in binnen de gemeente. Op basis van artikel 182 van de Gemeentewet onderzoekt de Rekenkamer de doelmatigheid, doeltreffendheid en rechtmatigheid van het door het gemeentebestuur gevoerde bestuur. In Arnhem bestaat de Rekenkamer uit drie externe leden, waaronder de voorzitter. Zij worden ondersteund door een ambtelijk secretaris -onderzoeker en een junior onderzoeker.

Voorzitter Dhr. drs. A. Teeuw
Leden Dhr. drs. H. Verdellen
Mw. drs. L. Zwier-Kentie

Secretaris-onderzoeker Dhr. drs. P. Bosch
Junior onderzoeker Mw. M. de Lange MSc

Contact
Postbus 9029
6800 EL Arnhem
026 - 377 3721

rekenkamer@arnhem.nl
paul.bosch@arnhem.nl
meriam.de.lange@arnhem.nl
www.rekenkamerarnhem.nl

zaaknummer 273186

Evaluatie schulddienstverlening in Arnhem

Eindrapport, 29 maart

Colofon

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van de Rekenkamer van Gemeente Arnhem

29 maart 2019

Auteurs:

Guido Brummelkamp
Geerten Kruis
Silvia Bunt

Inhoud

1. Inleiding **5**

1.1 Hulp bij schulden in Arnhem 5

1.2 Doel en vraagstelling van het onderzoek 5

1.3 Afbakening van het onderzoek 6

1.4 Onderzoeksaanpak 7

2. Schulddienstverlening in Arnhem **9**

2.1 Basis van het Arnhemse beleid 9

2.2 Activerende schulddienstverlening: de Arnhemse route 10

2.3 Hulp aan zelfstandig ondernemers 13

2.4 Onderzoek Nationale ombudsman 14

3. Uitvoering **17**

3.1 Sociale Wijkteams 17

3.2 Rijnstad 26

3.3 PLANgroep 31

4. Bereik en kosten **39**

4.1 Context: armoede en schulden in Arnhem 39

4.2 Bereik van de schulddienstverlening 40

4.3 Kosten 46

5. Ervaringen van inwoners **49**

5.1 Het eerste contact 49

5.2 Intake 51

5.3 Stabilisatiefase 52

5.4 Overdracht aan PLANgroep 56

5.5 Ondernemers 56

6. Toetsing normenkader **59**

7. Conclusies **63**

Bijlage 1: Casussen van inwoners **73**

Bijlage 2: Arnhemse route **76**

Geïnterviewde personen **78**

Schriftelijke bronnen **79**

1. Inleiding

1.1 Hulp bij schulden in Arnhem

Hoewel de Nederlandse economie sinds 2013 elke kwartaal is gegroeid, zijn er nog steeds veel huishoudens die gebukt gaan onder schulden. Afgaande op de laatste twee landelijke onderzoeken naar de omvang van dit probleem, heeft 15% tot 20% van de huishoudens te maken met (dreigende) problematische schulden (Westhof e.a., 2015; Pommer & Boelhouwer, 2017). Het probleem van schulden werkt binnen huishoudens vaak breed door. Schulden hebben vaak een negatieve invloed op gezondheid, welzijn en arbeidsmarktperspectieven. Het Sociaal en Cultureel Planbureau (CPB) stelde in 2017 vast dat huishoudens die ermee te maken hebben, tweeënhalf keer zo vaak een beroep doen op sociaaldomeinvoorzieningen (Pommer & Boelhouwer, 2017). Schulden zijn daarmee bij uitstek een probleem dat gemeenten aan gaat, nog los van de verplichtingen die gemeenten in het kader van de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening (Wgs) zijn opgelegd.

Het belang van goede schulddienstverlening wordt door Gemeente Arnhem al lang onderkend. De gemeente heeft al geruime tijd voorzieningen om mensen met problematische schulden te helpen. Centraal in het huidige beleid staat de wens om de mens die hulp vraagt centraal te stellen en niet diens schulden. In deze visie moet schulddienstverlening verder gaan dan het wegwerken van schulden, er moet vooral ook worden gekeken naar omstandigheden, om na te gaan hoe mensen met hun eventuele achterliggende problemen geholpen kunnen worden.

1.2 Doel en vraagstelling van het onderzoek

Met voorliggend onderzoek is nagegaan hoe binnen de gemeente het schulddienstverleningsbeleid wordt uitgevoerd. Directe aanleiding waren vragen uit de gemeenteraad. Zij wil weten of inwoners met (dreigende) problematische schulden goed worden bereikt en geholpen; of zij er uiteindelijk zelfredzamer door worden, en; welke succes- en faalfactoren er zijn. Deze vragen zijn door de Rekenkamer uitgewerkt in dertien deelvragen. Deze vragen zijn geordend rond vier hoofdvragen.

Wat is het beleid, hoe verhoudt dat zich tot de landelijke normen?	- Wat is het huidige Arnhemse beleid voor schulddienstverlening? - Hoe verhoudt het Arnhemse beleid zich tot de Wgs en landelijk (NVVK) beleid?
Hoe verlenen de ketenpartners hun diensten?	- Hoe verloopt het proces van schulddienstverlening, inclusief de samenwerking en overdracht tussen de verschillende partners? - Hoe is de afstemming tussen Sociale Wijkteams, Rijnstad en PLANgroep? Zijn er werkbare afspraken en criteria t.b.v. overdracht van inwoners? - Wat zijn de effecten van het hebben van verschillende schakels in het dienstverleningsproces? - Wachtlijsten en doorlooptijden: hoe lang duurt het voordat een burger met (dreigende) problematische schulden wordt geholpen? Welke doorlooptijden zijn er vervolgens? - Signaleren en doorverwijzen: zijn de Sociale Wijkteams voldoende toegerust met expertise over schulddienstverlening kunnen zij schulden tijdig signaleren?

	- Wat zijn in het gemeentelijke uitvoeringsbeleid aan te wijzen succes- en faalfactoren voor een effectieve schulddienstverlening? - Hoe is de nazorg georganiseerd om te voorkomen dat mensen terugvallen en opnieuw schulden maken?
Hoeveel mensen worden bereikt, wat zijn de kosten?	- Worden de mensen die schulddienstverlening nodig hebben, bereikt? - Wat zijn de resultaten van de gemeentelijke schulddienstverlening (prestaties in aantallen, effecten, en kosten)?
Wat zijn de ervaringen van mensen die zijn aangewezen op schulddienstverlening?	- Wat zijn ervaringen van inwoners (schuldenaren inclusief ondernemers en schuldeisers) met (de verschillende instrumenten binnen) de schulddienstverlening en wat ervaren zij als succes- en faalfactoren voor een effectieve schulddienstverlening? - Wat zijn de oorzaken van door inwoners genoemde succes- en faalfactoren voor een effectieve schulddienstverlening?

1.3 Afbakening van het onderzoek

In lijn met het wettelijke uitgangspunt van integrale ondersteuning en de ambitie van de gemeente om activerende schulddienstverlening te bieden, hanteren wij in dit onderzoek een brede definitie voor schulddienstverlening. Hierbij kijken wij niet alleen naar het oplossen van schulden, maar ook naar het voorkomen en beheersen ervan. Deze evaluatie beperkt zich evenwel tot de partijen die onderdeel zij van de Arnhemse route. De in dit onderzoek gehanteerde definitie van schulddienstverlening luidt als volgt: '*Het uitvoeren van diensten door schuldhulpverlenende organisaties (en Sociale Wijkteams) gericht op het voorkómen, oplossen of beheersen van problematische schulden.*'

De focus in dit onderzoek ligt op het in beeld brengen van ervaringen van inwoners en op de drie partijen waarbij de schulddienstverlening is belegd:

- de Sociale Wijkteams : verantwoordelijk voor informatie & advies, aanmelding en intake en regie;
- Rijnstad: verantwoordelijk voor financiële stabilisatie;
- PLANgroep: verantwoordelijk voor schuldregelingen (inclusief budgetbeheer), en toeleiding naar Wsnp.

In het verlengde kijken we in het onderzoek naar de inhoud en effectiviteit van de dienstverlening van deze drie partijen en naar de wijze waarop deze drie partijen onderling samenwerken. Hiermee ontstaat zicht op de integraliteit van de dienstverlening en de wijze waarop wordt gewerkt aan het voorkomen, beheersen en vroegtijdig signaleren van schulden. De inhoud van ondersteuning die door diverse organisaties op aanpalende leefdomeinen (zoals verslavingszorg of reclassering) wordt geboden, behoort niet tot het onderwerp van dit onderzoek.

Ook ondersteuning die wel in bredere zin tot de 'Arnhemse route voor financiële oplossingen' behoort, maar in het beleid van de gemeenten niet tot de schulddienstverlening wordt gerekend (bijvoorbeeld beschermingsbewind en derdenbetalingen door de afdeling Werk en Inkomen) valt buiten de afbakening van dit onderzoek. Dit geldt ook voor de projecten Budgetondersteuning op Maat (BooM) en Vroeg Eropaf. Ten aanzien van BooM geldt dat het dienstverlening is die in de eerste plaats bedoeld is voor mensen die beperkt financieel zelfredzaam zijn. Het is een

alternatief voor het beschermingsbewind en valt daarmee in een ander kader dan schulddienstverlening. Voor dit onderzoek zijn geen inwoners of medewerkers gesproken die bij deze projecten zijn betrokken. Voor zover ze in dit rapport aan de orde komen, is dat gebaseerd op wat er in de marge van de interviews over is gezegd en op evaluaties die de afdeling Onderzoek en Statistiek van de gemeente de afgelopen jaren heeft uitgevoerd.

1.4 Onderzoeksaanpak

De belangrijkste bron van voorliggend onderzoek zijn gesprekken met mensen die dagelijks direct betrokken zijn bij schulddienstverlening in Arnhem. In de eerste plaats zijn dat de inwoners die er op dit moment een beroep op doen. Wij spraken met 27 inwoners die worden geholpen door een wijkteam, Rijnstad en/of PLANgroep. Met 17 inwoners hebben wij via de Sociale Wijkteams contact gelegd. Deze mensen hebben wij bij hen thuis geïnterviewd. Tien inwoners hebben wij via Rijnstad benaderd. Deze mensen zijn op een kantoor van Rijnstad geïnterviewd.

Verder spraken wij met de coaches van de Sociale Wijkteams, hun teamleiders en met de hulpverleners (schuldhulpverleners en sociaal raadslieden) en managers van Rijnstad en PLANgroep. Aanvullend spraken wij met Humanitas en Over Rood over flankerende dienstverlening die door vrijwilligers wordt geleverd. Ten slotte spraken wij met de mensen die bij de gemeente adviseren over het beleid en die verantwoordelijk zijn voor de regie ten aanzien van Sociale Wijkteams, Rijnstand en PLANgroep. Onderstaande tabel geeft een overzicht. In de bijlage is dit overzicht verder uitgewerkt.

Tabel 1: Overzicht van het veldwerk

Partijen	*Functie*	*Aantal*
Gemeente	Wethouder	1
	Beleidsadviseurs	3
	Controllers	2
	Jurist	1
Sociale Wijkteams (Presikhaaf, Noord-Oost, Centrum, Malburgen)	Teamleiders/Bestuurders	4
	Wijkcoaches	11
Rijnstad	Manager, projectleider	2
	Schuldhulpverleners	3
	Sociaal Raadslieden	3
PLANgroep	Manager en coördinatoren	3
	Schuldhulpverleners	2
	Budgetbeheerder	1
Overige partijen	Iriszorg	1
	Humanitas	1
	Over Rood	1
Inwoners	via de Sociale Wijkteams	17
	via Rijnstad	10
Totaal		*66*

Naast interviews hebben wij literatuur, beleidsstukken, jaarverslagen en managementrapportages betrokken in het onderzoek. Het betreffen zowel openbare stukken als interne documenten. Voor zover de stukken openbaar zijn, zijn deze opgenomen in de literatuurlijst.

2. Schulddienstverlening in Arnhem

Hoofdlijnen

- Gemeente Arnhem staat een activerende schulddienstverlening voor. Dit houdt in dat zij van de coaches verlangt dat zij inwoners niet louter helpen bij het wegwerken van schulden, maar vooral werken aan de aanpak van achterliggend problemen. Hulpverlening moet erop gericht zijn de zelfredzaamheid van de betrokken inwoners te vergroten.
- Het Arnhemse beleid geeft goed invulling aan de eisen die in de Wgs aan gemeentelijke schulddienstverlening worden gesteld.
- Het beleid is verder in lijn met de gedragscode schulddienstverlening van de NVVK. De NVVK modules komen terug in de Arnhemse route, het proces waarlangs inwoners met (dreigende) problematische schulden worden geholpen. De route is opgebouwd uit drie fases: aanmelding, activering en schuldregeling.
- De 'aanmelding' wordt gedaan door de Sociale Wijkteams. Deze is laagdrempelig, iedere inwoner kan er zonder enige voorbehoud terecht. De Sociale Wijkteams worden daarnaast geacht het gehele vervolgtraject betrokken te blijven als regisseur (zie een-na-laatste aandachtsstreepje)
- De *activerende* schulddienstverlening, wordt uitgevoerd door de Rijnstad, en wordt indien nodig opgevolgd door een *schuldregeling* die wordt uitgevoerd door PLANgroep. In hoofdstuk 4 wordt verder ingegaan op bereik en resultaten.
- De gemeente geeft inhoud aan de wettelijke eis dat schulddienstverlening integraal moet zijn, door de intake door de coaches van de Sociale Wijkteams te laten doen. De coaches worden geacht het hele traject van schulddienstverlening als regisseur betrokken te blijven. Bij de aanmelding en gedurende het traject gaan zij na of ook ondersteuning geboden is op andere domeinen.
- Er wordt gewerkt aan een registratie waaruit kan worden afgeleid hoeveel inwoners door de wijkteams geholpen worden bij schulddienstverlening. Deze getallen moeten op termijn een helder beeld geven. Dat beeld bestaat nu nog niet.

2.1 Basis van het Arnhemse beleid

Iedere burger die zich in Nederland bij zijn gemeente meldt vanwege problematische schulden moet geholpen worden. Dit is vastgelegd in de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening (Wgs). Onder meer is bepaald dat er binnen vier weken een gesprek moet plaatsvinden waarin de hulpvraag van de betreffende burger wordt vastgesteld. Indien er sprake is van een bedreigende situatie – bijvoorbeeld een acute dreiging van huisuitzetting – dan moet zo'n gesprek binnen drie dagen kunnen plaatsvinden. Verder verplicht de Wgs gemeenten een beleidsplan te maken, waarin zij beschrijven hoe zij mensen met schulden helpen. Hoewel gemeenten vrij zijn te bepalen wat dat beleid inhoudt, schrijft de wet wel voor dat ondersteuning een integraal karakter moet hebben. Dit betekent dat er niet alleen aandacht moet zijn voor het oplossen van financiële

problemen, maar ook voor persoonlijke omstandigheden.[1] Het kan bijvoorbeeld gaan om psychosociale problemen, relatieproblemen, woonsituatie, gezondheid of verslaving. De gedachte hierachter is dat voor een structurele oplossing er ook moet worden gewerkt aan het wegnemen van onderliggende oorzaken. De Wgs is sinds 1 juli 2012 van kracht, tot die tijd bestond er geen ander wettelijk kader dan de algemene zorgplicht van gemeenten op basis van de Gemeentewet (Baan, Louwes, & Oostveen, 2016).

Hoewel Gemeente Arnhem in haar beleid ten aanzien van schulddienstverlening verwijst naar de Wgs, werd de basis voor het beleid al eerder gelegd. Gemeente Arnhem voerde al eerder 'preventiegesprekken' met burgers over hun schulden; zij had al eerder een team 'bedreigende situaties' voor hulp bij dreigende huisuitzetting of afsluiting van energie, en; zij probeerde al eerder met ketenpartners af te stemmen ten behoeve van hulp voor achterliggende problemen (Gemeente Arnhem, 2011).

De Wgs leidde in Arnhem niet zozeer tot nieuw beleid, maar heeft destijds wel bijgedragen aan bijstelling van het beleid. Op het titelblad van de 'Meerjarenagenda Schulddienstverlening' die een half jaar voor de invoering van de Wgs verscheen, wordt deze bijstelling al meteen kernachtig geformuleerd: het beleid moet meer activerend zijn. Hulp moet er niet zozeer gericht zijn op het wegwerken van de schulden maar vooral op het versterken van de zelfredzaamheid van de schuldenaar. Arnhem wil vooral mensen met schulden helpen zichzelf te helpen.

2.2 Activerende schulddienstverlening: de Arnhemse route

Net als in verschillende andere gemeenten spreekt de gemeente Arnhem in haar beleid niet van schuldhulpverlening, maar van schulddienstverlening, of activerende schulddienstverlening. Met deze term wordt uitdrukking gegeven aan het belang dat de gemeente hecht aan de financiële zelfredzaamheid van inwoners. Het uitgangspunt is dat de gemeente geen verantwoordelijkheden overneemt, maar oplossingsrichtingen aanreikt. Het doel is dat inwoners zelf – al dan niet met hulp van familie of vrienden hun financiën op orde kunnen houden.

Het betekent dat een inwoner met schulden niet zonder meer meteen wordt geholpen om zijn schulden weg te werken. Er wordt eerst gekeken naar de omstandigheden en de mogelijkheden om inwoners – eventueel ondersteund door hun eigen netwerk – te activeren om er in ieder geval voor te zorgen dat er geen nieuwe schulden bijkomen. De dienstverlening voor inwoners met problematische schulden bestaat uit drie onderdelen:

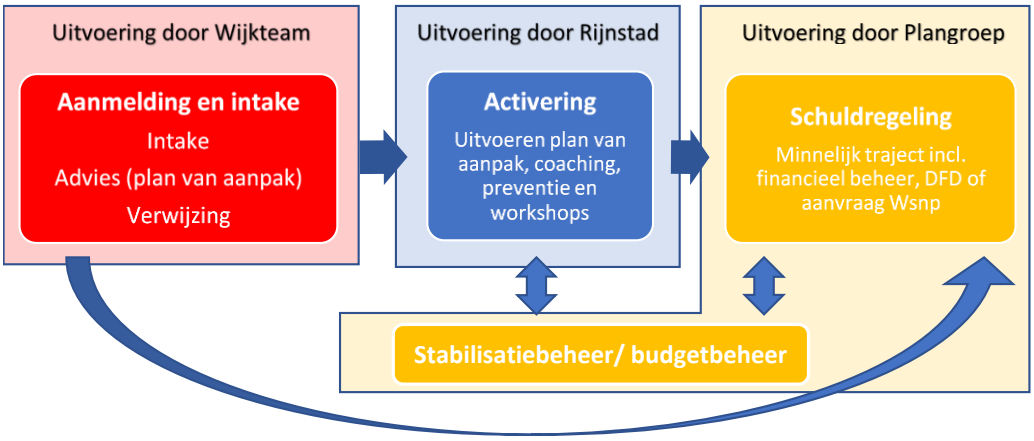
- Aanmelding en intake: het betreft eerstelijns hulp welke wordt geboden door generalistische coaches van de Sociale Wijkteams. Deze coaches bezoeken inwoners, die zich hebben gemeld vanwege schulden of andere problemen, thuis.
- Activering (stabilisatie): hulp ten behoeve van activering wordt aangeboden door schuldhulpverleners. Deze helpen inwoners bij wie problematische schulden zijn vastgesteld, grip te krijgen op hun financiën. Zij helpen de inwoner om de uitgaven in balans te brengen met de inkomsten en een overzicht te krijgen van alle schulden. Dit traject wordt voorgesteld als het beklimmen van een 'ladder' met zeven sporten. De cliënt bepaalt – ondersteund door de coach – zijn positie op die ladder en de te zetten

[1] Memorie van toelichting Wet gemeentelijke schulddienstverlening, paragraaf 3.

stappen. De coach helpt de inwoner om zicht te krijgen op dat wat nodig is, geeft de kaders aan en helpt de inwoner te reflecteren op bereikte resultaten. Zo krijgt de cliënt zicht op eventuele kennis die mist of vaardigheden en belemmeringen waaraan ook gewerkt moet worden (Gemeente Arnhem, 2011).

- Schuldregeling: pas wanneer de uitgaven in balans zijn gebracht met inkomsten, wanneer er zicht is op alle schulden en er geen zogenaamde technische belemmeringen zijn voor een schuldregeling[2], komt een inwoner in aanmerking voor een schuldregeling, zoals een schuldsanering volgens het minnelijke traject.

Figuur 1: Overzicht uitvoering Arnhemse schulddienstverlening

Bron: Beleidsnota doorontwikkeling Armoedeagenda en Schulddienstverlening (Gemeente Arnhem, 22 maart 2016, p.10). (aangepast aan uitvoeringspraktijk)

Het proces dat een inwoner met schulden doorloopt, is verder uitgewerkt in een stroomschema, welke wordt aangeduid als de Arnhemse route. Het volledige overzicht van deze route is opgenomen in bijlage 2.

Gemeente Arnhem sluit met haar beleid verder aan bij de Gedragscode Schulddienstverlening van NVVK. De modules van schulddienstverlening die de NVVK onderscheidt, zijn ondergebracht in de eerder genoemde drie onderdelen. Deze onderdelen zijn belegd bij: Stichting wijkteams Arnhem, Rijnstad en PLANgroep.

- Onder *Stichting wijkteams Arnhem*[3] vallen acht wijkteams waar ruim 200 wijkcoaches werken. Elk team bedient vanuit een eigen vestiging een eigen wijk/gebied. De wijkcoaches werken generalistisch, wat inhoudt dat zij inwoners in het kader van uiteenlopende hulpvragen helpen. Onderwerpen waarop zij inwoners bijstaan, zijn o.a. opvoeding, eenzaamheid, lichte psychiatrie, verstandelijke beperking,

[2] Voorbeelden van technische belemmeringen zijn: niet-saneerbare CJIB boetes, een echtscheiding die in de planning ligt maar nog niet bij de rechtbank is aangevraagd, of er is nog sprake van verslavingsproblematiek waarvoor iemand nog niet in behandeling is. In dergelijke gevallen dienen de belemmeringen voor schulddienstverlening eerst te worden weggenomen, alvorens er een traject kan worden opgestart.

[3] In dit rapport worden de Sociale Wijkteams ten behoeve van de leesbaarheid regelmatig ook aangeduid als wijkteams.

woningaanpassingen en schulden. Het gaat onder meer om verwijzing naar hulp in het kader van de Wgs, Wmo en Jeugdwet. Ten aanzien van schulddienstverlening is afgesproken dat wanneer een wijkteam vaststelt dat meer specialistische hulp nodig is, wordt verwezen naar een schulddienstverlener van Rijnstad als stabilisatie nodig is, of rechtstreeks naar PLANgroep als iemand al geschikt is voor een schuldregeling. Het werk van de Sociale Wijkteams wordt vanuit de gemeente op lumpsum basis gefinancierd. Het budget bedroeg in 2017 15 miljoen euro. Dit bedrag wordt jaarlijks geïndexeerd.

- *Rijnstad* is een organisatie voor welzijn en maatschappelijke dienstverlening. Ten opzichte van de Sociale Wijkteams werken de coaches van Rijnstad vanuit een specialisme, zoals voor jongerenwerk, kinderwerk, maatschappelijk werk en schulddienstverlening. Rijnstad verleent schulddienstverlening op basis van een onderhandse aanbesteding. Gemeente Arnhem heeft de schulddienstverlening in 2015 voor een periode van 4 jaar aan Rijnstad uitbesteed. De gemeente stelt vanaf 2017 jaarlijks een bedrag van €859.747[4] beschikbaar, hiervoor dient Rijnstad 750 trajecten per jaar uit te voeren en aanvullend diverse preventieactiviteiten.
- *PLANgroep* is een landelijk bedrijf gespecialiseerd in schulddienstverlening. Gemeente Arnhem heeft de financiële onderdelen van de schulddienstverlening – o.a. schuldregeling, budgetbeheer en toeleiding tot Wsnp – aan haar uitbesteed. Dat gebeurde in 2015 voor een periode van twee jaar. Na deze periode is twee keer gebruik gemaakt van de optie om de overkomst met een jaar te verlengen.

Aanvankelijk waren er enkele medewerkers van Rijnstad gedetacheerd bij de Wijkteams. In de afgelopen jaren is dit losgelaten. In 2017 zijn de gedetacheerde medewerkers van Rijnstad in dienst gekomen van de Sociale Wijkteams. Een andere verandering ten opzichte van het beleidsplan van 2016 is dat inwoners bij het opstellen van hun plan van aanpak (‘Mijn plan, Ons plan’) niet worden ondersteund door een coach van Rijnstad maar door hun wijkcoach.

Tabel 2: Verdeling van taken van de Arnhemse partners afgezet tegen de indeling van NVVK modules

Uitvoerders	*Fase*	*NVVK modules*
Sociale Wijkteams	Aanmelding en intake (inclusief crisisinterventie), informatie en advies, nazorg (niet expliciet belegd)	Informatie en advies Crisisinterventie Aanmelding en intake Flankerende hulp Nazorg
Rijnstad	Deel intake, stabilisatie, betalingsregelingen, flankerende hulp	Stabilisatie Budgetcoaching
PLANgroep	Schuldregeling (schuldbemiddeling, saneringskrediet)	Budgetbeheer 100% betaling Schuldregeling (saneringskrediet, schuldbemiddeling)

[4] Eén van de verplichtingen uit de Overeenkomst 2015 was het leveren door Rijnstad van 10,7 fte formatie aan de (sociale) wijkteams te Arnhem. Met ingang van 2017 is deze verplichting komen te vervallen. Als gevolg hiervan is het beschikbare budget voor activerende schulddienstverlening verlaagd met € 780.253,- van € 1,64 min naar € 859.747,- vanaf 2017.

Zowel gemeente als de drie uitvoerders onderkennen dat de betrokkenheid van drie partijen bij de schulddienstverlening aan individuele inwoners een groot beroep doet op afstemming. De gemeente benadrukt dat er gewerkt moet worden volgens het adagium 'Eén gezin, één plan, één regisseur'. De manier waarop hier op het niveau van de individuele inwoner met een hulpbehoefte invulling aan wordt gegeven, wordt beschreven in hoofdstuk 3. Op management- en beleidsniveau wordt afgestemd via overleg. Er zijn twee soorten overleg, algemeen overleg en regulier overleg:

- Algemeen overleg: de gemeente spreekt ongeveer zeven keer per jaar met de drie uitvoerende partijen gezamenlijk.
- Regulier overleg: het betreft bilateraal overleg tussen gemeente en de afzonderlijke uitvoerende partijen. De frequentie en het moment van overleg sluit doorgaans aan op de planning- en control cyclus. Met PLANgroep vindt bijvoorbeeld per kwartaal een overleg plaats naar aanleiding van kwartaalcijfers. Met Rijnstad vindt vier à vijf keer per jaar overleg plaats, waarin de maandcijfers worden betrokken. Met Sociale Wijkteams wordt met ongeveer dezelfde frequentie gesproken.

In 2015 is gekozen voor de huidige opzet. Voordien werd schulddienstverlening door de gemeente zelf en deels door Rijnstad uitgevoerd. De gemeente had daarvoor het Budgetadviescentrum (BAC) met eigen schuldhulpverleners en budgetbeheerders. Door deze diensten uit te besteden verwachtte de gemeente beter regie te kunnen voeren. 'Het is makkelijker een externe partij aan te spreken over de kwaliteit van dienstverlening dan mensen van de eigen organisatie' aldus één van de bestuursadviseurs. Ook op andere terreinen heeft de gemeente om deze reden diensten uitbesteed.

Bij de uitbesteding van de schulddienstverlening is een deel van de medewerkers van het BAC overgegaan naar Rijnstad. Een aantal van hen werd vervolgens gedetacheerd bij de Sociale Wijkteams ter versterking van de kennis van de Sociale Wijkteams over schulddienstverlening. Van een dergelijke detachering is nu geen sprake meer.

2.3 Hulp aan zelfstandig ondernemers

In principe staat de Arnhemse route ook open voor ondernemers. Ook zij kunnen terecht bij de wijkteams. De Route is voor hen echter wel beperkt, zo komen ondernemers niet in aanmerking voor de schuldregelingen die PLANgroep uitvoert. In plaats daarvan heeft de gemeente voor zelfstandig ondernemers met problematische schulden het Bureau bijstandverlening zelfstandigen. Dit bureau voert het landelijke 'Besluit bijstandverlening zelfstandigen' uit (Bbz). Onder voorwaarden kunnen ondernemers met financiële problemen daar op verschillende manier geholpen worden. Er kan bijvoorbeeld een lening (saneringskrediet) worden gegeven om ondernemers ruimte te bieden een regeling te treffen met schuldeisers. Ten opzichte van de dienstverlening voor particulieren worden ondernemers strakker gehouden aan toelatingscriteria. Onder andere moet de ondernemer aantonen dat zijn bedrijf levensvatbaar is. Verder is bepaald dat de kosten voor ondersteuning uiteindelijk door de ondernemer zelf moet worden betaald. Arnhem sluit hiermee aan op de praktijk in veel andere gemeenten.

De ondersteuning aan ondernemers met schulden is in Arnhem in ontwikkeling. De afgelopen tijd is onder meer gewerkt aan een richtlijn voor de financiering van accountantskosten. Deze richtlijn is per 1 juli 2017 van kracht. Zij voorziet in een vergoeding, van max €500,- per boekjaar, voor ondernemers die hun boekhouding op

orde moeten brengen ten behoeve van een Bbz-aanvraag, maar niet de middelen hebben om daarvoor een accountant in te huren. Deze richtlijn moet ook ondernemers helpen die hun bedrijfsboekhouding willen afsluiten om in aanmerking te komen voor particuliere schuldhulp.

Tevens wordt gewerkt aan een richtlijn om ondernemers tegemoet te komen die het – ondanks een saneringskrediet - niet is gelukt tot een regeling te komen met schuldeisers. De tegemoetkoming kan inhouden dat de gemeente de kosten voor het regelen het saneringskrediet op zicht neemt, dan wel kwijtscheldt.

Bij de hulp aan ondernemers met schulden wordt regelmatig Stichting Over Rood betrokken. Over Rood is in Arnhem op 1 april 2016 gestart. Er werken ongeveer 20 vrijwillige trajectmanagers en 5 vrijwillige administratieve ondersteuners. Over Rood ondersteunt ondernemers met schulden bij het in balans brengen van de inkomsten en uitgaven; het op orde brengen van de administratie en de belastingen; het begrijpen van cijfers; het uitleggen van de verschillende mogelijkheden om de schulden aan te pakken; het indienen van een Bbz-aanvraag, en; eventueel het bieden van ondersteuning bij het treffen van betalingsregelingen.

2.4 Onderzoek Nationale ombudsman

In 2018 deed de Nationale ombudsman onderzoek naar de toegankelijkheid van gemeentelijke schulddienstverlening (Tuzgöl-Broekhoven, Atalikyayi, Berge, Berg, & Hanse, 2018). In een verdiepend vervolgonderzoek werden tien gemeenten en een gemeenschappelijke regeling nader bekeken. Gemeente Arnhem was één van de gemeenten die in het onderzoek werden betrokken. Aan de hand van een schriftelijke vragenlijst werd het Arnhemse beleid vergeleken met een nomenkader bestaande uit 14 onderdelen. Een beschrijving van wat het Arnhemse beleid nu precies kenmerkt blijft in het rapport achterwege, noch wordt ingegaan op de achtergronden van het Arnhemse beleid en de keuzes die daarbij zijn gemaakt. Op basis van het normenkader stelde de ombudsman ten tijde van het onderzoek dat de Arnhemse schulddienstverlening op drie onderdelen voor verbetering vatbaar was (Tuzgöl-Broekhoven, Ten Berge, Van den Berg, & Hanse, 2018):

- Dat een persoonlijk aanmeldgesprek altijd wordt gevoerd door iemand met (basis)kennis van het schulddienstverleningstraject;
- Dat altijd aan een inwoner wordt meegedeeld wanneer zijn/haar aanvraag voor schuldhulp wordt afgewezen;
- Dat altijd wordt meegedeeld wanneer een aanvraag voor schuldhulp wordt toegewezen.

De gemeenteraad is over de beide rapporten van de Nationale Ombudsman met twee afzonderlijke brieven geïnformeerd. Eén d.d. 6-3-2018 en één d.d. 30 oktober 2018. De bevindingen van de ombudsman waren geen aanleiding om het beleid te wijzigen. In de laatste brief d.d. 30 oktober 2018, geeft het College de gemeenteraad daarover een toelichting. Ten aanzien van het eerste onderdeel stelt zij dat de gemeente al langer met de Sociale Wijkteams spreekt over de wenselijkheid en mogelijkheden om de kennis over schulddienstverlening onder wijkcoaches te versterken. Aanleiding daarvoor was een evaluatie die de Sociale Wijkteams al eerder op eigen initiatief uitvoerden. Het rapport van deze evaluatie ‘Een onderzoek naar de activiteiten van wijkcoaches voor inwoners met financiële problemen’ was ook al eerder aan de Gemeenteraad gestuurd (Van

Dongen, 2016). Onder andere heeft het de Sociale Wijkteams ertoe aangezet wijkcoaches op het onderdeel schulddienstverlening aanvullend te trainen.

Met betrekking tot het tweede onderdeel wordt aangegeven dat over een afwijzing altijd een beschikking wordt afgegeven maar dat het vrijwel niet voorkomt dat een inwoner door het wijkteam wordt geweigerd. Ten aanzien van het derde onderdeel deelt het College de Raad mee dat de Sociale Wijkteams sinds 1 januari 2018 altijd schriftelijk meedeelt als een aanvraag voor schulddienstverlening is toegewezen. In de beschikking wordt aangegeven welke organisatie de schulddienstverlening gaat realiseren. In afstemming met deze organisatie wordt bepaald welke vorm wordt ingezet.

3. Uitvoering

3.1 Sociale Wijkteams

Hoofdlijnen

- Sociale Wijkteams verzorgen de eerste fase van de Arnhemse route. Zij verzorgen met generalistische coaches een integrale intake, wat inhoudt dat wordt nagegaan welke problemen er spelen, hoe deze samenhangen, en bij welke (eventueel specialistische) hulp een inwoner gebaat is. Dit kader sluit aan bij het beleid en het wettelijke kader dat in de Wgs is gegeven.
- De opdracht aan de Sociale Wijkteams is echter algemeen geformuleerd als: 'Doen wat nodig is'. Onder meer leidt dat ertoe dat wijkcoaches verschillend invulling geven aan hun rol en dat zij verschillend prioriteren. Daar waar de ene coach zich sterker richt op financiële problemen kan de aandacht van de andere coach vooral uitgaan naar bijvoorbeeld participatie en re-integratie.
- Vanwege de algemene opdracht is niet goed te bepalen of de Sociale Wijkteams doen wat nodig is als het gaat om financiële problemen. Ten aanzien van schulddienstverlening wordt er ook geen registratie bijgehouden. Hieraan wordt wel gewerkt.
- De gemeente voert met de Sociale Wijkteams en de andere partners gesprekken over de uitvoering van de Arnhemse route. Overdracht en doorlooptijden zijn terugkerende gespreksonderwerpen (zie volgende punten).
- Er zijn geen wachtlijsten bij de Sociale Wijkteams. Met inwoners die zich melden (al dan niet vanwege een crisissituatie) wordt direct een afspraak gemaakt voor een eerste gesprek (keukentafelgesprek).
- Overdracht aan een gespecialiseerde schulddienstverlener van Rijnstad kan lang duren. Niet elke inwoner laat zich in de eerste fase makkelijk helpen, sommige inwoners zien op tegen schuldhulp of zijn er nog niet aan toe. Niet elke coach is even doortastend met het in beeld helpen te brengen van de volledige financiële situatie. Ook verschillen de coaches in de mate waarin zij bij een inwoner aansturen op een schulddienstverleningstraject.
- Het risico op uitval is groot. De oorzaak daarvan ligt meestal bij de inwoner. Het vergt van een coach dat hij outreachend is: actief contact onderhoudt. Coaches verschillen op dit punt onderling.
- Hoe lang het duurt voordat inwoners worden overdragen is onbekend vanwege de ontbrekende registratie. Sinds kort wordt dit wel geregistreerd.
- De kennis van de coaches over schulddienstverlening wisselt. Dit wordt door de Sociale Wijkteams al langer onderkend en is aanleiding geweest om aanvullende trainingen te organiseren en de aandachtsfunctionarissen schulden een duidelijk plek te geven in het proces, waarlangs inwoners met schulden geholpen worden (o.a. ten behoeve van de berekening van het vrij te laten bedrag). Betrokkenen binnen en buiten de Sociale Wijkteams geven aan dat er de afgelopen twee jaar goede stappen zijn gezet. De op handen zijnde NVVK-certificering bevestigt dat beeld.
- Als regisseur kan de Wijkcoach in principe ook verantwoordelijk worden gehouden voor de nazorg. Hier zijn echter geen expliciete afspraken over gemaakt met gemeente of partners.

In het kader van de omvattende doelstelling om bij te dragen aan zelfredzaamheid, kan elke Arnhemmer met een hulpvraag terecht bij het wijkteam. Om de ondersteuningsvragen op verschillende leefdomeinen in samenhang op te kunnen pakken, is het terrein waarop het Sociale Wijkteam werkt, breed. De ondersteuning die de wijkcoaches bieden, loopt uiteen van het adviseren over en regelen van woningaanpassingen in het kader van de Wmo tot aan opvoedondersteuning.

Het Sociale Wijkteam heeft de opdracht integraal te werken. Dat houdt in dat wanneer de situatie van een inwoner daarom vraagt, meerdere disciplines in de ondersteuning worden betrokken. Die ondersteuning kan gegeven worden door de eigen wijkcoach, of door te verwijzen naar een algemene of specialistische voorziening van een andere organisatie. Deze integrale werkwijze is nauw verbonden met het uitgangspunt 'Eén gezin, één plan, één regisseur', waarbij elke wijkcoach verantwoordelijk is voor de hulp die aan een inwoner wordt geboden. Als meer hulpverleners betrokken zijn, dan coördineert de wijkcoach de afstemming tussen de hulpverleners. Het is een uitgangspunt dat ook in andere gemeenten wordt gehanteerd (Arum & Schoorl, 2015; Van Eijkel, Gerritsen, & Vermeulen, 2019).

Eén van de teamleiders met wie in het kader van dit onderzoek is gesproken, gaf aan dat 'goed kunnen luisteren' een belangrijke vaardigheid van coaches van het Sociale Wijkteam moet zijn. Een coach moet bepalen wat de hulpvraag precies inhoudt (welke vraag achter de vraag zit) en of er specialistische hulp nodig is. Voor specialistische hulp verwijst het Sociale Wijkteam door naar instellingen als Rijnstad (o.a. schulddienstverlening), Iriszorg (o.a. voor verslavingszorg, opvang en begeleid wonen), de huisarts of de gemeente (o.a. ten behoeve van inkomensondersteuning in het kader van de Participatiewet).

Ten behoeve van de toegankelijkheid en nabijheid zijn de Sociale Wijkteams verspreid over Arnhem. Zij opereren vanuit acht locaties: Noord-West, Noord-Oost, Presikhaaf, Malburgen, Centrum/Spijkerkwartier/Arnhemse Broek, Schuytgraaf en Elderveld, Elden en De Laar, en Vredenbrug/Kronenburg/Rijkerswoerd.

In 2017 zochten 7.400 inwoners contact met een wijkteam. In totaal onderhouden zij met ruim 20.100 Arnhemmers (en hun huisgenoten) contact[5] (Stichting Sociale Wijkteams Arnhem, 2018). Het betreft ongeveer 13% van alle inwoners en 26% van alle huishoudens. Kanalen waarlangs inwoners het wijkteam kunnen vinden zijn: internet, gespecialiseerde instellingen voor maatschappelijk werk en welzijnszorg, huisartsen, scholen en gemeente (deze opsomming is niet uitputtend).

Binnen dit brede kader kunnen inwoners ook vanwege financiële problemen bij het wijkteam terecht. Hoeveel mensen er jaarlijks vanwege financiële problemen een beroep doen op het wijkteam is niet bekend. Cijfers daarover ontbreken. Afgelopen jaar is het registratiesysteem aangevuld. De Sociale Wijkteams verwachten vanaf oktober 2019 inzicht in te kunnen geven.

Rol van het wijkteam in schulddienstverlening
Ten aanzien van inwoners met problematische schulden vervullen de Sociale Wijkteams drie functies:

[5] Het betreffen 'actieve dossiers'.

- Aanmelding: de Sociale Wijkteams vormen de toegang tot de Arnhemse schulddienstverlening. Elk traject start in principe met een aanmelding bij het Wijkteam[6]. Ten behoeve van het aanmelden, beschikken de wijkteams over een Serviceteam. Via het Serviceteam wordt een afspraak gemaakt voor een huisbezoek (keukentafelgesprek). Dat bezoek wordt afgelegd door twee wijkcoaches uit de wijk van de betreffende inwoner. De wijkcoaches krijgen voorafgaand aan het bezoek enkele persoonsgegevens en, in het kort, de hulpvraag. Inwoners kunnen overigens ook direct naar een locatie van een wijkteam gaan voor hulp (dus niet via het Serviceteam).
- Intake: het doel van de intake is om een volledig beeld te krijgen van de financiële situatie van een inwoner. Dat beeld moet dusdanig compleet zijn dat het zogenoemde 'vrij te laten bedrag' kan worden berekend (zie tekstvak p. 20). Tijdens de intake maken inwoner en wijkcoach samen een plan van aanpak ('Mijn plan, ons plan').
- Regie: in de derde plaats speelt het wijkteam tijdens het gehele traject van schulddienstverlening een regierol, ook wanneer deze is overgedragen aan Rijnstad of PLANgroep. Bepaald is dat het wijkteam bij een overdracht aan Rijnstad of PLANgroep een dossier niet sluit, maar de inwoner blijft volgen en waar nodig aanvullend helpt met achterliggende/aanpalende problemen.

Bij de intakefunctie moet worden opgemerkt, dat een huisbezoek en eventuele vervolgafspraken op voorhand lang niet altijd meteen als 'intake voor schulddienstverlening' worden herkend. Regelmatig komt het voor dat pas na enkele gesprekken duidelijk wordt dat er financiële problemen zijn waarvoor specialistische schulddienstverlening nodig is. Dit beeld komt ook naar voren in de gesprekken die wij met inwoners hebben gevoerd. Bijvoorbeeld bij een vrouw die zich in eerste instantie met een burn out vanwege een echtscheiding bij het wijkteam meldde en waarbij pas na enkele gesprekken bleek dat zij schulden had en gebaat was bij hulp om een regeling te treffen met de schuldeisers. Pas nadat deze inwoner was overgedragen aan Rijnstad werd met terugwerkende kracht duidelijk dat de eerste huisbezoeken de intake vormden voor het schulddienstverleningstraject. Omgekeerd komt het ook voor dat een aanmelding vanwege een vraag over schulden, niet leidt tot een verwijzing c.q. schulddienstverleningstraject. Dat was bijvoorbeeld het geval bij een inwoner die van een hypotheekschuld af wilde zonder dat deze problematisch was.

De intake is vooral een oriëntatie op een hulpvraag. Soms leidt dat tot schulddienstverlening. Het wijkteam streeft ernaar altijd breed te kijken. Met de inwoner wordt nagegaan welke zorgen en problemen er precies zijn, hoe deze samenhangen en hoe deze – in samenhang – kunnen worden opgepakt en of daarbij specialistische hulp nodig is. Het wijkteam sluit hiermee aan op de wettelijke bepaling over integrale dienstverlening (Wgs, artikel 2, lid 1.) en op het uitgangspunt van Gemeente Arnhem om niet zozeer de schulden centraal te stellen maar in de eerste plaats de persoon achter de schulden. Men wil niet alleen de schulden wegwerken maar ook de eventuele achterliggende problemen helpen aan te pakken.

[6] Inwoners die onder bewind zijn gesteld, hoeven niet eerst langs het wijkteam en kunnen door hun bewindvoerder rechtstreeks aangemeld worden bij PLANgroep voor een schuldregeling (zie paragraaf 3.4).

Om breed te kunnen kijken, verlangt het wijkteam van de coaches dat zij zich opstellen als generalisten. Zij worden geacht te letten op meerdere leefdomeinen. Eén coach moet daarom kennis hebben over uiteenlopende gebieden. Zij moeten op verschillende domeinen problemen kunnen herkennen en moeten kunnen inschatten of hulp nodig is. Om de kennis van een coach op de uiteenlopende leefgebieden op niveau te krijgen, wordt er binnen de Sociale Wijkteams gewerkt met aandachtsfunctionarissen. Dit zijn coaches die vanwege hun opleiding en achtergrond meer weten van een domein en voor hun collega-coach als vraagbaak kunnen dienen. Binnen elk wijkteam werken op dit moment één, twee of drie aandachtsfunctionarissen voor schuldenproblematiek. Dit zijn vaak medewerkers die eerder bij Rijnstad of het Budgetadviescentrum (BAC) van de gemeente werkten als schuldhulpverlener of budgetbeheerder.

Overdracht aan Rijnstad

Wanneer blijkt dat voor een inwoner een stabilisatietraject passend is, wordt een inwoner overgedragen aan Rijnstad. Er is de afgelopen jaren veel te doen geweest over deze overdracht en nog steeds is overdracht een belangrijk onderwerp van gesprek, zowel op het niveau van de individuele coaches als op management- en beleidsniveau. De gesprekken spitsen zich toe op de kwaliteit van de intake en de volledigheid van de informatie die met een inwoner van het wijkteam overgaat naar Rijnstad. Centraal staat hierin de berekening van het 'Vrij te laten bedrag' (VTLB). Deze taak is vanaf juni 2018 belegd bij de Sociale Wijkteams. Onlangs hebben Sociale Wijkteams, Rijnstad en gemeente afgesproken dat een inwoner kan pas worden overgedragen wanneer de berekening helemaal compleet is. De ervaringen van de wijkcoaches hiermee zijn wisselend. Daar waar de berekening door de ene coach wordt afgedaan als een formaliteit die betrekkelijk makkelijk kan worden uitgevoerd, geven anderen aan dat het juist lang kan duren en veel inspanning kan vergen voordat alle gegevens die nodig zijn, boven tafel zijn (zie tekstkader). Wij spraken met een aantal coaches die er zelf niet aan beginnen en de berekening standaard overlaten aan een aandachtsfunctionaris. Afgaande op wat op beleids- en uitvoerend niveau wordt gezegd over de berekening, is duidelijk dat het laatste er nog niet over gezegd is. Veel betrokkenen vinden dat de berekening het best door Rijnstad kan worden gedaan. Schuldhulpverleners hebben beter zicht op welke gegevens relevant zijn, daarnaast voert Rijnstad regelmatig zelf opnieuw de berekening uit, onder andere omdat er in de tussentijd financiële zaken kunnen veranderen bij een inwoner.

Vrij te laten bedrag

Het Vrij te laten bedrag is het bedrag dat noodzakelijk is voor schuldenaren om te kunnen voorzien in de kosten van levensonderhoud en vaste lasten. De volgende gegevens zijn nodig de berekening te kunnen maken:

- Personalia van schuldenaar en eventuele partner
- Gegevens kinderen
- Inkomensgegevens (en die van eventuele partner): loon uit arbeid, uitkeringen, heffingskortingen, pensioen, belastingteruggaven,
- Toeslagen (en die van eventuele partner): huurtoeslag, zorgtoeslag, kindgebonden budget, alimentatie
- Uitgaven (en die van eventuele partner): huur, hypotheek, zorgverzekering, kinderopvang, reiskosten

Doorlooptijden

Omdat door de Sociale Wijkteams tot voor kort beperkt werd geregistreerd, zijn er geen cijfers over de gemiddelde doorlooptijd tussen het moment dat een inwoner zich bij het wijkteam meldt met een problematische schuld en de verwijzing naar Rijnstad. Wij stellen op basis van de gesprekken vast dat het lang kan duren voordat een inwoner wordt overgedragen. Dit wordt aangegeven door zowel de Sociale Wijkteams zelf, als door Rijnstad. Het komt ook naar voren in de gesprekken die wij hebben gevoerd met inwoners. Bij enkele inwoners duurde het zelfs enkele jaren voordat zij werden overgedragen (zie overzicht casussen in bijlage 1). Uit de gesprekken blijkt dat het lang kan duren voordat een hulpvraag is vertaald naar een gestructureerd overzicht. Ook kost het tijd voordat bij alle betrokkenen zich een beeld uitkristalliseert van het meest passende en kansrijke traject om iemand uit de schulden te helpen. Het wijkteam hanteert het adagium 'Doen wat nodig is', maar het blijkt echter in de praktijk regelmatig lastig te zijn om te bepalen wat precies nodig is en of de inwoner ook in staat is een traject te doorlopen en het ziet zitten. Regelmatig is het pas achteraf te zien dat zaken sneller of anders hadden gemoeten. Veel genoemde oorzaken van lange trajecten zijn:

- Uitval: in de eerste plaats is het risico op uitval groot. Uit de gesprekken met wijkcoaches komt naar voren dat het intakeproces kwetsbaar is. Regelmatig is dit het gevolg van een beperkt begrip of beperkte doortastendheid van inwoners. Niet elke inwoner laat zich makkelijk helpen, niet elke bewoner grijpt de geboden ondersteuning aan, en niet elke inwoner is in staat om zaken op te pakken. Regelmatig moeten intaketrajecten op initiatief van de wijkcoach opnieuw worden geactiveerd, omdat de inwoner niet meer van zich laat horen, niet op een afspraak komt, of niet thuis is op het moment van een gepland huisbezoek. Ook komt het regelmatig voor dat het de inwoner niet lukt ten behoeve van een afspraak voorwerk te doen, bijvoorbeeld de administratie te ordenen. Een wijkcoach: 'je moet soms heel outreachend zijn en inwoners blijven volgen. Ik help nu een jonge vrouw. Aanvankelijk gaf zij aan het allemaal zelf te willen regelen. Toen ik na twee weken na ons eerste gesprek nog niets had gehoord, heb ik gebeld. Ze gaf toen aan dat het haar toch niet lukte en hulp nodig heeft. Volgende week ga ik daarom weer bij haar langs.'

- Angst voor het opgeven van controle over eigen leven: Wat ook bijdraagt aan uitval is angst, met name voor schuldhulpverleners, voor de confrontatie met schuldeisers en voor het regime van een traject (minnelijke traject / Wsnp). Een wijkcoach zegt hierover: 'men is vaak bang op z'n donder te krijgen, bang voor het oordeel en voor verwijten'. 'Er doen in de omgeving van sommige inwoners ook allerlei verhalen de ronde over wat je allemaal moet opgeven; over de bijzonder krappe bestedingsruimte; over inwoners die na een lijdensweg toch weer opnieuw deurwaarders aan de deur kregen en over schuldhulpverleners die zich niet aan de afspraak houden en mensen zelfs verder in de schulden helpen'. In het kader van dit onderzoek werd op dit punt meerdere malen verwezen naar het voormalige Budgetadviescentrum (BAC) van de gemeente. Het BAC heeft bij een aantal inwoners een slechte naam. Wijkcoaches kunnen deze verhalen niet allemaal ontkrachten. Ook zij zijn bekend met de lastige trajecten, de eisen die worden gesteld, de vergaande impact op de persoonlijke levenssfeer van trajecten en de discipline die het vergt om in een traject te komen en dat traject vervolgens door te komen.

- (veronderstelde) Zwaarte van trajecten: Terughoudendheid onder inwoners komt regelmatig voort uit het idee dat er in een schuldhulptraject geen ruimte meer is om te financieel te rommelen. Er is geen ruimte meer om het ene gat met het andere te vullen. 'Mensen worden strak aan de afspraken gehouden, doormodderen is er niet meer bij' aldus een aandachtsfunctionaris van een wijkteam. Het traject voor schulddienstverlening vergt buitengewoon veel discipline van de schuldenaar. Dit wordt ook bevestigd in de gesprekken die wij voerden met inwoners. Zij moeten – afhankelijk van de samenstelling van het huishouden – rondkomen van 50 tot 70 euro per week. Een wijkcoach: 'Wanneer er een eigen bijdrage wordt gevraagd voor een medicijn bij de apotheek, of wanneer er iemand jarig is, zit je meteen klem. Zonder traject kan je vaak nog wel een cadeautje kopen van de net uitbetaalde huurtoeslag. Als je in een traject zit, heb je die speelruimte niet.' Sommige schuldenaren hebben geleerd om met hun schulden te leven, voor hen is een schulddienstverleningstraject een groot onbekend en bedreigend perspectief.' Hierbij merken schuldhulpberleners wel op dat een traject ook kan leiden tot wat meer bestedingsruimte, omdat de beslagvrije voet er af gaat. Het vrij te laten bedrag geeft schuldenaar doorgaans iets meer ruimte.

- Kennis van coaches: ook wordt de kennis over wettelijke voorwaarden voor schulddienstverlening onder wijkcoaches als zwakke schakel genoemd. Deze factor wordt met name benoemd door medewerkers van Rijnstad, maar ook uit de gesprekken met inwoners komt naar voren dat het al heel snel moeilijk is om te bepalen hoe iemand precies geholpen kan worden. Dit geldt bijvoorbeeld voor de inwoner met problematische schulden die als ZZP'er werkt en een koophuis heeft; of de inwoner die schulden heeft die voortkomen uit fraude of verkeersboetes. Het vergt – volgens coaches van Rijnstad - kennis en ervaring om te kunnen bepalen welke mogelijkheden er zijn en wat een inwoners precies te doen staat om toegelaten te worden tot een traject. De interviews met inwoners leren dat deze al snel tussen verschillende instanties worden doorverwezen, trajecten lang duren en inwoners nauwelijks vooruitkomen. Bij meerdere inwoners die wij spraken kwam het traject meerdere malen tot stilstand en zat men zo nu en dan tussen wal en schip. Dat er al snel gespecialiseerde kennis nodig is, wordt door de Sociale Wijkteams onderkend. Het was voor hen in 2015 aanleiding een onderzoek te laten uitvoeren naar de kennis van wijkcoaches over schulddienstverlening. Uit het onderzoek komt naar voren dat de kennis onder coaches over schulddienstverlening sterk uiteenloopt. Zonder de juiste kennis wordt niet op essentiële zaken doorgevraagd, worden niet de juiste berekeningen gemaakt, wordt niet de juiste specialistische voorziening ingezet en kan ook geen correct beeld over schulddienstverlening aan de inwoner worden gegeven (Van Dongen, 2016). In gesprekken die in het kader van dit onderzoek o.a. met Rijnstad zijn gehouden is naar voren gebracht dat de coach nog steeds een bepalende factor is voor adequaatheid van hulp. Of een inwoner goed/snel geholpen wordt, is afhankelijk van het kennisniveau van de coach die hem is toegewezen. Het onderzoek van Van Dongen (2016) is al aanleiding geweest om zaken te verbeteren. Zo hebben aandachtfunctionarissen voor schulddienstverlening een duidelijker plek gekregen in de hulp aan mensen met schulden. Zij worden nu eerder betrokken wanneer een collega-coach constateert dat er problematische schulden zijn en zij spelen ook altijd een rol bij de overdracht van een inwoner naar Rijnstad. In de vier Sociale Wijkteams die in dit onderzoek zijn betrokken controleert de aandachtfunctionaris bij overdracht

of een dossier compleet is. In het bijzonder wordt nagegaan of de berekening van het vrij te laten bedrag goed is uitgevoerd. Stappen ter versterking van de kennis en hulp zijn ook gezet in het kader van de NVVK-certificering. De Sociale Wijkteams verwachten begin 2019 deze certificering te ontvangen.

Het kennisniveau van Sociale Wijkteams over schulddienstverlening is overigens een aandachtspunt dat ook voor Sociale Wijkteams van andere gemeenten geldt. Zo constateerde de Inspectie SZW in 2017 dat bij een derde van de gemeente die kennis tekort schiet. De Inspectie constateert voorts dat gemiddeld 20% van de mensen met problematische schulden geen schulddienstverlening krijgt. Overigens niet alleen vanwege een gebrek aan kennis maar ook omdat Sociale Wijkteams ervoor kiezen om de hulpverlening eerst op andere problemen te richten, bijvoorbeeld verslaving (Inspectie SZW, 2017).

Casus 1: voorbeeld van inwoner met een lange intakeperiode

Een vrouw meldt zich bij het wijkteam vanwege schulden. Naast een schuld van ruim honderdduizend euro bij de bank als gevolg van een gedwongen verkoop van haar huis, is er een substantiële schuld bij de Belastingdienst. Deze laatste schuld kwam voort uit het bedrijf van de vrouw. Het wijkteam verwijst de vrouw door naar het ondernemersloket van de gemeente. Via dit loket wordt een specialist ingehuurd die vaststelt dat het bedrijf niet levensvatbaar is en het best opgegeven kan worden om verdere aanwas van schulden te voorkomen. Pas daarna zou de vrouw in aanmerking komen voor de reguliere gemeentelijke schulddienstverlening. Het is een lastige beslissing onder andere omdat de vrouw gebonden is aan een huurcontract van haar winkel. Nadat het bedrijf is beëindigd, duurt het nog lang voordat alle schulden in beeld zijn gebracht. Ook is er onduidelijkheid over de verdiencapaciteit van de vrouw en het inkomen van haar nieuwe partner die als ZZP'er werkt en met wie zij inmiddels samenwoont. Ook haar partner heeft schulden. Na enkele jaren van minder en meer contact met het wijkteam, wordt het stel overgedragen aan Rijnstad. Daar wordt het traject opnieuw vertraagd vanwege een instabiele financiële situatie. Het blijkt lastig om geen nieuwe schulden te maken, er is onduidelijkheid over schulden en er bestaat onduidelijkheid over de verdiencapaciteit. Er wordt meer verwacht van beide schuldenaren als het gaat om het terugbetalen van schuldeisers.

Beperkt zicht op wat de Sociale Wijkteams doen in kwantitatief opzicht

Een aandachtspunt dat vooral op management- en beleidsniveau speelt, is het gebrek aan zicht op wat de Sociale Wijkteams doen. Het is een gebrek dat betrokkenen binnen en buiten de Sociale Wijkteams onder andere toeschrijven aan het uitgangspunt dat destijds werd gehanteerd bij de introductie van de Sociale Wijkteams om de administratieve lasten zoveel mogelijk te beperken. Door beperkingen in de administratie kan nu niet goed worden bepaald hoe de Sociale Wijkteams concreet invulling geven aan het uitgangspunt 'doen wat nodig is'. Met name de gemeente wil in het kader van het armoedebeleid en schulddienstverlening weten hoeveel mensen er door de Sociale Wijkteams worden geholpen en vooral ook of die mensen daar wat aan hebben. Gegevens over hulp bij schulden beperken zich tot de inwoners die zijn overgedragen aan Rijnstad. Het is niet duidelijk hoeveel inwoners met schulden zich bij de Sociale Wijkteams

hebben gemeld; hoeveel er op een andere manier dan door overdracht aan Rijnstad zijn geholpen, en; hoeveel mensen voor een eventuele overdracht zijn uitgevallen, afgehaakt of bij wie de hulpverlening is stopgezet. Zoals eerder aangegeven is vorig jaar de registratie van de wijkteams op dit onderdeel aangevuld.

In het kader van dit onderzoek is aan de wijkcoaches gevraagd hoeveel mensen zij in hun caseload hebben die enige vorm van begeleiding ten behoeve van hun financiën ontvangen. De aantallen variëren tussen drie en tien. Daarbij moet worden opgemerkt dat geen van de coaches direct een concreet aantal kon noemen, onder ander omdat lang niet altijd helder aan te geven is of iemand nu primair vanwege zijn financiën wordt geholpen. De hulpvragen waarmee Sociale Wijkteams worden benaderd zijn daarvoor vaak te omvattend en hebben teveel samenhang met andere domeinen. Tevens is er een groot gedeelte inwoners dat niet behoort tot de actieve caseload. 'Er zijn inwoners met een eenvoudige vraag. Zij willen bijvoorbeeld een taxi-pas. Tijdens het huisbezoek informeren we wel verder, ook bellen we doorgaans na een maand nog even of het allemaal werkt. Maar met zo'n inwoner hebben we vervolgens geen actieve relatie. Tot op het moment dat hij/zij zich opnieuw meldt natuurlijk.' Het zicht op wat Sociale Wijkteams doen wordt ook beperkt omdat er ten aanzien van veel inwoners die zich melden, niet wordt gewerkt met een registratie van gevallen waarbij inwoners uit zichzelf afhaken.

De regierol van de wijkcoach wordt niet altijd erkend/gezien
Hoewel steeds wordt gesproken van een overdracht van inwoners van Sociale Wijkteams naar Rijnstad, is het niet de bedoeling dat een wijkteam het dossier sluit op het moment dat Rijnstad de inwoner heeft overgenomen. Uitgangspunt in de Arnhemse schulddienstverlening is dat de wijkcoach het gehele traject betrokken blijft, ook wanneer een inwoner van Rijnstad wordt overgedragen aan PLANgroep. In dit kader spreekt men ook wel van de regiefunctie van de wijkcoach.

Casus 2: voorbeeld inwoner die beroep doet op de regierol van zijn wijkcoach

Nadat een man met succes het stabilisatietraject bij Rijnstad heeft doorlopen, werd hij overgedragen aan PLANgroep voor een minnelijk traject. Het lukt PLANgroep in korte tijd afspraken te maken met de schuldeisers, op één na. De betreffende schuldeiser weigert na een telefoongesprek met de schuldhulpverlener om mee te werken. De inspanningen die van hem verwacht worden, staan volgens hem niet in verhouding tot het bedrag dat hem wordt toegezegd. PLANgroep informeert de inwoner dat een schuldeiser, na meerdere pogingen, niet mee wil werken en biedt aan om een dwangakkoord (inclusief Wsnp) aan te vragen. Het zal daardoor weer langer duren. De inwoner belt daarop met zijn wijkcoach, met wie hij contact is blijven houden. Samen met de wijkcoach belt hij vervolgens de schuldeiser, in het gesprek draait deze bij en ziet uiteindelijk helemaal af van de vordering. Het minnelijk traject kon daarop woorden voortgezet.

Bij de inwoners die wij via het wijkteam hebben geïnterviewd, stellen wij vast dat de regiefunctie wordt waargemaakt. Bij alle 17 inwoners bleef de wijkcoach betrokken ook na overdracht naar Rijnstad. Die betrokkenheid werd ook altijd op prijs gesteld. De

inwoners ervoeren de wijkcoach als iemand die aan *hun* kant staat. Zij vertrouwden hun wijkcoach, en durfden zaken open te bespreken. Het beeld dat over het algemeen naar voren komt is dat een coach in de eerste plaats helpt en meedenkt vanuit het perspectief en belang van de inwoner en minder de rol van controleur of handhaver speelt vanuit het perspectief van regels en beleid. Soms namen inwoners contact op met hun wijkcoach als er iets niet goed liep bij Rijnstad of PLANgroep. De wijkcoach fungeerde dan als een soort back up: iemand op wie je altijd een beroep kunt doen. Een voorbeeld daarvan is opgenomen als casus 2. Ook waren de meeste geïnterviewde inwoners (die geholpen werden door het wijkteam) positief over de bereikbaarheid van hun coach. 'Ik hoef maar een berichtje te sturen en <naam wijkcoach> neemt contact met mij op.

Bij deze positieve bevindingen moet worden opgemerkt dat onze waarnemingen zich beperken tot inwoners die door de Sociale Wijkteams zelf voor het onderzoek zijn aangedragen. Het betreffen waarschijnlijk inwoners die een actievere relatie onderhouden met hun wijkteam. Uit de gesprekken die wij voerden met wijkcoaches en de coaches van Rijnstad blijkt dat er ook inwoners zijn met wie het contact snel verwatert en die na één of twee contacten helemaal uit het zicht verdwijnen. Een voorbeeld hiervan, dat uit een gesprek met een wijkcoach naar voren kwam is opgenomen als casus 3.

Casus 3: voorbeeld van een inwoner die buiten beeld is geraakt

Op een gegeven moment komt het wijkteam in contact met een jongen van midden twintig. Het lukt hem niet goed om op zichzelf te wonen en hij heeft € 20.000 schuld. De schuld hangt ook samen met zijn vader, die een tijdje bij hem inwoonde. Hun relatie is problematisch. Wat meespeelt, is dat de jongen autistisch is. De wijkcoach heeft 4 a 5 keer contact met de jongen. Duidelijk is dat de schulden niet zomaar kunnen worden weggewerkt. Twee maanden geleden was er voor het laatst contact. De jongen is uit beeld geraakt bij het wijkteam. De coach zegt hierover: waarschijnlijk komt hij een keer terug….als hij zijn kamer uitgezet wordt bijvoorbeeld. Misschien wil hij op een gegeven moment weer gaan studeren.

Dit voorbeeld onderstreept het belang om 'outreachend' te zijn. Deze term is binnen en buiten de Sociale Wijkteams vaak gevallen. Het verwijst naar het gegeven dat veel inwoners met financiële problemen terughoudend zijn met het zoeken naar hulp en vaak moeite hebben zaken zelf op te pakken en eventueel ingezette trajecten op de rails te houden. Een belangrijk aspect van de regierol (wellicht zelfs het belangrijkste) is het 'houden van een vinger aan de pols'. Uit de gesprekken met Sociale Wijkteams, Rijnstad en PLANgroep komt naar voren dat deze rol lang niet altijd wordt gespeeld. Dat komt vooral ook doordat de coaches van Rijnstad en PLANgroep de wijkcoach niet altijd actief betrekken c.q. informeren over hoe het traject met een inwoner loopt. De inwoners met wie wij spraken en die na overdracht naar Rijnstad/PLANgroep terug moesten vallen op hun wijkcoach, deden dat vooral op eigen initiatief. Zij trokken op een gegeven moment zelf aan de bel bij het wijkteam omdat zij dreigden vast te lopen in het schulddienstverleningstraject. Wijkteams en Rijnstad geven aan dat het goed zou zijn per inwoner afspraken te maken over de momenten waarop over een klant wordt

teruggekoppeld. Bij een oevrdracht zou bijvoorbeeld vastgelegd kunnen worden dat Rijnstad na drie of zes maanden sowiezo contact legt om de wijkcoach te informeren over hoe het loopt.

Wij spraken met een inwoner bij wie het traject bij Rijnstad was beëindigd omdat hij zijn afspraken niet nakwam. De wijkcoach kwam daar pas achter toen de man zich opnieuw bij het wijkteam meldde. De coach heeft toen zelf met de man de financiën op orde gebracht, waarna hij direct van wijkteam naar PLANgroep is overgedragen voor een minnelijk traject. Een voorbeeld waarbij PLANgroep naliet een beroep te doen op de regierol van de wijkcoach is beschreven als casus 2.

3.2 Rijnstad

Hoofdlijnen

- Rijnstad heeft met de gemeente de 'Overeenkomst Activerende Schulddienstverlening' gesloten. Activerende schulddienstverlening houdt in dat Rijnstad inwoners helpt inkomsten en uitgaven met elkaar in balans te brengen. Inwoners worden begeleid door schuldhulpverleners, regelmatig aangevuld met ondersteuning door vrijwillige budgetcoaches.
- De gemeente stelt aan Rijnstad € 860.000 beschikbaar voor schulddienstverlening.
- In 2016 t/m 2018 stroomden er respectievelijk 643 (2016) 564 (2017) en 413 inwoners (2018) bij Rijnstad in (zie ook tabel 6 in hoofdstuk 4). Rijnstad rapporteert maandelijks aan de gemeenten de hand van kengetallen over instroom. Er vindt vier à vijf keer per jaar overleg plaats.
- De overdracht van Wijkteam naar Rijnstad is een terugkerend onderwerp van gesprek. Het kwam regelmatig voor dat van een overgedragen inwoner nog geen volledig beeld bestond van diens financiële situatie. De berekening van het vrij te laten bedrag ontbrak of was onvolledig. De afspraken hierover zijn sinds kort aangescherpt.
- De gemiddelde doorlooptijd van de stabilisatietrajecten, bedraagt acht maanden. De NVVK-module stabilisatie hanteert een periode van vier maanden met de mogelijkheid tot verlenging met vier maanden.
- Er lijkt draagvlak te bestaan om enkele onderdelen van de intake – met name de berekening van het vrij te laten bedrag - onder te brengen bij Rijnstad.

Rijnstad is een organisatie voor maatschappelijke dienstverlening. De hulp die zij biedt, loopt uiteen van persoonlijk advies en ondersteuning, bijvoorbeeld ten behoeve van opvoeding, weerbaarheid, of financiën, tot aan de ondersteuning van inwoners die initiatieven willen nemen om de leefbaarheid in hun wijk te verbeteren. Rijnstad heeft vestigingen verspreid over de gehele gemeente. Het betreffen centra voor kind- en jongerenwerk en wijkcentra waar mensen onder andere terecht kunnen voor een spreekuur met een maatschappelijk werker of een sociaal raadsman. Waar de wijkcoaches generalisten zijn met een brede opdracht, zijn de schuldhulpverleners van Rijnstad specialisten met een afgebakende taak. Met de gemeenten zijn afspraken gemaakt over welke diensten precies geboden worden en het budget dat daarvoor

beschikbaar is. Naast Arnhem biedt Rijnstad haar diensten aan, aan de gemeenten Duiven, Rozendaal, Westervoort, Lingewaard, Rheden, Doesburg en Zevenaar.

Het werk van Rijnstad begint waar dat van de wijkcoach ophoudt. Zodra de wijkcoach heeft vastgesteld dat een inwoner gebaat is bij schuldhulp; samen met de inwoner de gehele financiële situatie in beeld heeft gebracht, en; er een plan van aanpak is opgesteld, vindt overdracht aan Rijnstad plaats. De ondersteuning van de schulddienstverlener van Rijnstad heeft tot doel om stabiliteit en evenwicht te brengen in de inkomsten en uitgaven ten einde er minimaal voor te zorgen dat er geen nieuwe schulden bij komen. Ten opzichte van de wijkcoaches hebben de schulddienstverleners een nadrukkelijkere focus op financiën. Vragen waar de schulddienstverlener zich over buigt zijn:

- Zijn alle schulden en schuldeisers in beeld?
- Zijn bij een eventuele echtscheiding de financiële zaken goed afgewikkeld? Komen toeslagen bij de juiste persoon terecht? Zijn schulden juist toebedeeld?.
- Zijn er schulden die betwistbaar zijn?
- Wordt gebruik gemaakt van eventuele mogelijkheden voor kwijtschelding van vorderingen?
- Benut de schuldenaar zijn verdiencapaciteit voldoende (voorwaarde voor toelating tot een minnelijk traject of Wsnp)?

In het kader van de Arnhemse route - heeft Rijnstad met Gemeente Arnhem een aparte overeenkomst gesloten: de Overeenkomst Activerende Schulddienstverlening. Aanvankelijk ging men ervan uit dat Rijnstad op jaarbasis zo'n 750 mensen zou helpen met schulddienstverlening. Het beschikbare budget is vastgesteld op € 860.000. Op basis van de huidige aantallen trajecten, heeft Rijnstad omgerekend 17 uur per hulptraject te besteden. In de praktijk wordt vanuit Rijnstad overigens vaak meer tijd besteed aan een inwoner. Rijnstad zet namelijk regelmatig vrijwilligers in voor extra begeleiding en sociaal raadslieden die financiële en juridische vragen van inwoners beantwoorden.

Overdracht door Wijkteam

Het belang van een generalistische intake wordt door vrijwel alle medewerkers van Rijnstad die wij in het kader van dit onderzoek spraken, onderkend. Om een inwoner met schulden goed te kunnen helpen, is het belangrijk overzicht te hebben over alle leefdomeinen. De gelegenheid die de Arnhemse aanpak biedt om direct al aan het begin van een hulpverleningstraject eventuele achterliggende problemen te betrekken, wordt als een sterk punt gezien. Ook wordt er veel belang gehecht aan het landelijke adagium van de decentralisaties in het sociaal domein: 'Eén gezin, één plan, één regisseur'. Het is volgens schulddienstverleners belangrijk dat een inwoner gedurende het gehele traject wordt begeleid door één persoon (of instantie), die dichtbij staat en die een vinger aan de pols houdt, iemand waarop eventueel kan worden teruggevallen.

Het lukt op dit moment echter nog niet altijd deze twee uitgangspunten door te voeren in de praktijk. Met name Rijnstad acht verbeteringen wenselijk. Dat komt omdat de voortvarendheid waarmee Rijnstad na de intake van start kan met activering/stabilisatie, voor een belangrijk deel afhankelijk is van de kwaliteit van het werk van de wijkcoach. De suggesties die schuldhulpverleners en sociaal raadslieden doen, hebben zowel betrekking op de intake, overdracht, als op de regiefunctie van de wijkcoaches.

- Intake: de intake van inwoners ten behoeve van een schulddienstverleningstraject is voor verbetering vatbaar, al zien meerdere schulddienstverleners dat de Sociale wijkteams de afgelopen tijd goede stappen hebben gezet. De zorg is evenwel blijven bestaan of Sociale wijkteams alert en doortastend genoegd zijn om schulden (snel) te herkennen en of zij inwoners wel voldoende stimuleren om ermee aan de slag te gaan. Rijnstad ziet dat het lang kan duren voordat een inwoner aan hen wordt overgedragen. Het is kostbare tijd, waarin schulden snel kunnen oplopen. Rijnstad ziet soms grote verschillen tussen wijkcoaches in de snelheid waarmee zij handelen, de snelheid waarmee zij vaststellen dat iemand gebaat is bij specialistische hulp en de mate waarin zij inwoners weten te overtuigen om met hun financiën aan de slag te gaan. Het beeld bestaat dat veel inwoners te lang blijven doormodderen zelfs ook wanneer een wijkcoach al lang aan boord is. Het beeld bestaat soms dat sommige wijkcoaches de verantwoordelijkheid voor het verzamelen van gegevens te veel neerleggen bij de inwoner.

- Overdracht: de kwaliteit van het dossier van een overgedragen inwoner is al langere tijd onderwerp van gesprek tussen Rijnstad en sociale wijkteams, al geldt ook hier dat schuldhulpverleners zien dat het verbetert. Tot voor kort moesten de schuldhulpverleners van Rijnstad regelmatig extra werk verrichten om alsnog de benodigde informatie bij elkaar te krijgen met extra tijdsbelasting van dien. Om meer inzicht te geven in deze extra belasting is Rijnstad vanaf september 2017 de kwaliteit van de aanmeldingen door de Sociale wijkteams gaan meten door in hun registratiesysteem te noteren of de aanmelding wel of niet compleet is (op basis van de eisen van de NVVK-module aanmelding en intake). Van de in 2017 afgeronde casussen waren er 23% niet compleet. Van de gestarte casussen vanaf september 2017 waren er 27% niet compleet. Rijnstad heeft dit probleem begin 2018 bij de gemeente aangekaart en gevraagd of er compensatie mogelijk was voor de extra uren die het aanvullen van de niet-complete intakes met zich meebracht. Toen dit niet mogelijk bleek, heeft Rijnstad aangekondigd om vanaf juni 2018 niet volledige intakes terug te gaan sturen aan de Sociale wijkteams, met het verzoek binnen twee weken de ontbrekende informatie aan te vullen. Hiermee houdt Rijnstad zich aan de oorspronkelijke opdracht die de organisatie vanuit de gemeente had gekregen. Opvallend genoeg is het aantal aanmeldingen bij Rijnstad door de Sociale wijkteams vanaf dat moment flink gezakt, van gemiddeld 51 per maand in de eerste 5 maanden van 2018 tot gemiddeld 22 in de periode juli-december.[7] Het baarde de gemeente zorgen en was aanleiding voor overleg met Sociale wijkteams en Rijnstad.

- Regie: Medewerkers van Rijnstad geven aan dat de regiefunctie door wijkcoaches wisselend wordt ingevuld. Sommige coaches gaan met de inwoner altijd mee naar het intakegesprek bij Rijnstad en blijven vervolgens actief betrokken, door de voortgang van het traject bij Rijnstad te volgen. Anderen komen pas weer in beeld als de inwoner zelf weer contact opneemt.

-

[7] Kerncijfers Rijnstad 2018.

Wacht- en doorlooptijd
In het meest recente jaarverslag meldt Rijnstad dat er in 2017 geen wachtlijsten waren voor schulddienstverlening. Ook in 2018 waren die wachtlijsten er niet, volgens de medewerkers die wij spraken. Er is voldoende capaciteit om de inwoners die door de Sociale wijkteams worden overgedragen, binnen twee weken uit te nodigen voor een intake. In de praktijk duurt het soms langer, omdat het lastig kan zijn de agenda's van inwoner, wijkcoach, en schuldhulpverlener op elkaar af te stemmen.

De gemiddelde doorlooptijd van de stabilisatietrajecten, bedraagt acht maanden. De NVVK-module stabilisatie hanteert een periode van vier maanden met de mogelijkheid tot verlenging met vier maanden.

Rijnstad zou zelf de gemiddelde doorlooptijd willen in korten van acht naar zes maanden. Dit is immers prettiger voor de inwoner en wenselijker om aanwas van schulden te beperken. Zeker ook als na de stabilisatiefase nog een schuldregeling (door PLANgroep) wordt opgestart, is anders de totale doorlooptijd voor de inwoner erg lang.

Om de doorlooptijd te verkorten zou Rijnstad in de eerste plaats direct na de intake een inwoner vaker willen zien en intensiever willen begeleiden. De schuldhulpverlener zou daar beter aan toe komen wanneer hij een lagere caseload zou hebben c.q. meer tijd kan besteden aan een inwoner.

Overdracht aan PLANgroep
Een stabilisatietraject kan leiden tot overdracht aan PLANgroep voor budgetbeheer of een schuldregeling. De overdracht van inwoners loopt over het algemeen genomen naar tevredenheid. Er is voor Rijnstad binnen PLANgroep één vast aanspreekpunt voor schuldregeling en één voor budgetbeheer. Dit werkt volgens betrokkenen goed.

Dat er een knip bestaat tussen het stabilisatietraject van Rijnstad en een schuldregeling (door PLANgroep) ervaren de geïnterviewde schuldhulpverleners van Rijnstad noch de sociaal raadslieden als een probleem. Hierbij wordt door hen aangegeven dat ook als stabilisatie en schuldregeling door één organisatie worden uitgevoerd, zoals in sommige andere gemeenten het geval is, het vaak toch door twee aparte afdelingen wordt opgepakt, omdat beide typen werk andere competenties vereisen.

De overdracht van inwoners van Rijnstad naar PLANgroep vindt plaats met een vast inlichtingenformulier, dat door de medewerker van Rijnstad met de hand moet worden ingevuld. Daarnaast zijn veel bewijsstukken nodig. Hiervoor gebruikt men een checklist, het is daardoor helder wat er moet worden aangeleverd. Ook moet een budgetplan worden meegestuurd. In principe houdt het contact van Rijnstad met de inwoner op na de overdracht aan PLANgroep. Soms krijgt de medewerker van Rijnstad wel het nieuws van PLANgroep dat de schuldeisers akkoord zijn gegaan met het voorstel voor de schuldregeling, maar dat is op eigen initiatief van PLANgroep, het is geen vaste afspraak.

De schuldhulpverleners van Rijnstad constateren wel dat de begeleiding van naar PLANgroep overgedragen inwoners beperkt is. De functie van PLANgroep is vooral een administratieve. Na overdracht aan PLANgroep stopt in principe de coaching, tenzij die door het Wijkteam wordt opgepakt. Voor sommige inwoners is dat een probleem (zie bijvoorbeeld casus 2), maar niet altijd. Volgens de schulddienstverleners van Rijnstad zijn de meeste overgedragen inwoners in staat het traject zelfstandig af te ronden. Door

Rijnstad is voor aanmelding bij PLANgroep immers al een schifting is gemaakt tussen mensen die het beheer van hun financiën inmiddels zelf kunnen en degenen die moeite blijven hebben met het beheer van hun financiën. Deze laatsten krijgen een schuldregeling mét budgetbeheer.

De sociaal raadslieden geven aan dat zij de mensen die in een schuldregeling zitten, vaak ondersteunen bij de voorbereiding op hun jaarlijkse controle[8] bij PLANgroep. Daar moeten ze namelijk behoorlijk wat papierwerk voor op orde hebben.

Medewerkers van Rijnstad zijn in algemene zin tevreden over de samenwerking met PLANgroep. Als aandachtspunten benoemen zij dat het voorkomt dat het wel eens lang duurt voordat budgetbeheer wordt opgestart en een bankrekening is geopend waarop alle inkomsten en uitgaven binnenkomen. Verder noemden medewerkers van Rijnstad het punt dat er in veel gevallen niemand mee gaat naar de rechter bij een Wsnp-aanvraag. Dat maakt dat klanten vaak alleen gaan, terwijl dit erg lastig kan zijn omdat zij ingewikkelde vragen kunnen krijgen. Dit aandachtspunt is ook naar voren gekomen in de gesprekken met inwoners. De mensen in een Wsnp-traject die wij spraken zagen erg op tegen de zitting. Hier zijn nog geen concrete maatregelen of afspraken over gemaakt en het is nu niet in de opdracht aan PLANgroep opgenomen. PLANgroep adviseert wel aan de klant om iemand mee te nemen naar de zitting, zoals een familielid, kennis, begeleider of wijkcoach.

[8] Deze jaarlijkse controle is normaliter geen face to face gesprek. Stukken worden aangeleverd. De controle wordt administratief gedaan en teruggekoppeld aan de klant. Indien de situatie vraagt om een gesprek, wordt dit wel gepland.

3.3 PLANgroep

Hoofdlijnen:

- PLANgroep is op verschillende momenten in de Arnhemse route betrokken en werkt met veel verschillende partijen samen. Medewerkers geven aan dat de samenwerking de afgelopen jaren is verbeterd.
- Bij 92 procent van de aanmeldingen lukt het om een schuldregeling te treffen of wordt er een aanvraag voor de Wsnp ingediend. De uitval bij PLANgroep is laag (4 procent op jaarbasis) en medewerkers vermoeden dat deze lage uitval mede het gevolg is van eisen die al in het voortraject worden gesteld.
- Er zijn geen wachttijden en de gemiddelde tijd waarin een schuldregeling tot stand komt, bedraagt 115 dagen. Bij complexe dossiers en wanneer er sprake is van schulden bij een bank, kan het voorkomen dat de norm van 120 dagen die hiervoor staat, wordt overschreden.
- Voor ongeveer de helft van de inwoners die door Rijnstad worden aangemeld, verzorgt PLANgroep budgetbeheer. Ook bij de andere helft wordt schuldeisers zekerheid verschaft door direct een gedeelte van het inkomen te reserveren voor aflossing (financieel beheer).
- Medewerkers van PLANgroep verschillen van mening of er voor alle inwoners voldoende begeleiding beschikbaar is tijdens de schuldregeling. Een aandachtspunt is dat budgetcoaching doorgaans lang voor het eind van de schuldregeling plaatsvindt, terwijl mensen vaak baat hebben bij begeleiding tegen het einde van een traject (om te voorkomen dat zij terugvallen).

PLANgroep verzorgt in Arnhem het technische gedeelte van de schulddienstverlening. Het meest omvangrijke onderdeel hiervan is het treffen van schuldregelingen, oftewel het met schuldeisers tot een akkoord komen over aflossing en gedeeltelijke kwijtschelding van schulden. Maar dit is niet de enige taak die PLANgroep in Arnhem uitvoert. PLANgroep kan op meerdere momenten betrokken worden. Bijvoorbeeld aan de voorkant van het traject bij de inzet van een moratorium bij dreigende crisissituaties. Andere belangrijke producten zijn budgetbeheer en Budgetondersteuning op Maat (BooM). Onderstaande tabel geeft een overzicht van de producten die PLANgroep in Arnhem aanbiedt.

Tabel 3: Overzicht diensten PLANgroep in Arnhem

		Afgerond in 2017
Schuldregelingen (minnelijke regeling)	Met schuldeisers wordt een regeling getroffen om tot aflossing en/ of (gedeeltelijke) kwijtschelding van schulden te komen.	352
Budgetbeheer	Beheren van een aparte rekening waarop het inkomen van de inwoner binnenkomt teneinde schulden te beheersen en nieuwe schulden te voorkomen (wordt ingezet bij inwoners voor wie een schuldregeling is getroffen).	256
Budgetondersteuning op Maat (BooM)	Combinatie van budgetbeheer en financiële coaching voor inwoners zonder problematische schulden die moeite hebben om zelfstandig hun financiën te regelen maar dit op termijn	27

	mogelijk wel weer kunnen (lichter alternatief voor beschermingsbewind).	
Duurzame financiële dienstverlening (DFD)	In evenwicht brengen en houden van inkomsten en uitgaven van inwoners waarvan bestaande schuldproblemen door persoonlijke omstandigheden nog niet duurzaam opgelost kunnen worden.	16
Heronderzoeken	Inwoners voor wie een schuldregeling is getroffen dienen gedurende de looptijd van deze regeling jaarlijks stukken aan te leveren ter controle.	400
Dwangakkoorden	Als één of meerdere schuldeisers weigeren akkoord te gaan met een schuldregeling kan middels een kort geding worden geprobeerd om medewerking af te dwingen.	25
Aanvragen Wsnp	Als het treffen van een minnelijke schuldregeling niet mogelijk blijkt, kan via de rechter een aanvraag worden gedaan om toegelaten te worden tot de Wet schuldsanering natuurlijke personen (Wsnp).	133
Moratorium	Bij dreigende crisissituaties wordt de woningcorporatie[9] gedwongen om tijdelijk haar vordering op te schorten teneinde een adempauze te krijgen om aan het regelen van de schulden te gaan werken.	

Bron: Jaarverslag PLANgroep 2017 & interview met management PLANgroep.

Aanmeldingen

Meer dan de helft van de inwoners voor wie PLANgroep een schuldregeling probeert te treffen, heeft niet de Arnhemse route doorlopen, maar is aangemeld door een bewindvoerder. In 2018 werden 220 inwoners aangemeld door een bewindvoerder en 212 inwoners door Rijnstad. Daarnaast wordt een beperkt aantal inwoners direct (zonder tussenkomst van Rijnstad) aangemeld door de Sociale Wijkteams.

Over 2017 was het aantal aanmeldingen via bewindvoerders en Rijnstad nog ongeveer gelijk en was het aantal aanmeldingen via Rijnstad bovendien toegenomen ten opzichte van 2016. In haar jaarverslag gaf PLANgroep hier destijds over aan dat dit een positieve ontwikkeling is en dat dit 'kan betekenen dat inwoners meer de weg naar de Sociale wijkteams vinden en doorverwezen worden volgens de Arnhemse route.' In 2018 is het aantal aanmeldingen – en de aanmeldingen via Rijnstad in het bijzonder – weer afgenomen en is de situatie weer ongeveer vergelijkbaar met 2016.

Tabel 4: Aanmeldingen voor een schuldregeling bij PLANgroep.

	2016[10]	*2017*	*2018*
Sociale Wijkteams	20	15	10
Rijnstad	180	231	212
BooM	0	2	0
Beschermingsbewindvoerders	235	233	220
Totaal	435	481	442

Bron: Jaarverslag PLANgroep 2017, Kwartaalverslag PLANgroep vierde kwartaal 2018.

Aanmeldingen komen via mail bij PLANgroep binnen: PLANgroep ontvangt een mail met de NAW-gegevens van de betreffende inwoner en stuurt vervolgens een aanmeldpakket

[9] In Arnhem wordt het moratorium alleen ingezet om woningontruimingen te voorkomen en niet bij dreigende afsluiting van gas, elektriciteit of water of opschorting van de ziektekostenverzekering (andere wettelijke gronden voor het toepassen van het moratorium).

[10] Cijfers over 2016 en 2017 hebben betrekking op afgeronde aanmeldingen, cijfers over 2018 hebben betrekking op aanmeldingen.

terug. In dit aanmeldpakket moeten onder andere informatie en documenten worden gevoegd over de inwoner en zijn schulden. Het belangrijkste is een schuldenlijst, een overzicht van de schulden. Verder moeten documenten over het inkomen en vaste lasten worden aangeleverd en een berekening van het vrij te laten bedrag (zie paragraaf 3.1). Daarnaast moet de verwijzer een overdracht aanleveren in de vorm van een korte tekst over de voorgeschiedenis en ook een eigen verklaring van de inwoner over het ontstaan van de schulden.

Nadat het aanmeldpakket compleet is geretourneerd, wordt er een afspraak ingepland voor een aanmeldgesprek. Er zijn geen wachtlijsten en inwoners worden altijd binnen vijf werkdagen uitgenodigd voor een startgesprek. Tijdens dit gesprek wordt uitleg gegeven over het traject bij PLANgroep. Ook wordt de overeenkomst schuldregeling ondertekend waarmee de wederzijdse verplichtingen[11] van de inwoner en PLANgroep worden vastgelegd. Hierna gaat de schuldhulpverlener aan de slag met de schuldregeling.

Voor sommige inwoners is het startgesprek niet de enige keer dat zij door PLANgroep worden uitgenodigd voor een gesprek. Zo worden inwoners bijvoorbeeld ook uitgenodigd bij het opstarten van budgetbeheer of op het moment dat een traject mislukt.

Bewindvoering en BooM

Indien iemand vanwege zijn fysieke of lichamelijke toestand, of door problematische schulden niet in staat is om zelf zijn financiële belangen te behartigen, kan er door de rechter een bewindvoerder worden aangesteld.[12] Dit wordt ook wel beschermingsbewind genoemd. Als deze persoon de kosten voor de bewindvoerder niet kan betalen, kan hier bij de gemeente bijzondere bijstand voor worden aangevraagd.

De afgelopen 10 jaar is het aantal onderbewindgestelden met meer dan 150 procent gestegen[13], waardoor gemeenten te maken hebben met hoge kosten bijzondere bijstand. Vanwege deze hoge kosten – en omdat beschermingsbewind een zwaar en ingrijpend instrument is voor inwoners – hebben gemeenten de afgelopen jaren lichtere en goedkopere alternatieven voor beschermingsbewind ontwikkeld. In Arnhem wordt sinds 2014 het product Budgetondersteuning op Maat (BooM) aangeboden. Dit is een combinatie van budgetbeheer en financiële coaching. In 2015 is deze werkwijze in Arnhem geëvalueerd. Hieruit kwam naar voren dat BooM leidt tot kostenbesparingen ten opzichte van beschermingsbewind en een geschikt middel is om personen financieel zelfredzaam te maken (Gemeente Arnhem, Afdeling Onderzoek en Statistiek, 2015).

[11] Voor inwoners houden deze verplichtingen bijvoorbeeld in dat zij verklaren een volledig juiste opgave te hebben gedaan van inkomsten, uitgaven, bezittingen en schulden, dat zij zich zullen inspannen om hun huidige inkomen te behouden of verhogen en dat zij gedurende de looptijd van de regeling geen nieuwe schulden zullen maken. PLANgoep committeert zich middels de overeenkomst eraan de belangen van de inwoner te zullen behartigen (NVVK (2015) Module schuldregeling).
[12] Art 1:431 e.v. BW.
[13] Raad voor de Rechtspraak (2017) Weer meer mensen onder bewind.

Hoewel BooM geen onderdeel is van schulddienstverlening en daarmee buiten dit onderzoek valt, is het wel op verschillende momenten aan de orde gekomen tijdens de gesprekken. Enerzijds wordt hierbij het beeld uit de evaluatie van de pilot bevestigd dat het instrument BooM geschikt is als lichter alternatief voor beschermingsbewind. Anderzijds wordt aangegeven dat het lastig is om inwoners hiervan daadwerkelijk gebruik te laten maken. Samenwerking met bewindvoerders om hen te bewegen om inwoners uit te laten stromen richting BooM is niet goed van de grond gekomen. Ook geven wijkcoaches aan weinig personen bij BooM aan te melden omdat volgens hen slechts een beperkte doelgroep hiervoor in aanmerking komt.

Sinds 2018 wordt BooM uitgevoerd door PLANgroep. Uit het jaarverslag 2017 van PLANgroep komt naar voren dat er hieraan voorafgaand in 2017 92 overdrachtsgesprekken zijn gevoerd en 27 aanmeldingen zijn overgedragen die nog verwerkt moesten worden. Om tot een nadere duiding van het aantal personen te komen dat gebruik maakt van BooM en de achtergronden hiervan, is aanvullend onderzoek nodig.

Schuldregelingen

Bij een minnelijke schuldregeling wordt een akkoord gesloten met schuldeisers over aflossing en/ of gedeeltelijke kwijtschelding van de schulden. De looptijd van een dergelijke regeling is in veel gevallen drie jaar. Tijdens deze periode moet de inwoner leven van een minimumbedrag voor levensonderhoud. Dat bedrag wordt berekend op basis van het vrij te laten bedrag (Vtlb). Het deel van het inkomen boven het vrij te laten bedrag, wordt gebruikt voor aflossing van de schuldeisers. Aan het eind van de drie jaar wordt het restant van de schuld kwijtgescholden en is de inwoner weer schuldenvrij.

Een minnelijke schuldregeling komt alleen tot stand als alle schuldeisers akkoord gaan met het betalingsvoorstel. Voor het treffen van een schuldregeling leggen schuldhulpverleners van PLANgroep eerst schriftelijk contact met de schuldeisers, om hen te verzoeken te stoppen met invorderingsmaatregelen en renteberekening en het saldo van de schuld op te vragen. De schuldhulpverlener doet vervolgens een betalingsvoorstel aan alle schuldeisers voor terugbetaling van een deel van de schuld.

Als een of enkele schuldeisers niet akkoord gaan is het mogelijk in een kort geding middels een dwangakkoord medewerking te proberen af te dwingen. Als blijkt dat een oplossing in het minnelijke traject uiteindelijk niet haalbaar is kan voor de inwoner een aanvraag worden ingediend om toegelaten te worden tot de Wsnp (Wet schuldsanering natuurlijke personen). De aanvraag voor toelating tot de Wsnp wordt onder mandaat van de gemeente uitgevoerd door PLANgroep. De uitvoering van de Wsnp valt niet onder de verantwoordelijkheid van de gemeente. Mocht een inwoner gebruik maken van budgetbeheer, dan mag dit wel blijven lopen tijdens de Wsnp periode.

In de meeste gevallen lukt het de schuldhulpverleners van PLANgroep om tot een akkoord te komen met de schuldeisers.[14] In 2017 werd bij 246 van de 346 gestarte

[14] Jaarverslag PLANgroep 2017

bemiddelingen[15] een akkoord bereikt. In 4 van deze gevallen is dit middels het toewijzen van een dwangakkoord afgedwongen en bij 16 dossiers kon een dwangakkoord uiteindelijk worden ingetrokken omdat de schuldeisers voorafgaand aan het kort geding alsnog instemden met de schuldregeling. Daarnaast deed PLANgroep voor 73 inwoners met succes een aanvraag om toegelaten te worden tot de Wsnp. Het percentage inwoners waarvoor een oplossing wordt bereikt komt daarmee uit op 92 procent.

Uitval en doorlooptijd
In 2017 zijn van de 1.251 dossiers er 56 met een negatieve oorzaak gesloten. Dit betekent dat het uitvalpercentage 4 procent op jaarbasis bedraagt. Medewerkers van PLANgroep merken hierbij op dat inwoners voordat zij bij PLANgroep terechtkomen al veel informatie en documenten hebben moeten verzamelen en al op verschillende afspraken bij het wijkteam en Rijnstad moesten komen. Het laatste stapje lukt dan meestal ook wel. Medewerkers van PLANgroep hebben geen zicht op hoeveel personen aan de voorkant bij de Sociale Wijkteams en PLANgroep uitvallen maar vermoeden dat de uitval hier groter zal zijn. “Wij vragen veel van inwoners aan de voorkant, bijvoorbeeld om complete stukken te hebben, terwijl dit nou juist iets is waar de doelgroep niet zo goed in is.” Omdat PLANgroep sinds 2016 actief is in Arnhem en een schuldregeling doorgaans 3 jaar loopt, zijn er vooralsnog geen cijfers beschikbaar over het uitvalpercentage gedurende de gehele regeling.

De gemiddelde doorlooptijd die de schuldhulpverleners van PLANgroep nodig hebben om tot een akkoord te komen met de schuldeisers (of tot de conclusie dat dit niet mogelijk is) bedraagt 115 dagen. Dit betekent dat de doorlooptijd gemiddeld binnen de normen uit het kwaliteitsmodel van branchevereniging NVVK (het 120-dagenmodel) blijft. In individuele gevallen wordt de 120-dagentermijn soms wel overschreden. Medewerkers van PLANgroep geven hierover aan dat dit niet alleen in Arnhem speelt, maar ook landelijk en voornamelijk het gevolg is van de toegenomen complexiteit van dossiers. Met name als er sprake is van een schuld bij een bank, kan het vaak lang duren voordat zij akkoord gaan.

Budgetbeheer
Voor inwoners die worden aangemeld voor een schuldregeling (en die niet onder bewind zijn gesteld) verzorgt PLANgroep financieel beheer of budgetbeheer. Dit betekent dat zij PLANgroep machtigen om hun inkomen te ontvangen en een rekening op hun naam te openen. Op deze rekening wordt gespaard voor aflossing van de schuldeisers en worden betalingen voor de inwoner voldaan. Hierdoor wordt de situatie van de inwoner gestabiliseerd en wordt schuldeisers zekerheid verschaft over het te ontvangen bedrag. Er zijn drie pakketten variërend van licht tot zwaar:

- Financieel beheer: bij financieel beheer ontvangt PLANgroep het inkomen en wordt alleen het bedrag dat gespaard moet worden voor de schuldeisers op een aparte

[15] Naast 246 schuldbemiddelingen deed PLANgroep in 2017 ook drie aanvragen voor een saneringskrediet bij de Sociale Bank Gelderland Centraal. Deze organisatie is sinds 1 januari 2018 overgenomen door Kredietbank NL. Bij een saneringskrediet wordt de schuld aan het begin van de looptijd van de schuldregeling overgenomen, waardoor de inwoner meteen schuldenvrij is en gedurende de looptijd van de regeling aflost op het saneringskrediet.

rekening gereserveerd. Het restant gaat naar de inwoner en deze moet hiervan al zijn uitgaven (inclusief vaste lasten) zelf voldoen.
- Budgetbeheer plus: Maandelijkse rekeningen voor huur, gas, water, licht en ziektekosten worden voldaan en er wordt gespaard voor aflossing schuldeisers. Alle overige lasten (dus bijvoorbeeld ook incidentele zorgkosten i.v.m. het eigen risico zorgverzekering) moet de inwoner zelf voldoen.
- Budgetbeheer compleet: Alle vaste lasten en reserveringen worden voor de inwoner verzorgd en er wordt een weekbedrag aan hem uitgekeerd.

In het vierde kwartaal van 2018 maakten 194 inwoners gebruik van financieel beheer en 222 van budgetbeheer plus of budgetbeheer compleet.[16] De schuldhulpverlener van Rijnstad bepaalt aan de hand van de zelfredzaamheid van de inwoner welk pakket passend is.[17] Medewerkers van PLANgroep geven hierover aan dat deze inschatting over het algemeen goed is. In de gevallen dat er toch een zwaardere variant nodig blijkt, wordt hierover contact opgenomen met Rijnstad en overlegd. Ook wanneer gedurende de looptijd van de schuldregeling – bijvoorbeeld op aanwijzing van wijkteam of Rijnstad, of bij een heronderzoek (zie volgende paragraaf) - wordt geconstateerd dat zaken niet goed gaan kan er worden opgeschaald naar een zwaarder pakket.

Het opstarten van budgetbeheer kost tijd en het is daarom belangrijk dat dit al tijdens de stabilisatiefase bij Rijnstad gebeurt en hier niet mee te wachten tot de inwoner aan PLANgroep is overgedragen. Zo wordt ervoor gezorgd dat bij overdracht aan PLANgroep inkomen en uitgaven stabiel zijn en er meteen kan worden begonnen met het treffen van een schuldregeling. In de afgelopen periode zijn er afspraken tussen PLANgroep en Rijnstad gemaakt om dit te verbeteren en ervoor te zorgen dat budgetbeheer tijdig wordt opgestart.

Begeleiding, coaching en nazorg
PLANgroep is in Arnhem niet verantwoordelijk voor begeleiding en verzorgt (in principe) alleen het technisch/ financiële gedeelte van de ondersteuning. Als een inwoner door Rijnstad wordt overgedragen aan PLANgroep houdt daarmee ook de begeleiding van Rijnstad op. De schuldhulpverleners van PLANgroep spreken doorgaans alleen tijdens het startgesprek face-to-face met de inwoner. Het contact hierna verloopt via mail of telefoon.

Wanneer er toch begeleiding nodig blijkt, dan gebeurt dit door de wijkcoach. De wijkcoach is gedurende het hele traject de regiehouder en kan - als hier aanleiding toe is – worden ingeschakeld. Een voorbeeld hiervan is wanneer het de schuldhulpverlener van PLANgroep niet meer lukt om contact met een inwoner te krijgen. Het wijkteam kan hier dan achteraan gaan, kijken wat er aan de hand is en eventueel bij iemand thuis langsgaan. Ook als er bijvoorbeeld nog aanvullende stukken moeten worden verzameld voor een aanvraag Wsnp en de inwoner lukt dit niet zelf, dan kan de wijkcoach worden ingeschakeld.

[16] Kwartaalrapportage PLANgroep 2018 vierde kwartaal.
[17] Inwoners die worden aangemeld door een bewindvoerder maken geen gebruik van of budgetbeheer. De bewindvoerder is in dit geval verantwoordelijk voor het beheer van inkomsten en uitgaven.

Over de vraag of deze begeleiding ‘op afroep’ voldoende is voor de doelgroep lopen de meningen van de medewerkers van PLANgroep uiteen. Sommigen geven aan dat de meeste inwoners met schulden nadat zij door Rijnstad zijn gestabiliseerd geen structurele begeleiding meer nodig hebben en relatief zelfstandig het schuldregelingstraject kunnen doorlopen. Anderen zien het wel als een omissie dat structurele begeleiding wegvalt als iemand door Rijnstad wordt aangemeld bij PLANgroep en vinden het wenselijk dat iemand blijft opletten of hulp nodig is.

Daarnaast worden door medewerkers van PLANgroep vraagtekens geplaatst bij de wijze waarop de financiële coaching in Arnhem is georganiseerd. Coaching richting financiële zelfredzaamheid is belegd bij Rijnstad en vindt doorgaans plaats voorafgaand aan het tot stand komen van een schuldregeling wordt door Rijnstad. Omdat het tot stand komen en doorlopen van een schuldregeling meer dan 3 jaar duurt is er nu een erg lange periode tussen het moment waarop de financiële coaching plaatsvindt en het moment dat de inwoner schuldenvrij is en zijn financiën weer (volledig) zelfstandig moet gaan regelen. In gemeenten waar PLANgroep ook zelf de begeleiding en coaching uitvoert kiest men er daarom voor om pas in het tweede jaar van de schuldregeling te beginnen met financiële coaching. Dan komt langzaam het einde in zich en kan men gaan nadenken hoe men een en ander wil gaan inrichten nadat de regeling is afgerond. Hier voegt men aan toe dat de inwoner op dit moment doorgaans ook minder stress heeft dan voordat zijn schulden zijn geregeld, waardoor het leervermogen toeneemt.

Een aantal medewerkers van PLANgroep merkt hierbij op dat inwoners wel op het einde van de regeling kunnen worden voorbereid door de zwaarte van het pakket budgetbeheer af te bouwen. Inwoners moeten hierdoor al meer zelf gaan doen. Ook kan de budgetbeheerder de inwoner in het laatste jaar van de schuldregeling nog naar de cursus Uitkomen met inkomen van Rijnstad verwijzen.

PLANgroep verzorgt in Arnhem geen nazorgtrajecten. Als een schuldregeling is afgerond ontvangt de inwoner hierover een brief en gaat er een signaal hiervan naar het wijkteam.

Samenwerking
Doordat medewerkers van PLANgroep op verschillende momenten in het proces zijn betrokken (zie het begin van deze paragraaf), werken zij ook met veel verschillende ketenpartners samen. Naast de samenwerking met Sociale Wijkteams en Rijnstad is er contact met beschermingsbewindvoerders, Iriszorg, Voedselbank, woningbouwverenigingen, rechtbank Zutphen, formulierenbrigade en Wsnp-bewindvoerders (PLANgroep, Jaarverslag 2017).

PLANgroep-medewerkers zijn positief over de samenwerking met Rijnstad. Zij geven aan dat er korte lijnen zijn en dat medewerkers van Rijnstad goed op de hoogte zijn van hoe dossiers moeten worden aangeleverd. Naast dat schuldhulpverleners van Rijnstad en PLANgroep overleggen over individuele dossiers, schuiven leidinggevenden van PLANgroep ook twee keer per jaar aan bij overleggen van schuldhulpverleners van Rijnstad. Daarnaast wordt het contact vergemakkelijkt doordat PLANgroep in Arnhem is gevestigd in een gebouw waar ook schuldhulpverleners van Rijnstad werken. Vanaf het najaar van 2019 zal dit echter niet meer het geval zijn en zullen er geen medewerkers van Rijnstad meer op deze locatie werkzaam zijn.

Een aandachtspunt bij de samenwerking met de Sociale Wijkteams betreft de bereikbaarheid van wijkcoaches. Medewerkers van PLANgroep geven aan dat er vaak veel gemaild en gebeld moet worden om contact te krijgen met wijkcoaches. Als dit contact eenmaal is gelegd, verloopt de samenwerking over het algemeen goed en weet de betreffende wijkcoach bij een volgende inwoner dan ook weer eerder de weg naar PLANgroep te vinden.

Er wordt aangegeven dat de samenwerking met Sociale Wijkteams en Rijnstad de afgelopen jaren is verbeterd en dat ook het overleg dat periodiek op gemeenteniveau wordt gevoerd tussen Sociale Wijkteams, Rijnstad, PLANgroep en gemeente hieraan heeft bijgedragen. Hier worden praktische zaken en knelpunten besproken. Zo is er naar aanleiding van dit overleg een overdrachtsformulier aangepast zodat altijd duidelijk is welke Wijkcoach iemand heeft en er sneller contact kan worden opgenomen. Ook heeft PLANgroep tijdens dit overleg enkele keren aangekaart dat het beter zou zijn om coaching plaats te laten vinden tijdens de schuldregeling in plaats van hieraan voorafgaand.

4. Bereik en kosten

Hoofdlijnen

- In Arnhem is relatief veel armoede. 13,6 procent van de huishoudens moet maandelijks rondkomen van een laag inkomen. Een andere indicator dat armoede en schulden een groot probleem zijn, is dat Arnhemmers vaker (2,7 procent) een grote betalingsachterstand op hun zorgverzekering hebben dan het landelijk gemiddelde (1,7 procent).
- De gemeente heeft beleid ontwikkeld op belangrijke factoren die bereik van de schulddienstverlening kunnen belemmeren. Er is aandacht voor vroegsignalering, een laagdrempelige toegang in de wijk, begeleiding voor niet-zelfredzame schuldenaren en er zijn alternatieve voorzieningen voor doelgroepen die niet aan de toegangseisen voor een reguliere schuldregeling voldoen.
- Het aantal inwoners dat gebruik maakt van schulddienstverlening van Rijnstad en PLANgroep is in de periode 2016-2018 met ongeveer een vijfde toegenomen. Het aantal nieuwe aanmeldingen bij deze organisaties nam af. Hoeveel personen met schulden er door de Sociale Wijkteams werden ondersteund is niet geregistreerd.
- In lijn met de hoge cijfers over armoede en wanbetalers zorgpremie, is ook het gebruik van schulddienstverlening in Arnhem relatief hoog. Per 10.000 inwoners maken er naar schatting 130 tot 194 gebruik van schulddienstverlening. Voor gemeenten van gelijke grootteklasse bedraagt dit cijfer 109 en landelijk 92. Omdat er geen compleet beeld is van de doelgroep en het aantal inwoners dat gebruik maakt van schulddienstverlening is het lastig om eenduidige conclusies te trekken over het bereik.
- De kosten per inwoner die gebruik maakt van schulddienstverlening zijn vergelijkbaar met andere gemeenten en de budgetten voor de drie uitvoerende organisaties worden niet overschreden.

4.1 Context: armoede en schulden in Arnhem

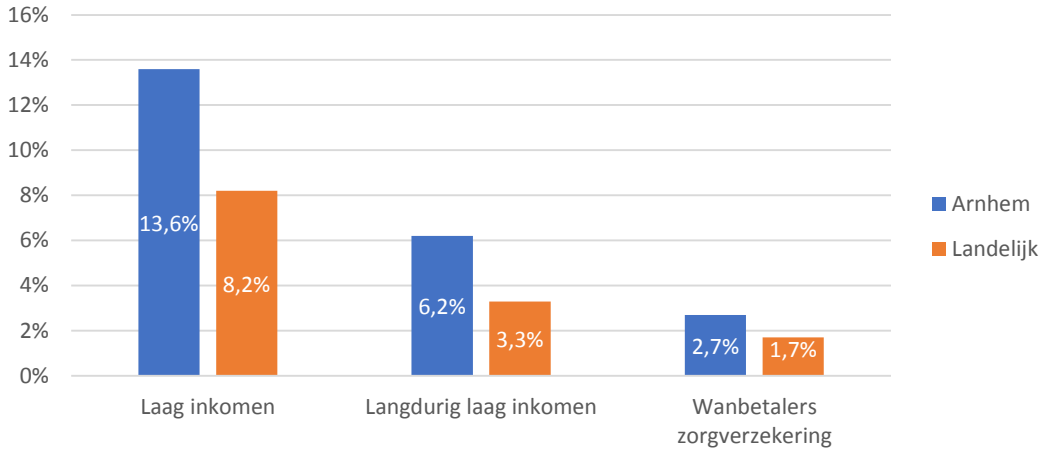
Er bestaan geen exacte cijfers of schattingen over het totale aantal Arnhemmers met problematische schulden. Wel is bekend dat relatief veel Arnhemmers maandelijks van een laag bedrag moeten rondkomen. Dit is 13,6 procent van de in totaal 69.200 Arnhemse huishoudens, (zie figuur 2). Landelijk bedraagt dit percentage 8,2 procent en Arnhem is daarmee na Rotterdam, Groningen, Amsterdam en Den Haag de vijfde gemeente als het gaat om armoede. Bij 6,2 procent van de Arnhemse huishoudens is er zelfs al langdurig (4 jaar of langer) sprake van een laag inkomen. Het is een bekend gegeven dat bij een langdurig laag inkomen tekorten kunnen oplopen waardoor de kans op problematische schulden toeneemt (zie o.a.: CBS, 2017).

Een andere belangrijke indicator voor het bestaan van schulden zijn de cijfers die door het CAK worden bijgehouden over het aantal personen met een betalingsachterstand op hun zorgpremie.[18] Ook hierbij steekt Arnhem ongunstig af bij het landelijke beeld. 2,7

[18] CBS (2017) Maatwerktabel Wanbetalers zorgverzekering naar gemeente.

procent van de Arnhemmers heeft al ten minste 6 maanden geen premie betaald voor hun zorgverzekering, terwijl dit percentage landelijk op 1,7 procent ligt. Het aantal wanbetalers van de zorgpremie is in recente jaren wel iets aan het dalen in Arnhem en dit wordt waarschijnlijk veroorzaakt door samenwerking tussen de gemeente en zorgverzekeraars op dit gebied.[19]

Figuur 2: Aandeel huishoudens met een (langdurig) laag inkomen (in 2016) en wanbetalers zorgpremie (in 2017)[20].

Bron: CBS (2017) Maatwerktabel laag en langdurig laag inkomen naar gemeente; CBS (2017) Wanbetalers zorgverzekering naar gemeente.

Ook in de politiek wordt onderkend dat armoede en schulden een groot probleem zijn in Arnhem. In het coalitieakkoord (2018-2022) zijn daarom verschillende maatregelen op dit gebied opgenomen. De focus hierbij ligt onder andere op het omlaag brengen van het aantal kinderen dat in armoede opgroeit en het tegengaan van de effecten van het leven in armoede. Ook is er extra budget beschikbaar gesteld voor vroegsignalering (Vroeg Eropaf). Al in 2007 werden er maar liefst vier Arnhemse wijken op de lijst met 40 probleemwijken van minister Vogelaar geplaatst: Klarendal, Presikhaaf, Arnhemse Broek en Malburgen/ Immerloo. Ook uit recentere cijfers van de Afdeling, Informatie, Onderzoek en Statistiek komt naar voren dat er in deze wijken veel armoede en uitkeringsafhankelijkheid is (Gemeente Arnhem, 2017).

4.2 Bereik van de schulddienstverlening

Niet iedereen met schulden wordt hiervoor ondersteund door de gemeente. Naar schatting heeft bijna 1 op de 5 Nederlandse huishoudens risicovolle of problematische

[19] De gemeente Arnhem maakt gebruik van de Regeling Uitstroom Bronheffing (RUB). Hierbij kunnen bijstandsontvangers hun betalingsachterstand aflossen doordat er maandelijks een bedrag op hun uitkering wordt ingehouden.

[20] Het CBS hanteert een lage-inkomensgrens die is gebaseerd op bijstandsniveau van een alleenstaande in 1979. In 2017 bedraagt is de lage inkomensgrens 1.040 euro per maand voor een alleenstaande en 1.960 euro per maand voor een paar met twee kinderen.

schulden (Westhof, De Ruig, & Kerckhaert, 2015). Het grootste gedeelte van hen maakt geen gebruik maakt van formele schulddienstverlening.

De afgelopen jaren zijn er verschillende rapporten gepubliceerd waaruit oorzaken naar voren komen waarom veel schuldenaren geen gebruik maken van schulddienstverlening. In de eerste plaats zien huishoudens schulddienstverlening vaak als allerlaatste redmiddel dat zij zo lang mogelijk uit willen stellen en proberen zij eerst zelf een oplossing te zoeken.[21] Onder andere schaamte en negatieve beeldvorming over schulddienstverlening en de eisen die hierbij worden gesteld spelen hierbij een rol. Daarnaast wordt erop gewezen dat de toegang tot de schulddienstverlening in veel gemeenten niet laagdrempelig is en dat er vaak onvoldoende begeleiding beschikbaar is waardoor niet-zelfredzame burgers afhaken. Een laatste oorzaak waarom burgers met schulden geen gebruik maken van schulddienstverlening zijn formele toegangseisen die door gemeenten worden gehanteerd, bijvoorbeeld voor zelfstandigen, inwoners met een fraudeschuld of inwoners waarvoor recent al een keer een schuldregeling is getroffen.

In tabel 5 is een samenvatting gegeven van deze factoren die een rol spelen bij het bereik van de schulddienstverlening en de maatregelen die de gemeente Arnhem hierop heeft genomen. Hieruit komt naar voren dat de gemeente Arnhem op al deze factoren beleid heeft ontwikkeld. Voor een uitgebreidere toelichting op deze instrumenten verwijzen wij naar de paragrafen waarin deze worden behandeld.

Tabel 5: Maatregelen gemeente Arnhem ten aanzien van bepalende factoren bereik schulddienstverlening.

Factoren	*Maatregelen Gemeente Arnhem*
Terughoudendheid om (in een vroeg stadium) hulp te zoeken	Samenwerking met woningcorporaties, energiebedrijven en zorgverzekeraars om inwoners met schulden in een vroeg stadium op te sporen en crisissituaties te voorkomen (Vroeg Eropaf, zie paragraaf 3.2) Brede uitvraag door Sociale Wijkteams, waardoor ook bij inwoners die voor een andere vraag komen schuldenproblematiek kan worden vastgesteld (zie paragraaf 3.1)
Laagdrempelige toegang	Toegang tot de schulddienstverlening in de wijk via de Sociale Wijkteams (zie paragraaf 3.1)
Begeleiding voor niet-zelfredzame burgers	Wijkcoaches die gedurende het gehele traject een regiefunctie hebben en inwoners waar nodig begeleiden (zie paragraaf 3.1) Samenwerking met vrijwilligersorganisaties (Humanitas en SWOA) en vrijwilligers van Rijnstad om inwoners te ondersteunen bij het op orde brengen van hun administratie (zie paragraaf 3.2). Samenwerking met Iriszorg bij daklozen en schuldenaren met verslavingsproblematiek (zie paragraaf 3.2)
Formele toegangseisen	Aanbieden alternatieve vormen van schulddienstverlening voor personen die niet voor een schuldregeling in aanmerking komen, zoals budgetcoaching en Duurzame Financiële Dienstverlening (DFD) (zie paragraaf 3.2 en 3.3). Ook kunnen zij gebruik maken van BooM (zie paragraaf 3.3). Daarnaast zorgt de gemeente ervoor dat inwoners gebruik kunnen maken van de Regeling Uitstroom bronheffing, waarmee bijstandsgerechtigden hun betalingsachterstand zorgpremie aflossen doordat er maandelijks een bedrag op hun uitkering wordt ingehouden.

[21] Zie o.a. De nationale ombudsman (2016) Burgerperspectief op schulddienstverlening, De nationale ombudsman (2018) Een open deur, Inspectie SZW (2017) Toegankelijkheid schulddienstverlening en Panteia (2015) Huishoudens in de rode cijfers.

	Ondersteuning ondernemers met schulden door het Bureau zelfstandigen. Jongerenperspectieffonds biedt aan jongeren met perspectiefwensen én schulden, maar zonder inkomen (anders dan DUO)[22] onder voorwaarden een vorm van sanering dan wel herfinanciering wordt aangeboden.

In een raadsbrief van 6 maart 2018[23] is door de gemeente nader ingegaan op de toegang tot de schulddienstverlening in de stad. In de brief wordt geconcludeerd dat de toegang voldoet aan aanbevelingen die door De Nationale Ombudsman zijn gedaan op dit gebied.[24] Hierbij wordt onder andere verwezen naar de keukentafelgesprekken die door de wijkcoaches worden gevoerd, de ondersteuning voor ondernemers en ZZP-ers en vroegsignalering in het project Vroeg Eropaf. Ook wordt in de brief een aantal verbeteringen benoemd die zijn doorgevoerd naar aanleiding van een rapport uit 2016 over de uitvoering van de schulddienstverlening door de Sociale Wijkteams (Van Dongen, 2016). Hierbij wordt onder andere verwezen naar acties ten aanzien van het op peil houden van de kennis van wijkcoaches, aandacht voor de zelfredzaamheid van inwoners en de vindbaarheid van de Sociale Wijkteams (zie ook paragraaf 2.4).

Aantal aanmeldingen en klanten schulddienstverlening

Tot voor kort werd er niet geregistreerd hoeveel Arnhemmers zich met schuldenproblematiek bij de Sociale Wijkteams meldden. Er bestaat derhalve geen compleet beeld van het totale aantal inwoners dat in het recente verleden gebruik maakte en/ of werd aangemeld voor schulddienstverlening.[25] Over inwoners die worden aangemeld of ondersteund door Rijnstad en PLANgroep zijn wel cijfers beschikbaar.

Het aantal inwoners dat gebruik maakt van de schulddienstverlening van Rijnstad en PLANgroep is in de periode 2016-2018 met ongeveer een vijfde toegenomen tot 2.086. De meerderheid hiervan betreft inwoners die worden ondersteund door PLANgroep en het aantal dossiers bij PLANgroep nam in deze periode met bijna de helft toe. Naar verwachting zal het aantal dossiers in de komende periode gaan stabiliseren omdat de instroom bij PLANgroep afneemt en vanaf 2019 de eerste personen die (vanaf 2016) bij PLANgroep zijn aangemeld hun schuldregeling zullen afronden. Tot en met 2018 bestond

[22] Voor jongeren is het vaak niet mogelijk toegelaten te worden tot een reguliere schuldregeling omdat zij niet beschikken over voldoende inkomen (bijvoorbeeld omdat zij niet genoeg inkomen uit arbeid verwerven of een opleiding volgen).

[23] Raadsbrief toegang schulddienstverlening, 6 maart 2018 (zaaknummer 224796).

[24] Deze aanbevelingen van De Nationale Ombudsman zijn: 1 Ga naar een burger met problematische schulden toe en breng in een face-to-face-gesprek in kaart wat diens persoonlijke situatie is; 2 Sluit geen doelgroepen op voorhand uit. Verzamel voor het nemen van een beslissing alle relevante informatie, kijk naar de omstandigheden van de schuldhulpvrager en weeg de verschillende belangen tegen elkaar af. Zorg ervoor dat de uitkomst niet onredelijk is; 3 Geef op iedere aanvraag een duidelijke, begrijpelijke, goed gemotiveerde beslissing op schrift, zodat burgers weten waar zij aan toe zijn en hun rechtsbescherming gewaarborgd is.

[25] Aanmeldingen bij de wijkteams die met een lichtere vorm van schulddienstverlening (dan een schuldregeling bij PLANgroep) geholpen konden worden, of waarvoor het niet is gelukt om hen door te laten stromen naar een stabilisatietraject bij Rijnstad zijn derhalve niet in de cijfers in tabel 6 opgenomen.

de uitstroom bij PLANgroep (naast een beperkt percentage uitval) uitsluitend uit dossiers die door PLANgroep van het BAC waren overgenomen.

Tabel 6: Aantal inwoners, aanmeldingen schulddienstverlening en geslaagde schuldregelingen bij Rijnstad en PLANgroep (2016-2018).

	2016	*2017*	*2018*	*%Δ 2016-2018*
Inwoners				
Rijnstad	1.021	1.006	792	-22%
PLANgroep	940	1.251	1.397	+49%
*Totaal (unieke inwoners) **	*1.711*	*2.017*	*2.086*	*+19%*
Aanmeldingen				
Rijnstad	643	564	413	-36%
PLANgroep**	618	479	401	-35%
*Totaal (nieuwe aanmeldingen) ****	*1.011*	*803*	*635*	*-37%*
Geslaagde schuldregelingen				
PLANgroep	197	246	237	+20%

Bron: Analyse op basis van: Kerncijfers Rijnstad 2018; Kwartaalverslag PLANgroep q4 2018; Jaarverslag PLANgroep 2017.

** Deze rij betreft het aantal unieke inwoners dat gebruik maakte van schulddienstverlening van Rijnstad en PLANgroep. Doordat sommige personen in het betreffende jaar door zowel Rijnstad als PLANgroep werden geholpen, tellen de aantallen van deze organisaties niet op tot het totaal.*[26]

*** De cijfers in deze rij betreffen het aantal afgeronde aanmeldingen dat PLANgroep daadwerkelijk heeft overgenomen. Dit wijkt af van de gegevens uit tabel 4 (hoofdstuk 3) waarin ook aanmeldingen zijn opgenomen die uiteindelijk niet doorkomen.*

**** Deze rij betreft het aantal nieuwe aanmeldingen bij Rijnstad en PLANgroep. Personen die door Rijnstad bij PLANgroep werden aangemeld zijn hier derhalve niet in opgenomen.*[27]

Waar het aantal dossiers bij PLANgroep de afgelopen periode toenam, daalde het aantal inwoners dat werd aangemeld bij en ondersteund door Rijnstad met respectievelijk 36 procent en 22 procent (zie paragraaf 3.3 voor de achtergronden van deze daling). Het aantal nieuwe aanmeldingen bij Rijnstad en PLANgroep tezamen daalde met 37 procent. Dit is inclusief het aantal inwoners dat door een bewindvoerder werd aangemeld voor een schuldregeling bij PLANgroep. De daling van het aantal aanmeldingen is opvallend omdat uit cijfers van branchevereniging NVVK juist naar voren komt dat er landelijk sprake is van een stijgende trend wat betreft de aanmeldingen (NVVK, 2017), van 89.300 in 2016 tot 94.200 in 2017. Wel dient bij de dalende Arnhemse cijfers aangemerkt te worden dat dit voor een gedeelte is veroorzaakt doordat het aantal aanmeldingen bij PLANgroep in 2016 uitzonderlijk hoog was, vanwege het overnemen van dossiers van het BAC en aanmeldingen die in 2015 zijn aangehouden tot er een nieuwe aanbieder was.

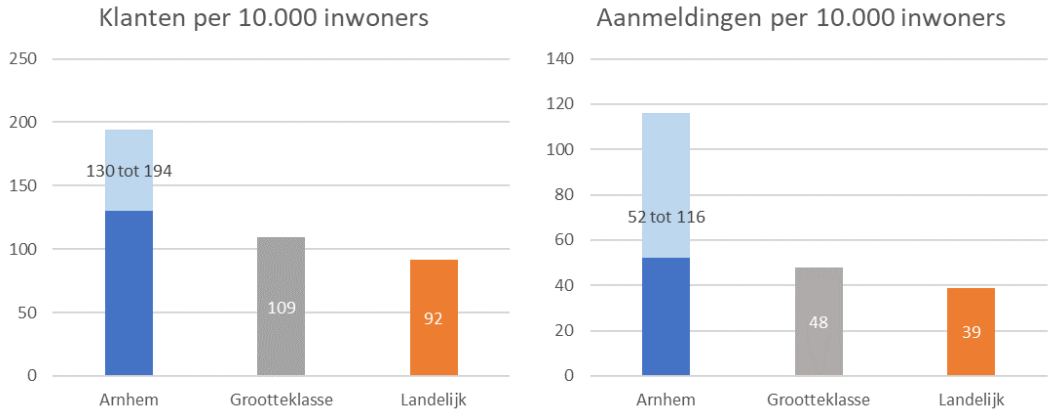
[26] Het aantal unieke inwoners is berekend door het aantal inwoners dat is ondersteund door Rijnstad en het aantal inwoners dat is ondersteund door PLANgroep bij elkaar op te tellen en hier het aantal personen dat door beide organisaties is ondersteund (doorstroom van Rijnstad naar PLANgroep) van af te trekken.

[27] Het aantal unieke aanmeldingen is berekend door de aanmeldingen bij Rijnstad en PLANgroep bij elkaar op te tellen en hier het aantal personen dat door Rijnstad bij PLANgroep werd aangemeld (doorstroom van Rijnstad naar PLANgroep) van af te trekken.

Het aantal geslaagde schuldregelingen lag in 2017 en 2018 in Arnhem ongeveer 20 procent hoger dan in 2016. In paragraaf 3.3 is nader ingegaan op het aandeel inwoners waarvoor het PLANgroep lukt om een schuldregeling te treffen.

Aanmeldingen en klanten in vergelijking met andere gemeenten
In lijn met het hoge armoedecijfer in Arnhem, is ook het aantal gebruikers en aanmeldingen voor schulddienstverlening relatief hoog in de stad. In 2017 maakte per 10.000 Arnhemmers er tussen de 130 en 194 gebruik van schulddienstverlening. Dit is hoger dan bij gemeenten van gelijke grootteklasse (109) en dan het landelijk gemiddelde (92). Ook het aantal aanmeldingen bij de schulddienstverlening ligt in Arnhem (52 tot 116 per 10.000 inwoners) hoger dan bij gemeenten van vergelijkbare omvang (48) en het landelijk gemiddelde (39).

Figuur 3: Aantal klanten en aanmeldingen schulddienstverlening in 2017 (per 10.000 inwoners) in Arnhem, gemeenten van gelijke grootteklasse en landelijk.

Bron: Analyse op basis van: Divosa (2017) Benchmark armoede en schulden; Kerncijfers Rijnstad 2017; Jaarverslag PLANgroep 2017.

De gegevens in figuur 3 zijn afkomstig uit de Benchmark Armoede en schulden van Divosa, aangevuld met berekeningen op basis van cijfers van Rijnstad en PLANgroep:

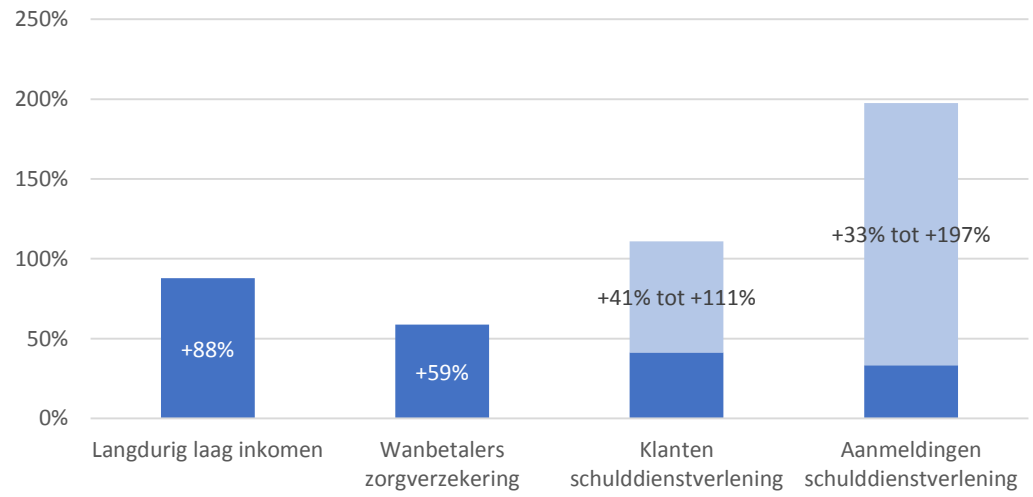
- Voor dit rekenkameronderzoek zijn de cijfers die voor de gemeente Arnhem in de Divosa-benchmark zijn opgenomen (een schatting op basis van het verleden) aangepast en is er uitgegaan van een bandbreedte. Hiervoor is gekozen omdat het cijfer dat de gemeente Arnhem in de benchmark heeft opgegeven (een schatting van het aantal aanmeldingen op basis van het verleden), hoog lijkt wanneer dit wordt afgezet tegen gegevens uit de registraties van Rijnstad en PLANgroep. De schatting van de gemeente bedraagt 1.800 aanmeldingen (116 per 10.000 inwoners) terwijl bij Rijnstad en PLANgroep in 2017 er 803 personen (zie vorige paragraaf, tabel 6) zijn aangemeld (52 per 10.000 inwoners). De schatting van de gemeente is als bovengrens opgenomen in figuur 3 en de gegevens uit de registraties van Rijnstad en PLANgroep (deze zijn exclusief de personen die zich met problematische schulden bij het wijkteam hebben gemeld, maar niet zijn doorgestroomd naar Rijnstad en/ of PLANgroep) als ondergrens.
- Ook bij het aantal gebruikers is uitgegaan van de schatting uit de benchmark als bovengrens (3.014, 194 per 10.000 inwoners) en de registraties van Rijnstad en PLANgroep als ondergrens (2.017, 130 per 10.000 inwoners, zie tabel 6).

- De gegevens uit de benchmark Armoede en Schulden hebben betrekking op het jaar 2017. Zoals uit de vorige paragraaf naar voren komt is in 2018 het aantal aanmeldingen in Arnhem afgenomen en het aantal gebruikers iets toegenomen.
- Zowel de wijze waarop de schulddienstverlening is georganiseerd als de manier waarop er wordt geregistreerd verschilt sterk tussen gemeenten onderling, wat het maken van vergelijkingen tussen gemeenten bemoeilijkt.

Bereik van de doelgroep

Om tot een nadere duiding van het bereik van de Arnhemse schulddienstverlening te komen is in figuur 3 samengevat hoe de Arnhemse cijfers over armoede en schulddienstverlening zich verhouden ten opzichte van het landelijk gemiddelde. Hieruit blijkt dat Arnhemmers 88 procent vaker een langdurig laag inkomen hebben en 59 procent vaker een grote betalingsachterstand op hun zorgverzekering dan het landelijk gemiddelde. Het aantal inwoners dat gebruik maakte van schulddienstverlening lag in 2017 41 tot 111 procent hoger dan het landelijk gemiddelde en het aantal aanmeldingen schulddienstverlening lag 33 tot 197 procent hoger. In grote lijnen ligt het aantal klanten en aanmeldingen schulddienstverlening in Arnhem hiermee min of meer in lijn met wat op basis van het aantal Arnhemmers met een langdurig laag inkomen en wanbetalers zorgverzekering verwacht kan worden. Vanwege de grote bandbreedte van de schattingen is het echter lastig om eenduidige conclusies te trekken.

Figuur 4: Aandeel huishoudens met langdurig laag inkomen, wanbetalers zorgverzekering, klanten en aanmeldingen schulddienstverlening in Arnhem ten opzichte van het landelijk gemiddelde.

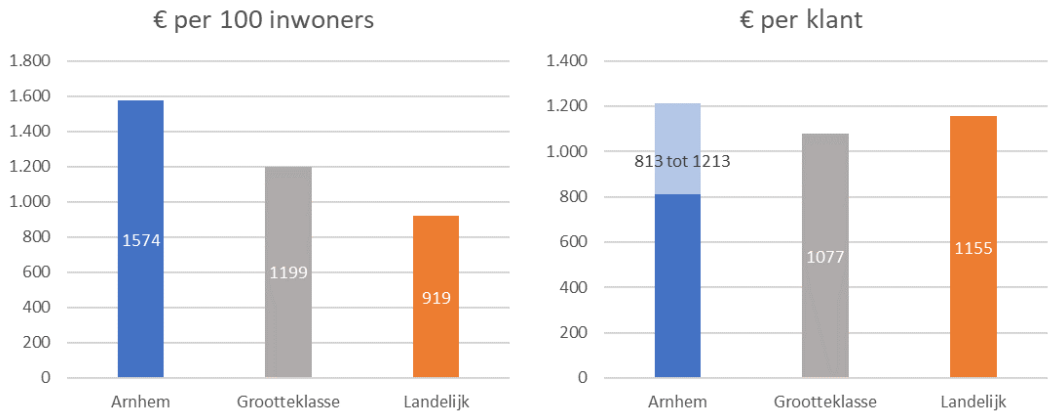

Bron: Analyse op basis van Divosa (2017) Benchmark armoede en schulden; Rijnstad (2018) Kerncijfers 2017; PLANgroep (2018) Jaarverslag 2017; CBS (2017) Maatwerktabel laag en langdurig laag inkomen naar gemeente; CBS (2017) Wanbetalers zorgverzekering naar gemeente.

4.3 Kosten

Sinds de schulddienstverlening in 2015 is uitbesteed, zijn de kosten hiervoor door de gemeente vastgesteld op 2,4 miljoen euro.[28] Uit de benchmark Armoede en Schulden komt naar voren dat dit per 100 inwoners een bedrag is van 1.574 euro (zie figuur 5). Dit is hoger dan bij gemeenten van gelijke omvang (1.190 euro per 100 inwoners) en ook hoger dan het landelijk gemiddelde (919 euro per 100 inwoners). Omdat het aantal personen dat gebruik maakt van schulddienstverlening niet exact bekend is in Arnhem, kan ook het bedrag dat per klant wordt besteed niet exact worden bepaald. Naar schatting[29] ligt dit bedrag tussen de 813 en 1.213 euro. Dit is rond het bedrag dat gemeenten van vergelijkbare omvang besteden (1.077 euro per klant) en het landelijk gemiddelde (1.155 euro per klant).

Figuur 5: Kosten schulddienstverlening in Arnhem (per 100 inwoners en per klant) ten opzichte van gemeenten van gelijke grootteklasse en het landelijk gemiddelde.

Bron: Analyse op basis van: Divosa (2017) Benchmark armoede en schulden; Kerncijfers Rijnstad 2017; Jaarverslag PLANgroep 2017.

Het geraamde bedrag van 2,4 miljoen euro voor schulddienstverlening wordt jaarlijks niet overschreden:

- De Sociale Wijkteams kregen in 2017 een totaal bedrag (lumpsum) van 15 miljoen euro voor het uitvoeren van al hun taken. Een niet-geoormerkt bedrag van 780.000 euro hiervan was voor de taken op het gebied van schulddienstverlening.
- Rijnstad krijgt jaarlijks budget om 750 stabilisatietrajecten en preventie uit te voeren voor de gemeente Arnhem. Bij Rijnstad stroomden in 2017 564 inwoners in voor een stabilisatietraject. In datzelfde jaar werden 627 trajecten afgerond (Rijnstad, Jaarrapportage 2017). Afgesproken is dat het overgebleven budget moet worden besteed aan activiteiten gericht op extra preventieactiviteiten. In 2017 is het 'slechts beperkt gelukt'30 om vrijgekomen budget in te zetten op preventie. Rijnstad geeft hierbij aan dat er per traject gemiddeld 22 uur wordt besteed, terwijl zij voor het

[28] Gemeente Arnhem heeft in het kader van dit rekenkameronderzoek per e-mail (13 februari 2019) aangegeven dat het budget voor schulddienstverlening sinds 2015 jaarlijks 2,4 miljoen euro bedraagt.
[29] Hierbij is ervan uitgegaan dat in 2017 er 2017 tot 3014 inwoners gebruik maakten van schulddienstverlening (zie paragraaf 3.2).
[30] Controleverklaring en rapport activerende schulddienstverlening over 2017 van Stichting Rijnstad.

bedrag dat men krijgt slechts 17 uur ondersteuning per traject kan bieden (zie ook paragraaf 3.2).

Met PLANgroep heeft de gemeente een budgetplafond afgesproken dat ieder kwartaal wordt gemonitord. Tot op heden blijven de kosten voor de gemeente ruim onder dit budgetplafond. Per 1 oktober 2017 zijn de afspraken over de facturering veranderd en krijgt PLANgroep niet alleen meer een bedrag voor het uitvoeren van een schuldregeling, maar ook wanneer een aanmelding uiteindelijk niet doorkomt een lager bedrag kan factureren voor de gemaakte kosten (registratie, uitnodiging, rappelleren etc.). Het totaalbedrag per klant bleef gelijk.

5. Ervaringen van inwoners

Hoofdlijnen:
- Inwoners weten de weg naar het wijkteam goed te vinden. Zij vinden het wijkteam regelmatig zelf door te zoeken op internet of worden ernaar toe doorverwezen door gemeente of zorg- en/of welzijnsinstellingen.
- Inwoners moeten vaak wel een drempel over. Zij voelen schroom. Het eerste gesprek wordt altijd als prettig ervaren. Mensen voelen zich gehoord, ervaren dat de wijkcoaches aan hun kant staan.
- Er bestaan vervolgens wel grote verschillen in de doortastendheid waarmee zaken worden opgepakt. Dit blijkt uit de chronologie van de ondersteuning die na het eerste gesprek werd geboden.
- Een rode lijn in de verhalen van inwoners is het verlangen om duidelijk te krijgen wat hun positie precies is, waar zij voor in aanmerking komen, wat ze daarvoor moeten doen en laten, en hoe lang het dan duurt voordat zij overal van af zijn. Men wil weten waar men aan toe is.
- Uit de gesprekken komt echter ook naar voren dat het heel lang kan duren voordat schuldhulpverleners duidelijkheid (kunnen) geven. Kijkend naar de afzonderlijke verhalen van inwoners, blijkt dat de meest alledaagse zaken kunnen leiden tot onduidelijkheid en tot vertraging van het proces.

In dit hoofdstuk belichten wij de schulddienstverlening vanuit het perspectief van de inwoner die er een beroep op doet.

5.1 Het eerste contact

In het jaarverslag geven de Sociale Wijkteams aan dat een derde van de inwoners die zij helpen hen benadert via website, een derde via het Serviceteam (telefoonnummer) en een kwart via een maatschappelijke (partner)instelling (Stichting Sociale Wijkteams Arnhem, 2018). Dit beeld komt min of meer terug in de gesprekken die wij met de betrokken inwoners voerden. In volgorde van frequentie vonden onze respondenten het wijkteam via:

- Internet (zelf gevonden door te zoeken met Google),
- Op aanraden van familie of vrienden,
- Gemeente (doorverwezen door Werk en Inkomen),
- Specialistische zorg (zoals Rijnstad, Iriszorg, Pro Persona,…),
- Maatschappelijk middenveld (Humanitas, Leger des Heils),
- PLANgroep.

Geen van de inwoners met wie wij spraken, kon zich herinneren lang gezocht te hebben naar het juiste telefoonnummer. Wel bestond er schroom om de stap naar het wijkteam te zetten. Deze schroom kwam voort uit: schaamte, angst voor verlies van zelfbeschikking en/of gelatenheid. We lichten dit toe:

- Schaamte over de schulden: hoewel de meeste inwoners te maken hadden met omstandigheden waarin schulden makkelijk ontstaan, onderkennen de meesten ook een eigen aandeel erin, zoals nalatigheid, onhandigheid, of onvoorzichtigheid: de

kinderopvangtoeslag liep door terwijl de kinderen al niet meer op de opvang zaten, er werden verplichtingen aangegaan die bij voorbaat niet konden worden nagekomen, verkeersboetes werden niet op tijd betaald, er werd ten onrechte huurtoeslag of een uitkering van UWV/gemeente ontvangen. Een wijkcoach zegt hierover 'ondanks het gegeven dat de omstandigheden waaronder veel inwoners moeten functioneren heel lastig kunnen zijn, hebben mensen altijd een belangrijk aandeel in het ontstaan van schulden'. In een literatuurstudie naar het ontstaan van schulden van WWR komt dat ook naar voren. De studie benoemd drie centrale factoren: zelfcontrole, overtuiging en belasting en stress (Tiemeijer, 2016). Het leidt er toe dat mensen niet altijd een handelingsperspectief zien en uiteindelijk vaak niet datgene doen wat rationeel voor de hand ligt, zoals hulp zoeken. Een wijkcoach merkt hierover op: 'veel mensen zien ertegenop om hulp te vragen. Als mensen bij ons komen zijn ze regelmatig bang voor het oordeel'.

- Angst voor verlies van controle over eigen leven: ongeveer een derde van de inwoners die wij spraken, was aanvankelijk bang voor schulddienstverlening. Deze angst werd bij hen met name gevoed door verhalen van kennissen of familie over 'instanties' en eisen die binnen trajecten worden gesteld. Schulddienstverlening werd door hen aanvankelijk niet als een aantrekkelijk perspectief (of een oplossing) gezien maar vooral als een bedreiging: hulpverleners die bepalen wat je wel en niet mag, hulpverleners die zich bemoeien met jouw leven, het vooruitzicht geen enkele ruimte meer te hebben voor persoonlijke uitgaven.
- Gelatenheid/gebrek aan vertrouwen in hulpverlening: negatieve verhalen over hulpverlening droegen bij inwoners ook bij aan gelatenheid en het idee dat hulp toch tot niets zou leiden. Enkele inwoners spraken daarbij ook uit eigen ervaring. Het betroffen inwoners die eerder aan een traject waren begonnen dat werd afgebroken voordat de schuldenproblematiek was opgelost. Drie inwoners die wij spraken zaten eerder in een Wsnp-traject (en moesten derhalve sowieso enkele jaren wachten tot zij weer in aanmerking kwamen).

Meestal waren financiële problemen niet de enige reden om het wijkteam op te zoeken. Regelmatig waren het wel financiële problemen die het zoeken naar hulp onvermijdelijk maakten, bijvoorbeeld omdat er geen geld meer was voor het primaire levensonderhoud of omdat huisuitzetting dreigde. Dit gold bijvoorbeeld voor de inwoner die lange tijd geen overzicht had over financiële problemen omdat haar man dit grotendeels voor haar verborgen hield. De concrete aanleiding om het wijkteam te bellen, was een brief waarin de huurbaas met huisuitzetting dreigde. Deze inwoner was aanvankelijk bang dat bemoeienis van bijvoorbeeld het wijkteam veel zou los maken, onder andere bij haar man. Ook was zij bang dat de kinderen mogelijk uit huis zouden worden geplaatst.

Casus 4: voorbeeld van een inwoner die aanvankelijk bang is voor hulp

Mevrouw A. is begin 20 en in verwachting van haar tweede kind. Sinds kort woont zij op zichzelf. Daarvoor had zijn een relatie die veel stress opleverde. De schulden die A. heeft, komen uit die tijd. De betalingen liet zij destijds over aan haar man. Zij vond echter op een dag in een kast onbetaalde rekeningen. Onder andere bleek er een huurachterstand te zijn van € 5.000. Ze realiseerde zich toen dat het niet meer verder ging en dat zij hulp nodig had. Ze kon niet zomaar op zichzelf gaan wonen omdat ze zelf geen inkomen had, tegelijkertijd kwam ze niet in aanmerking voor een uitkering omdat ze niet op zichzelf woonde. Via Google

zoekt A. naar hulp. Ze komt uit bij het wijkteam. Het duurt even voordat zij de stap naar het wijkteam zet. Ze is bang dat als haar situatie bij instanties bekend wordt haar kinderen mogelijk uit huis geplaatst zullen worden. Bij het eerste gesprek voelde het contact meteen al zo goed aan. Ze speelt meteen open kaart. Vervolgens zijn de wijkcoaches (bij het eerste gesprek waren het er twee) meteen gaan bellen met woningcorporatie om de huisuitzetting te voorkomen (er lag al een vonnis van de rechtbank) en is men bezig gegaan om ervoor te zorgen dat ze een bijstandsuitkering zou krijgen. Voorafgaand hieraan heeft de wijkcoach gezorgd dat A. een maand lang 50 euro per week in een enveloppe kreeg van Caritas (Parochiële caritasinstelling – PCI). Ook krijgt mevrouw een bewindvoerder om rust te creëren voor de aankomende bevalling en worden voorbereidingen getroffen voor een schuldregeling.

5.2 Intake

Voor zover de intake plaatsvond in de afgelopen twee jaren kunnen alle inwoners met wie wij spraken zich het eerste huisbezoek van de wijkcoaches nog goed herinneren. Ondanks de eerder beschreven aanvankelijke schroom ervaart iedereen het als een prettig gesprek. Voor vrijwel elke inwoner gold dat hij de wijkcoach ervaart als iemand die aan zijn kant staat, die er is voor zijn of haar belang. Vanaf het eerste gesprek hebben vrijwel alle inwoners het gevoel dat zij hun coach kunnen vertrouwen en dat zij open kaart kunnen spelen. Hetzelfde beeld ontstaat uit de gesprekken met de wijkcoaches. Wanneer hen gevraagd wordt naar hun taakopvatting, blijkt dat men primair het belang van de inwoner centraal stelt, men wil vooral in het gesprek nagaan met welke ondersteuning de inwoner het best gebaat is. Voor vrijwel elke wijkcoach waarover inwoners ons vertelden geldt dat die de functie van luisterend oor goed vervulde. Alle inwoners voelden zich van meet af aan gehoord en begrepen.

Er bestaan vervolgens wel grote verschillen in de doortastendheid waarmee zaken worden opgepakt. Dit blijkt uit de chronologie van de ondersteuning die na het eerste gesprek werd geboden. Het kan lang duren voordat duidelijk is wat de financiële situatie is van een inwoner en het kan lang duren voordat duidelijk is wat er nu precies moet gebeuren. Dat laatste komt omdat voor de meeste inwoners schulden niet op zichzelf staan maar samenhangen of voortkomen uit andere problemen, zoals depressie/burn out, relationele problemen, een beperkt verstandelijk vermogen of beperkte administratieve vaardigheden. Uit de gesprekken wordt duidelijk dat coaches hier verschillend mee omgaan. Daar waar sommige coaches al snel inzoomen op de financiën en eventuele schulden, richten anderen zich sneller op het welzijn van eventuele inwonende kinderen, psychische problemen (zoals bijvoorbeeld een burn out), of zoeken naar mogelijkheden om de participatie/re-integratie te bevorderen. Coaches verschillen ook in de mate waarin zij voor zichzelf een concreet handelingsperspectief zien en overgaan tot actie (en/of de inwoner daartoe aanzetten). Daar waar de ene coach snel conclusies trekt over wat er gedaan moet worden, neemt de andere coach langer een oriënterende houding aan. Eén van de inwoners schetste dat verschil heel expliciet. Zij kreeg op een gegeven een nieuwe coach en zag duidelijke verschillen. '<Jolanda[31]> liet weinig van zich horen. Ze was vaak ziek. Aan <Marjolein> heb ik meer. Die is meer

[31] In dit citaat worden gefingeerde namen gebruikt.

actiegericht. <Jolanda> kwam altijd langs met een kladblokje waar ze van alles in opschreef. Het duurde altijd heel lang voordat je er weer wat van hoorde. <Marjolein> neemt altijd haar laptop mee. Ze pakt zaken meteen op. Laatst heeft ze dus meteen hier van achter haar laptop verlenging aangevraagd voor de Voedselbank.'

De meeste inwoners met wie wij spraken konden zich niet herinneren een plan van aanpak te hebben gemaakt. Ook het begrip 'Mijn Plan, Ons Plan' zei de meeste inwoners niets. De Sociale Wijkteams geven evenwel aan dat zo'n plan in principe altijd wordt gemaakt en dat dat ook een voorwaarde is voor overdracht aan Rijnstad. Dat inwoners zich het plan niet kunnen herinneren hangt mogelijk samen met het vrije format dat wordt gehanteerd of met het feit dat het plan grotendeels wordt opgesteld door de wijkcoach en niet door de inwoner.

5.3 Stabilisatiefase

De overdracht aan Rijnstad kunnen de meeste inwoners met wie wij spraken zich minder goed herinneren dan het eerste gesprek met de wijkcoaches. Opvallend is dat voor enkele inwoners het onderscheid tussen Rijnstad en wijkteam onduidelijk is. In de gesprekken werden wijkcoach en schuldhulpverlener dikwijls met elkaar verwisseld. Hierbij moet worden opgemerkt dat wij de meeste (17 van de 27) inwoners via de Sociale Wijkteams hebben benaderd. Het betroffen mensen die door zowel wijkteam als Rijnstad werden geholpen. Zoals in hoofdstuk 3 is aangegeven is dat niet bij iedereen het geval.

Naast het in evenwicht brengen en houden van inkomsten en uitgaven van de inwoner is het doel van de stabilisatiefase ook om rust te creëren voor de inwoner, zodanig dat op gedragsverandering kan worden ingezet. In de praktijk blijkt het creëren van rust en overzicht lastig. Vragen waar inwoners mee zitten zijn bijvoorbeeld: Heb ik recht op alimentatie? Hoort die ene schuld wel bij mij (of hoort hij bij mijn ex partner)?Wat behoort tot mijn boedel? In hoeverre is die andere schuld betwistbaar, wat kan ik tegen de schuldeiser ondernemen?

Zonder uitzondering hadden alle inwoners met wie wij spraken een sterke behoefte aan rust en overzicht. Een rode lijn in de verhalen van inwoners is de wens om duidelijk te krijgen wat hun positie precies is, waar zij voor in aanmerking komen, wat ze daarvoor moeten doen en laten en hoe lang het dan duurt voordat zij overal van af zijn. Men wil weten waar men aan toe is.

Uit de gesprekken komt naar voren dat het lang kan duren voordat schuldhulpverleners die duidelijkheid (kunnen) geven (zie ook: bijlage 2). Kijkend naar de afzonderlijke verhalen van inwoners, blijkt dat de meest alledaagse zaken kunnen leiden tot onduidelijkheid en tot vertraging van het proces: met oplopende schulden, frustratie en regelmatig ook wanhoop tot gevolg. Zelfs voor goed ingevoerde schuldhulpverleners blijkt het soms lastig om het hulpverleningstraject in gang te houden en stappen te zetten. We geven hier een aantal voorbeelden van situaties - waarover inwoners ons vertelden - die leidden tot vertraging in het proces:

- 'Mijn schulden zijn onder andere ontstaan door nalatigheid van mijn bewindvoerder. Besloten is deze bewindvoerder aansprakelijk te stellen. We moeten daarom de uitspraak van de rechter afwachten.'

- ‘Mijn accountant die de boekhouding deed voor mijn bedrijf, is spoorloos. Er ontbreken daardoor allerlei gegevens, die Rijnstad nodig heeft. We weten niet hoe we verder moeten’
- ‘Wij betalen per maand € 850 huur. Mijn man verdient netto € 1.300. Rijnstad zegt dat we eerste een goedkopere woning moeten zoeken. We staan op de wachtlijst maar het schiet niet op.’
- ‘Ik had zeven scooters op mijn naam staan, met allemaal boetes. Ik kon daardoor niet in een traject bij Rijnstad.‘
- ‘Ik werk als ZZP’er. Ik verzorg een man van 80 met een Persoonsgebonden Budget. Ik moest mij eerst uitschrijven bij de KVK en in dienst treden bij de man die ik verzorg.’

Casus 5: voorbeeld van een inwoner met vorderingen bij verschillende overheden
A. is begin twintig, heeft een Wajong uitkering en woont sinds 1,5 jaar op zichzelf. Hij deelt met drie anderen een woning. Daarvoor woonde hij in een begeleid wonen project via RIBW. A. is al langer in beeld bij het wijkteam, onder andere vanwege de hulp die hij nodig heeft om zijn persoonlijke financiën op orde te krijgen. A. heeft schulden bij verschillende instanties. Allereerst bij het CAK. CAK dacht destijds dat de hulp die hij krijgt via de Wet langdurige zorg (Wlz) liep, dat was niet het geval, het werd bekostigd vanuit de WMO. Hierdoor is er van alles fout gegaan waardoor hij met een schuld bleef zitten. Daarnaast heeft A. een OV-schuld omdat hij zijn ov-kaart niet op tijd heeft ingeleverd toen hij stopte met school, maar deze is hij blijven gebruiken. Ook liep de studiefinanciering 2 maanden te lang door. En heeft hij schulden bij UWV (Wajong) en belastingdienst (toeslagen). Hij heeft toen hij op de groep woonde wel een keer gevraagd aan een begeleider of alle bedragen die hij van deze instanties ontving, wel klopten, maar dit is toen niet goed nagezocht. Hij voegt hieraan toe dat hij zelf ook beter op had kunnen letten.

Op een enkeling na, hadden alle inwoners met wie wij spraken last van hick-ups. Het beeld komt naar voren dat een stabilisatietraject zelden op de routine van de schuldhulpverlener kan worden doorlopen. Het leidt ertoe dat de duidelijkheid waar alle schuldenaren naar verlangen regelmatig lang op zich laat wachten. De inventarisatie van casussen die in bijlage 1 is opgenomen, leert dat het soms lang duurt. Afgezien van de wanhoop die dat regelmatig tot gevolg heeft bij inwoners, leidt het tot een ongewenste aanwas van schulden.

Waarom kan het lang duren?

- Inwoner kan of wil zelf niet direct volledig inzicht geven in zijn financiële situatie, waardoor niet meteen de urgentie van ondersteuning duidelijk wordt. Bij veel inwoners wordt stapje voor stapje duidelijk welke inkomsten er zijn, en welke verplichtingen, betaalachterstanden en schulden. Uit de gesprekken met inwoners komt naar voren dat zelfs na enkele maanden van stabilisatie bij Rijnstad opeens tot dan toe onbekende / vergeten schulden kunnen opduiken. Het komt regelmatig voor dat schulden lange tijd buiten beeld van de inwoner zijn gebleven omdat zij zijn gemaakt door een (ex) partner.

- Beperkte zelfredzaamheid inwoner: Uit de gesprekken komt naar voren dat e.e.a. aan de inwoners zelf wordt overgelaten. De wijkcoach wordt vaak niet proactief betrokken als het niet lukt. In een aantal gevallen (zie bijlage 1) kwam de wijkcoach pas in beeld nadat een traject was gestrand. In een enkel interview ontstond het beeld dat een inwoner alleen werd gelaten met zijn probleem, omdat de hulpverlening ook niet meer wist hoe verder moest.
- Een inwoner is er nog niet klaar voor: voor enkele inwoners geldt dat schulddienstverlening niet aan de orde kan zijn omdat zij zelf nog niet de nodige stappen (willen) zetten om hun financiële positie te stabiliseren. Een voorbeeld is de vrouw die een beroep doet op schulddienstverlening maar tegelijkertijd zelf geen inspanning wil doen (o.a. haar verdienvermogen wil benutten) om schuldeisers te betalen omdat de schulden door haar man zijn gemaakt. Een ander voorbeeld is de man zonder woonadres, die al langere tijd onbereikbaar/onzichtbaar is voor schuldeisers en derhalve niet meer weet welke schuldeisers er zijn.
- Een inwoner voldoet niet aan de voorwaarden: bij meerdere inwoners liet ondersteuning (lang) op zich wachten omdat men niet aan de voorwaarden voldeed. Onder de inwoners met wie wij spraken waren er drie die lang moesten wachten omdat zij eerder in een Wsnp-traject hadden gezeten en wettelijk is bepaald dat je hierna 10 jaar lang niet opnieuw kunt worden toegelaten tot een schuldregelingstraject. Verder blijkt ondernemerschap een belangrijke vertragende factor, omdat de reguliere schulddienstverlening niet openstaat voor mensen met een eigen bedrijf. Het kan soms lang duren voordat mensen afstand willen of kunnen doen van hun bedrijf (zie bijvoorbeeld casus 1.)
- Een inwoner raakt buiten beeld: in het kader van de laagdrempeligheid die de Sociale Wijkteams voorstaan, is de ondersteuning die zij bieden vrijblijvend. Of hulp wordt geboden hangt in de eerste plaats af van de wens en motivatie van de inwoner om de hulp te ontvangen. Uit de gesprekken met de wijkcoaches komt naar voren dat het risico op uitval groot is. Veel inwoners haken af door niets meer van zich te laten horen en kunnen zich na enige tijd opeens weer melden, bijvoorbeeld omdat er opnieuw een deurwaarder voor de deur stond, of omdat er acute financiële nood is. Uit de interviews met inwoners blijkt dat dit risico voor sommige inwoners met schulden ook na overdracht aan Rijnstad blijft bestaan.
- Wijkcoach onvoldoende gespitst op schulden: over het algemeen wordt de kennis over schulddienstverlening onder wijkcoaches niet door de inwoners zelf ter discussie gesteld (althans meestal niet door de inwoners met wie wij spraken). Wel is dit punt naar voren gebracht door medewerkers van Rijnstad (schuldhulpverleners en sociaal raadslieden) en PLANgroep.
- In een aantal gevallen zijn door schulddienstverleners fouten gemaakt. Onder de inwoners met wie wij spraken zijn er vier die naar eigen zeggen destijds door het Budgetadviescentrum (BAC) niet goed zijn geholpen, wat soms leidde tot meer schulden.

Casus 6: voorbeeld van een traject dat misloopt

Door woningaanpassingen ten behoeve van een gehandicapt kind heeft A. schulden. Wanneer het niet goed gaat met het huwelijk van A. wordt besloten om te scheiden. Hierbij is in goed overleg afgesproken dat alle schulden op zijn conto komen, omdat hij het hoogste inkomen heeft. Wanneer A. echter vanwege rugklachten wordt afgekeurd en te maken krijgt met een inkomensterugval, wordt het voor hem onmogelijk om deze schulden af te lossen. A. raakt in een neerwaartse spiraal, verliest de regie over zijn leven en wordt dakloos.
Met hulp van instanties lukt het A. uiteindelijk om zijn leven opnieuw op te bouwen. Onder andere wordt hij geholpen bij het vinden van huisvesting. Voor schuldhulp komt A. bij het BAC terecht. Er gaan dingen mis. Zo is het BAC op een gegeven moment het dossier kwijt, waardoor A. alles opnieuw moest aanleveren. A: “Maar toen ik eindelijk toegang had tot een regeling begon de ellende pas echt. Ik had een budgetcoach van de gemeente en een bewindvoerder die niet goed samenwerkten. Ik heb drie jaar lang van weekgeld geleefd. Maar toen de regeling na 3 jaar eigenlijk bijna afgerond zou moeten zijn, kwam ik er achter dat de regeling al anderhalf jaar geleden was beëindigd (bewindvoerder had dit niet doorgegeven aan de budgetcoach). De schuld was toen opgelopen van 40.000 euro naar 80.000 euro.” Na een hoog oplopend conflict met de gemeente komt A. uiteindelijk bij een wijkcoach terecht die ervoor zorgt dat er opnieuw een schuldregeling voor hem kan worden opgezet. Inmiddels is deze regeling bijna volledig doorlopen en is hij weer bijna schuldenvrij.

Ondanks dat het lang kan duren, wordt de deskundigheid van de schuldhulpverleners door de meeste inwoners niet in twijfel getrokken. Veel inwoners zijn zich ook bewust van het eigen aandeel in complexiteit en vertraging. ‘Ze <de schuldhulpverlener van Rijnstad> weet veel en is erg aardig. Ze vraagt of ik dingen wil doen. En als het me niet lukt of ik ben bang dat het misgaat dan doet zij het. Bij het bellen van alle schuldeisers heeft zij bijvoorbeeld gevraagd of zij iedereen moest bellen of dat ik ook de helft wilde doen. Ik vind het belangrijk om goed mee te helpen en daarom heb ik toen ook de helft van de schuldeisers gebeld.’ Een andere inwoner ‘Ik vind het fijn dat ik samen met iemand kan werken en dingen kan oppakken. Ik kom hierdoor uit een negatieve spiraal. Ik begin mijzelf weer belangrijker te vinden en belangrijker om dingen goed te regelen.’

Er wordt in een traject bij Rijnstad veel van inwoners zelf verwacht. Zij moeten in ieder geval hun afspraken nakomen en hun administratie op orde houden. Het vergt voor sommige inwoners een substantiële gedragsverandering. Uit de gesprekken komt naar voren dat de meeste inwoners daarbij hulp nodig hebben. Het maakt de hulpverlening van Rijnstad afhankelijk van derden. Zij maakt in dit kader regelmatig gebruik van vrijwillige budgetcoaches.

In het beleid van de gemeente is bepaald dat de wijkcoach betrokken moeten blijven (in de hoedanigheid van regisseur), om de voortgang van het proces te bewaken. In de praktijk is dat regelmatig het geval, maar de gesprekken met inwoners leren ook dat de betrokkenheid van de wijkcoach als regiseur beter geborgd moet worden. In ieder geval zou bij een overdracht van wijkteam naar Rijnstad afgesproken moeten worden met

welke frequentie (of op welke momenten) de wijkcoach door de schuldhulpverlener van Rijnstad op de hoogte wordt gehouden over de voortgang van het traject.

5.4 Overdracht aan PLANgroep

De schuldhulpverleners van PLANgroep onderhandelen met schuldeisers om tot een regeling te komen. Vanuit de inwoners bezien, staat PLANgroep op afstand. Hoewel PLANgroep door het hele traject een belangrijke rol speelt omdat zij de voorwaarden bepaalt voor toelating tot budgetbeheer, een minnelijke traject of aanmelding voor Wsnp, staan de schulddienstverleners altijd buiten beeld van de schuldenaar. Het contact verloopt in principe schriftelijk, en alleen als er onduidelijkheden zijn, is er eventueel telefonisch contact. Een inwoner vertelt daarover: 'Hun halen elke maand 69 van het loon af. Dan krijgen wij de rest gestort. Wij moeten er voor zorgen dat de rest netjes wordt betaald, huur gas en licht. We moeten alles netjes betalen. Vakantiegeld mogen we zelf houden. Eén keer per jaar moeten we alle bankafschriften laten zien van oktober tot oktober. Hun gaan dan alles controleren of het goed is.' '*Krijgen jullie daarbij hulp?'* 'Ja, we gaan dan naar <Johan[32] (van het wijkteam)> of net wie er is. Die maken alle kopietjes voor ons, die gaan dan naar de PLANgroep.' De sociale raadslieden van Rijnstad gaven aan dat zij veel mensen helpen bij de voorbereiding op hun jaarlijkse controle-gesprek bij PLANgroep, omdat zij dit moeilijk vinden en er tegenop zien.

Het beeld over PLANgroep dat uit de gesprekken naar voren komt, is dat van een organisatie met geformaliseerde processen, die ervoor zorgt dat de afspraken worden nagekomen. De inwoners die wij spraken hebben ook geen specifieke verwachtingen ten aanzien van PLANgroep.

5.5 Ondernemers

De schuldregelingen die in het kader van de Arnhemse Route door PLANgroep worden aangeboden, staan *niet* open voor ondernemers. Schuldhulp voor ondernemers is in Arnhem, net als in veel andere gemeenten, in beginsel geregeld via de Bbz-regeling. Zoals beschreven in het tweede hoofdstuk wordt de Bbz-regeling in Arnhem uitgevoerd door het Bureau bijstandsverlening zelfstandigen. In principe staat dit bureau buiten de Arnhemse Route.

Aan de Bbz- regeling kleven een aantal nadelen voor ondernemers, waardoor steeds meer gemeenten, bijvoorbeeld Amsterdam en Den Haag, aanvullende ondersteuning aan deze groep zijn gaan bieden. Dit neemt niet weg dat ondernemers wel gebruik maken van de dienstverlening van de Sociale Wijkteams. Van de 27 inwoners met wie wij spraken hadden er zeven (ooit) een eigen bedrijf.

Deze casussen leren dat de schulden van ondernemers niet altijd bedrijfsgerelateerd zijn (bijvoorbeeld voortkomen uit een investering die niet rendeert) maar regelmatig worden opgelopen door privéomstandigheden. Het betekent dat het Bureau bijstandsverlening zelfstandigen vaak alle hulp kan bieden die een ondernemers soms nodig heeft. Het Bureau kan beoordelen of het nodig is om een bedrijf op te heffen en kan bepalen binnen welk wettelijk kader de schuldsituatie het best kan worden opgelost. Enkele inwoners

[32] Gefingeerde naam

met wie wij spraken waren daarnaast ook gebaar bij hulp van bijvoorbeeld het wijkteam of een gespecialiseerde maatschappelijke instelling als Rijnstad.

Dat gold bijvoorbeeld voor de zelfstandig bouwvakker die de impact van een scheiding niet te boven kwam, een huurachterstand opliep, verkeersboetes niet betaalde en uiteindelijk een paar jaar een zwervend bestaan leidde. Een ander voorbeeld is de inwoner met een kledingwinkel. Deze winkel leverde onvoldoende op om een restschuld te voldoen die was ontstaan na de gedwongen verkoop van een huis na een echtscheiding. Het derde geval betrof een inwoner die een handelsbedrijf had in goud, met een schuld die voortkwam uit een terugvordering van de Belastingdienst vanwege onterecht ontvangen kinderopvangtoeslag en vanwege uitval als gevolg van een depressie.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de herkomst van de schulden van de (ex) ondernemers met wie wij in het kader van het onderzoek spraken.

Tabel 7: bedrijfsgerelateerde schulden versus privéschulden

Aard van bedrijf	*Bedrijfsschuld*	*Privéschuld*
Restaurant	√	
Handel in goud		√
Kledingwinkel		√
Beveiligingsbedrijf	√	
Zelfstandig bouwvakker		√
Kapperszaak	√	
Café	√	√

Een sterk punt van de Arnhemse Route is dat deze ondernemers er niet geheel van worden uitgesloten. Zij kunnen altijd terecht bij de wijkcoach. De hulp stagneerde vervolgens wel altijd vanwege het ondernemerschap. Al snel was onduidelijk welk traject het meeste perspectief zou bieden. Voor ten minste zes inwoners is de schuldhulp uiteindelijk geboden in het reguliere traject (nadat zij hun bedrijf hadden opgegeven), maar wel met vertraging en oplopende schulden van dien. Soms kwam die vertraging voort uit gebrek aan kennis, ervaring en/of afstemming tussen hulpverleners en werden inwoners tussen instanties doorverwezen zonder dat zij verder kwamen. In deze gevallen bleek de wijkcoach moeite te hebben de regie te voeren. Soms kwam die vertraging ook voort uit de moeite die het kan kosten afstand te doen van een bedrijf. Dat was bijvoorbeeld het geval bij de inwoner met een beveiligingsbedrijf die ondanks slechte bedrijfsresultaten het niet wilde opgeven en opdrachten bleef aannemen. En dat gold ook voor de eigenaar van de kledingwinkel die er lang over moest doen om de winkel daadwerkelijk te sluiten. Het was voor deze mensen problematisch en contra-intuïtief om vanwege schulden afstand te doen van hun bron van inkomsten (en ook van een dagbesteding).

6. Toetsing normenkader

Om tot een oordeel te komen over de Arnhemse schulddienstverlening is bij de uitvoering van het onderzoek gewerkt met een toetsingskader met normen. In onderstaand schema zijn de bevindingen binnen dit kader geplaatst. Per norm is een oordeel gegeven. VN staat daarbij voor 'voldoet aan norm'; VVV staat voor 'voor verbetering vatbaar'.

Normen samenhangend met onderzoeksvragen 1&2 (over beleid)		
Normen	*Bevindingen*	*Oordeel*
Aan het beleid ligt een onderbouwde probleemanalyse (van de doelgroep) ten grondslag	Gemeente Arnhem staat een activerende schulddienstverlening voor. Dit houdt in dat zij van de schulddienstverleners verlangt dat zij inwoners niet louter helpen bij het wegwerken van schulden maar vooral werken aan de aanpak van achterliggend problemen. Hulpverlening moet erop gericht zijn de zelfredzaamheid van de betrokken inwoners te vergroten.	VN
Er zijn meetbare doelen geformuleerd.	Voor Rijnstad en PLANgroep zijn meetbare doelen opgesteld. De Sociale wijkteams opereren vanuit de algemene opdracht 'Doen wat nodig is' (moeilijk meetbaar).	VVV
Er zijn concrete maatregelen geformuleerd om de gestelde doelen te realiseren. & De doelen en maatregelen zijn in lijn met de probleemanalyse.	Schulddienstverlening is neergelegd bij drie partijen: Sociale wijkteams, Rijnstad en PLANgroep. Zij vormen samen de Arnhemse Route. Deze is opgebouwd uit drie fases: aanmelding, activering en schuldregeling. De 'aanmelding' wordt gedaan door de Sociale wijkteams. Deze is laagdrempelig, iedere inwoner kan er zonder enige voorbehoud terecht. De Sociale wijkteams worden daarnaast geacht het gehele vervolgtraject betrokken te blijven als regisseur. De activerende schulddienstverlening, wordt uitgevoerd door Rijnstad, en wordt indien nodig opgevolgd door een schuldregeling die wordt uitgevoerd door PLANgroep. De gemeente geeft verder inhoud aan de wettelijke eis dat schulddienstverlening integraal moet zijn, door de intake door de coaches van de Sociale wijkteams te laten doen. De coaches worden geacht het hele traject van schulddienstverlening als regisseur betrokken te blijven. Bij de aanmelding en gedurende het traject gaan zij na of ook ondersteuning geboden is op andere domeinen.	VN
Met het beleid geeft Arnhem een goede invulling aan de Wgs en landelijk beleid.	Het Arnhemse beleid geeft goed invulling aan de eisen die in de Wgs aan gemeentelijke schulddienstverlening worden gesteld. Zo is er een beleidsplan opgesteld; wordt het beleid tenminste iedere 4 jaar door de gemeenteraad vastgesteld; heeft de ondersteuning een integraal karakter; worden inwoners binnen de in de Wgs gestelde intaketermijn geholpen; en, er zijn geen wachtlijsten.	VN
Het Arnhemse beleid kan zich meten met de 'de modeldienstverlening' zoals NVVK dat voorstaat.	Het beleid is in lijn met de gedragscode schulddienstverlening van de NVVK. De NVVK-modules komen terug in de Arnhemse Route, het proces waarlangs inwoners met (dreigende) problematische schulden worden geholpen.	VN

Normen samenhangend met onderzoeksvragen 3 t/m 9 (over proces en uitvoering)		
Normen	*Bevindingen*	*Oordeel*
Met uitvoerders binnen en buiten de gemeentelijke organisatie zijn duidelijke afspraken gemaakt over hun taken. & De afspraken met uitvoerders zijn consistent met het geformuleerde beleid. & Uitvoerders vervullen hun taken conform de gemaakte afspraken.	**Sociale wijkteams** De opdracht aan de Sociale wijkteams is algemeen geformuleerd als: 'Doen wat nodig is'. Dat leidt ertoe dat wijkcoaches verschillend invulling geven aan hun rol en dat zij verschillend prioriteren. Daar waar de ene coach zich sterker richt op financiële problemen kan de aandacht van de andere coach vooral uitgaan naar bijvoorbeeld participatie en re-integratie. Vanwege de algemene opdracht is niet goed te bepalen of de Sociale wijkteams doen wat nodig is als het gaat om financiële problemen. Ook werd er tot voor kort geen registratie bijgehouden van inwoners die zich meldden met een financiële vraag en de hulp die zij krijgen. **Rijnstad** Rijnstad heeft met de gemeente de 'Overeenkomst Activerende Schulddienstverlening' gesloten. Activerende schulddienstverlening houdt in dat Rijnstad inwoners helpt inkomsten en uitgaven met elkaar in balans te brengen. Inwoners worden begeleid door schuldhulpverleners, regelmatig aangevuld met ondersteuning door vrijwillige budgetcoaches. Er is onlangs voor gekozen om de Sociale wijkteams explicieter verantwoordelijk te stellen voor een volledige intake. **PLANgroep** Gemeente Arnhem heeft het technische gedeelte van de schuldhulpverlening uitbesteed aan PLANgroep. Dit bestaat onder andere uit Budgetbeheer, Minnelijk traject en aanvragen Wsnp. Deze producten worden uitgevoerd conform de gedragscode van de NVVK. Bij 92 procent van de aanmeldingen lukt het om een schuldregeling te treffen of wordt er een aanvraag voor de Wet schuldsanering natuurlijke personen (Wsnp) ingediend. De uitval bij PLANgroep is laag (4 procent op jaarbasis) en dit is waarschijnlijk het gevolg van eisen die al in het voortraject worden gesteld.	VVV
Er zijn adequate afspraken en criteria geformuleerd ten aanzien van de overdracht van inwoners. & Indien een persoon wordt overgedragen aan een andere instantie, wordt duidelijk gemaakt binnen welke termijn dat gebeurt. & De snelheid van dienstverlening (en eventuele overdracht) is zodanig dat het risico op	De gemeente voert met de Sociale wijkteams en de andere partners gesprekken over de uitvoering van de Arnhemse Route. Overdracht en doorlooptijden zijn terugkerende gespreksonderwerpen. Overdracht van Wijkteam aan een gespecialiseerde schulddienstverlener van Rijnstad kan lang duren. Niet elke inwoner laat zich in de eerste fase makkelijk helpen, sommige inwoners zien op tegen schuldhulp of zijn er nog niet aan toe. Niet elke coach is even doortastend met het in beeld helpen te brengen van de volledige financiële situatie. Ook verschillen de coaches in de mate waarin zij bij een inwoner aansturen op een schulddienstverleningstraject. De in- en doorstroom van inwoners met problematische schulden bleven achter, op het aantal dat de Gemeente in 2015 voor ogen had jaarlijks te helpen. De afgelopen jaren zijn initiatieven genomen om in- en doorstroom te bevorderen. Arnhem is aangesloten bij Vroeg Eropaf. Binnen de Sociale wijkteams hebben coaches aanvullende training	VVV

het ontstaan van nieuwe schulden tot een minimum wordt beperkt.	gevolgd ten behoeve van signaleren, hulp en overdracht van inwoners met problematische schulden.	
De gemeente voert regie op de taakuitvoering en samenwerking.	De gemeente voert met de Sociale wijkteams, Rijnstad en PLANgroep frequent overleg over de uitvoering van de Arnhemse Route. Er is zowel bilateraal overleg als overleg waar alle betrokken partijen gezamenlijk aan deelnemen.	VN
Indien een persoon zich tot de gemeente wendt voor schulddienstverlening vindt binnen vier weken het eerste gesprek plaats waarin de hulpvraag wordt vastgesteld. & Indien er sprake is van een bedreigende situatie vindt binnen drie werkdagen het eerste gesprek plaats waarin de hulpvraag wordt vastgesteld.	Er zijn geen wachtlijsten bij de Sociale wijkteams. Met inwoners die zich melden (al dan niet vanwege een crisissituatie) wordt direct een afspraak gemaakt voor een eerste gesprek (keukentafelgesprek).	VN
De medewerkers van de Sociale wijkteams zijn goed toegerust om schulden te signaleren. & De medewerkers van de sociale wijkteams hebben voldoende kennis over schulddienstverlening om adequaat te kunnen doorverwijzen.	De kennis van de coaches over schulddienstverlening wisselt. Dit wordt door de Sociale wijkteams al langer onderkend en is aanleiding geweest om aanvullende trainingen te organiseren en de aandachtsfunctionarissen schulden een duidelijk plek te geven in het proces, waarlangs inwoners met schulden geholpen worden (o.a. ten behoeve van de berekening van het vrij te laten bedrag). Betrokkenen binnen en buiten de Sociale wijkteams geven aan dat er de afgelopen twee jaar goede stappen zijn gezet. De op handen zijnde NVVK-certificering bevestigt dat beeld.	VVV
Gedurende de ondersteuning wordt aandacht besteed aan het verhogen van de financiële zelfredzaamheid, om te voorkomen dat inwoners na het beëindigen van de dienstverlening opnieuw in de problemen komen.	Zelfredzaamheid en financiële stabiliteit zijn voorwaarden om uiteindelijk toegelaten te worden tot de laatste fase van de Arnhemse route (een schuldregeling). Het leidt ertoe dat veel schuldregelingen slagen. Het leidt er echter ook toe dat mensen er lang over kunnen doen om de aanmeldingsfase en stabilisatiefase te doorlopen. Een consequentie van het beleid waarin het doel van zelfredzaamheid centraal is gesteld, is dat het traject lang kan duren. Een ander aandachtspunt is dat de coaching voornamelijk aan het begin van het traject plaatsvindt. Gedurende de schuldregeling is er niet standaard financiële coaching om de inwoner erop voor te bereiden dat hij zijn financiën weer zelf ter hand moet gaan nemen.	VVV
Binnen een jaar na beëindigen van dienstverlening wordt contact opgenomen om te informeren of inkomsten en uitgaven nog in evenwicht zijn.	Kijkend naar de definitie van de regierol van de wijkcoach, dan hoort de nazorg bij deze coach. Over de nazorg zijn echter geen expliciete afspraken gemaakt.	VVV

Normen samenhangend met onderzoeksvragen 10 t/m 12 (over bereik en kosten)		
Normen	*Bevindingen*	*Oordeel*
De gemeente heeft inzicht in de omvang en samenstelling van de doelgroep inwoners met problematische schulden en welk gedeelte hiervan wordt bereikt.	Net als in andere Nederlandse gemeenten, is er geen compleet beeld van de omvang van de doelgroep inwoners met schulden. Wel zijn er indicatoren die erop duiden dat problematische schulden in Arnhem relatief vaak voorkomen (o.a. het aantal huishouden met een langdurig laaginkomen en het relatief hoge aantal inwoners met een betalingsachterstand op hun zorgpremie). Doordat er tot voor kort door de Sociale Wijkteams niet werd geregistreerd welke inwoners zich met een financiële vraag bij hen meldden, bestaat er geen inzicht in het bereik van de doelgroep. Wel heeft de gemeente beleid ontwikkeld op belangrijke factoren die het bereik van de schulddienstverlening kunnen belemmeren. Er is aandacht voor vroegsignalering, een laagdrempelige toegang in de wijk, begeleiding voor niet-zelfredzame schuldenaren en er zijn alternatieve voorzieningen voor doelgroepen die niet aan de toegangseisen voor een reguliere schuldregeling voldoen.	VVV
De gemeente informeert haar burgers actief over de mogelijkheid voor hulp bij problematische schulden.	Inwoners weten de weg naar het Wijkteam goed te vinden. Zij vinden het Wijkteam regelmatig zelf door te zoeken op internet of worden ernaar toe doorverwezen door gemeente of zorg- en/of welzijnsinstellingen. Ook is er aandacht voor vroegsignalering (Vroeg Eropaf).	VN
De gemeente heeft inzicht in de ingezette instrumenten (aantallen), doorlooptijden, effecten en de kosten van schulddienstverlening.	De Gemeente heeft goed zicht op wat Rijnstad en PLANgroep doen. Zij wil meer inzicht hebben in wat de Sociale wijkteams doen. De Sociale wijkteams werken nu aan een aanvullende registratie.	VVV
Geformuleerde doelen op het gebied van schulddienstverlening worden behaald.	Het aantal inwoners dat gebruik maakt van schulddienstverlening van Rijnstad en PLANgroep is in de periode 2016-2018 met ongeveer een vijfde toegenomen. Het aantal nieuwe aanmeldingen bij deze organisaties nam af met ruim een derde. Hoeveel personen met schulden er door de Sociale wijkteams werden ondersteund is niet geregistreerd. De gemeente beoogt meer mensen te helpen dan tot nu toe jaarlijks wordt gerealiseerd. In dit kader zijn nadere afspraken gemaakt met de partners over signaleren en overdracht. Het aantal stabilisatietrajecten dat Rijnstad verzorgt blijft echter ruim achter bij de doelstellingen van 750 trajecten per jaar.	VVV
De resultaten van de schulddienstverlening zijn vergelijkbaar met of gunstiger dan in vergelijkbare gemeenten.	In lijn met de hoge cijfers over armoede en wanbetalers zorgpremie, is ook het gebruik van schulddienstverlening in Arnhem relatief hoog. Per 10.000 inwoners maken er naar schatting 130 tot 194 gebruik van schulddienstverlening. Voor gemeenten van gelijke grootteklasse bedraagt dit cijfer 109 en landelijk 92. Omdat er geen compleet beeld is van de doelgroep en het aantal inwoners dat gebruik maakt van schulddienstverlening is het lastig om eenduidige conclusies te trekken over het bereik. De kosten per inwoner die gebruik maakt van schulddienstverlening zijn vergelijkbaar met andere gemeenten en de budgetten voor de drie uitvoerende organisaties worden niet overschreden.	VN

7. Conclusies

7.1 Ten aanzien van het beleid

Hoofdlijnen
Samenvattend kan over de uitvoering gesteld worden:
- Aan het beleid t.a.v. schulddienstverlening ligt een onderbouwde probleemanalyse ten grondslag.
- Er zijn concrete maatregelen geformuleerd om de gestelde doelen te realiseren.
- De doelen en maatregelen zijn in lijn met de probleemanalyse.
- Het beleid geeft een goede invulling aan de Wgs.
- Er zijn voor Rijnstad en Plangroep meetbare doelen opgesteld. Periodiek is er met de gemeente overleg over de realisatie van deze doelen.

Punt ter verbetering in het beleid is:
- Er zijn geen meetbare doelen geformuleerd voor de Sociale Wijkteams. De Wijkteams hebben hun registratie inmiddels wel uitgebreid (zie volgende paragraaf).

Vraag 1a: Wat is het huidige beleid voor schulddienstverlening?

Arnhemse Route
Sinds 2015 heeft Gemeente Arnhem haar schulddienstverlening neergelegd bij drie partijen: Sociale wijkteams, Rijnstad en PLANgroep. Zij vormen samen 'de Arnhemse Route'. Dit is een traject bestaande uit drie onderdelen: intake, activering en schuldregeling. De sociale wijkteams zijn verantwoordelijk voor de intake. Zij zorgen er samen met de inwoner voor dat alle inkomsten, uitgaven en schulden in beeld worden gebracht, dat duidelijk wordt hoe financiële problemen eventueel samenhangen met andere problemen en dat er een plan van aanpak wordt opgesteld. Tevens heeft het Wijkteam een regiefunctie, wat inhoudt dat zij de gehele Arnhemse Route bij een inwoner betrokken blijft. Rijnstad is verantwoordelijk voor stabilisatie, zij helpt de inwoner uitgaven en inkomsten met elkaar in balans te brengen zodat er geen nieuwe schulden bijkomen. Tevens gaat zij na welk schulddienstverleningstraject het meeste perspectief biedt. PLANgroep is vervolgens verantwoordelijk voor de uitvoering van o.a. budgetbeheer, minnelijk traject en voorbereiding Wsnp.

Nadruk op activering en een integrale aanpak
Kern van de Arnhemse Route is dat schulddienstverlening niet alleen is gericht op het aflossen en kwijtschelden van schulden, maar ook op het versterken van de zelfredzaamheid van inwoners. Belangrijk hierbij is dat schulden niet als een geïsoleerd probleem worden gezien en worden aangepakt in samenhang met problemen die inwoners op andere leefdomeinen ervaren. Alleen door aandacht te besteden aan onderliggende problemen (bijvoorbeeld op het gebied van psychosociale factoren, relatieproblemen, woonsituatie, gezondheid verslaving of gezinssituatie) kan uiteindelijk worden bereikt dat inwoners op termijn zelf – al dan niet met hulp van familie of vrienden - hun financiën op orde kunnen houden.

De wijze waarop Arnhem de schulddienstverlening heeft ingericht is in lijn met dit kernpunt van haar beleid en er zijn concrete maatregelen geformuleerd die hierop aansluiten. Voordat er wordt geprobeerd om een regeling te treffen met schuldeisers, doorlopen schuldenaren een stabilisatietraject waarbij hen gelijktijdig ook financiële coaching wordt aangeboden om hun zelfredzaamheid te vergroten. Inwoners die zich melden met schulden worden tijdens een intakegesprek breed uitgevraagd door een wijkcoach en zo nodig worden er voorliggende voorzieningen ingezet op andere leefdomeinen.

Vraag 1b: Hoe verhoudt het Arnhemse beleid zich tot de Wgs en landelijk (NVVK) beleid?

Het beleid voldoet aan wettelijke kaders en landelijke kwaliteitscode
De Wet gemeentelijke schuldhulpverlening (Wgs) geeft een ruim kader waarbinnen gemeenten hun beleid zelf kunnen vormgeven. Gemeente Arnhem voldoet aan de bepalingen die in deze wet zijn opgenomen, bijvoorbeeld dat er een beleidsplan moet zijn, beleid tenminste iedere 4 jaar door de gemeenteraad moet worden vastgesteld en de ondersteuning een integraal karakter moet hebben. Ten aanzien van de uitvoering stellen wij vast dat inwoners binnen de in de Wgs gestelde intaketermijn worden geholpen. Er zijn geen wachtlijsten.

Daarnaast wordt in het beleid[33] verwezen naar de Gedragscode en modelwerkwijze (onderverdeeld in modules) van brancheverenigingen NVVK. Deze vormen de basis om de kwaliteit en uniformiteit van de dienstverlening te waarborgen. Twee van de drie partijen die in Arnhem de schulddienstverlening uitvoeren (Rijnstad en PLANgroep) zijn NVVK-gecertificeerd. De Sociale wijkteams verwachten op korte termijn deze certificering te ontvangen. De audit hiervoor heeft recent plaatsgevonden.

7.2 Ten aanzien van het proces en de uitvoering

Hoofdlijnen
Samenvattend kan over de uitvoering gesteld worden:
- De gemeente voert actief regie op de taakuitvoering en samenwerking.
- Indien een persoon zich tot de gemeente wendt voor schulddienstverlening, vindt binnen vier weken het eerste gesprek plaats waarin de hulpvraag wordt vastgesteld.
- Indien er sprake is van een bedreigende situatie vindt binnen drie werkdagen het eerste gesprek plaats, waarin de hulpvraag wordt vastgesteld.
- De overdracht van inwoners van Rijnstad naar PLANgroep verloopt over het algemeen goed.

Verbeterpunten in de uitvoering zijn:
- Het effect van wat wijkteams doen is thans onduidelijk. Er is geen helder beeld over het aantal cliënten, de bestede tijd en geld en het bereikte effect, noch over de doorlooptijd. De registratie is niet op orde.

[33] Gemeente Arnhem (2016) Beleidsnota doorontwikkeling armoedeagenda en schulddienstverlening (p. 11).

- De taakopvatting en kennis van wijkcoaches ten aanzien van schulddienstverlening verdient blijvende aandacht. De doortastendheid waarmee inwoners met problematische schulden nu worden geholpen verschilt per coach.
- De overdracht van wijkteam naar Rijnstad verdient aandacht. Met name de financiële gegevens vragen extra aandacht. Zo zijn de ervaringen met de berekening van het Vrij te laten bedrag wisselend.
- De regierol van de wijkcoach na overdracht aan Rijnstad en PLANgroep moet beter worden geborgd. Als de wijkcoach uit positie raakt kan deze ook geen regie voeren.
- Gedurende de ondersteuning moet meer aandacht besteed worden aan het verhogen van de financiële zelfredzaamheid, om te voorkomen dat inwoners na het beëindigen van de dienstverlening opnieuw in de problemen komen.
- De nazorg moet explicieter worden belegd. Onder andere: binnen een jaar na het beëindigen van de dienstverlening contact opnemen om te informeren of inkomsten en uitgaven nog steeds in evenwicht zijn.

Vraag 2a: Hoe verloopt het proces van schulddienstverlening, inclusief de samenwerking en overdracht tussen de verschillende partners?

Algemene opdracht leidt tot verschillen in uitvoering
De opdracht aan de Sociale wijkteams is algemeen geformuleerd als: 'Doen wat nodig is'. Onder meer leidt dat ertoe dat wijkcoaches verschillend invulling geven aan hun rol en dat zij verschillend prioriteren. Daar waar de ene coach zich sterker richt op financiële problemen kan de aandacht van de andere coach vooral uitgaan naar bijvoorbeeld participatie en re-integratie. Vanwege de algemene opdracht is niet goed te bepalen of de Sociale wijkteams doen wat nodig is als het gaat om financiële problemen. Ten aanzien van schulddienstverlening registreren wijkcoaches wel hoeveel personen zij naar Rijnstad doorverwijzen, maar hoeveel ondersteuningstrajecten zij zelf bieden. Hieraan wordt wel gewerkt. Zowel gemeente als de andere partners willen hiermee ook zicht krijgen hoeveel Arnhemmers met een lastige financiële situatie nu eigenlijk worden bereikt.

Rijnstad heeft met de gemeente de 'Overeenkomst Activerende Schulddienstverlening' gesloten. Activerende schulddienstverlening houdt in dat Rijnstad inwoners helpt inkomsten en uitgaven met elkaar in balans te brengen. Inwoners worden begeleid door schuldhulpverleners, regelmatig aangevuld met ondersteuning door vrijwillige budgetcoaches. Rijjnstad geeft zelf aan omgerekend gemiddeld 17 uur per stabilisatietraject beschikbaar te hebben. Vanwege deze begrensde tijd, wordt veel van de betrokken inwoners verlangd. Zij moeten in ieder geval hun afspraken nakomen en hun administratie op orde houden. Uit de gesprekken komt naar voren dat de meeste inwoners daarbij hulp nodig hebben. Het maakt de hulpverlening van Rijnstad afhankelijk van derden. Zij maakt in dit kader regelmatig gebruik van vrijwillige budgetcoaches.

De uitvoering van de schuldregelingen zoals Budgetbeheer, Minnelijk traject en voorbereiding Wsnp door PLANgroep loopt goed. Bij 92 procent van de aanmeldingen lukt het om een schuldregeling te treffen of wordt er een aanvraag voor de Wet schuldsanering natuurlijke personen (Wsnp) ingediend. De uitval bij PLANgroep is laag (4 procent op jaarbasis) en medewerkers vermoeden dat deze lage uitval mede het gevolg is van eisen die al in het voortraject worden gesteld.

Vraag 2b: Hoe is de afstemming tussen wijkteams, Rijnstad en PLANgroep?

Uitvoering door 3 partijen vergt afstemming en regie op individueel en organisatieniveau
Omdat in Arnhem de schulddienstverlening door drie verschillende partijen wordt uitgevoerd, moet er onderling veel worden afgestemd. Op individueel niveau is het belangrijk om uitval bij overdracht van de ene organisatie naar de andere zoveel mogelijk te voorkomen. De wijkcoach wordt geacht hierin de regie te voeren. Soms roepen medewerkers van Rijnstad en PLANgroep de hulp in van een wijkcoach als een traject dreigt vast te lopen maar dat gebeurt niet altijd. De rol van de wijkcoach wordt regelmatig door Rijnstad en PLANgroep over het hoofd gezien. Uit gesprekken met inwoners komt naar voren dat zij vaak zelf het initiatief moeten nemen om gedurende hun traject bij hun wijkcoach aan te kloppen voor extra ondersteuning. Uit deze gesprekken en die met hulpverleners blijkt dat begeleiding belangrijk is en de regiefunctie daarom meer aandacht behoeft. Veel trajecten blijken, vanwege het risico op uitval, kwetsbaar.

Ook op organisatieniveau is het belangrijk dat werkafspraken helder zijn en processen goed op elkaar zijn afgestemd. De gemeente neemt hierbij de regie door naast bilaterale overleggen met de afzonderlijke organisaties ook gezamenlijke overleggen te organiseren waarbij met alle betrokken organisaties wordt afgestemd. Betrokkenen geven aan dat mede door deze overleggen de samenwerking tussen partijen de afgelopen jaren is verbeterd.

Vraag 2c & 2f: Zijn er werkbare afspraken en criteria t.b.v. overdracht van klanten? Wat zijn in het gemeentelijke uitvoeringsbeleid aan te wijzen succes- en faalfactoren voor een effectieve schulddienstverlening?

Minder doorstroom na een striktere naleving werkafspraken
Met de uitvoerende partijen zijn duidelijke afspraken gemaakt over de afbakening van hun taken. In de praktijk werd hier in het verleden bij de overdracht van inwoners van sociale wijkteams aan Rijnstad echter vaak van afgeweken. Rijnstad geeft hierover aan dat de kwaliteit van de dossiers die de sociale wijkteams hen aanleverden in veel gevallen onvoldoende was en zij veel inwoners overnamen die nog geen compleet plan van aanpak (inclusief een berekening van het vrij te laten bedrag) hadden. Hierdoor nam Rijnstad in feite ook een gedeelte van de werkzaamheden over die formeel bij de sociale wijkteams waren belegd. Rijnstad stelt dat mede hierdoor de tijd die men per inwoner kwijt is, hoger is dan de norm waarop de vergoeding die zij van de gemeente ontvangen is gebaseerd. Sinds Rijnstad om deze reden heeft besloten om de werkafspraken strikter toe te passen en alleen nog complete dossiers over te nemen, is het aantal personen dat instroomt in een stabilisatietraject sterk afgenomen.

De overdracht van inwoners van Rijnstad naar PLANgroep verloopt over het algemeen goed.

Vraag 2d: Signaleren en doorverwijzen: zijn de wijkteams voldoende toegerust met expertise over schulddienstverlening kunnen zij schulden tijdig signaleren?

Specialistische taken voor generalistische wijkcoaches
Met de striktere toepassing van afspraken zijn partijen zich er bewuster van geworden dat de wijkcoaches verantwoordelijk zijn voor een cruciaal onderdeel van de schulddienstverlening. Het woord 'intake' dekt de lading eigenlijk niet goed, omdat van wijkcoaches aanzienlijk meer wordt verwacht dan alleen het opnemen van gegevens. Zij dienen met de inwoner een volledig zicht te krijgen op alle inkomsten, uitgaven en schulden en te komen tot een plan van aanpak.

Het roept vragen op – met name ten aanzien van de complexere zaken – omdat de meeste wijkcoaches geen schulddienstverleningsachtergrond hebben. De afgelopen tijd wordt binnen de Sociale wijkteams daarom gewerkt aan de versterking van de intake-functie, onder andere door scholing en deskundigheidsbevordering en de inzet van de 'aandachtsfunctionarissen schulddienstverlening'. Dit zijn coaches met een achtergrond in de schulddienstverlening die hun collega-wijkcoaches met kennis kunnen ondersteunen. In enkele Sociale wijkteams, wordt elke overdracht aan Rijnstad nu door zo'n aandachtsfunctionaris begeleid. Of dit tot de gewenste verbetering leidt, moet de komende tijd blijken.

Vraag 2e: Hoe lang duurt het voordat een burger met (dreigende) problematische schulden wordt geholpen? Welke doorlooptijden zijn er vervolgens?

Geen wachttijden en een beperkt zicht op doorlooptijden
Bij alle drie de organisaties zijn er geen wachttijden en kan er als inwoners zich aanmelden op korte termijn een eerste gesprek worden ingepland. Er zijn geen cijfers over de totale tijd die het kost vanaf het moment dat een inwoner zich meldt totdat er een oplossing voor hem wordt bereikt. Rijnstad en PLANgroep monitoren de doorlooptijden van hun eigen organisatie, maar een overkoepelend beeld ontbreekt. De doorlooptijd van een stabilisatietraject bij Rijnstad bedraagt 8 maanden en zou men graag terugbrengen naar 6 maanden. Rijnstad geeft aan dat de caseload per medewerker en het overnemen van taken van het wijkteam (zie voorgaande) bepalend zijn voor de relatief lange doorlooptijd. Schuldhulpverleners van PLANgroep hebben gemiddeld 115 dagen nodig om een regeling te treffen met schuldeisers. Bij complexe dossiers en wanneer er sprake is van schulden bij een bank, kan het voorkomen dat de NVVK-norm van 120 dagen die hiervoor staat wordt overschreden.

Voor de Sociale wijkteams worden er geen cijfers over de doorlooptijd bijgehouden. Uit gesprekken met inwoners komt het beeld naar voren dat deze soms lang is, in uitzonderlijke gevallen zelfs enkele jaren. Dit komt door het handelen van de inwoner zelf, zoals een beperkte doortastendheid, begrip en terughoudendheid om zaken uit handen te geven. Maar ook de kennis van Wijkcoaches over de voorwaarden en mogelijkheden om toegelaten te worden tot een schuldregeling (bijvoorbeeld voor ondernemers of in het geval van een fraudevordering) wordt benoemd als een belemmerende factor.

Vraag 2g: Hoe is de nazorg georganiseerd om te voorkomen dat mensen terugvallen en opnieuw schulden maken?

Nazorg formeel niet belegd
De NVVK-module 'nazorg' behoeft aandacht. Hoewel in de praktijk wijkcoaches hiervoor verantwoordelijk lijken, is deze module formeel bij geen van de drie partijen belegd. Wijkcoaches zijn regiehouder en sluiten dossiers ook niet af nadat een schuldregeling is afgerond. Maar er is niet vastgelegd welke ondersteuning zij na afloop van het traject bieden.

7.3 Ten aanzien van het bereik en de kosten

Hoofdlijnen
Samenvattend kan over bereik en kosten gesteld worden:
- Naar schatting maakte in 2017 per 10.000 Arnhemmers er tussen de 130 en 194 gebruik van schulddienstverlening. Dit is hoger dan in gemeenten van vergelijkbare omvang in dat jaar (110) en dan het landelijk gemiddelde (92).
- Een verklaring hiervoor is dat Arnhem ten opzichte van gemeenten met een vergelijkbare omvang, meer huishoudens heeft die moeten rondkomen van een laag inkomen.
- De gemeente heeft maatregelen genomen op belangrijke factoren die de toegankelijkheid van de schulddienstverlening kunnen belemmeren.
- Arnhem geeft meer geld uit aan schulddienstverlening dan het landelijk gemiddelde Arnhem besteedt 1.574 euro per 100 inwoners, landelijk is dat 1.190 euro per 100 inwoners.
- Er is overigens geen inzicht in de kosten die wijkteams maken ten aanzien van schulddienstverlening .

Verbeterpunten zijn:
- Inzicht in de omvang en samenstelling van de doelgroep inwoners met problematische schulden en welk gedeelte hiervan wordt bereikt.
- Inzicht in hoeveel mensen worden geholpen met de hulp van het wijkteam. Inmiddels is de registratie hierop uitgebreid. De komende tijd moet blijken of deze het gewenste inzicht oplevert.

Vraag 3a: Worden de mensen die schulddienstverlening nodig hebben, bereikt?

Geen compleet beeld van het bereik
Omdat sociale wijkteams tot nu toe niet registreerden hoeveel inwoners met schuldenproblematiek zich bij hen meldden, bestaat er geen compleet beeld van het totale aantal inwoners dat in de afgelopen jaren gebruik maakte van schulddienstverlening. Naar schatting maakte in 2017 per 10.000 Arnhemmers er tussen de 130 en 194 gebruik van schulddienstverlening. Dit is hoger dan in gemeenten van vergelijkbare omvang in dat jaar (110) en dan het landelijk gemiddelde (92). En dit is in lijn met het relatief hoge armoedecijfer in Arnhem. In 2018 nam het aantal dossiers bij

PLANgroep toe ten opzichte van 2017, maar het aantal aanmeldingen bij Rijnstad nam af (zie conclusies ten aanzien van het proces en de uitvoering).

Of Arnhem een groter deel van de doelgroep inwoners met problematische schulden weet te bereiken dan andere gemeenten is op basis van de beschikbare informatie niet te zeggen. Wel komt uit de gesprekken en een analyse van het Arnhemse beleid naar voren dat de gemeente maatregelen heeft genomen op belangrijke factoren die de toegankelijkheid van de schulddienstverlening kunnen belemmeren. Zo wordt er samengewerkt met woningcorporaties, energiebedrijven en zorgverzekeraars om schulden in wen vroeg stadium op te sporen, is er laagdrempelige toegang in de wijk en er is begeleiding voor niet zelfredzame burgers. Ook zijn er aparte voorzieningen voor groepen die niet aan de formele toegangseisen voor een schuldregeling voldoen (bijvoorbeeld zelfstandigen en jongeren).

Vraag 3b: Wat zijn de resultaten van de gemeentelijke schulddienstverlening (prestaties in aantallen, effecten, en kosten?

Succespercentage schuldregelingen hoog, geen zicht op uitval in voortraject
In 2017 is er door de schuldhulpverleners van PLANgroep voor 246 Arnhemmers een regeling getroffen met hun schuldeisers. De meeste van hen zullen na drie jaar weer schuldenvrij zijn (het uitvalpercentage bij PLANgroep is 4 procent op jaarbasis). Inclusief aanmeldingen voor de Wet schuldsanering natuurlijke personen (Wsnp), lukt het de schuldhulpverleners van PLANgroep – zoals eerder aangegeven in de vorige paragraaf - voor 92 procent van de inwoners die bij hen worden aangemeld om tot een oplossing te komen.

Bij deze percentages dient aangemerkt te worden dat er geen goed beeld bestaat op de uitval in het voortraject. Waarschijnlijk wordt de lage uitval ook voor een belangrijk gedeelte veroorzaakt doordat er in het voortraject al relatief veel van inwoners wordt gevraagd.

Grip op de kosten
Sinds de schulddienstverlening in 2015 is uitbesteed, zijn de kosten hiervoor door de gemeente vastgesteld op 2,4 miljoen euro. De kosten voor de uitvoerende organisaties blijven jaarlijks binnen de hiervoor vastgestelde budgetten. De wijkteams verrichten hun activiteiten in het kader van de schulddienstverlening vanuit een lumpsum die zij krijgen voor alle taken die zij moeten uitvoeren. Het bedrag dat Rijnstad ontvangt is vanaf 2015 voor een periode van 4 jaar vastgelegd. PLANgroep krijgt een vast bedrag per inwoner die zij ondersteunen of bij hen wordt aangemeld en de kosten hiervan blijven jaarlijks ruim binnen het vastgestelde budgetplafond.

Arnhem geeft meer geld uit aan schulddienstverlening dan het landelijk gemiddelde Arnhem besteedt 1.574 euro per 100 inwoners, landelijk is dat 1.190 euro per 100 inwoners. Gemeenten van gelijke omvang besteden 1.190 euro per 100 inwoners. Dit is in lijn met het feit dat armoede en schulden in Arnhem relatief frequent voorkomen. Het bedrag per persoon die wordt ondersteund door de schulddienstverlening ligt in Arnhem tussen de 813 en 1.213 euro en dit is rond het bedrag dat gemeenten van vergelijkbare omvang besteden (1.077 euro per inwoner) en het landelijk gemiddelde (1.155 euro per inwoner).

7.4 Ten aanzien van de ervaringen van inwoners

Hoofdlijnen

Samenvattend kan over ervaringen van inwoners gesteld worden:

- Inwoners weten hun weg naar het wijkteam snel te vinden.
- De ervaringen met wijkcoaches zijn positief. Mensen voelen zich gehoord door hun coach. Zij hebben het gevoel dat de coach aan hun kant staat en voor hun belang opkomt. Dat betekent niet dat daarmee iets bereikt wordt.
- Het kan lang duren voordat schulddienstverlening echt op gang komt.
- Het duurt regelmatig lang voordat er duidelijkheid is over inkomen, uitgaven en schulden. Het duurt ook regelmatig lang voordat duidelijk is wel traject het meest passend is.
- Stabilisatietrajecten verlopen zelden in een rechte lijn. De meeste trajecten kennen hick ups. Alledaagse zaken kunnen leiden tot onduidelijkheid en tot vertraging.
- De hulp aan ondernemers met schulden moet worden verbeterd. Duidelijk moet worden hoe het Bureau bijstandverlening zelfstandigen het best kan worden betrokken bij de Arnhemse route.

Vraag 4a & 4b: Wat zijn ervaringen van inwoners (schuldenaren inclusief ondernemers en schuldeisers) met (de verschillende instrumenten binnen) de schulddienstverlening en wat ervaren zij als succes- en faalfactoren voor een effectieve schulddienstverlening? Wat zijn de oorzaken van door klanten genoemde succes- en faalfactoren voor een effectieve schuldhulpverlening?

Inwoners hebben vertrouwen in hun wijkcoach, doortastendheid varieert

Uit de 27 gesprekken die wij voerden met Arnhemmers met schulden komt naar voren dat geen van hen er lang over heeft gedaan om erachter te komen waar zij zich konden aanmelden voor hulp. Wel bestond er vaak schroom om de eerste stap naar hulp te zetten; vanwege schaamte, angst om de regie kwijt te raken, of gelatenheid. Wanneer mensen eenmaal over deze schroom zijn heengestapt, ervaart vrijwel iedereen dat zij hun wijkcoach kunnen vertrouwen en voelt men zich meteen gehoord en begrepen. Dit neemt niet weg dat inwoners verschillen ervaren in de voortvarendheid waarmee zaken door de wijkcoach worden opgepakt. Het duurt soms lang voor de situatie in kaart is gebracht en het kan lang duren voordat duidelijk is hoe een inwoner geholpen kan worden en ook voordat er daadwerkelijk actie wordt ondernomen om tot oplossingen te komen.

Tevredenheid over deskundigheid schuldhulpverleners Rijnstad ondanks soms lange duur stabilisatietrajecten

Ook tijdens de stabilisatiefase bij Rijnstad ervaren inwoners dat het lang kan duren voordat duidelijk is waar zij aan toe zijn. Stabilisatietrajecten verlopen zelden in een rechte lijn en op een enkeling na had iedereen met wie wij spraken op een zeker moment last van hick ups. Kijkend naar de afzonderlijke verhalen van inwoners, blijkt dat de meest alledaagse zaken kunnen leiden tot onduidelijkheid en tot vertraging van het proces. Bijvoorbeeld omdat de inwoner ondernemer is/was, een betwistbare schuld heeft, onduidelijk is of hij zijn verdiencapaciteit wel voldoende benut of omdat er tijdens de intake een schuldeiser over het hoofd is gezien.

Desondanks zijn inwoners over het algemeen positief over de deskundigheid van de schuldhulpverleners van Rijnstad. In veel gevallen wijten inwoners de vertraging aan oorzaken die bij hen zelf of hun situatie liggen, bijvoorbeeld dat er tijdens het traject nieuwe schulden opdoken of dat men nog niet bereid was om noodzakelijke stappen te zetten. In sommige gevallen geven komt uit de verhalen ook naar voren dat voor minder zelfredzame inwoners het een probleem kan zijn dat er veel aan hen zelf wordt overgelaten. Schuldhulpverleners van Rijnstad hebben beperkt tijd per inwoner en de wijkcoach heeft weliswaar de rol van regiehouder gedurende het gehele traject, maar wordt lang niet altijd proactief betrokken als er stagnatie of uitval dreigt.

PLANgroep wordt door de inwoners die wij hebben gesproken ervaren als een organisatie die meer op afstand opereert. Zij hebben geen specifieke verwachtingen van PLANgroep, anders dan dat gemaakte afspraken worden nagekomen en zijn hier tevreden over.

De ondersteuning voor ondernemers verdient extra aandacht
In Arnhem worden ondernemers als aparte doelgroep onderscheiden binnen de schulddienstverlening. Hulp is voor hen in principe geregeld in het kader van de Bbz regeling. Deze regeling wordt uitgevoerd binnen de gemeente door het Bureau bijstandsverlening zelfstandigen. De steun die zij biedt is louter financieel van aard. De praktijk leert echter dat ook bij ondernemers financiële problemen vaak niet op zich zelf staan, ook zij blijken behoeften te kunnen hebben aan hulp op ook andere terreinen. Dit blijkt uit de gesprekken die wij met 27 inwoners voerden. Zeven van hen waren ondernemer. Bij tenminste vier kwamen de financiële problemen niet zozeer voort uit hun bedrijf maar hingen vooral samen met privéomstandigheden. Zij deden uiteindelijk een beroep op het wijkteam. Hoewel ondernemerschap de weg naar het wijkteam niet in de weg staat, vormde het ondernemerschap wel een belemmering voor het oplossen van de schulden. Deze hulp stagneerde vervolgens altijd vanwege het ondernemerschap. Al snel was onduidelijk welk traject het meeste perspectief zou bieden, met vertraging tot gevolg. Soms kwam die vertraging voort uit gebrek aan kennis, ervaring en/of afstemming tussen hulpverleners en werden inwoners tussen instanties doorverwezen zonder dat zij verder kwamen. In deze gevallen bleek de wijkcoach moeite te hebben de regie te voeren. Voor ten minste zes van de zeven geïnterviewde ondernemers is de schuldhulp uiteindelijk geboden in het reguliere traject, nadat zij hun bedrijf hadden opgegeven, met vertraging en oplopende schulden van dien. Voor enkelen bleek het opgeven van het bedrijf een lastig proces. Ook is het de vraag of het in deze gevallen altijd nodig was geweest het bedrijf op te heffen. Sommige gemeenten, zoals Den Haag of Amsterdam, vergoeden de kosten van schulddienstverlening aan ondernemers, waardoor er meer mensen in aanmerking kunnen komen voor een saneringskrediet (Bbz) om hun schulden op te lossen of ondernemers kunnen kiezen voor een spaarsanering.

Bureau zelfstandigen wil de dienstverlening aan ondernemers met schulden graag verder uitbreiden om deze groep beter van dienst te kunnen zijn. Mogelijke uitbreiding qua dienstverlening kan bijvoorbeeld bestaan uit: projecten voor preventie van schulden bij ondernemers, een betere begeleiding van ondernemers bij het indienen van de Bbz-aanvraag (bijvoorbeeld door te kijken of er aanvullende inkomsten zijn te genereren) of de inkoop van meer nazorg (bijvoorbeeld budgetteringsgesprekken) na het toekennen van een Bbz-krediet. Kortom: hoewel er de afgelopen tijd duidelijke verbeteringen zijn gerealiseerd in het beleid voor ondernemers met schulden, zijn verdere verbeteringen

mogelijk. Een nadere verkenning naar diverse verbeteropties en bijbehorende kosten is wenselijk.

Bijlage 1: Casussen van inwoners

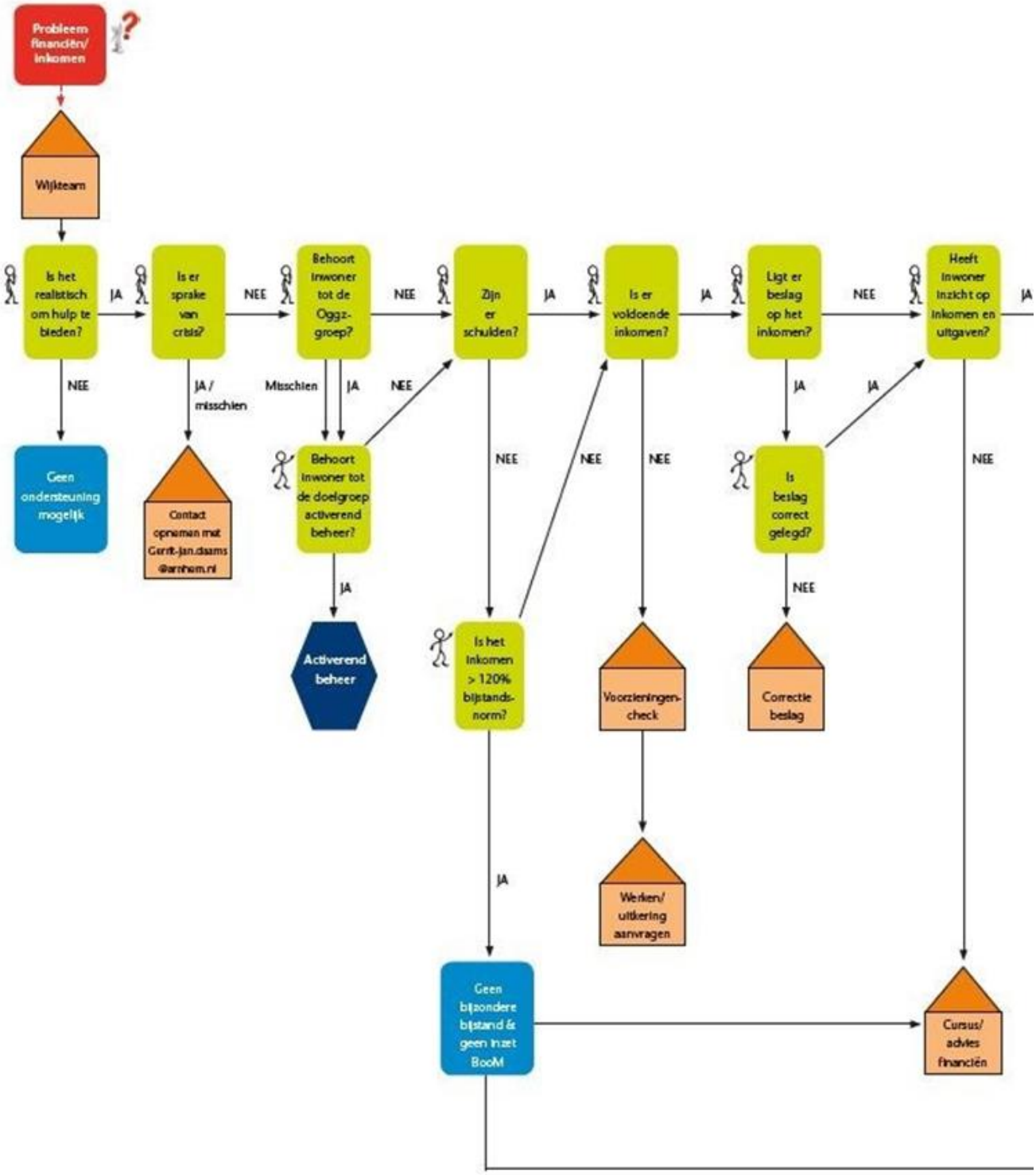
In november en december 2018 spraken wij met 27 inwoners over hun ervaringen met de hulp die zij kregen vanwege problematische schulden. In onderstaand overzicht geven wij per inwoner - rekening houdend met hun privacy - een globaal beeld van de situatie en het verloop van het hulptraject.

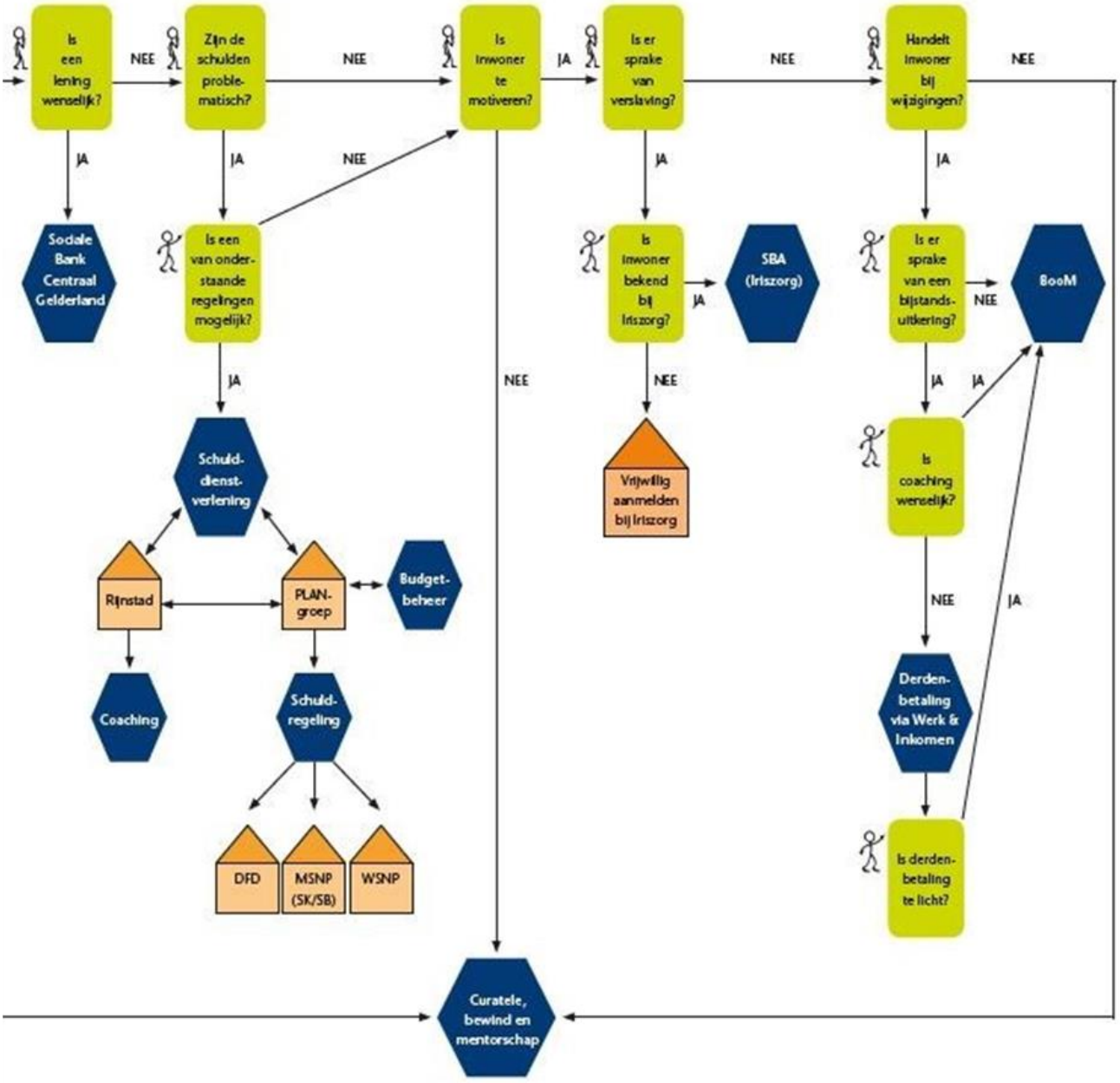
Nr.	*Inwoner*	*Hoe lang geleden meldde de inwoner zich voor schuldhulp?*	*Hoe staat het er nu voor?*
1	Vrouw, twintiger, samenwonend met een kind	4 jaar	Stabilisatie gaat moeizaam, vrouw woont met haar gezin in een te duur huis (staat op wachtlijst), man verdient minimum loon, vrouw heeft geen inkomen, noch uitkering, ziet voor zichzelf geen rol weggelegd om schulden af te lossen (die zijn door haar man gemaakt).
2	Man, veertiger, alleenwonend	1,5 jaar	Is recent gestart met minnelijk traject bij PLANgroep. Hulp stagneerde eerder bij Rijnstad vanwege boetes en stagneerde later ook nog een keer bij PLANgroep vanwege een schuldeiser die niet mee wilde werken.
3	Vrouw, veertiger, alleenstaand met twee kinderen	7 maanden	Heeft last van depressie, het lukt nog steeds niet om zelf de post open te maken. Daarnaast moet een rechtszaak worden afgewacht tegen een bewindvoerder die nalatig zou zijn geweest en oplopende schulden heeft veroorzaakt (er zijn enkele vorderingen die worden betwist).
4	Vrouw, veertiger, samenwonend	3 jaar	Schulden komen voort uit een winkel en een gedwongen verkoop van een huis. Vrouw wordt eerst geadviseerd door het Bureau Zelfstandigen van de gemeente. Onduidelijk was hoe deze vrouw geholpen moest worden. Heeft binnenkort weer een gesprek met Rijnstad. Er is nog geen plan.
5	Vrouw, twintiger, alleenwonend	7 maanden	Kampt met een burn out, heeft nog steeds moeite zaken op te pakken. Zit in een stabilisatietraject bij Rijnstad, een minnelijke regeling bij PLANgroep lijkt nabij.
6	Man vijftiger, samenwonend	7 jaar	Zit in een minnelijke regeling bij PLANgroep, duurde lang. Man was ondernemer, werkte aanvankelijk niet goed mee in stabilisatiefase, is door wijkcoach weer in het traject geholpen. De man en zijn vrouw zijn al langer afhankelijk van verschillende Wmo-voorzieningen.
7	Vrouw, dertiger, alleenstaand met twee kinderen	2 jaar	Zit bijna een jaar in een minnelijk traject bij PLANgroep. Het loopt goed. Inwoner heeft het op orde.
8	Man, vijftiger, alleenwonend	6 jaar	Zit sinds een week in Wsnp. Leidde een tijdje een zwervend bestaan. Woont nu in een zorgcentrum.
9	Vrouw, twintiger, alleenstaand met drie kinderen	7 jaar	Is licht verstandelijk beperkt, heeft duurzaam ondersteuning nodig. Zit sinds 2 maanden bij

			PLANgroep. Er zijn echter nieuwe schulden gevonden.
10	Man, vijftiger, alleenwonend	3 maanden	Is aangemeld bij Rijnstad, wacht op eerste gesprek daar. Had vanwege ontslag (faillissement werkgever) inkomensterugval. Is nu stabiel (geen nieuwe schulden)
11	Man, twintiger, alleenwonend (op een kamer)	1,5 jaar	Inwoner heeft Wajong-uitkering. Woonde tot anderhalf jaar geleden in een begeleid wonen project. Was aangemeld bij Rijnstad, maar is weer teruggevallen. Inwoner wordt wellicht geholpen met beschermingsbewind.
12	Man, vijftiger	10 jaar	Na scheiding meldt een man zich voor hulp. Hij wordt geholpen bij het vinden van huisvesting en bij zijn schulden. Het loopt niet goed. BAC raakte dossier kwijt. Bewindvoerder en budgetcoach werkten niet goed samen.
13	Vrouw, twintiger, alleenstaand moeder, met een kind en zwanger van een tweede kind	7 maanden	Wacht op rechterlijke uitspraak toewijzing bewindvoerder, die aan de slag gaat met stabilisatie voor schuldregeling. Er zijn juridische complicaties i.v.m. scheiding, twijfel of ze wel 3 jaar van beperkt leefgeld kan rondkomen.
14	Vrouw, vijftiger alleenstaand	2 jaar	Is via PLANgroep bij wijkteam terecht gekomen. Zat bij PLANgroep maar dat mislukte. Nu wordt ze met haar financiën geholpen door zowel wijkteam als Rijnstad. Mevrouw heeft het helemaal uit handen gegeven. Meldt zich een deurwaarder dan belt ze het wWijkteam
15	Vrouw, zestiger, alleenstaand	Langere tijd (heeft destijds hulp van BAC ontvangen)	Wsnp werd afgewezen door rechter. Is begin 2018 opnieuw naar Rijnstad gegaan. Heeft nu intakegesprek bij PLANgroep.
16	Vrouw, twintiger, alleenstaand	2 jaar	Mevrouw had een eigen zaak, waar schulden uit zijn ontstaan. Heeft te maken met een malafide schuldeiser (haar voormalig franchisegever) die geen eenduidig zicht geeft in de vordering. Zeer complexe zaak. Vrouw is in beeld bij wijkteam, Rijnstad en Over Rood. Niemand weet echter goed wat te doen. Vrouw is radeloos.
17	Vrouw, vijftiger samenwonend met kind	Langer dan 10 jaar	Gezin wordt op meerdere terreinen ondersteund, o.a. met Jeugdzorg. Zijn destijds in een Wsnp-traject gestrand (klachten over BAC), maar zitten nu al weer ruim 2 jaar in een Wsnp-traject, met ondersteuning van wijkcoach gaat dat nu goed.
18	Man, veertiger, alleenstaand	3 jaar	Was tot 3 jaar geleden dakloos, heeft nu een huurhuis. Zit sinds 1,5 jaar bij Rijnstad. Heeft volgende week intake bij PLANgroep
19	Man, zestiger samenwonend met kind	Langer dan 10 jaar	Man heeft meer dan € 350.000 schuld door gedwongen verkoop huis na scheiding. In 2008 werd Wsnp afgewezen, man moest 10 jaar wachten. Man leeft al 10 jaar alleen van beslagvrije voet.
20	Vrouw, dertiger, alleenstaand met kind	2 jaar	Vrouw zit in de crisisopvang. Schulddienstverlening kwam niet direct op gang omdat de perspectieven op stabilisatie onduidelijk waren. Rijnstad stelde aanvankelijk

			als voorwaarde dat mevrouw een eigen woning had.
21	Vrouw, veertiger, alleenstaand met twee kinderen	2 jaar	Woonde tot één jaar geleden een jaar in een crisisopvang. Schulden ontstaan o.a. door ten onrechte ontvangen uitkering. Is niet tevreden over wijkcoach, wel over Rijnstad.
22	Vrouw, twintiger, alleenstaand met twee kinderen	?	Vrouw is door energiebedrijf bij Vroeg Eropaf aangemeld. Pas na gesprekken met de schuldhulpverlener realiseert de vrouw zich dat de schulden veel hoger zijn. Wijkteam is niet in beeld.
23	Man, vijftiger	1,5 jaar	Heeft schulden overgehouden aan een café dat hij bezat. Inwoner heeft ook medische klachten en is afhankelijk van bijstand.
24	Man alleenstaand, vijftiger	2,5 jaar	Is via Vroeg Eropaf bij Rijnstad gekomen. Man was eerder 10 jaar dakloos, heeft eerder in een andere gemeente al in een schuld-hulpverleningstraject gezeten, heeft moeite om de post open te maken.
25	Vrouw, twintiger, inwonend bij familie	1 jaar	Heeft mentale (PTS) en fysieke klachten, ontvangt WW. Schulden zijn ontstaan in een huwelijk, dat inmiddels is beëindigd. Wordt geholpen door Rijnstad. Heeft zich direct bij Rijnstad gemeld. Vrouw kende Rijnstad vanwege de hulp die zij eerder ontving (i.v.m. met haar relatieproblemen).
26	Man, zestiger, alleenstaand, gescheiden	4 maanden	Ging over van een WW-uitkering naar een IOAW uitkering. Moest 7,5 week wachten op beschikking. Kreeg tegelijkertijd een vordering van Belastingdienst en had nog een consumptief krediet bij de bank. Werd door bank verwezen naar gemeente. Werd door gemeente doorverwezen naar wijkteam. Zit nu bij Rijnstad.
27	Man veertiger, alleenwonend, gescheiden	1 jaar	Is gedetineerd geweest, is via reclassering bij wijkteam gekomen, is nu gevorderd in het stabilisatietraject bij Rijnstad.

Bijlage 2: Arnhemse route

Is een lening wenselijk?
NEE
Zijn de schulden proble-matisch?
NEE
Is inwoner te motiveren?
JA
Is er sprake van verslaving?
NEE
Handelt inwoner bij wijzigingen?
NEE
JA
JA
JA
Sociale Bank Centraal Gelderland
Is een van onder-staande regelingen mogelijk?
NEE
Is inwoner bekend bij Iriszorg?
JA
SBA (Iriszorg)
Is er sprake van een bijstands-uitkering?
NEE
BooM
JA
JA
NEE
NEE
JA
Schuld-dienst-verlening
Vrijwillig aanmelden bij Iriszorg
Is coaching wenselijk?
Rijnstad
PLAN-groep
Budget-beheer
NEE
JA
Coaching
Schuld-regeling
Derden-betaling via Werk & Inkomen
DFD
MSNP (SK/SB)
WSNP
Is derden-betaling te licht?
Curatele, bewind en mentorschap

Geïnterviewde personen

Inwoners die gebruik maken van schulddienstverlening		
	Benaderd via Sociale Wijkteams	17 inwoners
	Benaderd via Rijnstad	10 inwoners
Gemeente Arnhem		
	Wethouder	Martien Louwers
	Bestuursadviseur (opdrachtgever schulddienstverlening voor Sociale Wijkteams, Rijnstad en PLANgroep)	Astrid Sleiderink
	Juridisch Adviseur	Marijn van Wolfen
	Bestuursadviseur Armoede en Schulden	Liesbeth Gerritsen-Menkveld
	Senior Bestuursadviseur (opdrachtgever Sociale Wijkteams)	Sella Meijs
	Business controller	Egon Zweers
	Business controller	Carlo Verhoef
Sociale Wijkteams		
	Bestuur Sociale Wijkteams en Teamleider Wijkteam Noord-Oost	Han van Burken
	Bestuur Sociale Wijkteams en Teamleider Wijkteam Centrum/Spijkerkwartier/Arnhemse Broek	Els Bouwman
	Bestuur Sociale Wijkteams en Teamleider Wijkteam Malburgen	Mirjam Otten
	Bestuur Sociale Wijkteams, Teamleider Presikhaaf	Andy Kwakman
	Wijkcoach Wijkteam Presikhaaf	Sofie Janssen
	Wijkcoach Wijkteam Presikhaaf	Karin Jansen
	Wijkcoach Wijkteam Malburgen	Maya Prins
	Wijkcoach Wijkteam Malburgen	Marleen Hissink
	Wijkcoach Wijkteam Centrum	Marcel Roelofs
	Wijkcoach Wijkteam Centrum	Laura Koning
	Wijkcoach Wijkteam Noord-Oost	Martijn Vos
	Wijkcoach Wijkteam Noord-Oost	Henk Jan Kastein
Rijnstad		
	Operationeel Manager	Wendy Peters
	Projectleider Schulddienstverlening	Sanne Dekkers
	Schuldhulpverlener	Manon Visser
	Schuldhulpverlener	Hanneke Bisperink
	Schuldhulpverlener	Elske van der Borgh
	Sociaal Raadsman	Bart Houkes
	Sociaal Raadsvrouw	Anita Peters
	Sociaal Raadsvrouw	Iris Kryszat
PLANgroep		
	Operationeel Manager	Annemiek Swart
	Regiocoördinator	Tom Appelboom
	Schuldhulpverlener	Lisanne Mokveld
	Schuldhulpverlener	Elisabeth van de Glind
	Teamcoördinator	Nayanne Geefhuizen
	Budgetbeheerder	Bart Zinnemers
Overige partijen		
	Iriszorg, Hoofdbegeleider regio Arnhem en Achterhoek	Inez Berentsen
	Humanitas, Coördinator Thuisadministratie Arnhem	Kees Spruit

Schriftelijke bronnen

Algemene Rekenkamer. (2016). *Aanpak problematische schulden.* Den Haag.

Arum, S., & Schoorl, R. (2015). *Sociale (wijk)teams in vogelvlucht.* Utrecht: Movisie.

Baan, A., Louwes, K., & Oostveen, A. (2016). *Evaluatierapport Wet gemeentelijke schulddienstverlening.* Utrecht: Berenschot (in opdracht van ministerie van SZW).

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2018). *Armoede en sociale uitsluiting, 2018.* Den Haag.

Gemeente Arnhem. (2011). *Beleidsplan Activerende Arnhemse Schulddienstverlening.*

Gemeente Arnhem. (2012). *Beleidsregels schulddienstverlening gemeente Arnhem.* decentrale.regelgeving.overheid.nl.

Gemeente Arnhem. (2016). *Beleidsnota doorontwikkeling Armoedeagenda en Schulddienstverlening.*

Gemeente Arnhem. (2017). *Arnhem in cijfers, Overzicht van de gemeente Arnhem in cijfers en grafieken.* Arnhem: Onderzoek & Statistiek.

Gemeente Arnhem. (sd). *De Arnhemse route voor financiële oplossingen (stroomschema).*

Gemeente Arnhem. (november 2014). *Samen Actief tegen Armoede, Arnhemse Armoedeagenda 2015 – 2018.*

Gemeente Arnhem, Afdeling Onderzoek en Statistiek. (2015). *Evaluatie Budgetondersteuning op Maat - BooM.*

Geuns, R. v., Jungmann, N., & Weerd, M. d. (2011). *Klantprofielen voor schulddienstverlening.* Amsterdam, Utrecht: Regioplan, Hogeschool Utrecht.

In 't Veld, R., Westerbeek, J., & Winters, R. (2016). *Een Onbemind Probleem, Voorstudie maatschappelijke kosten-batenanalyse schuldenproblematiek.* Tilburg, Den Haag, Rotterdam: Universiteit van Tilburg, Kwink, Rebel Group.

Inspectie SZW. (2017). *Toegankelijkheid Schulddienstverlening.* Den Haag: Programma Participatie en Financiële Zelfredzaamheid.

Jungmann, N., & Kruis, G. (2014). *Het verhaal achter de cijfers, De doorstroming van de minnelijke schulddienstverlening naar de wettelijke schuldsanering.* Hogeschool Utrecht, Regioplan, NVVK.

Jungmann, N., Wesdorp, P., & Schruer, E. (2017). *De eindjes aan elkaar knopen, Cruciale vragen bij financiële problematiek in de wijk.* Den Haag: Platform 31.

Ministerie van SZW. (2017). *Kamerbrief over diverse onderwerpen van het schuldenbeleid.* Den Haag.

NVVK. (2014). *Gedragscode schulddienstverlening.*

NVVK. (sd). *Jaarverslag 2017.* Utrecht.

PLANgroep. (sd). *Jaarverslag 2017.* Culemborg: PLANgroep.

Pommer, E., & Boelhouwer, J. (2017). *Burgers (de)centraal, Overall rapportage Sociaal domein 2016.* Den Haag: SCP.

Putten, B. v., & Schoot Uterkamp, T. (2017). *Schulddienstverlening in Nederland, Een inventarisatie van beschikbare gegevens over schulddienstverlening in Nederland.* Groningen: KWIZ.

Rijnstad. (2018). *Jaarrapportage Rijnstad, Activerende Schulddienstverlening.* Arnhem: Rijnstad.

Rijnstad. (2018). *Rijnstad Produktwijzer.*

Stichting wijkteams Arnhem. (2018). *Jaarverslag 2017, Doen wat nodig is vanuit kracht en vermogen.* Arnhem.

Tiemeijer, W. (2016). *Eigen schuld? Een gedragswetenschappelijk perspectief op problematische schulden.* Den Haag, Amsterdam: WRR, Amsterdam University Press.

Tuzgöl-Broekhoven, A., Atalikyayi, R., Berge, E. t., Berg, W. v., & Hanse, D. (2018). *Een open deur? Een onderzoek naar de toegang tot de gemeentelijke schulddienstverlening.* Den Haag: Nationale Ombudsman.

Tuzgöl-Broekhoven, A., Ten Berge, E., Van den Berg, W., & Hanse, D. (2018). *Een open deur? Het vervolg, Onderzoek naar de toegang tot de gemeentelijke schulddienstverlening onder 251 Nederlandse gemeenten.* Den Haag: Nationale Ombudsman.

Tuzgöl-Broekhoven, A., Van den Berg, W., Govers, E., & Hanse, D. (2016). *Burgerperspectief op schulddienstverlening, Een onderzoek naar de ervaringen van burgers met gemeentelijke schulddienstverlening.* Den Haag: Nationale Ombudsman.

Van Dongen, L. (2016). *Wijkteams Arnhem, een onderzoek naar activiteiten van wijkcoaches voor inwonwers met financiële problemen.* Amsterdam: Bureau PENG.

Van Eijkel, R., Gerritsen, S., & Vermeulen, W. (2019). *De wijkteam-benadering nader bekeken, Het effect van de inzet van wijkteams op Wmo-zorggebruik.* Den Haag: Centraal Planbureau.

Westhof, F., De Ruig, L., & Kerckhaert, A. (2015). *Huishoudens in de rode cijfers.* Zoetermeer: Panteia.

Aan de gemeenteraad

Datum : 8 januari 2019
Zaaknummer : 309949
Contactpersoon : Liesbeth Gerritsen-Menkveld
Telefoonnummer : 026 3772385

Onderwerp: Uitvoering amendement Schulden Voorkomen (17A50)

Geachte voorzitter en leden,

Wij stellen u voor kennis te nemen van de inzet van de middelen en in gang gezette acties naar aanleiding van het Amendement Schulden Voorkomen (17A50).

Inleiding
In november 2017 hebt u als gemeenteraad het Amendement Schulden Voorkomen aangenomen. In dit amendement staan vier thema's centraal:
1) mensen op een laagdrempelige manier informeren over geldzaken door daarover kennis verstrekken;
2) de mogelijkheid creëren voor mensen om in gesprek te komen over geldzaken met adviseurs of ervaringsdeskundigen;
3) hiervoor bestaande initiatieven te ondersteunen of nieuwe te ontwikkelen;
4) 'Vroeg Eropaf' uitbreiden door afspraken te maken met zoveel mogelijk instanties zodat schulden zo snel mogelijk kunnen worden aangepakt.
Wij informeren u hierbij hoe wij de beschikbare middelen hebben ingezet en welke activiteiten en acties in gang zijn gezet.

Schulden Voorkomen
Uit onderzoek blijkt dat tussen het ontstaan van de eerste betalingsachterstand en aanmelding schulddienstverlening gemiddeld vijf jaar zit. De schuld is dan gemiddeld €42.100,- bij 12 tot 15 schuldeisers. Het is dan veel ingewikkelder schulden op te lossen dan wanneer mensen er vroeger bij zijn. Wij willen dat mensen eerder hulp zoeken en vinden bij betalingsachterstanden zodat (problematische) schulden kunnen worden voorkomen. Een risicovol moment voor het ontstaan van betalingsachterstanden is wanneer iemand een zogenaamd 'life event' doormaakt. Denk hierbij aan scheiding, overlijden van een partner, verlies van werk etc. Het is belangrijk dat mensen zich ervan bewust zijn dat dit invloed kan hebben op hun financiële situatie en dat ze hier advies over en hulp bij kunnen krijgen door professionals en/of ervaringsdeskundigen.

Laagdrempelig informeren van inwoners en in gesprek over geldzaken
In Arnhem hebben we een ruim aanbod aan financiële dienstverlening. Denk hierbij aan de Sociale Wijkteams, Schulddienstverlening, Sociaal Raadslieden, budgetchecks, Budgetondersteuning op Maat (BooM), formulierenbrigade, voorzieningencheck, financieel cafés, thuisadministratie, energiecoaches, informatieve en zelfhulpwebsites, verschillende cursussen, budgetcoaches, gastlessen op (v)mbo-scholen etc. Alleen is dit aanbod onvoldoende bekend bij de inwoners van Arnhem en komt het aanbod niet eenvoudig bij degenen die het wellicht nodig hebben. Dit blijkt ook uit het uitvoeringsplan dat er nu ligt in het kader van de besteding van de gift van de Dullertsstichting, waarbij blijkt dat voor jongeren het vinden van en vragen om hulp lastig is.
Wij werken daarom met professionals uit de stad aan een gezamenlijk communicatieplan. Wie willen wij wanneer bereiken? Via welk communicatiemiddel en wie communiceert hierover? Hiermee zorgen we als ketenpartners voor een eenduidige communicatiestrategie en delen wij de verantwoordelijkheid dat de drempel om hulp te vragen zo laag mogelijk wordt gemaakt.

Daarnaast bieden wij actief hulp aan inwoners met beginnende betalingsachterstanden met 'Vroeg Eropaf'. Hierbij worden inwoners die niet zelf de stap weten of durven te zetten naar financiële hulpverlening of advies, thuis bezocht met een vrijblijvend hulpaanbod.

Wij willen graag leren van de ervaringen die inwoners hebben opgedaan bij het zoeken naar en vinden van financiële hulpverlening. Daarom starten wij begin 2019 een onderzoek over het (hulp)aanbod en de wensen en behoeften van inwoners. Met de resultaten uit dit onderzoek willen wij het communicatieplan verbeteren en eventueel bestaande initiatieven evalueren of nieuwe initiatieven ontwikkelen. Dit vanuit de behoefte van de inwoners.

Startpunt Geldzaken Nibud
Sinds november 2018 is Arnhem aangesloten bij Startpunt Geldzaken van het Nibud. De online geldplannen van Startpunt Geldzaken bieden ondersteuning aan de grote groep inwoners die (nog) geen professionele hulp ontvangt. Er zijn verschillende geldplannen beschikbaar, bijvoorbeeld 'kom uit de geldzorgen', 'beter rondkomen', 'rondkomen met kinderen' en sinds kort ook 'bijna 18'. De geldplannen zijn gratis beschikbaar voor de inwoners, anoniem te gebruiken, zodat de privacy is geborgd en leiden tot een op de eigen situatie toegesneden concreet actieplan. De geldplannen zijn gericht op het voorkomen van problematische schulden (preventief) en bevatten een verwijzing naar hulpverleners waar nodig (curatief). In het communicatieplan nemen we op hoe we de inwoners het meest effectief kunnen informeren over het bestaan van de geldplannen. De vrijwilligers van Stichting Rijnstad, Humanitas en SWOA krijgen trainingen, zodat zij inwoners kunnen ondersteunen bij het gebruik van de geldplannen.

Uitbreiding crediteuren en huisbezoeken Vroeg Eropaf
In het najaar van 2018 zijn zorgverzekeraar VGZ, zorgverzekeraar CZ en energiemaatschappij Eneco aangesloten bij 'Vroeg Eropaf'. Wij zijn in gesprek met energieleverancier Essent en een aantal kleinere woningbouwverenigingen in Arnhem. Wij verwachten dat zij begin 2019 het convenant ook zullen ondertekenen. In het convenant is een paragraaf opgenomen waarin staat dat nieuw aan te sluiten

partners uitsluitend tot de branche van woningcorporaties, particuliere woningverhuurders, zorgverzekeraars en/of nutsbedrijven moeten behoren, waarmee wij ons in deze fase vooral richten op crediteuren van de vaste lasten.
Dankzij de toename van crediteuren aan 'Vroeg Eropaf' verwachten wij ook meer aanmeldingen voor huisbezoeken. Hiervoor benutten en reserveren wij vanuit het amendement middelen om bij een stijging van het aantal matches ook daadwerkelijk de huisbezoeken te kunnen gaan doen.

Financiën

	2018	**2019**	**2020**
Aansluiting geldplannen Nibud	€ 3.000,-	€ 3.000,-	€ 3.000,-
2 trainingen vrijwilligers over gebruik geldplannen	€ 2.500,-	€ 2.500,-	€ 2.500,-
Onderzoek doelgroep		€ 2.500,-	
Communicatieplan		€ 2.000,-	
Uitbreiding crediteuren en huisbezoeken Vroeg Eropaf	€ 90.000,-	€ 90.000,-	
Nadere invulling Schulden Voorkomen			€ 94.500,-
Totaal	**€ 95.500,-**	**€ 100.000,-**	**€ 100.000,-**

In 2019 hebben we beter zicht op het gemiddeld aantal huisbezoeken voor Vroeg Eropaf. Ook zijn dan de onderzoeksresultaten van Vroeg Eropaf en het doelgroeponderzoek voor de communicatie afgerond. Wij kunnen dan beter bepalen waar we het vermelde bedrag onder 'nadere invulling Schulden Voorkomen' voor in kunnen gaan zetten.

Communicatie
Het streven is om in maart 2019 het nieuwe convenant 'Vroeg Eropaf' te tekenen met de huidige en nieuwe convenantpartijen. Ook zijn dan de onderzoeksresultaten van Vroeg Eropaf bekend, zoals hierboven vermeld. Wij informeren u hier apart over.

In het najaar van 2019 zullen wij u informeren over de actuele stand van zaken van de inzet van de middelen en in gang gezette acties voor de uitvoering van het Amendement Schulden Voorkomen.

Hoogachtend
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,
de secretaris, de burgemeester,

17 A50

PvdA GROENLINKS

Arnhem Centraal

Amendement Schulden voorkomen

De gemeenteraad van Arnhem op 6 november bijeen ter bespreking van de MJPB 2018-2021.

Overwegende dat:

- Er is een grote groep Arnhemmers is die moeite heeft om de eindjes aan elkaar te knopen;
- Wanneer er een verandering plaatsvindt in iemands leven, zoals verlies van werk of echtscheiding, dat allerlei gevolgen heeft, ook voor de financiën;
- Het belangrijk is dat mensen daarover goed worden geïnformeerd;
- Daarmee schulden kunnen worden voorkomen, wat op termijn weer kosten kan besparen.

Besluit:

- Mensen op een laagdrempelige manier te informeren over geldzaken door daarover kennis te verstrekken;
- De mogelijkheid te creëren voor mensen om in gesprek te komen over geldzaken met adviseurs of ervaringsdeskundigen;
- Hiervoor bestaande initiatieven te ondersteunen of nieuwe te ontwikkelen;
- 'Vroeg er op af' uit te breiden door afspraken te maken met zoveel mogelijk instanties zodat schulden zo snel mogelijk kunnen worden aangepakt;
- Hiervoor de komende 3 jaar 100.000 euro per jaar vrij te maken en gedekt uit de Algemene Reserve;
- Dit als zodanig te verwerken in de MJPB 2018-2021;
- De raad bij de perspectiefnota te informeren over de inzet van de middelen.

Martien Louwers	Cathelijne Bouwkamp	Lea Manders
PvdA	GroenLinks	Arnhem Centraal

Uitslag stemming 19/19
stemmen staken
Beslissing uitgesteld tot
een volgende vergadering (13/11/17)

13/11/17 AANGENOMEN

Voor 20 Amendement "Schulden voorkomen" (17A50)

Tegen 19

D66	0	8
Andeweg		
Kemperman		
Loor		
de Vroome		
Venhoek		
Güven		
Kaatee		
Hamersveld		

SP	0	8
J. Elfrink		
van Geffen		
Kusters		
Lenting		
Lunter		
van Sprang		
Çetintas		
Noordzij		

PvdA	5	0
Louwers		
de Vries		
A-Kum		
Greving		
Aylward-Straatsma		

VVD Arnhem	4	0
Combée		
Kalthoff		
van der Zee		
Kelderman		

GROENLINKS	4	0
Bouwkamp		
de Groot		
Peters		
Coenders		

CDA Arnhem	0	3
Karssenberg		
Montfrooy		
van Dillen-Koorn		

Arnhem Centraal	2	0
Manders		
van der Laak		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Broersma		

Verenigd Arnhem	1	0
Bal		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
van Beers		

Partij voor de Dieren	1	0
de Groot		

Totaal 39

Aan de gemeenteraad

Datum : 24 april 2018
Zaaknummer : 250146
Contactpersoon : Astrid Sleiderink
Telefoonnummer : 026 377.4772

Onderwerp: rol gemeente als schuldeiser

Geachte voorzitter en leden,

Wij stellen u voor kennis te nemen van de inhoud van deze brief over de resultaten van het onderzoek naar de rol van de gemeente als schuldeiser.

Inleiding
Op 20 december 2016 hebben wij u in een raadsbrief [documentnummer 2016-09-00986] geïnformeerd dat het college zichzelf de opdracht heeft gegeven te laten onderzoeken wat de rol en verantwoordelijkheid van de gemeente is als schuldeiser. Dit vanuit het besef dat wij als gemeente moeten voorkomen dat inwoners door ons beleid of onze werkwijze financiële problemen of schulden krijgen of dat deze verergeren. Inwoners hebben recht op maatwerk en dat moeten we actief aanbieden.

Gemeente als schuldeiser
Wat is de belangrijkste conclusie uit onderzoek?
De algemene conclusie is dat de gemeente haar rol en verantwoordelijkheid als schuldeiser goed invult. Er zijn geen aanwijzingen dat de gemeente bij het uitoefenen van haar rol als schuldeiser veroorzaker is van financiële problemen of financiële problemen door haar handelen verergeren. De buitenwacht ervaart, zeker de laatste jaren, dat de gemeente meer en meer maatwerk biedt. Er is binnen de gemeente aandacht voor de problematiek rondom schulden. Toch zijn er ook verbeteringen mogelijk. Hiervoor zijn het in rapport aanbevelingen opgenomen.

Wat is de reactie van het college op de resultaten van het onderzoek?
Het college is blij met de conclusie van het onderzoek dat de gemeente Arnhem haar rol en verantwoordelijkheid als schuldeiser goed invult. De gemeente heeft het lef getoond haar eigen rol tegen het licht te houden. Het college is verheugd dat er geen aanwijzingen zijn dat de gemeente veroorzaker is van financiële problemen of dat de financiële problemen verergeren door het handelen van de gemeente. Het college erkent dat er ruimte is voor verbetering. Hiervoor zijn in het rapport aanbevelingen geformuleerd die verder uitgewerkt moeten worden.

Conclusie
Wij bieden u dit onderzoek ter informatie aan. Het college laat het aan de raad of hij in het rapport aanleiding ziet om het huidig beleid rondom de rol van de gemeente als schuldeiser aan te passen.

Hoogachtend
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,
de secretaris, de burgemeester,

Aan de gemeenteraad

Datum	: 30 oktober 2018
Zaaknummer	: 302190
Contactpersoon	: Astrid Sleiderink
Telefoonnummer	: 026 3774772

Onderwerp: Vervolgonderzoek Nationale Ombudsman naar toegang schulddienstverlening

Geachte voorzitter en leden,

Wij stellen u voor kennis te nemen van de resultaten van een vervolgonderzoek van de Nationale Ombudsman naar de toegang van de schulddienstverlening.

Inleiding
Begin 2018 publiceerde de Nationale Ombudsman een rapport over de toegang tot de schulddienstverlening. Dit rapport 'Een open deur?' was gebaseerd op een onderzoek onder tien gemeenten en een gemeenschappelijke regeling. De toenmalige raad is hierover geïnformeerd met een raadsinformatiebrief op 6 maart 2018 (zaaknummer 224796). Belangrijkste conclusie uit die brief was dat de sociale wijkteams voldeden aan de belangrijkste aanbevelingen van de Nationale Ombudsman. Na dit eerste onderzoek heeft de Nationale Ombudsman een enquête laten houden onder alle bij de Nationale Ombudsman aangesloten gemeenten. De gemeente Arnhem heeft hier ook aan meegewerkt. Op 13 september 2018 is het rapport 'Een open deur? - het vervolg' openbaar gemaakt. Naast een algemeen rapport heeft de gemeente Arnhem een brief gekregen met de eigen resultaten. Op deze wijze wil de Nationale Ombudsman aan gemeenten kenbaar maken welke punten voor verbetering vatbaar zijn als het gaat om de toegang tot schulddienstverlening. Hierbij bieden wij u het rapport en de brief aan.

Conclusie vervolgonderzoek Nationale Ombudsman naar toegang schulddienstverlening
De Nationale Ombudsman onderscheidt drie fasen in de toegang: de aanmeldfase, de intakefase en de beoordelingsfase. De uitvoeringspraktijk in Arnhem voldeed ten tijde van de enquête niet op alle punten aan het normenkader van de Nationale Ombudsman. De sociale wijkteams zijn sindsdien bewust bezig geweest met die punten, waardoor de huidige uitvoeringspraktijk nu waarschijnlijk geheel voldoet aan het normenkader van de Nationale Ombudsman.
Aanmeldfase: De aanmeldfase voldeed volgens de Nationale Ombudsman niet aan het normenkader omdat Arnhem niet voldeed aan één van de zes punten. In 2017 werd het persoonlijk aanmeldgesprek bijna altijd gevoerd door iemand met (basis)kennis van het schulddienstverleningstraject in de gemeente. De sociale wijkteams constateerden hier zelf ook een verbeterpunt. Alle wijkcoaches hebben nu een cursus schulddienstverlening gehad, zodat het aanmeldgesprek nu altijd door iemand met basiskennis van de schulddienstverlening wordt gevoerd. Daarmee voldoen de sociale wijkteams nu aan alle zes punten van de aanmeldingsfase.

Intakefase: De intakefase voldeed volgens de Nationale Ombudsman aan het normenkader doordat het goed scoorde op alle twee beoordeelde punten.
Beoordelingsfase: De beoordelingsfase voldeed volgens de Nationale Ombudsman niet aan het normenkader, omdat de uitvoeringspraktijk op onderdelen voor verbetering vatbaar was of de uitvoeringspraktijk niet beoordeeld kon worden op basis van de standaardantwoorden in de enquête.

- De sociale wijkteams hanteren geen weigeringsgronden voor toegang tot schulddienstverlening. Hiermee scoort Arnhem goed volgens het beoordelingskader. De sociale wijkteams bieden een alternatief als mensen door technische belemmeringen (zoals een fraudevordering) niet in aanmerking komen voor een schuldregeling of een saneringskrediet. In alle gevallen wordt gekeken wat wel kan voor een inwoner. Zo kan vrijwillige thuisadministratie worden ingeschakeld, budgetondersteuning op maat (BooM) of een wijkcoach blijft zelf langer betrokken bij een inwoner.
- In de enquête was kennelijk ingevuld dat een inwoner niet altijd schriftelijk wordt medegedeeld dat zijn aanvraag voor schuldhulp is afgewezen. Volgens de sociale wijkteams wordt een afwijzing altijd schriftelijk gedaan. De sociale wijkteams geven echter aan dat een afwijzing niet of nauwelijks voorkomt; als iemand niet doorverwezen kan worden naar Rijnstad of PLANgroep wordt een inwoner door de wijkcoach geholpen. Wanneer tijdens het traject de hulpverlening stopt, ontvangt de inwoner een brief waarin de reden wordt vermeld. In de afwijzingsbeschikking is een bezwaarclausule opgenomen.
- De sociale wijkteams deelden voor 1 januari 2018 niet altijd schriftelijk mee dat een aanvraag voor schulddienstverlening was toegewezen. Sinds 1 januari 2018 wordt wel altijd schriftelijk medegedeeld dat de aanvraag voor schulddienstverlening is toegewezen. In de beschikking wordt aangegeven welke organisatie de schulddienstverlening gaat realiseren. In afstemming met deze organisatie wordt bepaald welke vorm wordt ingezet.

Vervolg
Als college vinden wij vinden dit onderzoek zo belangrijk dat we de Arnhemse rekenkamer verzoeken het normenkader en de aanbevelingen van de Nationale Ombudsman mee te nemen in hun onderzoek naar de effectiviteit en efficiency van de schulddienstverlening in Arnhem. De Nationale Ombudsman is van plan dit onderzoek over twee jaar te herhalen.

Hoogachtend
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,
de secretaris, de burgemeester,

Bijlage(n)
- Rapport 'Een open deur? Het vervolg'.
- Brief van Nationale Ombudsman aan college van B&W

Aan het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Arnhem

Postadres
Postbus 93122
2509 AC Den Haag
Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 151
2594 AG Den Haag
Tel: (070) 356 35 63
Fax: (070) 360 75 72
bureau@nationaleombudsman.nl
www.nationaleombudsman.nl
Doorkiesnummer
(070) 356 35 32 ATB/gn
Datum
13 september 2018
Ons nummer
201804870
Uw bericht

Uw kenmerk

Bijlagen
1
Behandelend medewerker
mw. mr. A.J.H. Tuzgöl-Broekhoven
Onderwerp
Vervolgonderzoek toegang gemeentelijke schuldhulpverlening

Geacht college,

In maart 2018 heb ik in vervolg op mijn rapport *'Een open deur?'* een grootschalig onderzoek uit eigen beweging ingesteld naar de toegang tot de gemeentelijke schuldhulpverlening. Ik heb u hierover bij brief van 16 maart 2018 geïnformeerd.
Het onderzoek is nu afgerond. Met deze brief informeer ik u over de uitkomsten van dit onderzoek voor uw gemeente. Eerst zal ik ingaan op de aanleiding en opzet van dit onderzoek en daarna op de uitkomsten ervan.

Aanleiding
Eind 2017 heb ik een onderzoek gedaan bij tien gemeenten en één gemeenschappelijke regeling.[1] Ik heb een beeld gekregen van de manier waarop deze gemeenten de toegang tot de schuldhulpverlening hebben ingericht en in hoeverre zij daarin drempels opwerpen. Dat onderzoek heb ik in januari 2018 afgerond met de publicatie van het rapport *"Een open deur?"* De belangrijkste conclusie van dat rapport was dat gemeenten aan burgers nog niet altijd een laagdrempelige en brede toegang tot schuldhulp bieden en dat de toegang op een aantal punten verbeterd kan worden. Ik kondigde een vervolgonderzoek aan.

Vervolgonderzoek via een enquête
Ik heb het (vervolg)onderzoek ingesteld onder alle gemeenten die onder de bevoegdheid van de Nationale ombudsman vallen.[2] Ook heb ik de ombudsvoorzieningen van gemeenten waar ik niet bevoegd over ben, gevraagd mee te werken aan het onderzoek.[3]

Met dit onderzoek wil ik in beeld brengen in hoeverre gemeenten in de praktijk uitvoering geven aan de uitgangspunten voor breed toegankelijke schuldhulpverlening, zoals ik die heb geformuleerd in het rapport "*Een open deur?"* Wij hebben de deelnemende gemeenten of, namens hen de gemeenschappelijke regeling waar zij onderdeel van uit maken, verzocht een vragenlijst in te vullen over de wijze waarop de toegang tot de schuldhulpverlening in hun gemeente is vormgegeven.[4]

1 Het kan zijn dat een gemeenschappelijke regeling voor de gemeente heeft gereageerd, als de gemeente daar de toegang tot de schuldhulpverlening heeft belegd. In deze brief wordt dan ook gesproken over 'gemeente'.
2 Bij de Nationale ombudsman zijn op dit moment 274 gemeenten aangesloten.
3 Onder andere in de gemeenten Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Groningen en voor de provincie Zeeland.
4 De informatieverstrekking over de toegang tot de schuldhulpverlening valt buiten het kader van dit onderzoek.

Enquête
Onderzoeksbureau DSP-groep heeft bij 298 gemeenten een vragenlijst uitgezet en daarop is voor 251 gemeenten gerespondeerd.[5] Dat is een responspercentage van 84%. De vragen in de vragenlijst hadden betrekking op 2017. Het is ons gebleken dat de uitvoeringspraktijk bij een aantal gemeenten inmiddels is veranderd.

Beoordelingskader
Om de antwoorden op de enquête te kunnen beoordelen en waarderen, heb ik een beoordelingskader geformuleerd. De beoordelingscriteria zijn gebaseerd op de in het rapport "*Een open deur?"* geformuleerde uitgangspunten en vindt u terug in bijlage 1 van het rapport. Het beoordelingskader is ten behoeve van dit onderzoek 'opgehangen' aan drie fasen die de ombudsman in het toegangsproces onderscheidt: de aanmeldfase, de intakefase en de beoordelingsfase.[6]

Rondetafel
Op 17 juli 2018 hebben wij een rondetafelbijeenkomst georganiseerd. Tijdens deze bijeenkomst hebben wij de voorlopige bevindingen van het onderzoek aan medewerkers van acht gemeenten, de NVVK, Divosa en de VNG gepresenteerd.
Wij hebben hun de gelegenheid geboden hierop te reflecteren. Tevens hebben wij de deelnemers een aantal vragen voorgelegd met de bedoeling de resultaten beter te kunnen duiden. Tot slot hebben wij met de deelnemers het beoordelingskader besproken. Dit heeft ertoe geleid dat het beoordelingskader op een enkel punt is aangescherpt.

Uitkomsten onderzoek
In ons rapport treft u het eindresultaat van het onderzoek aan. Uit de reacties van gemeenten op de enquête maak ik op dat gemeenten een positieve ontwikkeling hebben doorgemaakt. Een groot deel van de geënquêteerde gemeenten is goed toegankelijk voor nieuwe aanvragers. Zij kunnen binnen enkele weken terecht voor een face-to-face-gesprek. De meeste gemeenten bieden ondersteuning aan de niet-zelfredzame burger in het schuldhulpproces. Weigeringsgronden lijken minder vaak en minder strikt te worden toegepast dan vroeger.

Toch heb ik ook enkele aandachtspunten. Zo zie ik dat er nog steeds (te veel) mensen voortijdig uitvallen in het toegangsproces; dat voor zelfstandigen de schuldhulpverlening nog onvoldoende toegankelijk is; en dat burgers nog niet altijd een gemotiveerde beschikking op een aanvraag ontvangen. Ook vind ik het zorgelijk dat bijna de helft van de aan het onderzoek deelnemende enquête geen exacte cijfers kon verstrekken. Deze cijfers zijn namelijk noodzakelijk om goed zicht te hebben op de aard en de omvang van de schuldenproblematiek van burgers. Niet

5 Gemeenten die deel uitmaken van een gemeenschappelijke regeling maar voor wie de verstrekte informatie per gemeenten kon worden uitgesplitst, ontvangen een individuele terugkoppeling.
6 De ombudsman realiseert zich dat gemeenten verschillen in de wijze waarop zij het toegangsproces hebben vormgegeven. Zo wordt bij sommige gemeenten geen onderscheid gemaakt tussen een aanmeldingsgesprek en intakegesprek.

alleen ten behoeve van verantwoording en evaluatie maar ook in het kader van toegankelijke en effectieve dienstverlening aan de burger.

Terugkoppeling resultaten
Net als andere gemeenten die aan de enquête hebben meegewerkt ontvangt u ook een individuele terugkoppeling van de resultaten. Deze terugkoppeling is opgenomen in de bijlage bij deze brief. Hierin staat aangegeven hoe uw gemeente heeft 'gescoord' op het beoordelingskader en - voor zover aan de orde - welke punten voor verbetering vatbaar zijn. Voor uw gemeente betekent dit op hoofdlijnen dat:

Fase van schuldhulpverlening	
Aanmeldfase	uitvoeringspraktijk voldoet niet aan normenkader Nationale ombudsman
Intakefase	uitvoeringspraktijk voldoet aan normenkader Nationale ombudsman
Beoordelingsfase	uitvoeringspraktijk voldoet niet aan normenkader Nationale ombudsman

Ter verduidelijking: alleen als er op alle aspecten ‘goed’ is gescoord, luidt onze conclusie dat uw uitvoeringspraktijk voldoet aan het normenkader van de Nationale ombudsman. In alle andere gevallen is niet aan het normenkader voldaan en is de praktijk voor verbetering vatbaar.

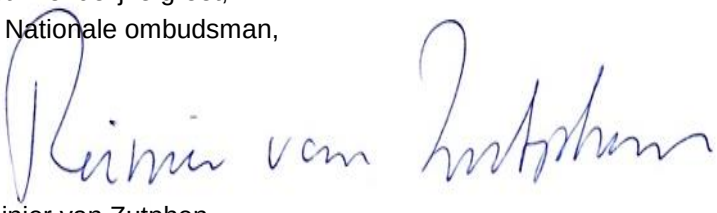
Voor meer inhoudelijke informatie verwijs ik naar de bijlage. Hierin leest u de scores op de afzonderlijke onderdelen van het schuldhulpverleningsproces. Wij gaan er vanuit dat de uitkomsten van ons onderzoek u helpen (voor zover nodig) de toegankelijkheid van schuldhulpverlening in uw gemeente (nog verder) te verbeteren. Ik verzoek u vriendelijk om een kopie van deze brief met bijlage door te sturen aan de leden van de gemeenteraad.

Regiobijeenkomsten
Wij verwachten in de loop van 2019 een aantal regiobijeenkomsten op ambtelijk niveau te organiseren waarbij wij gemeenten zullen uitnodigen om met elkaar in gesprek te gaan over de resultaten van het onderzoek en om 'best practices' uit te wisselen.

Vervolg
Ons voornemen is om over twee jaar weer een vergelijkbaar onderzoek uit te voeren. Dan zal zichtbaar worden of de toegankelijkheid van de schuldhulp-verlening ten opzichte van de huidige situatie is verbeterd, zowel in het algemeen als in uw gemeente.

Nog vragen?
Mocht u naar aanleiding van deze brief nog vragen hebben, neemt u dan contact op met:
Annemarie Tuzgöl, via a.tuzgol@nationaleombudsman.nl of (070) 3563532;
Danny Hanse, via d.hanse@nationaleombudsman.nl of (070) 3563 646;
Walter vd Berg via w.vandenberg@nationaleombudsman.nl of (070) 3563 619;
Ellen ten Berge via e.tenberge@nationaleombudsman.nl of (070-3563630.

Met vriendelijke groet,
de Nationale ombudsman,

Reinier van Zutphen

RESULTATEN VOOR UW GEMEENTE OVER 2017

1. Het persoonlijk aanmeldgesprek[7]

Bij het persoonlijk aanmeldgesprek onderscheidt de Nationale ombudsman vijf aspecten die hij afzonderlijk beoordeelt:

- De Nationale ombudsman vindt dat gemeenten burgers altijd een vrijblijvend persoonlijk (aanmeld)gesprek moeten aanbieden waarin hij zijn hulpvraag kan toelichten.
- De Nationale ombudsman vindt het noodzakelijk dat dit gesprek laagdrempelig is.
  Laagdrempelig betekent in dit geval dat:
  a. de burger bij voorkeur op een decentrale locatie[8] terecht kan; en
  b. een dergelijk gesprek snel kan plaatsvinden, bij voorkeur binnen vijf werkdagen na de eerste aanmelding.
- De Nationale ombudsman verwacht dat dit gesprek namens de gemeente wordt gevoerd door iemand met (basis)kennis van het schuldhulpverleningsproces.
- Aan een dergelijk gesprek zijn geen voorwaarden verbonden. Dit betekent onder andere dat het gesprek ook plaatsvindt als op voorhand duidelijk is dat de gemeente geen enkele vorm van schuldhulp zal verlenen.[9]
- Wanneer de burger niet op de gemaakte afspraak voor het persoonlijk aanmeldgesprek verschijnt, onderneemt de gemeente in ieder geval nog een poging om persoonlijk contact (via telefoon of huisbezoek) op te nemen met de burger en hem opnieuw te motiveren en uit te nodigen voor een gesprek.

Resultaten van uw gemeente:

Enquêtevraag	Antwoord	Beoordeling
Heeft een burger in uw gemeente altijd de mogelijkheid om in een persoonlijk (aanmeld)gesprek zijn schuldhulpvraag toe te lichten?	ja	goed
Waar kan een burger in uw gemeente terecht voor een persoonlijk (aanmeld)gesprek?	(ook) bij één of meer decentrale locaties of thuis	goed
Binnen hoeveel werkdagen kan dit persoonlijke (aanmeld)gesprek	0 tot 5 werkdagen	goed

7 In sommige gemeenten wordt dit persoonlijk (aanmeld)gesprek een informatie- en adviesgesprek genoemd. In dit onderzoek maakt de Nationale ombudsman onderscheid tussen een eerste persoonlijk face-to-face (aanmeld)gesprek en de intakefase.

8 Hieronder wordt ook een huisbezoek verstaan.

9 De volgende voorwaarden vindt de Nationale ombudsman wel redelijk. De aanvrager moet:

- ingezetene zijn van die gemeente;
- 18 jaar of ouder zijn;
- rechtmatig in Nederland verblijven (artikel 3 lid 4 Wet op de gemeentelijke schuldhulpverlening).

plaatsvinden?		
Wordt dit persoonlijk (aanmeld)gesprek gevoerd door iemand met (basis)kennis van het schuldhulpverleningstraject in de gemeente?	Niet altijd	voor verbetering vatbaar
Stelt u voorwaarden aan de burger voordat het persoonlijk (aanmeld)gesprek kan plaatsvinden?*	nee	goed
Wat doet u wanneer de burger van het persoonlijke (aanmeld)gesprek niet verschijnt op het gesprek?	persoonlijk contact (laten) opnemen (telefonisch of huisbezoek)	goed

*in deze monitor kan alleen het antwoord 'nee' met het beoordelingskader worden beoordeeld. De overige antwoorden ('ja', 'weet niet') konden vanwege de ongelijksoortigheid van de gegeven antwoorden niet worden beoordeeld.

2. De intakefase[10]

Bij de intakefase onderscheidt de Nationale ombudsman de volgende twee aspecten die hij beoordeelt.

- Wanneer de burger niet op de gemaakte afspraak voor een gesprek verschijnt onderneemt de gemeente in ieder geval een poging om persoonlijk contact (via telefoon of huisbezoek) op te nemen. Doel hiervan is om het contact met de burger te herstellen en hem te motiveren en uit te nodigen voor een gesprek.
- Als blijkt dat een burger tijdens het intakegesprek niet in staat is om de vereiste gegevens en bewijsstukken te verzamelen en aan te leveren dan biedt de gemeente in ieder geval aan dat hij hierbij wordt geholpen (al dan niet via een vrijwilliger of particuliere partij).

Resultaten van uw gemeente:

Enquêtevraag	Antwoord	Beoordeling
Wat doet u wanneer de burger niet verschijnt op het intakegesprek?	persoonlijk contact (laten) opnemen (telefonisch of huisbezoek)	goed
Wat is (zijn) de consequentie(s) wanneer blijkt dat de burger niet in staat is de vereiste gegevens en bewijsstukken aan te leveren die nodig zijn om een schuldhulpvraag in behandeling te nemen?	de gemeente verwijst de burger (ook) naar een partij die kosteloos kan helpen of de gemeente biedt zelf aan de burger te helpen	goed

10 De intakefase bestaat meestal uit meerdere gesprekken waarin informatie wordt verzameld over de financiële positie en persoonlijke omstandigheden van de schuldenaar. Vaak eindigt deze fase met een intakegesprek.

3. De beoordelingsfase[11]

Bij de beslissing tot toelating/afwijzing onderscheidt de Nationale ombudsman zeven aspecten, die hij afzonderlijk beoordeelt:

- De Nationale ombudsman vindt het belangrijk dat gemeenten die weigeringsgronden in hun beleid hebben opgenomen daar terughoudend mee omgaan door in elk geval de individuele omstandigheden mee te wegen bij de beoordeling. Wanneer gemeenten weinig weigeringsgronden hebben of weigeringsgronden soepel toepassen, is de kans groter dat er meer aandacht is voor de individuele omstandigheden van de burger.
  De kans op toelating tot de schuldhulpverlening wordt hierdoor in beginsel groter.[12]
- Als er weigeringsgronden worden gehanteerd, dan mogen deze alleen gelden voor de toelating tot een schuldregeling (saneringskrediet en schuldbemiddeling). Bij andere vormen van schuldhulpverlening (zoals budgetbeheer, budgetcoaching, duurzaam financiële dienstverlening of stabilisatie) worden geen weigeringsgronden toegepast.
- De ombudsman vindt het belangrijk dat burgers die niet in aanmerking komen voor enige vorm van schuldhulp een alternatief wordt geboden dan wel naar een andere vorm van begeleiding of ondersteuning worden doorverwezen.
- Wanneer een gemeente de toegang tot schuldhulp om wat voor reden dan ook ontzegt, gebeurt dit altijd (ook) schriftelijk en wordt het besluit goed gemotiveerd.
- In deze afwijzende beschikking vermeldt de gemeente de bezwaarclausule alsmede de naam van de behandelend medewerker met diens naam en contactgegevens (telefoonnummer of emailadres). Dit kunnen ook de contactgegevens zijn van een andere medewerker(s). Voorwaarde is wel dat die andere medewerker de beslissing kan toelichten.
- Wanneer een burger wordt toegelaten tot schuldhulp dan gebeurt dit altijd schriftelijk. In deze toelatingsbeschikking staat vermeld welke vorm van schuldhulp de gemeente aanbiedt. De gemeente mag hiervoor ook verwijzen naar het overeengekomen plan van aanpak.
- Ook vermeldt de gemeente in deze beschikking de naam en contactgegevens van de behandelend medewerker of van de medewerker die de beslissing kan toelichten.

Resultaten van uw gemeente:

Enquêtevraag	Antwoord	Beoordeling
Wordt bij de beoordeling van de aanvraag gewerkt met weigeringsgronden? Zo 'ja' zijn de gronden van toepassing op alle	geen weigeringsgronden of gronden alleen van toepassing op schuldbemiddeling of saneringskrediet	goed

11 In deze fase wordt – meestal na een intakegesprek - formeel besloten of, en zo ja voor welke vorm van schuldhulpverlening de aanvrager in aanmerking komt.

12 De toegankelijkheid hangt niet alleen af van het aantal weigeringsgronden. Sommige gemeenten hanteren misschien zeven weigeringsgronden en gaan daar heel soepel mee om terwijl andere gemeenten met bijvoorbeeld vier weigeringsgronden veel minder soepel zijn.

vormen van schuldhulpverlening of alleen op schuldbemiddeling of saneringskrediet?		
Biedt u mensen die NIET in aanmerking komen voor schuldhulpverlening vanwege een weigeringsgrond, een alternatief?	onbekend	uitvoeringspraktijk kon op basis van het antwoord niet worden beoordeeld
Hoe wordt aan de burger medegedeeld dat zijn/ haar aanvraag voor schuldhulp is afgewezen?	niet (altijd) schriftelijk	voor verbetering vatbaar
Vermeldt u altijd in de beschikking tot afwijzing de bezwaarclausule?	onbekend	uitvoeringspraktijk kon op basis van het antwoord niet worden beoordeeld
Hoe wordt aan de burger medegedeeld dat zijn/ haar aanvraag voor schuldhulp is toegewezen?	niet (altijd) schriftelijk	voor verbetering vatbaar
Vermeldt u altijd in de beschikking tot toelating welke vorm van schuldhulpverlening u aanbiedt?	onbekend	uitvoeringspraktijk kon op basis van het antwoord niet worden beoordeeld

EEN OPEN DEUR? HET VERVOLG

Onderzoek naar de toegang tot de gemeentelijke schuldhulpverlening onder 251 Nederlandse gemeenten

Datum: 13 september 2018
Rapportnummer: 2018/070

de Nationale ombudsman

Een open deur? Het vervolg

Onderzoek naar de toegang tot de gemeentelijke schuldhulpverlening
onder 251 Nederlandse gemeenten

Onderzoeksteam
Annemarie Tuzgöl-Broekhoven, projectleider
Ellen ten Berge, onderzoeker
Walter van den Berg, onderzoeker
Danny Hanse, onderzoeker

Datum: 13 september 2018
Rapportnummer: 2018/070

SAMENVATTING

Aanleiding

Dit onderzoek is een vervolgonderzoek op het rapport naar de toegang tot de gemeentelijke schuldhulpverlening "Een open deur?" (2018/010). De ombudsman concludeerde daarin dat gemeenten burgers nog niet altijd een laagdrempelige en brede toegang tot schuldhulp bieden en dat de toegang op een aantal punten verbeterd kan worden.

Doel onderzoek

In dit onderzoek gaat de ombudsman na in hoeverre Nederlandse gemeenten bij de toegang tot schuldhulpverlening de vier uitgangspuntspunten die hij formuleerde in het eerdere rapport "Een open deur"in de praktijk brengen. De uitgangspunten borgen het burgerperspectief bij de toegang tot schuldhulpverlening.

De opzet van het onderzoek

Het onderzoek is medio maart 2018 gestart met een enquête onder 298 gemeenten. Er zijn voor 251 gemeenten gegevens ontvangen, een respons van 84%. De informatie uit de vragenlijst is samen met informatie uit het rapport "Een open deur?" als input gebruikt voor een rondetafelbijeenkomst met acht gemeenten en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), Divosa en de NVVK. De uitkomsten van deze bijeenkomst zijn meegenomen in dit onderzoek.

Resultaten onderzoek

De deelnemende gemeenten ontvangen een individuele terugkoppeling van de resultaten. Zo maakt de ombudsman duidelijk welke punten – voor zover aan de orde – voor verbetering vatbaar zijn. De ombudsman wil het onderzoek over twee jaar herhalen.

Conclusies

De meeste gemeenten maken een positieve ontwikkeling door. Een groot deel van de geënquêteerde gemeenten is toegankelijk voor nieuwe aanvragers. Zij kunnen binnen enkele weken terecht voor een face-to-face-gesprek. De meeste gemeenten bieden ondersteuning aan de niet-zelfredzame burger in het schuldhulpproces en weigeringsgronden lijken minder vaak en minder strikt te worden toegepast dan vroeger.

Toch heeft de ombudsman nog enkele aandachtspunten. Zo vindt hij dat er nog steeds (te veel) mensen voortijdig uitvallen in het toegangsproces; dat voor zelfstandigen de schuldhulpverlening nog onvoldoende toegankelijk is; en dat burgers nog niet altijd een gemotiveerde beschikking op een aanvraag ontvangen.
Ook vindt de ombudsman het zorgelijk dat bijna de helft van de aan het onderzoek deelnemende gemeenten geen exacte cijfers kan verstrekken.

Oproep aan gemeenten

Gelet op de resultaten van dit onderzoek roept de Nationale ombudsman gemeenten op om:

- Beter te registeren.
- Te kijken naar de oorzaken van en de oplossingen voor de uitval in het toegangsproces.
- Zich proactief en ‘inclusief’ op te stellen om te voorkomen dat burgers voortijdig afhaken.
- De toegang tot schuldhulpverlening voor zelfstandigen op korte termijn te verbeteren.
- Burgers altijd een beschikking met een deugdelijke motivering te verstrekken

Daarnaast geeft de Nationale ombudsman gemeenteraden in overweging zich te laten informeren door hun college van burgemeester en wethouders over de resultaten van de eigen gemeenten en de vraag voor te leggen of en zo ja welke stappen er gezet gaan worden naar aanleiding van dit rapport.

INHOUDSOPGAVE

1. INLEIDING **7**
- 1.1 Vooraf 7
- 1.2 Aanleiding onderzoek 7
- 1.3 Doel- en vraagstelling 8
- 1.4 Aanpak en reikwijdte 8
- 1.5 Leeswijzer 9

SCHULDHULPVERLENING: EEN GEMEENTELIJKE TAAK **10**

2. HET BELANG VAN EEN BREDE TOEGANG TOT SCHULDHULP **12**
- 2.1 Inleiding 12
- 2.2 Uitgangspunten voor (een behoorlijke) toegang tot schuldhulpverlening 12

3. ZIJN GEMEENTEN DUIDELIJK, OPEN EN TOEGANKELIJK? **14**
- 3.1 Inleiding 14
- 3.2 De aanmelding 14
- 3.3 Een persoonlijk (aanmeld)gesprek zonder voorwaarden 17
- 3.4 Resumerend 19

4. HEBBEN GEMEENTEN OOG VOOR HET BELANG VAN DE BURGER? **20**
- 4.1 Inleiding 20
- 4.2 Administratie op orde brengen en verzamelen van bewijsstukken 20
- 4.3 Uitval tijdens de aanvraagprocedure (aanmeld- én intakefase) 21
- 4.4 No show 23
- 4.5 Aanwezigheid (basis)kennis schuldhulpverlening 25
- 4.6 Resumerend 27

5. MAKEN GEMEENTEN EEN REDELIJKE AFWEGING? **28**
- 5.1 Inleiding 28
- 5.2 Weigeringsgronden in beleid 28
- 5.3 Het toepassen van weigeringsgronden in de praktijk 30
- 5.4 Weigeringsgronden op bepaalde vormen van schuldhulpverlening? 32
- 5.5 Voorbijgaan aan een weigeringsgrond (coulance) 32
- 5.6 Resumerend 35

6. ZIJN GEMEENTEN TRANSPARANT EN BETROUWBAAR? 36
6.1 Inleiding 36
6.2 De afwijzende beslissing 36
6.3 De toekennende beschikking 39
6.4 Resumerend 41

7. CONCLUSIE NATIONALE OMBUDSMAN 42
7.1 Inleiding 42
7.2 Niet meten is niet weten 42
7.3 Conclusies 43
7.4 Oproep 45

BIJLAGE 1: HET BEOORDELINGSKADER 47

1 INLEIDING

1.1 Vooraf

Naar schatting hebben bijna 1,4 miljoen Nederlandse huishoudens problematische schulden of een risico daarop.[1] De impact van deze problematiek is groot: voor de schuldenaar, schuldeisers én de maatschappij. Vanuit de Rijksoverheid is voor de komende jaren budget uitgetrokken voor het voorkomen van schulden en de bestrijding van armoede. Met de vereenvoudiging van de beslagvrije voet, het moratorium en pilots rond vroegsignalering, zijn op dat gebied verschillende initiatieven ontwikkeld. Toch blijkt de vertaling naar de uitvoeringspraktijk lastig en is het zoeken naar de meest effectieve manier om armoede en schulden tegen te gaan. De Nationale ombudsman beoogt door middel van onder meer interventies en rapporten een bijdrage te leveren aan deze vertaalslag. Hij vindt het belangrijk dat de overheid beseft dat de wijze waarop zij is georganiseerd, met al haar verschillende onderdelen en regelingen, problemen oplevert voor veel mensen die van deze regelingen afhankelijk zijn. Daarom spreekt hij de overheid aan op haar verantwoordelijkheid en hamert hij er op dat burgers recht hebben op een inkomen waarmee zij in hun eerste levensonderhoud kunnen voorzien. Niet voor niks is "Schulden en Armoede" het afgelopen jaar gekozen als één van de thema's waarop de Nationale ombudsman zich de komende jaren richt. Onderwerpen als gemeentelijke schuldhulpverlening, de beslagvrije voet, coulance voor mensen die wel willen maar niet kunnen betalen en problemen rond toeslagen, hebben daarbij zijn bijzondere aandacht. Over het onderwerp gemeentelijke schuldhulpverlening heeft de Nationale ombudsman in de afgelopen periode met enige regelmaat rapporten gepubliceerd. Recent oordeelde hij naar aanleiding van een klacht van een bewindvoerder dat een gemeente – ook als zij de schuldhulpverlening heeft uitbesteed aan een gespecialiseerd bedrijf – verantwoordelijk blijft voor de uitvoering van de schuldhulpverlening.[2]

1.2 Aanleiding onderzoek

Anderhalf jaar na publicatie van het rapport "Burgerperspectief op schuldhulpverlening"[3] ontving de Nationale ombudsman nog steeds klachten en signalen van burgers over de toegankelijkheid en kwaliteit van de gemeentelijke schuldhulpverlening.[4] Daarom besloot hij in de zomer van 2017 een onderzoek in te stellen onder tien gemeenten en één gemeenschappelijke regeling.[5] Hij wilde in kaart brengen op welke wijze gemeenten de toegang tot de schuldhulpverlening hebben ingericht en onderzoeken in hoeverre zij daarin drempels opwerpen. Ten behoeve van dat onderzoek formuleerde hij vier uitgangspunten voor het borgen van het burgerperspectief in de toegang tot gemeentelijke schuldhulp. De onderzoeksresultaten[6] van het onderzoek werden vervolgens aan deze uitgangspunten getoetst en besproken in een rondetafelbijeenkomst met wethouders van de bij

1 Kamerbrief van de staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, "Brede Schuldenaanpak", 22 mei 2018, kenmerk 2018-0000095518.
2 Rapport Nationale ombudsman, 16 juli 2018. Rapportnummer 2018/053.
3 Rapport Nationale ombudsman, '*Burgerperspectief op schuldhulpverlening*', een onderzoek naar ervaringen van burgers met gemeentelijke schuldhulpverlening, 11 mei 2016. Rapportnummer 2016/050. Met dit rapport wilde de ombudsman een bijdrage leveren aan de wetsevaluatie van de Wgs. Hij vond het belangrijk dat hierin ook de ervaringen van burgers werden meegenomen.
4 In de periode van mei 2016 tot juli 2017 ontving de Nationale ombudsman bijna 230 klachten.
5 https://www.nationaleombudsman.nl/nieuws/2017/ombudsman-onderzoekt-buitensluiten-van-schuldhulpverlening
6 Gedurende dat onderzoek bestudeerden onderzoekers van de ombudsman beleidsregels en de werkinstructies van de onderzochte gemeenten. Ook spraken zij er met verschillende (schuldhulp)professionals, onder wie beleidsmedewerkers, schuldhulpverleners en wijkteammedewerkers. Voorts bekeken zij tijdens elk bezoek aan deze gemeenten tussen de 50 en 100 schuldhulpdossiers, in totaal zo'n 730 dossiers. Tot slot hebben de onderzoekers telefonische interviews gehouden met verwijzende instanties en vrijwilligersorganisaties (variërend van een tot twee instanties per gemeente) en zijn bijna 230 klachten en signalen die bij de ombudsman waren binnengekomen, geanalyseerd.

dat onderzoek betrokken gemeenten. Op 19 januari 2018 publiceerde de Nationale ombudsman zijn rapport "Een open deur?"[7] In dit rapport concludeerde hij onder meer dat gemeenten burgers nog lang niet altijd een laagdrempelige en brede toegang tot schuldhulp bieden en dat de toegang op een aantal punten verbeterd kon worden. Hij kondigde een vervolgonderzoek aan.

1.3 Doel- en vraagstelling

In dit onderzoek gaat de Nationale ombudsman na in hoeverre Nederlandse gemeenten bij de toegang tot schuldhulpverlening handelen in overeenstemming met de - in het rapport "Een open deur?" geformuleerde - uitgangspuntspunten voor het borgen van het burgerperspectief in de toegang tot gemeentelijke schuldhulpverlening. Hij heeft een onderzoek ingesteld onder alle, bij de Nationale ombudsman aangesloten, gemeenten.[8] Het onderzoek werd medio maart 2018 geopend met een brief aan het college van burgemeester en wethouders van deze gemeenten. De niet bij de Nationale ombudsman aangesloten gemeenten werden via de lokale ombudsvoorzieningen geïnformeerd en gevraagd deel te nemen. Naast de landelijke "overall-rapportage" neergelegd in dit rapport, stuurt de Nationale ombudsman de aan het onderzoek deelnemende gemeenten een individuele terugkoppeling van de resultaten.[9] Op deze wijze wil hij aan gemeenten kenbaar maken welke punten – voor zover aan de orde - naar zijn oordeel voor verbetering vatbaar zijn als het gaat om de toegang tot schuldhulp.[10] De Nationale ombudsman is voornemens het onderzoek over twee jaren te herhalen.

1.4 Aanpak en reikwijdte

De ombudsman heeft onderzoeksbureau DSP-Groep te Amsterdam[11] opdracht gegeven een vragenlijst uit te zetten onder alle bij hem aangesloten gemeenten en een aantal niet-aangesloten gemeenten. De vragen in de enquête zijn gebaseerd op de vier uitgangspunten die de ombudsman eerder formuleerde in "Een open deur?" Voordat deze vragenlijst werd verzonden is deze eerst in concept voorgelegd aan vijf gemeenten. Deze vijf gemeenten hebben de enquête getest op uitvoerbaarheid en vraagstelling.
Deze enquête is vervolgens voorgelegd aan 298 gemeenten. Er zijn voor 251 gemeenten gegevens ontvangen. Een respons van 84%. Niet iedere gemeente heeft alle vragen kunnen beantwoorden.[12] Voor tien gemeenten (die onder eenzelfde gemeenschappelijke regeling vallen) werden alleen gegevens ontvangen over aantallen. Voor sommige gemeenten, die onderdeel uitmaken van gemeenschappelijke regelingen, is alleen cumulatieve informatie ontvangen. Een individuele uitsplitsing van de resultaten voor deze gemeenten bleek dus niet mogelijk. De informatie uit de vragenlijst is samen met informatie uit het rapport "Een open deur?" als input gebruikt voor een rondetafelbijeenkomst met ambtenaren van acht gemeenten en medewerkers van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), Divosa en NVVK. Deze bijeenkomst vond plaats op 17 juli 2018 op het Bureau van de Nationale ombudsman. Tijdens de rondetafelbijeenkomst werden de voorlopige bevindingen van het onderzoek aan de deelnemers gepresenteerd. Zij werden in de gelegenheid

7 Rapport Nationale ombudsman, 'Een open deur?', een onderzoek naar de toegang tot de gemeentelijke schuldhulpverlening, 19 januari 2018, Rapportnummer 2018/010. Hierna aangeduid als: "Een open deur?"
8 Op 1 januari 2018 waren dit 274 gemeenten.
9 Het beoordelingskader waaraan de resultaten zijn getoetst staat beschreven in bijlage 1.
10 De al bestaande Divosa Benchmark Armoede en Schulden biedt geen landelijk overzicht van de uitvoeringspraktijk. Het is een instrument voor individuele gemeenten om de cijfers uit hun uitvoeringspraktijk te vergelijken met die van andere gemeenten.
11 https://www.dsp-groep.nl.
12 Hiervoor hebben gemeenten verschillende redenen aangevoerd. Sommige gemeenten lieten weten dat relevante cijfers/rapportages (nog) niet voorhanden waren of dat zij niet goed met de gestelde vragen uit de voeten konden.

gesteld hierop te reflecteren. Ook legde de ombudsman de deelnemers een aantal nadere vragen voor. De uitkomsten van deze bijeenkomst zijn meegenomen in dit onderzoek.

Tot slot nog dit: De ombudsman beseft dat medewerkers van de gemeentelijke schuldhulpverlening zich in het kader van de *uitvoering* van schuldhulpverlening niet uitsluitend bezig houden met belangen van schuldenaren. Ook belangen van schuldeisers spelen in dit kader een relevante rol. Dit onderzoek richt zich echter uitsluitend op de *toegang* tot de gemeentelijke schuldhulpverlening voor burgers met problematische schulden. De Nationale ombudsman vindt het belangrijk dat deze mensen tijdig en adequaat worden geholpen of worden ondersteund.

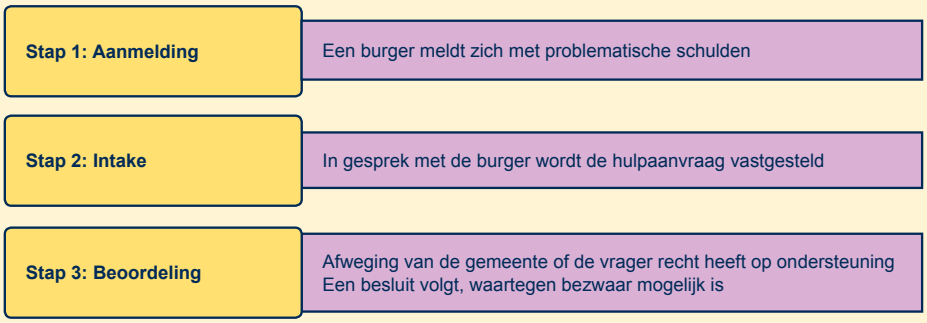
1.5 Leeswijzer

Het rapport is als volgt opgebouwd. In hoofdstuk 2 wordt het belang van een brede toegang tot schuldhulpverlening beschreven. Vervolgens wordt in de hoofdstukken 3, 4, 5 en 6 nader ingegaan op de resultaten van de enquête. Hoofdstuk 7 bevat de conclusie van de Nationale ombudsman. In het rapport staan in kadertjes citaten van aan het onderzoek deelnemende gemeenten vermeld. Deze citaten zijn bedoeld om verschillende zienswijzen en perspectieven te illustreren.

Schuldhulpverlening: een gemeentelijke taak

Met de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening (Wgs) is de zorgplicht van gemeenten met betrekking tot schuldhulpverlening expliciet vastgelegd. De Wgs is een kaderwet en biedt gemeenten veel beleidsruimte. Dit betekent dat gemeenten verschillen in de wijze waarop zij de toegang tot schuldhulp hebben georganiseerd. De Wgs verplicht gemeenten een plan op te stellen dat richting geeft aan integrale schuldhulpverlening. In dit plan staat vermeld welke resultaten gemeenten in welke periode beogen te behalen en op welke wijze de gemeentelijke schuldhulpverlening wordt vormgegeven Dit plan moet worden vastgesteld door de gemeenteraad.[13] Voor de uitvoering van dat plan is het college van burgemeester en wethouders verantwoordelijk.

Ten behoeve van dit onderzoek gaat de Nationale ombudsman uit van de volgende stappen in het toegangstraject: de aanmelding, de intake en de beoordeling. Dit omdat de meeste gemeenten deze stappen in het toegangsproces hanteren.[14]

Ook de wijze waarop de uitvoering van de schuldhulpverlening plaatsvindt verschilt per gemeente. Zo zijn er gemeenten die zelf de uitvoering verzorgen, maar er zijn ook gemeenten die de uitvoering van schuldhulpverlening uitbesteden aan een andere partij, bijvoorbeeld de Kredietbank. Hetzelfde geldt voor de aangeboden 'producten' van schuldhulpverlening: de ene gemeente biedt alleen een adviesgesprek en een schuldregeling aan, terwijl in andere gemeenten een hele reeks schuldhulpverleningsproducten beschikbaar wordt gesteld. Omdat de ombudsman een beeld wilde hebben welke vormen van schuldhulpverlening in gemeenten worden aangeboden, heeft hij deze vraag aan de deelnemende gemeenten voorgelegd.[15] Tabel 1 laat zien dat bijna alle onderzochte gemeenten een mogelijkheid tot schuldbemiddeling (95,0%) aanbieden. Ook zorgen bijna alle gemeenten voor informatie en advies (96,3%) aan burgers. Duurzame financiële dienstverlening, saneringskrediet en budgetcoaching zijn veel minder vaak beschikbaar.

13 Zie artikel 2 Wgs.
14 Een aantal gemeenten liet weten geen onderscheid te maken tussen aanmelding en intake. De meeste gemeenten gaan echter wel uit van een aanmeldgesprek gevolgd door een intake.
15 Voor de leesbaarheid hierna: "de gemeenten".

Tabel 1 Beschikbare soorten schuldhulpverlening in 2017

Soort schulpverlening	Wordt aangeboden	Wordt niet aangeboden
Schuldbemiddeling (minnelijk traject)	95,0%	5,0%
Informatie en advies	96,3%	3,7%
Budgetbeheer	90,9%	9,1%
Stabilisatie	89,2%	10,8%
Budgetcoaching	64,7%	35,3%
Saneringskrediet	63,9%	36,1%
Beschermingsbewind	54,4%	45,6%
Duurzame financiële dienstverlening	54,4%	45,6%
Anders, namelijk	36,5%	63,5%

De ombudsman heeft de deelnemende gemeenten gevraagd welke vormen van deze beschikbare 'producten' van schuldhulpverlening ook daadwerkelijk aan inwoners werden aangeboden. Uit tabel 2 blijkt dat per gemeente in 2017 gemiddeld 214 keer informatie en advies werd aangeboden. Dat is bijna het dubbele van het gemiddeld aantal keer dat per gemeente budgetbeheer werd aangeboden. Saneringskrediet komt het minst voor. In 2017 werd deze vorm van schuldhulpverlening gemiddeld 38 keer aangeboden.

Als mensen worden toegelaten tot schuldhulp dan betekent dit zeker niet altijd dat gewerkt gaat worden aan een schone lei. Uit klachten en signalen die bij de Nationale ombudsman binnenkomen, blijkt dat mensen die zich met problematische schulden bij de schuldhulpverlening melden, dit vaak wel van de schuldhulpverlening verwachten. Tabel 2 laat zien dat de geënquêteerde gemeenten in 13,5%[16] van alle gevallen een 'schone lei'-traject aanbieden.

Tabel 2: Daadwerkelijk geboden vormen van schuldhulpverlening in 2017

Soort schulpverlening	Aantal keer	In %	Gemiddeld per gemeente
Informatie en advies	45.796	29,7%	214
Budgetbeheer	24.616	16,0%	117
Stabilisatie	15.482	10,1%	79
Schuldbemiddeling (minnelijk traject)	15.463	10,1%	69
Beschermingsbewind	12.342	8,0%	121
Budgetcoaching	10.079	6,6%	83
Saneringskrediet	5.232	3,4%	38
Duurzame financiële dienstverlening	5.265	3,4%	51
Anders, namelijk	19.538	12,7%	331
Totaal	153.813	100%	-

16 (10,1% schuldbemiddeling plus 3,4% saneringskrediet).

2. HET BELANG VAN EEN BREDE TOEGANG TOT SCHULDHULP

2.1 Inleiding

De Nationale ombudsman is van oordeel dat gemeenten ervoor horen te zorgen dat burgers niet tegen onredelijke dempels oplopen bij een aanmelding voor schuldhulpverlening. Hij is ervan overtuigd dat gemeenten schuldhulpverlening kunnen benutten om mensen uit multi-problematische situaties te krijgen. Als hulpvragers in een zo vroeg mogelijk stadium de hulp krijgen die zij nodig hebben, lopen de schulden minder snel op en escaleert de situatie in de regel ook niet snel verder. Schulden gaan immers vaak gepaard met andere problemen en wanneer schuldproblemen adequaat worden aangepakt of worden gestabiliseerd, ontstaat er eerder rust en perspectief om die eventuele andere problemen op te lossen.[17] Het is dan wel van doorslaggevend belang dat de deur van de schuldhulpverlening wijd openstaat.

In het rapport van mei 2016 "Burgerperspectief op schuldhulpverlening" constateerde de Nationale ombudsman onder meer dat gemeentelijke schuldhulpverlening voor grote groepen burgers onvoldoende toegankelijk is. Met name bepaalde groepen met problematische schulden, zoals zelfstandigen met een actief bedrijf of mensen met een koophuis, werden lang niet altijd gezien of geholpen. Dit beeld werd bevestigd in het rapport "Een open deur?" van januari 2018. Ook uit dat onderzoek bleek dat gemeenten burgers lang niet altijd een laagdrempelige en brede toegang tot schuldhulp bieden.

De meeste gemeenten hebben in 2016 en 2017 hun beleid geëvalueerd en aangepast. De parlementaire evaluatie van de Wgs én rapporten die de afgelopen jaren over schuldhulpverlening zijn gepubliceerd hebben gezorgd voor verandering van inzichten, van beleid en van de manier van werken. Voor de Nationale ombudsman is de belangrijkste ontwikkeling dat gemeenten meer aandacht lijken te hebben voor de toegankelijkheid van de schuldhulpverlening. Dit onderzoek moet aantonen of dit in de praktijk ook daadwerkelijk het geval is.

2.2 Uitgangspunten voor (een behoorlijke) toegang tot schuldhulpverlening

Omdat de Wgs gemeenten veel beleidsruimte biedt, zijn zij in staat hun inwoners maatwerk te bieden. Immers, iedere gemeente heeft het best zicht op wat haar burgers nodig hebben en kan - waar nodig - ondersteuning bieden om die burger te laten 'participeren' in de maatschappij. Het kan echter ook leiden tot een gevoel van rechtsongelijkheid. Bijvoorbeeld doordat de ene gemeente een ruimhartiger toelatingsbeleid hanteert dan de andere.

Met het formuleren van de vier uitgangspunten voor het borgen van het burgerperspectief in de toegang tot schuldhulpverlening creëerde de ombudsman in "Een open deur?" een ondergrens aan de hand van zijn behoorlijkheidsvereisten. Hij stelde zich de vraag: wat mogen burgers in Nederland in redelijkheid van hun gemeente verwachten als het gaat om toegang tot schuldhulp? De Nationale ombudsman vindt dat burgers in dat opzicht van hun gemeente mogen verwachten dat zij:

17 Hiermee is niet alleen de burger met problematische schulden gebaat, ook de samenleving als geheel (onder wie ook schuldeisers) ondervindt minder negatieve gevolgen (denk aan de maatschappelijke kosten die problematische schulden met zich mee kunnen brengen).

- duidelijk, open en toegankelijk is.
  Gemeenten bieden mensen de mogelijkheid hun hulpvraag, zonder voorwaarden vooraf, altijd in een persoonlijk (face-to-face) gesprek toe te lichten en te informeren over alle mogelijkheden van hulp.

- voldoende oog heeft voor het belang van de burger.
  Gemeenten spannen zich in om mensen met problematische schulden binnen te laten of binnen te houden.

- een redelijke afweging maakt.
  Gemeenten maken bij de beslissing of iemand wel of niet in aanmerking komt voor schuldhulp altijd een afweging waarbij de individuele omstandigheden van die persoon integraal worden meegewogen.

- transparant en betrouwbaar is in haar handelen.
  Gemeenten zorgen ervoor dat hun besluiten in een schriftelijke beslissing duidelijk en goed gemotiveerd worden.

In dit vervolgonderzoek gaat de Nationale ombudsman na in hoeverre gemeenten in de praktijk invulling geven aan deze uitgangspunten. De resultaten leest u in de volgende vier hoofdstukken.

3. Zijn gemeenten duidelijk, open en toegankelijk?

3.1 Inleiding

Als het gaat om de toegang tot schuldhulpverlening mogen burgers van gemeenten verwachten dat zij duidelijk, open en toegankelijk zijn. De ombudsman verwacht dan ook dat gemeenten burgers volledige, juiste en begrijpelijke informatie over de mogelijkheid van schuldhulpverlening verstrekken. Niet alleen als burgers hier om vragen, maar ook uit zichzelf. Burgers mogen er voorts op vertrouwen dat zij in de gemeenten waar zij woonachtig zijn, tijdig toegang krijgen tot een loket of klantenservice waar zij zich kunnen aanmelden voor schuldhulp. Tot slot moeten burgers altijd in de gelegenheid worden gesteld hun hulpvragen in een persoonlijk (aanmeld)gesprek toe te lichten zonder dat eerst aan bepaalde vereisten moet worden voldaan, zoals het overleggen van de administratie.

Eerder onderzoek van de ombudsman[18] liet zien dat nog steeds niet iedereen met problematische schulden de weg naar de gemeentelijke schuldhulpverlening weet te vinden. Ook zijn er nog altijd groepen mensen die zich wel bij het juiste loket melden, maar om verschillende redenen voortijdig in het toelatingsproces afhaken, bijvoorbeeld omdat gemeenten drempels opwerpen door van te voren al (te) veel informatie op te vragen, of door deelname aan workshops verplicht te stellen.[19]

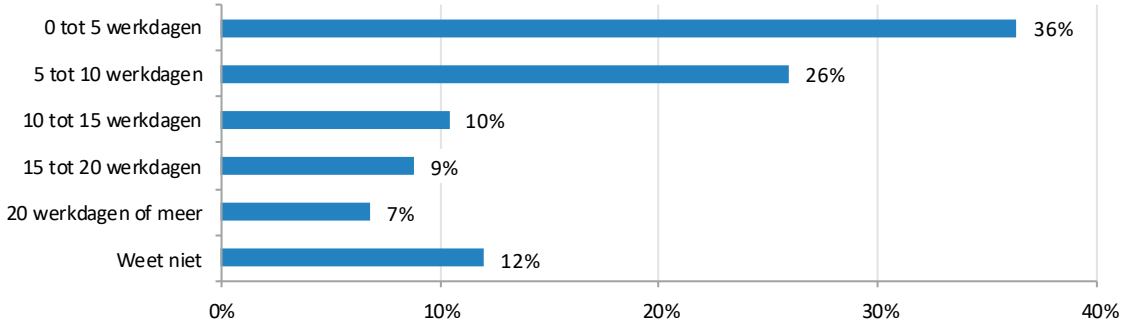
Voor mensen in de schulden kunnen die, op het eerste gezicht niet onredelijke eisen, nèt die drempel zijn waardoor zij hun schuldhulpvraag niet doorzetten. De Nationale ombudsman heeft de deelnemende gemeenten gevraagd hoe zij het toegangsproces tot schuldhulpverlening hebben ingericht, of zij mensen de mogelijkheid bieden hun (schuld) hulpaanvragen in een persoonlijk gesprek toe te lichten en in hoeverre hier voorwaarden aan worden gesteld (en zo ja welke dit zijn). In dit hoofdstuk wordt hier nader op ingegaan.

3.2 De aanmelding

De Wgs schrijft voor dat binnen vier weken na aanmelding voor schuldhulp een eerste gesprek plaatsvindt waarin de hulpvraag van de burger met financiële problemen wordt vastgesteld. Zoals uit tabel 3 blijkt voldoet 19% van de gemeenten niet aan deze termijn of kan niet aangeven binnen welke termijn het eerste gesprek plaatsvindt.[20]

18 Zie de rapporten "*Burgerperspectief op schuldhulpverlening*" en "*Een open deur*?"
19 Uit "*Een open deur?"* bleek dat een relatief hoog percentage aanvragers niet komt opdagen bij deze workshops. Waarschijnlijk houdt schaamte en weerstand hen tegen om de stap naar deze bijeenkomsten te maken.
20 Bij de 81% van de gemeenten waar wel binnen de wettelijke termijn het gesprek kan plaatsvinden, werd niet per se op alle beschikbare locaties (zie volgende sub paragraaf) die termijn gehaald. Bij de analyse is gekeken of binnen de gemeente bij tenminste één van de beschikbare locaties voor het persoonlijk (aanmeld)gesprek aan de termijn werd voldaan.

Tabel 3 Binnen hoeveel werkdagen kan het persoonlijke (aanmeld)gesprek plaatsvinden?

3.2.1 De locatie(s) van het eerste (aanmeld)gesprek[21]

In "Een open deur" werd beschreven dat mensen telefonisch, aan de balie of digitaal een eerste (aanmeld)gesprek kunnen aanvragen. Dit kan soms rechtstreeks bij de gemeente (of het daaronder vallende wijkteam), soms via een welzijnsorganisatie die als voorportaal dient. In veel gemeenten kunnen burgers bij meerdere loketten[22] terecht voor een persoonlijk aanmeldgesprek. Bij 84,4% van de gemeenten kunnen burgers in ieder geval terecht bij één (centraal) loket van de gemeente of van de schuldhulpverlening, zie tabel 4. De helft van de gemeenten, waaronder dus tevens gemeenten die een centraal loket hebben, biedt de mogelijkheid om ook langs te komen op een decentrale locatie zoals een gebieds- of wijkteam. Soms gaat het om een inloopspreekuur, soms moet hiervoor eerst een telefonische afspraak worden gemaakt. Bij 44,1% van de gemeenten is (tevens) een aanmeldgesprek bij de burger thuis mogelijk.

Tabel 4 Waar kunnen burgers terecht voor een persoonlijk? (Meerdere antwoorden mogelijk)

Locatie van het aanmeldgesprek	Beschikbaarheid locatie
Bij de burger thuis	44,1%
Bij één of meer decentrale locaties, zoals bijvoorbeeld een (sociaal) wijkteam	50,6%
Bij één (centraal) loket bij de gemeente of één specifiek schuldhulpverleningsloket	84,4%
Anders, namelijk	24,2%

Uit het onderzoek is niet gebleken of de gemeenten die het huisbezoek als mogelijkheid aanbieden, standaard een huisbezoek afleggen of dat dit alleen op verzoek of onder voorwaarden mogelijk is. Tijdens de rondetafelbijeenkomst waren de meningen verdeeld of een aanmeldgesprek bij de aanvrager thuis wel in alle gevallen de meest laagdrempelig locatie is. Een open en goed gesprek op een (de)centrale locatie kan óók laagdrempelig zijn, zo werd door enkele deelnemers opgemerkt. Bovendien heeft het afleggen van huisbezoeken een flinke impact op de capaciteit die de gemeente beschikbaar heeft. Anderen lieten weten altijd op huisbezoek te gaan en dat dit door aanvragers

21 Ten behoeve van dit onderzoek maakte de ombudsman onderscheid tussen een eerste (aanmeld)gesprek en een intakegesprek. Een persoonlijk (aanmeld)gesprek kan in sommige gevallen van status wijzigen in een intakegesprek wanneer direct uit de omstandigheden blijkt dat iemand in aanmerking komt voor een traject.
22 Via een huisbezoek, via de wijk- of gebiedsteams of bij een loket van de gemeente of schulddienstverlening.

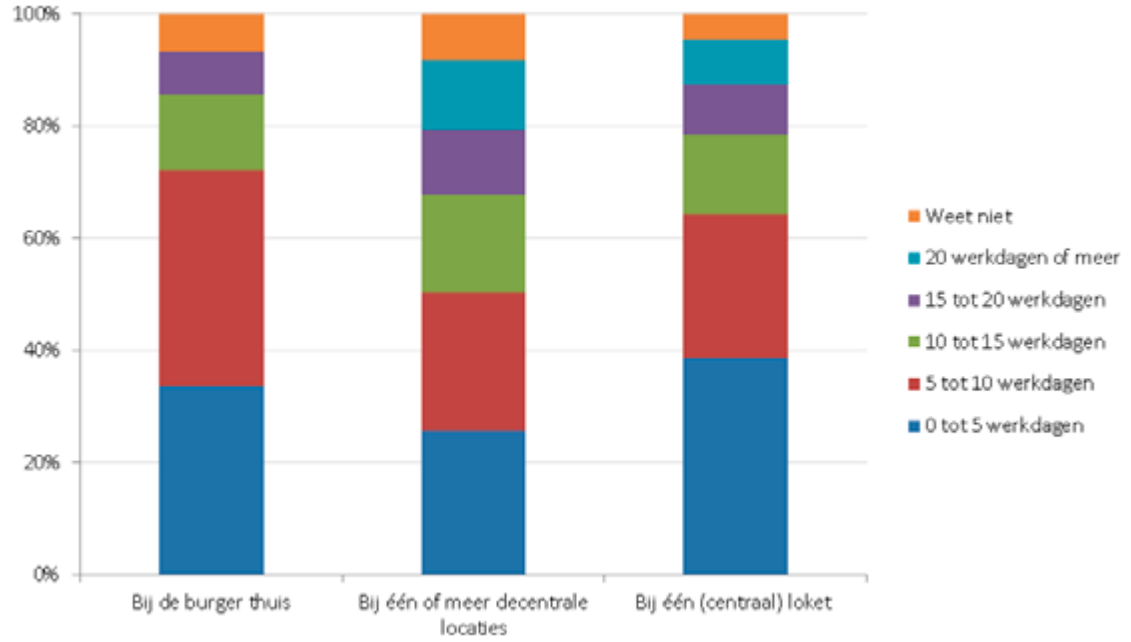
werd gewaardeerd. Alle deelnemers aan het rondetafelgesprek waren het er overigens wel over eens dat een huisbezoek altijd mogelijk moet zijn.

(..) vaak wordt een aanmeldgesprek ook een melding voor schulddienstverlening. Daarnaast hebben wij als gemeente (…) een laagdrempelig financieel spreekuur (…) daardoor zijn de lijnen erg kort en laagdrempelig voor inwoners.

3.2.2 Tijdigheid aanmelding per locatie

Als het gaat om de tijdigheid van aanmelding per locatie (zie tabel 5), dan blijkt dat burgers relatief het snelst een gesprek kunnen krijgen bij hen thuis (huisbezoek) of bij een 'centraal' loket van de gemeente of van de uitvoerder van de gemeentelijke schuldhulpverlening.[23] Een gesprek vindt het minst snel plaats bij het sociale wijkteam.[24] Toen dit punt tijdens het rondetafelgesprek ter sprake kwam werd gesuggereerd dat het in een bepaalde wijk tijdelijk druk kan zijn waardoor er wachttijden kunnen ontstaan. Als een gemeente werkt met een centraal aanmeldpunt dan kan de aanwezige capaciteit beter worden benut.

Tabel 5 Tijdigheid van aanmelding per locatie

Tijdens het rondetafelgesprek lieten gemeenten voorts weten dat de termijn waarbinnen iemand terecht kan voor een eerste (aanmeld)gesprek eveneens afhangt van de grootte van een gemeente en de 'economische' problemen binnen een gemeente. Want als er meer mensen zich met financiële problemen melden, worden wachttijden in de regel langer.

23 Sommige gemeenten hebben de uitvoering van de schuldhulpverlening uitbesteed aan een lokale organisatie of Kredietbank.
24 Ook wel aangeduid als 'decentraal loket'.

3.3 Een persoonlijk (aanmeld)gesprek zonder voorwaarden

De ombudsman vindt het belangrijk dat gemeenten burgers, die zich voor schuldhulp melden, de gelegenheid bieden in een persoonlijk gesprek[25] uit te leggen wat hun (financiële) situatie is, zonder hieraan voorwaarden te stellen. In sommige gemeenten wordt eerst (telefonisch) een afspraak gemaakt voor een persoonlijk (aanmeld)gesprek waarin een burger zijn financiële situatie kan toelichten.[26] In andere gemeenten kunnen mensen gewoon binnenlopen op een inloopspreekuur of benaderen gemeenten mensen proactief. Een bekend voorbeeld van een proactieve aanpak van schulden is het landelijke programma "Schouders Eronder".[27]

3.3.1 Een persoonlijk gesprek: altijd face-to-face?

Uit de reacties van de gemeenten op de enquête blijkt dat in bijna alle gemeenten een persoonlijk gesprek tot de mogelijkheden behoort (97%). Het is echter de vraag in hoeverre dit altijd 'face-to-face' gebeurt en op welk moment in het aanmeldings- en toelatingsproces. Zo geeft een gemeente expliciet aan dat er bij aanmelding bij de ketenpartner in de schuldhulpverlening, een welzijnsorganisatie, weliswaar een persoonlijk gesprek plaatsvindt, maar dat de aanmelding bij de afdeling schuldhulpverlening altijd op basis van een telefoongesprek gebeurt. Ook is het bij die gemeente niet duidelijk in welke fase van het aanmeldingsproces dat wordt gedaan.

De meeste verzoeken voor schuldhulpverlening worden telefonisch gedaan. In het telefoongesprek wordt gelijk aangegeven of iemand in aanmerking komt voor schuldhulpverlening. Bij de uitnodiging voor het aanmeldgesprek wordt schriftelijk bevestigd dat iemand tot de doelgroep behoort. De enige voorwaarden zijn boven de 18 en inwoner van onze gemeente. Dit betekent dat wij bijna altijd minstens 1 gesprek met een klant hebben.

Enkele gemeenten meldden tijdens het rondetafelgesprek dat zij in de loop van 2017 ertoe zijn overgegaan om altijd met de aanvrager een face-to-face gesprek te voeren in plaats van een telefoongesprek en dat zij daar goede ervaringen mee hebben. Ook in de beantwoording van de vragenlijst viel op dat sommige gemeenten dit jaar meer lijken inzetten op het voeren van face-to-face gesprekken.

We investeren fors in persoonlijk contact en in het lokale netwerk. Dat is niet altijd goed in cijfers uit te drukken.

3.3.2 Voorwaarden vooraf?

Uit "Een open deur?" bleek dat gemeenten in een zo vroeg mogelijk stadium een inschatting proberen te maken of iemand in aanmerking komt voor schuldhulpverlening. Daarom vragen zij

25 Ten behoeve van dit onderzoek maakt de ombudsman onderscheid tussen een eerste 'face-to-face'-(aanmeld)gesprek en een intakegesprek. Het intakegesprek is bedoeld om formeel te kunnen besluiten of en zo ja, voor welk schuldhulpverleningstraject de aanvrager in aanmerking komt.
26 Er zijn gemeenten die een dergelijk persoonlijk (aanmeld)gesprek een 'informatie- en adviesgesprek' noemen.
27 "Schouders Eronder" is een samenwerkingsverband van Divosa, Landelijke Cliëntenraad, NVVK, Sociaal Werk Nederland en de VNG (www.schouderseronder.nl).

burgers - *voordat* een eerste aanmeldgesprek plaatsvindt - financiële informatie te overleggen of deel te nemen aan een workshop. Maar hiermee werpen ze, al dan niet bewust, drempels op. En dat strookt niet met het uitgangspunt van de Nationale ombudsman dat gemeenten burgers altijd de gelegenheid bieden hun schuldhulpvraag mondeling toe te lichten zonder hieraan voorwaarden te stellen. Ten behoeve van dit onderzoek legde de ombudsman gemeenten dan ook expliciet de vraag voor in hoeverre zij voorwaarden stellen voordat een persoonlijk (aanmeld)gesprek kan plaatsvinden. Uit de antwoorden kwam naar voren dat bijna 80% van de deelnemende gemeenten geen nadere voorwaarden stelt aan het (aanmeld)gesprek.

Als gemeente proberen wij zoveel mogelijk maatwerk te leveren en te kijken naar de mogelijkheden. Om onze toegang zo laagdrempelig mogelijk te houden is iedereen welkom voor een informatie- en adviesgesprek. In 2017 hebben 139 burgers zich bij ons gemeld. Slechts 7 personen zijn niet verschenen op dit gesprek. Het feit dat wij geen voorwaarden stellen om in aanmerking te komen voor dit gesprek is volgens ons de reden van het hoge opkomstpercentage.

Ongeveer 20% van de gemeenten stelt een of meer voorwaarden aan een burger voordat deze op een eerste (aanmeld)gesprek kan komen. In de meeste gevallen gaat het, naast het overleggen van het identiteitsbewijs, om het overleggen van een overzicht of een ingevuld formulier waaruit de financiële situatie van die burger blijkt.

Tabel 6: Stelt de gemeente voorwaarden aan de burger voordat het persoonlijk (aanmeld)gesprek kan plaatsvinden?

Voorwaarden	%
Nee	79,8%
Ja, namelijk (meerdere antwoorden mogelijk)	20,2%
Ja, de burger dient vooraf gegevens en bewijsstukken over de financiële situatie te overleggen	*7,1%*
Ja, de burger dien een aanmeldingsformulier in te vullen waaruit de financiële situatie blijkt	*9,2%*
Ja, de burger dient eerst deel te nemen aan een workshop (financiële planning)	*7,3%*
Ja, de burger dient zich altijd via een DigiD-aanvraagformulier aan te melden	*1,2%*
Ja, er mag geen sprake zijn van een weigeringsgrond	*1,2%*
Ja, anders	*11,3%*
Totaal	100%

Ook deelname aan een workshop wordt door sommige gemeenten verplicht gesteld voordat de aanvrager daadwerkelijk een gesprek kan hebben over zijn schuldhulpvraag. In zo'n workshop leert de aanvrager bijvoorbeeld zijn administratie te ordenen; met het oog op de toekomst maar ook handig voor de gemeente die de financiële situatie moet beoordelen. Sommige gemeenten gaven expliciet aan dat een aanmeldgesprek ook plaatsvindt als niet aan bepaalde vooraf gestelde voorwaarden is voldaan.

We vragen om de bewijsstukken mee te nemen. Mocht dat nog niet gelijk mogelijk zijn dan kan het gesprek wel doorgaan.

In het rapport "Een open deur?" constateerde de ombudsman dat gemeenten hierover naar de burger toe niet altijd even duidelijk waren. Zo vroeg een aantal gemeenten burgers een uitgebreide vragenlijst in te vullen en bewijsstukken mee te nemen naar het aanmeldgesprek, maar zij vermeldden daar niet bij dat die stukken geen noodzakelijke voorwaarde waren voor het laten doorgaan van het eerste gesprek. Sterker nog, soms werd zelfs in de uitnodigingsbrief expliciet vermeld dat het gesprek *niet* kon doorgaan als de aanvrager de gevraagde spullen niet bij zich had, terwijl in de praktijk daar een stuk coulanter mee werd omgegaan. Aanvragers kunnen dus, soms ten onrechte, afgeschrikt worden door de strenge toon in de uitnodigingsbrief, terwijl dit dus niet per se nodig is.

3.4 Resumerend

Het beeld dat uit de enquête naar voren komt, als het gaat om de vraag in hoeverre gemeenten een laagdrempelige en toegankelijke schuldhulpverlening bieden, is positief in die zin dat een groot deel van de gemeenten:

- de mogelijkheid biedt een persoonlijk aanmeldgesprek te hebben (97%);
- het eerste gesprek binnen twee weken (72%) of vier weken (81%) na eerste aanmelding voert.[28]
- beschikt over meerdere locaties waar het eerste gesprek kan plaatsvinden. Bij 44% van de gemeenten bestaat de mogelijkheid het eerste gesprek bij de aanvrager thuis te hebben;
- geen voorwaarden vooraf stelt aan het eerste gesprek (80%).

Hierbij moet wel de kanttekening worden gemaakt dat niet duidelijk is:

- of dat persoonlijke gesprek altijd 'face-to-face' plaatsvindt;
- op welk moment in het aanmeldings- en toelatingsproces dat gesprek plaatsvindt en

of de gemeenten die het huisbezoek als mogelijkheid aanbieden, standaard een huisbezoek afleggen of dat dit alleen op verzoek of onder voorwaarden mogelijk is.

28 In de Wgs is vastgelegd dat de maximale wachttijd vier weken is (in een crisissituatie geldt een termijn van drie dagen). De definitie van wachttijd is echter, blijkens de wetsevaluatie Wgs uit 2016, niet eenduidig. Sommigen gemeenten zien de periode tussen de eerste aanmelding tot aan het intakegesprek als de wachttijd. Andere gemeenten zien als wachttijd: de periode tussen eerste aanmelding tot aan het afgeven van de beschikking tot toelating of afwijzing (blz. 51 wetsevaluatie Berenschot maart 2016).

4. Hebben gemeenten oog voor het belang van de burger?

4.1 Inleiding

Gemeenten dienen zich in hun communicatie met potentiële aanvragers en bij de inrichting van de toelatingsprocedure te realiseren dat burgers met problematische schulden veel stress ervaren en een beperkt 'doenvermogen' hebben.[29] Hun zelfredzaamheid in deze fase wordt vaak overschat.[30] Eén van de uitgangspunten van de Nationale ombudsman voor het garanderen van een brede toegang tot schuldhulpverlening is, dat gemeenten bij de benadering van schuldenaren rekening houden met de kwetsbare positie waarin zij zich in bevinden. Hij verwacht dan ook dat gemeenten burgers een helpende hand bieden wanneer blijkt dat zij het niet zelf kunnen. Speciale aandacht moet er zijn voor burgers die niet of niet meteen kunnen voldoen aan de voorwaarden om voor gemeentelijke schuldhulpverlening in aanmerking te komen. Denk bijvoorbeeld aan het zelfstandig verzamelen van de benodigde informatie. Om mensen met schulden mee te krijgen in een schuldhulpverleningstraject, is het belangrijk dat de gemeente mensen in begrijpelijke taal uitlegt wat van hen verwacht wordt. Ook is van belang dat zij, zeker in het eerste contact, te maken hebben met medewerkers die tenminste beschikken over basiskennis van de schuldhulpverlening.

Het moet voor burgers volstrekt duidelijk zijn welke gegevens en bewijsstukken verzameld moeten worden om in aanmerking te kunnen komen voor schuldhulpverlening en wie daar zo nodig bij kan helpen. Gemeenten stellen zich dan ook proactief op en zorgen ervoor dat niet-zelfredzame burgers ondersteund worden. Dreigen mensen om wat voor reden dan ook voortijdig uit te vallen dan zetten gemeenten een extra stap om ervoor te zorgen dat zij binnenboord blijven. Het rapport "Een open deur?" liet zien dat gemeenten soms moeite hebben een evenwicht te vinden tussen het garanderen van een brede toegang tot schuldhulpverlening met een hulpvaardige houding én de schuldenaar wijzen op zijn eigen verantwoordelijkheid. Beschikbare tijd en capaciteit spelen hierin een rol. De ombudsman stelde dat een uitnodigende houding in 'kleine' dingen kan zitten zoals een iets minder formele toonzetting en een persoonlijkere benadering waardoor mensen in deze kwetsbare fase over de streep worden gehaald om zich aan te melden dan wel de aanmelding door te zetten.[31]

In dit hoofdstuk wordt beschreven in hoeverre gemeenten aanvragers van schuldhulp in de kritieke beginfase na de aanmelding bij de hand nemen. Ook komt de uitval tijdens de aanmeld- en intakefase in dit hoofdstuk aan de orde alsmede de vraag wat gemeenten doen als burgers na een eerste contact niets meer van zich laten horen.

4.2 Administratie op orde brengen en verzamelen van bewijsstukken

De meeste gemeenten geven schuldenaars na de eerste aanmelding de opdracht mee om de eigen administratie op orde te brengen en gegevens en documenten te verzamelen. Pas als de administratie (enigszins) geordend is en voldoende bewijsstukken aangeleverd zijn, beslist de gemeente of iemand in aanmerking komt voor schuldhulpverlening. Meestal zijn aanvragen voor schuldhulpverlening lang niet compleet bij de eerste melding. Er ontbreken vaak bewijsstukken,

29 Over het (gebrek aan) doenvermogen is uitgebreid gerapporteerd door de WRR in "Weten is nog geen doen" uit 2017.
30 Dit constateerde de ombudsman in zijn rapport "Burgerperspectief op schuldhulpverlening" uit 2016.
31 Zie het rapport "Een open deur?" blz. 27.

zoals een actueel overzicht van de openstaande schulden. Veelal moet de administratie nog geordend worden.[32] Zoals inmiddels in verschillende onderzoeken is beschreven[33] ervaren mensen met problematische schulden veel stress waardoor het hun niet lukt om zelfstandig alle gevraagde informatie te verzamelen. Het is dan de vraag hoe gemeenten er voor zorgen dat aanmelders niet voortijdig afhaken en dat de informatie die nodig is voor de beoordeling, toch aangeleverd wordt. Daarom heeft de ombudsman gemeenten gevraagd wat zij doen wanneer blijkt dat een burger niet in staat is de vereiste gegevens en bewijsstukken aan te leveren. Uit de enquête blijkt dat de meeste gemeenten burgers dan verwijzen naar partijen die kosteloos helpen (94%). Dit kunnen vrijwilligers (zoals Schuldhulpmaatje of Humanitas) of professionele partijen zijn.

Afhankelijk van de situatie doe je als casemanager SDV soms iets meer en soms verwijs je eerder door naar derden voor gratis hulp. Maatwerk wordt er geleverd.

Wat opvalt is dat 52,5% van de gemeenten die de vraag hebben beantwoord aangeeft (ook) door te verwijzen naar familie of vrienden voor hulp. De ombudsman vroeg de deelnemers aan het rondetafelgesprek in hoeverre dat realistisch is. De deelnemers bleken hier verschillend tegenaan te kijken. Sommigen zien de ondersteuning door familie als welkome en nuttige steun in de rug. Anderen verwijzen liever door naar professionals of vrijwilligers omdat een familielid of vriend onvoldoende onafhankelijk en zakelijk kan zijn. Eén deelnemer gaf aan dat de rol van vrienden of familie beperkt is. Vaak is er bij de schuldenaar sprake van schaamte, onvermogen of geen netwerk, waardoor de hulp van vrienden en familie geen realistische optie is. Overigens zagen de meeste deelnemers van het rondetafelgesprek het niet als eerste verantwoordelijkheid van de gemeente om de aanvrager zelf te helpen met het verzamelen van gegevens en bewijsstukken, maar wel om hulp aan te reiken door middel van inschakeling van derden. Dit bleek ook uit de enquête: slechts 30% van deze gemeenten biedt burgers zelf een helpende hand.

Bij een klein aantal stukken (bijvoorbeeld 3 stukken) gaan we zelf verzamelen met de klant.

Burgers worden ook verwezen naar bewindvoerders, boekhouders (vooral bij ex-ondernemers) of workshops waar hulp wordt geboden en een aantal aanvragers onder deskundige begeleiding wordt geholpen de aanvraag in orde te maken en benodigde stukken te verzamelen.

"Indien blijkt dat iemand structureel niet in staat blijkt zelf de administratie op orde te maken, wordt indien nodig doorverwezen naar beschermingsbewind.

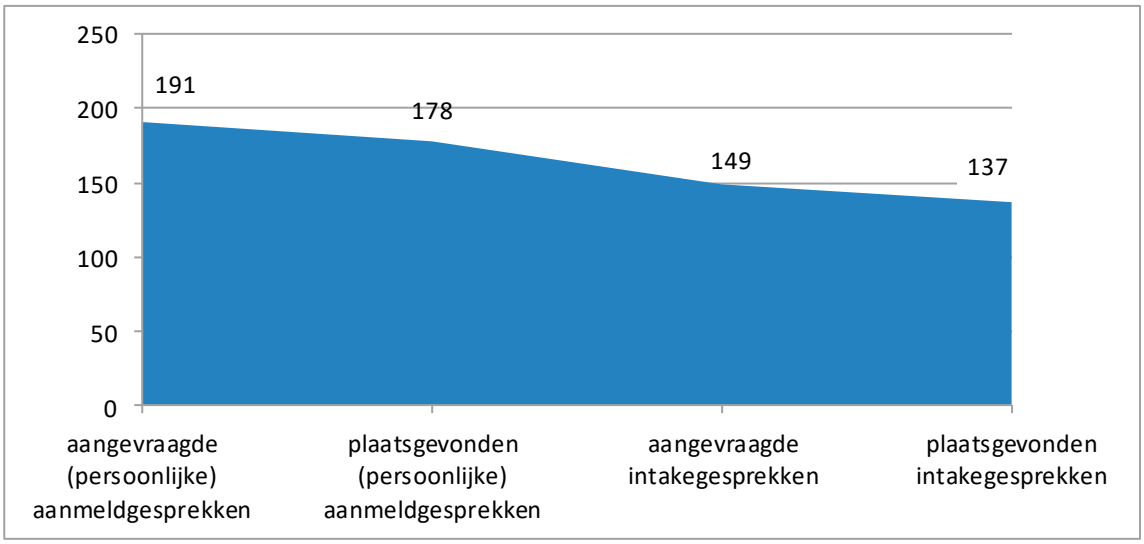
4.3 Uitval tijdens de aanvraagprocedure (aanmeld- én intakefase)

Uit eerdere onderzoeken komt naar voren dat er een aanzienlijk verschil is tussen het aantal geregistreerde eerste aanmeldingen enerzijds en het aantal aanmelders dat uiteindelijk een schuldhulpproduct krijgt aangeboden anderzijds. Bij de gemeenten die betrokken waren bij het

32 Zo constateerde de ombudsman zelf ook tijdens het bestuderen van schuldhulpdossiers in het kader van het onderzoek "Een open deur?"
33 Het rapport "Schaarste. Hoe gebrek aan tijd en geld ons gedrag bepalen", Mullainathan en Shafir, (2013) en het rapport "Weten is nog geen doen. Een realistisch perspectief op redzaamheid", WRR, 24 april 2017.

onderzoek dat leidde tot het rapport "Een open deur?" viel naar schatting 30% tot 50% van het aantal mensen dat zich aanvankelijk voor schuldhulp had gemeld, af.[34] Dit beeld wordt bevestigd door de uitkomsten van dit onderzoek: een aanzienlijk deel van de aanvragers komt namelijk niet toe aan een intakegesprek. Tabel 7 geeft het gemiddeld aantal mensen per gemeente weer dat in 2017 een (eerste) aanmeldgesprek heeft aangevraagd (en hoeveel van dit aantal uiteindelijk een intakegesprek heeft gehad).

Tabel 7 Hoeveel mensen hebben zich aangemeld en met hoeveel mensen vindt een intakegesprek plaats?

Per gemeente werden er in 2017 gemiddeld 191 aanmeldgesprekken gepland. Daarvan vonden er gemiddeld 178 plaats (uitval van 9% ten opzichte van de aanmelding). Vervolgens werden er gemiddeld 149 intakegesprekken per gemeente gepland (uitval van nog eens 13% na het aanmeldgesprek). Daarvan hebben er uiteindelijk gemiddeld 137 plaatsgevonden (uitval van nog eens 6%). Een uitvalpercentage van in totaal 28%. Met name in de fase, vóór en ná het aanmeldgesprek en vóór het intakegesprek vindt de uitval plaats. Tijdens het rondetafelgesprek gaven de deelnemers aan dat schuldenaren er soms ook zelf voor kiezen om het intakegesprek niet aan te gaan, omdat ze liever een andere vorm van hulp willen of opzien tegen de voorwaarden voor deelname aan een schuldhulpverleningstraject. Op de vraag van de ombudsman in hoeverre gemeenten proberen mensen die er zelf voor kiezen om af te haken toch 'binnen te halen', lieten de deelnemers van het rondetafelgesprek weten dat het uiteindelijk de keuze is van de aanmelder of hij zijn aanvraag door wil zetten.

Een kanttekening die de ombudsman plaatst bij de cijfers uit bovenstaande tabel (7) is dat gemeenten de aanmeldgesprekken niet altijd registreren. Daardoor blijft de uitval in die fase deels onzichtbaar. Zie in dit verband ook de constatering in het Evaluatierapport:[35]

34 Doordat gemeenten aanmelders niet consequent registreren zijn er helaas geen landelijke en betrouwbare cijfers beschikbaar over het aantal mensen dat zich aanmeldt en hoeveel van hen uiteindelijk niet in de schuldhulpverlening terecht komen (door afwijzing en uitval).
35 "Evaluatierapport Wet gemeentelijke schuldhulpverlening", Berenschot, maart 2016.

"*Ruim de helft (53%) van de gemeenten geeft in de enquête aan een voorselectie toe te passen in de toegang tot schuldhulpverlening. Bij die voorselectie valt een wisselend percentage af (gemiddeld ongeveer de helft). Vervolgens vindt bij een deel van de gemeenten ook selectie plaats bij de formele aanvraag waarbij die gemeenten aangeven dat daarbij ca 10-20% afvalt*."

Ook uit het onderzoek van de Inspectie SZW[36] bleek slechts 47% van de responsgemeenten alle eerste contacten met hulpvragers te registreren. Bij 49% van de gemeenten gebeurt dit bij sommige contacten wel en bij sommigen niet. De overige 5% registreert de eerste contacten helemaal niet.[37] Gelet op deze percentages zou het goed kunnen zijn dat het aantal aangevraagde (persoonlijke) aanmeldgesprekken en daarmee het uitvalpercentage hoger ligt dan de 28% die volgt uit de enquête. Immers, de intakegesprekken zullen over het algemeen vaker geregistreerd worden dan de eerste aanmeldgesprekken, waarmee het aantal van 137 plaatsgevonden intakegesprekken per gemeente nauwkeuriger zal zijn dan het gemiddelde aantal aangevraagde persoonlijke aanmeldgesprekken per gemeente.

Tot 1-9-2017 kreeg de inwoner na de telefonische aanmelding een aanvraagformulier toegestuurd. Nadat deze was ingevuld en geretourneerd, volgde een intakegesprek. Vanaf 1-9-2017 wordt bij een aanmelding direct een gesprek gepland. Tijdens het gesprek worden de werkwijze en de mogelijkheden toegelicht. Als de inwoner dat wenst kan direct een aanvraag worden ingediend en volgt een intakegesprek. Na het intakegesprek volgt een beslissing met een beschikking. Onze ervaring na 6 maanden: de uitval tussen aanmelding en daadwerkelijke aanvraag was voor 1-9-2017 ongeveer 25%. Nu is dat nog slechts 7% (dus inwoners die niet naar het aanmeldgesprek komen ook niet na enkele pogingen tot contact.

De ombudsman realiseert zich dat het voortijdig uitvallen ook in de persoon van de aanvrager kan liggen, zoals het tot inzicht komen dat hij andere hulp nodig heeft, bijvoorbeeld beschermingsbewind. Of het terugdeinzen voor de lange duur en de ingrijpende consequenties van een schuldbemiddeling zoals het moeten verkopen van de auto. De burger in financiële problemen blijft een eigen verantwoordelijkheid houden als het gaat om het wel of niet doorzetten van de aanvraag. Maar als mensen eenmaal de moed hebben verzameld om zich te melden, dan weten gemeenten vanaf dat moment dat die mensen financiële problemen hebben of ervaren. De ombudsman vindt dat gemeenten met die wetenschap een extra verantwoordelijkheid hebben om in die fase een extra stap te zetten om de burger in financiële problemen binnen te halen en houden. Zij moeten niet teveel uitgaan van de zelfredzaamheid van de burger.

4.4 No show

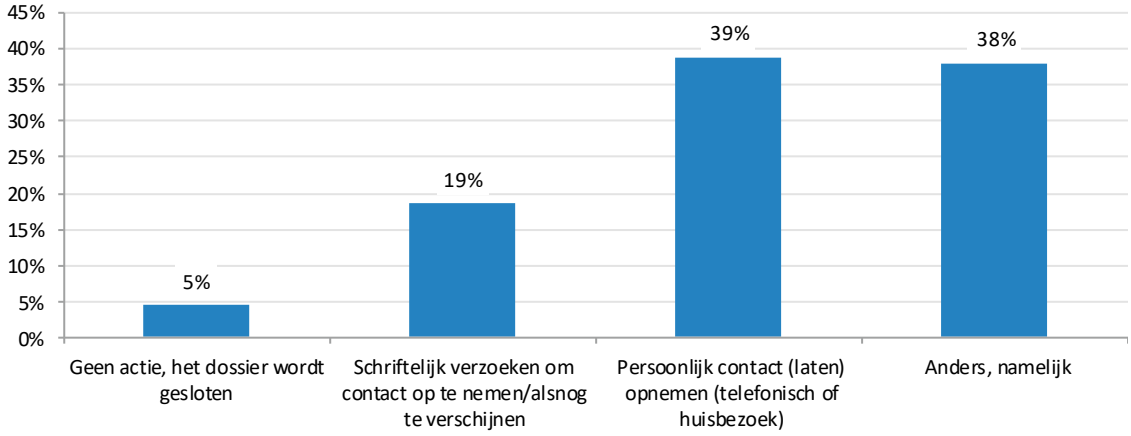
Met het bovenstaande hangt nauw samen het feit dat een deel van de aanmelders uiteindelijk niet verschijnt bij het eerste (aanmeld)gesprek of het daaropvolgende intakegesprek. De ombudsman heeft gemeenten de vraag voorgelegd hoe zij omgaan met mensen die niet verschijnen op een eerder gemaakte afspraak.

36 Rapport "Toegankelijkheid schuldhulpverlening 2017", Inspectie SZW, december 2017.
37 Dit laatste (soms of helemaal niet registreren) gebeurt vooral bij het sociaal wijkteam, de balie van het stadhuis en bij het maatschappelijk werk.

4.4.1 Wat als de burger niet verschijnt op aanmeldgesprek?

Tabel 8 laat zien dat 39% van de gemeenten bij een '*no show*' persoonlijk contact opneemt met de aanmelder via een huisbezoek of telefonisch. 19% stuurt een brief. Van de gemeenten die de vraag met 'anders' hebben beantwoord (38%) zegt ongeveer de helft zowel schriftelijk als persoonlijk contact op te nemen. Ook wordt door deze gemeenten de verwijzer, het sociaal wijkteam of maatschappelijk werk ingelicht over de *no show*.

Tabel 8 Welke actie onderneemt de gemeente als burger niet verschijnt op een aanmeldgesprek?

Al met al probeert 77% van de gemeenten op één of andere manier zelf contact te leggen met de aanvrager. Een aantal gemeenten merkt op dat zij voor het aanmelden gebruik maken van een inloopspreekuren of 'open spreekuren'. Omdat voor zo'n spreekuur geen afspraak hoeft te worden gemaakt is er in deze gemeenten eigenlijk geen sprake van no show bij het aanmeldgesprek.

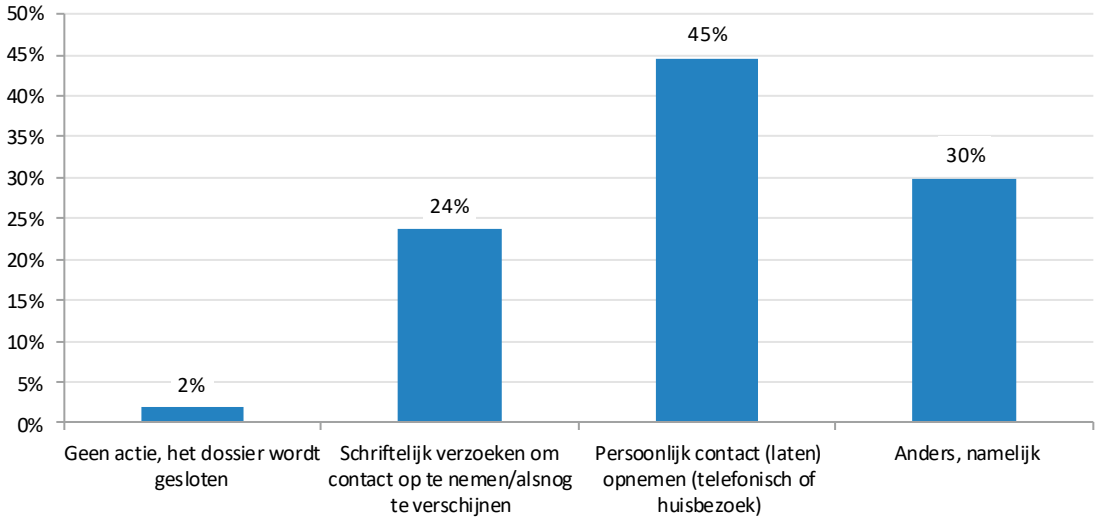
4.4.2 Wat als de burger niet verschijnt op het intakegesprek?

Als een schuldenaar na het aanmeldgesprek een intakegesprek laat inplannen voor verdere beoordeling van zijn schuldhulpaanvraag komt het ook voor dat hij niet verschijnt. Bij een no show in deze fase is er veelal sprake van een combinatie van telefonisch en schriftelijk contact vanuit de gemeenten, ook afhankelijk van de situatie (zie tabel hieronder). Tabel 9 laat zien dat bijna de helft van de gemeenten (45%) zegt persoonlijk contact op te nemen en dat 24% dit schriftelijk doet. De gemeenten die 'Anders' hebben geantwoord, nemen vrijwel ook allemaal contact op met de aanvrager (persoonlijk, telefonisch of schriftelijk).

Benaderen per telefoon, brief, mail. Bij zorgen rijden wij langs.

Een enkele gemeente neemt contact op met de verwijzende instantie. Er zijn echter ook gemeenten die bij *no show* direct een negatieve beschikking afgeven en dus geen extra stap zetten om de burger in financiële problemen binnen te halen en houden.

Tabel 9 Welke actie onderneemt een gemeente als burger niet verschijnt op een intakegesprek?

Het beeld dat op dit punt uit de enquête naar voren komt is dat gemeenten bij het niet verschijnen op een intakegesprek iets actiever zijn in het contact zoeken met de aanmelder dan bij het niet verschijnen op een (persoonlijk)aanmeldgesprek.

4.5 Aanwezigheid (basis)kennis schuldhulpverlening

Soms klagen burgers bij de Nationale ombudsman over de kwaliteit van de dienstverlening van de gemeentelijke schuldhulpverlening. Deze klachten zijn divers. Soms gaan ze over de informatieverstrekking en de professionaliteit waarmee gewerkt wordt, soms gaan ze over de bejegening. Toen bij eerder onderzoek van de ombudsman dit punt tijdens een rondetafelgesprek met deskundigen aan de orde kwam, werd aangegeven dat er meer geïnvesteerd moest worden in de deskundigheid van de wijkteams.[38] Ook de Transitiecommissie Sociaal Domein[39] en de Inspectie SZW[40] rapporteerden dat ongeveer een derde van de door haar bevraagde gemeenten eraan twijfelt of de decentrale aanmeldpunten (lees: wijkteams) voldoende deskundigheid in huis hebben. Veel hulpvragen die aan wijkteams worden voorgelegd zijn van financiële aard. Daarom is kennis van schuldenproblematiek en van financiële zaken van groot belang. Medewerkers van het wijkteam, die vragen op allerlei 'levensgebieden' krijgen voorgelegd, hebben deze specifieke financiële kennis niet altijd in huis. Hierdoor bestaat de kans dat schuldproblemen onvoldoende gesignaleerd worden en niet of pas in een te laat stadium worden onderkend of worden opgepakt. Voor (tijdige) herkenning van schuldproblemen is het dus van essentieel belang dat er in wijkteams medewerkers zijn die beschikken over specifieke kennis op het terrein van schuldenproblematiek of hier makkelijk toegang tot hebben via korte lijnen met schuldhulpverleners.

38 Rapport Nationale ombudsman, "Burgerperspectief op schuldhulpverlening, een onderzoek naar de ervaringen van burgers met gemeentelijke schuldhulpverlening", pagina 58 (Rapport 2016/050), 11 mei 2016.
39 Overigens concludeerde ook Transitiecommissie Sociaal Domein dat lang niet alle wijkteamprofessionals beschikken over de kennis die nodig is om de schuldsituatie die zij tegenkomen adequaat op te pakken, zie Transitiecommissie Sociaal Domein, vierde rapportage TSD: "Eén sociaal domein", 25 februari 2016.
40 Rapport "Toegankelijkheid schuldhulpverlening 2017", Inspectie SZW, december 2017.

De ombudsman heeft gemeenten de vraag voorgelegd in hoeverre een aanvrager een aanmeldgesprek krijgt met een medewerker die (basis)kennis van schuldhulpverlening heeft. Als iemand zijn aanmeldgesprek bij het centrale loket van de gemeente heeft of tijdens een huisbezoek, dan blijkt in bijna alle gevallen (95,4% respectievelijk 92,3%) het gesprek gevoerd te worden door een medewerker met (basis)kennis van schuldhulpverlening. Uit de enquête blijkt voorts dat gemeenten de aanwezigheid van iemand met (basis)kennis tijdens het eerste gesprek bij een decentrale locatie zoals een wijkteam in 81,8% van de gevallen kan 'garanderen'

Tabel 10 Aanwezigheid van basiskennis bij aanmeldgesprek

Locatie van het aanmeldgesprek	Altijd	Vaak	Soms	Nooit	Totaal
Bij de burger thuis	92,3%	5,7%	1,7%	1,9%	100,0%
Bij één of meer decentrale locaties, bijv. een (sociaal) wijkteam	81,8%	13,2%	4,9%	0,0%	100,0%
Bij één (centraal) loket van de gemeente of schuldhulpverleningsinstelling	95,4%	3,0%	1,0%	0,5%	100,0%
Anders, namelijk	96,6%	1,7%	1,7%	0,0%	100,0%

In "Een open deur?" rapporteerde de ombudsman, op basis van gesprekken met gemeenten, dat goede afstemming, korte lijnen en overleg tussen de wijkteams en de gemeentelijke schuldhulpverleners een vereiste zijn om de hulpvrager goed te kunnen bedienen. De aan dat onderzoek deelnemende gemeenten erkenden dat die samenwerking soms nog wel eens te beperkt is met het risico dat schuldproblemen onvoldoende of te laat gesignaleerd worden. Of dat er te laat wordt doorverwezen naar de gespecialiseerde schuldhulpverlener. Verschillende gemeenten lieten de ombudsman tijdens dat onderzoek weten de samenwerking tussen wijkteams en gemeenten ten behoeve van een betere kennisdeling te willen intensiveren. Uit het onderzoek van de Inspectie SZW van december 2017 bleek slechts 49% van de gemeenten er zeker van te zijn dat er voldoende kennis van zaken aanwezig was bij de aanmeldloketten. Een deel van de respondenten wist het niet en de overige 33% van de gemeenten antwoordde dat de aanwezige kennis onvoldoende was.[41] Ook in andere publicaties wordt het ontbreken van een garantie op aanwezigheid van voldoende kennis van schuldenproblematiek als knelpunt beschreven.

Deelnemers aan het rondetafelgesprek dat in het kader van dit onderzoek werd georganiseerd, lieten op een verdiepende vraag van de ombudsman weten het beeld van het onvoldoende aanwezig zijn van basiskennis van schuldhulpverlening bij wijkteams, deels te herkennen. De meeste gemeenten vinden dat basiskennis bij de meeste wijkteammedewerkers aanwezig is of dat zij tot die kennis toegang hebben via screeningsinstrumenten, scholing of een gespecialiseerde collega van de gemeentelijke schuldhulpverlening. Voorwaarde is wel dat er tussen de generalisten en specialisten korte lijnen zijn en dat deze ook gebruikt worden. Daarnaast moeten de wijkteammedewerkers hun kennis van schuldhulpverlening en de doorverwijzingsmogelijkheden binnen hun gemeente actueel houden, zodat ze goed uitgerust zijn voor hun taak als eerste contact voor de burger met schuldenproblematiek.

41 Rapport "Toegankelijkheid schuldhulpverlening 2017", Inspectie SZW, december 2017.

4.6 Resumerend

Als het gaat om de vraag of gemeenten oog hebben voor het belang van de burger komt uit de enquête een redelijk positief beeld naar voren. De meeste gemeenten:

- verwijzen aanvragers, indien nodig, door voor ondersteuning bij het op orde brengen van hun administratie en het verzamelen van gegevens en bewijsstukken (94%);
- proberen contact te leggen met een aanvrager die niet op een afspraak verschijnt (95 tot 98%; afhankelijk of het om een aanmeld- of intakegesprek gaat);
- laten het aanmeldgesprek voeren door een medewerker met basiskennis van de schuldhulpverlening (in 80 tot 95% van de gemeenten; afhankelijk van de aanmeldlocatie).

Desondanks is er een uitvalpercentage van bijna 30%, als het gaat om het aantal aanmeldingen voor een eerste gesprek en het aantal intakegesprekken dat uiteindelijk heeft plaatsgevonden. Gemeenten wijzen als mogelijke verklaring op de keuze die de aanvrager zelf (om verschillende redenen) maakt om een aanvraag niet door te zetten. Verder valt op dat veel gemeenten naar familie of vrienden verwijzen voor hulp bij het verzamelen van gegevens en bewijsstukken.

5. MAKEN GEMEENTEN EEN REDELIJKE AFWEGING?

5.1 Inleiding

De Nationale ombudsman verwacht dat gemeenten bij de beoordeling of een burger in aanmerking komt voor schuldhulpverlening verschillende belangen tegen elkaar afwegen voordat zij een beslissing nemen. De uitkomst hiervan mag niet onredelijk zijn. Bij de beoordeling van een aanvraag voor schuldhulp houden gemeenten rekening met individuele omstandigheden van de schuldenaar én met de belangen van de schuldeisers. Er wordt *altijd* een individuele afweging gemaakt, óók wanneer toelatingseisen en weigeringsgronden aan de orde zijn. Burgers mogen volgens de ombudsman verwachten dat hun individuele situatie uitgangspunt is bij de beoordeling of zij voor hulp en ondersteuning in aanmerking komen. Het is de vraag of dit altijd gebeurt. In "Een open deur?" constateerde de Nationale ombudsman dat gemeenten weigeringsgronden soms zo absoluut formuleren, dat er geen ruimte lijkt te zijn voor een afweging van de individuele omstandigheden en belangen. En een weigeringsgrond 'zonder afweging' komt neer op een categoriale uitsluiting. Dat is nadrukkelijk niet de bedoeling van de wet.[42] Maar ditzelfde rapport maakte ook melding van een positieve ontwikkeling. Sommige weigeringsgronden leken niet meer - of minder strikt dan voorheen - te worden toegepast. En andere weigeringsgronden waren inmiddels uit de beleidsregels verdwenen. In deze enquête heeft de ombudsman opnieuw, maar nu aan een veel groter aantal gemeenten gevraagd naar de rol van de weigeringsgronden in het beleid en in de uitvoering. In dit hoofdstuk komt aan de orde of gemeenten met weigeringsgronden werken. En zo ja, welke weigeringsgronden zij in hun beleid hebben opgenomen, welke zij in de praktijk toepassen en welke zij soms uit coulance juist niet toepassen.

5.2 Weigeringsgronden in beleid

Het merendeel van de gemeenten (circa 66%) geeft aan dat zij bij de beoordeling van een aanvraag schuldhulpverlening met weigeringsgronden werken. De andere gemeenten (34%) doen dat niet.

Daarnaast is onze werkwijze erop gericht om iedereen te helpen met een passend aanbod. In die zin wijzen we ook niemand af, waardoor we geen afwijzende beschikking afgeven. Mensen krijgen soms wel andere ondersteuning dan waar zij in eerste instantie op hadden gerekend. Dit is ook de reden waarom wij geen categoriale weigeringsgronden hanteren: elke inwoner met financiële problemen kan met ons in gesprek.

5.2.1 Zelfstandigen met actief bedrijf[43]

Tabel 11 laat zien dat de doelgroep waarvoor gemeenten het vaakst (ruim 43%) een weigeringsgrond in het beleid opnemen *de zelfstandige ondernemer met een actief bedrijf* is (ingeschreven bij de Kamer van Koophandel). Tijdens het rondetafelgesprek werd opgemerkt dat het aantal zelfstandigen de laatste jaren enorm gegroeid is en daarmee is het risico op problematische

42 Een uitzondering daarop vormt de groep vreemdelingen die niet rechtmatig in Nederland verblijft: artikel 3 lid 4 Wgs.
43 Hieronder verstaat de Nationale ombudsman zelfstandigen met een actief en levensvatbaar bedrijf, met of zonder personeel. Ook bij bedrijven mét personeel kan het vanuit het oogpunt van maatschappelijke kosten nuttig of noodzakelijk zijn dat de gemeente schuldhulpverlening inzet of inhuurt. Dat moet per geval afgewogen worden. De ombudsman is van mening dat zelfstandigen mét of zonder personeel niet zonder nadere afweging uitgesloten mogen worden van schuldhulpverlening. In dit rapport gebruikt de ombudsman de term 'zelfstandigen' om deze doelgroep aan te duiden.

schulden gestegen. De indruk bestaat dat deze doelgroep niet of te laat om schuldhulp vraagt. En àls er om schuldhulp wordt gevraagd, is een specifieke aanpak en vakkennis een vereiste.

5.2.2 Fraudeschulden en recidivisten

Ook mensen met fraudeschulden (39,7%) en recidivisten die binnen twee jaar terugkomen (37,1%) worden in het beleid het meest genoemd als doelgroepen aan wie de toegang tot schuldhulpverlening geweigerd kan worden. Voor deze twee doelgroepen wordt in het beleid de toegang aanzienlijk vaker belemmerd dan de cijfers van de Inspectie SZW[44] aangeven. De Inspectie mat een percentage van 20% voor mensen met fraudeschulden en 21% voor schuldhulprecidivisten.
Bijna 16% van de gemeenten hebben in hun beleid opgenomen om personen met een niet-verwijtbare 'fraudeschuld' te weigeren. Zij gaan er blijkbaar van uit dat fraudeschulden nooit meegenomen kunnen worden in een schuldregeling. Ook heeft 8,6% van de gemeenten als beleid dat zij recidivisten niet toelaten ongeacht hoe lang geleden de recidive zich heeft voorgedaan. Deze beleidsregel kan in voorkomende gevallen, bijvoorbeeld bij recidive van langer dan vijf jaar geleden, uitwerken als een onredelijke weigering. In het rapport 'Knellende schuldenwetgeving' wordt gepleit voor maximering van de uitsluitingstermijn voor zowel recidive (maximaal drie tot vijf jaar) als voor fraudeschulden (maximaal vijf jaar).[45] De ombudsman is van mening dat gemeenten zich in ieder geval zouden moeten beperken tot een maximale uitsluitingstermijn van vijf jaar ingeval van opzet/grove schuld (bij fraudeschulden) of ingeval van grote verwijtbaarheid (bij recidive). In andere gevallen zouden de gemeenten per geval kunnen bepalen wat een redelijke uitsluittermijn is,

5.2.3 Overig

Gemeenten noemen nauwelijks het hebben van een eigen woning met overwaarde of het hebben van een niet-regelbare schuld of faillissement als weigeringsgrond in het beleidsplan. Een aantal gemeenten somt nog andere weigeringsgronden op dan de, bijna vijftien, in de enquête opgenomen weigeringsgronden. Het gaat dan vooral om varianten op de in de enquête genoemde weigeringsgronden. Deze gemeenten maken daarbij de kanttekening dat 'altijd maatwerk mogelijk is'.

44 Rapport "Toegankelijkheid schuldhulpverlening 2017", Inspectie SZW, december 2017 blz. 23.
45 Rapport "Knellende schuldenwetgeving", Jungmann, Madern, Van Geuns en Moerman, juli 2018, blz. 27.

Tabel 11 Welke weigeringsgronden worden voor de toelating tot de schuldhulpverlening gehanteerd? (Meerdere antwoorden mogelijk)

Weigeringsgrond	%
Zelfstandigen met actief bedrijf (inschrijving Kamer van Koophandel)	43,7%
Personen met fraudeschuld(en), ontstaan door opzet of grove schuld	39.7%
Personen die korter dan 2 jaar geleden schuldhulpverlening ontvingen (hieronder valt ook het WSNP traject)	37,1%
Personen die geen stabiel of toereikend inkomen hebben	21,9%
Personen met fraudeschuld(en), ook wanneer deze niet is ontstaan door opzet of grove schuld	15,9%
Personen die langer dan 2 jaar geleden schuldhulpverlening ontvingen (hieronder valt ook het WSNP traject)	15,2%
Personen bij wie de financiële afwikkeling van de echtscheiding nog niet is afgerond.	14,6%
Personen die al eerder schuldhulpverlening (hieronder valt ook het WSNP traject) ontvingen ongeacht hoe lang geleden dit was	8,6%
Onderliggende problematiek (dakloos, verslaafd, weigerachtigheid)	6,6%
Verwijtbare schulden (criminaliteit, onjuiste gegevens geleverd)	3,9%
Personen met een eigen woning met overwaarde	3,3%
Faillissement, niet regelbare schuld	1,3%
Anders, namelijk	10,6%

5.3 Het toepassen van weigeringsgronden in de praktijk

De Nationale ombudsman heeft de gemeenten gevraagd hoe vaak zij in 2017 een aanvraag hebben afgewezen en welke weigeringsgronden daarbij werden gebruikt. Op de vraag hoeveel aanvragen schuldhulpverlening uit 2017 op basis van een weigeringsgrond geheel werden afgewezen, kon twee derde (67%) van de gemeenten die weigeringsgronden hanteren, geen exact aantal geven. Een derde (33%) van de gemeenten kon wel aangeven hoeveel aanvragen op basis van een weigeringsgrond waren afgewezen. Over alle responsgemeenten te samen werd in dat jaar gemiddeld 6% van de aanvragen na de intake afgewezen op basis van een weigeringsgrond.

5.3.1 Zelfstandigen met actief bedrijf

De weigeringsgronden die het vaakst in het gemeentelijke beleid zijn opgenomen worden in de praktijk veelal ook het vaakst toegepast. Het duidelijkst is dit te zien bij de groep zelfstandigen met een actief bedrijf in 2017. 21% van de gemeenten geeft aan dat in 2017 de meest toegepaste weigeringsgrond "zelfstandigen met actief bedrijf" is.

5.3.2 Fraudeschulden

Na de zelfstandigen werden in 2017 fraudeschulden (door opzet of grove schuld) het vaakst genoemd als veel toegepaste weigeringsgrond. In rapport "Een open deur?" stelde de ombudsman vast dat fraudeschulden (met opzet of grove schuld en jonger dan vijf jaar) bij de onderzochte gemeenten niet in aanmerking kwamen voor een schuldregeling, maar wel voor andere vormen van schuldhulp. Het nu gemeten percentage (van 13%) duidt er waarschijnlijk op dat deze laatste

doelgroep bij 87% van de gemeenten wel terecht kan voor de lichtere vormen van schuldhulpverlening maar niet voor de schuldregeling met finale kwijting.

5.3.3 Recidivisten

Recidivisten (die korter dan twee jaar daarvoor schuldhulp hadden ontvangen) eindigden als vierde in onderstaande tabel. Door 11,3% van de gemeenten werd deze weigeringsgrond genoemd als veel toegepaste weigeringsgrond. Dit percentage is laag in verhouding tot de mate waarin de gemeenten deze weigeringsgrond in het beleid hebben opgenomen (37%).

5.3.4 De eigen woning met of zonder overwaarde

Het bezit van een eigen woning (afgezien van de vraag of de woning overwaarde heeft of niet) wordt door geen enkele gemeente genoemd als weigeringsgrond. Het hebben van een eigen woning mét overwaarde werd door slechts door 2% van de gemeenten genoemd als veel toegepaste weigeringsgrond in 2017. In het geval van overwaarde zal zelden sprake zijn van toelating tot een schuldregeling met een schone lei als einddoel (schuldbemiddeling of saneringskrediet). Schuldeisers zullen immers in principe niet akkoord gaan met een schuldregeling als de overwaarde in de woning niet wordt aangewend voor aflossing van de schulden. Daarom is het waarschijnlijk dat in deze gevallen alleen stabilisatie of budgetbeheer wordt aangeboden.

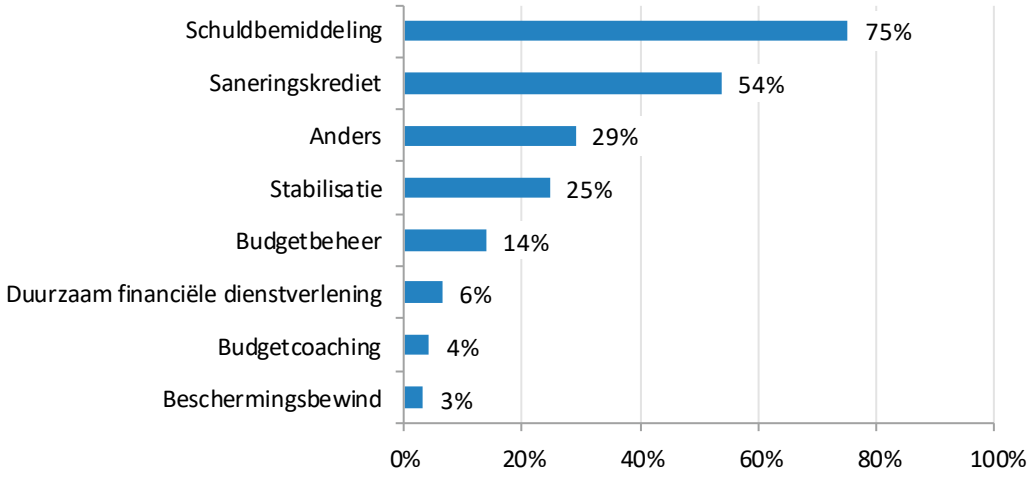
Tabel 12 Wat waren in 2017 de meest toegepaste weigeringsgronden voor het afwijzen van een aanvraag? (Meerdere antwoorden mogelijk)

Weigeringsgrond	%
Zelfstandigen met actief bedrijf (inschrijving Kamer van Koophandel)	20,5%
Personen met fraudeschuld(en), ontstaan door opzet of grove schuld	13,2%
Personen die geen stabiel of toereikend inkomen hebben	12,6%
Personen die korter dan 2 jaar geleden schuldhulpverlening ontvingen (hieronder valt ook het WSNP-traject)	11,3%
Personen bij wie de financiële afwikkeling van de echtscheiding nog niet is afgerond	10,6%
Personen die al eerder schuldhulpverlening (hieronder valt ook het WSNP traject) ontvingen (schuldhulp-recidivisten), ongeacht hoe lang geleden die schuldhulpverlening werd verleend	2,6%
Personen met een eigen woning met overwaarde	2,0%
Personen die langer dan 2 jaar geleden schuldhulpverlening ontvingen (hieronder valt ook het WSNP traject)	2,0%
Personen met fraudeschuld(en), ook wanneer deze niet is ontstaan door opzet of grove schuld	1,3%
Personen met een eigen woning ongeacht of de woning overwaarde heeft of niet	0,0%
Anders, namelijk	64,2%

5.4 Weigeringsgronden op bepaalde vormen van schuldhulpverlening?

Wordt een weigeringsgrond daadwerkelijk toegepast, dan wordt de aanvrager bij 38% van de gemeenten volledig uitgesloten van alle vormen van schuldhulpverlening. In dat geval krijgt hij dus geen enkele vorm van schuldhulpverlening. Bij de andere 62% van deze gemeenten heeft de toepassing van een of meer weigeringsgronden alleen gevolgen voor bepaalde vormen van schuldhulpverlening.

Grafiek 13 Weigeringsgronden op bepaalde vormen van schuldhulpverlening[46]

Zoals bovenstaande tabel laat zien komen burgers met name niet meer in aanmerking voor schuldbemiddeling, het saneringskrediet en, in iets mindere mate, de stabilisatie als een weigeringsgrond in hun situatie van toepassing is. Een traject naar een 'schone lei' is dan veelal uitgesloten. Voor de toegang tot wat 'lichtere vormen' van schuldhulpverlening, zoals budgetbeheer, duurzaam financiële dienstverlening en budgetcoaching worden de weigeringsgronden minder vaak gebruikt. Het voorgaande onderstreept nog eens het belang dat gemeenten bij de toepassing van weigeringsgronden de individuele omstandigheden en belangen goed in kaart brengen en zorgvuldige afwegingen maken.

5.5 Voorbijgaan aan een weigeringsgrond (coulance)

Gemeenten die weigeringsgronden in hun beleidsplan opgenomen hebben, passen deze niet altijd strikt toe in de praktijk. Blijkbaar wordt in deze gevallen een individuele afweging gemaakt. Tabel 14 geeft weer in welke gevallen gemeenten in 2017 burgers tóch toelieten tot schuldhulp, ondanks het feit dat er op de situatie van de aanvrager één of meer weigeringsgronden van toepassing waren.

Vanuit ons dienstverleningsconcept verlenen wij maatwerk. we proberen iedereen te helpen, of een alternatief te bieden. Bij fraudeschulden waarbij sprake is van voorwaardelijke opzet zijn we strenger, maar zelfs dan leveren we maatwerk en zoeken we de beste oplossing.

46 De vraag luidde: *"Weigeringsgronden zijn alleen van toepassing op één of meer specifieke vormen van schuldhulpverlening, namelijk: (meerdere antwoorden mogelijk)."*

5.5.1 Zelfstandigen met actief bedrijf

Bij de beoordeling van aanvragen in 2017 werd niet vaak voorbij gegaan aan de weigeringsgrond 'zelfstandigen met een actief bedrijf'. Slechts 15% van de gemeenten geeft aan dat in 2017 voornamelijk coulance werd verleend bij zelfstandigen met een actief bedrijf. Hoewel de weigeringsgrond 'zelfstandige met een actief bedrijf' in 2017 het vaakst werd genoemd in het beleid én het vaakst werd toegepast[47], maken gemeenten - in tegenstelling tot de andere veel voorkomende weigeringsgronden – in veel mindere mate een uitzondering op deze weigeringsgrond. Zij lijken op dit onderdeel strikt vast te houden aan het formele beleid. Deze uitkomst strookt met de bevindingen uit het rapport "Een open deur?" Ook in dat onderzoek bleek dat vooral zelfstandigen met een actief en nog levensvatbaar bedrijf categoriaal en zonder nadere beoordeling worden uitgesloten, namelijk in zes van de elf gemeenten.[48]

5.5.2 Fraudeschulden en recidive

21% van de gemeenten vermeldt dat zij voornamelijk bij fraudeschulden (ongeacht of deze zijn ontstaan door opzet en grove schuld) en bij recidive een uitzondering maken op de formele weigeringsgronden. In het rapport "Een open deur" kwam al naar voren dat tien van de elf gemeenten aanvragers niet meer op voorhand uitsloten van schuldhulpverlening als er een fraudeschuld in het schuldenpakket zat. Gemeenten kijken meer dan vroeger naar de mate van verwijtbaarheid van de fraudeschuld. De Inspectie SZW concludeerde eind vorig jaar dat ongeveer 42% van de gemeenten in 2016 of 2017 wijzigingen had aangebracht in de beleidsregels van de toegang. In de meeste gevallen zijn enkele weigeringsgronden afgeschaft. Er wordt vaker gekeken naar de individuele situatie van de burger.

Kortom, het beeld dat de enquête laat zien is dat de weigeringsgrond fraudeschulden mét opzet/grove schuld niet heel vaak (meer) door gemeenten wordt toegepast (13%). Deze doelgroep kan bij de gemeente waarschijnlijk alleen terecht voor lichte vormen van schuldhulp en niet voor een schuldregeling (met schone lei). Overigens geeft slechts 1% van de gemeenten aan dat de meest voorkomende uitzondering wordt gemaakt voor "personen met fraudeschulden zónder opzet/grove schuld'. Dat bevestigt vooral dat deze formele weigeringsgrond nauwelijks voorkomt (zie tabel 12). Daarnaast gingen relatief veel gemeenten (30%) voorbij aan de weigeringsgrond voor mensen die korter dan twee jaar geleden schuldhulpverlening ontvingen.[49]

In "Een open deur?" lieten de in dat onderzoek betrokken gemeenten aan de ombudsman weten dat de uitsluitingstermijnen voor recidivisten korter zijn geworden en dat gemeenten hier minder strikt aan vasthielden. Met andere woorden, recidivisten (korter dan twee jaar geleden) worden in het beleid vaak genoemd bij de weigeringsgronden (37%) maar in de praktijk blijkt dat relatief weinig gemeenten (11%) korte termijn recidive noemen als meest toegepaste weigeringsgrond. Dat is onder andere te verklaren uit het relatief hoge percentage gemeenten (31%) dat toch een individuele afweging maakt en coulance betracht.

47 Zie tabellen 11 en 12.
48 Bij de toegang tot schuldhulpverlening gaat het in eerste instantie om een actief bedrijf. De levensvatbaarheid moet dan nog bepaald worden. De vraag is echter of zelfstandigen altijd een levensvatbaarheidstoets krijgen of dat zij op basis van het hebben van een actief bedrijf al geweigerd worden.
49 Hieronder begrepen het Wsnp-traject.

5.5.3 Ontbreken van een stabiel inkomen of stabiele situatie

Uit de antwoorden op de vragenlijst blijkt voorts dat in 2017 21% van de gemeenten het ontbreken van een stabiel of toereikend inkomen noemt als weigeringsgrond waarbij men genegen is coulance te betrachten. Ook de nog niet financieel afgewikkelde echtscheiding was bij 18% van de gemeenten geen reden om schuldhulpverlening te weigeren. In die gevallen bieden gemeenten overigens meestal alleen voorlopige of lichte ondersteuning aan.

Als de scheiding nog niet is afgerond kan schuldsanering niet worden toegepast omdat de hoogte van de schuld nog niet kan worden vastgesteld. Daar wij iedereen willen helpen bieden wij tot die tijd duurzame financiële dienstverlening aan totdat de schuldsanering kan worden gestart.

Zoals eerder aangegeven bij tabel 12 is bij 13% van de gemeenten het ontbreken van een stabiel inkomen een van de belangrijkste redenen in 2017 tot weigering van een schuldhulpverleningsaanbod. Uit tabel 14 blijkt tegelijkertijd dat op deze weigeringsgrond juist ook relatief vaak een uitzondering wordt gemaakt. 21% van de gemeenten geeft aan dat in geval sprake is van een instabiel inkomen, toch een uitzondering wordt gemaakt op de beleidsregels. Deze hoge cijfers (zowel weigering als coulance) laten vermoedelijk zien dat een instabiel inkomen relatief vaak voorkomt.

5.5.4 De eigen woning

15% van de gemeenten laat weten dat in 2017 met name coulance is betracht bij burgers met een eigen woning (ongeacht of deze wel of niet overwaarde heeft). Dit is opvallend omdat geen enkele gemeente deze weigeringsgrond formeel in het beleid zegt te hebben opgenomen (zie tabel 11). Mogelijk duidt dit op een 'oude' beleidsregel die niet meer actief wordt toegepast maar formeel nog wel van kracht is. Enkele gemeenten (3%) geven aan dat zij in 2017 met name coulance hebben toegepast bij aanvragers met een eigen woning mét overwaarde. De woning met overwaarde is wel bij verschillende gemeenten als weigeringsgrond in formeel beleid vastgelegd.

Tabel 14 Op welke weigeringsgronden passen gemeenten coulance toe?[50]
(Meerdere antwoorden mogelijk)

Weigeringsgrond	%
Personen die korter dan 2 jaar geleden schuldhulpverlening ontvingen (hieronder valt ook het WSNP traject).	30,6%
Personen die geen stabiel of toereikend inkomen hebben.	21,0%
Personen met fraudeschuld(en), ook wanneer deze niet is ontstaan door opzet of grove schuld.	21,0%
Personen met fraudeschuld(en), ontstaan door opzet of grove schuld.	19,4%
Personen bij wie de financiële afwikkeling van de echtscheiding nog niet is afgerond.	17,7%
Personen met een eigen woning ongeacht of de woning overwaarde heeft of niet.	14,5%
Zelfstandigen met actief bedrijf (inschrijving Kamer van Koophandel)	14,5%
Personen die al eerder schuldhulpverlening (hieronder valt ook het WSNP traject) ontvingen (schuldhulp-recidivisten), ongeacht hoe lang geleden.	12,9%
Personen die langer dan 2 jaar geleden schuldhulpverlening ontvingen (hieronder valt ook het WSNP traject).	8,1%
Personen met een eigen woning met overwaarde.	3,2%
Personen met fraudeschuld(en), ook wanneer deze niet is ontstaan door opzet of grove schuld	1,3%
Anders, namelijk	19,3%

5.6 Resumerend

Uit dit onderzoek komt naar voren dat twee derde van de gemeenten weigeringsgronden voor de verschillende doelgroepen in beleid heeft opgenomen. Een derde van de gemeenten heeft dat niet. In de praktijk wordt in circa 6% van de aanvragen de toegang tot schuldhulp ontzegd op basis van een weigeringsgrond. Bovendien blijkt dat regelmatig toch schuldhulp wordt verleend wanneer sprake is van één of meer weigeringsgronden. Blijkbaar wordt in die gevallen een individuele afweging gemaakt en toch (een lichte vorm van) schuldhulpverlening toegekend. Deze afwijking van het beleid doet zich het vaakst voor bij personen die korter dan 2 jaar geleden schuldhulpverlening ontvingen, die geen stabiel inkomen hebben of die fraudeschulden hebben. Voor de groep zelfstandigen wordt veel minder vaak een uitzondering op het beleid gemaakt. Opvallend is verder dat 66,9% van de gemeenten de toepassing van weigeringsgronden in 2017 heeft moeten schatten en daar dus geen exacte cijfers van heeft.

50 De vraag luidde: *"In die gevallen dat u ondanks de aanwezigheid van een weigeringsgrond een burger in 2017 toegang verleende tot schuldhulpverlening: welke weigeringsgronden betrof het voornamelijk (meerdere antwoorden mogelijk)?"*

6. ZIJN GEMEENTEN TRANSPARANT EN BETROUWBAAR?

6.1 Inleiding

Gemeenten zijn wettelijk verplicht om op een aanvraag voor schuldhulpverlening een besluit te nemen en dit in een beschikking mee te delen aan de aanvrager.[51] De ombudsman verwacht dat gemeenten een duidelijk, gemotiveerd en op schrift gesteld besluit aan burgers verstrekken, zodat het voor hen gemakkelijk te begrijpen is wat er is besloten en wat dit betekent. Gemeenten laten in hun beslissing eveneens weten dat iemand de mogelijkheid heeft bezwaar te maken. Ook geven zij daarbij aan op grond van welke feiten deze beslissing is genomen en op welke wijze er rekening is gehouden met de belangen van de burgers. Als burgers om wat voor reden dan ook, niet aanmerking komen voor schuldhulp, dan zoeken gemeenten actief naar andere middelen en mogelijkheden. Bij een afwijzing verwijzen gemeenten burgers actief en 'warm' door of bieden een alternatief. De ombudsman vindt dit belangrijk omdat anders de (financiële) problemen van burgers te veel oplopen waardoor zij in hun bestaanszekerheid kunnen worden bedreigd. In "Een open deur?" signaleerde de Nationale ombudsman dat de in dat onderzoek betrokken gemeenten niet altijd de beslissing tot toelating of weigering vastlegden in een beschikking. Een deel van de aanvragen werd informeel afgewezen waarmee de burger rechtsbescherming werd onthouden. Daarnaast liet de kwaliteit van de beschikkingen soms te wensen over: afwijzende beschikkingen werden onvoldoende gemotiveerd en in toekennende beschikkingen vermeldden gemeenten niet altijd welke vorm van schuldhulp zij toekenden.

In dit hoofdstuk komt aan de orde hoe en op welk moment in de procedure gemeenten de aanvragers op de hoogte stellen van het besluit tot toelating of weigering. En in hoeverre zij het besluit toelichten en motiveren.

6.2 De afwijzende beslissing

Het belang van een schriftelijk beschikking is dat de schuldhulpaanvrager duidelijk krijgt uitgelegd waarom de gemeente zijn aanvraag heeft afgewezen, hoe hij daartegen bezwaar en beroep kan instellen en waar hij eventueel terecht kan voor verdere hulp. Als hij hierover advies wil vragen aan derden kan hij de beschikking meenemen en bespreken. Kortom: de beschikking zorgt voor duidelijkheid en rechtszekerheid.

6.2.1 Hoe informeren gemeente de aanvrager over de afwijzende beslissing?

Als een aanvraag wordt afgewezen, doet 67% van de gemeenten dit schriftelijk met een beschikking. De overige gemeenten (33%) doen dat mondeling. Een aantal gemeenten gaf in toelichting hierop aan, dat ze een afwijzing zowel mondeling als schriftelijk meedelen aan de aanvrager:

> *Burgers worden formeel (middels een beschikking) op de hoogte gesteld van ons besluit op hun aanvraag. Vooraf krijgen burgers ons besluit al toegelicht in een mondeling gesprek.*

Overigens signaleerde de Inspectie SZW in haar rapport[52] dat minder gemeenten in 2017 een beschikking afgaven dan in 2016. Er was een lichte daling van 72% in 2016 naar 67% in 2017. Dit

51 Conform de regels van de Algemene wet bestuursrecht.
52 Rapport "Toegankelijkheid schuldhulpverlening 2017", Inspectie SZW, december 2017.

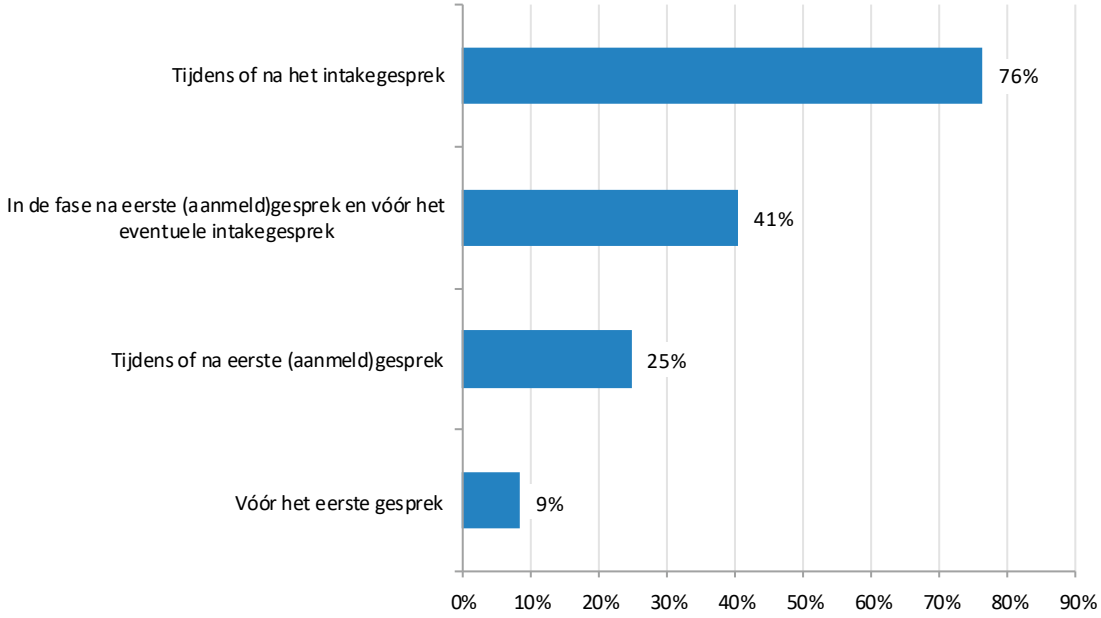
betrof zowel negatieve als positieve beschikkingen die na het intakegesprek werden genomen. Het is de ombudsman niet duidelijk of er sprake is van een neerwaartse trend. Tijdens het rondetafelgesprek gaven enkele deelnemers desgevraagd aan dat zij de beschikking niet het meest geschikte instrument vonden om de aanvrager op de hoogte te stellen van het toelatingsbesluit. Zij benadrukten vooral het belang van een mondelinge toelichting op de beschikking.

6.2.2 Moment van informeren over de afwijzende beslissing

Vaak is het een combinatie. Tijdens het gesprek wordt duidelijk als het aan de orde is dat iemand niet in aanmerking komt. Dit bespreken we tijdens het gesprek en bevestigen we tevens per brief op het moment dat er een aanvraag ligt. We stemmen de communicatie af op de wijze waarop deze binnen komt.

Tabel 15 laat zien dat de meeste gemeenten (76%) een aanvraag voor schuldhulpverlening afwijzen *tijdens of na het intakegesprek*; het gesprek waarin de aanvraag en de algehele schuldsituatie wordt besproken met de aanvrager. Daarnaast deelt een flink aantal gemeenten de afwijzing (ook) al in een eerder stadium mee. 41% van de gemeenten deelt de afwijzing mee in de fase ná het aanmeldgesprek en vóór het eventuele intakegesprek. 25% van de gemeenten deelt de afwijzing (ook) al *tijdens of na* het eerste (aanmeld)gesprek mee, dus als de aanvrager zich voor het eerst meldt met een hulpvraag. En bij 9% van de gemeenten wordt *voorafgaand* aan het eerste (aanmeld)gesprek (ook) al aan de aanvrager meegedeeld dat hij niet in aanmerking komt voor schuldhulp. Uit de antwoorden op de enquête is niet op te maken om welke situaties het hier gaat. Het kan hier gaan om het niet voldoen aan een basisvoorwaarde (ingeschreven staan in die gemeente of de leeftijd van minimaal 18 jaar). Maar het kan ook gaan om een afwijzing op voorhand waarin een weigeringsgrond zonder nadere afweging wordt toegepast (bijvoorbeeld bij een zelfstandige met actief bedrijf). In het onderzoek dat resulteerde in het rapport "Een open deur?" heeft de ombudsman dit soort afwijzingen veelvuldig gezien.

Tabel 15 Wanneer wordt aan de burger medegedeeld dat zijn aanvraag voor schuldhulp is afgewezen? (Meerdere antwoorden mogelijk)

6.2.3 De informatie in de afwijzende beschikking

Vrijwel alle gemeenten die een afwijzende beschikking sturen zeggen hierin een toelichting of motivering te geven en daarnaast de bezwaarclausule te vermelden. Een aantal gemeenten geeft aan dat zij in de toelatingsbeslissing verwijst naar het plan van aanpak zoals dit in het intakegesprek is besproken.[53] Ondanks deze antwoorden op de enquête blijft het voor de ombudsman de vraag of gemeenten in de concrete gevallen een goede motivering in de schriftelijke beschikking geven en of het de aanvrager voldoende duidelijk is waarom zijn aanvraag is afgewezen. Deze twijfel komt voort uit de bevindingen van het rapport "Een open deur?" In dit onderzoek kwam de Nationale ombudsman namelijk een aanzienlijk aantal standaardbeschikkingen tegen zonder deugdelijke motivering.[54]

De naam en het telefoonnummer van de behandelend medewerker van de gemeenten worden bijna altijd (91,3%) opgenomen in de afwijzing. Tijdens het rondetafelgesprek werd opgemerkt dat het niet per se de behandelend medewerker hoeft te zijn die in de beschikking wordt vermeld. Enkele deelnemers vonden het juist beter als een andere medewerker de toelichting zou geven. Deze zou in voorkomende gevallen het besluit ambtshalve kunnen toetsen en eventueel een herziening kunnen initiëren.

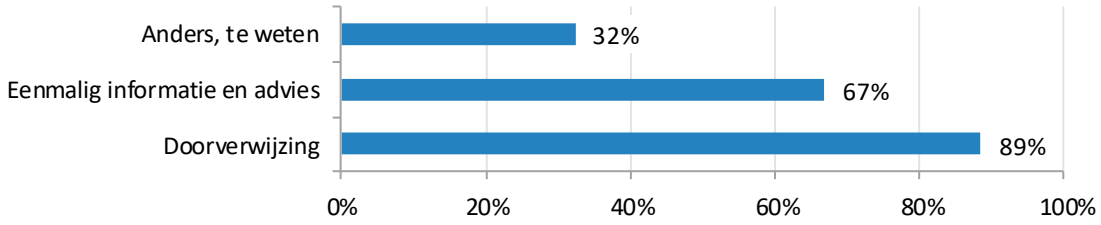
6.2.4 Alternatief bij weigering schuldhulp?

Bijna alle gemeenten die weigeringsgronden hebben opgenomen in hun beleidsplan en deze eveneens in de praktijk toepassen, zeggen bij weigering van schuldhulpverlening de aanvrager een alternatief aan te bieden of hem door te verwijzen. Slechts drie gemeenten geven aan dit niet te

53 Zie verder onder 6.3.
54 Tijdens dit onderzoek werden 730 schuldhulpdossiers bestudeerd.

doen. Het alternatief dat zij bieden bestaat vooral uit doorverwijzing en, in iets mindere mate, in het eenmalig geven van informatie en advies.

Tabel 16 Vervolgvraag: Bieden gemeenten die niet in aanmerking komen voor schuldhulpverlening vanwege een weigeringsgrond een alternatief? Ja, namelijk:

Gemeenten benoemen de volgende alternatieven: helpen bij het treffen van een 100%-betalingsregeling, begeleiding via maatschappelijk werk en/of andere partijen, hulp door een professionele derde partij en meerdere informatie en adviesgesprekken. Een gemeente meldt:

Ligt aan de situatie, maar in de meeste gevallen wordt iemand op de een of andere manier wel geholpen.

6.3 De toekennende beschikking

Ook bij toekenning van de aanvraag is een schriftelijke beschikking van groot belang. In die beslissing wordt de toelating schriftelijk bevestigd en – als het goed is - welke vorm van schuldhulp de gemeente hem gaat verlenen. Dat biedt rechtszekerheid en duidelijkheid: de aanvrager heeft op papier welke schuldhulp hem is toegekend en (eventueel) welke voorwaarden daarvoor gelden.

6.3.1 Hoe informeren gemeenten de aanvrager over de toekennende beslissing?

Wanneer een aanvraag voor schuldhulpverlening wordt toegekend, gebeurt dat in 83% van de gevallen schriftelijk. In 17% van de gevallen gebeurt dit mondeling. Het percentage gemeenten dat positieve beschikkingen stuurt (83%) ligt daarmee een stuk hoger dan het percentage gemeenten dat afwijzende beschikkingen stuurt (67%). Terwijl rechtsbescherming bij negatieve beschikkingen van groot belang is, wordt deze juist bij die beschikkingen minder goed gewaarborgd.

Bij het in behandeling nemen van de aanvraag wordt dit mondeling besproken en vervolgens wel schriftelijk bevestigd, maar ik denk niet dat je bevestiging kunt zien als een formele beschikking. We kiezen vaak voor een mail, of voor het opnemen van het vervolg in het plan van aanpak.

Enkele gemeenten geven geen schriftelijke beschikking af als de aanvraag schuldhulp wordt toegekend. Eén van hen motiveert dit als volgt:

Wij kiezen ervoor om alleen beschikkingen af te geven als we NIET met de burger verder in traject kunnen gaan. Als je een beschikking afgeeft bij wel, dan moet je gaan specificeren met alle consequenties van dien, daar je vaak na de intake nog maar een gedeelte van de info hebt. Burgers komen gaandeweg het begeleidingstraject vaak met veel nieuwe info, nieuwe vragen, andere uitkomsten etc. Dan zou je telkens nieuwe beschikking af moeten geven, waardoor het wel een heel bureaucratisch tijdrovend geheel wordt, wat allemaal ten koste van de tijd gaat die je voor je klanten nodig hebt.

Volgens de bevindingen van de Inspectie SZW gaven in 2017 beduidend minder gemeenten een toekenningsbeslissing af dan in het jaar daarvoor het geval was. Een daling van 71% in 2016 naar 58% in 2017. Opvallend is dat 5% van de gemeenten al vóór het eerste gesprek met de burger laat weten dat hij in aanmerking komt voor schuldhulpverlening.

Vaak is het een combinatie. Tijdens het gesprek wordt duidelijk als het aan de orde is dat iemand niet in aanmerking komt. Dit bespreken we tijdens het gesprek en bevestigen we tevens per brief op het moment dat er een aanvraag ligt. We stemmen de communicatie af op de wijze waarop deze binnen komt.

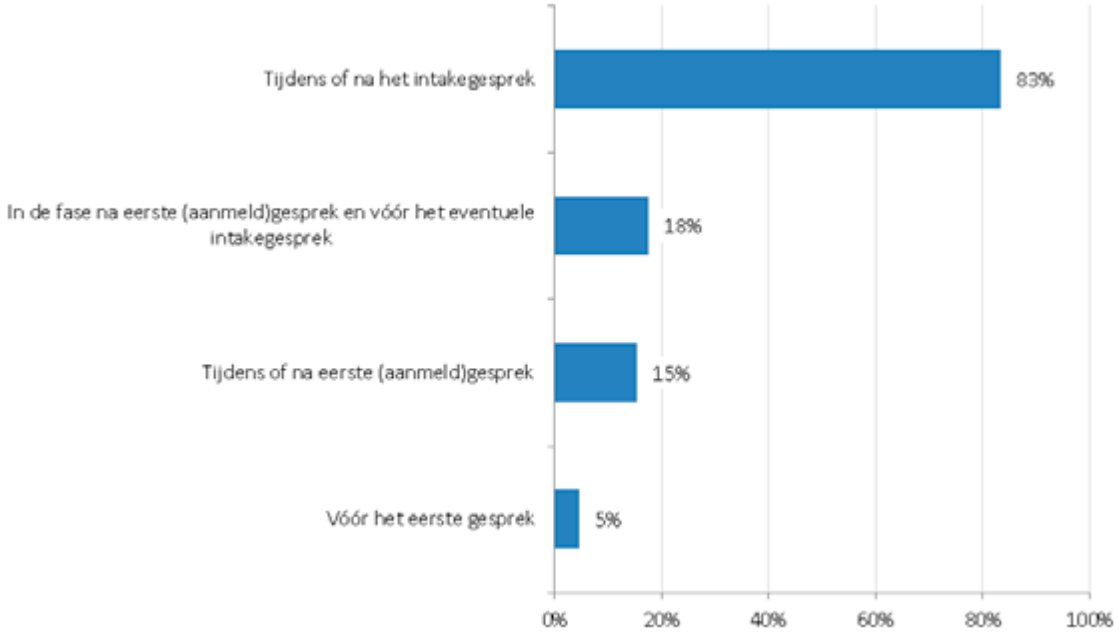
De ombudsman is positief verrast over het hoge percentage (83%) toekenningsbeschikkingen. In "Een open deur?" constateerde hij dat sommige gemeenten tijdens het aanmeldingsgesprek een (standaard) beschikking afgeven met de mededeling dat iemand is toegelaten tot de schuldhulpverlening,[55] ondanks dat in een latere fase kan blijken dat de aanvrager niet (verder) geholpen wordt. Formeel is de aanvrager dan toegelaten tot schuldhulp, ook al gaat het in dat geval uitsluitend om een eenmalig adviesgesprek ('informatie en advies'). De gemeente heeft dan formeel gezien (een vorm van) schuldhulp verleend, maar feitelijk komt het erop neer dat zij de aanvrager nauwelijks schuldhulp heeft geboden en diens aanvraag eigenlijk heeft afgewezen. Deze gevallen kunnen de cijfers van het percentage toegelaten personen mogelijk vertekenen.

6.3.2 Moment van informeren over toekennende beslissing

De grote meerderheid van gemeenten (83%)[56] deelt na het intakegesprek mee of de aanvrager wel of niet tot de schuldhulpverlening wordt toegelaten. Slechts 15% respectievelijk 18% van de gemeenten deelt dit (ook) mee in het eerste (aanmeld)gesprek of na het aanmeldgesprek (maar vóór het intakegesprek). De meeste gemeenten delen de toelating dus op een later moment mee dan een afwijzing. De verklaring hiervoor zal waarschijnlijk zijn dat voor een toelating meer zaken uitgezocht moeten worden (zoals gegevens, bewijsstukken, motivatie aanvrager).

55 Zie het rapport "Een open deur?"
56 Deze 83% is een andere dan de 83% uit 6.3.1.

Tabel 17 Wanneer wordt aan de burger medegedeeld dat op zijn aanvraag positief is besloten? (Meerdere antwoorden mogelijk)

6.3.3 De informatie in de toekennende beschikking

Het gros van de gemeenten (67%) informeert de aanvrager in de beschikking over de vorm van schuldhulpverlening die hij krijgt aangeboden. Een derde (33%) van de gemeenten vermeldt dit niet. Dit beeld komt grofweg overeen met het beeld uit het rapport "Een open deur?" Daarin stelden vier van de elf onderzochte gemeenten dat de aangeboden soort schuldhulp in de beschikking niet werd genoemd of – als deze wel genoemd werd - dat daar tegen geen bezwaar mogelijk was. In de toekenningsbeschikkingen vermeldt 94% van de gemeenten de naam en het telefoonnummer van de behandelend medewerker. Een kleine 6% van de gemeenten doet dit niet.

6.4 Resumerend

Dit onderzoek laat zien dat niet alle gemeenten de beslissing op de aanvraag schriftelijk aan de aanvrager meedelen. 33% van de gemeenten deelt de afwijzende beslissing uitsluitend mondeling mee. 17% van de gemeenten deelt de toelatingsbeslissingen slechts mondeling mee. In die gevallen ontvangt de aanvrager geen schriftelijke motivering van de beslissing en wordt hij niet schriftelijk gewezen op de mogelijkheid van bezwaar en beroep. Het percentage gemeenten dat positieve beschikkingen stuurt (83%) ligt hoger dan het percentage gemeenten (67%) dat afwijzende beschikkingen stuurt. Juist bij negatieve beschikkingen is het van groot belang dat de rechtszekerheid wordt gewaarborgd. Persoonlijk contact en een gesprek over de beslissing juicht de ombudsman toe, maar daarbij is een schriftelijke beschikking een absoluut minimumvereiste vanuit het oogpunt van rechtszekerheid. Positief is, dat de naam en het telefoonnummer van de behandelend medewerker van de gemeenten bijna altijd in de beschikkingen worden opgenomen. Daarmee heeft de aanvrager een directe ingang, als er bij hem vragen of onduidelijkheden zijn naar aanleiding van die beslissing.

7. Conclusie Nationale ombudsman

7.1 Inleiding

In de tweede helft van 2017 stelde de Nationale ombudsman een onderzoek in naar de wijze waarop gemeenten de toegang tot de schuldhulpverlening hebben ingericht en in hoeverre zij daarin drempels opwerpen. Het betrof een onderzoek onder tien Nederlandse gemeenten en één gemeenschappelijke regeling. Het onderzoek werd op 19 januari 2018 afgerond met de publicatie van het rapport "Een open deur?"

Een van de belangrijkste conclusies van dat rapport was dat gemeenten aan burgers niet altijd een laagdrempelige en brede toegang tot schuldhulp bieden en dat de toegang op een aantal punten verbeterd kan worden. In dat rapport formuleerde de Nationale ombudsman vier uitgangspunten die – vanuit de burger bekeken – een brede toegang tot de gemeentelijke schuldhulpverlening moeten garanderen. Omdat de Nationale ombudsman landelijk in kaart wilde brengen in hoeverre in Nederlandse gemeenten burgers een laagdrempelige en toegankelijke schuldhulpverlening bieden, stelde hij een vervolgonderzoek in. Hij deed dit door een vragenlijst uit te zetten onder 298 gemeenten.[57] Deze vragenlijst is gebaseerd op de in "Een open deur?" geformuleerde uitgangspunten. In dit hoofdstuk worden de belangrijkste conclusies beschreven.

7.2 Niet meten is niet weten

Het is bekend dat over het totaal aantal aanmeldingen voor gemeentelijke schuldhulpverlening nauwelijks landelijke cijfers bestaan. De oorzaak is gelegen in het feit dat gemeenten het toegangsproces verschillend hebben ingericht en op uiteenlopende momenten en op verschillende wijzen registreren (of helemaal niet). Hierdoor kunnen gegevens moeilijk bij elkaar worden gevoegd of met elkaar worden vergeleken. Omdat gemeenten geen eenduidige definities hanteren van aanmeldingsfases, is het moeilijk om representatieve uitspraken te doen over (landelijke) cijfers over bijvoorbeeld instroom, uitstroom en doorlooptijd.[58]

Tijdens dit onderzoek bleek dat de individuele gemeenten niet altijd beschikken over exacte cijfers. Het viel de ombudsman in het bijzonder op dat bijna de helft van de deelnemende gemeenten bij een aantal concreet geformuleerde vragen geen exacte cijfers kon reproduceren. Zo moest 48% van de gemeenten op vragen van de ombudsman hoe vaak burgers in 2017 een persoonlijk aanmeldgesprek hebben aangevraagd en hoeveel aanmeldgesprekken daadwerkelijk hebben plaatsgevonden, de aantallen schatten. Op de vraag hoeveel aanvragen schuldhulpverlening op basis van een weigeringsgrond geheel werden afgewezen kon 67% van de gemeenten die weigeringsgronden hanteren, geen exacte aantallen overleggen.

57 Waarvan 251 hebben gerespondeerd. Een responspercentage van 84%.
58 Voor indicatieve cijfers is men veelal aangewezen op deelbronnen van meerdere partijen, zoals de NVVK, gemeenten en Kredietbanken. Alhoewel er op basis van de beschikbare cijfers geen concrete uitspraken gedaan kunnen worden, kan met behulp van de inventarisatie van deze cijfers wel een schatting worden gemaakt van het aantal aanmelders per jaar. Het zou gaan om tussen de 90.500 en 124.000 huishoudens.[58] Het is echter niet vast te stellen hoeveel huishoudens die zich met problematische schulden hebben gemeld bij de gemeenten, uiteindelijk in aanmerking komen voor schuldhulp.

Gemeenten droegen voor het niet kunnen overleggen van exacte cijfers verschillende verklaringen aan, zoals de uitbesteding van de schuldhulpverlening aan een externe uitvoerder die niet of anders registreert en het gebruik van verschillende systemen die de verschillende onderdelen van de toelatingsprocedure registreren. Ook blijken er verschillen te bestaan tussen de definities die de gemeente hanteert voor bijvoorbeeld aanmeldgesprekken en de definities die de wijkteams gebruiken. Tot slot gaf een aantal gemeenten aan in 2017 of 2018 van (registratie)systeem te zijn veranderd, waardoor exacte cijfers niet beschikbaar waren.

De ombudsman maakt zich zorgen over het gebrek aan harde cijfers dat in de wereld van de schuldhulpverlening al jaren bestaat. Deze cijfers (zoals over de in- en uitstroom en de geboden soorten hulpverlening) geven zicht op de aard en omvang van de schuldhulpverleningspraktijk en daarmee op de effectiviteit en toegankelijkheid van de schuldhulpverlening door de gemeente. Met behulp van cijfers kan worden nagegaan of de burger met schulden in de praktijk goed geholpen wordt en dus of de gemeente voldoet aan de zorgplicht die zij op grond van de Wgs voor deze kwetsbare doelgroep heeft. Voor de gemeenteraden zijn cijfers een hulpmiddel, zo niet voorwaarde om toezicht te kunnen houden op de uitvoering van het beleid dat zij op grond van de Wgs hebben opgesteld ten behoeve van de integrale schuldhulpverlening, dat door de colleges moet worden uitgevoerd. De ombudsman ziet hier ook een taak voor de staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid - als stelselverantwoordelijke - om samen met het werkveld minimumeisen op te stellen ten aanzien van de te registreren gegevens door gemeenten.

7.3 Conclusies

Uit de antwoorden die gemeenten op de enquête hebben gegeven komt over het algemeen een positief beeld naar voren als het gaat om de toegankelijkheid van de schuldhulpverlening. Een groot deel van de gemeenten staat open en is toegankelijk voor nieuwe aanvragers. Degene die zich aanmeldt kan meestal binnen twee weken, op een centrale of decentrale locatie bij hem in de buurt, in een face-to-face-gesprek zijn schuldproblemen bespreken. Verder hebben gemeenten oog voor de niet-zelfredzame burger. Als deze het moeilijk vindt om zijn financiële administratie goed te organiseren en/of alle benodigde gegevens en bewijsstukken te verzamelen, krijgt hij bij vrijwel alle gemeenten hulp aangeboden of wordt hij daarnaar doorverwezen. En als de aanvrager niet komt opdagen probeert de schuldhulpverlener contact op te nemen met de aanvrager. Volgens gemeenten heeft de schuldhulpverlener die het eerste gesprek voert altijd basiskennis van de schuldhulpverlening. Of gemeenten zich redelijk opstellen bij de beoordeling van de aanvraag is moeilijk te bepalen. Het lijkt er wel op dat weigeringsgronden minder vaak en minder strikt worden toegepast dan voorheen. Dit kan erop duiden dat gemeente vaker een individuele afweging maken.
Waarschijnlijk bieden gemeenten, zeker als het gaat om recidive en fraudeschulden (tijdelijk) lichtere vormen van schuldhulp aan. In de beschikkingen wordt vrijwel altijd de contactgegevens van een (behandelend) ambtenaar opgenomen. Dat is positief.

Uit de reacties van gemeenten op de enquête maakt de ombudsman op dat gemeenten een positieve ontwikkeling hebben doorgemaakt. Alles wijst erop dat gemeenten zich in de afgelopen periode meer bewust zijn geworden van ongewenste drempels en uitvalrisico's in de gemeentelijke schuldhulpverlening en daar actie op ondernomen hebben. Toch ziet de ombudsman – naast zijn waardering voor bovengenoemde positieve ontwikkelingen - ook nog enkele aandachtspunten.

7.3.1 Nog steeds vallen (te veel) mensen voortijdig uit in het toegangsproces

Uit het onderzoek van de ombudsman blijkt dat met bijna 30% van de mensen die zich voor schuldhulpverlening hebben aangemeld, geen intakegesprek plaatsvindt. In de fase tussen het aanmeldgesprek en de intake blijken nog veel mensen om verschillende redenen af te haken dan wel uit te vallen. Vanwege de gebrekkige of zelfs ontbrekende registratie is de grote onbekende factor hier dat het aantal aanmeldingen voor een eerste gesprek mogelijk (veel) hoger ligt. Als dat zo is, ligt ook het uitvalpercentage na de eerste aanmelding (veel) hoger. Daarnaast is het de vraag wat er gebeurt met de uitvallers. Immers, bij de meeste van hen zullen de financiële problemen in de tussentijd niet opeens zijn opgelost. De ombudsman vindt het van groot belang dat deze groep uitvallers zoveel mogelijk 'in beeld blijft' bij de schuldhulpverlening of bij de maatschappelijke dienstverlening. Schuldproblemen gaan binnen een gezin immers vaak samen met andere maatschappelijke problemen (zoals armoede, werkloosheid, ziekte, opvoedingsproblemen). Het niet aanpakken van de schuldproblemen heeft vaak grote gevolgen voor het gezin maar ook brengt ook grote maatschappelijke kosten met zich mee voor de samenleving. Een laagdrempelige, integrale en vroegtijdige aanpak van schulden is zowel voor de betreffende gezinnen als de maatschappij lonend. De Nationale ombudsman is van oordeel dat in deze toelatingsfase, waarin mensen het meest kwetsbaar zijn voor uitval, gemeenten mede op basis van een deugdelijke registratie die extra stap moeten zetten om deze groep schuldenaren binnen te halen en binnen te houden. Hij wil gemeenten dan ook oproepen te kijken naar de oorzaken van grote uitval tussen aanmelding en intakegesprek. Tevens roept hij gemeenten op om zich verantwoordelijk te voelen en zich actief op te stellen om te voorkomen dat burgers weglopen of afhaken.

7.3.2 Voor zelfstandigen is de schuldhulpverlening nog onvoldoende toegankelijk

Helaas blijkt uit de resultaten van de enquête dat het voor groot aantal zelfstandigen met een actief en levensvatbaar bedrijf nog steeds moeilijk is om binnen te komen bij gemeentelijke schuldhulpverlening. Terwijl er sinds enkele jaren een trend lijkt te zijn om steeds minder weigeringsgronden in het beleid en in de uitvoering te hanteren, blijft voor deze groep de deur op slot. De ombudsman maakt zich hier al langere tijd zorgen om. En niet alleen de ombudsman. Ook in de politiek[59] en binnen ‘het veld’[60] groeit het besef dat gemeenten deze doelgroep moeten toelaten tot de schuldhulpverlening en niet langer slechts naar de kredietverlening in het kader van het Besluit Bijstand voor zelfstandigen doorverwijzen. Dat is een belangrijke en historische breuk met de bedoeling van de wetgever bij invoering van de Wgs, namelijk dat "*de gemeentelijke schuldhulpverlening niet toegankelijk kan zijn voor zelfstandigen met een nog functionerende onderneming.*"[61] De ombudsman verwacht van gemeenten dat zij de toegang tot schuldhulpverlening voor zelfstandigen op korte termijn zullen verbeteren. Het is daarbij niet genoeg dat alleen de bekendheid van de toegang tot en de kredietverlening vanuit de Bbz wordt verbeterd. De ombudsman vindt het dringend noodzakelijk dat gemeenten gespecialiseerde schuldhulp aan zelfstandigen gaan inhuren of zelf gaan aanbieden. Zelfstandigen met een levensvatbaar bedrijf moeten – net als andere burgers - de kans krijgen om via een schuldregeling of een andere vorm van schuldhulp een nieuwe start te maken.

---

59 Antwoord op Kamervragen van staatssecretaris Van Ark, 25 juni 2018, Antwoord 2 (kenmerk 2018-0000102847).
60 Jaarverslag NVVK, toelichting op de cijfers.
61 Memorie van Toelichting Wgs, Kamerstuk 32 291, nr. 3 (blz. 9).

7.3.3 Burgers ontvangen nog niet altijd een gemotiveerde beschikking op een aanvraag

Dit onderzoek laat tevens zien dat nog niet alle gemeenten de afwijzende of toekennende beslissing op de aanvraag schriftelijk aan de aanvrager meedelen. Met name de rechtsbescherming bij negatieve beschikkingen is van groot belang en die wordt nog te weinig gewaarborgd. Hierdoor wordt een aanzienlijke groep burgers de noodzakelijke rechtsbescherming uit het bestuursrecht onthouden. De Inspectie SZW signaleerde ook al dat in 2017 minder gemeenten een (negatieve of positieve) beschikking afgaven dan in 2016. Dit is in de ogen van de ombudsman een onwenselijk ontwikkeling. Persoonlijk contact en een gesprek over de beslissing juicht de ombudsman toe, maar een schriftelijke beschikking is vanuit het oogpunt van rechtszekerheid een absoluut minimumvereiste. Burgers moeten ook op een later moment nog eens terug kunnen lezen wat hun gemeente heeft beslist op de aanvraag. Bij een mondelinge mededeling vanuit de gemeente heeft de burger die mogelijkheid niet. Het blijft voor de ombudsman de vraag of gemeenten - ook in de gevallen dat zij een beschikking afgeven - een goede motivering geven waarmee het de aanvrager voldoende duidelijk wordt waarom zijn aanvraag is afgewezen of toegekend. De resultaten van de enquête bevestigen voor de ombudsman dat nog een aanzienlijk deel van de Nederlandse gemeenten zich moet realiseren dat de rechtsbescherming van de burger prevaleert boven de wens om als gemeente 'beschikkingsarm' te werken. Er ligt dus nog een taak voor gemeenten om er voor te zorgen dat iedere aanvrager van schuldhulpverlening kan nalezen of hij wel of niet recht heeft op gemeentelijke schuldhulpverlening en waarom hij wel of niet recht heeft op die hulp.

7.4 Oproep

Gelet op de resultaten van dit onderzoek roept de Nationale ombudsman gemeenten op om:

- Beter te registeren. Cijfers geven zicht op de aard en omvang van de schuldhulpverleningspraktijk en daarmee op de effectiviteit en toegankelijkheid van de schuldhulpverlening aan de burger. Met behulp van cijfers kan worden nagegaan of de burger met schulden in de praktijk goed geholpen wordt en dus of de gemeente voldoet aan de zorgplicht die zij op grond van de Wgs voor deze kwetsbare doelgroep heeft

- Te kijken naar de oorzaken van en de oplossingen voor de uitval in het toegangsproces, met name na een eerste melding en tussen de aanmelding en het intakegesprek. Zijn de oorzaken bekend, dan kan gekeken worden hoe deze verholpen kunnen worden opdat burgers met schulden hulp krijgen en hun (financiële) problemen niet verder toenemen.

- Zich proactief en 'inclusief' op te stellen om te voorkomen dat burgers afhaken. De vraag die gemeenten zich moeten stellen is, of zij een extra stap kunnen zetten om burgers met schulden nadat deze zich hebben gemeld, binnen te halen en vervolgens binnen te houden.

- De toegang tot schuldhulpverlening voor zelfstandigen op korte termijn te verbeteren, niet alleen door een actievere verwijzing naar de Bbz, maar ook door daarnaast gespecialiseerde schuldhulp voor zelfstandigen aan te bieden of in te huren. Zelfstandigen met een levensvatbaar bedrijf moeten - net als andere burgers - de kans krijgen om via een schuldregeling of een andere vorm van schuldhulp een nieuwe start te maken.

- Burgers altijd een beschikking met een deugdelijke motivering te verstrekken. Het moet voor burgers duidelijk zijn waarom zij wel of niet recht hebben op hulp. Ook vanuit het oogpunt van rechtsbescherming is een gemotiveerde beschikking een absoluut vereiste.

Daarnaast geeft de Nationale ombudsman gemeenteraden in overweging zich te laten informeren door het college van burgemeester en wethouders over de resultaten van de eigen gemeenten en de vraag voor te leggen of en zo ja welke stappen er gezet gaan worden naar aanleiding van dit rapport.

Bijlage 1: Het beoordelingskader

De beoordelingscriteria in dit kader zijn gebaseerd op de in het rapport "Een open deur?" geformuleerde uitgangspunten. Dit beoordelingskader is ten behoeve van het onderzoek 'opgehangen' aan de drie fasen die de Nationale ombudsman in het toegangsproces onderscheidt: de aanmeldfase, de intakefase en de beoordelingsfase. Na de opsomming van de beoordelingscriteria vindt u hieronder de resultaten voor uw gemeente of gemeenschappelijke regeling.[1] De Nationale ombudsman heeft deze gebaseerd op de verstrekte antwoorden op de enquête.

1. De aanmeldfase[2]

Bij het persoonlijk aanmeldgesprek onderscheidt de Nationale ombudsman vijf aspecten die hij afzonderlijk beoordeelt:

- De Nationale ombudsman vindt dat gemeenten burgers altijd een vrijblijvend persoonlijk (aanmeld)gesprek moeten aanbieden waarin hij zijn hulpvraag kan toelichten.
- De Nationale ombudsman vindt het noodzakelijk dat dit gesprek laagdrempelig is. Laagdrempelig betekent in dit geval dat:
    a. de burger bij voorkeur op een decentrale locatie[3] terecht kan; en
    b. een dergelijk gesprek snel kan plaatsvinden, bij voorkeur binnen vijf werkdagen na de eerste aanmelding.
- De Nationale ombudsman verwacht dat dit gesprek namens de gemeente wordt gevoerd door iemand met (basis)kennis van het schuldhulpverleningsproces.
- Aan een dergelijk gesprek zijn geen voorwaarden verbonden. Dit betekent onder andere dat het gesprek ook plaatsvindt als op voorhand duidelijk is dat de gemeente geen enkele vorm van schuldhulp zal verlenen.[4]
- Wanneer de burger niet op de gemaakte afspraak voor het persoonlijk aanmeldgesprek verschijnt, onderneemt de gemeente in ieder geval nog een poging om persoonlijk contact (via telefoon of huisbezoek) op te nemen met de burger en hem opnieuw te motiveren en uit te nodigen voor een gesprek.

1 De vragen in de vragenlijst hadden betrekking op 2017.
2 In sommige gemeenten wordt dit persoonlijk (aanmeld)gesprek een informatie- en adviesgesprek genoemd. In dit onderzoek maakt de Nationale ombudsman onderscheid tussen een eerste persoonlijk face-to-face (aanmeld)gesprek en de intakefase.
3 Hieronder wordt ook een huisbezoek verstaan.
4 De volgende voorwaarden vindt de Nationale ombudsman wel redelijk. De aanvrager moet:
- ingezetene zijn van die gemeente;
- 18 jaar of ouder zijn;
- rechtmatig in Nederland verblijven (artikel 3 lid 4 Wet op de gemeentelijke schuldhulpverlening).

Resultaten van uw gemeente:

Enquêtevraag	Antwoord	Beoordeling
Waar kan een burger in uw gemeente terecht voor een persoonlijk (aanmeld)gesprek?		
Binnen hoeveel werkdagen kan dit persoonlijke (aanmeld)gesprek plaatsvinden?		
Wordt dit persoonlijk (aanmeld)gesprek gevoerd door iemand met (basis)kennis van het schuldhulpverleningstraject in de gemeente?		
Stelt u voorwaarden aan de burger voordat het persoonlijk (aanmeld)gesprek kan plaatsvinden?		
Wat doet u wanneer de burger van het persoonlijke (aanmeld)gesprek niet verschijnt op het gesprek?		

2. De intakefase[5]

Bij de intakefase onderscheidt de Nationale ombudsman de volgende twee aspecten die hij beoordeelt.

- Wanneer de burger niet op de gemaakte afspraak voor een gesprek verschijnt onderneemt de gemeente in ieder geval een poging om persoonlijk contact (via telefoon of huisbezoek) op te nemen. Doel hiervan is om het contact met de burger te herstellen en hem te motiveren en uit te nodigen voor een gesprek.
- Als blijkt dat een burger tijdens het intakegesprek niet in staat is om de vereiste gegevens en bewijsstukken te verzamelen en aan te leveren dan biedt de gemeente in ieder geval aan dat hij hierbij wordt geholpen (al dan niet via een vrijwilliger of particuliere partij).

5 De intakefase bestaat meestal uit meerdere gesprekken waarin informatie wordt verzameld over de financiële positie en persoonlijke omstandigheden van de schuldenaar. Vaak eindigt deze fase met een intakegesprek.

Resultaten van uw gemeente:

Enquêtevraag	Antwoord	Beoordeling
Wat doet u wanneer de burger niet verschijnt op het intakegesprek?		
Wat is (zijn) de consequentie(s) wanneer blijkt dat de burger niet in staat is de vereiste gegevens en bewijsstukken aan te leveren die nodig zijn om een schuldhulpvraag in behandeling te nemen?		

3. De beoordelingsfase[6]

Bij de beslissing tot toelating/afwijzing onderscheidt de Nationale ombudsman zeven aspecten, die hij afzonderlijk beoordeelt:

- De Nationale ombudsman vindt het belangrijk dat gemeenten die weigeringsgronden in hun beleid hebben opgenomen daar terughoudend mee omgaan door in elk geval de individuele omstandigheden mee te wegen bij de beoordeling. Wanneer gemeenten weinig weigeringsgronden hebben of weigeringsgronden soepel toepassen, is de kans groter dat er meer aandacht is voor de individuele omstandigheden van de burger.
  De kans op toelating tot de schuldhulpverlening wordt hierdoor in beginsel groter.[7]
- Als er weigeringsgronden worden gehanteerd, dan mogen deze alleen gelden voor de toelating tot een schuldregeling (saneringskrediet en schuldbemiddeling). Bij andere vormen van schuldhulpverlening (zoals budgetbeheer, budgetcoaching, duurzaam financiële dienstverlening of stabilisatie) worden geen weigeringsgronden toegepast.
- De ombudsman vindt het belangrijk dat burgers die niet in aanmerking komen voor enige vorm van schuldhulp een alternatief wordt geboden dan wel naar een andere vorm van begeleiding of ondersteuning worden doorverwezen.
- Wanneer een gemeente de toegang tot schuldhulp om wat voor reden dan ook ontzegt, gebeurt dit altijd (ook) schriftelijk en wordt het besluit goed gemotiveerd.
- In deze afwijzende beschikking vermeldt de gemeente de bezwaarclausule alsmede de naam van de behandelend medewerker met diens naam en contactgegevens (telefoonnummer of emailadres). Dit kunnen ook de contactgegevens zijn van een andere medewerker(s). Voorwaarde is wel dat die andere medewerker de beslissing kan toelichten.
- Wanneer een burger wordt toegelaten tot schuldhulp dan gebeurt dit altijd schriftelijk. In deze toelatingsbeschikking staat vermeld welke vorm van schuldhulp de gemeente aanbiedt. De gemeente mag hiervoor ook verwijzen naar het overeengekomen plan van aanpak.
- Ook vermeldt de gemeente in deze beschikking de naam en contactgegevens van de behandelend medewerker of van de medewerker die de beslissing kan toelichten.

6 In deze fase wordt – meestal na een intakegesprek - formeel besloten of, en zo ja voor welke vorm van schuldhulpverlening de aanvrager in aanmerking komt.
7 De toegankelijkheid hangt niet alleen af van het aantal weigeringsgronden. Sommige gemeenten hanteren misschien zeven weigeringsgronden en gaan daar heel soepel mee om terwijl andere gemeenten met bijvoorbeeld vier weigeringsgronden veel minder soepel zijn.

Resultaten van uw gemeente:

Enquêtevraag	Antwoord	Beoordeling
Wordt bij de beoordeling van de aanvraag gewerkt met weigeringsgronden? Zo 'ja' zijn de gronden van toepassing op alle vormen van schuldhulpverlening of alleen op schuldbemiddeling of saneringskrediet?		
Biedt u mensen die NIET in aanmerking komen voor schuldhulpverlening vanwege een weigeringsgrond, een alternatief?		
Hoe wordt aan de burger medegedeeld dat zijn/ haar aanvraag voor schuldhulp is afgewezen?		
Vermeldt u altijd in de beschikking tot afwijzing de bezwaarclausule?		
Hoe wordt aan de burger medegedeeld dat zijn/ haar aanvraag voor schuldhulp is toegewezen?		
Vermeldt u altijd in de beschikking tot toelating welke vorm van schuldhulpverlening u aanbiedt?		

de Nationale ombudsman
Postbus 93122
2509 AC Den Haag
Telefoon (070) 356 35 63
www.nationaleombudsman.nl

Uitgave van Bureau Nationale ombudsman, september 2018

Aan de gemeenteraad

Datum	: 21 januari 2020
Zaaknummer	: 434488
Contactpersoon	: Margriet Snijders
Telefoonnummer	: 026 3774812

Onderwerp: Contourennotitie Regio Arnhem-Nijmegen

Geachte voorzitter en leden,

Wij bieden u hierbij de Contourennotitie Regio Arnhem-Nijmegen aan met de bijbehorende aanbiedingsbrief van de stuurgroep Versterking Regionale samenwerking.

Wij hebben er in onze collegevergadering van 21 januari 2020 mee ingestemd om deze contouren te gebruiken als basis voor de uitwerking van definitieve voorstellen voor een regionaal visiedocument, een regionale agenda en een gewijzigde gemeenschappelijke regeling.

Wij bieden u deze contourennota ter bespreking aan, met het aanbod van de stuurgroep de notitie en het verdere proces toe te lichten in een raads(commissie)bijeenkomst. De stuurgroep wil de opbrengsten van de besprekingen in de verschillende raden, betrekken bij het opstellen van de definitieve voorstellen.

Inleiding
In het afgelopen jaar hebben wij u eerder via raadsbrieven geïnformeerd over het proces versterking regionale samenwerking Arnhem-Nijmegen.

De eerste raadsinformatiebrief ontving u kort na 16 april 2019. De 18 colleges van B&W in de regio Arnhem-Nijmegen hebben toen besloten een proces te starten om de regionale samenwerking in de regio Arnhem-Nijmegen te versterken. Er is hierna een stuurgroep ingesteld onder voorzitterschap van burgemeester Van Riswijk van de gemeente Zevenaar. Begin september heeft u over dit onderwerp een tweede raadsinformatiebrief ontvangen. Deze brief ging over het plan van aanpak van dit proces, dat door de stuurgroep was opgesteld en waarover de colleges positief hadden besloten.

Het versterkingsproces is hierna in volle vaart van start gegaan. Er is een kwartiermaker benoemd, een projectteam gevormd en er is op verschillende manieren verkend - onder meer tijdens radenbijeenkomsten en collegeontmoetingen - wat er nodig is om de samenwerking in de regio te versterken. Een aantal van u heeft aan deze radenbijeenkomsten deelgenomen. Ook is nog eens goed onder woorden gebracht welke noodzaak en urgentie regioversterking heeft. Het moet iets opleveren

voor onze inwoners, het moet ons als colleges en raden steviger aan het stuur zetten op de regionale opgaven.

In de contourennotitie wordt deze urgentie als volgt geschetst. Versterking van de regionale samenwerking is nodig vanwege een dubbele urgentie: slagkracht organiseren voor de grote opgaven die op de regio afkomen én het tot stand brengen van een transparante en democratisch gelegitimeerde regionale besluitvorming.

De regio heeft een bleek profiel en benut haar potenties onvoldoende. Tegelijkertijd komen er grote opgaven op de regio af die een aanpak vereisen die boven de lokale gemeenten uitstijgt. De opgaven en ambities voor deze regio zijn zodanig groot en veelomvattend dat ze om een meer integrale en krachtiger besturing vragen.

Onze regio groeit door toenemende inwoneraantallen, waarbij tegelijkertijd kwalitatieve welvaartsontwikkeling achterblijft. We zijn onvoldoende in beeld bij provincie, Rijk en Europa. Er is een grote urgentie om de problemen van werkloosheid, economische groei, huisvesting en bereikbaarheid te lijf te gaan. Gezamenlijke inzet is noodzakelijk om iedereen werk en huisvesting te kunnen bieden en tegelijkertijd de regio bereikbaar te houden; de regio duurzaam, energieneutraal en circulair te maken en te zorgen voor het behoud van onze leefomgeving en ontspannen leefkwaliteit. Veel van deze opgaven zijn gemeentegrensoverschrijdend. We hebben elkaar hiervoor nodig. De huidige regionale samenwerking heeft te weinig slagkracht op deze grote regionale opgaven.

Tegelijkertijd is versterking van de samenwerking voor ons alleen mogelijk als dat ook leidt tot versterking van de betrokkenheid en zeggenschap van de democratische organen. Op dit moment is er voor raden en colleges weinig zicht en grip op de regionale agenda. Er zijn ook amper mogelijkheden voor democratische controle en verantwoording. De regionale samenwerking moet voorzien worden van een slimme, effectieve en begrijpelijke werkstructuur, die voldoende slagkracht geeft om de ambities en opgaven gezamenlijk goed verder te brengen, met oog voor de rollen van de colleges en raden van de 18 regiogemeenten. Ook moet binnen de werkstructuur het belang en de inbreng van de triple helix-partners een goede plek krijgen.

De stuurgroep Versterking Regionale Samenwerking heeft, een notitie gemaakt met daarin de contouren van een vernieuwde samenwerking in de regio Arnhem-Nijmegen, waarmee aan de genoemde urgenties tegemoet wordt gekomen.

Contourennotitie Regio Arnhem-Nijmegen
Doelstelling is om in samenwerking met de 18 regiogemeenten en de betrokken triple helix partners te komen tot een versterkte samenwerking op schaal van de regio Arnhem-Nijmegen.

De stuurgroep zal de Contourennotitie gebruiken als uitgangspunt voor de verdere uitwerking van de definitieve voorstellen en zal daarbij opmerkingen en suggesties uit de genoemde besprekingen graag

meenemen. De raden worden aan het einde van dit proces, in april, gevraagd te besluiten over een voorstel met daarin opgenomen een nieuwe visie, agenda en sturing/werkwijze voor regionale samenwerking voor de 18 regiogemeenten.

Consequenties
In het kort worden de volgende uitgangspunten in de Contourennotitie genoemd:

- Een nieuwe regionale samenwerking met een scherpere profilering en lobby, met een heldere visie en ambitie die aansluit bij de agenda van hogere overheden en maatschappelijke partners.
- Geen extra bestuurslaag, geen overdracht van raadsbevoegdheden, geen zware organisatie.
- Wel een nieuwe transparantie: de individuele raden kunnen zelf beslissen over de opgaven waar ze aan deelnemen en het budget en mandaat dat daarbij wordt verleend.
- Wel een nieuwe slagvaardigheid: een programmatische aanpak, waarin per opgave ruimte en mandaat wordt gegeven aan samenwerkende partners om een welomschreven opdracht tot uitvoering te brengen.
- Een bestuur en een klein regiobureau dat de samenwerking binnen de opgaven regisseert en faciliteert.

De hoofdlijnen van deze notitie zijn gepresenteerd en besproken tijdens de RegioOntmoet bijeenkomst op 10 januari jongstleden met een afvaardiging vanuit de colleges uit de 18 regiogemeenten.

De contourennotitie begint met een samenvatting die de contouren uiteenzet van de nieuwe werkwijze, regionale opgaven en visie. Uitgangspunt bij de nieuwe werkwijze is zoals gezegd de opgavegerichte samenwerking, waarin concrete opgaven in een jaarlijks programma worden vastgesteld en vanuit de gemeenten worden voorzien van afdoende middelen en een helder mandaat, zodat regionaal portefeuillehouders daarop slagvaardig kunnen handelen. De raden van individuele gemeenten kunnen intekenen op deze opgaven. In de verdere uitwerking wordt er voor gezorgd dat dit proces van opgaveformulering zorgvuldig is aangehaakt op de planning- en controlcycli van de 18 gemeenten zodat colleges en raden tijdig en weloverwogen kunnen besluiten over opgaven en middelen.

Financiën
Dit voorstel heeft op zichzelf geen financiële gevolgen. Zoals gezegd zal de opbrengst van die gesprekken verwerkt worden in een concreet raadsvoorstel, dat de stuurgroep op 31 maart 2020 via de 18 colleges zal inbrengen. In dat voorstel zal ook een paragraaf worden opgenomen over het beschikbaar stellen van middelen en menskracht en wat dit betekent voor een bijdrage per gemeente naar rato van het inwonertal.

Proces
De stuurgroep nodigt de colleges en de gemeenteraden in de aanbiedingsbrief uit om de Contourennotitie te bespreken als zijnde uitgangspunt voor het verdere uitwerkingsproces en vervolgens de stuurgroep op de hoogte te stellen van suggesties en aandachtspunten.

De stuurgroepleden en de kwartiermaker voor het versterkingsproces sluiten graag aan bij de behandeling in de colleges en gemeenteraden om daar te voorzien in een toelichting en met elkaar in gesprek te gaan. De opbrengst van die gesprekken zal verwerkt worden in een concreet raadsvoorstel, die de stuurgroep op 31 maart 2020 via de 18 colleges zal inbrengen. Dat voorstel zal vervolgens een uitgewerkt visiedocument, een regionale agenda en een wijziging van de gemeenschappelijke regeling bevatten. Het komen tot een versterkte regionale samenwerking is een delicaat proces. Om tijdens dit proces tot goede en afgewogen keuzes te komen voor versterking van de regio Arnhem-Nijmegen, is commitment van alle colleges en gemeenteraden in de regio een belangrijke randvoorwaarde. Het spreekt verder vanzelf dat ook de triple helixpartners vertegenwoordigd in de Economic Board deelnemen aan deze ontwikkeling.

Voor het vervolg zijn de volgende acties voorzien:
- Doorgeleiding naar de gemeenteraden voor bespreking in februari/ maart
- Verwerking opbrengsten besprekingen raden
- Vaststelling definitieve voorstellen voor uitgewerkt ***visiedocument***, een ***regionale agenda*** en wijziging van de ***gemeenschappelijke regeling*** door stuurgroep rond 1 april
- Doorgeleiding via colleges naar de gemeenteraden ter besluitvorming in april/mei/juni

Voor de bespreking in de Contourennotitie in de raden zullen apart afspraken worden gemaakt via de griffiers.

Communicatie
Deze raadsinformatiebrief wordt (met grotendeels dezelfde inhoud) tegelijkertijd verzonden naar alle 18 regiogemeenten, zodat alle raden gelijktijdig en gelijkluidend zijn geïnformeerd.

Hoogachtend,
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,
de secretaris, de burgemeester,

Bijlage(n)
- Aanbiedingsbrief stuurgroep versterking regionale samenwerking
- Contourennotitie Regio Arnhem-Nijmegen d.d. 11 januari 2020

Aan de gemeenteraad

Datum : 6 maart 2018
Zaaknummer : 224796
Contactpersoon : Astrid Sleiderink
Telefoonnummer : 026 3774772

Onderwerp: Toegang schulddienstverlening

Geachte voorzitter en leden,

Wij stellen u voor kennis te nemen van de inhoud van deze brief over de toegang van de schulddienstverlening in Arnhem.

Inleiding
In de raadsvergadering van 29 januari 2018 heeft wethouder Elfrink de toezegging gedaan u schriftelijk te informeren over de toegang tot de schulddienstverlening in Arnhem. Deze toezegging deed hij bij beantwoording van vragen van de heer Coenders (Groen Links) en mevrouw De Vries (PvdA) naar aanleiding van het rapport 'Een open deur?' van de Nationale Ombudsman. Zij wilden weten hoe de toegang in Arnhem geregeld is en wat gebeurd is met de resultaten en aanbevelingen van Bureau PENG over de uitvoering van de schulddienstverlening door sociale wijkteams.

Toegang schulddienstverlening
Wat zijn de belangrijkste aanbevelingen van de Nationale Ombudsman?
De Nationale Ombudsman geeft aan dat het belangrijk is dat de toegang tot de schuldhulpverlening zo open mogelijk is. Hij heeft gemeenten naar aanleiding van zijn onderzoek de volgende aanbevelingen gedaan:

- Ga naar een burger met problematische schulden toe en breng in een face-to-face-gesprek in kaart wat diens persoonlijke situatie is.
- Sluit geen doelgroepen op voorhand uit. Verzamel voor het nemen van een beslissing alle relevante informatie, kijk naar de omstandigheden van de schuldhulpvrager en weeg de verschillende belangen tegen elkaar af. Zorg ervoor dat de uitkomst niet onredelijk is.
- Geef op iedere aanvraag een duidelijke, begrijpelijke, goed gemotiveerde beslissing op schrift, zodat burgers weten waar zij aan toe zijn en hun rechtsbescherming gewaarborgd is.

Toegang in Arnhem voldoet aan de belangrijkste aanbevelingen van de Nationale Ombudsman
Arnhem voldoet aan de belangrijkste aanbevelingen van de Nationale Ombudsman. Wijkcoaches gaan desgevraagd naar de inwoner toe en brengen in een keukentafelgesprek in kaart wat diens persoonlijke

situatie is. Er worden in Arnhem geen doelgroepen op voorhand uitgesloten. De enige voorwaarde is dat men Arnhemmer moet zijn van 18 jaar of ouder. De schulddienstverlening is ook toegankelijk voor ondernemers en ZZP-ers. In alle situaties wordt gekeken wat de beste oplossing is voor financiële problemen. Hierbij maken de wijkcoaches gebruik van de 'Arnhemse route voor financiële oplossingen'. Arnhemmers krijgen altijd een beschikking bij toelating tot de schulddienstverlening (de specialistische voorzieningen bij Rijnstad en PLANgroep). In Mijn Plan/Ons Plan staat informatie opgenomen over de afspraken die gemaakt zijn.
Het college herkent de conclusie van de Nationale Ombudsman dat schulddienstverlening een ingewikkeld proces is, waar gedurende de rit de schulden nog verder kunnen oplopen en waarbij het einde helaas lang niet altijd een geslaagde schuldregeling is. Ook in Arnhem. We kijken in alle gevallen wat wel mogelijk is en we zoeken naar de beste oplossing. Dit is goed belegd bij de partners die in onze stad de schulddienstverlening gezamenlijk uitvoeren: sociale wijkteams, Rijnstad en PLANgroep. Omdat het zo ingewikkeld is om wat aan schulden te doen als deze hoog zijn opgelopen, zet het college in Arnhem actief in op preventie en vroegsignalering. Met het project Vroeg Eropaf! gaan we actief op zoek naar mensen met betalingsachterstanden. In een vroeg stadium is meer mogelijk. De sociale wijkteams zijn verantwoordelijk voor de nazorg in dat traject.

Aanbevelingen van bureau PENG
Ongeveer een jaar na de start van de sociale wijkteams heeft Bureau PENG onderzoek gedaan naar de uitvoering van de schulddienstverlening bij de sociale wijkteams. U bent daarover in maart 2016 geïnformeerd met een raadsbrief [documentnummer 2016.0.014.648/KD]. De belangrijkste conclusie van het onderzoek van bureau PENG was dat de schulddienstverlening goed belegd is bij de sociale wijkteams. Daarnaast werd geconcludeerd dat er individuele verschillen waren tussen coaches, wat invloed heeft op de totale kwaliteit van de dienstverlening. De zwakkere scores werden over het algemeen veroorzaakt door een gebrek aan kennis. Om dit te verbeteren is ingezet op het verbeteren van het kennisniveau van de coaches en op omgaan met een gebrek aan kennis. In november 2016 bent u geïnformeerd over de vorderingen hiervan binnen de sociale wijkteams [documentnummer 2016.0.058.230/KD]. De conclusie was toen dat de sociale wijkteams de adviezen uit het onderzoek van Bureau PENG goed opgevolgd en uitgevoerd hebben.

Wat voor kwaliteitsmaatregelen hebben sociale wijkteams na november 2016 ondernomen?
- **NVVK-lidmaatschap**. In november 2016 berichtten wij u dat de NVVK-audit voor de sociale wijkteams in de pen zat. Zoals opgenomen in de beleidsnota doorontwikkeling Armoedeagenda en Schulddienstverlening van juni 2016 verwachten we van alle partijen die in Arnhem (een deel van) de schulddienstverlening uitvoeren, dat zij NVVK-gecertificeerd zijn. Hiermee bieden we een garantie voor onze inwoners en schuldeisers voor uniformiteit en kwaliteit. De sociale wijkteams hebben in de tussentijd een audit gehad van de NVVK voor hun aanstaande lidmaatschap. Daar is een aantal (technische) herstelpunten uitgekomen. De sociale wijkteams geven aan dat deze herstelpunten nagenoeg gerealiseerd zijn, zodat NVVK-lidmaatschap in zicht is. Een afspraak voor een nieuwe audit staat gepland in maart 2018.

- **Cijfers voor monitoring**. Als opdrachtgever hebben we de wens geuit dat er meer cijfers beschikbaar komen over hulp bij financiële problemen, zoals aanmeldingen schulddienstverlening en doorlooptijden, zodat er beter zicht is op de kwaliteit van de dienstverlening. Er zijn alleen cijfers beschikbaar over de inzet van specialistische voorzieningen bij Rijnstad en PLANgroep vanuit de sociale wijkteams. Andere cijfers zijn vooralsnog niet beschikbaar.
- **Op peil houden kennis**. Binnen de wijkteams is voortdurend aandacht voor op peil brengen en bijhouden van kennis van (nieuwe) wijkcoaches op het gebied van schulddienstverlening. Nieuwe coaches worden getraind door de aandachtsfunctionarissen. In alle teams zitten aandachtsfunctionarissen met de expertise schulddienstverlening/omgaan met financiële problemen. Teamleiders sturen erop dat alle coaches actief gebruik maken van de kennis van deze aandachtsfunctionarissen. De aandachtsfunctionarissen delen hun kennis binnen het team. Zij zijn de vraagbaak voor collega's met een andere achtergrond dan schulddienstverlening. Daarnaast weten coaches de expertise van Rijnstad en PLANgroep te vinden. Aandachtsfunctionarissen scholen zich voortdurend bij. Dit doen ze door het volgen van cursussen en workshops of het bijwonen van congressen, maar ook door periodiek als aandachtfunctionarissen bij elkaar te komen en kennis en ervaringen uit te wisselen en casuïstiek te bespreken. Dit jaar wordt een training ingekocht om de kennis over schulden en financiële problemen voor alle wijkcoaches op basisniveau te houden.
- **Aandacht voor financiële zelfredzaamheid**. Binnen de teams is veel aandacht voor het signaleren van financiële problematiek en de inschatting van de zelfredzaamheid van de inwoner op het gebied van financiën. Als een inwoner het niet zelf kan, helpt een coach om een overzicht te krijgen of vraagt hulp van het eigen netwerk van de inwoner of van bijvoorbeeld Humanitas of SWOA of de vrijwillige budgetcoaches van Rijnstad. De coach maakt ook een inschatting of een inwoner zelfstandig aankomt bij Rijnstad en gaat anders mee. Er is extra aandacht voor statushouders en alleenstaande minderjarige vreemdelingen (AMV-ers). Daarvoor is verbinding met Nidos en Vluchtelingenwerk. De wijkcoach werkt volgens het principe 'zo licht als kan zo zwaar als nodig'. De coach is aanhoudend om de hulp te geven die nodig is en tracht zo grotere problemen, zoals huisuitzetting, te voorkomen.
- **Aandacht voor proces**. Regelmatig wordt gekeken waar verbeteringen in het proces mogelijk zijn. Hier staan alle partijen die een deel van de schulddienstverlening uitvoeren in Arnhem voor open, zeker ook de sociale wijkteams.
- **Nieuwe samenwerkingsverbanden**. Op wijkniveau wordt geïnvesteerd in samenwerkingsverbanden met bijvoorbeeld woningbouwcorporaties, die sociale wijkteams in positie zetten bij betalingsachterstanden. Ook de samenwerking met sociaal raadslieden krijgt steeds beter vorm. Zo gebeurt het dat sociaal raadslieden werken op de locatie van de sociale wijkteams. Of de sociale wijkteams open spreekuur draaien op de locatie van sociaal raadslieden. Daarnaast weten de sociale wijkteams en teams leefomgeving elkaar goed te vinden. Vaak zitten ze op dezelfde locatie.
- **Betere vindbaarheid van sociale wijkteams**. De sociale wijkteams merken dat steeds meer inwoners en organisaties het wijkteam weten te vinden om in een vroeg stadium te doen wat nodig is

op onder meer financieel gebied. Dan gaat het naast corporaties en sociaal raadslieden om onder andere de Energiebank, de financieel cafés, formulierenbrigade, de kerken en de diaconie.

Conclusie toegang schulddienstverlening

Het onderzoek van de Nationale Ombudsman zien we als bevestiging dat de toegang van de schulddienstverlening in Arnhem goed belegd is bij de sociale wijkteams. Na het onderzoek van Bureau PENG hebben de sociale wijkteams niet stilgezeten. Zij hebben de NVVK-certificering in gang gezet. De wijkteams beseffen dat het een continu proces is om de individuele coaches op het gewenste en benodigde kennispeil te brengen en houden. Zij hebben daarbij aandacht voor financiële zelfredzaamheid. Door gebruik te maken van een breed netwerk en goede samenwerking met verschillende partners en partijen in de stad weten de coaches samen met de inwoner de juiste keuzes te maken en de best passende ondersteuning in te zetten: niet te zwaar, maar ook zeker niet te licht: doen wat nodig is!

Signalen dat er drempels worden opgeworpen bij sociale wijkteams, bijvoorbeeld dat er geen hulp zou zijn als mensen overzicht moeten krijgen van hun inkomsten, uitgaven en schulden, zijn bij het college niet bekend. Als er concrete voorbeelden zijn, waarbij niet de juiste hulp op het juiste moment wordt geboden, horen het college, de betrokken beleidsambtenaren, de teamleiders/bestuurders en de coaches van de sociale wijkteams dit graag. Deze casuïstiek is van cruciaal belang om van te leren.

Hoogachtend
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,
de secretaris, de burgemeester,

Aan de gemeenteraad

Datum	: 22 maart 2016
Uw kenmerk	: 2016.0.017.967/KD
Zaaknummer	: 2016-03-00606
Contactpersoon	: Sella Meijs
Telefoonnummer	: 026-3774931

Onderwerp: Onderzoek uitvoering schulddienstverlening
Sociale Wijkteams

Geachte voorzitter en leden,

Wij stellen u voor kennis te nemen van de het onderzoeksrapport naar aanleiding van de audit, uitgevoerd door bureau PENG naar de uitvoering van schulddienstverlening in de sociale wijkteams.

Inleiding
De uitvoering van de eerste fasen van de schulddienstverlening is sinds ruim een jaar belegd bij de sociale wijkteams. Het college hecht eraan dat deze dienstverlening dicht bij de mensen plaatsvindt. Verder vindt het college het van groot belang dat de kwaliteit van de dienstverlening goed is. Daar heeft het college dan ook onderzoek naar laten doen. Veel gaat goed, zo luidt de conclusie. Maar er zijn ook nog zaken te verbeteren. Daar kunnen de teams mee aan de slag.
Deze verbeterpunten zijn en/of worden doorgevoerd. Het college gaat de uitvoering van schulddienstverlening dit najaar opnieuw monitoren.

Doel van de audit die eind 2015 is uitgevoerd, was het verkrijgen van een scherp beeld van het handelen van coaches in de praktijk bij vragen rond financiën (waar doen ze het goed en wat kan beter).Zodat, indien nodig, passende interventies gedaan kunnen worden om coaches te blijven toerusten voor hun taak en de juiste dienstverlening aan inwoners van onze stad te garanderen.

Centrale onderzoeksvraag in de audit
Doen de wijkcoaches in het kader van schulddienstverlening, de juiste dingen op het goede moment? Dit betekent dat financiële problematiek wellicht zelf of met behulp van het netwerk kan worden opgelost, of dat toeleiding naar de juiste vervolgstap nodig is.

Conclusie van het rapport
Bij het onderzoek is gebleken dat de onderzoeksvraag bevestigend kan worden beantwoord: ‘gemiddeld gezien scoren de teams een voldoende’. Het rapport spreekt van 'meerwaarde van de wijkteams die zichtbaar wordt in de brede generalistische uitvraag; de initiële vraag van de inwoner blijkt vaak niet de werkelijke vraag te zijn’.
Desondanks is er ook ruimte voor verbetering. Op pagina 22 wordt het volgende vermeld: ‘Het is niet verwonderlijk dat, een jaar na de aftrap, er nog verbeterpunten aanwezig zijn. Men kan zelfs stellen dat het bijzonder is dat er al zoveel bereikt is'. Er zijn individuele verschillen te zien bij de coaches. Dit heeft

Eusebiusbuitensingel 53 • Postbus 9029 • 6800 EL Arnhem
Telefoon 0900 - 1809 (lokaal tarief) • Fax 026 - 3774830 • gemeente@arnhem.nl

invloed op stabiliteit van de kwaliteit. De zwakkere scores worden over het algemeen veroorzaakt door een gebrek aan kennis. Zonder de juiste achtergrondkennis wordt niet op essentiële zaken doorgevraagd, worden niet de juiste berekeningen gemaakt, wordt niet de juiste specialistische voorziening ingezet en kan ook geen correct beeld over schulddienstverlening aan de inwoner worden gegeven. Om dit te verbeteren is het van belang om het kennisniveau van de coaches te vergroten maar ook om er ervoor te zorgen dat coaches beter kunnen omgaan met een gebrek aan kennis.

Bevinding vanuit wijkteams over audit
De bevindingen uit het onderzoeksrapport sluiten grotendeels aan bij de waarnemingen van de teamleiders en eenheidsmanager en is daarmee herkenbaar. Het rapport geeft voldoende informatie om vervolginterventies in gang te zetten. De audit geeft vertrouwen in het generalistisch werken en de haalbaarheid van het op peil brengen en houden van expertise.

Consequenties, maatregelen
Om individuele verschillen te verminderen en daardoor de stabiliteit van de kwaliteit van dienstverlening aan inwoners van onze stad te waarborgen, zijn de volgende acties in gang gezet:

1. Scholingsinterventie op het gebied van op crisis en problematische schulden door aandachtsfunctionarissen financiën in alle teams. Deze medewerkers hebben allen een achtergrond in schulddienstverlening en houden/brengen de eigen kennis en die van hun collega's op peil. (voorjaar 2016).
2. In het najaar 2015 is het instrumentarium schulddienstverlening doorontwikkeld. Coaches werken sinds 01-01-2016 met de nieuwste versie. ('Arnhemse route voor financiële oplossingen').
3. Interventie op Mijn Plan / Ons Plan, met daarin aanscherping op goed registreren van doelen en afspraken i.v.m. beslistermijnen (concreet en met data) (voorjaar 2016).
4. Intervisie met daarin aandacht voor gespreksvaardigheden (januari 2016 gestart). Door spiegeling wordt de coach zich bewust van de grenzen van de eigen professionaliteit. Een coach kan beter aangeven iets niet te weten dan een (niet passende of contraproductieve) actie in te zetten. Dit wordt specifiek meegenomen door de intervisiebegeleiders.
5. Extra training kennis en vaardigheden bij financiële problemen voor coaches en teamleiders (voorjaar 2016). Deze training wordt opgezet en ingericht in samenwerking met de aanbieders op het gebied van schulddienstverlening.
6. De aandachtsfunctionarissen financiën nemen individueel met alle coaches uit het eigen team dossiers door m.b.v. het huidige instrumentarium (voorjaar 2016). Doel hiervan is om mee te kijken of coaches de juiste dingen op het juiste moment doen, directe kennis over te brengen en het in kaart brengen van onderdelen waarop extra training / ondersteuning nodig is bij de betreffende coach. Aandachtsfunctionarissen financiën bespreken de uitkomsten met hun teamleider.
7. Extra coaching en sturing op kwaliteit door teamleiders via werkbespreking en voortgangsgesprekken.

Vervolg
De maatregelen gericht op vergroten van kennis en vaardigheden worden nu ingezet. Deze audit wordt gezien als nulmeting. Om te meten of de maatregelen ook het gewenste effect hebben, gaan we dit najaar via het doorlichten van via een steekproef gekozen dossiers een tweede meting uitvoeren. Tevens loopt momenteel een inwonerservaringsonderzoek naar de ervaring van inwoners en de samenwerking met het wijkteam.

Communicatie
Alle medewerkers van de wijkteams worden op de hoogte gesteld van de bevindingen in het rapport. Zij worden nauw betrokken bij de gewenste werkwijze en de te nemen interventies.
Via een persbericht worden de media geïnformeerd over de uitkomsten van de audit en de ingezette acties naar aanleiding ervan.

Hoogachtend
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,

de secretaris, de burgemeester,

Bijlage: - Rapport naar aanleiding van onderzoek door Bureau PENG

Wijkteams Arnhem

EEN ONDERZOEK NAAR DE ACTIVITEITEN VAN WIJKCOACHES VOOR INWONERS MET FINANCIËLE PROBLEMEN

Laura van Dongen
BUREAU PENG | LAURA VAN DONGEN ADVIES | IN OPDRACHT VAN GEMEENTE ARNHEM

Inhoud

Samenvatting **3**

Onderzoeksopzet en leeswijzer **4**

1. Het wijkteamkader **5**

2. Juridisch kader schuldhulpverlening **7**
Aanvraag *7*
Besluit *8*

3. Uitvoeringskaders schuldhulpverlening **9**
Aanmelding *9*
Intake *9*
Inventarisatie 9
Analyse 11
Advies 11

4. Praktijk: observeren gesprekken **12**
Deelvraag 1: Regie op financiën *12*
Deelvraag 2: Aandacht voor gedrag *13*
Deelvraag 3: Gestructureerd vervolgactiviteiten inzetten *15*
Deelvraag 4: Kennis van financiële componenten en berekening van problematische schuldsituatie *17*
Deelvraag 5: Aandacht voor achterliggende problematiek ten behoeve van integrale schuldhulpverlening *19*
Deelvraag 6: Juiste vervolgactie en toeleiding *20*

Conclusies en aanbevelingen **22**

Samenvatting

In de afgelopen maanden is onderzocht of de wijkteams de inwoners van Arnhem op de juiste manier ondersteunen bij financiële problematiek en of deze ondersteuning op het juiste moment plaatsvindt. Om een antwoord op deze vraag te krijgen, zijn de relevante theoretische kaders bestudeerd en heeft observatie bij veertig gesprekken plaatsgevonden.

De wijkteams zijn op 1 januari 2015 gestart en zijn momenteel ongeveer een jaar onderweg. Bij het onderzoek is gebleken dat de brede uitvraag in keukentafelgesprekken een meerwaarde biedt, nu de oorspronkelijke vraag van de inwoner niet altijd de werkelijke vraag blijkt te zijn. Coaches ondersteunen inwoners bij het verhelderen van hun vraag en het opstellen van een eigen Plan. Inwoners benaderen coaches erg open, wat ervoor zorgt dat ook onderwerpen waarop een taboe kan rusten bespreekbaar zijn. Bijvoorbeeld over verslavingsproblematiek wordt open en eerlijk verteld. De informatie die daarmee wordt verzameld, is dan ook erg waardevol.

Het wijkteamkader is helder opgesteld en biedt handvatten om tot een gestructureerd proces te komen. Bij het onderzoek is gebleken dat het wijkteamkader voor de hulp bij financiële problematiek nog niet volledig aansluit op het juridisch kader en het uitvoeringskader van branche-organisatie NVVK. De interpretatie van definities als aanvraag, intake en besluit is nog niet uniform. Het zou verstandig zijn om hierover heldere afspraken te maken. Bij de inzet van specialistische voorzieningen bestaat momenteel de kans dat er dubbel werk verricht moet worden. De taak aanmelding en intake wordt door de wijkteams niet zodanig uitgevoerd dat een specialistische voorziening direct kan worden ingezet. Hierbij zal er nog een nieuw intakegesprek noodzakelijk zijn. De benodigde hulpverlening kan daardoor niet direct worden opgestart.

Bij het onderzoek is gebleken dat de wijkteams op vijf van de zes onderzochte punten ruim voldoende scoren. Coaches scoren sterk op:

- het achterhalen van achterliggende problematiek
- signaleren van psychosociale, psychische, psychiatrische en verslavingsproblematiek
- het activeren van inwoners
- het toeleiden naar specialistische voorzieningen waarbij wordt voorkomen dat de inwoner zijn verhaal volledig opnieuw moet vertellen

Op het onderdeel kennis van de financiële componenten en berekeningen in het kader van schuldhulpverlening is een verbeterslag noodzakelijk. Opvallend is dat de scores van de individuele coaches ver uit elkaar liggen. De kwaliteit is hiermee onstabiel en dat brengt risico's met zich mee op het gebied van rechtsgelijkheid voor inwoners. De individuele verschillen doen zich voor verspreid over de zes onderzochte punten.

Naar aanleiding van dit onderzoek zijn aanbevelingen gedaan op het gebied van:

- Stabiele kwaliteit
- Afstemming juridisch kader en wijkteamkader
- Regie door kwetsbare inwoners en stabiele situaties

Onderzoeksopzet en leeswijzer

De gemeente wil graag weten hoe de wijkteams functioneren op het gebied van financiële problematiek. Daartoe is de volgende centrale vraag opgesteld:

Centrale vraag

Doen de wijkcoaches in het kader van schulddienstverlening, de juiste dingen op het goede moment, zodanig dat financiële problematiek zelf of met behulp van het netwerk kan worden opgelost of (indien noodzakelijk) toeleiding naar de juiste vervolgstap plaats vindt?

Om de centrale vraag te beantwoorden zijn zes deelcriteria opgesteld waarmee gemeten wordt of de coach op het juiste moment de juiste dingen doet.

1. Door de wijkcoach wordt onderzocht of de inwoner eigen regie kan voeren op de financiële huishouding, dat wil zeggen dat er inzicht is in de eigen administratie en het eigen budget. Indien wordt vastgesteld dat dit inzicht onvoldoende aanwezig is, worden stappen ondernomen om dit inzicht te verkrijgen.
2. De wijkcoach is in staat om het gedrag te achterhalen, dat achter de financiële problemen schuilgaat en maakt dit bespreekbaar zodat (op termijn) gedragsverandering kan plaatsvinden.
3. Er worden contactmomenten afgesproken waarbij de klant aantoont dat gestelde doelen zijn gerealiseerd (bijvoorbeeld zijn de financiële problemen onder controle, is begeleiding is bij een ketenpartner ingezet?).
4. Er is een berekening gemaakt op basis waarvan bepaald wordt of er sprake is van een problematische of niet problematische schuldenlast.
5. De wijkcoach erkent de belemmeringen die achterliggende problematiek kunnen vormen voor verdere schuldhulpverlening.
6. De wijkcoach weet welk vervolgproduct ingezet kan en moet worden en zorgt voor een zorgvuldige toeleiding.

Het voldoen aan deze criteria wordt gemeten aan de hand van 25 indicatoren. Per indicator kunnen 1,2,3 of 4 punten behaald worden. Het puntenaantal is afhankelijk van het al dan niet vertonen van het gedrag in combinatie met de effectiviteit van de interventie / vertoonde gedraging.

In Arnhem zijn verspreid over de acht wijkteams gesprekken geobserveerd door de onderzoeker. Deze gesprekken varieerden van startgesprekken tot vervolggesprekken tot slotgesprekken. Bij nagenoeg alle gesprekken was vooraf de inschatting dat er sprake was van financiële problematiek. Inwoners zijn voorafgaand aan het bezoek op de hoogte gebracht van het onderzoek en er is om toestemming gevraagd. De onderzoeker is geen deelnemer geweest in gesprekken en heeft een observerende rol ingenomen.

In dit onderzoeksrapport volgt eerst een beschouwing van het wijkteamkader, de juridische en overige kaders waarmee de wijkteams in het kader van schuldhulpverlening te maken hebben. Hierbij wordt de vergelijking gemaakt van de theorie en de Arnhemse praktijk. Vervolgens wordt gerapporteerd over de geobserveerde gesprekken. Het onderzoeksrapport eindigt met conclusies en aanbevelingen.

1. Het wijkteamkader

De wijkteams in Arnhem voeren in het kader van schuldhulpverlening de taak aanmelding en intake uit. Na een eerste gesprek waarin een brede uitvraag plaatsvindt (het keukentafelgesprek), vinden een of meer vervolggesprekken plaats. Indien noodzakelijk kan de wijkcoach de inwoner overdragen aan Rijnstad of het Budget Advies Centrum (BAC) voor het schuldhulpverleningstraject. De wijkcoaches hebben hierdoor een voorbereidende taak in het totale proces van schuldhulpverlening.

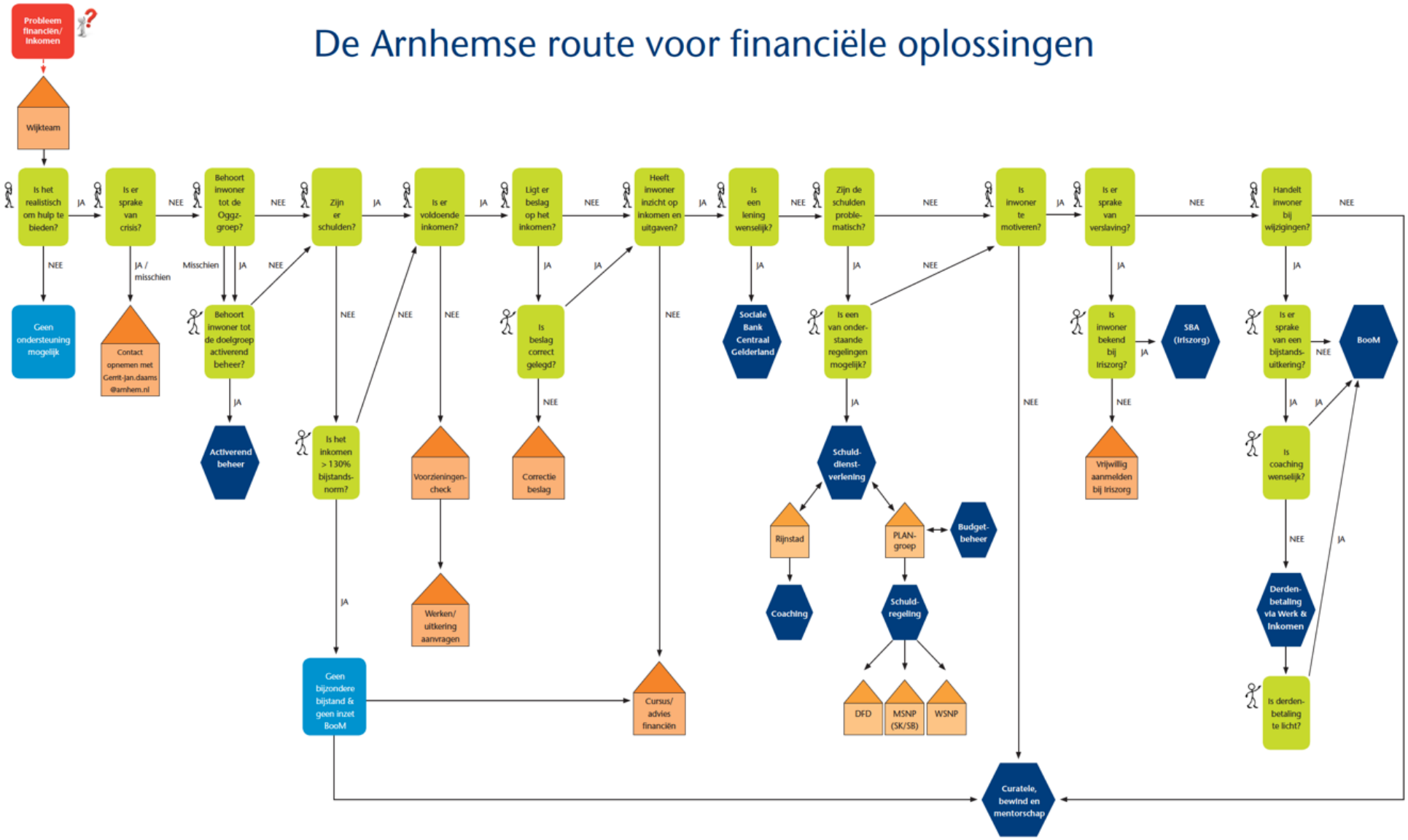
De wijkcoaches zijn generalisten met verschillende achtergronden. Binnen ieder team zijn een of meerdere coaches met kennis op het specifieke terrein van schuldhulpverlening aanwezig. Zij worden superusers genoemd. De generalisten kunnen met de superusers overleggen indien zij vragen hebben.

De wijkteams kennen een eerste gesprek (keukentafelgesprek) waarin de vraag wordt verhelderd. Wijkcoaches hanteren een brede uitvraag op meerdere leefdomeinen. Indien wordt vastgesteld dat er sprake is van problemen op het financiële vlak, vindt er meestal een vervolggesprek plaats om inzicht in de problematiek te krijgen. Hulpvragen worden geregistreerd in een klantvolgsysteem en er wordt gebruik gemaakt van “Mijn plan, Ons plan” om tot een stappenplan te komen waarmee de gewenste eindsituatie bereikt kan worden. De gemeente is bezig om het systeem en daarmee het plan via DigiD direct voor inwoners digitaal toegankelijk te maken.

De wijkteams kunnen doorverwijzen naar Rijnstad voor stabilisatie en naar het BAC voor het treffen van schuldregelingen. Het BAC wordt vervangen door Plangroep. Naast curatieve schuldhulpverlening zijn er allerhande ondersteunende faciliteiten beschikbaar, zoals het ordenen van administratie, beantwoorden van sociaal juridische vragen, berekenen en corrigeren beslagvrije voet. De wijkcoaches zetten waar nodig deze ondersteunende voorzieningen in conform het onderstaande processchema.

bureau PENG

De Arnhemse route voor financiële oplossingen

2. Juridisch kader schuldhulpverlening

Sinds 1 juli 2012 is de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening (Wgs) in werking getreden. Met de komst van deze wet is schuldhulpverlening een wettelijke taak van gemeenten geworden. Ook heeft met de komst van de Wgs het bestuursrecht zijn intrede gedaan bij het uitvoeren van schuldhulpverlening. Het bestuursrecht brengt onder andere met zich mee dat er besluiten genomen moeten worden over toelating, weigering en beëindiging van schuldhulpverlening. Tegen deze besluiten is bezwaar en beroep mogelijk. Ook is het van belang dat besluiten tijdig worden genomen. Indien een tijdige beslissing uitblijft, kan een dwangsom worden verbeurd. In dit hoofdstuk bekijken we het proces van schuldhulpverlening door een juridische bril.

Aanvraag

De schuldhulpverlening start juridisch gezien met de aanvraag. De Algemene wet bestuursrecht (Awb) zegt dat de aanvraag het verzoek van een inwoner is om een besluit[1]. De hoofdregel is dat aanvragen schriftelijk worden gedaan, tenzij de materiële wetgeving, in dit geval de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening, anders bepaalt[2]. De Wet gemeentelijke schuldhulpverlening lijkt op dit punt af te wijken. De Wgs spreekt niet van een aanvraag maar van een verzoek en een verzoeker[3]. Er is sprake van een verzoek tot schuldhulpverlening indien de verzoeker zich wendt tot het college. Zich wenden tot is niet nader gedefinieerd waardoor de Wgs lijkt aan te geven dat de aanvraag vormvrij is. Daarnaast dient schuldhulpverlening laagdrempelig en breed toegankelijk te zijn, wat het standpunt dat de aanvraag vormvrij is, ondersteunt.

Vertaald naar de situatie in Arnhem betekent dit dat de aanvraag al kan plaatsvinden bij het maken van de eerste afspraak via het programma Timeblockr of het algemene telefoonnummer. In dit stadium kan de inwoner immer reeds aangeven hulp bij schulden of financiële problemen te willen. Dit kan gezien worden als zich wenden tot het college met het verzoek tot schuldhulpverlening. In andere situaties zal pas bij het eerste gesprek (tijdens de brede uitvraag) blijken dat er sprake is van een verzoek tot schuldhulpverlening. In beide situaties kan gesteld worden dat het aanvraagmoment plaatsvindt in het kader van contact met het wijkteam. We zullen op dit onderwerp terugkomen in de conclusies en aanbevelingen.

De Wet gemeentelijke schuldhulpverlening stelt dat gemeenten het eerste gesprek waarin de hulpvraag wordt vastgesteld laten plaatsvinden binnen vier weken na het verzoek (maximale wachttijd). In geval van crisissituaties, dient deze termijn maximaal drie werkdagen te bedragen[4]. Het is daarmee ook vanuit juridisch oogpunt van belang om bij het verzoek vast te stellen of er sprake is van een crisissituatie. Daarnaast dient de verzoekdatum te worden geregistreerd om bijvoorbeeld de beslistermijn te bewaken. In principe moet binnen acht weken na het verzoek een besluit worden genomen[5]. Deze beslistermijn is (onder meer) te verlengen als voor het te nemen besluit noodzakelijke informatie ontbreekt[6].

[1] Artikel 1:3 lid 3 Awb
[2] Artikel 4:1 Awb
[3] Kamerstukken 32 291, nr. 3
[4] Artikel 4 lid 1 Wgs
[5] Artikel 4:13 Awb
[6] Artikel 4:5 Awb

Besluit

Het besluit in de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening ziet op de toelating dan wel weigering van de schuldhulpverlening of voor lopende schuldhulpverleningstrajecten op de beëindiging daarvan[7]. Dit betekent dat bij een verzoek tot schuldhulpverlening dient te worden vastgesteld of de inwoner kan worden toegelaten tot schuldhulpverlening of dat er weigeringsgronden van toepassing zijn. Met het afgeven van de toelatingsbeschikking ontstaat het recht op schuldhulpverlening. De Wet gemeentelijke schuldhulpverlening biedt binnen dit recht de ruimte aan de gemeente om tot maatwerk te komen. Het aanbod kan bijvoorbeeld verder worden uitgewerkt in een Plan van Aanpak waarbij de verplichtingen in een schuldregelingsovereenkomst of budgetbeheerovereenkomst kunnen worden opgenomen.

Het afgeven van beschikking is een taak van het College van B&W. Zij kunnen deze taak echter mandateren aan ambtenaren of aan externe organisaties[8]. Hiervoor zal een mandaatbesluit genomen moeten worden.

Samenvattend: De wijkteams functioneren als poort en krijgen te maken met verzoeken schuldhulpverlening. Deze verzoeken zijn vormvrij en kunnen worden aangemerkt als een aanvraag. Het is van belang de aanvraagdatum te registreren in verband met het waarborgen van de maximale wachttijd en beslistermijn. Op de aanvraag moet een toelatings- of weigeringsbeschikking volgen. Deze taak ligt bij het college en kan via een mandaatbesluit worden gemandateerd aan ambtenaren of externe organisaties.

[7] Kamerstukken 32 291, nr. 3
[8] Artikel 10:3 Awb

3. Uitvoeringskaders schuldhulpverlening

Naast de wettelijke kaders hanteren veel gemeenten en schuldhulpverlenende instanties de richtlijnen van de NVVK. Het volgen van deze richtlijnen is geen wettelijke verplichting, de wetgever laat in de Memorie van toelichting bij de Wgs deze verantwoordelijkheid bij de betrokken partijen liggen. De NVVK geniet als brancheverenigingen het vertrouwen van schuldeisers, het hanteren van de NVVK-richtlijnen kan daarmee bijdragen aan een positieve samenwerking met schuldeisers en ketenpartners. In dit hoofdstuk schetsen we de geobserveerde werkwijze van de wijkteams in het licht van de NVVK-richtlijnen. Aangezien de wijkteams een taak verrichten in het kader van aanmelding en intake, beperken we ons hier tot deze onderdelen van de NVVK-richtlijnen.

Aanmelding

Volgens de NVVK-richtlijnen[9] heeft de aanmelding als doel de hulpvraag van de inwoner te registreren. De aanmelding leidt tot informatie die noodzakelijk is voor de vervolgstap. Dit kan een intake of crisisinterventie zijn. De inwoner wordt geïnformeerd over de vervolgstappen en over de wachttijd tot het intakegesprek plaats vindt.
In de gemeente Arnhem voeren de wijkteams de aanmeldingsfase grotendeels conform de NVVK-richtlijnen uit. De hulpvraag wordt geregistreerd en de inwoner wordt geïnformeerd over vervolgstappen. Er is beperkt aandacht voor het signaleren van crisissituaties. Er wordt in het keukentafelgesprek niet structureel gevraagd of er sprake is van een dreigende ontruiming, of afsluiting van gas, water en elektra. Bij inzet van een specialistische voorziening is de wachttijd niet bekend.

Intake

Binnen de intake vinden volgens de NVVK-richtlijnen de activiteiten inventarisatie, analyse en advies plaats. We behandelen hierna de drie onderdelen.

Inventarisatie

In de NVVK-richtlijnen is vastgelegd welke gegevens moeten worden geïnventariseerd. Bij het observeren van de gesprekken met de wijkcoaches is gebleken dat nog niet alle gegevens worden geregistreerd. In de onderstaande tabel is weergegeven welke gegevens nu al door de coaches worden vastgelegd en welke gegevens wel geregistreerd moeten worden, maar nog niet (altijd) worden vastgelegd.

Gegevens die conform NVVK-richtlijnen dienen te worden geregistreerd:	**Mate van registratie door wijkcoach**	**Toelichting:**
Datum waarop begonnen wordt met de inventarisatie		
Algemene gegevens van de klant en eventuele partner inclusief burgerlijke staat		
Inkomsten (soorten inkomsten)		
Uitgaven		Voor de vaste lasten is voldoende aandacht. Voor de overige uitgaven is minder aandacht, terwijl deze vaak bespreekbaar moeten worden gemaakt om het budget sluitend te krijgen.

[9] Module Aanmelding en intake NVVK – openbaar via www.nvvk.eu

Vermogens- en schuldposities		Schulden worden door de klant benoemd en niet geverifieerd aan de hand van documenten. Voor vermogen is geen aandacht.
Berekening Vrij te laten bedrag (VTLB) conform Recofa-rapport		Er wordt geen gebruik gemaakt van vrij beschikbare VTLB calculator
Oorzaken van financiële problemen		
Hulpvraag van de klant		
Werkervaring en opleidingsniveau		Deze gegevens zijn van belang om het perspectief op inkomensverbetering richting schuldeisers te schetsen, deze gegevens worden incidenteel geregistreerd in de brede uitvraag.
Afloscapaciteit of het aflosbedrag		Door het gebrek aan berekening van het vrij te laten bedrag, kan ook geen inschatting van de afloscapaciteit worden gemaakt.
De persoonlijke omstandigheden, achterliggende problematiek en de motivatie van de klant om mee te werken aan de oplossing van het probleem		
Flankerende hulpverlening die de klant al ontvangt of al ontvangen heeft; in eerdere trajecten in de schuldhulpverlening of Wsnp		Het eerder gebruik van schuldhulpverlening wordt niet structureel uitgevraagd. Indien het ter sprake komt, vragen coaches hier wel op door.

Aan het einde van de intakefase moeten deze gegevens bekend zijn als gekozen wordt voor instrumenten die door een NVVK-lid kunnen worden ingezet om een schuld duurzaam op te lossen of te stabiliseren. Tijdens de inventarisatie moeten bewijzen worden verzameld voor de volgende gegevens:

- algemene gegevens van de klant en eventuele partner, inclusief burgerlijke staat;
- inkomsten (soorten inkomsten);
- uitgaven;
- vermogens- en schuldposities.

In Arnhem hebben coaches instrumenten ter beschikking om een schuldenoverzicht en een budgetplaatje van inkomsten en uitgaven te maken. De algemene gegevens van de klant worden wel geregistreerd, maar niet altijd van bewijsstukken voorzien. Bijvoorbeeld; een akte van huwelijkse voorwaarden is, indien van toepassing, een belangrijk bewijsstuk voor verdere schuldhulpverlening.

Samenvattend: In Arnhem dragen de wijkcoaches bij aan de inventarisatie die tijdens de intake moet plaatsvinden. Op drie onderdelen vindt geen registratie plaats, op drie andere onderdelen vindt onvoldoende structureel registratie plaats en op de overige zes onderdelen vindt voldoende tot goede registratie plaats. Naast registreren moeten ook bewijsstukken worden verzameld. Dit komt weinig aan de orde in gesprekken. De registratie is van belang om te bepalen wat het juiste vervolgproduct is. Bij het ontbreken van informatie ontstaat vertraging in het proces van schuldhulpverlening of wordt in het slechtste geval niet het juiste vervolgproduct ingezet.

Analyse

Tijdens de analyse vindt volgens de NVVK-richtlijnen onderzoek plaats naar de hulpvraag, de schulden en de onderliggende problematiek. Hierbij moet rekening worden gehouden met landelijke, regionale en lokale relevante afspraken met betrekking tot schuldhulpverlening en de lokale sociale kaart. In Arnhem doen de wijkcoaches voldoende aan analyse bij financiële problematiek. Zij inventariseren de hulpvraag en de onderliggende problematiek en stellen de klant in staat om zelfstandig tot inventarisatie van de schulden te komen. De wijkcoaches zijn goed op de hoogte van de lokale afspraken en sociale kaart.

Advies

In het onderdeel Advies wordt een advies geformuleerd dat de stappen beschrijft die noodzakelijk zijn om te komen tot een duurzame oplossing of stabilisatie van de schuld. Een advies is maatwerk en beschrijft het (de) instrument(en) die ingezet worden om een duurzame oplossing of stabilisatie van de schuld(en) te bereiken. Het advies moet volgens de NVVK-richtlijnen minimaal bestaan uit:

- Overzicht van geregistreerde gegevens;
- Analyse, inclusief een berekening van het VTLB;
- Advies over de keuze voor één of meer vervolgstappen in het schuldhulpverleningsproces:

Het advies tot het volgen van één of meer vervolgstappen in het schuldhulpverleningsproces moet voorzien zijn van een plan van aanpak. Het plan van aanpak moet in tweevoud ondertekend worden. Na de ondertekening start de uitvoering van het plan van aanpak.
In Arnhem wordt gewerkt met aanmeldformulieren waarin de hulpvraag (mijn Plan, ons Plan), achtergrond en eventuele bijzonderheden van de inwoner zijn opgenomen. Ook is aandacht voor eerder gebruik van schuldhulpverlening. Dit is een goede eerste aanzet om tot een Plan van Aanpak te komen dat direct voor de specialistische schuldhulpverlening bruikbaar is. Met de huidige aanmelding voor de specialistische schuldhulpverlening ontbreken nog relevante gegevens zoals:

- Opleiding, werkervaring, activiteiten als ondernemer, toekomstperspectief inkomensverbetering
- Beperkingen op psychosociaal of psychiatrisch gebied, verslavingsproblematiek
- Activiteiten en leeftijd inwonende (meerderjarige) kinderen in verband met kostgeldverplichting
- Vermogen, zoals auto, sieraden, onroerend goed in het buitenland, koopsommen, levensverzekeringen etc.

Ook kan het Plan van Aanpak benut worden om de inwoner inzicht te geven in de doorlooptijden.

Samenvattend: In Arnhem wordt het advies dat volgens de NVVK-richtlijnen binnen de intake moet worden afgegeven in grote mate uitgevoerd door de wijkcoaches. Zij stellen een Plan op (Mijn plan, ons plan) waarin de hulpvraag wordt vastgelegd en waarin de vervolgstappen worden geregistreerd. Het Plan van aanpak binnen de schuldhulpverlenende instelling zal echter uitgebreider zijn en meer nadruk leggen op financiële gegevens. Het is de vraag in hoeverre Mijn plan, ons plan in combinatie met de informatie uit het aanmeldformulier daadwerkelijk kan fungeren als Plan van aanpak zoals bedoeld in de NVVK-richtlijnen. Door het verschil in taakopvatting (wat behelst de taak aanmelding en intake) loopt de inwoner het risico bij inzet van een specialistische voorziening nogmaals in een intakefase te komen of mogelijk zelfs een andere uitslag te krijgen op basis van de gegevens die binnen de schuldhulpverlenende instelling worden verzameld. Het proces verloopt langer dan nodig omdat dubbel werk wordt verricht. Of de verwachtingen van de inwoner blijken achteraf niet juist te zijn. De motivatie kan hiermee onder druk komen te staan.

Praktijk: observeren gesprekken

Naast het bestuderen van de toepasselijke kaders heeft de onderzoeker 40 gesprekken verdeeld over 8 wijkteams bijgewoond. Bij deze gesprekken is alleen geregistreerd in welke wijk het gesprek plaatsvond, omwille van de vertrouwensband met de coach en de privacy van de inwoner.

De gesprekken werden grotendeels gevoerd door coaches zonder een achtergrond op het gebied van schuldhulpverlening. Bij een beperkt aantal gesprekken was de wijkcoach een superuser, een coach met specialistische kennis op het gebied van schuldhulpverlening. De geobserveerde gesprekken werden dus over het algemeen gevoerd door coaches zonder specialistische achtergrondkennis. In dit hoofdstuk worden de vooraf opgestelde deelvragen beantwoord aan de hand van de observaties in de gesprekken.

Deelvraag 1: Regie op financiën

Bij de eerste deelvraag staat het inzicht in de eigen financiën en daarmee het in staat zijn om op eigen regie de financiën te voeren centraal. Hierbij is het volgende deelcriterium geformuleerd:

Door de wijkcoach wordt onderzocht of de inwoner eigen regie kan voeren op de financiële huishouding, dat wil zeggen dat er inzicht is in de eigen administratie en het eigen budget. Indien wordt vastgesteld dat dit inzicht onvoldoende aanwezig is, worden stappen ondernomen om dit inzicht te verkrijgen.

In de bijgewoonde gesprekken zijn de volgende gedragingen geobserveerd om tot een beeld te komen van de werkwijze van de wijkcoaches op dit onderdeel:

Indicatoren	Score	Toelichting
De wijkcoach kan beoordelen of de administratie voldoende is geordend om het overzicht te behouden	8,2	De wijkcoaches hebben aandacht voor de staat van de administratie en wijzen op het belang hiervan. Indien nodig wordt ondersteuning geregeld.
De wijkcoach kan beoordelen of een budgetplan klopt en realistisch is	6,5	Inkomsten en uitgaven worden op hoofdlijnen uitgevraagd. In sommige teams krijgt de inwoner een format om zelf een budgetplan op te stellen. De werkwijze is niet uniform.
De wijkcoach kan indien noodzakelijk ondersteuning inschakelen bij het ordenen van de administratie	7,0	De wijkcoaches kunnen hulp inschakelen bij de administratie. Wanneer hulp wordt ingeschakeld verschilt per persoon.
De wijkcoach kan indien noodzakelijk samen met de inwoner een budgetplan opstellen	6,4	Het format voor een budgetplan wordt soms bij de inwoner achtergelaten (op papier of digitaal). Incidenteel wordt het budgetplan met de inwoner opgesteld.
De wijkcoach maakt financiële keuzes en besparingsmogelijkheden bespreekbaar zonder gemaakte keuzes te veroordelen.	6,6	

De wijkcoaches laten zien op bovenstaande vijf punten een ruime voldoende te scoren. De hoogste scores worden behaald op de onderdelen die zijn gerelateerd aan de administratie. Op het opstellen

van budgetplannen worden lagere (maar voldoende) scores behaald. Coaches hebben niet structureel aandacht voor het uitgavenpatroon van de inwoner. Inkomsten en uitgaven worden niet geverifieerd aan de hand van actuele stukken zoals rekeningoverzichten of uitkeringsspecificaties. Bij de observaties valt op dat het inkomen door coaches belangrijk wordt gevonden om een indicatie te krijgen van het wel of niet voldoen aan het criterium problematische schuld. Het budgetplan is echter met name bedoeld om te kijken of er een stabiele financiële inkomenssituatie aanwezig is op basis waarvan verdere schuldhulpverlening mogelijk is. Om deze reden is ook de uitgavenkant relevant.

Op het onderdeel administratie hanteren coaches een uiteenlopende aanpak. Enkele coaches controleren de aanwezige papieren, de meeste coaches nemen genoegen met de uitspraak van de inwoner dat de administratie op orde is. Het valt op dat er geen overeenstemming lijkt te bestaan over het begrip geordende administratie. Tijdens de gesprekken wordt weinig gekeken naar de ordening van de administratie. Regelmatig wordt de vraag gesteld of de inwoner het moeilijk vindt om de administratie bij te houden. Inwoners geven hier geen direct antwoord op. Men zou verwachten dat er naast het stellen van vragen gelet wordt op andere signalen, zoals de staat van documenten (in een map, of los in een la), hoe snel een inwoner gevraagde documenten kan vinden of vragen over financiën kan beantwoorden. Ondanks dat veel inwoners op deze punten toch moeite lijken te hebben met administratie, is in de bijgewoonde gesprekken geen hulp ingeschakeld bij het ordenen van administratie.

Het bespreken van gemaakte financiële keuzes is vaak een lastig onderdeel in gesprekken. Hierbij dient een zorgvuldig evenwicht te worden gezocht tussen het bespreken van problemen in het uitgavenpatroon zonder de gemaakte keuzes te veroordelen. De wijkcoaches laten zien dat zij over het algemeen de keuze volledig bij de inwoner laten, ook al ontstaan hierdoor financiële problemen.

Samenvattend: Coaches hebben voldoende aandacht voor de staat van de administratie en hebben voldoende basiskennis voor het opstellen van een budgetplan. De score op deze deelvraag is een 6,9 gemiddeld. Voor administratie is meer aandacht dan voor het budget. Door meer aandacht voor het budget kan sneller worden gewerkt aan een voor schuldhulpverlening benodigde stabiele financiële situatie. Er wordt weinig gebruik gemaakt van documenten om bedragen te verifiëren. Tussen coaches zitten grote verschillen in het inschakelen van hulp bij administratie en het bespreekbaar maken van een bovenmatig uitgavepatroon.

Deelvraag 2: Aandacht voor gedrag

Schulden zijn zelden enkel een financieel-technisch probleem. Het gedrag van de inwoner is een belangrijke factor bij het laten ontstaan van schulden. Om tot duurzame oplossingen te komen, is het van belang dat er inzicht bestaat in het gedrag van de inwoner en dat dit gedrag bespreekbaar kan worden gemaakt. Hierbij is het volgende deelcriterium geformuleerd:

De wijkcoach is in staat om het gedrag te achterhalen, dat achter de financiële problemen schuilgaat en maakt dit bespreekbaar zodat (op termijn) gedragsverandering kan plaatsvinden.

In de bijgewoonde gesprekken zijn de volgende gedragingen geobserveerd om tot een beeld te komen van de werkwijze van de wijkcoaches op dit onderdeel:

Indicatoren	Score	Toelichting
De wijkcoach kent de verschillende ontstaansoorzaken van (problematische) schulden	8,7	Door de open gespreksvoering komen de oorzaken van de schuldenproblematiek snel boven water. De wijkcoaches herkennen de verschillende oorzaken en handelen hier naar.
De wijkcoach vraagt door en vat samen om achter het probleem-achter-het-probleem te komen	8,7	De brede uitvraag brengt met zich mee dat er een goed beeld ontstaat van de vraag achter de vraag. De wijkcoaches vragen goed door indien er zaken onduidelijk zijn.
De wijkcoach kan het gedrag benoemen en bespreken met de inwoner, op een zodanige wijze dat de inwoner over het eigen gedrag gaat nadenken	6,5	De wijkcoaches nemen een luisterende houding aan en staan naast de inwoner. De beperking van deze houding is dat (probleem)gedrag meestal niet bespreekbaar wordt gemaakt op een zodanige wijze dat er verandering gaat plaatsvinden.
De wijkcoach kan de inwoner motiveren en coachen om het gedrag te veranderen	8,1	De wijkcoaches maken regelmatig gebruik van complimenten en gebruiken dit middel ook opnieuw gewenst gedrag te stimuleren.

De wijkcoaches scoren goed op het achterhalen van achterliggende problematiek. Deze scores hangen vooral samen met een structurele brede uitvraag en een goede gesprekstechniek. Ook valt op dat veel inwoners zich zodanig op hun gemak voelen dat zij uit eigen beweging zorgwekkend gedrag bespreken. De meeste coaches zijn in staat om ondanks de methodiek van de brede uitvraag een open gesprek met de inwoner aan te gaan en lopen alle onderwerpen op een natuurlijke wijze na door middel van samenvatten en doorvragen. Voordeel van deze werkwijze is dat inwoners over het algemeen erg open zijn in de gesprekken met de coaches en meer informatie geven dan een regulier gesprek in een spreekkamer met een schuldhulpverlener.

Het bespreekbaar maken van probleemgedrag vinden coaches vaak lastig. Wellicht ligt de oorzaak hiervan in het spanningsveld tussen de benodigde vertrouwensband en de benodigde confrontatie. Coaches proberen door het geven van complimenten inwoners te motiveren. Ook wordt gebruik gemaakt van gesprekstechnieken als de “droomvraag”. Het opstellen van Mijn Plan Ons Plan is een belangrijk instrument om te werken aan gedragsverandering en hier wordt wel voldoende gebruik van gemaakt. Dit instrument werkt echter alleen als de inwoner reeds gemotiveerd is om aan zijn probleem te werken en is minder geschikt als inwoners (nog) niet klaar zijn om aan het eigen gedrag te werken. Om inwoners “in beweging” te krijgen en te motiveren om het gedrag te veranderen zouden ook andere technieken kunnen worden ingezet, zoals het benoemen van probleemgedrag of het confronteren van de inwoner met de gevolgen van het eigen gedrag.

Samenvattend: coaches hebben veel aandacht voor gedrag, de gemiddelde score op dit onderdeel is een 8,0. Hierbij gelden het signaleren van problematiek en vraagverheldering als zeer sterke kwaliteiten van de coaches. Coaches kunnen inwoners motiveren om actie te ondernemen, hiertoe wordt een positieve insteek gebruikt waarbij het geven van complimenten veelvuldig voorkomt. Coaches maken minder gebruik van technieken om gedragsverandering te bewerkstelligen.

Ter illustratie
Een inwoner meldt zich aan met een opvoedkundig probleem. Bij doorvragen in het eerste gesprek blijkt er ook een financieel probleem te zijn. Nu vindt het tweede gesprek plaats. Het gaat erom dat de inwoner zelf bewindvoerder is van iemand uit haar naaste omgeving en dat de inwoner zonder toestemming geld heeft geleend van deze persoon. Ze moet dit nu terugbetalen. Naast deze vordering zijn er ook nog andere schulden. Door de penibele situatie is de houding van de coach zeer bepalend voor het verloop van dit tweede gesprek. Door de open en niet veroordelende houding van de coach ontstaat een open sfeer waarin de inwoner vertrouwelijke dingen durft te vertellen.

Deelvraag 3: Gestructureerd vervolgactiviteiten inzetten

Indien een probleem wordt geconstateerd zal de coach samen met de inwoner tot vervolgstappen moeten komen. Het omzetten van goede intenties in concrete acties is van belang om tot een eindresultaat te komen. Hierbij is het volgende deelcriterium opgesteld:

Er worden contactmomenten afgesproken waarbij de klant aantoont dat gestelde doelen zijn gerealiseerd (bijvoorbeeld zijn de financiële problemen onder controle, is begeleiding is bij een ketenpartner ingezet?).

In de bijgewoonde gesprekken zijn de volgende gedragingen geobserveerd om tot een beeld te komen van de werkwijze van de wijkcoaches op dit onderdeel:

Indicatoren	Score	Toelichting
De wijkcoach betrekt de inwoner bij het maken van vervolgafspraken	8,3	We zien een tweedeling tussen coaches die sturend optreden bij het uitzetten van vervolgafspraken en coaches die hierbij de inwoner leidend laten zijn.
De wijkcoach kan afspraken SMART formuleren	8,0	Coaches kunnen goed aangeven wat er moet gebeuren (specifiek). Niet altijd wordt aangegeven wanneer de vervolgstap moet plaatsvinden (tijdgebonden) of wat het resultaat zou moeten zijn (meetbaar)
De wijkcoach kan de inwoner activeren om activiteiten te ondernemen	8,8	Coaches zijn duidelijk in wat er moet gebeuren om tot een gewenst einddoel te komen. Ook worden veel complimenten gegeven over reeds behaalde stappen.
De wijkcoach controleert of de inwoner de afspraken begrijpt	7,9	Coaches stellen controlevragen of sturen de inwoner om zaken op te schrijven. Hierdoor wordt meestal duidelijk dat de inwoner de informatie wel of niet heeft begrepen.

Bij het gestructureerd werken aan oplossingen laten coaches zien dat ze zeer goed in staat zijn in het activeren van inwoners. De coaches geven de klant in alle gevallen vervolgopdrachten, waardoor inwoners onder eigen regie aan oplossingen kunnen werken.

In de gesprekstechnieken is nog verbetering aan te brengen, op het onderdeel SMART formuleren van afspraken. Inwoners vragen regelmatig wat nu precies de bedoeling is en wat wanneer moet gebeuren. Door het niet SMART formuleren van afspraken, loopt de coach het risico dat de inwoner niet tijdig de juiste stappen zet. Coaches controleren voldoende of de inwoner de afspraken begrijpt. Bijvoorbeeld het vragen of de inwoner de afspraken wil opschrijven of het vragen naar de mening van de inwoner over de gemaakte afspraken, zijn goede methodes om te controleren of de inwoner de gegeven informatie of gemaakte afspraken heeft begrepen.

Sommige coaches hebben de neiging om sturend op te treden bij het uitzetten van vervolgactiviteiten, terwijl een gedeeld plan waarbij gezamenlijk vervolgstappen worden bedacht waarschijnlijk meer effectief is door een groter draagvlak bij de inwoner. We zien hier een beeld van volledige scores of de minimale score. De goede score op onderdeel a is hiermee met name te danken aan een aantal coaches die deze vaardigheid zeer goed beheersen en niet een algemeen beeld.

Samenvattend: De wijkcoaches scoren goed op het gestructureerd inzetten van vervolgactiviteiten. De gemiddelde score op dit onderdeel is een 8,3. Opvallend zijn de grote individuele verschillen op dit onderdeel. Meer aandacht kan besteed worden aan het meetbaar en tijdgebonden maken van afspraken.

Ter illustratie
In een vervolggesprek blijkt dat de inwoner al bij de administratiecursus is geweest. Zijn situatie is veranderd doordat zijn partner is vertrokken naar een ander onderkomen. De relatie bevindt zich in een onduidelijke situatie. De inwoner is bezig met werk en opleiding en zoekt hierin naar wegen om te bewandelen. De coach geeft toe nog weinig te weten van financiën, dit zal ze later oppakken met een collega. De opstelling van de wijkcoach geeft een gevoel van teamvorming: “we weten allebei niet hoe we dit nu moeten oplossen, maar ik help jou je vragen helder te krijgen en ga het voor je uitzoeken met mijn collega’s”

Ter illustratie
Aan het einde van een vervolggesprek vraagt de wijkcoach nog naar de mogelijkheden voor vloerbedekking op de slaapkamer van de dochter. Hij vindt het een ontwikkelingsbedreigende situatie dat zij niet over een eigen kamer kan beschikken. Wijkcoach geeft aan dat zij hiervoor bijzondere bijstand kunnen aanvragen bij de gemeente en dat zij dan waarschijnlijk een bedrag toegekend zullen krijgen voor vloerbedekking, maar dan wel in de vorm van een lening. Zij benoemt dat inwoners er rekening mee moeten houden dat de gemeente dit meteen zal gaan verrekenen als zij een aanvullende PW uitkering of een volledige PW uitkering zullen gaan ontvangen van de gemeente. Mevrouw ziet dit niet zitten en wil dit niet doen. Wijkcoach benoemt dat zij dan afhankelijk zijn van stichtingen die wellicht een bedrag als gift willen verstrekken. Inwoners geven aan dat zij hiervoor al een aanvraag hebben gedaan bij Stichting de Dullerd, maar dat dit is afgewezen. De andere wijkcoach vraagt zich af waarom. Dit weten de inwoners niet. De andere wijkcoach gaat hierover contact opnemen met de Dullerd.

Deelvraag 4: Kennis van financiële componenten en berekening van problematische schuldsituatie

Om de juiste specialistische voorziening te kunnen bepalen voor inwoners met financiële problemen is gedegen kennis van relevante inkomsten, uitgaven, vermogensbestanddelen en soorten schulden noodzakelijk. Bijvoorbeeld om te kunnen berekenen of er sprake is van een problematische schuldsituatie, maar ook om te kunnen bepalen of een schuldregeling tot de mogelijkheden behoort. Voor dit onderdeel is het volgende deelcriterium opgesteld:

Er is een berekening gemaakt op basis waarvan bepaald wordt of er sprake is van een problematische of niet problematische schuldenlast.

In de bijgewoonde gesprekken zijn de volgende gedragingen geobserveerd om tot een beeld te komen van de werkwijze van de wijkcoaches op dit onderdeel:

Indicatoren	Score	Toelichting
De wijkcoach heeft inzicht in relevante inkomsten en uitgaven	6,1	Coaches verifiëren nauwelijks inkomsten en uitgaven. Hierdoor blijven zaken als beslag, boetepremie voor de zorgverzekering en overige uitgaven onduidelijk. Ook meer bijzondere vormen van inkomen zoals alimentatie en kostgeld roepen vaak nog vragen op.
De wijkcoach heeft inzicht in relevante vermogensbestanddelen	4,3	Het onderwerp vermogen komt niet aan de orde in gesprekken. Ook indien er aanleiding is om aan te nemen dat er vermogen is, wordt dit niet verder besproken. Voorbeelden zijn erfenissen en vermogen in het buitenland.
De wijkcoach kan een globaal schuldenoverzicht opstellen of een opgesteld overzicht op juistheid beoordelen	5,1	Schulden worden geïnventariseerd aan de hand van een schatting van de inwoner of de inwoner wordt geacht alle schuldeisers na te bellen voor een overzicht. Een middenweg waarbij een globaal schuldenoverzicht aan de hand van de laatste correspondentie wordt gemaakt, wordt niet gezocht.
De wijkcoach kan aan de hand van inkomen, uitgaven, vermogen en schulden inschatten of er sprake is van een problematische schuldsituatie	4,7	Gezien de beperkte informatie op bovenstaande punten is de schatting niet met voldoende zekerheid te maken. Vooral de eerste afweging (schulden minus vermogen) wordt niet gemaakt.

De score op inzicht in inkomsten en uitgaven is een matige voldoende, de scores op de andere onderdelen zijn onvoldoende. Hierdoor lopen de coaches het risico dat hun adviezen niet correct zijn en dat een verkeerde vervolgstap wordt gezet. Doordat wijkcoaches vaak naar andere instanties verwijzen, kunnen verkeerde keuzes achteraf worden rechtgezet waardoor geen ernstige fouten te verwachten zijn. Wel kunnen trajecten langer duren of kan de motivatie van de inwoner onder druk komen te staan doordat onterecht verwachtingen zijn gewekt.

Tijdens het onderzoek werd geconstateerd dat coaches onvoldoende kennis hebben van relevante inkomsten en de problemen die hiermee samenhangen. Voorbeelden zijn alimentatieverplichtingen, looncessie en kostgeld. In de meeste situaties wordt informatie niet geverifieerd aan de hand van loonstroken en uitkeringsspecificaties, hierdoor heeft de coach bijvoorbeeld geen inzicht in beslag. Bij 2

gesprekken is inzicht verkregen in de juistheid van de ontvangen toeslagen, de overige coaches besteden hier niet direct aandacht aan.

Coaches vragen nauwelijks naar vermogen. De indruk ontstaat dat zij er van uit gaan dat inwoners met schulden per definitie niet over vermogen beschikken. In de bijgewoonde gesprekken bleek echter een inwoner vermogen in het buitenland te hebben, een inwoner had nog een vordering op de ex-partner en verschillende inwoners bezaten een auto. Bij slechts een gesprek is de waarde van de auto ter sprake gekomen. Bij de overige inwoners is niet verder doorgevraagd op deze vermogenssignalen.

Om inzicht te krijgen in de schuldenproblematiek is een globaal schuldenoverzicht van belang. Een coach liet de inwoner zelf een overzicht opstellen. Bij de overige inwoners is vaak wel naar de hoogte van de schulden gevraagd, maar niet naar de aard van de schulden of welke schuldeisers er waren. Dit kan van belang zijn voor de keuze van de vervolgstap. Bijvoorbeeld boetes bij het CJIB vergen andere oplossingen dan het krediet bij het postorderbedrijf. Door het gebrekkige beeld van alle bovengenoemde onderdelen is het niet mogelijk om een goede inschatting te maken van de schuldenproblematiek. De berekening met betrekking tot het wel of niet aanwezig zijn van een problematische schuldsituatie zal in veel gevallen achteraf juist blijken, nu alleen wordt gekeken naar het inkomen en de hoogte van de schulden. Desondanks is een bredere benadering van belang om een zorgvuldige inschatting te kunnen maken.

Samenvattend: De wijkcoaches hebben een matige kennis van financiële componenten en kunnen hierdoor niet altijd een juiste berekening maken van de schuldsituatie. De gemiddelde score op dit onderdeel is een 5,1. Conform het gedachtegoed van de wijkteams ligt een hoge mate van verantwoordelijkheid bij de inwoner, terwijl voor een juiste calculatie onafhankelijke gegevens benodigd zijn. Meer aandacht voor vermogensbestanddelen en kennis van schuldsoorten zal bijdragen een hogere score op dit onderdeel.

Ter illustratie
We komen bij een inwoner voor een keukentafelgesprek de eerste hulpvraag was niet geheel duidelijk. Het blijkt dat het gaat om een inwoner met een verstandelijke uitdaging die met de begeleider op ons wacht. De inwoner heeft een begeleider en zijn zus is de curator. De inwoner heeft vragen over de regiopas en de valiespas o.a. om te kunnen reizen. Door de brede kennis en ervaring van de coach kan zij zeer goed inspelen op het niveau van de inwoner en door door te vragen komen ook het budgetplan aan de orde en de nodige vragen die het mogelijk maken te bepalen of er nog andere (financiële) problemen zijn. De inwoner en de begeleider zijn zeer tevreden over de benadering en werkwijze. Diverse ketenpartners komen aan de orde voor de andere levensgebieden. Er worden concrete afspraken gemaakt (SMART) en het vervolg van het traject wordt besproken. Het netwerk van partners is bij deze voor alle partijen verbreed.

Deelvraag 5: Aandacht voor achterliggende problematiek ten behoeve van integrale schuldhulpverlening

In de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening is het bieden van integrale schuldhulpverlening verplicht gesteld. Dat wil zeggen dat gemeenten als regievoerder niet slechts aandacht moeten hebben voor de financiële kant van schuldenproblematiek, maar ook voor de problemen die samengaan of ten grondslag liggen aan schulden. Schuldhulpverlening kan alleen tot een duurzaam resultaat leiden indien ook de schuldenproblematiek integraal wordt benaderd en naast het treffen van schuldregelingen ook gewerkt wordt aan bijvoorbeeld aanwezige verslavingsproblematiek.

Bij dit onderdeel is het volgende deelcriterium opgesteld:

De wijkcoach erkent de belemmeringen die achterliggende problematiek kunnen vormen voor verdere schuldhulpverlening.

In de bijgewoonde gesprekken zijn de volgende gedragingen geobserveerd om tot een beeld te komen van de werkwijze van de wijkcoaches op dit onderdeel:

Indicatoren	Score	Toelichting
De wijkcoach herkent signalen van bijvoorbeeld verslaving, psychosociale problematiek, psychiatrische problematiek	9,1	De wijkcoaches hebben veel aandacht voor problematiek die een belemmering kan vormen voor schuldhulpverlening.
De wijkcoach kan het signaal richting de inwoner benoemen op een zodanige wijze dat de achterliggende problematiek bespreekbaar wordt gemaakt.	6,7	Het bespreekbaar maken van de achterliggende problematiek gaat meestal zonder moeite omdat de inwoner zelf open over zijn situatie is. Wanneer deze informatie niet vanuit de inwoner komt, is het voor sommige coaches lastig om de problematiek bespreekbaar te maken.
De wijkcoach kan flankerende hulpverlening inschakelen	5,0	Het beroep op zelfredzaamheid en eigen kracht is groot. In de meeste situatie is reeds flankerende hulp ingeschakeld, maar wanneer dit niet het geval is, zet de coach weinig ondersteuning in, ondanks dat dit zou gelopen om de belemmering voor het schuldhulpverleningstraject op te lossen.
De wijkcoach weet wanneer achterliggende problematiek geen belemmering (meer) vormt voor verdere schuldhulpverlening.	5,9	Achterliggende problematiek wordt door de meeste coaches niet als een belemmering voor verdere schuldhulpverlening gezien, alhoewel er een stabiele situatie nodig is om de kans op een geslaagd traject te vergoten.

Het onderdeel integrale schuldhulpverlening kent een diffuus beeld van scores. Het herkennen van signalen van achterliggende problematiek gaat de wijkcoaches zeer goed af en zij kunnen deze problematiek ook voldoende bespreekbaar maken. Vervolgens ontstaan er bij de benodigde vervolggedraging, namelijk het inschakelen van flankerende hulp of het constateren dat er geen hulp

meer noodzakelijk is onvoldoende scores. Coaches zien problematiek en bespreken dit, maar hebben moeite om hier actie op te ondernemen. Het is onduidelijk waarom niet wordt doorgepakt.

Het past binnen de visie van wijkteams om pas te spreken van een probleem als de inwoner dit zelf als een probleem ervaart, bij schuldhulpverlening dient echter onafhankelijk te worden vastgesteld of de inwoner een (financieel) probleem heeft en welke problematiek daar aan ten grondslag ligt. Deze constatering is relevant voor de slagingskans van het minnelijk schuldentraject en is ook een vraag die bij toelating tot het wettelijk schuldentraject zeker gesteld wordt. Voor inwoners die willen werken aan het financiële probleem, zal dus ook gesproken moeten worden over de acties die nodig zijn op het gebied van achterliggende problemen. Uiteraard kan de wijkcoach dan de keuze om hulp te zoeken wel bij de inwoner laten, mits de inwoner op de hoogte is van de gevolgen van het niet zoeken van hulp voor de schuldhulpverlening.

Samenvattend: Wijkcoaches hebben veel aandacht voor achterliggende problematiek. De signalen worden bespreekbaar gemaakt, maar niet altijd opgevolgd door het inschakelen van flankerende hulp. De noodzaak van stabiele achterliggende problematiek voor verdere schuldhulpverlening wordt matig onderkend, De gemiddelde score voor dit onderdeel komt, ondanks een zeer hoge score voor signalering van achterliggende problematiek, uit op een 6,7.

Ter illustratie
Een inwoner is door scheiding en ontruiming in de problemen gekomen. Het keukentafelgesprek vindt plaats bij de vrienden waar de inwoner woont. Hier gaat de coach in op de directe schulden terwijl de voorliggende problemen nog enorm zijn. Zo is er geen stabiele woonsituatie (adres). De administratie is niet aanwezig en een budgetplan is niet aan de orde. De hele situatie is instabiel en de coach biedt aan om een ordner te gaan regelen voor de inwoner. Een voorbeeld waarbij financiën en schulden nog niet aan de orde zijn. Er wordt geconstateerd dat er geen sprake is van een crisis maar er wordt niet aan verwachtingsmanagement gedaan. Ook worden alle levensgebieden onvoldoende uitgevraagd. Hier zou de coach kunnen doorverwijzen naar ketenpartner om enige stabiliteit in de situatie van de inwoner te creëren op sociaal, emotioneel en maatschappelijk gebied.

Deelvraag 6: Juiste vervolgactie en toeleiding

De wijkcoaches vormen toegang tot specialistische voorzieningen. Op het gebied van financiële problematiek zijn dat bijvoorbeeld de stabilisatietrajecten van Rijnstad en de schuldregelingen bij het Budget Advies Centrum (BAC). Om een juiste vervolgstap te kunnen zetten, is inzicht in de inhoud van trajecten nodig, kan de wijkcoach uitleg geven over deze trajecten en is de coach in staat om de toeleiding zo vorm te geven dat de inwoner niet van voor af aan zijn verhaal hoeft te vertellen.

Hierbij is het volgende deelcriterium gesteld:

De wijkcoach weet welke specialistische voorziening ingezet kan en moet worden en zorgt voor een zorgvuldige toeleiding.

In de bijgewoonde gesprekken zijn de volgende gedragingen geobserveerd om tot een beeld te komen van de werkwijze van de wijkcoaches op dit onderdeel:

Indicatoren	Score	Toelichting
De wijkcoach kent de inhoud van de specialistische voorzieningen zodanig dat een passende voorziening kan worden ingezet bij de situatie	6,4	Specialistische voorzieningen worden niet altijd zorgvuldig ingezet, in sommige situaties is de vervolgstap nog te vroeg en in sommige situaties duurt het contact langer dan nodig voordat verwijzing plaatsvindt.
De wijkcoach kent de voorwaarden en beperkingen van de specialistische voorzieningen, zodanig dat er geen belemmeringen meer zijn om de vervolgstap te starten.	5,8	Coaches hebben niet voldoende aandacht voor en zicht op belangrijke zaken als fraudevorderingen, recidive, vermogen en beperkingen van achterliggende problematiek om op het juiste moment de juiste verwijzing te doen.
De wijkcoach kan het vervolg aan de inwoner uitleggen op een zodanige wijze dat de inwoner een juiste verwachting van het vervolg heeft	7,8	De coaches weten goed hoe vervolgtrajecten in elkaar zitten en communiceren helder over de vervolgstappen.
De wijkcoach kan een specialistische voorziening inzetten, zodanig dat de inwoner niet zijn volledige verhaal opnieuw hoeft te vertellen.	9,2	Door het vastleggen van informatie in het systeem is er een duidelijk beeld van de inwoner en de inwoner wordt geactiveerd om zoveel mogelijk gegevens te verzamelen om hier geen tijd in te verliezen.

Bij het inzetten van vervolgstappen en vervolgproducten blijkt dat er (nog) beperkte kennis is van de praktijk van schuldhulpverlening. Dit blijkt uit matige scores op de eerste twee onderdelen. Bijvoorbeeld een inwoner die niet zelfredzaam is door een taalprobleem en onvoldoende kennis van financiën krijgt de keuze tussen beschermingsbewind of een project met begeleiding op deze punten. Bij enige weerstand wordt de keuze voor schuldhulpverlening toegevoegd, terwijl dit traject voor deze inwoner niet zonder ondersteuning mogelijk is. Bij andere inwoners is geen duidelijk beeld van de financiële situatie, waardoor een verwijzing naar schuldhulpverlening mogelijk niet passend is. De vraagt rijst wat de meerwaarde van de gesprekken met de wijkcoach is, op het moment dat de schuldhulpverlener alles nog in kaart moet brengen en mogelijke belemmeringen nog niet in beeld zijn gebracht.

Samenvattend: De wijkcoaches scoren een ruimte voldoende (7,3) op het onderdeel vervolgstap en toeleiding. De score wordt in hoge mate beïnvloed door de prettige warme overdracht waarbij voldoende informatie over de inwoner wordt overgedragen zodat deze niet wederom zijn verhaal hoeft te vertellen. De inzet van specialistische voorzieningen verloopt weinig gestructureerd en is niet geüniformeerd, het is afhankelijk van de individuele coach of er een voorziening wordt ingezet en zo ja welk product.

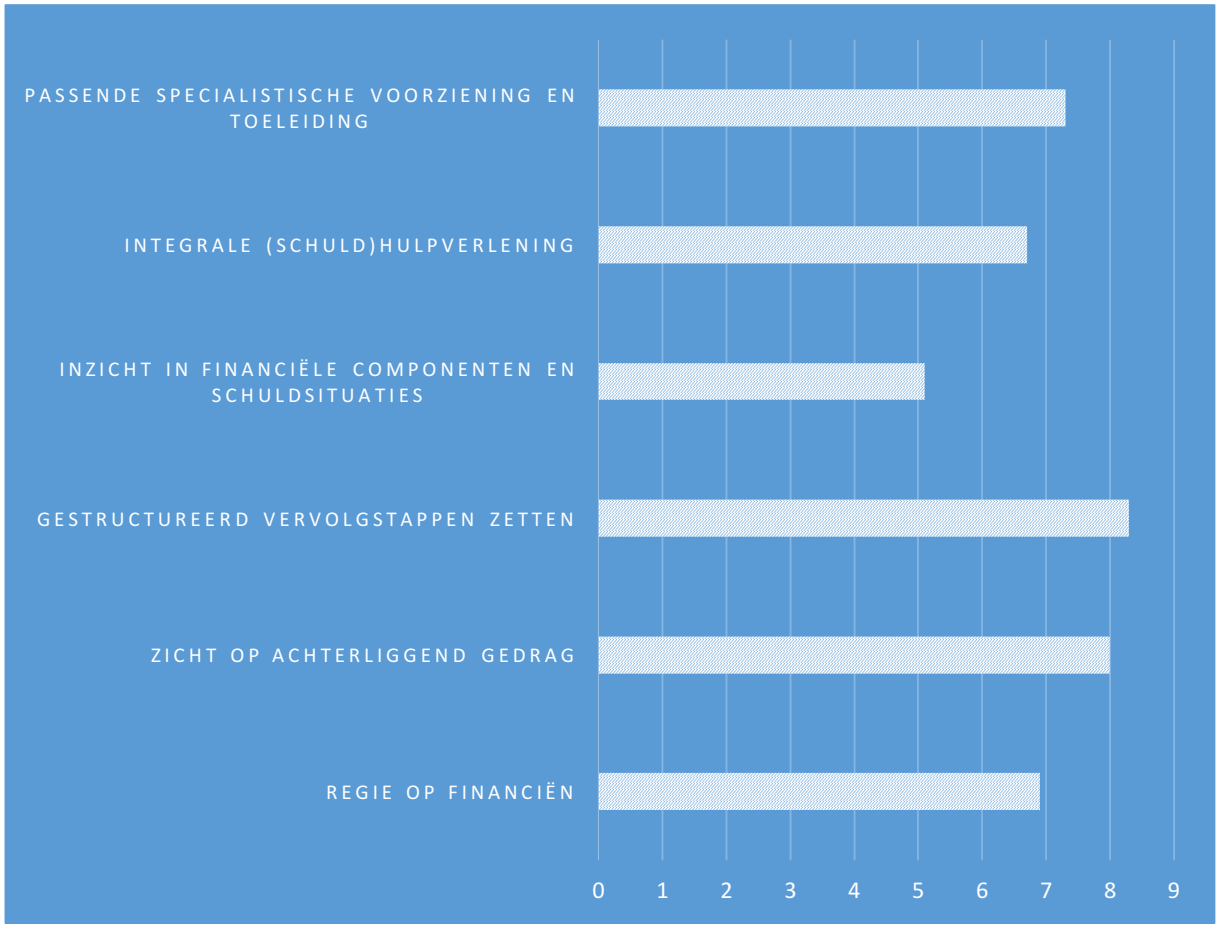
Conclusies en aanbevelingen

De wijkteams zijn op 1 januari 2015 gestart en nu ongeveer een jaar onderweg. De onderzoeker heeft veertig gesprekken bijgewoond en hierdoor een organisatie gezien die zich enorm ontwikkeld en die zich elke dag wil verbeteren om de inwoners van Arnhem optimaal te ondersteunen.

De wijkteams hebben te maken met zeer complexe situaties. Een aanmelding gaat gepaard met summiere informatie en dat betekent dat een wijkcoach in de meest complexe situaties terecht kan komen zonder voorkennis of voorbereiding. Dit vergt naast goede gesprekstechnieken, veel kennis op verschillende terreinen en het vermogen om snel te kunnen schakelen. Daarnaast is het van belang dat de wijkcoach de inwoner zoveel mogelijk eigen regie laat behouden. Het is niet verwonderlijk dat, een jaar na de aftrap, er nog verbeterpunten aanwezig zijn. Men kan zelfs stellen dat het bijzonder is dat er al zoveel bereikt is.

Indien we de scores die zijn behaald in de geobserveerde gesprekken vertalen naar een antwoord op de centrale vraag, *doen de wijkcoaches in het kader van schulddienstverlening, de juiste dingen op het goede moment, zodanig dat financiële problematiek zelf of met behulp van het netwerk kan worden opgelost of (indien noodzakelijk) toeleiding naar de juiste vervolgstap plaatsvindt*, dan kunnen we de onderzoeksvraag van een bevestigend antwoord voorzien.

Dit bevestigend antwoord is zichtbaar in de onderstaande grafiek. Op de zes benodigde kwaliteiten wordt in vijf gevallen een ruime voldoende gescoord. Desondanks is er ook nog ruimte voor verbetering zichtbaar.

In het onderstaande figuur zijn samenvattend de tops en tips opgenomen. De onderbouwing en aanbevelingen wordt hierna gegeven.

Tops

- Vraaggerichte aanpak: De wijkcoaches weten door de brede uitvraag het werkelijke probleem in beeld te krijgen.
- Vertrouwen: De wijkcoaches hebben een vertrouwensband met de inwoner waardoor inwoners meer dan gebruikelijk openheid van zaken geven. Wijkcoaches benaderen inwoners met respect en positiviteit.
- Brede kennis: De coaches vormen met elkaar een enorme kennisbron, waardoor de meest complexe vragen van een antwoord kunnen worden voorzien.

Tips

- Zorg dat de verschillende kaders meer op elkaar aansluiten om de kwaliteit op juridisch gebied, bedrijfsvoering en klantgerichtheid te waarborgen.
- Blijf investeren in opbouw van kennis en vaardigheden. Schuldhulpverlening verandert nog iedere dag en het dienstverlenende, zakelijke aspect vraagt om uitbreiding van gesprekstechnieken.
- Durf te vragen! Het vergt lef om toe te geven dat je kennis mist, maar het is geen schande als de wijkcoach niet direct alle antwoorden heeft. Het is wel een probleem als adviezen gebaeerd zijn op onvolledige kennis zonder een specialist te raadplegen.

Stabiliteit in kwaliteit

Bij de gevoerde gesprekken is gelet op 25 aspecten waarbij een score van 1 tot 4 kon worden gehaald. Hierdoor is per gesprek een score mogelijk. Uit de scores van de individuele gesprekken blijkt dat er grote onderlinge kwaliteitsverschillen tussen de coaches zijn waar te nemen, de eindcijfers variëren van 3,8 tot 10 voor de individuele gesprekken. Bij de gesprekken waar een onvoldoende is gescoord valt op deze score wordt veroorzaakt doordat de coach onjuiste vervolgstappen zet op basis van onvolledige informatie. Op de volgende indicatoren lopen de scores erg uiteen:

- De wijkcoach kent de inhoud van de specialistische voorzieningen zodanig dat een passende voorziening kan worden ingezet bij de situatie.
- De wijkcoach kan het signaal richting de inwoner benoemen op een zodanige wijze dat de achterliggende problematiek bespreekbaar wordt gemaakt.
- De wijkcoach kan beoordelen of een budgetplan klopt en realistisch is

Ter illustratie
Een inwoner geeft een signaal af over vermogen in het buitenland. Hier wordt niet op doorgevraagd. De inwoner krijgt een specialistische voorziening (traject bij Rijnstad). Het vermogen kan ervoor zorgen dat er geen problematische schulden aanwezig zijn.

Ter illustratie
Een inwoner die zijn post niet open maakt, brieven niet begrijpt en zelf geen wijzigingen kan doorgeven voor zijn recht op uitkering en toeslagen wordt gewezen op de mogelijkheid van beschermingsbewind. De inwoner staat hier negatief tegenover. De inwoner mag van de coach vervolgens kiezen: of beschermingsbewind of inzet van specialistische schuldhulpverlening. Voor de schuldhulpverlening is een stabiele situatie noodzakelijk. Schuldhulpverlening is geen alternatief voor beschermingsbewind, deze voorzieningen gaan vaak gepaard in complexe situaties bij inwoners die niet in staat zijn zelf regie op hun financiën te voeren.

Op wijkteamniveau zijn de verschillen minder groot, de gemiddelde scores liggen dichter bij elkaar. Hieruit kan worden geconcludeerd dat de kwaliteit over het algemeen op orde is, maar het wel afhankelijk is van welke individuele coach bij de inwoner betrokken is om te bepalen of de juiste dingen op het juiste moment worden gedaan. Uit het oogmerk van het rechtszekerheidbeginsel en het gelijkheidsbeginsel zijn dergelijke grote kwaliteitsverschillen niet wenselijk.

Op het gebied van kennis van de financiële aspecten van schuldhulpverlening en de juridische zaken rondom schuldhulpverlening is nog veel winst te behalen. Bij financiële aspecten kan worden gedacht aan kennis over vermogensbestanddelen, maar ook over welke inkomsten relevant zijn voor schuldhulpverlening of de verplichting om kostgeld te vragen aan meerderjarige kinderen. De benodigde aanpalende juridische kennis betreft bijvoorbeeld het afronden van een eigen onderneming, rechten en plichten bij alimentatie, huwelijksrecht en beslagrecht. In een gesprek werd bijvoorbeeld een akte van cessie aangezien voor een beslaglegging, waardoor de inwoner het advies kreeg om correctie van de beslagvrije voet aan te passen, in plaats van in gesprek te gaan met de cessionaris.

Ook bij het invullen van het budgetoverzicht valt op dat niet alle coaches alert zijn op het correct ontvangen van alle inkomensondersteunende voorzieningen. Hierbij geldt dat te weinig ontvangen niet goed is, maar ook bij het ontvangen van (bijvoorbeeld) te veel toeslagen een probleem wordt veroorzaakt. De inwoner bouwt immers iedere maand een nieuwe schuld op. In de documentatie van de wijkteams wordt wel verwezen naar programma's zoals Berekenuwrecht of Nibud, maar inwoners werden hier tijdens de geobserveerde gesprekken niet op gewezen.

Aanbeveling:
De scores van de individuele coaches liggen ver uit elkaar. Zwakke scores worden over het algemeen veroorzaakt door gebrek aan kennis. Zonder de juiste achtergrondkennis wordt niet op essentiële zaken doorgevraagd, worden niet de juiste berekeningen gemaakt, wordt niet de juiste specialistische voorziening ingezet en kan ook geen correct beeld over schuldhulpverlening aan de inwoner worden gegeven. Om dit te verbeteren is het van belang om het kennisniveau van de coaches te vergroten, maar ook ervoor te zorgen dat coaches beter kunnen omgaan met een gebrek aan kennis. Het is immers onmogelijk dat iedere coach van alle wet- en regelgeving op de hoogte is. Niet alle coaches stappen makkelijk naar een superuser bij vragen, zij willen de inwoner graag direct helpen en geven niet aan dat zij het antwoord niet paraat hebben. Gelukkig zijn sommige coaches hier wel toe in staat. Zij durven zich kwetsbaar op te stellen en geven toe niet de benodigde kennis te hebben. Ze gaan naast de inwoner staan en maken er een gezamenlijke zoektocht van. De inwoner voelt zich gesteund en de coach loopt niet het risico verkeerde informatie te geven.

Om tot een stabiele kwaliteit te komen, zijn de volgende zaken van belang:

- Probeer inzicht te krijgen in het huidige kennisniveau van de individuele coach en train waar nodig bij.
- Bouw verschillende verplichte stappen in het proces in, zoals een voorzieningencheck.
- Blijf aandacht houden voor intervisie om van elkaar te leren en tot een gelijkwaardig niveau te komen.
- Leer coaches omgaan met situaties waarin zij niet direct een antwoord weten. Er zijn verschillende coaches die hier een voorbeeldfunctie in kunnen vervullen.

Brede uitvraag en doorlooptijden

In de bijgewoonde gesprekken wordt direct de meerwaarde van de wijkteams zichtbaar in de brede uitvraag. De initiële vraag blijkt vaak niet de werkelijke vraag van de inwoner.

Ter illustratie:
Achter een verzoek tot toelating tot de Voedselbank blijkt het verhaal van een jongeman in psychische nood schuil te gaan, die begeleiding nodig heeft om passende hulpverlening te vinden, aan zijn eigenwaarde en daginvulling te werken. In een gezin met een vraag voor begeleiding blijkt een arbeidsconflict in een familiebedrijf te spelen.

De brede insteek van de wijkteams heeft hier duidelijk voordelen ten opzichte van “verkokerde” hulp- en dienstverlening. De wijkcoaches beheersen allen voldoende gesprekstechnieken om deze brede uitvraag goed vorm te geven en worden hierbij ondersteund door instrumenten zoals Mijn Plan - Ons Plan.

Bij de brede uitvraag wordt niet in alle bijgewoonde gesprekken aandacht besteed aan de aanwezigheid van crisissituaties. Het is zowel vanuit juridisch oogpunt als vanuit dienstverlenend oogpunt noodzakelijk om snel in te grijpen als er een crisissituatie zich voordoet. De brede uitvraag brengt ook met zich mee dat vaak meerdere gesprekken nodig zijn om tot inzet van een specialistische voorziening te komen. Tussen de afspraken verstrijken vaak een á twee weken, waardoor deze eerste fase meerdere weken in beslag neemt. In deze weken wordt wel aan vraagverheldering gewerkt en wordt voorbereidend werk gedaan. Het is de vraag in hoeverre deze voorbereiding de benodigde tijd bij instanties als BAC en Rijnstad heeft verminderd of dat met de komst van de wijkteams de totale doorlooptijd voor inwoners met schulden juist is toegenomen. Voor veel inwoners duurt het schuldhulpverleningstraject al (te) lang. Zo lang er geen regeling is (dit vergt toch al vaak enige maanden), mogen schuldeisers door blijven gaan met invorderingsmaatregelen.

In principe vindt de intake voor het traject schuldhulpverlening plaats in de wijkteams. Als we kijken naar wat de NVVK verstaat onder intake en de activiteiten die in deze fase behoren plaats te vinden, dan zien we dat wijkcoaches meer gegevens moeten registreren, zoals de schuld- en vermogenspositie, een VTLB-berekening moeten maken en daarmee ook het aflosbedrag berekenen. Verder moeten niet alleen deze gegevens worden geregistreerd, maar moeten ook voldoende bewijsstukken worden verzameld. Momenteel is de registratie en gegevensverzameling onvoldoende om te kunnen spreken van een intake in termen van de NVVK. Het gevolg is dat deze werkzaamheden door Rijnstad of BAC moeten plaatsvinden. Zij zullen ook nog een apart Plan van Aanpak moeten opstellen nu de aanmelding bij deze organisaties onvoldoende input levert om tot een voor schuldhulpverlening geschikt Plan van Aanpak te komen. Het traject loopt hierdoor onnodig vertraging op.

Aanbeveling
Door de brede uitvraag zijn vaak meerdere gesprekken noodzakelijk voordat een specialistische voorziening kan worden ingezet. Bij een crisissituatie zal snel moeten worden ingegrepen, het is dus belangrijk dit te signaleren. Het voeren van meerdere gesprekken kan noodzakelijk zijn om de situatie van de inwoner goed in beeld te krijgen. Het is belangrijk dat deze gesprekken ervoor zorgen dat het verdere schuldhulpverleningstraject sneller of eenvoudiger kan verlopen. Het risico bestaat dat werkzaamheden dubbel moeten worden gedaan als de overdracht van de wijkteams naar de uitvoerders van de specialistische voorzieningen niet op elkaar aansluiten.

Om dubbele werkzaamheden te voorkomen, zijn de volgende zaken van belang:
- In alle gevallen aandacht te hebben voor mogelijke crisissituaties
- Een parallel traject te kunnen opstarten waarbij aan acute problematiek gewerkt wordt en tegelijkertijd gekeken wordt naar een duurzame oplossing voor de lange termijn en gevoel te ontwikkelen wanneer een dergelijk parallel traject noodzakelijk is.
- Samen met de uitvoerders van specialistische voorzieningen af te stemmen waar de taak van de wijkteams ophoudt en hun dienstverlening begint en duidelijke randvoorwaarden voor inzet van specialistische voorzieningen af te spreken (welke informatie moet bekend zijn en wat kan ook nog later?).

Juridisch kader en wijkteamkader
Het juridisch kader van schuldhulpverlening wordt gevormd door de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening (Wgs) en de Algemene wet bestuursrecht (Awb). De wijkteams opereren binnen het Wijkteamkader. Uit de bestudeerde documenten in combinatie met de observaties is gebleken dat niet consequent de juridische kaders worden gevolgd. Zo bestaat er onduidelijkheid over het begrip aanvraag, intakegesprek en besluit. In de gemeente worden beschikkingen op aanvraag afgegeven. Dat is een begrijpelijk standpunt uit oogpunt van vermindering van regeldruk en administratieve lastenverlichting, maar uit oogpunt van rechtszekerheid wel een aandachtspunt. Wijkcoaches hebben niet allemaal werkervaring bij een bestuursorgaan, waardoor er weinig inzicht is in het eigen handelen in relatie tot het bestuursrecht of de algemene beginselen van behoorlijk bestuur. Doordat coaches geen beschikkingen hoeven op te stellen, is het ook moeilijk om hier gevoel voor te ontwikkelen.

Ter illustratie:
In de praktijk levert dit bijvoorbeeld een probleem op bij een gehuwd echtpaar waarbij slechts een van de partners aanwezig is en schuldhulpverlening wenst. De hulpvraag van de echtgenoot is hierdoor niet in beeld en ook zijn gebrek aan toestemming vormt een belemmering voor inzet van specialistische schuldhulpverlening.

Aanbevelingen:
Het is van belang dat coaches op de hoogte zijn van de spelregels waarmee iedere gemeente te maken heeft. Zij vertegenwoordigen immers de gemeente Arnhem en horen dus ervoor te zorgen dat zij minimaal voldoen aan de algemene beginselen van behoorlijk bestuur, met als belangrijkste het rechtszekerheidsbeginsel, het motiveringsbeginsel, het gelijkheidsbeginsel en het zorgvuldigheidsbeginsel. Verder moet geen onduidelijkheid bestaan over vaste ijkpunten in het proces van schuldhulpverlening, zodat inwoners binnen een redelijke termijn een besluit op hun aanvraag kunnen verwachten, maar ook aan de bel kunnen trekken als termijnen overschreden dreigen te worden. Wanneer definities duidelijk zijn en registraties plaatsvinden, kan ook beter worden gestuurd op termijnen.

Om de processen beter op elkaar te laten aansluiten en meer structureel te voldoen aan het juridisch kader, zijn de volgende zaken van belang:

- Maak coaches bekend met de basisbeginselen van het bestuursrecht zodat zij zich bewust zijn in welk veld zij opereren.
- Leg vast wanneer er sprake is van een aanmelding/aanvraag en registreer dit moment zorgvuldig voor termijnbewaking.
- Leg vast wanneer sprake is van een intakegesprek, nu de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening voorschrijft dat de wachttijd wordt gemeten vanaf het moment van aanmelding tot het intakegesprek.
- Geef per definitie een beschikking af over het recht op toegang tot schuldhulpverlening. Dit dient de rechtszekerheid maar vormt voor inwoners ook een bewijs dat zij bekend zijn bij gemeentelijke schuldhulpverlening waardoor sommige schuldeisers meer geduld betrachten.
- Zorg dat er inzicht komt in doorlooptijden van specialistische voorzieningen. Inwoners hebben al langere periode contact met het wijkteam voordat een specialistische voorziening wordt ingezet. Het is belangrijk dat er geen gat ontstaat in de ondersteuning en dat de inwoner gemotiveerd blijft. De gemeente is ook wettelijk verplicht om inzicht te geven in de doorlooptijden omdat dit de motivatie ten goede komt.

Kwetsbare inwoners, regie en stabiele situaties

De wijkcoaches hebben te maken met kwetsbare inwoners. Zeker inwoners met financiële problemen zijn vaak het overzicht in hun situatie kwijtgeraakt. Het gebrek aan overzicht in combinatie met aanwezige achterliggende problematiek (psychische problemen, licht verstandelijke beperkingen, verslavingen) zorgt ervoor dat inwoners vaak niet meer in staat zijn om volledig de eigen regie te voeren. Bij de observaties is gebleken dat wijkcoaches in nagenoeg alle gevallen de inwoner zelf aan de slag zetten met de administratie met als enige hulpmiddel een formulier voor de inkomsten en uitgaven en een in te vullen schuldenoverzicht. Dat gebeurde ook bij inwoners die op dat moment niet eens de post meer open maakten. Het stimuleren en activeren van inwoners is een belangrijk onderdeel van het wijkteamkader, maar kan ook tot overvragen van kwetsbare inwoners leiden.

Soms zijn de achterliggende problemen zo groot dat er nog geen ruimte is om aan de financiële problemen te werken. Coaches hebben soms moeite om in te schatten wanneer er sprake is van een voldoende stabiele situatie om effectief een schuldhulpverleningstraject in te gaan.

Ter illustratie:
Een inwoner zonder vaste woonplaats die met ernstige psychische problemen kampt kan niet garanderen dat hij 36 maanden voldoende voor zijn schuldeisers kan sparen. Sommige coaches hebben hier al wel gevoel voor ontwikkeld, bijvoorbeeld voor een inwoner die net twee weken gestopt was met drugsgebruik werd geen specialistische schuldhulpverlening ingezet.

Aanbevelingen

Om tot een oplossing van problematische schulden te kunnen komen, kan onderscheid worden gemaakt tussen mensen die niet kunnen en die niet willen. Voor mensen die niet kunnen is de gevraagde eigen regie vaak een stap te ver. Het overvragen van deze inwoners kan leiden tot demotivatie of zelfs zorgmijdend gedrag. Bij mensen die hun post niet open maken moet niet als eerste de opdracht worden gegeven om dit voortaan wel te doen; belangrijker is te achterhalen waarom dit niet meer is gedaan. Het kan helpen om inwoners eerst te ontzorgen om weer in een veilige situatie te komen, voordat de eigen regie weer wordt aangesproken.

Om tot een zorgvuldig beroep op de eigen regie te komen, zijn de volgende zaken van belang:

- Aandacht te hebben voor de niet-willers en de niet-kunners.
- Controleer of inwoners een kleine taak ter plaatse kunnen uitvoeren om inzicht te krijgen in de huidige capaciteiten van de inwoner.
- Neem de tijd om zaken samen te ordenen.
- Besef dat inwoners die al langdurig met financiële problemen kampen vaak niet meer de capaciteit hebben om weer op eigen kracht het overzicht over de geldzaken terug te krijgen.
- Kies voor tijdelijk ontzorgen om vanuit een stabiele situatie weer de eigen regie op te bouwen.
- Besteed tijdens intervisie aandacht aan het begrip stabiele situatie, nu een stabiele situatie noodzakelijk is voor een succesvol schuldhulpverleningstraject.

Sterke punten per wijkteam

Om het lerend vermogen tussen de wijkteams te bevorderen is in de onderstaande tabel weergegeven welkteam het meest gescoord op elk van de onderzochte componenten.

De wijkcoach kan beoordelen of de administratie voldoende geordend is om het overzicht te behouden	Presikhaaf
De wijkcoach kan beoordelen of een budgetplan klopt en realistisch is	Noord-Oost
De wijkcoach kan indien noodzakelijk ondersteuning inschakelen bij het ordenen van de administratie	Noord-West
De wijkcoach kan indien noodzakelijk samen met de inwoner een budgetplan opstellen	Rijkerswoerd, Vredenburg, Kronenburg
De wijkcoach maakt financiële keuzes en besparingsmogelijkheden bespreekbaar zonder gemaakte keuzes te veroordelen	Arnhemse broek, Centrum, Spijkerkwartier
De wijkcoach kent de verschillende ontstaansoorzaken van problematische schulden	Schuytgraaf, Elderveld
De wijkcoach vraagt door en vat samen om achter het probleem probleem te komen	De Laar, Elden
De wijkcoach kan het probleemgedrag benoemen en bespreken met de inwoner op een zodanige wijze dat de inwoner over het eigen gedrag gaat nadenken	Noord-West
De wijkcoach kan de inwoner motiveren en coachen om het gedrag te veranderen	De Laar, Elden
De wijkcoach betrekt de inwoner bij het maken van vervolgafspraken	Noord-West
De wijkcoach kan afspraken smart formuleren	Noord-West
De wijkcoach kan de inwoner activeren om activiteiten te ondernemen	Malburgen, Immerloo, ‘t Duifje
De wijkcoach controleert of de inwoner de afspraken begrijpt	Malburgen, Immerloo, ‘t Duifje
De wijkcoach heeft inzicht in relevante inkomsten en uitgaven	Presikhaaf
De wijkcoach heeft inzicht in relevante vermogensbestanddelen	Rijkerswoerd, Vredenburg, Kronenburg
De wijkcoach kan een globaal schuldenoverzicht opstellen of een opgesteld overzicht op juistheid beoordelen	De Laar, Elden

De wijkcoach kan aan de hand van inkomen, uitgaven, vermogen en schulden inschatten of er sprake is van een problematische schuldsituatie	Rijkerswoerd, Vredenburg, Kronenburg
De wijkcoach herkent signalen van verslaving, psychosociale problematiek en psychiatrische problematiek	Presikhaaf
De wijkcoach kan het signaal richting de inwoner benoemen op een zodanige wijze dat de achterliggende problematiek bespreekbaar wordt gemaakt	Presikhaaf
De wijkcoach kan flankerende hulpverlening inschakelen	Rijkerswoerd, Vredenburg, Kronenburg
De wijkcoach weet wanneer achterliggende problematiek geen belemmering meer vormt voor verdere schuldhulpverlening	Noord-Oost
De wijkcoach kent de inhoud van de vervolgproducten zodanig dat een bij de situatie passende vervolgstap kan worden gezet	Noord-West
De wijkcoach kent de voorwaarden en beperkingen van de vervolgproducten, zodanig dat er geen belemmeringen meer zijn om de vervolgstap te zetten.	Noord-Oost
De wijkcoach kan het vervolg aan de inwoner uitleggen op een zodanige wijze dat de inwoner een juiste verwachting van het vervolg heeft	De Laar, Elden
De wijkcoach kan een juiste verwijzing maken, zodanig dat de inwoner niet zijn volledige verhaal opnieuw hoeft te vertellen.	Presikhaaf

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Documentnummer	**2016.0.023.949**
Zaaknummer	**2014-1001623**

ONDERWERP: Doorontwikkeling armoedebeleid en schulddienstverlening

Voorstel

0. In te stemmen met de beleidsnota m.b.t. de doorontwikkeling armoedeagenda en schulddienstverlening

1a. In te stemmen met de beweging van individuele aanspraak naar maatwerkvoorziening bestaanszekerheid.

1b. Hiertoe voorbereidingen te treffen voor implementatie in 2017 en een pilot te starten in 2016.

2a. In te stemmen met de nieuwe vorm van de schoolkostenregeling.

2b Hiervoor afspraken te maken met Stichting Leergeld Arnhem voor minimaal twee schooljaren.

3. Een aanpak te ontwikkelen à la Vroeg Eropaf om financiële problemen/schulden in een vroeg stadium te signaleren en aan te pakken

4. Gemeentelijke schulddienstverlening ook aan te bieden voor ondernemers en ZZP-ers.

5. In te stemmen met de maatregel inzake de implementatie van gedeeltelijke kwijtschelding afvalstoffenheffing met ingang van 2018, zodat inkomsten en uitgaven van de armoedeagenda op termijn weer in balans komen.

Inleiding

Eind 2014 is de armoedeagenda 2015 - 2018 vastgesteld, waarin een rapportage over de voortgang van de ontwikkelopdrachten is toegezegd. Daarnaast is een actualisatie van het beleids- en uitvoeringsplan schulddienstverlening nodig, omdat de looptijd van de huidige plannen eindigde in 2015. Daarom bieden wij u hierbij de beleidsnota doorontwikkeling armoedeagenda en schulddienstverlening aan.

GEMEENTE Arnhem

Beoogd effect

Financiële problemen en armoede maken de kans om mee te doen in onze maatschappij kleiner. Daarom zetten we met nadruk in op voorkomen hiervan en een armoedebeleid waarmee we met de juiste middelen een grote groep Arnhemmers en vooral kinderen bereiken. De nieuwe maatregelen die worden voorgesteld hebben waar mogelijk een preventief karakter en hebben tot doel de zelfredzaamheid van inwoners te vergroten.

Argumenten

0. Met de u voorliggende beleidsnota wordt invulling gegeven aan de wens tot een actualisatie van het beleid rondom armoede en schulden.

1 De maatwerkvoorziening vergroot betrokkenheid inwoner en past goed bij 'van wijken weten'.

Door implementatie van frontlijnsturing geven we ruimte aan de professionals in de sociale wijkteam om maatwerk te leveren. We verwachten dat de maatwerkoplossingen de betrokkenheid van de inwoner en effectiviteit van de ingezette middelen vergroten.

2.1 De nieuwe schoolkostenregeling werkt preventief en versterkt het maatschappelijk middenveld.

Door de nieuwe regeling ontstaat meer dan voorheen een maatschappelijk speelveld waarin partijen elkaar kunnen versterken. Hierdoor is het mogelijk dat gezinnen met financiële problemen eerder worden gesignaleerd en verdieping van de problematiek kan worden voorkomen.

3.1 Door in samenwerking met diverse maatschappelijke partners te zetten op vroegsignalering worden financiële problemen in een vroeg stadium gesignaleerd en mogelijk problematische schulden voorkomen.

3.2 De belangrijkste inners van de vaste lasten werken hierin mee.

Het gaat hier om de corporaties Volkshuisvesting, Portaal en Vivare, maar ook landelijke schuldeisers als Menzis, NUON en Vitens. BKR helpt binnen de wettelijke kaders bij de prioritering van de doelgroep. VGGM, Rijnstad en gemeente zijn ook deelnemer.

3.3 Na een definitief 'go' voldoen we aan de opdracht zoals gesteld in het amendement van eind 2011. En het amendement is hiermee dan afgedaan.

4.1 Op dit moment zijn ondernemers uitgesloten van gemeentelijke schulddienstverlening.

Met deze werkwijze bieden we aanbod op het gebied van schulddienstverlening aan een groep die hiervoor vaak tussen wal en schip viel.

4.2 Ondernemers en ZZP-er kunnen gebruik maken van reeds beschikbaar aanbod, dat goed op elkaar is afgestemd.

Hiervoor ontwikkelen we een 'routekaart' zodat alle verwijzers de ondernemers kunnen leiden naar het best passende aanbod.

5. Maatregel implementatie gedeeltelijke kwijtschelding afvalstoffenheffing in 2018 past bij implementatie van het principe 'de vervuiler betaalt'.

Het college en de raad hebben aangegeven het principe van 'de vervuiler betaalt' interessant te vinden. Voorlopend op de keuze om dit principe in te voeren, wordt nu het omgekeerd afval inzamelen over de stad uitgerold.

Bij het principe van 'de vervuiler betaalt' past geen volledige kwijtschelding, aangezien dan de financiële prikkel ontbreekt om afval beter te gaan scheiden.

Nu de ontwikkelingen in het armoedebeleid vragen om financiële maatregelen, heeft het de voorkeur een maatregel te nemen die past in lijn met aanpalend beleid. Zodoende stelt het college voor met ingang van 2018 een gedeeltelijke kwijtschelding te implementeren.

Kanttekeningen

1 Bij de maatwerkvoorziening bestaanszekerheid blijft een stevige backoffice noodzakelijk.

Met de ontwikkeling naar een maatwerkvoorziening bestaanszekerheid wordt het mogelijk de budgetten voor Bijzondere Bijstand (BB) en Individuele Inkomenstoeslag (IIT) op een andere wijze in te zetten. Bij de uitvoering van de huidige regelingen gaat het om grote hoeveelheden werkprocessen en dit zou een zware administratieve belasting kunnen vormen voor de frontlijnmedewerkers, die hierdoor minder tijd hebben voor contact met inwoners.

Om die reden is een goede administratieve ondersteuning van de frontlijnmedewerkers nodig. Daarnaast is het denkbaar dat niet alle aanvragen per definitie via de frontlijn lopen, maar direct door de backoffice kunnen worden afgehandeld. Hiermee gaan we in de pilotfase experimenteren.

2. Door de nieuwe schoolkostenregeling verschuiven verantwoordelijkheden naar scholen en ouders.

Door in te stemmen met de nieuwe schoolkostenregeling komt meer verantwoording te liggen bij scholen. Wanneer deze niet mee willen doen aan het programma inzake de schoolkosten - waar Stichting Leergeld en de gemeente bij betrokken zijn - dan kan dat inhouden dat de school geen middelen ontvangt voor de financiële ondersteuning van de eigen leerlingen. Hiervan zijn de ouders vervolgens de dupe. Het is vervolgens aan de ouders om dit aan te kaarten bij de school, hier kan Stichting Leergeld een ondersteunende rol bij spelen.

De verwachting is echter dat scholen mee willen werken aan de nieuwe schoolkostenregeling. Tijdens de eerste verkennende gesprekken met scholen blijkt dat het onderwerp bij scholen leeft en scholen openstaan voor kennisdeling. Om die reden verwachten we niet dat de bovenstaande situatie zich voordoet, maar vragen Stichting Leergeld wel om dit goed te monitoren.

3. Het amendement dateert al van 2011 en wordt nu pas uitgevoerd.

In de loop der tijd zijn diverse initiatieven ontwikkeld om te komen tot vroegsignalering en preventie van schulden en financiële problemen. Inmiddels is de tijd rijp om te komen tot een Arnhemse aanpak à la Vroeg Eropaf. Na een definitief 'go' deze zomer is het amendement afgedaan.

4. Ondernemers zijn een speciale doelgroep die een andere aanpak nodig hebben.

De dienstverlening voor ondernemers met schulden én een levensvatbaar bedrijf wordt m.n. aangeboden vanuit Bureau Zelfstandigen van W&I. Als er sprake is van een opgeheven onderneming, komt de voormalige ondernemer in aanmerking voor de reguliere schulddienstverlening.

5 Implementatie van het principe 'de vervuiler betaalt' staat nog niet vast.

Dit jaar nog zal de invoering van het 'de vervuiler betaalt principe' (het zogenaamde Diftar systeem) in een raadsvoorstel nader worden uitgewerkt. De verwachting is dat dit systeem wordt geïntroduceerd, aangezien het een logisch vervolg is na de uitrol van het omgekeerd inzamelen.

Financiën

In hoofdstuk 3 van de beleidsnota zijn enkele stappen gezet.

1. In de eerste paragraaf wordt het financieel resultaat 2015 weergegeven.
2. Op basis van ervaringen uit 2015 en prognoses voor 2016 is een begroting 2016 opgesteld, mét en zónder het effect van de intensivering (businesscase) BooM.
3. Vervolgens is een meerjarig perspectief weergegeven, waarin de effecten van de intensivering van BooM en de indexatie zijn verwerkt.
4. Ten slotte is een voorstel gedaan waarin de armoedebegroting op termijn sluitend wordt gemaakt.

Bij het zetten van de bovenstaande stappen is een aantal zaken financiële zaken besloten:

1. Met de nieuwe begroting 2016 ontstaan nieuwe meerjarige financiële kaders, zie hiervoor tabel 2 uit de beleidsnota.
2. Het college stelt voor om de bedragen genoemd in tabel 4 van de beleidsnota incidenteel op te vangen en mee te nemen in de gemeentebrede begroting.
3. Met ingang van 2017 een indexatie toe te passen in lijn met het coalitieakkoord, waardoor het budget vanaf 2017 met € 187.000 wordt verlaagd.
4. Met ingang van 2018 een structurele verschuiving in het armoedebeleid toe te passen van €761.000 en deze verschuiving mogelijk te maken door implementatie van een gedeeltelijke kwijtschelding afvalstoffenheffing. Voor 2017 is het verwachte tekort op de armoede-agenda meegenomen in het financieel beeld in de Perspectiefnota 2017-2020 en zal verwerkt worden als een incidenteel nadeel ten laste van de algemene middelen in de MJPB 2017-2020.

Uitvoering

Diverse afspraken met aanbieders en partners zijn al gemaakt. Hun input is, waar nodig, verwerkt.

Voor de doorontwikkeling naar de maatwerkvoorzieining bestaanszekerheid start na accordering een werkgroep. Hierin zullen naast gemeentelijke stakeholders ook de sociale wijkteams en enkele partners uit het Armoedepact worden uitgenodigd.

Communicatie

Zoals hierboven beschreven zijn de diverse partners en betrokkenen hierin goed aangesloten, betrokken en geïnformeerd gedurende het proces. Na besluitvorming worden zij hierover geïnformeerd.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

- Beleidsnota doorontwikkeling armoedeagenda en schulddienstverlening
- Evaluatie Budgetondersteuning op Maat (incl. oplegger)

Ter inzage stukken voor gemeenteraad

n.v.t.

Besluit van	27 juni 2016
Documentnummer	2016.0.023.949
Zaaknummer	2014-10-01623

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 26 april 2016, Cluster Beleid en Regie, nummer: 2016.0.023.948 ;

gelet op artikel 147 van de Gemeentewet;

besluit:

In te stemmen met de beleidsnota m.b.t. de doorontwikkeling armoedeagenda en schulddienstverlening en akkoord te gaan met de volgende deelbesluiten:
1. In te stemmen met de beweging van individuele aanspraak naar maatwerkvoorziening bestaanszekerheid. Hiertoe voorbereidingen te treffen voor implementatie in 2017 en een pilot te starten in 2016.
2. In te stemmen met de nieuwe vorm van de schoolkostenregeling. Hiervoor een contract af te sluiten met Stichting Leergeld Arnhem voor minimaal twee schooljaren.
3. Een aanpak te ontwikkelen à la Vroeg Eropaf om financiële problemen/schulden in een vroeg stadium te signaleren en aan te pakken
4. Gemeentelijke schulddienstverlening ook aan te bieden voor ondernemers en ZZP-ers.
5. In te stemmen met de maatregel inzake de implementatie van gedeeltelijke kwijtschelding afvalstoffenheffing met ingang van 2018, zodat inkomsten en uitgaven van de armoedeagenda op termijn weer in balans komen

De griffier, De voorzitter,

Beleidsnota doorontwikkeling Armoedeagenda en Schulddienstverlening

Gemeente Arnhem

22 maart 2016

Inhoudsopgave pagina

Inleiding 2

H 1 Doorontwikkeling armoedebeleid
1.1 Algemene ontwikkelingen armoedebeleid 3
1.2 Ontwikkelingen Beschermingsbewind en ontwikkelopdracht BooM 4
1.3 Naar een maatwerkvoorziening bestaanszekerheid 5
1.4 Ontwikkelopdracht Schoolkostenregeling 6
1.5 Overige ontwikkelopdrachten 8

H 2 Actualisatie activerende schulddienstverlening
2.1 Activerende schulddienstverlening in Arnhem 9
2.2 Uitvoering activerende schulddienstverlening 9
2.3 Vroegsignalering en preventie financiële problemen 11
2.4 Werken volgens de NVVK-modules 11
2.5 Schulddienstverlening voor ondernemers 12

H 3 Financiën
3.1 Financiën armoedebeleid 2015 13
3.2 Meerjarige begroting armoedebeleid 14
3.3 Maatregel 17

Bijlagen:
1 Arnhemse Schulddienstverleningsladder
2 NVVK-modules
3 Opdracht aan gemeenten vanuit Wet gemeentelijke schuldhulpverlening

Inleiding

Eind 2014 is de Armoedeagenda 2015 - 2018 vastgesteld, waarin een rapportage over de voortgang van de ontwikkelopdrachten is toegezegd. Daarnaast is een actualisatie van het beleids- en uitvoeringsplan schulddienstverlening benodigd, omdat de looptijd van het vorige plan eindigde in 2015. Om die reden bieden we u de beleidsnota doorontwikkeling Armoedeagenda en Schulddienstverlening aan.

Inhoudelijk staan we stil bij de stand van zaken rondom de ontwikkelopdrachten uit de armoedeagenda, met speciale aandacht voor de doorontwikkeling van het project Budgetondersteuning op Maat (BooM) en een nieuwe maatwerkvoorziening bestaanszekerheid.
Op het snijvlak van het beleid rondom armoede en schulden maakt het college zich grote zorgen over de ontwikkelingen rondom beschermingsbewind. In 2015 heeft de grootste kostenstijging tot nu toe plaatsgevonden. Steeds meer middelen, die bedoeld zijn voor armoedebestrijding, komen via de bijzondere bijstand terecht bij commerciële bureaus die in bepaalde gevallen onvoldoende aandacht hebben voor de financiële zelfredzaamheid van hun klanten. Het college isoleert het probleem rondom beschermingsbewind en investeert in doorstroom en uitstroom van klanten uit beschermingsbewind, met als doel de financiële zelfredzaamheid - waar mogelijk - te versterken.

Daarnaast gaan we dieper in op de ontwikkelingen rondom schulddienstverlening. Zo'n anderhalf jaar voor Koning Willem Alexander in zijn eerste troonrede sprak over de 'participatiesamenleving', had Arnhem in 2012 al de activerende schulddienstverlening vastgesteld. Uitgangspunt hierbij was werken aan en naar financiële zelfredzaamheid, met als belangrijk instrument: de schulddienstverlenings-ladder. Op dit moment kunnen we constateren dat de visie achter de activerende schulddienstverlening en de aanpak met behulp van de schulddienstverleningsladder (zie bijlage 1) nog zeer actueel is en goed blijkt uit te werken. Reden om het huidige beleids- en uitvoeringsplan slechts te actualiseren en aan te vullen naar aanleiding van recente ontwikkelingen en wijzigingen.

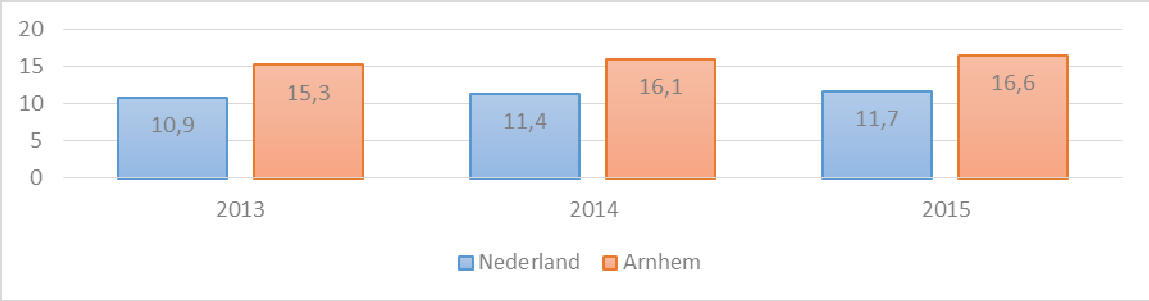
In de doorontwikkeling van de armoedeagenda (en daarmee ook de schulddienstverlening) zijn twee financiële aspecten van belang. Ten eerste de financiële resultaten voor 2015 en een meerjarige doorkijk. Ten tweede de investering die nodig is in het project BooM, om de kostenontwikkeling rondom bijzondere bijstand voor beschermingsbewind te beïnvloeden. Beide komen aan bod in de voorliggende beleidsnotitie.
Daarnaast willen we, in tegenstelling tot het verleden, schulddienstverlening ook toegankelijk maken voor ondernemers. Vooralsnog gaan we ervan uit dat dit door de juiste inzet van de beschikbare instrumenten budgettair neutraal kan, maar daarvoor kunnen we nu geen garantie geven. Vooral ZZP'ers en kleine ondernemers zijn een kwetsbare groep, die met een steuntje in de rug een doorstart kunnen maken of verder kunnen worden geholpen.

HS 1 Doorontwikkeling armoedebeleid

1.1 Algemene ontwikkeling armoede

De belangrijkste ontwikkelingen rondom het armoedebeleid voor 2015 zijn gevat in ontwikkelopdrachten. Hierop gaan we in, nadat we kort hebben stilgestaan bij de stand van zaken met betrekking tot armoede in Arnhem. Ondanks de licht positieve economische ontwikkelingen in Nederland is het aantal huishoudens met lage inkomens toegenomen in 2015.

Staafdiagram 1, Landelijke en Arnhemse percentages huishoudens met inkomen tot 110% (bron: minimascan Stimulansz)

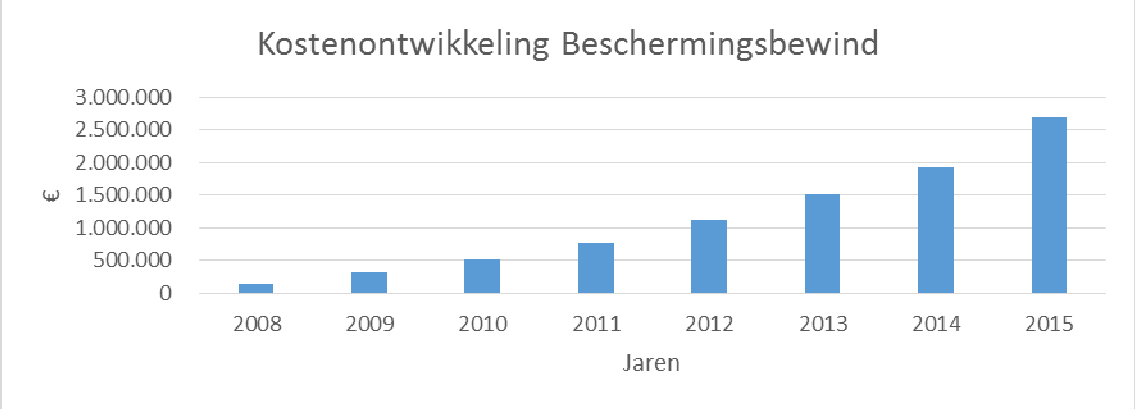
Arnhem kent ruim 40% meer huishoudens met een inkomen onder de 110% van het sociaal wettelijk minimum dan gemiddeld in heel Nederland. Daarnaast is de werkloosheid onder laagopgeleiden en allochtonen in Arnhem wat hoger dan gemiddeld in Nederland. De verwachting is dat de huidige licht positieve economische ontwikkelingen de komende jaren pas positief effect gaan hebben op de werkgelegenheid.

1.2 Ontwikkelingen Beschermingsbewind en ontwikkelopdracht BooM

De ontwikkelopdracht Budgetondersteuning op Maat (BooM) is opgenomen in de Armoedeagenda 2015 - 2018 en had tot doel te komen tot een effectief instrument om de stijgende kosten voor beschermingsbewind te beteugelen. In de evaluatie van BooM (zie bijgevoegde stukken raadsvoorstel) komt naar voren dat het instrument een passend en goedkoper alternatief vormt voor beschermingsbewind. Het belangrijkste hierbij is dat meer aandacht wordt besteed aan het werken naar financiële zelfredzaamheid.

Ontwikkelingen beschermingsbewindkosten
In 2015 heeft een dramatische kostenstijging plaatsgevonden. Onderstaande grafiek geeft hier inzicht in. In hoofdstuk 3 gaan we in op de businesscase, waarmee we verwachten tot een succesvolle interventie te komen op deze ontwikkeling. De kosten voor 2015 zijn een prognose op basis van de uitgaven tot en met oktober 2015.

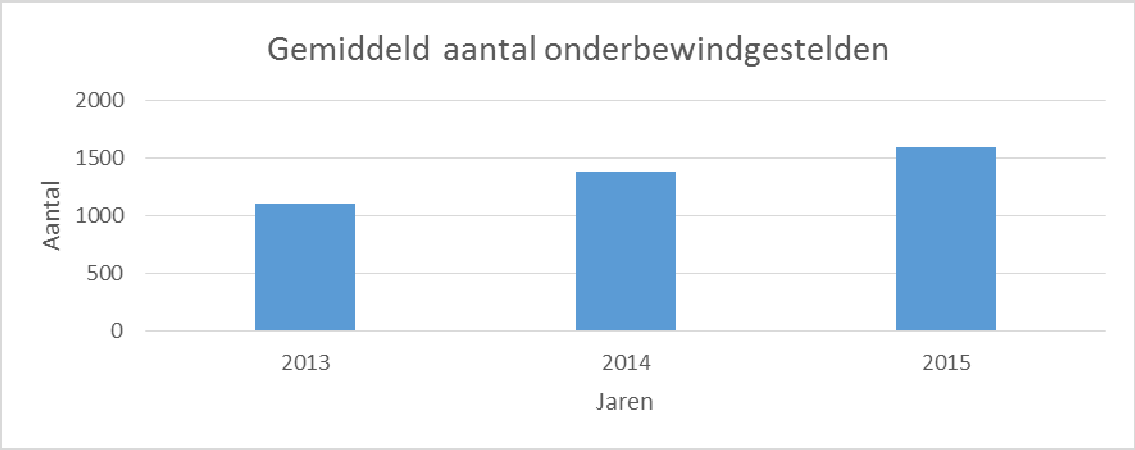
Staafdiagram 2, Arnhemse kostenontwikkeling BB voor beschermingsbewind

De kostenstijging van 2014 naar 2015 is dramatisch (van ca. 1,9 mln naar ca. 2,7 mln). De verklaring voor deze kostenstijging is vooral de aanpassing van het tarief voor beschermingsbewind (m.n. schuldenbewind) in 2015. Het tarief wordt landelijk vastgesteld en hierop hebben gemeenten geen invloed.

Het aantal onder beschermingsbewind gestelde Arnhemmers voor wie de gemeente bijzondere bijstand (BB) betaalt is het afgelopen jaar gestegen, maar lijkt in de tweede helft van 2015 te stabiliseren. Onderstaande staafdiagram geeft de ontwikkeling de afgelopen 3 jaar weer, waarbij duidelijk wordt dat de stijgende kosten niet enkel kunnen worden verklaard door stijgende aantallen.

Staafdiagram 3, Gemiddeld aantal onderbewindgestelden in Arnhem voor wie BB wordt betaald

Arnhemse lobby
In 2015 ontvingen gemiddeld ongeveer 1600 Arnhemmers bijzondere bijstand voor beschermingsbewind. Gedurende het jaar lijkt een stabilisatie van het aantal te hebben plaatsgevonden. Hiervoor zijn twee verklaringen:

- Er is veel tijd en energie geïnvesteerd in de bewustwording van intermediairs, zoals de sociale wijkteams en Rijnstad. Er wordt in toenemende mate verwezen naar de pilot BooM en niet (meer) automatisch naar beschermingsbewind. Tevens wordt de nieuwe rol van de wijkteams in relatie tot de schulddienstverlening steeds duidelijker.
- Gedurende het jaar is maatregel 1 (aanpassen criteria bijzondere bijstand voor beschermingsbewind) uit de armoedeagenda ingevoerd en zijn door de uitvoerende afdeling Aanvullend Inkomen controles ingezet op het bestand.

De bovenstaande ontwikkeling kunnen we doorzetten, zodat een structurele reductie van het aantal onderbewindgestelden kan worden gerealiseerd. Hiervoor investeert het college in BooM, aangezien de pilot van onvoldoende omvang is (zie hoofdstuk 3, businesscase BooM).

Landelijke lobby
Het afgelopen jaar is stevig vorm gegeven aan de landelijke lobby. De problematiek staat hoog op de agenda van het ministerie SZW, VNG, Divosa en G32. Naar aanleiding van gesprekken tussen de VNG-commissie en staatssecretaris Klijnsma heeft het ministerie een tweede (verdiepend) onderzoek laten doen naar beschermingsbewind. Het ministerie SZW komt in de ogen van de VNG en Divosa nog onvoldoende in actie, zie de reactie VNG en Divosa op het rapport. Dit heeft mogelijk te maken met belangenverschillen tussen de ministeries SZW en V&J. Tevens lijken verschillende Kamerleden het probleem rondom beschermingsbewind te erkennen, zoals ook blijkt uit de motie inzake beschermingsbewind die recent tijdens de begrotingsbehandeling SZW is aangenomen.

Op alle bovenstaande acties hebben Arnhemse bestuurders en ambtenaren al dan niet via VNG, G32 of Divosa invloed uitgeoefend. Tevens heeft Arnhem ook via de media aandacht gevraagd voor de problematiek, zoals blijkt uit diverse publicaties en het optreden van wethouder Elfrink tijdens een speciale uitzending inzake beschermingsbewind in Reporter Radio op Radio 1.

1.3 Naar een Maatwerkvoorziening Bestaanszekerheid

Tijdens de raadsactiviteit op 9 november 2015 is met een deel van de Arnhemse raadsleden van gedachten gewisseld over de mogelijkheden rondom meer maatwerk in het minimabeleid. Aan de hand van cases hebben we met elkaar ontdekt dat we het minimabeleid kunnen gebruiken ter versterking van de bestaanszekerheid van mensen in Arnhem.

In 2017 willen we dat de Individuele Inkomenstoeslag (IIT) en de bijzondere bijstand (BB) veel meer dan voorheen gaan aansluiten op de leefwereld van mensen. De huidige regelingen IIT en BB gaan uit van een juridische aanspraak en niet van een praktische oplossing. We willen graag dat in de komende jaren meer aandacht ontstaat voor de betrokkenheid van inwoners bij de oplossing die we als gemeente bieden en verwachten daarmee dat het effect van de ingezette middelen ook groter is.

Het college wil in lijn met het programma 'Van Wijken Weten' dat beter dan nu gekeken wordt naar oplossingen die niet op zichzelf staan. Zo kan maatwerk alleen het gewenste effect hebben wanneer 'cross-overs' worden gemaakt tussen verschillende vormen van dienstverlening en zorg waarvoor de gemeente verantwoordelijk is. Dus hoe kan een investering in bestaanszekerheid bijdragen aan kostenreductie op andere terreinen in de toekomst? Deze beweging is mogelijk wanneer we frontlijnsturing toepassen op de genoemde onderdelen van het minimabeleid én de investering onderdeel is van een totaalplan, inclusief eventuele begeleiding.

Voor maatwerk is het van belang dat de keuze kwalitatief goed wordt onderbouwd door de betrokken frontlijnmedewerker en hiervoor zal een passende methodiek moeten worden ontwikkeld, zo kan willekeur worden voorkomen. Maatwerk is natuurlijk niet in alle gevallen nodig en de gemeente blijft wettelijk verplicht om bijzondere bijstand te verlenen in bepaalde situaties. Om die reden verwacht het college dat naast de besluitvorming en creativiteit vanuit de frontlijnsturing ook een stevige backoffice nodig blijft voor het verwerken en afhandelen van aanvragen.

In de armoedeagenda 2015-2018 is de ontwikkelopdracht IIT opgenomen. Het college stelt voor om deze ontwikkelopdracht uit te breiden naar ontwikkelopdracht 'Maatwerkvoorziening Bestaanszekerheid'. De IIT heeft maatwerk als doelstelling, maar uitvoeringstechnisch blijkt vanuit de huidige regeling onvoldoende vorm te kunnen worden gegeven aan maatwerk. Dit komt doordat een langdurig laag inkomen een voorwaarde is voor recht op een IIT, deze doelgroep vaak een behoorlijke afstand tot de arbeidsmarkt heeft en in veel gevallen niet ondersteund wordt door het cluster W&I. Het cluster W&I richt zich voornamelijk op inwoners die een wat grotere kans hebben op de arbeidsmarkt. Wanneer het budget van de IIT wordt ingezet in de maatwerkvoorziening, geeft dit de mogelijkheid voor wijkteams om wel meer maatwerk te leveren.

Pilot maatwerkvoorziening bestaanszekerheid 2016
Het college stelt voor om in de loop van 2016 een pilot te starten waarin één of enkele sociale wijkteam(s) in samenwerking met partners uit het Armoedepact aan de slag gaan met de ontwikkeling van een nieuwe methodiek. Middelen voor deze pilot halen we incidenteel uit het budget Armoedepact, aangezien hier extra ruimte in zit door beperkte uitgaven in 2015. Op basis van deze ervaringen ontwikkelen we een nieuwe werkwijze die we vanaf 2017 breder kunnen gaan uitrollen.

Beslispunt:

- In te stemmen met de beweging van individuele aanspraak naar maatwerkvoorziening bestaanszekerheid.
- Hiertoe voorbereidingen te treffen voor implementatie in 2017 en een pilot te starten in 2016.

1.4 Ontwikkelopdracht Schoolkostenregeling

In de armoedeagenda 2015 - 2016 is de ontwikkelopdracht schoolkostenregeling opgenomen omdat deze voorziet in ondersteuning van gezinnen met een beperkt inkomen die tegen hoge schoolkosten aanlopen. Het college hecht waarde aan deze regeling en heeft daarom voorgesteld de schoolkostenregeling door te ontwikkelen en het gereserveerde budget te handhaven. Het college is echter wel van mening dat de regeling meer dan voorheen dient bij te dragen aan de oplossing van de problemen rondom hoge schoolkosten in vooral het voortgezet onderwijs.

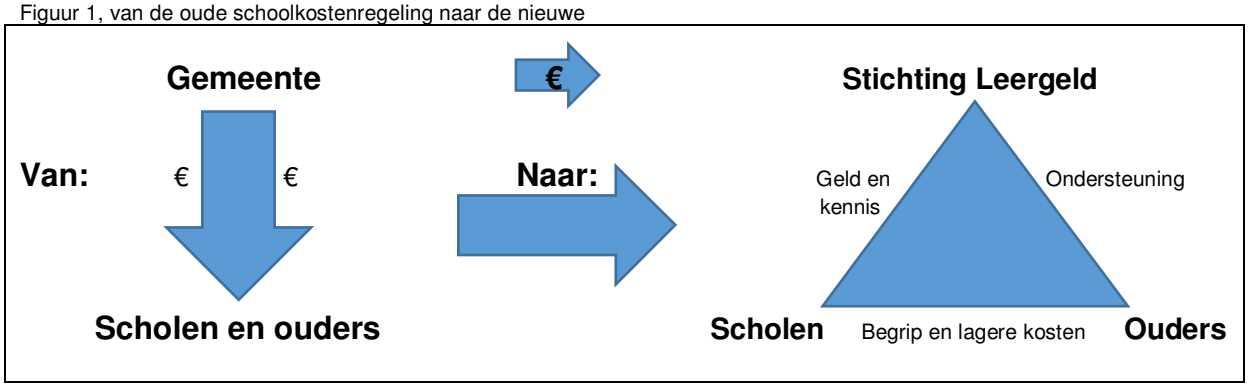
Voor de nieuwe schoolkostenregeling is gezien het bovenstaande een tweetal uitgangspunten geformuleerd. De nieuwe schoolkostenregeling:

- moet bijdragen aan een betere verbinding tussen maatschappelijk middenveld, sociale wijkteams, scholen en betrokken ouders;
- heeft - naast financiële ondersteuning van ouders met schoolgaande kinderen - ook een preventieve doelstelling. Signalen van financiële problemen bij gezinnen moeten sneller zichtbaar worden, zodat vroegtijdige interventie mogelijk wordt. In bepaalde gevallen kan worden verwezen naar wijkteams of kan door de inzet van een budgetcursus worden voorkomen dat financiële problemen groter worden.

Voor de schoolkostenregeling 2016-2017 zijn we op zoek gegaan naar een oplossing die enerzijds past in de nieuwe juridische kaders én invulling geeft aan de bovenstaande twee uitgangspunten. Om die reden zijn we in gesprek gegaan met de meest natuurlijke partner in het maatschappelijk middenveld op het gebied van schoolkosten: Stichting Leergeld Arnhem. We hebben St. Leergeld gevraagd mee te denken over oplossingen voor een nieuwe schoolkostenregeling en zijn tot een voorstel gekomen waarin ook de gewenste preventieve aspecten zijn meegenomen.

Hoe ziet de nieuwe schoolkostenregeling eruit?
Het voorstel is om een nieuw speelveld te creëren. Zoals in figuur 1 staat weergegeven, wordt in de huidige schoolkostenregeling een financiële bijdrage overgemaakt door de gemeente aan scholen. Hiermee verlagen de scholen vervolgens de schoolkosten voor kinderen met een GelrePas.

Figuur 1, van de oude schoolkostenregeling naar de nieuwe

Bij de uitvoering van de nieuwe schoolkostenregeling speelt Stichting Leergeld een belangrijke rol.

- De stichting vraagt scholen om mee te doen met de schoolkostenregeling nieuwe stijl. De school kan aangeven hier gebruik van te willen maken, onder voorwaarde dat de school deelneemt aan een nog te ontwikkelen programma.
- Het programma wordt georganiseerd door Stichting Leergeld in samenwerking met de gemeente Arnhem en heeft tot doel de verbinding met en tussen scholen te versterken. De vraag hierbij is hoe we scholen kunnen ondersteunen en stimuleren om bij de beleidsontwikkeling rondom schoolkosten rekening te houden met gezinnen die het niet breed hebben. We willen hiermee de dialoog tussen scholen over slimme oplossingen faciliteren.
- Stichting Leergeld heeft veel ervaring met ondersteuning aan gezinnen met een beperkt budget. Met de uitvoering van de schoolkostenregeling kan de stichting integraal vormgeven aan een ondersteuningspakket. Daarnaast kunnen signalen over financiële problemen bij gezinnen eerder worden opgepikt, waarmee een meer preventieve werking uitgaat van het beleid.

- Ten slotte heeft de stichting aangegeven dat voor een aantal gezinnen die zij in de praktijk tegenkomen de kennis en kunde inzake budgetteren ontbreekt. Hierdoor blijven deze gezinnen tegen financiële problemen aanlopen en blijven ze afhankelijk van hulpverlening. In dergelijke gevallen zou een budgetcursus, die toegespitst is op het gezinsleven, een goed middel kunnen zijn om de zelfredzaamheid te vergroten. De stichting wil deze cursus in samenwerking met andere partijen in Arnhem ontwikkelen.

De gemeente faciliteert het proces door:
- Het beschikbaar stellen van het budget voor de schoolkostenregeling (€ 234.000) aan Stichting Leergeld, onder voorwaarde dat:
    - Maximaal 10% van het budget wordt ingezet voor uitvoeringskosten;
    - Maximaal €10.000 kan worden gebruikt voor de inzet van budgetcursussen;
    - Het overige bedrag in overleg met gemeente Arnhem wordt toegekend aan de scholen die deelnemen.
- Het aanleveren van een financiële verdeelsleutel op basis van een match tussen Arnhemse kinderen met een GelrePas en het leerlingenbestand. Zodat Stichting Leergeld in staat wordt gesteld om tot een objectieve verdeling van de middelen te komen.

De afspraken gelden voor minimaal de twee schooljaren 2016-2017 en 2017-2018. Jaarlijks wordt de nieuwe regeling geëvalueerd en op basis daarvan kan worden bezien of de nieuwe invulling ook het gewenste effect heeft.

Twee aandachtpunten voor de uitvoering van de nieuwe schoolkostenregeling zijn het jaarlijkse uitbetalingsmoment aan scholen en de contactmomenten met de scholen (timing van het programma). Het uitbetalingsmoment wordt bij de 'oude' regeling vaak als ongelukkig getypeerd. Doordat matching van de bestanden pas in november mogelijk is, wordt vaak pas in januari / februari uitbetaald. Vaak zijn de rekeningen dan al verstuurd. Dit kunnen we oplossen door bij de nieuwe regeling aan te sluiten op de zogenaamde t-1 systematiek. Dit houdt in dat de bestandsmatching van het voorgaande jaar leidend wordt voor de uitbetaling.
De t-1 systematiek biedt ook voor het programma de mogelijkheid veel eerder in het jaar met scholen in contact te treden over de schoolkostenregeling van het daaropvolgende jaar. Eventuele beleidsaanpassingen rondom de schoolkosten zijn dan nog mogelijk.

De nieuwe regeling doet een appel op de scholen, maar biedt hierbij ook een ontwikkelperspectief. De gemeente en St. Leergeld staan op dit punt in contact met enkele scholen en betrekken de scholen bij de uitwerking van de regeling, de uitvoeringsafspraken en de invulling van het programma.

Beslispunt:
- In te stemmen met de nieuwe vorm van de schoolkostenregeling.
- Hiertoe afspraken te maken met Stichting Leergeld Arnhem voor minimaal twee schooljaren.

1.5 Overige Ontwikkelopdrachten

In de armoedeagenda zijn naast BooM en de IIT ook enkele andere ontwikkelopdrachten opgenomen waar kort bij wordt stilgestaan.

Ontwikkelopdracht Digitale informatie en dienstverlening minimabeleid
In mei 2015 is het nieuwe integrale zaaksysteem live gegaan. De afdeling Aanvullend Inkomen, verantwoordelijk voor de uitvoering van het armoedebeleid, is koploper in het gebruik en de inrichting van het zaaksysteem. Zo zijn alle aanvraagformulieren en het intakeproces reeds opgenomen in het systeem. Recent is ook de archieffunctie in het zaaksysteem ingericht waardoor voor een aantal zaken de archivering geautomatiseerd plaatsvindt.

Een belangrijk ontwikkelpunt is het koppelvlak tussen het zaaksysteem en het systeem voor de uitbetaling van uitkeringen (zoals bijzondere bijstand). Wanneer deze koppeling wordt gerealiseerd kan het proces nog strakker en efficiënter worden neergezet. De verwachting is dat deze koppeling in de tweede helft van 2016 kan worden geïmplementeerd.

In de tussentijd is het onderzoek gestart om te komen tot de businesscase 'GelrePas 100% digitaal' De doelstellingen hiervan zijn:

- doorlooptijd van aanvraagproces verkorten en zo veel mogelijk automatiseren;
- eenmalige pas voor meerjarig gebruik;
- geautomatiseerde verwerking van declaraties participanten;
- administratieve lasten verminderen voor participanten en gemeente.

We verwachten in het voorjaar van 2016 met het uitwerken van de businesscase te kunnen beginnen, de uitkomst hiervan verwachten we in het najaar van 2016.

Tijdens de behandeling van de MJPB 2016-2019 is door de wethouder een toezegging gedaan inzake onderzoek naar mogelijkheden om de GelrePas uit te besteden, zoals ook met de Upas (de GelrePas van Utrecht) is gedaan. Hiervoor is een offerte opgevraagd. De offerte is afgezet tegen de huidige uitvoeringskosten en hieruit is gebleken dat externe uitvoering een stuk duurder is. Om die reden zet het college niet in op een externplaatsing, maar handhaaft de beweging naar meer digitalisering en een verbetering van de informatievoorziening.

Ontwikkelopdracht maatwerkvoorzieningen CZG
Met de raadsinformatiebrief tegemoetkoming meerkosten CZG (22 september 2015) is invulling gegeven aan deze ontwikkelopdracht.

Ontwikkelopdracht uitvoering Studietoeslag
De studietoeslag heeft uitvoeringstechnisch zijn plek gevonden in de werkdienstverlening van cluster Werk en Inkomen. Vooralsnog blijkt het aantal aanvragen beperkt, maar door de geleidelijke instroom vanuit de Wajong en de instroom vanuit het speciaal onderwijs verwachten we dat het aantal gaat toenemen de komende jaren.

2. Actualisatie activerende schulddienstverlening

2.1 Activerende schulddienstverlening in Arnhem sinds 2012

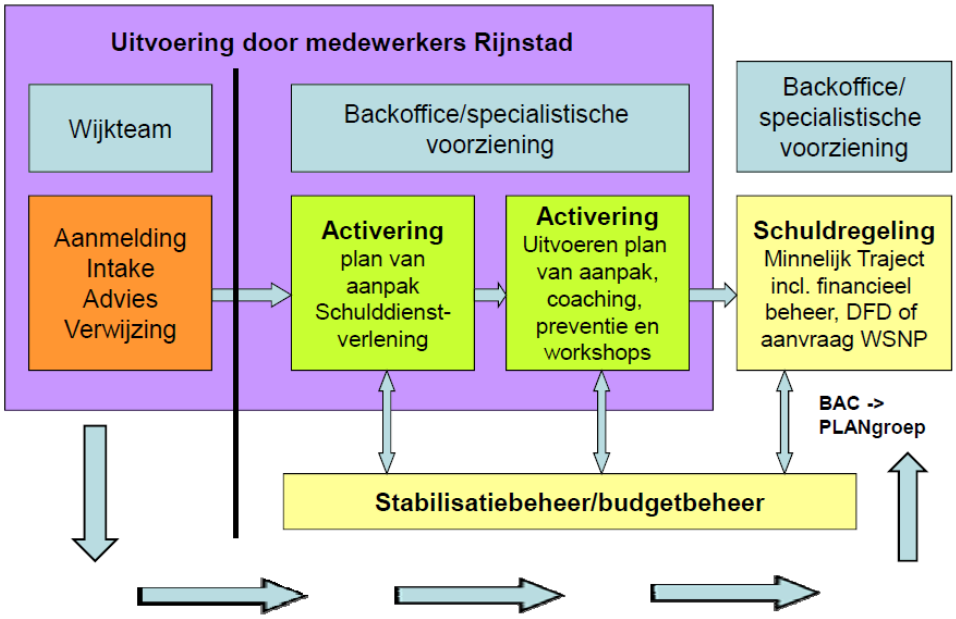
In de zomer van 2012 nam de Tweede Kamer de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening (Wgs) aan. In deze kaderwet staat opgenomen dat de gemeenteraad steeds voor een periode van vier jaar een plan vaststelt waarin het beleid en de werkwijze staan opgenomen hoe de gemeente omgaat met inwoners met schulden. Het huidige Arnhemse plan voldoet aan deze eisen.
De Wgs wordt op moment van schrijven geëvalueerd. Vooral naar doeltreffendheid en effecten van de wet in de praktijk. Het evaluatierapport wordt voor 1 juli 2016 aangeboden aan de Tweede Kamer. Met onze actualisatie lopen we hierop vooruit.
De huidige wettekst ten aanzien van de verantwoordelijkheid van de gemeenteraad is terug te vinden in bijlage 3 (evenals de relatie met de wet bestuursrecht).

Zo'n anderhalf jaar voor Koning Willem Alexander in zijn eerste troonrede sprak over de 'participatiesamenleving', had Arnhem al de activerende schulddienstverlening vastgesteld (zie 'Activerende schulddienstverlening, meerjarenbeleidsagenda 2012-2015' en 'Uitvoeringsplan 2012-2015, Activerende schulddienstverlening').
Uitgangspunt hierbij was werken aan en naar financiële zelfredzaamheid, met als belangrijk instrument: de schulddienstverleningsladder. Van schuldhulpverlening naar schulddienstverlening dus. We nemen geen verantwoordelijkheden over, maar bieden door een goede dienstverlening en maatwerk, handvatten en oplossingsrichtingen. Dit doen we samen met de Arnhemmer met schulden. Na de vaak lange trajecten kunnen onze inwoners zelf hun financiën op orde houden en zijn ze dus financieel zelfredzaam. Al dan niet met hulp van familie of vrienden. Dat biedt oplossingen voor de lange termijn, zonder afhankelijk te zijn van een hulverlener. Op dit moment kunnen we constateren dat de visie achter de activerende schulddienstverlening en de aanpak met behulp van de schulddiensteverleningsladder (zie bijlage 1) nog zeer actueel is en goed blijkt uit te werken. Reden om het huidige beleids- en uitvoeringsplan slechts te actualiseren en aan te vullen naar aanleiding van recente ontwikkelingen en wijzigingen.
Streven is in elk geval om altijd te zorgen voor maatwerk. Arnhemmers met financiële problemen en schulden zijn vooral gebaat bij de best passende dienstverlening. Dat kan ook bestaan uit een combinatie van het bestaande aanbod (denk hierbij bijvoorbeeld aan de inzet van budgetbeheer tijdens de stabilisatiefase om rust te creëren).
De schulddienstverlening is er voor alle Arnhemmers met (problematische) schulden vanaf 18 jaar. Het is dus van groot belang dat we deze onmisbare dienstverlening voor onze inwoners goed toegankelijk aanbieden en organiseren. De wijkteams spelen hierin een belangrijke rol. Zij zijn de eerste vraagbaak en signaleren in een zo vroeg mogelijk stadium eventuele problemen.

2.2 Uitvoering activerende schulddienstverlening

Eind 2014 ging de gemeenteraad akkoord met het voorstel om de uitvoering van de activerende schulddienstverlening extern te plaatsen. In de loop van 2015 zijn de verschillende taken overgedragen aan de nieuwe partners.

Schematisch weergegeven ziet dit er zo uit:

Voor het activerende deel is begin 2015 een overeenkomst gesloten met Rijnstad: deze partner levert de fte en daarmee medewerkers met als achtergrond schulddienstverlening voor de wijkteams. Daarnaast draagt Rijnstad als specialistische voorziening zorg voor de NVVK-module stabilisatie (activering). Hiervoor staat in de regel vier maanden met een uitloop met nog eens maximaal vier maanden. De wijkteams zijn verantwoordelijk voor de eerste twee modules: aanmelding & intake en informatie, advies & verwijzing. Deze modules worden over het algemeen in maximaal drie maanden doorlopen. Als sprake is van crisis (dreigende huisuitzetting, afsluiting elektra e.d.) zorgen de wijkteams ervoor dat binnen drie werkdagen actie is ondernomen.

Het financieel-technische deel van de schulddienstverlening wordt sinds 1 januari 2016 uitgevoerd door PLANgroep. Deze landelijke organisatie is vanaf die datum verantwoordelijk voor de schuldbemiddeling en -regeling, budgetbeheer als onderdeel van de schuldregeling, Duurzame Financiële Dienstverlening (DFD) en de aanvragen Wsnp (Wet schuldsanering natuurlijke personen). Het gemeentelijke Budgetadviescentrum (BAC), dat deze diensten tot en met eind 2015 uitvoerde, heeft voor overdracht van alle klanten, taken en dossiers naar PLANgroep gezorgd.

Alle partijen werken nauw samen in het belang van de inwoners. Met de wijkcoach als centrale regisseur en vaste aanspreekpersoon voor de Arnhemmer. Er zijn dan ook goede (werk)afspraken gemaakt over de overdracht van dossiers en dus vooral klanten. Op deze manier komt de huidige uitvoering van de schulddienstverlening tegemoet aan de wensen, verwachtingen en werkwijze vanuit Van Wijken Weten.

Alle partijen die een rol hebben bij de schulddienstverlening leveren twee maal per jaar de afgesproken managementinformatie ten aanzien van (kwaliteit) geleverde producten en diensten, gehaalde resultaten, aantallen ondersteunde Arnhemmers, wijze van overdracht en samenwerking, doorlooptijden enz. Deze informatie is de basis voor eventueel bijstellen van het beleid en/of werkafspraken.

De uitvoering van de schulddienstverlening in Arnhem voldoet, zoals eerder gesteld, aan de eisen zoals gesteld in de Wgs en aan de modules zoals opgesteld door de NVVK.

De werkwijze is gewijzigd, maar de doelstellingen en de opdracht zijn onveranderd. De juiste dienstverlening en advisering aan Arnhemmers met financiële problemen staat voorop. En het belangrijkste doel is werken aan financiële zelfredzaamheid. Zie hiervoor ook de eerder ontwikkelde Arnhemse Schulddienstverleningsladder (Bijlage 1).

Daarom starten we met een beter aanbod/advies voor ondernemers en een integrale aanpak ten aanzien van vroegsignalering.

2.3 Vroegsignalering en preventie financiële problemen

Voegsignalering en preventie van financiële problemen betekent niet wachten tot het vijf voor twaalf is, maar al actie ondernemen om half twaalf!

Werken aan financiële zelfredzaamheid en het oplossen van schulden zijn een belangrijke taak van de gemeente. Voor de lange termijn is veel te verwachten van vroegsignalering en preventie.

Eind 2011 heeft de gemeenteraad bij de behandeling van de Contourennota meerjarenbeleidsplan Werken naar Vermogen een amendement aangenomen met het volgende dictum: "Toe te voegen als methodiek voor aanpak schuldhulpverlening de "Vroeg Eropaf"-aanpak, zoals die in Amsterdam toegepast wordt". Kern van de aanpak is het zo vroeg mogelijk en actief benaderen van huurders met een betalingsachterstand van 2 maanden. Het is een aanpak van woningcorporaties, maatschappelijk werk en de gemeente.

De stuurgroep van het Meldpunt Ontruimingen (corporaties, VGGM, Rijnstad, gemeente) neemt nu het voortouw in het beantwoorden van de vraag of en op welke wijze de ‘Vroeg Eropaf-aanpak wordt ingevoerd. Dat gebeurt in samenwerking met o.m. ook energie- en waterleverancier en zorgverzekeraar). Na vaststelling van de onderzoeksvraag, start naar verwachting tweede kwartaal 2016 het onderzoek. Naast dat gekeken wordt naar het succes van de aanpak, krijgt vooral ook de financiering aandacht.

Doel is om te komen tot een gemeentebrede aanpak à la Vroeg Eropaf met alle betrokken partners in de stad en interne signaleerders vanuit bv. Werk & Inkomen en Invordering. BKR wordt benaderd omdat zij ons kunnen helpen bij de prioritering van de doelgroep, die bezocht gaat worden. Op deze manier worden financiële problemen bij inwoners in een vroeg stadium gesignaleerd en wordt hen hierbij passende ondersteuning geboden.

In het eerste kwartaal van 2016 verwachten we definitief uitsluitsel over de uitvoering van deze aanpak inclusief de rollen en verantwoordelijkheden van de diverse partners hierin en de bekostiging. Na een definitief 'go' hebben we voldaan aan de opdracht zoals gesteld in het bovengenoemde amendement en kan het daarmee worden afgedaan.

Beslispunt:

- Een aanpak te ontwikkelen à la Vroeg Eropaf om financiële problemen/schulden in een vroeg stadium te signaleren en aan te pakken.

2.4. Werken volgens de NVVK-modules

Eind 2014 zijn de aangepaste NVVK-modules vastgesteld door de Algemene Ledenvergadering. Deze modules maken duidelijk welke handelingen en stappen de NVVK-leden uitvoeren en volgen in hun dienstverlening aan mensen met financiële problemen. Dit biedt overzicht en houvast voor klanten, schuldeisers en schulddienstverleners, die door de modules weten wat op welk moment van hen wordt verwacht.

De modules vormen samen met de Gedragscode de belangrijkste basis voor de audit waarmee de kwaliteit en uniformiteit van de dienstverlening van de NVVK-leden wordt gewaarborgd. We verwachten van alle partijen die in Arnhem (een deel van) de schulddienstverlening uitvoeren, dat zij NVVK-gecertificeerd zijn. Hiermee bieden we een garantie voor onze inwoners.

De NVVK-modules inclusief alle tekst en uitleg zijn te vinden op de website van de NVVK (zie ook bijlage 2 en http://www.nvvk.eu/schuldhulpverlening/modules.)

2.5 Schulddienstverlening voor ondernemers

Ook al trekt de economie weer aan, (zelfstandige) ondernemers, onder wie vele zelfstandigen zonder personeel (ZZP'ers) ondervinden nog steeds de gevolgen van de crisis. Ondernemers met financiële problemen vormen een grote risicogroep.

Bureau Zelfstandigen van de cluster Werk & Inkomen heeft een specifiek aanbod voor inwoners van Arnhem met een eigen bedrijf, zowel voor startende als gevestigde ondernemers.

Tot nu toe waren deze ondersteuning en diverse tegemoetkomingen (vanuit het reguliere armoedebeleid) het enige dat Arnhem beschikbaar had voor deze groep inwoners. Bij schulden kwamen zij niet in aanmerking voor de algemene schulddienstverlening (conform de wet gemeentelijke schuldhulpverlening), omdat deze alleen was bedoeld voor inwoners zonder bedrijf. Het is moeilijk de relatie tussen privé- en bedrijfsschulden los van elkaar te zien, omdat de ondernemer met de inkomsten uit het bedrijf zijn/haar kosten voor het levensonderhoud betaalt. Dit vraagt om goed onderzoek en afstemming. In Arnhem gaan we ervan uit dat alle inwoners van 18 jaar of ouder een beroep moeten kunnen doen op schulddienstverlening. En daarmee dus ook de inwoners van onze stad die een eigen bedrijf hebben.

Ondernemers kunnen om diverse redenen te maken krijgen met financiële problemen. Op dit moment is voor hen geen eenduidig en goed bereikbaar aanbod schulddienstverlening beschikbaar en zij dreigen wellicht tussen wal en schip te raken. Ondernemers zullen zich bij financiële problemen niet snel zelf melden bij een wijkteam. Toch geldt ook hier dat we er allemaal bij gebaat zijn dat de problemen zo vroeg mogelijk worden gesignaleerd en opgelost om te voorkomen dat een onderneming failliet gaat, met alle (vaak nog grotere) financiële én maatschappelijke gevolgen van dien. Hen moet dus goed de juiste weg worden gewezen.

Grof gesteld gaat het om drie groepen ondernemers:

1. de groep ondernemers die niet in aanmerking komt voor de financiering via de regeling Besluit Bijstandsverlening Zelfstandigen 2004 omdat de ondernemer (samen met de partner) een te hoog inkomen heeft;
2. de groep ondernemers die in aanmerking komt voor financiering via de regeling Besluit Bijstandsverlening Zelfstandigen 2004;
3. de groep ondernemers die niet in aanmerking komt voor de regeling Bijstandsverlening Zelfstandigen 2004 omdat de ondernemer (samen met inkomen van de partner) onvoldoende inkomen behaalt en het bedrijf op het punt staat van 'omvallen'.

De laatste groep kan hiermee een beroep doen op de reguliere schulddienstverlening.

Op dit moment proberen we vanuit diverse terreinen ondernemers in armoede te bereiken en ondersteunen (zie hiervoor ook het eerder gestuurde raadsvoorstel 'ZZP'ers in armoede'). Het bestaande Bureau Zelfstandigen en de wijkteams spelen een belangrijke rol in het tijdig signaleren, adviseren en verwijzen van ondernemers in hun verzoek voor hulp bij het oplossen van de schuldensituatie. Waar kan een ondernemer terecht, welk aanbod is geschikt en wanneer kan een ondernemer in aanmerking komen voor een reguliere schuldregeling of een schuldregeling via een bedrijfskrediet op basis van de regeling Besluit Bijstandsverlening Zelfstandigen 2004.

We gaan er vooralsnog van uit dat we dit aanbod binnen de huidige dienstverlening en binnen beschikbaar budget kunnen realiseren. Mocht dit beroep op dienstverlening onverwacht groot zijn, dan moeten we de bekostiging opnieuw bezien.

Beslispunt:

- Gemeentelijk schulddienstverlening ook aan te bieden voor ondernemers en ZZP'ers.

Hoofdstuk 3 Financiën

3.1 Financiën armoedebeleid 2015

In de armoedeagenda 2015-2018 zijn enkele maatregelen genomen met als doelstelling de uitgaven in lijn te brengen met het beschikbare budget. Vier van de vijf maatregelen hebben het gewenste financiële effect gehad. De maatregel m.b.t. het terugdringen kosten beschermingsbewind is niet behaald, zoals reeds benoemd in paragraaf 1.2 is er veel inzet gepleegd op de lobby rondom de beschermingsbewindproblematiek. Dit heeft echter (nog) niet het gewenste financieel effect opgeleverd. In de volgende paragraaf (3.2) gaan we dieper in op de interventie die het college nodig acht om de kosten voor beschermingsbewind terug te dringen.

De kosten van bijzondere bijstand voor beschermingsbewind zijn in 2015 toegenomen met ca. € 0,8 mln. In 2014 gaven we € 1,9 mln uit, in 2015 naar verwachting € 2,7 mln. Deze kostenstijging is voor het grootste deel te wijten aan de tariefstijging die landelijk is vastgesteld. Zogezegd is het college zeer ontstemd over de wijze waarop gemeenten door rijksbeleid worden gedwongen kosten te maken, zonder de wettelijke middelen te hebben om deze ontwikkeling te beïnvloeden.

Het armoedebeleid staat in 2015 wederom onder druk door oplopende kosten voor beschermingsbewind. In de Turap is nog melding gemaakt van een tekort van 1,3 mln. Het gebruik van de regelingen Tegemoetkoming Meerkosten CZG en de CZG-CAZ blijven echter achter op de verwachtingen. De verklaring voor deze afwijking is gelegen in het feit dat de regelingen en een gedeelte van de doelgroep nieuw zijn. We verwachten wel dat het gebruik van deze nieuwe regelingen in 2016 zal toenemen.
Tevens lijkt de kostenstijging van bijzondere bijstand voor beschermingsbewind in de tweede helft van 2015 af te nemen, al dan niet door de inzet van BooM en maatregelen 1 en 4 uit de armoedeagenda. Hierdoor is de kostenontwikkeling op de bijzondere bijstand minder negatief dan in de Turap opgenomen.
Het tekort op de oude regelingen en de overschotten op de CAZ, GelrePas en Studietoeslag zijn naar verwachting incidenteel van aard.

Gezien het bovenstaande - en zoals zichtbaar wordt in onderstaande tabel - komt het resultaat van het armoedebeleid 2015 uit op een tekort van € 200.000.

Tabel 1, Financiële prognose 2015

	Omschrijving	Begroting 2015	Realisatie 2015	Resultaat 2015
1	Bijzondere Bijstand	€ 2.505.000	€ 4.431.000	€ (1.926.000)
	oude regelingen (ldt en ekkt 2014)		€ 89.000	€ (89.000)
2	Tegemoetkoming Meerkosten CZG	€ 544.000	€ 281.000	€ 263.000
3	Collectieve Aanvullende Ziektekosten	€ 562.000	€ 477.000	€ 85.000
4	Formulieren Brigade	€ 203.000	€ 200.000	€ 3.000
5	Kwijtschelding	€ 2.150.000	€ 2.181.000	€ (31.000)
6	Maaltijdvoorziening	€ 108.000	€ 63.000	€ 45.000
7	Minimabeleid Gelrepas	€ 1.051.000	€ 893.000	€ 158.000
8	Reductie Peuterspeelzalen	€ 46.000	€ 16.000	€ 30.000
9	Schoolkostenregeling	€ 234.000	€ 223.000	€ 11.000
10	Stadsagenda Arnhem omarmt	€ 53.000	€ 53.000	€ -
11	Rentevoordeelrekening	€ 5.000	€ 3.000	€ 2.000
12	Arnhemse Jeugd Doet Mee	€ 26.000	€ 17.000	€ 9.000
13	Individuele Inkomenstoeslag (IIT)	€ 1.266.000	€ 969.000	€ 297.000
14	CZG-CAZ	€ 1.900.000	€ 1.024.000	€ 876.000
15	Budget Ondersteuning Op Maat (BOOM)	€ 50.000	€ 52.000	€ (2.000)
16	Individuele Studietoeslag	€ 64.000	€ 7.000	€ 57.000
17	Armoedepact	€ 50.000	€ 38.000	€ 12.000
	Totaal	**€ 10.817.000**	**€ 11.017.000**	**€ (200.000)**

3.2 Meerjarige begroting armoedebeleid

Het college heeft als doelstelling een sluitende meerjarige armoedebegroting te realiseren, maar ziet ook in dat de kostenstijgingen rondom beschermingsbewind het armoedebeleid dreigen uit te hollen. Om die reden stelt het college voor een splitsing te maken tussen het armoedebeleid en de kosten voor beschermingsbewind. Zo isoleren we het probleem en kunnen we het gerichter aanpakken.

In onderstaande tabel is de nieuwe armoedebegroting weergegeven exclusief de kosten voor beschermingsbewind. De begroting is op basis van ervaringen uit 2015 en geprognosticeerde kosten voor 2016 opgesteld. Met name de CZG-CAZ regeling is lager begroot dan in 2015. Het gebruik van de regeling verloopt volgens planning, maar er wordt vrijwel geen gebruik gemaakt van de mogelijkheid bijzondere bijstand aan te vragen voor vergelijkbaar anders verzekerden, hierdoor is in 2016 minder budget nodig dan in 2015 begroot.

Tabel 2. Begroting Armoedebeleid 2016, zonder kosten bijzondere bijstand voor beschermingsbewind / bewindvoering

nr.	Omschrijving	Begroting 2015	Begroting 2016	Prognose uitgaven 2016
1	Bijzondere Bijstand, inc. Bewindv.*	€ 2.505.000		
	Bijzondere Bijstand, ex. Bewindv.*		€ 1.640.000	€ 1.640.000
2	Tegemoetk. Meerkosten CZG	€ 544.000	€ 444.000	€ 444.000
3	Coll.Aanvullende Ziektekosten	€ 562.000	€ 562.000	€ 562.000
4	Formulieren Brigade	€ 203.000	€ 203.000	€ 203.000
5	Kwijtschelding	€ 2.150.000	€ 2.180.000	€ 2.180.000
6	Maaltijdvoorziening	€ 108.000	€ 60.000	€ 60.000
7	Minimabeleid Gelrepas	€ 1.051.000	€ 1.051.000	€ 1.051.000
8	Reductie Peuterspeelzalen	€ 46.000	€ 30.000	€ 30.000
9	Schoolkostenregeling	€ 234.000	€ 234.000	€ 234.000
10	Stadsagenda Arnhem omarmt	€ 53.000	€ 53.000	€ 53.000
11	Rentevoordeelrekening	€ 5.000	€ 5.000	€ 5.000
12	Arnhemse Jeugd Doet Mee	€ 26.000	€ 26.000	€ 26.000
13	Individuele Inkomenstoeslag (IIT)	€ 1.266.000	€ 1.266.000	€ 1.266.000
14	CZG-CAZ	€ 1.900.000	€ 1.300.000	€ 1.300.000
15	BooM	€ 50.000	€ 50.000	€ 50.000
16	Individuele Studietoeslag	€ 64.000	€ 140.000	€ 140.000
17	Armoedepact	€ 50.000	€ 50.000	€ 50.000
	Totaal	**€ 10.817.000**	**€ 9.294.000**	**€ 9.294.000**

* Met bewindvoering worden de kosten inzake beschermingsbewind bedoeld.

In totaal is een armoedebudget van € 11.020.000 beschikbaar in 2016. Dat betekent dat er na de splitsing armoedebeleid en beschermingsbewind een bedrag van € 1.724.000 beschikbaar is voor de kosten voor beschermingsbewind. Zonder interventie staat hier het volgende meerjarig kostenperspectief tegenover:

Tabel 3, meerjarig kostenperspectief beschermingsbewind afgezet tegen beschikbaar budget

	Uitgaven beschermingsbewind	Beschikbaar budget	Tekort
2016	€ 3.155.000	€ 1.724.000	€ 1.431.000
2017	€ 3.315.000	€ 1.724.000	€ 1.591.000
2018	€ 3.485.000	€ 1.724.000	€ 1.761.000
2019	€ 3.655.000	€ 1.724.000	€ 1.931.000

Voor het bovenstaande kostenperspectief inzake beschermingsbewind zijn aannames gedaan. Ten eerste gaan we ervan uit dat het aantal mensen onder beschermingsbewind toeneemt met 100 per jaar. Ten tweede rekenen we de 150 inwoners die in 2016 al in BooM zouden zitten mee in het bovenstaande kostenperspectief voor beschermingsbewind. Zónder intensivering van het project zouden deze inwoners namelijk terugvallen op beschermingsbewind.

Het college neemt geen genoegen met het bovenstaande perspectief en heeft besloten de pilot BooM te intensiveren, zodat de kosten voor beschermingsbewind structureel worden teruggedrongen. Hiervoor is een businesscase ontwikkeld.

Businesscase BooM

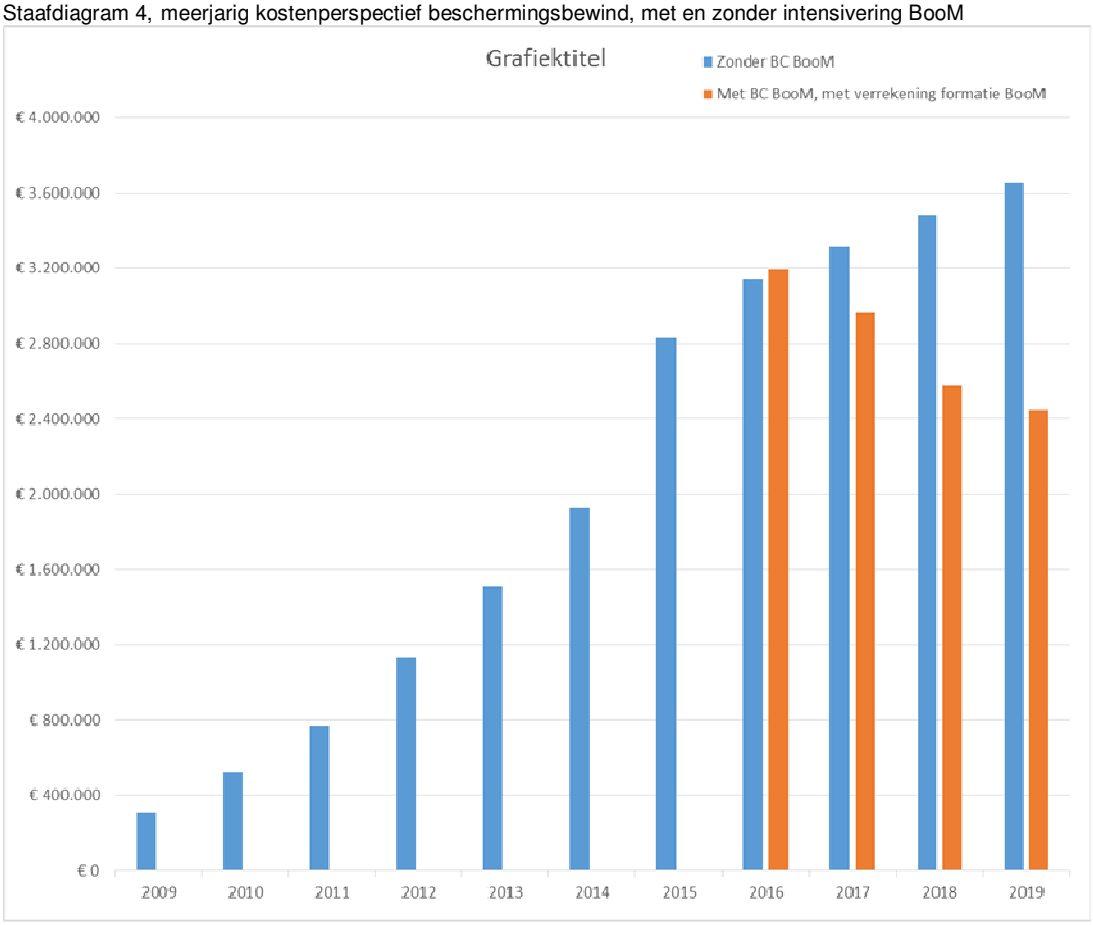
De pilot BooM heeft aangetoond een passend alternatief te kunnen zijn voor beschermingsbewind. Zie hiervoor ook de bijgevoegde Evaluatie. In 2015 betaalden we voor ongeveer 1600 inwoners de kosten voor beschermingsbewind. In 2015 kostte één jaar beschermingsbewind gemiddeld € 1.700. Dit leidt ook tot de genoemde beschermingsbewindkosten van € 2,7 mln.

Het college heeft de ambitie om het aantal inwoners voor wie de gemeente bijzondere bijstand betaalt voor de beschermingsbewindkosten terug te dringen tot 1000. Dit houdt in dat we voor 600 mensen een alternatief gaan aanbieden in de vorm van budgetbeheer en coaching. Want uitstroom uit beschermingsbewind kan in veel gevallen alleen wanneer BooM wordt ingezet. Op basis van een eerste marktverkenning verwachten we dat budgetbeheer al dan niet in combinatie met coaching richting financiële zelfredzaamheid mogelijk moet kunnen zijn voor ca. € 1.000 per jaar.
Naast de focus op uitstroom uit beschermingsbewind behoudt BooM een poortwachtersfunctie, hiervoor zijn reeds relaties met verwijzers gelegd. Ten slotte verwachten we ook doorstroom vanuit BooM naar lichtere alternatieven en wordt de toeleiding naar schulddienstverlening versterkt.

We verwachten uiteindelijk gemiddeld 750 deelnemers voor BooM, waarvoor we ca. € 1.000 per jaar investeren. Om die reden trekt het college structureel € 750.000 uit voor de doorontwikkeling van BooM. Waarbij we verwachten dat door de opstart in 2016 niet het gehele bedrag nodig is, maar €600.000.

In onderstaand staafdiagram is de te verwachten kostenontwikkeling van beschermingsbewind weergegeven mét en zónder de intensivering van BooM.

Staafdiagram 4, meerjarig kostenperspectief beschermingsbewind, met en zonder intensivering BooM

Naast het kostenperspectief heeft het college met deze maatregel het belang van mensen voor ogen. Het instrument beschermingsbewind is voor een deel van de gebruikers namelijk te zwaar en draagt in die gevallen niet of nauwelijks bij aan de financiële zelfredzaamheid. Boom is voor deze doelgroep een meer passend instrument.

We hebben de doelstelling om deze vorm van dienstverlening zo snel mogelijk extern te plaatsen, in lijn met de Arnhemse doorontwikkeling naar regiegemeente. We creëren dus geen nieuwe afdeling, maar een project dat gemakkelijk kan doorontwikkelen naar een overname door een marktpartij. Om die reden maken we in de aanloop gebruik van externe arbeidskrachten.

De business case heeft een inverdien effect en de kosten gaan voor de baten uit. Uiteindelijk is de verwachting dat met de structurele investering van € 750.000 in 2019 nog maar € 1,7 mln nodig is voor beschermingsbewind / bewindvoering. Het college verwacht in de jaren tot 2019 meer dan de genoemde € 1,7 mln uit te geven aan beschermingsbewind en is voornemens deze kosten niet ten laste te laten komen van het armoedebeleid. Het gaat om de volgende bedragen:

Tabel 4, uitgaven beschermingsbewind > € 1,7 mln

Jaar	Bedrag
2016	€ 742.500
2017	€ 510.000
2018	€ 127.500

In onderstaande tabel is het meerjarig financieel perspectief weergegeven voor het armoedebudget, met de businesscase BooM. De bedragen zoals genoemd in bovenstaande tabel 4 zijn daarin niet verwerkt, omdat deze bedragen niet gedekt worden vanuit het armoedebudget. Deze bedragen neemt het college mee in de gemeentebrede begroting voor 2017 e.v.

Tabel 4, meerjarige begroting, inclusief businesscase BooM

		2017	2018	2019	2020
	Omschrijving	**Budget**	**Budget**	**Budget**	**Budget**
1	Bijzondere Bijstand	€ 1.640.000	€ 1.640.000	€ 1.640.000	€ 1.640.000
2	Tegemoetkoming Meerkosten CZG	€ 444.000	€ 444.000	€ 444.000	€ 444.000
3	Collectieve Aanvullende Ziektekosten	€ 562.000	€ 562.000	€ 562.000	€ 562.000
4	Formulieren Brigade	€ 203.000	€ 203.000	€ 203.000	€ 203.000
5	Kwijtschelding	€ 2.145.000	€ 2.145.000	€ 2.145.000	€ 2.145.000
6	Maaltijdvoorziening	€ 60.000	€ 60.000	€ 60.000	€ 60.000
7	Minimabeleid Gelrepas	€ 1.051.000	€ 1.051.000	€ 1.051.000	€ 1.051.000
8	Reductie Peuterspeelzalen	€ 30.000	€ 30.000	€ 30.000	€ 30.000
9	Schoolkostenregeling	€ 234.000	€ 234.000	€ 234.000	€ 234.000
10	Stadsagenda Arnhem omarmt	€ 53.000	€ 53.000	€ 53.000	€ 53.000
11	Rentevoordeelrekening	€ 5.000	€ 5.000	€ 5.000	€ 5.000
12	Arnhemse Jeugd Doet Mee	€ 26.000	€ 26.000	€ 26.000	€ 26.000
13	Individuele Inkomenstoeslag (IIT)	€ 1.266.000	€ 1.266.000	€ 1.266.000	€ 1.266.000
14	CZG-CAZ	€ 1.300.000	€ 1.300.000	€ 1.300.000	€ 1.300.000
15	Budget Ondersteuning Op Maat (BOOM)	€ 750.000	€ 750.000	€ 750.000	€ 750.000
16	Individuele Studietoeslag	€ 292.000	€ 355.000	€ 355.000	€ 355.000
17	Armoedepact	€ 50.000	€ 50.000	€ -	€ -
	Totaal exclusief bewindvoering	**€ 10.111.000**	**€ 10.174.000**	**€ 10.124.000**	**€ 10.124.000**
18	Bewindvoeringskosten	**€ 1.700.000**	**€ 1.700.000**	**€ 1.700.000**	**€ 1.700.000**
	Totaal Armoedebudget	**€ 11.811.000**	**€ 11.874.000**	**€ 11.824.000**	**€ 11.824.000**
	Tekort o.b.v. budget	€ (599.000)	€ (599.000)	€ (574.000)	€ (574.000)
	Indexatie	€ (187.000)	€ (187.000)	€ (187.000)	€ (187.000)
	Totaal tekort	**€ (786.000)**	**€ (786.000)**	**€ (761.000)**	**€ (761.000)**

Ondanks de investering blijft helaas sprake van een structureel tekort op het armoedebeleid. Om die reden stelt het college een maatregel voor, zodat inkomsten en uitgaven met elkaar in balans worden gebracht.

Indexatie

In het coalitieakkoord is afspraak W4 opgenomen: “Het budget voor armoedebeleid in de begroting wordt bepaald door het begrote budget in het voorgaande jaar te vermeerderen of te verminderen met de procentuele toe- of afname van het aantal huishoudens met een laag inkomen (op basis van landelijke ramingen van het CBS/SCP)."

In de armoedebegroting van 2015 is geïndexeerd met € 175.000. Dit bedrag is in 2016 blijven staan. Deze keuze heeft het college gemaakt, omdat er anders een negatieve indexatie zou zijn geweest.

Het indexcijfer voor de budgetten 2017 komt - op basis van de cijfers "Armoede en Sociale uitsluiting 2015" - uit op een correctie van € 187.000. Dit komt door positieve ramingen van de Nederlandse armoedeontwikkelingen. Hierdoor dient de + € 175.000 te worden vervangen door een - € 12.000. Per saldo een correctie van € 187.000.

3.3 Maatregel

Ten eerste dient te worden opgemerkt dat met de presentatie van de begroting zoals opgenomen in tabel 2 reeds financiële verschuivingen hebben plaatsgevonden. De begroting is gebaseerd op ervaringen uit 2015 en verwachtingen voor 2016.
Ten tweede is een aanvullende structurele budgetverschuiving nodig in het armoedebeleid van €761.000. Deze moet met ingang van 2017 worden gerealiseerd.

Het college is ongelukkig met de ontwikkelingen rondom beschermingsbewind, waardoor wederom interventies op het armoedebeleid nodig zijn. Met de inzet van BooM en de lobby richting het rijk zet Arnhem in op een kentering van deze ontwikkeling. Wanneer het rijk besluit tot reparatie van dit falende beleid en middelen toevoegt aan de beschikbare gelden voor het minimabeleid, zal het college deze middelen inzetten ten gunste van het minimabeleid / BooM.

Het college stelt voor over te gaan tot een gedeeltelijke kwijtschelding van de afvalstoffenheffing. Op dit moment ontvangt iedere Arnhemmer met een inkomen op of onder de 100% van het sociaal wettelijk minimum volledige kwijtschelding van de gemeentelijke heffing. In praktijk gaat het vooral om kwijtschelding van de rioolheffing en de afvalstoffenheffing.
In totaal is in 2015 voor € 1,65 mln aan afvalstoffenheffing kwijtgescholden. Wanneer hier € 761.000 op wordt gekort, dan blijft voldoende budget over om 54% van de afvalstoffenheffing kwijt te schelden.

De vervuiler betaalt
In juni 2015 is het nieuwe afvalstoffenplan door uw raad vastgesteld. Hierin is - vooruitlopend op de introductie van een *'de vervuiler betaalt principe'* - een gefaseerde uitrol van het *'omgekeerd inzamelen'* voorgesteld. In de perspectiefnota 2017-2020 stelt het college voor om sneller dan gepland het gesprek te voeren over de implevermentatie van het *'de vervuiler betaalt principe'* (het zogenaamde Diftar systeem). Dit systeem kan dan in 2018 worden geimplementeerd.

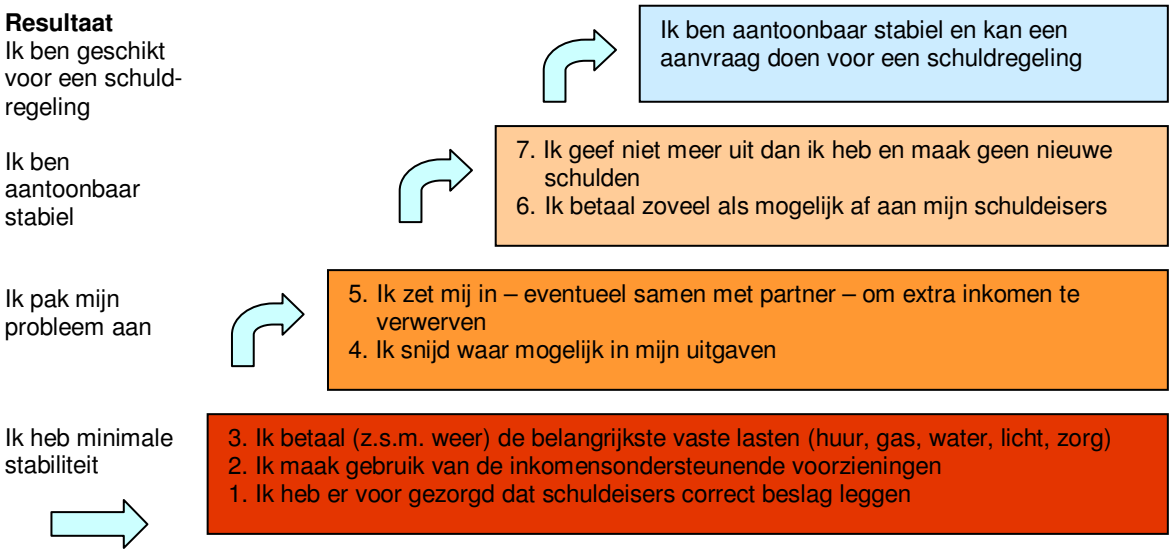
Bij de introductie van een *'de vervuiler betaalt principe'* past geen volledige kwijtschelding van de afvalstoffenheffing. Vooruitlopend op de introductie van dit principe stelt het college voor om in plaats van een gehele kwijtschelding van de afvalstoffenheffing over te gaan op een gedeeltelijke kwijtschelding.

Beslispunt

- In te stemmen met de implementatie van een gedeeltelijke kwijtschelding van de afvalstoffenheffing met ingang van 2018.

Bijlage 1

Arnhemse Schulddienstverleningsladder

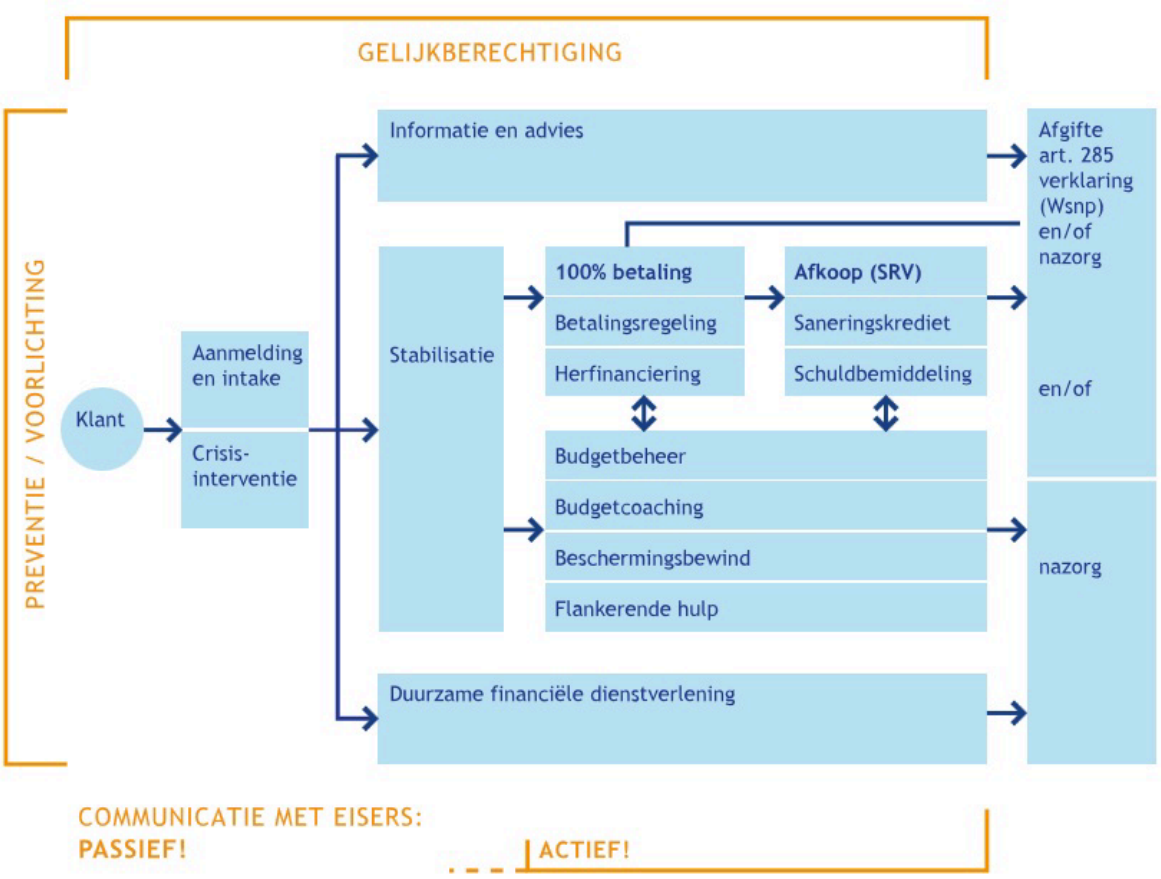

In de activerende schulddienstverlening staat niet het oplossen van de schulden centraal, maar de vraag hoe iemand weer financieel sterker / zelfredzaam wordt (minimaal stabiel). De cliënt krijgt een reëel beeld van wat hij/zij moet doen (de stappen op de ladder) voordat een afspraak met schuldeisers (schuldregeling) mogelijk is. Voor ontbrekende kennis en vaardigheden kan de cliënt o.a. gebruik maken van coaching en workshops. De activerende schulddienstverlening levert zo een bijdrage aan behoud van een baan, het kunnen afronden van een opleiding, het weer meedoen aan sociale activiteiten, het voorkomen van huisuitzetting etc.

Rol van de schulddienstverlener
De schulddienstverlener heeft meer een coachende rol en laat de cliënt zoveel als mogelijk zelf de stappen zetten. De schulddienstverlener helpt de klant om zicht te krijgen op dat wat nodig is, geeft workshops, geeft de kaders aan (wat kan wel en wat niet) en helpt de cliënt om te reflecteren op bereikte resultaten.

Bijlage 2

NVVK-modules

Bijlage 3

Opdracht aan gemeenten vanuit Wet gemeentelijke schuldhulpverlening

"Artikel 2. Plan

1. De gemeenteraad stelt een plan vast dat richting geeft aan de integrale schuldhulpverlening aan de inwoners van zijn gemeente.
2. De gemeenteraad stelt het plan telkens voor een periode van ten hoogste vier jaren vast. Het plan kan tussentijds gewijzigd worden.
3. Het plan bevat de hoofdzaken van het door de gemeente te voeren beleid betreffende integrale schuldhulpverlening en het voorkomen dat personen schulden aangaan die ze niet kunnen betalen.
4. In het plan wordt in ieder geval aangegeven:
    a. welke resultaten de gemeente in de door het plan bestreken periode wenst te behalen;
    b. welke maatregelen de gemeenteraad en het college nemen om de kwaliteit te borgen van de wijze waarop de integrale schuldhulpverlening wordt uitgevoerd;
    c. het maximaal aantal weken dat de gemeente nastreeft met betrekking tot de in artikel 4, eerste lid, genoemde periode, en
    d. hoe schuldhulpverlening aan gezinnen met inwonende minderjarige kinderen wordt vormgegeven.
5. In het plan kan de gemeenteraad aangeven onder welke voorwaarden het college de verzoeker verplicht over een basisbankrekening te beschikken."

Onze huidige plannen voldoen aan deze eisen.

Relatie Wet gemeentelijke schuldhulpverlening-Algemene wet bestuursrecht

De Algemene wet bestuursrecht (Awb) regelt procedurele zaken als aanvragen, bezwaar en beroep. Omdat de Wgs van schulddienstverlening een publiekrechtelijke taak heeft gemaakt, is daardoor de Awb van toepassing geworden op deze dienstverlening. Daarom kunnen inwoners sinds de Wgs is ingegaan bijvoorbeeld in bezwaar tegen de beëindiging van een traject. Dit is meer van invloed op de uitvoering dan het beleid. De uitvoering moet meer op papier zetten en registeren, soms een bepaalde termijn in acht nemen, af en toe een herinnering sturen. Dit wordt in Arnhem ondervangen door te werken door de landelijk vastgelegde en recent vernieuwde NVVK-modules (inclusief doorlooptijden). Beleid gaat over de producten die de gemeente aanbiedt en de voorwaarden die we hiervoor hanteren voor deelname. Dus over de inhoud en niet over de procedure.

BEHANDELRESULTAAT

Raadsvoorstel, informatieve en meningsvormende (1) bijeenkomst 4 december 2019

Instemmen Visie Schulddienstverlening

Zaaknummer:	412058
Portefeuillehouder:	M. Louwers

Resultaat van bespreking:

Aanwezig: de raadsleden/fractievolgers de heer Elfrink (SP), mevrouw Andeweg (D66), mevrouw Kalthoff (VVD), de heer Hutten (CDA), mevrouw De Vries (PvdA), de heer Jansen (ChristenUnie), de heer Van Butselaar (Arnhem Centraal), de heer L. de Groot (Partij voor de Dieren) de heer Van Plateringen (Arnhemse Ouderenpartij), mevrouw Navis (GroenLinks).
Niet aanwezig: PVV en DENK-Verenigd Arnhem.

Overige aanwezigen: mevrouw Louwers (wethouder), mevrouw Buunk (ambtenaar), mevrouw Hermsen (ambtenaar).

Rondetafelgesprek
De volgende organisaties hebben gebruik gemaakt van de gelegenheid om in te spreken: Mevrouw Bakker namens de Adviesraad Werk en Inkomen, mevrouw Sleurink namens de Stichting Leergeld Arnhem, de heer Amezrine namens AM-Supportteam, de heer Kolf namens Presikhaaf University. Tijdens het rondetafelgesprek is met betrekking tot de visie schulddienstverlening onder andere aandacht gevraagd voor de gevolgen van life-events voor kinderen en ruimte voor (extra) voorzieningen, de rol van het gevoel van schaamte en de bespreekbaarheid van het onderwerp, de overgang naar 18+ en voorlichting, laagdrempelige informatievoorziening die aansluit bij de belevingswereld van jongeren (digitalisering, anonimiteit), outreachend werken, de psychologische en fysieke gevolgen van het hebben van schulden (stress, angst, ziekte). Eventuele schriftelijke bijdragen zijn aan de stukken toegevoegd.

Meningsvormend 1 Verloop
De wethouder beantwoordt vragen van de raadskamer over onderwerpen als toegankelijkheid, de rol van de gemeente als schuldeiser, het voorkomen van terugval, de koppeling met life-events, vroegsignalering en preventie, registratie en monitoring, de stand van zaken met betrekking tot de uitvoering van de moties "Meer schulden voorkomen" (19M19) en "Geen definitieve aanbesteding schuldhulpdienstverlening zonder integrale visie" 19M78 (vooral m.b.t. de audit) en technische en voorwaardelijke belemmeringen.
De leden van de raadskamer willen van de wethouder wanneer de uitvoeringsagenda gereed is en of deze aan de raad wordt voorgelegd.
De wethouder deelt mee dat er volgende week een raadsbrief komt over de rol van de gemeente als schuldeiser in reactie op de motie 19M19. Ten aanzien van de uitvoeringsagenda wordt in februari gestart met de eerste bijeenkomst waar ook de gemeenteraad voor wordt uitgenodigd.
De wethouder zegt toe terug te zullen komen op de vraag over de uiterste verschijningsdatum en tijdpad voor de uitvoeringsagenda.

BEHANDELRESULTAAT

GEMEENTE Arnhem

Raadsvoorstel, informatieve en meningsvormende (1) bijeenkomst 4 december 2019

Conclusie
De voorzitter stelt met instemming van de raadskamer vast dat de meningsvorming (1) nog niet kan worden afgerond, deze wordt een volgende keer voortgezet. De behandeling zal worden voortgezet bij de beantwoording door de wethouder van de vragen van de fracties van de CDA, VVD, D66 en SP.

De raadsadviseur,

P. Wielaard

De voorzitter,

M.S. Loor

Memo

Datum : 11 december 2019

Aan : Gemeenteraad

Van : Wethouder Martien Louwers

Betreft : Informatie naar aanleiding van raadsbespreking van de Visie Schulddienstverlening

---

Aanleiding
Tijdens de bespreking van de Visie Schulddienstverlening in de raad van 4 december jl. heeft wethouder Louwers toegezegd informatie te verstrekken over de planning van de Uitvoeringsagenda en openstaande moties. In dit memo (en de bijlage) wordt hierop kort ingegaan.

Planning concretisering van de Visie met de Uitvoeringsagenda en afdoening moties en amendementen
In bijlage 1 vindt u een overzichtje van planning rondom de Uitvoeringsagenda, en de afdoening van moties en amendementen.
Om de Visie te concretiseren, wordt in februari 2020 een bijeenkomst met raadsleden en ketenpartners georganiseerd. In deze bijeenkomst wordt input opgehaald voor de Uitvoeringsagenda. We starten hiermee een interactief proces om de agenda te vullen. Hierbij worden tevens afspraken gemaakt over wie welke acties trekt, welke concrete resultaten behaald moeten worden, en welke prioriteiten in 2020 gesteld worden. Deze acties richten zich vooral op;
- preventie en vroegsignalering
- een groter bereik van Arnhemmers met financiële vragen en/of problemen
- alle Arnhemmers sneller schuldenvrij
- een duurzaam resultaat

In mei is de Uitvoeringsagenda gereed en uw raad ontvangt hierover in juni nader bericht.

In de raadsbrieven die volgens de planning naar uw raad verstuurd worden, wordt ingegaan op de verbeteringen die we gaan doorvoeren voor de jongeren en de ondernemers/ZZP-ers en de rol van de gemeente als schuldeiser.

Bijlage 1: informatie voor de raad over schulddienstverlening

Tijdens de meningsvormende tafel op 4 december jl. kwamen enkele vragen over de planning van de uitvoeringsagenda en de afhandeling van verschillende moties aan de orde. Hieronder een overzicht van de onderwerpen die in de komende maanden ook de raadsagenda raken. De voornaamste inzet in komende periode is de uitvoeringsagenda. Dit vormt de kapstok voor alle uitvoering.

Onderwerp	**Planning**
Uitvoeringsagenda schulddienstverlening Vertaling van visie naar concrete acties. Onderverdeeld naar de sporen: A. Preventie en vroegsignalering B. Het vergroten van het bereik C. Meer en sneller perspectief bieden D. Nazorg Om de uitvoeringsagenda op te stellen doorlopen we de volgende stappen: • bijeenkomst met partners om input op te halen (raadsleden ontvangen een uitnodiging) • verwerken van de input tot 1e concept / terugleggen concept voor aanvullingen en verbeteringen / definitieve 1e versie • uitvoeringsagenda ter informatie naar de raad (inclusief toelichting op werkwijze en vervolg)	 Februari 2020 Gereed mei Juni
Plan voor ondernemers en ZZP-ers met schulden Draagt bij aan spoor B en C van de uitvoeringsagenda • uitwerking aanbeveling rapport Rekenkamer	Raad informeren: februari 2020
Aanpak jongeren met schulden en optimaliseren werkwijze JPF Draagt bij aan spoor A,B,C, D van de uitvoeringsagenda	Raad informeren over stand van zaken: januari-februari 2020
Onze eigen rol als schuldeiser, aanpassen beslagvrije voet, aanpassen debiteurenbeleid Draagt bij aan spoor A en C van de uitvoeringsagenda • Afdoen motie Meer schulden voorkomen (19M19)	Raad informeren: december 2019
Werken Loont (voorstel voor bieden van finaniciële stabiliteit door een voorspelbaar inkomen en de vereenvoudiging van administratieve processen) Draagt bij aan spoor A, C en D van de uitvoeringsagenda	Raad informeren: december 2019

* de motie 'Ruimer baan voor Vroeg Eropaf' is op 1 oktober afgedaan (Raadsbrief 'Evaluatie Vroeg Eropaf')

* de motie 'Geen definitieve aanbesteding SDV zonder visie wordt afgedaan met vaststelling van de visie 'Zij aan zij: schuldenvrij'.

* Amendement: schulden voorkomen: middelen worden ingezet conform 'Evaluatie Vroeg Eropaf' (uitbreiding crediteuren, doorontwikkeling vroegsignalering)

Beste leden van de gemeenteraad en wethouder,

Afgelopen woensdag was ik aanwezig bij de bespreking visie schuldhulpverlening

Helaas was ik niet op tijd op de hoogte van de mogelijkheid om mij als spreker aan te melden, anders had ik dat zeker gedaan.

Graag zou ik alsnog per e-mail mijn inbreng hebben, met name omdat er vragen zijn gesteld waarop ik denk ik goed antwoord zou kunnen geven. Mogelijk dat ik nog een onderwerp vergeet, ik geef graag nadere toelichting aan wie dat wil, schriftelijk of mondeling. Mijn contactgegevens staan onderaan dit bericht.

Ik ben inwoner van Arnhem en ben zelf ervaringsdeskundige in armoede en schulden. Ik ben echter ook werkzaam bij Vroeg Eropaf in Arnhem. Daarnaast werk ik als ervaringsdeskundige bij Movisie en ik ben een van de Ambassadeurs van de landelijke campagne Komuitjeschuld van het ministerie van SZW. Vanuit deze achtergrond wil ik graag mijn steentje bijdragen aan het debat. Ik doet dit op persoonlijk initiatief.

technische belemmeringen:

Ondernemer: Een veelvoorkomende technische belemmering is als het een ondernemer zich meldt voor schuldhulp. Ondernemers worden nog altijd niet meegenomen in het reguliere Schuldhulptraject. Bij de hulp die ondernemers wel krijgen is een groot deel van de eerste fase van schuldhulpverlening niet opgenomen. Er zijn wel plannen om dit te gaan doen, ik hoop van harte dat ZZP-ers en mensen met een eenmanszaak of VOF gelijk behandeld worden met andere burgers met schulden. Dat betekent kosteloze schuldhulp direct vanaf het begin van aanmelding.

Fraudeschulden zijn ook een technische belemmering. Helaas komt het regelmatig voor dat het harde oordeel fraude valt in gevallen waar het op zijn minst twijfelachtig is in hoeverre de inwoner bewust bepaalde stappen heeft genomen of juist nagelaten. Zie bijvoorbeeld de fraudegevallen met kinderopvangtoeslag. De gemeente zou met name in samenwerking met het UWV en belastingdienst veel leed, maar ook kosten kunnen besparen door hier goede afspraken over te maken.

Onregelbare schulden zoals bijvoorbeeld schadevergoedingsschulden die in zijn geheel terugbetaald zullen moeten worden. Hierbij zou er veel meer nadruk moeten liggen op het regelen van overige schulden bijvoorbeeld door sanering om zo de druk van stress te verminderen en deelname aan de samenleving te bevorderen.

Uitval uit een schuldregeling waarbij over een bepaalde periode niet opnieuw aanspraak gemaakt kan worden op een schuldregeling. In deze gevallen zou veel beter gekeken moeten worden in hoeverre er daadwerkelijk sprake is van uitval door eigen toedoen en onwil. Mensen aan hun lot overlaten en laten verzinken in uitzichtloosheid lijkt mij niet de bedoeling.

Betwiste schulden waarbij iemand het niet eens is met het verschuldigde bedrag of zelfs een gehele schuld. Zolang er een beroep, of rechtszaak loopt is toegang tot de schuldregeling niet mogelijk. Gedurende deze periode zou een mate van begeleiding bij de financiën vaak wel wenselijk zijn, zeker indien er sprake is van grote stress.

Lopende echtscheiding is een belemmering omdat er nog een verdeling van bezittingen en schulden moet plaatsvinden. In de aanloop naar de echtscheiding zou er al gewerkt kunnen worden aan de toekomstige situatie zodat het daaropvolgende schuldhulpproces veel sneller kan verlopen.

Aangifte belastingen, zonder dat alle aangiftes gedaan zijn worden mensen ook niet toegelaten tot een schuldregeling. Dat kan een probleem zijn indien er bijvoorbeeld geen boekhouding meer is over afgelopen jaren. Het betreft hier vaak een onmogelijke taak omdat ook communicatie met de belastingdienst lastig is.

Technische belemmeringen zorgen ervoor dat de problemen lang voortduren en zeer verergeren door met name stress. Ook al is de gemeente niet de veroorzaker van de belemmering, de gemeente betaald vaak uiteindelijk wel de rekening. Kosten van schuldhulp, wijkteam, vroegsignalering (als is dat vaak laat in dergelijke gevallen) en ondersteuningstraject rond gezin en gezondheid.

De gemeente zou veel assertiever als gesprekspartner moeten optreden om de belemmeringen aan te kaarten en weg te nemen. Ook rond wettelijke belemmeringen kan de gemeente zich veel duidelijker uitspreken over de gevolgen hiervan.

Daarnaast zou het mogelijk moeten worden dat mensen toegelaten worden tot een schuldhulptraject als de verwachting is dat de belemmering wegegnomen wordt zodat het proces van schulphulp versneld kan worden.

Ten derde is bij veel van deze situaties een vorm van vaste begeleiding zeer welkom en behulpzaam. Het voorkomt verergering van de situatie en als er uiteindelijk schuldhulp mogelijk is, is een groot deel van het werk al gedaan. Deze laagdrempelige hulp was er in de vorm van de vrijwilligers van Coaches Financieel Sterk. Dit project heeft echter geen financiering gekregen vanuit de gemeente in 2020. Een vorm van goedkope laagdrempelige, langdurige ondersteuning voor inwoners met financiële problemen lijkt mij toch zeer wenselijk als je ergere problemen wenst te voorkomen.

Financiële problemen door toedoen gemeente

Er is ook gesproken over mensen die in problemen door toedoen gemeente. Er kwamen niet veel voorbeelden ter tafel maar die zijn er zeker wel:

Op dit moment help ik bijvoorbeeld een jong vrouw die al 2 jaar in een traject van de WSNP zit. Over een jaar is ze schuldenvrij indien ze het jaar vol maakt. Mevrouw is een jaar geleden via mij bij de afdeling Werk van de Gemeente aangemeld voor ondersteuning in het vinden van werk. Dit wilde ze erg graag. Dat is ook gelukt. Mevrouw heeft last van problemen met haar Geestelijke Gezondheid, dit is ook bekend bij de afdeling werk en het was onderdeel van hetgeen besproken is. Nu een jaar later heeft mevrouw opnieuw contact met mij gezocht. In de periode dat de WSNP aanving heeft mevrouw een tijd in de ziektewet gezeten. Omdat ze een periode nog geen ziektewet uitkering heeft ontvangen heeft mevrouw een bijstandsuitkering van de gemeente ontvangen. Pas zeer lange tijd later heeft UWV alsnog een bedrag overgemaakt aan mevrouw. Mevrouw had inmiddels te kampen met flinke problemen met haar Geestelijke Gezondheid, is hiervoor ook onder behandeling en ook de afdeling werk was hiervan op de hoogte. Mevrouw heeft in die tijd niet het verband gezien tussen de betaling door UWV en de in een veel eerder stadium ontvangen bijstand. Op dit moment vordert de gemeente de teveel ontvangen uitkering terug en er is inmiddels beslag gelegd op het inkomen van mevrouw. Het gaat om in totaal ongeveer € 3000,- Indien deze invordering wordt doorgezet zal

mevrouw haar traject in de WSNP niet kunnen afmaken. Het is bij de gemeente afdeling Werk bekend dat mevrouw op dit moment een WSNP traject doorloopt, dat de Geestelijke gezondheid zwak is en dat doorvoeren van het beslag grote gevolgen heeft voor mevrouw en haar toekomst. Hoe kan het dat een andere afdeling (invordering neem ik aan) op geen enkele manier mee kan werken aan een oplossing voor een inwoner die duidelijk van goede wil is maar ook duidelijk veel drempels te overwinnen heeft. Niet alleen staat haar toekomst en welzijn op het spel, er is ook een groot risico dat dit leidt tot hoge kosten voor de gemeente. Begeleiding wijkteam, schuldhulp, terugval in bijstand e.d.

Een ander geval is een net gescheiden moeder met inwonende kinderen. Mevrouw ontvangt een bijstandsuitkering maar ook een bijdrage van haar ex-echtgenoot. Afdeling inkomen stelt vragen naar aanleiding van de bijdrage van haar ex en wil deze bijdrage als inkomen bestempelen en aftrekken van de uitkering. Daarom wordt de uitkering stop gezet. Na tussenkomst vanuit Vroeg Eropaf wordt er alsnog een voorschot verleent van € 500 wat veel te weinig is. In contact met de ambtenaar van de afdeling Inkomen leg ik uit dat de bijdrage van de ex-echtgenoot een bedrag aan gemist kindgebonden budget en zorgtoeslag is die mevrouw misloopt omdat de scheiding nog niet is uitgesproken. In het geheel wordt mevrouw zwaar onder druk gezet en voelt mevrouw zich behandeld als een fraudeur terwijl het de gehele tijd al duidelijk is waarover het gaat en dat er even tijd nodig is om aan te tonen dat de bedragen kloppen. Uiteindelijk heeft mevrouw zelfs een advocaat in de hand moeten nemen om de situatie recht te zetten. Dit terwijl er notabene hulpverlening van Vroeg eropaf betrokken is. Deze mevrouw wil overigens graag zelf haar verhaal doen aan de gemeente ambtenaren om duidelijk te maken wat de gevlogen zijn van de aanpak door de gemeente.

Nog een geval is een mevrouw die na een gesprek met de afdeling Werk ook daadwerkelijk aan de slag is gegaan. Ze heeft een schoonmaakbaan gevonden voor 2 uur per dag. Dit heeft haar echter in de problemen gebracht. Ten eerste ontvangt mevrouw haar loonstrook achteraf. Aanvullende bijstand wordt pas betaald nadat de loonstrook is ingeleverd. Dit betekent dat pas rond de 15^{e} van de volgende maand de aanvullende uitkering wordt overgemaakt. Omdat het inkomen van mevrouw laag is vanwege het lage aantal gewerkte uren betekent dit dat mevrouw een achterstand oploopt op alle vaste lasten. Waarom er niet meteen geregeld wordt dat mevrouw een voorschot ontvangt indien duidelijk is dat ze deels is gaan werken begrijp ik niet. Uiteindelijk heb ik dat vanuit Vroeg Eropaf met de Gemeente moeten regelen. Maar dit is nog niet alles. Mevrouw moest namelijk omdat zij ging werken ook een loonheffingsverklaring invullen. Hiervoor is zij naar haar werkgever gegaan en heeft daar hulp gevraagd bij het invullen. Omdat het gebruikelijk is om de loonheffingskorting van toepassing te verklaren op het hoogste inkomen heeft deze werkgever dit ook zo geadviseerd. Niet wetende dat de gemeente een ander beleid hanteert waarbij de loonheffingskorting niet van toepassing is op de uitkering indien er naast de uitkering gewerkt wordt. Een logische vergissing met grote gevolgen. Omdat de loonheffingsverklaring niet juist is ingevuld wordt, zonder dat mevrouw dat doorheeft, de uitkering tijdelijk stopgezet. Hier kwam ze pas achter toen ik vanuit Vroeg Eropaf naar de gemeente heb gebeld om te vragen waarom de uitkering zo laat kwam. Ook in dit geval ziet de ambtenaar waarmee ik gesproken heb niet in dat er vanuit de gemeente ook zelf een rol licht om dit soort zaken te voorkomen of burgers beter te assisteren.

Alle drie deze voorbeelden zijn van 2019, en het gaat om een algehele manier van denken over burgers en over de eigen rol als ambtenaar die echt fundamenteel anders zal moeten wil je inderdaad zorgen dat Arnhemmers zonder grote zorgen over schulden door het leven moeten.

Ervaringsdeskundigen:

Er is ook gesproken over de campagne Komuitjeschuld en het betrekken van ervaringsdeskundigen.

Als ambassadeur van de landelijke campagne van het ministerie van SZW heb ik ook bij de gemeente Arnhem aangegeven dat ik omdat ik in Arnhem woon graag meewerk aan een bijdrage aan de campagne in Arnhem. Mij is verteld dat de campagne alleen lichte steun kreeg in 2019 omdat er te weinig tijd was om het goed te organiseren. Alleen op social media en op de gemeentepagina zijn er enkele uitingen rond de campagne verschenen. Op mijn aandringen om in navolging van andere gemeenten in 2020 de campagne groter en breder op te pakken kreeg ik te horen dat de aandacht uitgaat naar de nieuwe visie op schuldhulpverlening en uitwerking hiervan. Waarom het oppakken van de campagne hier niet mee kan samengaan ontgaat mij. Het momentum van de campagne en aandacht voor het belang van het onderwerp om tot verlaging van schaamte te komen gaan gelijk op lijkt mij.

Ten tweede heeft de gemeente aan inwoners met ervaring met schulden om inbreng gevraagd. Een hele mooie stap in de goede richting. Ik wil er wel graag op wijzen dat alleen vragen om input maar een kleine stap is. Als gemeente kun je veel meer gebruik maken van de ervaringskennis door ervaringsdeskundigen ook te laten meedenken over de inhoudelijke vormgeving van het beleid. Zorg voor een terugkoppeling over wat je als gemeente wil gaan doen met de input van ervaringsdeskundigen en bespreek samen of de gekozen plannen ook inderdaad plannen zijn die aansluiten op de problemen van de burger.

Dank voor uw aandacht, ik geef indien nodig graag nog meer toelichting.

Marc Mulder
m.mulder@rijnstad.nl
06-11776859

BEHANDELRESULTAAT

Raadsvoorstel, meningsvorming 1 bijeenkomst 11 december 2019

Instemmen Visie Schulddienstverlening

Zaaknummer:	412058
Portefeuillehouder:	M. Louwers

Resultaat van bespreking:

Aanwezig: de raadsleden/fractievolgers de heer Elfrink (SP), mevrouw Andeweg (D66), mevrouw Kalthoff (VVD), de heer Hutten (CDA), mevrouw De Vries (PvdA), de heer Jansen (ChristenUnie), de heer Van Butselaar (Arnhem Centraal), de heer Van Plateringen (Arnhemse Ouderen Partij), mevrouw Navis (GroenLinks).
Niet aanwezig: PVV, Partij voor de Dieren, DENK-Verenigd Arnhem.

Overige aanwezigen: mevrouw Louwers (wethouder).

Tijdens de raadskamerbespreking op 4 december 2019 heeft de wethouder toegezegd terug te zullen komen op de vraag over de uiterste verschijningsdatum en tijdpad voor de uitvoeringsagenda. De wethouder heeft een memo aan de raad gestuurd met de toegezegde informatie over de uitvoeringsagenda en de openstaande moties.

Voortzetting meningsvormend 1
De wethouder doet tijdens de bespreking de volgende toezeggingen:

- De wethouder zegt toe de raad zo snel als mogelijk te informeren over de verwachtingen en registratiegegevens van het nieuwe datasysteem gekoppeld aan een technische bijeenkomst.
- De wethouder zegt toe om ervaringsdeskundigen/heid en de afdeling Werk en Inkomen aan elkaar te koppelen.
- De wethouder zegt toe om na de implementatie de gehele nieuwe werkwijze te gaan auditen.

De fractie van D66 kondigt een drietal amendementen aan met betrekking tot:

1. het Jongerenperspectieffonds
2. het vereiste van een stabiele woonsituatie
3. de snelheid waarmee hulp wordt geboden

Conclusie
De voorzitter stelt vast dat de fracties van de SP, D66, VVD, Arnhemse Ouderenpartij en ChristenUnie een voorzetting van de meningsvorming 1 wensen. Het raadsvoorstel zal in januari 2020 opnieuw meningsvormend 1 worden geagendeerd.

De raadsadviseur,

P. Wielaard

De voorzitter,

R. Maref

BEHANDELRESULTAAT

Raadsvoorstel, (vervolg) meningsvorming 1 bijeenkomst 15 januari 2020

Instemmen Visie Schulddienstverlening

Zaaknummer:	412058
Portefeuillehouder:	M. Louwers

Resultaat van bespreking:

Aanwezig: de raadsleden/fractievolgers mevrouw Dobbe (SP), mevrouw Andeweg (D66), mevrouw Kalthoff (VVD), de heer Hutten (CDA), mevrouw De Vries (PvdA), de heer Jansen (ChristenUnie), mevrouw Manders (Arnhem Centraal), de heer Wiggers (Arnhemse Ouderen Partij), mevrouw Navis (GroenLinks).
Niet aanwezig: PVV, Partij voor de Dieren, DENK-Verenigd Arnhem.

Overige aanwezigen: mevrouw Louwers (wethouder).

Voortzetting meningsvorming 1
De wethouder doet tijdens de bespreking de volgende toezeggingen:

- De wethouder zegt toe in de uitvoeringsnota voorbeelden op te nemen die wederkerigheid in zich hebben en ook een relatie hebben met werk;
- De wethouder zegt toe dat het niet beschikken over een stabiele woonsituatie in Arnhem geen reden is om iemand niet te accepteren in een schuldregelingstraject.

Diverse fracties kondigen moties en amendementen aan (Arnhemse Ouderen Partij, PvdA, GroenLinks, ChristenUnie, D66, CDA, SP en ArnhemCentraal).

Conclusie
De voorzitter stelt vast het voorstel kan worden doorgeleid naar de fase meningsvorming 2.

Verwachte datum van voortzetting van behandeling is 5 februari 2020. Aanleveren moties en amendementen uiterlijk op vrijdag 31 januari a.s.

Verwachte datum van besluitvorming is 19 februari 2020.

De griffier,

J. Kersten

De voorzitter,

R. Maref

Titel/onderwerp: **Agenderingsverzoek 'Raadsbrief Woningbouwvereniging voor ambtenaren d.d. 3-12-2019'**

Raadsadviseur: B. Kranenborg Telefoonnr: 3775956 bas.kranenborg@arnhem.nl

Van:	College	Ambtenaar:	Jeannette Bisseling
Portefeuillehouder:	R. Paping	Telefoonnr:	3774941
		E-mailadres:	jeannette.bisseling@arnhem.nl
Doel activiteit	De bespreking van het onderwerp stelt de raadskamer in staat om het door het college gevoerde beleid te controleren.		
Toelichting	**Aanleiding** De fracties van de VVD, PvdA, D66, SP en CU hebben een agenderingsverzoek ingediend om met de portefeuillehouder en de raad in gesprek te gaan over de raadsbrief van het college van 3 december jl. m.b.t. de verkoop van het woningbezit van de Woningbouwvereniging voor ambtenaren. Indieners hebben hierover zowel inhoudelijke vragen als ook vragen over de rol en positie van de gemeente c.q. de gemeenteraad bij deze (voorgenomen) verkoop. **Inhoud** Het agenderingsverzoek en de raadsbrief van 3 december zijn als bijlage bij dit advies gevoegd. In het agenderingsverzoek hebben de indieners bij het college gevraagd om een aantal achterliggende stukken. De griffie zal deze in ibabs plaatsen zodra deze beschikbaar zijn. **Proces** Bij de 1e behandeling op 11 december is een gesprek gevoerd met mw. Marja de Bruijn (voorzitter van de WBVVA), de heer J. van der Moolen (lid RvC van de WBVVA) en de heer B. Post (onafhankelijk adviseur van de bewoners van de WBVVA). Vervolgens heeft de raadskamer een begin gemaakt met de behandeling van het agenderingsverzoek, maar dit is niet afgerond, zodat een vervolgbehandeling nodig is. Belangstellenden zijn uitgenodigd om aanwezig te zijn en desgewenst in te spreken.		
Voorgesteld resultaat van de bespreking	Er is geen vervolgbehandeling voorzien. Een eventueel vervolg hangt af van het initiatief dat een of meerdere fracties neemt.		
Spreekrecht publiek	Nee		
Behandeladvies	De indienende fracties (VVD, PvdA, D66, SP, CU, AC, CDA en PvdD) hebben in het agenderingsverzoek vragen gesteld. Op 11 december is door de portefeuillehouder een begin gemaakt met de beantwoording daarvan, op 15 januari zal de bespreking worden voortgezet met de verdere beantwoording van de gestelde vragen door de portefeuillehouder. Vervolgens worden de leden van de raadskamer uitgenodigd aan de bespreking deel te nemen. De behandeling vindt plaats in één termijn, hierbij is een afwisseling van het stellen van informatieve vragen en het uitwisselen van gedachten toegestaan. Interrupties zijn toegestaan. Aan het einde van de behandeling zal aan de indieners van het agenderingsverzoek de vraag worden gesteld of het verzoek voldoende behandeld is of dat een eventueel vervolg noodzakelijk wordt geacht.		
Bijlagen			

Agenderingsverzoek - raadsbrief 'Woningbouwvereniging voor ambtenaren (WBVVA)' van de fracties van VVD, PvdA, D66, SP en ChristenUnie			
Raadsbrief 'Woningbouwvereniging voor ambtenaren (WBVVA)' d.d. 03-12-2019			
Bijlage - In een oogopslag (cijfers wijk)			

Raadsbrief "Woningbouwvereniging voor Ambtenaren", d.d. 01-11-2016			
Bijlage - Verslag informatiebijeenkomst			
Mailbericht inzake "Verkoop woningen van WBVVA", d.d. 10-11-2019			
Brief inzake "Verkoop woningbezit WBVVA", ingekomen d.d. 08-10-2019			
Brief inzake "Aanbiedingsplicht WBVVA te Arnhem - Complex Arnhem te Arnhem", ingekomen d.d. 08-10-2019			
Flyer - Braamberg & Schuttersberg - In één oogopslag 2018/2019			
Statutenwijziging WBVVA - versie 15 december 2017			
Presentatie - raadsleden 31 januari 2019 - WBVVA Arnhem			
Uitnodiging inzake "Bijeenkomst leden raadscommissie inzake de toekomst van de WBVVA te Arnhem			
Brief van de gemeente Arnhem inzake "Verkoop woningbezit WBVVA", d.d. 9 oktober 2019			
Memo van wethouder Paping d.d. 6 maart 2019 aan het college van B&W			
Memo van wethouder Paping d.d. 24 september 2019 aan het college van B&W			
Collegenota "Goedkeuring statuten WBVVA", d.d. 23-01-2018			
Technische vragen WBVVA fractie VVD, d.d. 03-12-2019			
Technische vragen WBVVA van de fractie VVD - Beantwoording d.d. 11-12-2019			
Behandelresultaat 11 december 2019			
Behandeladvies 15 januari 2020			

Agenderingverzoek: raadsbrief woningbouwvereniging voor ambtenaren van 3 december 2019.

- Uit de raadsbrief blijkt dat de gemeente een sterke positie had oa vanwege mogelijkheid de woningen (als eerste?) te mogen kopen. Op welke wijze is deze positie gewogen en geëffectueerd? Waarom is afgezien van aankoop?
- Welke beslissingen wordt de gemeente op dit moment nog geacht te nemen? Welke genomen beslissingen zijn omkeerbaar en welke niet? Welke (in)directe mogelijkheden heeft de gemeente om de verkoop nog te blokkeren, dan wel bij te stellen? Welke opties liggen op dit moment nog open?
- Waarom de raad niet is geïnformeerd over de brief van de WBVA van 20 augustus
- Het batig saldo van de vereniging komt toe aan de gemeente. Aangezien elke kostenpost van invloed is op het batig saldo, zit hierin een groot belang voor de gemeente. Hoe heeft het college gestuurd op een goed evenwicht tussen enerzijds de belangen van de huurders en anderzijds de belangen van de gemeente?
- Waren/zijn er opties mogelijk waarbij er opbrengsten van de verkoop door de gemeente ingezet kunnen worden bij andere sociale woningbouwprojecten? En wat waren/zijn de mogelijkheden van de gemeente om deze 'te onttrekken opbrengst' te vergroten (bijvoorbeeld door niet te kiezen voor energielabel A)?
- Welke afspraken waar de gemeente nu en/of in de toekomst op kan worden aangesproken zijn er precies gemaakt? Kan de overeenkomst op termijn (financiële) risico's voor de gemeente opleveren?

Wij willen het college vragen zoveel mogelijk documenten waaronder de statuten, (concept) contracten, de aanbiedingsbrief van WBVA 20-8-2019, de reactie van de gemeente 9-10-2019, verslagen, ed beschikbaar te stellen zodat we zo snel mogelijk over de feiten kunnen spreken.

Namens,

Menno Loos, Eric Greving, Sjoerd Dijk, Gerrie Elfrink, Daniël Becker, Guus van der Laak, Jan Hutten en Leo de Groot

Mede indieners welkom.

Aan de gemeenteraad

Datum : 3 december 2019
Zaaknummer : 423314
Contactpersoon : Jeannette Bisseling
Telefoonnummer : 026 3775861

Onderwerp: Woningbouwvereniging voor ambtenaren (WBVVA)

Geachte voorzitter en leden,

Met deze brief willen wij u informeren over de stand van zaken rond woningbouwvereniging WBVVA en de rol van de gemeente hierin.

Inleiding
De woningbouwvereniging voor ambtenaren is opgericht in 1920 met als doel: *'middenstandswoningen te stichten ten einde deze te verhuren aan ambtenaren van Staat, Provincie, Gemeente of andere publiekrechtelijke lichamen'*. Al na een paar maanden na oprichting werden ook niet-ambtenaren

Kerngegevens woningen

	Braamberg				Schuttersberg			
type	AANTAL WON.	OPP. M2 GBO	WWS-PUNTEN*	ENERGIE-INDEX	AANTAL WON.	OPP. M2 GBO	WWS-PUNTEN*	ENERGIE-INDEX
Eengezinswoning/Hoekwoning	12	94	231	2,55	10	77	146	2,37
Eengezinswoning/Tussenwoning	24	106	243	2,34	36	74	140	2,20
Twee onder één kapwoningen	8	88	225	2,61	10	71	139	2,50
Benedenwoning	30	91	230	2,12	10	49	127	1,74
Bovenwoningen	30	111	230	2,38	10	93	142	2,37

* de waarden in de matrix hierboven zijn de gemiddelden per woning. Braamberg inclusief 50 punten Rijksmonumenten

toegelaten. Het bezit bestaat uit 180 woningen verdeeld over de Braamberg en de Schuttersberg. Dat de woningen met veel aandacht tot stand zijn gekomen blijkt ook uit de monumentale status welke op beide gebieden rust.

Vanwege de problematiek die eind 2016 binnen de vereniging speelde, is er destijds intensief overleg geweest tussen de gemeente Arnhem en woningbouwvereniging WBVVA. Er is uitvoerig gezocht naar een mogelijke toekomst van de vereniging, waarbij de leden van de vereniging nauw zijn betrokken. De WBVVA is tot de conclusie gekomen dat de exploitatie van de woningcomplexen Braamberg en

Schuttersberg niet langer zelfstandig door haar kan worden voortgezet. In 2019 is de vereniging daarom overgegaan tot het aanbieden van de beide woningcomplexen aan een koper.

Rol gemeente
De rol van de gemeente is vastgelegd in de statuten van de vereniging. De vereniging is verplicht om bij ontbinding alle bezittingen met daarop rustende lasten en verplichtingen aan te bieden aan de gemeente. Als de gemeente van koop afziet is de WBVVA vrij om aan derden te verkopen. De gemeente heeft geen zeggenschap in het verkooptraject. Dit is aan de vereniging en de leden.

In de statuten is ook bepaald dat een eventueel batig saldo na vereffening wordt overgedragen aan de gemeente Arnhem. Wel met de verplichting dat deze gelden moeten worden aangewend ter verbetering van de volkshuisvesting in de betreffende buurten. Dit zal over een klein bedrag gaan. Het merendeel van de koopsom gaat naar het bouwdepot (voor renovatie) en de aflossing van de hypotheek. Een klein bedrag blijft bij de vereniging voor de afronding van lopende zaken, het restant hiervan gaat na liquidatie naar de gemeente.

De WBVVA heeft haar bezit bij brief van 20 augustus jl. aangeboden aan de gemeente. In die brief heeft zij eveneens gevraagd om ontheffing te verlenen van de gebruiksbepaling dat de woningen in de huursfeer geëxploiteerd moeten worden. Deze bepaling is bij de verkoop van de (erfpacht)gronden aan de WBVVA in 1999 opgenomen. De gemeente heeft per brief van 9 oktober jl. op het aanbod van de vereniging gereageerd.

Hoofdlijnen uit deze brief zijn:
- De gemeente ziet af van aankoop van de twee locaties Schuttersberg en Braamberg.
- Het is van belang is dat de sociale huurvoorraad in stand wordt gehouden. Voor de complexen van de WBVVA is er een duidelijk onderscheid te maken tussen de locaties Braamberg en Schuttersberg. De woningen op locatie Schuttersberg zitten momenteel voor 100% in de sociale huur. Alle woningen blijven ook in de toekomst in dit segment.
- De woningen op de locatie Braamberg hebben zoveel WWS-punten dat ze liberaliseerbaar zijn; het merendeel van de woningen valt nu al buiten de sociale huur. De gemeente heeft daarom gekozen om onder strikte voorwaarden toestemming te verlenen tot uitponding van de locatie Braamberg, doch niet eerder dan nadat het gehele complex is verduurzaamd tot label A. Daarbij moeten de woningen eerst aan de zittende huurders worden aangeboden en om speculatie te voorkomen moet bij de verkoop een verplichting tot zelfbewoning worden opgenomen.
- De gemeente neemt geen rechten en plichten over van WBVVA.
- De gemeente ondersteunt het inzetten van de opbrengst voor renovatie met verduurzaming en wil daarover van gedachten wisselen.
- De wethouder is bereid om tijdens een algemene ledenvergadering de standpunten van de gemeente te verwoorden. (De wethouder heeft dit gedaan op de ALV van 14 november jl.)

Vervolg

Nadat de gemeente afzag van aankoop heeft de WBVVA de woningen op de markt gebracht en heeft een viertal biedingen binnengekregen. RVG Real Estate kwam met het beste bod en wil aan de gestelde voorwaarden vanuit de WBVVA voldoen. Deze hebben betrekking op het afzien van huurverhoging als gevolg van en tijdens de renovatie, een inflatievolgend huurbeleid tot 2030, klantgerichtheid en op korte termijn een plan voor renovatie en verduurzaming van alle 180 woningen naar label A alsmede een levensduurverlenging van 30 jaar. Ook het overleg met de huurders conform Overlegwet is gewaarborgd.

Op woensdag 27 november is de leden gevraagd hun mening te geven in een besluitvormende ledenvergadering. Er was een overgrote meerderheid voor de verkoop aan RVG Real Estate. Totaal waren er 120 van de 145 leden aanwezig of vertegenwoordigd. Hiervan heeft 96% voor het voorstel gestemd. De verenigingsleden hebben op dezelfde datum zich uitgesproken zich te willen transformeren van een woningbeheerder naar een huurdersbelangenvereniging WbvvA.

Om te zorgen dat de toezeggingen van de koper ook daadwerkelijk worden uitgevoerd is gevraagd of de gemeente samen met de vereffenaar en mogelijk de verenigingssecretaris een commissie wil vormen, met als doel het waarborgen van:

- Het nakomen van de renovatieplicht, in nauwe samenwerking met de afdeling erfgoed.
- Het nakomen van de toezeggingen rond huurbeleid, etc.
- Alle overige afspraken zoals overeengekomen tussen RVG en de WBVVA.

Welke vorm dit exact zal gaan krijgen wordt momenteel nog onderzocht. De raad zal hier op een later moment over worden geïnformeerd.

Hoogachtend
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,
de secretaris, de burgemeester,

Bijlage(n)
- In een oogopslag (cijfers wijk)

In één oogopslag

2018 / 2019

Braamberg & Schuttersberg

De Woningbouwvereniging voor Ambtenaren Arnhem telt 180 woningen verdeeld over de buurten Braamberg en de Schuttersberg (Arnhem Noord). De vereniging kent een lange en bewogen historie in de Arnhemse gemeenschap en bestaat al sinds 1920. Omstreeks die tijd werden de woningen onder leiding van architect Gerrit Versteeg ontworpen en gebouwd.
De vereniging oriënteert zich momenteel op haar toekomst, zodat het prachtige bezit ook de komende decennia prettig bewoond kan worden.

Wat is belangrijk voor de toekomst

- Optimale toekomst en garanties voor huidige bewoners
- Recht doen aan Erfgoedstatus en uitstraling buurten
- Minimaal: de basiskwaliteit onderhoud en beheer op orde
- Gewenst: kwaliteitssprong in onderhoud en duurzaamheid
- Meerjarige gezonde exploitatie mogelijk
- Bestuurskracht, professionaliteit en integriteit zijn geborgd
- Schuttersberg behouden als sociale woningvoorraad

2 parels 'Op de Bult'

Rijk aan historie

Top 5 wensen bewoners:

1 goed onderhoud
2 behouden leefbaarheid (huismeester/beheerder)
3 energiebesparing
4 woningverbetering
5 aflossing schulden woningbouwvereniging

Wat zeggen bewoners

"mooie huizen om te zien, lommerrijk groen met grote bomen, en ruim opgezet"

"ik maak me zorgen over de stijging van de huurprijs"

"de woning is behoorlijk gehorig"

"grote huizen die gunstig liggen in Arnhem"

"er moet eerst geïnvesteerd worden voordat de huren verder kunnen stijgen"

"de bewoners van de Schuttersberg ergeren zich aan het zwerfafval en de bewoners van de Braamberg ergeren zich aan de parkeeroverlast"

"vooral in de winter zijn het koude huizen"

Woningbouwvereniging voor Ambtenaren TE ARNHEM

Roermondsplein 25 | 6811 JN Arnhem | wbvva@vbtgroep.nl | KvK: 40120209

Gemeente Arnhem

Demografische gegevens: wat valt op ten opzichte van geheel Arnhem?

BRAAMBERG

- 20 TM 39 JAAR 14,1% — ONDERVERTEGENWOORDIGD
- 60 TM 100 JAAR 27,1% — OVERVERTEGENWOORDIGD

ARNHEM

- 20 TM 39 JAAR 29,9%
- 60 TM 100 JAAR 20,5%

SCHUTTERSBERG

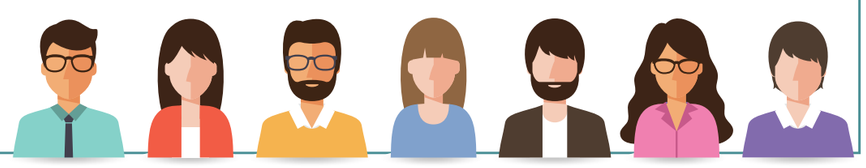
- 0 TM 9 JAAR 17,5% — KINDERRIJK
- 40 TM 59 JAAR 16,3% — ONDERVERTEGENWOORDIGD

ARNHEM

- 0 TM 9 JAAR 10,8%
- 40 TM 59 JAAR 27,8%

Braamberg:
- ➜ Paren met en zonder kinderen oververtegenwoordigd
- ➜ Alleenstaanden ondervertegenwoordigd

Schuttersberg:
- ➜ Eenoudergezinnen oververtegenwoordigd
- ➜ Alleenstaanden ondervertegenwoordigd

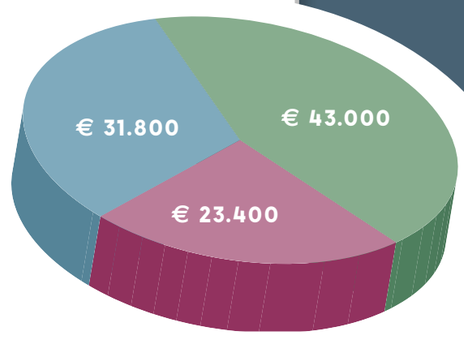
- ➜ Actueel woonbeleid gericht op behoud sociale voorraad
- ➜ Bevorderen vrije sector en huur in middensegment en doorstroom-mogelijkheden voor ouderen
- ➜ (Rijks)monumenten behouden
- ➜ Erfpachtovereenkomst 2011 gaat uit van blijvende complexgewijze ver-huur
- ➜ Leefbaarheid wijk Geitenkamp onder druk

Bronnen: De Arnhemse Woonprincipes 2025, de uitvoeringsagenda en de erf-pachtovereenkomst

GEMEENTE Arnhem

Gemiddeld besteedbaar inkomen
(op basis inkomen 2014)

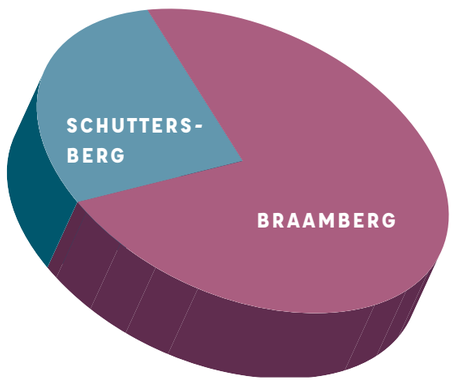

Waarde van het vastgoed

WOZ-waarde woningen 2018

Braamberg: van € 158.000 tot € 339.000, gemiddeld € 251.600

Schuttersberg: van € 98.000 tot 186.000, gemiddeld € 138.500

Marktwaarde in verhuurde staat
(taxatie nov 2018)

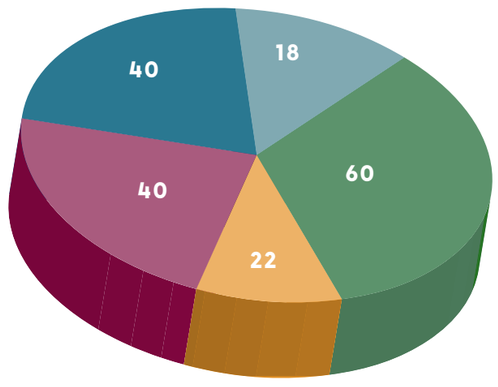

Huurprijzen en streefhuren per 1-7-2018 (aantallen woningen)

Categorie	Maandelijkse huurprijs	Braamberg Per 1/7	Schuttersberg Per 1/7	Streefhuren
Goedkoop	< 414	0	2	0
Betaalbaar	< 635	24	63	74
Sociaal	< 710	23	11	10
Duur	> 710	57	0	96
Totaal		104	76	180

Type woningen

Kerngegevens woningen

	Braamberg				Schuttersberg			
type	AANTAL WON.	OPP. M2 GBO	WWS-PUNTEN*	ENERGIE-INDEX	AANTAL WON.	OPP. M2 GBO	WWS-PUNTEN*	ENERGIE-INDEX
Eengezinswoning/Hoekwoning	12	94	231	2,55	10	77	146	2,37
Eengezinswoning/Tussenwoning	24	106	243	2,34	36	74	140	2,20
Twee onder één kapwoningen	8	88	225	2,61	10	71	139	2,50
Benedenwoning	30	91	230	2,12	10	49	127	1,74
Bovenwoningen	30	111	230	2,38	10	93	142	2,37

* de waarden in de matrix hierboven zijn de gemiddelden per woning. Braamberg inclusief 50 punten Rijksmonumenten

Kwaliteit van de woningen

- ➜ Algemene onderhoudstoestand: kwetsbaar. Schilderwerk, herstel houtrot / schoorstenen/hemelwaterafvoeren/trappen en dakgoten noodzakelijk.
- ➜ Keukens en badkamers deels vervangen, gemoderniseerd tussen 2011 en 2017. Alle CV-ketels tussen 2011 en 2013
- ➜ Actuele MJOB van oktober 2018; scope van 2018 tot en met 2027
- ➜ Renovatie voor levensduurverlenging met 40 jaar en verduurzaming wenselijk
- ➜ Woningen Braamberg zijn Rijksmonument. Woningen Schuttersberg zijn Beschermd Stadsgezicht

Woningbouwvereniging voor Ambtenaren TE ARNHEM

Roermondsplein 25 | 6811 JN Arnhem | wbvva@vbtgroep.nl | KvK: 40120209

Aan de gemeenteraad

Datum	: 1 november 2016
Uw kenmerk	: 2016.0.055.754/KD
Zaaknummer	: 2016-10-00909
Contactpersoon	: Frans Mosterd
Telefoonnummer	: 3773614

Onderwerp : Woningbouwvereniging voor Ambtenaren

Geachte voorzitter en leden,

Met deze brief geven wij invulling aan de toezegging van wethouder G. Ritsema om door middel van een raadsbrief de actuele stand van zaken weer te geven met betrekking tot de Woningbouwvereniging voor Ambtenaren te Arnhem (WBVVA).

Inleiding
Deze zomer heeft de uitnodiging van het bestuur van de WBVVA voor een bijzondere algemene ledenvergadering, waarin besluitvorming over de verkoopintentie van het gehele bezit van de vereniging op de agenda stond, tot veel onrust geleid onder de leden en huurders van de betreffende 180 woningen. In deze brief geven we aan wat de status is van onze relatie met de WBVVA en vermelden we in vogelvlucht wat wij de afgelopen twee maanden hebben ondernomen en wat het resultaat van onze inspanningen tot op heden is. Als afsluiting richten we onze blik vooruit; op wat er de komende tijd nog staat te gebeuren.

Woningbouwvereniging voor Ambtenaren te Arnhem
De WBVVA is geen toegelaten instelling (woningcorporatie) waarop de Woningwet en de regels met betrekking tot het verkopen van woningen uit het Besluit toegelaten instelling volkshuisvesting van toepassing zijn. De WBVVA is een vereniging die bij zijn handelen vooral gebonden is aan de statuten van de vereniging en aan het huishoudelijk reglement.
Het doel van de verenigingen is in de statuten als volgt omschreven: "De vereniging heeft naast de primaire algemene doelstelling het belang van de verbetering van de volkshuisvesting als bijzondere doelstelling de behartiging van de woonbelangen van haar leden."
In de relatie met de WBVVA heeft de gemeente een rol bij statutenwijziging (dit wordt aan het college van burgemeester en wethouders ter goedkeuring voorgelegd) en hebben wij een rol bij de ontbinding van de vereniging en de daar op volgende vereffening. Als de vereniging wordt ontbonden door een besluit van de algemene vergadering volgt er een vereffening door het bestuur. Een eventueel batig saldo wordt vervolgens uitgekeerd aan de gemeente Arnhem.

Verder staat er in de verkoopakte van de grond een kettingbeding dat de woningen blijvend als huurwoningen geëxploiteerd dienen te worden. Afwijking hiervan is alleen mogelijk met goedkeuring van het college van burgemeester en wethouders.
Wel heeft de gemeente een rol en taak in het bewaken en dienen van het algemene belang van de volkshuisvesting. Vanuit deze taakopvatting hebben wij onder andere overleg gevoerd met het bestuur van de WBVVA, gesproken met individuele bewoners en met een bewonerscommissie. Ook is de gemeente aanwezig geweest bij de algemene ledenvergadering van 25 augustus 2016.

Het voornemen tot verkoop
Het bestuur van de WBVVA had vergevorderde plannen om tot verkoop van het bezit van de vereniging over te gaan. Er was een koper gevonden (de coöperatieve vereniging Woonhaven) en over de verkoopvoorwaarden bestond overeenstemming. In de bijzondere algemene ledenvergadering van 25 augustus 2016 werd de verkoopintentie aan de leden voorgelegd. In deze ledenvergadering werd op voorstel van de leden de afspraak gemaakt om geen besluit te nemen over de verkoopintentie. Er bleek behoefte aan meer tijd om zaken tegen het licht te houden om de afweging te kunnen maken of men wil verkopen, aan wie men wil verkopen en onder welke voorwaarden. Besloten werd om een verkoopcommissie in te stellen bestaande uit een vertegenwoordiging van het bestuur, van leden/bewoners en van Woonhaven. Vervolgens zou een nieuwe ledenvergadering georganiseerd worden waarin tot besluitvorming zou worden gekomen.

Voorafgaand aan de bijzondere algemene ledenvergadering en in de daaropvolgende periode werd de gemeente benaderd door verschillende bezorgde partijen, veelal met de vraag om hierover stelling in te nemen en te interveniëren in het lopende verkoopproces.
Zoals hiervoor al aangegeven hebben wij geen sterke formele positie ten opzichte van de WBVVA. Wel tonen we ons bereid, en zo brengen wij dat ook in de praktijk, om informeel en achter de schermen invloed uit te oefenen. Dat doen we door partijen te informeren en te adviseren. Wij doen dat niet vanuit de opvatting dat we de verkoop van het bezit door de WBVVA willen voorkomen, maar doen dat met de intentie om alle betrokken partijen die hierin een belang hebben bij elkaar te brengen om tot een weloverwogen besluitvorming te kunnen komen.
In dit kader hebben we op 14 september 2016 gesproken met het bestuur van de WBVVA. Dit was een prettig en constructief gesprek waarin duidelijk werd dat ook het bestuur niet gelukkig was met de ontstane situatie. Ons advies om te streven naar de-escalatie door per direct de stekker uit het lopende verkoopproces te trekken en opnieuw met een schone lei te beginnen werd door het bestuur omarmd. Het bestuur heeft de bewoners daarvan direct op de hoogte gesteld en in de betreffende brief werd ook een informatieavond in het vooruitzicht gesteld waarvan naast het bestuur ook wethouder G. Ritsema de uitnodigende partij is.

Opbrengst van de informatieavond

Inmiddels heeft op 13 oktober 2016 deze informatie bijeenkomst in de burgerzaal van het stadhuis plaatsgevonden. De avond werd goed bezocht en stond vooral in het teken van informatie verstrekking en het schetsen van een toekomst voor de WBVVA; vooral vooruit kijken en niet blijven hangen in het verleden. Aan dit laatste viel niet geheel te ontkomen maar het is wel gelukt om met bestuur en bewoners afspraken te maken over het proces aan de hand waarvan de nieuwe koers voor de toekomst van de WBVVA kan worden bepaald.

De afspraken hebben betrekking op:

- Het schrijven door het bestuur van een nieuwsbrief met de antwoorden op door bewoners gestelde vragen.
- Het zoeken van een procesbegeleider die als externe onafhankelijke de vereniging gaat begeleiden in het maken van breed gedragen beslissingen t.a.v. de toekomst van de vereniging en het bezit. Uitgangspunt hierbij is dat vanaf nul begonnen wordt en vervolgens alle opties openstaan.
- Het bestuur bereidt een statutenwijziging voor die beantwoordt aan de wensen van de leden ten aanzien van toetreding als lid van de vereniging en de wijze waarop eventuele verkoopbesluiten tot stand komen (quorum en stemverhouding).
- Het streven van de bewoners om op te gaan in één huurdersvereniging.
- Het rechtstreek met elkaar communiceren en niet via de pers.
- De rol van de gemeente in adviserende zin en kritisch volger van het proces.

Het verslag van deze avond wordt nagestuurd.

Tot slot

Tot zover een terug- en vooruitblik op het reilen en zeilen van WBVVA. U ziet dat het bestuur en de bewoners nu aan zet zijn om de toekomst van de WBVVA goed vorm te geven. De gemeente blijft ook de eerste tijd nog betrokken voor advisering en om de vinger aan de pols te houden.

Hoogachtend
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,

de secretaris, de burgemeester,

Concept verslag Informatiebijeenkomst Woningbouwvereniging voor Ambtenaren

13 oktober 2016

Het betreft een informatieve bijeenkomst voor de bewoners van de Woningbouwvereniging voor Ambtenaren (WBVVA), georganiseerd door het bestuur van de vereniging en de gemeente Arnhem. Met als doel alle huurders gelijktijdig te informeren over hoe de toekomst van de woningbouwvereniging eruit zou kunnen zien. De bijeenkomst is geleid door avondvoorzitter Bram Klouwen van Companen. Dit verslag is geen woordelijk gespreksverslag van de avond. De grote lijnen van datgene wat besproken is tijdens de bijeenkomst, worden in dit verslag uiteengezet.

Huidige situatie

Interim voorzitter van het bestuur Martin de Graas en Wethouder Geert Ritsema hebben in hun opening, opgeroepen om op nul te beginnen. Een ieder is gevraagd om niet in het verleden te blijven hangen, maar om samen naar de toekomst te kijken. De bijeenkomst is de start van een nieuw open en transparant proces, waarvoor het uitzetten van een breed gedragen vervolgtraject en het herstel van het onderlinge vertrouwen, belangrijke stappen zijn. Vandaar dat benadrukt is dat de verkoop van de woningen op de Braamberg en de Geitenkamp van de baan is. Alle opties, waaronder verkoop, liggen gelijkwaardig aan elkaar open. Woonhaven, de beoogde koper waarmee destijds het verkooptraject in gang werd gezet, heeft geen status op dit moment. Zij kunnen net als andere geïnteresseerde kopende partijen weer in beeld komen, wanneer gezamenlijk besloten wordt dat verkoop van de woningen een optie is.

Toekomst

De huurders zijn over een aantal zaken heel duidelijk geweest, die wat hen betreft essentieel zijn om het vertrouwen naar de toekomt toe te herstellen. Om te beginnen willen zij inzicht in de (financiële) situatie van de woningbouwvereniging. De huurders willen op basis van het verkregen inzicht hoe de vereniging ervoor staat, gezamenlijk bepalen welke opties zij kansrijk achten voor de toekomst. Overeengekomen is dat beantwoording van de vragen, die bij de oprichting van de huurdersvereniging Braamberg aan het bestuur zijn voorgelegd, een goed uitgangspunt bieden om helderheid te verschaffen over de stand van zaken. Het gaat enkel om de vragen die na het stopzetten van de verkoop nog relevant zijn.

Het tweede, cruciale punt voor de huurders is de verenigingsstructuur. Lid worden van de vereniging kent teveel belemmeringen, waardoor de beslissingen die genomen worden, niet per definitie breed gedragen worden. De verenigingsstructuur moet worden opengebroken, zodat meer huurders lid kunnen worden. Tijdens de bijeenkomst zijn twee ideeën aangedragen ten aanzien van de toetreding tot de vereniging. De huurders zouden graag zien dat het huishoudelijk reglement versoepeld wordt, zodat men gedurende het gehele jaar lid kan worden van de vereniging. Het tweede idee dat geopperd is, dat alle huurders automatisch lid zijn van de woningbouwvereniging. Bij verandering van deze structuur is een statutenwijziging noodzakelijk. Wat ook geldt voor het voorstel om, voor eventuele invloedrijke besluiten waaronder een verkoopbesluit, een quorum in te stellen of met

stemverhoudingen te werken. Daarnaast is benadrukt dat het belangrijk is dat iedereen over de recente statuten en het huishoudelijke reglement beschikt, zodat de verenigingsstructuur ook voor iedereen duidelijk is.

De weg ernaartoe

Om de processen binnen de woningbouwvereniging naar de toekomst toe te verbeteren en tot inhoudelijke breed gedragen beslissingen te komen, zijn de aanwezigen een aantal concrete afspraken overeengekomen, die de komende tijd nagekomen moeten gaan worden. Waarbij de grote lijn is dat eerst de structuur op orde gebracht wordt, alvorens inhoudelijke beslissingen genomen worden.

Afspraak 1: *Werven onafhankelijke procesbegeleider*

Overeengekomen is dat een externe onafhankelijke de vereniging gaat begeleiden bij dit proces. Het is de bedoeling dat in **oktober/november** een procesbegeleider wordt aangewezen. Het bestuur van WBVVA, een afvaardiging van de gemeente, twee bewoners per bewonerscommissie, een afvaardiging van het huurdershuis en eventueel bewoners die zich onafhankelijk van een bewonerscommissie melden, gaan gezamenlijk een procesbegeleider kiezen. De bewonerscommissies en de onafhankelijke bewoners, dienen binnen **voor 1 november** aan het bestuur kenbaar te maken wie namens hen aanwezig zijn. De gemeente draagt via haar adviesrol potentiele procesbegeleiders aan, waaruit gekozen kan worden.

Afspraak 2: *Statuten*

Alle huurders dienen, **voor 1 november**, de statuten en het huishoudelijke reglement te hebben ontvangen van het bestuur.

Afspraak 3: *Nieuwsbrief*

Alle huurders dienen, **voor 1 december**, een nieuwsbrief te hebben ontvangen van het bestuur, met daarin de beantwoording van de nog relevante vragen die 24 augustus door huurdersvereniging Braamberg aan het bestuur zijn gesteld.

Afspraak 4: *Wijziging statuten*

Op **1 januari** dienen de contouren te staan van de nieuwe statuten voor de democratisering van de verenigingsstructuur, de besluitvorming kan nadien. De gemeente kijkt mee, omdat zij formeel de statuten moeten goedkeuren. Hierbij dient rekening gehouden te worden met de vraag: *Wat te doen met de Algemene Ledenvergadering in december?*

Afspraak 5: *Rol gemeente*

De gemeente heeft aangegeven voornamelijk een adviesrol te hebben. Bij de keuze voor een onafhankelijke procesbegeleider en de wijziging van de statuten kijkt de gemeente mee en adviseert

zij het bestuur in wat een goede aanpak zou kunnen zijn. Verder zal de gemeente de vinger aan de pols blijven houden gedurende dit proces. Naar behoefte van het bestuur, zou afgesproken kunnen worden dat de gemeente anderszins bijspringt, bijvoorbeeld door het bieden van secretariële ondersteuning. Vanuit de huurders is eveneens een aanbod geweest richting het bestuur, om hen te helpen bij het vele werk dat verzet moet worden.

Afspraak 6: *Eén huurdersvereniging*

De huurders hebben het streven om op te gaan in één huurdersvereniging. Het Huurdershuis zal hen in deze begeleiden.

Afspraak 7: *Communicatie*

Er is afgesproken om rechtstreeks met elkaar te communiceren en niet via de pers. Aanvullend heeft Bram Klouwen aangegeven dat iedereen elkaar de tijd moet gunnen en niet meteen in het negatieve moet schieten. Blijf communiceren met elkaar. Wat het bestuur in ieder geval eenduidig, open en transparant kan en zal doen, via de nieuwsbrief.

Vervolgstappen

Tijdens de bijeenkomst is ook gesproken over welke stappen gevolgd dienen te worden, om tot breed gedragen inhoudelijke besluiten te komen. De grote lijn hierin is als volgt:

Stap 1: *Inzicht in de financiële situatie*

Om een groot deel van het bestaande wantrouwen bij de huurders weg te nemen, is het belangrijk om openheid van zaken te geven. De jaarstukken moeten aan de huurders verstrekt worden en de financiële situatie moet in beeld gebracht worden, zodat deze beoordeeld kan worden.

Stap 2: *Inventariseren wensen*

De wensen van de bewoners met betrekking tot de toekomst van de verenging, de woningen en de buurten dienen geïnventariseerd te worden. Zodat inzichtelijk wordt welke opties de vereniging heeft.

Stap 3: *Strategie bepalen*

De opties dienen naast elkaar gezet te worden, om gezamenlijk de strategie van de woningbouwvereniging te bepalen.

Aan de Leden van de Gemeenteraad

betreft: Raadskamer behandeling Woningbouwvereniging voor Ambtenaren 15/01/2020

Arnhem, 14 januari 2020

Geachte leden van de Gemeenteraad,

Als leden/bewoners van de Woningbouwvereniging voor Ambtenaren (WBVVA) maken wij ons grote zorgen over de toekomst, wanneer de voorgenomen verkoop van het onroerend goed van de WBVVA aan RVG Real Estate zou worden geblokkeerd. Wij roepen uw raad op akkoord te gaan met het (nieuwe) voorstel van het bestuur van de WBVVA aan het gemeentebestuur.

Na meer dan 20 jaar van grote onrust, slecht en ondemocratisch bestuur, organisatorisch, financieel en technisch wanbeheer en een zorgwekkende staat van achterstallige onderhoud van de woningen, heeft de Woningbouwvereniging voor Ambtenaren (WBVVA), onder aanvoering van een nieuw, professioneel bestuur, in de afgelopen periode grote verbeteringen doorgevoerd.

De bewoners hebben langzaamaan hun vertrouwen in het bestuur en de koers van de vereniging teruggewonnen en hebben constructief met het huidige bestuur samengewerkt aan een toekomstscenario, waarin een aantal wezenlijke voorwaarden voor een optimaal woongenot zijn gewaarborgd: kwaliteit en duurzaamheid van de woningen, betaalbaarheid van de huurprijzen, degelijk en betrouwbaar beheer en onderhoud.

Uit de grondige analyse van de huidige en toekomstige financiële situatie, die het bestuur heeft gemaakt na het ontwarren van de administratieve chaos die het vorige bestuur heeft achtergelaten, is helaas gebleken dat de vereniging onmogelijk zelfstandig financiering kan vinden om de vereiste levensduurverlenging en verduurzaming van de woningen realiseren. Verkoop van het woningbezit bleek onvermijdelijk.

Ten behoeve van de voorgenomen verkoop van het onroerend goed van de WBVVA aan RVG Real Estate is er door het bestuur, de raad van commissarissen en de leden van de vereniging een pakket aan contractsvoorwaarden uitonderhandeld, waarin o.a. verduurzaming, levensduurverlenging en huurbeleid duidelijk zijn vastgelegd.

In de eerste raadskamerbehandeling van 11 december 2019 bleek een aantal partijen vraagtekens te plaatsen bij de gevolgde procedure en de uitkomsten daarvan. Die vragen moeten vanzelfsprekend adequaat beantwoord worden en de toekomstige rol van de gemeente moet helder zijn.
Over die rol van de gemeente bij het toezicht op de naleving van afspraken uit de verkoop-overeenkomst, heeft het bestuur van de WBVVA inmiddels een nieuw voorstel geformuleerd.
Wij roepen uw raad op akkoord te gaan met het innemen van deze aangepaste, beperkte “derden-rol” door de gemeente.
Wanneer de behandeling in de raad zou uitmonden in het blokkeren van de voorgenomen verkoop, dan is de toekomst van (het woningbezit van) de WBVVA uiterst ongewis. Bij het dan onvermijdelijke faillissement van de WBVVA, vindt renovatie en verduurzaming van de 180 woningen vrijwel zeker niet plaats. En ook de betaalbaarheid van de toekomstige huurprijzen komt dan in het geding.

Niet alleen voor de bewoners van de woningen in het Braamberg- en Schuttersbergdeel van de WBVVA zou dit een uiterst teleurstellende uitkomst zijn van een intensief, constructief en hoopgevend proces naar een goede toekomst, na vele jaren van enorme problemen.
Maar ook voor de gemeente zou het mislopen van de unieke kans op behoud en verduurzaming van deze twee karakteristieke Arnhemse woonwijken een ongewenste conclusie (moeten) zijn.

Hoogachtend,
en met vriendelijke groet,

B. ten Have
E. Kramer

H. Bitter
M. Wildekamp

Van:
Verzonden: woensdag 4 december

Geachte raadsleden,
Hierbij doen wij u toekomen het mailbericht van 10 nov. j.l., dat wij aan de heer Paping hebben verzonden, naar de inhoud waarvan wij u wel moge verwijzen. (het betreft immers de verkoop van de woningen Braam en Schutterberg). Wij betreuren dat wij op ons mailbericht geen reactie hebben mogen ontvangen.,
Met vriendelijke groet,

From:
Sent: Sunday, November 10, 2019 5:02 PM
To: ronald.paping@arnhem.nl <ronald.paping@arnhem.nl>
Subject: verkoop woningen vanWBvvA.

Geachte heer Paping,

Met verwijzing naar de inhoud van ons eerder mailbericht dd. 19 juni j.l., brengen wij het volgende onder uw aandacht.

Hoewel het bestuur van de woningbouwver.voor ambtenaren (WBvvA) ons maandenlang in het ongewisse laat, hebben wij toch het vermoeden dat de woningen worden verkocht aan een commerciële marktpartij.
Wij zijn hierover verontrust, omdat het bestuur zich niet houdt aan het statutaire doel van onze WBvvA, welk doel tot uitdrukking wordt gebracht in art.2 van de statuten. Het statutaire doel betreft, hoe dan ook, een niet-speculatief commercieel doel.
Nota bene vernemen wij dat de gegadigde koper na 5 jaar en dus na renovatie van de woningen de vrijheid krijgt om de woningen weer door te verkopen met alle onzekere gevolgen van dien voor de huurders.
Wij zijn van mening dat het bestuur daarmee handelt, dan wel adviseert, in strijd met het statutaire doel van onze vereniging.
Het statutaire doel is immers het nastreven van een niet-speculatief commercieel doel ten aanzien van de belangen van de huurders en in de relatie tot de eigendom van de woningen van de vereniging.

Ondanks uw geruststellende woorden in uw antwoord aan ons van 25 juni j.l., zijn wij van mening dat het bestuur niet handelt in het kader van de statuten.

Het is ons niet duidelijk waarom een corporatie heeft moeten afhaken. Naar verluidt zou dit misschien te maken kunnen hebben met het feit dat voor de belangstellende corporatie een zogehete Label A eis financieel niet haalbaar zou zijn.

Overigens merken wij op dat de haalbaarheid van de Label A -eis, die het bestuur ons voorhoudt, zeer twijfelachtig is gelet op het Rijksmonumentale karakter van de woningen op de Braamberg.
In ieder geval is het ons in het geheel niet bekend dat het bestuur dit werkelijk technisch heeft laten uitzoeken met de instantie van Rijksmonumenten.

Het zou jammer zijn dat de belangstellende corporatie de boot moet missen, omdat achteraf zou blijken dat Label A toch niet technisch haalbaar zou zijn en dat de woningen intussen naar een commerciële marktpartij zijn overgegaan.
Bovendien zouden de leden op de algemene ledenvergadering niet hebben kunnen kiezen voor een corporatie met b.v. een Label B renovatie.

Na maatstaven van redelijkheid en billijkheid en naar maatstaven van zorgvuldigheid is het bovendien werkelijk onbegrijpelijk dat de gehele woningvoorraad dient te worden verkocht aan een commerciële markt partij(die na 5 jaar de vrijheid heeft om de woningvoorraad te verkopen na renovatie) en tegelijkertijd thans aan de zittende huurder de mogelijkheid te ontnemen zijn gehuurde woning te kopen en aan de huurder zijn toekomstig verenigingsbelang te ontnemen als gevolg van het feit dat door verkoop van de gehele woningvoorraad de vereniging in één keer wordt ontbonden en opgeheven.

De vrije markt in combinatie met vastgoed voorspelt weinig goeds. Men hoeft maar de media te volgen om dit te constateren. Overigens is het zeker niet ondenkbaar dat een commerciële marktpartij met vastgoed financieel kwetsbaar wordt met alle nadelige gevolgen van dien voor onze woningen en belangen van huurders.

Het ontgaat ons ten volle waarom de gehele woningvoorraad aan een commerciële marktpartij nu onder hoge tijdsdruk plotseling dient te worden verkocht kennelijk als resultaat van biedingen achter gesloten deuren(een zogehete digitale dataroom) met als sluitingsdatum 15 september j.l. Echter op 4 juli j.l. tijdens een algemene ledenvergadering nodigde het bestuur ons nota bene nog uit om in de zomervakantie mee te denken met het bestuur en met voorstellen te komen.

Het eventueel oprichten van een huurdersbelangenvereniging, mocht hiervan thans sprake zijn, doet niets af aan het feit dat de huurder zijn band met de eigendom van de woning in verenigingsverband is kwijtgeraakt door de verkoop aan een commerciële marktpartij en de huurder geen invloed heeft op de bedrijfsvoering van een commerciële marktpartij.
Een corporatie heeft immers een heel ander doel dan het doel van een commerciële marktpartij, welke marktpartij veelal een speculatief commercieel doel nastreeft en zeker op het gebied van vastgoed.
Bij een dergelijk commercieel speculatief doel hebben de huurders vaak het nakijken bij het ontstaan van onbetaalbare huurwoningen en koopwoningen, zoals een ieder bekend.

Tenslotte merken wij op dat de gemeente Arnhem, op grond van artikel 23 lid 7 van de statuten, zich telkens terecht heeft gecommitteerd aan het statutaire doel van onze vereniging,te weten: een niet- speculatief commercieel doel.
Wij verzoeken u beleefd en vriendelijk het bovenstaande in overweging te nemen.
en tekenen met hoogachting en vriendelijke groet,

WONINGBOUWVERENIGING VOOR AMBTENAREN TE ARNHEM

CORRESPONDENTIEADRES: ROERMONDSPLEIN 25, 6811 JN, ARNHEM E-MAIL: WBVVA@VBTGROEP.NL
BANK: NL57 RABO 0327 3504 58 KAMER VAN KOOPHANDEL 40120209

INGEKOMEN - 8 OKT. 2019

PER E-MAIL: Jeannette.Bisseling@arnhem.nl
College van B&W Gemeente Arnhem
T.a.v. de heer R. Paping
Koningstraat 38
6811 DG Arnhem

2019-1022810c

Arnhem, 20 augustus 2019

Betreft: verkoop woningbezit WBVVA

Geachte heer Paping,

Zoals u bekend is was er -zowel bestuurlijk als ambtelijk- het afgelopen jaar intensief overleg tussen de gemeente Arnhem en de woningbouwvereniging voor Ambtenaren te Arnhem (WBVVA). Dit overleg vond zijn oorsprong in de complexe problematiek die eind 2016 is ontstaan rond de vereniging. Bij het zoeken naar de oplossingen in het belang van de toekomst van de huurders en de woningen zijn ook de leden van de vereniging uitdrukkelijk betrokken. Eind 2018 is geconcludeerd dat een zelfstandig voortbestaan niet reëel is en is na goedkeuring van de leden een partnerselectie voor een overnemende partij ingezet.

In dit kader hebben wij een aantal vragen voor de gemeente Arnhem met het verzoek hier een helder kader en standpunten voor te formuleren. Voorafgaand aan deze vragen schetsen wij kort nog het proces van partnersearch en het meest recente ambtelijk overleg met mevrouw Bisseling, mevrouw Kroes, mevrouw Sieseling en de heer Lamers. Op 28 augustus aanstaande staat weer een bestuurlijk overleg in uw agenda gepland, waarbij wij deze brief alsmede de verdere ontwikkelingen binnen de vereniging willen bespreken.

Proces van partnersearch
Prioritair is in december 2018 contact gelegd met de drie in Arnhem actieve corporaties. Nadat deze na bijna een half jaar nog geen duidelijkheid over de principebereidheid tot overname konden geven, vormde dit voor ons een te groot risico met het oog op blijvende financierbaarheid en het noodzakelijke tempo van het proces. Ook stelde dit de vereniging voor het dilemma van te weinig houvast om de exclusiviteit van een overname door één of meerdere lokale corporaties vast te kunnen houden. Begin juni is daarom besloten het traject van de corporaties samen te voegen met een verkooptraject richting private partijen. De drie corporaties zijn hierover door ons geïnformeerd. Wij verwachten midden september biedingen te ontvangen, deze kwalitatief te beoordelen en op basis daarvan de verkoop vlot af te kunnen ronden.

Ambtelijk overleg

Op 4 juli jl. was het meest recente overleg over de toekomst van de WBVVA met een ambtelijke delegatie vanuit de gemeente Arnhem. Tijdens dit gesprek hebben de heren J. Feitz en J.P. van de Dijk namens het bestuur de achtergrond van de actuele ontwikkelingen en de beoogde verkoop van het vastgoed van de WBVVA toegelicht. Ook is ingegaan op de opzet van het verkoopproces, waarbij op hoofdlijnen het volgende is aangegeven:

- De inzet is primair gericht op de belangen van de bewoners en het vastgoed.
- Wij willen met de potentiële koper afspreken dat deze een hoog niveau renovatie uitvoert, waardoor de woningen weer 30 jaar mee kunnen en label A krijgen en dat daarbij na verkoop alle schulden van de WBVVA zijn afgelost. De WBVVA heeft zelf geen middelen tot haar beschikking om de noodzakelijke renovatie inclusief de aanpak van het onderhoud te financieren en uit te voeren.
- Naast renovatie en verduurzaming maken we afspraken met de koper over o.a. het huurbeleid in de toekomst, het wettelijk overleg met de huurders, doorstromingsmogelijkheden voor ouderen, etc. Alle uitkomsten hiervan worden ook weer voorgelegd aan de Algemene Ledenvergadering (ALV) welke uiteindelijk beslist over de verkoop van het vastgoed.

Vragen voor de gemeente Arnhem

In het kader van statuten en overige regelingen zijn er diverse onderwerpen waarover de gemeente Arnhem een officieel standpunt dient in te nemen:

- Op grond van de statuten van de WBVVA is deze verplicht de woningen eerst aan de gemeente Arnhem aan te bieden. Om die reden bieden wij via een separate brief de 180 woningen formeel aan de gemeente Arnhem te koop aan. Zie bijlage. Wij hebben tijdens het ambtelijk overleg begrepen dat u voornemens bent af te zien van aankoop van de woningen en verzoeken u dit standpunt officieel te bevestigen.
- Ervan uitgaande dat de gemeente Arnhem de woningen niet zelf wil verwerven, wordt door ons een koper gezocht. Dat kan nog steeds één van de Arnhemse woningcorporaties zijn, maar ook een private vastgoedorganisatie als koper is een optie. Aan deze koper willen wij graag de mogelijkheid bieden om de 104 woningen in de Braamberg, nadat de renovatie is afgerond, individueel te verkopen aan bewoners (uitponden). Voor een koper verhoogt dit de toekomstwaarde van het vastgoed en maakt daardoor de financierbaarheid van de gewenste renovatie en verduurzaming meer haalbaar. Tevens wordt tegemoetgekomen aan een wens van verschillende huidige bewoners die hun woning graag willen kopen. Op grond van de akte verkoop erfpachtgronden (d.d. 1 juli 1999) dient uw college van B&W hier toestemming voor te geven en door middel van deze brief verzoeken wij u hiertoe.
- Wij hebben uit het overleg met uw ambtenaren begrepen dat de gemeente geen toestemming wenst te geven voor het (individueel) aan zittende bewoners uitponden van de woningen in de Schuttersberg. Omdat diverse huurders van deze buurt hier bij ons toch steeds op aandringen, vragen wij u om op dit punt ook bestuurlijk door middel van een brief aan WBVVA te formaliseren.
- Uit het ambtelijk overleg is ons verder gebleken dat de woningen van de WBVVA in 2050 gasloos moeten zijn maar dat eventueel voor gemeentelijke en rijksmonumenten aangepaste

regelgeving zal komen. Kunt u aangeven of er op redelijke termijn warm waterlevering in de wijken Schuttersberg en Braamberg te verwachten is, welke eisen worden gesteld qua duurzaamheid aan renovaties en welke regelgeving van toepassing is op onze woningen met monumentenstatus? Voor de koper is dit belangrijk voor de kosten van de beoogde renovatie en daarmee de hoogte van de koopsom die koper wenst te betalen.

- Op het moment dat de woningen worden verkocht komt ook het opheffen van de vereniging nadrukkelijk in het zicht. Tijdens het ambtelijk overleg van 4 juli jl. zijn de volgende opties besproken:
    - Optie A: de gemeente neemt de rechten en plichten die na verkoop van de woningen nog in de vereniging zitten over. Dit kunnen juridische procedures zijn, behartigen van bewonersbelangen en besteding van mogelijk overgebleven middelen conform de statuten. Deze optie vloeit voort uit de huidige statuten.
    - Optie B: de gemeente ziet af van overname van de rechten en plichten. In dat geval blijft de vereniging voor een bepaalde duur voortbestaan (of in een andere vorm) om (1) juridische procedures af te wikkelen, (2) de belangen van de bewoners te behartigen, (3) de eventuele resterende middelen te laten terugvloeien naar het vastgoed van de WBVVA zoals dat is voorzien in de statuten en (4) de opgenomen bepalingen van de levering van het vastgoed te kunnen waarborgen.
      Gaarne vernemen wij uw voorkeursoptie.

Tot slot vragen wij u te bevestigen dat u het plan van de WBVVA om een deel van de opbrengst voor een levensduur verlengende renovatie met verduurzaming naar label A in te zetten ondersteunt, alsmede de bereidheid uw standpunten -zonodig- ook te verwoorden tijdens een ALV met de bewoners/leden van de vereniging.

Wij zien uw reactie met belangstelling tegemoet.

Met vriendelijke groet,

Marja de Bruijn
Voorzitter bestuur a.i.

Bijlage: als gemeld

WONINGBOUWVERENIGING VOOR AMBTENAREN TE ARNHEM

CORRESPONDENTIEADRES: ROERMONDSPLEIN 25, 6811 JN, ARNHEM E-MAIL: WBVVA@VBTGROEP.NL
BANK: NL57 RABO 0327 3504 58 KAMER VAN KOOPHANDEL 40120209

INGEKOMEN - 8 OKT. 2019

PER E-MAIL: Jeannette.Bisseling@arnhem.nl
AANGETEKEND MET BERICHT VAN ONTVANGST
College van B&W Gemeente Arnhem
T.a.v. de heer R. Paping
Koningstraat 38
6811 DG Arnhem

2019-1022809

onze ref. JDI-WBVVA
inzake Aanbiedingsplicht Woningbouwvereniging voor Ambtenaren te Arnhem - Complex Arnhem te Arnhem

20 augustus 2019

Geachte heer Paping,

Met referte aan de bespreking van 4 juli jl. bericht ik u hierbij dat Woningbouwvereniging voor Ambtenaren te Arnhem, hierna te noemen: **"WBVVA"** voornemens is om de navolgende registergoederen te vervreemden aan een derde, te weten:

1. het perceel grond met zesendertig (36) woningen en verder toebehoren, plaatselijk bekend Goeman Borgesiusplein 1 tot en met 55 (oneven nummers), Pontanuslaan 33 tot en met 39 (oneven nummers) en St. Nicolaïlaan 10 tot en met 16 (even nummers) te Arnhem, kadastraal bekend gemeente Arnhem, sectie N, nummer 4146, groot zevenduizend zeshonderddertig vierkante meter (7.630 m2);
2. het perceel grond met dertig (30) woningen en verder toebehoren, plaatselijk bekend Goeman Borgesiusplein 2 tot en met 16 (even nummers), Richard Kolfschotenlaan 1 tot en met 11 (oneven nummers), Lorentzlaan 2 tot en met 16 (even nummers) en Passavantlaan 9 tot en met 23 (oneven nummers) te Arnhem, kadastraal bekend gemeente Arnhem, sectie N, nummer 4229, groot vijfduizend zevenhonderdvijftig vierkante meter (5.750 m2);
3. het perceel grond met veertien (14) woningen en verder toebehoren, plaatselijk bekend Lorentzlaan 18 tot en met 24 (even nummers), Passavantlaan 25 tot en met 31 (oneven nummers) en Richard Kolfschotenlaan 2 tot en met 12 (even nummers) te Arnhem, kadastraal bekend gemeente Arnhem, sectie N, nummer 4227, groot tweeduizend achthonderdtachtig vierkante meter (2.880 m2);

4. het perceel grond met vierentwintig (24) woningen en verder toebehoren, plaatselijk bekend Passavantlaan 10 tot en met 56 (even nummers) te Arnhem, kadastraal bekend gemeente Arnhem, sectie N, nummer 4236, groot zevenduizend vierhonderdtwintig vierkante meter (7.420 m2);
5. het perceel grond met drieënveertig (43) woningen en verder toebehoren, plaatselijk bekend Jagersweg 2 tot en met 30 (even nummers), Schuttersbergplein 50 tot en met 57, Hertenlaan 1 tot en met 31 (oneven nummers) en Hazenpad 1 tot en met 7 (oneven nummers) te Arnhem, kadastraal bekend gemeente Arnhem, sectie C, nummer 6418, groot zesduizend zevenhonderdvijftig vierkante meter (6.750 m2);
6. het perceel grond met drieëndertig (33) woningen en verder toebehoren, plaatselijk bekend Jagersweg 32 tot en met 62 (even nummers), Hazenpad 2 tot en met 8 (even nummers) en Hertenlaan 33 tot en met 57 (oneven nummers) te Arnhem, kadastraal bekend gemeente Arnhem, sectie C, nummer 6416, groot zesduizend zeshonderdzeventig vierkante meter (6.670 m2),

hierna tezamen te noemen: het **"Complex Arnhem"**.

De hoofdactiviteit van WBVVA betreft de verhuur van het Complex Arnhem. Gezien het feit dat WBVVA al de aan haar toebehorende registergoederen, te weten het Complex Arnhem, wenst te vervreemden, kan de vervreemding worden gezien als een materiële ontbinding van WBVVA; het (statutaire) doel kan niet meer worden gediend.

In de statuten van WBVVA is in artikel 24 een regeling opgenomen voor wat betreft de ontbinding van WBVVA, woordelijk luidende:

"***Ontbinding en vereffening***

Artikel 24"

Enzovoorts.

"*2.* *a.* *De vereffening geschiedt door het bestuur, tenzij de algemene vergadering anders heeft bepaald.*

b. *Het bestuur zal, alvorens tot vereffening over te gaan, alle bezittingen met de daarop rustende lasten en verplichtingen aanbieden aan de gemeente Arnhem, onder de verplichting dat de bezittingen de bestemming zullen houden om te dienen in het belang van de verbetering van de volkshuisvesting.*

c. *Een eventueel batig saldo na vereffening zal worden overgedragen aan de gemeente Arnhem teneinde te worden aangewend ter verbetering van de volkshuisvesting zoals bedoeld in deze statuten.*"

Gelet op het vorenstaande heeft WBVVA, conform het bepaalde in artikel 24, lid 2, onder b van de statuten, het Complex Arnhem aan de gemeente Arnhem aangeboden en derhalve voldaan aan haar verplichting tot aanbieden.

In de bespreking van 4 juli 2019 heeft u te kennen gegeven dat de gemeente Arnhem geen gebruik wenst te maken van het hiervoor aangehaalde recht als bedoeld in artikel 24, lid 2, onder b van de statuten. Ter bevestiging daarvan kunt u volstaan deze brief door de daartoe bevoegde persoon/personen voor akkoord te laten ondertekenen. Wilt u in dat geval de ondertekende brief zo spoedig mogelijk aan mij retourneren?

Om na te gaan of degene(n) die de brief heeft (hebben) ondertekend, daartoe bevoegd is (zijn), is het nodig dat uit de brief is op te maken door wie deze is ondertekend. Daarom verzoek ik u bij de handtekening(en) aan te geven door wie die handtekening(en) is (zijn) gesteld.

Indien deze brief namens de gemeente Arnhem is ondertekend en WBVVA daarna overgaat tot vervreemding van het Complex Arnhem, zal het recht van de gemeente Arnhem als bedoeld in artikel 24, lid 2, onder b van de statuten vervallen.

Ik dank u bij voorbaat voor uw medewerking.

Met vriendelijke groet,
Woningbouwvereniging voor Ambtenaren te Arnhem,

Marja de Bruijn
Voorzitter bestuur a.i.

VOOR AKKOORD:

Gemeente Arnhem	Gemeente Arnhem
Namens deze:	Namens deze:
Functie:	Functie:

In één oogopslag

2018 / 2019

Braamberg & Schuttersberg

De Woningbouwvereniging voor Ambtenaren Arnhem telt 180 woningen verdeeld over de buurten Braamberg en de Schuttersberg (Arnhem Noord). De vereniging kent een lange en bewogen historie in de Arnhemse gemeenschap en bestaat al sinds 1920. Omstreeks die tijd werden de woningen onder leiding van architect Gerrit Versteeg ontworpen en gebouwd.
De vereniging oriënteert zich momenteel op haar toekomst, zodat het prachtige bezit ook de komende decennia prettig bewoond kan worden.

Wat is belangrijk voor de toekomst

- Optimale toekomst en garanties voor huidige bewoners
- Recht doen aan Erfgoedstatus en uitstraling buurten
- Minimaal: de basiskwaliteit onderhoud en beheer op orde
- Gewenst: kwaliteitssprong in onderhoud en duurzaamheid
- Meerjarige gezonde exploitatie mogelijk
- Bestuurskracht, professionaliteit en integriteit zijn geborgd
- Schuttersberg behouden als sociale woningvoorraad

2 parels 'Op de Bult'

Rijk aan historie

Top 5 wensen bewoners:

1 goed onderhoud
2 behouden leefbaarheid (huismeester/beheerder)
3 energiebesparing
4 woningverbetering
5 aflossing schulden woningbouwvereniging

Wat zeggen bewoners

"mooie huizen om te zien, lommerrijk groen met grote bomen, en ruim opgezet"

"ik maak me zorgen over de stijging van de huurprijs"

"de woning is behoorlijk gehorig"

"grote huizen die gunstig liggen in Arnhem"

"er moet eerst geïnvesteerd worden voordat de huren verder kunnen stijgen"

"de bewoners van de Schuttersberg ergeren zich aan het zwerfafval en de bewoners van de Braamberg ergeren zich aan de parkeeroverlast"

"vooral in de winter zijn het koude huizen"

Woningbouwvereniging voor Ambtenaren TE ARNHEM

Roermondsplein 25 | 6811 JN Arnhem | wbvva@vbtgroep.nl | KvK: 40120209

Gemeente Arnhem

Demografische gegevens: wat valt op ten opzichte van geheel Arnhem?

BRAAMBERG

- 20 TM 39 JAAR 14,1% — ONDERVERTEGENWOORDIGD
- 60 TM 100 JAAR 27,1% — OVERVERTEGENWOORDIGD

ARNHEM

- 20 TM 39 JAAR 29,9%
- 60 TM 100 JAAR 20,5%

SCHUTTERSBERG

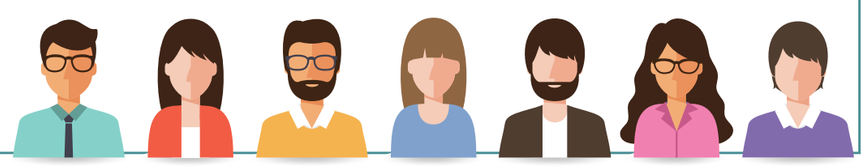
- 0 TM 9 JAAR 17,5% — KINDERRIJK
- 40 TM 59 JAAR 16,3% — ONDERVERTEGENWOORDIGD

ARNHEM

- 0 TM 9 JAAR 10,8%
- 40 TM 59 JAAR 27,8%

Braamberg:
- ➜ Paren met en zonder kinderen oververtegenwoordigd
- ➜ Alleenstaanden ondervertegenwoordigd

Schuttersberg:
- ➜ Eenoudergezinnen oververtegenwoordigd
- ➜ Alleenstaanden ondervertegenwoordigd

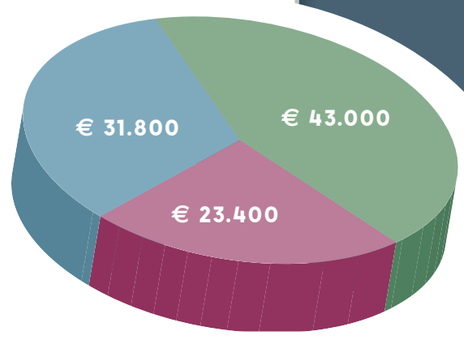
- ➜ Actueel woonbeleid gericht op behoud sociale voorraad
- ➜ Bevorderen vrije sector en huur in middensegment en doorstroom-mogelijkheden voor ouderen
- ➜ (Rijks)monumenten behouden
- ➜ Erfpachtovereenkomst 2011 gaat uit van blijvende complexgewijze ver-huur
- ➜ Leefbaarheid wijk Geitenkamp onder druk

Bronnen: De Arnhemse Woonprincipes 2025, de uitvoeringsagenda en de erf-pachtovereenkomst

GEMEENTE Arnhem

Gemiddeld besteedbaar inkomen
(op basis inkomen 2014)

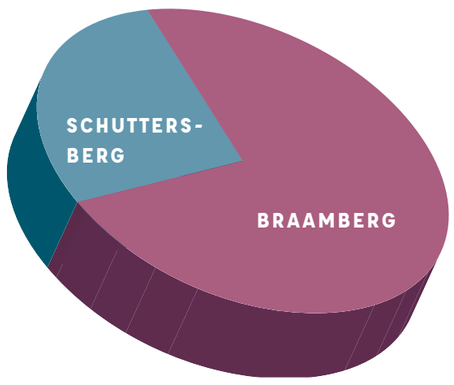

Waarde van het vastgoed

WOZ-waarde woningen 2018

Braamberg: van € 158.000 tot € 339.000, gemiddeld € 251.600

Schuttersberg: van € 98.000 tot 186.000, gemiddeld € 138.500

Marktwaarde in verhuurde staat
(taxatie nov 2018)

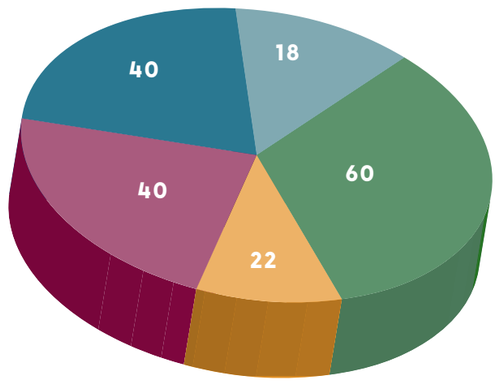

Huurprijzen en streefhuren per 1-7-2018 (aantallen woningen)

Categorie	Maandelijkse huurprijs	Braamberg Per 1/7	Schuttersberg Per 1/7	Streefhuren
Goedkoop	< 414	0	2	0
Betaalbaar	< 635	24	63	74
Sociaal	< 710	23	11	10
Duur	> 710	57	0	96
Totaal		104	76	180

Type woningen

Kerngegevens woningen

	Braamberg				Schuttersberg			
type	AANTAL WON.	OPP. M2 GBO	WWS-PUNTEN*	ENERGIE-INDEX	AANTAL WON.	OPP. M2 GBO	WWS-PUNTEN*	ENERGIE-INDEX
Eengezinswoning/Hoekwoning	12	94	231	2,55	10	77	146	2,37
Eengezinswoning/Tussenwoning	24	106	243	2,34	36	74	140	2,20
Twee onder één kapwoningen	8	88	225	2,61	10	71	139	2,50
Benedenwoning	30	91	230	2,12	10	49	127	1,74
Bovenwoningen	30	111	230	2,38	10	93	142	2,37

* de waarden in de matrix hierboven zijn de gemiddelden per woning. Braamberg inclusief 50 punten Rijksmonumenten

Kwaliteit van de woningen

- ➜ Algemene onderhoudstoestand: kwetsbaar. Schilderwerk, herstel houtrot / schoorstenen/hemelwaterafvoeren/trappen en dakgoten noodzakelijk.
- ➜ Keukens en badkamers deels vervangen, gemoderniseerd tussen 2011 en 2017. Alle CV-ketels tussen 2011 en 2013
- ➜ Actuele MJOB van oktober 2018; scope van 2018 tot en met 2027
- ➜ Renovatie voor levensduurverlenging met 40 jaar en verduurzaming wenselijk
- ➜ Woningen Braamberg zijn Rijksmonument. Woningen Schuttersberg zijn Beschermd Stadsgezicht

Woningbouwvereniging voor Ambtenaren TE ARNHEM

Roermondsplein 25 | 6811 JN Arnhem | wbvva@vbtgroep.nl | KvK: 40120209

Status: Concept
Versie datum: 15 december 2017

STATUTENWIJZIGING
(concept)

Heden,
verschenen voor mij, mr. Alexander Joannes Victor Tierolff, notaris te Ede:
1. ***;
2. ***.

INLEIDING

De verschenen personen verklaarden:
1. Op *** is in de algemene vergadering van de vereniging:
   Woningbouwvereniging voor Ambtenaren te Arnhem,
   adres: ***,
   ingeschreven in het Handelsregister onder nummer 40120209,
   hierna te noemen: **de vereniging**,
   besloten de statuten van de vereniging na wijziging geheel opnieuw vast te stellen.
2. Van dit besluit is mij, notaris, genoegzaam gebleken uit een exemplaar van de notulen van de betreffende vergadering dat aan deze akte wordt gehecht.
3. Het College van Burgermeester en Wethouders van de Gemeente Arnhem heeft conform artikel 18 lid 4 van de statuten van de vereniging het besluit tot statutenwijziging goedgekeurd, waarvan blijkt uit het aan deze akte gehechte schrijven.
4. Ingevolge artikel 18 van de statuten van de vereniging is ieder bestuurslid bevoegd om de akte van statutenwijziging te tekenen.

STATUTEN

In verband met het vorenstaande verklaarden de verschenen personen de statuten van de vereniging thans als volgt gewijzigd vast te stellen:

Naam en zetel

Artikel 1
1. De vereniging draagt de naam: Woningbouwvereniging voor Ambtenaren te Arnhem.
2. De vereniging heeft haar zetel in de gemeente Arnhem.

Doel

Artikel 2
1. De vereniging heeft tot doel:
   - de verbetering van de volkshuisvesting in de wijken genaamd de Schuttersberg en de Braamberg gelegen in Arnhem; en
   - de behartiging van de woonbelangen van haar leden.
2. De vereniging tracht dit doel onder meer te bereiken door:
   - het in stand houden van woningen;
   - het voeren van een rechtvaardig verhuur- en toewijzingsbeleid, uit te werken in het huishoudelijk reglement;
   - het bevorderen van een goed woonklimaat;
   - al hetgeen te doen dat met een en ander rechtstreeks of zijdelings verband

houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn,
een en ander in de ruimste zin van het woord.

Organen
Artikel 3

De vereniging kent in ieder geval de volgende organen:
- de algemene vergadering;
- de algemene vergadering van leden A, zijnde de leden die een woning huren van de vereniging in de wijk genaamd de Schuttersberg gelegen in Arnhem;
- de algemene vergadering van leden B, zijnde leden die een woning huren van de vereniging in de wijk genaamd de Braamberg gelegen in Arnhem;
- het bestuur;
- de raad van commissarissen.

Leden
Artikel 4

1. a. De vereniging kent gewone leden, verdeeld in leden A en leden B.
   b. Waar in deze statuten wordt gesproken van leden of lid worden/wordt daaronder verstaan zowel de leden A als de leden B tenzij het tegendeel blijkt.
2. a. Gewoon lid van de vereniging kunnen slechts zijn natuurlijke personen die de leeftijd van ten minste achttien jaar hebben bereikt, die een woning huren van de vereniging en die zich schriftelijk als lid bij het bestuur hebben aangemeld.
   b. Er kan maximaal één natuurlijk persoon lid zijn per woning.
   c. Indien is voldaan aan het in dit lid sub a en b bepaalde, zal de aanvrager door het bestuur worden toegelaten als lid, tenzij het bestuur zwaarwegende redenen heeft om de aanvrager niet als lid toe te laten.
   d. Van de toelating of niet-lating blijkt uit een door het bestuur afgegeven schriftelijke verklaring.
   e. Ingeval van niet-toelating door het bestuur kan de algemene vergadering alsnog tot toelating besluiten.
   f. In het huishoudelijk reglement kunnen nadere regels worden vastgesteld ter zake de toelating van leden.
   g. Onder "schriftelijk" wordt (voor zover mogelijk) in deze statuten tevens verstaan: per e-mail, per telefax of via enig ander telecommunicatiemiddel dat in staat is geschreven tekst leesbaar en reproduceerbaar over te brengen.
3. Gewone leden worden onderverdeeld in:
   a. Leden A, te weten leden die een woning huren van de vereniging in de wijk genaamd de Schuttersberg gelegen in Arnhem.
   b. Leden B, te weten leden die een woning huren van de vereniging in de wijk genaamd de Braamberg gelegen in Arnhem.
4. Het bestuur houdt een ledenregister waarin de namen en adressen van alle leden zijn opgenomen.
5. Het lidmaatschap is persoonlijk en kan niet worden overgedragen of door erfopvolging worden verkregen.

Schorsing
Artikel 5

1. Het bestuur is bevoegd een lid te schorsen voor een periode van ten hoogste een maand, in geval het lid bij herhaling in strijd handelt met zijn lidmaatschapsverplichtingen of door handelingen of gedragingen het belang van de vereniging in ernstige mate heeft geschaad.
2. Gedurende de periode dat een lid is geschorst, kunnen de aan het lidmaatschap verbonden rechten niet worden uitgeoefend, terwijl verplichtingen voor het betrokken lid in stand blijven.

Einde van het lidmaatschap
Artikel 6

1. Het lidmaatschap eindigt:
   a. door overlijden van het lid;
   b. door opzegging door het lid;
   c. door opzegging door de vereniging;
   d. door ontzetting.
2. a. Opzegging van het lidmaatschap door het lid kan slechts geschieden tegen het einde van een verenigingsjaar en met inachtneming van een opzeggingstermijn van ten minste een maand. Zij geschiedt schriftelijk aan het bestuur. Indien een opzegging niet tijdig en/of niet schriftelijk heeft plaatsgevonden, loopt het lidmaatschap door tot het einde van het eerstvolgende verenigingsjaar, tenzij het bestuur anders besluit.
   b. In afwijking van het sub a bepaalde kan een lid zijn lidmaatschap met onmiddellijke ingang – derhalve zonder opzegtermijn – opzeggen in de volgende gevallen:
      i. indien redelijkerwijs van het lid niet gevergd kan worden het lidmaatschap te laten voortduren;
      ii. binnen een maand nadat een besluit waarbij zijn rechten zijn beperkt of zijn verplichtingen zijn verzwaard, hem bekend is geworden of medegedeeld, tenzij het betreft een wijziging van de geldelijke rechten en verplichtingen;
      iii. binnen een maand nadat hem een besluit is medegedeeld tot omzetting van de vereniging in een andere rechtsvorm, tot fusie of tot (af)splitsing.
3. Opzegging van het lidmaatschap door de vereniging geschiedt door het bestuur tegen het einde van het lopende verenigingsjaar met inachtneming van een opzeggingstermijn van ten minste een maand:
   - wanneer het lid zijn verplichtingen jegens de vereniging niet nakomt;
   - wanneer het lid heeft opgehouden te voldoen aan de vereisten die op dat moment door de statuten voor het lidmaatschap worden gesteld;
   - wanneer het redelijkerwijs van de vereniging niet verlangd kan worden het lidmaatschap te laten voortduren.

   De opzegging geschiedt steeds schriftelijk met opgave van de reden(en).
   Indien een opzegging niet tijdig en/of niet schriftelijk heeft plaatsgevonden, loopt het lidmaatschap door tot het einde van het eerstvolgende verenigingsjaar.

De opzegging kan evenwel onmiddellijke beëindiging van het lidmaatschap tot gevolg hebben, wanneer redelijkerwijs van de vereniging niet kan worden verlangd het lidmaatschap te laten voortduren.

4. Ontzetting uit het lidmaatschap kan alleen worden uitgesproken wanneer een lid in strijd met de statuten, reglementen of besluiten van de vereniging handelt of wanneer het lid de vereniging op onredelijke wijze benadeelt. Zij geschiedt door het bestuur, dat het betrokken lid zo spoedig mogelijk, met opgave van de redenen, van het besluit in kennis stelt.
5. Van een besluit tot opzegging van het lidmaatschap door de vereniging alsmede van een besluit tot ontzetting uit het lidmaatschap staat de betrokkene binnen een maand na de ontvangst van de kennisgeving van het besluit beroep open op de algemene vergadering.
   Het besluit van de algemene vergadering op het in de vorige zin bedoelde beroep behoeft ten minste twee/derde van de geldig uitgebrachte stemmen ongeacht het ter vergadering aanwezig of vertegenwoordigd zijnde aantal stemgerechtigde leden.
   Gedurende de beroepstermijn en hangende het beroep is het lid geschorst.
6. Wanneer het lidmaatschap in de loop van een verenigingsjaar eindigt, blijft desalniettemin de jaarlijkse bijdrage voor het geheel verschuldigd, tenzij het bestuur anders besluit.
7. De vereniging draagt er zorg voor dat leden de voor opzegging van het lidmaatschap noodzakelijke informatie eenvoudig kunnen raadplegen. De informatie wordt in ieder geval opvallend vermeld op de hoofdpagina van de website en op bladzijde één, twee of drie van het ledenblad, indien de vereniging gebruik maakt van deze communicatiemiddelen.

Geldmiddelen
Artikel 7

1. De geldmiddelen van de vereniging kunnen bestaan uit huurinkomsten, de bijdragen van de leden, uit entreegelden, uit eventuele verkrijgingen ingevolge erfstellingen, legaten en schenkingen en tenslotte uit eventuele andere baten. Erfstellingen kunnen slechts worden aanvaard onder het voorrecht van boedelbeschrijving.
2. De leden zijn gehouden tot het betalen van een jaarlijkse bijdrage, die door de algemene vergadering zal worden vastgesteld.
3. Het bestuur is bevoegd, na voorafgaande goedkeuring van de raad van commissarissen, in bijzondere gevallen gehele of gedeeltelijke ontheffing van de verplichting tot het betalen van een bijdrage te verlenen.

Bestuurssamenstelling en benoeming
Artikel 8

1. Het bestuur bestaat uit ten minste drie (3) personen. De algemene vergadering stelt het aantal bestuursleden vast.
2. a. De voorzitter van het bestuur wordt door de algemene vergadering buiten de leden van de vereniging benoemd.
   b. Een natuurlijk persoon die een woning huurt van de vereniging kan niet tot

voorzitter worden benoemd.

c. Het bestuur stelt een profielschets voor de voorzitter vast, rekening houdend met de aard van de vereniging, haar activiteiten en de gewenste deskundigheid en achtergrond van de voorzitter. De vaststelling van de profielschets dient te worden goedgekeurd door de raad van commissarissen.
d. De overige bestuursleden worden door de algemene vergadering ofwel uit de leden van de vereniging ofwel buiten de leden van de vereniging benoemd.
e. Het bestuurslidmaatschap en het lidmaatschap van de raad van commissarissen zijn onverenigbaar.

2. a. De benoeming van bestuursleden geschiedt uit één of meer bindende voordrachten.
Tot het opmaken van zulk een voordracht zijn bevoegd zowel het bestuur als ten minste een zodanig aantal leden als bevoegd is tot het uitbrengen van een tiende gedeelte van de stemmen in de algemene vergadering.
De voordracht van het bestuur wordt bij de oproeping voor de vergadering meegedeeld. Een voordracht door de leden dient vóór de aanvang van de vergadering schriftelijk bij het bestuur worden ingediend.
b. Aan elke voordracht kan het bindend karakter worden ontnomen door een met ten minste twee/derde van de geldig uitgebrachte stemmen genomen besluit van de algemene vergadering, genomen in een vergadering waarin ten minste twee/derde van de leden vertegenwoordigd is.
Is niet twee/derde van de leden vertegenwoordigd, dan wordt binnen vier, doch niet eerder dan twee weken daarna een tweede vergadering bijeengeroepen en gehouden waarin over het voorstel zoals dat in de vorige vergadering aan de orde is geweest, ongeacht het aantal vertegenwoordigde leden, kan worden besloten, mits met een meerderheid van ten minste twee/derde van de geldig uitgebrachte stemmen.
c. Is geen voordracht opgemaakt, of besluit de algemene vergadering overeenkomstig het voorgaande lid de opgemaakte voordrachten het bindend karakter te ontnemen, dan is de algemene vergadering vrij in de keus.
d. Indien er meer dan één bindende voordracht is, geschiedt de benoeming uit die voordrachten.

3. Bestuursleden worden benoemd voor een periode van maximaal drie (3) jaar. Onder een jaar wordt verstaan de periode tussen twee opeenvolgende jaarlijkse algemene vergaderingen. De bestuursleden treden af volgens een door het bestuur op te maken rooster. Een volgens het rooster aftredend bestuurslid is eenmaal herbenoembaar.
4. Indien het aantal bestuursleden beneden het in lid 1 vermelde minimum is gedaald, blijft het bestuur niettemin bevoegd.
5. a. De raad van commissarissen kan aan bestuurders een beloning toekennen.
b. Bestuurders hebben recht op vergoeding van de door hen in de uitoefening van hun functie gemaakte kosten, voorzover deze naar redelijkheid zijn gemaakt, alsmede op vacatiegelden.

Bestuursfuncties en bestuursvergaderingen

Artikel 9

1. De voorzitter van het bestuur wordt door de algemene vergadering in functie benoemd. Het bestuur wijst uit zijn midden een vice-voorzitter, een secretaris en een penningmeester aan. De functies van secretaris en penningmeester kunnen ook door één persoon worden vervuld.
2. De bestuursvergaderingen worden gehouden in de provincie Gelderland op de plaats als bij de oproeping is bepaald.
3. Ieder kwartaal wordt ten minste één vergadering gehouden.
4. a. Vergaderingen zullen voorts telkenmale worden gehouden, wanneer de voorzitter dit wenselijk acht of indien ten minste een/derde van het aantal in functie zijnde bestuursleden daartoe schriftelijk en onder nauwkeurige opgave van de te behandelen punten aan de voorzitter het verzoek richt.
   b. Indien de voorzitter aan een dergelijk verzoek geen gevolg geeft of daaraan weliswaar gevolg geeft maar op zodanige wijze dat de vergadering niet kan worden gehouden binnen drie weken na het verzoek, is (zijn) de verzoeker(s) bevoegd zelf een vergadering bijeen te roepen met inachtneming van de vereiste formaliteiten.
5. De oproeping tot de vergadering geschiedt - behoudens het in lid 4 sub b bepaalde - door de voorzitter, ten minste zeven dagen tevoren, de dag van de oproeping en die van de vergadering niet medegerekend, door middel van oproepingsbrieven dan wel, indien de bestuurder daarmee instemt, door een langs elektronische weg toegezonden leesbaar en reproduceerbaar bericht aan het adres dat door hem voor dit doel aan de vereniging is bekendgemaakt.
6. Bij de oproeping worden, behalve plaats en tijdstip van de vergadering, de te behandelen onderwerpen vermeld.
7. De vergaderingen worden geleid door de voorzitter van het bestuur. Ontbreekt de voorzitter, dan treedt één van de andere bestuursleden, door het bestuur aan te wijzen, als voorzitter op. Wordt ook op deze wijze niet in het voorzitterschap voorzien, dan wordt de vergadering geleid door de in leeftijd oudste aanwezige bestuurder.
8. Van het verhandelde in de vergaderingen worden notulen gehouden door de secretaris of door één van de andere aanwezigen, door de voorzitter daartoe aangezocht.
   Deze notulen worden in dezelfde of in de eerstvolgende vergadering vastgesteld en ten blijke daarvan door de voorzitter en de secretaris van die vergadering ondertekend.

Bestuursbesluiten

Artikel 10

1. Het bestuur kan in een vergadering alleen besluiten nemen indien de meerderheid van de in functie zijnde bestuurders ter vergadering aanwezig of vertegenwoordigd is. Besluiten kunnen slechts worden genomen met betrekking tot geagendeerde onderwerpen.
2. Een bestuurslid kan zich ter vergadering door een medebestuurslid laten vertegenwoordigen onder overlegging van een schriftelijke, ter beoordeling van

de voorzitter van de vergadering voldoende, volmacht. Een bestuurslid kan daarbij slechts voor één medebestuurslid als gevolmachtigde optreden.

3. Indien de door de statuten gegeven voorschriften voor het oproepen en houden van vergaderingen niet in acht zijn genomen, kunnen toch geldige besluiten worden genomen over alle aan de orde komende onderwerpen mits met algemene stemmen en mits alle in functie zijnde bestuursleden aanwezig of vertegenwoordigd zijn.
4. Het bestuur kan ook buiten vergadering besluiten nemen, mits alle bestuursleden in de gelegenheid zijn gesteld schriftelijk (waaronder begrepen alle vormen van geschreven tekstoverdracht), hun mening te uiten en zich voor het voorstel hebben uitgesproken. Van een aldus genomen besluit wordt onder bijvoeging van de ingekomen antwoorden door de secretaris een relaas opgemaakt, dat na mede-ondertekening door de voorzitter bij de notulen wordt gevoegd.
5. Ieder niet geschorst bestuurslid heeft het recht tot het uitbrengen van één stem.
6. Voorzover deze statuten geen grotere meerderheid voorschrijven worden alle bestuursbesluiten genomen met volstrekte meerderheid van de geldig uitgebrachte stemmen.
7. Bij staking van stemmen is de stem van de voorzitter doorslaggevend.
8. Alle stemmingen in een vergadering geschieden mondeling, tenzij één of meer bestuurders vóór de stemming een schriftelijke stemming verlangen. Schriftelijke stemming geschiedt bij ongetekende, gesloten briefjes.
9. Blanco en ongeldige stemmen worden beschouwd als niet te zijn uitgebracht. Voor de bepaling van het quorum tellen blanco of ongeldige stemmen of stemonthoudingen mee.
10. Het door de voorzitter ter vergadering uitgesproken oordeel omtrent de uitslag van de stemming is beslissend. Hetzelfde geldt voor de inhoud van een genomen besluit, voorzover werd gestemd over een niet schriftelijk vastgelegd voorstel. Wordt onmiddellijk na het uitspreken van dit oordeel de juistheid daarvan betwist, dan vindt een nieuwe stemming plaats, indien de meerderheid van de vergadering of, indien de oorspronkelijke stemming niet hoofdelijk of schriftelijk is geschied, één stemgerechtigde aanwezige dit verlangt. Door deze nieuwe stemming vervallen de rechtsgevolgen van de oorspronkelijke stemming.

Einde bestuurslidmaatschap

Artikel 11

1. Het bestuurslidmaatschap van een bestuurder eindigt:
   a. door eindigen van het verenigingslidmaatschap, tenzij het de voorzitter betreft;
   b. door ontslag, zulks met inachtneming van in lid 2 en 3 bepaalde;
   c. door aftreden van de bestuurder, zulks met inachtneming van het in lid 4 bepaalde;
   d. door het verlies van het vrije beheer over zijn vermogen;
   e. door het verstrijken van de periode waarvoor een bestuurder is benoemd.
2. Bestuursleden kunnen te allen tijde onder opgaaf van redenen door de algemene vergadering worden geschorst en ontslagen.

Een besluit tot schorsing of ontslag behoeft ten minste twee/derde van de geldig uitgebrachte stemmen ongeacht het ter vergadering aanwezig of vertegenwoordigd zijnde aantal stemgerechtigde leden.

3. De schorsing eindigt wanneer de algemene vergadering niet binnen drie maanden daarna tot ontslag heeft besloten. Het geschorste bestuurslid wordt in de gelegenheid gesteld zich in de algemene vergadering te verantwoorden en kan zich daarbij door een raadsman doen bijstaan.
4. De bestuurders zijn bevoegd te allen tijde zelf af te treden, mits dit schriftelijk geschiedt met een opzeggingstermijn van ten minste drie maanden.

Bestuursbevoegdheid
Artikel 12

1. Het bestuur is belast met het besturen van de vereniging.
2. Het bestuur is bevoegd onder zijn verantwoordelijkheid bepaalde onderdelen van zijn taak te doen uitvoeren door een verenigingssecretaris en/of een commissie die door het bestuur wordt benoemd.
3. Het bestuur is niet bevoegd te besluiten tot het aangaan van overeenkomsten tot verkrijging, vervreemding en bezwaring van registergoederen en overeenkomsten waarbij de vereniging zich als borg of hoofdelijk medeschuldenaar verbindt, zich voor een derde sterk maakt of zich tot zekerheidstelling voor een schuld van een ander verbindt, tenzij het bestuur de goedkeuring van de algemene vergadering heeft verkregen.
   Het bepaalde in artikel 23 lid 3 en 4 is van overeenkomstige toepassing.
4. a. Het bestuur is niet bevoegd te besluiten tot het aangaan van overeenkomsten tot verkrijging, vervreemding en bezwaring van een of meer woningen gelegen in de wijk genaamd de Schuttersberg, tenzij het bestuur de goedkeuring van de algemene vergadering van leden A heeft verkregen, onverminderd het in lid 3 bepaalde.
   b. Het bestuur is niet bevoegd te besluiten tot het aangaan van overeenkomsten tot verkrijging, vervreemding en bezwaring van een of meer woningen gelegen in de wijk genaamd de Braamberg, tenzij het bestuur de goedkeuring van de algemene vergadering van leden B heeft verkregen, onverminderd het in lid 3 bepaalde.
5. Het bestuur behoeft de goedkeuring van de algemene vergadering voor:
   a. het vaststellen van de begroting;
   b. het rechtstreeks of middellijk deelnemen in een andere rechtspersoon of vereniging en het aanbrengen van een wijziging in of het afstoten van zodanige deelneming;
   c. het uitbreiden van de activiteiten en/of werkzaamheden van de vereniging;
   d. het overdragen of, anders dan voor korte tijd, beëindigen van belangrijke activiteiten en/of werkzaamheden van de vereniging;
   e. het verrichten van andere rechtshandelingen dan in de voorgaande onderdelen van dit lid bedoeld, indien de waarde of het belang daarvan een door de algemene vergadering vastgesteld en aan het bestuur meegedeeld bedrag te boven gaat.

6. Het bestuur behoeft de goedkeuring van de raad van commissarissen voor:
   a. het vaststellen van de begroting;
   b. het vaststellen en/of wijzigen van het meerjarenonderhoudsplan;
   c. het vaststellen en/of wijzigen van het huurprijsbeleid;
   d. het aangaan van overeenkomsten, waarbij aan de vereniging een krediet wordt verleend;
   e. het ter leen verstrekken van gelden, alsmede het ter leen opnemen van gelden, waaronder niet is begrepen het doen van opnamen ten laste van een aan de vereniging verleend krediet dat door de raad van commissarissen is goedgekeurd;
   f. duurzame rechtstreekse of middellijke samenwerking met een andere entiteit en het verbreken of aanmerkelijk wijzigen van zodanige samenwerking;
   g. het rechtstreeks of middellijk deelnemen in een andere rechtspersoon of vereniging en het aanbrengen van een wijziging in of het afstoten van zodanige deelneming;
   h. het uitoefenen van stemrecht op aandelen in het kapitaal van dochtermaatschappijen, groepsmaatschappijen en deelnemingen van de vereniging, zomede het op andere wijze rechtstreeks of middellijk uitoefenen van zeggenschap daarover, in welke mate of vorm ook;
   i. het uitbreiden van de activiteiten en/of werkzaamheden van de vereniging;
   j. het overdragen of, anders dan voor korte tijd, beëindigen van belangrijke activiteiten en/of werkzaamheden van de vereniging;
   k. het toekennen, wijzigen of intrekken van procuratie;
   l. het aangaan van vaststellingsovereenkomsten en akkoorden;
   m. het optreden in rechte, waaronder begrepen het voeren van arbitrale procedures, doch met uitzondering van incassoprocedures of het nemen van rechtsmaatregelen die van conservatoire aard zijn en/of geen uitstel kunnen lijden;
   n. het aanstellen van personen met een salaris of andere beloning, waarvan het brutobedrag - met inbegrip van de werkgeverslasten en alle emolumenten - per jaar meer bedraagt dan driemaal het wettelijk minimumloon of een zodanig ander bedrag als het goedkeurend orgaan zal hebben vastgesteld en aan het bestuur zal hebben meegedeeld;
   o. het aanvragen van surseance van betaling of aangifte van faillissement;
   p. het treffen van pensioenregelingen die niet uit een bestaande regeling voortvloeien;
   q. het verrichten van andere rechtshandelingen dan in de voorgaande onderdelen van dit lid bedoeld, indien de waarde of het belang daarvan een door de raad van commissarissen vastgesteld en aan het bestuur meegedeeld bedrag te boven gaat.
7. De taken, bevoegdheden en werkwijze van het bestuur kunnen nader worden uitgewerkt in een door het bestuur vast te stellen reglement. De vaststelling van een dergelijk reglement behoeft de voorafgaande goedkeuring van de raad van commissarissen.

8. a. Ingeval van belet van een bestuurder blijven de overige bestuurders met het bestuur belast.
   b. Bij ontstentenis of belet van de enige bestuurder of alle bestuurders berust het bestuur van de vereniging tijdelijk bij één of meer door de raad van commissarissen daartoe aangewezen personen. Het in de statuten omtrent het bestuur en de bestuurder(s) bepaalde is op hem (hen) van overeenkomstige toepassing.
   c. Onder ontstentenis als bedoeld in dit lid wordt verstaan de situatie dat een bestuurder ophoudt bestuurder te zijn door onder meer ontslag, aftreden of overlijden.
   d. Onder belet als bedoeld in dit lid wordt verstaan de situatie dat een bestuurder tijdelijk zijn functie niet mag of kan uitoefenen, waarvan in ieder geval sprake is, indien:
      - een bestuurder is geschorst;
      - een onafhankelijk arts een schriftelijke verklaring heeft afgelegd dat de desbetreffende bestuurder niet meer in staat is zijn wil te verklaren;
      - een bestuurder onbereikbaar is. Van onbereikbaarheid is sprake indien het onmogelijk is gebleken om binnen twee weken persoonlijk en/of elektronisch contact met de desbetreffende bestuurder te krijgen en wel op zodanige wijze dat een dialoog mogelijk is.

Vertegenwoordiging
Artikel 13

1. De vereniging wordt vertegenwoordigd door het bestuur alsmede door twee bestuursleden gezamenlijk, waaronder in ieder geval begrepen de voorzitter of de vice-voorzitter.
2. In alle gevallen waarin de vereniging een tegenstrijdig belang heeft met één of meer bestuurders of commissarissen kan de algemene vergadering een of meer personen aanwijzen om de vereniging te vertegenwoordigen.
3. De beperking van de bestuursbevoegdheid in lid 3 en lid 4 van het vorig artikel geldt mede voor de bevoegdheid tot vertegenwoordiging.
4. De in het vorige lid vermelde beperking kan slechts door de vereniging worden ingeroepen.

Raad van commissarissen
Artikel 14

1. De vereniging heeft een raad van commissarissen.
2. De raad van commissarissen bestaat uit ten minste drie (3) personen. De algemene vergadering stelt het aantal commissarissen vast.
3. a. De commissarissen worden door de algemene vergadering benoemd.
   b. Tot commissaris kan niet worden benoemd:
      - een lid van de vereniging;
      - een natuurlijk persoon die een woning huurt van de vereniging;
      - een bestuurder van de vereniging;
      - een lid van enige raad van toezicht, raad van commissarissen of dienovereenkomstige andere toezichthoudende instantie, indien een ander

lid van de raad van commissarissen van de vereniging zitting heeft in zodanige raad of instantie;
- een lid van een orgaan van, of een functie bij, een andere rechtspersoon of vennootschap die op het maatschappelijke belang gerichte werkzaamheden verricht, indien een bestuurder van de vereniging bestuurder is van die rechtspersoon of vennootschap;
- een lid van een college van burgemeester en wethouders van een gemeente waar de vereniging haar zetel heeft of feitelijk werkzaam is, of van een orgaan van een organisatie die zich ten doel stelt de belangen van gemeenten te behartigen;
- een lid van een college van gedeputeerde staten van een provincie waar de vereniging haar zetel heeft of feitelijk werkzaam is, of van een orgaan van een organisatie die zich ten doel stelt de belangen van provincies te behartigen;
- een lid van een dagelijks bestuur van een waterschap waar de vereniging haar zetel heeft of feitelijk werkzaam is, of van een orgaan van een organisatie die zich ten doel stelt de belangen van waterschappen te behartigen;
- een ambtenaar bij het Rijk, een provincie, een gemeente of een waterschap en enige andere functie, indien de aan die functie verbonden werkzaamheden meebrengen dat een betrokkenheid ontstaat of kan ontstaan bij de werkzaamheden van de vereniging of bij de ontwikkeling of de uitvoering van het overheidsbeleid op het terrein van de volkshuisvesting;
- een persoon die een arbeidsovereenkomst als bedoeld in artikel 610, eerste lid, van Boek 7 van het Burgerlijk Wetboek heeft met de vereniging;
- een persoon die een arbeidsovereenkomst als bedoeld in artikel 610, eerste lid, van Boek 7 van het Burgerlijk Wetboek heeft met of functionele betrokkenheid heeft bij een bedrijf of organisatie, waarvan de belangen strijdig zouden kunnen zijn met die van de vereniging;
- een eerste of tweede graad van bloed-/aanverwant, een echtgeno(o)t(e), geregistreerd partner of een persoon die een duurzame gemeenschappelijke huishouding voert met een lid van het bestuur, een lid van de raad van commissarissen of een werknemer van de vereniging;
- een bestuurder van of een werknemer van een werknemersorganisatie welke pleegt betrokken te zijn bij de vaststelling van arbeidsvoorwaarden van werknemers van toegelaten instellingen.

c. De raad van commissarissen stelt een profielschets voor zijn omvang en samenstelling vast, rekening houdend met de aard van de vereniging, haar activiteiten en de gewenste deskundigheid en achtergrond van de commissarissen. De vaststelling van de profielschets dient te worden goedgekeurd door de algemene vergadering.

4. a. De benoeming van commissarissen geschiedt uit één of meer bindende

voordrachten.
Tot het opmaken van zulk een voordracht zijn bevoegd zowel de raad van commissarissen, het bestuur als ten minste een zodanig aantal leden als bevoegd is tot het uitbrengen van een tiende gedeelte van de stemmen in de algemene vergadering.
De voordracht van de raad van commissarissen en/of het bestuur wordt bij de oproeping voor de vergadering meegedeeld. Een voordracht door de leden dient vóór de aanvang van de vergadering schriftelijk bij het bestuur worden ingediend.

b. Aan elke voordracht kan het bindend karakter worden ontnomen door een met ten minste twee/derde van de geldig uitgebrachte stemmen genomen besluit van de algemene vergadering, genomen in een vergadering waarin ten minste twee/derde van de leden vertegenwoordigd is.
Is niet twee/derde van de leden vertegenwoordigd, dan wordt binnen vier, doch niet eerder dan twee weken daarna een tweede vergadering bijeengeroepen en gehouden waarin over het voorstel zoals dat in de vorige vergadering aan de orde is geweest, ongeacht het aantal vertegenwoordigde leden, kan worden besloten, mits met een meerderheid van ten minste twee/derde van de geldig uitgebrachte stemmen.
c. Is geen voordracht opgemaakt, of besluit de algemene vergadering overeenkomstig het voorgaande lid de opgemaakte voordrachten het bindend karakter te ontnemen, dan is de algemene vergadering vrij in de keus.
d. Indien er meer dan één bindende voordracht is, geschiedt de benoeming uit die voordrachten.

5. Commissarissen worden benoemd voor een periode van maximaal drie (3) jaar. Onder een jaar wordt te dezen verstaan de periode tussen twee opeenvolgende jaarlijkse algemene vergaderingen. De commissarissen treden af volgens een door de raad van commissarissen op te maken rooster. Een volgens het rooster aftredende commissaris is tweemaal herbenoembaar.
6. De voorzitter van de raad van commissarissen wordt door de algemene vergadering in functie benoemd.
7. Indien het aantal commissarissen beneden het in lid 1 vermelde minimum is gedaald, blijft de raad van commissarissen niettemin bevoegd.
8. Het lidmaatschap van een commissaris eindigt:
   a. door ontslag, zulks met inachtneming van in lid 9 en 10 bepaalde;
   b. door aftreden van de commissaris, zulks met inachtneming van het in lid 11 bepaalde;
   d. door het verlies van het vrije beheer over zijn vermogen;
   e. door het verstrijken van de periode waarvoor een commissaris is benoemd.
9. Commissarissen kunnen te allen tijde onder opgaaf van redenen door de algemene vergadering worden geschorst en ontslagen.
   Een besluit tot schorsing of ontslag behoeft ten minste twee/derde van de geldig uitgebrachte stemmen ongeacht het ter vergadering aanwezig of vertegenwoordigd zijnde aantal stemgerechtigde leden.

10. De schorsing eindigt wanneer de algemene vergadering niet binnen drie maanden daarna tot ontslag heeft besloten. De geschorste commissaris wordt in de gelegenheid gesteld zich in de algemene vergadering te verantwoorden en kan zich daarbij door een raadsman doen bijstaan.
11. De commissarissen zijn bevoegd te allen tijde zelf af te treden, mits dit schriftelijk geschiedt met een opzeggingstermijn van ten minste drie maanden.
12. a. De algemene vergadering kan aan commissarissen een beloning toekennen.
    b. Commissarissen hebben recht op vergoeding van de door hen in de uitoefening van hun functie gemaakte kosten, voorzover deze naar redelijkheid zijn gemaakt, alsmede op vacatiegelden.

Taken en bevoegdheden. Besluitvorming.
Artikel 15

1. De raad van commissarissen heeft tot taak:
   a. toezicht te houden op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in de vereniging;
   b. het bestuur met raad ter zijde te staan.
2. Het bestuur verschaft aan de raad van commissarissen tijdig de voor de uitoefening van diens taak noodzakelijke gegevens en voorts alle door hem verlangde inlichtingen.
3. Het bepaalde in artikel 9 en 10 over vergaderingen en besluitvorming is van overeenkomstige toepassing op de raad van commissarissen.
4. a. Ingeval van belet of ontstentenis van een of meer commissarissen blijven de overige commissarissen of blijft de enig overblijvende commissaris met de in lid 1 van dit artikel bedoelde taak belast.
   b. Bij ontstentenis of belet van alle commissarissen berust de in lid 1 van dit artikel bedoelde taak tijdelijk bij één of meer door de algemene vergadering daartoe aangewezen personen. Het in de statuten omtrent de raad van commissarissen en de commissaris(sen) bepaalde is op hem (hen) van overeenkomstige toepassing.
   c. Onder ontstentenis als bedoeld in dit lid wordt verstaan de situatie dat een commissaris ophoudt commissaris te zijn door onder meer ontslag, aftreden of overlijden.
   d. Onder belet als bedoeld in dit lid wordt verstaan de situatie dat een commissaris tijdelijk zijn functie niet mag of kan uitoefenen, waarvan in ieder geval sprake is, indien:
      - een commissaris is geschorst;
      - een onafhankelijk arts een schriftelijke verklaring heeft afgelegd dat de desbetreffende commissaris niet meer in staat is zijn wil te verklaren;
      - een bestuurder onbereikbaar is. Van onbereikbaarheid is sprake indien het onmogelijk is gebleken om binnen twee weken persoonlijk en/of elektronisch contact met de desbetreffende commissaris te krijgen en wel op zodanige wijze dat een dialoog mogelijk is.
5. De samenstelling, taken, bevoegdheden en werkwijze van de raad van commissarissen kunnen nader worden uitgewerkt in een reglement. De

vaststelling van een dergelijk reglement behoeft de voorafgaande goedkeuring van de algemene vergadering.

Boekjaar en jaarstukken
Artikel 16

1. Het verenigingsjaar is gelijk aan het kalenderjaar.
2. Het bestuur is verplicht van de vermogenstoestand van de vereniging en van alles betreffende de werkzaamheden van de vereniging, naar de eisen die voortvloeien uit deze werkzaamheden, op zodanige wijze een administratie te voeren en de daarbij behorende boeken, bescheiden en andere gegevensdragers op zodanige wijze te bewaren, dat te allen tijde de rechten en verplichtingen van de vereniging kunnen worden gekend.
3. Jaarlijks worden ten minste twee algemene vergaderingen gehouden, waarvan ten minste één binnen zes maanden na afloop van het verenigingsjaar, behoudens verlenging van deze termijn door de algemene vergadering. In deze algemene vergadering brengt het bestuur zijn jaarverslag uit over de gang van zaken in de vereniging en over het gevoerde beleid. Het legt de balans en de staat van baten en lasten met een toelichting ter goedkeuring aan de vergadering over. Deze stukken hierna tezamen te noemen: "jaarstukken".
4. De jaarstukken worden ondertekend door de bestuurders en de commissarissen; ontbreekt de ondertekening van een of meer hunner, dan wordt daarvan onder opgave van redenen melding gemaakt.
5. Aan de algemene vergadering zal een verklaring worden overgelegd afkomstig van een accountant als bedoeld in artikel 2:393 lid 1 van het Burgerlijk Wetboek omtrent de getrouwheid van de stukken bedoeld in het vorige lid.
6. De raad van commissarissen is bevoegd tot aanwijzing van de in het vorige lid bedoelde accountant.
7. De aanwijzing van de accountant kan te allen tijde door de raad van commissarissen worden herroepen, doch slechts door de benoeming van een andere accountant.
8. De algemene vergadering stelt de jaarstukken vast. Nadat het voorstel tot vaststelling van de jaarstukken aan de orde is geweest, zal aan de algemene vergadering het voorstel worden gedaan om kwijting te verlenen aan de bestuurders en de commissarissen voor het door hen in het desbetreffende verenigingsjaar gevoerde beleid, voorzover van dat beleid uit de jaarstukken blijkt of dat beleid aan de algemene vergadering bekend is gemaakt.
9. De op een gegevensdrager aangebrachte gegevens, uitgezonderd de op papier gestelde balans en staat van baten en lasten, kunnen op een andere gegevensdrager worden overgebracht en bewaard, mits de overbrenging geschiedt met juiste en volledige weergave van de gegevens en deze gegevens gedurende de volledige bewaartijd beschikbaar zijn en binnen redelijke tijd leesbaar kunnen worden gemaakt
10. Het bestuur is verplicht de bescheiden bedoeld in lid 2 van dit artikel en de balans en de staat van baten en lasten conform de in de artikel 2:10 van het Burgerlijk Wetboek bepaalde termijn zijnde thans zeven jaren lang te bewaren.

Algemene vergaderingen
Artikel 17

1. De algemene vergaderingen worden door het bestuur bijeengeroepen zo dikwijls het bestuur of de raad van commissarissen dit wenselijk oordeelt of daartoe op grond van de wet of de statuten verplicht is.
2. Het bestuur is op schriftelijk verzoek van ten minste een zodanig aantal leden als bevoegd is tot het uitbrengen van een tiende gedeelte van de stemmen in de algemene vergadering, indien daarin alle leden vertegenwoordigd zijn, verplicht tot het bijeenroepen van een algemene vergadering op een termijn van niet langer dan vier weken na indiening van het verzoek.
   Aan de eis van schriftelijkheid van het verzoek wordt voldaan indien het verzoek elektronisch is vastgelegd.
   Indien door het bestuur aan het schriftelijke verzoek binnen veertien dagen geen gevolg wordt gegeven, kunnen de verzoekers zelf tot die bijeenroeping overgaan door oproeping op de wijze waarop het bestuur de algemene vergaderingen bijeenroept. De verzoekers kunnen alsdan anderen dan bestuursleden belasten met de leiding van de algemene vergadering en het opstellen van de notulen.
3. De bijeenroeping van de algemene vergadering geschiedt door schriftelijke mededeling aan de leden gericht aan de adressen van de leden volgens het ledenregister dan wel door een langs elektronisch weg toegezonden leesbaar en reproduceerbaar bericht aan het adres dat door hem voor dit doel aan de vereniging is bekendgemaakt met inachtneming van een termijn van ten minste zeven dagen, de dag van de oproeping en die van de vergadering niet medegerekend.
4. Bij de oproeping worden de te behandelen onderwerpen vermeld.
   Indien ter zake de algemene vergadering nadere stukken ter beschikking dienen te worden gesteld kan dat geschieden langs elektronische weg, indien de leden hiermee hebben ingestemd.
5. De algemene vergaderingen worden gehouden in de gemeente waar de vereniging haar zetel heeft.

Toegang en stemrecht
Artikel 18

1. Toegang tot de algemene vergadering hebben:
   - de leden die niet geschorst zijn;
   - de bestuursleden die niet geschorst zijn;
   - de commissarissen die niet geschorst zijn;
   - degenen, die daartoe door het bestuur en/of de algemene vergadering zijn uitgenodigd.

   Een geschorst lid heeft alleen toegang tot de algemene vergadering waarin het besluit tot zijn schorsing wordt behandeld en is slechts bevoegd daarover het woord te voeren.
2. Ieder lid van de vereniging dat niet geschorst is heeft één stem.
3. a. Ieder stemgerechtigd lid kan uitsluitend aan een andere stemgerechtigd lid schriftelijk volmacht verlenen tot het uitbrengen van zijn stem.

b. Een volmacht bevat de voorna(a)m(en), achternaam, adres en handtekening van zowel de volmachtgever als de gevolmachtigde, alsmede de datum van de algemene vergadering waarvoor deze geldt.
c. De volmacht dient voor aanvang van de algemene vergadering bij de secretaris te worden ingeleverd.
d. Een stemgerechtigd lid kan voor ten hoogste twee andere leden als gevolmachtigde optreden.

Voorzitterschap van de algemene vergadering en notulen
Artikel 19

1. De voorzitter en de secretaris van het bestuur treden als zodanig ook op bij de algemene vergadering. Ontbreekt de voorzitter, dan treedt één van de andere bestuursleden, door het bestuur aan te wijzen, als voorzitter op. Wordt ook op deze wijze niet in het voorzitterschap voorzien, dan voorziet de vergadering daarin zelve.
2. Van het verhandelde in elke vergadering worden door de secretaris of een ander door de voorzitter daartoe aangewezen persoon notulen gemaakt. Deze notulen worden in dezelfde of in de eerstvolgende algemene vergadering vastgesteld en worden ten blijke daarvan door de voorzitter en de secretaris van die vergadering ondertekend. De inhoud van de notulen wordt ter kennis van de leden gebracht.

Besluitvorming van de algemene vergadering
Artikel 20

1. Alle besluiten van de algemene vergadering worden genomen met volstrekte meerderheid van de geldig uitgebrachte stemmen tenzij de statuten of de wet een grotere meerderheid voorschrijven.
2. Blanco en ongeldige stemmen worden beschouwd als niet te zijn uitgebracht. Voor de bepaling van een eventueel vereist quorum tellen blanco of ongeldige stemmen of stemonthoudingen mee.
3. Indien bij een verkiezing van personen niemand de volstrekte meerderheid heeft verkregen, heeft een tweede stemming plaats. Heeft alsdan weer niemand de volstrekte meerderheid verkregen dan vinden herstemmingen plaats, totdat hetzij één persoon de volstrekte meerderheid heeft verkregen, hetzij tussen twee personen is gestemd en de stemmen staken.
   Bij gemelde herstemmingen (waaronder niet is begrepen de tweede stemming) wordt telkens gestemd tussen de personen op wie bij de voorafgaande stemming is gestemd, evenwel uitgezonderd de persoon, op wie bij die voorafgaande stemming het geringste aantal stemmen is uitgebracht. Is bij die voorafgaande stemming het geringste aantal stemmen op meer dan één persoon uitgebracht dan wordt door loting uitgemaakt, op wie van die personen bij de nieuwe stemming geen stemmen meer kunnen worden uitgebracht.
   Ingeval bij een stemming tussen twee personen de stemmen staken, beslist het lot wie van beiden is gekozen.
4. Bij staking van stemmen over zaken is het voorstel verworpen.
5. Alle stemmingen in de algemene vergaderingen geschieden mondeling, tenzij de voorzitter een schriftelijke stemming gewenst acht of ten minste een zodanig

aantal leden als bevoegd is tot het uitbrengen van een tiende gedeelte van de stemmen in die algemene vergadering dit verlangen.
Schriftelijke stemming geschiedt bij ongetekende, gesloten briefjes.
Besluitvorming bij acclamatie is mogelijk, tenzij een stemgerechtigde hoofdelijke stemming verlangt.
Stemmen die voorafgaand aan de algemene vergadering via een elektronisch communicatiemiddel worden uitgebracht, doch niet eerder dan op de dertigste dag voor die vergadering, worden gelijkgesteld met stemmen die ten tijde van de vergadering worden uitgebracht.
De algemene vergadering is bevoegd in het huishoudelijk reglement voorwaarden te stellen aan het gebruik van het elektronisch communicatiemiddel.
Een stem die op hiervoor bedoelde wijze is uitgebracht, kan niet worden herroepen.

6. Het door de voorzitter ter algemene vergadering uitgesproken oordeel omtrent de uitslag van de stemming is beslissend. Hetzelfde geldt voor de inhoud van een genomen besluit, voorzover werd gestemd over een niet schriftelijk vastgelegd voorstel.
   Wordt onmiddellijk na het uitspreken van dit oordeel de juistheid daarvan betwist, dan vindt een nieuwe stemming plaats, indien de meerderheid van de vergadering of, indien de oorspronkelijke stemming niet hoofdelijk of schriftelijk is geschied, één stemgerechtigde aanwezige dit verlangt. Door deze nieuwe stemming vervallen de rechtsgevolgen van de oorspronkelijke stemming.
7. Indien zulks bij de oproeping is vermeld, is ieder lid bevoegd om, in persoon of bij schriftelijk gevolmachtigde, door middel van een elektronisch communicatiemiddel, rechtstreeks kennis te nemen van de verhandelingen ter algemene vergadering en het stemrecht uit te oefenen, mits het lid via het elektronisch communicatiemiddel kan worden geïdentificeerd, rechtstreeks kan kennisnemen van de verhandelingen ter vergadering en het stemrecht kan uitoefenen.
   Voor het houden van de in de vorige zin bedoelde vergadering is niet vereist dat het lid via het elektronisch communicatiemiddel kan deelnemen aan de beraadslaging.
   De algemene vergadering is bevoegd in het huishoudelijk reglement voorwaarden te stellen aan het gebruik van het elektronisch communicatiemiddel. Indien de algemene vergadering daarvan gebruik heeft gemaakt, worden de voorwaarden bij de oproeping bekend gemaakt.
8. Zolang in een algemene vergadering alle stemgerechtigden leden vertegenwoordigd zijn, kunnen geldige besluiten worden genomen omtrent alle aan de orde komende onderwerpen ook al zijn één of meerdere oproepingsvoorschriften of andere formaliteiten niet in acht genomen, mits met algemene stemmen en met voorkennis van het bestuur.
9. Een eenstemmig besluit van alle stemgerechtigden leden, ook al zijn deze niet in een vergadering bijeen, heeft, mits met voorkennis van het bestuur genomen, dezelfde kracht als een besluit van de algemene vergadering.

Een lid is bevoegd zijn stem via een elektronisch communicatiemiddel uit te brengen. De algemene vergadering is bevoegd in het huishoudelijk reglement voorwaarden te stellen aan het gebruik van het elektronisch communicatiemiddel.

Algemene vergaderingen van leden A respectievelijk leden B

Artikel 21

1. Zowel het bestuur, de raad van commissarissen als een of meer leden A respectievelijk leden B die gezamenlijk bevoegd zijn tot het uitbrengen van ten minste een tiende gedeelte van de stemmen in de betreffende algemene vergadering, indien daarin alle betreffende leden vertegenwoordigd zijn, zijn bevoegd een algemene vergadering van de betreffende soort leden bijeen te roepen.
2. Toegang tot de betreffende vergadering hebben:
   - de leden van die soort die niet geschorst zijn;
   - de bestuursleden die niet geschorst zijn;
   - de commissarissen die niet geschorst zijn;
   - degenen, die daartoe door het bestuur en/of de betreffende algemene vergadering zijn uitgenodigd.
3. Onverminderd het hiervoor in dit artikel bepaalde, zijn op de algemene vergaderingen van de leden A respectievelijk de leden B de artikelen 17 tot en met 20 van overeenkomstige toepassing.

Huishoudelijk reglement

Artikel 22

1. De algemene vergadering kan een huishoudelijk reglement vaststellen en wijzigen, waarin onderwerpen worden geregeld waarin door deze statuten niet of niet volledig wordt voorzien.
2. Het huishoudelijk reglement mag niet in strijd zijn met de wet, ook waar die geen dwingend recht bevat, noch met de statuten.
3. Het bepaalde in artikel 23 leden 1 tot en met 5 is van overeenkomstige toepassing.

Statutenwijziging, fusie en (af)splitsing

Artikel 23

1. Wijziging van de statuten van de vereniging kan slechts plaatsvinden na een besluit van een algemene vergadering, waartoe is opgeroepen met de mededeling dat aldaar wijziging van de statuten zal worden voorgesteld. De termijn voor oproeping tot een zodanige vergadering bedraagt ten minste tien dagen.
2. Zij die de oproeping tot de algemene vergadering ter behandeling van een voorstel tot statutenwijziging hebben gedaan, moeten ten minste vijf dagen vóór de vergadering een afschrift van dat voorstel, waarin de voorgedragen wijziging(en) woordelijk is (zijn) opgenomen, op een daartoe geschikte plaats voor de leden ter inzage leggen tot na afloop van de dag waarop de vergadering wordt gehouden.
3. Een besluit tot statutenwijziging behoeft ten minste twee/derde van de geldig uitgebrachte stemmen, in een vergadering waarin ten minste de helft van de leden vertegenwoordigd is.

Is niet ten minste de helft van de leden vertegenwoordigd, dan wordt binnen vier, doch niet eerder dan twee weken daarna een tweede vergadering bijeengeroepen en gehouden waarin over het voorstel zoals dat in de vorige vergadering aan de orde is geweest, ongeacht het aantal vertegenwoordigde leden, kan worden besloten, mits met een meerderheid van ten minste twee/derde van de geldig uitgebrachte stemmen.

4. Het bepaalde in de eerste drie leden is niet van toepassing, indien in de algemene vergadering alle leden vertegenwoordigd zijn en het besluit tot statutenwijziging met algemene stemmen wordt genomen.
5. Het door de algemene vergadering genomen besluit tot statutenwijziging dient te worden goedgekeurd door de raad van commissarissen.
6. a. Een besluit tot wijziging van artikel 12 lid 4 sub a alsmede het onderhavige sub a dient te worden goedgekeurd door de algemene vergadering van leden A.
   b. Een besluit tot wijziging van artikel 12 lid 4 sub b alsmede het onderhavige sub b dient te worden goedgekeurd door de algemene vergadering van leden B.
7. Het door de algemene vergadering genomen besluit tot statutenwijziging dient ter goedkeuring te worden voorgelegd aan het College van Burgermeester en Wethouders van de gemeente Arnhem.
8. Een statutenwijziging treedt niet in werking dan nadat hiervan een notariële akte is opgemaakt. Tot het doen verlijden van de notariële akte is ieder bestuurslid bevoegd. Voorts kan de algemene vergadering één of meer personen machtigen tot het doen verlijden van de notariële akte.
9. Het bepaalde in dit artikel is van overeenkomstige toepassing op een besluit tot fusie als bedoeld in artikel 2:309 Burgerlijk Wetboek en op een besluit tot (af)splitsing als bedoeld in artikel 2:334a Burgerlijk Wetboek.

Ontbinding en vereffening
Artikel 24

1. De vereniging kan worden ontbonden door een besluit van de algemene vergadering.
   Het bepaalde in artikel 23 leden 1 tot en met 5 is van overeenkomstige toepassing.
2. a. De vereffening geschiedt door het bestuur, tenzij de algemene vergadering anders heeft bepaald.
   b. Het bestuur zal, alvorens tot vereffening over te gaan, alle bezittingen met de daarop rustende lasten en verplichtingen aanbieden aan de gemeente Arnhem, onder de verplichting dat de bezittingen de bestemming zullen houden om te dienen in het belang van de verbetering van de volkshuisvesting.
   c. Een eventueel batig saldo na vereffening zal worden overgedragen aan de gemeente Arnhem teneinde te worden aangewend ter verbetering van de volkshuisvesting zoals bedoeld in deze statuten.
3. Na ontbinding blijft de vereniging voortbestaan voor zover dit tot vereffening van

haar vermogen nodig is. Gedurende de vereffening blijven de bepalingen van de statuten voorzoveel mogelijk van kracht.
In stukken en aankondigingen die van de vereniging uitgaan, moeten aan haar naam worden toegevoegd de woorden 'in liquidatie'.

4. De boeken, bescheiden en andere gegevensdragers van de vereniging moeten worden bewaard door een door de vereffenaars aan te wijzen natuurlijke of rechtspersoon, gedurende zeven jaren na de vereffening danwel de termijn die de wet alsdan voorschrijft.
Bewaarder is degene die door de vereffenaars als zodanig is aangewezen.

Slotbepaling

Artikel 25

Aan de algemene vergadering komen in de vereniging alle bevoegdheden toe, die niet door de wet of de statuten aan het bestuur zijn opgedragen.

Overgangsbepaling

Artikel 26

In verband met de invoering van de kwaliteitseisen als bedoeld in artikel 4 lid 2, gelden de volgende overgangsregelingen:

a. huidige leden die geen woning huren van de vereniging zijn gedurende hun lidmaatschap ontheven van de in artikel 4 lid 2 bedoelde kwaliteitseis; de namen van de betreffende leden blijken uit de aan deze akte gehechte lijst;
b. indien thans meerdere natuurlijke personen per woning lid zijn en blijven van de vereniging, geldt zolang die periode voortduurt het volgende:
   - per woning kunnen evenveel stemmen worden uitgebracht;
   - het aantal stemmen dat per woning kan worden uitgebracht is gelijk aan de woning met het meeste aantal bewoners die tevens lid zijn van de vereniging;
   - als er meerdere leden per woning zijn hebben zij in beginsel een gelijk aantal stemmen; indien de verdeling van de stemmen per woning niet resulteert in een geheel getal aan stemmen per lid/bewoner, komt aan de oudste lid/bewoner de resterende stem(en) toe, naast de stemmen die hij al kan uitbrengen.

   De namen en adressen van de betreffende leden blijken uit de aan deze akte gehechte lijst.

SLOTVERKLARINGEN

Ten slotte verklaarden de verschenen personen:
- dat het huidige bestuur bestaat uit ***;
- dat de huidige raad van commissarissen bestaat uit ***.

SLOT

WAARVAN AKTE is verleden te Ede op de datum in het hoofd van deze akte vermeld.
De verschenen personen zijn mij, notaris, bekend.
De zakelijke inhoud van de akte is aan de verschenen personen opgegeven en toegelicht. De verschenen personen hebben verklaard tijdig voor het verlijden van de akte van de inhoud ervan te hebben kennisgenomen, daarmee in te stemmen en op volledige voorlezing ervan geen prijs te stellen.
Deze akte is beperkt voorgelezen en onmiddellijk daarna ondertekend, eerst door de

verschenen personen en vervolgens door mij, notaris.

Presentatie raadsleden

Woningbouwvereniging Ambtenaren Arnhem

31 januari 2019

Uw opdracht aan bestuur, RvC en verenigingssecretaris

- het democratiseren van de vereniging
- het professionaliseren van de bedrijfsvoering
- het voorbereiden van een discussie over de toekomst van de woningbouwvereniging

Uw opdracht aan bestuur, RvC en verenigingssecretaris

- het democratiseren van de vereniging
- het professionaliseren van de bedrijfsvoering
- het voorbereiden van een discussie over de toekomst van de woningbouwvereniging

Hieraan is toegevoegd:

- Onderzoek belangenverstrengeling / onbehoorlijk bestuur voormalig bestuurders en opdrachtnemers

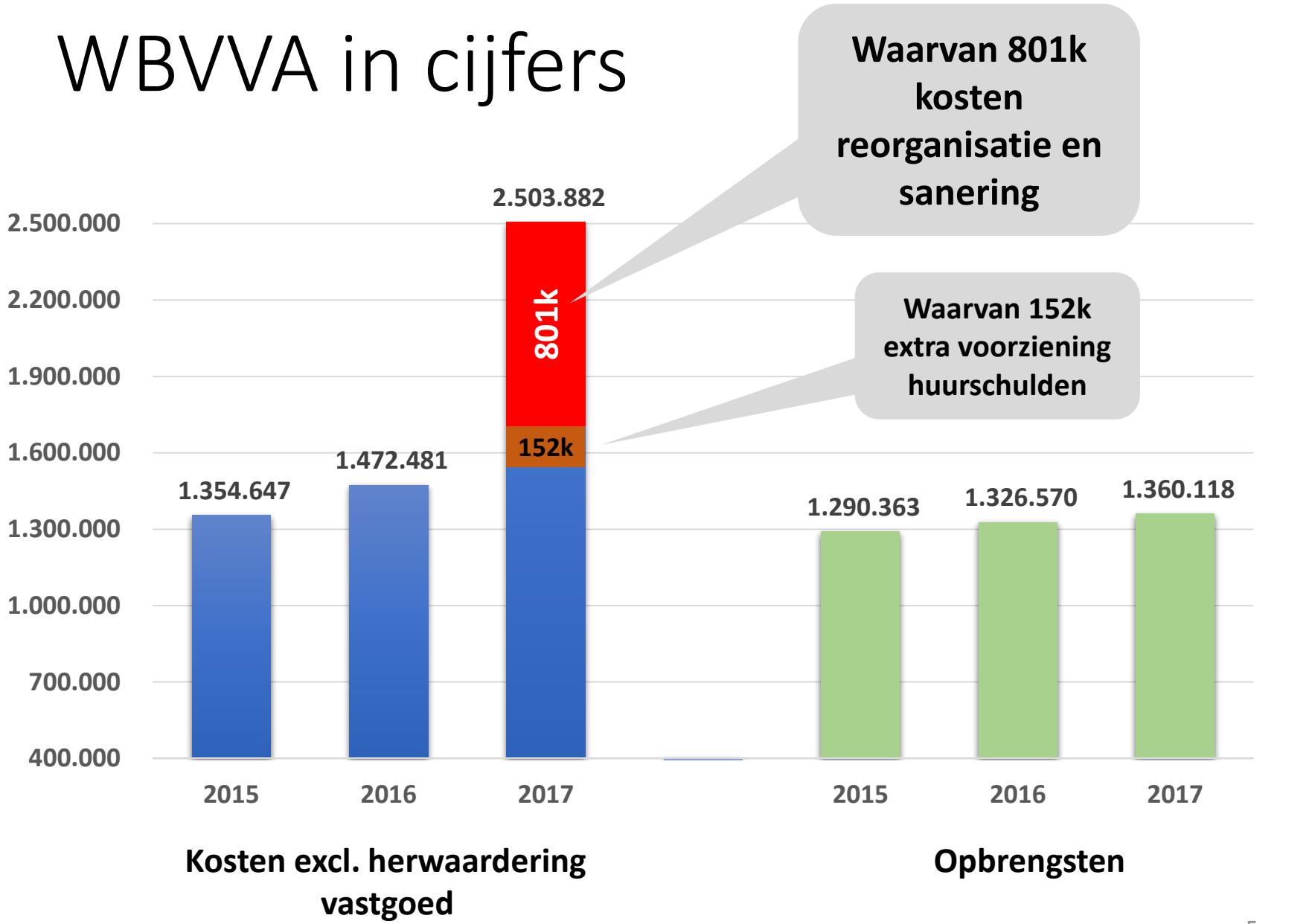
Stand van zaken forensisch onderzoek

- Rapportage Bovenschen Consultancy B.V. is afgerond.

Conclusie: WBVVA mogelijk voor een aanzienlijk bedrag benadeeld

- Bestuur en RvC hebben besloten tot aangifte /juridische stappen:
  - Ontbreken boekhouding diverse jaren
  - Vermeend strafbaar handelen van een voormalig adviseur en een voormalig bestuurslid
- Verdenking richt zich o.a. op:
  - Facturering van kosten aan de WBVVA
  - Totstandkoming van de eind 2017 afgesloten beëindigingsovereenkomst
- Bestuur zal nadere juridische stappen nemen om schade te verhalen en overeenkomst(en) te ontbinden
- Ook juridische stappen met betrekking tot onbehoorlijk bestuur meerdere bestuursleden in periode 2008-2018

WBVVA in cijfers

Het huis op orde

Hoofdpunten uit bewonersraadpleging

Top 5 wensen:

1. Goed onderhoud nodig
2. Energiebesparing gewenst
3. Woningverbetering noodzakelijk
4. Invloed op woningtoewijzing behouden
5. Behouden leefbaarheid (huismeester/beheerder)

Wat is belangrijk voor gemeente Arnhem

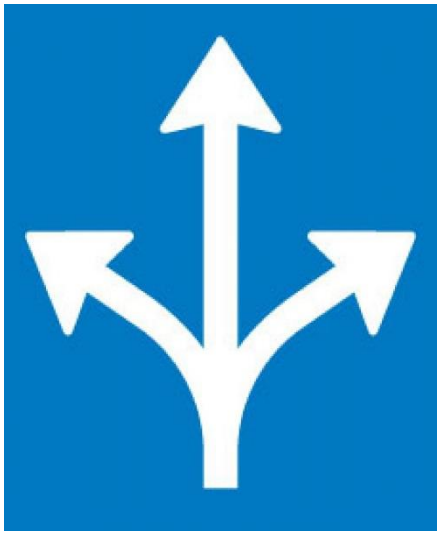
- Actueel woonbeleid gericht op behoud sociale voorraad
- Bevorderen huur in middensegment en doorstroommogelijkheden voor ouderen
- (Rijks)monumenten behouden
- Leefbaarheid wijk Geitenkamp moet verbeterd worden
- Bron: De Arnhemse Woonprincipes 2025 en uitvoeringsagenda
- Specifiek voor de WBVVA: erfpachtovereenkomst 2011 gaat uit van blijvende complexgewijze verhuur

Zienswijze Rabobank

- Diverse gesprekken gevoerd,
  eind november brief ontvangen:
  - Rabobank ziet zelfstandig voortbestaan als niet realistisch
  - Geen verlenging hypotheek 5 jaar, alleen overbrugging (vooralsnog 1 jaar)
  - Rabobank: kwetsbaarheid vereniging is groot
  - Rabobank: huurstroom te laag voor noodzakelijke uitgaven

Bezinning op de toekomst

- Geen doodlopende weg kiezen, maar tijdig de juiste afslag nemen
- 3 mogelijke afslagen verkennen in de vorm van scenario's A, B en C
- Verzoek aan ALV om bestuur opdracht te geven voor:
  - Uitwerken van de 3 scenario's (financieel, etc.)
  - Partnerverkenningen uitvoeren
  - Randvoorwaarden (wetten en regels) en garanties voor bewoners in kaart brengen

Geen doodlopende weg kiezen

- Doorgaan in huidige vorm niet haalbaar
  - Onderhoudsstaat onvoldoende
  - Elk jaar meerdere tonnen tekort voor onderhoud
  - Renovatie en verduurzaming noodzakelijk
  - Bank niet bereid financiering langjarig te verlengen
  - Bank werkt niet mee aan financiering achterstallig onderhoud
  - Kwetsbare bestuurlijke structuur

Drie mogelijke afslagen verkennen

Het bestuur a.i. wil 3 scenario's verdiepen:

A. Alle woningen naar één corporatie
   (in Arnhem actief)

B. Schuttersberg naar corporatie, Braamberg kort doorexploiteren en daarna naar kleine particuliere woningbouwvereniging

C. Schuttersberg naar corporatie, Braamberg naar particuliere partij

Planning verkenning scenario's

- 2019 kwartaal 1
  - Informatie opstellen en delen met geïnteresseerde partijen, gemeente informeren
  - Gesprekken voeren met partijen en gegevens beschikbaar stellen
  - ALV informeren
- 2019 kwartaal 2
  - Taxatie door geïnteresseerde partij(en)
  - Afstemmen met ministerie en gemeente
  - Bieden en onderhandelen over voorwaarden
- 2019 kwartaal 3: ALV A en ALV B informeren en vragen om goedkeuring

Wbvva vergeleken met kleine woningbouwvereniging in NL

- Inkomsten laag door relatief lage huren in relatie tot grootte woningen
- Uitgaven voor onderhoud aan Rijksmonumenten / beschermd stadsgezicht
- Hypotheek relatief laag (maar loopt op!), en zeer hoge rentekosten
- Kosten voor administratie en beheer veel te hoog
- Relatief veel verhuizingen, ca 10% i.p.v. 6%, bewoners gaan kopen
- Hoge betalingsachterstanden (ca € 1.000 per woning, achterstanden lopen op), tot nog toe geen aanpak
- Geen reserves opgebouwd

WONINGBOUWVERENIGING VOOR AMBTENAREN TE ARNHEM

CORRESPONDENTIEADRES: ROERMONDSPLEIN 25, 6811 JN, ARNHEM E-MAIL: WBVVA@VBTGROEP.NL
BANK: NL57 RABO 0327 3504 58 KAMER VAN KOOPHANDEL 40120209

PER E-MAIL: griffie@arnhem.nl, raadsleden@arnhem.nl, fractievolgers@arnhem.nl
Gemeente Arnhem
T.a.v.: leden van de gemeenteraad & fractievolgers
Kopie: wethouder dhr. R. Paping & dhr. F. Mosterd

Arnhem, 20 december 2018

Betreft: **uitnodiging bijeenkomst leden raadscommissie inzake de toekomst van de Woningbouwvereniging voor Ambtenaren te Arnhem (WbvvA)**

Geachte Raadsleden en Fractievolgers,

Met deze uitnodiging en de bijlage "In een oogopslag" nodigen wij u van harte uit voor een **informerende bijeenkomst** op **donderdag 31 januari 2019 om 19.30 uur** bij **Geniet in de Weerd, Weerdjesstraat 168, 6811 JH Arnhem**. Tijdens het open huis informeren wij u over de stand van zaken en voeren graag het gesprek met u over de toekomst van de WbvvA.

Even voorstellen
Voor de zorgvuldigheid stellen wij ons eerst even voor: de WbvvA telt 180 woningen verdeeld over de buurten Braamberg en Schuttersberg. De vereniging bestaat zoals u wellicht weet al sinds 1920. De afgelopen periode kende de WbvvA een aantal bestuurlijke en organisatorische perikelen. Mogelijk las u daarover al in de regionale dagbladen. In 2016 en 2017 is er veel publieke aandacht geweest voor de besturing van de organisatie en het voornemen van het vorig bestuur om het vastgoed te verkopen. Begin dit jaar heeft dit geleid tot aftreden van het vorige bestuur en aanstellen van een onafhankelijk interim-bestuur.

Tijdelijke bestuurlijke structuur
Vanaf het eerste kwartaal 2018 heeft de vereniging besloten te gaan werken met een nieuw -niet uit huurders bestaand- bestuur en Raad van Commissarissen met als belangrijkste taakopdracht:
- Het democratiseren van de vereniging.
- Het professionaliseren van de bedrijfsvoering.
- De aanpak van integriteitsissues.
- Het voeren van een toekomstdiscussie.

Inmiddels zijn grote stappen gezet op de eerste drie onderdelen en is de situatie genormaliseerd.

Geen zelfstandige toekomst
Ten behoeve van de toekomstverkenning is een "foto" gemaakt van de huidige situatie met betrekking tot de huurders en het vastgoed. De gegevens van ons onderzoek zijn kernachtig vastgelegd op twee A3 bladen die wij "In een oogopslag" hebben genoemd. Die treft u als bijlage aan (tevens zorgen wij voor een hard copy exemplaar op A3 formaat tijdens de bijeenkomst).

Over de huidige situatie maar ook over de toekomst van de vereniging is uitgebreid gesproken tijdens vergaderingen en ALV's met bewoners en huurders. Hierbij is duidelijk geworden dat het voortzetten van de vereniging in huidige vorm geen goed perspectief is. Om die reden is tijdens de ALV van 6 december 2018 aan de leden gevraagd of het goed is dat het interim-bestuur enkele toekomstscenario's verkent.

Het spreekt voor zich dat de Gemeente Arnhem een relevante gesprekspartner is tijdens de nadere verkenning van de toekomstscenario's. Ook is de rol van de gemeente verankerd in de statuten van de WbvvA.

Graag gaan wij het gesprek met u aan op **donderdag 31 januari 2019**. Wethouder de heer R. Paping is ook door ons uitgenodigd. Hij is op de hoogte van het proces en is regelmatig tussentijds geïnformeerd.

Met vriendelijke groet,
i/o

Marja de Bruijn
Voorzitter a.i.

Bijlage: flyer "In een oogopslag"

GEMEENTE
Arnhem

VERZONDEN - 9 OKT. 2019

Datum :
Uw kenmerk : JDI-WBVVA.
Zaaknummer : 410240
Contactpersoon : Marieke Sieslieng
Telefoonnummer : 026 3773716

Woningbouwvereniging voor ambtenaren te Arnhem
T.a.v. mevrouw M. de Bruin
Roermondsplein 25
6811 JN ARNHEM

Onderwerp: verkoop woningbezit WBVVA

Geachte mevrouw De Bruin,

Wij hebben de brieven d.d. 20 augustus 2019, betreffende de verkoop van het woningbezit door uw vereniging en de aanbiedingsplicht aan de gemeente, in goede orde ontvangen. Wij danken u dat u ons op de hoogte stelt van het tot nu gelopen proces en de laatste stand van zaken. U legt ons een aantal onderwerpen/vragen voor, waarover u op korte termijn helderheid wilt hebben, opdat u het gekozen traject verder voort kunt zetten. Wij antwoorden u als volgt.

De gemeente zal geen gebruik maken van haar mogelijk tot aankoop van de 180 woningen, zoals omschreven in uw brief van 20 augustus 2019 met kenmerk JDI-WBVVA. WBVVA is dan ook vrij de woningen aan derden te vervreemden. Met het aanbieden van het bezit hebt u voldaan aan de in artikel 24 lid 2 b. van de staturen bedoelde aanbiedingsplicht.

U geeft aan de koper de mogelijkheid te willen geven de woningen -na renovatie- uit te ponden. Daarvoor vraagt u ontheffing van de in de akte van verkoop uit 1999 opgenomen bepalingen dat de woningen in de huursfeer geëxploiteerd moeten worden. Wij zijn bereid deze ontheffing voor het complex Braamberg te verlenen, doch pas op het moment dat het gehele complex verduurzaamd is tot label A en vervolgens onder de volgende voorwaarden:

- De woning moet eerst aan de zittende huurder worden aangeboden.
- Om speculatie te voorkomen moet bij de verkoop een verplichting tot zelfbewoning worden opgenomen.

Uitponden mag niet leiden tot doorbreking van “level playing field” bij beoordeling van de biedingen.

Het complex Schuttersberg willen wij graag in stand houden voor de sociale huurvoorraad, derhalve geven wij thans geen toestemming voor uitponding.

U vraagt of er aangegeven kan worden welke eisen worden gesteld qua duurzaamheid aan renovaties en welke regelgeving van toepassing is op woningen met monumentenstatus in relatie tot de ontwikkelingen over te gaan naar gasloos wonen. Wat de eisen zijn voor monumenten is nog niet bekend. Door het Rijk worden landelijke verduurzamingseisen vastgesteld voor 2050. De eisen voor gebouwen met een monumentale status zullen waarschijnlijk lager zijn dan voor nieuwbouw omdat niet alles mogelijk is bij een monument.

Stadskantoor - Eusebiusbuitensingel 53 • Postbus 9029 • 6800 EL Arnhem
Telefoon 0900-1809 • Fax 026-3774830 • www.arnhem.nl

Voor uitwerking van de verduurzaming van de complexen kan er gebruik worden gemaakt van de erfgoed adviseurs bij de gemeente Arnhem. Zij kunnen aangeven waar de mogelijkheden zitten en welke onderdelen juist behouden moeten blijven.

Vervolgens legt u ons twee opties voor met betrekking tot het opheffen van de vereniging, na verkoop van de woningen. Het overnemen van rechten en plichten (optie a.) is in de statuten gekoppeld aan de aankoop van de woningen door de gemeente. Nu wij de woningen niet aankopen, ligt het niet voor de hand de rechten en plichten over te nemen. Derhalve blijft optie b over, zoals dit ook in de statuten is vastgelegd.

Tevens bevestigen wij dat wij uw plan om een deel van de opbrengst in te zetten voor een levensduur verlengende renovatie met verduurzaming naar label A in principe ondersteunen. Wij zien dit in het kader dat een eventueel batig saldo vervalt aan de gemeente na vereffening, zoals bepaald in de statuten. Welk saldo door ons in de betreffende wooncomplexen geïnvesteerd zal moeten worden. Door de gelden in te zetten voor renovatie en verduurzaming kan daaraan worden voldaan. Echter willen wij hierover met u nog nader van gedachten wisselen.

Tot slot delen wij u mee dat wethouder Paping bereid is om de standpunten van de gemeente te willen verwoorden in de algemene ledenvergadering.

Hoogachtend,
Het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,
namens het college,

Drs. Ing. B.A. de Ruiter
Hoofd van de afdeling Gebieds- en Vastgoedrealisatie

Memo

Datum : woensdag 6 maart 2019

Aan : college van B&W

Van : Ronald Paping

Betreft : Woningbouwvereniging voor Ambtenaren; ter kennisname

---

Inleiding
In deze memo stel ik u op de hoogte van de (recente) ontwikkelingen bij de Woningbouwvereniging voor Ambtenaren en de gemeentelijke betrokkenheid hierbij.

De Woningbouwvereniging voor Ambtenaren (WBVVA)
De Woningbouwvereniging voor Ambtenaren heeft een bezit van 180 woningen, verdeeld over de complexen op de Braamberg (rijksmonument) en de Schuttersberg (gemeentelijk monument). De vereniging heeft tot doel:

- de verbetering van de volkshuisvesting in de wijken genaamd de Schuttersberg en de Braamberg gelegen in Arnhem; en
- de behartiging van de woonbelangen van haar leden

De WBVVA doorloopt (na een moeilijke periode) momenteel een proces dat moet resulteren in een binnen de vereniging breed gedragen toekomstvisie en het maken van keuzes hierover.
Hiervoor is een werkplan opgesteld dat grofweg uit drie stappen bestaat.

1. Het (her)inrichten van de bestuurlijke structuur, werkorganisatie en statuten.
2. Vaststellen van jaarrekeningen, begroting, onderhoudsplan, waardering onroerend goed en het opstellen van toekomstscenario's.
3. Besluitvorming over de toekomst, onderhandelen en implementeren.

De directe aanleiding van dit proces was de bijzondere algemene ledenvergadering van de WBVVA van augustus 2016. Op de agenda stond toen de verkoopintentie van het gehele woningbezit dat tot veel onrust leidde onder de leden en huurders van de 180 woningen.

De WBVVA is geen toegelaten instelling (woningcorporatie) waarop de Woningwet en de regels met betrekking tot het verkopen van woningen uit het Besluit toegelaten instelling volkshuisvesting van toepassing zijn. De WBVVA is een vereniging die bij zijn handelen vooral gebonden is aan de statuten van de vereniging en aan het huishoudelijk reglement.

Relatie gemeente - WBVVA
In de relatie met de WBVVA heeft de gemeente een rol bij statutenwijziging en bij de ontbinding van de vereniging en de daaropvolgende vereffening. In de verkoopakte van de grond is het kettingbeding opgenomen dat de woningen blijvend als huurwoningen geëxploiteerd moeten worden. Ten slotte ligt er een rol in het dienen en bewaken van het algemene volkshuisvestingsbelang.

<u>Statutenwijziging</u>
Een statutenwijziging moet aan het college van burgemeester en wethouders ter goedkeuring worden voorgelegd. In januari 2018 heeft het college de nieuwe statuten van de WBVVA goedgekeurd.

Deze nieuwe statuten maakte het mogelijk om de hierboven vermelde eerste stap te maken en hiermee wordt voorzien in de behoefte aan optimale democratisering binnen de vereniging (één stem per woning) en voorzien in de noodzaak tot professionalisering van het bestuur en een onafhankelijke en deskundige Raad van Commissarissen met vastgestelde bevoegdheden.

Ontbinding en vereffening
De gemeente heeft een rol bij de ontbinding van de vereniging en de daar op volgende vereffening. Als de vereniging wordt ontbonden door een besluit van de algemene vergadering volgt er een vereffening door het bestuur. Een eventueel batig saldo wordt vervolgens uitgekeerd aan de gemeente Arnhem.
Het aanbod van de vereniging om bij ontbinding alle bezittingen aan de gemeente Arnhem over te dragen kan de gemeente aanvaarden of afwijzen. In het geval de gemeente het aanbod zou aanvaarden dan heeft de gemeente de verplichting om de verbetering van de volkshuisvesting in de Schuttersberg en de Braamberg (dus uitsluitend deze twee wijken) op zich te nemen. Als de gemeente de bezittingen overneemt, moeten ook alle uit de overdracht voortvloeiende rechten en plichten worden overgenomen.
Als een batig saldo bij de ontbinding van de vereniging overblijft, dan mag dit uitsluitend worden aangewend ter verbetering van de volkshuisvesting in de Schuttersberg en de Braamberg.
Een eventueel positief saldo mag dus niet overgaan naar de algemene middelen.

Verder staat er in de verkoopakte van de grond een kettingbeding dat de woningen blijvend als huurwoningen geëxploiteerd dienen te worden.

Algemeen volkshuisvestingsbelang
De gemeente heeft een rol en taak in het bewaken en dienen van het algemene belang van de Volkshuisvesting. Juist vanuit deze taakopvatting is de gemeente vanaf de hiervoor genoemde bijzondere algemene ledenvergadering van de WBVVA van augustus 2016 intensiever bij de vereniging betrokken geraakt. In de afgelopen periode heeft de gemeente een adviserende rol gespeeld bij het proces dat geleid heeft tot minder onrust bij bewoners, het verder democratiseren van de vereniging en het professionaliseren van het bestuur en de raad van commissarissen.
De WBVVA heeft een eigen vrijheid en verantwoordelijkheid bij het maken van de keuzes die in de komende maanden op tafel komen. De gemeente heeft geen formele sturingsmogelijkheden.

Huidige situatie WBVVA en toekomstscenario's
De financiële situatie is kwetsbaar en dat zal zo blijven. De Rabobank ziet zelfstandig voortbestaan als niet realistisch. Er is geen mogelijkheid voor een verlenging van de hypotheek met 5 jaar, alleen overbrugging (vooralsnog 1 jaar) mogelijk. De bank acht de huurstroom te laag voor noodzakelijke uitgaven.
De woningen zijn slecht onderhouden en moeten worden verduurzaamd. Hiervoor is geen budget gereserveerd. De vereniging is wel van plan om dit jaar voor een kleine € 300.000 aan noodzakelijk planmatig onderhoud te doen.

Het bestuur heeft mandaat van de ALV voor een toekomstverkenning, waarbij er van uit gegaan wordt dat zelfstandig voortbestaan geen reële optie is. Uit de bewonersraadpleging komt de volgende top 5 aan wensen:

1. Goed onderhoud nodig
2. Energiebesparing gewenst

3. Woningverbetering noodzakelijk
4. Invloed op woningtoewijzing behouden
5. Behouden leefbaarheid (huismeester/beheerder)

De verwachting is dat het vinden van een toekomstbestendige oplossing een zwaar traject zal worden gelet op de quorums die nodig zijn, de meerderheden en de A en B leden (per complex). Drie mogelijke scenario's worden verkend:

1. Alle woningen naar één corporatie (in Arnhem actief)
2. Schuttersberg naar corporatie, Braamberg kort doorexploiteren en daarna naar kleine particuliere woningbouwvereniging
3. Schuttersberg naar corporatie, Braamberg naar particuliere partij

De drie Arnhemse corporaties hebben uit eigen initiatief laten weten gezamenlijk op te willen trekken en vooraf overleg te willen voeren met de gemeente Arnhem. Er hebben zich ook particuliere partijen gemeld, maar de WBVVA gaat eerst het traject met de drie Arnhemse corporaties verkennen. Men hoopt in het derde kwartaal van 2019 een voorstel aan de ALV voor te leggen.

Publiciteit en gemeenteraad

Vanwege fraude e.d. is er in het verleden veel publicitaire aandacht geweest. Door het nieuwe bestuur en de RvC is ook aangifte gedaan over fraude, onbehoorlijk bestuur en strafbaar handelen.
Er is weinig aandacht vanuit de pers op dit moment. Op 31 januari 2019 heeft de WBVVA een informatiebijeenkomst voor raadsleden gehouden.

Rol gemeente

Er zal nagedacht moeten worden over de financiële constructie m.b.t verkoopprijs en mogelijke korting in ruil voor een verplichte investering. Komt er dan een rol voor de gemeente (bijvoorbeeld als depot-beheerder van de middelen voor de renovatie)? Of kan er een juridische vorm naast de gemeente opgezet worden?
Vanuit het woonbeleid spelen daarnaast nog onderwerpen als het behoud van sociale voorraad, bevorderen middenhuur, doostroming, verduurzaming en behoud van (Rijks)monumenten.
Omdat er de nodige aspecten aan zitten willen we een interne ambtelijke werkgroep opzetten waarin de noodzakelijke disciplines vertegenwoordigd zijn.

Rondvraagmemo

Datum : 24 september 2019

Aan : College

Van : Ronald Paping

Betreft : Woningbouwvereniging voor Ambtenaren (WBVVA)

Inleiding
Vanwege de complexe problematiek van eind 2016 binnen de vereniging is er het afgelopen jaar intensief overleg geweest tussen de gemeente Arnhem en de woningbouwvereniging voor Ambtenaren te Arnhem (WBVVA). Er is uitvoerig gezocht naar een mogelijke toekomst van de vereniging, waarbij de leden van de vereniging nauw zijn betrokken geweest. Op 19 maart j.l. heb ik u reeds geïnformeerd aan de hand van bijgaand rondvraagmemo.

WBVVA is tot de conclusie gekomen dat de exploitatie van de woningcomplexen Braamberg en Schuttersberg niet langer door haar kan worden voortgezet. Zij wil de haar toebehorende registergoederen aan een derde vervreemden. Het statutaire doel van de vereniging, verhuur van de complexen, kan niet meer worden gediend. Door de verkoop van de woningcomplexen ontstaat een materiele ontbinding van de WBVVA.

In het kader van statuten en overige regelingen zijn er diverse onderwerpen waarover de gemeente een standpunt dient in te nemen en waarover WBVVA op korte termijn helderheid over wil hebben.

Deze memo heeft als doel om een besluit te nemen c.q. te informeren over de lijn van beantwoording richting de WBVVA.

Rol/bevoegdheden gemeente
De rol van de gemeente bij ontbinding van de vereniging is vastgelegd in de statuten van de vereniging (zie tekstkader verderop). De gemeente heeft geen rol of stemrecht bij ontbinding van de vereniging, dit is aan de ledenvergadering.

De vereniging is verplicht bij ontbinding alle bezittingen met daarop rustende lasten en verplichtingen aan te bieden aan de gemeente. Nu WBVVA haar bezit bij brief van 20 augustus jl. heeft aangeboden, heeft de vereniging aan haar plicht voldaan en dient de gemeente te besluiten al dan niet tot aankoop over te gaan.

Indien niet tot aankoop wordt overgaan, is WBVVA vrij aan derden te vervreemden. In dat kader wordt door WBVA eveneens bij brief van 20 augustus jl. gevraagd om ontheffing te verlenen van de bij de verkoop van de (erfpacht)gronden aan WBVVA in 1999 opgenomen gebruiksbepaling dat de woningen in de huursfeer geëxploiteerd moeten worden.

In basis liggen de volgende vragen voor :
1. Wil de gemeente de woningcomplexen Braamberg en Schuttersberg aankopen?
2. Zo nee, wil de gemeente dan ontheffing verlenen om uitponding mogelijk te maken?

beantwoording vragen WBVVA

1. In eerdere ambtelijke overleggen is aangegeven dat het niet voor de hand ligt dat de gemeente de woningcomplexen aankoopt. WBVVA is in gesprek met derden en vraagt nu te bevestigen dat de gemeente afziet van aankoop.

Voorgesteld wordt af te zien van aankoop van de woningencomplexen van WBVVA, omdat

- Het geen kerntaak is van de gemeente huurwoningen te exploiteren.
- Er geen sprake is van aankoop t.b.v. doelgroepen van beleid of de mogelijkheid dit te creëren.
- Van een strategische aankoop voor toekomstige ontwikkelingen en/of projecten ook geen sprake is, het betreft immers huurcomplexen met de verplichting deze bestemming te behouden.

2. De reden van het opnemen van de verplichting tot exploitatie in de huursfeer bij de verkoop van erfpachtgronden in 1999 is dat incidentele verkoop van een (beperkt) aantal woningen de onderhoudskwaliteit van de complexen en de inrichting van de woonomgeving danig zal kunnen beïnvloeden, met als gevolg dat de bedoelde opzet van de wooncomplexen verloren zal gaan.

De huidige visie vanuit het woonbeleid is dat het van belang is dat de sociale huurvoorraad in stand wordt gehouden. Voor de complexen van de WBVVA is er een duidelijk onderscheid te maken tussen de locaties Braamberg en Schuttersberg. De woningen op locatie Schuttersberg zitten 100% in de sociale huur. De woningen op de locatie Braamberg hebben zoveel WWS-punten dat ze liberaliseerbaar zijn; veel woningen vallen nu al buiten de sociale huur. De Braamberg is van oorsprong ook niet gebouwd voor de sociale verhuur maar juist voor de middenklassen. Dit is ook af te zien aan het complex, de woningen zijn ruimer van opzet, hebben een hogere marktwaarde en zijn Rijks-monumentaal.

Voorgesteld wordt om de locatie Schuttersberg voor de sociale huurvoorraad in stand te houden en voor deze locatie geen ontheffing te verlenen. Voor de locatie Braamberg kunnen we de bereidheid uitspreken onder strikte voorwaarden wel ontheffing te verlenen. Er mogen geen financiële voorwaarden worden gesteld, zoals een suppletie.

Om te waarborgen dat bij uitponding het complex Braamberg zijn samenhang niet verliest en te zorgen dat de woningen bij de juiste doelgroep terecht komen, zal ontheffing eerst worden verleend als het hele complex is verduurzaamd tot label A, vervolgens zullen de volgende strikte voorwaarden bij de ontheffing worden opgenomen:

- De woning moet eerst aan de zittende huurder worden aangeboden.
- Om speculatie te voorkomen moet bij de verkoop een verplichting tot zelfbewoning worden opgenomen.

Uitponden mag niet leiden tot doorbreking van “level playing field” bij beoordeling van de biedingen.

Naast de twee basisvragen is door WBVVA een aantal aanvullende vragen gesteld:

3. WBVVA legt de gemeente twee opties voor:
   a. de gemeente neemt de rechten en plichten van de vereniging over na verkoop van de woningen.
   b. de vereniging blijft nog even voortbestaan ter afwikkeling van procedures, belangenbehartiging etc.

Optie b is conform de statuten. Het overnemen van rechten en plichten is in de statuten gekoppeld aan een aankoop van de wooncomplexen door de gemeente. Indien de gemeente de woningen niet aankoopt, ligt het zeker niet voor de hand alle verplichtingen over te nemen. De gemeente wordt dan belast met de afwikkeling van procedures die door de vereniging zijn aangegaan en waar de gemeente geen partij in is of is geweest.

Voorgesteld wordt dan ook optie a. af te wijzen en aansluiting te houden bij de statuten.

4. WBVVA wil een deel van de opbrengst inzetten voor een levensduur verlengende renovatie met verduurzaming naar label A en vraagt of de gemeente dat ondersteunt.

In de statuten is bepaald dat een eventueel batig saldo na vereffening zal worden overgedragen aan de gemeente Arnhem. Wel met de verplichting dat deze gelden moeten worden aangewend ter verbetering van de volkshuisvesting, zoals bedoeld in de statuten.

De eventueel aan de gemeente toekomende gelden zullen dus moeten aangewend voor de woningcomplexen Braamberg en Schuttersberg. De gelden mogen niet overgaan naar de algemene middelen of anderszins worden ingezet.

Gelet daarop zou de gemeente de inzet van de opbrengst ten gunste van de renovatie met verduurzaming naar label A kunnen ondersteunen. Eventueel kunnen daarbij nog kaders worden meegegeven. Indien de gemeente een eventueel positief saldo wel ontvangt, zal zij op basis van (nog te ontwikkelen) beleid afwegingen moeten maken hoe deze gelden in te zetten. De gelden zullen op termijn, eerst na vereffening vrijkomen en onbekend is of er na vereffening nog wel een batig saldo zal zijn.

Voorgesteld wordt de opbrengst in te zetten voor een renovatie met verduurzaming naar label A te ondersteunen.

5. Tot slot vraagt WBVVA of wethouder Paping bereid is om tijdens een algemene ledenvergadering de standpunten van de gemeente te verwoorden.

Conclusies
1. De gemeente ziet af van aankoop van de twee locatie Schuttersberg en Braamberg.
2. De gemeente is bereid onder voorwaarden toestemming te verlenen tot uitponding van locatie Braamberg, doch niet eerder dan nadat het gehele complex is verduurzaamd.
3. De gemeente neemt geen rechten en plichten over van WBVVA.
4. De gemeente ondersteunt het inzetten van de opbrengst voor renovatie met verduurzaming en wil daarover van gedachten wisselen.
5. De wethouder is bereid om tijdens een algemene ledenvergadering de standpunten van de gemeente te verwoorden.

Voorstel
In te stemmen met de in het memo voorgestelde lijn van beantwoording en via bijgaande brief mee te delen aan het bestuur van de WBVVA.

Bijagen:
1. brief 20 augustus 2019 aanbiedingsplicht WBVVA
2. brief 20 augustus 2019 verkoop woningbezit WBVVA
3. tekst art. 24 statuten
4. rondvraagmemo 19 maart 2019 WBVVA

Ontbinding en vereffening
Artikel 24
1. De vereniging kan worden ontbonden door een besluit van de algemene vergadering. Het bepaalde in artikel 23 leden 1 tot en met 5 is van overeenkomstige toepassing.
2. a. De vereffening geschiedt door het bestuur, tenzij de algemene vergadering anders heeft bepaald.
b. Het bestuur zal, alvorens tot vereffening over te gaan, alle bezittingen met de daarop rustende lasten en verplichtingen **aanbieden aan de gemeente Arnhem**, onder de verplichting dat de bezittingen de bestemming zullen houden om te dienen in het belang van de verbetering van de volkshuisvesting.
c. **Een eventueel batig saldo na vereffening zal worden overgedragen aan de gemeente Arnhem** teneinde te worden aangewend ter verbetering van de volkshuisvesting zoals bedoeld in deze statuten.
3. Na ontbinding blijft de vereniging voortbestaan voor zover dit tot vereffening van haar vermogen nodig is. Gedurende de vereffening blijven de bepalingen van de statuten voor zoveel mogelijk van kracht. In stukken en aankondigingen die van de vereniging uitgaan, moeten aan haar naam worden toegevoegd de woorden 'in liquidatie'.
4. De boeken, bescheiden en andere gegevensdragers van de vereniging moeten worden bewaard door een door de vereffenaars aan te wijzen natuurlijke of rechtspersoon, gedurende zeven jaren na de vereffening dan wel de termijn die de wet alsdan voorschrijft. Bewaarder is degene die door de vereffenaars als zodanig is aangewezen.

COLLEGENOTA

Aan burgemeester en wethouders

Zaaknummer	212480	Portefeuillehouder(s)	Ritsema
Programmamanager	Thor Smits	Vertrouwelijk	Nee
Ambtenaar	Frans Mosterd	Datum in college	23 januari 2018
Telefoonnummer	026 3773614	Datum fataal	Ja

Onderwerp: Goedkeuring statuten Woningbouwvereniging voor Ambtenaren

Voorstel

1 De statuten van de Woningbouwvereniging voor Ambtenaren goed te keuren

Inleiding

De Woningbouwvereniging voor Ambtenaren (WBVVA) heeft een bezit van 180 woningen, verdeeld over de complexen op de Braamberg en de Schuttersberg. De WBVVA doorloopt een proces dat moet resulteren in een binnen de vereniging breed gedragen toekomstvisie en het maken van keuzes hierover. Hiervoor is een werkplan opgesteld dat grofweg uit drie stappen bestaat.

- Het (her)inrichten van de bestuurlijke structuur, werkorganisatie en statuten.
- Vaststellen van jaarrekeningen, begroting, onderhoudsplan, waardering onroerend goed en het opstellen van toekomstscenario's.
- Besluitvorming over de toekomst, onderhandelen en implementeren.

Door de ALV van de WBVVA van 13 december 2017 zijn de nu voorliggende statuten vastgesteld. Op basis van de huidige statuten is voor het inwerkingtreden de goedkeuring door het College van Burgemeester en Wethouders nodig.
De nieuwe statuten maken het mogelijk om de hierboven vermelde eerste stap te maken en hiermee wordt voorzien in de behoefte aan optimale democratisering binnen de vereniging (één stem per woning) en voorzien in de noodzaak tot professionalisering van het bestuur en een onafhankelijke en deskundige Raad van Commissarissen met vastgestelde bevoegdheden.

De WBVVA is geen woningcorporatie in de zin van een toegelaten instelling. De gemeente heeft naast de rol die voortvloeit uit de statuten (zie argument 1.3) verder geen formele bevoegdheden met betrekking tot het reilen en zeilen van deze vereniging.
Wél staat in de verkoopakte van de grond de bepaling dat de woningen in de huursfeer geëxploiteerd dienen te worden en dat het College van Burgemeester en Wethouders hiervan ontheffing kunnen verlenen.

In de afgelopen maanden heeft de gemeente een adviserende rol gespeeld bij het proces dat geleid heeft tot minder onrust bij bewoners, het verder democratiseren van de vereniging en het professionaliseren van het bestuur en de raad van commissarissen. Na deze statutenwijziging en het aantrekken van professionals dient zich een volgende fase aan in de doorontwikkeling van de WBVVA

Arnhem GEMEENTE

die een minder intensieve adviserende rol van de gemeente vraagt. Dit zal met de WBVVA worden besproken.

Beoogd effect

Met het goedkeuren van de statuten wordt de WBVVA in de gelegenheid gesteld invulling te geven aan de eerste stap van hun werkplan, gericht op de herinrichting van de bestuurlijke structuur en werkorganisatie.
Nadat de akte is gepasseerd, is ook de nieuwe bestuursvoorzitter bevoegd, deze is in de ALV van 13 december 2017 benoemd. Voor de benoeming van de leden van de Raad van Commissarissen zijn kandidaten geworven die in de eerstvolgende ALV benoemd kunnen worden.

Argumenten

1.1 Keuzes maken door de WBVVA over de toekomst van de WBVVA

De WBVVA moet in de komende periode, waarin men toekomstscenario's gaat verkennen en daarover knopen gaat doorhakken, kunnen beschikken over meer professionaliteit in het bestuur en de raad van commissarissen. Hiervoor is deze wijziging van de statuten nodig.

1.2 Verdere democratisering van de WBVVA

Door de bewoners wordt veel belang gehecht dat per woning maximaal 1 natuurlijk persoon lid kan zijn van de vereniging en dat alleen huurders lid kunnen zijn van de vereniging. De nieuwe statuten voorzien hier in.

1.3 De positie van de gemeente

De positie van de gemeente ten opzichte van de WBVVA is in de nieuwe statuten gelijk gebleven. Het betreft de volgende drie bepalingen:

1. Een besluit tot statutenwijziging moet ter goedkeuring worden voorgelegd aan het College van Burgemeester en Wethouders.
2. Bij ontbinding en vereffening van de WBVVA worden voordat tot vereffening wordt overgegaan, alle bezittingen met de daarop rustende lasten en verplichtingen aangeboden aan de gemeente, onder de verplichting dat de bezittingen de bestemming zullen houden om te dienen in het belang van de verbetering van de volkshuisvesting.
   Dit betekent niet dat de gemeente verplicht is tot aanvaarding van het aanbod; op het moment dat het zich voordoet gaat het om een afweging van kosten en baten.
3. Een eventueel batig saldo na vereffening zal worden overgedragen aan de gemeente teneinde te worden aangewend ter verbetering van de volkshuisvesting.

Het belang van deze statutaire bepalingen met betrekking tot ontbinding en vereffening heeft zich de afgelopen periode nog bewezen. Het bestuur van de WBVVA had medio 2016 de ALV voorgesteld om te besluiten tot verkoop aan een belegger van het gehele woningbezit. Dit leidde tot veel onrust bij een groot deel van de bewoners en in overleg met de gemeente heeft het bestuur het verkoopvoornemen teruggenomen.

Kanttekeningen en risico's

1.1 De WBVVA is geen woningcorporatie

De WBVVA heeft een eigen vrijheid en verantwoordelijkheid bij het maken van de keuzes die in de komende maanden op tafel komen. De gemeente heeft geen formele sturingsmogelijkheden.

Financiën

Niet van toepassing

Uitvoering

De uitvoering ligt bij de WBVVA.

Communicatie

Is de taak en verantwoordelijkheid van de WBVVA.

Bijlagen

Stukken voor college
- Statuten WBVVA

Ter inzage stukken voor college
- Niet van toepassing

Stukken voor gemeenteraad
- Niet van toepassing

Ter inzage stukken voor gemeenteraad
- Niet van toepassing

Sent: maandag 9 december 2019 16:28
Subject: technische vragen agenderingsverzoek 'Raadsbrief Woningbouwvereniging voorambtenaren d.d. 3-12-2019'

…..

- Is de gemeente op de hoogte van onderstaand concept addendum en wat betekend dit voor de gemeente? Is/wordt deze op deze wijze opgenomen in de overeenkomst?
- Wij hebben informatie dat de koopsom 10 miljoen euro is en dat er 18 miljoen in een zogenaamd bouwdepot zit. Wie kan wanneer over dat geld beschikken en wie ontvangt het restant na (gedeeltelijke) renovatie?
- Is er een haalbaarheid studie gedaan hoe de woningen opgeknapt kunnen worden naar het geëiste energielabel A en daarbij reeds rekening gehouden dat een groot deel rijksmonument is?

….

Beste Leden van de Klankbordgroep, (BCC naar RvC & Bestuur),

Na diverse overleggen vandaag kan ik jullie melden dat het bestuur positief staat tegenover het idee om een addendum (met een extra ontbindende voorwaarde) toe te voegen aan de koopovereenkomst.

Marja de Bruijn heeft hierover zojuist afstemming gehad met de wethouder. Hij heeft aangegeven er met een positieve grondhouding naar te willen kijken.

Het doel van het addendum is verankering van de afspraken (afdwingbaar maken) na afloop van de vereffening, te weten:

- Het nakomen van de renovatieplicht.
- Het nakomen van de toezeggingen rond huurverhogingen etc.
- Alle overige afspraken zoals overeengekomen tussen RVG en de WBVVA.

De beoogde oplossing is:

1. Tijdens de vereffening behartigen de vereffenaars rechtsstreeks de belangen van de WBVVA en haar huurders.
2. Na afloop van de vereffening wordt het batig saldo overgedragen aan de Gemeente Arnhem (en wordt de gemeente de derde die gaat toezien). Dit is echter nog niet formeel geregeld met de gemeente Arnhem.
3. Het voorstel is een commissie op te richten (bestaande uit een vereffenaar en mogelijk de verenigingssecretaris) die juridisch opereert onder de vlag van de gemeente Arnhem. Er staat al een onherroepelijk derdenbeding in de koopovereenkomst ten behoeve van de gemeente Arnhem (18.7). Dit is 100% hard en reeds overeengekomen met RVG. De commissie zorgt voor waarborging van alle afspraken die zijn gemaakt met de oude entiteit WBVVA.
4. De huurdersvereniging kan zich bij deze commissie melden als er afspraken niet nageleefd worden. Dit geldt ook voor het ingenieursbureau.

ADDENDUM:

We stellen de ALV op 27 nov. 2019 voor een ontbindende voorwaarde aan de koopovereenkomst toe te voegen door middel van een addendum:

- ***De Overeenkomst is aangegaan onder de voor Verkoper ontbindende voorwaarde dat de gemeente Arnhem onvoorwaardelijk de rol van Derde op zich wil nemen, zoals bedoeld in de Overeenkomst, zodat de waarborging van de afspraken geregeld is.***

Met vriendelijke groet,

Van: Jeannette Bisseling
Verzonden: woensdag 11 december 2019
Onderwerp: Beantwoording technische vragen

Beste Menno,

Hierbij de beantwoording van de door jou gestelde technische vragen.

- ***Is de gemeente op de hoogte van onderstaand concept addendum en wat betekend dit voor de gemeente? Is/wordt deze op deze wijze opgenomen in de overeenkomst?***
  De gemeente is op de hoogte van het addendum. Hierover zijn we nog in gesprek met de vereniging.

- ***Wij hebben informatie dat de koopsom 10 miljoen euro is en dat er 18 miljoen in een zogenaamd bouwdepot zit. Wie kan wanneer over dat geld beschikken en wie ontvangt het restant na (gedeeltelijke) renovatie?***
  Het bouwdepot is bedoeld voor de renovatie en verduurzaming van alle woningen. Pas na geleverde prestatie krijgt de aannemer betaald uit het bouwdepot. De controle hiervan gebeurt door een bouwkundig ingenieur, ingehuurd door de vereniging. Er zijn harde afspraken gemaakt over hoe en op welke termijn de woningen gerenoveerd en verduurzaamd moeten worden. De vereniging heeft aangegeven dit in het koopcontract te hebben opgenomen met een boetebeding. De 18 miljoen is een inschatting van de kosten. Het kan zijn dat het bedrag hoger of lager uitvalt. Het risico hiervoor ligt bij RVG.

- ***Is er een haalbaarheid studie gedaan hoe de woningen opgeknapt kunnen worden naar het geëiste energielabel A en daarbij reeds rekening gehouden dat een groot deel rijksmonument is?***
  Ja, dit was ook een van de eisen bij de verkoop.

Vriendelijke groet,
Jeannette

GEMEENTE Arnhem

Eusebiusbuitensingel 53
6828 HZ Arnhem
Postbus 9029
6800 EL Arnhem

Ir. Jeannette Bisseling
Jr. bestuursadviseur

Afdeling Fysiek

Cluster Strategie, Beleid en Regie

BEHANDELRESULTAAT

AGENDERINGSVERZOEK 11 december 2019

GEMEENTE Arnhem

Agenderingsverzoek: 'Raadsbrief Woningbouwvereniging voor ambtenaren'

Documentnummer:	
Zaaknummer:	
Portefeuillehouder:	R. Paping

Resultaat van bespreking:

Aanwezig: de raadsleden/fractievolgers van der Laak (AC), Loos (VVD), van den Broek (CDA), Dijk (D66), Prinsen (GL), Greving (PvdA), Aydemir (DENK-Verenigd Arnhem), Eliëns (Partij voor de Dieren), Becker (ChristenUnie), Elfrink (SP) en Wiggers (Arnhemse Ouderenpartij).
De fractie van de PVV was niet bij de beraadslagingen aanwezig.

Agenderingsverzoek
Het agenderingsverzoek is ingediend door de fracties VVD, PvdA, D66, SP, CU, AC, CDA en PvdD.
Ingesproken is door mw. Marja de Bruijn, voorzitter van de WBVVA, de heer J. van der Moolen, lid van de RvC van de WBVVA en de heer B. Post, onafhankelijk adviseur van de bewoners van de WBVVA.,
Zij schetsen het verloop van het proces dat tot de voorgenomen verkoop van het bezit van de WBVVA heeft geleid.
Omdat in het agenderingsverzoek zelf een aantal concrete vragen zijn gesteld, is een begin gemaakt met de beantwoording van die vragen door de portefeuillehouder.
Vanuit de raadskamer zijn vooral vragen gesteld waarom de gemeente heeft afgezien van aankoop van de woningen, de rol en positie van de gemeente bij en na het tot stand komen van de overeenkomst en de informatievoorziening richting de raad.

Toezeggingen
De wethouder heeft een aantal toezeggingen gedaan:
- Als de gemeente een rol overweegt te nemen in dit proces, wordt dit eerst met de raad gedeeld.
- De wethouder zal de raad schriftelijk informeren over de communicatie rond de statutenwijziging in 2018.
- Als er in de toekomst een woningbouwvereniging met > 100 woningen aan de gemeente wordt aangeboden, zal de wethouder dat met de raad delen.

Conclusie
De indienende fracties hebben aangegeven dat het agenderingsverzoek voor het moment niet voldoende behandeld is. De voorzitter concludeert dat de beraadslaging niet is afgerond en een andere keer zal worden voortgezet.

De raadsadviseur,

B. Kranenborg

De voorzitter,

C.J.M. Kalthoff

Nieuwsbrief voor alle huurders en leden van de Woningbouwvereniging voor Ambtenaren

Arnhem, 6 januari 2020

Beste Leden en Huurders van de Woningbouwvereniging voor Ambtenaren,

Allereerst wensen wij u veel geluk en gezondheid voor het nieuwe jaar. Ook een mooi moment om u weer via de nieuwsbrief te informeren over de actuele ontwikkelingen. Deze en alle vorige nieuwsbrieven kunt u vinden op uw persoonlijke pagina.

In deze eerste nieuwsbrief van 2020 nieuwsbrief informeren wij u over:

1. Voortgang verkoop
2. Rol gemeente Arnhem als derde; verlenging vereffeningsperiode
3. Planning bijeenkomsten gemeenteraad
4. Oprichten huurdersvereniging en 100-jarig bestaan
5. Contributie 2020
6. Huur januari en februari 2020
7. Voor vragen kunt u contact opnemen met vb&t groep

1. Voortgang verkoop

Nadat op 27 november jl. door de ALV met overweldigende meerderheid een positief besluit over de verkoop is genomen, waren nog twee ontbindende voorwaarden actief. De eerste was de uitkomst van een zogenaamd “Customer Due Diligence” (CDD) onderzoek. Dat is een onderzoek naar financiële en bedrijfsmatige betrouwbaarheid van RVG. De tweede was de bevestiging van de Belastingdienst dat de verkoop niet zou leiden tot een heffing van vennootschapsbelasting.

Het bestuur heeft inmiddels de CDD-rapportage ontvangen. In haar vergadering van 11 december 2019 heeft het bestuur vastgesteld dat de inhoud daarvan in orde is en er dus geen aanleiding is om een beroep te doen op de ontbindende voorwaarde.

Net voor Kerst ontvingen we een brief van de Belastingdienst waarin zij bevestigen dat de VPB-vrijstelling van de WBVVA ook van kracht blijft in het kader van de verkoop van de woningen aan RVG: “*er blijft sprake van een normaal vermogensbeheer en dit betekent dat de verkoop niet leidt tot belastingplicht voor de vennootschapsbelasting*”.

Het Bestuur en de RvC hebben vervolgens geconstateerd dat er geen belemmeringen meer zijn voor de overdracht van de woningen aan RVG.

2. Rol gemeente Arnhem als derde; verlenging vereffeningsperiode

De ALV heeft uitgesproken het toezicht op de renovatie en de huurgaranties de komende 10 jaar zeer goed geborgd te willen zien. Het bestuur rekende daarbij op vlotte afhandeling van de door de wethouder uitgesproken mondelinge intentie van de gemeente om die rol te gaan vervullen. Tijdens een raadsdebat op 11 december bleek dat de gemeenteraad nog veel vragen over de WBVVA had aan de wethouder. Deze vragen spitsten zich toe op:

- informatievoorziening van de wethouder aan de gemeenteraad;
- waarom de gemeente niet zelf de woningen heeft aangekocht;
- het hoge niveau van renovatie en
- waarom er geen geld naar de gemeente kan toevloeien?

Ook had de gemeenteraad nog te weinig informatie om in te kunnen stemmen met het vervullen van de derdenrol van het toezicht bij de renovatie. De wethouder heeft toegezegd de gemeenteraad in januari alsnog meer info over de WBVVA te geven en gaat pas 29/1 besluiten over haar 'derdenrol'.

Om er zeker van te zijn dat er adequaat toezicht is gedurende de renovatie (naast het ingenieursbureau) hebben bestuur en RvC afgesproken om de **vereffeningsperiode te verlengen tot een periode van 3 jaar (2020 tot en met 2022)**. De vereffenaars (Rob Kornman en Jan van der Moolen) gaan zelf alle afspraken met betrekking tot de renovatie en de afspraken rond huurverhoging borgen. Dit betekent dat de vereniging (in vereffening) blijft bestaan tot het eind van de renovatie:

- de RvC blijft in deze periode toezicht houden;
- de vereffenaars blijven zich verantwoorden naar de ALV.

Voor de jaren daarna (van **2023 tot en met 2029**) rekenen we erop dat de gemeente de afspraken over de huurgaranties wil gaan bewaken. Mocht de gemeente dit onverhoopt niet willen, dan zorgen de vereffenaars na afstemming met de ALV voor een goed alternatief.

3. Planning bijeenkomsten gemeenteraad in januari

Bij de eerste behandeling van de vragen uit de gemeenteraad op 11 december jl. waren ca 15 huurders, verenigingssecretaris, bestuur, RvC, en Bert Post vertegenwoordigd. Deze laatste 3 hebben ingesproken en vragen van raadsleden beantwoord. Ook de komende vergaderingen zijn weer openbaar en de wethouder stelt prijs op vertegenwoordiging, presentie en input vanuit de bewoners naar de raad. De geplande data zijn:

- 15 januari - (waarschijnlijk) vervolg raadsdebat WBVVA.
- 29 januari - besluitvormende raadsvergadering.

4. Oprichten huurdersvereniging en 100-jarig bestaan

In januari organiseert het bestuur een overleg met de klankbordgroep. Tijdens dit overleg praten wij de leden van de klankbordgroep bij over de stand van zaken. Het belangrijkste thema is de oprichting van de nieuwe huurdervereniging. Daarnaast zal gesproken worden over de viering van het 100-jarig bestaan van de WBVVA in 2020.

5. Contributie 2020

De ALV heeft op 27 november beslist dat er geen jaarlijkse contributie (€ 7,50) meer voldaan hoeft te worden door de leden van de WBVVA. Degenen die de contributie voor 2020 al hadden voldaan, kregen dit inmiddels teruggestort.

6. Huur januari en februari 2020

U kunt de huur over januari 2020 en naar verwachting ook over februari op de normale wijze voldoen aan de WBVVA. De WBVVA voert voor deze maanden ook de incasso van de huur nog uit. Zodra dit wijzigt als gevolg van de overdracht naar RVG, informeren wij u hierover.

Met vriendelijke groet vanuit het bestuur,
K. van Spijk
R. Kornman
M. de Bruijn

Memo

Datum : Dinsdag 14 januari 2019

Aan : Gemeenteraad Arnhem

Van : Ronald Paping

Betreft : afdoen toezeggingen

Tijdens de Politieke Avond 2019 van woensdag 11 december, met als onderwerp de Woningbouw vereniging van ambtenaren (WBVVA) heb ik twee toezeggingen gedaan. Middels deze memo worden deze toezeggingen afgedaan.

Toezegging 606
Als de gemeente een rol overweegt te nemen in dit proces, wordt dit eerst met de raad gedeeld

Na aanleiding van het raadsdebat en eerdere gesprekken met de gemeente heeft de WBVVA het voorstel voor de rol van derde aangepast. Deze is per brief van d.d. 9 januari jl. ontvangen (zie bijlage) De vraag welke nu voorligt aan de gemeente is:

Bent u bereid om na afloop van de vereffening toe te zien op de naleving van enkele afspraken die zijn gemaakt tussen de WBVVA en RVG. Met RVG is afgesproken dat:

- *de huurverhogingen voor zittende huurders gedurende de periode van 2023 tot en met 2029 alleen inflatievolgend mogen zijn;*
- *de Schuttersberg sociaal verhuurd dient te blijven;*
- *de bewoners in de Braamberg hun eigen woning kunnen kopen na voltooiing van de renovatie onder de voorwaarde dat een verplichting tot zelfbewoning wordt opgenomen.*

De vereffeningsperiode loopt totdat alle juridische en financiële zaken rond de opheffing van de vereniging zijn afgerond. In dit geval is ervoor gekozen om de vereffeningsperiode te verlengen tot na de renovatie, naar verwachting voor een periode van 3 jaar (2020 tot en met 2022). Hierdoor loopt de gemeente geen financieel risico door in te stemmen met de rol van derde. Na de vereffeningsperiode kan de gemeente op verzoek van huurders of huurdersorganisatie handelen, mocht blijken dat de afspraken zoals hierboven genoemd niet nageleefd worden. Het college overweegt deze rol op zich te nemen.

Toezegging 607
De wethouder zal de raad schriftelijk informeren over de communicatie rond de statutenwijziging in 2018.

Op 23 januari 2018 heeft het college middels een collegenota besloten om in te stemmen met de gewijzigde statuten van de WBVVA. De raad is hier destijds niet actief over geïnformeerd met een raadsbrief.

Bijlagen:
1. Verkoop woningbezit WBVVA en rol gemeente Arnhem als derde, WBVVA
2. collegenota goedkeuring statuten WBVVA

Verkoop woningbezit WBVVA en rol gemeente Arnhem als derde

Aan: **Jeannette Bisseling, PER E-MAIL: Jeannette.Bisseling@arnhem.nl**
Van: **Jan Pieter van de Dijk, Verenigingssecretaris WBVVA**
Onderwerp: **Verkoop woningbezit WBVVA en rol gemeente Arnhem als derde**
Datum: **9 januari 2020**

Inleiding

Half december 2019 is na afloop van de bijeenkomst van de raadskamer afgesproken dat we aan het begin van dit nieuwe jaar zouden afstemmen over het vervolg van de relatie WBVVA en de gemeente Arnhem. Ter voorbereiding schetsen wij in dit memo alvast:

- De actuele stand van zaken met betrekking tot de verkoop van het woningbezit.
- Ons herziene verzoek rond de invulling van de “derden rol” door de gemeente Arnhem.

Actuele stand van zaken

Nadat op 27 november jl. door de ALV met overweldigende meerderheid een positief besluit over de verkoop is genomen, waren nog twee ontbindende voorwaarden waaraan voldaan moest worden. De eerste was de uitkomst van een zogenaamd “Customer Due Diligence” (CDD) onderzoek. De tweede was de bevestiging van de Belastingdienst dat de verkoop niet zou leiden tot een heffing van vennootschapsbelasting.

Medio december is de CDD-rapportage ontvangen en is vastgesteld dat de inhoud daarvan in orde is en er dus geen aanleiding is om een beroep te doen op de ontbindende voorwaarde. Ook heeft de Belastingdienst eind december 2019 schriftelijk bevestigd dat de VPB-vrijstelling van de WBVVA ook van kracht blijft in het kader van de verkoop van de woningen aan RVG.

De ALV heeft uitgesproken het toezicht op de renovatie en de huurgaranties de komende 10 jaar zeer goed geborgd te willen zien. In dat kader was in eerste instantie gedacht over een mogelijke rol van de gemeente Arnhem. Na afloop van het raadsdebat op 11 december 2019 bleek onduidelijkheid over een mogelijke rol. Door de WBVVA is bezien of op andere wijze deze borging ingevuld kon worden (zie vervolg van dit memo).

Het Bestuur en de RvC hebben eind december 2019 geconstateerd dat er geen belemmeringen meer zijn voor de overdracht van de woningen aan RVG.

Herziene verzoek rond de invulling van de “derden rol” door de gemeente

Uit ambtelijk overleg op 4 december jl. begrepen wij dat de gemeente, na afstemming met verschillende afdelingen binnen de gemeente, het toezien op de kwalitatieve prestatieafspraken tijdens de renovatie (gedurende de periode van 2020 tot en met 2022) bij voorkeur niet op zich wil nemen.

Om er zeker van te zijn dat er adequaat toezicht is gedurende de renovatie (naast het door de WBVVA zelf ingehuurde ingenieursbureau[1]), hebben bestuur en RvC nagedacht over een alternatief. Er is voor gekozen om de **vereffeningsperiode te verlengen totdat de renovatie is afgerond naar verwachting voor een periode van 3 jaar (2020 tot en met 2022)**. De vereffenaars gaan dan zelf alle afspraken met betrekking tot de renovatie en de afspraken rond de huurverhoging borgen en bewaken. Dit betekent dat de vereniging (in vereffening) langer blijft bestaan en dat:

- De RvC in deze periode toezicht blijft houden;
- De vereffenaars zich blijven verantwoorden naar de ALV;
- Het ingenieursbureau indien nodig, afstemming kan zoeken met de vereffenaars over vraagstukken rond de renovatie.

Als de borging voor de periode tot en met 2022 conform het bovenstaande wordt geregeld en de renovatie tegen die tijd is afgerond, verandert ons verzoek uit de e-mail van 27 november 2019. Ons **aangepaste verzoek aan de gemeente Arnhem** wordt dan:
Bent u bereid om na afloop van de vereffening toe te zien op de naleving van enkele afspraken die zijn gemaakt tussen de WBVVA en RVG?
Met RVG is afgesproken dat:

- De huurverhogingen voor zittende huurders gedurende de periode van 2023 tot en met 2029 alleen inflatievolgend mogen zijn;
- De Schuttersberg sociaal verhuurd dient te blijven (dit is een voorwaarde vanuit de Gemeente Arnhem);
- De bewoners in de Braamberg hun eigen woning kunnen kopen na voltooiing van de renovatie onder de voorwaarde dat een verplichting tot zelfbewoning wordt opgenomen (dit is een voorwaarde vanuit de Gemeente Arnhem).

Feitelijk betekent dit geen actieve rol voor de gemeente, doch slechts als een aanspreekpunt voor de huurdersvereniging van de betreffende woningen willen functioneren in geval dat zij een dialoog met de verhuurder over één van bovengenoemde afspraken krijgen.

Alle overige “losse eindjes” zijn dan al door de vereffenaars afgewikkeld, omdat de WBVVA pas kan worden opgeheven als aan alle verplichtingen is voldaan. Op het moment dat de WBVVA definitief ophoudt te bestaan, ontvangt de gemeente Arnhem (naar verwachting begin 2023) het batig saldo.

Mocht de gemeente Arnhem onverhoopt ook niet bereid zijn dit aangepaste verzoek in te willigen, dan zorgen de vereffenaars na afstemming met huurders en de ALV voor een gelijkwaardig alternatief.

[1] Het ingenieursbureau behartigt de belangen van de WBVVA en ziet toe op de uitvoering van het Programma van Eisen voor de renovatie. Dit is gewaarborgd door het feit dat alleen een vertegenwoordiger van het ingenieursbureau termijnen kan vrijgeven uit het bij een grootbank volgestorte bouwdepot van € 18.000.000.

COLLEGENOTA

Aan burgemeester en wethouders

Zaaknummer	212480	Portefeuillehouder(s)	Ritsema
Programmamanager	Thor Smits	Vertrouwelijk	Nee
Ambtenaar	Frans Mosterd	Datum in college	23 januari 2018
Telefoonnummer	026 3773614	Datum fataal	Ja

Onderwerp: Goedkeuring statuten Woningbouwvereniging voor Ambtenaren

Voorstel

1 De statuten van de Woningbouwvereniging voor Ambtenaren goed te keuren

Inleiding

De Woningbouwvereniging voor Ambtenaren (WBVVA) heeft een bezit van 180 woningen, verdeeld over de complexen op de Braamberg en de Schuttersberg. De WBVVA doorloopt een proces dat moet resulteren in een binnen de vereniging breed gedragen toekomstvisie en het maken van keuzes hierover. Hiervoor is een werkplan opgesteld dat grofweg uit drie stappen bestaat.

- Het (her)inrichten van de bestuurlijke structuur, werkorganisatie en statuten.
- Vaststellen van jaarrekeningen, begroting, onderhoudsplan, waardering onroerend goed en het opstellen van toekomstscenario's.
- Besluitvorming over de toekomst, onderhandelen en implementeren.

Door de ALV van de WBVVA van 13 december 2017 zijn de nu voorliggende statuten vastgesteld. Op basis van de huidige statuten is voor het inwerkingtreden de goedkeuring door het College van Burgemeester en Wethouders nodig.
De nieuwe statuten maken het mogelijk om de hierboven vermelde eerste stap te maken en hiermee wordt voorzien in de behoefte aan optimale democratisering binnen de vereniging (één stem per woning) en voorzien in de noodzaak tot professionalisering van het bestuur en een onafhankelijke en deskundige Raad van Commissarissen met vastgestelde bevoegdheden.

De WBVVA is geen woningcorporatie in de zin van een toegelaten instelling. De gemeente heeft naast de rol die voortvloeit uit de statuten (zie argument 1.3) verder geen formele bevoegdheden met betrekking tot het reilen en zeilen van deze vereniging.
Wél staat in de verkoopakte van de grond de bepaling dat de woningen in de huursfeer geëxploiteerd dienen te worden en dat het College van Burgemeester en Wethouders hiervan ontheffing kunnen verlenen.

In de afgelopen maanden heeft de gemeente een adviserende rol gespeeld bij het proces dat geleid heeft tot minder onrust bij bewoners, het verder democratiseren van de vereniging en het professionaliseren van het bestuur en de raad van commissarissen. Na deze statutenwijziging en het aantrekken van professionals dient zich een volgende fase aan in de doorontwikkeling van de WBVVA

Arnhem GEMEENTE

die een minder intensieve adviserende rol van de gemeente vraagt. Dit zal met de WBVVA worden besproken.

Beoogd effect

Met het goedkeuren van de statuten wordt de WBVVA in de gelegenheid gesteld invulling te geven aan de eerste stap van hun werkplan, gericht op de herinrichting van de bestuurlijke structuur en werkorganisatie.
Nadat de akte is gepasseerd, is ook de nieuwe bestuursvoorzitter bevoegd, deze is in de ALV van 13 december 2017 benoemd. Voor de benoeming van de leden van de Raad van Commissarissen zijn kandidaten geworven die in de eerstvolgende ALV benoemd kunnen worden.

Argumenten

1.1 Keuzes maken door de WBVVA over de toekomst van de WBVVA

De WBVVA moet in de komende periode, waarin men toekomstscenario's gaat verkennen en daarover knopen gaat doorhakken, kunnen beschikken over meer professionaliteit in het bestuur en de raad van commissarissen. Hiervoor is deze wijziging van de statuten nodig.

1.2 Verdere democratisering van de WBVVA

Door de bewoners wordt veel belang gehecht dat per woning maximaal 1 natuurlijk persoon lid kan zijn van de vereniging en dat alleen huurders lid kunnen zijn van de vereniging. De nieuwe statuten voorzien hier in.

1.3 De positie van de gemeente

De positie van de gemeente ten opzichte van de WBVVA is in de nieuwe statuten gelijk gebleven. Het betreft de volgende drie bepalingen:

1. Een besluit tot statutenwijziging moet ter goedkeuring worden voorgelegd aan het College van Burgemeester en Wethouders.
2. Bij ontbinding en vereffening van de WBVVA worden voordat tot vereffening wordt overgegaan, alle bezittingen met de daarop rustende lasten en verplichtingen aangeboden aan de gemeente, onder de verplichting dat de bezittingen de bestemming zullen houden om te dienen in het belang van de verbetering van de volkshuisvesting.
   Dit betekent niet dat de gemeente verplicht is tot aanvaarding van het aanbod; op het moment dat het zich voordoet gaat het om een afweging van kosten en baten.
3. Een eventueel batig saldo na vereffening zal worden overgedragen aan de gemeente teneinde te worden aangewend ter verbetering van de volkshuisvesting.

Het belang van deze statutaire bepalingen met betrekking tot ontbinding en vereffening heeft zich de afgelopen periode nog bewezen. Het bestuur van de WBVVA had medio 2016 de ALV voorgesteld om te besluiten tot verkoop aan een belegger van het gehele woningbezit. Dit leidde tot veel onrust bij een groot deel van de bewoners en in overleg met de gemeente heeft het bestuur het verkoopvoornemen teruggenomen.

Kanttekeningen en risico's

1.1 De WBVVA is geen woningcorporatie

De WBVVA heeft een eigen vrijheid en verantwoordelijkheid bij het maken van de keuzes die in de komende maanden op tafel komen. De gemeente heeft geen formele sturingsmogelijkheden.

Financiën

Niet van toepassing

Uitvoering

De uitvoering ligt bij de WBVVA.

Communicatie

Is de taak en verantwoordelijkheid van de WBVVA.

Bijlagen

Stukken voor college
- Statuten WBVVA

Ter inzage stukken voor college
- Niet van toepassing

Stukken voor gemeenteraad
- Niet van toepassing

Ter inzage stukken voor gemeenteraad
- Niet van toepassing

Verzonden: zondag 12 januari 2020
Aan: Raadsleden Arnhem <raadsleden@arnhem.nl>
Onderwerp: e-mail t.b.v. raadsvergadering op 15/01/2020 om 21:15 uur: Agenderingsverzoek "Raadsbrief Woningbouwvereniging voor ambtenaren d.d. 03-12-2019"

Geachte raadsleden,

Onderstaande vragen hebben wij zojuist aan het bestuur van de WBVVA toegezonden. In de nieuwsbrief van de WBVVA van vorige week werd aangegeven dat wethouder Paping prijs stelt op input van bewoners naar de raad. Ter info sturen wij onze vragen aan u.

Vriendelijke groet,

Huurders WBVVA

##########

Geacht bestuur,

Onlangs ontvingen we uw nieuwsbrief met daarin informatie over de stand van zaken over de verkoop van de woningen, waarvoor dank. De nieuwsbrief riep bij ons enkele vragen op.

1.
De Alv heeft ingestemd met de verkoop van de woningen aan RvG onder de voorwaarde dat het bestuur in het koopcontract de ontbindende voorwaarde / voorbehoud opneemt dat de gemeente als derde wil toezien op naleving van alle contractafspraken (het zogenaamde addendum). De wethouder gaf echter onlangs in de raadsvergadering aan niet akkoord te zijn met het addendum. Zolang de gemeente niet heeft besloten deze rol als derde op zich te nemen, kan volgens ons verkoop en notariële overdracht van de woningen niet plaatsvinden. Er wordt namelijk niet voldaan aan de gestelde voorwaarde door de Alv.

We lezen dit niet zo in de nieuwsbrief. We vroegen ons daarom af of u onze interpretatie deelt dat - indien de gemeente de rol als derde niet op zich wil nemen - de verkoop en notariële overdracht van de woningen pas kan plaatsvinden nadat de Alv opnieuw heeft besloten over de verkoop en de wijze van toezicht?
Als u dit anders ziet, wilt u dit toelichten?

2.
Zouden we een kopie mogen ontvangen van het gedeelte van de koopovereenkomst waarin de afspraken zijn opgenomen over de huren van de zittende huurders, het groot onderhoud, de renovatie en de verduurzaming en de garanties tot naleving van de daarover gemaakte afspraken?

3.
Stel dat RvG de woningen doorverkoopt aan een andere verhuurder die zich vervolgens niet houdt aan de gemaakt afspraken mbt huursverhoging. Wie kan dan juridisch een beroep doen op wanprestatie en het derdenbeding als de Wbvva als contractspartij niet meer bestaat?

4.
In de Alv is besloten om de vereniging te ontbinden op de dag nadat de woningen notarieel zijn overgedragen aan RvG. Op dat moment begint de vereffeningsperiode, waarbij ook de Alv als orgaan blijft bestaan.

Zijn wij als huurders bij RvG straks nog wel leden van de vereniging (i.l.) en kunnen we met stemrecht deelnemen aan de Alv, nu in artikel 4, tweede lid van de Statuten staat vermeld dat een leden slechts natuurlijke personen kunnen zijn die een woning huren van de vereniging?

We merkte dat enkele vragen ook bij andere bewoners leven. We hebben begrepen dat op een deel van de vragen ingegaan wordt op de klankbordvergadering van 15/01/2020. Aangezien we daar, net zoals de meeste ander leden/huurders, niet aanwezig zijn zou het fijn zijn als de stand van zaken verder wordt toegelicht aan alle leden.

Verzonden: zondag 12 januari 2020
Onderwerp: raadsverg.betreffende Woningb.ver. dd. 15 januari 2020

Geachte raadsleden van de Gem.Arnhem
Graag zouden wij nog het volgende onder uw aandacht willen brengen:

Waarom blijft het bestuur van de woningb.ver. weigeren om aan de huurders als belanghebbenden inzage te geven
in de verkoopovereenkomst, die het bestuur gesloten heeft met de RVG???????

Weigeren blijft immers tot het stellen van vragen door de belanghebbende huurders en leidt tot grote onzekerheid.
Ook voor de toekomst.

De Alg.leden vergadering heeft op 27 november 2019 ingestemd met de verkoop van de woningen aan de RVG
onder de voorwaarde dat het Bestuur in het koopcontact de ontbindende voorwaarde opneemt dat de
GEMEENTE als derde partij wil toezien op de naleving van de contractuele afspraken.

Daarbij merken wij nog eens op dat de leden van de woningb.ver. noch vooraf, noch achteraf inzage hebben mogen ver-
krijgen in het verkoopcontract met de RVG.

Het is toch kleinerend naar de huurders als direct belanghebbenden, dat het bestuur aan de belanghebbende huurders
geen inzage wenst te geven en enkel en alleen aan dhr. Bert Post.!!!!!!!!!!

Zolang geen duidelijkheid bestaat over de garantiestelling mbt.de contractuele afspraken met de RVG, kan naar onze mening geen
notariele overdracht plaatsvinden van de woningen aan de RVG.

De werking van de ontbindende voorwaarde tbv. de verkoper (woningb.ver) ziet op garantiestelling in het bijzonder betreffende
de huurovereenkomsten van de zittende huurders nu en in de toekomst.!!!
Naar onze mening en onze ervaring met het bestuur in de afgelopen periode zou zonder garantiestelling van gemaakte afspraken
een wassen neus zijn.

Hopende dat u als raadsleden het bovenstaande in overweging neemt.

BEHANDELRESULTAAT

AGENDERINGSVERZOEK (vervolgbehandeling) 15 januari 2020

Agenderingsverzoek: 'Raadsbrief Woningbouwvereniging voor ambtenaren'

Documentnummer:	
Zaaknummer:	
Portefeuillehouder:	R. Paping

Resultaat van bespreking:

Aanwezig: de raadsleden/fractievolgers Kraaijenbrink (AC), Loos (VVD), van den Broek (CDA), Loor (D66), Prinsen (GL), Greving (PvdA), de Groot (Partij voor de Dieren), Becker (ChristenUnie), Elfrink (SP) en van Plateringen (Arnhemse Ouderenpartij).
De fracties van DENK/Verenigd Arnhem en de PVV waren niet bij de beraadslagingen aanwezig.

Agenderingsverzoek
Het agenderingsverzoek is ingediend door de fracties VVD, PvdA, D66, SP, CU, AC, CDA en PvdD.
De portefeuillehouder heeft de beantwoording uit de vorige behandeling voortgezet.
In overgrote meerderheid wil de raadskamer dat de raad (en niet alleen het college) een besluit neemt over een eventuele toekomstige rol van de gemeente als toezichthouder op de afspraken die tussen de WBVVA en de RVG worden gemaakt. Naar de mening van de raadskamer kan de raad een dergelijk besluit alleen nemen als zij daarbij inzage heeft gekregen (openbaar of geheim) in alle relevante contractstukken en afspraken.
De wethouder heeft aangegeven dat als het bestuur van de WBVVA geen verzoek doet aan de gemeente voor een toezichthoudende rol, het aan het bestuur is om de borging van de afspraken te regelen. De gemeente heeft dan geen rol meer.

Toezeggingen
De wethouder heeft toegezegd in overleg te zullen treden met het bestuur van de WBVVA om voor te leggen of het bestuur, gehoord de raadskamer, nog steeds het verzoek aan de gemeente doet voor invulling van de 'derden rol' zoals verwoord in de brief van 9 januari 2020.
Als het bestuur het verzoek in stand laat, zal de wethouder een voorstel over de invulling van de gemeentelijke rol aan de raad voorleggen.

Conclusie
De raadskamer heeft geconcludeerd dat een vervolgbehandeling alleen zinvol is als er een raadsvoorstel te bespreken is. In afwachting daarvan is het agenderingsverzoek voor dit moment voldoende behandeld. De voorzitter concludeert dat de beraadslaging daarom voorlopig is afgerond.

De raadsadviseur,

B. Kranenborg

De voorzitter,

V. Bouma

Titel/onderwerp: **Plan van aanpak Woningbouwontwikkeling**
Agenderingsverzoek 'regionaal woning onderzoek'

Raadsadviseur: B. Kranenborg Telefoonnr: 3775956 bas.kranenborg@arnhem.nl

Van:	College	Ambtenaar:	Mira Jansen - van Rookhuijsen
Portefeuillehouder:	R. Paping	Telefoonnr:	3775861
		E-mailadres:	Mira.jansen@arnhem.nl
Doel activiteit	Informatief		
Toelichting	**Aanleiding** In het raadsvoorstel geeft het college aan op welke manier zij de beschikbaarheid en betaalbaarheid van woningen in Arnhem voor de komende jaren wil sturen. Het voorstel is gebaseerd op de woonvisie en het regionale woningmarktonderzoek Arnhem-Nijmegen 2019 en op het amendement 19A65 'Aanvullende coalitieafspraken wonen'. **Proces** Om het woningbouwprogramma te kunnen afstemmen op de woningbehoefte, is door bureau Companen het regionale woningmarktonderzoek Arnhem-Nijmegen 2019 uitgevoerd, dat op 8 november per raadsbrief aan de raad is aangeboden. De behandeling door de raad van het raadsvoorstel wordt dan ook gestart met een informatieve bijeenkomst, waarin door Companen wordt aangegeven hoe het onderzoek is aangepakt en uitgevoerd. De fractie van de SP heeft een agenderingsverzoek ingediend (bijlage) om het onderzoek van Companen in de raadskamer te bespreken. Ook daarom is een (technische) voorlichting vanuit Companen als start van de behandeling een logisch begin. Met die achtergrondkennis is het makkelijker de discussie over het onderzoek en de daaruit in het raadsvoorstel getrokken conclusies te voeren. Belangstellenden zijn uitgenodigd om aanwezig te zijn en desgewenst in te spreken.		
Voorgesteld resultaat van de bespreking	Beslissen of het voorstel kan worden doorgeleid naar de meningsvormende (1) fase.		
Spreekrecht publiek	Ja		
Behandeladvies	De informatieve behandeling van het raadsvoorstel en het agenderingsverzoek bestaat uit een toelichting van bureau Companen, waarbij de leden van de raadskamer de onderzoeker ook kunnen bevragen. Het bevragen van de portefeuillehouder over de uitkomsten van het onderzoek - waar in het agenderingsverzoek om wordt gevraagd - en de daaruit te trekken conclusies zal plaatsvinden in de meningsvormende fase van de behandeling.		
Bijlagen			

Raadsvoorstel "Plan van aanpak Woningbouwontwikkeling"			
Aanvullende bijlage - Plan van aanpak woningbouwontwikkeling			
Bijlage 1 - Planningslijst per 1 maart 2019			
Agenderingsverzoek "Regionaal woning onderzoek" van de fractie SP			
Raadsbrief "Woningmarktonderzoek 2019 regio Arnhem-Nijmegen", d.d. 05-11-2019			
Bijlage 1 bij de raadsbrief - Woningmarktonderzoek Regio Arnhem-Nijmegen 2019			
Bijlage 2 bij de raadsbrief - Factsheet gemeente Arnhem			

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 428234

Onderwerp: Plan van aanpak Woningbouwontwikkeling

Voorstel

1. Het plan van aanpak woningbouwontwikkeling vast te stellen.
2. De financiële consequenties voor de grex Schuytgraaf door te voeren bij de FJP 2019.
3. Er kennis van te nemen dat het college zo snel mogelijk in het eerste kwartaal van 2020 met een raadsvoorstel komt om een vereveningsfonds in te stellen.

Inleiding

Zoals in het amendement 19A65 "Aanvullende coalitieafspraken wonen" is afgesproken, biedt het college in december een plan van aanpak woningbouwontwikkeling aan aan de gemeenteraad. Onderlegger voor dit plan van aanpak zijn de resultaten uit het regionale woningmarktonderzoek Arnhem-Nijmegen 2019 dat u op 8 november 2019 is aangeboden. In het voorjaar van 2019 spraken we in de raad over een addendum op de woonvisie, dit heeft zich vertaald in dit plan van aanpak woningbouwontwikkeling.

Beoogd effect

Een stad Arnhem waarin iedereen goed kan wonen. Om beschikbaarheid en betaalbaarheid van woningen in Arnhem op peil te houden moeten er meer woningen worden gerealiseerd de komende jaren. Dit geldt voor alle soorten woningen en voor alle doelgroepen: aantrekkelijke levensloopbestendige woningen voor ouderen, woningen voor kleine huishoudens, sociale woningbouw in goedkoop en betaalbare segment, de middenhuurcategorie en het hogere segment.

Argumenten

1.1 De woningmarkt staat onder druk, ingrijpen is nodig

De woningmarkt van Arnhem-Nijmegen staat onder druk. De woningbehoefte is dermate groot dat tempoversnelling in productie en doorprogrammeren in aantallen nodig is.

Tot 2030 zijn er zo'n 7500 extra woningen nodig, verspreid over alle categorieën. Ongeveer de helft van de behoefte ligt in de betaalbare categorie, maar dat betekent dat ook ongeveer de helft van de behoefte daarboven ligt. In deze aantallen zijn de toename van arbeidsmigranten, de overloop vanuit

Arnhem GEMEENTE

de randstad, doortrekken van de A15, bereikbaarheid van de regio door ontwikkelingen spoor etc. nog niet meegenomen.
Er is daarnaast een mismatch in het woningaanbod, waarbij er in alle huursectoren een overschot is aan grote grondgebonden producten en een tekort is aan kleine producten voor een- en tweepersoonshuishoudens.

Er zijn maatregelen nodig om de omvang van de productie te kunnen versnellen en door te programmeren naar meer woningen. De markt zal deze ruimte graag willen invullen. Bij een deel van de geconstateerde mismatches zullen marktpartijen en consumenten ervoor zorgen dat deze opgelost wordt, maar in de betaalbare sector gebeurt dit niet vanzelf. Het gebrek aan grondpositie van gemeente en corporaties maakt bovendien dat in de sociale huursector onvoldoende ontwikkeld wordt.

Het bestaande en geprogrammeerde tekort in de sociale huursector in combinatie met de mismatch en de nog niet meegenomen ontwikkelingen in het woningbehoefte-onderzoek (steeds meer arbeidsmigranten, verruiming corporatiedoelgroep) samen met het marktfalen in de sociale sector rechtvaardigt extra ingrijpen op specifiek deze groep.

1.2 Er worden meerdere maatregelen genomen:

1) We sluiten een woondeal met BZK. Deze deal bevat onder meer afspraken op de korte termijn om de woningbouwproductie te versnellen, te voldoen aan de kwalitatieve vraag en te verbinden met binnenstedelijke vraagstukken zoals mobiliteit, duurzaamheid, circulair bouwen en leefbaarheid. Daarnaast bevat de deal afspraken om de werking van de woningmarkt te verbeteren.

2) We sluiten in 2020 een stadsakkoord met ontwikkelende partijen (ontwikkelaars, corporaties, gemeente) waarin afspraken over toewijzing aan de doelgroep, huurverhoging en instandhouding van sociale huur/middenhuur en goedkope koop. In ontwikkellabs met ontwikkelaars en/of corporaties en gemeente onderzoeken we hoe we de productie kunnen versnellen.

3) We realiseren van alle nieuwe ontwikkelingen minimaal 30% over de te realiseren projecten in de sociale huur. Per ruimtelijk project wordt bestuurlijk bepaald welk woningbouwprogramma wordt gerealiseerd. Daarnaast worden in het stadsakkoord afspraken gemaakt over plekken die meer dan 30% vragen, uitruilmogelijkheden tussen locaties en in welke (uitzonderlijke) gevallen we minder dan 30% sociale huur accepteren.

4) De corporaties zijn premium partner voor deze 30% sociale huur en hebben zich ook bereid verklaard deze te ontwikkelen. De corporaties mogen na ontwikkeling en nadat voldoende voorraad is opgebouwd, hun overtallige grote grondgebonden woningen in overleg verkopen in de goedkope koop of verhuren in de middenhuur. We maken afspraken over onder welke condities dit mag, waarbij behoud van omvang van de bestaande voorraad uitgangspunt is

2.1 *Programmeren voor sociale huur heeft financiële effecten op onze eigen grexen*
We voeren 30% sociale woningbouw ook in onze eigen grexen door die hier nog mogelijkheden voor hebben. Dit betekent concreet voor Schuytgraaf een verlaging van de winstverwachting van 1,5 miljoen. In de overige grexen is ofwel al 30% doorgevoerd ofwel is geen bewegingsvrijheid meer.

3.1 *We stellen een vereveningsfonds in*
In het Plan van Aanpak formuleren we een grote ambitie voor de woningbouwontwikkeling. Dat geldt zowel ten aanzien van het versnellen van woningbouw, sociale koop als de realisatie van minimaal 30% sociale huur. Maar ook beleidsdoelen ten aanzien van bomen, vergroening, parkeren, duurzaamheid stellen eisen aan wat en hoe we bouwen.De voorwaarden die we stellen, hebben vanzelfsprekend financiële gevolgen en daarmee effecten op nieuwe grexen. Die zullen als gevolg van deze beleidsmatige wensen een grotere kans hebben dat ze niet sluitend zijn. Aan de andere kant maken de wensen onderdeel uit van beleidsregels die door de raad zijn vastgesteld.

Hoewel we scherp aan de wind zeilen binnen elke grex om te zorgen voor een positief resultaat, willen we ons voorbereiden op de noodzakelijke versnelling van woningbouw en grexen die niet sluitend zijn als gevolg van vastgestelde beleidsdoelen.

Hiervoor zullen we zo snel mogelijk in het eerste kwartaal van het komend jaar met een raadsvoorstel komen waarmee we via een te voeden vereveningsfonds eventuele negatieve grexen bij kunnen passen. De wijze en omvang van de voeding uit positieve grondexploitaties wordt bezien aan de hand van wat we in de toekomstige te ontwikkelen locaties met bijbehorende grexen nodig hebben.

Uiteraard blijft uitgangpunt dat getracht wordt tot neutrale of positieve grexen te komen.

Kanttekeningen en risico's

1.1 *De maatregelen vragen uitwerking*

Een aantal voorgestelde maatregelen vraagt om uitwerking, zoals bijvoorbeeld een doelgroepenverordening (zie hoofdstuk 6 van het plan van aanpak). Dit zal na vaststelling van het plan van aanpak worden opgepakt. Uitvoering van het plan van aanpak vraagt echter niet enkel instrumentele uitwerking. De uitvoering van dit plan van aanpak is procesmatig complex, omdat we in de realisatie van dit plan afhankelijk zijn van verschillende partijen in en buiten de stad met uiteenlopende belangen en eigen agenda's. Samenwerking is daarmee een cruciale factor.

In de afgelopen maanden zijn met veel partijen in de stad, waaronder de ontwikkelaars met de grootste grondposities en de corporaties diverse gesprekken geweest. Daaruit maken wij op dat er veel bereidheid is tot samenwerking. Dit heeft bijvoorbeeld een plek gekregen in de prestatieafspraken met de corporaties. Wij zijn dan ook positief gestemd over de uitvoering van het plan, maar zijn niet autonoom in realisatie.

Financiën

De winstverlaging van de GREX Schuytgraaf ten gevolge van het doorvoeren van 30% wordt doorgevoerd bij de FJP2019

Zo snel mogelijk in het eerste kwartaal van 2020 zal een raadsvoorstel worden aangeboden om een vereveningfonds in te stellen.

Uitvoering

Na vaststelling van het plan van aanpak gaan we de maatregelen uit hoofdstuk 6 uitwerken en uitvoering geven aan het plan van aanpak.

Communicatie

Er is een persbericht verstuurd over het plan van aanpak woningbouwontwikkeling

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

- Plan van aanpak woningbouwontwikkeling
- Bijlage 1: Planningslijst per 1 maart 2019

RAADSVOORSTEL

Besluit van

Zaaknummer 428234

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 18 december 2019, nummer: 428234

gelet op artikel 147 tweede lid van de Gemeentewet;

besluit:

1. Het plan van aanpak woningbouwontwikkeling vast te stellen.
2. De financiële consequenties voor de grex Schuytgraaf door te voeren bij de FJP 2019.
3. Er kennis van te nemen dat het college zo snel mogelijk in het eerste kwartaal van 2020 met een raadsvoorstel komt om een vereveningsfonds in te stellen.

De griffier, De voorzitter,

Gemeente Arnhem

+

18 december 2019

Plan van aanpak woningbouwontwikkeling Arnhem

Inhoud

Plan van aanpak woningbouwontwikkeling Arnhem 1
1. Inleiding 3
2. Woningbehoefte komende jaren en ontwikkelingen in de markt 4
3. De Arnhemse situatie: bestaande situatie en geplande voorraad 8
3.1 Bestaande situatie 8
3.2 Geplande toevoegingen de komende jaren 11
4. Conclusies voor de Arnhemse woningmarkt 13
4.1 Tempoversnelling en doorprogrammeren 13
4.2 Mismatch betaalbare woningen 13
5. Maatregelen aanpak woningbouwontwikkeling 15
5.1. Versnellen en doorprogrammeren productie 15
5.2. Oplossen mismatch betaalbare woningen 16
5.3. Monitoring 18
5.4 Financiële consequenties 19
6. Uitwerking 21
6.1 Woondeal 21
6.2 Ruimtelijk juridische instrumenten 21
6.3 Samenwerking met partners 22
6.4 Afstemming met de regio 22

1. Inleiding

In de vastgestelde Arnhems Woonprincipes en de MJPB 2020 staat de volgende ambitie op wonen voor Arnhem geschreven:

Ambitie
Arnhem is een aantrekkelijke groene stad met goede voorzieningen en een groot cultureel aanbod waar het fijn wonen is. Door differentiatie in de woningvoorraad en een gezonde mix van bevolkings- en inkomensgroepen in de wijken willen we ook in de toekomst Arnhem aantrekkelijk houden om te wonen. Door bestaande en nieuwe woningvoorraad en het woonmilieu op elkaar af te stemmen op de behoefte van de woonconsument ontstaat er een voorraad met toekomstwaarde. Dit draagt bij aan sociaal, fysieke en economisch sterke wijken waarbinnen het voor iedere portemonnee goed wonen en leven is. Naast voldoende woningen in een fijne leefomgeving zijn grote overstijgende opgaven zoals de energietransitie en levensloopbestendig wonen uitdagingen waar Arnhem voor staat.

Met het maken van de omgevingsvisie wordt een streefbeleid van de gewenste ruimtelijke kwaliteiten bepaald waar we ons als gemeente naar toe willen ontwikkelen. Het is een strategisch lange termijn visie waar opgaven en ambities voor de gehele fysieke leefomgeving samenkomen. Met deze visie hebben we ook de mogelijkheid om sturing te geven aan integrale beleidsdoelen als duurzaamheid en levensloopgeschikt wonen. De omgevingsvisie en de te verwezenlijken Arnhemse ambitie geeft richting aan het Arnhemse woonbeleid.

Plan van aanpak
Iedereen moet goed kunnen wonen in onze stad. Om beschikbaarheid en betaalbaarheid van woningen in Arnhem op peil te houden moeten er meer woningen worden gerealiseerd de komende jaren. Dit geldt voor alle soorten woningen en voor alle doelgroepen: aantrekkelijke levensloopbestendige woningen voor ouderen, woningen voor kleine huishoudens, sociale woningbouw in goedkoop en betaalbare segment, de middenhuurcategorie en het hogere segment.

Het vergt een inspanning van de gemeente om samen met de ontwikkelaars en corporaties te zorgen voor een evenwichtig aanbod dat enerzijds aansluit bij de woningbehoefte de komende jaren en anderzijds aansluit bij het streefbeleid en de gewenste ruimtelijke kwaliteiten uit de omgevingsvisie.

In november 2019 is het regionale woningbehoefteonderzoek Arnhem Nijmegen opgeleverd. Dit onderzoek geeft een actueel beeld van het functioneren van de woningmarkt. De in het woningbehoefteonderzoek beschreven (mis)matches op de woningmarkt zijn niet 1-op-1 te vertalen naar een woningbouwprogramma. Dit vraagt om keuzes, op welke vraag wil je je richten als gemeente? En deze keuzes hebben betekenis voor het te realiseren programma. Met het woningbehoefteonderzoek als basis komen wij tot een plan van aanpak voor de Arnhemse woningbouwontwikkeling voor de komende jaren.

2. Woningbehoefte komende jaren en ontwikkelingen in de markt

Hieronder bespreken we de conclusies uit het woningmarktbehoefteonderzoek voor Arnhem.

1. Tempoversnelling in productie

De woningmarkt van Arnhem-Nijmegen staat onder druk. De woningbehoefte is dermate groot dat tempoversnelling in productie nodig is. Het zwaartepunt voor de korte termijn (tot 2025) ligt op het zorgen voor voldoende nieuwbouw om in te spelen op de acute woningvraag. Tegelijkertijd is op lange termijn sprake van onzekerheden rond de woningbehoefte-ontwikkeling (bereikbaarheid van de regio door ontwikkelingen spoor en doortrekken A15, overloop vanuit de Randstad, economische ontwikkelingen in stad en regio en daarmee stijgende behoefte aan huisvesting). Het is belangrijk dat we de komende jaren de groei en ontwikkeling van de woningbehoefte nauwkeurig monitoren om snel in te kunnen spelen op de eventuele verandering. Dit vraagt om een vinger aan de pols en een flexibele adaptieve programmering gericht op te realiseren plannen.

Uit het woningbehoefte-onderzoek:

Toekomstige ontwikkelingen

Groei woningbehoefte

	Inloop woningtekort tot 2%	Huishoudensgroei 2019-2025	Huishoudensgroei 2025-2030	Huishoudensgroei 2030-2040
Arnhem	600	4.500	2.370	1.520

Bron: provinciale prognose, inclusief inloop woningtekort, bewerking Companen 2019.

De woningbehoefte bestaat uit twee componenten, enerzijds de huishoudensontwikkeling (er komen meer huishoudens mede door gezinsverdunning), anderzijds een tekort aan woningen dat er nu al is en ingelopen wordt. Dit tekort is in de subregio Arnhem berekend op 4,1% van de woningvoorraad. De inloop is gericht op een tekort van 2% (nodig voor een gezonde marktwerking / waardebehoud van vastgoed). De inloop van dit woningtekort is gespreid over twee perioden.

Een verdeling naar categorieën:

Mogelijkheden tussen huur en koop 2019-2030

	Sociale huur	Goedkope koop	Totaal sociaal	Vrije sector huur / middenhuur (€720-€1.000)	Vrije sector huur / dure huur (>€1.000)	Overige koop
Arnhem	670	3.325	3.995 (54%)	240	85	3.145

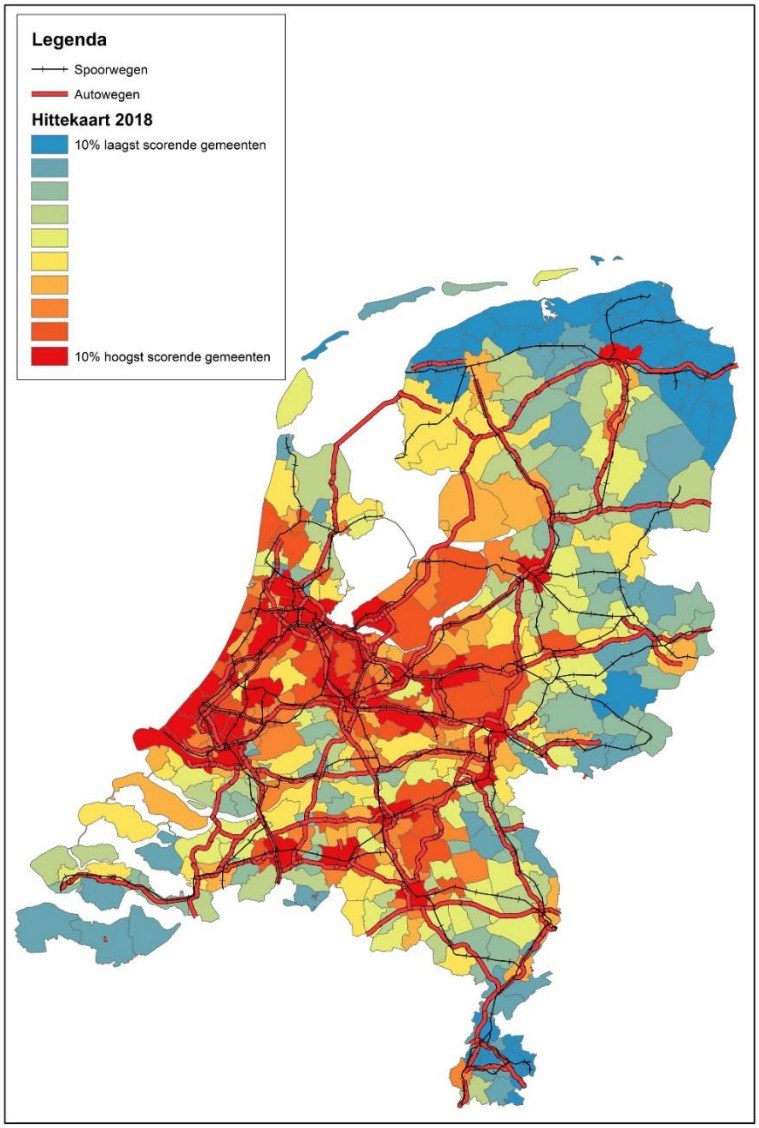
Bron: provinciale prognose, inclusief inloop woningtekort, CBS-microdata 2006-2017, WoON2018, bewerking Companen 2019.

Tot 2030 zijn er zo'n 7500 extra woningen nodig, verspreid over alle categorieën. Ongeveer de helft van de behoefte ligt in de betaalbare categorie, maar dat betekent dat ook ongeveer de helft van de behoefte daarboven ligt. Hierin is nog geen rekening gehouden met de trek vanuit de Randstad naar het oosten (zie onderstaande hittekaart BPD), die langzamerhand ook Arnhem raakt en steeds groter wordt. De behoefte van deze groep ligt met name in de vrije sector.

<u>De hittekaart van BP</u>

Een hoge score op de hittekaart kenmerkt zich door hoge prijzen en of veel huizenverkopen, maar ook een sterke (verwachte) huishoudensgroei. De hittekaart laat dit jaar zien dat de vraag op de woningmarkt zich geleidelijk als een olievlek uitbreidt van de Randstad richting de provincie. De druk

op de woningmarkt, met name in de vier grote steden van de Randstad, zorgt ervoor dat de gemeenten die goed bereikbaar zijn, en in de directe nabijheid hiervan liggen, hoog scoren.

Op grond van diverse maatschappelijke trends ligt de totale groei behoefte van sociale huurwoningen tot 2030 op +/- 670 woningen bij een welvaartsgroei van 0,4% en bij een welvaartsgroei van 0% verdubbeld deze vraag. Dit is tussen de 10 en 20% van het aantal te bouwen woningen. Hierbij is rekening gehouden met de extramuralisering van instellingszorg maar nog geen rekening gehouden met de komst van veranderend rijksbeleid (verruiming van de doelgroep die in aanmerking komen voor een sociale huurwoning), meer arbeidsmigranten en noodzakelijke compensatie van herstructurering of verkoop van sociale huurwoningen. Het is belangrijk om hierbij in regionaal verband af te stemmen op welke wijze gemeenten en corporaties om willen gaan met het risico van tegenvallende economische groei voor de doelgroep die afhankelijk is van sociale huur. Het is lastig te reageren op achterblijvende economische groei, omdat de woningmarkt een traag-reagerende markt is. Toevoegen van woningen is een kwestie van jaren. Dit kan er voor pleiten uit te gaan van voorzichtige raming van economische groei en daarmee een hoger aantal sociale huurwoningen.

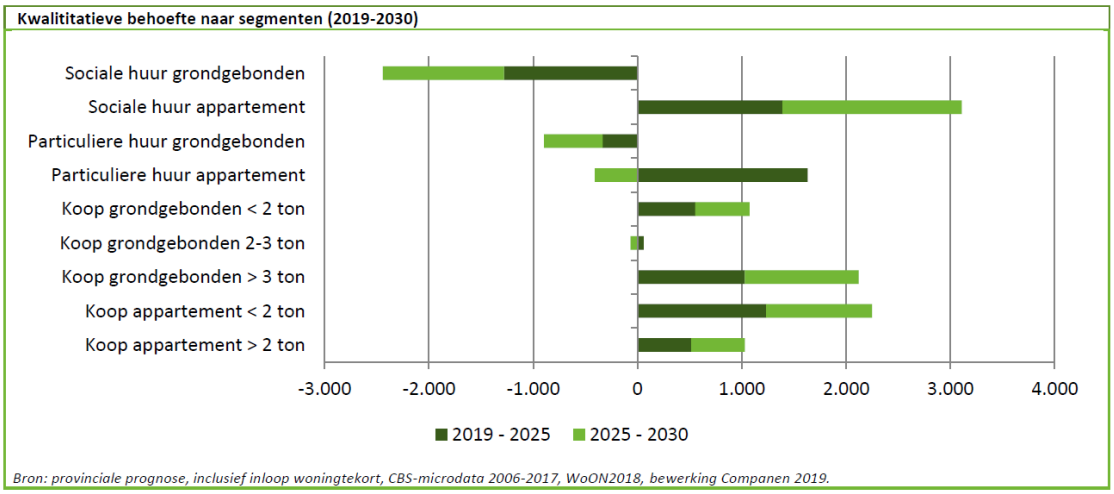
Daarnaast constateren we dat de zoektijden voor een sociale huurwoning oplopen en dat doorstroom uit maatschappelijke opvang stagneert door gebrek aan goedkope sociale huurwoningen.

2. Waarderen woonmilieus

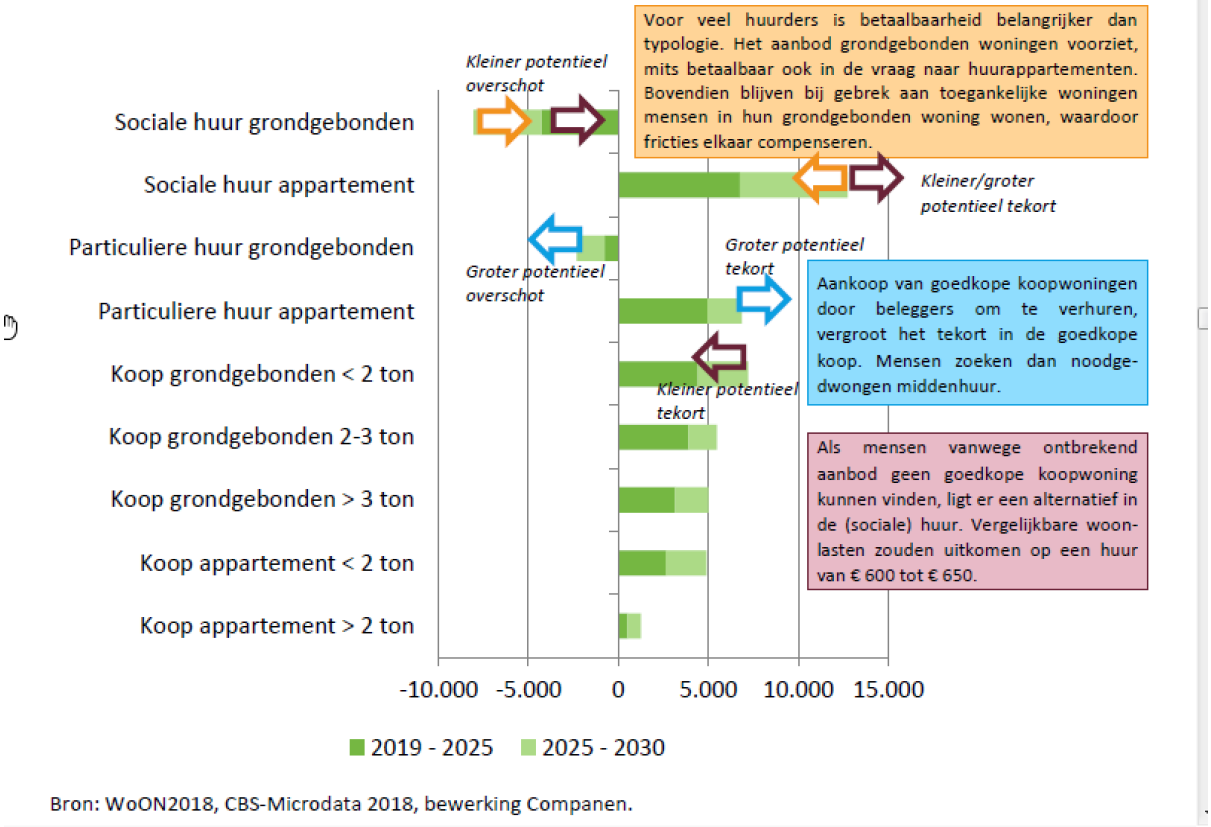
Bij het vormgeven van het beleid moet het meer gaan om het waarderen van verschillen tussen woonmilieus. Binnen de woonmilieus ligt er een gevarieerde opgave naar marktsegmenten, van stedelijk wonen tot wonen in een groene omgeving, van hoogbouw tot eengezinswoning. De regio Arnhem-Nijmegen bestaat uit verschillende woonmilieus. Daarbij zien we een regionale woningmarkt die werkt als een roltrapregio: Jongeren komen via de steden Arnhem en Nijmegen de regio in en verhuizen vervolgens regelmatig als gezin naar de regiogemeenten. Daarnaast kent de stad Arnhem een dynamische woningmarkt waar mensen binnen de stad in meerdere stappen verhuizen. Arnhem is in trek bij vestigers uit de regio en de Randstad, dit zijn veelal huishoudens met een huishoudinkomen boven de 55.000 euro. Arnhem kent een grote groep doorstromers (binnenverhuizers) binnen de stad maar het aantal doorstromers binnen de stad is veel groter, 52% hiervan zijn huishoudens met een huishoudinkomen tot 36.165 euro, 36% heeft een huishoudinkomen boven de 55.000 euro.

3. Mismatch in vraag en aanbod

Op de regionale woningmarkt is er een mismatch tussen vraag en aanbod. Dit is het gevolg van de groeiende aantal kleine huishoudens. In onderstaande tabellen staan de fricties tussen vraag en aanbod helder in beeld gebracht:

Figuur 5.5: fricties vraag en aanbod bij optimale doorstroming, inclusief inloop actueel woningtekort 2019 - 2030 (kleur van pijlen verwijzen naar kleur toelichtende tekstvakken)

Bron: WoON2018, CBS-Microdata 2018, bewerking Companen.

4. Instrumentarium nodig bij oplossen deel mismatch

Bij een deel van de geconstateerde mismatches zullen marktpartijen en consumenten ervoor zorgen dat deze opgelost worden. Dat is niet bij alle segmenten even makkelijk. Bij sociale huur, middenhuur, goedkope koop en bijzondere woonvormen is inzet van aanvullend instrumentarium nodig om realisatie te borgen. Instrumentarium in de vorm van een doelgroepenverordening, bestemmingsplannen met een aandeel sociale huur/middenhuur/sociale koop, speciale bouwvormen, tijdelijke woonvormen, gezamenlijke werving van beleggers, afspraken met beleggers, grondbeleid etc.

5. Inzet bestaand bezit

Meer dan 90% van de woningen van 2030 staat er nu al. Het is waardevol te onderzoeken waar extra inzet wenselijk is om deze woningvoorraad te verbeteren op het gebied van verduurzaming, kwaliteitsverbetering, sociale veiligheid en leefbaarheid in de wijken. Hier ligt uiteraard een relatie met de wijkgerichte energietransitie.

6. Buy-to-let (aankoop van een huis met het doel om het te verhuren)

Aankoop van goedkope koopwoningen door (particuliere) beleggers om te verhuren (Buy-to-let) vergroot het tekort in de goedkope koop. Mensen zoeken dan noodgedwongen een woning in de middenhuur.

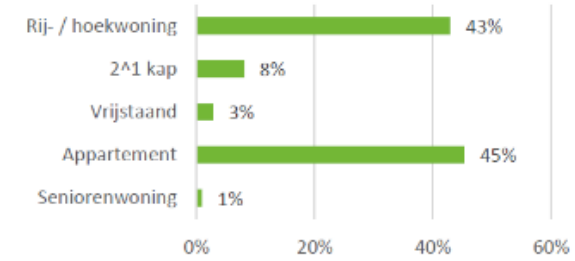
3. De Arnhemse situatie: bestaande situatie en geplande voorraad

3.1 Bestaande situatie

Meer dan 90% van de woningen tot 2030 staat er nu al. Hoe ziet de huidige voorraad van Arnhem er nu uit:

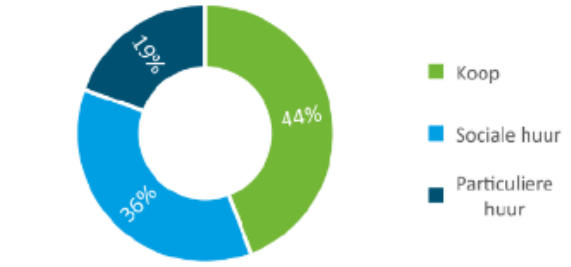
Huidige woningvoorraad — **Aantal woningen: 71.810**

Samenstelling woningvoorraad 2019 (naar woningtype)

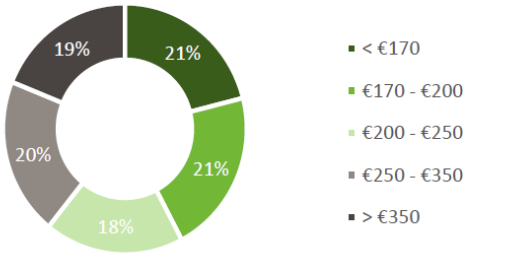
Bron: WOZ-registratie gemeenten 2019.

Samenstelling woningvoorraad 2019 (naar eigendom)

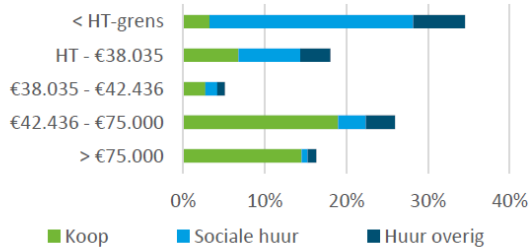
Bron: WOZ-registratie gemeenten 2019.

Samenstelling koopvoorraad 2019 (naar woningwaarde)

Bron: WOZ-registratie gemeenten 2019. *Aantal koopwoningen: 31.660*

Huidige inkomensopbouw 2017 (naar eigendom)

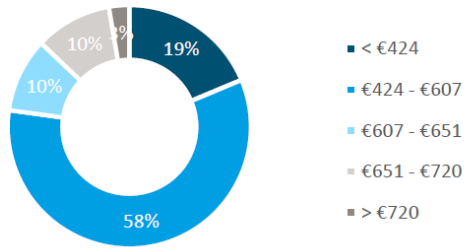

Bron: Lokale Monitor Wonen, 2019. *Aantal huishoudens: 78.985*

- Appartement is de meest voorkomende woningtype (45%) gevolgd door rij/hoekwoning (43%).
- 44% van de Arnhemse woningvoorraad bestaat uit koopwoningen. Van deze koopvoorraad heeft 42% een waarde tot 200.000 euro (goedkope koop).
- Het aandeel sociale huurwoningen (36%) en particuliere huurwoningen (19%) is in de gemeente Arnhem relatief hoog.
- 35% van de Arnhemse inwoners heeft een inkomen tot de huurtoeslaggrens, 53% van de inwoners in Arnhem heeft een inkomen tot de EU-grens van 38.035 euro, de doelgroep voor de corporaties. 5% van de huishoudens heeft een inkomen tot 42.436 euro.
- De een na grootste groep vormen de inkomens tussen de 42.436 euro en 75.000 euro. Zij wonen relatief het vaakst in een koopwoning.

Samenstelling sociale huurvoorraad (corporatiebezit) **Aantal woningen: 25.420**

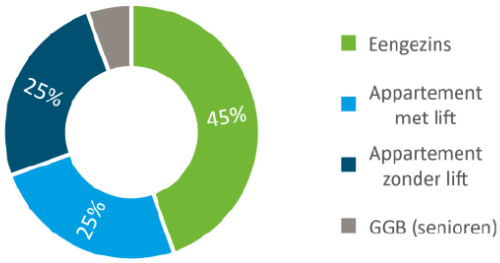
Sociale huurvoorraad naar prijsklasse 2019

Bron: VHE-bestanden woningcorporaties 2019.

- *Het merendeel (58%) van de corporatiewoningen in de gemeente heeft een huurprijs tussen de kwaliteitskortingsgrens (€424) en 1e aftoppingsgrens (€607). Een vijfde heet een huurprijs tot €424.*

Sociale huurvoorraad naar woningtype 2019

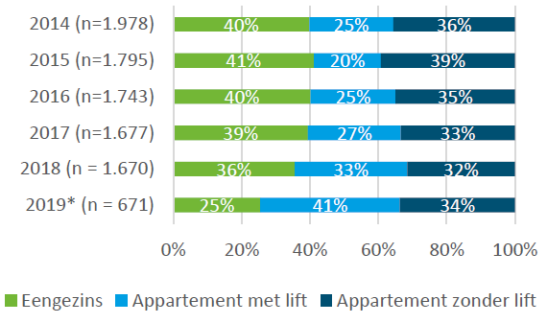

Bron: VHE-bestanden woningcorporaties 2019.

- *Een groot deel van de corporatiewoningen in de gemeente is eengezins (45%).*
- *Een kwart is een appartement met lift. Het aandeel appartementen zonder lift is in Arnhem met 25% relatief hoog.*

Druk op de sociale huurmarkt

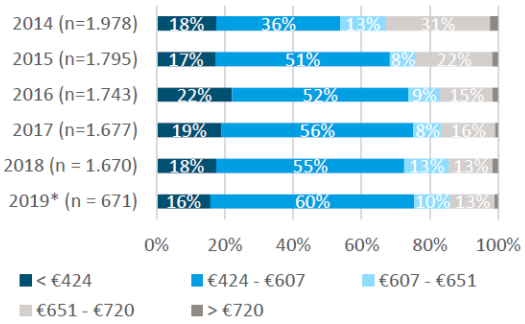
Aantal verhuringen per jaar 2014-2019 (naar woningtype)

Bron: Enserve 2019. **2019 tot juni*

- *In de afgelopen jaren is het aantal verhuringen afgenomen, In 2014 waren het er nog bijna 2.000, in 2018 waren het nog een kleine 1.700 woningen.*
- *Eengezinswoningen worden het vaakst verhuurd. Wel is dit aandeel jaarlijks afgenomen. Daarentegen worden er jaarlijks meer appartementen met lift verhuurd, waardoor in 2018 beide woningtypen ongeveer evenveel verhuurd worden.*

Aantal verhuringen per jaar (naar huurprijs)

Bron: Enserve 2019. **2019 tot juni*

- *Het merendeel van de verhuurde woningen heeft een huurprijs tussen de €424 (kwaliteitskortinggrens) en €607 (1e aftoppingsgrens).*
- *Sinds de invoering van de woningwet in 2015 is het aandeel verhuringen van woningen tussen de €424 en €607 toegenomen. Het aandeel verhuurde woningen tussen de €651 (2e aftoppingsgrens) en €720 (liberalisatiegrens) is daarentegen sterk afgenomen.*

Bovenstaande cijfers zijn de cijfers van de sociale huurwoningen verhuurd door de Arnhemse woningcorporaties. Op dit moment wordt 36% van de totale woningvoorraad verhuurd door de woningcorporaties. Daarnaast wordt 19% van de totale woningvoorraad verhuurd door particulieren. Het aandeel sociaal in de particuliere huur is niet bekend. Een sociale huurwoning is een woning verhuurd onder de huurprijsgrens (liberalisatiegrens, prijspeil 2019: 720,42 euro). Toewijzing van de corporatiewoningen vindt plaats binnen de kaders van de huisvestingsverordening.

<u>Toewijzingsgrens woningcorporaties op dit moment</u>

- Woningcorporaties moeten ten minste 80 procent van de vrijkomende sociale huurwoningen toewijzen aan huishoudens met een inkomen tot € 38.035.

- Maximaal 10 procent van de vrijkomende sociale huurwoningen mogen worden toegewezen aan huishoudens met een inkomen tot € 42.436.
- Maximaal 10 procent van de vrijkomende sociale huurwoningen mogen corporaties vrij toewijzen.

De Arnhemse corporaties wijzen op dit moment vooral toe aan de groep tot 38.035 euro en nauwelijks aan de groep tot € 42.436.

De verdeling van de corporatiewoningen over de wijken in Arnhem ziet er als volgt uit:

wijknaam	Totaal aantal woningen	sociale huur	Percentage van het aantal woningen in de wijk
Schuytgraaf	3997	645	16,1%
Elderveld	4237	1653	39,0%
De Laar	5540	1658	29,9%
Elden	1013	239	23,6%
Rijkerswoerd	5238	1517	29,0%
Vredenburg/Kronenburg	4092	1340	32,7%
Malburgen-Oost (Zuid)	4198	3004	71,6%
Malburgen-Oost (Noord)	2747	878	32,0%
Malburgen-West	1937	900	46,5%
Klingelbeek e.o.	890	1	0,1%
Heijenoord/Lombok	1975	394	19,9%
Schaarsbergen e.o.	713	6	0,8%
Burgemeesterswijk/Hoogkamp	3356	93	2,8%
Klarendal	4036	2223	55,1%
St. Marten/Sonsbeek	2821	397	14,1%
Monnikenhuizen	2218	735	33,1%
Geitenkamp	2185	1772	81,1%
Alteveer/Cranevelt	1692	275	16,3%
Velperweg e.o.	4081	518	12,7%
Presikhaaf-Oost	3781	979	25,9%
Presikhaaf-West	3912	2397	61,3%
Arnhemse Broek	2854	1575	55,2%
Spijkerkwartier	3356	618	18,4%
Centrum	3548	798	22,5%

Datum tabelproductie: november 2018.

De tabel geeft het aantal woning en met sociale huur aan in een wijk. Hierbij is alleen naar de voorraad van de woningbouwcorporaties gekeken waarvan de actuele huurprijs lag er is dan €710,-. (prijspeil 2018).

3.2 Geplande toevoegingen de komende jaren

Arnhem kent een planningslijst van nieuwbouwontwikkelingen die in maart 2019 is geactualiseerd (zie bijlage 1). Achter de cijfers op de planningslijst schuilt een wereld van informatie. Anders dan een lijst met aantallen doet vermoeden is de planningslijst een 'vloeibaar' document, dat dagelijks verandert. Hieronder staan enkele punten die inzicht geven in de werking van de lijst.

Niet vast

Het duurt vaak jaren voordat een plan van idee naar realisatie gaat. In deze periode kan er van alles gebeuren wat invloed kan hebben op de plannen. Denk hierbij aan veranderingen in de economische conjunctuur, het huidige tekort aan bouwmaterialen, veranderende vraag in de markt, etc.

Niet compleet

Op de lijst staan projecten waarvan de gemeente op de hoogte is of waar de gemeente bij betrokken is. Het kan dus zijn dat niet alle projecten in de stad op de lijst staan. De eigenaar heeft de gemeente dan nog niet op de hoogte gesteld of doet dit pas op moment van vergunningsaanvraag

Niet zeker

Dat de projecten op de lijst staan geeft nog geen zekerheid dat deze ook daadwerkelijk uitgevoerd gaan worden. Als gemeente bouwen we de woningen niet zelf, we zijn hierin afhankelijk van anderen. Concluderend kan gesteld worden dat de lijst hooguit een globale indicatie geeft, zowel per individueel project als over het totaal.

Wat geeft bovenstaande cijfers wel:

- *Inzicht:* De lijst geeft inzicht in mogelijke woningbouw ontwikkelingen in de stad over meerdere jaren.

- *Prognose:* De lijst wordt jaarlijks gebruikt door de gemeente en het rijk om woningbouw prognoses te maken.

- *Afstemming subregio*: Aan de hand van de lijst vindt afstemming over de woningbouw plaats in de subregio.

- *Lokale afstemming*: De lijst geeft de mogelijkheid om ontwikkelingen op elkaar af te stemmen in fasering, aantallen en typologieën (mits de ontwikkelaar hier ook open voor staat).

- *Voorzien in behoefte*: Aan de hand van de lijst wordt er gekeken of de plannen voorzien in de woningbehoefte van de stad.

Aantallen op planningslijst

Op basis van de in maart 2019 opgestelde planning lijst ziet de nieuwbouwontwikkeling in Arnhem tot 2028 er globaal als volgt uit:

<u>Harde plancapaciteit</u>

Harde plancapaciteit zijn ruimtelijke projecten waarvoor reeds een bestemmingsplan is vastgesteld, een anterieure of ontwikkelovereenkomst is afgesloten, door de gemeente of marktpartij reeds een tender is gestart.

	Huur				Koop			
Totaal	sociaal	Midden	Duur	Onbekend	Goedkoop	Midden	Duur	Onbekend
6335	1460	1110	340	560	130	2410	250	75

Sociale huurwoning is een woning met een huur tot € 720,42

Middenhuurwoning is een woning tot € 1000,00.

Dure huurwoning is een woning boven € 1000,00.

Goedkope koopwoning is een woning tot € 200.000

Midden koopwoning is een woning tot € 350.000

Dure koop is een woning vanaf € 350.000

Van de 1500 sociale huurwoningen die worden toegevoegd is
- 10% vervanging door herstructurering van corporatiewoningen.
- 25% van deze woningen worden gerealiseerd door woningcorporaties.
- 40% door particuliere ontwikkelaars.
- 25% van de woningen is dit nog niet bekend.

Zachte plancapaciteit
Plannen die nog in de oriënterende fase zitten en waar nog geen overeenkomsten zijn afgesproken, nog geen bestemmingsplan is vastgesteld en gemeente nog geen tender is gestart met daarin randvoorwaarden van de gemeente. Hierin kan nog een onderverdeling gemaakt worden in typering en prijsklasse.

Totale zachte plancapaciteit maart 2019	900

Doorprogrammeren en versnellen

Arnhem heeft een woningbehoeftetoevoeging van ruim 7000 woningen tot 2030. Tot 2028 staan 7235 woningen in de harde en zachte plancapaciteit ingepland. Ervaring leert dat plannen regelmatig niet doorgaan of op zich laten wachten. Doorprogrammeren is daarom nodig om uiteindelijk op de gerealiseerde aantallen uit te komen.

De woningbehoefte tot 2025 is bovendien dermate groot dat tempoversnelling in productie nodig is. Het zwaartepunt voor de korte termijn (tot 2025) ligt op het zorgen van voldoende nieuwbouw om in te spelen op de acute woningvraag. Tot 2025 moeten er 5100 woningen worden toegevoegd.

4. Conclusies voor de Arnhemse woningmarkt

4.1 Tempoversnelling en doorprogrammeren

De woningmarkt van Arnhem-Nijmegen staat onder druk. De woningbehoefte is dermate groot dat tempoversnelling in productie nodig is. Het zwaartepunt voor de korte termijn (tot 2025) ligt op het zorgen van voldoende nieuwbouw om in te spelen op de acute woningvraag. Tot 2025 moeten volgens het onderzoek 5100 woningen worden toegevoegd. Deze staan in de Arnhemse woningbouwplanningslijst gepland maar ervaring leert dat het vaak jaren duurt voordat een plan van idee naar realisatie gaat. In deze periode kan er van alles gebeuren wat invloed kan hebben op de plannen. Denk hierbij aan veranderingen in de economische conjunctuur, het huidige tekort aan bouwmaterialen, veranderende vraag in de markt, etc. Daarnaast leert ervaring dat uiteindelijk niet alle plannen door gaan. Versnellen van productie en meer programmeren is daarom noodzakelijk.

4.2 Mismatch betaalbare woningen

Bij een deel van de in hoofdstuk 2 geconstateerde mismatches zullen marktpartijen en consumenten ervoor zorgen dat deze opgelost worden. Er zijn maatregelen nodig om de omvang van de productie te kunnen versnellen en doorprogrammeren naar meer woningen. De markt zal deze ruimte graag willen invullen. Niet in alle segmenten zullen marktpartijen en consumenten het echter samen oplossen. Bij sociale huur, midden huur en goedkope koop is inzet van aanvullend instrumentarium nodig om realisatie te borgen. Het gebrek aan grondpositie van gemeente en corporaties maakt bovendien dat in de sociale huursector onvoldoende ontwikkeld wordt.

Sociale huur

De komende jaren groeit met de woningbehoefte ook de behoefte aan sociale huurwoningen om de volgende redenen:

- De druk op de sociale huurwoningen in Arnhem is hoog, de zoektijden lopen op. Uit het woningbehoefte-onderzoek blijkt dat met een welvaartgroei van 0,4% is een toevoeging van 700 woningen nog nodig. Met een welvaartsgroei van 0 % verdubbeld deze vraag.
- Door de mismatch in de sociale huurwoningen bij de corporaties is er tot 2030 een overschot van grote eengezinswoningen van 2400 woningen en een tekort van kleine 'goedkopere' huurwoningen van 3100 woningen. Arnhemse corporaties zijn bereid voor een- en tweepersoonshuishoudens en bijzonder doelgroepen kleinere woningen toe te voegen. Op basis van monitoren van de behoefte aan de verschillende woningen in de verschillende prijsklassen kunnen corporaties de grotere eengezinswoningen na toevoeging van woningen naar middenhuur of goedkope koop brengen waar de vraag ook groot is. Dit vraagt om een toevoeging van sociale huurwoningen van +/- 2000 woningen.
- Het aantal arbeidsmigranten dat de komende jaren van short stay naar long stay gaat in Arnhem zal toenemen. Deze groep zal over het algemeen in aanmerking komen voor een sociale huurwoning. Wanneer 20% van de huidige Arnhemse arbeidsmigranten in Arnhem blijven vraagt dat een toevoeging van +/-700 woningen.
- De minister stelt een verruiming van de corporatiedoelgroep voor van 10% naar 15%. Door gebruik te maken van deze ruimte kunnen meer huishoudens met een inkomen tot 42.463 euro gebruik maken van de sociale huursector en betaalbaar wonen. Een groep die nu is

aangewezen op de middenhuur of goedkope koop. Naast dat een grotere groep met deze maatregel in aanmerking komt voor een sociale huurwoning draagt dit ook bij aan de draagkracht in complexen en wijken. Corporaties maken op dit moment nauwelijks gebruik van de huidige vrije toewijzingsruimte van 10% maar zijn daartoe wel bereid. Vergroten van de doelgroep van de corporaties vraagt om een toevoeging van +/-2000 sociale huurwoningen.

- Corporaties verhuren woningen aan de doelgroep met een maximaal inkomen. Ontwikkelaars die sociale huurwoningen realiseren bereiken over het algemeen niet de doelgroep omdat ontwikkelaars een andere inkomenseis stellen. Hierdoor zijn er te weinig particuliere sociale huurwoningen bereikbaar voor de doelgroep. Daarnaast betekent dit voor de corporaties dat zij alleen nog de laagste inkomensgroep huisvesten wat geen goede uitwerking heeft op de wijken waarin veel corporatiewoningen staan.

Bovenstaande ontwikkelingen vragen om een grotere toevoeging aan sociale huurwoningen dan genoemde 700 woningen uit het woningbehoefteonderzoek.

Middenhuur

De vraag naar middenhuur (prijsklassen tussen de 720 euro en 1000 euro) en het aantal geplande ontwikkelingen in Arnhem in de middenhuur komt overeen. Het middeldure huursegment biedt woningen voor huishoudens die (nog) geen koopwoning willen of kunnen financieren en die niet in aanmerking komen voor een sociale huurwoning omdat hun inkomen te hoog is of omdat wachttijden te lang zijn. Een deel van deze groep heeft echter meer behoefte aan een sociale huurwoning of een goedkope koopwoning. Voor een sociale huurwoning komt deze groep echter door passend toewijzen tot nu toe niet in aanmerking en aan goedkope koopwoningen is een tekort of het is voor hen niet mogelijk een hypotheek te krijgen.

Goedkope koop

Er is een grote behoefte aan goedkope koopwoningen in Arnhem en in de regio. Dit zijn huishoudens die door passend toewijzen niet in aanmerking komen voor een sociale huurwoning en voor wie een middeldure huurwoning te duur is. Het gat tussen de huursector en de koopsector groeit. Koopwoningen zijn de afgelopen jaren flink duurder geworden. Wanneer huishoudens door strenge hypotheekeisen geen koopwoning kunnen bemachtigen richten ze zich op de huursector. Mocht de markt zich weer wat meer ontspannen dan zijn er weer meer woningen bereikbaar voor deze groep. Goedkope koop sluit meer aan bij de woonwensen van mensen, keerzijde is dat deze woningen na realisatie door huidige druk op de markt snel duurder worden en zodoende niet meer blijvend beschikbaar zijn voor de doelgroep.

5. Maatregelen aanpak woningbouwontwikkeling

De (mis)matches op de woningmarkt zijn niet 1-op-1 te vertalen naar een woningbouwprogramma. Dit vraagt om keuzes, op welke vraag wil je je richten als gemeente? En deze keuzes hebben betekenis voor het te realiseren programma. We stellen de volgende maatregelen voor om de(mis)matches de komende jaren op te lossen.

5.1. Versnellen en doorprogrammeren productie

Woondeal

De vraagstukken die onze woningmarkt heeft, vragen om meer dan lokale maatregelen. Samenwerken met regio, provincie en Rijk is daarin noodzakelijk. Provincie en Rijk onderkennen dit. Rijk, provincie, gemeente Arnhem en gemeente Nijmegen zijn daarom voornemens om een woondeal te sluiten.

Een woondeal is een samenwerkingsvorm waarbij het ministerie van binnenlandse zaken (BZK) intensief gaat samenwerken met een stad/regio waar een groot tekort aan woningen is. De gemeenten in deze regio's hebben een bijzondere positie bij de verdeling van de Prinsjesdag gelden, de corporaties kunnen aanspraak maken op de korting op de verhuurdersheffing en er zijn mogelijkheden om regelgeving of andere obstakels (tijdelijk) buiten werking te stellen.

BZK wil het aantal woondeals beperken en ziet Arnhem-Nijmegen als de zesde en laatste woondeal die ze sluiten. Ze kunnen hun aandacht niet teveel verdelen, ze willen geen woondeal met elke middelgrote stad, Nijmegen heeft een relatief zeer hoog woningtekort en in Arnhem is een relatief hoge woningnood en is de sociale problematiek is relatief groot. Daarom een woondeal Arnhem-Nijmegen.

Deze deal bevat onder meer afspraken op de korte termijn om de woningbouwproductie te versnellen, te voldoen aan de kwalitatieve vraag en te verbinden met binnenstedelijke vraagstukken zoals mobiliteit, duurzaamheid, circulair bouwen en leefbaarheid. En voor de middellange termijn werken de regio Arnhem-Nijmegen en BZK samen in drie tot vier nog nader te bepalen complexe integrale gebiedsontwikkelingen. Hiertoe draagt de regio gebieden voor aan BZK. Doel is te komen tot gezamenlijke inzet van instrumentarium, inzet en middelen om de woningmarkt vlot te trekken (waaronder aanspraak op de korting op de verhuurdersheffing van corporaties in de regio Arnhem-Nijmegen).

In de woondeal maken we afspraken over stadsbrede thema's als:
- versnellen van de productie;
- klimaatopgave/energietransitie;
- leefbaarheid en woonkwaliteit in de wijken;
- huisvesting (flex)doelgroepen;
- maatregelen op het gebied van buy to let en goed verhuurderschap;
- uitbreiding woonwagenlocaties.

Instellen stadsakkoord in 2020 en ontwikkellabs

Met de woondeal als vliegwiel organiseren we in 2020 gesprekken met ontwikkelende partijen (corporaties, ontwikkelaars en gemeente) in Arnhem om samen tot een stadsakkoord te komen. Daarbij stellen we de vraag: "Wat is er voor nodig om op korte termijn te versnellen in tempo van realisatie?". Hierin maken we onder andere afspraken over toewijzing aan de doelgroep, huurverhoging, instandhouding van sociale huur/middenhuur en goedkope koop, goed verhuurderschap maar ook over klimaatopgave/energietransitie etc.

Gelijktijdig pakken we iedere kans om, per locatie, tot versnelling en mogelijk intensivering te komen. In ontwikkellabs pakken we met de ontwikkelende partijen van een locatie de kansen en mogelijkheden aan, ruimen obstakels op en komen tot creatieve afspraken om tot tempoversnelling en ontwikkeling te komen. Het ontwikkellab wordt in principe georganiseerd per ontwikkeling, maar staat ook open voor ontwikkelaars die op een andere plek willen ontwikkelen en interesse hebben in gecombineerde aanpak met meerder partijen. Op deze manier ontstaat er in de ontwikkellabs meer mogelijkheden voor een bredere programmering en "uitruil' van woningtypen, doelgroepen en segmenten. Door interacties kan er creativiteit ontstaan en kan er met elkaar onderzocht worden hoe het wel kan.

Stimuleren nieuwe ontwikkelingen

Naast de afspraken die we maken in de woondeal, het stadsakkoord en in ontwikkellabs, zullen we daar waar kan, past en zich kansen voordoen actief meewerken om nieuwe ontwikkellocaties mogelijk te maken. Als daar aanleiding toe is, zal ook situationeel grondbeleid ingezet kunnen worden om locaties aan te kopen en in ontwikkeling te brengen. Dit binnen de kaders van ons vigerende grondbeleid.

5.2. Oplossen mismatch betaalbare woningen

Het bestaande en geprogrammeerde tekort in de sociale huursector in combinatie met de mismatch en de nog-niet meegenomen ontwikkelingen in het woningbehoefte-onderzoek (steeds meer arbeidsmigranten, verruiming corporatiedoelgroep)[1] samen met het marktfalen in de sociale sector rechtvaardigt extra ingrijpen op specifiek deze groep. Uitgangspunt bij de voorgestelde maatregelen is dat de te realiseren woningen duurzaam beschikbaar blijven voor de doelgroepen en de woningen een voldoende kwaliteit hebben voor nu en de komende jaren. Een strategie die aan alle segmenten recht doet.

We stellen de volgende maatregelen voor om de mismatch bij betaalbare woningen op te lossen en aan de woningvraag te voldoen:

30% sociale huurwoningen over de te realiseren projecten

De ambitie is om van alle te bouwen woningen, minimaal 30% sociale huur te realiseren. In de prestatieafspraken 2020 heeft de gemeente met de drie grote woningcorporaties afgesproken dat de corporaties bereid zijn om 30% sociale huurwoningen in de nieuwbouw te realiseren, voor zowel de kwalitatieve- als de kwantitatieve opgave in de sociale huurmarkt. De gemeente betrekt daartoe de corporaties tijdig bij de programmering en het gezamenlijk, in onderling overleg, vaststellen van de randvoorwaarden. Bij de 30% toevoeging wordt vooral voor de doelgroep een- en twee

[1] Zie hoofdstuk 4.1 Plan van Aanpak

persoonshuishoudens gebouwd. De mate waarin hangt ook af van de locatie en de wens tot differentiatie in de wijk.

Corporaties premium partner

Woningcorporaties bouwen, verhuren en beheren betaalbare huurwoningen (Woningwet 2015). Ze huisvesten mensen volgens de toewijzingsregels van inkomen. Toewijzing van de woningen vindt plaats binnen de kaders van de huisvestingsverordening. Daarmee is toewijzing aan de lage inkomensgroepen en het in de sociale verhuur blijven van de woningen gegarandeerd. De verhuurder van sociale huurwoningen is bij voorkeur een corporaties. Corporaties ontwikkelen zoveel mogelijk de sociale huurwoningen om de mismatch op de sociale huurmarkt op te lossen en woningen zoveel mogelijk aan de doelgroep toe te wijzen en te behouden.

Indien na een markttoets blijkt dat de corporatie niet kan ontwikkelen zien we kansen in ontwikkelen van sociale huurwoningen door particuliere ontwikkelaars en beleggers. Exploitatie door particuliere verhuurders vraagt een andere manier van organiseren met betrekking tot toewijzing en instandhouding voor de doelgroep. Dit vraagt om een nadere uitwerking in een doelgroepenverordening en anterieure overeenkomsten.

Spelregels

Deze maatregelen gelden voor de zachte plancapaciteit, maar daar waar in de bestaande harde plancapaciteit kansen worden gezien om tot programmawijziging te komen en sociaal toe te voegen, zal deze kans worden aangepakt. Voor de zachte plancapaciteit hanteren we de volgende spelregels:

Spelregels voor woningbouwprogrammering

Deze spelregels voor het programmeren van woningbouw zijn gemaakt om uitvoering te geven aan het nieuwe stedelijke uitgangspunt woningbouwprogrammering. Dit is minimaal 30% sociale huur over de te realiseren projecten. De spelregels zijn leidend bij het toepassen van de minimaal 30% sociale huur over de te realiseren projecten.

Het uitgangspunt minimaal 30% sociale huur is niet van toepassing op de harde plancapaciteit: ruimtelijke projecten waarvoor reeds een bestemmingsplan is vastgesteld, een anterieure of ontwikkelovereenkomst is afgesloten, door de gemeente of marktpartij reeds een tender is gestart.

Spelregel 1
Definitie sociale huurwoningen: dit zijn woningen die vallen onder de gereguleerde huursector met een huur onder de € 720,42 (prijspeil 2019). Het gaat om reguliere sociale huurwoningen maar ook om woningen die exclusief worden aangeboden aan doelgroepen als ouderen, jongeren en studenten. Het zijn permanente zelfstandige woningen.

Spelregel 2
Per ruimtelijk project wordt bestuurlijk bepaald welk woningbouwprogramma wordt gerealiseerd. We realiseren 30% sociale woningbouw over de zachte plancapaciteit. Dit zijn ruimtelijke initiatieven waarin nog geen bestemmingsplan is vastgesteld, geen anterieur of ontwikkelovereenkomst is afgesloten. Minimaal 30% sociale huurwoningen over de projecten is hierbij het uitgangspunt. Dit geldt voor alle ontwikkelingen in de stad waarbij een ondergrens van 30 woningen wordt gerealiseerd. Onder de 30 woningen wordt situationeel bekeken of en zo ja welke percentages sociaal worden opgelegd.

Het ontwikkellab wordt in principe georganiseerd per ontwikkeling, maar staat ook open voor ontwikkelaars die op een andere plek willen ontwikkelen en interesse hebben in gecombineerde aanpak met meerdere partijen. Op deze manier ontstaat er in de ontwikkellabs meer mogelijkheden voor een bredere programmering en "uitruil' van woningtypen, doelgroepen en segmenten. Door interacties kan er creativiteit ontstaan en kan er met elkaar onderzocht worden hoe het wel kan.

Spelregel 3
We monitoren de totale woningbouwopgave aan de hand van de projectenlijst. Hierin vermelden we:
- de gerealiseerde projecten met de gerealiseerde programmering.
- de status en de programmering van de te ontwikkelen projecten.

Spelregel 4
Sociale huurwoningen worden in eerste instantie gebouwd en beheerd door corporaties. De gemeente vraagt hiervoor voor aanvang aan de ontwikkelende partij een intentieverklaring op te stellen met een toegelaten instelling die de intentie heeft de sociale huurwoningen te exploiteren en/of te beheren.

Pas als uit deze markttoets blijkt dat corporaties de woningen niet kunnen realiseren komen marktpartijen in aanmerking. Corporaties hebben bij uitgifte van een gemeentelijke kavel een voorrangspositie. Bij ontwikkelen door een marktpartij stellen we voorwaarden op zoals een instandhoudingstermijn van tenminste 10 jaar.

Spelregel 5
De minimaal 30% sociale huurwoningen geldt ook voor transformatieprojecten.

Verruiming van de doelgroep
De landelijke politiek werkt aan een verruiming van de vrije toewijzingsruimte van 10 naar 15%. Als het parlement hiermee instemt dan willen de corporaties daarvan in 2020 gebruik *kunnen* maken. De corporaties en gemeente werken gezamenlijk beleid uit waarbij de beschikbaarheid voor de andere doelgroepen in acht worden gehouden. Corporaties en gemeente onderkennen dat ook de lage middeninkomens tot de doelgroep gerekend moet worden. Beide zien hier een toenemende behoefte in woonvraag. Daarnaast versterkt deze groep de leefbaarheid in de wijken en complexen. De corporaties, gemeente en huurdersorganisaties maken afspraken over de wenselijkheid en mogelijkheden van differentiatie in wijken. Hierbij is ook aandacht voor wat de gevolgen zijn voor andere doelgroepen.

Meer woningen voor middenhuur en betaalbare koop in de toekomst
De grotere eengezinswoningen kunnen corporaties na ontwikkeling van nieuwbouw van kleine woningen verhuren in middenhuur (650 tot 850 euro) of verkopen (goedkope koop), waarbij behoud van omvang van de bestaande voorraad uitgangspunt is. Dit doen zij alleen op basis van zoektijden in de sociale huursector.

Onderzoeken mogelijkheden stimuleren goedkope koop
De verwachte vraag naar goedkope koop is aanzienlijk. Gezien de huidige markt (stijgende bouwkosten en verkoopprijzen) is het niet eenvoudig goedkope koopwoningen te realiseren. We onderzoeken mogelijkheden om goedkope koopwoningen te stimuleren.

5.3. Monitoring

Onzekerheden op de woningmarkt en economische onzekerheden vragen om een vinger aan de pols en een flexibele adaptieve programmering gericht op te realiseren plannen. We stellen bovenstaande sturingsmaatregelen vast en monitoren de gewenste effecten van bovenstaande sturingsmaatregelen. Over 3 jaar doen we een nieuw woningbehoefteonderzoek. Aan de hand van deze resultaten herijken we maatregelen.

5.4 Financiële consequenties

Bovenstaande maatregelen hebben diverse financiële consequenties.

De woondeal geeft corporaties de mogelijkheid een beroep te doen op een korting op de verhuurdersheffing en geeft daarmee financiële ruimte aan corporaties om tot ontwikkeling te komen. Gemeenten kunnen een beroep doen op een additionele woningbouwimpuls bij complexe gebiedsontwikkelingen waarin betaalbare woningen worden gerealiseerd.

Het stadsakkoord en de ontwikkellabs hebben vooralsnog geen financiële consequenties. Mocht na uitwerking blijken dat dat wel zo is, dan leggen wij dat aan u voor (zie ook hoofdstuk 6).

Het toepassen van situationeel grondbeleid past binnen de kaders van het bestaande grondbeleid en de huidige begroting en vraagt daarom geen nieuwe financiële besluitvorming.

Financiële consequenties voor eigen grondexploitaties die al zijn vastgesteld:
Er is één eigen grondexploitatie waar actief sturen nog mogelijk is, te weten Schuytgraaf.

In de overige vastgestelde grondexploitaties zijn ofwel al koopcontracten gesloten, ofwel is de opgave 30% sociale huur reeds verwerkt en heeft daarom geen financiële consequenties.

De financiële consequentie voor Schuytgraaf is ca. € 1,5 miljoen[2] De financiële consequentie wordt veroorzaakt doordat sociale huurwoningen een lagere grondprijs hebben dan marktwoningen en tot meer kosten in openbare ruimte leiden (parkeren in openbare ruimte in plaats van op privaat terrein). Bovendien is er door de effecten van parkeren minder uitgeefbare grond. De gevolgen van Schuytgraaf zullen leiden tot een lagere winstverwachting van de GREX Schuytgraaf, maar hebben vooralsnog geen noodzaak tot het treffen van een voorziening.

Financiële consequenties voor toekomstige grondexploitaties
In dit Plan van Aanpak formuleren we een grote ambitie voor de woningbouwontwikkeling. Dat geldt zowel ten aanzien van het versnellen van woningbouw, sociale koop als de realisatie van minimaal 30% sociale huur. Maar ook beleidsdoelen ten aanzien van bomen, vergroening, parkeren, duurzaamheid stellen eisen aan wat en hoe we bouwen.De voorwaarden die we stellen, hebben vanzelfsprekend financiële gevolgen en daarmee effecten op nieuwe grexen. Die zullen als gevolg van deze beleidsmatige wensen een grotere kans hebben dat ze niet sluitend zijn. Aan de andere kant maken de wensen onderdeel uit van beleidsregels die door de raad zijn vastgesteld.

Hoewel we scherp aan de wind zeilen binnen elke grex om te zorgen voor een positief resultaat, willen we ons voorbereiden op de noodzakelijke versnelling van woningbouw en grexen die niet sluitend zijn als gevolg van vastgestelde beleidsdoelen.

Hiervoor zullen we zo snel mogelijk in het eerste kwartaal van het komend jaar met een raadsvoorstel komen waarmee we via een te voeden vereveningsfonds eventuele negatieve grexen bij kunnen

[2] In de huidige GREX is conform bestemmingsplan financieel rekening gehouden met 28% sociale woningbouw in geheel Schuytgraaf. Over het gerealiseerde programma t/m 2018 is dit percentage gerealiseerd. Een deel van de resterende productie per 1-1-2019 zal omgezet moeten worden van markt woningen naar sociale huurwoningen, om het percentage sociale huur van 28% naar 30% te krijgen. Genoemd bedrag gaat uit van 30% sociale huur over het restant van de te verkopen gronden in Schuytgraaf (per 1-1-2019).

passen. De wijze en omvang van de voeding uit positieve grondexploitaties wordt bezien aan de hand van wat we in de toekomstige te ontwikkelen locaties met bijbehorende grexen nodig hebben.

Uiteraard blijft uitgangpunt dat getracht wordt tot neutrale of positieve grexen te komen.

Actief sturen in grondexploitaties van derden

Opleggen van minimaal 30% sociale huurwoningen over de te realiseren projecten aan derden heeft voor de gemeenten Arnhem geen financiële consequenties. Deze zijn voor de ontwikkelaar. Door helder beleid te voeren zal een ontwikkelaar de grond voor een lager bedrag aan kunnen kopen omdat iedere ontwikkelaar weet dat hij 30% sociale huur moet realiseren.

6. Uitwerking

Borging van en afspraken over woningbouwprogramma en beleid kan plaats vinden in ruimtelijk juridische instrumenten. Het behouden van een betaalbaar woningbouwprogramma en het handhaven daarvan, staat of valt bij het maken van goede afspraken in samenwerking met de diverse partijen in het ontwikkelingsproces. In dit plan van aanpak worden beleidsmaatregelen voorgesteld. Hieronder staan mogelijke instrumentarium die kunnen worden ingezet toegelicht. Uitwerking van dit instrumentarium volgt in 2020.

6.1 Woondeal

Sluiten woondeal regio Arnhem-Nijmegen met BZK
In februari van 2020 sluiten we een woondeal met BZK. Diverse woningmarkt thema's worden hier uitgewerkt. De woondeal is een startpunt van een langjarig samenwerkingstraject om de woningmarktproblematiek gezamenlijk op te lossen.
Planning: ondertekenen woondeal vooralsnog gepland februari 2020

6.2 Ruimtelijk juridische instrumenten

Doelgroepenverordening herijken en opnieuw vaststellen door de raad
Arnhem kent een doelgroepenverordening welke op dit moment op geen enkel gebied van toepassen is verklaard. We herijken de doelgroepenverordening aan de hand van het vastgestelde plan van aanpak.
Planning: 2e kwartaal 2020 vaststellen in raad

Anterieure overeenkomsten
In anterieure overeenkomsten of een uitgifteovereenkomst worden per complex of gebied de afspraken vastgelegd. De anterieure overeenkomst is gekoppeld aan planologische maatregelen. De vast te stellen kaders uit deze nota zijn hierbij de richtlijn. Opnemen boetebeding voor particuliere ontwikkelaars
Planning: na vaststelling

Planologische maatregelen
Een planologische maatregel bepaalt wat er in de gemeente met de ruimte mag gebeuren. Bij nieuwe locaties nemen we planologische maatregelen daar waar nodig. Bij opname van de bestemming sociale huur is een doelgroepenverordening noodzakelijk.
Planning: continu vanaf vaststellen doelgroepenverordening

Instrumenten om goedkope koop te stimuleren en te behouden
We onderzoeken de modellen en mogelijkheden om goedkope koop te stimuleren en te behouden.
Planning: continu

Buy-to-let
In het 2020 doen we onderzoek naar maatregelen om buy to let tegen te gaan en werken deze uit. Vraagstuk nemen we ook mee in de woondeal.
Planning: tweede kwartaal 2020

6.3 Samenwerking met partners

Stadsakkoord
Met de woondeal als vliegwiel organiseren we in 2020 gesprekken met ontwikkelende partijen (corporaties, ontwikkelaars en gemeente) in Arnhem om samen tot een stadsakkoord te komen. Daarbij stellen we de vraag: wat is er voor nodig om op korte termijn te versnellen in tempo van realisatie. Hierin maken we afspraken over toewijzing aan de doelgroep, huurverhoging en instandhouding van sociale huur/middenhuur en goedkope koop.
Planning: vierde kwartaal 2020

Ontwikkellabs
We pakken iedere kans om per locatie tot versnelling en mogelijk intensivering te komen. In ontwikkellabs pakken we met de ontwikkelende partijen van een locatie de kansen en mogelijkheden aan, ruimen obstakels op en komen tot creatieve afspraken om tot tempoversnelling en ontwikkeling te komen.
Planning: per direct en continu

Prestatieafspraken met corporaties
We maken prestatieafspraken met corporaties over de thema's betaalbaar, beschikbaar, duurzaam, leefbaar en levensloopgeschikte woningen.
Planning: vierde kwartaal 2020

6.4 Afstemming met de regio

Regionale woningmarkt met regionale afspraken
Verhuisbewegingen stoppen niet bij de gemeentegrens. Er zijn naast subregionale, regionale en bovenregionale verhuisbewegingen. Daarnaast kent de regio verschillende woonmilieus met hun eigen functie en kwaliteit. Sommige woonmilieus zijn juist in trek bij vestigers terwijl andere woonmilieus juist betekenis hebben voor lokale gemeenschappen. Naast tempoversnelling die in de subregionale woonagenda's is opgenomen vraagt dit om regionale afstemming en afspraken op kwaliteit.
Planning: in het eerste half jaar van 2020 maken we regionale afspraken over versnelling en woonkwaliteit. We monitoren continu.

Bijlage 2: Ontwikkeling woningvoorraad gemeente Arnhem

Woningen - Gemeente									
	1-1-2011	**1-1-2012**	**1-1-2013**	**1-1-2014**	**1-1-2015**	**1-1-2016**	**1-1-2017**	**1-1-2018**	**1-1-2019**
woningvoorraad totaal	68090	69900	70550	71110	71960	72710	73640	74420	75630
Ontwikkeling ten opzicht van vorig jaar		1810	650	560	850	750	930	780	1210
woningen koop	28790	29560	30940	30860	31440	31540	31690	31920	31990
woningen corporatie bezit	25980	26040	26300	26880	27600	27460	26320	26440	26470
woningen overige verhuur	12060	12220	11680	12180	11860	12380	14570	15120	16420
woningen onbekend	1250	2070	1630	1200	1070	1330	1070	940	740

Inschatting Woningbouwplanning Gemeente Arnhem (op te leveren woning per 1 jan 2019)

stand per 18 feb 2019

Noot: voor de opgenomen plannen (muv zachte plancapaciteit) is reeds een bestemmingsplan vastgesteld of overeenkomst gesloten; plan kan altijd door ontwikkelaar worden heroverwogen

Wijk	Locatie	Totaal Woningaantal	Startjaar	Oplevering laatste woning	Inschatting per jaar 2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
	Centrum stedelijk	**1.318**												
centrum	**Zuidelijke Binnenstad**	113	2019	2021	38	38	38	-	-	-	-	-	-	-
centrum	**Arnhem Centraal**	194 [1]	2019	2021	65	65	65	-	-	-	-	-	-	-
centrum	**Kromme Elleboogsteeg**	40	2019	2019	40	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sint Marten en Sonsbeek-Zuid	**St. Marten / HKA**	18	2019	2019	18	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Arnhemse Broek	**Boulevard Heuvelink 48 (voormalig Mozaiek)**	118	2019	2021	39	39	39	-	-	-	-	-	-	-
Arnhemse Broek	**Fluvium Midden**	181	2020	2022	-	60	60	60	-	-	-	-	-	-
Arnhemse Broek	**Rijnwijk**	381	2021	2023	-	-	127	127	127	-	-	-	-	-
Arnhemse Broek	**Melkfabriek**	273 [2]	2021	2025	-	-	55	55	55	55	55	-	-	-
	Stedelijk vooroorlogs	**42**												
Klarendal	**Rosendaalseweg**	6	2019	2019	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Velperweg	**AKZO/Velperparc (Bella Vista)**	36	2019	2019	36	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Stedelijk naoorlogs compact	**291**												
Presikhaaf 2	**Presikhaaf 2 (Deltakartier)**	149	2019	2020	75	75	-	-	-	-	-	-	-	-
Presikhaaf West	**Singraven laan**	55	2020	2020	-	55	-	-	-	-	-	-	-	-
Arnhemse Broek	**Eilandje Urk (Buys-, Kluitstraat, het Broek)**	87	2019	2019	87	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Stedelijk naoorlogs grondgebonden	**479**												
Malburgen-Oost	**Malburgen De Hobbit**	6	2022	2022	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-
Schuytgraaf	**Schuytgraaf veld 11/13/15**	473	2019	2025	68	68	68	68	68	68	68	-	-	-
	Groen stedelijk	**3.171**												
Schaarsbergen	**Sylva's bos (voormalige RIN)**	26	onbekend	onbekend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Alteveer en Cranevelt	**Braamweg**	6	2019	2019	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Alteveer en Cranevelt	**Van Ockeghemlaan e.o. (Craneveld)**	14	2019	2019	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Monnikenhuizen	**Saksen Weimar**	28 [3]	onbekend	onbekend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Monnikenhuizen	**Ds. Bechtlaan 1**	11	2019	2019	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Klingelbeek	**Het Dorp**	370	2020	2024	-	74	74	74	74	74	-	-	-	-
Malburgen	**Malburgen (oost/de wheme/ west)**	329	2019	2024	55	55	55	55	55	55	-	-	-	-
Schuytgraaf	**Schuytgraaf**	1.734	2019	2027	193	193	193	193	193	193	193	193	193	-
Malburgen (west)	**Stadsblokken/ Meinerswijk**	430	2022	2025	-	-	-	108	108	108	108	-	-	-
Elden	**Tuin van Elden**	103	2019	2020	52	52	-	-	-	-	-	-	-	-
Elderveld-Zuid	**Leidenweg**	71	2020	2020	-	71	-	-	-	-	-	-	-	-
Rijkerswoerd	**Gaardenhage**	15	2020	2028	-	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Klingelbeek	**Fratershuis/ Klingelbeek**	34	2019	2022	9	9	9	9	-	-	-	-	-	-
	Landelijk	**29**												
Schaarsbergen	**Kamp Koningsweg-Noord**	29	onbekend	onbekend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Transformatie	**1.008** [4]												
Vredenburg en Kronenburg	**Kroonpark 6, 10**	228	onbekend	onbekend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vredenburg en Kronenburg	**Kronenburgsingel 545**	-	onbekend	onbekend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
klarendal	**Rosendaalsestraat 64 (Velperweg 19)**	104	onbekend	onbekend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
monnikenhuizen	**Rosendaalseweg (Vivare pand)**	13	onbekend	onbekend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
centrum	**Janbuitensingel 20**	51	onbekend	onbekend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
centrum	**Jansbuitensingel 23**	8	onbekend	onbekend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
centrum	**Janbuitensingel 24**	40	onbekend	onbekend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
centrum	**Nieuwe Plein 5**	5	onbekend	onbekend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
centrum	**Rijnkade 87**	5	onbekend	onbekend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
centrum	**Weerdjesstraat 10**	-	onbekend	onbekend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
centrum	**Velperweg 22-24**	45	onbekend	onbekend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
centrum	**Willemsplein 22-23-24**	23	onbekend	onbekend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Velperweg	**Velperweg 45-49 (Highpark)**	466	2020	2022	-	155	155	155	-	-	-	-	-	-
burgermeesterswijk hoogkamp	**Witsenstraat 2**	20	onbekend	onbekend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Totaal		**6.338**			809	853	783	755	680	553	424	194	194	2

	Zachte plancapaciteit	**902** [5]
	Zachte plancapaciteit	902

[1] AC: uitruil woningen met kantoren mogelijk (K3K7, K7')
[2] Melkfabriek: plan is in ontwikkeling
[3] Saksen Weimar: plan is in herontwikkeling
[4] Sturen op (sociaal segment) nu niet mogelijk. Door aanpassing/intrekking transformatievisie zou dat wel kunnen verwachting is wel dat deel in sociaal segment wordt gerealiseerd (particulier)
[5] Zachte plancapaciteit: nog geen bestemmingsplan vastgesteld of overeenkomst gesloten

Aan: de voorzitter
Betreft: agenderingsverzoek art 40b rvo
Onderwerp: regionaal woning onderzoek

Arnhem, 9 november 2019

Geachte voorzitter,

De fractie van de SP verzoekt het regionaal woningbouw onderzoek van Companen zoals verschenen op 18 oktober jl. te agenderen voor bespreking in de raadskamer.

Arnhem staat voor grote uitdagingen vooral in de bestaande voorraad woningen maar zeker ook in de nieuwbouw. Het onderzoek bevestigt dit opnieuw en brengt dit nog scherper in beeld.

We willen met de portefeuillehouder en de overige raadsfracties de uitkomsten van het onderzoek bespreken en welke aanpak we moeten kiezen om deze uitdagingen het hoofd te kunnen bieden.

Hoogachtend,

Dobbe, Elfrink, Cetintas

SP fractie in de gemeenteraad van Arnhem

Aan de gemeenteraad

Datum	: 5 november 2019
Zaaknummer	: 413460
Contactpersoon	: Mira Jansen - van Rookhuijsen
Telefoonnummer	: 026 3775861

Onderwerp: Woningmarktonderzoek 2019 regio Arnhem-Nijmegen

Geachte voorzitter en leden,

Hierbij sturen we u het definitieve rapport en de factsheet van het woningmarktonderzoek 2019 regio Arnhem-Nijmegen.

Inleiding
In het voorjaar van 2019 heeft de gemeente Arnhem namens de regio Arnhem-Nijmegen opdracht gegeven voor het woningmarktonderzoek. In 2016/ 2017 is een regionaal kwalitatief woningmarktonderzoek uitgevoerd. In de subregionale woonagenda's is afgesproken dit onderzoek in 2019 te actualiseren. Dit onderzoek moet een breed beeld schetsen van de regionale woningmarkt, waarbij het zowel om de aantallen als soort en prijsklasse van woningen gaat. Het onderzoek is behulpzaam bij de uitwerking van het woonbeleid en regionale woningmarktafspraken.

Het onderzoek
Uit het onderzoek blijkt dat de woningmarkt van de regio Arnhem Nijmegen op alle marktsegmenten onder druk staat. De woningbehoefte is dermate groot dat een tempoversnelling in productie nodig is. Uit het onderzoek blijkt verder dat er een aanzienlijk tekort is aan betaalbare woningen in Arnhem in zowel de sociale huur als betaalbare koop tot € 200.000,-. De mismatch tussen vraag en aanbod op de regionale woningmarkt wordt steeds groter, dit is vooral het gevolg van het groeiende aantal kleine huishoudens. Dit vertaalt zich in een behoefte aan kleinere woningen, zoals appartementen.

Er moeten snel maatregelen worden genomen om het woningtekort in te lopen. Het college komt hiervoor met een plan van aanpak voor woningbouwontwikkeling naar de raad.

Regionale vraag naar betaalbaar
De grote vraag naar betaalbare woningen geldt voor de gehele regio Arnhem-Nijmegen. Dit vraagt om goede afspraken in de (sub)regionale woonagenda('s).

Vervolg

Graag organiseren we in november een raadsbijeenkomst over het woningmarktonderzoek 2019 waarin Companen een toelichting geeft over het onderzoek en de mogelijke consequenties voor het woonbeleid in Arnhem.

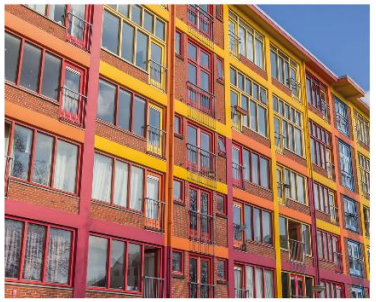
Hoogachtend,
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,
de secretaris, de burgemeester,

Bijlage(n)
- Woningmarktonderzoek Regio Arnhem-Nijmegen 2019
- Factsheet gemeente Arnhem

Woningmarktonderzoek 2019

Regio Arnhem-Nijmegen

18 oktober 2019

Definitief

COMPANEN ADVIES VOOR WONINGMARKT EN LEEFOMGEVING

COMPANEN ADVIES VOOR WONINGMARKT EN LEEFOMGEVING

DATUM	18 oktober 2019
TITEL	Woningmarktonderzoek 2019
ONDERTITEL	
OPDRACHTGEVER	Regio Arnhem-Nijmegen
AUTEUR(S)	Bram Klouwen Vera Gijsbers
PROJECTNUMMER	2202.112/G
STATUS	Definitief

Tivolilaan 205
6824 BV Arnhem
Postbus 1174
6801 BD Arnhem

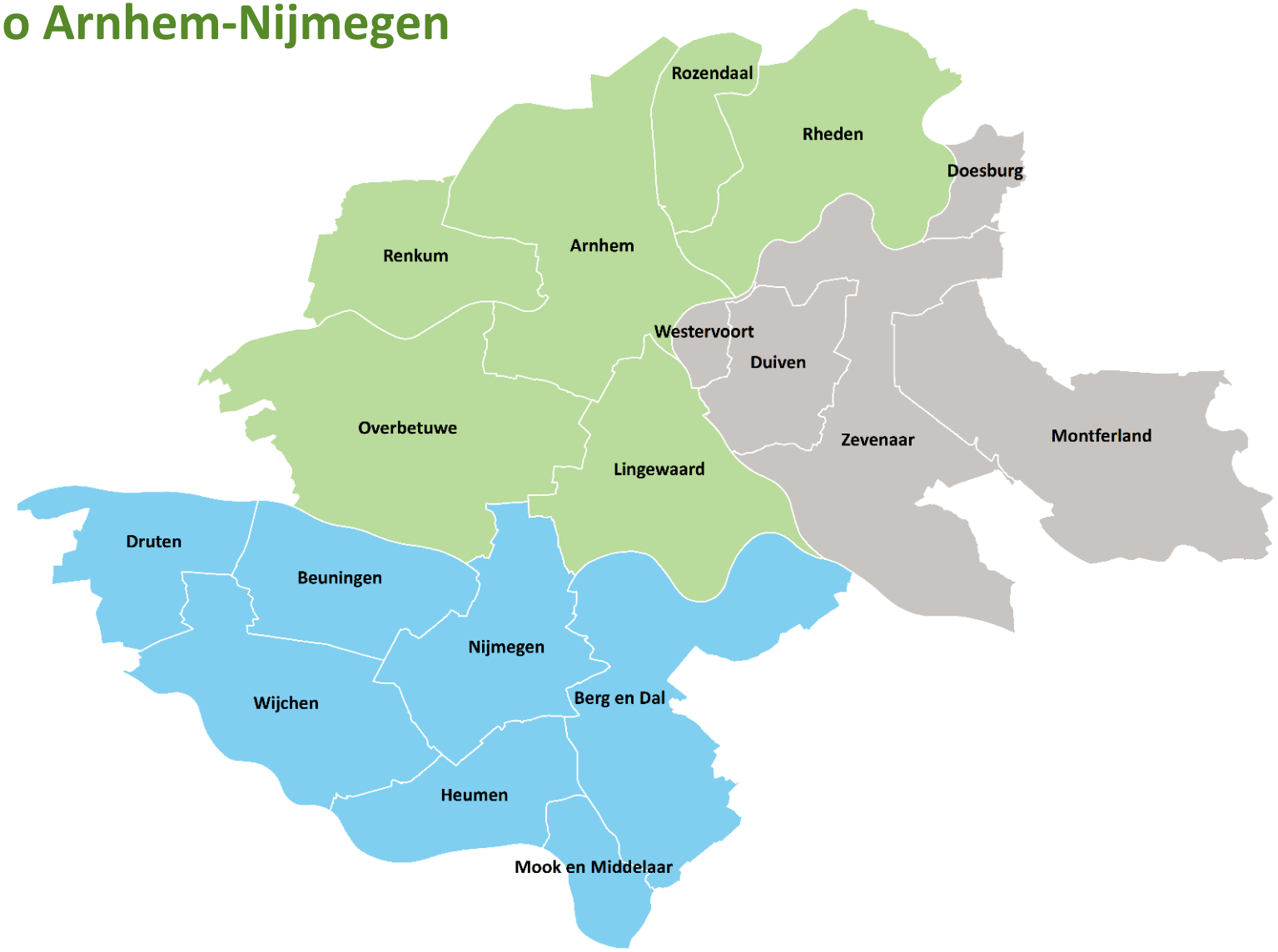
info@companen.nl
www.companen.nl
(026) 351 25 32

BTW NL001826517B01
IBAN NL95RABO0146973909
KVK 09035291

Inhoud

1	Inleiding	5
2	Adviezen en schets dilemma’s	6
3	Groei regionale woningbehoefte	9
4	Diversiteit aantrekkelijke woonmilieus	14
5	Mismatch van vraag en aanbod om op te lossen	19
6	Betaalbaarheid en sociale huur	26
7	Mogelijkheden tussen huur en koop	30
8	Verduurzaming en kwaliteit bestaande voorraad	34
Bijlage I: accenten in de behoefteraming		38
Bijlage II: nadere toelichting methodologie		39

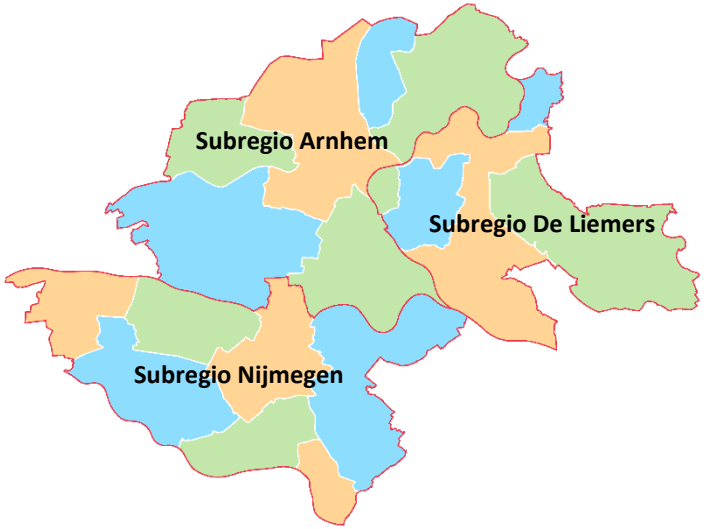
Regio Arnhem-Nijmegen

1 Inleiding

De gemeenten in de regio Arnhem-Nijmegen willen een actueel beeld van het functioneren van de woningmarkt. Met dit beeld willen zij sturing kunnen geven aan de gewenste woningbouwontwikkeling in de regio. In 2017 is een regionaal kwalitatief woningmarktonderzoek uitgevoerd. Nu wil de regio dit onderzoek actualiseren. In de (subregionale) woonagenda's is dit als afspraak vastgelegd; voor Arnhem e.o., Nijmegen e.o. en De Liemers.

Het nieuwe onderzoek moet een breed beeld schetsen van de regionale woningmarkt waarbij het zowel gaat om de aantallen als soort en prijsklassen van woningen. Daarnaast moet het onderzoek ook inzicht geven in de positie van verschillende inkomensgroepen in de regio; op gemeenteniveau en waar mogelijk naar wijken. De resultaten van het onderzoek moeten behulpzaam zijn bij de uitwerking van regionale woningmarktafspraken en de uitwerking van lokaal woonbeleid.

Companen heeft dit onderzoek uitgevoerd. Zij heeft dit onderzoek opgepakt in samenspraak met een werkgroep met een afvaardiging uit de drie subregio's en een afvaardiging namens de provincie. Daarnaast zijn uitkomsten getoetst en verdiept in samenspraak met alle gemeenten, corporaties, marktpartijen en provincie.

Vraagstelling

Met het onderzoek wil de regio actuele inzichten krijgen in de woningbehoefte. Met in het bijzonder een verdieping op de sociale huur, middenhuur en verduurzaming van de bestaande voorraad.

Het onderzoek moet daarmee inzicht bieden in:

- de opgaven op de woningmarkt naar huur/koop, prijsklassen en typen;
- de relatie tussen nieuwbouw en de bestaande woningvoorraad;
- voor de bestaande voorraad zicht op de toekomstwaarde in termen van energetische verbetering en levensloopgeschiktheid;
- met resultaten voor de korte termijn (tot 5 jaar), middellange termijn (tot 10 jaar) en indicatief de lange termijn (20 jaar).

Leeswijzer

We belichten in deze rapportage verschillende onderwerpen die van belang zijn voor de regionale woningmarktontwikkelingen. Het gaat dan om de groei van de woningbehoefte, samenstelling van de woningbehoefte, woonmilieus in de regio, behoefte aan sociale huur, kansen voor middengroepen en kwaliteit van de bestaande woningvoorraad. Deze onderwerpen zijn in deze rapportage successievelijk beschreven. Waar mogelijk is dit uitgewerkt per gemeente/wijk. De uitwerking per gemeente is vormgegeven in factsheets. In de bijlage van het onderzoek beschrijven we de gekozen aanpak.

2 Adviezen en schets dilemma's

Tempoversnelling met vinger aan de pols

De woningmarkt van Arnhem-Nijmegen staat onder druk. De woningbehoefte is dermate groot dat een tempoversnelling in productie nodig is: van 3.100 woningen per jaar (realisatie 2015-2018) naar 3.400 tot 3.900 woningen per jaar. Dit is inclusief het inlopen van een groot deel van het actuele woningtekort (circa 5.800 woningen tot 2030). Het tekort is verhoudingsgewijs het grootst in de regio Nijmegen, vervolgens in de regio Arnhem en daarna in De Liemers. Al zijn er ook de nodige subregiogrens overschrijdende verhuisbewegingen: mensen die vanuit Nijmegen naar de Overbetuwe of Lingewaard verhuizen, mensen die vanuit Arnhem naar Westervoort of Duiven verhuizen. Dit vraagt naast subregionale afstemming over woningbouw ook regionale afstemming.

Het zwaartepunt voor de korte termijn ligt op het zorgen voor voldoende nieuwbouw om in te spelen op de acute woningvraag. Dit vraagt om een tempoversnelling in de woningbouw. In de subregionale woonagenda's is vanuit de gemeenten en provincie een versnellingsambitie opgenomen voor de eerste jaren om het actuele woningtekort in te lopen. Tegelijkertijd is op (langere) termijn sprake van onzekerheden rond woningbouwplanning: bijvoorbeeld ten aanzien van conjunctuur, bereikbaarheid van de regio (A15) en ontwikkelingen buiten de regio (bijvoorbeeld in Utrecht). Deze onzekerheden vragen een vinger aan de pols (op basis van monitoring) en daarmee een flexibele adaptieve programmering gericht op te realiseren plannen.

Waarderen verschillende woonmilieus in de regio

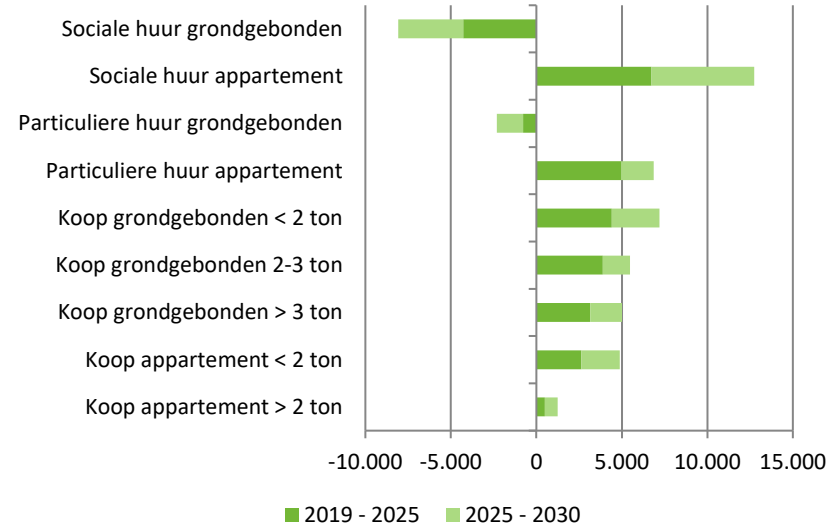
Een gevarieerde aantrekkelijke woonomgeving en een goed woonaanbod zijn kwaliteiten van de regio. Verschillende woonmilieus hebben een verschillende functie in de ontwikkeling van de regio. Zo zien we woonmilieus die in trek zijn bij vestigers van buiten de regio en betekenis hebben voor het vestigingsklimaat. Terwijl andere woonmilieus juist betekenis hebben voor lokale gemeenschappen en lokale verbondenheid. Bij het vormgeven van beleid moet het meer gaan om het waarderen van verschillen tussen woonmilieus: met het benutten van de landschappelijke, stedelijke of dorpse kwaliteiten als kracht van het wonen in de regio. Dit vraagt een visie op de gewenste woonmilieus in de regio, vanuit omgevingskwaliteiten en het vestigingsklimaat van de regio.

Binnen de woonmilieus ligt er een gevarieerde opgave naar marktsegmenten (zie vervolg).

Oplossen van mismatches

Op de regionale woningmarkt is er een mismatch tussen vraag en aanbod.

Figuur 2.1: fricties vraag en aanbod bij optimale doorstroming 2019 - 2030

Bron: WoON2018, CBS-Microdata 2018, bewerking Companen.

Dit is vooral het gevolg van het groeiende aantal kleine huishoudens. Dit vertaalt zich in een behoefte aan gemaksvriendelijke kleine woningen, zoals appartementen. In de sociale huursector is er in de hele regio een transformatieopgave van traditionele rijwoningen naar kleinere woningen voor 1- en 2-persoonshuishoudens. In de koopsector spreidt de behoefte zich over verschillende categorieën en prijsklassen. Per subregio zijn er accentverschillen in de behoefte. Zo is in de subregio Arnhem de behoefte aan middenhuur en koopappartementen relatief groot. In de subregio Nijmegen is de behoefte in de sociale huur groter, waar in De Liemers de opgave in het goedkope koopsegment juist groot is.

Bij een deel van de geconstateerde mismatches zullen marktpartijen en consumenten ervoor zorgen dat deze opgelost worden. Dat is niet bij alle segmenten even makkelijk. Bij sociale huur, middenhuur en goedkope koop is inzet van aanvullend instrumentarium nodig om realisatie van woningen te borgen.

- Op grond van diverse maatschappelijke trends ligt de totale regionale behoefte aan sociale huurwoningen tot 2030 tussen +4.400 woningen (0,4% welvaartsgroei) en +7.800 woningen (0% welvaartsgroei). Dit is tussen 10% en 20% van het aantal te bouwen woningen. Hierbij is rekening gehouden met de extramuralisering van instellingszorg, maar is nog geen rekening gehouden met bijvoorbeeld de komst van meer arbeidsmigranten, veranderend rijksbeleid (eventueel ruimere doelgroep voor sociale huur) of noodzakelijke compensatie van herstructurering of verkoop van sociale huurwoningen. Het is belangrijk om hierbij in regionaal verband af te stemmen op welke wijze de gemeenten en corporaties om willen gaan met het risico van tegenvallende economische groei voor de doelgroep die afhankelijk is van sociale huur. Daarbij is het lastig te reageren op een dergelijke achterblijvende economische groei. Dit kan ervoor pleiten uit te gaan van een voorzichtige raming van economische groei; en dus een hoger aantal sociale huurwoningen. Ook is het belangrijk af te stemmen hoe de behoefte idealiter over de regio gespreid is.
  Daarbij geldt dat veel woningzoekenden in de sociale huur lokaal of hoogstens subregionaal zoeken. Afstemming in het aanbod sociale huur zal dan ook vooral subregionaal moeten gebeuren.
- Voor mensen met een middeninkomen zijn sociale huurwoningen niet bereikbaar omdat hun inkomen te hoog is, terwijl zij ook niet in aanmerking komen voor koopwoningen omdat hun hypotheekmogelijkheden ontoereikend zijn. Hierdoor is er een groeiende vraag naar woningen in het middensegment. Vanuit de woonwens gaat het hierbij vooral om goedkope koopwoningen (12.000 woningen tot 2030, tot € 200.000). Dit betreft een complexe investerings- en beleidsopgave. Woningen in deze segmenten zijn snel te duur voor de doelgroepen door

continue prijsstijgingen. Bovendien geldt zeker bij goedkope koopwoningen dat er zorg moet zijn voor voldoende toekomstkwaliteit van deze woningen (energetisch, woonkwaliteit). Daarbij is veel bestaand aanbod van minder kwaliteit inmiddels duurder geworden. Ook voor die woningen is aandacht nodig bij toevoegingen in het goedkope segment (potentieel verlies concurrentiepositie bestaande voorraad). Er zijn diverse woonvormen die aansluiten bij deze vraag naar goedkope koop, zoals microwoningen (tiny- en skinny-houses, zie vervolg), woningen op erfpacht, maatschappelijk gebonden eigendom, etc.

Ook al is de eerste wens het kopen van een woning, het bestaande aanbod is vaak naar prijs niet meer passend. Een alternatief ligt, naast alternatieve koopvarianten, in de huursector. Om te komen tot vergelijkbare (betaalbare) woonlasten als bij goedkope koop, zou het dan gaan om (sociale) huurwoningen van rond € 600 tot € 650. In afspraken met beleggers verdient ook deze huurklasse aandacht. Daarnaast biedt de ruimte die de minister biedt om 15% van de sociale huurvoorraad toe te wijzen aan deze middeninkomens, vast te leggen in prestatieafspraken, hiervoor potentieel mogelijkheden. Dit betekent dan wel extra druk (en dus noodzakelijke toevoegingen) in de sociale huur om in deze vraag te voorzien.

Naast goedkope koop zien we bij deze middeninkomens een behoefte aan vrije sector huurappartementen (5.000 woningen tot 2030, grotendeels tot € 1.000). In de middenhuur zien we wel particuliere beleggers woningen opkopen. Door de druk op dit deel van de markt dreigt ook hier de prijs snel hoger te worden; te hoog voor de middeninkomens.

- Niet alle woningzoekenden kiezen voor een traditionele woonvorm. Een deel zoekt specifieke woonvormen als tiny-houses, hofjeswoningen, etc. Het gaat in aantallen om een nichemarkt; mogelijk deels vanwege onbekendheid. In beleid zou er ruimte moeten zijn om in kleine aantallen woningen voor deze wensen toe te voegen.

Goedkope koop en middenhuur vraagt inzet van aanvullend instrumentarium: bijvoorbeeld in de vorm van een doelgroepenverordening, bestemmingsplannen met aandeel sociale huur, middenhuur, goedkope koop, speciale bouwvormen (klein bouwen), tijdelijke woonvormen, gezamenlijke werving van beleggers, afspraken met beleggers/ontwikkelende partijen, grondbeleid, etc.

Verduurzaming en kwaliteit bestaande voorraad

Meer dan 90% van de woningvoorraad van 2030 staat er nu al. Waar de vorige conclusies het accent legden op gewenste toevoegingen, is het belangrijk om ook de zorg voor de bestaande woningvoorraad en woonwijken te agenderen. In de analyses hebben we daarvoor enkele indicaties gegeven.

Het is waardevol nader te onderzoeken waar extra inzet wenselijk is om deze woningvoorraad te verbeteren. Op basis van een selectie van vraag- en aanbodindicatoren kunnen we een eerste richting geven voor gebieden waar een vernieuwingsopgave aan de orde is. Bij verhuizing en komst van nieuwe bewoners ligt een kans voor een versnelling in de verduurzaming en kwaliteitsverbetering. In gebieden waar veel ouderen wonen (met een risico van achterstand in onderhoud) en oudere woningen samenvallen, liggen hiervoor kansen door nieuwe bewoners te stimuleren hun woningen aan te passen. Dit kan een impuls krijgen via een gebiedsgerichte aanpak.

3 Groei regionale woningbehoefte

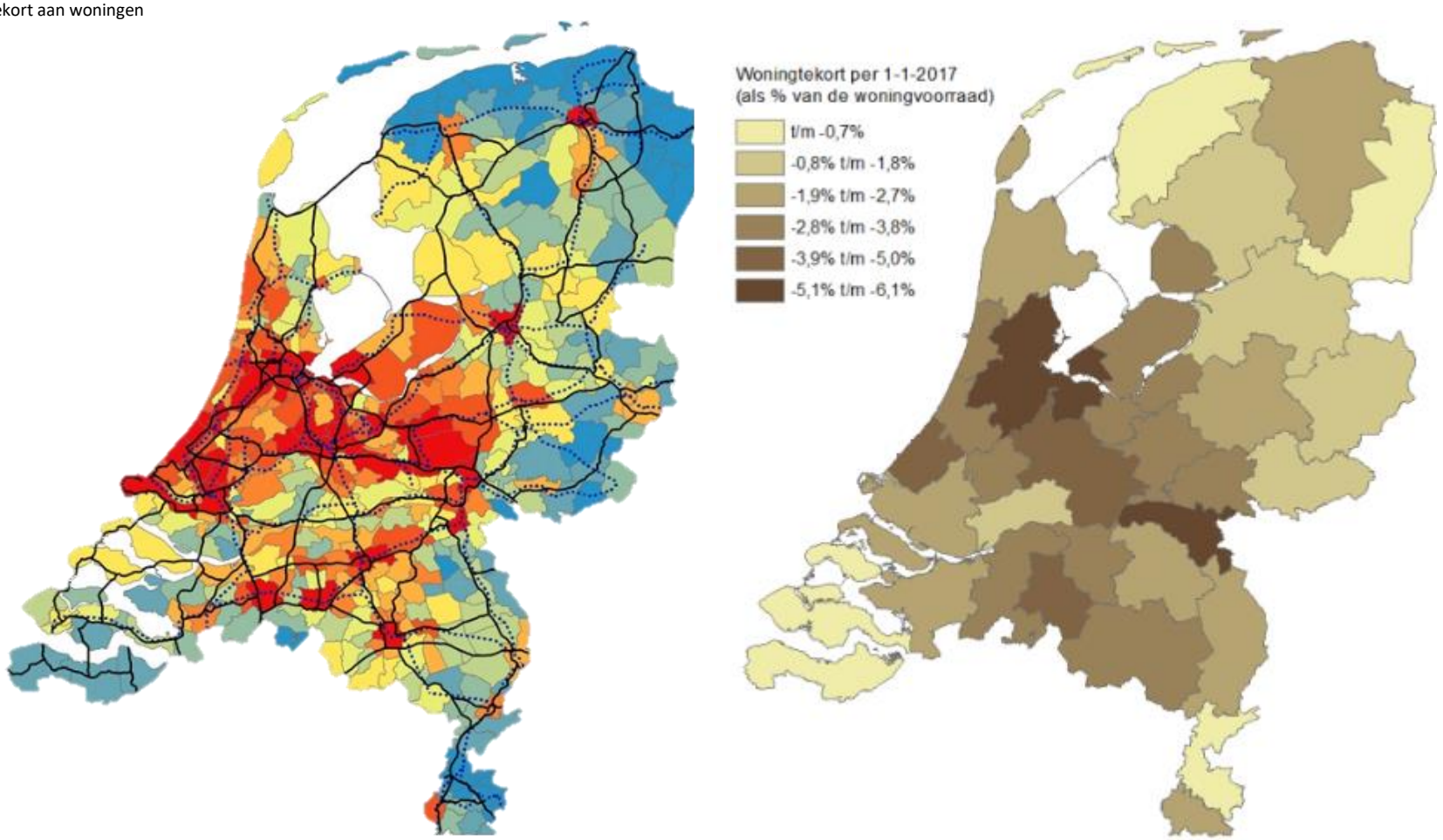
De woningmarkt van Arnhem-Nijmegen staat onder druk. De woningbehoefte is dermate groot dat een tempoversnelling in productie nodig is: van 3.100 woningen per jaar naar 3.400 tot 3.900 woningen per jaar. Dit is inclusief het inlopen van een groot deel van het actuele woningtekort (circa 5.800 woningen tot 2030), waarbij het een keuze is in welke mate en in welk tempo de regio dit tekort wil inlopen.
In de regio Nijmegen is de druk het hoogst, in De Liemers het laagst. Daarbinnen is het actuele woningtekort het grootst in de steden Arnhem en Nijmegen. Het tempo van ontwikkeling is daarbij sterk afhankelijk van de economische conjunctuur. Dit betekent dat de gemeenten er ook rekening mee moeten houden dat de groei op enig moment minder groot is. Dit vraagt een vinger aan de pols en een flexibele adaptieve programmering gericht op te realiseren plannen.

Woningmarkt onder druk

Een belangrijk vertrekpunt voor de regio Arnhem-Nijmegen is dat de regio te kenmerken is als een woningmarkt onder hoge druk. Op grond van marktindicatoren heeft BPD (Bouwfonds Property Development) een kaart samengesteld waarin de druk tussen regio's vergeleken wordt.
In recente analyses van het rijk blijkt dat de subregio Nijmegen te kenmerken is als regio met een relatief hoog woningtekort. Dit geldt in mindere mate ook voor de subregio Arnhem. Voor De Liemers geldt dit minder. Al zijn er binnen de subregio's de nodige verschillen. Zo zien we in verschillende indicatoren dat de stedelijke gebieden van Arnhem en Nijmegen een hogere woningmarktdruk kennen dan de meer suburbane en landelijke gemeenten. In De Liemers zien we dat Westervoort en Duiven een grotere woningmarktdruk hebben vanwege de samenhang met de Arnhemse woningmarktregio.

Gelet op de huidige ervaren druk op de woningmarkt heeft de rijksoverheid als één van haar speerpunten opgenomen dat de woningproductie omhoog moet. Dit krijgt in enkele stedelijke regio's vorm via een woondeal. Ook de Provincie Gelderland wil samen met de regio's werken aan deze tempoversnelling. Dit onderzoek biedt mede een bouwsteen om hier verder handen en voeten aan te geven.

Figuur 3.1: druk op de regionale woningmarkt in twee beelden, links drukindicator BPD (rood = hoge druk op de woningmarkt, blauw = beperkte druk op de woningmarkt), rechts verdeling actueel regionaal tekort aan woningen

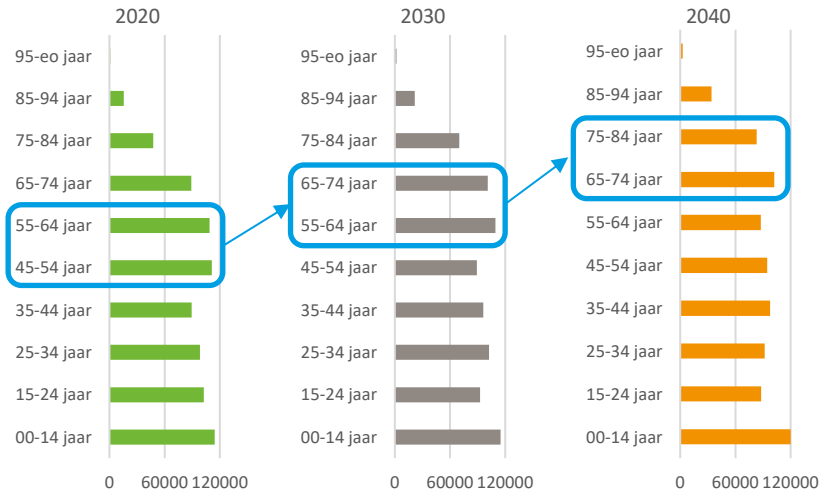

Bron: BPD (links), Ministerie BZK 2018 (rechts).

De Provincie Gelderland heeft een recente prognose uitgewerkt voor de verschillende regio's. Volgens deze prognose kent de regio Arnhem-Nijmegen tot 2040 nog een groei van 36.700 huishoudens. Het leeuwendeel van deze groei zien we in de periode tot 2025: 22.700 huishoudens. Na 2030/2035 vlakt de groei af.

De woningbehoefte wordt niet alleen bepaald door de huishoudensgroei. Nu al zijn er huishoudens die een woning wensen, maar deze niet kunnen vinden. Dit betreft in de benadering van het rijk 25-plussers die lang bij ouders thuis, op kamers of in recreatiewoningen wonen of logeren bij familie of vrienden. Dit duiden we aan als het actuele woningtekort. Dit woningtekort verschilt tussen de delen van de regio. In de subregio Nijmegen wordt deze geraamd op 7,1% van de woningvoorraad, in de subregio Arnhem op 4,1% en in De Liemers op 2,0%. Ook deze huishoudens zoeken de komende jaren een huis.

Figuur 3.2: bevolkingsontwikkeling van betekenis voor woningbehoefte op termijn

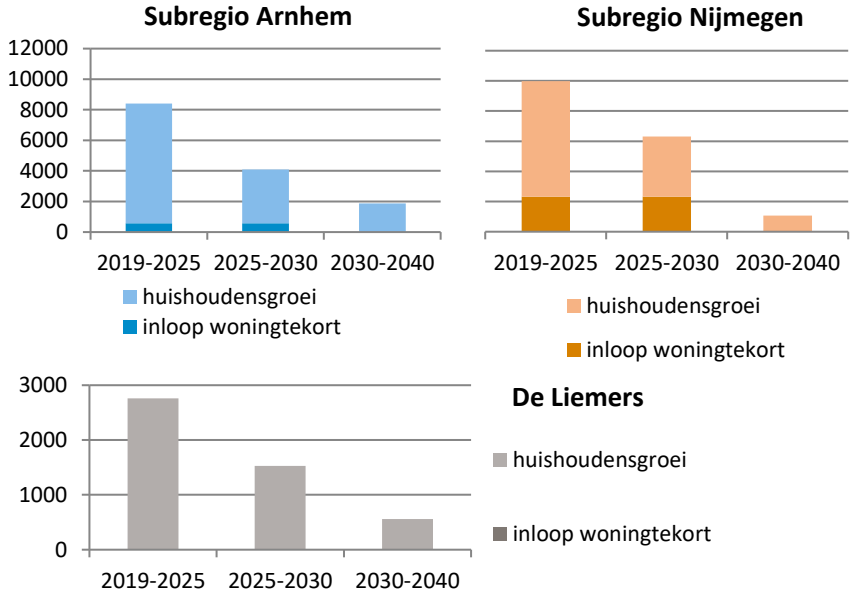

Bron: Provincie Gelderland 2019.

Volgen huishoudensgroei, verminderen woningtekort

Voor de regionale huisvestingsopgave is het wenselijk enerzijds in te spelen op de groei van het aantal huishoudens, anderzijds in te spelen op het gedeeltelijk oplossen van het woningtekort. Vanuit de rijksoverheid is een algemeen gangbaar uitgangspunt dat een woningtekort van 1,5% tot 2% staat voor een gezond functionerende woningmarkt (bron: PBL, Planbureau voor de Leefomgeving). In dat geval is er nog enige schaarste wat onder meer bijdraagt aan het waardebehoud van vastgoed. Daarom hanteren we als aanname in de analyses een inloop tot een tekort tot 2%. Deze inloop spreiden we gelijkmatig over de periode tot 2030.

Figuur 3.3: woningbehoefte subregio's 2019 - 2040, huishoudensgroei + inloop woningtekort

Bron: provinciale prognose, inclusief inloop woningtekort.

De overzichten laten eerst een behoorlijke woningbehoefte zien. De mogelijke inloop van het woningtekort speelt op korte termijn en spreidt zich over de regio. De exacte verdeling per gemeente is indicatief. Daarom hebben we alleen het subregionale getal hier opgenomen (in de factsheets is een indicatieve vertaling per gemeente meegenomen). Na de sterke groei de komende jaren is op termijn de groei van de woningbehoefte minder groot. Oorzaak hiervan is dat veel babyboomers dan reeds een klein huishouden vormen waardoor de gezinsverdunning nog beperkt is. Ook verlaat deze (grote) generatie dan de woningmarkt (zie figuur 3.2). Dan worden ook de doorrekeningen onzekerder.

In de subregio Nijmegen is deze teruggang relatief groot. De gemeente Nijmegen heeft dit nader geanalyseerd. Zij stellen vast dat Nijmegen een blijvende instroom van studenten (inclusief internationale studenten) kent. De instroom die de gemeente Nijmegen na 2030 prognosticeert komt in deze cijfers niet terug. Tussen 2030 en 2040 gaat het in Nijmegen om een behoefte van 250 tot 500 woningen per jaar. Gelet op de continue instroom van studenten is dat een waarschijnlijke ontwikkeling die onvoldoende in de provinciale prognose (op basis van Primos 2019) terugkomt.

Tabel 3.1: woningbehoefte per gemeente in beeld 2019 - 2040

	Inloop woningtekort tot 2%	Huishoudensgroei 2019 - 2025	Huishoudensgroei 2025 - 2030	Huishoudensgroei 2030 - 2040
Subregio Arnhem	**1.150**	**7.830**	**3.530**	**1.880**
Arnhem		4.500	2.370	1.520
Lingewaard		1.130	430	200
Overbetuwe		1.400	410	180
Renkum		420	130	0
Rheden		340	150	10
Rozendaal		40	40	-30
Subregio Nijmegen	**4.100**	**7.660**	**3.980**	**1.070***
Berg en Dal		470	210	100
Beuningen		540	160	110
Druten		450	290	200
Heumen		180	110	-40
Mook en Middelaar		210	80	30
Nijmegen		5.240	2.770	480
Wijchen		570	360	190
Subregio De Liemers	**0**	**2.760**	**1.530**	**560**
Doesburg		50	30	-10
Duiven		330	120	120
Montferland		990	520	30
Westervoort		290	80	20
Zevenaar		1.100	780	400

Bron: provinciale prognose, inclusief inloop woningtekort Primos 2019.

Rekening houden met veranderlijke tijden

Uit de cijfers blijkt een urgentie om op korte termijn een flinke bouwproductie te realiseren. De mate waarin de regio daarbij het woningtekort wil inlopen is een beleidskeuze. In het huidige tijdsgewricht van druk op de woningmarkt ligt het voor de hand te koersen op een versnelling van woningbouw. Tot 2025 zouden in de regio jaarlijks ruim 3.400 woningen toegevoegd moeten worden voor de huishoudensgroei en nog eens ruim 500 woningen voor inloop woningtekort naar 2% in 2030. De realisatie de afgelopen vier jaar lag lager; gemiddeld 3.100 toegevoegde woningen per jaar. Om in te spelen op de geraamde behoefte is een tempoversnelling noodzakelijk. Tegelijkertijd zien we ook dat de behoefte fluctueert met de economie. Tijdens de economische crisis lag de productie substantieel lager; door gebrek aan koopkrachtige vraag. Dat zegt minder over de woningbehoefte dan over de economische conjunctuur. Maar ook nieuwe ontwikkelingen kunnen van invloed zijn op de woningbehoefte. Zo kan het doortrekken van de A15 richting De Liemers de bereikbaarheid in delen van de regio vergroten, wat invloed kan hebben op de spreiding van de woningbehoefte.

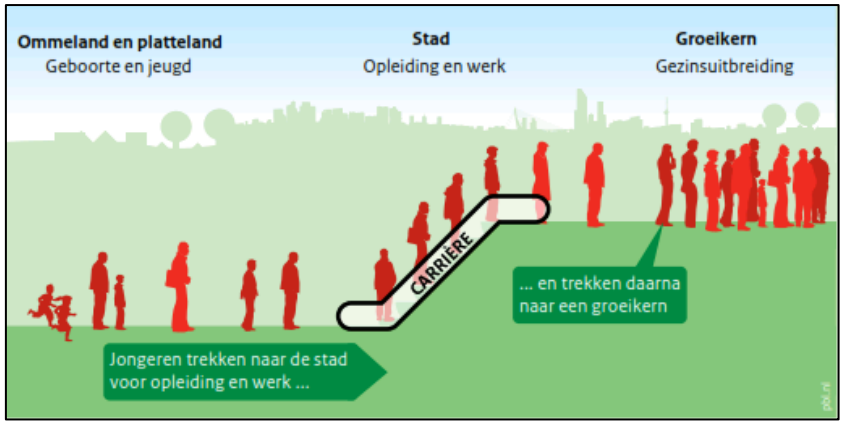
Deze onzekerheden leren ons ook dat we de ramingen met enige voorzichtigheid moeten hanteren. Op dit moment is de behoefte groot. Door economische conjunctuur kan dit per periode verschillen. Het is daarom enerzijds wenselijk om in deze tijd in te spelen op de aanwezige behoefte en anderzijds om een vinger aan de pols te houden. Monitoren van bijvoorbeeld de inloop van het woningtekort is dan ook het advies.

4 Diversiteit aantrekkelijke woonmilieus

Een gevarieerde aantrekkelijke woonomgeving en goed woonaanbod zijn kwaliteiten van de regio. Een goed functionerende woningmarkt is dan ook van belang voor woningzoekenden en heeft ook betekenis voor het regionale vestigingsklimaat, bereikbaarheid en voorzieningen. Verschillende *woonmilieus* hebben een verschillende functie in de ontwikkeling van de regio, blijkend uit de *leefstijlen* die er naar toe trekken. Zo zien we woonmilieus die in trek zijn bij vestigers van buiten de regio en zo betekenis hebben voor het vestigingsklimaat; zoals Arnhem, Nijmegen, Oosterbeek, Rozendaal, Velp, Berg en Dal, Beek en Malden. Terwijl andere woonmilieus juist betekenis hebben voor lokale gemeenschappen en lokale verbondenheid; dit zien we op veel plekken in De Liemers, De Betuwe en in stadswijken. De steden hebben een functie voor een breed palet aan starters op de woningmarkt. Het waarderen van de verschillende woonmilieus zorgt ervoor dat iedereen iets van zijn gading vindt in delen van de regio. Het pallet aan woonmilieus is daardoor een kracht van de regio: dus meer aansluiten bij de aanwezige omgevingskwaliteiten.

Roltrapregio Arnhem-Nijmegen

De regio Arnhem-Nijmegen bestaat uit verschillende woonmilieus. Daarbij zien we een regionale woningmarkt die werkt als een roltrapregio. Jongeren komen via de steden Arnhem en Nijmegen de regio in en verhuizen vervolgens als gezin naar regiogemeenten. Daarbij blijkt de regio een aantrekkelijk woongebied voor nieuwkomers. Toch zien we binnen dit meer globale plaatje een aantal meer specifieke functies op de regionale woningmarkt.

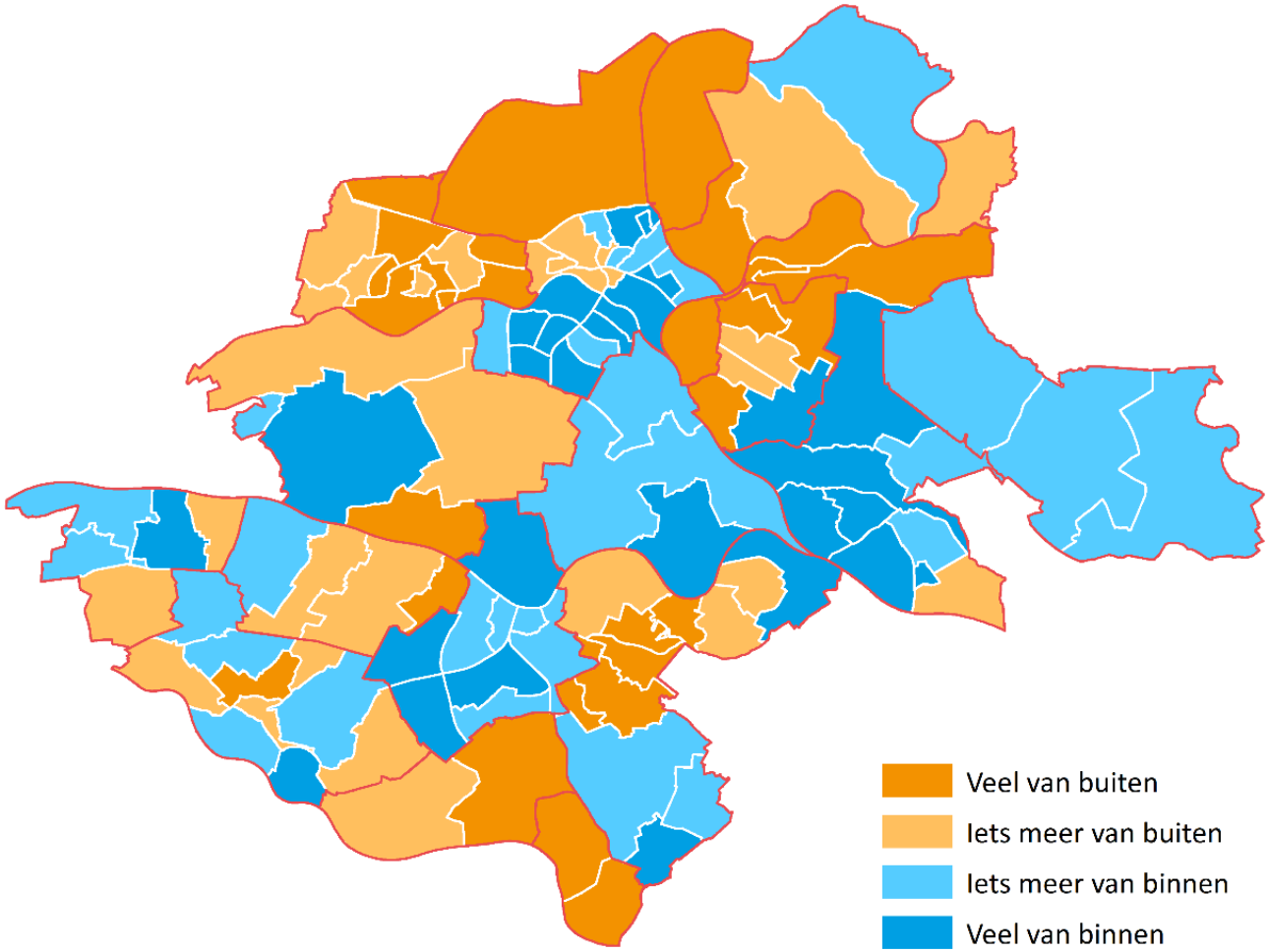

Steden veel doorstroming, woonmilieus rond de stad meer vestiging van buiten

De steden Arnhem en Nijmegen kennen een zeer dynamische woningmarkt, waar mensen binnen de gemeente in meerdere stappen verhuizen om wooncarrière te maken. De doorstroming binnen de gemeente is hier relatief groot. Het aantal vestigers is weliswaar groot, maar ten opzichte van doorstromers beperkt. De gemeenten rondom de steden laten een meer stabiele bewoning zien.

Om dit nader te duiden hebben we per wijk in beeld gebracht waar mensen bij verhuizing vandaan komen. Dit geeft een beeld van de regionale woningmarkt.

Figuur 4.1: verhouding tussen verhuizers uit de regio (binnenverhuizers) en verhuizers van buiten de regio (vestigers)

Bron: CBS-Microdata.

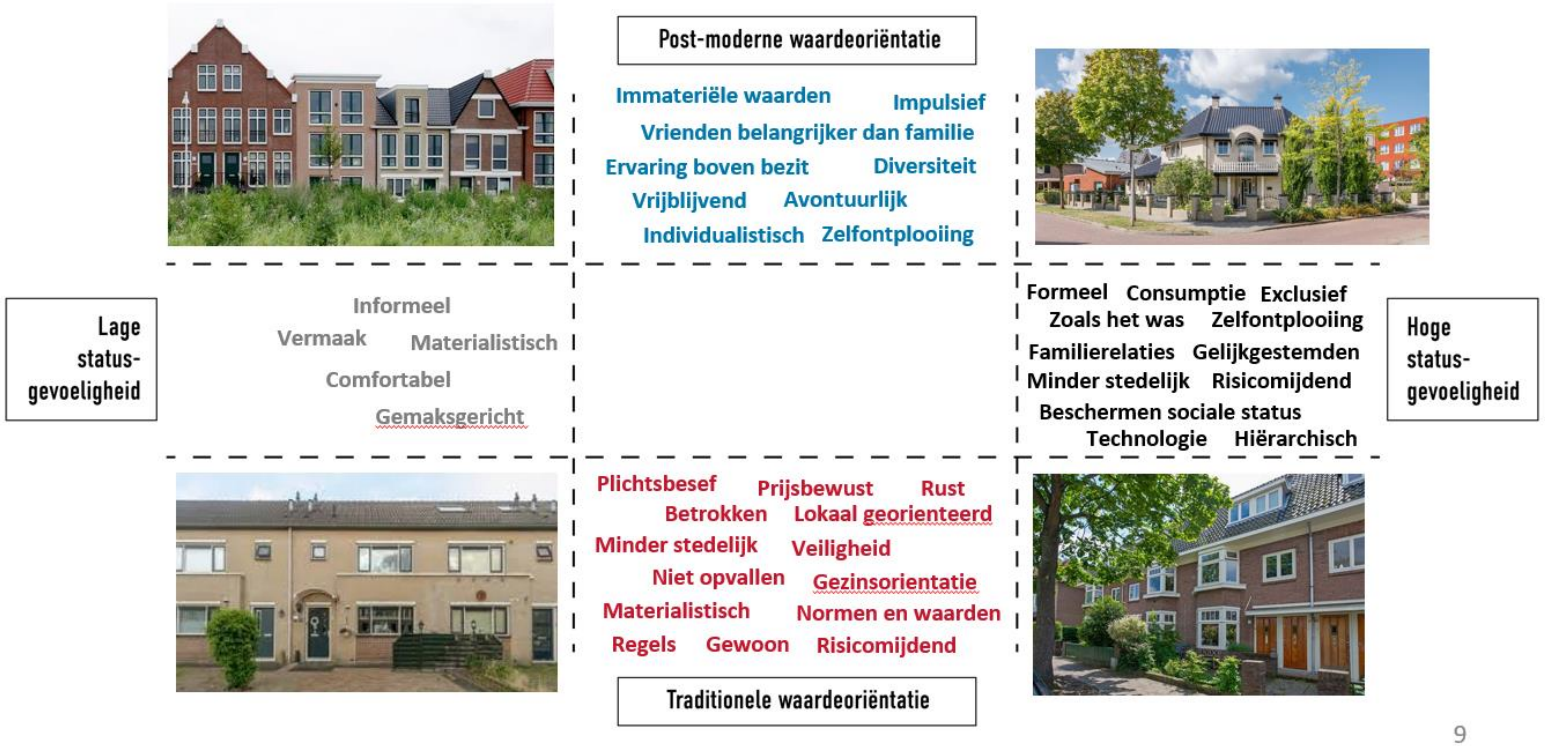
Uit deze kaart blijkt dat er binnen de gemeenten Arnhem en Nijmegen veel doorstroming is (ten opzichte van vestigers van buiten de regio). Ook in De Liemers en in delen van de Betuwe zien we verhoudingsgewijs veel verhuizingen van binnen de regio. Kernen als Oosterbeek, Doorwerth, Rozendaal, Velp, Westervoort, Beek, Berg en Dal en Malden trekken veel vestigers van buiten de regio. Dit zijn in belangrijke mate ook kernen met een aanbod van duurdere koopwoningen. Leefstijl is hierbij een verklarende factor.

Leefstijlen per locatie

Er zijn verschillende leefstijlbenaderingen die inzicht bieden in keuzes van woonconsumenten. Vertrekpunt hierbij is de waardeoriëntatie van huishoudens. In grote lijnen is daarbij onderscheid te maken tussen leefstijlen met een meer traditionele waardeoriëntatie (rust, veiligheid, wonen met bekenden) en een (post-)moderne waardeoriëntatie (beleving, diversiteit, individualistisch). Een ander onderscheid betreft de statusgevoeligheid van leefstijlen. De verschillende waarden zijn weergegeven in de volgende figuur. Voor een nadere uitleg van de leefstijlgroepen verwijzen wij u naar de bijlage.

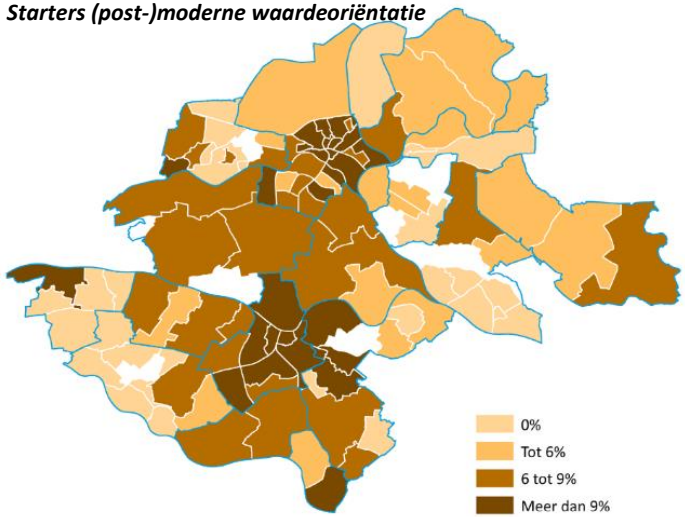
We hebben de oriëntatie van leefstijlen per wijk in beeld gebracht. Daaruit blijkt dat voor starters leefstijl niet zozeer onderscheidend is. Bij starters is de stad in grote mate in trek. Bij doorstromers is dit onderscheid er wel. Juist de gebieden die in trek zijn bij doorstromers van buiten de regio trekken leefstijlen met een post-moderne waardeoriëntatie en/of hoge statusgevoeligheid. Gebieden die meer lokaal woningzoekenden trekken, kenmerken zich meer door een traditioneel waardepatroon.

In de bijlage is per gemeente aangegeven welke leefstijlen volgens deze benadering dominant aanwezig zijn.

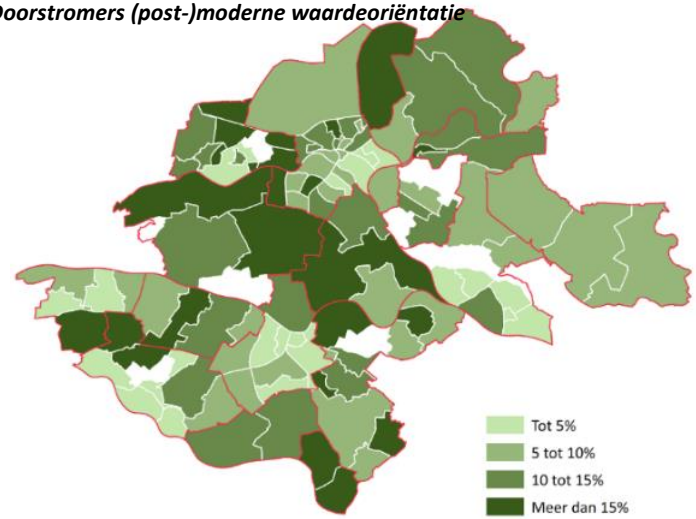

Figuur 4.2: waardeoriëntatie verschillende leefstijlen in de regio (2008 - 2017), percentage van totaal aantal starters en doorstromers

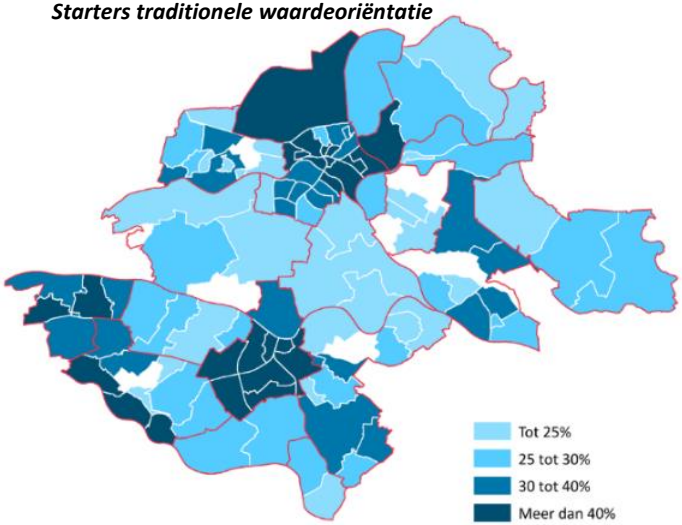
Starters (post-)moderne waardeoriëntatie

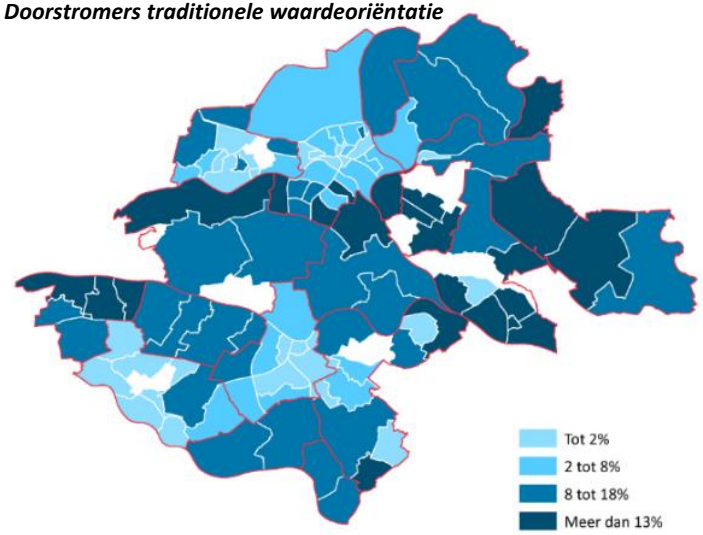
Doorstromers (post-)moderne waardeoriëntatie

Starters traditionele waardeoriëntatie

Doorstromers traditionele waardeoriëntatie

**Voor de witgekleurde gebieden zijn onvoldoende beschikbare gegevens om representatieve uitspraken te doen.*

Bron: CBS-Microdata, bewerking Companen.

Juist in enkele gebieden met veel vestigers zien we specifieke leefstijlen naar voren komen. Dit betekent voor het (sub)regionale woonbeleid dat er onderscheid te maken is naar woonmilieus die kansrijker zijn voor het aantrekken van nieuwkomers en woonmilieus die meer betekenis hebben voor lokale woningzoekenden. Hierbij speelt niet alleen de woning een rol, maar veel meer nog omgevingskwaliteiten zoals uitstraling, bereikbaarheid, voorzieningen, nabijheid natuur en recreatie, afstand tot werkgelegenheid of onderwijs. In de subregionale woonagenda's is het daarom van belang de woonopgaven niet alleen in termen van woningtypen te formuleren, maar nadrukkelijk ook in andere omgevingskwaliteiten.

Het meest kansrijk daarbij is om in de profilering van gebieden aan te sluiten bij het versterken van de huidige kwaliteiten. Dat biedt mensen keuzemogelijkheden waarmee optimaal aangesloten wordt bij de lokale en regionale woonbehoefte. In regionaal verband is afstemming van (woonmilieu)kwaliteiten daarom wenselijk.

Er ligt daarmee ook een basis voor het verbinden van economisch vestigingsbeleid en het te formuleren woonbeleid. Zo is aan te geven welke waarden, en daarmee ook welk woonproduct, potentieel kansrijk is vanuit de profilering van de regio: in grote lijnen betreft dit de minder stedelijke woonmilieus op het zand van de Veluwe en het Rijk van Nijmegen, waarbij bijvoorbeeld de landschappelijke kwaliteit en bereikbaarheid volgens deelnemers aan het marktpanel belangrijke kwaliteiten zijn.

5 Mismatch van vraag en aanbod om op te lossen

De mismatch tussen vraag en aanbod op de regionale woningmarkt wordt steeds groter. Dit is vooral het gevolg van het groeiende aantal kleine huishoudens. Dit vertaalt zich in een behoefte aan gemaksvriendelijke kleine woningen, zoals appartementen. In de sociale huursector is er in de hele regio een transformatieopgave van traditionele rijwoningen naar kleinere woningen voor 1- en 2-persoonshuishoudens. In de koopsector spreidt de behoefte zich over verschillende categorieën en prijsklassen. Per subregio en binnen subregio's zijn er accentverschillen in de behoefte. Zo is in de subregio Arnhem de behoefte aan middenhuur en koopappartementen relatief groot. In de subregio Nijmegen is de behoefte in de sociale huur groter, waar in De Liemers de opgave in het goedkope koopsegment juist groot is.

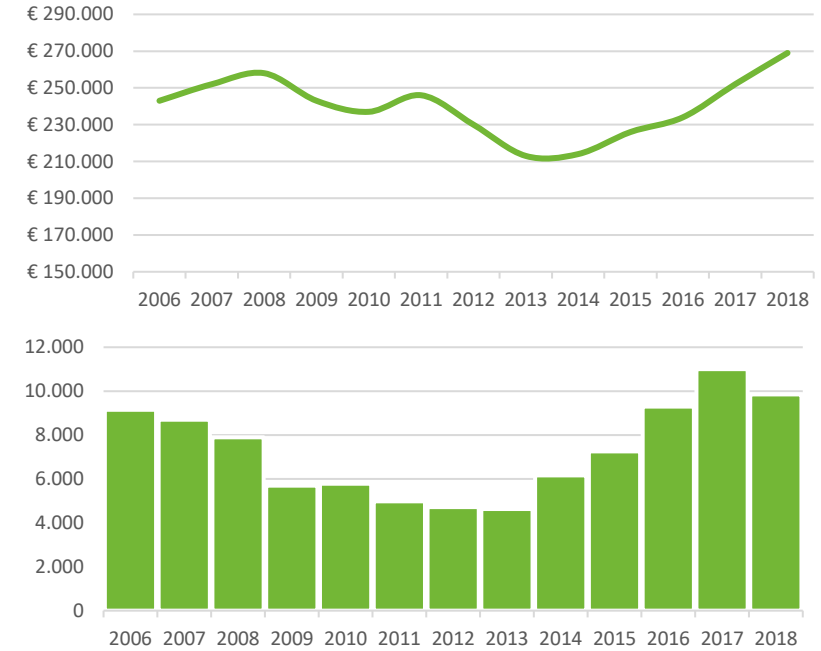
Koop- en huurmarkt onder druk

Voor de koop- en huurmarkt zijn er verschillende indicatoren voor de druk op de woningmarkt. Uit deze indicatoren blijkt een oplopende druk in de koop- en huurmarkt, maar ook een spreiding van deze druk.

Koopmarkt hogere prijzen afnemend aanbod

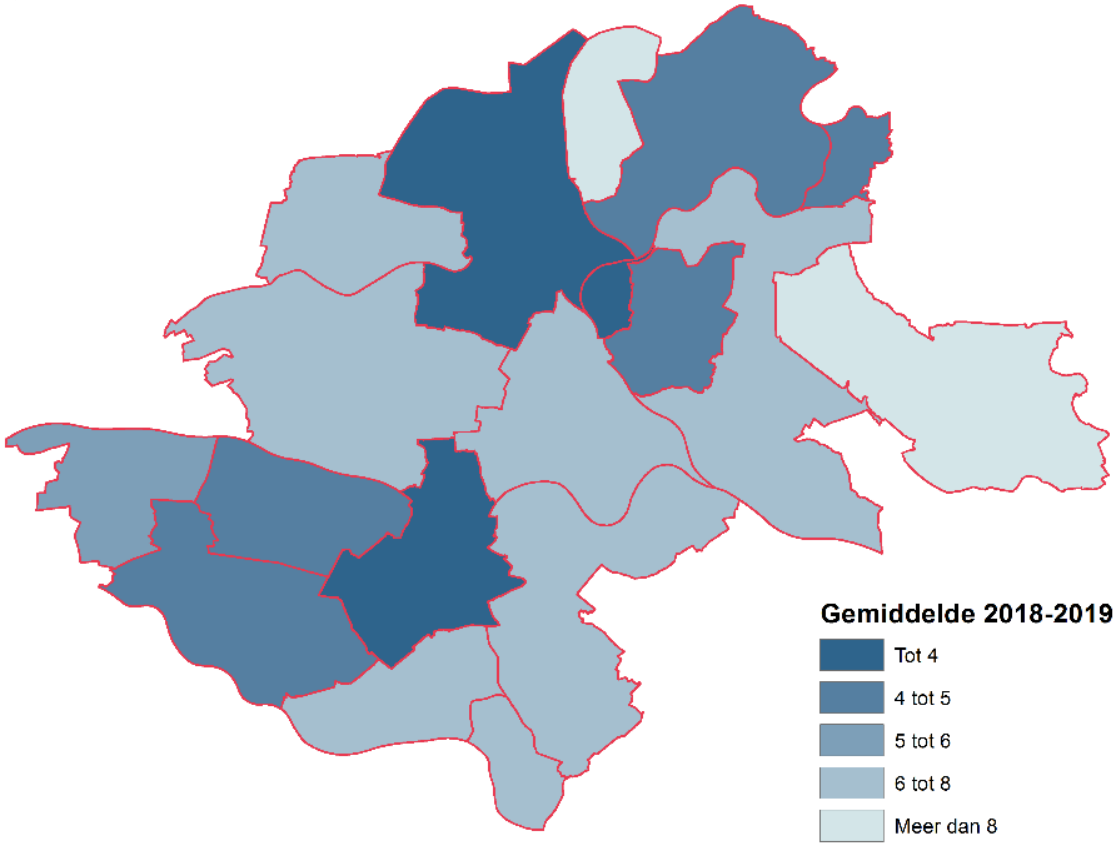
Dit blijkt voor de koopsector uit oplopende verkoopprijzen en een groeiend aantal transacties. De sterk gestegen gemiddelde verkoopprijzen komen enerzijds door prijsstijgingen bij bepaalde woningen, anderzijds doordat het aantal verkochte dure (waaronder vrijstaande) woningen is toegenomen (waardoor de gemiddelde verkoopprijs stijgt). Het aantal transacties neemt recent weer af. Dit komt door minder passend aanbod, wat blijkt uit een afnemende keuzemogelijkheid van woningzoekenden die opteren voor een koopwoning.

Figuur 5.1: gemiddelde transactieprijs (boven) en aantal transacties (onder) 2008 - 2018

Bron: Woningmarktcijfers.nl.

Figuur 5.2: keuze-index koopwoningen 2018-2019, (index rond 6-8 staat voor gezonde marktspanning, lager dan een 6 is een overspannen markt)

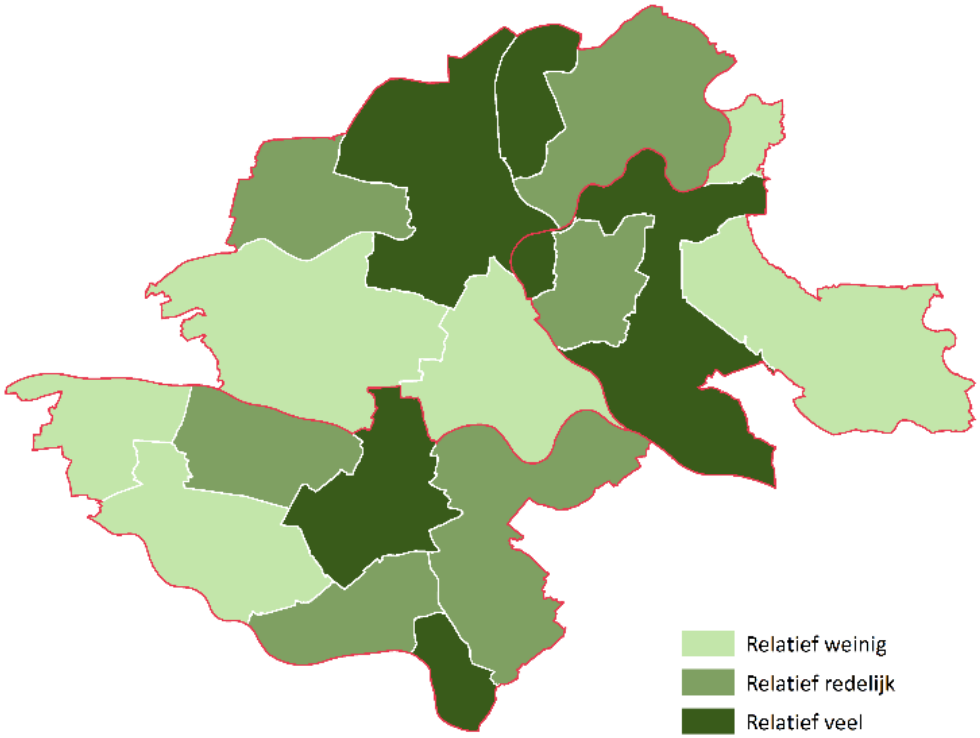

Bron: woningmarktmonitor Gelderland.

Met name in en rond Arnhem en Nijmegen is de spanning op de koopwoningmarkt relatief groot. In de gemeenten Rozendaal en Montferland is de spanning relatief beperkter. In Rozendaal komt dit door het specifieke (dure) woonmilieu waardoor deze gemeente een selectieve vragersgroep trekt, in Montferland is waarschijnlijk een behoorlijk woningaanbod hierin bepalend.

Druk sociale huur woningcorporaties in centrumgemeenten

Figuur 5.3: gemiddeld aantal reacties op vrijkomende sociale huurwoningen woningcorporaties 2018

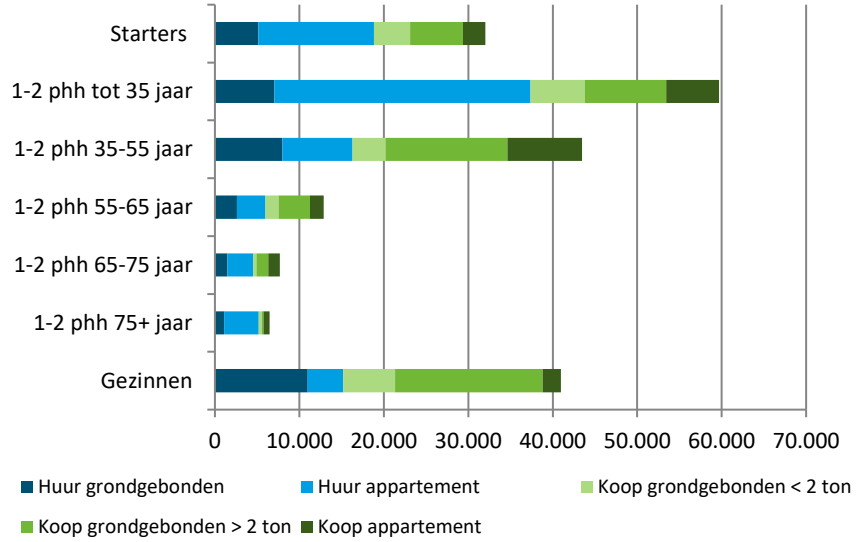
Bron: Enserve.

In de sociale huur zien we een vergelijkbaar patroon van druk in de grote steden en minder druk in de meer landelijke gemeenten. Uitzonderingen zijn de gemeenten Mook en Middelaar, Westervoort, Zevenaar en Rozendaal waar veel reacties zichtbaar zijn op vrijkomende huurwoningen; waarschijnlijk door gebrek aan aanbod en/of beperkte doorstroming waardoor weinig woningen beschikbaar komen. Ook verkoop en herstructurering van sociale huur-woningen zijn bepalend voor een hogere druk op de sociale huursector.

Toekomstige woningbehoefte in beeld

De bevolking verandert van samenstelling: meer kleine huishoudens meer ouderen. Daarnaast zien we dat mensen een (veranderende) woonwens hebben. Wij hebben een analyse gemaakt van de verwachte verhuizingen op de regionale woningmarkt. Daarbij zijn we uitgegaan van feitelijke verhuisbewegingen per doelgroep en het feitelijke aanbod dat zij in de bestaande voorraad achterlaten. Dit hebben we geïndexeerd naar de prijsniveaus anno medio 2019. Voor de woonwensen sluiten we aan bij de resultaten van het landelijke woningmarktonderzoek WoON2018. Zo krijgen we een beeld van de gewenste woonsituatie voor verschillende groepen. Op basis van demografische ontwikkelingen hebben we dit vertaald naar een veranderende woningvraag.

Figuur 5.4: woonwensen verschillende doelgroepen 2019 - 2025

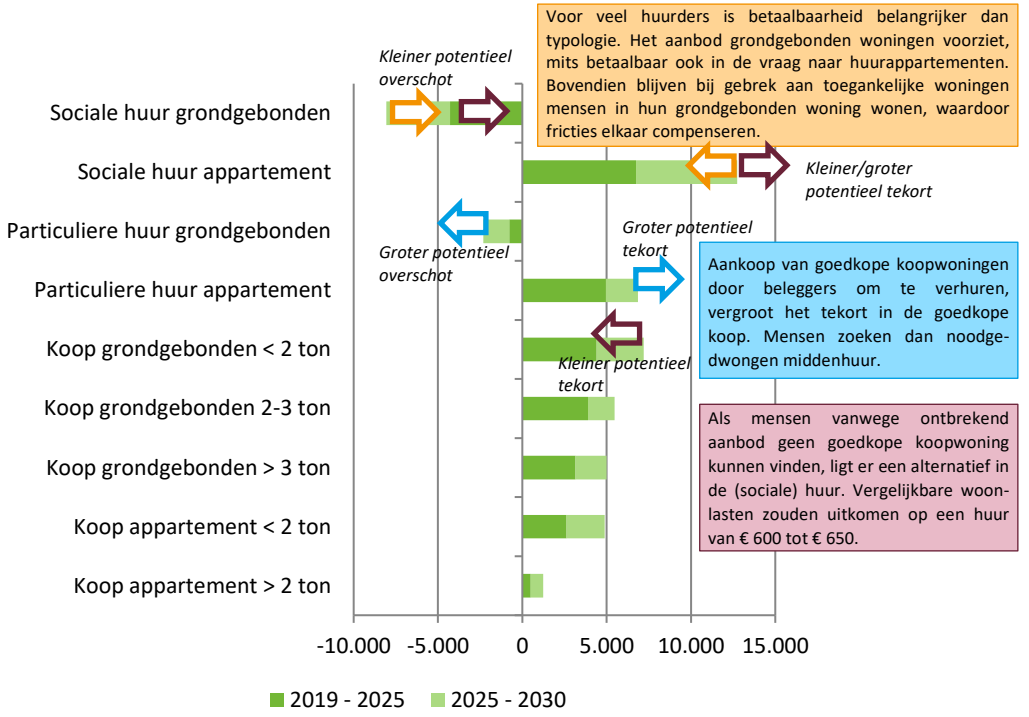

Bron: WoON2018, bewerking Companen.

De vraag van kleine huishoudens richt zich in belangrijke mate op appartementen. De vraag van ouderen is daarbij relatief klein, maar neemt door de vergrijzing wel in omvang toe.

Hiermee krijgen we per subregio in beeld waar bij optimale doorstroming de mismatches tussen vraag en aanbod zich voor gaan doen. Deze vraag vertaalt zich als volgt naar fricties op de regionale woningmarkt.

Figuur 5.5: fricties vraag en aanbod bij optimale doorstroming, inclusief inloop actueel woningtekort 2019 - 2030 (kleur van pijlen verwijzen naar kleur toelichtende tekstvakken)

Bron: WoON2018, CBS-Microdata 2018, bewerking Companen.

De (mis)matches op de woningmarkt zijn niet 1-op-1 te vertalen naar een woningbouwprogramma. Dit vraagt nadere keuzes: bijvoorbeeld op welke vraag je je wilt richten als subregio of gemeente. Zeker als je niet alle tekorten in de geschetste tijd kunt oplossen. Kies je voor een programma gericht op bedienen van de directe vraag van starters en mensen aan de onderkant van de markt, voor doorstroming, of bijvoorbeeld een ongedeelde regio? Deze keuzes hebben betekenis voor het te realiseren programma. De volgende noties geven richtingen aan vanuit de geconstateerde woningvraag en bieden daarmee een bouwsteen voor de geschetste keuzes.

Bij een deel van de geconstateerde mismatches zullen marktpartijen en consumenten ervoor zorgen dat deze opgelost worden. Dat is niet bij alle segmenten even makkelijk. Bij sociale huur, middenhuur en goedkope koop is inzet van aanvullend instrumentarium nodig om realisatie van woningen te borgen.

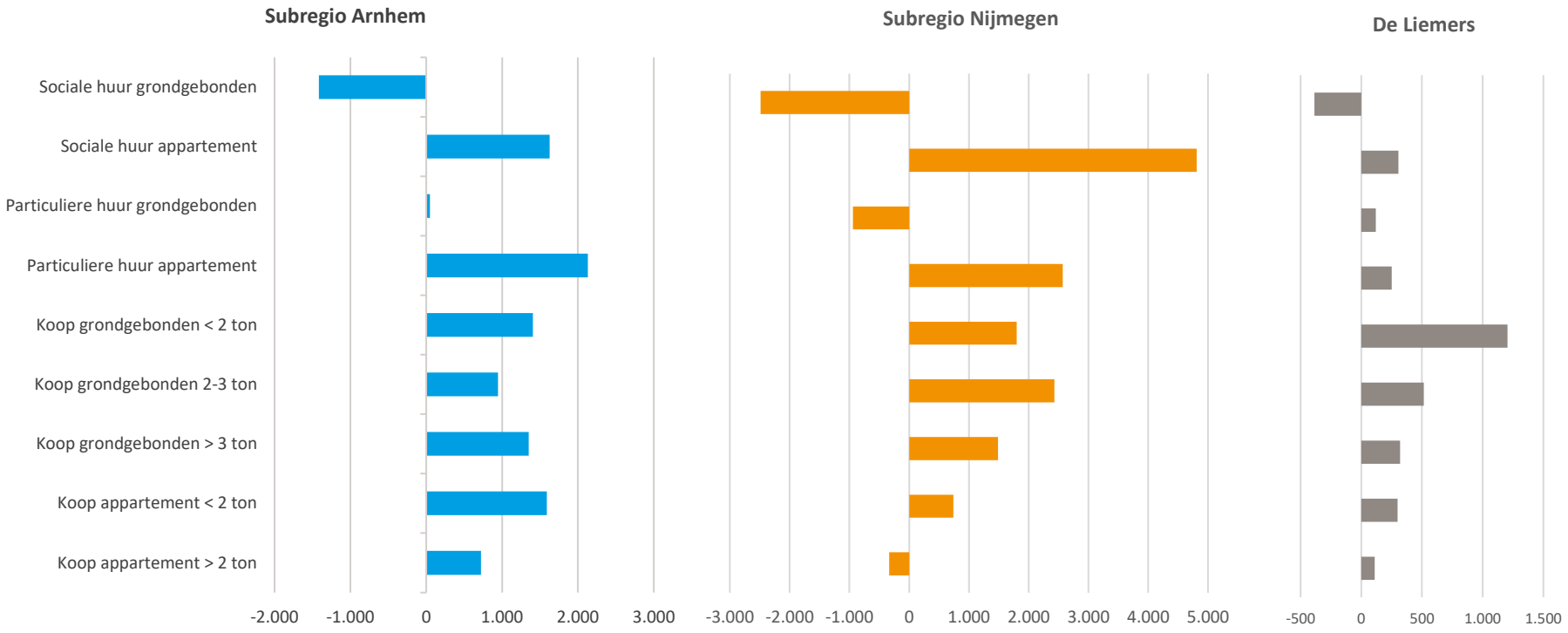
In de sociale huur zien we daarbij een belangrijke veranderopgave van 'traditionele rijwoningen' naar appartementen. Dit hangt samen met het groeiende aantal kleine huishoudens (eenverdieners) dat zich op de sociale huur richt. Het gaat hun daarbij overigens niet zozeer om een gestapelde woning. Vaak wordt een appartement als synoniem gezien voor een toegankelijke/gemaksvriendelijke kleine woning. De beweging in de sociale huur is dan ook meer te typeren als een beweging van traditionele rijwoningen naar kleinere functionele woningen.

In de middenhuur zien we een groeiende behoefte; vooral bij appartementen. Dan gaat het om woningen tot circa € 900/€ 1.000. Door prijsstijgingen zijn er steeds minder woningen in deze prijsklasse beschikbaar. De behoefte aan grondgebonden woningen in de middenhuur is relatief beperkt. In de praktijk verhuizen mensen hier wel naar toe: met name vanuit een praktische noodzaak (tussen twee woningen in, bij gebrek aan alternatief aanbod of bij echtscheiding).

In de koopsector is de behoefte verspreid over de verschillende segmenten naar typologie en prijsklasse. Bij goedkope koop (tot € 200.000) is er wel behoefte, maar door prijsstijging steeds minder aanbod. Bovendien wordt een deel van deze woningen opgekocht als belegging en verhuurd. Ook woningen die circa vijf jaar geleden nog als kwalitatief kwetsbaar werden getypeerd, kennen stijgende prijzen en hebben vaak een prijs boven € 200.000. Het is echter de vraag of deze woningen uiteindelijk voldoende toekomstwaarde hebben (constructief en energetisch). Bij het invullen van de behoefte aan goedkope rijwoningen is het belangrijk om enerzijds voldoende toekomstkwaliteit te realiseren en anderzijds een kwaliteit die passend is bij de prijs. Dit betekent doorgaans een kleinere woning. Voor het beleid is het dan ook belangrijk strategieën te ontwikkelen hoe gemeenten (duurzaam) in kunnen spelen op de behoefte aan deze goedkope koopwoningen, rekening houdend met bouwkosten, prijsniveaus en toekomstwaarde van woningen.

Een alternatief voor een deel van de mensen die goedkope woning willen kopen, ligt in de huursector. Om te komen tot vergelijkbare (betaalbare) woonlasten als bij de goedkope koop, zou het dan gaan om (sociale) huurwoningen van rond € 600 tot € 650. De ruimte die de minister biedt om 15% van de sociale huurvoorraad toe te wijzen aan deze middeninkomens, vast te leggen in prestatieafspraken, biedt hiervoor potentiele mogelijkheden.

Figuur 5.6: fricties vraag-aanbod bij optimale doorstroming per deelgebied, inclusief inloop woningtekort 2019 - 2025

Bron: WoON2018, CBS-Microdata 2018, bewerking Companen.

In de subregio Arnhem zien we een sterkere behoefte aan particuliere huurappartementen en koopappartementen. Ook is er in de dure koopsector een relatief groter tekort. In de subregio Nijmegen is het tekort groot bij sociale huurapprtementen, en meer dan in de andere subregio's, bij de betaalbare koopwoningen (€ 2 tot 3 ton). De Liemers springt eruit met een grote behoefte aan goedkope koopwoningen. Dit aanbod was er altijd in deze regio, maar is door de prijsstijgingen geleidelijk niet meer bereikbaar voor een grote groep huishoudens.

Vergelijking met onderzoek 2016

Ook in 2016 is een regionaal woningmarktonderzoek uitgevoerd, op basis van WoON2015 en de modeldoorrekening via Socrates. Destijds bleek er per saldo geen behoefte aan huurwoningen; op termijn na 2025 zelfs een gewenste afname (vooral in het sociale segment). De vraag naar huurappartementen was vrij stabiel en bij grondgebonden huurwoningen was sprake van een afname. Naar prijsklasse lag het accent bij huurwoningen vanaf de aftoppingsgrenzen; dit was voor de introductie van passend toewijzen. Na de introductie van passend toewijzen zien we doorgaans een daling in de gewenste huurprijs.

De behoefte in de huursector concentreerde zich volgens het onderzoek uit 2016 in de middenhuur. In de sociale huur zouden er voldoende woningen zijn. Inmiddels zien we, en dat blijkt ook uit dit onderzoek, dat de behoefte zich meer spreidt over sociale en middenhuur. Oorzaak is dat grote groepen minder profiteren van de welvaartsgroei en er nieuwe groepen zijn die opteren voor sociale huur (migranten, zorgvragers), waardoor die behoefte is gegroeid in plaats van afgenomen.

De behoefteontwikkeling was er vooral bij grondgebonden koopwoningen (circa twee derde deel) en in mindere mate bij koopappartementen (circa een derde deel van de behoefte). Hierbij waren vooral (net als nu) koopwoningen tot € 180.000 in trek.

Een belangrijke verklaring voor de verschillen is enerzijds het gebruik van een optimistischer economisch scenario waardoor minder mensen gaan huren en meer mensen kopen. Anderzijds waren de huur- en koopmarkt minder gescheiden markten waardoor vragen meer in elkaar overliepen.

6 Betaalbaarheid en sociale huur

De komende jaren groeit met de woningbehoefte ook de behoefte aan sociale huurwoningen. Doordat dit segment vooral gebonden is aan tal van regels (inkomensgrenzen), wordt de behoefte ook sterk bepaald door welvaartsgroei en wetgeving. Bij meer welvaartsgroei daalt de behoefte aan sociale huurwoningen, bij een ruimere definitie van de doelgroep (wettelijk kader) groeit de behoefte. Wij hebben verschillende ontwikkelingen van invloed op de gewenste omvang van de sociale huur in beeld gebracht. Op grond hiervan is de behoefte aan sociale huurwoningen tot 2030 tussen +4.400 woningen (0,4% welvaartsgroei) en +7.800 woningen (0% welvaartsgroei). Dit is tussen 10% en 20% van het aantal te bouwen woningen. Hierbij is rekening gehouden met de extramuralisering van instellingszorg, maar is nog geen rekening gehouden met bijvoorbeeld de komst van meer arbeidsmigranten, veranderend rijksbeleid (eventueel ruimere doelgroep voor sociale huur) of noodzakelijke compensatie van herstructurering of verkoop van sociale huurwoningen. Het is belangrijk om hierbij in regionaal verband af te stemmen op welke wijze de gemeenten en corporaties om willen gaan met het risico van tegenvallende economische groei voor de doelgroep die afhankelijk is van sociale huur. Ook is het belangrijk om af te stemmen hoe de behoefte idealiter over de regio gespreid is.

Zorg voor laagste inkomens

Gemeenten hebben samen met de woningcorporaties een specifieke verantwoordelijkheid voor het huisvesten van groepen die hier op eigen gelegenheid niet toe in staat zijn. Zij zijn grotendeels aangewezen op sociale huurwoningen. De behoefte aan sociale huur wordt deels bepaald aan de hand van woonwensen die huishoudens hebben. Minstens zo belangrijk zijn de toewijzingseisen. Wettelijk is hierbij vastgelegd dat huishoudens met een inkomen tot € 38.035 (prijspeil 2019) tot de doelgroep van woningcorporaties behoren. Voor hen zijn sociale huurwoningen tot € 720 bedoeld.

Behoefteontwikkeling bepaald door diverse onzekerheden

Op grond van verschillende (on)zekere ontwikkelingen hebben we een inschatting gemaakt van de behoefte-ontwikkeling aan sociale huur vanuit de doelgroep van woningcorporaties tot € 38.035 belastbaar per jaar. We richten ons hierbij op meetbare economische, demografische en maatschappelijke trends:

- Effect van de huishoudensgroei (uitgaande van de huishoudensgroei en van de inloop woningtekort tot 2%); uitgaande van een gelijkblijvende huur-kooporiëntatie per leeftijdsgroep. Dit is inclusief de toestroom van nieuwe groepen naar de sociale huur, als gevolg van de extramuralisering van de instellingszorg.
- Effect van veranderende bevolkingssamenstelling en veranderende huur-kooporiëntatie (generatie-effect); waardoor jonge generaties senioren (baby-boomers) meer in een koopwoning wonen dan de voorgaande (vooroorlogse) generatie. Bovendien heeft deze generatie meer pensioen opgebouwd. Hierdoor daalt de behoefte aan sociale huurwoningen.
- Effect van de welvaartsgroei. Dit effect is zeer onzeker en op regioniveau (nagenoeg) niet beïnvloedbaar. We zien door de jaren heen een gestaag dalende welvaartsgroei waarbij het Centraal Planbureau (CPB) voor de komende jaren een verwachting uitspreekt van 0,4% welvaartsgroei. Hierbij plaatsen we wel de kanttekening dat dit tijdelijk (door de conjunctuur) lager kan liggen en daarmee de behoefte aan sociale huur (tijdelijk) hoger kan liggen. Omdat we te maken hebben met vastgoed is

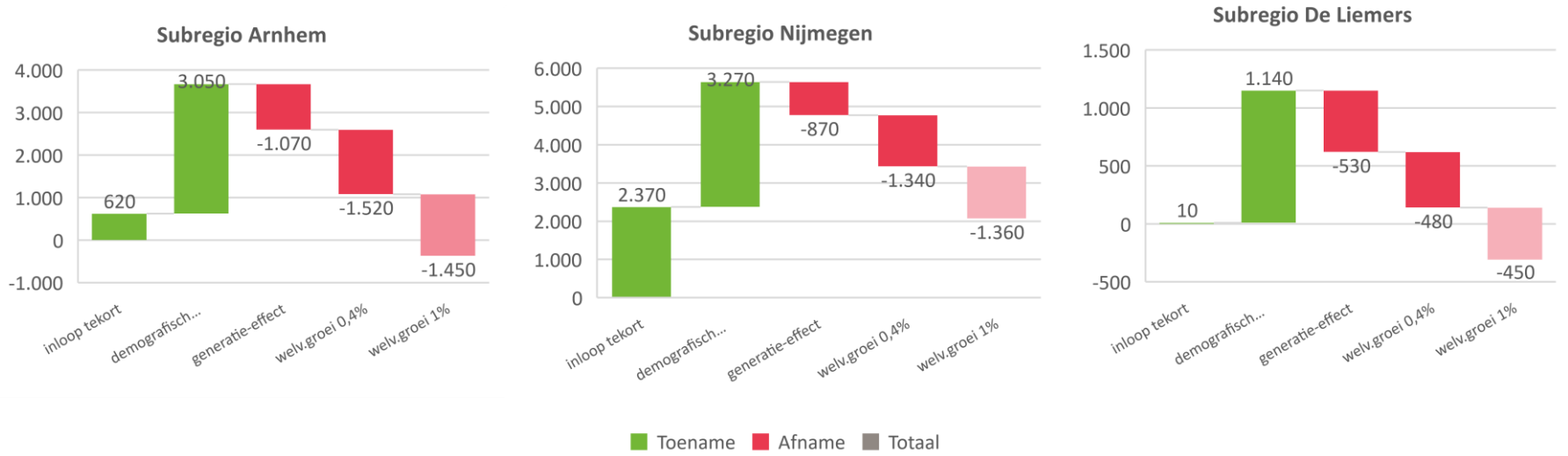
het lastig om te reageren op een dergelijke achterblijvende economische groei. Dit kan ervoor pleiten om uit te gaan van een voorzichtige raming van economische groei; en dus een hoger aantal sociale huurwoningen. Dit betreft echter een beleidskeuze.

Groei van de behoefte aan sociale huur per subregio

Naast deze meetbare effecten zijn er ook andere effecten die of onzeker zijn, maar waarvan de richting nu onvoldoende te duiden is, of betreffen beleidskeuzes. We noemen het beleid van de rijksoverheid waardoor de doelgroep voor de sociale huur potentieel groter of kleiner wordt, de komst van arbeidsmigranten die zich langdurig in Nederland vestigen en eigen beleid ten aanzien van het wel of niet accepteren van scheefheid (hogere inkomens in de sociale huur). Deze minder meetbare aspecten laten we buiten de analyse, maar zijn wel onderdeel van de lokale afwegingen.

Op dit moment is de grens voor sociale huur voor alle huishoudens een belastbaar jaarinkomen van maximaal € 38.035. Het rijk is voornemens deze grens te differentiëren: voor 2- en meerpersoonshuishoudens gaat deze grens omhoog naar € 42.000, waardoor meer gezinnen in aanmerking komen voor sociale huur. Voor 1-persoonshuishoudens gaat deze omlaag naar € 35.000, waardoor minder alleenstaanden in de sociale huur kunnen. Per saldo blijft de doelgroep met deze maatregel ongeveer even groot. Dit heeft op korte termijn geen effect op de omvang van de benodigde sociale huurvoorraad. Op lange termijn (met meer 1-persoonshuishoudens) zal dit leiden tot minder behoefte aan sociale huurwoningen.

Figuur 6.1: ontwikkeling behoefte aan sociale huur per subregio, meetbare effecten tot 2030

Bron: Waarstaatjegemeente, datawonen, bewerking Companen.

Tussen de regio's zien we duidelijke verschillen in de behoefteontwikkeling sociale huur. Zo heeft subregio Nijmegen een relatief grote groei van de behoefte door inloop woningtekort en de huishoudensgroei. Deze is de eerste periode ook relatief groot in de subregio Nijmegen. Hier is ook de afname als gevolg van het generatie-effect relatief kleiner doordat met name in de stad Nijmegen verhoudingsgewijs minder ouderen en meer jongeren in de sociale huursector wonen.

Bij een stabiele welvaartsituatie of lichte welvaartsgroei zou de behoefte aan sociale huurwoningen tot 2030 in alle subregio's groeien:

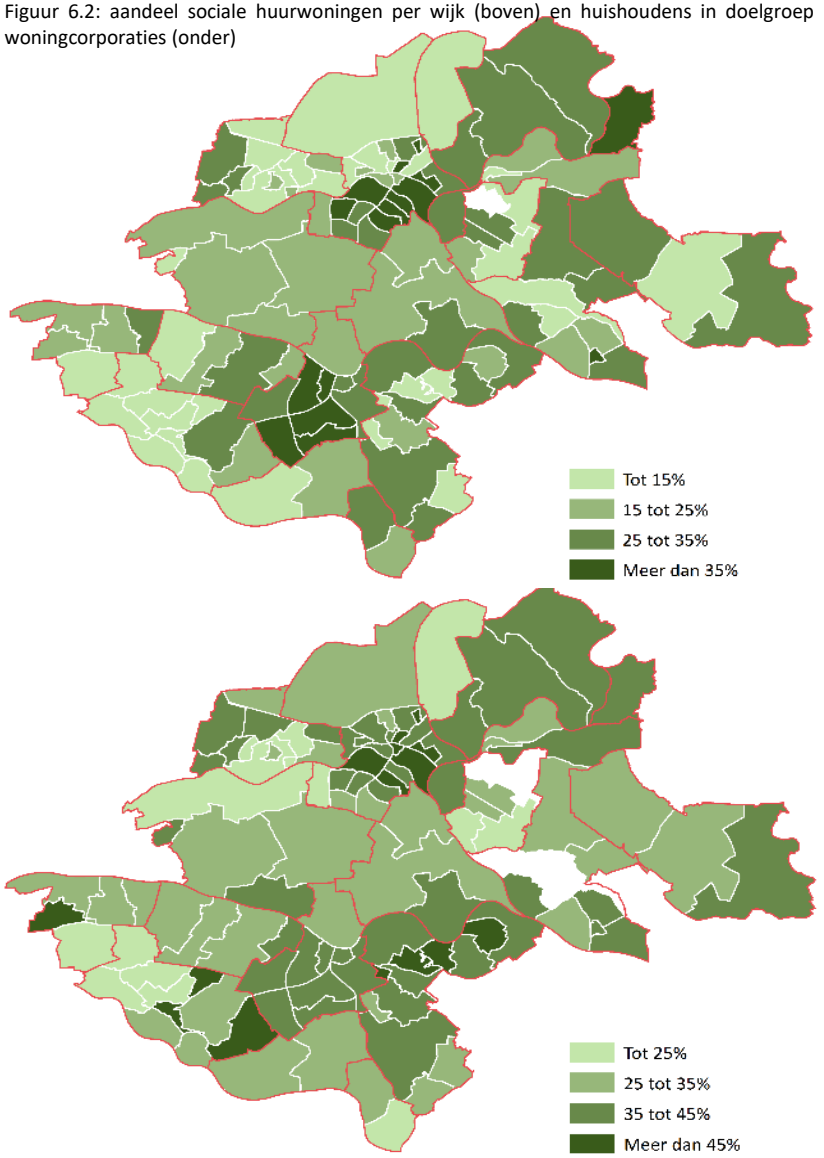
- In de subregio Arnhem
  - zonder welvaartsgroei (+2.600)
  - beperkte welvaartsgroei (+1.080)
- In de subregio Nijmegen
  - zonder welvaartsgroei (+4.770)
  - beperkte welvaartsgroei (+3.430)
- In De Liemers
  - zonder welvaartsgroei (+620)
  - beperkte welvaartsgroei (+140)

Het gaat hier om een netto groei van de behoefte. Onttrekkingen van sociale huurwoningen door herstructurering, liberalisatie of verkoop leiden tot extra druk op de resterende sociale huurwoningen en zullen dan ook gecompenseerd moeten worden om dit netto-resultaat te bereiken.

Verschillen tussen gemeenten

Per gemeente verschilt dit beeld door de specifieke opbouw van de doelgroepen in de gemeente, hun woonsituatie en het aanbod sociale huurwoningen. De volgende kaarten geven een beeld van de opgave per gemeente.

Figuur 6.2: aandeel sociale huurwoningen per wijk (boven) en huishoudens in doelgroep woningcorporaties (onder)

* Voor de witgekleurde vlakken zijn onvoldoende beschikbare gegevens om representatieve uitspraken te doen.

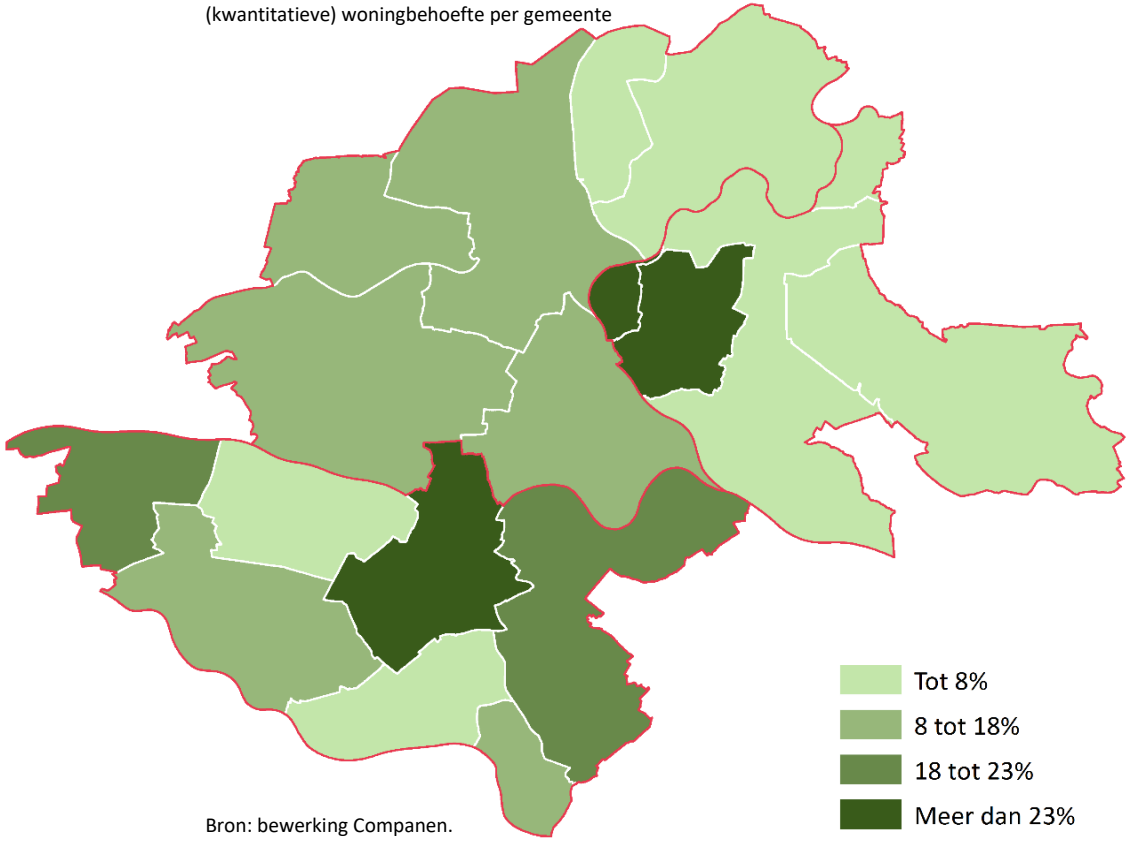
Bron: corporaties regio Arnhem-Nijmegen, waarstaatjegemeente.

We zien met name in de steden Arnhem en Nijmegen een relatief groot aandeel sociale huurwoningen. Hier wonen doorgaans ook veel huishoudens uit de doelgroep. In Doesburg zien we veel sociale huurwoningen, terwijl het aandeel huishoudens in de doelgroep wat beperkter is. In kernen als Beek en delen van Wijchen zien we het omgekeerd. Buiten de steden zijn er doorgaans minder sociale huurwoningen, maar is ook het aandeel huishoudens in de doelgroep voor sociale huur beperkter. Dit is door de jaren heen zo gegroeid. Beleidsmatig brengt dit wel de vraag met zich mee of het wenselijk is deze scheiding in de regio zo te houden, of juist voor meer spreiding van sociale huur over de regio te gaan. De behoefte aan sociale huur lijkt zich namelijk wel te spreiden.

In de tijd zien we dat de vraag zich redelijk spreidt over de verschillende perioden (tot 2025 en tussen 2025 en 2030). Per gemeenten zitten hier verschillen in, bijvoorbeeld als gevolg van de omvang van de inloop van het woningtekort en de mate van vergrijzing door de tijd.

Met name in de subregio Nijmegen is de behoefte aan sociale huur relatief groot. De oorzaak hiervoor is eerder gegeven en heeft te maken met de jongere groepen die in dit deel van de regio in de sociale huur wonen. In De Liemers en de Veluwezoom is de behoefte relatief beperkter; in sommige gemeenten door minder huishoudens in de doelgroep (Zevenaar, Montferland), in andere gemeenten door een behoorlijk aanbod (Rheden en Doesburg). Opvallend is dat in Westervoort en Duiven een behoorlijke behoefte aan sociale huur zichtbaar is. Beide gemeenten zijn ten aanzien van sociale huur onderdeel van de regionale woningmarkt van Arnhem. In de berekende behoefte komt deze druk vanuit de stad tot uitdrukking.

Figuur 6.3: aanvullende behoefte aan sociale huur per gemeente tot 2030, afgezet tegen de totale (kwantitatieve) woningbehoefte per gemeente

Bron: bewerking Companen.

7 Mogelijkheden tussen huur en koop

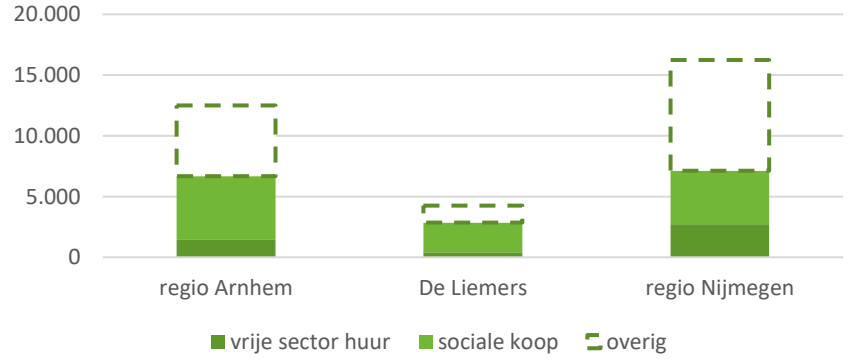
Voor mensen met een middeninkomen die willen starten op de woningmarkt zijn sociale huurwoningen niet bereikbaar omdat hun inkomen te hoog is, terwijl zij ook niet in aanmerking komen voor veel koopwoningen omdat hun hypotheekmogelijkheden ontoereikend zijn. Hierdoor is er een groeiende vraag naar woningen in het middensegment. Vanuit de woonwens gaat het hierbij vooral om goedkope koopwoningen (tot € 200.000, grens Besluit Ruimtelijke Ordening) of vrije sector huurappartementen. Het gaat om ruim 12.000 goedkope koopwoningen en bijna 5.000 middenhuurwoningen tot 2030. Dit betreft een complexe investerings- en beleidsopgave. Woningen in deze segmenten zijn snel te duur voor de doelgroepen door continue prijsstijgingen. Dit vraagt dan ook aanvullend instrumentarium: in de vorm van doelgroepenverordening, bestemmingsplannen, speciale bouwvormen (klein bouwen), tijdelijke woonvormen, etc.
In de subregio De Liemers ligt het accent bij goedkope koopwoningen, in de subregio Nijmegen meer in de vrije sector huur. De subregio Arnhem zit hier tussenin; zowel goedkope koop als middenhuur.

Behoefte aan woningen tussen sociale huur en 'reguliere' koop

Het gat tussen de huur- en koopsector groeit. Koopwoningen zijn de afgelopen jaren gestaag duurder geworden. Hypotheekeisen zijn strenger geworden waarbij met name de Loan to Value-eis belemmerend werkt voor mensen die nog geen eigen woning hebben en de woning volledig moeten financieren. Hierdoor zien we een behoefte ontstaan aan goedkope koopwoningen. Als mensen deze woning niet kunnen bemachtigen richten zij zich op een (middeldure) huurwoning. In de vraag-aanbodverhoudingen komt dit terug door een tekort aan goedkope koopwoningen tot € 200.000 (grondgebonden en appartementen) en een tekort aan vrije sector huurappartementen; volgens analyses en marktpartijen vanaf circa € 600 tot € 1.000 (totaal 75% en 25% boven € 1.000). Deze vrije sectorhuurapparte-menten zijn door veel doelgroepen gewenst (starters, jonge 1- en 2- persoonshuishoudens en senioren).

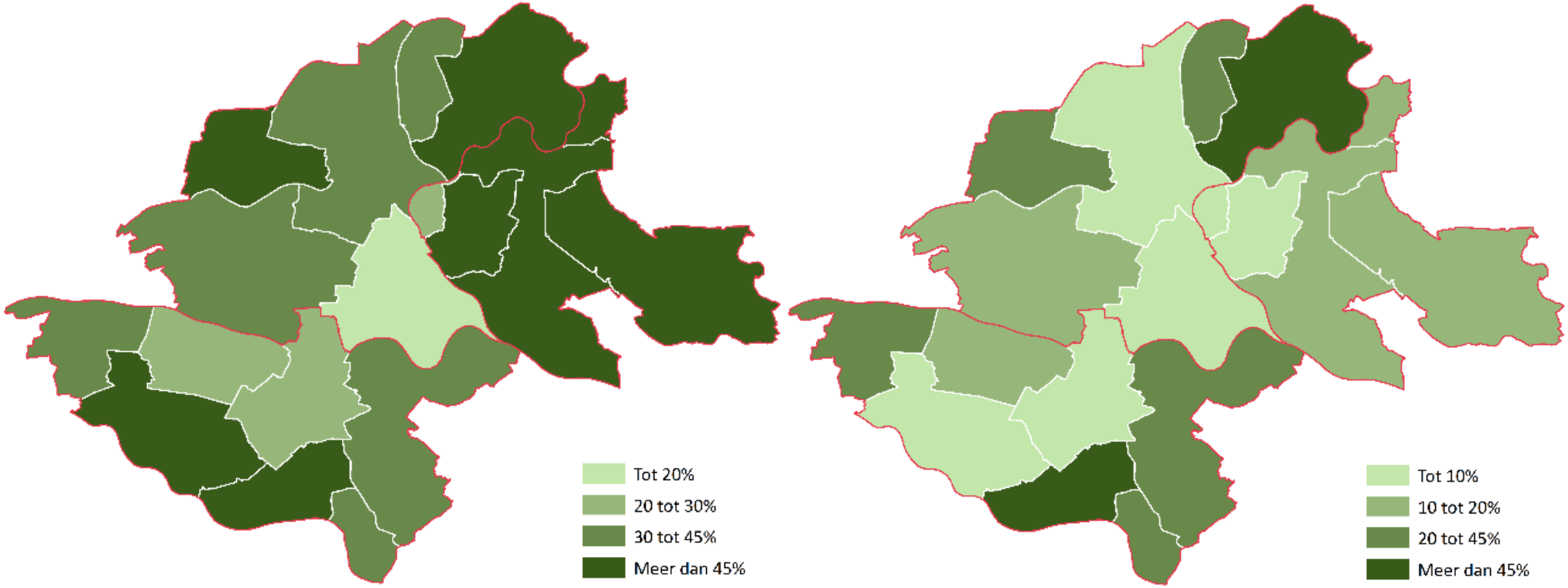
Bij grondgebonden vrije sector huurwoningen is het omgekeerde het geval. Waar een vrije sector huurappartement voor een deel van de woningzoekenden een wens is, zijn grondgebonden vrije sector huurwoningen vooral een alternatief als de oorspronkelijke wens niet verwezenlijkt kan worden. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om ZZP-ers die hun hypotheek niet rondkrijgen. De woonduur in deze woningen is doorgaans relatief kort waardoor woningen ook vaak muteren. Hierdoor zijn deze woningen ook relatief veel beschikbaar. Hier ligt dan ook niet de belangrijkste woningmarktopgave.

Figuur 7.1: behoefte vrije sectorhuur en goedkope koop per subregio 2019 - 2030

Bron: WoON2018, CBS-Microdata 2018, bewerking Companen.

Figuur 7.2: behoefte goedkope koop tot € 200.000 (links) en vrije sectorhuur (rechts) per gemeente ten opzichte van totale toevoeging 2019 - 2030

Bron: WoON2018, CBS-Microdata 2018, bewerking Companen.

De behoefte aan goedkope koop is groot in De Liemers (kooporiëntatie in combinatie met minder koopkrachtige vraag), gemeente Renkum en Malden (hoge koopprijzen) en gemeenten als Wijchen en Rheden. In De Liemers is het aanbod net boven € 200.000 wel beschikbaar. Deze woningen waren tot voor kort voor een brede groep bereikbaar. Mocht meer ontspanning komen op de woningmarkt, dan zijn deze woningen weer bereikbaar. De kwaliteit van veel van deze woningen is energetisch en constructief gedateerd. Toevoegingen van goedkope koopwoningen in De Liemers moet dan ook met enige voorzichtigheid gebeuren. Een naar woonlasten vergelijkbaar alternatief in de huur betreft woningen van rond € 600 tot € 650.

Binnen de behoefte aan vrije-sectorhuurwoningen zien we verschillen naar typologie. Zo is er in de steden Arnhem en Nijmegen en in de (meer vergrijzende) gemeenten die hier tegenaan liggen als Heumen, Rheden en Berg en Dal een behoefte aan appartementen. In mindere mate geldt dit voor grote kernen op afstand van de stad, bijvoorbeeld in Overbetuwe, Druten en Zevenaar.

Middensegment (huur & koop) vraagt slimme oplossingen

Voor de subregionale woonagenda is het belangrijk keuzes te maken ten aanzien van realisatie in de middenhuur of goedkope koop. Sociale of goedkope koop sluit meer aan bij de woonwens *van mensen.* Keerzijde is dat deze woningen na realisatie door druk op de markt snel duurder worden en zodoende niet blijvend beschikbaar zijn voor de doelgroep. Bovendien is er een groep die door Loan-to-Value-eisen van banken of door arbeidscontracten (ZZP-ers) hiervoor niet in aanmerking komen.

Het alternatief in de middenhuur is dan weliswaar niet de wens van mensen, maar biedt wel een segment dat behouden blijft voor de doelgroep. Het gaat dan om woningen die passend zijn voor doelgroepen die net buiten de sociale huur vallen, maar ook niet in de koopsector terecht kunnen. Hierbij hoort een huurprijs van tussen € 600 en € 900 à € 1.000. Woningen in dit segment zijn op dit moment goed verhuurbaar, maar niet overal in de regio staan investeerders hiervoor klaar. Wel zijn er (kleinere) beleggers die koopwoningen kopen voor verhuurrendementen. Daardoor neemt dit aanbod toe en daalt het aanbod goedkope/betaalbare koopwoningen. Daarbij hebben de afgelopen jaren geleerd dat rond 2010 deze woningen matig verhuurbaar waren. Ook dit vraagt een voorzichtige strategie ten aanzien van toevoegingen.

Toevoegingen in het middensegment van middenhuur of goedkope koop vragen enige creativiteit in te realiseren producten, bijvoorbeeld:

- Door via de inzet van een doelgroepverordening de woningen beschikbaar te houden voor doelgroepen en vervolgens deze realisatie te regelen in bestemmingsplannen (zowel sociale huur, goedkope koop als middenhuur).
- Door realisatie van kleinere woningen met een passende prijs-kwaliteit-verhouding bijvoorbeeld in de vorm van kleine eengezinswoningen, tiny- of skinny-houses.
- Door verkoop van sociale huurwoningen in deze segmenten.
- Door meer ruimte in sociale huur (prestatieafspraken met corporaties of afspraken met bouwers) te bieden aan mensen die in de goedkope koop onvoldoende aan een passende woning kunnen komen.
- Door meer ruimte te bieden aan tijdelijke woonvormen waardoor in dit tussensegment gebouwd kan worden.

In het beleid is het dan ook belangrijk stil te staan bij de vraag hoe deze producten duurzaam beschikbaar blijven voor de doelgroepen en hoe deze woningen voldoende kwaliteit hebben? Een strategie gericht op één van beide segmenten doet onrecht aan de nuanceringen rond dit vraagstuk. Beide segmenten moeten aandacht hebben in de subregionale programmering.

Belangstelling voor alternatieve woonvormen

In de gemeente Berg en Dal, Heumen en Nijmegen is een onderzoek uitgevoerd naar de belangstelling voor alternatieve woonvormen. Ook in WoON2018 is gevraagd naar belangstelling voor deze woonvormen. Uit WoON2018 blijkt dat deze behoefte bij een kleine groep leeft; slechts 1% van de ondervraagden in de regio Arnhem-Nijmegen. In de onderzoeken in de regio bleek dat mensen wel kiezen voor deze woonvormen; vaak vanwege het ontbreken van een passend alternatief of vanwege realisme (een zeer smalle woning is het maximaal haalbare).

8 Verduurzaming en kwaliteit bestaande voorraad

Meer dan 90% van de woningvoorraad van 2030 staat er nu al. Waar de vorige hoofdstukken het accent legden op gewenste toevoegingen, is het belangrijk om ook de zorg voor de bestaande woningvoorraad en woonwijken te agenderen. In dit hoofdstuk doen we daarvoor een eerste voorzet.
Ook bestaande woningen sluiten niet altijd aan bij de toekomstige woningbehoefte en kwaliteitsvraag. Het is waardevol om te onderzoeken waar extra inzet wenselijk is om deze woningvoorraad te verbeteren. Op basis van vraag- en aanbodindicatoren geven we een eerste richting voor gebieden waar een vernieuwingsopgave aan de orde is. Belangrijk daarbij is dat veel zittende (oudere) bewoners weinig animo hebben om hun woning aan te pakken. Bij verhuizing en komst van nieuwe bewoners ligt hier een kans. Zo zijn er gebieden in de regio waar veel ouderen (75-plussers, waar risico van achterstand in onderhoud groot is) en oudere woningen samenvallen. Daar ligt een kans om nieuwe bewoners te stimuleren hun woningen aan te passen.

Bestaande woningvoorraad: verduurzaming en toegankelijkheid

De woningbehoefte voor de periode 2019 - 2030 is met ruim 33.000 toe te voegen woningen op een woningvoorraad van bijna 340.000 woningen nog geen 10%. Het grootste deel van de woningmarktopgaven zullen in de bestaande voorraad opgevangen worden. Enerzijds zit hierin een transitieopgave van traditionele gezinswoningen naar woningen voor kleine huishoudens. Anderzijds is er een opgave van meer kwaliteit in de bestaande woningvoorraad: energetisch beter, toegankelijk en toekomstbestendig.

Aanbod- en vraagindicatoren voor zicht op potentiële risico's

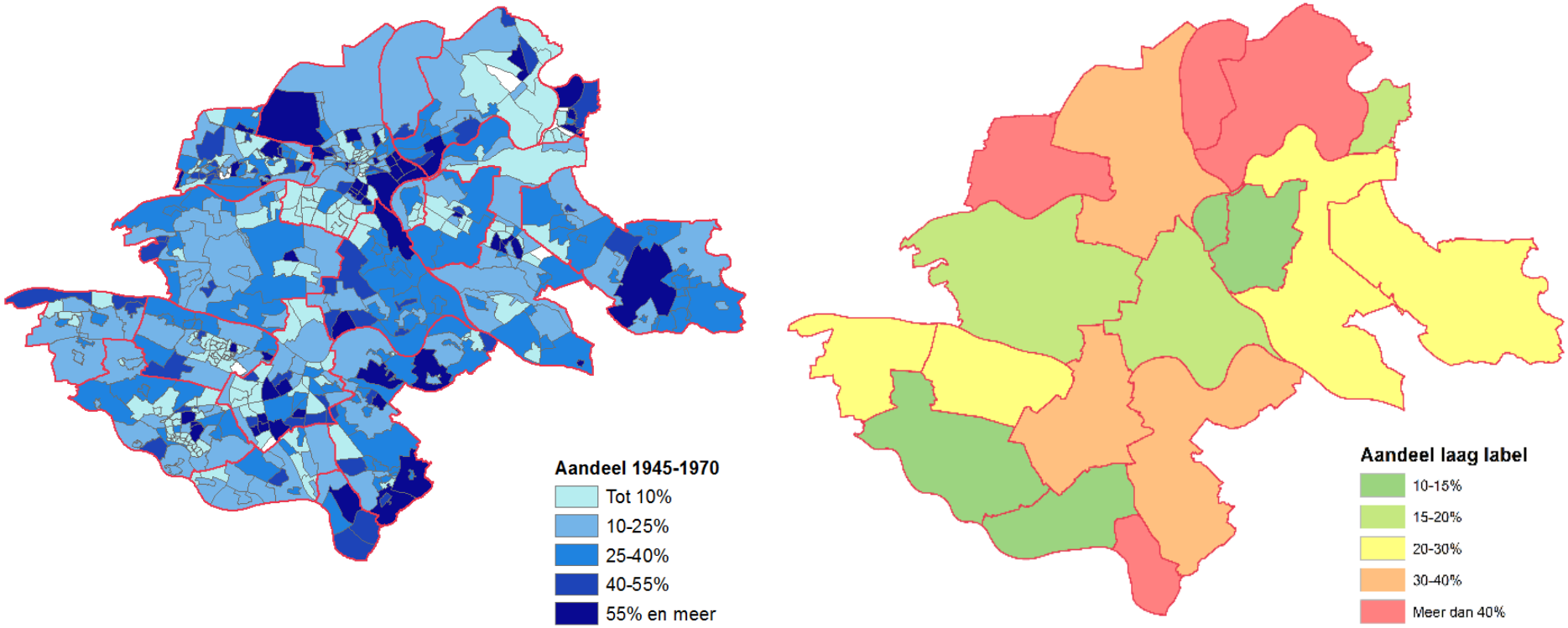
Om de opgave in kaart te brengen leggen we verschillende indicatoren naast elkaar die samen een beeld geven van de plekken waar de opgave in de bestaande woningvoorraad potentieel het meeste aandacht vraagt. Deze gebieden selecteren we op basis van kritische risicofactoren aan de aanbodzijde en aan de vraagzijde. We hebben de volgende risicofactoren onderscheiden:

- Aan de aanbodzijde:
  - *Bouwjaar van woningen:* woningen gebouwd tijdens de wederopbouwperiode van 1945 tot 1970 hebben vaak (zeker niet altijd) een mindere bouwtechnische kwaliteit en minder functionele plattegronden. Deze woningen zijn vaak moeilijk aanpasbaar aan de veranderende vraag, waaronder toegankelijkheid.
  - *Energielabel van woningen:* dit geeft een beeld of mensen de afgelopen jaren hebben geïnvesteerd in hun woning om deze energetisch te verbeteren.
  - *Leefbaarometer:* dit geeft inzicht in gebieden waar de leefbaarheid op basis van fysieke factoren (overlast, meldingen, bevolkings- en woningkenmerken) onder druk staan.
- Aan de vraagzijde:
  - *Aanwezigheid koopkrachtige vraag:* in buurten met veel inwoners met een laag inkomen zijn er potentieel minder investeringsmogelijkheden vanuit bewoners zelf.
  - *Aanwezigheid 75-plussers:* onder ouderen is vaak minder animo te investeren in hun woning. Zij zien op tegen de rompslomp/het ongemak en profiteren ook slechts kort van deze investering. Zo is volgens WoON2018 60% van de 65-plussers bereid te investeren in energiebesparende maatregelen. Bij 75-plussers is dit nog maar 35%. Bij jongere huishoudens ligt dit percentage rond 70% tot 80%.

Risico’s bestaande voorraad Arnhem-Nijmegen

In de volgende kaarten zijn deze indicatoren naast elkaar geplaatst.

Figuur 8.1: aanbodindicatoren potentieel risico toekomstkwaliteit bestaande voorraad

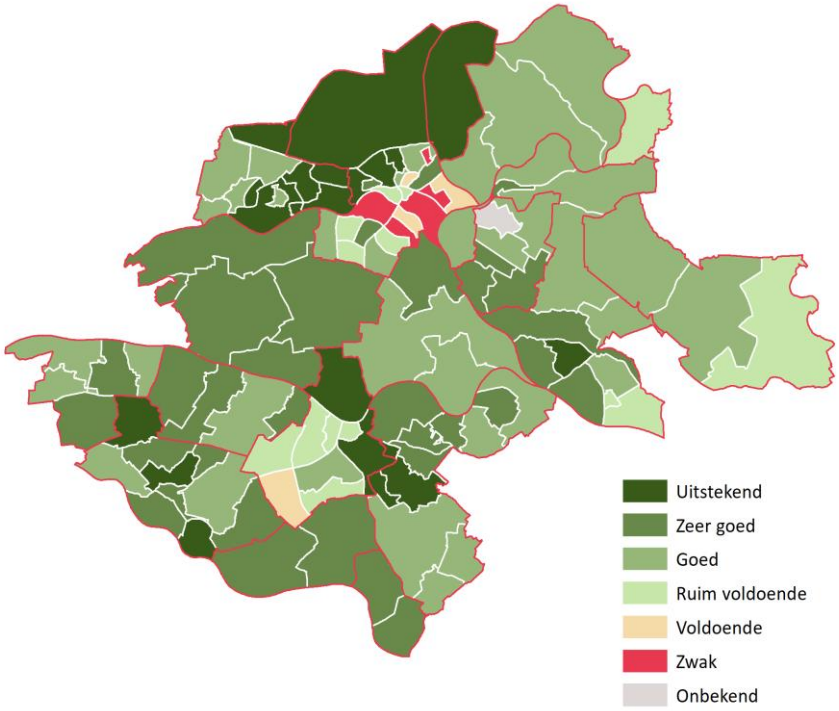

**Voor de witgekleurde vlakken zijn onvoldoende beschikbare gegevens om representatieve uitspraken te doen.*

Bron: BAG-gemeenten, energielabelatlas.

In de regio zijn op basis van aanbodkenmerken enkele hot-spots aan te wijzen van potentieel risico ten aanzien van de toekomstkwaliteit in de bestaande voorraad. Enkele gebieden springen er positief of negatief uit, zoals wijken in Arnhem als Presikhaaf, Malburgen, Geitenkamp en Alteveer, wijken in Nijmegen als Neerbosch, Heseveld, Hatert en Dukenburg, delen van de kernen Oosterbeek, Doorwerth, Velp en Dieren, Zeddam, Beek (gemeente Berg en Dal) en Leuth. In de steden (vooral Arnhem en in mindere mate Nijmegen) gaat dit samen met lagere scores op de leefbaarometer. Buiten Arnhem en Nijmegen gaat dit vaak wel samen met een positieve score op de leefbaarometer. Deze opsomming geeft hierbij een eerste indruk en is niet limitatief.

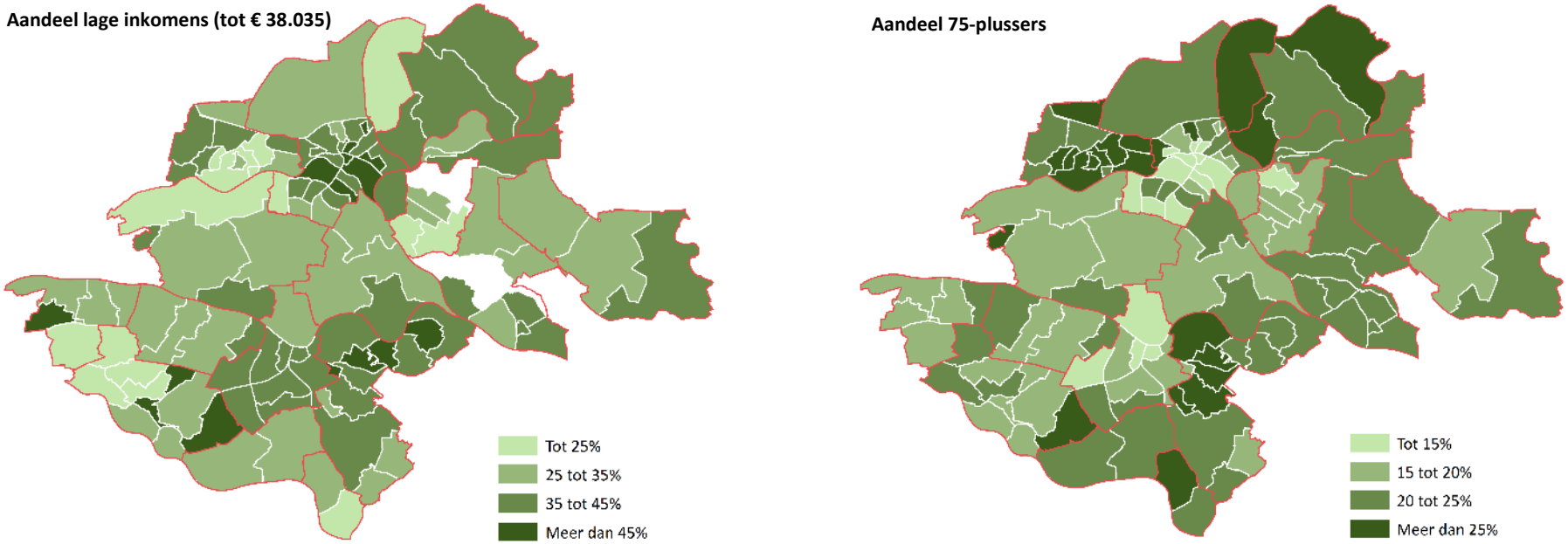
Figuur 8.2: Leefbaarheidsscore per wijk, 2018

Bron: Leefbaarometer, 2018.

Een zelfde vergelijking maken we op basis van vraagindicatoren.

Figuur 8.3: vraagindicatoren potentieel risico toekomstkwaliteit bestaande voorraad

** Voor de witgekleurde vlakken zijn onvoldoende beschikbare gegevens om representatieve uitspraken te doen.*

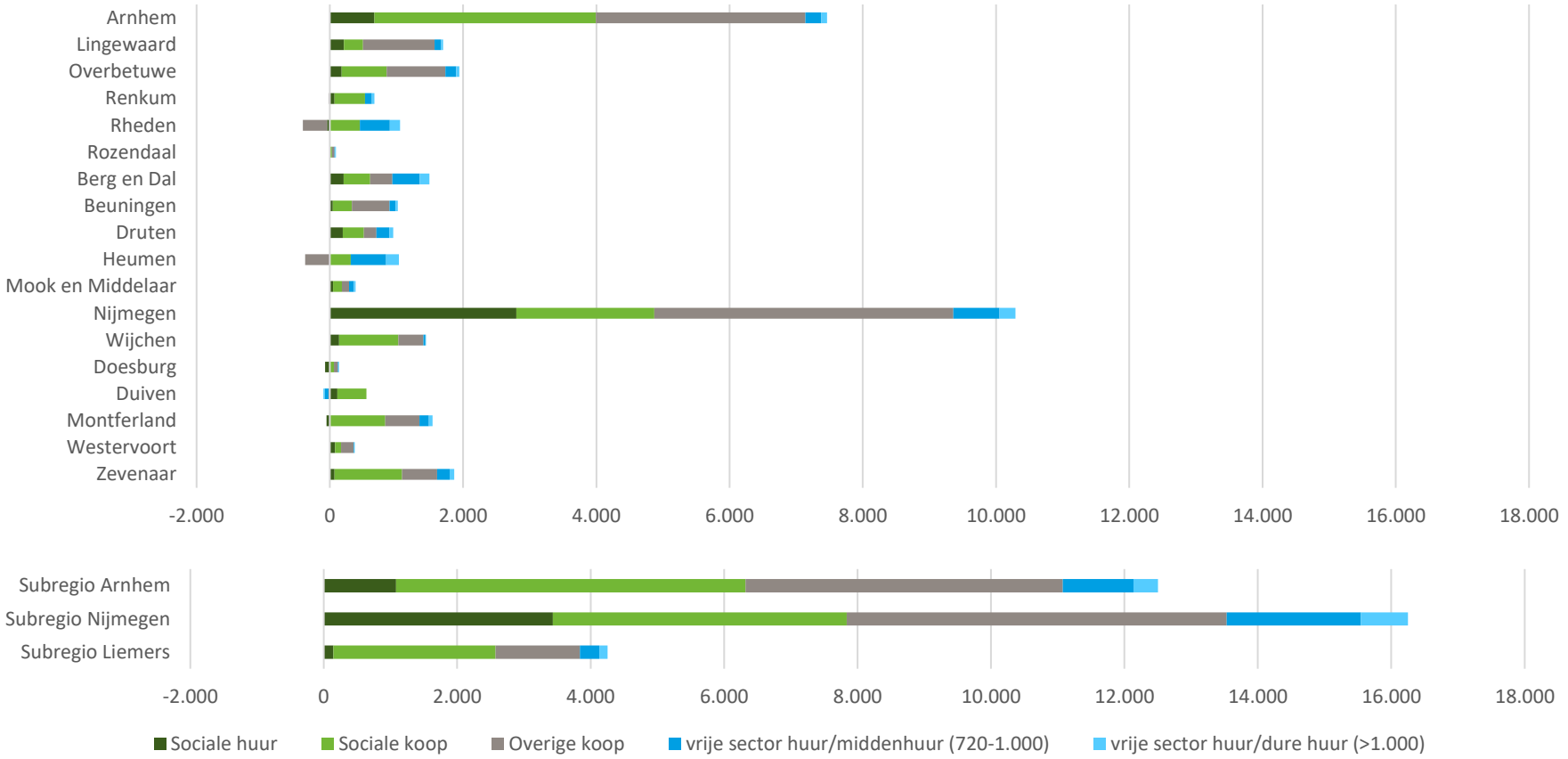
Bron: CBS, waarstaatjegemeente.

Ook hier zijn enkele buurten met zowel veel lage inkomens als veel ouderen. Dan gaat het om bijvoorbeeld Laag Soeren, Dieren, Beek, Leuth, Berg en Dal en delen van Wijchen. Hier is ondersteuning bij woningverbetering of verduurzaming gewenst.

Soms zijn er ook duidelijke kansen. Zo zien we bijvoorbeeld in Rozendaal, Oosterbeek, Doorwerth en Mook weliswaar veel ouderen, maar ook een behoorlijk koopkrachtige vraag. Hier zal de beleidsinzet meer gericht zijn op bewustwording en minder op ondersteuning.

Bijlage I: accenten in de behoefteraming

Figuur: behoefte aan sociale huur, goedkope koop, vrije sector huur en overige segmenten als aandeel op totale gewenste toevoegingen 2019 - 2030

Bron: WoON2018, CBS-Microdata 2018, bewerking Companen.

Bijlage II: nadere toelichting methodologie

Kwalitatieve woningbehoefte

Vraag en aanbod van de volgende doelgroepen is opgenomen:	
Starters	onzelfstandig wonende (veelal inwonende kinderen) die een zelfstandige woning binnen de gemeente/regio betrekken en bij verhuizing geen woning achterlaten. Gaat ook om studenten die zelfstandig gaan wonen.
Doorstromers	zelfstandig wonende huishoudens die de komende vijf jaar een zelfstandige woning binnen de gemeente/regio betrekken.
Verlaters	huishoudens die door overlijden of vertrek een zelfstandige woning achterlaten.

Bij deze doorrekening baseren we ons op de volgende uitgangspunten:

- We nemen 1 januari 2019 als nulpunt voor de doorrekeningen.
- Voor de omvang van de woningbehoefte gaan we uit van de huishoudensgroei volgens de Provinciale prognose 2019 van de Provincie Gelderland en de inloop van het woningtekort naar 2% tot 2030.
- De verhuisgeneigdheid per huishoudensgroep baseren we op het werkelijk aantal verhuizingen van verschillende huishoudens. Ook de achter te laten woningen baseren we op het feitelijk vrijkomend aanbod, geïndexeerd naar het huidige prijspeil van woningen.
- De woonvoorkeuren baseren we primair op WoON2018.

Doordat de markt in de regio Arnhem-Nijmegen onder druk staat is bijna elk woningaanbod in trek bij woningzoekers. De huidige woningmarkt is in belangrijke mate een aanbiedersmarkt, wat werd bevestigd tijdens de stakeholdersbijeenkomst. Mensen verhuizen vaak niet naar de woning die exact aansluit bij hun wensen, maar vooral naar woningen die binnen hun mogelijkheden beschikbaar zijn. Verhuiswensen zijn in deze markt vaak ondergeschikt aan verhuismogelijkheden. Toch is juist in deze markt het beleidsmatig minder interessant om te zien wat mensen daadwerkelijk doen, maar vooral naar wat mensen willen: het accentueren van de vraag in een aanbiedersmarkt.

De regio Arnhem-Nijmegen heeft meegedaan aan het nationale woononderzoek WoON2018. Via dit grootschalige enquêteonderzoek zijn woonwensen in beeld gebracht. In grote lijnen biedt dit een beeld van de vraag. Toch zijn hierbij enkele nuanceringen te maken:

- Voor de sociale huur zien we dat het wettelijk systeem van toewijzingsnormen naar inkomen bepalen wie hiervoor in aanmerking komt. Dit is een ‘systeemgedreven’ segment. De wens is meer secundair.
- Een deel van de verhuizingen komt niet voort vanuit een woonwens, maar vanuit een noodzaak. Te denken is aan een verhuizing als gevolg van echtscheiding, zorgsituatie of naar een tijdelijke (tussen)woning. In woonwensenonderzoek komt deze vraag niet of hoogstens zeer beperkt in beeld. Omdat die vraag in de praktijk wel aanwezig is, is het noodzakelijk dit wel in beeld te brengen. Dat kan door dit deel van de vraag te baseren op daadwerkelijke verhuizingen. In deze situatie gaat het vaak om verhuizingen naar vrije sector huurwoningen en/of naar woonzorgvormen. Daarom baseren we de vraag naar vrije sector huur voor een deel op feitelijke verhuizingen.
- Het enquêteonderzoek is uitgevoerd in 2017. Sindsdien zijn de prijzen van woningen behoorlijk gestegen, meer dan de inflatie. Om een reële inschatting van vraag en aanbod te kunnen maken hebben we daarom de prijsopbouw van het potentiële woningaanbod in de enquête geïndexeerd op de prijsontwikkeling op de woningmarkt. Aan de vraagkant is de

koopkracht in dezelfde periode niet of nauwelijks gegroeid. We nemen daarom aan dat dit dan ook geen effect heeft op de woningvraag.

Benodigde sociale huurvoorraad

De gemeenten en corporaties hebben een bijzondere verantwoordelijkheid om in huisvesting te voorzien van mensen die op basis van hun inkomen dit niet volledig zelfstandig kunnen. Wettelijk is hierbij vastgelegd dat huishoudens met een inkomen tot € 38.035 (prijspeil 2019) tot de doelgroep van woningcorporaties behoren. Voor hen zijn sociale huurwoningen tot € 720 bedoeld. Een deel van deze doelgroep heeft potentieel recht op huurtoeslag. Dan gaat het om eenpersoonshuishoudens met een inkomen tot circa € 22.700 en meerpersoonshuishoudens met een inkomen tot € 30.800. Zij zijn aangewezen op de meest betaalbare sociale huurwoningen met een huurprijs tot de aftoppingsgrenzen: € 607 voor 1- en 2-persoonshuishoudens en € 651 voor 3- en meerpersoonshuishoudens.

Om goed invulling te kunnen geven aan de huisvestingsopgave van deze doelgroepen, passend binnen de wettelijke kaders, hebben we de behoefte aan sociale huurwoningen in beeld gebracht. De toekomstige ontwikkeling van de behoefte aan sociale huurwoningen is afhankelijk van verschillende ontwikkelingen die niet altijd beïnvloedbaar zijn.

1. Gevolgen demografische trends voor sociale huur

De factor met de grootste invloed op de behoefte aan sociale huur is de verwachte huishoudensgroei. De groei van het aantal huishoudens spreidt zich demografisch over verschillende marktsegmenten.

2. Inlopen van het woningtekort

Voor de toekomstige woningbehoefte houden we naast de huishoudensgroei rekening met het inlopen van een bestaand woningtekort (afhankelijk van welke regio naar 2% van de woningvoorraad). Het woningtekort heeft vooral betrekking op doelgroepen die een zelfstandige woning wensen maar daar nu niet of nauwelijks mogelijkheden toe hebben (vanwege gebrek aan woningaanbod of beperkte financiële mogelijkheden) en daardoor onzelfstandig wonen. Het gaat met name om starters op de woningmarkt en alleenstaanden. Deze doelgroepen aan het begin van hun wooncarrière zijn, blijkend uit hun woonwens volgens WoON2018, meer dan gemiddeld georiënteerd op een sociale huurwoning. Dit betekent dat een groot deel van het in te lopen woningtekort op basis van woonwensen terecht komt in de sociale huur.

3. Generatie-effect: ouderen verhuizen minder van koopwoning naar sociale huur

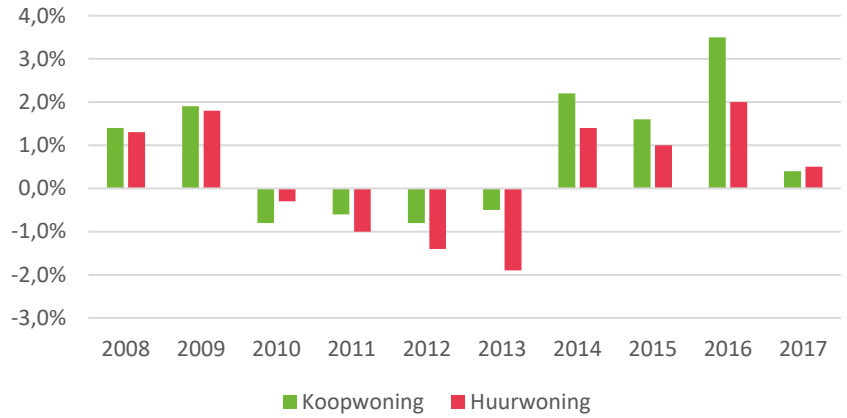
Een andere ontwikkeling die van invloed is op de behoefte aan sociale huur is het zogenaamde generatie-effect. Door beleid van de Rijksoverheid is jarenlang het kopen van woningen gestimuleerd. Hierdoor hebben generaties die na 1945 geboren zijn vaker een koopwoning dan de generaties van voor 1945. Juist die laatste groep woont verhoudingsgewijs veel in een sociale huurwoning. De generatie geboren voor de Tweede Wereldoorlog zal de komende jaren geleidelijk uit hun woning gaan. De naoorlogse generatie (babyboom) vult dit slechts beperkt op door hun grotere oriëntatie op de koopsector. Hierdoor daalt de behoefte aan sociale huur tussen de generaties.

3. Verwachte koopkrachtontwikkeling

De huishoudensgroei is de belangrijkste graadmeter voor de totale woningvraag. De koopkrachtontwikkeling geeft inzicht in welke inkomensgroepen binnen de totale huishoudensgroepen zullen toe- of afnemen. Een sterke positieve koopkrachtontwikkeling leidt tot een relatief kleine groei (of zelfs stagnatie) van de lage inkomensgroep. Bij een kleine koopkrachtontwikkeling (of zelfs stagnatie) neemt de groep huishoudens met

een laag inkomen juist toe (en de midden- en hogere inkomens juist veel minder).
Voor een raming van de toekomstige koopkrachtontwikkeling sluiten we aan bij ramingen van het CPB. De koopkrachtontwikkeling is in Nederland in belangrijke mate conjunctureel, maar laat wel een gestaag dalende lijn zien. Het CPB voorspelt dat de koopkrachtgroei van huishoudens de komende jaren gemiddeld rond 0,4% bedraagt, waarbij huurders doorgaans een lagere koopkrachtgroei hebben. Door de conjunctuur varieert dit van jaar tot jaar.

Figuur: koopkrachtontwikkeling van huurders en mensen in een koopwoning

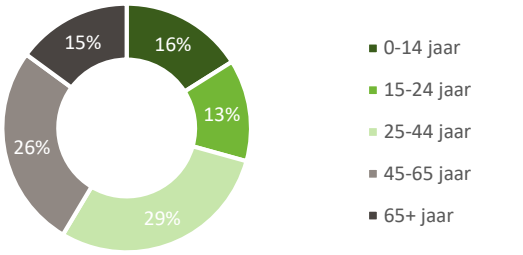
Bron: Macro-economische verkenning CPB 2019.

Uitgaande van een koopkrachtontwikkeling van gemiddeld +0,4% per jaar, zal de doelgroep voor de sociale huur (inkomensgroep tot € 38.035) minder snel toenemen dan bij een stagnerende koopkrachtontwikkeling.

Gemeente Arnhem

Demografie – Huidige bevolkings- en huishoudenssamenstelling

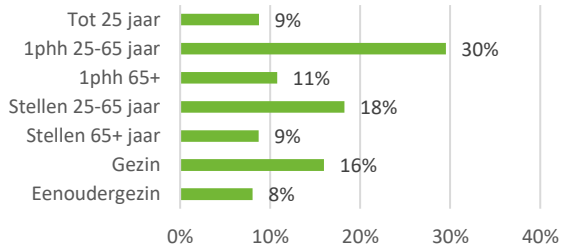
Huidige bevolkingssamenstelling 2018

Bron: CBS Statline 2019. *Aantal inwoners: 157.220*

- *Drie op de tien inwoners van de gemeente Arnhem is tussen de 25 en 45 jaar. Een kwart is tussen 45 en 65 jaar oud.*

Huidige huishoudenssamenstelling 2018

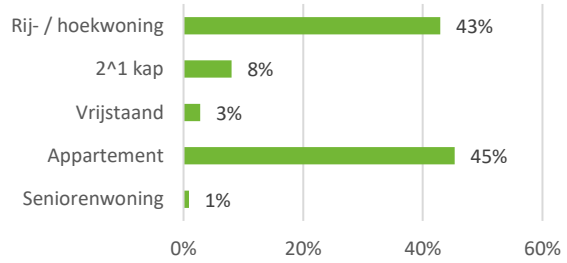
Bron: CBS Statline 2019. *Aantal huishoudens: 78.985*

- *Alleenstaande huishoudens van 25 tot 65 jaar vormen ruimschoots de grootste groep huishoudens in de gemeente Arnhem.*

Huidige woningvoorraad

Aantal woningen: 71.810

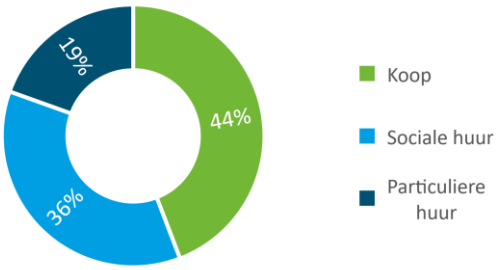
Samenstelling woningvoorraad 2019 (naar woningtype)

Bron: WOZ-registratie gemeenten 2019.

- *Appartementen zijn het meest voorkomende woningtype (45%), gevolgd door rij/hoekwoningen (43%).*
- *In Arnhem staan relatief weinig grote eengezinswoningen als tweekappers en vrijstaande woningen.*

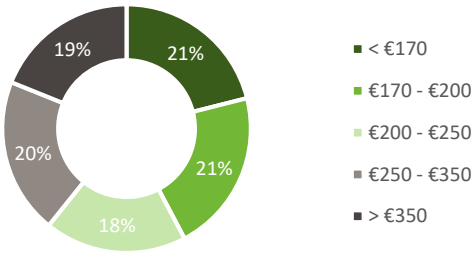
Samenstelling woningvoorraad 2019 (naar eigendom)

Bron: WOZ-registratie gemeenten 2019.

- *44% van de woningvoorraad in de gemeente bestaat uit koopwoningen.*
- *Het aandeel sociale (36%) en particuliere (19%) is in de gemeente Arnhem relatief hoog.*

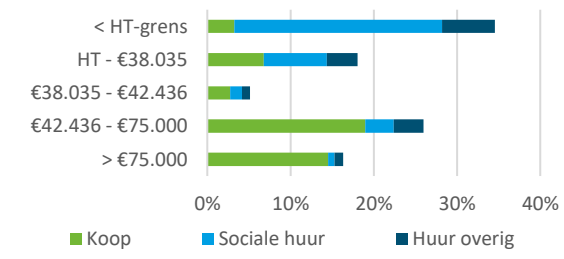
Samenstelling koopvoorraad 2019 (naar woningwaarde)

Bron: WOZ-registratie gemeenten 2019. *Aantal koopwoningen: 31.660*

- *De koopvoorraad in de gemeente Arnhem is naar woningwaarde gelijkmatig verdeeld.*
- *Wel staan er in Arnhem relatief veel koopwoningen met een waarde tot €170.000.*

Huidige inkomensopbouw 2017 (naar eigendom)

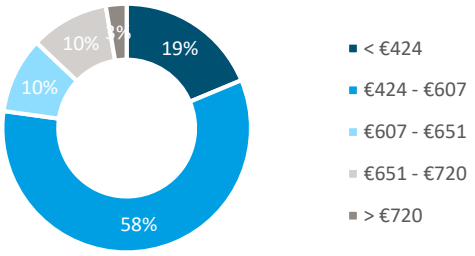

Bron: Lokale Monitor Wonen, 2019. *Aantal huishoudens: 78.985*

- *De grootste groep huishoudens heeft een inkomen tot de huurtoeslaggrens. Hiervan woont bijna driekwart in een sociale huurwoning. Verder woont deze groep relatief het vaakst in een particuliere huurwoning*
- *De een na grootste groep vormen de inkomens tussen de €42.436 en €75.000. Zij wonen relatief het vaakst in een koopwoning.*

Samenstelling sociale huurvoorraad (corporatiebezit) — Aantal woningen: 25.420

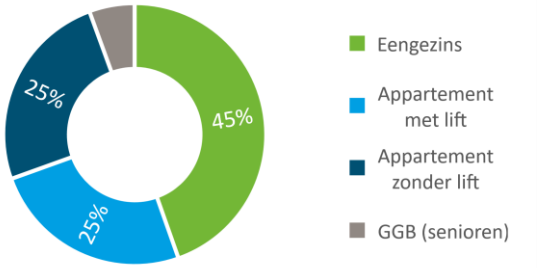
Sociale huurvoorraad naar prijsklasse 2019

Bron: VHE-bestanden woningcorporaties 2019.

- *Het merendeel (58%) van de corporatiewoningen in de gemeente heeft een huurprijs tussen de kwaliteitskortingsgrens (€424) en 1e aftoppingsgrens (€607). Een vijfde heet een huurprijs tot €424.*

Sociale huurvoorraad naar woningtype 2019

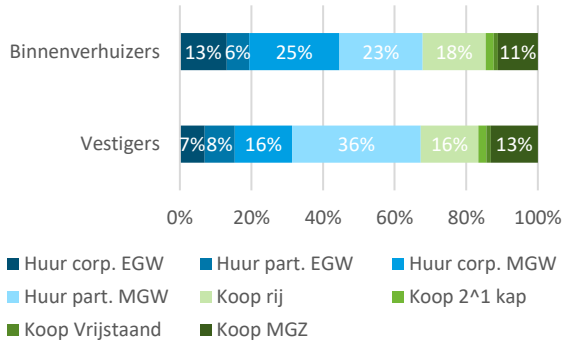

Bron: VHE-bestanden woningcorporaties 2019.

- *Een groot deel van de corporatiewoningen in de gemeente is eengezins (45%).*
- *Een kwart is een appartement met lift. Het aandeel appartementen zonder lift is in Arnhem met 25% relatief hoog.*

Recente verhuisbewegingen — Migratiesaldo: +1.180 (jaarlijks 0,8% van aantal inwoners)

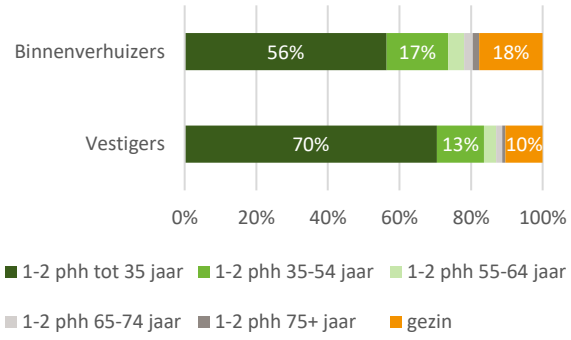
Betrokken woning in gemeente (naar herkomst verhuizer)

Bron: Microdata CBS 2019. *Aantal verhuisde huishoudens per jaar: 10.260*

- *Binnenverhuizers vestigen zich het vaakst in een huurappartement (sociaal of particulier) of een koop rijwoning.*
- *Vestigers komen relatief vaak terecht in een particulier huurappartement en minder vaak in een corporatiewoning.*

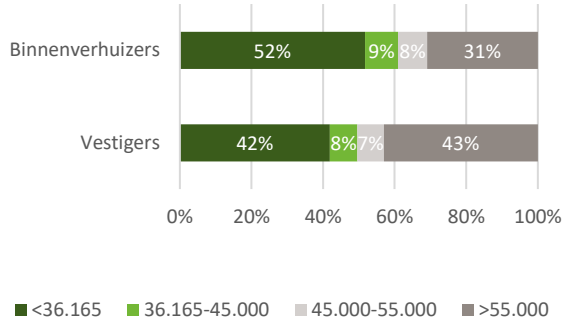
Huishoudenstype verhuizers (naar herkomst verhuizers)

Bron: Microdata CBS 2019.

- *Binnenverhuizers in de gemeente zijn met name jonge huishoudens tot 35 jaar en gezinnen.*
- *Vestigers zijn vaker jonge huishoudens tot 35 jaar. Gezinnen en huishoudens tussen 35 en 54 jaar vestigen zich relatief minder vaak.*

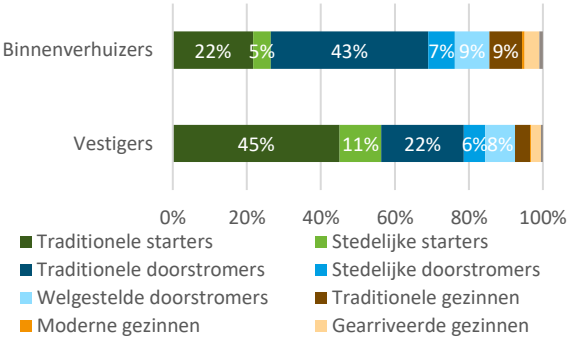
Inkomen verhuizers (naar herkomst verhuizer)

Bron: Microdata CBS 2019.

- *De grootste groep binnenverhuizers in de gemeente heeft een inkomen tot €36.165. Een derde heeft een inkomen boven de €55.000.*
  Vestigers zijn relatief vaak hoge inkomens (vanaf €55.000).

Leefstijl verhuizers (naar herkomst verhuizers)

Bron: Microdata CBS 2019.

- *Binnenverhuizers in de gemeente Arnhem zijn het vaakst traditionele doorstromers of traditionele starters.*
- *Vestigers zijn relatief vaak starters (traditioneel of stedelijk).*

Top 3 herkomstgemeente vestigers

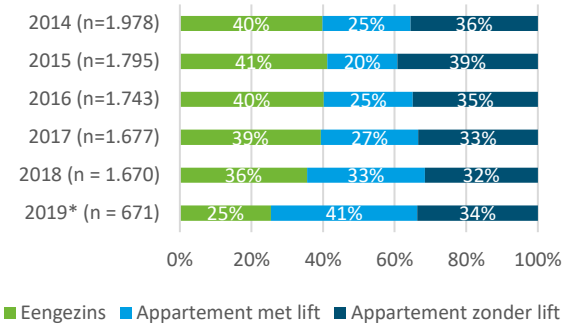
Top 3	% vestigers
Rheden	8%
Nijmegen	6%
Renkum	5%

Bron: Microdata CBS 2019.

- *Vestigers in de gemeente Arnhem zijn het vaakst afkomstig uit de gemeenten Rheden, Nijmegen en Renkum.*

Druk op de sociale huurmarkt

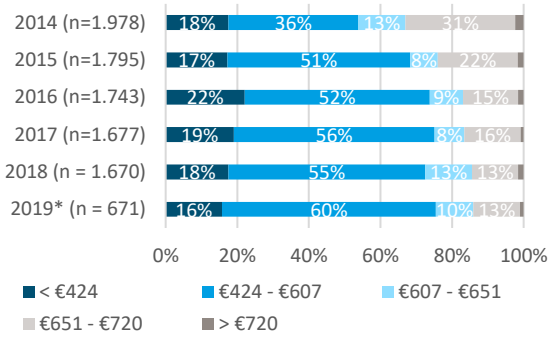
Aantal verhuringen per jaar 2014-2019 (naar woningtype)

Bron: Enserve 2019. **2019 tot juni*

- *In de afgelopen jaren is het aantal verhuringen afgenomen, In 2014 waren het er nog bijna 2.000, in 2018 waren het nog een kleine 1.700 woningen.*
- *Eengezinswoningen worden het vaakst verhuurd. Wel is dit aandeel jaarlijks afgenomen. Daarentegen worden er jaarlijks meer appartementen met lift verhuurd, waardoor in 2018 beide woningtypen ongeveer evenveel verhuurd worden.*

Aantal verhuringen per jaar (naar huurprijs)

Bron: Enserve 2019. **2019 tot juni*

- *Het merendeel van de verhuurde woningen heeft een huurprijs tussen de €424 (kwaliteitskortinggrens) en €607 (1e aftoppingsgrens).*
- *Sinds de invoering van de woningwet in 2015 is het aandeel verhuringen van woningen tussen de €424 en €607 toegenomen. Het aandeel verhuurde woningen tussen de €651 (2e aftoppingsgrens) en €720 (liberalisatiegrens) is daarentegen sterk afgenomen.*

Vraagdruk sociale huur 2018 (naar woningtype)

	Eengezins	Appartement met lift	Appartement zonder lift	Totaal
Verhuringen	36%	33%	32%	1.670
Actief woningzoekenden	32%	22%	46%	161.195
Aanbiedingscoefficient	2,39	2,92	2,82	2,7
Gemiddeld aantal reacties	166	111	215	154
Zoektijd in jaren	1,78	1,13	1,5	1,45

Bron: Enserve 2019.

Vraagdruk sociale huur 2018 (naar huurprijsklasse)

	< €424	€424-€607	€607-€651	€651-€720	> €720	Totaal
Verhuringen	18%	55%	13%	13%	2%	1.670
Actief woningzoekenden*		78%	13%	8%	1%	161.195
Aanbiedingscoefficient	2,03	2,98	1,68	2,91	2,33	2,7
Gemiddeld aantal reacties	120	205	98	65	15	154
Zoektijd in jaren	1,1	1,4	1,84	1,61	0,76	1,45

Bron: Enserve 2019. **Actief woningzoekenden: Alleen gegevens beschikbaar tot €607.*

Druk op de koopmarkt

Groei koopsom 2013-2018: +31% (Regio +24%)

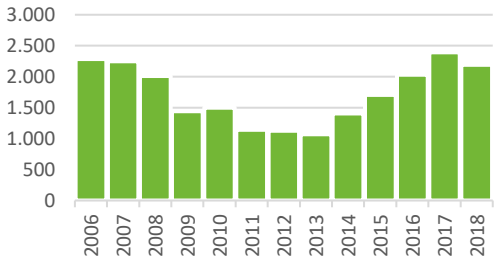
Ontwikkeling koopsom 2006-2018

Bron: Woningmarktcijfers.nl 2019.

- *In 2018 betaalt men gemiddeld €272.000 voor een koopwoning in de gemeente Arnhem. Dit is het hoogste prijsniveau sinds 2006.*
- *Tijdens het dieptepunt van de economische crisis in 2013 lag de gemiddelde koopsom op €190.000.*

Ontwikkeling aantal transacties 2006-2018

Bron: Woningmarktcijfers.nl 2019.

- *Het aantal transacties ligt sinds 2016 weer op het niveau van voor de economische crisis.*
- *In 2017 werden met 2.400 de meeste woningen verkocht. In 2018 is het aantal transacties gedaald naar 2.200.*

Marktindicator 2015-2018

	1e helft 2015	2e helft 2015	1e helft 2016	2e helft 2016	1e helft 2017	2e helft 2017	1e helft 2018	2e helft 2018	1e helft 2019
Marktindicator*	18,5	16	12,2	10,7	7,6	5	4	4,3	3,5

Bron: Woningmarktcijfers.nl en Funda, bewerkt door Companen. **Dit geeft het aantal woningen weer waaruit een potentiele koper kan kiezen.*

Toekomstige ontwikkelingen

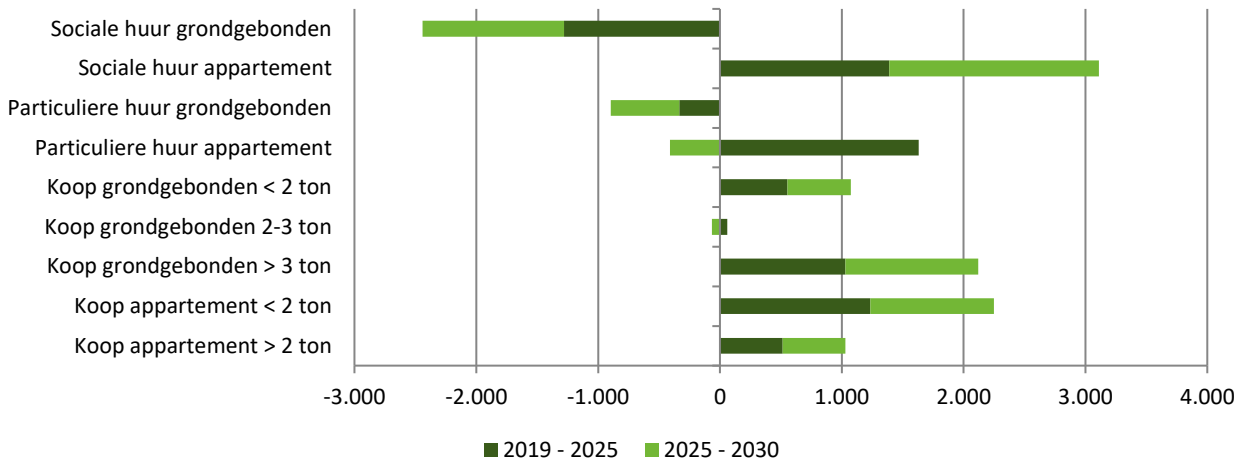
Groei woningbehoefte

	Inloop woningtekort tot 2%	Huishoudensgroei 2019-2025	Huishoudensgroei 2025-2030	Huishoudensgroei 2030-2040
Arnhem	600	4.500	2.370	1.520

Bron: provinciale prognose, inclusief inloop woningtekort, bewerking Companen 2019.

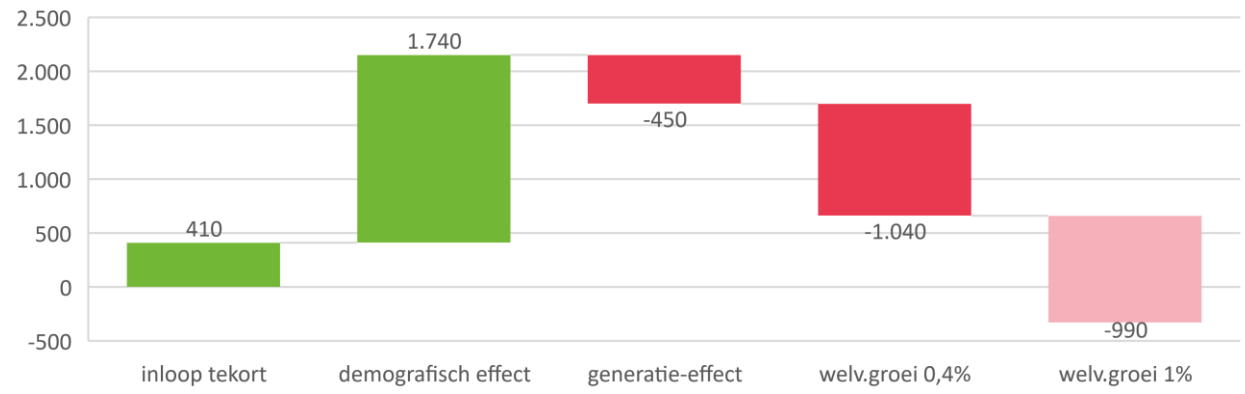
De woningbehoefte bestaat uit twee componenten, enerzijds de huishoudensontwikkeling (er komen meer huishoudens mede door gezinsverdunning), anderzijds een tekort aan woningen dat er nu al is en ingelopen wordt. Dit tekort is in de subregio Arnhem berekend op 4,1% van de woningvoorraad. De inloop is gericht op een tekort van 2% (nodig voor een gezonde marktwerking / waardebehoud van vastgoed). De inloop van dit woningtekort is gespreid over twee perioden.

Kwalititatieve behoefte naar segmenten (2019-2030)

Bron: provinciale prognose, inclusief inloop woningtekort, CBS-microdata 2006-2017, WoON2018, bewerking Companen 2019.

Ontwikkeling sociale huur 2019-2030

Bron: Waarstaatjegemeente, datawonen, bewerking Companen 2019.

Mogelijkheden tussen huur en koop 2019-2030

	Sociale huur	Goedkope koop	Totaal sociaal	Vrije sector huur / middenhuur (€720-€1.000)	Vrije sector huur / dure huur (>€1.000)	Overige koop
Arnhem	670	3.325	3.995 (54%)	240	85	3.145

Bron: provinciale prognose, inclusief inloop woningtekort, CBS-microdata 2006-2017, WoON2018, bewerking Companen 2019.

Plan van aanpak woningbouwontwikkeling Arnhem

Geachte leden van de gemeenteraad van Arnhem,

Mijn naam is Frans van den Berg en ik spreek hier in namens de wijkbeheergroep Malburgen Oost Zuid.

In dit raadsvoorstel wordt voorgesteld als maatregel dat bij ieder nieuwbouwproject minimaal 30% over de te realiseren projecten in de sociale huur wordt gebouwd (als verplichting) en dat voor deze 30 procent de corporaties de premium partner zijn (zie raadsvoorstel maatregel 3 en 4 op bladzijde 2).

Bij recente bouwplannen voor Malburgen had de gemeente het idee die 30 procent in zijn geheel alleen in Malburgen Oost Zuid te realiseren. Daar is men bij ons in de wijk erg ontstemd over onder meer omdat er al zoveel sociale huur is in onze wijk met aanverwante problematiek.

In Malburgen Oost Zuid is het aandeel corporatiewoningen op dit moment volgens een stuk dat bij het raadsvoorstel zit 71,6 procent.
(hiermee staan we na de Geitenkamp op plaats 2 van de stad).
Zie op bladzijde 10 van "Plan van aanpak woningbouwontwikkeling Arnhem".

Het college heeft in het raadsvoorstel en in de bijlagen alleen gekeken of dit voorstel financiële gevolgen heeft voor de stad maar heeft niet gekeken of het wel goed is voor een wijk met heel veel problemen om er nog eens in de nieuwbouw weer opnieuw sociale huur bij te bouwen voor minimaal 30 procent.

Corporaties kijken niet wie er in hun woningen komt wonen.
In de vergaderingen van onze wijkbeheergroep is al meerdere keren gesproken dat door dit ontbreken van adequaat toewijzingsbeleid we de wijk weer achteruit zien gaan.

Vandaar ons verzoek aan de leden van de gemeenteraad dat u een amendement indient met de strekking:
"Daar waar wijken voor meer dan 50 procent uit corporatiewoningen bestaan vervalt de verplichting om bij nieuwbouw minimaal 30 procent sociale huur te realiseren alsmede dat dit premium door corporaties gebeurt."

Daarnaast staat in het raadsvoorstel een maatregel (nummer 4) om grote grondgebonden corporatiewoningen te verkopen.
Hier zijn we het niet mee eens omdat in onze wijk veel woningen verkocht zijn voordat er fatsoenlijk onderhoud aan is verricht.
We zien het daarom al in onze wijk dat verkochte huurwoningen er soms slechter uitzien dan woningen die nog in corporatiebezit zijn.
Ook zien we een gevaar voor woningsplitsing en of verkamering met aanverwante problematiek na verkoop van de woningen.
We verzoeken daarom ook aan u of u er voor wil zorgen dat deze maatregel wordt geschrapt uit de tekst.

COMPANEN

ADVIES VOOR
WONINGMARKT
EN LEEFOMGEVING

Woningmarktonderzoek Arnhem

Toelichting resultaten

Opzet van het onderzoek

- Basis: regionaal onderzoek
- Uitwerking op gemeenteniveau
- Op basis van…
  - WoON2018
  - Verhuisgegevens
  - Prognose

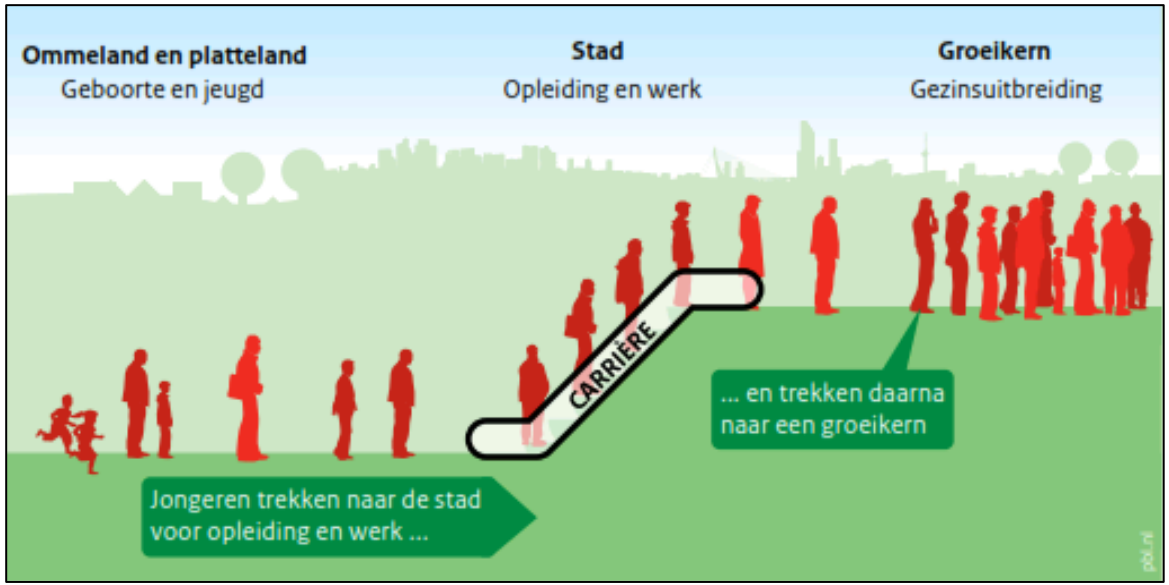

Vraagstelling

- Actuele inzicht in de woningbehoefte.
- In het bijzonder gericht op sociale huur, middenhuur en bestaande voorraad
- Voor periode 2019-2030, doorkijk naar 2040

Functioneren van de regionale woningmarkt

- Kracht regio: diversiteit woonmilieus
- Steden veel doorstroming, woonmilieus rond de stad meer vestiging van buiten

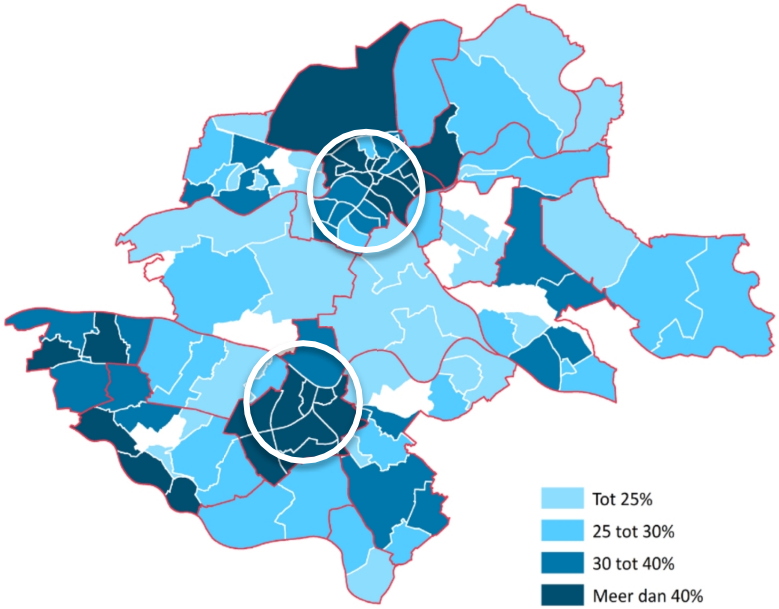

Verhuizingen binnen de regio

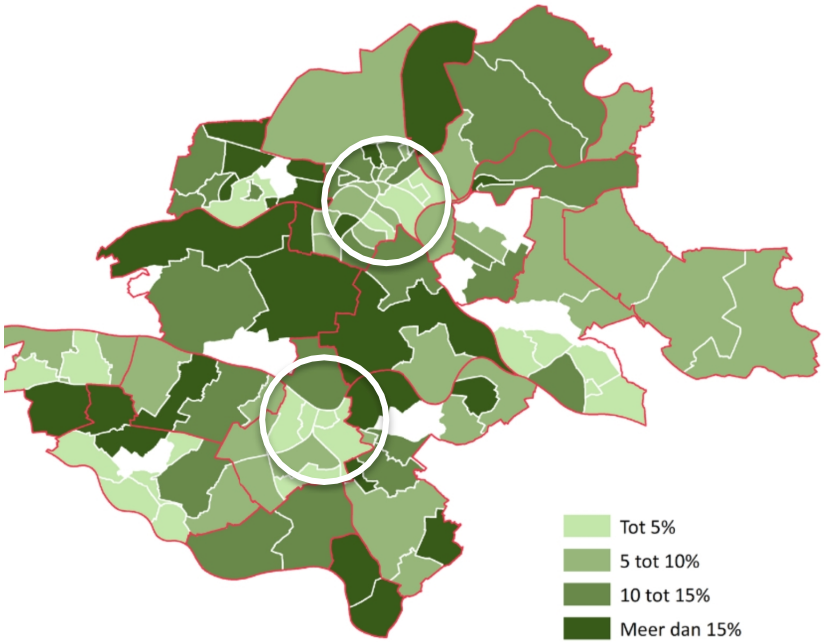

Starters in de stad, doorstromers er buiten

Starters

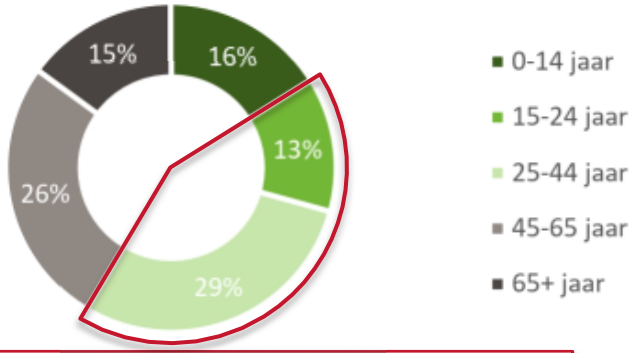
Doorstromers

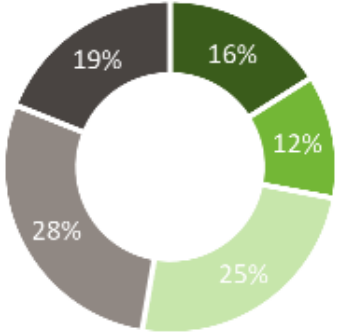
Jonge bevolking, lage inkomens

Bevolkingsopbouw

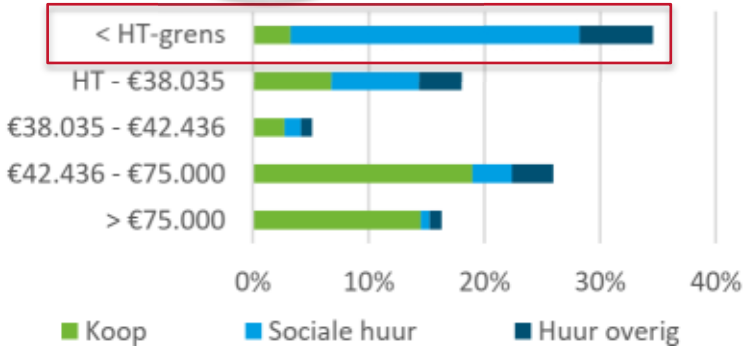
Arnhem

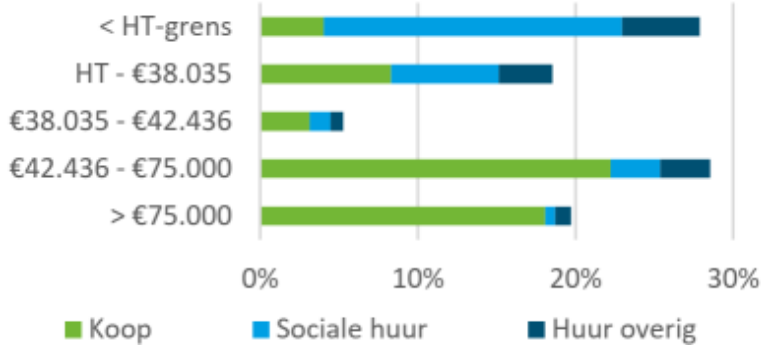

Regio Arnhem

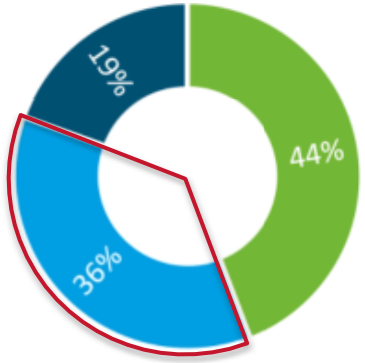
Inkomensopbouw

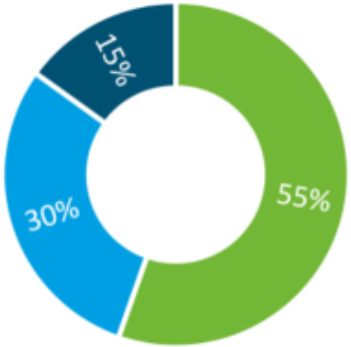

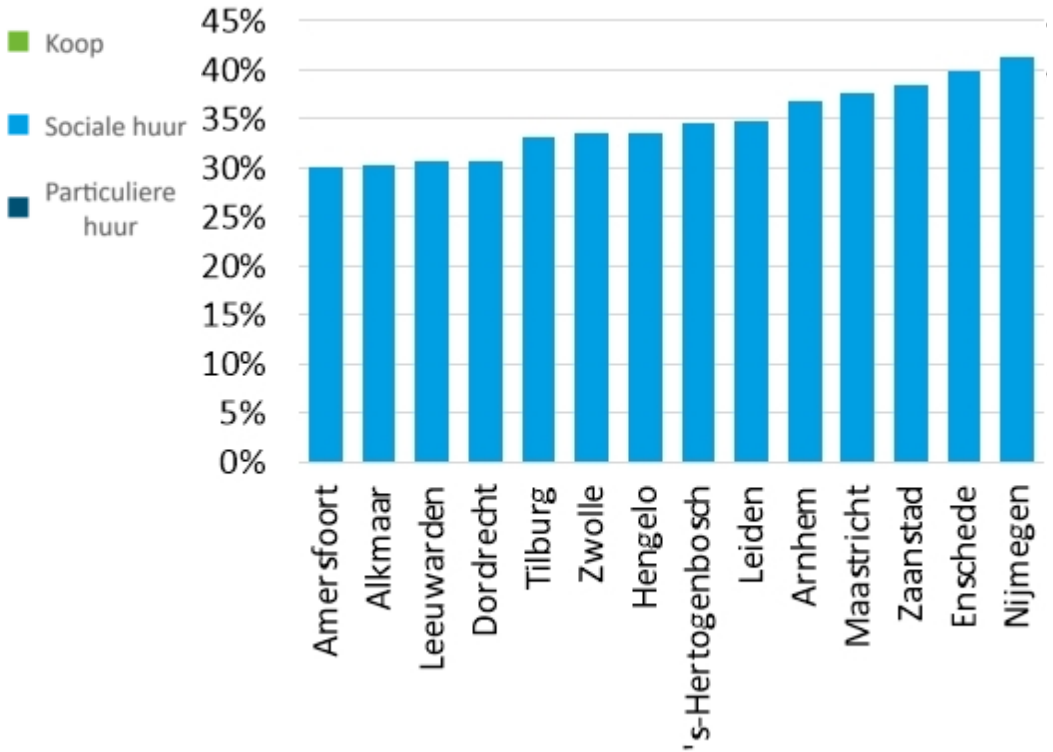
Meer sociale huur tov regio

Arnhem

Regio Arnhem

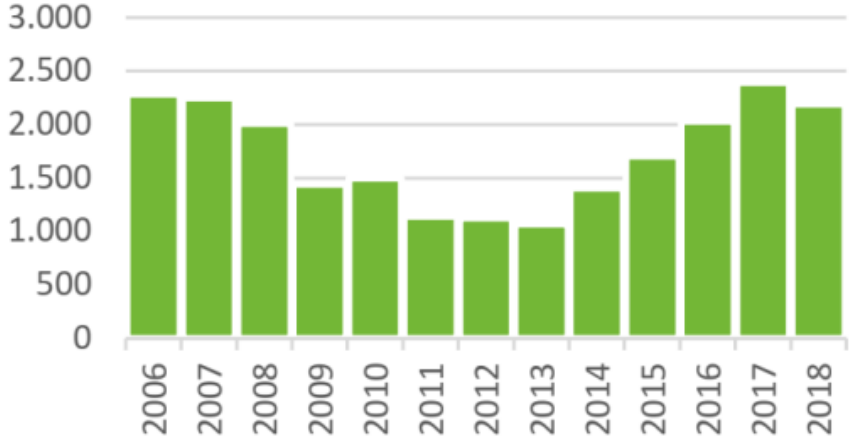

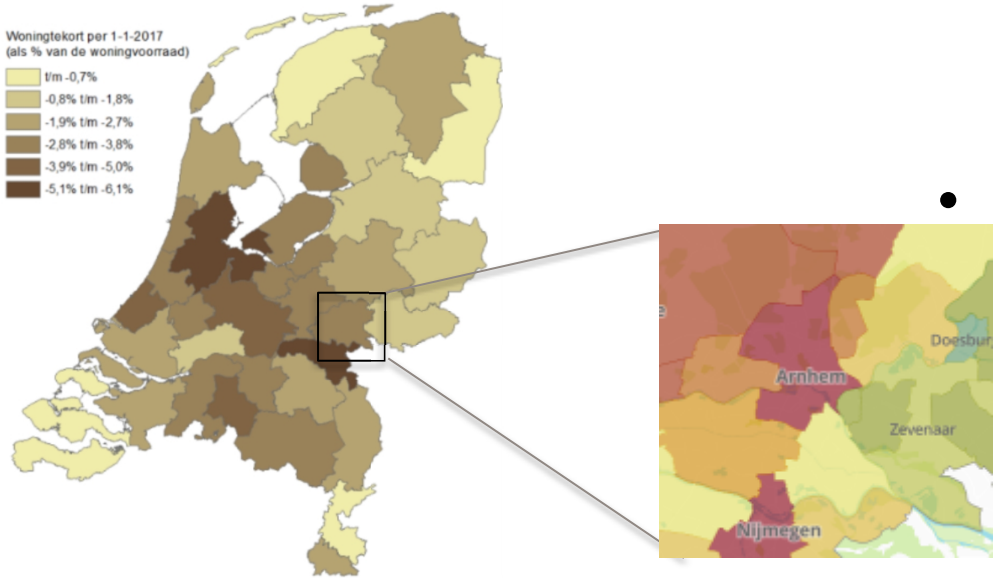
Toegenomen druk op de woningmarkt

Gemiddelde koopsom: € 272.000 (€ 268.000 subregio)
Stijgend aantal transacties

Actuele druk op de woningmarkt

- Tekort aan woningen
  - Regio Arnhem 4,1%
  - Inloop tot 2%?
- Druk hoogst in Arnhem
  - 600 woningen te weinig

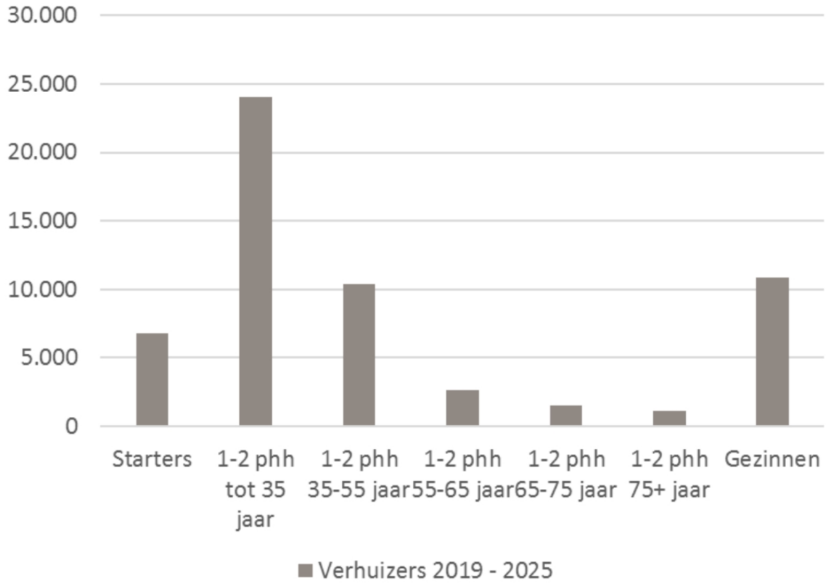
Bijna 7.500 woningen nodig tot 2030

- Woningtekort: 600 woningen

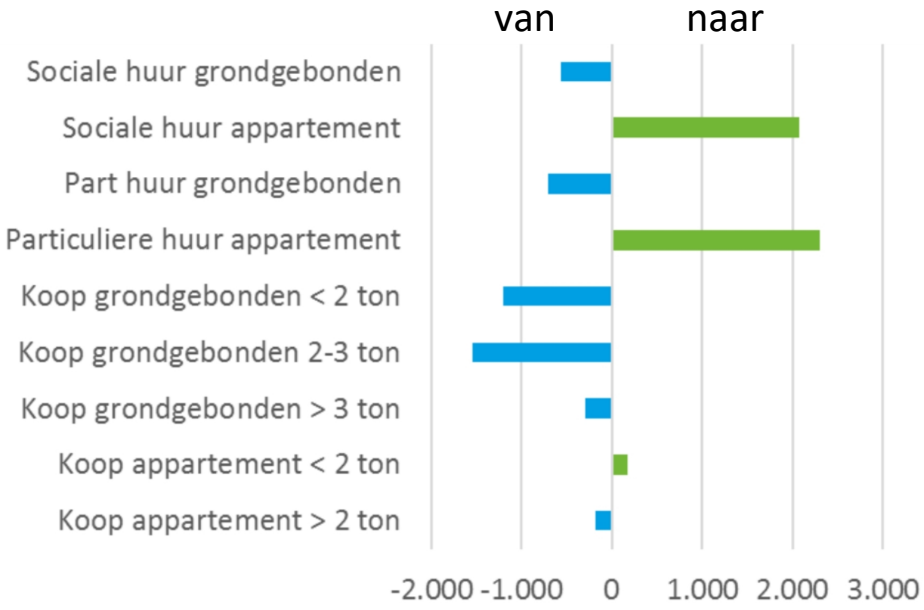
- Huishoudensgroei:
  - 2019-2025 4.500 woningen
  - 2025-2030 2.370 woningen
  - 2030-2040 1.520 woningen

Totale opgave 2019-2030: +7.470 woningen (700 w. per jaar)

Verhuiswensen: jongeren verhuizen

Jongeren tot 35 jaar stromen veel door:

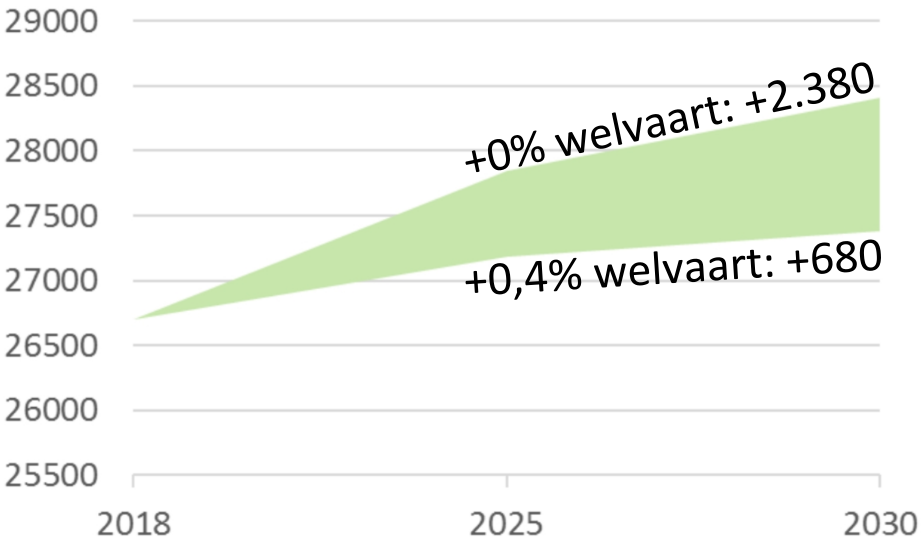
Sociale huur vraag blijft

Veel factoren bepalend:

- Huishoudensgroei
- Generatie-effecten: ouderen wonen vaker in koopwoning
- Koopkrachteffect-ontwikkeling
- Wetgeving (definitie doelgroep)
- Toegankelijkheid / betaalbaarheid koopmarkt

- Maar ook:
  - Ontwikkeling scheefheid
  - Komst arbeidsmigranten
  - Komst vluchtelingen

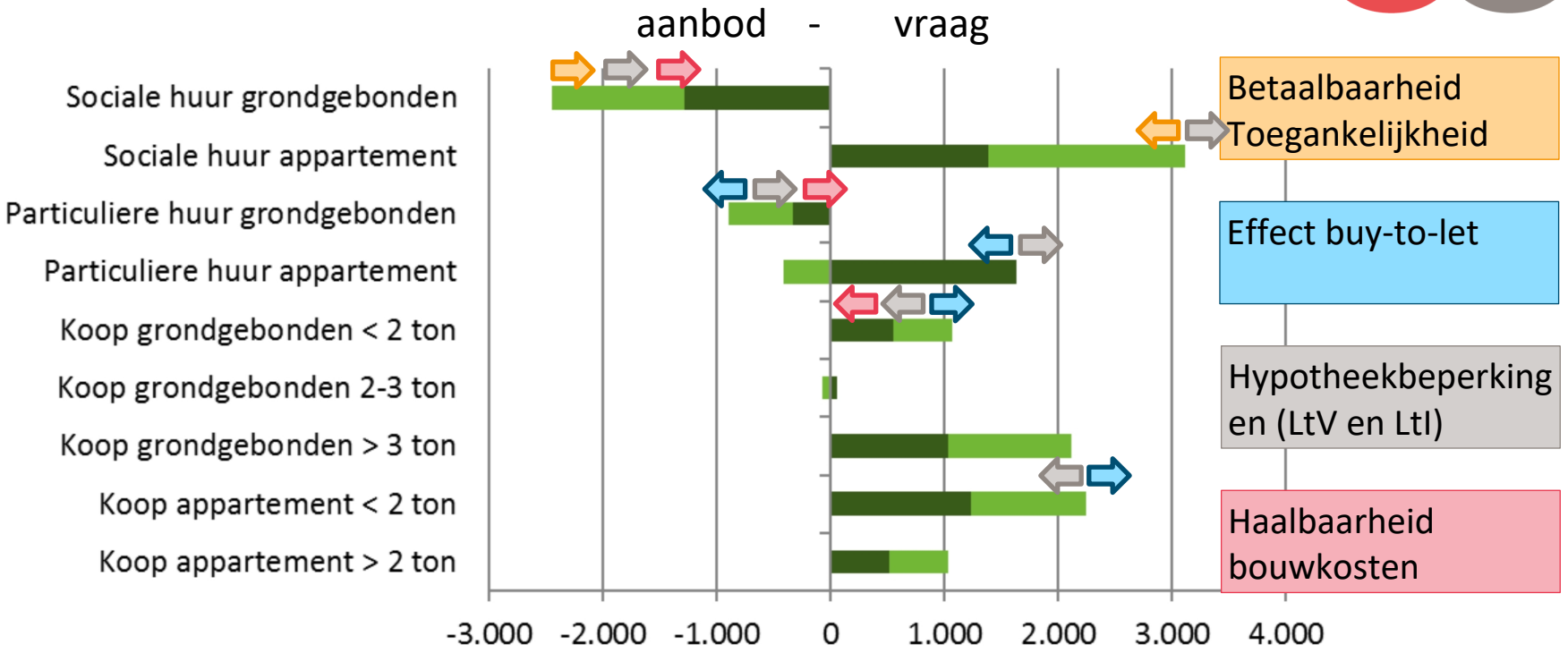
Bandbreedte ontwikkeling sociale huur

↑ Arbeidsmigranten, e.a.
Stokken doorstroom naar koop
Toewijzen: voorkomen segregatie

↓ Bevorderen eigen woningbezit
Bestrijden scheefheid
Voorkomen segregatie

Fricties woningmarkt Arnhem

Maatschappelijke woningmarktopgave

- Tekort ligt in segmenten die niet vanzelf vanuit de markt tot stand komen

- Inspelen op de kwalitatieve (maatschappelijke) vraag of zorgen voor voldoende tempo?
  - Haalbaarheid verdienmodel
  - (on)mogelijkheden binnen huidige programma
  - Sturingsmogelijkheden
  - Investeringsbereidheid markt en overheid

Conclusies

- Arnhem sterke functie op regionale woningmarkt: begin roltrap
- Versnelling woningproductie gewenst (druk is toegenomen)
- Stevige appartementenvraag: jonge huishoudens
- Groeiende kloof huur- en koopsector
- Maatschappelijke woonopgave: sociale huur, middenhuur, goedkope koop
  - Instrumentarium hiervoor inzetten
  - Rekening houdend met onzekerheden en substitutie-effecten (verschuivingen)
  - Monitoring!

COMPANEN

ADVIES VOOR
WONINGMARKT
EN LEEFOMGEVING

Vragen?

BEHANDELRESULTAAT

Raadsvoorstel, informatieve bijeenkomst 15 januari 2019

Plan van Aanpak Woningbouwontwikkeling en agenderingsverzoek 'regionaal onderzoek wonen'

Zaaknummer:	428234
Portefeuillehouder:	R. Paping

Resultaat van bespreking:

Aanwezig
De raadsleden/fractievolgers Manders (AC), de Groot (PvdD), Greving (PvdA), Loos (VVD), Prinsen (GL), Loor (D66) en van den Broek (CDA).
De fracties van de Arnhemse Ouderenpartij, ChristenUnie, DENK/Verenigd Arnhem, PVV en SP waren niet bij de beraadslagingen aanwezig.

Insprekers
Ingesproken is door Frans van den Berg namens de wijkbeheergroep Malburgen Oost/Zuid. Hr. Van den Berg heeft vragen uit de raadskamer beantwoord.

Bespreking
Deze informatieve behandeling is ingevuld door een technische presentatie van Bram Klouwen van bureau Companen over het uitgevoerde Woningmarktonderzoek 2019, regio Arnhem-Nijmegen, dat als basis dient voor het voorliggende raadsvoorstel. De fractie van de SP heeft in een agenderingsverzoek gevraagd dit onderzoek in de raadskamer te bespreken. Vanwege de (deels) gelijke achtergrond heet de agendacommissie besloten het raadsvoorstel en het agenderingsverzoek gelijktijdig te behandelen.
Bram Klouwen heeft een uitgebreide toelichting gegeven op het onderzoek (vraagstelling, functioneren van de woningmarkt, prognose van het tekort aan woningen, fricties op de woningmarkt in Arnhem) en de conclusies daaruit. Tijdens zijn presentatie heeft hij de vragen uit de raadskamer beantwoord.

Conclusie
De voorzitter stelt met instemming van de raadskamer vast dat deze informatieve behandeling is afgerond. De behandeling van het raadsvoorstel en het agenderingsverzoek zal worden voortgezet met een meningsvormende (1) behandeling.

De raadsadviseur,

B. Kranenborg

De voorzitter,

M. Dolsma